

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: **Fr. Pohunek.**

Administrace „Vychovatele“ jest v Žižkově u Prahy č. 505. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamační, jež se nepočítá a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána).

Jaké proudy radikální vládnou v nejnovější paedagogice a čemu učí oproti těmto proudům radikálním a na čem musí pevně trvati paedagogika katolická?

Otázku v nápisu uvedenou předložila redakce „Vychovatele“ v čís. 22. lonského ročníku čtenářům svým, chtěl-li by kdo z nich otázku tuto zodpovídati, o ní objektivně, klidně a krátce pojednati. Chtěla redakce touto otázkou čtenáře své jaksí povzbuditi, aby o tom, co v otázce jest obsaženo, hlouběji přemýšleli a spolu pomohli řešiti úkol, jež si byl „Vychovatel“ vytkl, že pojednávati bude o všech odvětvích paedagogiky se stanoviska křesťansko-katolického, že hájiti bude křesťanský ráz výchovy a vyučování.

Kdo takový obral si úkol, kdo zachoval si upřímnou náklonnost k mládeži, kdo vedle lásky k národu a vlasti nepozbyl též nelíbené uctivosti ku katolické Církvi a katolickému náboženství: tomu nemůže býti lhostejno, pozoruje-li, jak v době nejnovější více, než kdy jindy, domáhají se a bohužel! již se domohly v oboru vychovatelství, čili v nejnovější paedagogice vrchu a nadvlády snahy a proudy takové, kteréž vychování na základě náboženském, zvláště na základě křesťansko-katolickém jaksí ze základu, z kořene vyvrátiti hledí a proto vším právem od paedagogů katolických proudy radikální se zovou.

Že stává skutečně proudů takových, že otázka v nápisu uvedená nebyla čtenářům „Vychovatele“ z pouhého vyrazení předložena, že skutečně jest potřebí paedagogiku katolickou oproti těmto radikálním proudům hájiti: to uzná každý katolický paedagog, jenž poněkud si všímá toho, co u nás i v cizině v oboru, v zájmech a pod jménem vychovatelství se píše, tiskne, čte, koná a podniká.

Kdo neměl času, chuti aneb příležitosti, aby z těchto pramenů seznal proudy radikální v nejnovější paedagogice, toho chceme s nimi seznámiti v následujícím krátkém pojednání, kteréž bude spolu odpovědí na otázku v nápisu předloženou.

Dle přání redakce budeme hleděti, abychom o thematě předloženém pojednali co možná objektivně, budeme hleděti, abychom ku každému svému tvrzení uvedli dostatečné doklady. Při tomto objektivním pojednání bude nám tím spíše možno, abychom nedali se z vážného klidu vyrušiti i když nám bude velmi odporné náhledy posuzovati: nebo pravda proti bludu nesmí se hájiti zlobou a vášní, nýbrž poukázáním na klamně praemissy v theorii a na smutné následky v praxi. A ko-

nečně aby pojednání naše bylo co možná krátké a při vši krátkosti aby na místě jádra nebyla podána skořepina: chceme předem udati krátký rozvrh veškeré látky a v pojednání samém ji šířeji proběheme.

Radikalism v nejnovější paedagogice jeví se v tom I., že paedagogové jemu oddaní, že vůbec jeho přívrženci základy, hlavní zásady a pravidla vychování čerpají *zcela z jiného pramene*, než paedagogika katolická. Proto II. radikalism v paedagogice klade vychování *na zcela jiný základ a přichází ku zcela jiným důsledkům*, než paedagogika katolická. A pro tento zásadní spor hledí přívrženci tohoto paedagogického radikalismu *vliv a působení paedagogiky katolické všemožně překaziti aneb aspoň obmeziti*.

I. Známý spisovatel německý Dr. Stöckl, jenž v duchu katolickém vydal učebné knihy filosofické i paedagogické, pojednává ve svém: „Lehrbuch der Geschichte der Paedagogik“ o reformaci 16. století udává nejdříve, jaké následky měla tato reformace na poli náboženském a pak líčí, jaké následky měla i pro paedagogiku: píše na stránce 257. dotčené knihy takto: die „Reformation“ hatte die Auktorität der Kirche abgeworfen und in unversöhnlichem Hass gegen letztere sich verfestigt. Die Folge davon war da, wo die Reformation sich festgesetzt hatte, das Auseinandergehen der christlichen Gemeinschaft in eine Masse von Sekten, von deren jede die rechte und wahre Lehre Christi zu besitzen vorgab, und die sich gegenseitig mit der grössten Erbitterung bekämpften. Unter solchen Umständen war es natürlich, dass viele von allen diesen streitenden Parteien sich völlig lossagten und auf den neutralen Boden des Deismus und Naturalismus sich zurückzogen. Die Opposition gegen die Kirche bildete sich so zur Opposition gegen das Christenthum überhaupt fort.“ Deism a naturalism, kterýž v 17. století vznikl v Anglii, zahrnuje všeliké nadpřirozené zjevení Boží a přijímá toliko zjevení Boží přirozené, jak dalece se nám jeví Bůh v přírodě a v našem rozumu, jak dalece ho můžeme poznati z přírody a z rozumového bádání; uznává jen tak zvané přirozené náboženství. Křesťanství co náboženství zjevené a nadpřirozené hledí naturalism odstraniti, bojuje nejen proti autoritě Církve katolické, ale i proti autoritě písma sv., kteréž protestantism uznává za jediný pramen víry; v tomto smyslu nazývá Stöckl deism a naturalism půdou neutrální pro ty, kdož od svářících stran protestantských se odvrátili, ale ku katolické Církvi zpět vrátiti se nechtěli. Přirozené zjevení, v kterémž dává se Bůh lidem poznati zkoumáním přírody a bádáním lidského rozumu, jest naturalistům jediným pramenem poznání náboženského. Tím způsobil naturalism radikální převrat nejen oproti Církvi katolické, ale i oproti protestantismu.

Důležité jest, co praví Stöckl dále: „Von dieser Strömung, die bald Alles mit sich fortriss, konnte selbstverständlich die Pädagogik nicht unberührt bleiben. Die Erziehung ist ja überall der mächtigste Hebel, um einer geistigen Richtung Eingang und Ausbreitung zu verschaffen; es ist also natürlich, dass die Anwendung einer einmal aufgestellten Doktrin auf die Erziehung nicht ausbleiben kann. So war es auch hier. Es traten Männer auf, welche den rationalistischen Naturalismus auf die Erziehung anwendeten und so eine völlig naturalistische Erziehungslehre begründeten.“ Mužové, kteří radikální proud rationalistického naturalismu na pole vychovatelské převedli a k paedagogice naturalistické základ položili, jsou: Locke v Anglii, Rousseau ve Francii, Basedov v Německu. V šlépějích Basedových pokračovali tak zvaní filantropinisté, ku kterýmž patří Salzmann, Campe, Olivier, Bahrtl. Tito filantropinisté, naturalismus v paedagogice přehnali,

ukázali pro tehdejší dobu příliš jasně, že chtějí pozitivní křesťanství z výchování zcela odstraniti a proto veřejné mínění doby tehdejší, pokud bylo výrazem ducha křesťanského, obrátilo se proti nim a připravilo je o důvěru. Avšak proud radikální naturalismu ve vychovatelství tím zastaven nebyl. Naturalismu v paedagogice ujali se pak mužové, kteří, aby nenápadně naturalismus rozšířili, křesťanství zjevně nepotírali i některé křesťanské nauky přijali a jimi přirozené náboženství přiozdobili, aby tak poslední cíle naturalistické paedagogiky zastřeli. K těmto mužům patří: Rochov, Heinike, Herder, zvláště pak Pestalozzi; jimi byl radikální proud naturalismu převeden do paedagogiky novější, jak se o tom zmiňuje Stöckl ve své učebnici dějin vychovatelství na stránce 369.: „In solcher Weise also leiteten diese Männer den Naturalismus in die neueste Zeit herüber, in welcher er endlich, nachdem er zuvor noch durch die Labyrinth einer vielgestaltigen Philosophie hindurchgegangen war, die Maske abwarf, und in die offene Opposition gegen das Christenthum in der Erziehung eintrat, ja die letztere am Ende sogar in den Sumpf des Naturalismus herabzog.“

Rationalistickému naturalismu jest kniha přírody jediným pramenem, z něhož rozumovým bádáním čerpáti chce všeliké vědění a poznání. Rozumové bádání té které doby, uloženo bývá v dotýčných panujících soustavách filosofických a panující filosofické soustavy bývají výrazem ducha časového, kterýž právě tou dobou společnost lidskou zvláště tak zvanou inteligencí ovládá, jak dobře o tom hovoří Stöckl ve své brožuře: „Die Blüthe des modernen Kulturkampfes oder die Philosophie des Unbewussten,“ kde hned v úvodě praví: „Er ist eine von der Geschichte durchgängig gewährleistetete Thatsache, dass die Erscheinungen auf dem Gebiete der Philosophie in allen Jahrhunderten den Geist widerspiegeln, der jeweilig in der Societät herrschend ist.“ A v tom spočívá první a hlavní radikální proud nejnovější čili moderní paedagogiky, že sledujíc naturalistické tendence *čerpá své hlavní zásady a pravidla z panujících soustav filosofických*, kteréž všeliké nadpřirozené zjevení i Boha samého ve smyslu křesťanském upírají, *že hledí se přizpůsobiti duchu času, kterýž moderní společností vládne.* A tento duch času nenalezá již více zálibu v onom naturalismu, kterýž uznává aspoň přirozené zjevení Boží; nýbrž on přešel již k čirému atheismu a materialismu. A z těchto pramenů čerpá nejnovější paedagogika látku ku své soustavě; o tom se můžeme přesvědčiti, když prohlédneme si nejnovější spisy paedagogické jak u nás, tak i v cizině. U nás mezi paedagogy velmi jest rozšířeno Lindnerovo „Všeobecné vychovatelství“ i v jakém duchu jest psáno, vyloženo bylo ve „Vychovateli“ loňského ročníku v čís. 6. a 7. V č. 4. loňského ročníku „Vychovatele“ byly též spravedlivě posouzeny „Základové paedagogiky a didaktiky“ od P. G. Šulce, z kteréhož posudku vysvítá, že sepsány, místy dokonce přeloženy z Dittesovy „Schule der Paedagogik“. Dittes jest miláček moderních paedagogů německých a jak se zdá, do jisté míry i také moderních paedagogů českých. On sám jest stoupenec paedagogických zásad Diesterwegových o němž Stöckl ve svém „Lehrbuch der Geschichte der Paedagogik“ praví na str. 444.: „Diesterweg ist der Hauptrepräsentant und in gewissem Sinne der Schöpfer der modernen Pädagogik. Er hat den atheistischen Naturalismus in der Erziehungslehre offen und rückhaltslos proklamirt.“ Oba tyto paedagogové těšili se z velké oslavy na 8. sjezdu učitelstva německého v Berlíně r. 1890, tak že „Paed. Zeitung“ podávajíc o tomto sjezdu zprávu praví: „Es ist kein Zweifel: die beiden Namen Diesterweg u. Dittes waren es, welche dem 8. deutschen Lehrertage Stempel und Gepräge geben und wenn, wie wir voraus sehen, dieser Lehrertag eine blei-

bende, bahnbrechende und zielbestimmende Bedeutung für die pädagogische Bewegung hat, so ist es den Namen Diesterweg und Dittes zu danken.“ Z toho patrně, že moderní paedagogika plave úplně v proudu moderního názoru světa, že jest výrazem ducha času, jenž moderní společnost ovládá, že z něho čerpá své zásady.

A jak oproti tomuto proudu radikálnímu se musí zachovati paedagogika katolická? Z jakého pramene ona čerpá své hlavní zásady a základní pravidla? Na tuto otázku jest velmi jednoduchá a krátká odpověď: *pro paedagogiku katolickou jest směrodatné učení Církve katolické zvláště její věrouka a morálka*. Moderního ducha času, ducha to čirého atheismu a naturalismu, musí se katolická paedagogika potud všimati, aby věděla, jak mládež před tímto duchem času chrániti, a vychovatele aby upozornila na zhoubné jeho účinky a ovoce. Ovšem ku skutečným pokrokům ve vědě a umění paedagogika katolická lhostejna býti nesmí, zvláště co se týče vychování těla má hleděti, aby těchto vymožeností vědy pro svůj obor využítkovala. Avšak takovými vymoženostmi nejsou pro paedagogiku katolickou výzkumy moderní filosofie, kteréž všeliké nadpřirozené zjevení upírá a svou soustavu každé chvíle mění. Z této příčiny, že paedagogové katoličtí zásady a pravidla vychování nepřijímají z moderních soustav filosofických od panujícího ducha času, proto mezi nimi panuje úplná shoda v hlavních zásadách vychování, kteréžto shody mezi moderními paedagogy nenalezáme. Co se týče na př. cíle vychování, o tom praví Diesterweg, že účelem vychování jest, aby povzbuzeny byly všechny schopnosti člověka a pak aby přirozeně, harmonicky byly rozvinuty. Herbet udává za účel vychování, aby sesílen byl mravní charakter. Dittes určuje za cíl výchovy pravé všestranné oceňování věcí.

Shodu v hlavních zásadách mezi paedagogy katolickými poznáváme též z jejich spisů o paedagogice katolické z doby nejnovější. Částku katolické paedagogiky obsahuje sice „Pastorálka ve škole“ od Dra Blandy, ale tak obšírných a důkladných spisů o paedagogice, jakých napsali n. p. biskup *Sailer*, *Kellner*, *Stöckl* pro německé katolíky, biskup *Dupanloup* pro své francouzské souvěrce a italský paedagog *Rayneri* pro vlašské katolíky, takových pro nás české paedagogy a katolíky v době nejnovější ještě nikdo nenapsal. Takovéto dílo o paedagogice katolické by snad i u nás mnohým paedagogům oči otevřelo, aby poznali velký rozdíl mezi paedagogikou katolickou a moderní; pak by snad tak snadno neodvážil: se k tomu, aby tvrdili, že moderní paedagogika Lindnerova shoduje se s učením křesťanským s učením katolickým. To by bylo jen tehdy možno, kdyby byl z tohoto učení katolického čerpal hlavní zásady a pravidla pro vychování, to však o Lindnerovi říci nemůžeme, jako vůbec o žádném moderním paedagogovi, kterýž hledí, aby ani ve vychovatelství modernímu názoru světa, modernímu duchu času se nezpronevěřil. Každý paedagog, jenž tímto názorem a duchem dává se vésti, musí nutně uchýliti se od učení katolického, přestává býti paedagogem katolickým. Stalo se to i paedagogům takovým, kteří jaksí svým stavem a povoláním byli k tomu zavázáni, aby učení Církve katolické pevně se drželi; smutný příklad k tomu podává nám paedagog německý *Jan Graser*, kterýž byl knězem katolickým. Schellingova filosofie svedla jej k tomu, že ve vychovatelství přichytil se zásad naturalistických, stal se nevěrným konečně svému kněžskému povolání, opustil katolické kněžství, poněvadž se s oněmi zásadami nedalo srovnat. Totéž platí o mnichovském profesoru *Frohschamerovi*, na něhož se moderní paedagogové rádi odvolávají. I on nechtěje se odciziti duchu moderní filosofie, odcizil se křesťanství a Církvi, kteráž

jej co kněze katolického, ale od jejího učení odpadlého musila censurovati; nebo učení Církve katolické podává paedagogům zcela jiný základ k vychování, nežli moderní názor světa, nežli moderní filosofie, a proto moderní paedagogové přicházejí zcela k jiným důsledkům, než paedagogové katoličtí. A v tom spočívá další radikální proud v paedagogice, že

II. radikalismus v nejnovější paedagogice *stavi vychování na zcela jiném základě, nežli paedagogika katolická, a proto přichází k jiným také důsledkům, než katoličtí paedagogové.* (Pokračování.)

Jak se osvědčuje podrobná osnova katolického učení náboženského, zavedená v arcidioecési Pražské r. 1889?

V dioecési Budějovické předložena byla r. 1885. vikariátním poradám otázka: Jakých zkušeností nabyli učitelé náboženství stran osnovy nařízené r. 1877. a kterak osvědčuje se osnova ta v praxi.

Jedna z odpovědí na otázku tu otištěna ve článku „Myšlenky o praxi katechetické“ od T. J. v „Čapisu katol. duchovenstva“ z r. 1890. sv. II. a III. a co tam o výhodách osnovy Budějovické psáno — to nebo ještě více bychom napsati mohli též ve příčině osnovy pražské. Zejména bychom mohli dodati, že osnova ta jest velevítanou pomůckou a spolehlivou vůdkyní při přípravě na katechese. Katecheta má tam stručně hned cíl, látku i rozvrh katechese; na kostru již poměrně snadno přimyslí si maso i kůži, když se vůbec připravuje.

Ale také jako spisovatel článku v „Časopisu katol. duchov.“ přiznává, že všemu, co osnova Budějovická žádá, nelze naučiti: podobně všichni pp. katechetové v arcidioecési, kolik jsme jich slyšeli, stěžovali si, že všeho, co v osnově předepsáno, nelze ani probrati, neřku-li tomu naučiti. *Osnova žádá od obecných škol vyjímaje třídu první, příliš mnoho: multum et multa.*

Snad jen na vzorné škole v Praze při vzorném počtu žáků (vždy pod 50), při vzorné návštěvě a vzorném vybraném žactvu, jež mají domácí učitele, učí se též doma — bylo kdy probráno vše, co osnova předpisuje. (Máme za to, že ani tam ne. Pozn. red.)

Na jiných školách jest to holou nemožností. Zejména od třídy II. a IV. žádá osnova nedostižně mnoho. — Pro II. třídu by toho bylo zajisté až dosti, co žádá osnova ze Starého Zákona ve třídě té. Z Nového Zákona mělo by se žádati nejvýše opakování látky ve třídě I. probrané. Opakování to díti by se mělo — jakož se to celkem všude děje před a po svátcích roku církevního, o nichž jest třeba zmiňovati se každického roku. Soustavnější opakování by se konalo až po probrání celého učiva ze St. Zák. tak někdy v červnu a v červenci.

Ve III. třídě nečiní sice osnova požadavků přílišných, ale nicméně dosti velikých. Kdo vzpomene, že ve III. třídě asi do vánoc žáci — celkovitě vzato — velmi se čtením zápasí, ten pochopí, že jsou na polo neschopni učiti se soustavně z katechismu. Nemohouť ani vět z katechismu kloudněji přečísti.

Kdyby ve III. třídě bylo do osnovy vloženo při prvním článku víry delší opakování ze St. Zák. jako je provedl Skočdopole ve svých katechesích, a kdyby po třetím článku víry vloženo bylo zase delší zopakování a doplnění látky již v I.

a II. třídě probrané o životu Páně až k jeho umučení (jako to také Skočdopole má v katechismu naznačeno a v katechesích provedeno), mohla by se pak osnova ve III. třídě spokojiti s tím, co ve třídě té žádá o apoštolském vyznání víry a o svátostech, leda že by se ještě mohlo přibrati II. přikázání církevní o mši sv. důkladněji, ježto dítky povinny jsou i dle světských zákonů školních obcovati mši sv. od třetí třídy počínajíc (nevylučujíc arci dítky nižší).

Ve čtvrté třídě položila by se hlavní váha na učení o milosti, církvi, svátosti pokání a desateru Božích přikázání, jelikož tu třeba důkladně připravit dítky na sv. zpověď; ke zpytování svědomí třeba jest však dětem, aby rozuměly obsahu dekalogu. *)

V páté třídě by se důkladně dokončilo učení o Nejsv. Svátosti oltářní (o mši sv. a o sv. přijímání) pak ostatní svátosti o hříchu i o modlitbě.

Že by tím nynější liturgika z obecných škol (z páté třídy) odpadla, rozumí se samo sebou a nebylo by to snad pražádné neštěstí. Většina dětí si obyčejně liturgiku ani neobstará ani nekoupí. Na pouhých pětiletých školách si ji neradi kupují, že brzy již ze školy vyjdou a je-li tu škola měšťanská, nekoupí si ji také, protože jim to připadá divno odkládati katechismus a kupovati liturgiku na jediný rok, po němž opět mají katechismus. Rodiče tomu nechtějí rozuměti a pisateli těchto řádků také nechce jaksí jíti na rozum, jak mohla liturgika ponechána býti v V. třídě, když post tot discrimina rerum zaveden do škol měšťanských opět katechismus.

Liturgika má smysl jen v nejvyšší třídě školy jako dovršení náboženského vzdělání obecného, které při křesťanu katolickém ze školy vyšlém záleží hlavně v tom, aby mravně živ jsa, svátosti přijímal a **liturgii** zbožně obcoval. Proto má liturgika smysl jakýsi a jistou oprávněnost v poslední třídě na škole obecné, kterou vůbec školní vyučování končí, ač pro množství učiva sotva tam obtojí jako předmět zvláštní, ale v V. třídě obecné školy. po níž se pravidelně dítky vedou do školy měšťanské, smyslu toho nemá.

Za hlavní vadu osnovy tedy považujeme, že žádá příliš mnoho, že ponechala vesměs v V. třídě zvláštní liturgiku, místo níž případně mohla a měla by v V. třídě býti čtena a vykládána evangelia nedělní a sváteční. Tím by se dle roku církevního dostalo mládeži zajisté dostatečného vzdělání liturgického způsobem od starodávna osvědčeným a příjemným.

Za velikou chybu osnovy máme, že *vůbec* pro žádnou třídu na žádné škole *evangelii těch* ani nepředepsala. Mimo to přehlédlo se při sestavování osnovy, že každoročně na školách obecných jest třeba zvláštní důkladné přípravy dítek na první sv. zpověď a pak první sv. přijímání -- ať již se s první sv. zpovědí počne ve III. nebo ve IV. třídě. Příprava na ty sv. svátosti jest hlavní věcí katolického katechisování**) a kdyby vše ostatní prozatím se vynechalo -- příprava ta nemůže

*) Při rozvrhu tomto máme na zřeteli úplnou osmitřídni školu obecnou a měšťanskou; na školách jen obecných bude leckdys třeba na první sv. zpověď již ve III. třídě připravovati.

**) Arcibiskupové a biskupové rakouští o tom svůj klerus opětně poučují v okružníku dne 19. listopadu 1891. ve Vídni daném následujícími pádnými slovy: *Imprimis satagite, ut pueri puellaeque quam accuratissime ad primam confessionem qua nihil est gravius praeparentur, a prima enim pendent fere omnes vitae ulterionis confessiones neque omittatis ad alias quoque (confessiones) sedulam instructionem reiterare* (II. pag. 2. sloupec 2. dole.).

a nesmí se vynechati anebo jen tak vzíti — jak v osnově mezi ostatní látkou naznačeno. Přípravě té se musí věnovati mnohem více času a práce než osnova naznačuje, neuvádějíc přípravy té zvláště, nýbrž hledíc jen kruhovitěho probírání katechismu. A není pak žádnou chybou, když pro důkladnou přípravu na první sv. zpověď a sv. přijímání nějaká jiná méně důležitá část katechismu se vynechá. Rok církevní, zvláště když by se v V. třídě čítaly perikopy a evangelia, nahradí a doplní sám vynechané části.

Z řečeného také vysvítá, že by třeba bylo pozměniti nynější rozdělení náboženského učiva na školách měšťanských. I dala by se na škole měšťanské snad s největším prospěchem látka náboženská rozdělití takto: v I. měšťanské důkladně znova probrání biblické dějepavy a pokračování pak v obrazech z dějin církve (asi co jest nyní ve III. měšťanské s větší váhou na dějepavu biblickou); ve II. měšťanské hlubší zopakování katechismu, zvl. apoštolského vyznání víry a mravouky; ve III. měšťanské zvláštní liturgiku, při níž nezbytně opakuje se hlavně o svátostech a veřejných službách Božích. (Podobné roztrídění látky navrhuje se nyní také pro nižší gymnasia.) —

To jsou povšechné zkušenosti s osnovou naší. Ještě něco podrobnějšího. Pro I. třídu jest zajisté velmi nesnadné podobenství o hřivnách, které se v osnově požaduje. Ve II. třídě mi nikdy nevzešel prospěch ze článku „Isak bere si Rebeku za manželku“, který dle osnovy se má probrati dosti podrobně tak, aby se z něho vyvodilo naučení: Spravedlivý slitovává se i nad zvířátkem. — Děti ve II. třídě nemohou článku toho v té obšírnosti chápati. — Postačí vlastně nejstručnější obsah jeho, že Abraham poslal věrného služebníka do domova svého, aby tam vybral Isákovi manželku. Dosavadní vydání biblické dějepavy již tiskem a křížkem (†) naznačovala novhodnost článku toho pro mládež tak útlou.

Osnova sama prozrazuje zase jinde, co by se mohlo s prospěchem neb aspoň beze škody vypustiti bez přerušování celku. Když nejsou v osnovu pojaty články o Jobovi a Juditě, nemusily také v osnově býti články Ruth a Esther (pro II. třídu). Ba vynechaný Job zdá se nám ze všech těch čtyř článků ještě nejvhodnější pro třídu druhou. V katechismu také hned při vzkříšení těl jest z něho citát, kdežto z ostatních článků se v katechismu ani v životě tolik netěží. — Z Nového Zákona jest velmi nesnadno *vyložití* ve II. třídě předepsané podobenství o rozséváči k cíli v osnově naznačenému, aby totiž děti poznaly, proč nepřináší slovo Boží u všech lidí rovného užitku.

Pokud se týče podrobné osnovy katechismu, neshledali jsme dosud podrobností (jednotlivých otázek), které by mohly anebo měly býti vynechány nebo změněny. Otázky ty jsou sestaveny s opravdovou virtuositou, aby si katecheta zvykl vyhýbati se otázkám verbálním. Snad někdo jiný více materialu tu nasbíral. Nám se zdá, že jen třeba dle předcházejícího látku katechismu jinak na třídy rozvrhnouti.

Ke konci vyslovujeme ještě dvě přání: **První**, aby budoucí vydání osnovy bylo opět vytištěno v příručném formátě kapesním, jako bylo vydání z r. 1887. Podobné vydání může se pohodlně strčiti do katechismu, dějepavy nebo do kapsy a katecheta zvláště přes pole do školy jdoucí snadno si věc sestuduje a stále na očích má.

Druhé přání je, aby také konečně zařízen byl tisk katechismu a biblické dějepavy dle osnovy tak, aby v nižších třídách (II. III.) a na školách méně třídných

zvláště hned všem žákům najednou se říci a ukázati mohlo, co se bere a čemu se učiti mají. Dle tisku starého katechismu Kanisiova mohla by se látka pro třetí třídu předepsaná naznačiti po straně (in margine) vislou čarou. Nynějším poznamenáváním a hledáním maří se čas i knihy.

Václav Kotrch.

Vyučování sv. náboženství má býti názorné.

Podle „Hirtentasche“ podává **Leopold Kolísek**.

Pravdy sv. náboženství jsou nejvíce nadsmyslňy, kdežto duch dítek lpí skoro jenom na věcech smyslných. Proto hlavním pravidlem při vyučování sv. náboženství jest: „Hleď všechno, pokud možno, podati názorně.“

Ve vyučování názorném jest Kristus mistrem mezi učiteli. Při svých přednáškách, které konával pod širým nebem, poukazuje ustavičně na předměty, jimiž je obklopen a používá jich ku znázornění svých božských nauk. Lilie na poli, ptáci nebeští, vrabci na střeše, vlas na hlavě, zrno v zemi, pšenice, koukol, strom fíkový, vinice, ovce, pastýř, dům, skála, hrob, hora, ryby, slunce, chrám, jsou předměty, na něž božský Učitel poukazuje a jimi nauku Svou znázorňuje. A jak rád a často mluvil v *podobstvích*! Také při ustanovení sv. svátostí volí *zevnější znamení* (voda, olej, skládání rukou, chléb, víno atd.), která neviditelnou milost nejen působí, nýbrž také *znázorňují*.

I církev snaží se při všech liturgických úkonech, co duchovní jest a nadsmyslno, zevnějšími znameními lidskému rozumu učiniti pochopitelným. Obřady při mši sv., při udílení svatých svátostí, průvody, veškeré zařízení chrámu Páně a obzvláště rok církevní mají za účel: pravdy náboženské nebo dějepisné události pokud možno znázorniti.

Proto má i učitel náboženství svůj božský vzor, Pána Ježíše, a svou duchovní matku, církev sv., v této příčině napodobiti.

1. Pro katechetu platí právem slova, jež pronesl Palmer: Co se dítěti ku poučení buď si v originále nebo v obraze co možná věrně ukázati může, jest učitel povinen skutečně mu ukázati; avšak obraz nenahradí nikdy živého slova, jelikož dítěti vždycky o něm chce něco slyšeti. Proto musí býti spojeno obé: obraz i vysvětlení. Proto mají se též na př. oltář a jeho části, křížová cesta a jiné předměty, které se *jenom v kostele* nacházejí, *tam* také dítěti ukázati a vysvětliti. Písmo sv., růženec a podobné předměty, jedná-li se o nich, mají se opět *ve škole* ukázati. Má-li katecheta obrazy osob, věcí nebo událostí, jichž nelze ve skutečnosti ukázati, pak nemá opomenouti aspoň tyto obrazy dítěti ukázati a vysvětliti. Má tedy použití obrázků biblických, ukázati dítěti podobiznu sv. Otce, (obraz císaře pána bývá ve školních světnicích), diecesního biskupa atd. Také může k znázornění mnohých předmětů použití tabule.

2. Katecheta má dále u výkladu a vysvětlování pravd náboženských vhodných příkladů, přirovnání a protiv upotřebiti. (Dle toho jsou také mnohé výklady katechismu uspořádány na př. důkladné dílo Podstránského).

3. Konečně při vysvětlování církevních obřadů jest potřebí metody ukazovací (gestikulace).

Slasti a strasti povolání našeho.

Každému z nás vyměřen Bohem cíl, pro nějž máme pracovati, abychom ho dosáhli, a jehož dosáhnuvše, pevně se držeti a jen v něm své blaho zřítí máme. Takli jsme byli v povolání svoje uvedeni, zalíbí se nám v něm. Se vsí silou ducha i těla oddáváme se svému úkolu a že s Bohem začínáme námáhavé dílo své, bývá naše práce požeňována; záhy spatřujeme ovoce její ve prospěchu našich svěřenců. Naše povolání stává se nám milým a třeba se nám nedostalo hned patřičného uznání, nacházíme přece v povolání svém, jež jsme sobě oblíbili, při všelikých strádáních útěchu a spokojenost.

Než, bohužel, jako není na světě nic úplně bezvadného a všestranně dokonalého a jako roste růže jenom na trní, tak i po radosti žalost chodí. V povolání našem, kteréž se nám stalo drahým, dávši nám poznati blaho a slasti své, naskytá se bohužel často i osten, jenž usiluje zranit nás i tam, kde co nejlépe obrnění jsme.

Prochvívá-li i poměrně malá rána tělesná nejednou celým tělem, jak musí teprve rozrušovati rány způsobené duši naší? Ty-li se kde uhostí, dlouho je cítíme i proti vůli své. K těmto ranám duševním, k těmto strastem v povolání našem patří především nezdar v naší práci a to jednak ve vychovávání, jednak u vyučování. Stává se bohužel, že i mnozí dobří rodičové, kteří pochopili náležitě Bohem jim daný úkol a vychovávají všechny děti své se vsí možnou pečlivostí, se zármutkem musí patřiti, že se práce jejich u některého z dětí těch potkává s nezdarem a že všechno jejich přičinění marné jest a neúspěšné. Škola jest velká rodina. A zajisté i každý z nás, pakli jen poněkud svědomitým jest v povinnostech svých, více méně bývá roztrpčen, a zarmoucen, jestliže se jeho namáhání ano i sebeobětování u toho neb onoho dítěte potkává s nezdarem. A jako bolí zmíněné svrchu rodiče výtkou: „Jak jste si své děti vychovali, tak je máte!“ rovněž tak se musí naplniti žalem srdce naše, dává-li se vina nám, že ten neb onen žák nezvedený jest neb se špatně učí.

Ale nejen toto, nýbrž i mnohé jiné věci mohou nám stav náš dělati obtížným. Najde-li se nějaký nám nepříznivý člověk (bývají to někdy i rodičové našich svěřenců), nedivíme se tomu tak, ale hůře bývá. objeví-li se mezi členy stavu našeho nepřízeň, závist, neláska. Kdo zažil něco podobného, dá mi jistě za pravdu, řeknu-li že tyto a podobné jim úkazy ztrpčují naše povolání, jež už samo sebou dosti jest těžké. Dejme tomu, že přijde na vícetřídní školu nová síla; přijde na porušenou již shodu ve sboru. Nyní očekává každý jednotlivec sboru toho s napjetím, ku které straně se nová síla přidá. Volba nebývá vždycky tak snadná, jelikož není možno vždy hned seznati, která strana jest úctyhodnější. Jestliže jsme však šťastně volili a s dobrým svědomím si říci můžeme, že, držíce se strany této, slechetně si vedeme, shledáváme přec, že u strany protivné, aniž bychom jí učinili jen nejmenšího příkoří, den ode dne padáme u větší nepřízeň. Jak již praveno, svědomí nám nižádných výtek nečiní, a my přece jsme mezi svými v nepřízni. Obdařen-li někdo v brzkém čase místem slušným a výnosnějším, aneb dostane-li se mu uznání z míst vyšších, bývá naň hleděno ne příliš přátelsky; a byť si toho byl i zasloužil, přece málo najde těch, jež by mu toho nezavíděli. — Říkává se: trpělivost nese růže. Na místě závisti více píce a pak jistě i nám práce bude odměněna. A kdyby konečně i při vsí píli a vzorném vedení nám zde

Již odměny se nedostalo, nermuťme se, vždyť daleko větší za to odplata očekává nás na onom světě. O té třetí, také nepřiliš doporučující vlastnosti některých z nás nebudu se ani mnoho šířiti. Známe to všichni. Ti z nás, kteří nejvíce toho namluví, ti mívají opravdové lásky ku druhým nejméně. Mohou-li je něčím kompromitovati, bývá jim sladko, radují se z toho, ba někdy se tím i také chlubí, myslíce, kdož ví, co dokázali! Je to láska? Máme příležitost pozorovati i jiné stavy ctihodné.

Z tohoto pozorování můžeme však říci po několikaleté zkušenosti, že se v málokterém stavu shledá tolik nepřízně, závisti a nelásky, jako mezi námi. Je mi bolno, musím-li tak říci. Anebo je snad jen velmi málo těch, kteří nabyli právě této smutné zkušenosti? Kéžby tomu bylo tak, ale mám za to, že mnohý vážený čtenář listu tohoto dřívějším mým slovům přisvědčí, aniž by zazlíval upřímnosti mé. A také k čemu jaké přetvářky? Milujme přímou! Rádi bychom se dožili ještě trochu lepších časů v tom našem stavu důstojném. Což rení lze toho docílit? K čemu si máme sami stav svůj ztrpčovati? Vždyť je to stav těžký, k čemu si jej tedy dělati ještě těžším? Čemu se vyhnouti tak snadno nemůžeme a co bývalo již před námi, to zameziti ovšem nelze, ježto každý stav má svoje příjmenosti a svoje zvláštní nepřijmenosti či stránky stinné. I chci po svém skromném rozumu k zamezení toho, co se vůbec zameziti dá, navrhnouti toto: Více po křesťanskou žítí, častěji Boha a jeho svatá přikázání lásky na paměť si uváděti a dle nich také jednati. Tak nám, doufám, odpadne mnohá z uvedených nepřijmeností, staneme se mládeži lepšími vzory a slasti stavu našeho budou se pak množiti.

F. A.

Zákony a nařízení

o věcech obecných a měštanských škol náboženství katolického se týkající.

Výnosem zemské školní rady ze dne 24. března 1874. čís. 122. zapovídají se dětská divadelní představení a sice takto:

Za poslednějšiho času brávalo se vždy více a více do zvyku, že správy školní samy k vůli rozmnožení stírek učebných pomůcek anebo k jiným dobročinným účelům dětská divadelní představení povzbuzovaly aneb uspořádaly.

Ač účel, jenž při tom na zřeteli byl, chvalitebný jest, přece nemůže c. k. zemská školní rada takovýto prostředek, ježto není paedagogický, schvalovati, a vidí se nucena správám školním přísně zapověděti, aby uspořádaly aneb povzbuzovaly takováto dětská divadelní představení.

Ježto politické úřady následkem vynešení ministra vnitra ze dne 18. srpna 1871 č. 3056. povinny jsou první než svolí, aby se dítě škole povinných bralo k divadelním představením vůbec, potázati se u zodpo-

vědné správy školní o souhlas, tak se i správám školním nařizuje, aby souhlas svůj jen výmínečně na žádost rodičů aneb jen tenkrát daly, budou-li dívky ve představeních divadelních pod dohlídkou rodičů a nehrozí-li nebezpečí jich mravnému vychování.

V příčině navštěvování tanečních zábav se strany školní mládeže ustanovilo vynesení zemské školní rady ze dne 31. října 1876. čís. 9261. takto:

C. k. zemská šk. rada dostala toho vědomost, že se na některých místech v jistý čas, zejména v poslední dni masopustní ve veřejných hostincích taneční zábavy pro školní mládež zařizují, neb že se tato mládež k tanečním zábavám odrostlých připouští.

To nemůže z paedagogických příčin schváleno býti, pročež se c. k. okr. škol.

rady co nejdůtklivěji vybízejí, aby takovéto vady co nejpřísněji odstranily.

(Výnos zemské škol. rady na Moravě ze dne 24. března 1881. č. 2167. „... návštěva veřejných plesův a tanečních zábav mládeže školou povinné c. k. okresní radou školní naprosto má býti zakázána, a užití se má všech disciplinárních prostředků školních proti těm, kteří proti tomu jednájí“.)

Výnosem min. ze dne 17. června 1873. nařízeno:

1. Nikterak se nedopouští mezi žáky a žákyněmi sbírat peníze, aby se za ně školním představeným aneb učitelům za kteroukoli příčinou a ve formě kterékoli učinil dar.

2. Sbírat peníze k jinému účelu se nesmí, leč že to zemský šk. úřad zřejmě dovolil.

Výnos zem. šk. rady ze dne 8. května 1879. č. 4164.:

„Často bývají na nižších středních školách sbírky peněžných příspěvků uspořádány. Děje-li se to ve prospěch dobročinných aneb všeužitečných účelů a zároveň způsobem šetrným bez jakéhokoli přímého neb zakrytého donucování morálního, nelze proti tomu ničeho namítati. Stalo se však, že učitelé neb ředitelé při takovýchto sbír-

kách nejen osobně příspěvky od jednotlivých žáků přijímali, nýbrž i veškerého úředního vlivu svého k tomu používali, a nechtěl nebo nemohl-li některý žák k doporučeným účelům přispěti, dokonce v neprospěch mu to vykládali, když se jednalo o výsledek jeho chování... Se vši svědomitostí šetřeno budiž zásady, že učitel jde-li o příspěvky k jakýmkoli účelům dobročinným, na žáky nikdy jinak působiti nesmí, než tím způsobem, že dobrý účel žákům doporučiti a soucitu jejich dovolávati se může.

Nařiz. minist. ze dne 25. října 1873. č. 14.472., které zakazuje účastenství ve spolcích, nemůže se vykládati na příslušenství k nábožným jednotám, jichžto členové k jistým modlitbám seukromým se zavazují.

Co se jednoty „Dětství Páně“ týče odpověděl ministr kultu a vyuč. vnesením ze dne 3. června 1885. č. 7454. k dotazu bisk. Svatohypolit., že minist. nařízení ze dne 17. června 1873. č. 7702. stran záповědi peněžných sbírek ve škole (a vynes. zemské šk. r. čes. 8. května 1879. č. 4164.) a nařízení ze dne 25. října 1873. č. 14472. na onu jednotu se nevztahuje, ježto se tu dítka modlitbou a almužnou účastní.

(Pokračování.)

PAEDAGOGICKÉ ROZHLEDY.

Jan Hus v učbě a výchově.

Napsal *Vojtěch* — *áč.*

Pan Lad. Kovářiček, odborný učitel v Mnichově Hradišti, rozbíraje ve své „Učbě dějepisné“ (Urbánek: Paed. bibliotéka) choulostivou otázku, jakým směrem a způsobem by se mělo mluvit k mládeži školní o Husovi, přiznává hned z počátku, že učivo o husitské době jest velice choulostivé, a že prý se dosud nebralo směrem, kterým se bráti mělo.

V příčině této jsou prý v našem národě různé dvě strany, jež on zove levicí a pravicí. Pravice vidí prý v době husitské ideal vlastenectví, kulminaci státoprávní ideje české, vrchol nadšeného uvědomění ducha českého.

Druhý kraj, levice, spatřuje prý opět v době husitské samou černotu, vzor odporu,

vzdoru, náboženské revoluce — a jsou-li skutečně v době té některé ideje, na které pravice ukazuje, a které pro národnost by měly důležitost, — k tomu přihlížeti prý nemá chuti ani nejmenší.

Mezi stranami těmito kráčí prý jakousi zlatou cestou prostřední méně známá strana středu, která chladnou rozvahou, kritickým zkoumáním chválí, co chváliti možno, haní pak důrazně, co jest skutečně hany hodno.

Z chvály udělené středu zdálo by se vysvítati, že spisovatel jest členem jeho a odtud bychom soudili, že z kritického tohoto stanoviska s chladnou rozvahou předvede mládeži stín i světlo doby husitské.

Zatím p. spisovatel paedagogům radí, aby utvořili čtvrtou stranu, která prý by líčila Husa a jeho dobu, vypustíc hlavní znak zmíněné doby, — spor náboženský. Ovšem podotýká, že prý „bratrští kollegové

evangeličtí v zásadě této s ním sotva budou souhlasiti“; o katolických patrně domnívá se, že s ním budou za jedno, zvláště když vůbec „výsledek vyučování náboženského zůstává daleko za námahou katechetovou.“ Hned pak vylučuje podle zásady strany čtvrté, strany paedagogů katolických (!), činnost a povahu mistra Jana Husa.

Jan Hus prý kázal proti nemravům a hříšnému životu, jaký tenkrát lidé vedli. Tím prý si způsobil mnoho nepřátel, kteří se přičinili, že musil Prahu opustit. Ale tu prý kázal Hus po venkově pod širým nebem o etnostném životě, a jak hříšný život a nemravné zvyky napravit. Avšak jeho nepřátelé nedali prý mu ani venku pokoje, obžalovali prý jej křivě u svatého Otce v Římě jako druhdy sv. Cyrilla a Methoděje, zavezli jej do Kostnice, do cizí země kde prý se ho nemohli ti, kteří jej milovali, zastati; tam jej odsoudili a upálili. Pak uvádí rysy jeho charakteru: „Hus byl (prý) zbožný, smířlivý, vděčný, nezištný, byl spisovatelem a vlastencem.“

Tím ovšem objeví se české mládeži Hus jako člověk bez nejmenší chyby, téměř se žárí svatosti kol čela, a výsledek toho bude, že právě charakter jeho bezúhonný stane se mládeži autoritou, která schválí jako pravé jeho učení, až o něm vůbec v životě svém uslyší.

Že však charakter třeba nejryzejší může býti rozhodčím nejvyšším u věci tak svaté a důležité, jakou jest učení Kristovo, s tím nebude souhlasit paedagog katolický. Běží tedy o to, abychom také do té učby vložili něco katolického, když uvážíme, že právě tato doba podává nám příležitost, abychom užili zákonem doporučené koncentrace předmětů učebných.

Jako lze výklady mravoučné oprítí o dogmata známá z katechismu, tak i zde, nechťce způsobiti v duši dítěte chaos, zcela psychologicky spojíme výklad dějepisný se známým učivem náboženským.

Světodějný význam mistra Husi jest v tom, že otrávil autoritou duchovní i světskou a položil za základ a vůdce jediného písmo svaté, za vykladače jeho pak rozum Duchem svatým osvícený, jak tvrdil sám o sobě, a ježto nelze u každého čtenáře Písem sv. hledat osvícení Duchem sv. rozum lidský vůbec.

Toto povýšení Písma svatého za ne-

omylnou autoritu zplodilo další bludné zásady jeho učení.

Na základě jednotlivých výroků Písma svatého buduje zcela novou soustavu odchýlnou od učení církve katolické, ano od učení křesťanského vůbec.

Katolická mládež ví, že nejvyšší autoritou u věcech víry a mravů jest v církvi naší římský papež sám, aneb římský papež se sborem kardinálů neb shromážděných biskupů, neboť on jest dědicem právomoci Petrovy, kterému dal Kristus klíče království nebeského, moc svazovací a rozsvazovací a řekl mu: „Pasiž ovce mé.“ Hus naproti tomu z jednotlivých výroků na př. sv. Augustina neb z písně Šalomounovy zbudoval si názor o církvi neviditelné, která prý sestává jenom ze svatých a světic, z andělů a z lidí těch, kteří jsou k tomu od Pána Boha napřed určeni.

Tím, že popřel církev viditelnou, složil s trůnu i její hlavu, neb zajisté papež nemůže býti hlavou andělů a svatých, jest tedy dle Husa pouze Kristus hlavou této neviditelné církve.

Mládež katolická ví, že Bůh dává nám nadpřirozenou milost, která jediné nás udržuje ve spojení s Bohem, p máhá k dobrým činům a vede jistě k spasení, pakli s ní věrně spolupůsobíme.

Hus však vyvodil zvláštní nauku „o milosti z předřízení“, kterou dle něho mají pouze ti, kteří od Pána Boha pro věčnou blaženost jsou předřízeni či napřed již určeni. Ti prý mohou sice smrtelným hříchem milosti posvěcující pozbyti, ale přec prý budou na konci spaseni — pro milost „z předřízení“.

Druzí lidé, kteří nemají „milost z předřízení“, jsou dle Husa stále oudy ďáblůvými, ač třeba mají na čas posvěcující milost Boží, jsouce živi spravedlivě.

Tém však prý jejich spravedlivý život nepomáhá, budou prý jistě zatraceni, jako předřízení jistě spaseni, třeba i posvěcující milosti Boží hříchem pozbyli.

Sv. Petr, dopustiv se zradou na Kristu Pánu těžkého hříchu, nemohl prý býti zavržen na věky, kdyby prý byl ihned zemřel po spáchaném hříchu bez lítosti, neboť prý ho s Bohem spojovala na vždy milost z předřízení. Ale přece smrtelným hříchem dle Husa člověk stává se synem ďáblůvým a patří peklu. Byl by tedy sv. Petr současně patřil nebi i peklu. (Dokončení.)

DROBNOSTI.

Katolicko-politické jednoty a „Komenský“. V listárně redakční v č. 44. paedag. týdeníku „Komenský“, uděluje se následující rada: „Přednáška. Ježto nám učitelům agitace politická vůbec jest zakázána, nemáme se účastniti jednání žádných spolků politických a tedy také ne spolků katolicko-politických. Ale i v tom případě, že by snad úřadové v době nynější proti našemu účastenství v jednotách katolicko-politických ničeho nenamítali, nedoporučuje se přece, abychom my učitelé přednášeli a rokovali ve spolcích, kteréž vůči nynější škole a jejímu učitelstvu dávají na jevo smýšlení nepřátelské. Máme své spolky učitelské o ty mějme péči. —y—

Ty školní tresty. Časopis „Komenský“ uveřejňuje v č. 49. tuto událost: V Kreuzburku v Horním Slezsku zapálil školák kupu sena na louce. Za to byl odsouzen do vězení na pět dní. Rodiče podali žádost o milost k císaři, po čemž rozhodnuto, že trest vězení má býti provinilci změněn ve školní trest. Krajský školní inspektor nařídil a královská vláda potvrdila, že hoch má zůstatí za každý den vězení pět hodin, celkem 25 hodin po škole. Šest učitelů dotčené školy má při tom střídavě dohlížeti a provinilce přiměřeně zaměstnávat. Při té příležitosti táže se jistý pruský učitelský časopis: Kdo vlastně onu kupu sena zapálil? Kluk či oněch šest učitelů? Nebo učitelé musejí v tomto případě sdíletí vězení s klukem. —y—

Učitelé pod kritickým nožem liberálním. „Freie paed. Blätter“, redigované protest. učitelem Jessenem, píše v čísle 37. str. 574. následovně: Jsou bohužel v kruhu našem přemnozí „nájemníci“: existence, které k učitelství jsou při nuceny (neboť podle staré tradice vešlo v obyčej, že učitel musí mítí syny své opět učiteli): dále jsou takoví spoluzápasníci ve vznešeném povolání učitelském, kteří se chopili učitelství jako své poslední naděje spásy, aby lodičku svého života zachránili před utonutím a ji snad uvedli do pravého proudu. Do poslední kategorie řadí se „skrachovaní“ kandidáti středních a vysokých škol. Oni tvoří mezi učiteli nejvíce ony zástupce, kteří stavu tomu k ozdobě býti neráčí. Předně schází těmto pánům z pravidla onen „dětinský ton“, který musí

býti vrozen a nedá se naučiti a tím jim vlastně schází vše, co je oprávnjuje dítky učiti; za druhé pak cítí se v nynějším povolání jako učitelé na obecných a měšťanských školách nešťastnými, protože nemohou velké svoje vědění dobře prodati; ba za jistých poměrů musejí docela vědomosti své házeti jako „perly před svině“. Nešťastny a politování hodny jsou dítky, jimž jsou učiteli. Nejčistší chlebičkářství víže tyto lidi k úřadu učitelskému na škole obecné a měšťanské atd. Tak, pravíme ještě jednou, napsaly „Freie paed. Bl.“, dle nichž je, jak se zdá, učitelem nejlepším, kdo umí ve schůzích nejlépe bušit do klerikalů, nebo ten šel k učitelství zajisté jenom z čisté a nezištné lásky k dětem a jedině on dovede k nim mluvit „tonem dětským“.

+ 73.

Na sjezdu katolickém v Mohuči byla mimo jiné přijata i následující pro naše poměry zajímavá resoluce: Jenerální shromáždění katolíků německých prohlašuje: Ode dnů Julianových pokládá to křesťanství za kruté pronásledování, je-li synům rodičů křesťanských přístup k vyššímu vzdělání umožněn pouze za cenu jejich víry. Jen. shromáždění žaluje proto velmi trpce, že protikřesťanský názor světový na tak mnohých stolicích vysokých škol německých mládeži nepokrytě se přednáší a nevěreckými učiteli víc a více do reálků a gymnasií se zavádí. Ono spatřuje v tomto ve jménu státu vykládaném protikřesťanském názoru o světě největší nebezpečí pro stát, Církev a společnost, a nejmocnější podporu socialně-demokratických snah, a vyslovuje přesvědčení, že veškeré jiné prostředky k zabránění socialnímu rozkladu marny budou, pakli se šíření bludu mezi mládeží státem ustanovenými učiteli přítrž neučiní.

+ 73.

Z Belgie. Každoročně konají se zde pod dozorem státu závody elementárních škol. Po léta již vítězí katolické školy nad školami bezkonfessionálními — státními a obecními. Tak i letos. Zvláště brusselské školy se vyznamenaly. Z 11 bezkonfess. obecních škol obdrželo 5 $\frac{1}{2}$ procent premie kdežto z katolických 10 $\frac{1}{7}$ procent. Je vidět že zůstal liberalismus daleko pozadu za školami katolickými. Nejzvláštnější však při tom všem jest to, že žáci ze škol katolických nesmějí podle platného dosavad nařízení, podělení býti cenami, nýbrž jenom

žáci ze škol bezkonfessionálních. Katolíci se musejí spokojiti s pouhou „slávou“. Toť je ta rovnost, pro niž r. 1830. dána byla zvláštní ústava. + 73.

Nadějná mládež. Vídeňská policie zatkla tři žáky obecné školy, kteříž dopouštěli se velmi smělých krádeží a peníze za věci ty stržené utráceli prý ve společnosti svých — milenek. Nejstaršímu z hochů je 13 let. Že mládež naše předčasně dospívá, o tom svědčí i následující příklad z okolí pražského. Učitel jedné pražské školy našel několik hochů své školy na Letné, ani si v jámě oheň připravovali. „Což ty máš sirky? — divil se učitel — „snad bys mi dokonce mohl posloužit i doutníkem?“ A hoch 12letý K. H. sáhnuv do kapsy po cigaretní tobolce, s tváří drze vážnou učiteli skutečně nabídl papírosu. (Česká Politika 23/12 1892.)

Dívčí ústav v Pacově. S povolením zemské školní rady započne opět vyučování na ústavě tomto dne 2. února 1893. Majitelka jeho sl. M. Pattová, industriální učitelka, zařídila ústav, který úplně vyhovuje všem požadavkům, jichž výchova a vzdělání dívek k zápasu v budoucím povolání vyžaduje. V ústavu tom vyučuje se předmětům literním, mravouce, vychovatelství, českému jazyku, počtům, zeměpisu a dějepisu, kreslení, domácímu hospodářství, zpěvu, jazyku německému a francouzskému. Po přání za mírný honorář i hudbě. V předmětech industriálních dostane se chovankám rovněž svědomitého a řádného výcviku. V poměru k učebné osnově a výhodám plynoucím z návštěvy výše jmenovaného ústavu jest školné zcela nepatrné; platí se dva zlaté měsíčně napřed. Chovanky vzdálenější přijímají se na celé zaopatření za honorář 12 zl. měsíčně, taktéž napřed zaplacených, při čemž se podotýká, že četnější návštěvou ústavu se tento honorář sníží na 10 zl.

Jednotřídní cvičná škola při ústavu učitelském. S učitelským ústavem v Montabauru spojena jest od počátku roku školního jednotřídní škola cvičná. Jest sice od ústavu vzdálena asi 20 minut cesty (v obci Eschelbachu), ale čekatelé podnikají rádi cestu onu, tušíce dobře, že z návštěvy této jednotřídky veliký jim kyne prospěch pro budoucí jejich působení praktické. — Jest věru s podivením, že, pokud víme, nikde u nás není učiněno dosud opatření, aby kandidáti učitelství měli příležitost aspoň občas navštívit školu jednotřídní a školu dvoutřídní.

Nebylo by lépe, kdyby naše listy paedagogické na místě tak mnohých věcí na př. toho přílišného horlení pro nepraktické a dětem obtížné písmo strmé, vyložily a odůvodnily nutnou toho potřebu, by vzhledem k tomu, že jest velký počet škol jednotřídních, dvou- a trojtřídních, kandidáti učitelství měli příležitost v době studií prakticky seznati vyučování na školách těchto, a kdyby se známou jim cestou postaraly o to, aby této potřebě slavnou vládou bylo odpomoženo? Nebo nemusí-li mladý učitel, jenž školy jednotřídní nebo dvoutřídní v době studií ani neviděl, dlouho dosti tapat v nejistotě a mařit čas pokusy, má-li pojednou na škole takové vyučovati? (Red.)

Pěstění vůle. Na schůzi katol. učitelů ve Frauenburku mluvil předseda o pěstování vůle u dětí. Z řeči jeho vyjímáme výraznější myšlenky: Korunou vychování budiž vypěstění vůle v dobrou vůli, aby dítě později samostatně k tomu cílilo, co k věčné jeho spáse žádoucí a časnému blahu prospěšné. Obor tento jest jistotně nejtěžší úlohou vychování. Veškerá vědomost rozumu a vývoj citu jsou bez ceny, zanedbána-li řádná výchova vůle. Vytříbený rozum a mělké city bez pravé a dobře zřízené vůle jsou spíše škodlivými než užitečnými. Důkazem jsou pracovny a káznice, kde jest dosti individuí bohatých vědomostí, ale zlé vůle a špatného charakteru. . . . Kdo tedy mládež vyučuje, aby ji učinil učenější zapomíná na věc nejdůležitější, totiž, vůli podřídili poslušnosti, a shledá proto na konec, že pracoval bez užitku. Na vývoj vůle působí velice okolí a společnost, v níž dítě vyrostlo, vyučování, četba, letora dítěte. Veliký důraz dává řečník na dobrý neb špatný příklad. „Slova hýbají, příklady táhnou,“ „Dlouhá jest cesta předpisův, krátká cesta příkladů,“ říkali již Římané. „Jest tudíž“, praví, „svatou povinností učitelovou, by byl žákům svým příkladem hodným následování.“ Jiným důležitým činitelem jest k á z e ň. Ta zlomiti má zvůli, umíněnost, nepravé a nezřízené žádosti a náklonnosti, jež v člověku mladém se probouzejí. „Důležit jest způsob příkazu a zákazu. Mnoho zlých nápadů vypučí v duši žakově samými zákazy, které ho na zlo neznámé teprv upozorňují. Nemnoho zakazovati, nemnoho poroučeti, na tom však, co zakázáno neb nařízeno, důsledně trvati. „Důslednost jest duší kázně a účinným prostředkem k vychování vůle. Ne časté odměny; dítě ztrácí jimi smysl pro dobro

a jedná dobře ze ziskuchtivosti. Ne příliš často trestati; časté tresty otupují mysl a budí odpor k dobru, vzdor, a pudí téměř ke zlu. — Ale všechny tyto prostředky neodstraní nábezpečí, „není-li při vychování vůle v popředí moment náboženský.“ Řečník končí slovy, „der aufgeklärte Wessenberg“ (1774—1860.) dí: „Nejpevnějšími podporami obecných škol jsou náboženství a pracovitost; ty nejlépe pěstují pravou vzdělanost lidovou, a školy, které jich nepoužívají, minou se cílem.“ —ič—

No, tak přece! V 47. čísle „Učitelských Novin“ otisknut jest doslovně článek článek sl. Alby Fortýnové, který byl uveřejněn v č. 29. t. l. Jak se tam praví, byla prý redakce „Učit. Novin“ vybíduta, aby podala (!) veřejnosti (!) zprávu o exerciciích pro české učitelky. Vyhovuje prý dotčenému vyzvání teprve teď, jelikož prý se dříve nemohla podrobných zpráv dopídit. Pamatujeme-li se dobře, byla v jednom z dřívějších čísel „Uč. Novin“ s jakousi škodolibou uspokojeností podána zpráva, že prý se k exerciciím učitelským v Rakousích přihlásil jeden jediný učitel, a proto že z nich sešlo. Snad chtěly nyní chybu napravit a proto podaly veřejnosti zprávu, že první exercicie českých učitelek dobře se zdařily.

V. P.

Nadějná mládež. V malém bádenském městečku Kehlu dalo obecní zastupitelstvo v sezení svém ze dne 11. listop. m. r. pod čís. 11. následující vysvědčení školákům: Žáci rozšířené obecní školy ve světlici v radním domě se nacházející zničili způsobem zlomyslným veškeré kalamáře, vyházevše je na náměstí, zásobu inkoustu vylili, křidu rozšlapali, pult učitelův rozbili, nová železná kamna roztloukli, teploměr zničili, zkrátka zkazili vše, co jen mohli. Ježto podobné věci (?) již častěji se staly, byla věc od místního školního úřadu vyšetřena a vinníci zjištěni. Při opětovném podobném nezpůsobu budou jména dotčených žáků uveřejněna. Že hrozba tato bodré chlapce asi neodstraší, domnívá se obecní rada sama, neboť ku konci dodává: Učitelé, působící na dotčené škole se vybízejí, aby po skončeném dopoledním i odpoledním vyučování se školní světlice zavírali. (Kath. Schule.)

+ 73.

Choromyslnost učitelů. Ředitel ústavu choromyslných v Göttingkách, prof. dr. Meyer, uveřejňuje v „Irrenfreunde“ zprávu, že učitelé na školách obecných poměrně častěji choromyslnými se stávají, než jiní lidé. Na 30 choromyslných mužského pohlaví připadl v göttingském ústavu vždy jeden učitel. Choroba vznikla u nich obyčejně z velkého ročilení myslí nebo z ublížení na cti, nebo z nesnází v praktických věcech. (Kath. Sch.)

+ 73.

13 nešťastné číslo. Na nově zřízené obchodní a průmyslové škole v Kremži nařídila správa školy natěračí, by při číslování učíren vynechal číslo 13 a místo 13. aby užil značky 12 b. Když kdosi tvrdil, že řiditelství dotyčné školy zdá se býti pověřivým, byl dán řiditelstvím natěračí rozkaz, aby omínesní 13 namaloval na dvěře — u záchodu. Učírny jsou jako dříve označeny čísly 12, 12 b, 14, 15 atd. (Chr. paed. Bl.).

+ 73.

Mladická drzost. V Berlíně se udal následovný případ. Sotva desítileté klouče toulalo se místo školy po ulicích. Náhodou však potkalo svého otce. Tento se nerozmýšlel a vyplatil nadějně dítě hned hotovými. Ale chlapec dal se do takového křiku, že se kolem nich nahrnulo dosti zvědavců. To vida chlapec, zvolal drze: „já nevím, proč mne tento „cizí pán“ bije.“ Hned se ho obecenstvo ujal a z rukou cizího pána vyprostilo. Tento byl bezpříkladnou drzostí svého dítěte tak ohromen, že teprve za chvíli zástupu mohl vysvětlit příčinu a oprávněnost svého jednání. Nadějně kvítko bylo však zatím v prachu.

+ 73

Školský rozpočet na rok 1893. Náklad na školy obecné v království Českém pro rok 1893 rozpočten jest na 6,640.386 zl. Příjmy obnášejí 170.000 zl. ostatní se bude musit uhraditi přírážkami zemskými. K tomu však ještě přistupují 10% školské přírážky okresní = 2,907.939 zl.; školské přírážky obecní = 4,216.511 zl.; školní plat = 1,696.683 zl., tak že veškerý potřebný náklad na školství české vyžaduje sumu 15,291.419 zl. t. j. více nežli 56 procent veškeré dané království českého. („Politik“ 31/12 r. 1892.)

LITERATURA.

Slova pravdy. Laciné čtení časové. Vydává Edvard Brynych. Roč. III. čís. 5. a 6., jež přináší tato pojednání: Chudáci. Kus velkoměstského života. Podává Ladislav Fiala. Duše lidská. I. Napsal Edvard Brynych. Čistý výnos věnován Jednotě katol. tovaryšů v Praze. — Doporučujeme opétně vřele a na pokračování práce podané pod č. 6. se upřímně těšíme.

Poradnik wychowawczy, poświęcony sprawom wychowania domowego. Tak zove, nový vychovatelský časopis polský, jenž bude vycházeti dvakrát za měsíc v Krakově, a jež budou redigovati pp. Józef Chmielewski, Boleslav Filiński a Stefan

Zaleski. — Časopis tento, pokud ovšem možno soudit z čísla prvního, zamlouvá se velice obsahem i svou úpravou zevnější. Vítáme jej tudíž s radostí a přejeme mu hojného zdaru.

Szkoła. Tygodnik pedagogiczny. Red. Mieczysław Baranowski. R. XXV. N. 48—50.

Socialismus v dějinách lidstva a jeho povaha — a církve katolická, jedině schopná ku řešení socialní otázky. Napsal Dr. Antonín Lenz, probošt královské kapitoly vyšehradské. V Praze 1893. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Francl.) Cena 2 zl. 40 kr. Doporučujeme.

Právě vyšla brožura:

Poměry socialní a církve katolická.

Poznámky k Encyklice sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce. Napsal **Fr. Vaněček.**

Na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. vydalo družstvo „Vlast“ (Žižkov u Prahy č. 505.)

Brožura má 48 stran a stojí pouze 5 kr.

ZÁBAVY VEČERNÍ.

Sbírka zábavného a poučného čtení pro lid.

Redaktor:

František Pohunek.

Sborník tento ukončil rokem minulým *třináctý* svůj ročník a redigován byl obratnou rukou † Vojtěcha Pakosty, těšil se zvláště přízni jak p. t. ct. čtenářů, tak i těch, kdož dobrou četbu ať půjčováním knih, ať zakládáním veřejných knihoven, v lidu šířiti se snaží.

„*Zábavy večerní*“ jejichž redakce, počínaje rokem tímto, svěřena jest níže psanému, nastoupí letos *čtrnáctou* svou pouť po milých vlastech českoslovanských v úpravě sličnější nežli až dosud a budou přinášet v jednotlivých svazcích ukončené povídky obsahu mravně ušlechtilého.

Na celý ročník — 54 tiskové archy osmerkového formátu — předplácí se ročně **== 2 zl. r. č. ==** a předplatné buďž zasíláno knihkupectví Cyrillo-Methodějskému v Praze.

Rukopisy, jakož i dopisy přímo redakce se týkající přijímá pouze redaktor:

František Pohunek,

v Praze, Štěpánská ulice č. p. 568.—II.

Obsah: Jaké proudy radikální vládnou v nejnovější paedagogice a čemu učí oproti těmto proudům radikálním a na čem musí pevně trvati paedagogika katolická? — Jak se osvědčuje podrobná osnova katolického učení náboženského, zavedená v arcidioecési Pražské r. 1889? — Vyučování sv. náboženství má býti názorné. Podle „Hirtentasche“ podává Leopold Kolísek. — Slasti a strasti povolání našeho. — Zákony a nařízení u věcech obecných a měšťanských škol náboženství katolického se týkající. — Paedagogické rozhledy. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupočím slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Žižkově u Prahy č. 505. Tam budí sasláno předplatné; tamtéž budtež adresovány i reklamace, jež se nepečetí a nfrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána)

Vavřinec Kellner.

Ž i v o t o p i s n á č r t a.

Sděluje Ligista + 15.

Jednoho dne o prázdninách lonských seděl jsem v zahrádce ve stínu kostela proti parku a četl jsem. V tom přichází ke mně mladší jeden osadník, velmi sečtělý a upíraje hled svůj na knihu v mé ruce, táže se: „Co je to?“ — „Aforismy“, odpovídám, „aforismy vychovatelské. Posadte se, jeden vám přečtu.“ A když ho vyslechl, pokyvuje hlavou na znamení spokojeného souhlasu, vzal knihu do ruky a obrátiv na list titulní četl: „Aphorismen. Zur Pädagogik der Schule und des Hauses von Dr. Kellner“.

I podal mi 1 zl. 20 kr., abych mu co nejdříve knihu takovou objednal. „S radostí, ale musíte mít trochu strpení. Neboť 12. vydání není více na skladě. Dostanete tedy již 13.“

Po některém čase setkáváme se náhodou zase ve čtenářské besedě. „Jak se vám líbily „Aforismy“?“ tážu se ho. „Velice,“ odvětí mi náš osadník, dříve magister farmacie nyní statkář, „jsou to stkvostné myšlenky a náhledy;“ a dodal tonem sebevědomým a jakoby tak trochu jiné bagatelisoval: „*takové věci* by se měly u nás často a hojněji čísti; ale — nečtou se, a to je chyba.“

Učiním skromný pokus. Podám životopisnou črtu úctyhodného autora řečených „Aforismů“, *Dra Vavřince Kellnera*, a nestajím ihned z předu svého úmyslu: chci tak upozorniti na stkvostné práce vychovatelské tohoto *nejvýtečnějšího paedagoga katolického* z poslední doby. Kdo se jen jedenkrát blíže seznámí s jednou jeho prací, jist jsem, má-li jen dost málo snahy, smyslu nebo zájmu na dobrém vyučování a vychovávání mládeže, že s rostoucí chutí sáhne i po jiných jeho spisích, a že se mu Kellner záhy stane oblíbeným rádcem ve všech zásadách školských a utěшитelem ve chvílích bolestných a trapných. Mám tu na mysli i učitele i kněze, oba tedy stavy, kteří na školské roli nejvíce se stýkají, a jichž *svornému působení* zesnulý Kellner věnoval ještě i *poslední* myšlenky velkého ducha svého.

Vavřinec Kellner spatřil světlo světa v malé vesničce *Kalteneberu* u Heiligenstadtu (ve vládním okrese *Erfurtském*) dne 29. ledna r. 1811. Jeho otec *Jindřich Kellner* i jeho děd byli učitelé. Děd chtěl býti knězem a studoval gymnasium. Avšak z toho plánu sešlo. Vyučoval tedy soukromě alespoň hochy zámožnějších rodičů latině. — Též otec Jindřich nebyl učitelem zcela obyčejným. Znal latinsky

a byl horlivým ctitelem *Pestalozziho*, za nímž ve svém nadšení dokonce pěšky se pustil až do Iffertenu (Yverdunu), aby z vlastní zkušenosti a názoru poznal jeho slavně rozhlášený způsob vyučování. A právě když u Pestalozziho meškal, narodil se Vavřinec. — O *domácnosti* svých rodičů připomíná syn tolik: „Bylo-li u nás pozorovati nějakého přebytku, tož to byly knihy; neboť zvědavost mého otce a touha po vzdělání zabíhala u něho snadno tak daleko, že se i zapomínalo, v jakém stavu se nachází kasa.“ Otec založil nejprve soukromou školu pro dívky zámožnější v Heiligenstadtě, a asi po šesti letech na to povolán byl za učitele na školu v katolické osadě Nordhausích. Tam konával o velkých podzimních prázdninách pro okolní učitele pomocné kursy, čímž se rozhlásila jeho obratnost tak, že byl r. 1820. povolán za „rektora“ městské školy v Heiligenstadtě. Škola byla rozdělena podle pohlaví po třech třídách pro hochy a pro dívky.

Vavřinec počal docházeti do školy ve věku 5 let, a zůstal na škole elementární až do 11. Křestní jeho jméno nadělalo mu tu mnoho trpkostí mezi spolužáky, protože ve školním slabikáři byl článku o „Vavřinci nenasytovi“, a tak pro ubohého Vavřince Kellnera nemívalo škádlení konce. — Jedenáctiletý vstoupil na gymnasium. Bylo to pro něj příliš brzy. Celý ústav sestával ze čtyř tříd, a první třída byla žáky přecpána a Kellner mimo to svým útlým věkem nijak se mezi ně nehodil. Že ale na ústavě panovala přísná kázeň, a Kellner byl dobře připraven, ještě to s ním však přece ušlo. V patnácti letech přijat byl do *Josefína v Hildesheimu*, k němuž se družil seminář bohoslovecký. Také Vavřinec chtěl se totiž věnovati stavu kněžskému. Ježto však prostředky otcovy byly skrovné, setkával se úmysl jeho s nemalými překážkami. Již chtěl se pustiti do Říma. Učil se vlasky ve dne i v noci. Prožil v těch nesnázích mnohou trpkou hodinku. Konečně se ale přece jinak rozhodl: „A buď také učitelem.“ A tak se stalo.

Roku 1829. vstoupil do učitelského semináře v *Děvíně*, který byl sice protestantský, jehož proslulý ředitel *Zerenner* přijímal však také žáky katolické.

„Zerenner sám jak sděluje Kellner — stál tehdáž na vrcholu svého paedagogického jména a věhlasu. Jeho paedagogika a methodika, jakož i spis o kázni školní byly všeobecně rozšířeny a platily ve svém oboru za vůdce nejistější.“ *) Seminář byl až příliš jednoduchý a neokázalý, a ve příčině kázně nepřilíš úzkostlivý. Chovanci spali zrovna pod střechem a trpěli tudíž v letě nesmírným horkem a pak zase přílišnou zimou. Ani čistoty však nebylo nazbyt a jakkoliv ústav ten platil tehdá za nejznamenitější, neměl ani žádné zahrady. Tehdy ovšem byli seminaristi otužilejší a jak Kellner sám doznává, „nebyli ještě protivami a přirovnáváním k nespokojenosti dráždění.“ Co však ústavu dodávalo lesku, to byl imponující zjev ředitele Zerennera. Ve příčině náboženského přesvědčení uznává Kellner, že neutrpěl v protestantském tom semináři žádné úhony, jelikož záhy si vyhledal katolický kostel a seznámil se s biskupským komisařem Deke-rem, ředitel pak i ostatní učitelé ve vyznávání víry nechávali ho zcela s pokojem.

„Těž při nejbledivějším rozpomínání — praví — nejsem s to, abych se upamatoval na nějaké trpké nebo hanlivé úsměšky o mé církvi, jakož se nyní bohužel, přihází tak často.“ **) S výtečným vysvědčením a zvláštním doporučením

*) Lebensblätter str. 23. a 24.

**) Lebensblätter str. 24. Je to charakteristické pro Jessenovy „Freie paed. Blätter“, které tuto věc též citují; větu poslední však potlačily úplně.

ředitelovým opustil Kellner po dvou letech seminář a nastoupil r. 1831. místo učitelské v *Erfurtě*, kde setrval celkem pět let.

Svou kariéru počal tedy od nejnižšího stupně, od školy elementární, jak říkáme „od piky“. Že ho ctí dnes celý německý svět jako vynikajícího paedagoga, ta záhada vysvětluje se tím, že po celý svůj život zůstal Kellner věren svému heslu: „*čím jsi, tím býti chtěj, a ničím jiným nechťj býti radši.*“ Když opouštěl seminář, byly pozitivní vědomosti jeho co do rozsahu i hloubky ještě velmi nedostatečné, neměl jasných a určitých pojmů o životě ve světě, chybělo mu mnoho z toho, co po mladém muži žádá společenský ton, byl nesmělý a ostýchavý vůči cizím a osobám výše postaveným: ale „*čím jsi, tím býti chtěj,*“ to heslo dodávalo mu stálé odvahy a pobízelo jej k ustavičné činnosti a sebevzdělávání, tak že těch 5 let v *Erfurtě* náleží v mládí jeho k těm rokům, v nichž se *nejvíce* naučil. *Ničím jiným nechťj býti radši,* tak říkal samému sobě a den ze dne prohluboval své porozumění pro stav svůj a procitoval jeho vznešenost, a tím se také uchránil mnohých nesplnitelných přání a marných tužeb, jimiž tak často stávají se z mladých učitelů nespokojenci. I mimo školu varoval se mladistvých roztržitostí a zábav a bezúčelných hovorů, jimiž se jen rozptyluje mysl a od povolání vlastního se odvrací. *Ničím jiným nechťj býti radši,* říkával si, a používal všech prostředků, které měl po ruce, aby se vzdělal výše a dále.

Je-li vůbec pravdivo slovo Diesterwegovo, že *to nejlepší*, co je napsáno *pro učitele*, napsáno jest *od učitelů*, od pravých, zručných praktiků: pak zajisté není tak snadno naléztí pro učitele, zejména mladší a na obecných školách četby více povzbuzující, četby více ochranné před všedností a pouhou prostředností, jako poskytuje Kellner tím dílem své autobiografie, kdež popisuje svůj 5letý pobyt v *Erfurtě*. (*Lebensblätter* str. 33—97.)

Charakteristickým jest pro tehdejší školské řízení, že si Kellner libuje, kterak učitelé tehdy v *Erfurtě* žili a působili *volně, svobodně, bez malicherného dozoru*. Denníky, rozvrhy úloh, podrobné rozvrhy učiva a jiné šablony byly jim úplně neznámy. Práce podrobná, detailní byla ponechána pouze *jejich* píli a rozsudku a cti, a školy nebyly pro to nikterak špatny. Neboť důvěra budí důvěru a sílí odvahy a dodává každému člověku sebeúcty, a ta provede rozhodně lepší práci nežli malicherná dohlídka s formálním nátlakem. Za celý čas pobytu jeho v *Erfurtě* nebylo učitelům dáno žádné vládní nařízení se specialními nějakými předpisy. A přece všude vládly horlivost a čilý život a pokrok; ale to všecko pocházelo *z vnitra*, nikoliv zevnějšími vlivy. V *Erfurtě* poprvé se pokusil Kellner *na poli literárním*. Byla to *sběrka písemností*, již k posouzení zaslal Diesterwegovi. V posledním roce zde ještě vyhledal si družku života, Amalii Geyerovu, dceru soudního aktuara, v níž nabyt oddanou, milou choť a založil si šťastnou domácnost. Tehdy nebylo nad Kellnera šťastnějšího člověka. Jen že štěstí jeho dlouho nepotrvalo. Věrnou choť urvala mu záhy nelítostná smrt.

Ku vzdělání katolických učitelů byl založen r. 1836. pro provincii saskou a zvláště pro Eichsfeld *učitelský seminář v Heiligenstadtě*. Za ředitele byl povolán Kellnerův otec Jindřich, a Vavřinec syn ustanoven na tomtéž ústavě za učitele. V životě Pestalozziho nejúchvatnější jest ona doba, kterou strávil ve Stanzi. Spisek jeho, v němž své snahy, své práce, pokusy, oběti a svou horečnou činnost tam rozvinutou doličuje, náleží k nejvýznačnějším zjevům v oboru dějin vychovatelství. Po bok *této činnosti* Pestalozziho nejdůstojněji radí se nadšené a vroucné působení Vavřince Kellnera po 12 let na učitelském semináři Heiligenstadtském

Nebylo snad žádného semináře na počátku chudšího a ubožšího nad tento. Pouhý externat, jediná učirna ve škole městské, žádné pomůcky, žádná státní podpora, kombinované kursy a při tom on sám jediný řádný učitel: toť musí býti zcela neobyčejný muž, aby za takých poměrů přece se dodělal úspěchů dobrých. A V. Kellner se těch úspěchů dodělal. Pravím Vavřinec Kellner, poněvadž na něm spočívala téměř veškerá práce. Ředitel semináře byl totiž zároveň ředitelem školy městské a této věnoval pozornost a péči hlavní. A ti tři učitelé, co s Vavřincem ještě na ústavě vyučovali, byli jen vedlejšími učiteli a mohli rovněž semináři věnovati toliko čas vybývající a pozornost vedlejší. Vavřinec však ve víru prací a starostí cítil se tu tak šťastným, že když se později na tuto svou činnost rozpomínal, připadal mu seminář jako ostrov blažených, na nějž zářivalo jenom slunce veselé, na němž vedle vonných květů dozrávaly klasy zlaté. Představené školní úřady v Děvině, ba i ministerstvo kultu v Berlíně vyslovily mu neobmezené uznání a chválu. Než V. Kellner docílil ještě více. Toto povýšené postavení nutilo jej, aby své *vědecké* vzdělání ještě stále a více prohloubil. A on se o to přičinil. Cokoliv se tehdy objevilo na paedagogickém literárním trhu, nic mu neušlo. On stále blouznil ve zděděném nadšení pro Pestalozziho, všímal si bedlivě prací Stephaniho, Dinterových, Zerennerových, Diesterwegových, ale zvláštní pozornost věnoval reformě vyučování německé mluvnice. Ba on též činně a velmi úspěšně do této reformy zasáhl spisem epochálním, který přede dvěma roky dočkal se 18. vydání, a který až dosud jest pro mnohé knihou vzácnou a velmi potřebnou a jejíž jméno: „Praktischer Lehrgang für den deutschen Sprachunterricht“. Ač mezitím co kniha tato dospěla k 18. vydání i jiní spisovatelé vydali též zdařilé práce o této věci, nicméně, který Němec bude chtíti studovati methodiku vyučování své řeči mateřské, bez této Kellnerovy knihy neobejde se. Vydal sice později ještě jiné dva spisy o látce mluvnické a sám sice i výše je cenil nežli spis svůj první. — („Übungsstoffe“, „Sprachstunden“), — ale ty se tolikerého vydání už nedočkaly. Nicméně jeho zásluhou zůstává až dosud všeobecně uznaná methoda, že čítanka jest nejlepším pramenem, z níž dítky mluvnici se naučiti musí.

Co se tkne zevnějších jeho poměrů v Heiligenstadtě třeba zmíniti se, že Kellner po smrti své první manželky, která mu povila dosud žijícího syna, kněze a profesora církevních dějin v Bonu Dr. Vavřince Kellnera, vstoupil ve sňatek manželský r. 1840. po druhé; a také tento krok byl pro něj trvale šťastným. S druhou chotí svou slavil před nedávnem svatbu zlatou, ona letos mu oči zatlačila a jej přežila.

V. Kellner těšil se nadějí, že svým časem po otci stane se ředitelem semináře. Než naděje ta se mu nesplnila.

Nadešel rok 1848. Královské ministerstvo v Berlíně konečně rozhodlo se povznésti poněkud školstvo ve východních provinciích pruských a zříditi k tomu cíli zvláštního katolického *školního radu*. Volba padla na Kellnera. Katolíci se radovali, že jejich přání dojdou nyní ohlasu a učitelé vítali tuto volbu rovněž s povděkem, ježto se školním radou stal jeden z nich. S těžkým srdcem loučil se Kellner s „*ostrovem blažených*“, se slzami v očích se svým 60letým otcem. Co však naplňovalo ho nejtěžšími obavami, byly nejisté doby a pak neznalost polského jazyka; a ve východním Prusku bylo přece tolik škol simultanních (polskoněmeckých) i čistě polských! Sídlem nového jeho pobytu na sedm let stala se mu, jak sám praví, „úřednická kolonie“, město *Marienwerder*. Nastoupiv tento úřad hned od počátku byl Kellner velice opatrným a zdrželivým v posuzování nepřistojností, a

tak získal si záhy nejen důvěru představených úřadů, ale i uznání biskupů a sympatie obyvatelův, ač přece své povinnosti konal s důslednou vytrvalostí. Jaké důvěře se tu těšil, jde nejlépe z toho na jevo, že byl i za poslance zvolen.

Avšak jazyk polský přes všecku píli a snahu Kellner už nedovedl ovládnouti úplně, a to mu úřad jeho na tomto místě nemálo znesnadňovalo. Vida že tak nemůže zasáhnouti v obecné školstvo, jak si toho duch jeho toužebně žádal, umínil si hlásiti se raději o místo školního rady někde v krajině výlučně německé. A to přání bylo mu též splněno. Dne 24. července r. 1855 nastoupil místo a nový domov v téže úřední hodnosti ve vládním okrese *Trevírském*. Jako v Marienwerderu tak i v Treviru nebyl sice příchod Kellnerův některým osobnostem vítán. Ale nepříjemný odtud dojem brzy byl setřen, když Kellner osobně do bližších styků přišel s tamnějšími kruhy. Nedůvěra se rozptýlila a ustoupila požehnané činnosti na poli školském, tak že té doby sotva v celém Prusku bylo školního rady tak činného a mocného jako byl v Treviru Kellner. Slávu jeho nešířila už jen jeho činnost úřední, ale mnohem více jeho spisy. Již v Marienwerderu, když byl unaven pracemi sněmovními a hledal odpočinku a zotavení v lázních Kössenských, počal na volných lístcích papíru psáti večer dojmy a reminiscence, zkušenosti a tužby o věcech školských a vůbec vychovatelských, vše toliko stručně v nedlouhých článcích, z čehož vznikly připomenuté již „Aforismy“, perla to pravá nejen mezi všemi jeho spisy, ale mezi všemi vychovatelskými spisy vůbec. Nyní v Treviru však napsal ještě jiná díla nová, zejména *dějiny vychovatelské* ve formě Životopisů („Skizzen und Bilder aus der Erziehungsgeschichte“ 3 B.) a Paedagogiku a tak stal se mužem všeobecně známým a ctěným. Nejlepší prospěch z jeho pobytu v Treviru měly ovšem školy tamnějšího okresu samy. Po válce německo-francouzské podjal se Kellner poznovu politického úkolu a šel do Berlína jako poslanec. Ale vzduch sněmovny mu nesevěčil. Vzdal se brzy svého mandátu a vrátil se ku své tiché a nehlukné činnosti školské do Treviru. A trevirští učitelé radovali se, že mají „svého“ radu zase doma.

Nadešla doba kulturního boje. Pro postavení katolického úředníka byla to doba nanejvýš trapná a nesnadná. Chtěl-li upřímný katolík, jakým Kellner vždy byl, zůstatí věren svému svědomí, pak byl začasto ve svém vnitru vehnán do nejtrapnějších nesází. Jak velice za těchto poměrů trpěl i Kellner, on sice ve své autobiografii nevypravuje, ale naznačuje pouze. Jeho památka i za těchto těžkých dnů zůstala však neposkrvněna a čista. Byl ovšem též již odhodlán, žádati za propuštění z úřadu, ale co by z toho jeho odstoupení straně katolické dobrého bylo vzešlo? Úvolil se tedy raději ve skrytosti dále působiti k dobrému a brániti zlu. Ostatně Kellner dožil se toho, že nastaly zase dny pokojnější a časy lepší. Opět a opět byl vyznamenán. Roku 1861. jmenovala ho akademie Münsterská čestným doktorem filozofie, r. 1867—71. byl zase volen do sněmu, r. 1871. povýšen byl na vládního radu atd. Konečně r. 1886. ve věku 75 let, po 55leté úřední činnosti ustoupil na zasloužilý odpočinek. Zůstal však v Treviru, stále zajímaje se o věci školské i ve svém životě soukromém až do své smrti. Doby odpočinku svého použil, aby napsal vzpomínky ze své úřední a literární činnosti, a také tyto vzpomínky nadepsané „*Lebensblätter. Erinnerungen aus der Schulwelt*“, podařily se mu výborně. Spis tento možno nazváti korunou jeho prací; a jestliže lze říci o častěji jmenovaných jeho „Aforismech“, že i po 100 letech nepozbudou své ceny, možno a dlužno totéž tvrditi i o těchto vzpomínkách. Biskupové je četli a ministři, a první vydání celé rozešlo se rychle.

Letos v letě, koncem měsíce července počal Kellner vážně churavěti. Kdo ho znali blíže, nenadáli se jeho blízkého konce; zvláště proto též, že děd jeho dočkal se věku 90. a otec 86. let. Dne 21. července nabyt plicní katarh u něho tak povážlivé povahy, že lékař radil mu, přijmouti sv. svátosti, což se též stalo. Pak se mu opět ulehčilo poněkud, ale ne na dlouho. Jeden z důvěrných přátel jeho, učitel z okolí trevirského, navštívil ho v této nemoci. A tu Kellner zvláště horlivě mluvil s ním o *nutnosti trvalé shody mezi učiteli a knězi*. Škola musí státi přátelsky vedle církve, a s církví — pravil — a ve spolku s ní musí povznášeti časné i věčné blaho mládeže i lidu. To je ale jen tehdy možno, když zástupcové obou faktorů, kněží i učitelé ve stálé svornosti vedle sebe a spolu pracují. Pro cítil jsem to v životě velice často. Bohužel, musil jsem však ve své dlouhé činnosti též na to často patřiti s bolestí, jak sjednocenost od duchovních i od učitelů nebývá dosti oceňována. Tu spory a hádky a různice pro malichernosti, onde dokonce i pronásledování. Nechci vyšetřovati, na které straně jest největší a nejčastější vina, ale to mohu říci, že také duchovní nebyli bez viny. Zlehčování na jedné straně, a předpojatost na druhé zhusta bývají prameny a zdroji zla. Bohu díky, dnes se již poměry zlepšily, a ještě nedávno zvláště vřele kladl jsem nejdůst. panu biskupovi Dru. Korumovi (který ho v nemoci častěji navštěvoval) vřele na srdce, aby v této příčině působil v mladé duchovní. Kéž by také učitelské ústavy působily v tomto směru. Jakmile mi Pán Bůh dá síly, bude to mé první, že o věci této napíši důtklivá slova. Kněz musí přese své vyšší vzdělání uzavříti učitele do srdce svého, a učitel musí kněze považovati za svého milého přítele — oba jedno srdce a jedna duše. *)

Ještě v poslední této nemoci své korigoval Kellner první ze zaslaných archů 2. vydání svých vzpomínek, další už nemohl. Na svůj svátek dne 10. srpna přál si ještě jedenkrát přijmouti sv. svátosti a pak téhož dne zemříti. Ale Pán ho nevyslyšel. Sil mu ubývalo, ale palčivost vzrůstala. Pozbyl vědomí, a těžkým jazykem mluvil ještě nesouvisle o korektuře a j. v. Den před smrtí pozbyl i řeči. Dne 18. srpna konečně následkem horečné palčivosti ranila jej mrtvice a ne-
unavný, šlechetný duch Kellnerův opustil svou tělesnou schránku. „Tak se skončil — jak dí jeho syn — jeho život bez únavy činný, ustavičně zasvěcený nejvyšším cílům.“ Pochován je na hřbitově sv. Paulina v Treviru.

Spisů jeho je celá řada. Mimo připomenuté slušno alespoň ještě jmenovati tyto: „Kurze Geschichte der Erziehung u. des Unterrichtes.“ „Deutsches Lesebuch u. Bildungsbuch für höhere Töchterschulen.“ „Lesebuch für Mittel- u. Oberklassen.“ „Die Poesie in der Volksschul, Schulkunde,“ a m. j.

Mimo to redigoval po mnoho let — od r. 1856—1891 — časopis pro učitele „*Schulfreund*,“ napsal mnoho článků drobných, které podnes sebrány nejsou.

Všecky pak spisy jeho jsou po svém způsobu nejvyš originelní, anižby v nich autor na odiv stavěl hledanou učenost, anebo prozrazoval nějakou jednostrannost. Jeho vychovatelské zásady nezastarají nikdy; nejsou časové, ale jsou to idey ctnostné a náboženské. Kellner za základ vychovatelství položil náboženství a ctnost, základ to ovšem nejpevnější a nejtrvalejší. A odtud také ta jasnost, určitost a pravdivost, která ze všech jeho publikací dýše, a každému srozumitelně se jeví. Základní pak akord, jenž vyznívá z každé jeho řádky jest ten: *nezanedbávati vzdělání srdce*.

*) Schulkunde 1892 No. 35.

A tento Kellner měl svým časem býti ředitelem známého paedagogia Vídeňského. Kellner však stkvělé této nabídce nepřijal. Odvolával se (r. 1868) na svůj pokročilý věk.

Vlastní příčina odepření však byla ta, že dle všeho měl býti ústav řízen liberálně bez spolupůsobení státu i církve, k čemuž se Kellner za žádnou cenu propůjčiti nechtěl. *)

Ač máme příčiny velice litovati tohoto Kellnerova odepření, přec musíme přiznati, že jeho charakter a nežistnost takto ve zvlášť příznivém a vzácném světle se jeví. Kellner byl výtečným vychovatelem a učitelem, a věrným synem své katolické církve zároveň. Kdy pak náš národ bude s to, aby Kellnerovi Němci po bok postavil stejně nadšeného Čecha? Doufejme. Ježto ale ne každému dřevu dostalo se býti fládrem, řiďtež se alespoň zatím heslem jeho: *Čím jsi, tím býti, chtěj a ničím jiným nechtěj býti radši!* A jeho zásada: „*V Bohu a práci naše posvěcení,*“ buď také zásadou naší.

Jaké proudy radikální vládnou v nejnovější paedagogice a čemu učí oproti těmto proudům radikálním a na čem musí pevně trvati paedagogika katolická?

(Pokračování.)

Základní podmínkou zdárného vychování jest, aby vychovatel dobře znal přirozenou povahu chovancovu, aby měl na mysli stále účel vychování a konečně aby používal k vychování vhodných prostředků.

O přirozené povaze dítěte a člověka vůbec musí poučiti každého paedagoga anthropologie. A čemu učí moderní anthropologie o přirozené povaze člověka?

Dle toho, z jaké soustavy filosofické ta která anthropologie povstala, určuje jinak původ a přirozenost člověka. Soustava pantheistická učí, že prý člověk jest výronem božké podstaty. O této soustavě praví Dr. Lenz ve své „anthropologii katolické“ str. 7.: „Dotčená soustava má za našich dnů přívrženců na tisíce; neboť jest velmi přízniva samolibosti a pýše lidské, která nekonečného, osobného, spravedlivého Boha . . . s trůnu srazila, aspoň co na ní bylo, aby se na Jeho místo posadila; ona jest i přízniva nynějším náhledům o svobodě neobmezené, a zároveň i o státu absolutním; neboť vedle těchto náhledů jest člověk z přirozenosti své nezávislý a suverenní, sebevědomý bůh; a této své absolutné nezá-

*) Vídeňský magistrát vyslal tedy dva sprostředkovatele Dra. Koláčka a Dra. Fickera do Gothy, aby požádali na nové paedagogium tamnějšiho ředitele Kehra. Kehr prohlásil, že by eventuelně místo přijal, a zajel do Vídně. Avšak Dittes vylíčil mu Vídeňské poměry tak, že se navrátil. Tak měl Dittes nebezpečného soka s krku, neboť sám o to místo velmi stál. Prv, nežli deputace oněch dvou členů Gothu opustila, otázala se tamnější vlády, jak by se zachovala k povolání Dittesa nebo Kehra do Vídně. A vláda, která své lidi znala velmi dobře, odvětila: Povoláte-li Kehra, učiníme vše, co je v naší moci, abychom ho zadrželi. Povoláte-li Dittesa, za toho už máme svého muže.“ Byl tedy Dittes v Gothě patrně k nahrazení. Vídeň si ho chytla, ale byla ho brzy syta, a nemohla se ho potom ani zbaviti. (Viz. Stauracz: Der Schlachtengewinner Dittes u. sein Generalstab oder ein Jammerbild österreichischer Schulzustände.“ Wien 1889 str. 33—42. Lebensblätter st. 10 12.

vislosti se vzdává k vůli státu, tak že stát, jako součet absolutné vůle všech, zase a větším právem jest bůh.“

Oproti tomu soustava materialistická tvrdí, že prý člověk jest bytosť pouze hmotná, i ona síla, kterou zoveme duší, není prý bytosť duchová, ale pouze hmota do subtilna rozlišená čili differencovaná. O původu prvního člověka učí tato soustava dle Darwina, že prvý člověk povstal z opice skrovno-nosé. žijící v starém světě a sice stálým zdokonalováním, buď umělým výchovem. anebo přirozeným výběrem, zvláště ale bojem za život. (Lenz l. c.)

Duše lidská dle pantheismu jest prý výronem božské podstaty, dle materialismu od hmoty není odloučená, není ani duchová ani nesmrtelná. O téže duši lidské učí novější filosofové, že prý nemá zvláštních sil a schopností, jež by se od její podstaty lišily (Herbert), že nemá zvláštní svobodné vůle, totiž oné vlohly, kterouž prosti jsouce všeho vnějšího donucování a vniterné nezbytnosti to volíme, co volíme. (Determinismus pantheistický, materialistický, psychologický.)

Novější filosofové upírají, že by první lidé nacházeli se v nějakém stavu nadpřirozeným, dokonalejším a šťastnějším, nežli my; naopak tvrdí, že prý první lidé nalezali se ve stavu zvířeckém, odtud prý dospěli k barbarismu, a z barbarismu k osvětě. Dle tohoto náhledu nemůže ovšem býti řeči o nějakém vypadnutí prvních lidí z nějakého prvotného blaženého stavu vlastní vinou, hříchem, kterýž se stal celému pokolení lidskému hříchem dědičným. Jak jednotlivcům, tak i celému pokolení lidskému nebylo a není prý tudíž potřebí nějakého Vykupitele z kleslého stavu. Jako prý neměl člověk žádného nadpřirozeného počátku, tak prý též nemá žádného cíle nadpřirozeného; cíl jeho prý jest obmezen pouze na tento svět, na tento život.

Těchto moderních náhledů filosofických ujali se moderní paedagogové, a užili i užívají jich jak v theoretické tak i praktické paedagogice. Na doklad toho chceme uvéstí náhledy a myšlenky aspoň oněch mužů, kteří jsou jaksí hlavními zástupci moderní paedagogiky, aneb dali podnět k nejnovější paedagogice. Zde sluší především jmenovati Jana Jindřicha *Pestalozzi-ho*, o němž praví Stöckel l. c.: „Dieser Mann wird als epochemachend in der Geschichte der Pädagogik gepriesen; die ganze moderne Pädagogik wird auf ihn zurückgeführt, als auf den Mann, welcher den ersten Anstoss hiezu gegeben.“ A co soudil Pestalozzi o přirozené povaze člověka? Jaký mu určoval cíl čili k čemu mělo podle něho směřovati vychování? Pestalozzi tvrdil, že prý člověk jako dítě přichází na svět zcela nevinný, zlo, hřích přichází prý do něho teprv později zevnějším vlivem zkaženého světa. Před tímto vlivem musí prý člověka chrániti moudré vychování, aby ho dovedlo k pravé humanitě čili lidskosti přirozeným vývinem lidské povahy. Pestalozzi neví nic o hříchu dědičném, nezná žádného Vykupitele lidského pokolení, v Kristu Ježíši spatřuje pouze moudrého učitele, přítele lidu, ale žádného Syna Božího.

Z novějších filosofů největším velebitel^{em} Pestalozziho byl *Fichte*. Jeho ideálem bylo národní vychování dle způsobu spartánského. Vychování prý má býti věcí státu; soukromé vychování nemá prý se trpěti; O tomto národním vychování praví Fichte: „Die alte Erziehung theilte Kenntnisse mit und gieng von der Voraussetzung aus, dass der Mensch als Sünder geboren sei; die neue Erziehung soll erkennen, dass es vor Allen darauf ankommt, einen sicheren und festen Willen im Dienste des Guten zu schaffen die alte Erziehung gab eine Religion, die mit ihrer Zerrei^{ssung} von Gott und Welt, mit ihrem Hinblick auf das Jenseits eine Dienerin der Selbsucht war.“ Z tohoto patrno, že Fichte neuznával

těž žádného hříchu prvotného, žádného Vykupitele ve smyslu křesťanském, a jeho bůh není žádný bůh osobní, nýbrž bohem jest mu mravní pořádek, ježž má človenstvo uskutečniti, a sice prostřednictvím státu, jenž prý samojediný oprávněn jest k výchování a sice v mezích národnosti.

Opáčně smýšlel o výchování *Herbart*; jemu platí za cíl výchování osobní individuální mravnost bez ohledu na Boha, stát a rodinu. Jeho paedagogika jest s katolického stanoviska velmi střízlivě posouzena v lonském ročníku „Katholische Lehrerzeitung“ čís. 19. v článku „Die Herbart-Zillersche Pädagogik“, kde se praví: „Herbart sieht in der menschlichen Seele eine aus Vorstellungen aufgebaute Maschine Gegenüber dieser Herbart'schen Auffassung erblickt der katholische Erzieher in der Seele des Zöglings ein durch Erbsünde beflecktes, in der hl. Taufe aber wieder hergestelltes Ebenbild Gottes, das berufen ist, nach Massgabe seiner empfangenen Talente mit Hilfe der göttlichen Gnade und der Thätigkeit des Erziehers durch eigene Mitwirkung die Erreichung seiner dereinstigen Bestimmung, die Vereinigung mit Gott nach Kräften zu erstreben. Während die katholische Kirche ein ganz besonderes Gewicht legt auf die Gnade in unserer Heilswirkung, findet sich von dieser übernatürlichen Hilfe bei Herbart keine Spur für die Lehre von der Erbsünde findet sich im Herbart'schen Systeme ebenfalls kein Raum.“

Ku konci chceme ještě uvésti dva muže, kteří platí jaksí za hlavní zástupce nejnovejší, moderní paedagogiky; jsou to *Diesterweg* a *Dittes*, o nichž jsme se hned v I. oddíle svého pojednání zmínili.

Diesterweg (v „Pädagogisches Jahrbuch“ z r. 1852.) praví: „Die Kirchenlehre (totiž u něho učení protestantské) lehrt eine ursprünglich gute Beschaffenheit der menschlichen Natur, welche aber durch den Ungehorsam des ersten Menschenpaares gegen ein göttliches Gebot verloren gegangen sei, seit welcher Zeit sich ein überwiegender Hang zum Bösen durch Erbschaft im Menschengeschlechte fortpflanze — die Erbsünde, — von der nur die Erlösung in Christo, und die Aneignung derselben im Glauben befreien könne. Die Pädagogik dagegen weist von einer solchen Erbsünde nichts; für einen in Allen vorherrschenden Hang zum Bösen gibt weder Erfahrung noch Wissenschaft einen Beleg. Darum verwirft die Pädagogik auch jede reale Erlösung von Aussen, faktisch kann den Menschen nicht ein Anderer, sondern nur er selbst kann sich von seinen bösen Neigungen, Gewonheiten befreien oder erlösen.“ *Diesterweg* považoval všecko nadpřirozené za nepřirozené, jeho heslem bylo: „Kein Heil ausser der Natur!“

Co se týče *Dittesa*, vysloužilého ředitele vídeňského paedagogia, o tom podávají dostatečnou zprávu jeho výroky a myšlenky, jak jsme se jich dočtli v brožurce: „Strömungen auf dem Gebiete der Pädagogik.“ Tam se uvádějí tyto náhledy *Dittesovy*: „Kirchenlehre und moderne Pädagogik vertragen sich nicht mit einander; ihr (totiž moderní paedagogice) sind Erbsünde, Rechtfertigung, Offenbarung, Inspiration, Trinität, Wunder, unerwissene, absolut unerweisbare Sätze, die nicht als Grundlage der Pädagogik taugen.“ *Dittesovi* přičítá se také tento výrok: „Nie hat ein Schüler von mir gehört, dass Jesus Christus der Sohn Gottes oder die zweite Person in der Gottheit ist.“ „Welches die letzte Bestimmung des Menschen sei, wissen wir nicht, ist aber auch für die Erziehung des Menschen ganz gleichgiltig.“ O duši lidské praví *Dittes*: „Schon als Sinnenkraft ist die Seele ein zusammengesetztes Wesen.“ To jest zajisté čirý materialism.

A co proti tomuto radikálnímu proudu v paedagogice, který vychování klade na zcela jiný základ, než jaký položil Ježíš Kristus, co oproti němu učí a na čem trvati musí paedagogika katolická? Co ona soudí o přirozené povaze člověka? Co ona udává za cíl vychování? Jaké doporučí k vychování prostředky? *O přirozenosti lidské učí paedagogika katolická totéž, co nalezá v učení Církve katolické, z něhož čerpá své zásady a základní pravidla. Dle učení Církve katolické jest člověk od Boha a pro Boha stvořen, tak že život pozemský jest toliko přípravou pro život věčný. Bůh stvořil člověka k obrazu a podobenství svému a sice člověk bezprostředně od Boha jest stvořen. První lidé byli stvořeni od Boha v stavu daleko dokonalejším a blaženějším, než v jakém my se nacházíme. Bohužel! že první lidé hříchem o tento blažený prastav se připravili a veškerému pokolení lidskému svůj první hřích i jeho následky co dědictví zanechali. Obraz Boží v duši lidské nebyl zničen, ale porušen. V srdci lidském počaly se ozývati zlé žádosti, kteréž jsou původem lidských vášní a náruživostí, z nichž pocházejí mnohé svízele a trampoty zde na zemi. Tyto trampoty probudily touhu v srdcích lidských po stavu utěšenějším, živou snahu, poznati Boha a s Ním se spojit. Tato touha došla v křesťanství svého vyplnění. S Ježíšem Kristem, vtěleným Synem Božím, započalo znovuzrození lidského pokolení, jeho povznesení ze stavu kleslosti k opět-nému spojení s Bohem a to sice tím, že uvedl nás nazpět do stavu svatosti a spravedlnosti a učinil nás lidmi dokonalými. Když objektivně dílo vykoupení lidského dokonal, přenechal další vedení a uskutečnění díla Vykupitelského Církvi své, Duchem sv. řízené. Tím položil základ k vychování pokolení lidského, jež dokonati má Duch sv. prostřednictvím Církve. A když tyto základní pravdy obrátíme na dítě co chovance, budou zníti takto: Dítě jest od Boha a pro Boha stvořeno; dítě přichází na svět s hříchem dědičným i s jeho následky; dítě křtem sv. stává se účastným všech milostí, jichž nám Kristus dílem vykoupení svého vydobyl. (Viz „Katholische Erziehungslehre“ von Kerschbaumer str. 6.)*

Dle těchto základních pravd o přirozenosti lidské určuje paedagogika katolická také cíl a účel vychování. A sice rozeznává paedagogika katolická dvojí účel vychování; hlavní účel vychování směřuje k poslednímu cíli člověka, který záleží v jeho věčném spojení s Bohem, vedlejší účel čelí k jeho časnému povolání na této zemi.

Stöckl ve svém „Lehrbuch der Pädagogik“ str. 18. hlavní účel vychování určuje takto: „Die Erziehung hat in erster Linie den Zweck, den annoch unmündigen Menschen für sein ewiges Heil zu erziehen d. h. ihn so heranzubilden, dass er in das Alter der Reife eingetreten, fähig, tüchtig und gewillt sei, seine ewige, übernatürliche Endbestimmung mit aller Energie anzustreben und sein ganzes Thun und Lassen auf dieses ewige Endziel hinzurichten.“

Vychovávati dítě pro Boha, pro život věčný, jest hlavním cílem vychování ale ne jediným; vychovatel musí míti na misli též vezdejší povolání dítěte, což jest cíl dítěte, kterýž Stöckl l. c. takto označuje: „Die Erziehung muss in zweiter Linie den Zweck verfolgen, den Zögling für seinen zeitlichen Beruf zu erziehen d. h. ihn derart heranzubilden, damit er in das Alter der Reife eingetreten, fähig, tüchtig und gewillt sei, seine irdische Lebensaufgabe zu erfüllen, respektive den Pflichten, die ihm sein zeitlicher Lebensberuf auflegt, mit freudiger Energie nachzukommen, und dadurch, so viel an ihm ist, nicht bloss sein eigenes, sondern auch das Wohl anderer, das Wohl der ganzen Sozietät dem Willen gemäss zu fördern und zu sichern.“

K dosažení tohoto *časného cíle* ve výchování, postačí *přirozené prostředky*, kromě přiměřené a rozumné výživy, ošetřování a cvičení těla jest to příklad, nauka a kázeň vzhledem k výchově duševní; ale tyto prostředky k dosažení hlavního cíle výchování, kterýž jest *nadpřirozený*, nepostačí; k tomuto cíli musí paedagogika katolická *používatí též nadpřirozených prostředků*, kteréž jsou modlitba, služby Boží a sv. svátosti.

A od tohoto dvojího účelu, od těchto prostředků ve výchování paedagogika katolická za žádnou cenu ustoupiti nesmí, nejen proto, že by se vyšinula ze svého základu, kterým jest jí učení katolické, ale ona by se dodělala také tak smutných konců, ku jakým nutně vede moderní paedagogika anebo vlastně radikalism v nejnovější paedagogice.

(Pokračování.)

Ještě něco o polepšovných.

Ve „Vychovateli“ ze dne 15. srpna m. r. čís. 23. v „drobnostech“ činí se zmínka o hochu, který kradе jako straka, a děvčeti, které mluví a píše oplzlé věci. Všechn školní řád stává se na těch dětech ilusorní a ani u rodičů se nepochodí. „Polepšovny na blízku není“ — tak praví se tam — „a rodiče by ani nesvolili, aby se tam dostaly. Co dělati?“

Chci k pojednáním o polepšovných (viz čís. 21. a 22.) ještě něco přičiniti a hlavně k otázce „co dělati“ odpověditi.

Polepšovna je ústav zemský, jež přijímá a nuceně vychovává na základě a ve smyslu zákona ze dne 24. května 1885.

Tento zákon praví: „Nedospělí zločinci mohou dodáni býti do ústavu polepšovaciho, jest-li jsou zpustlí a není-li při jich poměrech prostředku k docílení řádné výchovy. Do ústavu polepšovaciho mají dodáni býti též káránci až do ukončení 18. roku. Těmito dvěma ustanoveními není vyloučeno, aby mladistvé osoby vůbec dodány býti mohly do polepšovny k návrhu svých zákonnitých zástupců.“ Z toho všeho je patrné, že se ústavům polepšovacím nejširší pole ponechává, a že jde tu víc o notorickou zkaženost dítěte, než o trestní čin, jenž může býti výsledkem často pouhého hnutí mysli. O třech kategoriích dětí mluví zákon o polepšovných, největší kontingent v ústavech těchto tvoří však bez odporu mládež zločinná, neboť o kom musí úřad vysloviti, že je zpustlý, ten jistě přišel již též v rozpor se zákonníkem trestním. Je-li v obci dítě, které přistiženo bylo při krádeži, a je-li jinak mravně zpustlé, není-li spolu naděje, že by se poměry v jeho výchování zlepšily, pak by to bylo hříchem, jež by spáchala obec na sobě i na dítěti, aby nesnesla soudu všecken material proti takovému individuu a nevzdala se práva nad vykonáním policejního trestu, jež jí je zákonem vyhraženo. Či nebyl by to hřích na sobě samém, platiti zemské přírážky mezi jiným i na ústavu; o ústavu však nevědět a dobrodiní zákona neužítí? Nebyl by to hřích i na dítěti, jež může mladý věk strávit v čistotě, pořádku, při dostatečné stravě, ve škole a užitečném zaměstnání a nechati je toulati od čísla k číslu za předmět ústrků v nečistotě a zahálce? Bohužel je neuvědomělost v tom ohledu zvláště na českém venkově veliká a ani se strany orgánů povolaných neděje se ničeho, aby zákon z r. 1885. v širší známost vcházěl a lid venkovský aby nebezpečných výrostků se zbavoval. Byla moudrá odpověď onoho soudního adjunkta, jenž interpe-

lován, proč chlapeci, jehož odsoudil, nevyslovil spolu možnost dodání do polepšovny, odpověděl: „Mám mu vypáliti na čelo znamení Kainovo?“

Polepšovny musí ovšem býti jinak zařízeny, než jak je zařizují úřady, které k tomu nemívají ani potřebné kvalifikace; jinak nemohou nikdy vykázati výsledky, jež od nich žádá sama idea věci. V té příčině zdá se nám — mluvíme po mnohých zkušenostech — jediná vláda býti povolana, aby, jdouc v podobných věcech povždy seriosně ku předu, dle svého vězeňského systému organisovala káznice a polepšovny, a tak zabránila, aby aspoň vědomě nestávaly se ústavy tyto školami zločinství, v nichž mladší individua učí se od starších tomu, čeho ještě nepoznala. Zde se musí přísně oddělovati, budovy musí býti dle toho zařízeny a služební personál nesmí býti vybírán z protekce, bez ohledu, byl-li poslední čobu v službě a choval-li se tam k spokojenosti nebo byl-li facírem ze služby propuštěným. Celým ovzduším ústavu musí vanouti kázeň nejprísnejší, jinak zavládne system vařečkový, jak tomu skutečně všade tam, kde vyšší úřady u vědomí své vlastní nedostatečnosti bojí se sáhnouti k přísné kázni a učiniti vivisekci, již je mnohdy nutně třeba. Těžko ovšem obracet rozdrchaný „fasunek“ z vyjetých kolejí ne cesty nové.

„Polepšovny na blízku není,“ praví lokálka. Myslím, že na tom ničeho nezáleží, je-li na blízku nebo ne; Opatovice u Hradce Králové najdou na mapě v každé obci, a obecní strážník najde tam cestu. Jiná otázka, mají-li rodiče ten vliv, aby odevzdání dítěte svého do polepšovny překazili; toto právo opravdu nikdo jim vzíti nemůže, dokud dítě neocetlo se na cestě zločinné. Komu ale napadne vytrhnouti z rodinných poměrů, vzíti otci a matce a odevzdati ústavu dítě pouze nezbedné? Přešla-li nezbednosť v zpustlost, pak dostaví se záhy i zločin — resp. přečin, poněvadž dítě do 14. roku nemůže dle rakouského trestního zákona býti trestáno na zločin — spolu však přestává právomoc rodičů, leč by se jim od úřadů policejních postoupila, a nestává právo soudu. U sirotků je zástupcem zákonitým, o němž mluví výše zmíněný zákon, úřad vrchnoporučenský, jenž je spolu první instancí soudní. Případy tedy, kdy by dítě zasluhovalo polepšovnu, tato se mu však přiřknouti nemohla pro odpor otce, scvrkly by se dle toho, co zde pověděno na číslici minimální. Hlavní věcí zůstane obec; chce-li ta zbaviti se mladistvého individua, jež počalo býti nejen nepohodlným, ale spolu i nebezpečným obecnému blahu, pak to dokáže lehce. Kdyby se dítě takové ani před soudem posud neocetlo, možno se v jeho vlastním prospěchu zbýti přímým zakročením u zemského výboru.

Nekolkovaná žádost se strany obce s uvedením celého života dotyčného zpustlého individua, křestní list, vysvědčení zdravotní, po případě i poslední vysvědčení školní, to je vše, čeho je zde třeba. Jedná-li se o dítě, jež má rodiče, a nebyla-li mu polepšovna vyslovena výrokem soudním, je třeba ještě protokolárního svolení rodičů (u okresního úřadu), že se dítěte do dvacátého roku zřikají, resp. práv na ně. Je-li v zemské polepšovně místo, jisté že se žádosti vyhová; není-li, bere se kandidát polepšovny do evidence, a dojde na něj v brzku. Dnes, kdy v zemské polepšovně nenalezá se ani třetina chovanců, pro něž jes ústav zřízen, je odmítnutí obce téměř nemožné, zachovaly-li se formality zde uvedené. Samo sebou se rozumí, že rodiče sami mohou dítě své dáti do polepšovny, v kterémžto případě, mají-li jmění, platí obnos, jež dle tříd stanoví v každém zvláštním případě zemský výbor.

(Dokončení.)

PAEDAGOGICKÉ ROZHLEDY.

Jan Hus v učbě a výchově.

Napsal Vojtěch —áč.

(Dokončení.)

Katolická mládež ví, že vedle lásky k Bohu jest láska k bližnímu hlavním příkázáním křesťanským. Ale kam by se poděla na světě tato láska dle Husova učení, dle něhož člověk jediným hříchem smrtelným stává se velezrádce na Bohu, takže ztrácí právo na vše, čeho mu Bůh poskytl a poskytuje, požívá nehodně a proti právu i slunce i vzduchu, ba i majetku a úřadu!

Zboží člověka, jenž jest ve hříchu smrtelném, začíná prý býti jedině majetkem Boha a proto prý jest každému dovoleno vzítí takové věci v plen. Dělník A na př. dozvěděl by se v továrně peněžníka B, buď že peněžník nevěří v nesmrtelnost duše, anebo v Boha. Dělník ten, řídě se podle nauky Husovy, směl by se zmocniti zboží jeho a byl by pak jeho držitelem po právu a spravedlnosti. A mohli by podle učení Husova poddaní dávatí králi daň a nasazovatí zaň svoje životy, kdyby se domnívali, že jest ve hříchu smrtelném? A jak by lid mohl důvěřovat knězi, o němž by myslil, že jest ve hříchu smrtelném a že drží tedy svůj úřad proti vůli Boží, proti všemu právu, a vše, co koná, že koná neplatně?

Hus učil sice, že jest dovoleno svaté ctíti, i obrazů dovoluje užívati, ale přece způsobem, jakým bojoval proti zlořádům a podvodům, které prý se děly s úctou obrazů a ostatků svatých, podkopal úctu tuto u lidu prostého, zvláště když uměl ve svých kázáních užití výrazů a obrátů, vzatých z řeči lidu. (Z tohoto jednání Husova vyplynula pak bořivá činnost Táborů, která nás připravila o velké množství památek uměleckých.) V učení o svátosti oltářní byl mistr Jan Hus zcela pravověrným, teprve později důrazně doporučuje přijímání pod obojí jako nutné a povinné.

Husova činnost vyplynula sice z dobré a ušlechtilé snahy napravití mravy zkažené a vymýtí zlořády z církevní správy.

Sám jsa vzorem života bezúhonného (v užším smyslu vzato) a zbožného, mohl a byl dle svého kazatelského úřadu k tomu oprávněn, aby bližní své vedl ku spáse. Při tom však se dopouštěl dvojí chyby. Předně si zbudoval novou nauku věroučnou,

kteřá církev tehdejší úplně kladla do hrobu; za druhé pak způsob, jakým káral poklesky svých spolubratrů, byl příliš ostrý a nemístný, ano namnoze přehnaný, ježto poklesky jednotlivců vztahoval na celý stav.

Vlastností povahy Husovy byla domýšlivost, ježto spoléhal na to, že jest osvícen Duchem svatým a oprávněn tudy budovati novou nauku, odchylnou od nauky církve katolické.

Ale pouhý rozum nám řekne, že sebe ctnostnější a příkladnější život nemůže opravňovati k neomylnému výkladu Písma, ježto by tím povstalo tolik výkladů, kolik různých smyslů by se vyskytlo u vykladačů takových, zvláště když by jim scházela pokora, jako na př. Husovi.

Ovšem dlužno uznati, že tak vzorný pořádek ve správě a životě církevním, jako jest za doby nynější, marně bychom hledali ve věku 15. Papežství bylo tenkrát obsazeno třemi muži zároveň, kteří druh druha stíhali kletbou. Úřady kněžské se namnoze prodávaly lidem nehodným a nezpůsobilým. Duchovenstvo samo nežilo aspoň z části dle příkladu Kristova a vzoru apoštolů, nýbrž bylo oddáno různým nepravostem.

Dlužno uznati, že za takových poměrů církevních naskytla se Husovi příležitost, opřítí své snahy mravoučné o základ nový o jiný, nežli je církev katolická.

Nevida shody zásad a života těch, kteří Písmo sv. byli oprávněni vykládati, sáhl sám směle k Písmu svatému a položil je za jediný pramen víry. V Písmě našel výroky, z kterých zbudoval svoji nauku o církvi předřízených, o významu hříchu smrtelného, měl tedy učení, které svojí přísností donucovalo varovati se hříchů a vésti život spravedlivý. Že při tom způsobu reformatorů přestřelil, patrně již z hořených malých ukázek.

Hus svým učením o Písmu svatém octl se jaksí ve hradbách, z nichž nemohl již vystoupiti bez porážky svých dalších vývodů.

Husovy nájezdy na duchovenstvo byly v celku jistě nespravedlivé. Neboť uvážíme-li, že Karel IV. a jeho výtečný rádce Arnošt z Pardubic na synodách polepšovali výstřední duchovní, dále pak věduce, že po založení university stálo kněžstvo v prvních řadách vzdělanců, dojistá neuvěříme, že by v duchovenstvu byla se nestala náprava k lepšímu.

Tyto jeho zhusta nespravedlivé a nemístné nájezdy na duchovenstvo způsobily mu mezi jeho členy mnoho nepřátel, kteří pak v Kostnici o jeho odsouzení valně se přičinili.

Ale žaloby duchovních nezpůsobily snad jeho odsouzení, nýbrž Hus odsoudil se sám, trvaje na svých zásadách o Písmu, o církvi, o hříchu atd.

Hus chtěl odvolati, nechtěl býti kacířem, ale jen tehdy, bude-li prý lépe na základě sv. Písma poučen.

Tím však již vyřkl, že neuznává autoritu církve, již sbor zastupoval a prohlásil zásadu, která jediná o sobě stačila za důvod k jeho odsouzení.

On věděl, že ho čeká smrt, ale on vlastně po ní toužil, míně dojíti koruny mučednické.

Hus stál v mravním ohledu výše nežli někteří členové sboru, kteří pro jeho odsouzení horlili, tím však nikterak se učení jeho se stanoviska katolického a vůbec se stanoviska rozumu neodůvodňuje, ale mravní jeho bezúhonnost byla důvodem tehdejších českým pánům a lidu českému, že pozdvihli boj za obhájení jeho učení, čímž povstaly války husitské.

Toť byla by asi trest, co možno ve škole přidati o Husovi se stanoviska katolického, při čemž ovšem nad ušlechtilými rysy jeho charakteru nelze očí uzavíratí.

Tolik řečeno proto, že cesta mluvití o Husovi bez vyličení jeho reformatorské činnosti vede mládež pro budoucnost v náruč protestantismu, aneb spíše liberalismu, který Husa staví za jakýsi stupeň vývoje ducha lidského od přesného náboženství až k racionalismu a indiferentismu. Nemíníme říci,

že by to byl úmysl páně Kovářičkův, pro tento odbor mládež vychovávatí, ale nicméně nejsme s ním za jedno, aby pro Husa evangelíci mohli horliti jako pro světce a učitelé katoličtí, aby se obávali jim aspoň stéblo v cestu položití, právě tím, že líčí Husa, jakožto reformátora náboženského.

Že míra výkladu jeho činnosti záleží na poznatech náboženských mládeže, že řídí se okolnostmi školy, netřeba ani podotýkati.

Doufáme však, že budou-li paedagogové katoličtí přátely středu, „který s kritickou rozvahou zkoumá Husa a jeho učení“ zajisté budou věnovati ve slohových úkolech o Husovi dle vzoru pana Fr. Hrnčíře — na každém z třech stupňů jejich — aspoň trochu pozornosti jeho názorům o církvi, o Písmu a o hříchu smrtelném a spojí-li se toto granum salis s poznatky náboženskými bude míti mládež základ ku správnějšímu názoru o Husovi, nežli kdyby jej poznala pouze se stanoviska jeho kazatelské, spisovatelské a vlastenecké činnosti, nebo pochopila jeho mravní charakter.

A jest toho potřeba, neb uznává i p. Kovářiček, že názor o Husovi a jeho době jest u dospělých lidí nestudovaných v národě našem velmi kolísavý ponejvíce z románů neb románových kronik (ku př. Kóránovy) čerpaný.

Bez pravého jádra věci podati obraz muže a jeho doby osudné rozmnoží snad vědomosti mládeže, ale přispěje také k náboženské polovičitosti.

Doufáme, že tyto naše skromné myšlenky najdou ohlasu u lidí nestranných, těšíme se, dá-li Bůh, že promluvíme i o době husitské ze stanoviska paedagogického.

DROBNOSTI.

Zdárský a opět Zdárský. Čtenářové naši snad se ještě pamatují, že jsme před časem uveřejnili v tomto listě zprávu, že vídeňský učitel Ždárský převzal vyučování tělocviku na katolickém ústavě ve Währingu a že naň proto od liberálních učitelů vídeňských prudce bylo útočeno. Nyní mu věnují Jessenovy „Freie paed. Blätter“ (č. 51.) celý úvodní článek, z něhož chceme podati pro zvláštní jeho „rázovitost“ poněkud delší úryvek bez jakékoli poznámky. „Jméno Zdarský těšilo se ještě před nehlavnem mezi učitelí vídeňskými oblibě a

vážnosti. Byl Zdarsky zástupcem učitelstva v enketě pro upravení platů učitelských a ještě v červnu (r. 1892.) zvolen byl konferencí II. okresu za delegáta pro konferenci zemskou, zkrátka a dobře, zaujímal v řadách našich mnohé čestné postavení. Že mu svěřil Lehrerhausverein sepsání knihy tělocvičné, musí být rovněž považováno za vyznamenání Zdarsky mohl tudíž se svým dosavadním postavením v učitelstvu vídeňském býti spokojen. On však dychtil též po uznání jiné strany a tím přišel do sporu se svou minulostí. Přijal místo pro-

fessora na katol. ústavu učitelském ve Währingu. Čemu tam učí, může nám být lhostejným; stačí pro nás to, že se osvědčil býti ochotným an der Ausbildung „katholischer Lehrer“ im Sinne eines Pater Zennotty, oder Pater Panholzer mitzuwirken, und dass er dies nun schon seit Jahresfrist wirklich thut. Co říká vídeňské učitelstvo k tomuto kroku muže, jemuž po dobu dlouhou důvěřovalo? Kdy pak byla konána všeobecná schůze, na které se ho veřejně odřeklo? Kdy pak jej pohnaly spolky učitelské, jejichž členem jest, k zodpovídání se? Kdy podal pan Zdarsky nevyhnutelně potřebná vysvětlení? — žádná odpověď. Učitelstvo vídeňské dopustilo se tím, že sneslo tento případ se Zdarským klidně, velikého provinění, pro něž může míti jednu pouze omluvu: die Scheu, öffentlich bekennen zu müssen, dass es auch unter uns deren stramme Organisation den Gegnern stets ein Dorn im Auge war, einen Abtrünnigen gebe. Ale právě proto, by se ukázala jednota a svornost učitelstva vídeňského, byl by měl být Zdarsky hned po svém přestoupení do tábora protivného, pohnán k zodpovídání. Místo toho spokojilo se (učitelstvo vídeňské) s výpověďmi, kteréž nikterak nejsou autentickými. Jedni praví, že ho svedlo lesknoucí se zlato (pan Zdarsky jest vídeňským nadučitelem, manžel učitelky a učitel tělocviku na více ústavech soukromých!). Jiní opět vypravují o falešné ctižádosti. Tato prý toho nemohla snést, že mnozí jeho kollegové působí na školách středních, kdežto pro pana Zdarského nebylo hned pohotově přiměřené místo, jakmile si odbyl zkoušku pro střední školy. Jiní opět umějí vypravovati o nejpodivnějších příčinách, jakou si vůbec možno mysliti: katol. Schulverein byl prý ve velké nesnázi; nemohl prý najíti žádné vhodné síly pro vyučování tělocviku a proto prý se konečně obrátil na pana Zdarského; měkké jeho srdce nemohlo prý toho snést, by katolický Schulverein zůstal v takové trapné tísní, a proto prý místo přijal. Je-li pravda toto poslední, pak bylo tím více povinností pana Zdarského místa nepřijímat.“ Tak svobodomyšlné a tolerantní „Freie paed. Bl.“, jež vydává z Pruska příšlý protest. učitel A. Chr. Jessen.

Nové proudy. Dne 22. a 23. října měli přátelé herbartovské paedagogiky v Erfurtě shromáždění. J. Trüper, vedle Dörpfelda nejhorlivější bojovník pro svobodné obce školské, vyslovil zde následující úvodní principie o školním zřízení:

1. Rodiny jsou přirozenými nosiči prvních a nejsvětějších zájmů u výchování. Veřejná škola může býti pouze považována za sociální zřízení, jež učinilo více rodin ku společnému vzdělání svých nedospělých dětí.
2. Zřízení školní odpovídá jenom tehdy svému velikému úkolu, uznává-li tuto zásadu a považuje-li rodiny za ony síly, v jejichž spořádaném spolupůsobení školní správa má své kořeny.
3. Děti náležejí jako nedospělí členové rodiny jen s rodinou církvi, obci a státu. Práva těchto společností na veřejné výchování mohou býti jen indirektními, třebať samy o sobě byly veliky a významny. Dosavadní výlučné řízení a vedení školství státem, církví (t. j. úředníky a duchovenstvem) může býti považováno za poručnické, které tím více se musí omeziti, čím více jednostranné zájmy vychovávacích státních úředníků a duchovních s mnohonásobnými zájmy rodin a s pravou úlohou výchovy ve spor přicházejí. (Ty „zájmy církve“, jichž se Trüper tak hrozí, přece nejsou ve sporu se zájmy rodin, nebo církve nechce nic jiného, nežli křesťansky zvedenou a vzdělanou mládež a to jest tušíme i pravým zájmem každé rodiny.)
4. Ve školním zřízení musí proto také princip samosprávy a zastoupení zájmů vždy více nabyti platnosti.
5. To se může tím způsobem státi, že na místo školních okresů nastoupí skutečné školní obce s takovým zařízením, jaké má konstituční stát, synodální církve a jaké mají obce se svou samosprávou.
6. V rámci těchto školních obcí musí se práva o dozoru a vedení školy státu, církve a obce určitě vymeziti.
7. Ježto je školní obec korporace pro výchovu, musí míti přirozeně vychovatelství, škola ve všech správních instancích dostatečné zastoupení.
8. Nynější v obligatorních konfessionálních školách a obligatorních simultanních školách ohrožená svoboda svědomí rodin, dá se jen založením pravých školních obcí na půdě rodinného práva uskutečniti a pojistiti. (Trüper si to myslí tak, aby rodiče stejných zásad náboženských, třebať nepatřili k církvím státem uznaným, měli pro své děti školu ovládanou duchem náboženských svých mínění, ba i rodičové, kteří patří formálně k té neb oné církvi, aby o své ujmě směli určovati, v jakém náboženství a v jakém duchu mají děti jejich býti vychovány a třebať volili pohanství, aby jim v tom nesmělo býti bráněno.)
9. Také právě jednoty v celém školství jak v zevnějším rozčlenění, tak v panujícím duchu školy, lze jen docíliti spojením školních obcí v krajské,

provinciální obce se synodální ústavou, kdežto při nynějším církevně-politickém regimentu školním je nebezpečí, že školství vždy více socialně rozštěpeno a konfessionálně odděleno bude. (Jak by však na základě neobmezené svobody svědomí jednotlivých rodin této jednoty bylo lze docílití, Trüper ovšem neudává.) + 73

Co mají děti čísti? What children should read? Tak zní nápis důkladné práce amerického paedagoga Horace Scuddera v anglickém měsíčníku „Atlantic Monthly“. Podle něho mají býti hlavní četbou mládeže národní přísloví, bible, bajky, parable a takové spisy, jichž látka sahá do nejstarších dějin toho kterého národa. Mimo to radí, aby se dávaly dětem hlavně díla rýmovaná, jakož i aby klassická díla překládala se do jazyka dětského. —b.

Učitelstvo švédské na sjezdu svém v Upsale za předsednictví slovného pae-

dagoga Magnussona konaném přijalo jednohlasně resoluci, navrženou liberalním učitelem Holmbergem. V resoluci této uvádí se, že málo jest momentů v protestantismu, které by působily na mládež v duchu ryze křesťanském a ideálním, protož třeba jest hledati ještě jinde mravní základ výchovy, než v pouhé nauce Lutherově. — Usnesení to, páchnoucí ovšem atheismem a materialismem, jest zároveň důkazem rozkladu církve protestantské v Skandinavii.

—b.

Nové čítanky vlašské vydal výtečný methodik Rinaldi pod názvem: „Il fanciullo italiano“ a „La fanciulla italiana“. Vynikají zvláště bohatostí invence v povídkách moralistických a formou statí z oboru věd přírodních, zeměpisu, dějepisu atd. Znameníť jest část obrázková, usnadňující porozumění a podněcující chuť k učení.

—b.

LITERATURA.

Zábav Večerních, sbírky to zábavného a poučného čtení pro lid, vyšlo nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské ročníku XIII. číslo 3 a 4., jež obsahují povídky: Staré panstvo. Obrázky z minulých dob. Napsal Bohumil Brodský a Zlata m vyvážená. Francouzsky napsal Charles de Castelmour. Přeložila J. Kuffnerová. — Nový — čtrnáctý ročník — Zábav Večerních bude zahájen zajímavou povídkou od Václava Špačka: „Na Velebínce“, jež se už tiskne.

Dom in Svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Ureduje Dr. Frančišek Lampe. Leto VI. štev. 1. Doporučujeme pěkný tento časopis, jenž se rok od roku zdokonaluje.

Ku světlu kříže! Obsahuje čtyři historické povídky od vldp. Bedřicha Kamarýta, děkana v Deštné a síce: a) Setnici V. legie, (z doby apoštolské); b) Chrysanta (ze čtvrtého století křesťanského); c) Dcera krále Chosroa (ze sedmého století); d) Ká-

bové z Rybňan (ze sedmnáctého století). Nákladem vlastním. Tiskem P. Franka v Táboře a A. Landfrasa Syna v Jindř. Hradci. 1893. Cena všech čtyř dílků 1 zl. 20 kr. Čistý výnos věnuje se na opravu starobylé kaple sv. Jana u pramene v Deštné. Doporučujeme pěkné tyto povídky, jak pro jejich ušlechtilý obsah, tak i pro účel, za jakýmž byly vydány.

Johann Ignaz Felbigers Methodenbuch. Mit einer geschichtlichen Einleitung über das deutsche Volksschulwesen vor Felbiger und über das Leben und Wirken Felbigers und seiner Zeitgenossen Ferdinand Kindermann und Alexius Vincenc Pařízek. Bearbeitet und mit Erläuterungen versehen von Johann Panholzer (Bibliothek der Kathol. Paedagogik. Band V.) O díle tomto promluvíme obsírněji.

Obzor. Red. VI. Šťastný v Brně. Roč. XV. čís. 22. a 23.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. Josef Vévoda. Roč. II. čís. 1. Doporučujeme.

Obsah: Vavřinec Kellner. Životopisná črta. Sděluje Ligista + 15. — Jaké proudy radikální vládnou v nejnovější paedagogice a čemu učí oproti těmto proudům radikálním a na čem musí pevně trvati paedagogika katolická? — Ještě něco o polepšov-
nách. Paedagogické rozhledy. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajů německých, Boany a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupačům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: **Fr. Pohunek.**

Administrace „Vychovatele“ jest v Žitkově u Prahy č. 505. Tam budíi zasíláno předplatné; tamtéž budtež adressovány i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Jaké proudy radikální vládnou v nejnovější paedagogice a čemu učí oproti těmto proudům radikálním a na čem musí pevně trvati paedagogika katolická?

(Pokračování.)

Radikální paedagogové, jak z uvedených jejich výroků poznati lze, upírají všeliký nadpřirozený cíl ve výchování a praví, že člověk má býti vychováván toliko pro tento život, aby v době dospělosti měl tolik vědomostí a tolik mravní síly, aby ve světě nejen mohl obstáti, ale také nějakou „kariéru“ udělati. K tomu má výchování směřovati v praxi; v theorii hledí se tento prospěchářský účel zastříti tím, že se za účel výchování udává lidskost čili humanita; člověk má býti vychován k humanitě, aby dodělal se postavení člověka důstojného. Co však humanitou má se rozuměti, radikální paedagogové nikde jasně neurčují. Podobně si počíná radikalism v paedagogice, praví-li, že výchování má směřovati k neustálému „pokroku“. Tímto pokrokem moderní paedagogika vyrozumívá stále postupující odpadávání člověka jednotlivce i celého lidského pokolení od křesťanství a mravního pořádku, tak aby smyslný pozemský požitek stal se účelem osobního snažení a veškerého společenského života; tohoto cíle, doufají smyslní pokrokaři dosíci vývojem věd přírodních a využitkováním sil přírodních ke službě a k prospěchu člověka. Tento pokrok směřuje k tomu, aby hrubý materialism zúplna opanoval mysle lidské. Možná dosti, že mnozí přívrženci tohoto směru ve výchování nejsou si toho ani dobře vědomi, k jakému konci tento směr vede, že se dávají oslepiti lesklými řečmi o humanitě a pokroku; ale proto zhoubnost tohoto způsobu výchování jak pro jednotlivce, tak pro celou společnost lidskou, omluviti se nedá ani vyvrátiti.

Chovanci se takovýmto výchováním, kteréž klade prospěch a požitek ve zdejším za hlavní účel člověka, může snad dostati hojně vědomostí, ale žádné mravní síly, aby odolal rozličným nezřízeným vášním a náruživostem, kteréž se dříve či později v srdci lidském probouzejí.

Moderní paedagogové, kteří neuznávají hříchu dědičného, tvrdí sice, že dítě přichází na svět zcela nevinné, bez všeliké náklonnosti k zlému, že vychovatelům přináleží jen úkol, aby všeliké pohoršení od chovance odvrátili a přirozené dobrotě dítěte aby dali se poněáhu vyvinouti: ale zkušenost učí, že i při vši

této péči vychovatelů v srdci dospívajícího chovance vášně a náruživost se probudí, kteráž se moudrou kázní, sebezapíráním krotiti musí. Dobře o této věci mluví Šimek ve svých dějinách vychovatelství na str. 182. kde posuzuje náhled Rousseau-ův; praví tam o Rousseauovi, jenž upíral též hřích dědičný: „Rousseau předpokládá tudíž, že každé novorozeně jest andělem, jenž se teprve působením rodičův, učitelův atd. zkaží. Kým ale první člověk zkázu vzal, nemůže nám, nechce-li v odpor s sebou samým přijíti, říci. A přece se sám o sobě bez obalu přiznává: Náklonnost ku zlému musila ve mně při všem nejlepším vychování veliká býti; zmohlať se ve mně rychle a beze všeho namahání. Přirozený stav nevinnosti jest pouze zdánliv.“

Moderní paedagogika, která neuznává nic nadpřirozeného, kteráž konečně upírá i Boha ve smyslu křesťanském a nesmrtelnost duše, kteráž jediný prospěch a požitek pozemský uznává za hlavní cíl člověka, taková paedagogika ovšem nemůže dodati chovanci velké chuti a odvahy k sebezapírání, aby probouzející se vášně potlačoval, aby jej v zkázu nepřivedly; nanejvýše může poukázati, že vášně tyto mu mohou mnohý jiný časný prospěch a požitek pokaziti, že si jimi může v očích jiných lidí uškoditi, že pro společenský takt se jich má chrániti. Ale zevnější konventionelní uhlazenost není ještě žádná mravnost; ostatně chovanec, jemuž pozemský prospěch a požitek za cíl veškerého jeho snažení byl označen, i tuto zevnější uhlazenost odhodí, bude-li viděti, že mu z toho žádný prospěch neplyne, že není mu potřebí, aby se na jiné lidi oblížel, egoismus dovede všeliké ohledy odstraniti. K egoismu však moderní paedagogika vede, kdyby to sebe více upírala, kdyby sebe více mluvila o duchu společenském, o zájmech humanitních, o solidaritě v snahách socialních. Vždyť již tím, když vychovává člověka pouze k tomu, aby byl způsobilý k vyplnění úkolů a zájmů vezdejšího života, tedy již tím vkládá do jeho srdce símě egoismu; či bude člověk takový, jemuž se od maličkosti stále mluvilo do duše: „Hleď se něčemu pořádnému naučiti, abys mohl jednou ve světě něčím býti a něčeho užítí!“ ještě o jiné lidi se starati, pro ně nějakou oběť přinášeti, nebude-li v tom viděti svůj vlastní prospěch? (Viz Stöcklovo: „Lehrbuch der Paedagogik“ str. 12—16.) Ostatně o zhoubnosti moderního vychování podávají nám smutné svědectví i praktické jeho výsledky, jak o tom svědčí výrok francouzského učenice a senatora Leroy-Béaulieua a uvedený v č. 205. letošního ročníku „Čecha“: „Čím více (individuum) považuje bohatství a úctu za nejhlavnější cíl člověka, tím stává se otrlejší k okolí svému. Se tří stanovisk, změnily se od počátku tohoto století životní podmínky francouzského obyvatelstva: blahobyt všeobecně, duševní jeho stav byl změněn vyučováním, a sice vyučováním, jež nenavazuje více na názory náboženské, jež směřuje k tomu, aby učinila člověka ctižádostivějším, neskromnějším a jež mu prohlašuje úspěch za jediný cíl životní. Všecky předměty nynějšího vychování nesou se za tím, aby vypustily ze srdce lidského cit oddanosti a učinily mu nesnesitelným každé pouto, které by svobody jeho mohlo zdržovati. Divoká touha po rovnosti, jež v každém jednotlivci jeví se jako ctižádosť povznést se nad druhé, pronikla všecky třídy až do chatrčí.“ A nejinak ukazují se výsledky moderního vychování i u nás; vždyť právě „Čech“ uvedl onen výrok francouzského senatora k vysvětlení některých veřejných výjevů i nás v Čechách.

Může tudíž býti divno, když paedagogové katoličtí jsouce o tom přesvědčení, jak chatrný jest základ, kterýž radikálové položili nejnovější paedagogice, vidouce i to smutné ovoce, kteréž moderní paedagogika přináší, nechťejí za žádnou

cenu smířiti se s jejími zásadami, drží se pevně toho základu, toho cíle i prostředků, kteréž jim podává paedagogika katolická?

III. Ostatně radikalism v nejnovější paedagogice sám se o to přičiňuje, aby takový smír ani nastati nemohl; zásadní spor mezi moderní a katolickou paedagogikou vede příznivce, přívržence a stoupence moderní paedagogiky k tomu, aby vliv a působení paedagogiky katolické všemožně překazili aneb aspoň co možná obmezili, a v tom se jeví třetí a můžeme říci, že nejsilnější proud radikální v nejnovější paedagogice, že nechce žádný jiný způsob vychování vedle sebe vytrpěti. Na doklad toho chceme jen připomenouti, 1. jak se radikálové v paedagogice chovají k literatuře paedagogické, pokud jest katolickou; 2. dále, jak moderní paedagové ve svých schůzích, ve svých listech a spisech mluví o katolických snahách v paedagogice, a 3. konečně svědčí o malé lásce radikálních paedagogů ku paedagogice katolické, že schvalují a že se toho domáhají, aby vliv a působení náboženství katolického ve školách nižších i vyšších byl zcela odstraněn a obmezen.

1. Co se týče katolické literatury paedagogické v nejnovější době u nás v Čechách, tu ovšem musíme učiniti truchlivé přiznání, že nemůže se honositi příliš četnými odbornými časopisy aneb spisy; již v I. oddíle svého pojednání jsme podotkli, že nemáme z nejnovější doby obsírnější dílo jednající o paedagogice ve smyslu ryze katolickém. Máme sice před sebou „Vychovatelství od Šimka z r. 1875“, kteréž o náboženství katolickém dosti slušně mluví, i četné katolické paedagogy uvádí, ale ze všeho jest znáti, že za paedagogiku ryze katolickou platiti nechce. Mezi časopisy jest, pokud nám známo, snad jediný „Vychovatel“, kterýž hájí zásady katolické ve vychovatelství. Na Moravě vycházel časopis: „Národní Učitel“ vydávaný od jednoho z učitelů v Moštěnici; byly při něm též přílohy hudební a sice pro ředitele kůru; ale pokud nám známo, nenašel časopis tento mnoho odběratelů, poněvadž jest psán poněkud v duchu církevním. Katolickou tendenci mají též časopisy pro mládež útlou i dospělejší a sice: „Rajská zahrádka“, „Zlaté lístky“ a „Zlaté klasy“. Téže věci slouží též „Dědictví maličkých“ v Králové Hradci a „Anděl Strážný“ v Brně. Paedagogičtí radikálové hledí spisy takové, kteréž příznivy jsou paedagogice katolické, umlčeti a odstraniti, jejich rozšíření zameziti. A to neděje se u jen u nás, ale také jinde. Na tento odpor proti katolické literatuře paedagogické stěžují si též i katolíci němečtí. V brožuře „Strömungen auf dem Gebiete der Paedagogik“ podává se na str. 28. též tato zpráva: „Ein Blick auf den Büchermarkt und die Büchersammlungen der Lehrer zeigt sofort deutlich, dass sich die katholische Paedagogik der modernen gegenüber sehr im Rückhalte befindet. Diess ist nicht zu verstehen, als sei die katholische Paedagogik weniger produktiv als die moderne, sondern dahin, dass die moderne Paedagogik ihre Produkte besser an den Mann zu bringen weiss. die katholische paedagogische Literatur steht der anderen durchaus nicht nach, übertrifft sie vielmehr. Die katholischen Lehrer haben sich aber bis jetzt vielfach von dem Urtheile moderner Paedagogen irre führen lassen. Es ist ganz natürlich, dass diese die katholischen Schriften todtschweigen. Trotzdem scheuen sich Leute à la Dittes nicht, Werke katholischer Autoren abzuschreiben.“

2. Zásady moderní paedagogiky hledí radikálové paedagogičtí rozšiřovati také zakládáním spolků učitelských, pořádáním schůzí a sjezdů učitelských. A jak se v těchto spolicích, na těchto schůzích a sjezdech radikálních paedagogů mluví a smýšlí o paedagogice katolické, o katolických snahách ve vychovatelství, k tomu máme více dokladů. Co první doklad uvádíme předloňský valný sjezd učitelstva a

přátel školství, jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna 1891. Řeči na tomto sjezdu konané a resoluce na něm přijaté byly takové, že redaktor „Vychovatele“ uznal za potřebí, oproti nim hájiti paedagogy katolické a katolické vychování a vyučování; o tom tudíž netřeba nám se šířiti.

Loni v červenci konal se valný sjezd německo-rakouské učitelské jednoty v Linci; na tomto sjezdu hlavním řečníkem byl jakýsi p. Jordán, učitel na cvičné škole na městském paedagogiu ve Vídni. Jeho řeč přijata byla od shromážděných s velikou pochvalou. A přece hlavní ostří této řeči směřovalo proti katolickým paedagogům a katolickému vychování zvláště školní mládeže. Aby vychování na základě katolickém co nepřiměřené pro mládež ukázal, nedržel se p. Jordán svědomitě pravdy, proto „Christlich-Paedagogische Blätter“ ho vyzývají, aby pravdivost některých svých výroků dokázal a sice: 1. že katolická Církev aneb spíše její sluhové, totiž kněží hlásají a působí potlačování ducha, že štvou a ponoukají lid k nenávisti proti jednotlivým třídám lidské společnosti aneb proti některým lidským plemenům; 2. že před 25 lety škola i učitelstvo úpělo v temnotě a v tvrdé porobě; 3. že duchovenstvo v boji za školu náboženskou používalo netných a nedovolených prostředků; 4. že vyučování náboženské, jak se nyní udílí, demoralisuje mládež.

A jako u nás v Rakousku, tak počínají si oproti katolickým paedagogům a katolické paedagogice, paedagogičtí radikálové též v Německu. Máme před sebou brožuru německou: „Der Abgeordnete Windhorst und der achte deutsche Lehrertag“; v této brožuře hájí nejmenovaný křesťanský učitel zemřelého vůdce katolíků v Německu, Windhorsta, oproti jiné brožuře, kterouž pod názvem „Der achte deutsche Lehrertag und seine Gegner“, vydal Berlínský učitel Tews; v této druhé brožuře útočí její spisovatel proti Windhorstovi, že odvážil se o 8. sjezdu německého učitelstva v Berlíně konaném o vánocích r. 1890., takto se vyjádřiti: „Wenn es zulässig erscheint, dass im Staate Preussen eine Lehrerversammlung tagt, und dort Grundsätze anhört und anhören muss, welche die christliche Schule geradezu verleugnen, und wenn das geschieht in Gegenwart eines Regierungs-Kommissärs, und wenn der oberste Leiter unseres Schulwesens eine solche Versammlung als die Vertreter des Ecksteins im Staate begrüsst, dann hört alles auf.“ A jak z obhajovací brožury vysvítá, byl výrok Windhorstův zcela oprávněn. Na onom sjezdu učitelstva německého všickni řečníci k tomu směřovali, aby dokázali, že vychování katolické do veřejných škol se nehodí, že se má odstraniti.

3. A sice, aby ukázali, že nejsou zaujati toliko proti Církvi katolické, činili návrh, aby všeliké konfessionální vyučování náboženské ze škol bylo odstraněno, aby se ve školách neodchovávali ani katolíci, ani lutheráni, ani kalvínci, ani židé, ale lidé; aby škola národní prosta byla vlivu jednotlivých církví. To aspoň navrhoval Dittes na onom sjezdu a při tom pravil: „In der allgemeinen Erziehungsanstalt wollen wir das lehren, was allen Parteien gemeinschaftlich ist, was sie eint und versöhnt, nicht das, was sie trennt und spaltet und verfeindet.“ On pravil sice, že se tím náboženské vyučování ze školy neodstraní, ale že se bude vyučovati z knihy, v kteréž by snešeny byly nejlepší náboženské náhledy nejen z Písma ale i ze Zendavesty, z Ved, z koranu atd.: ale tím by se jen upravovala půda úplné nevěře a úplnému odstranění náboženství ze školy, jak se skutečně na tom usnesli národní učitelé v Hamburku, kteří v několika poradách dne 1. prosince 1888., 7. ledna a 9. února 1889. pojednávali o tom, má-li náboženství aneb literatura býti středem vyučování na školách národních. A výsledek těchto porad byl,

že shromáždění v nich paedagogové přijali resoluci, aby dogmatické vyučování náboženské se všemi jeho podmínkami a konsekvencemi z národních škol bylo odstraněno, a na jeho místo aby nastoupilo vyučování literatury. Tato resoluce byla přijata 59 hlasy proti 54. (Viz brožuru: „Religion oder Literatur als Centrum des Volksunterrichtes?“)

V Rakousku to sice tak daleko ještě nedošlo, aby konfesíonální vyučování náboženské ze škol zcela bylo odstraněno, ale proto i u nás v Rakousku naskytlí se paedagogové, kteří o to usilují; a sice byl to učitel Jordán na lonském sjezdu v Linci, kterýž toto přání a snahu radikálních paedagogů tlumočil, když porovnává ve své řeči návrhy a přání projevená na prvním sjezdu učitelském ve Vídni před 25 lety s tím, co až dosud bylo ve školství vykonáno, pravil, že mezi dosud nevyplněná přání 1. rakouského učitelského sjezdu patří, aby konfesíonální vyučování náboženské ze škol bylo odstraněno a náboženství aby toliko učitelové (světští) vyučovali.

U nás pak v Čechách po našem vědomí byl to jediný Alfons Štastný, tedy nepaedagog, jenž ve svém programu učinil též požadavek, aby náboženské vyučování ze škol národních bylo odstraněno. Z radikálních paedagogů neozval se proti tomu, pokud nám známo, nikdo, tak že se zdá, jakoby zde platilo pravidlo: „Qui tacet, consentire videtur.“ — Kdo mlčí, souhlasí.

A my se tomu ostatně nemusíme ani diviti, že naši moderní paedagogové příliš na to nedoléhají, aby vyučování náboženské bylo zcela ze škol odstraněno, vždyť vliv a působení katechetů co zástupců paedagogiky katolické jest tak obmezen, že radikální paedagogové účinek tohoto vyučování na nynějších simultánních školách úplně mohou zničití, aby z dítek katolických skutečně opravdoví katolíci vychování nebyli.

Připomínáme zde jen snahu některých našich paedagogů, aby mládeži školní vstípili do srdce i do paměti zvláště ony události z dějin českých, jakož i ony doby a osoby z minulosti české, kteréž Církví a náboženství katolickému byly málo příznivy. (Viz předlonský ročník „Vychovatele“ článek: „Dějepisné ideály p Sokolovy.)

Tím myslíme, že jsme s dostatek uvedli dokladů, aby bylo zřejmo, jak radikálové v paedagogice o to usilují, aby vliv a působení paedagogiky katolické bylo odstraněno aneb aspoň obmezeno.

(Dokončení.)

Kterak je zařízen řád bratří křesťanských škol.

(Pravidla řádu: účel, sliby, duch řádu. — Denní pořádek bratří. — Modlitba a studia. *)

Pozorné čtenářstvo zajisté se pamatuje, že ve květnových číslech tohoto listu byly dva články s nápisem „Blahoslavený Jan Bapt. de Lasalle jako paedagogický reformator a organisator.“ Snad bude vhod ctitelům světcovým a přátelům kongregace školních bratří, poznají-li v této stati zevrubněji moudrost velikého zakladatele.

*) Ukázka ze spisu „Der ehrwürdige Johann Baptist de Lasalle und das Institut der Brüder der christlichen Schulen.“ Ein Beitrag zur Geschichte der Paedagogik von Dr. Friedrich Justus Knecht. — Herder'sche Verlagshandlung. Freiburg im Breisgau.

Tvůrčí myšlenka, které děkuje řád bratří křesťanských škol své trvání, nestala se skutkem najednou, nýbrž znénáhla. Moudrý zakladatel po třicet let přemýšlel, pozoroval, radil se a zkoumal, až konečně stanovil definitivně tvar svého díla, *pravidla* (řeholi) řádu. Tato pravidla přijala generální kapitola bratří, byla potvrzena papežem, králem a sněmy a uchovala se po dvě stě let. Slyšme nejdůležitější ustanovení této řehole!

O *účelu řádu* dí: „Řád bratří křesťanských škol je tovaryšstvo, v němž se činí slib vyučovati zdarma. Údové tohoto tovaryšstva slovou bratří a nesmějí trpěti, aby jinak jmenováni byli. Mluví-li druh o druhu, musí vždy takto říci: Můj milý bratr N. N. *Účelem* tohoto řádu jest, aby děti vychovával křesťansky, a proto se v něm vyučuje, aby děti, jež tam prodlévají od rána do večera za dohledu učitelův, naučily se od svých učitelův, kterak by dobře žily; proto je tito učitelům tajemstvím našeho svatého náboženství, křesťanské zásady jim vštěpují a tak je *vychovávají*, jak pro ně příhodno jest.“

Tento účel hoden jest bedlivého povšimnutí, protože vytýká jasně a určitě vychovávací úlohu školy a podržuje vyučování výchové. Školy řádu nejsou pouhými ústavami vyučovacími, nýbrž jsou to ústavy vychovatelské; vyučování v nich je vyučování vychovávací.

O *důležitosti a potřebě křesťanských škol* dí pravidla: „Tohoto ústavu je velice potřebí, ježto řemeslníci a chudáci nemohou dětem poskytnouti ani potřebného vyučování, ani řádného a křesťanského vychování, protože obyčejně sami jsou málo vyučeni a po celý den zaměstnáni, by sobě a dětem vydělali na živobytí. Aby dětem dělníkův a chudých dostalo se tohoto dobrodiní, byly zřízeny křesťanské školy. Všecky prostopášnosti, zejména řemeslníkův a chudásů, prýští obyčejně odtud, že za útlého věku byli sami sobě zůstaveni a špatně vychováni. A toto obmeškání napravit v pozdějších letech bývá skoro nemožno, protože ona zla, kterým zvykli, lze vypleti jen stěží a skoro nikdy do kořene, i kdybychom si vzali tu práci a vyhlazovali je častým poučováním nebo přijímáním svatých svátostí. Protože tečy hlavní plod, jež očekáváme od křesťanských škol, je ten, aby vyvarovány byly tyto nevázanosti a jejich zlé následky, poznáme snadno, jak velice jsou důležitý a potřebny.“ Těmito slovy je vyznačen mravní a sociální význam křesťanské školy obecné tak důrazně, jak jen možno, a vytčena i nutnost, aby tam děti docházely.

O *slibech* je v platnosti toto ustanovení: „Bratří křesťanských škol činí jednoduché a věčné sliby: čistoty, chudoby, poslušnosti, setrvání v řádě a vyučovati zdarma chudé děti. Než je bratřím dovoleno zavázati se těmito sliby, musí dříve učiniti sliby na *rok* a na *tři léta*. Novicové mohou učiniti slib jednoletý až po 18. roce a po době zkoušky aspoň 2leté. Čekatelům slibu tříletého musí býti 24 léta, aby byli v řádě aspoň 5 let a obnovili roční sliby po dvě léta za sebou jdoucí. Aby bratří mohli učiniti sliby věčné, musí jim býti 28 let, musí býti 8 let v řádě a musí sliby tříleté aspoň dvakrát obnoviti. Složiti sliby, zejména věčné, není dovoleno žádnému bratru, jenž ve všem svém chování neosvědčil velikou lásku ke pravidelnosti a ke všem ctnostem, které sluší jeho stavu. Bratří, kteří sobě žádají skládat sliby, poprosí o to ve svatém týdnu písemně generálního superiora (t. j. představeného celého řádu). Ředitelé potvrdí tato podání, připojí svá dobrá zdání a pošlou je příslušnému visitátoru, jenž přiloživ své dobré zdání, zašle je generálnímu superioru. Ten sestaví tabulku oněch čekatelův, o nichž podobá se, že jsou hodni skládat sliby a pošle ji do všech domův řádu. Potom písemně oznámí bratřím ředitelé a všichni profesní bratří, kteří jsou ve třídách ustanoveni, gene-

rálnímu superioru, jak se čekatelé chovali, a pokládají-li je za hodny, by jim bylo dovoleno sliby učiniti. Ředitelé a jiní bratří, jež generální superior svolá v každém okrese do kapitoly. zkoumají došlá svědectví a dobrá zdání; když se zdravě poradili, odevzdá každý svůj hlas tajně buď pro připuštění neb odmítnutí čekatele. Čekateli je dovoleno složit sliby, má-li dvě třetiny hlasů příznivých. Generální superior zkoumá se svou radou tato dovolení a je potvrzuje, možná-li však přece s vyhrazením, že zkoušku, jež sliby předchází, vykonají čekatelé uspokojivě.“ Kdo by popíral velikou moudrost těchto ustanovení?

„Slibem *chudoby* odríkají se bratří všech vezdejších statkův a připovídají Bohu, že se na vždy zřikají všech vezdejších statků. Dle tohoto slibu nesmějí bratří bez dovolení superiora ničeho bráti ani přijímati, ať je to cokoli, aby si to schovali neb toho užívali, nebo jakkoli tím nakládali.“

„Slib *vyučovati děti zdarma* zavazuje bratří, aby všecku péči vynakládali, by děti dobře vyučovali a křesťansky vychovávali a nežádali anebo nepřijímali ani od žákův ani od jejich rodičů žádné odměny, ať si je to již dáváno darem nebo jakýmkoli způsobem jiným.“

„Bratří nesmějí míti majetku. V každém domě budiž všecko společno, i šatstvo a jiné potřebné věci. Bratří nesmějí míti pro sebe nic, leč „Nový Zákon“, knihu „Následování Ježíše Krista“, růženec a malé pouzdro (eine kleine Mappe). Nesmějí míti žádného statku a mají-li nějaké zboží, nechají příjmy z něho svým příbuzným, aniž z toho kdy sami čeho užijí.“

„*Duchem řádu* je především duch *víry*, jenž pobádá všecky údy, aby pozorovali vše jen s hlediska víry, vše konali jen s ohledem na Boha, vše na Boha skládali, říkající vždy s Jobem: Pán dal, Pán vzal; jak se Hospodinu líbilo, tak se stalo! Aby do tohoto ducha vnikli a jím žili ať mají bratří tohoto tovaryšstva svaté Písmo u veliké úctě, a aby to dokázali, ať stále nosí s sebou Nový Zákon a nechať nedají minouti žádnému dni, aby v něm nečetli . . . Duch ústavu záleží v tom, aby děti byly vyučovány s *planoucí horlivostí* a v bázni Boží vychovávány a připraveny k tomu, by zachovaly nevinnost, jestliže jí dosud nepozbyly, aby jim byla vštípena veliká nelibost a náramná ošklivost proti hříchu a proti všemu, co by nebezpečno bylo jejich čistotě. Aby žili tímto duchem, vynasnaží se bratří tovaryšstva, by svými modlitbami, cvičeními, svou bdělostí, dobrým si počínáním ve škole pomáhali dětem jim svěřeným ke spáse, vychovávající je ve zbožnosti a duchem opravdu křesťanským, totiž dle nauk a předpisů sv. evangelia.“

Duchem řádu je dále duch *svornosti a lásky*. „Všichni bratří musí míti navzájem upřímnou náklonnost, ale ať nedávají žádnému ani známky ani důkazu zvláštní náklonnosti z úcty k našemu Pánu, jež ve všem musí rovně ctíti, jsouce jím oživování a žijíce jeho duchem. Za zvláštní potěšení jim dostačuj sloužití bratřím. S bratřimi nechť mluví vždy nejuctivěji, ale ne upejpací a lichotivě, spíše s křesťanskou a zbožnou prostotou, nedávající vzniku žádné zvláštní důvěrnosti. Nechať vždy a ve všech věcech dávají spolubratřím přednost, pokud jim to dovolují pravidla a poslušnost, z uctivosti ke bratřím a z úcty k Bohu, jenž v nich přebývá. Z téhož důvodu, když se něco nabízí všem bratřím, nebo jednomu z nich a mohou-li svobodně voliti, ať si volí, co je nejskrovnější, protože si váží bratří daleko nad sebe. Nebudou bratřím odpírati, ani se s nimi příti, nýbrž z úcty jim povolí. O bratřích budou mluvit, jen když je potřebí, a mluvíte o nich jen dobré a vždy uctivě! Ať projevují jak jen možno úctu a vážnost, kterou chovají ke bratřím a nechť dokazují upřímnou, opravdovou a vroucí svornost vzájemnou, a

nesmějí nikdy naznačovati ani tvářením ani slovy, že je mezi nimi jakási nesrovnalost.“

Duch ústavu konečně žádá, aby bratří milovali upřímně své žáky. „Musí míti *velikou lásku ke svým žákům*, nesmějí však býti se žádným důvěrní a žádnému z nich ničeho darovati ze zvláštního přátelství, nýbrž jen za odměnu a ku povzbuzení. Ať milují všechny žáky stejně, ano *chudé více* než bohaté, protože dle účelu řádu musí se mnohem více obíratí s oněmi než s těmito. Nechať se vynasnažují, by veškerým svým počínáním a chováním byli žákům stálým *vzorem mravnosti* a všech ostatních ctností, v nichž je vychovati mají.“

Tyto předpisy žádají od ctnosti bratří věcí tuze velikých a těžkých. Bratřím jest odříci se docela světa, jeho poct, radostí a požitkův a žítí výhradně svému vznešenému povolání. Jim jest konati ctnosti: poslušnosti, čistoty, pokory, tichosti, lásky ke bližnímu a j. dokonale a vše činiti jen skrze Boha a pro Boha. Takový život, ustavičně obětavý, není po rozumu člověka přirozeného; toho je schopen jen člověk, v němž působí síly nadpřirozené, v němž milost úplně zvítězila nad přirozeností. Ctihodný zakladatel chtěl zříditi vojsko *svatých* učitelů, kteří by nejen slovy, nýbrž ještě více svým příkladem učili a vychovávali. Proto pečoval o to, aby bratří jeho řádu užívali pilně divuplných, posvěcujících prostředkův katolické církve a čerpali z nich nadpřirozenou sílu, by své těžké povinnosti plnili věrně a dokonale.

Bratří křesťanských škol zpovídají se týdně a přijímají dvakráte nejsvětější Tělo Páně; každého roku konají také duchovní cvičení. Jejich denní obyčeje jsou tyto:

Bratří vstávají za každé roční doby o půl páté. Jakmile se dá zvonem znamení, by se vstávalo, volá bratr ředitel zvučným hlasem: „Živ buď Ježíš v našich srdcích!“ a ostatní bratří odpovídají: „Na věky!“ S tímto důmyslným pozdravem ranním vstávají, oblékají se, stelou své postele a myjí se. Od 5. do 6. hodiny je modlitba a rozjímání. O 6. hodině obcují bratří mši svaté, od 6 $\frac{1}{2}$ do 7 $\frac{1}{2}$ studují; potom je snídání, při němž se předčítá z „Návodu“ (conduite) nebo z jiné vychovatelské knihy.

Po snídání jest v oratoři „Obětování ke cti sv. pacholety Ježíška, aby náležitě připravili mysl svou do školy a prosili božské Dítě o jeho ducha, by se sdělili o něj s dětmi, jež mají spravovati.“ Po této pobožnosti modlí se bratří, kteří vyučují doma, tři desátky růžence kleče; bratří, kteří vyučují mimo dům, modlí se růženec cestou tam a zpět.

Od 8. do 11. je učení, od 11. do 11 $\frac{1}{2}$ studium, o 11 $\frac{1}{2}$ soukromé zpytování svědomí, potom oběd. Za oběda předčítá se nejdříve ze sv. evangelií nebo ze Skutkův apoštolských, potom ze života Svatých, pak z jiné knihy vzdělávací nebo poučné a konečně z „Následování Krista“. Po obědě je společný oddech do 1. hodiny. O 1. hodině koná se v oratoři krátká pobožnost k sv. Josefu, „aby si bratří vyprosili jeho ducha a jeho pomoci ve křesťanské výchově dětí.“ Potom se modlí ostatek růžence jako ráno.

O 1 $\frac{1}{2}$ do 5. je škola. Po škole odcházejí bratří do oratoře a zpytují svědomí o chybách, kterých se snad za dne dopustili. Potom studují do půl šesté. V tu dobu se zvoní k duchovní četbě, kterou koná každý bratr soukromí, by se připravil k rozjímání od 6 do půl sedmé. Toto čtení předchází obecná zpověď (Schuldbekentnis). Od 6 $\frac{1}{2}$ do 7. studují náboženství, potom je večeře. Při ní se předčítají některé částky z listův apoštolských, kapitola z biblického dějepisu Sta-

rého Zákona, oddíl z nějaké knihy vzdělavací nebo poučné a naposled několik odstavců z „Následování Krista“. Po večeři je společný oddech, o půl deváté modlitba v oratoři, a čte se předmět, o němž jest rozjímati druhého dne. O 9. hodině jdou bratří spat.

Tato obecná ustanovení o čase a různých cvičbách změnila se ovšem rozličně místními okolnostmi. Založí-li se nový ústav, stanoví se tyto předpisy, jež se zovou „coutumier“, určitě, představení je schvází, a musí jich býti šetřeno. V Koblenci na př. vstávají bratří ve 4 $\frac{1}{4}$ a jdou spat o půl deváté; studování trvá denně 2 $\frac{3}{4}$ hodiny; kromě toho smějí výjimkou po večerní modlitbě ještě $\frac{3}{4}$ hodiny věnovati studiím nebo opravám.

Ve dnech, kdy se neučí, věnuje se o něco více času studování a oddechu. Po všesky dny, vyjma dobu oddechu, musí bratří stále zachovávat klášterní mlčení.

Tedy: 7 hodin spánku, 4 hodiny modlitby a duchovních cvičeb, 6 nebo 7 hodin vyučování, 2 až 3 hodiny studia, 2 nebo 3 hodiny oddechu a jídla, ostatek pro přecházení od věci k věci — toť denní pořádek bratra křesťanských škol. Není-li to život samá práce a námaha? Řád bratří křesťanských škol patří opravdu k nejtěžším řádům svaté církve.

Na první pohled bude se zdáti podivno, že bratří věnují více času *modlitbě* nežli studování. Ale kdo trochu rozumí duchovnímu životu, nepodiví se tomuto sporádání. Modlití se musí bratří mnoho jak za sebe, tak za své žáky. Jest jim konati denně práci nevděčnou, proto musí povznášeti srdce své velmi často v ony vyšší končiny, kde nalezájí pravé světlo a nadpřirozenou sílu. Modlitbou, rozjímáním a ustavičným trváním ve přítomnosti Boží jejich vůle sílí, rozum se osvětluje, vášeň se tříbí; obcujíce s Bohem, naplňují své srdce svatou láskou, ozbrojují se trpělivostí a vytrvalostí a bývají potěšováni nebeskou útěchou.

Bratr, jenž se připravil k učení studováním a modlitbou, předstupuje před své žáky jako posel z vyššího světa. Jeho tvář stkví se svatou pozorností, podobně jako tvář Mojžíšova po jeho rozmluvě s Hospodinem, a napomíná-li své žáky k dobrému a přednáší-li jim veliká tajemství sv. náboženství, mají slova jeho moc zvláštní, srdce uchvacující, neb on netoliko ví, čemu učí, nýbrž i cítí a miluje to.

Ale bratr křesťanských škol nemodlí se jen za sebe, aby byl důkladný k velikému dílu výchovy a vyučování, nýbrž modlí se i za své žáky, by uschoptil jejich srdce pro své nauky a navedl jejich vůli k dobrému. Modlí se za své chovance, protože je docela proniknut přesvědčením, že i při výchově člověk jen seje a sází, ale Bůh dává zdar. Má vždy na mysli onu důležitou pravdu, která dnes pohřichu ode mnohých vychovatelův je nevsímána: že Bůh je nejvyšším vychovatelem člověka, a že všecko namahání lidského vychovatele nevydá ovoce, nepomůže-li Bůh svou milostí. Modlí se a má i své žáky k modlitbě, poněvadž ví, že modlitba je nejvydatnější výchovavací pomůcka, a že výchova bez modlitby nemůže zušlechtiti srdce chovancův. Tato pravda nám také vysvětluje, proč moderní výchova školní se svými četnými umami a pomůckami, činí tak málo pro opravdové zušlechtění a mravní vzdělání povahy a že neví si rady s přibývající divokostí mládeže. Ve výchově moderní je Bůh jen poučným pojmem a ne Bůh živý, jenž dává milost a požehnání, není to Vykupitel a Posvětitel, s nímž má člověk nejdůvěrněji obcovati, není to Bůh křesťanstva, jenž všecko řídí, nýbrž je to nepřístupný, v tichém klidu nad hvězdami trůnící bůh deismu, jenž zůstavil svět

světu a nevěřícím vědátorům. Protože Bůh, o němž mluví zjevení, jemuž každý člověk povinen jest kořiti se, jeho poslouchati a milovati, byl z moderní výchovy vyvržen; protože učitelé a žáci mohou sami všechno činiti a chtítí a nepotřebují už modliti se za milost a požehnání: proto ono nekonečné ústrojí škol, učebných předmětů, method a učitelů přináší přes největší namáhání tak málo ovoce pro nápravu dospívajícího pokolení. Proto musí nynější paedagogika, jež sebe samu hrdě vynáší jíti do školy ke školním bratřím a učiti se *modlitbě*, chce-li lidstvo povznésti a zušlechtili.

V době, která je určena *studiím*, směji se bratři křesťanských škol zabývati jen studiemi odbornými (paedagogickými), aby víc a více se vzdělávali v umění učebném a vychovatelském. Moudrý zakladatel mnil, že vzdělavatel mládeže se nikdy nevyučí a nikdy není „hotov“; proto zavázal bratři svého řádu k ustavičnému odbornému vzdělávání. Komu by se zdálo, že dvě nebo tři hodiny stanovené denně k tomuto dalšímu vzdělávání se nedostačují, toho se tážeme: Nepokládal-li by každý školní rada nebo školní inspektor onoho učitele za velmi snaživého, jenž by rok od roku denně aspoň dvě nebo tři hodiny věnoval k tomu, by v povolání svém dále se vzdělával?

Aby se bratři dále vzdělávali, v tom jim také velmi pomáhá *společný život*, zejména způsob, kterak tráví *dobu oddechu*. Dle 6. kapitoly pravidel musí býti totiž oddechy společné, a smí se při nich mluvíti jen o předmětech vzdělávacích a poučných. Zvláště mají rozmlouvati o onom dobru, jež se může ve společnosti konati pro spásu bližního, zejména se vzhledem k výchově a učení. To je zajisté veliké a úrodné pole zábavy. Kromě toho mají bratři týdenní *porady*, které jsou obecně uznány za nejdůležitější prostředek, jímž se práce ve škole zvelebuje.

Kdo by se nedivil této oddanosti školních bratří, kteří i oddechem slouží vyučování a křesťanské výchově? Oběť bratra křesťanských škol je dokonalá: on dává výhost nejen poctám a radostem světa, ale dává výhost i sobě samému a nezůstává si ani jedině hodiny denní; mizí všecek ve svém povolání, jemuž obětuje všecky síly, všecek čas a všecky myšlénky.

Ještě něco o polepšovných.

(Dokončení.)

Dedoporučuje se, aby děti posílaly se do ústavu postrkem, jak se ještě dnes bohužel se strany úřadů děje a to proto, že po cestě smetou všecku nečistotu starých tuláků, seznamují se s místy, jichž nikdy poznati nemají a slyší ledacos, co by nikdy k uchu tak útlé mládeže přijíti nemělo. Ačkoli polepšovny při nynější své organisaci úplně nevyhovují svému poslání, jsou ústavy přec jen velehumanními a je na českém lidu, aby dobrodiní zákona uměl lépe využítkovati, než až posud se dělo.

Zemská polepšovna chová prý i dnes dvě třetiny Němců a pouze jednu třetinu Čechů, ač by poměr dle populace měl býti opácný. Tento stav není nahodilý, nýbrž trvá hned od počátku trvání ústavu (od r. 1888.) a je důkazem, že německé obce lépe rozumí zákonům a že když platí zemské přírážky, které rostou rok co rok, mohou za to též něco žádati. České pořekadlo lidu „plat a mlč“

osvědčuje se i zde, jen že nikoli cizí vinou, nýbrž vinou lidu samého. Kněžstvu i učitelstvu připadá zde úloha, přispěti radou a zasáhnouti v život mladého ničemy, jenž řítí se neúprosně k propasti zločinství. Úloze té měly by oba tyto stavy věnovati pozornost již z ohledu, bych tak řekl sobeckého; kdo musí se až do 14. roku zlobiti s kandidátem polepšovny, ať tento školu navštěvuje, čili nic? Kněz a učitel. Když nic jiného, musí se oba dívati, jak jim z rukou a ze školní kázně se vymyká ničemný žák, jenž oběma je při všech polehčujících okolnostech stálou vyčítkou, že povinnosti své co vychovatelé snad dostatečně neplní, aneb že co přirození vůdcové lidu dívají se nečinně, an mladý život lidský marně hyne.

Vedle polepšoven zřizují se poslední čas i u nás tak zvané „vychovatelny“, jež odpovídají švýcarským ochrannám (Rettungsanstalten), právě tak, jako polepšovny německým „ústavům nuceného vychování“ (Zwangserziehungsanstalten). Vychovatelny jsou věcí okresů, obcí, dobročinných spolků a soukromé dobročinnosti vůbec, se zákonem o nuceném vychování z r. 1885. nemají však ničeho co dělati, jsouce ústavy více vychovávacími. Proto žádá se pro ně poměrně útlejší mládí a menší stupeň zpustlosti, resp. pouhá zanedbanost a nemožnost, v stávajících rodinných poměrech proti zanedbanosti této něčeho učiniti. Zřejmo, že se obě kategorie ústavů doplňují a že i vychovatelny jsou pro jisté okresy (vinohradský), neb obce (Praha) dobrodiním.

Že zločinství přibývá, ukázali jsme svého času číselně dle statistických dat centrální komise ministra spravedlnosti a doposud marně čekáme, že „Učitelské Noviny“, které nás svým opácným tvrzením k tomu vyzvaly, číslice naše vyvrátí. Zločinství přibývá, to je faktum, třeba nebyl správný úsudek, ovšem nemnohých, že jen moderní škola vinu toho nese. Kdo vidí dál, zří pravou příčinu v sociálních poměrech naší doby, jejíž pouze dcerou je škola moderní. Též nikomu ne napadne tak lehce tvrditi, že se zločinství rodí (Cesare Lombroso); naopak sociologové všickni byli a jsou toho svorného přesvědčení, že se poměry vychovává. Mezi tyto poměry patří však i škola a poněvadž v té vyrůstá víc kandidátů zločinství, než jindy, musí vedle školy obecné postavena býti jiná škola, která by napravovala, čemu první, i proti své vůli, vyrůstati dala a tou školou mohly by býti polepšovny a vychovatelny, kdyby organizace jejich byla vždy a všudy taká, by se blížila ideálu. Během času dostaví se v každém lidském díle chyba sama sebou, již nelze téměř ani odstraniti, poněvadž vyrostla z poměrů osobních a místních; začítí však ihned s chybou, je přímo osudné pro ideu samu a proto jsme v této stati vyslovili bez obalu pochybnost o kvalifikaci těch, jimž připadl úkol, ústavy tyto organisovati.

--al.

Zákony a nařízení

o věcech obecných a měštanských škol náboženství katolického se týkající.

(Pokračování.)

Řád školní a vyučovací.

§ 23.

Žáci mají v pravý čas do školy přicházeti a nemají bez dovolení z ní odcházeti:

Po prvních dvou hodinách každého polodenního vyučování nastane zastávka 15 minut, mezi kterou mohou žáci, kde toho okolnosti dopouštějí, s přivolením učitelovým po celých třídách neb po oddě-

leních ze školy vyjítí. Kde by, aneb když by žáci ze školy vycházeti nemohli, mohou na místě toho provozovati tělocvik pro světnici příhodný.

U dětí dvou nejnižších stupňů věku nastoupí zastávka pěti minut již po první hodině vyučovací.

§ 24.

Prostředků vychovávacích užíváno buď s náležitým zřením ke zvláštnostem dětí. Trestání nebuď mravnímu citu nebo zdraví dítěte na újmu. Trestati dítě na těle není v nížádné případnosti dovoleno.

Vůbec jsou prostředkové disciplinární: pochvala a odměna, vylučující premie roční; se strany druhé: výstraha, důtka, stání v řadě lavic nebo vystoupení ven z lavic, zadržení v třídě pod náležitým dohledem (o čemž, pokud možná má se dáti věděti rodičům), předvolání dítěte před konferencí učitelskou (v jednotřídních školách před předsedícího místního úřadu školního), konečně vyloučení na čas ze školy.

Takové vyloučení může výjimkou k návrhu správce školy (na školách vícetřídních k návrhu konference učitelské) naříditi místní úřad školní, když by z toho, že by dítě některé zůstalo ve škole, vzešlo spolužákům, co mravnosti se týče, patrné nebezpečení.

Vynesení zemské školní rady ze dne 12. května 1879. č. 9772. dovoluje, aby pilní a mravní žáci obecných a měšťanských škol podělovali se knihami vhodnými.

Co se týče volby knih, užíváno budiž obdobným způsobem ministerského nařízení ze dne 12. července 1875. č. 315., kteréž jedná o knihovnách žakovských.

§ 25.

Učitel má, pokud možná, k mravnému chování dětí také mimo školu přihlížeti.

§ 26.

Učitel jest povinen důležitý úřad naň vznesený svědomitě spravovati, opatření zákony a nařízeními učiněná a rozkazy úřadů představených bedlivě zachovávat, všelikého zlého užívání školy a svého postavení ve škole k rejdům politickým, národním a náboženským se zdržovati a

k dětem pod opatrování svěřeným bedlivě dohlížeti.

Jestli na některé škole více učitelů, mají sobě svorností a vzájemným sebe vážením obecné důvěry dobývati a tím způsobem dobro školy zvyšovati. Učitelové na škole takové mají správce školy svědomitě poslušni býti.

§ 27.

Učitelovi jest zakázáno, ukládati dětem školním práce nějaké, které s kázní školní se nesrovnávají aneb s účelem vyučování nesouvisí.

§ 28.

Učitel konaje úřad trestní, má sobě povědom býti své povinnosti a mravní od povědnosti. Prostředků trestních má užívati zřídka a spořivě.

§ 30.

Na školách jednotřídních má učitel čtvrt hodiny před počtím vyučování do školy přijíti a učení v hodinách ustanovených na minutu začínati a končiti: Na školách vícetřídních učiní konference učitelská náležité opatření, aby učitelové před počtím vyučování k dětem dohlíželi. Žádný učitel nejsa k tomu dle zákona oprávněn, nemá vyučování přerušovati, odkládati nebo zkracovati, aniž má v hodinách k vyučování ustanovených co měniti.

Ochuravěl-li by učitel na škole jednotřídní, má se to v čas oznámiti místnímu úřadu školnímu, ochuravěl-li by však učitel na škole vícetřídní, má se to oznámiti správci školy.

§ 31.

Dovolenou čili odpuštění až do tří dní může na školách jednotřídních dáti místní úřad školní, na školách vícetřídních správce školy; kdykoli se učitel dá dovolená, budiž to okresnímu úřadu školnímu oznámeno. Další dovolenou může povolití jedině okresní úřad školní.

§ 32.

Chtěl-li by některý učitel vzdáti se učitelství, tedy má, kromě případu, by byl na jiné místo učitelské přeložen nejméně čtvrt roku dříve podat

žádost za propuštění místnímu úřadu školnímu.

Pakli by některý učitel vystoupiti chtěl před skončením školního roku, má k tomu potřebí povolení zemského úřadu školního.

V nižádné případnosti však nemůže učitel služby své školní opustiti dříve, než jí bude řádně sprostěn.

Vynesení ministerské ze dne 10. srpna 1874. č. 3014. ustanovilo v příčině propouštění národních učitelů ze služby v případech přestoupení do školní služby jiné korunní země, že se tak má státi jen dvakráte v roce a to koncem února a koncem srpna. Ustanovovací dekrety musí však nejméně osm neděl před tou dobou okresnímu školnímu úřadu dojíti. (Pokrač.)

DROBNOSTI.

Zapamatujme si to! Feuilletonista moravského „Komenského“ (č. 4.) pan Fr. Drnkačka, zašel si opět jednou do Čech — až na Košátky, aby panu V. Špačkovi „zadrnkal“. Divíme se toliko, že na své pouti z Moravy do Čech, nezastavil se i v Žižkově a panu Flekáčkovi také nezahrál. Co není — může býti. Tito učitelé (a ještě mnozí jiní), jak známo, nepřiznávají barvu „Komenskému“ a jeho příbuzným, kteří považují ostatní učitelstvo za muzikanty, dávajíce mu partesy své, aby dle nich hrálo. „Komenský“ viní především Špačka z jakési zprávy uveřejněné ve „Vlasti“, v níž praví: „Nelze upříti, že ve mnohých časopisech paedagogických byly články, pojednávající o výchování náboženském, jež vřele doporučovaly. Ale jakmile se ozve přání, aby školství naše mělo ráz vyznání náboženského, k němuž se žactvo hlásí, tu ozvou se všechny listy proti takovéto reformě. Která jest příčina toho zjevu? Známe ji dobře. Nepřátelé náboženství katolického obávající se, by nenabylo náboženství ve škole takové váhy, jaká mu přísluší, zúmyslně tu zaměnili náboženské výchování s kněžským dozorem.“ „Komenský“ k tomu dodává: „Slova tato lživá, falešná, všechny paedagogické časopisy a jejich redaktory hrubě urážející psal — český učitel, a co více, český spisovatel paedagogický, spisovatel pro mládež, belletrista, kritik — pan V. Špaček, říd. učitel v Košátkách u Ml. Boleslavi.“ Pak dále: „Jako se rozhodně vyslovil proti literatuře učitelské, tak učinil i pan Špaček proti literatuře dětské.“ Nyní následuje provolání otisknuté ve „Vlasti“ i ve „Vychovateli“ (r. VII. č. 6.), v němž ukázáno na nedostatek časopisu pro mládež, jenž by měl směr výchování náboženského a založena tedy „Rajská Zahrádka“, jejíž redaktorem stal se pan Špaček. To vše není po chuti

„Komenskému“, jakož i kritika pana Š. o „Zlatém Mládí“ (ve „Vlasti“), kteréž na prvé stránce přineslo podobiznu J. Vrchlického. — Byl-li založen časopis „Rajská Zahrádka“, nechť tedy „Komenský“ ví, že se to stalo ku četným žádostem duchovenstva i učitelstva a slibována mu podpora již předem. A co se týče obsahu, pokud můžeme pověděti, pravíme, že i tam jsou podepsána pod pracemi jména osob, která čítáme i v jiných časopisech pro mládež. Vrhne se snad „Komenský“ i také na ně? Jsou to muži, kteří se dají užívati za nástroj — proti svým vlastním bratřím? Jsou to také nepřátelé učitelstva? může se jim snad dostati i jména, jež „Komenský“ nechtěl vysloviti? Vytýká-li „Komenský“ dále p. Špačkovi, že se vyslovil proti „Zl. Ml.“, totiž jen proti tomu, že doporučuje mládeži básníka, v jehož spisech mnoho nemravného a nevěreckého, pravíme my, že „Komenský“ netlumčí asi myšlenky všech svých čtenářů a zajisté, že by valná většina přisvědčila panu Špačkovi. Zdaž v řadách českých spisovatelů a buditelů není dosti mužů, kteří skutečně plnou měrou a bez obavy zasluhují býti kladeni za vzor mládeži nejen svými spisy ale i životem? Nevím, zdaž by který pečlivý otec dceři neb synu v mládí doporučoval spisy zmíněného autora — ba neučinil by toho asi ani pisatel onoho feuilletonu, neboť psal jej bez rozvahy, strannicky — Dovede-li dítě vyčísti celou řadu plodův některého spisovatele a nezná-li obsah jich — co ví? Toť se rozumí, že v onom feuilletonu nezapomenuto ani na „Vychovatele“. Pan Špaček o něm referoval: „Kdo by myslil, že tento katolický časopis učitelský málo jest rozšířen, mylil by se velice. 2300 odběratelů je zajisté slušný počet při tom množství vychovatelských listů, a že za spolupracovníky přihlásilo se mnoho učitelů

je zajisté úkazem potěšitelným.“ K tomu pan Drnkačka v „Komenském“ dodává: Já však pravím, že je to úkazem velmi smutným ovšem, kdyby to bylo pravda. Smutným proto, že by učitelstvo podporovalo list, který nejlepšího z bratří našich Jos. Sokola a jiné hanobí. *) Potud „Komenský“, jenž myslí, že snad jedině on jest oprávněn existovati, že on jedině má právo tón udávati, a své mínění vnučovati. Jako má pisatel onoho feuilletonu svoje mínění a pevné přesvědčení, tak je má každý učitel, zastává je, a tedy k těm, kteří podobně mají, se druží. Máte-li v srdci jako na jazyku lásku ku vlasti, ku národu, tedy k svým praotcům, musí i vám svaté býti dědictví jejich — víra — v jejíž záři povznesl se národ náš k výši, na které ho shledáváme v době Karlově. A hlá-li se hrstka učitelů k té zděděné víře, k těm, kteří ji bezohledně hájí — to že je smutným úkazem? Není! — vskutku je potěšitelným. Není každý milovníkem planého křiku a podobných výbuchů, které se ztrácejí jako bubliny ve vzduchu. Za spolupracovníky „Vychovatele“ přihlásila se ta hrstka učitelů, ale to je hrstka veliká, která nedá se zmásti výbuchy „Komenského“, nýbrž zůstane i nadále věrná svému přesvědčení. Také pan Špaček k podobným útokům zůstane chladný a bude zajisté i na dále působiti ve směru dobrém; a k tomu přejeme mu mnoho zdraví. L. + 95.

„Čeští hoši“ básnička od Jos. V. Sládka, uveřejněná v „Matici dítek“, končí pátou slokou:

V Čechách, Slezsku, na Moravě,
my si ruce podáme,
a kdyby sám ďábel volal:
„Vzdejte se! — my nevzdáme!“

Redakce poznamenává: „Slova této básničky s překrásným nápěvem vyjdou v brzkém tiskem.“ Bude to věru překrásné, až ti malí dib., pardon ty malé dítky, budou zpívat z plných plic: „a kdyby sám ďábel volal“ . . . Jen všeho s měrou! — nebo jak naše děti známe, bude je ten páthos pouzret jen — k smíchu. L. 14.

Vděční žáci. V obci L. . . . v Čechách nechal učitel žáky po škole. Uznalí žáci mu pak za ten trest, který k jejich polepšení byl, — na důkaz vděčnosti vytloukli okna. — x —

*) Měli bychom snad ke všemu mlčet a pánům, jichž se týče, nechat úplně volnou půdu? — (Red.)

„**Posel z Budče**“ přinesl v 1. čísle podobiznu a stručný životopis Josefa Sokola, učitele, spisovatele a říšského poslance. „Křídlem skutečné sokolím“, praví „Posel z Budče“, „povznesl se Josef Sokol až na nejvyšší stupeň čestné hodnosti, po jaké vůbec touha českého učitele se nésti může stal se — nikolivěk šk. radou — ale věrným a rázným tlumočnickem snah svého národa, zástupcem lidu a svého zuboženého učitelského stavu . Věnujíc dnes Jos. Sokolovi malou vzpomínku, chceme jen jeho jménem, jeho prací, jeho úsilím, jeho nepodajností a ohněm, ani v šedinách netuchajícího nadšení učitelstvu na mysl klesajícímu ukázati: „Hle, muž práce, v jeho znamení zvítězíš! A volá-li se dnes, v době pro národ náš svrchovaně vážné, po všech končinách vlasti „Buďte muži!“ — může učitelstvo vším právem volati: „Buďte všichni Sokoly!“ — L. + 14.

Pronásledování katolické církve na Rusi. Jest vůbec známo, jak smutně se vede katolíkům v říši ruské. „Čech“ o tom přinesl již vícekrát zprávy autentické. Nový toho doklad uvádějí „Učit. Noviny“, píšíce takto: „Katolickým kněžím je vstup do školy zakázán — a dodávají: „Za takových poměrů není divu, že školství obecné v království polském nalezá se v úplném úpadku.“ — „Uč. Nov.“ tedy přece jednou uznávají, že kněží katoličtí nenosí do školních světnic tmu, nýbrž že jsou škole spíše ku prospěchu, napomáhající jejímu rozkvětu, začej jim rádi vzdáváme díky, slibující zároveň, že si toto jejich uznání pro strejčka příhodu zapamatujem. V. P.

Vikariátní cirkulář z r. 1823. z okrsku Příbramského, jak jej uvádějí „Učitelské Noviny“ ve svém 1. čísle, jest známkou bedlivosti vikáře okrsku Příbramského. Porovnejme jen onen cirkulář se zprávami nynějších pp. c. k. okr. šk. inspektorů a uvidíme, že tu není žádného velikého rozdílu, vyjímaje ovšem charakteristické známky doby. V. P.

V dopisu „Z Moravy“ vyjel si v „Učit. Nov.“ jakýsi „Nemo“ na katolicko-politické jednoty. A proč? Protože prý jsou učitelé členy těchto jednot, ano i členy výboru, — ačkoli prý se, jak píše onen „Nemo“, ve schůzích těchto jednot o učitelích mluví hrozné věci. Doporučujeme panu p. t. „Nemovi“, aby se stal také členem některé katolicko-politické jednoty, by měl příležitost ve schůzích vyvracet ne-

správná mínění o učitelstvu! Tak poslouží nejlépe jak svému stavu, tak dobré věci.

V P.

Tělocvik školský a úsudek vlašského fyziologa a francouzského profesora o něm. Známy vlašský fyziolog Moss ve knize své „Educazione fisica della donna“ dovozuje, že dívčí tělocvik, jak nyní ve školách se provádí, odporuje všem zákonům hygienickým, organismu ženskému velice jest na škodu. Autor žádá, aby učení tělocviku úplně bylo odstraněno, místo toho pak aby se zavedly hry na čerstvém vzduchu. Důkladné reformy tělocviku domáhá se též Francouz Lagrange v posledních číslech „Revue des deux Mondes“. Práci svojí předsílá úvod historický o vývoji tělocviku ve Francii, kdež mají nyní dva veliké spolky pro pěstování tělocviku: „Comité pour la propagation des exercices physiques“, v jehož čele stojí známý Jules Simon a „Ligue de l'éducation physique“, v jejíž výboru zasedají členové francouzské akademie. Lagrange v práci své žádá, aby odstraněna byla ze škol gymnastika umělá a byla nahrazena přirozenou.

—b.

O národním vychování — L'Educazione nazionale“ — zove se nejnovější práce vlašského spisovatele pedagogického Pasquala Turriella. Založena jest na důkladném studiu psychologickém národní povahy vlašské a pokouší se na základě tom sestaviti národní pedagogiku. Kritika dílo to zahrnuje chválou. My podávám z něho některé myšlenky: Školy nejsou ve Vlaších i jiných zemích v dostatečné oblibě proto, že nejsou národními. Pouze věda jest kosmopolitickou, metoda přizpůsobena býti musí zvláštnostem ducha národního. Vlaši, následující pedagogie německé, vnesli do školy německou pedanterii, kteráž protiví se duchu vlašskému. To zvláště viděti ve vyučování jazykovém. Jazyk mateřský není dítěti sbírkou gramatických pravidel, ono vidí v něm bohaté zřídlo harmonie, hudby, činitele, jenž budí a vzdělává city idejné. Svět barev a jeho bohatost menším vlivem na ně působí, než v zemích jiných poněvadž stále jím jest otočeno. Přirozená cesta, kterou dítě vlašské má býti vzděláváno, vede obrazotvorností k rozumu. Týdně budiž dítě učeno 16—18 hodin a to dopoledne. Odpoledne věnováno buď hrám a nejvýše snad tělocviku.

—b.
Některé úsudky o činnosti J. A. Komenského a jeho spisech po-

dává v 2. čísle „Komenského“ Kl. David, z nichž tuto některé klademe: Jiz De Marets (1599—1673.) a lékař Sorbière (1615—1670.) odsoudili neprávem spisem Komenského směrem theologickým a vzhledem k pozdějším jeho spisům o vidění Kotterových, Poňatovské a Drabíkových. Podobně soudil o Komenském M Arnault, profesor ve Franeckéru v „Discursus theologicus contra J. A. C.“ „Opera Adriani Regenvolschii“ r. 1652 uvádí: „Is in exilio tamquam Patmo, pro Schola optimam facillimamque Neodidacticam Methodum sollicite meditatur.“ — Morhoff (1639—1691.): „Komenský jest velmi dobře znám hochům, kteří ještě nepřišli na vzduch. On začíná ve svých různých spisech s novotářstvím, uvádí nový způsob mudrování a chce všechnu vědu od hlavy do paty zreformovati. Pracoval na Pansofii, kterou s polovice ukončil. K tomu vydal průpravu, po níž něco jiného obsahu filosofického následovalo, co vydal v Amsterdamě. V theologii zdá se, že zabředá v blouznění; ve školských záležitostech vymyslel různé metody, zatím však sám místy si odpírá a odchyluje se od své rady. Jeho mluvnické přelipsy a vyačování latinsky nejsou prosty vad a nevynikají čistou latinou. Jeho Janua překypuje barbarismy přes vše to, že hledí se jich vystříhati. Jeho apologie vyžaduje druhé apologie. Jeho Grammatica elegans nezasluhuje toho jména, ježto čistou latinu zmotává. Na jiném místě praví: De C. Janua habendum est illam plane e Scholis illis, ubi Latinitatis genuinae, et utquam est, cura habetur, eliminandam. — Petr Bayle: Quand C. n'aurait publié, que ce livre-là, il se serait immortalisé.“ — Jiří Konrád Rieger (1735.): Jako učitel staral se (K) o to, aby našel užitečnou metodu, kterou by se studující mládež způsobem snadnějším naučila řečem. Jeho dobré zdání tím se jeví, že chce, aby se děti řečem a věcem zároveň učily. Adeling (1785.) v „Geschichte der menschlichen Narrheit“: Že Komenský měl zásluhy o vyučování školní, nedá se upříti; ale tím méně možno zapírati, že mnozí zásluhy ony přecenili a je do příliš jasného světla postavili. Niemayer (1804) jmenuje spis „Janua“ tehdy všeobecně oblíbenou knihou elementární řeči latinské; o spise „Didactica magna“ dí: „obsahuje mnohé myšlenky, jež toho zasluhují, aby byly zachovány.“ L. † 95.

Školský luxus. Tak zní nadpis úvodního článku v 2. čís. „Uč. Nov.“,

v němž bude ještě pokračováno a jenž slibuje ve mnohém ohledu býti zajímavým. Nacházíme v něm i tyto věty: „Mluvíme o luxu v učivu. Chceme dokázat, že nynější soubor učiva školního vykazuje stati a kusy, jež vypočteny jsou více na ozdobu, zevní lesk, než na pravý užitek, chceme dokázat, že mnohé učivo našich škol obecných nemá jiného účelu, než aby zabíralo místo učivu důležitějšímu, užitečnějšímu, ceny trvalé, chceme dokázat, že v drahocenném čase, jaký vzdělávání školskému je poskytnut, druhdy bývá dávana přednost efekt- ním a konventionálním předmětům před učivem, jež podmiňuje vskutku šlechtný, dokonalý a blažený život našich cho- vancův chceme dokázat, že naše ša- blona školská, utkvělé a zkostnatělé zvyky naší praktické didaktiky namnoze nemohou zbaviti mládež nám svěřenou onoho školo- metského prachu, neúčelného theoretisování a těžkopádného pravidlování, onoho mnoho- násobného škatulkování a přihrádkování, jež samo svým šedým prachem nás dusilo a nám při našem vzdělávání jen k nepo- měrnému namahání a celkem bez valných

bylo užitek a prospěchů.“ Ptáme-li se po příčině, která přiměla „Uč. Nov.“ ku pro- jádření tomuto, jež má co do věci velkou podobnost s tím, co v příčině této psali a mluvili „klerikálové“, jimž pro to dá- váno přerozličných jmen, naznačují nám ji „Uč. Nov.“ jak máme za to, těmito slovy téhož článku: V pohnutých dobách, kdy o školu, jedinou útěchu a útočiště národ- ního našeho života, metají se losy, v době kdy neúnavně pracuje se k tomu, by „různými praktikami“ celá naše učitelská obec i s rozkvětlým a pečlivě vypěstova- ným sadem našeho obecného školství do- stala se za třicet stříbrných do nepovola- ných rukou (které pak jsou to ty ruce, jež tak dychtivě po škole sahají? Red.), po jichž poručnictví nikdy netoužila, ne- touží a toužiti nebude,“ dnes „kdy jedni honíce se za ideálem a vzorem školy, vtiskli by plukům svým málem manliche- rovky, kdy druzí jim na krk věší růžence etc.“ — „dnes stává se otázkou o výběru učiva tím spleťtější, obtížnější a d ů- tklivější. (Uč. Nov. č. 2. str. 17. a 18.)

LITERATURA.

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Ma- jitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Re- daktor Tomáš Škrdle. Tiskem knihtis- kárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Roč. IX. čís. 4. vyšlo s násle- dujícím zajímavým obsahem: Zaniklá gy- mnasia slovenská. Podává Tóma Šmýd. (Dokonč.) Sen. Báseň od Ant. Bulanta. Ambrož. Román o dvou dílech. Napsal Jaroslav Janeček. (Pokr.) Nově objevený spis o státě athénské a jeho význam pro dějiny starořecké. Uvažuje Dr. J. V. Prášek. (Pokračování.) Čeští humanisté XV. a XVI. věku. Sděluje K. Konrád. Necouvej nikdo! Báseň. Napsala Aug. Rozsypalová. Odsouzení a smrt krále Ludvíka XVI. List z dějin revoluce fran- couzské. Na stoletou paměť podává Fr. J. Rypáček. Koleda. Báseň od Fr. Leubnera. Duchovenstvo katolické v literatuře a

vědě. Podává Josef Flekáček. O slavja- nofilství Kirějevského a dra Massaryka. Píše P. Fr. Filip Konečný. Ord. Praed. (Dok.) List předsedy družstva „Vlast“ J. Em. kardinálu Rampollovi. Umění. Literatura. Zprávy spolkové.

Dělnických Novin vyšlo právě č. 10. roč. II. Na prvním místě přináší článek dra Rälpha Bartureho: Ze znamení revoluce. Dále přináší zprávy z celého světa; různé a spolkové zprávy; dopisy; litera- turu atd. — „Dělnické Noviny“ vychá- zejí vždy 1. a 16. každého měsíce a předplácí se na ně čtvrtletně 45 kr. r. č. Jednotlivé číslo prodává se za 6 kr. Na pět výtisků se dává šestý zdarma.

Rajská zahrádka. Časopis pro mládež. Vy- dává Václav Špaček. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Praze. Roč. II. seš. 4. Předplatné ročně 80 kr.

Obsah: Jaké proudy radikální vládnou v nejnovější paedagogice a čemu učí oproti těmto proudům radikálním a na čem musí pevně trvati paedagogika katolická? (Po- kračování.) — Kterak je zařízen řád bratří křesťanských škol. — Ještě něco o polep- šovnách. (Dokončení.) — Zákony a nařízení u věcech obecných a měšťanských škol ná- boženství katolického se týkající. (Pokračování.) — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajů německých, Bosny a Hercegoviny a předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: **Fr. Pohunek.**

Administrace „Vychovatele“ jest v Žitkově u Prahy č. 505. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Jaké proudy radikální vládnou v nejnovější paedagogice a čemu učí oproti těmto proudům radikálním a na čem musí pevně trvati paedagogika katolická?

(Dokončení.)

A jak oproti tomuto nejprudšímu radikálnímu proudu má a musí se hájiti paedagogika katolická a na čem musí pevně trvati?

Jako každý řádný vojevůdce dbá o to, aby měl vojsko řádně vycvičené a aby zvláště přední stráže byly dbalé a ostražitě, podobně si musí počínati paedagogika katolická v boji proti paedagogickému radikalismu, kterýž chce podkopati její existenci. Paedagogika katolická aneb vlastně její zástupcové musí o to dbáti, aby přední stráže byly četné a ostražitě. Touto přední stráží pro paedagogiku katolickou jest literatura paedagogická, jsou *spisy, časopisy, brožury paedagogické psané v duchu katolickém.*

Tyto listy a spisy musí paedagogové katoličtí co možná nejvíce rozšiřovati, je nejen hmotně podporovati odebíráním, ale též pro ně psáti, jim zprávy zajímavé podávati. Z druhé strany pak jest potřebí na klamně, lživé zprávy a náhledy v orgánech paedagogického radikalismu neustále poukazovati, jak se to děje právě ve „Vychovateli“. Není potřebí, aby paedagogika katolická zastoupena byla u nás příliš četnými časopisy, postačí, když bude časopisů jen málo, ale tyto když budou rozšířeny a dobře redigovány. Hlavní podmínkou úspěšného boje proti radikalismu u nás jest pro paedagogickou literaturu katolickou, aby mužové v katolické paedagogice zběhlí a zkušení pokusili se o sepsání vědeckého díla českého, v němž by zásady a celá soustava paedagogiky katolické byla jasně vyložena, aby mladší paedagogové katoličtí měli zbraň hned po ruce.*)

K hájení zájmů katolických ve vychovatelství by též prospělo, aby paedagogové katoličtí, kteří v době nynější zastoupeni jsou hlavně katechety na školách národních, měšťanských i vyšších, *aby vespolek utvořili se svolením duchovní vrchnosti jednotlivé spolky*, v nichž by se o věcech katolické paedagogiky pojednávalo; snad by do těchto katolických spolků vstoupili i mnozí aneb aspoň někteří učite-

*) O knize takové se již pracuje.

lové světští, kteří nejsou slepými stoupci paedagogického radikalismu, kteří ducha a smýšlení katolické si zachovali.

A konečně, co se týče snahy paedagogických radikálů, aby nejen z vyšších škol; ale i ze škol národních odstraněno bylo konfessionální vyučování náboženské, oproti této snaze musí trvati paedagogika katolická na svém požadavku, *aby školy nižší i vyšší byly zase konfessionální, aby nebyly simultánní ani úplna beznáboženské.* Proč katolíci státi musí pevně na tom, aby na školách s dítkami katolickými veškeré vyučování proniknuto bylo duchem katolickým, o tom i u nás napsána byla důkladná pojednání; nebude tudíž potřebí, abychom se o tom šířeji rozhovořili, jinak by pojednání naše skutečně přestalo býti krátkým. Nejpádnejší důvod proti školám bezkonfessionálním a beznáboženským podávají praktické výsledky, jakých se vychovávání na těchto školách u svých chovanců dodělává. V theorii zdá se to pro první okamžik myslí nezkušené býti jaksí spravedlivé, aby na školách s dítkami různého vyznání k rozdílům konfessionálním se nebral žádný zřetel, aby dítky učily se jen tomu, co všem vyznáním jest společné; ale kdo to má určití, co všem jest společné? Ti paedagogové radikální, co tento návrh učinili, ti vlastně jsou úplní nevěrci, atheisté, jako Diesterweg, Dittes a podobní. Mluví-li mužové tito o Bohu, pak není to Bůh křesťanský; není tudíž ona domněnka bezpodstatná, dle kteréž onino mužové jen asi k tomu cíli učinili návrh na interkonfessionální vyučování náboženské, aby úplné nevěře do školy národní dvěře otevřely. Aby dítky různých konfessí, pokud musejí na jedné škole býti pohromadě, vespolek se snášely, k tomu není potřebí, aby všeliké různosti konfessionální mezi nimi se setřely a odstranily, nýbrž jak to žádá paedagogika katolická, aby pravé toleranci, snášenlivosti se učily, aby jim bylo na srdce vloženo, že nemají žádným jinověrcem pouze pro jeho víru a vyznání náboženské opovrhovati, ale že mu mají spíše vlídným chováním, dobročinněním ukázati, jak blahodárné jest to učení náboženské, kteréž je vede k takovým skutkům, aby i jinověrcům se zalíbilo. Ve školách, kdež se za úmyslem, aby odstraněna byla všeliká neshoda mezi dítkami pro různá náboženská vyznání, zavedlo vyučování všeobecné morálce a občanským povinnostem, jak to nalzáme na př. ve Francii na školách státních, tam toto vyučování přináší velmi smutné ovoce. V brožurce „Strömungen auf dem Gebiete der Paedagogik“ dočítáme se této zprávy z časopisu „Figaro“ o mravním stavu na státních školách francouzských: „Das Sittenverderbniss greift unter der Schuljugend des zartesten Alters mit rasender Schnelligkeit um sich. Täglich bringt die Pfennigpresse Berichte von den raffinirtesten und schauerhaftesten Verbrechen. Knaben und Mädchen lesen und tauschen einander pornographische Bücher aus wie Le fils du Jésuite, le Convent de Gomorrhe, les Histoires Gaillardes und die schmutzigen Romane mit den obscönsten Bildern. Die kleinen Mädchen haben schon alle Scham verloren; mit 10 Jahren oder noch früher sind sie schon verdorben. Verworfenne Gesellschaften vertheilen unter sie unsittliche Photographien, ziehen sie in schlechte Häuser und geben sie dem Laster preis. Die Verbannung der Religion aus der Schule hat dieses Uebel verzehnfacht. An den Früchten kann man den Baum des neuen Schulgesetzes erkennen.“

Nemusejí takovéto zprávy ze škol beznáboženských tím více povzbuzovati stoupence a přátele paedagogiky katolické, aby neupustili za žádnou cenu od požadavku, že vyučování na školách vyšších i nižších zvláště na škole národní čili obecné má býti náboženské, konfessionální? Vždyť v tom se s námi srovnávají i upřímní protestanté a židé, chtějice míti pro své dítky školy konfessionální.

Tím kdyžby školy staly se opět i u nás konfessionelními, jako byly před 25 lety, tím by neutrpěl nic stát ani národ. Či snad odchovaly staré školy konfessionelní státu méně věrných občanů, nežli školy nynější? Či snad ze starých škol konfessionelních vyšlo méně upřímných vlastenců a národovců nežli z nynějších škol bezkonfessionelních? Dokud byla škola konfessionelní nebylo ještě ničeho slyšeti o internacionálních, socialních demokratech, kterýmž platí pravidlo: „Ubi bene, ibi patria.“ Nechceme tím říci, že by moderní škola bezkonfessionelní zúmyslně mládež pro socialní demokratism odchovala; ale tolik jest pravda, že socialní demokraté si přejí školu úplně beznáboženskou, ježto může věci jejich nejlépe posloužiti. My víme sice, že tento požadavek katolické paedagogiky, aby školy byly konfessionelní, snad u nás v Rakousku tak brzo se nesplní; ale proto od svého požadavku odstoupiti nesmí a jejím pravidlem, dle něhož by se i ve svém obmezeném působišti řídila, mohou býti slova upřímné rady katolického paedagoga Stöckla, jak je čteme v jeho: „Lehrbuch der Geschichte der Paedagogik“ na str. 399.: „Gegen die moderne Paedagogik hat nun die Kirche einen Kampf auf Leben und Tod zu kämpfen. Und sie hat diesen Kampf aufgenommen . . . In den Ländern, wo die Freiheit der Erziehung und des Unterrichtes noch nicht durch das despotische Staatsschulmonopol mit seinem Schulzwange erdrückt worden ist, hat sie diese Freiheit dazu benützt, um allenthalben Schulen zu gründen, in denen Erziehung und Unterricht im Geiste des Christenthums geleitet werden. In anderen Ländern, in welchen das Staatsschulmonopol mit seinem Schulzwange herrscht, konnte und kann sie allerdings nicht in solcher Weise thätig sein. aber sie suchte und sucht doch wenigstens mit aller Kraft ihren Einfluss auf die bestehenden Schulen aufrecht zu erhalten, und vertheidigt jeden Fuss breit Raum, der ihr auch an der Schule gelassen ist. Freilich wenn sie einmal durch die rohe Gewalt gänzlich aus der Schule verdrängt ist, dann wird sie, indem sie die Schule einstweilen durch die anderweilige Seelsorge einigermaßen zu ersetzen sucht, zuwarten müssen, bis das rollende Rad des Verhängnisses abgelaufen ist, und das Verderben, in das die Gesellschaft mit ihren religionslosen Schulen unvermeidlich hinabstürzen wird, die Gewalthaben zwingen wird, ihre Hilfe anzurufen, um durch neue christliche Schulen jenem Verderben zu steuern und die der Gesellschaft geschlagenen Wunden zu heilen.“ K tomu nemůžeme jinak než upřímné vroucí přání a povzdech k nebesům povznésti: Dejž Bože! nejvyš milosrdný! aby obrat nastal k lepšímu dříve, než dravé proudy radikalismu vlast národ náš úplně zaplaví, aby tisícové v bahně materialismu a atheismu nebyli na věky pochováni.

O zpěvu kostelním.

Nábožný zpěv můž' i srdce kamenná roztaviti
v slzy; zpívati zbožně jest zaměstnání an-
dělské. (Sv. Ephrem.)

Može-li býti krásnější úlohy pro učitele na školách obecných než pěstování zpěvu? — Jako se má každým vyučováním dojíti vytčeného cíle a jako má každé vyučování účinky a vliv na duševní rozvoj chovancův, tak jeví na chovance rozmanité a vydatné účinky i zpěv, obzvláště zpěv kostelní.

§ 59. řádu školního a vyučovacího vytýká jakožto úkol zpěvu mezi jiným též „*vzdělávati krasocit a srdce dítek.*“ A osnovy učebné vykazují zpěvu za účel: „*Buditi hudební sluch a vzdělávati libozvuk, šlechtiti srdce a oživovati zpěvem lásku k vlasti.*“

Tu však se namítává dosti často z kruhů učitelských, že písňě kostelní nejsou povinni cvičiti, že se zákon o tom zřejmě nevyslovuje. Ale ministerské vynesení ze dne 12. května 1877. praví mezi jiným: „*Zvláště c. k. okresní inspektoři, aby při dozoru na školy a vůbec při svém styku s učiteli na školách obecných osobně k tomu působili, by hudba chrámová a zpěv na kůru pilně byly pěstovány.*“

Jest tedy vyučování zpěvu tímto rozděleno na dvě skupiny a sice: 1. Na cvičení písni kostelních a 2. cvičení písni školních.

Na prvním místě jest každého katolického učitele povinností, by se cvičily a pěstovaly ve škole písňě kostelní. — Jeť škola přípravou, kde tak mnohé svůj počátek bere, neb aspoň brátí má, co pak ve chrámu Páně dále se vede a dokonává. Právem se říká, že zbožný zpěv jest modlitbou, kterou i samo dítě mraky dělí a ku Tvůrci svému vniká.

Nepůsobí-li kostelní písňě velice dobře i na mravnost mládeže? Zde si děti oblibují představy vznešené, šlechtí mysl svou a přijímají do srdce svého zárodky dobra, neboť zpívajíce, rozhrívají srdce své a zalétají myslí svou k výšinám nebes.

Zpěv nábožný jest pěstounem víry, lásky k Bohu i lidem, důvěry v prozřetelnost božskou, oddanosti do vůle Boží, pokory, vděčnosti, kajicnosti a mnoha jiných ctností, jimiž se člověk stává milým Bohu i lidem.

Nábožnou pak písni právě tak jako modlitbou posvěcuje a v oběť bohu libou proměňuje se všeliké dílo našeho povolání; jí i nejsprostší chýše, pole, louka, sad i les stávají se chrámem Páně a nádvořím nebes. Zvuk nábožné písňě činí nám lehčím břímě všelikých trampot vezdejších a zaplašuje trud jako harfa Davidova.

Nemůžeme-li právem nazvati píseň kostelní ve vznešeném smyslu „*písni národní*“? Nábožní naši předkové měli v uctivosti více zpěvy duchovní, jež neobmezovali toliko na svatyně chrámové. Kdykoliv se brali do boje, zpívali písňě nábožné, čerpajíce z toho pramene potřebné odvahy a zmužilosti. A my snad bychom měli ve cvičení písni tak vznešených ochabnouti? Písňě nábožné snad pomalu by měly býti ve škole popelkou? — *Toho bohdá nebude a nestane se, by se mělo říci: České učitelstvo mládež majíc v ruce svých, dalo v osvíceném století zanikati písni kostelním, písni, které jsou hlavní podporou mravnosti, které byly a budou vždy výlevem citů jak v útrapách tak i v dobách radostných.* České učitelstvo stálo vždy v prvních řadách našich hudebníků a proto zajisté svědomitě se bude zase starati o povznesení zpěvu chrámového, jenž tak mocně působí na mysl lidskou.

A jak rády děti kostelní písňě zpívají! Mohu právem říci, že mi nejraději, když jsem vyučoval ve vyšších třídách, zpívaly písňě kostelní. Již těšily se vždy na ten den, tázajíce se předem, kterou píseň opět budem zpívati.

Učebná osnova vyazuje zpěvu dvě půlhodiny. Tu nejlépe jest jednu půlhodinu zpívati písňě kostelní a druhou písňě školní.

Cvičení písni kostelních nechť se děje vždy se zpěvníkem v ruce u každého žáka. — Opisováním aneb předříkáváním maří se mnoho času a takto když každý žák nahlíží do zpěvníku, naučí se písni té nazpaměť — a jsa dospělým zná většinu písni se zpívajících. — *Žáci nechť cvičí se sborově, neb to má vedle jiných účinků i účinek ten, že se pak snadno dá zavésti v kostele všeobecný zpěv při službách Božích, když děti náležitě vycvičeny jsou.*

A zajisté není krásnějšího a velebnějšího zpěvu nad zpěv společný, kdy věřící v zbožném naladění Boha slaví a velebí a učitel dojemnou hrou na varhany zpěv jejich doprovází.

Zpěv dvojhlasný již má vady a, to, že chorál tak mocně a velebně nezní jako jednohlasně a pak že žáci, kteří byli naučeni hlasu druhému, nedovedou samostatně zpívat hlas první. Musí se dbáti té zásady, že cvičíme dítky písním pro celý jejich život.

Písně necht' jsou přiměřené dobám církevním. V adventě písně adventní, v postě postní . . .

Každá píseň necht' zpívá se přesně tak, jak je v kancionálu. Proto též dp. duchovní mají k tomu hleděti, aby nápěvy byly zachovány. — Jak nelibě se to posílouchá, když slyšíme jak mnohé velebné a krásné písně — rozličnými přídávky, kudrlinkami zohyděny jsou. Stane-li se však, že je to již nešvar v lidu zakořeněný, možno jest i tomu odpomoci — a sice tak, že se píseň řádně ve škole nacvičí a pak se dítky rozdělí. Polovina jich jde zpívat na chór a polovina ke mřížkám. Lid si pomalu navykne také správně zpívat.

Mnozí učitelé libující sobě v těch kudrlinkách a překrouceninách, proto že prý nelze vykořenit — právě tak ve škole vyučují, čímž ovšem velmi málo zpěv kostelní se zušlechťuje a zvelebuje. — Nemohu ani vypovědět, jak to na mne působilo a jak jsem byl nervosním, když ve třídě vedlejší započala se cvičit píseň: „Svatý Václave“ a „Hospodine pomiluj ny“, a když pro samé kudrlinky nikdo by se byl nemohl dopídit tonů původních.

To jest také příčinou, že lid zvyklý různým kudrlinkám, přijde-li někdy do kostela jiného, kde se zpívá správně, nemůže zpívat spolu s jinými a podobně se děje těm, kdo jsouce uvyklí na zpěv správný, přijdou do kostela, kde se při zpěvu „kudrlinkuje“.

Mnohdy slýcháme i rozličné divné nápěvy — vlastní komposice, ba někdy se i stane, že se hraje na varhany píseň lidu neznámá, jenž pak ovšem zpívat nemůže a nemoha zpívatí reptá proti tomu. — Co však působí mocněji a úchvatněji, než když se chrámem Páně rozezvučí nábožný zpěv lidu? — Nezapomenu nikdy toho dojmu, kterýž ve mne vzbuzen byl při odjezdu poutnického vlaku do Vamberic, kterýž bývá pořádán známým, obětavým a podnikavým dp. farářem A. Dvořákem z Nebovid; — když na jeho pokyn rozezvučela se od odjíždějících poutníků naše velebná: „Tisíckrát pozdravujeme Tebe“ tu lidé stojící v nádraží na peroně — slzeli — a jeden z přítomných evangelíků, jemuž vytryskla slza z oka pravil: „Věru, to bylo krásné, překrásné!“ — Ostatní mlčeli — aby chválit nemusili.

Hlavním však základem, aby písně ty v lidu byly udržovány a láska k nim se vštěpovala jest škola a učitel.

Aby však nápěvy byly jednotné, tu nejlépe jest držeti se „hlasu varhan“ vydaného „Dědictvím Svatojanským“, který nyní za 5 zl. se prodává.

Největší však obtíže působí zpěvníky! Skoro abychom řekli: kolik knihkupců, tolik zpěvníků!“ Každé městečko má zpěvníky vydané pro své školy. Co tu různých písní a co chyb! v tomhle je jistá sloka tak, v onom zase jinak, tu je změněna celá píseň, tam zase aspoň celé půl sloky atd. . . . Vůbec musíme říci, že nejsou snad ani dva zpěvníky, v nichž by všechny sloky jisté písně byly stejné.

Zde je zapotřebí jednotného zpěvníku, kteréhož by se užívalo, abych tak řekl, oficiálně po celém českém království.

Nyní máme hlavně dva rozšířené zpěvníčky a sice „Zpěvník od Frencla“ vydaný u Stýbla a „Zpěvník a modlitby od Dr. Karlacha“ — který se nyní těší hojnému účastenství. Jen by si bylo přáti, aby do tohoto zpěvníku byly v novém vydání přidány písně: „Jako dítka k otci svému...“, „V skroušenosti srdce svého...“, „Hospodine všemohoucí...“, „Bože, chválíme Tebe...“ a píseň k Pánu Ježíši: „Ach můj nejsladší Ježíši“, aby byla nahrazena „novější“ (která jest již ve všech zpěvnících) a zajisté pak bude zpěvník tento dokonalým a důstojným representantem písní církevních.

Na Moravě v biskupství brněnském i olomúckém zavedeny byly „nové kancionály“ (a průvod varhan) a učitelům uloženo*) přísně, by nové písně s dětmi cvičili. S počátku bylo ovšem trochu reptání, nebo se učitelé musejí přísně držet nápěvů kancionálu a mnohý nerad upouštěl od „svých“ starých písní. A hle! nyní pánuje po celé Moravě jednota. Přijdeš-li do toho, neb jiného kostela, všude se stejně hraje, všude stejně zpívá. — Kudrlinky musily odpadnout.

Mohlo-li se tak stát na Moravě, aby byl jeden kancionál, proč by se tak nemohlo státi v Čechách? — Zajisté kdyby se nejdůstojnější biskupské ordinariáty shodly pro kancionál některý, aneb kdyby upraven byl kancionál nový (jelikož svatojanský ani co do textu ani co nápěvů není správný) a k němu kdyby vydán byl i nový „hlas varhan“, pak by zajisté ani česká c. k. zemská školní rada neváhala dáti nařízení, že všichni učitelé musejí se přesně řídit dle kancionálu a hlasu varhan a tak byl by zaveden i v Čechách zpěv jednotný, jenž by zazníval velebně a mocně stánkem Božím a se vznášel k nebesům jako vroucí stálá prosba. by Bůh nedal zahynouti nám ni budoucím a nám udělil, bychom ve všem dobrém zajedno byli.

—gl., učitel.

Příčiny častých sebevražd u dětí.

Liberální listy paedagogické samy se nad tím pozastavují, že sebevražd mezi mládeží stále přibývá. Ovšem hledí odhaliti příčiny jich po svém způsobu. Vidí je v pochybené volbě stavu. Rodiče chtějí z dítek míti pány. Mnohé toho cíle dosíci nemohou, zpět jíti, se jim zdá býti nemožným, nezbyvá tedy jiného, nežli zoufalství. Rovněž i bída, nouze socialní, která v dětech zří jen břemeno, nutí prý je k samovraždě, aby prý se vyhnuly surovému s nimi nakládání. K tomu však se přiznávají, že škola jest proti zhoubnému tomuto moru bezmocnou.

Pravda, moderní systém vychovatelský nemůže pomoci, protože pozbyl správného poznání přirozenosti lidské, sřekl se křesťanských zásad a honí se za fantomem, jenž vychvaluje pod různými hesly pouze dychtění po štěstí pozemském.

Příčiny onoho množení se mladých sebevrahů jsou docela jiné, než jaké udává výchova liberální.

Faktum je, že, ač vášně, chudoba, namáhání vždycky bývaly, přece druhdy zločiny a samovraždy lidí mladých nanejvýš ojediněle se vyskytovaly, faktum je dále, že největší procento těchto zločinů a sebevražd připadá na města a nikoliv na venkov.

*) Zemskou školní radou.

I musí obé zajisté míti zvláštní svoje příčiny. Nečá se popřítí, že rodinný život spočívající na náboženství a srdečné lásce v celku dříve lepším byl, než jest nyní a že dosud na venkově celkem lepší jest, nežli ve městech. Rovněž se nedá ani to popřítí, že život vyrostlý na té půdě rodiče i děti chrání před mnohým neštěstím a poblouzením a že rodinu v neštěstí posiluje nadějí a útěchou a myšlénce na samovraždu nejen nedává vzrůstati, nýbrž ji udušuje.

Tento úpadek spořádaného rodinného života zavínil spolu s okolnostmi jinými, že se nyní ve městech zločiny a samovraždy nedospělých množí.

Na základě těchto úkazů otažme se, jaké že jsou asi ony popudy a příčiny, jež tolik mladých lidí svedou k samovraždě.

Popudy tyto jsou bližší a vzdálenější.

Vzdálenější vězí v jakési vášnivé náladě, která pouze myšlénku k samovraždě disponuje. Popudy tyto jsou: bázeň před trestem, nevole nebo kleslost ducha při hrubém nakládání, přemrštěný cit pro čest při zahanbení, bázeň před nutnou duševní nebo tělesnou námahou, omrzelosť pochodící z nedosažení ideálu, nebo z nevyplněného přání a konečně i tělesné bolesti.

Bližším popudem jest příklad samovraždy a to jak v klasické literatuře, tak v dějinách, románech, divadlech a lokálkách novinářských. Je-li příklad samovraždy mladistvému duchu předveden v oné vášnivé náladě, tu počne klíčiti v srdci jeho myšlénka na samovraždu a vzrůstá tím více, čím chudší, mělčí a bezzásadnější je první vychování.

A těchto příkladů v divadlech, románech a denních listech má městská mládež hojněji po ruce, nežli mládež vesnická.

Vášnivé popudy disponují k samovraždě; a příčiny, jež k ní svadějí, jsou buď fyzické nebo morální. K fyzickým náleží nervosní popudlivost, která v městech panuje a již děti po rodičích dědí. Popudlivost tato vzbuzuje myšlénky excentrické a odpor vůle proti nim seslabuje. V jednotlivých případech i škola — zvláště ve velkých městech — jí nejenom nepotlačuje, nýbrž spíše ještě sesiluje okolnostmi těmito: a) děti se učí předčasně; záhy doma před vstoupením do školy, nebo doma po škole, aby se brzy dostaly do střední školy. Nyní je tomu minist. výn. z r. 1887. ovšem poněkud odpomoženo; b) mnozí učitelé žádají od dítek příliš mnoho; c) méně nadané dítky stávají se spoustou učení malomyslnými, nervosními; děti více nadané nabývají vzdělání jen povrchního; d) mnohý odborný učitel vyžaduje sumárně, bez ohledu na jiné, od dětí příliš mnoho; e) mládeži schází místo k volnému pohybu.

Jsou ještě jiné příčiny, ale tyto se netýkají školy a též veřejnosti se vymykají. Morální důvody, které okolnostmi vzbuzenou a příkladem podnícenou myšlénku na samovraždu pobádáním svým uvádějí v čin, jsou zase buď pozitivní, nebo negativní.

Positivní příčiny spočívají ve způsobu, jakým se samovražda nezkušené mládeži předvádí. A tu v klassické literatuře, románech, na divadlech, v novinách, předvádí se samovražda buď jako mužný čin, neb jako čin smírný za spáchané viny, aneb se opět omlouvá jako dovolený spásonosný prostředek.

I tu může bohužel škola, ale pouze jen jednotlivými osobnostmi, nebo školní literaturou spolupůsobiti. Mnohý učitel, vykládaje v klassické literatuře, nebo v dějepise samovraždu, nepočíná si s oním paedagogickým taktem, s onou kritikou, jakou na něm žádají zdravý rozum a náboženství a na niž mají právo nejen děti, nýbrž i rodiče a stát. Důvod negativní spočívá v úpadku náboženském. Jedině ná-

boženství jest s to, aby myšlénku na zločin a na samovraždu potlačilo. Že úcta k náboženství vůbec a u mládeže zvláště je mocným činitelem mravnosti, o tom nás poučují zkušenost a dějiny. S úpadkem náboženství u mládeže upadá spolu i zděděná forma státní. Snahy socialistů jsou toho důkazem.

Úcta k náboženství jest ztělesněný princip autority. Že však nyní úcta k náboženství i princip autority u mládeže hynou, připouštějí všickni, kteří jej pokládají za základ rodiny a státu.

Zde se taky otažme, zdali je škola vinna, nebo spoluvinna náboženským úpadkem u mládeže. Zkušenost učí, že za dřívější konfessionální školy úcta k náboženství byla větší než nyní, když škola pozbyla tohoto charakteru.

Interkonfessionální element ve škole je na prospěch jedině náboženskému indifferentismu a proto je v praxi buď bezkonfessionální, nebo protikonfessionální, — destruktivní; vede nejprve k náboženskému, potom k sociálnímu nihilismu. Zavedením interkonfessionální školy byla dána příčina k náboženskému úpadku.

Konfessionální škola spočívá na správném poznání, že je Bůh původce nejen přírody ale i dogmat a proto že není, ba ani nemůže býti sporu mezi pravou věrou a pravou (ne domnělou, povrchní) vědou.

Interkonfessionální škola spočívá na dvojím mínění, předně, že mezi věrou a vědou, mezi rozumem a zjevením může býti spor a že skutečně jest, a že za druhé v tomto sporu ustoupiti musí zjevení božské lidskému rozumu, víra vědě.

Že tím musí u mládeže klesnout vážnost k náboženství a zároveň princip autority, je samozřejmo.

S interkonfessionálním zákonodárstvím školním souvisí i organizace interkonfessionální školy. Dříve za školy konfessionální spatřovala zbožně vychovaná mládež náboženství svých rodičů ani vedle, ani napřed, nýbrž jako vše pronikající kvas ve všech školních předmětech a tato okolnost pozvedala v očích mládeže úctu nejen k dotýčnému náboženství, nýbrž i k náboženství vůbec, úctu nejenom k věřícím rodičům a učitelům, nýbrž k principu autority vůbec

Tato dvojí úcta nemůže však růsti, nýbrž musí klesati, vidí-li mládež z domova zbožně vychovaná v interkonfessionální škole náboženství za ostatními předměty toliko nejmenším počtem hodin obdařené, vidí-li, že v čítankách a učebnicích pečlivě všemu se vyhýbá, co s jejich konfessí souvisí; vidí-li, že pro nepatrný počet jinověrců ze školy se vyhošťuje křesťanský kříž, katolické Zdravas.

Jak může úcta k náboženství a principu autority u mládeže se udržovati, když dle interkonfessionálního principu může býti na škole učitelem jinověrec, když se může státi, že učitel dějin, přírodopisu atd. nejen učitele náboženství ignoruje, ale samo učení konfesse před dětmi snižuje?

Jest tedy zcela zřejmo, že interkonfessionální charakter školy v trojím ohledu úctu k náboženství a autoritě nepozdvihuje. Nepopíráme, že k úpadku náboženství a autority při nynější mládeži přispívá též mnoho, velmi mnoho úpadek náboženství rodičů a rodin. Ale připomínáme, že tito rodičové byli prvotiny plodů nové interkonfessionální školy.

Na vyhojení této rány není prostředku jiného, nežli aby škole byl navrácen charakter konfessionální.

Aby se množení zločinů a samovražd u mládeže zabránilo, opakujeme stručně poznovu, že je žádoucí, ano nutno:

a) Bdíti nad tiskem; zabraňovati oslavě samovražd, působiti k tomu, aby zprávy o samovraždách z denních listů vymizely.

b) Církevní orgány podporovati u provádění církevních zákazů, aby se příčetným sebevrahům církevní neb vůbec okázalý pohřeb nestrojil.

c) Zavést co možná nejdříve konfessionální školu.

Jsme přesvědčeni, že by tohle všickni upřímní katolíci, protestanté a vlastenci s radostí uvítali. Rovněž jsme přesvědčeni, že vychování mládeže jen tenkrát může býti požehnáno, když všickni faktori, při výchově účastnění, harmonicky budou spolupůsobiti a že katecheti při své horlivosti ve vyučování jen tehdy dosáhnou mocného výsledku, když i ostatní učitelé slovem a příkladem budou působili v témže duchu.

Dle „Christlich-paed. Blätter“ + 73

P ý c h a.

Dení snad většího kontrastu nad chudobu a bohatství, nad bídu a přepych. Ale tato různost ani nás tak nenaplnuje podivením a nedotýká se nás tak trpce, jako veliká necitelnost, jakou projevují mnohdy ti, jež štěstěna oblažila pozemskými statky, k ubohým chudšům. Bohatý švihák lhostejně odhodí drahý doutník, který mu špatně hoří, a churavého starce neobdaří trojníkem. A proč ne? Nemá snad peněz? Ublížil by mu tak nepatrný dárek? Takovým otázkám by se každý usmál.

Boháč N. je znám jako štědrý „podporovatel vlasteneckých podniků“, ano, jeho paní jest i horlivým členem několika spolků dobročinných. Ale podívejte se na žebráka, jak odchází od jejich dveří s okem zaroseným, že byl nevlídně, snad hrubě odbyt. Odkud ten rozdíl? Vždyť je to týž pan N., podporovatel všech dobrých podniků, je to táž paní N., člen a snad předsedkyně dobročinného spolku ku podpoře chudiny, kteří se tu zachovali tak nelidsky.

Vysvětlení té protivy není právě nesnadné. O každém daru pana N., o každé věci paní N. o dobročinném spolku dočtete se v novinách — ale dají-li chudšas almužnu, o tom noviny nepíší, toho se nedoví nikdo. *Chlouba, ctižádost*, toť je ten pramen, z něhož se prýští ta jejich dobročinnost, toť jest u nich jedinou k ní pohnutkou; a kde se nemohou nadíti veřejné pochvaly, tam také na dobročinnost zapomínají.

Divme se potom, že se říká o podobných lidech: Ti nemají *srdce!* Srdce ovšem mají, ale to jejich srdce velmi málo *cítí*, ono cítí nejvýše jen s lidmi *stejného stavu*, ale nikoli s těmi, kteří se jim bohatstvím nerovnaj. A tak máme za nynějších dob hodně mnoho té dobročinnosti — kdož by to popíral! Ale té *pravé* dobročinnosti, prýštící se z *pravé lásky křesťanské*, máme za to hodně, hodně málo.

A jaké požehnání přináší ta dobročinnost z mody a ne z lásky? Podívejme se na ten zástup obdarované chudiny a nalezneme odpověď. Ona to ta chudina dobře cítí, že byla obdarována z mody a ne z lásky, a třeba si ani dobře snad nebyla vědoma významu slov písma: „Vzali odplatu svou“ — přece chová se tak, jakoby věděla, že těm jejím dobrodincům dostane se odměny — v novinách, a ona že jim není povinna ani dosti malou vděčností; má to dobrodiní krátce za povinnost. Vždyť jenom láska plodí lásku a také *vděčnost*.

Než, tu jsme poněkud vybočili z dráhy svého pojednání. Vraťme se k těm „dobrodincům“. Odkud se vzala ta veliká necitelnost, ta lhostejnost k neštěstí a bídě trpících? Vždyť lakomými tací lidé nejsou! — Nepochybíme, řekneme-li, že

necitelnost v takových případech rodí se z *nezřízené hrdosti a pýchy*. A opět nepochybíme, díme-li, že tato pýcha zřídka sama sebou se vyvinula ve věku dospělém, ale že obyčejně vypučela již v duši dětské, a *dítě že v ní bylo vychováno*.

Pozorujme jen děti při hře. Bohatý Ludvíček rád by si hrál, a chudý Frantík s Karlíkem jsou celí blažení, že si chce hráti s nimi. Jak pak? Třebas „na koně“. Ludvíček bude kočím (nebo pánem) a ti dva chudí budou *koňmi*. Ale nemyslete, že snad za chvíli bude také Ludvíček koněm, a některý z těch chudých pánem neb aspoň kočím! To se nestane. Ludvíček už pánem zůstane a hodně se přičiní, aby ty své „valášky“ hodně sem a tam za provázky potahal a snad i bičíkem sešlehal. Takové hry jsou mezi dětmi zjevem obyčejným a sluší jim věnovati bedlivou pozornost.

Ale známe hry ještě jiné, v nichž se hrdost mnohem nebezpečněji jeví. Ludvíček přinese si mezi děti pěkný koláč a vida, jak chudé děti žádostivě naň pohlízejí, řekne: „Tak vy budete pejskové, a já vám budu po kousku házet!“ — Kéžby tak někdo řekl Ludvíčkovi, aby také on byl chvíli „pejskem“ — jak by ho urazil!

Bohužel! Tak již v útlém věku dětském jeví se nezřídka domýšlivost a vědomí o jakési přednosti dětí bohatých nad chudými, a tato domýšlivost vzrůstá později v pýchu. Snad cítí ty chudé děti to pokoření při takové „hře“, snad i jejich otce srdce zabolí, když takovou „hru“ pozoruje, ale ani on, ani ty děti nedovedou se opřít, aby si nepohněvali Ludvíčkovy rodiče.

Tito snad se usmějí Ludvíčkově „čipernosti“, ale neusměje se tomu rozumný vychovatel, neboť vidí, že Ludvíček jest na cestě velmi nebezpečné.

Kdo chceš, aby více pravé lásky zavládlo mezi lidem, snaž se potlačit pýchu hned v zárodku.

Učitel, chtěje tak učiniti, bude nejprve spravedlivým. Jemu nesmí bohatství a urozenost rodičů pranic imponovati, on bude ku všem dle zásluhy jejich stejně laskavým a stejně přísným. Ukáže, že ne bohatství a pěkný šat, ale mravnost a pilnost u dítek jsou ve škole přednostmi. Nebude trpěti, aby snad dítě rodičů zámožných nechtělo seděti vedle dítěte chudého nebo cestou do kostela vedle něho jíti, nedopustí, aby snad s posměchem ukazovalo na jeho chudý oděv.

Příznakem pýchy u dětí bývá také *vychloubovost*, již třeba učitel kárat. Příklady ze života ukazující, jak pomíjející jest bohatství a světská sláva, a jak pošetilé jest na nich si zakládati dobře tu působí. Nejmocnějším prostředkem ovšem jest i zde náboženství. Podobenství o bohatci a chudém Lazaru přesvědčí dítky, že jen dobré skutky před Bohem mají cenu. Třeba však i chudé povzbuditi, by nedůstojně se neponižovali; ukažme jim, že sám Spasitel chudobu si zvolil, v ní se narodil a žil.

Tím zajisté mnoho vykonáme, a snad i ti, jimž bylo v pýše bráněno, časem dospějí k poznání, že jsme s nimi dobře jednali, varujeme jich, aby se na nich nesplnila někdy slova písma: Kdo se povyšuje, bude ponížen. V Špaček.

Všeobecné pokyny pro katechetu.

Podle „Hirtentasche“ podává **Leopold Kolisek**.

☞ Má-li se vyučování nejdůležitějšímu předmětu, jakým jest náboženství, potkati se zdarem, pak nezbytno věděti, jak si má učitel náboženství při vyučování tomuto předmětu počínati. Není ovšem každému dáno, aby byl dobrým učitelem, ale tolik může docíliti každý, aby po příkladě dobrých učitelů snažil se býti učitelem dobrým. Proto poznává-li některý katecheta, že veškeré jeho snahy a přičinění nemají kýženeho výsledku, pak nechť pátrá, není-li tím snad vinen sám, nemá-li snad špatné metody, neukládá-li žákům svým příliš mnoho. Z této příčiny nebude od místa, když tu dáme některé pokyny, jak by si katecheta měl vždycky počínati. Nemíníme tu rozebíratí metody u vysvětlování předmětu, nýbrž dáti jisté pokyny týkající se vyučování sv. náboženství vůbec.

1. Měj na zřeteli jen slávu Boží a časné i věčné blaho svěřených dítek; proto nepřipouštěj nikdy úmyslu sobeckého a samolibosti. Hleď býti především v milosti Boží.

2. Vyučuj s největší veselostí a čilostí ducha; zasmušilost a nevlídnost odpuzuje, a proto žáci nesledují pozorně a rádi.

3. Nedej se ničím vyrušiti z rozvahy a klidu; nebuď nikdy hněvivým, zlostným, náhlým a netrpělivým.

4. Vynasnaž se, abys každou hodinu náboženství učinil dítkám hodně příjemnou a milou a poukazuj na náboženství, pokud možno, z jeho příjemné stránky; dítky mají se na hodinu náboženství těšiti a ne snad ze strachu před hodinou tou (když neumějí) zůstatí doma.

5. Podávej v každé hodině souvislý celek a neodbočuj bezpotřebně od tematů. Při tom snaž se, aby dítky poměr jednotlivých pravd náboženských k celé náuce dobře pochopily a tak aby snadno nabyly jasného přehledu o všech pravdách sv. náboženství.

6. Probírej v každé hodině všechna odvětví náboženského předmětu, a tož katechismus, biblický dějepis, liturgiku atd., pokud mezi sebou souvisejí. Neopomeň výkladu sv. evangelia před nedělí i před svátkem.

7. Nemluv dlouho nepřetržitě, nýbrž přednášeje vyptávej se.

8. Nenechávej nic nezopakováno a přesvědč se po každém vysvětlení, bylo-li ti porozuměno. Každou novou hodinu začni opět s opakováním.

9. Zaříd si otázky tak, aby, pokud možno každé dítko v každé hodině aspoň jednou bylo vyvoláno. Proti tomuto chybuji mnozí, kteří jenom nadanějších se vyptávají nechávající méně nadaného v nečinnosti. Má býti naopak pravidlem, čím má kdo méně schopností, tím častěji s ním se zabývati, aby takto vlohy snad v dítku dřímající mohly se probuditi ku zdárné činnosti.

10. Poněvadž nemáš jenom vyučovati, nýbrž také nábožensko-mravně vychovávati, hleď působiti na srdce dítek, totiž na jejich mysl a vůli a vzbuzovati v nich akt víry, naděje, lásky, lítosti, odevzdání se do vůle Boží a j.

11. Nové věci připoj vždy ke známým již. (Postupuj od názoru k pojmu, od konkrétních věcí k abstraktním, od snadných k těžším, od známých k neznámým.)

12. Vynasnaž se náboženské pravdy, pokud možno, znázorňovati. (Používaje biblických obrazů, příkladů, podobností atd.)

13. Na počátku nebo na konci každé hodiny opakuj tu neb onu formuli z katechismu na př.: „Věřím v Boha“, „Desatero B. přikázání“, „Patero církevních přikázání“, „sedmero svátostí“, „sedmero hlavních hříchů“ atd. Tyto formule mohou se napřed říkati od jednotlivcův, potom třebaš ode všech najednou. Tu a tam odříkanou formuli v krátkosti vysvětlí. To hlavně se týká „snešení apoštolského“ a „dekalogu.“

14. Hned na počátku každé hodiny polož si otázku: Co mám vzhledem na církevní rok vypravovati nebo vysvětliti? Až tuto otázku zodpovíš a čeho třeba žákům vysvětlíš, započni teprve vlastní vyučování.

15. Přihlížej hlavně k tomu, co dětem jakožto dětem potřebí jest věděti, a pomiň všeho, co pro život křesťana nemá praktické ceny. Vyučuj tedy praktickému náboženství a ne snad vědě theologické.

16. Řiď se při vyučování přísně podle předepsaných knih.

17. Vůbec řiď se pravidlem: „In medio virtus“, „prostřední cesta nejlepší“. Tato zásada týká se hlavně učení se na paměť, vysvětlování, důkazů, otázek, síly hlasu, gestikulace atd.

Toť jsou asi hlavní pravidla, jimiž učitel náboženství má se řídit. Dle těchto pravidel, přísně-li se zachovávají, dodělá se učitel náboženství velikých úspěchů, a to takřka hravě, neboť sám nemusí se příliš namáhati, a což hlavní jest, dítky pravdy náboženské snadno pochopují, rády se učí a naučené nejen v paměti nýbrž i v srdci navždy zachovají.

PAEDAGOGICKÉ ROZHLEDY.

Škola polská na počátku našeho století.

Veřejnou výchovu v knížectví Varšavském spravovala zvláštní „Dyrekcja Edukacyjna“ (direkce vychovatelská), v jejíž čele stál kn. Stanislav Potocki. Ta také v sezení svém dne 6. října r. 1812. (právě před 80 lety) přijala „instrukci pro učitele co do kázně školní“, jejíž zajímavá ustanovení chceme níže podati. S některými prostředky kázeňskými my bychom ovšem nesouhlasili, jiné věci však hodny jsou pozornosti i — přemýšlení. Instrukce sama skládá se ze dvou částí.

Část I. Prostředky, jimiž přestupkům lze zabrániti.

Jakož mnohem příjemnější jest, zakonům lidskosti odpovídající a často i mnohem snažší nepovoliti žákům zákon přestupovati, tak bylo by největším našim přáním, aby správa školní s takovou pečlivostí podjala se doзору nad svěřenou sobě mládeží, aby ve školách našich trestů, alespoň těžších, vůbec se neužívalo. Uváživše ale, že ve výchově veřejné ne s jedním, ale s ko-

lika sty žáků jest co činiti, že žáci ti z různých míst přicházejí, rozličné náklonnosti a vady mají, jichž vykořenění hlavním jest cílem výchovy a jichž zanedbání na škodu by bylo prospěchu v učení neb zlé následky v dalším životě by mělo, přinuceni jsme, ač neradi, i k tomu obrátiti zřetel, jak by zlý žák napraven, a následek nedbalství i zlého odstraněn býti mohl. Nežli však přistoupíme ku vylíčení trestů školních podáme nejprve prostředky, jimiž by přestupkům proti kázi zabráněno býti mohlo. Budou-li rektor i učitelé svědomité konati své povinnosti, jaké jim rozum i srdce káže a zřízení škol ukládá, přivedou způsobem tím i žáky k tomu, aby věrně povinnosti své plnili a zároveň předejdou všem skutkům, jež by trest za následek měly. K tomu účelu poslouží velmi dobře i prostředky následující:

1. Jakož zahálka pramen jest všelikých nepravostí, tak udržovati mládež ve stálé činnosti bude nejlepším lékem proti porušení kázně. Učitel a zvláště rodina pečovati budou o to, aby mládež stále — i v čase zábavy — přiměřeně byla zaměstnána.

2. Nejdůležitějším pro žáky jest první rok školní, neboť zvykne-li si žák hned za mladu konati pilně svoje povinnosti, zůstane v něm tento dobrý směr stále. Protož první třída vyžaduje největší pozornosti.

3. Rektor doptej se rodičů, pěstounů nebo jiných lidí, kteří déle nového žáka znají, po jeho vadách, náklonnostech a schopnostech a uraď se s nimi, jak by společně proti zlým jeho stránkám postupováno býti mělo.

4. Nikdy nedovoluj, aby žáci, zvláště tříd nižších, byli mimo školu bez dozoru. Ustanov jim zvláštní dozorce, leč by rodiče úkol ten na se vzali.

5. Rektor snažiti se má přesvědčiti žáka, že přestupky jeho ani tenkrátě správy školní tajny nejsou, nenalezá-li se před její očima. K tomu účelu vypátrá sám nebo prostřednictvím učitelů, dozorcův a rodičů přestupky žáků mimo školu, a co pokárání hodno, poví do očí v soukromí nebo ve třídě, nebo všeobecně pokáře (nikoho nejmenuje) ale tak, aby dotýčný žák porozuměl.

6. Ve dny prázdné, kdy se žáky konají se společné vycházky, musí býti s nimi domácí dozorcové a nejméně dva profesoři.

7. Často změna místa ve třídě napraviti může žáka lenivého a vzdorovitého.

8. Žáci mají seděti tak, aby jeden druhého tělem nezakrýval, i aby všechněch tváře na učitele byly obráceny. Učitel nikdy žáků svých s očí pouštěti nemá.

9. Když učitel ponejprv do třídy vstupuje, oči všech žáků na něho jsou obráceny, pilné každé jeho slovo, každý pohyb stopujíce. A tu nechť dobře pamětliv je toho, nač vůbec nikdy nemá zapomínati, aby v ničem vážnosti své nezahladil.

10. Přílišná důvěrnost i přílišná přísnost ve styku se žáky stejně škodí: ona uvádí vážnost učitelovu v nebezpečí, tato zjednáva mu všeobecnou nenávisť. Kromě toho tón příliš přísný, třebaš přispěl k udržení kázně, utlumuje v žácích chuť k učení a škodí rozvoji rozumu.

11. Mnohé drobné přestupky musí učitel po čas učení přehlédnouti, jako by jich neviděl, má si je však dobře pamatovati, aby v čas potřeby — při větších proviněních — uvésti je mohl i s podrobnostmi. Tím způsobem ušetří času učení vyměřeného, neotupí žáky stálým napomínáním, ale přesvědčí je o své trpělivosti a ostražitosti, vedoucí jenom k jejich dobru.

12. Nic nepobouří mladou duši víc než nespravedlivost, již se jí dostane od vlastního vychovatele. Nebude učiteli snadno, vystříhati se této výtky, nebude-li míti mezi žáky žádných miláčkův. Všecky žáky má stejně milovati, pouze těm dopřává uěkterých malých předností, kdož vynikají jak vytrvalou pilností, tak i vzorným chováním.

13. Aby celá třída neb alespoň největší díl měl z učení užitek, musí učitel nejvíce pracovati se žáky nejslabšími nebo slabými. Musí tedy vyhledávati nejjasnější způsob výkladu, čehož by nebylo, kdyby jen těmi žáky se zabýval, kteří vtípem a snadným chápáním soudruhy své převyšují.

14. Konečně připraví-li se učitel náležitě na každou hodinu, dovede-li jasně, lehce srozumitelně se vyjadřovati, probudí-li zájem a zápal žáků pro věc, jež vykládá, nebude míti ve třídě své žáků, již by musil trestati. (Dokončení.)

DROBNOSTI.

Valná hromada družstva „Vlast“ konala se ve čtvrtek dne 26. měsíce ledna v Žižkově v místnostech spolkových. Po zahájení schůze starostou spolkovým Drem Rudolfem Horským, přednesl jednatel P. Fr. Filip Konečný. Ord. Praed. obšírnou zprávu o činnosti družstva, jakož i o listech spolkových „Vlasti“, „Vychovateli“, a „Dělnických Novinách.“ Po té podal pokladník zprávu účetní, odpověděl k otázkám, jež byly kladeny vzhledem k některým účetním položkám, načež mu dáno valnou hromadou jednohlasně absolutorium. O kroužku histo-

rickém referoval vřele Fr. Jos. Hamršmýd, o činnosti odboru sociálního red. „Děl. Nov.“ Tom. Jiroušek a o knihovní komisi Al. Mlčoch. Po té povolila valná hromada pro IX. správní rok: a) historickému kroužku 300 zl. b) knihovní komisi 200 zl. c) knihovnímu fondu 100 zl. a d) spolku sv. Methoděje ve Vídni 50 zl. — Na to přikročeno k volbě čestného člena, jímž zvolen s nadšením jednohlasně statečný obhájce sv. naší víry J. M. nejdp. Th. C. Edvard Brynych, biskup královéhradecký. Knihkupec a antikvář Dr. Fr. Bačkovský byl pak na zá-

kladě §§. 1., 3. a 6. spolkových stanov jednak pro vydávání, jednak pro rozšiřování spisů protikatolických a socialistických — a ne jak v různých novinářských „zasláno“ nepravdivě bylo tvrzeno — „pro Bílkovy dějiny katolické reformace“ — ze spolku vyloučen. Dále učiněn návrh, aby počet členů výboru byl rozmnožen. Návrh tento byl ochotně přijat a podporován členy výboru, ostatní však přítomní byly proti němu, čímž návrh padl.

Již to začíná. Ze střediska českých spisovatelů belletristů „Máje“ bylo vydáno prohlášení, „jež prý bylo předloženo „ku podpisu všem českým spisovatelům a zasláno všem čelným a čelnějším časopisům českým politickým i zábavným se žádostí za otištění.“ Prohlášení toto nese název „České veřejnosti“, a je podepsané bez mála všemi českými p. t. spisovateli a spisovatelkami a je namířeno proti „Vlasti“, v níž prý v době poslední neslýchaným způsobem pohaněna byla světlá památka Jana Nerudy ne jednostrannou kritikou, ale nízkým utrahačstvím, které užilo slov takových, že se ostýcháme (dí provolání) před veřejností českou je opakovati.“ Dále pak se dí: „Jsme přesvědčeni, že postava Jana Nerudy strmí tak vysoko nad všechen dohled posmrtných hanců jeho, že náběhy útočníků, jimž přece také evangelium velí mrtvé pochovávat, nehnou ani patou; co se pak týče jeho domněle znemravňujícího vlivu na lid katolický, každý znalec spisů Nerudových ví, že z Nerudova péra vytryskly básně, ve kterých je více zbožnosti a křesťanské lásky, než ve všech ročnících „Vlasti“. Konečně praví podepsaní spisovatelé a spisovatelky: „stojíme svorně sdružení pod praporem svobody umění, jež Neruda první u nás nejvýše pozvedl a celou silou svého ducha hájil a jež i my hájiti jsme odhodláni, pokládajíc to za nejlepší uctívání jeho památky.“ To, co se již dávno připravovalo, stalo se tedy konečně skutkem. Proti směru „Vlasti“ postavili se skoro všichni čeští spisovatelé, i ti, o nichž se mnozí z našich domnívali, že jsou mírnější a věci katolické příznivější. Kritika spisů Nerudových poskytla jim pouze k veřejnému vystoupení vítanou příležitost. Nás projev tento nepřekvapil a je nám v celku lhostejným. Z mraku, jenž stojí už drahnou dobu nad obzorem českým, vyšlehl pouze blesk, by v jeho světle i krátkozrací poznati mohli celou situaci a konečně uvěřili těm, kdož již před roky několika celou situaci líčili tak, jak se nyní ukázala. Oči-

vidná svornost na straně jedné, vyvolá snad konečně svornost na straně druhé, na straně, kdež nemůže býti hádek o principy. — Co se týče obsahu projevu konstatujem pouze toto: Prohřešila-li se „Vlast“ na „světlé památce Nerudově nízkým utrahačstvím“, měli podepsaní spisovatelé „utrahačství“ ono v projevu svém citovat; tím by byli nejlépe „Vlast“ odsoudili. Toho však učinit opomenuli. Či tak učinili zúmyslně, aby publikum věci neznalé bylo v nejistotě a se domýšlelo, Bůh ví jakých věcí? Po našem vědomí sestává kritika skoro jen ze samých citátů ze spisů Nerudových. Jsou snad urážkou tyto věrné citáty? Tím by pak nebyla vinna „Vlast“. Že se podepsaní spisovatelé dovolávají evangelia, které prý velí mrtvé pochovávat, to nás těší, jenom litujeme, že jejich porovnání hodně kulhá, proto že spisy Jana Nerudy, o něž tu běží, pochovány nejsou, ba ani autor jejich **jako spisovatel**, nýbrž žijí dál a budou žít. Vždyť se tisknou právě znova, rozšiřují se s velkou reklamou a proto musí kritika mít právo ukázati věcně na jejich obsah. Že Neruda dovedl napsati i některé básničky zbožné, je nám dobře povědomo, ale též nás není tajno, že jest v jeho spisech velmi mnoho věcí, kteréž musí urážet až do nitra duše i katolíka nejvlastnějšího. Nám alespoň jsou spisy Nerudovy záhadou. Na jedné straně tak něžný cit, a na straně druhé. Prýštilo snad prvé z hloubi nitra vlastního a mělo snad druhé příčinu svou v různých vlivech zevnějších? Kdož to rozhodne!

Okresní školní rada v Oberhollabrunnu (Dolní Rakousy) zaslala školám sobě podřízeným nařízení, v němž se praví: Stejnou měrou jako pro absence v návštěvě školy budiž veden zvláštní seznam i pro mše, jimž žáci mají přítomni býti. Přítomnost neb nepřítomnost dětí budiž vhodným způsobem konstatována a buďtež ty, které scházejí, zaneseny do seznamu. Stejným způsobem jako při neospravedlněném vzdálení se školy budiž rodičům dítěte po prvé poslán upomínací lístek (ve případě opakování však místní šk. radě, pokud se týče okresní šk. radě) za příčinou potrestání málo dbalých rodičů nebo jich zástupců; děti buďtež jak v neděli tak i ve svátky a všední dny jakož i při jiných předepsaných náboženských cvičeních pokud možno osobně střeženy. (Komenský č. 3.) L. + 95.

Kostelní zpěv a školní mládež.
Úřady školními a samotným učitelstvem

duchovním i světským působí se k tomu, by mládež v neděli a ve svátek chodila pilně do kostela; v místech při kostele i několikrát v týdnu voděna bývá do chrámu Páně, kdež bývá, zpívajíc, přítomna mši svaté. — Jak krásně se to vyjímá, když mládež v kostele při službách Božích správně a zbožně zpívá! Čí srdce by se nepovzneslo ku vroucnější zbožnosti, když na místě svatém slyší krásný zpěv, obzvláště pak zpěv, jenž vychází z čistých srdcí mládeže? Ale na venkově bývá mnohdy velmi neschopnost docílit toho, by v š e c h n y školní děti, ježby podle věku svého zpívatí mohly, také skutečně správně zpívaly anebo jen vůbec zpívatí mohly. Zvláště s dětmi, kteréž chodí do školy od kostela vzdálenější, bývá v této příčině veliká potíž. — My Čechoslované jsme národ zpěvný, a naše děti mají z toho radost, mohou-li v kostele při mši svaté zpívatí a s větší chutí tam také jdou. Stává se však bohužel na venkově nejednou, že při službách Božích společných dětí ze školy blízké kostelu zpívají buď nějakou píseň zvláště vybranou nebo píseň známou jiným nápěvem; dítky ze škol ostatních jsou pak nuceny obcovati mši sv. nečinně, s litostí, že jsou odkázány mlčetí a s myšlenkou, proč asi jejich učitelové, ač zpěv kostelní pilně pěstují, těmto písním je nenaučili. — Všem písním anebo písním podle různých nápěvů není ve škole možno naučiti. A proto jako se hledí k tomu, by modlitby společné ku př. „Otče náš“ nebo „Věřím v Boha“ atd., konaly se stejnými slovy, tak se má také k tomu hleděti, by zřízeny byly zpěvníky, v nichž by byly písně úplně stejné jak dle slov, tak dle nápěvů. Jak jest to nepěkné, když žáci z jedné farnosti nemohou ani společně zpívatí! A co toho příčinou? Někdy nic jiného než libovůle, ctižádost a sebechvála mnohých a nejvíce těch, již jsou zároveň řediteli kůru. K tomu druží se též vydávání mnoha zpěvníků, při čemž bývá pozměněna buď ta neb ona píseň dle slov neb dle nápěvu, z čehož má sice někdo výdělek, ale věc tím trpí, tak že by již bylo na čase, by se tomu učinila přítrž.

Ze starých paedagogů. 1. Vyučování a vychovávání nesmějí se od sebe rozlučovati: „Pro dvojí tuto neschopnost (totiž: zatemnělost rozumu a zeslabení a porušení vůle následkem hříchu prvotného) musí se duši člověka dostati dvojího vychování, totiž vyučování k osvětlení rozumu a ká z n ě k ří-

zení a vedení vůle. V y u č o v á n í jest věda, již učitel žáku vštěpuje, ká z e ň pak jest, jak dí Cyprian, spořádané napravování mravů.“ (Vincenc z Beauvaisu; † 1264.)
2. Jak a kde se má dít vyučování? S vyučováním dětí třeba jest počítati, jako to již u starých bývalo zvykem, když dosáhly roku sedmého. Odkládati s ním na dobu pozdější jest nepřístojno. Nebo jako měkký vosk stále drží podobu a formu pečetítka, tak trvají též nejdéle ony dojmy jež přijal člověk v útlém mládí svém. Třeba jest se však varovati bedlivě, aby maličci nebyli hned z počátku prací přetěžováni; vždyť užívají i sami sedláci a krotitelé koní téže opatrnosti; tito, když navykají hříbě na uzdu, onino, když učí mladého vola tahat. Nenuťme tudíž malých dětí, by seděly ve škole tak dlouho, jako děti starší. Když pak chlapci (rozumí chlapce z rodin přednějších) trochu vyspěli a sesílili, počíná pravidelné jich vyučování a sice **ve škole veřejné**, kam docházejí i žáci ostatní, a **nikoli**, jak někteří myslili, **doma** pod vedením učitelů soukromých.“ A proč ve škole veřejné? Toho udává některé příčiny vzhledem k domácnosti, jež nedobře působí na žákovou pozornost a pilnost, pak dí; „Při vychování pouze domácím jest nebezpečí, že by se děti lekaly pohledu cizích lidí jako nějakých příšerných stínů a že by na nich zůstala lpěti jako smůla jakás ostýchavost až do věku zralejšího. Mimo to činí žáci při společném vyučování větší pokroky, protože se příkladem a dobrým prospěchem vzájemně povzbuzují a pobádají. Chvála, již se dostane tomuto za jeho pilnost, je povzbuzuje; káraní, jež musí snášeti onen za svoje chyby, je zastráhuje, a tak pomáhají naděje na odměnu a bázeň před trestem k jejich zdokonalení. Konečně jest třeba varovati před častým střídáním učitelů a ústavů vyučovacích. Duševní schopnosti trpí tím škodu rovněž tak, jako květiny častým přesazováním anebo víno častějším přelíváním do nádob jiných (Maffeo Vegio, nar. r. 1406, † 1458.)

Zrnka. „Bez dobrého svědomí není dobrého vědění. Beze smyslu pro mravnost není možno jednat rozumně: vyučovati a nevychovávati není možno. Kdo špatně vychovává, špatně vyučuje: špatně vyučovati, jest tolik jako špatně vychovávat. Bez náboženství nebude nikdy ani náležitého vychování, ani vydatného vyučování“ (Niccolò Tommaséo: Sull'educazione).

Církev a škola. Kellner, znamenitý

paedagog německý, praví: Náš katol. směr vyučování a výchovy má tu velikou přednost, že stojí na pevném a jistém základě, který brání, že nemůže výchova kat. stržena býti náhledy časovými, který však též nepřekáží, aby bez předsudků a nestranně nezkoušela a nepřijala za své, co dobrého který náhled chová. Vůbec jest kat. škola těsným spojením svým se skálou církve uchráněna scestí a bloudění; kde zůstala katolickou, tam zachovala pravou onu míru, jež nepřekáží pokroku, ale chrání unáhlenosti. — Škola účastní se úlohy církve; jest jako církev vůdkyní k domovině, k nebi, takovou má ji považovati učitel a dle toho měřiti vznešenost svého stavu — „die Höhe und Tiefe seines Berufes.“

Darvin a náboženství. Učitelský jeden časopis badenský hájí učitele jednoho, jenž ve škole mluvil o descendenční theorii Darwinově jako o pravdě nad vši pochybnost zjištěné a píše při tom: „Těžko pochopiti, jak souvisí theorie descend. s náboženským smýšlením; vždyť přece možno souhlasiti s ní a býti při tom velmi zbožným (religiös),

ku př: „Milovati Boha nade všecko a bližního jako sebe sama!“

Úmrtní pokladna učitelů. V diecesi Osnabrücké zakládá tamější učitelský spolek pokladnu podpůrnou pro případ úmrtí. Účelem jest pozůstalým příbuzným zemřelého zajistiti určitou podporu. V deseti dnech po zaslání stvrzení smrti vyplatí spolek 300 marek příbuzným. Jsou to: manželka, děti nebo vnuci; není-li těch, tož rodiče zemřelého, případně bratři nebo sestry a jejich děti. Není-li nikoho, zaplatí se výlohy nemoci a pohřbu až do 300 mar. — Každý člen zaplatí při vstoupení do spolku do základního fondu určitý obnos dle stáří; od 20—30 let 3 m.; od 30—40 6 m.; od 40—50 9 mar.; od 40 výše 12 mar. Každý, kdo členem chce býti, musí vstoupiti, jakmile úřad nastoupí. Vstoupí-li později, platí za každý rok prunedbaný 3 mar. a dodatečně všechny příspěvky, jež členové mezi tím platili. Podpory pro případ úmrtí platí se z úroků základního fondu, jakož i z příplatku, jež každému v jednotlivých případech smrti bude vyměřen.

LITERATURA.

Slova pravdy. Laciné čtení časové. Vydává Edvard Brynych. Čís. 7. a 8. Čistý výnos věnován Jednotě katol. Tovaryšů v Praze. Obě tato čísla přinášejí pokračování a dokončení pojednání započatého v čís. 6. „Duše lidská“. Napsal Edvard Brynych. Slohem v pravdě populárním pojednává tu pan spisovatel, jenž byl zatím povýšen ku radosti všech svých ctitelů na biskupský stolec královéhradecký, o duši lidské a dokazuje důvody pádnými a nezvratnými její nesmrtelnost. Doporučujeme k hromadnému rozšiřování.

Poměry sociální a církev katolická. Poznámky k Encyklice sv. Otce Lva XIII.

„o dělnické otázce“. Napsal Frant. Vaněček. Na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. vydalo družstvo Vlast. Cena 5 kr. str. 48. Doporučujeme k hojnému rozšíření.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového. Red. a vydává Fr. Filip Konečný Ord. Praed. Roč. VI. č. 9.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda. Roč. II. čís. 2. Předplatné na rok 2 zl. 40 kr.

Průvodce učňův. Sepsal Josef Auffenberg. Přeložil Dr. Karel Vondruška. Nákladem Cyrillo-Method. knihkupectví. Cena 10 kr.

Obsah: Jaké proudy radikální vládnou v nejnovější paedagogice a čemu učí oproti těmto proudům radikálním a na čem musí pevně trvati paedagogika katolická? (Dokončení.) — O zpěvu kostelním. — Příčiny častých sebevražd u dětí. — Pýcha. — Všeobecné pokyny pro katechetu. Podle „Hirtentasche“ podává Leopold Kolísek. — Paedagogické rozhledy: Škola polská na počátku našeho století. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Žitkově u Prahy č. 505. Tam budíž zasíláno předplatné, tamtéž budíž adresovány i reklamače, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

O školách bratří, zvláště bratří de la Salleových.

Píše František Žák.

⊙ katolických školách francouzských, které stávají se nutností všude tam, kde vládnou rozhodní liberálové, projednal jsem ve „Vychovateli“ již dvakráte; jak snad laskaví čtenářové se pamatují. Cestou svou po Francii nabyt jsem o věci nového poučení, kteréž, jak doufám, bude zajímati všechny ty, kteří co do budoucnosti u nás neodávají se nadějí příliš růžovým. Věnoval jsem předmětu mnoho píle i času i myslím, že tentokrát podám obraz o katolickém školství francouzském přesný a dosti zevrubný. Obmezují se ale jen na školy obecné, národní.

Že zakladatelkou a matkou škol jest církev katolická a že nejen o vzdělání vyšší, ale i vzdělání *národní* starala se s péčí, jež tvoří vzácný drahokam v koruně její slávy, neupřel žádný člověk v dějinách zběhlý. Po sedmnácté věku vykonávala ku blahu národů tento učitelský úřad svůj, aniž by komu bylo napadlo vyrvati jí jej. Teprve liberalismus, toto podařené dítě humanismu pohanského, začavší boj s vírou, chtěl na sebe strhnouti i školu. Jakých k tomu užívá zbraní, jest známo. Jsou to planá hesla a očerňování odvěké učitelky lidstva.

Dějiny tohoto boje ve Francii lze sledovati hlavně od francouzské revoluce. Nikdy však nebyl tak bezohledný, klidně vypočítaný a cynicky konsekvantní jako nyní. Revoluce francouzská, jako vůbec byla děsná, děsnou byla i na poli školském. Zničila školství vůbec. Vypravuje nám o tom slavný archivář Bordeauxský¹⁾, na základě pramenů archiválních v díle obsahujícím přes 400 stránek drobného tisku věci tak smutné, že čtenáře až hrůza pojímá. Místo reformy, zničení, sebrání jmění, persekuce (p. 338 cit. díla).

Avšak snad právě děsné to dílo mělo pro dlouhý čas dobré následky. L'expérience nous a trop appris, dí tamže spisovatel. Ona asi zkušenost totiž pohnula Napoleona k prohlášení r. 1808. učiněnému: „Každé vyučování bude míti za základ náboženství katolické“ (Decret du 17. mars 1808 art. 37.). Z roku 1821. zní dekret únorový: La base de l'instruction dans les colleges est la religion²⁾.

A tak zůstalo mimo krátké doby komun a revolucí stále. Při celém boji proti kněžstvu zůstávala přece chráněna zásada o náboženském vychování. Vždyť mohl

1) L'oeuvre scolaire de la Révolution 1789—1802, Paris, librairie de Firmin-Didot.

2) Bulletin de la Société générale d'éducation et d'enseignement r. 1892 p. 648.

ještě r. 1875. dne 18. listopadu p. de Varsilles při inauguraci katolické university Lilleské ¹⁾ tato slova pronést:

„Nechci vytýkati školám státním, že poškozují a ničí zúmyslně náboženské smýšlení svých posluchačů. Budiž takové smýšlení daleko ode mne. Ano přímo prohlašuji, že pokud se týče fakult právnických, mnohé útoky proti oficiálnímu vyučování jsou přílišné. Dosvědčuji jako znalec, že téměř všichni profesori jsou úzkostlivě nestranní a moudří, že respektují všechna mínění, všechna přesvědčení svých žáků. Avšak dlužno vyznati, že na tom přestávají služby, jež prokazují náboženství. *Respektují ho, neútočí naň, ale nebrání ho, neupevňují ho v duši mládeže . . .*“

Slova týkají se sice zvláště universit, avšak ukazují přece, že onoho zákeřnického boje proti náboženství nebylo.

Dnes po drahnou dobu tak asi 15 let jest tomu jinak. Dnes zuří proti náboženství ve školách boj bezohledný, divoký. Žádných ohledů vláda nedbá. Nemůže neviděti, že její despotismus musí urážeti svobodu milující národ francouzský; nemůže neviděti, že v národě, zvláště mezi neporušeným lidem a v kruzích inteligencí a krásou ducha vynikajících, ústavy křesťanské větším se těší sympathiím, nežli školy beznáboženské, které se naplňují jen často násilím; nemůže neviděti, že protináboženské její snahy národ zdemoralisují, jak P. H. Martin jasně ukázal ²⁾, jak ukázaly drastickým způsobem mnohé publikace ³⁾, jak ani sám protestant a vládní referent p. Lichtenberger ⁴⁾ zapřítí nemůže: ona však jako neodolatelnou mocí pužena pokračuje v díle svém, laicizujíc školy veřejné s cynickou důsledností. vyhánějíc kněze, bratry a sestry ze škol a nahražujíc náboženské vyučování svou l'éducation morale a civique, vzdělanou na základě názorů buď pohanských buď filosofických. Zvolna a opatrně, ale bezohledně jde za svým cílem.

Nyní vlastně po afféře Panamské neměli bychom se tomu ani diviti; ten duch, který způsobil Panamu, nemůže ani jinak jednat.

Na důkaz jaké smýšlení panuje ve kruzích vládnoucích, uvedeme jen dvě věci. Nedávno slavena byla národní slavnost v Lille. Přijel tam sám Carnot. Všecky úřady byly pozvány a přijaty Carnotem, pouze katolická universita Lilleská, která dnes již tak slavného jména požívá, nepřipuštěna a nepozvána. Smýšlení kruhů od vlády inspirovaných a závislých jasně objevuje se nám, když vzpomeneme, jak letos o naší záležitosti vyslovily se les conseils généraux, generální rady. Citovaný již Bulletin podává o nich resumé následující, které nelze nikterakž nazvati příznivým, uvádíme ho pod čarou, jest příliš charakteristické ⁵⁾.

¹⁾ Livret des facultés catholiques de Lille pag. 23.

²⁾ Les Etudes religieuses r. 1892 číslo zářiové.

³⁾ Na př. brožura: Écoles laïques écoles diaboliques, Toulous p. 40—48.

⁴⁾ Viz Stimmen aus Maria Laach r. 1892 p. 365.

⁵⁾ Bulletin r. 1892 p. 750 a 751: Deux conseils généraux, celui des Vosges et celui de l'Aveyron, tous deux republicains, ont demandé, que les écoles laïques fussent reouverts aux curés pour l'enseignement du catéchisme en dehors des heures de classe.

Trois autres, ceux du Gard, de l'Hérault et de l'Isère, ont demandé, dans des formules plus ou moins brutales, que le gouvernement procédât le plus tôt possible à l'achèvement de l'oeuvre de laicisation scolaire.

Celui d'Indre-et-Loire a tout simplement adopté le voeu célèbre sous le nom de voeu Pochon-Cocula, tendant à interdire l'accès des grades écoles de l'État

Podobně i ostatní. Všady ovšem povstali katolíci na obranu svých práv, ale jak vidno, byly velkou většinou dány návrhy, svědčící o hluboké nenávisti ku všemu pozitivnímu náboženství.

Avšak katolíci francouzští brání se statečně. Sotva našla by se dnes druhá země, která by pro školu katolickou tolik vykonala. Francouzským katolíkům nemůže ani nepřítel upřít uznání a cti v nerovném jich boji s vládou, za věc tak eminentně kulturní.

Tolik za úvod. Ostatně budeme míti ještě příležitost poukázat na některé kroky vlády. V dalším promluvíme nejprve všeobecně o školách katolických, přihlížejíce ku školským poměrům francouzským i státním, pokud se nám to pro účel práce vidělo býti nutným, a pak promluvíme zvlášť o školách školských bratří de la Sallových, které jsou vzorem všem ostatním školám církevním.

*
*

V tuto dobu jsou ve Francii vlastně již jen školy státní a školy bratří čili školy kongregační. Dříve bylo mnoho škol soukromých laických, to jest soukromých škol laiky vydržovaných. Vyučování náboženské se v nich udělovalo podle vůle rodičů. Nyní tyto školy mizí a dívky vstupují buď do škol státních beznáboženských nebo do škol svobodných bratrských. Dříve bývaly ve mnohých místech školy *veřejné*, ve kterých vyučovali bratří; nyní však se zrušují. Zákonem ze dne 30. října 1886. ustanovuje se, že bratří ve školách veřejných víc vyučovati nesmí. V takových místech povstává z veřejné školy po vyhnání bratří škola státní beznáboženská s učiteli nebo učitelkami světskými. Tento proces jest známý pod jménem *laicisation* ¹⁾. Co se týče škol chlapeckých, byla tato laicisace, nebo měla býti ukončena 1. říjnem 1891. Je-li skutečně úplně provedena, nelze s jistotou říci; tolik však jisto jest, že u veliké většině jest vykonána. Zlaicisovaných těchto škol jest ovšem na tisíce; často námi již citovaný „Bulletin“ uváděl jich v každém čísle celé stránky. Co se chlapeckých škol tedy týče, jsou nyní již jen chlapecké školy státní a školy církevní. Laicisace škol dívčích provedena ještě není. Potkává se s většími obtížemi nežli školy chlapecké, poněvadž o církevní školy dívčí není jednak s důstatek postaráno a rodiče pak jen těžce se odhodlávají posílati dívky do škol beznáboženských. Vláda tudíž jest nucena, aby mysle příliš nepobouřila, postupovati zvolna.

Uvedeme zde ještě jednu celkovou návštěvu škol státních a církevních, jak ji uvádí státní statistika, o níž svého času ve „Vychovateli“ již jsme pravili, co o ní dlužno souditi ²⁾.

à tous les jeunes gens, qui n'ont pas passé au moins trois ans dans les établissements officiels.

Le voeu ayant pour objet de contraindre les fonctionnaires à faire élever leurs enfants dans les collèges et écoles portant l'estampille du gouvernement, a été adopté par le conseil général de Saône-et-Loire, et repoussé, pour de vulgaires raisons d'intérêt, par ceux de la Côte-d'Or et du Jura.

Le conseil général de la Mayenne a demandé que la laicisation des écoles de filles ne se fit que sur l'avis des conseils municipaux et du conseil départemental.

Deux conseils généraux seulement ont émis des voeux nettement favorables à l'enseignement chrétien; ceux de la Loire-Inférieure et de Maine-et-Loire.

¹⁾ Viz Vychovatel r. 1892 p. 122.

²⁾ Bulletin r. 1892 p. 580.

Školy státní čítaly:

1886—1887	4,505.109 žáků
1887—1888	4,492.894
1888—1889	4,446.851
1889—1890	4,405.543

Svobodné školy katolické, zvláště ovšem školy kongregační čítaly

1886—1887	1,091.810 žáků
1887—1888	1,123.616
1888—1889	1,176.550
1889—1890	1,196.024

Z této statistiky vidíme, že počet žactva na školách církevních rok od roku roste, kdežto na školách státních vždy víc a více klesá. A rostl by ještě více, kdyby o církevní školy jen všady mohlo s důstatek postaráno býti. To ovšem není možné, poněvadž, jak známo, školy beznáboženské vydrží stát, školy církevní však musí si katolíci vydržovati na útraty vlastní, nákladem soukromým rodičů, obcí a p. a platiti tak daň dvojí.

Dále zatím co návštěva veřejných škol klesá, roste nevysvětlitelným způsobem náklad na ně ročně o několik milionů. Letos ku př. obnáší školský budget 125,110.446 fr., tedy opět o 2,143.021 fr. více než loni. S vedlejšími výdaji přesahuje 200 milionů fr.¹⁾

Neméně podivuhodné jest, že ač počet žactva klesá, množí se počet učitelů. Tak roku

1888—1889	bylo 87.024 učitelů
1880—1890	87.834

tedy o 810 více než loni²⁾.

Škol uvádí statistika státní, kterou ovšem nutno vždy jen s rezervou bráti³⁾

státních	63.040
kongregačních	18.631

Pojem o počtu žactva v jednotlivých třídách bylo by si lze jen tenkrát učiniti, kdyby statistika uváděla počet dítek a počet tříd. Toho ale opatrně nečiní, poněvadž by procento žáků, navštěvujících třídy státních škol, ukázalo se velice malým. V počtu 18.631 škol kongregačních uvádějí se patrně i domy bratří, což ovšem dává pak bilanci úplně nesprávnou. Jisto jest, že ve městech, kde stávají obě školy jak církevní tak státní, jest jen málo takových, ve kterých školy církevní jsou slabší než školy státní. Celkem jeví se poměr návštěvy, jak jsme již ve „Vychovateli“ ukázali, takto: v konkurujících školách navštěvuje $\frac{1}{3}$ žáků školy státní, $\frac{2}{3}$ žáků školy církevní. Letos jest tomu opět tak⁴⁾. Opak stává se obyčejně jen tam, kde bratří nemohou větší počet dítek přijati. (Pokračování.)

¹⁾ Bulletin r. 1892 p. 673.

²⁾ Bulletin r. 1892 p. 585.

³⁾ Annuaire de la Jeunesse p. 23., Paris.

⁴⁾ Bulletin 1892 p. 617. seq. a 560 seq.; Vychovatel r. 1891.

Poměr katechetů škol obecných a měšťanských ku státnímu školdozorství.

Neznalost zákonů a nařízení týkajících se poměrů katechetů k c. k. školním inspektorům zavinila, že tu a tam inspektor překročil svou pravomoc a katecheta nevěděl si rady. Jsme přesvědčeni, že velmi mnohým pp. katechetům se zavděčíme, když o této otázce promluvíme a zákony a nařízení jak církevní tak státní uvedeme.

§ 1. říšs. z. ze dne 25. května 1868. č. 48. zní: „Nejvyšší řízení veškerého vyučování a vychovávání a dohlížení k němu přísluší státu a vykonáváno bude orgány zákonem k tomu ustanovenými“, a § 2.: „Bez újmy tohoto práva dohledacího zůstaveno jest každé církvi nebo společnosti náboženské, aby opatrovala a řídila vyučování a cvičení v náboženství rozličných vyznáváčů víry ve školách obecných a středních a aby k obojímu dohled měla.“ § 5. říšs. z. ze dne 14. května 1869. č. 62. praví: „Vyučování v náboženství opatřovati a předkem k němu dohlížeti přísluší úřadům církevním.“

Jiná ustanovení, jichž netřeba uváděti doslovně, ponechávají církvi právo stanoviti, jakých knih učebních při vyučování náboženství lze užívati, jak látku na jednotlivé třídy rozvrhnouti, k vyučování katechety dozírati, zkoušky v náboženství s dítkami konati. Jen toho kněze může školní úřad ustanoviti za katechetu, kterého církev uznala za působitelého.

Nepřihlížíme-li tedy ani k právu božskému, jaké má církev k vyučování náboženskému a dohledu k němu, vyplývá z oněch zákonů, že katecheta *co do obsahu a metody vyučovací* zodpověden jest svým představeným církevním, totiž biskupskému ordinariátu a vikáři. Na tomto právu svém církev státi musí a vždy si ho bude hájiti. Zákony říšské jí to právo zaručují a proto si ho nedá obmeziti podřízenými orgány státními.

To uznává a jasně praví zemský zákon Solnohradský (ze dne 31. prosince 1874. č. 11.): „Dohlížeti k vyučování náboženskému nenáleží okresnímu inspektorovi, nýbrž církevnímu vrchnímu úřadu.“ U nás v Čechách dává ovšem zákon inspektorovi právo dohledací k vyučování náboženskému, neboť § 34. zákona zemského ze dne 24. února 1873. č. 17. praví: „Okresní inspektor školní předkem koná právo dohledací správě státní vedle § 2. (snad § 1.?) zákona ze dne 25. května 1868. k vyučování v náboženství náležející.“ Avšak k čemu se tento dohled inspektorův na katechety vztahuje, objasňují následující zákony: § 5. říšs. zák. ze dne 14. května 1869. zní: „Učitelé náboženství, úřady církevní a společenstva náboženská mají *šetřiti zákonů školních a nařízení*, v mezích těchto zákonů od úřadů školních vydaných;“ zákon říšs. ze dne 20. června 1872. č. 86.: „Kdo na některé škole náboženství vyučuje, poddán jest u vykonávání svého úřadu učitelského *v příčině discipliny* tomu, co o tom nařizují zákonové školní.“ Vynesení pak zemské šk. rady čes. ze dne 9. června 1873. č. 6813. nařizuje: „Učitel náboženství se stálým platem ustanovený, který má řádně býti vzat v přísahu, a jenž jest údem sboru učitelského, má vykonávati rovněž jako jiný učitel *veškeré povinnosti*, při čemž hleděti jest zvláště také k počtu hodin vyučovacích zákonem vyměřenému.“

Z toho vysvítá, že dohled inspektorův na katechetu vztahuje se k tomu, aby vyšetřil, zachovává-li katecheta zákony školní, zvláště řád školní a vyučovací, vy-

konává-li jako jiný učitel všechny povinnosti, jak se chová k učitelům, dbá-li čistoty místností školních, obcuje-li konferencím, jak trestá děti, jak nad nimi bdí, nezkracuje-li vyučování, přichází-li v pravý čas do školy, oznamuje-li onemocnění své správci školy atd.

Nemá-li tedy inspektor práva poučovati katechetu, jak by měl učiti (mimo chodem podotýkáme, že se tomu katecheta učil od svých učitelů), nemá práva u příležitosti inspekce své činiti poznámky a výtky katechetovi. Domnívá-li se, že katecheta se v něčem provinil, má právo oznámiti to školním úřadům.

Proto také vydal nejdůstojnější biskupský ordinariát brněnský nařízení as roku 1876. vzhledem ku poměru katechetů ku státním školním dozorcům, v němž uvádí jakožto pravidlo jednání reskript, který dala apoštolská stolice apoštolské nunciaturě ve Vídni 10. prosince 1874. a v němž praví, že biskup ze zvláštních příčin a okolností od něho vyložených může dovoliti katechetovi, aby pokračoval ve vyučování náboženství, když inspektor školní vkročí do třídy, avšak s tou podmínkou, aby katecheta neodpovídal na jakoukoli interpellaci nebo poznámku, kterou by jim inspektor vzhledem k jich vyučování neprávem (abusive) učiniti si dovolil.

Mimo to ministr kultu a vyučování vyjádřil se takto k biskupskému ordinariátu ve sv. Hypolitě 22. února 1875. č. 7465.: „Co se týče poměru státních dozorců školních k vyučování náboženství na školách obecných, zakládá se to již v působnosti těchto orgánů, aby k tomu hleděli, aby i při vyučování náboženství všeobecný řád školní a vyučovací byl zachován a vše se opominulo, co by mu bylo na odpor. Mimo to se nerozpakují naříditi, aby státní školní dozorcí u příležitosti inspekce, jež konají, bezprostředních poznámek a poučování učitele náboženství se zdrželi a jakékoli upozorované nepřislusnosti školním úřadům oznámili, které neopomenou příhodné odpomoci od církevního úřadu žádati.“

Hledě k tomu a předpokládaje, že státní školní dozorcové mezi onoho ministerského přípisu nebudou překročovati, nařídil b. ordinariát ve sv. Hypolitě 24. března 1875. takto:

1. Při školních inspekcích, jež konají c. k. školní inspektorové, nečiníc rozdílu, zda příchod c. k. inspektora dříve byl oznámen anebo neočekávaně se stane, smí a má učitel náboženství, je-li povinen dotýčného dne dle rozvrhu hodin ve škole učiti, *u přítomnosti c. k. šk. inspektora vyučovati jak obyčejně;*

2. totéž platí, navštíví-li školu jiné osoby školního úřadu.

Kdyby se mělo státi, že by se přihodily obtíže zvláštní anebo překročení mezi stanovených oním ministerským přípisem, *musilo by se to ihned oznámiti bisk. ordinariátu.* Ostatně nechť mají pp. katecheta, aby zamezili nemilé kolise a zachovali pravé stanovisko, na paměti všeobecné pravidlo: „ne ipsi magistri religionis cuicumque interpellationi vel observationi respondeant, quam inspector circa eorum lectiones abusive (překročením mezi označených oním ministerským přípisem) facere praetenderet.“

Náš nejdůstojnější ordinariát dodává: „V arcidiecezi zdejší jsou poměry stejné; a proto není pochybnosti, že i důstojné duchovenstvo naší arcidieceze výše uvedeným nařízením v podobných případech se řídit může a má.“

Že c. k. školní inspektorové nemají práva dohlížeti k náboženskému vyučování *co do metody*, potvrdil náš nejdůst. arcib. ordinariát znovu r. 1877., když takto oznámil duchovenstvu: „Různé časopisy přinesly během tohoto léta zprávu o jakémisi výnosu ministerialním, který vyučování náboženské v ohledu paedagogickém rovně každému jinému vyučovacím předmětu pod dozor zákonně ustanov-

vených zřízenců staví a okresním a zemským školním inspektorům zejména ukládá, by udělováním potřebné rady a návodu k tomu působili, aby se také při vyučování náboženském dle methodických obecně uznaných zásad pokračovalo a, kdyby se jakési neshody vyskytly, které by prospěchu vyučování v celku na odpor stály, aby c. k. zemská školní rada o tom dotýčným ordinariátům sdělila a c. k. ministeriu podrobnou zprávu učinila.

Poněvadž podobný takový výnos nejenom přirozenému právu církve, nýbrž samým ustanovením zákona o dozoru nad vyučováním náboženským odporuje, vidí se k. a. konsistoř pohnutu, důstojnému duchovenstvu uspokojivou zprávu dáti, že *takový výnos vůbec a zvláště pro království české vydán nebyl.*“

Ježto pak zákony a výnosy ony jak církevní tak státní novějšími změněny nebyly, jest povinností každého katechety, aby se jimi řídil a hájil tím stanoviska církevního. Tak-li učiní, jistě bude správně jednati. Katecheta kněz, jenž při svěcení svém skládal sliby Bohu a biskupovi, jenž častěji účtuje s Bohem a sliby ony mu obnovuje, pamětliv jsa kladení účtů způsobení svého na věčnosti, nepotřebuje hrozivé metly státního inspektora.

V. Šimáček.

V americké škole.

Rusky napsal **Grig. A. Mačtet**. Přeložil **Jaroslav Janeček**.

Budiž dojem, jaký činí společenský život ve Spojených Státech na člověka opodál stojícího, jakýkoliv, ať již stává se on nadšeným jeho ctitelem anebo zlobným hancem, — přece jest v životě americkém jeden zjev, jenž na všechny činí dojem nejpříjemnější, nejmilejší, stejně silný jak v lidnatých městech tak i v prériích. Jest to škola, „posvátné místo“ pro Američana. Tam on se učí vážit si člověka, „nečiniti jinému to, co jemu samému není milo“, vážit si a milovati práci a opovrhovati leností. Tam nabývá ducha občanství, citu vlastní důstojnosti, návyku považovati sebe „svým vlastním pánem“, slovem všeho toho, co tvoří jeho svéráznost. Škola jest Američanům otázkou života a smrti vzhledem ke státu, jakž vyslovil se jedenkrát jistý řečník na „školním meetingu“. — „Nebud' u nás tak mnoho škol, zastav se byť na okamžik kvalitativní i kvantitativní jich vzrůst, — a my byli bychom setřeni, smyti, zničeni přílivem polovzdělané massy evropských přistěhovalců.“ — A to právě jest příčinou, proč Američan tak miluje, tak hýčká svou školu, tak si jí váží, proč on, jenž tak nerad „pouští peněz do větru“ vždycky s odhodlaností a z veliké části i z vlastní iniciativy, obětuje na školu ne dollar anebo deset dollarův, ale tisíce tisíců; proto právě i kongres *za prvou* svou povinnost pokládá úlohu rozvití školství, tak nerozlučně spojeného s bohatstvím a mohutností říše, vida v něm zálohu všeobecného blaha, dobrých poměrů a moci. Za poslední občanské války zkušenost ukázala, že vzdělaní občané, kteří nikdy v ruce zbraně neměli, v případě potřeby mohou utvořiti nepřemožitelnou armádu a vésti dlouhou úpornou válku, stojící jinak nesmírné peníze.

Školy, školy a školy, — toť heslo Ameriky, její naděje, její síla, toť nač obětuje ona více než na co jiné, svých prostředkův. *)

*) Ve spojených Státech jest t. zv. „Školní fond“, sestávající z pozemků, kongresem darovaných, a kapitálů, k rozvití školství určených. Pozemky spravuje zvláštní inspekce, prodávají se jen tenkrát, když ceny jsou nejvyšší.

System i program vyučování jsou totožny ve všech prvopočátečních, elementárních školách ať jsou kdekoli, v prérii uprostřed pionérův osvěty, anebo v lidnatých městech. Školní budovu pozná obyčejně každý bez všelikého namáhání; jest to vždycky největší, nejkrásnější z budov, s tradicionelní vízkou, v níž umístěn jest školní zvonek. Ve vnitř jsou dvě, někdy i tři veliké, náležitě světlé, vysoké světnice, pěkně vybílené, dokola s černou, širokou tabulí, zaměňující naši obvyklou školní tabuli, umístěnou od podlahy tak, aby žák kteréhokoliv vzrůstu pohodlně na ní mohl křídou psát. Po délce světnice stojí ve dvou řadách lehké, velmi vkusné rozkládací lavice, jejichž zvláštní výhoda je v tom, že písící žák nenaléhá hrudí na okraj vrchní desky. Proti lavicím stojí neveliký učitelův stolek s úderným zvonkem; v jednom koutě železná kamna, ve druhém skříň s knihami; po zdích visí zeměpisné mapy a zoologické obrazy. Nad těmi, po římsách, — velikými písmeny napsány jsou výroky písma svatého: „miluj bližního svého,“ — „co tobě není milo nečiň i jiným“; principy z občanského zákonníku: „před Bohem a zákonem jsou všichni rovni“, „uč se milovati vlast a velikých předků, založivších republiku“, atd., a též i jména historických osob: Galilea, Newtona, Washingtona, Franklina atd. Učebná osnova škol jest nevelika: čtení a psaní (anglický jazyk); všecko počtářství; vlastivěda a seznámení se s ostatními říšemi; přírodopis a dějepis. Ale interesenti mohou vždycky účastni býti i vyššího, doplňkového kursu u učitele školy, taktéž bezplatně. V tomto vyšším kursu se vyučuje: podrobné skladbě, slovesnosti a dějinám literatury, algebře, geometrii a všeobecným vědomostem z fysiky. Na vyučování a vše, co se týče vnitřního zařízení školy, dohlíží místní výbor, kterýž ze svého středu volí školní inspektory, povinné neustále školy revidovat, dohlížet k osnově, úspěchu, k poměru žáků k učiteli, kterýž také tímto školním výborem se volí po návrhu těchže inspektorův. Školní disciplina směřuje hlavně k tomu, aby zachovávana byla rovnost, jak mezi žáky, tak mezi žákyněmi (děti obého pohlaví učí se vždycky pohromadě); proto také nikdy neseťkáte se s rozporův mezi dětmi bělochů, černochův a indiánův. Za tímž cílem, vzhledem ku množství amerických sekt, — z osnovy školního vyučování úplně vynecháno náboženství, jemuž vyučují se dítky od rodičův a pastorův sekty doma.

Rozhodnuv se choditi do školy, odebral jsem se ke staršímu jejímu učiteli, Williams-ovi, jenž školu spravoval, zastáváje úřad našeho ředitele. Zastihl jsem ho an dojí krávu, a zatím co on obratně a rychle konal svou práci, já mu vyprávěl kdo jsem, co chci, a on zase dotazoval se mne na mé vědomosti. Zahnav krávu do stáje a ubíraje se se mnou domů — pozval mne laskavě k sobě, — master Williams se usmál.

— Víte co vám řeknu?

— Nevím, sire, nemám ani tušení, — odvětil jsem.

— Řeknu vám, že jste prvním Evropanem, jenž za sedmiletého mého zde působení, jakožto ředitele školy, počíná tak, jako vy, — učením se jazyku a vzhledem k tomu vstupuje do školy. Evropa, bohužel! obdaňuje nás typy právě opácnými... Jsem tomu velmi, velmi rád, sire!... Ba mohu říci, že mne to blaží!

Přijal mne velmi laskavě, seznámil mne se svou chotí, rozumnou, velmi vzdělanou to ženou, rodilou podobně jemu z New-Yorku, a pozval k obědu. Při obědě jsme se rozhovořili. Master Williams studoval na východě, byl dobrým filologem a mluvil plyně německy a francouzsky, takže náš rozhovor byl velmi zábavný. Žil v dostatku, měl hezkou a drahou bibliotéku, v níž bylo lze nalézti všechny klassiky, veliké spisovatele a učence Evropy, a velmi mnoho děl paedagogických. Ku konci

navštěvoval jsem jej velmi často, téměř každodenně, a zhusta jsme spolu hovořili o tom neb onom, za tím co on štípal dříví, pumpoval vodu, přenášel ze zahrady zelí, zemáky a pod., anebo čistil koně.

— Zajisté že na prvý pohled zdáme se vašemu bratru, Evropanu, býti podivnými? — tázal se mne jedenkrát.

— A v čem?

— Takto!... Váš základní princip štěstí jest: — co možno nejméně pracovat a co možno nejvíce těžiti ze služeb druhého... Pamatuji se, že u vás za nepřístojné se považuje, aby někdo sám si vlastní boty ke správě donesl, — z té příčiny, cestuje u vás, s chutí jsem se zasmál... Nu, a u nás tomu jest právě naopak!...

Škola měla tři třídy kromě tak zvané „doplňující“, v níž se učili ti, kdož prošli už školu a přáli si ještě vědomosti své v tom nebo onom předmětu doplniti. S prvými dvěma třídami, nižší a prostřední, obíraly se učitelky, se třetí master Williams. V této třetí třídě zaměstnávali se i „doplňující“, jak jich žáci nazývali. Všecky třídy, i nejnižší, i prostřední, i nejvyšší, dělily se každá na tři oddělení, tak že — nepočítajíc v to „doplňujícího kursu“ — bylo oddělení devět. — Roztřídování na oddělení považoval Williams nezbytným za tou příčinou, aby všichni žáci stejně se učili důkladně naučené si osvojili, — a toto třídění hlavně vedlo se na základě schopností a dospělosti žáků. Williams uvažoval:

— Mám-li ve třídě žáky velmi nadané, kteříž rychle za mnou pokračují a rychle učivo si osvojují, — mám i prostřední, s nimiž třeba více pracovati, a málo schopné, kteří jen s velikým namáháním chápou, — a tím už přirozeně mám tři oddělení... Kdyby nebyli na oddělení dělení, kdyby s každým oddělením zvláště se nepracovalo a ke schopnostem žákův se nepřihlíželo, ale vůči všem současně jedny a tytéž požadavky se kladly, — tu budu mít ve třídě velmi málo „prvých“ a velmi mnoho „posledních“... Ale ve třídě mají všichni důkladně znáti své učivo! Toť je principem našich škol, sire!

- Druhého dne po besedě s masterem Williamsem odebral jsem se do školy.

Přišel jsem ještě velmi časně, po prvém zvonění; nebylo tam stráží, jen jediný čtrnáctiletý chlapec, žák (sirotek, jenž dobrodinci byl vydržován), štípal dříví a nosil je do tříd. Ale žáci brzy počali se scházeti a já jsem velmi se zara- doval, že mezi nimi jsou i lidé úctyhodného věku s úctyhodnými, dlouhými vousy na bradě. Seznámili jsme se brzo; byli to lidé, kteří chtěli se obíratí algebrou, geometrií a anglickou literaturou. Jeden z nich byl postilion, vozivší v učité dny poštu; tři byli kupeckými mládenci, jeden obuvníkem, jeden kovářským pomoc- níkem a tři byli farmery... Brzy objevily se i žákyně, mezi nimiž bylo nemálo 16, 17 i 18 letých nevěst, obírajících se těmitéž předměty, jako moji známí. Se- známil jsem se s nimi také záhy. Opravoval jsem jim početní úlohy, ony mne zkoušely z anglického jazyku a hlasitě a přátelsky se smály, když jsem natrhoval slova anebo nedovedl odpovědět.

Už tím veliká jest škola americká, že dává vznik takovým přímým prostým a rozumným poměrům obého pohlaví k sobě... Ani nechutného ucházení se, zahrávání s láskou, „házení očkama“, dvousmyslných žertů a narážek nenaleznete v americké škole... „Škola jest posvátné místo, kde žáci a žákyně pokud jsou ve třídě, jsou si bratry a sestrami,“ — říkával mně Williams a mluvil svrchovanou pravdu. —

Dorostlá dívka těší se v Americe nejširší svobodou; nikdo jí neukazuje jak se má chovat, s kým a kdy chodit atd.; nikdo nebdí nad její zachovalostí věda,

že jest jí samé dražší než všem okolním. Chodí s kým jí libo, navštěvuje koho jí libo v plné jistotě, že nikdy od nikoho neuslyší nějakého pokárání, nějaké poznámky, ježto všichni považují jí ne za pouhou masku, ne za vosk, tající před „plamenem mužské tváře“, ale za úplně samostatného člověka, který bdi sám nad sebou a který sám dobře ví, jak se má chovati... Nikdy nesetká se ani s opovázlivostí, ani drzostí, ani dvojsmyslností, nikdo nikdy ji neurazí, nikdo si nedovolí způsobiti jí nejmenší nepříjemnosti (za to na polo by ho ubily) a proto ona k mužovi se chová, ne jako k bytosti, které až do vdavek třeba se báti a varovati, ale jako k příteli dobrému známému, sobě rovnému člověku.

Pokud jsem takto ve třídě se svými dospělými soudruhy besedoval, dolétal sem z venčí hluk, křik a zpěv školních „boy-ů a miss“, házejících na se sněhové kule, povalujících druh druhu do sněhu, atd. Není jim třeba nijakých dozorcův a nešťastných případů, ba ani přespřílišné rozpustilosti a rvaček, po celý čas mého přebývání ve škole nebylo; musím i podotknouti, že též ani donášek, žalob a p. nebylo. Chlapci sami se s „provinilcem“ vyrovnají, vzhledem k čemuž mají své presidenty, senatory, kongres a p.; jich rozsudky jsou bez apelací a ihned se sykonávají. Toť všeobecný charakter vychování amerických dětí. Chlapci jsou téměř úplně nezávislí a svobodní, a rodiče uznávají zákonnost jich dětských „spolků“, rozsudků jich dětských „jury“, nemísí se v jich poctivé „zákony“, vypracované dětským „kongresem“, — jež všemi dětmi, členy „spolku“, střežou se svatě a nerušitelně. Ba naopak, samy rodiče se snaží vzájemnou solidarnost dětí povzbuzovati, rozmáhati v nich společenskost, samočinnost, a na jich „samosprávu“ pohlížejí jako na školu, lépe než cokoliv jiné, vytvářející budoucího občana a lépe než cokoliv jiné, pěstující disciplínu.

— Tímto způsobem, — říkávají, — naučí se děti ctíti zákony.

Jedenkrát zapomněl jsem si ve škole svou porte-crayon, velmi hezkou, již jsem si přivezl s sebou z Evropy. Hledal jsem ji horlivě a rovněž horlivě, téměř neunavně pomáhal mi hledat i jeden žák, syn ředitele ústavu. — ale v konci konců oželil jsem ji jako ztracenou. Ale po několika dnech, když jsem po obědě seděl v ústavě a učil se, tu týž žák rychle a ve velkém rozechvění ke mně přiběhl.

— Sire, — přeje si vás vidět president!...

— Kdože? Jaký president? divil jsem se.

— President žakovského spolku a jury!...

Vyšel jsem k „presidentovi“, zdravému, hezkému, patnáctiletému hochovi, Vedle něho stáli dva členové „jury“.

— Nazdar, pane presidente! — řekl jsem, — co je vám libo?

— Nazdar, sire, — odvětil chlapec nadmíru důstojně. — Přišli jsme vás prosit, byste nám věnoval několik minut za příčinou.

— Prosím, prosím!... Oč se jedná?

— Ztratil jste tužku?

— Ano, sire.

— Nemohl byste nám ji popsati?

Popsal jsem ji.

— Není to ta? — tázal se „president“, vytahuje z kapsy mou tužku.

— Táž!

— Tedy si ji vezměte, sire!.. Našel ji žák prvé třídy a nechal si ji...

Naše „jury“ mu přisoudila pokání.

— A jaké pak pokání?

— Bude musit zítra před učiteli celé třídě se přiznat a slíbit nikdy toho už neučiniti! Nemáte proti tomu ničeho, sire?

— Ničeho!

President a členové jury pozdravili a odešli. Příštího dne, ve veliké školní síni, kdež shromážděni byli všichni žáci a učitelé, chlapec, roně hořké slzy, činil pokání. Vyprávěl, že měl z tužky radost, a proto spáchal takovou hanebnost, — nechal si nalezenou věc, — ale nikdy vícekrátě toho neučiní! . . . Všichni mlčky mu naslouchali, brvy majíce pochmurně svráštěny, a když „pokání“ se skončilo, tu chlapcův otec, také zde přítomný, vzal ho za ruku a přivedl jej k masteru Williamsovi.

— Sire, buďte tak laskav a přečtete mu nyní zákon! — řekl mu.

Master Williams rozevřel jakousi právnickou knihu a hlasitě, slavnostně četl: „Všeliké zatajení, podobně jako zmocnění se cizího majetku, — jest zločejství. — Usvědčen byv někdo v takovém přestupku, po vsí spravedlnosti nemůže býti všeobecných občanských práv více účasten . . .“

— Slyšíš?! — doložil otec, — slyšíš?! — ten přestane býti občanem!

Chlapec plakal .

Nyní vrátím se ke škole. Byl jsem brzy obklopen žáky, kteří sice prudce do třídy vrazili, ale pak nadmíru klidně po svých místech se rozesadili . . . Plácali mne po rameni, dotazovali se, kdo jsem, ukazovali mně, patrně chtějíce se zavděčiti, mapu Ruska s nedostatečným místopisem, jehož větší část zůstavena byla sněhu a vlkům, zvali mne, abych se s nimi houpal na konících atd., pokud nezvalo se třetí zvonění a pokud mr. Williams nevstoupil do třídy. Vše utichlo, všechnen hovor přestal. Williams stiskl nám dospělejším ruku a jal se svlékati. Svleknuv se usedl za svůj stolec a stiskl vzpružinu zvonku. To bylo znamením, že vyučování počalo; počalo se pěním: děti, dospělí, chlapei i dívky, všichni tvořili jeden družný chór, pějící jeden z oblíbených národních hymnů, plný slavných jmen a národní zmužilosti . . . Zpěv se skončil — počalo vyučování.

Třída, jak jsem již pravil, byla rozdělena ve tři oddělení. Dorostlí učili se jen svým vyvoleným předmětům. Já, chtěje si osvojiti anglickou výslovnost a dobře naučiti se jazyku, zabýval jsem se anglickým jazykem se všemi odděleními dítek, a když vyučování jazyku se skončilo a nastoupily jiné předměty, tu zabýval jsem se překladem z ruského na anglický jazyk; tyto překlady pak odevzdal jsem Williamsovi, jenž doma je opravoval a příštího dne opravené mně odevzdával. Ani napomínání, ani pochval nebylo. Jenom ke konci téhodne dával Williams lepším žákům zvláštní „známky pilnosti“. Vše konalo se po zvuku zvonku, a žáci velmi dobře znali svoje pravidla. Po zpěvu udeřil Williams třikrátě na zvonek. Po prvé zazvonění vstalo celé druhé oddělení, po druhém pohnulo se ku předním prázdným lavicím, po třetím usedlo do nich a počalo čtení, vyslovování zvláště obtížných typických slov, a jich zapisování (pravopis). Prvé oddělení zatím současně obíralo se krasopisem a třetí vypočítáváním daných početních úkolů. Když skončilo se přímé vyučování jazyku se druhým oddělením, což bylo taktéž zvoněním označeno, tu povstalo prvé oddělení a šlo na místo druhého, a druhé obíralo se krasopisem i učil jsem se nyní s oddělením prvé. Třetí, nejvyšší oddělení, současně položilo své sešity na učitelův stůl a obdrželo od něho téma malého slohového úkolu. Učivo prvé skupiny bylo totéž jako učivo druhé, jenom že články ku čtení a příklady byly snažší. Zakončiv vyučování skupiny zvukem zvonku, Williams spojil obě oddělení a jal se učiti zeměpisu, nejvyššímu pak oddělení dal řešiti geo-

metrickou poučku (nechal vždycky žáky samotné dodělávati se výsledku, a to byla metoda výtečná). Po tomto vyučování byla hodina oddechu — za příčinou oběda. Po obědě bylo vyučování pravopisu a dějepisu. Všech žáků ve třídě bylo 67.

V druhých světnicích, s naší sousedících, vyučovaly učitelky čtení. I ony měly své oddělení, a přece byly tu jen 6, 7, 8 a 9leté děti... Při vyučování neviděl jsem ani slzí, ani trestů, ani dovádivosti, ani neslyšel jsem křiku učitele ani vyhrůžek; všichni byli zaměstnáni, všichni úsilovně pracovali... Velice jsem se divil tomu taktu, té zdrženlivosti, te lásce, s nimiž Williams k žákům se obracel, jeho pozoruhodnému umění objasniti dětem vše, co bylo jim nesrozumitelné a obtížné. Ani jedenkrát nezvýšil hlasu, ani jedenkrát neodřekl odpovědi na nesčíslné otázky, s nimiž se naň neustále obraceli, — a odpovídal na nejvýše zdvořile a velmi důkladně. Jestliže třída se smála, vyzvána k tomu byvši nějakým školským případem, smál se s ní i Williams; jestliže někdo šeptaje, nevšímal si jeho výkladů, požádal Williams mluvícího, aby opakoval co on řekl, při čemž rozpaky byly dotýcnému trestem. Ti, kteří ukončili jeden předmět a očekávali vyučování druhému, směli mluvit jen šeptem, aby ostatním nepřekáželi. „Jest to jedno“, říkával Williams, „z dlouhé chvíle budou tak jako tak mluvit, proč tedy zakazovat: nutiti děti, aby ve škole měli dlouhou chvíli — to by velmi škodilo.“ Za doby odpočinku všichni jej obstoupili, smáli se, žertovali, vtipkovali, někdy i na jeho řád, při čemž, rozumí se, on nezůstal dlužníkem.

Když po skončeném vyučování Williams, tiskna mi ruku, se tázal: „Nu, jak se vám líbí naše škola?“ — mohl jsem odpověděti jen vlastními jeho slovy: „škola — toť posvátné místo!“

A ona skutečně jest posvátným místem Američanu, kterýž ji hýčká, a s ní se mazlí, jako s tím nejdražším a nejbližším... Každý považuje za svou povinnost něco pro ni učiniti: ten přiveze dříví, onen kolem ní zasází stromy, třetí daruje jí knihy anebo mapy, čtvrtý opatří ji nábytkem, penězi atd. „Skládati se na školu, — toť všeobecně přijatá povinnost, jako třeba jinde skládati se „na pivo“ Málokterý odkaz zapomene místní školy, jíž téměř vždycky odkazujícím něčeho se dostane; stalo se to tak již obyčejem... Boháči se dary na školu předstihují, tak na př. Kuper vlastním svým nákladem založil znamenitou universitu, Astor podobně, Tweed, Gonard a jiní... Vůbec v Americe jeví se škola býti věcí národního kultu a národní cti.

PAEDAGOGICKÉ ROZHLEDY.

Škola polská na počátku našeho století.

(Dokončení.)

Část II. O trestech školních.

Najdou-li se přese všechnu ostražitosť žáci, kteří tak zapomenou se nad vlastním prospěchem, nad svými rodiči i budoucností vlasti, že zpráva školní uvidí se nucena užiti proti nim ostřejších prostředků, po-

slouží k tomu dostatečně prostředky následující, bude-li jich jen užito s náležitým zřením ku zvláštní povaze dětí, s náležitým stupňováním a zároveň s velikou šetrností, aby nesevšedněly. Tresty ty jsou:

1. Ukázati výrazem tváře nebo několika slovy svou nespokojenosť.
2. Pochváliti žáky, kteří věrně vykonali to, v čem provinivší se pochybil.
3. Ráznějším způsobem pokárati pro-

vinilce a ukázati krátce, ale určité na zlé následky provinění, zvláště kdyby se opakovalo.

4. Pohroziti zapsáním jména jeho ve třídní knize.

5. Žák pokáraný přečísti musí odstavec řádu školního, proti němuž se prohřešil.

6. Za deklamaci, již měl při zkoušce přednáseti, dá se mu práce jiná.

7. Žák přesadí se s vyššího místa na nižší. Odloučí se od spolužáků, poručí se mu státi u kamen, u dveří a časem i za dveřmi.

8. Přestupek jeho zapíše se do třídní knihy.

9. Žáku, který se na učení nepřipravuje, určí se pilný spolužák, který by jej před vyučováním zkoušel, je-li připraven nebo ne a profesorovi o tom podal zprávu.

10. Rektor nebo jeho zástupce prohlížeje třídy pokáře v třídní knize zapsané.

11. Nenapravitelného zavolá rektor k sobě, rádně mu domluví a pohrozí vězením.

12. Předvolá jej před celou konferencí učitelskou, pohrozí vězením delším, oznámí vše rodičům a zapíše provinilce do černé knihy.

13. Vězení přes poledne o chlebě a vodě, přineseném z bytu žákova. Při tom dáti jest mu přiměřené zaměstnání aby jej nečinnost nesváděla ke zlému, taktéž nesmí zůstatí úplně bez dozoru.

14. Žáci, kteří dobře prospěli, ale nechovali se mravně, nebudou při celoročních zkouškách veřejně čtení, pouze v soukromí se jim oznámí, že mohou do vyšší třídy postoupiti.

15. Čtení zlé censury žákovy privátně, veřejně ve třídě, při zkouškách a konečně při celoročních zkouškách o postupu, což státi se může jen se svolením Direkce vychovatelské.

16. Zpráva rektorova rodičům nebo jich zástupcům o špatném chování se žákově zasláním censury neb výtahu ze třídní knihy.

17. Dětem I., II. a III. třídy, na něž by výše uvedené tresty neúčinkovaly, pohrozí se trestem tělesným a zároveň vyličí jeho ošklivost.

18. Vykoná se trest ten sluhou školním.

19. Starším žákům a žákům tříd vyšších pohrozí se vyloučením ze školy.

20. Rodičům nebo jich zástupcům dá rektor výstrahu o pohrození vyloučení ze školy.

21. Vyloučení ze školy se provede, když se na tom konference učitelská větší

nou hlasův byla usnesla. O usnesení tom budiž podána zpráva rodičům neb jich zástupcům.

22. Kdyby titó žádali rektora, aby trest tento zmírnil a trestem tělesným jej nahradil, může to pro jednou býti dovoleno: Jinak musí žák bez ohledu na všeliké instance a prosby ze školy býti vyloučen.

23. Trest tělesný: předcházetí musí dvojí napomenutí, jedno soukromé a jedno veřejné, pak soud shromážděných učitelů za předsednictví rektora neb ustanoveného učitele. Profesor žákem uražený nemá hlasu rozhodovacího. O schůzi sepíše se protokol a zvláštní dekret, obsahující veškeré podrobnosti, to jest provinění žákovo, jež má za následek trest tělesný, jeho dřívější přestupky, dvojí napomenutí i užití všech způsobův a trestův, jež měly přestupkům zabrániti. Dekret ten, podepsaný rektorem i všemi profesory a opatřený pečeti školní přečte rektor u přítomnosti nejméně dvou profesorův obviněnému a otázce se ho, má-li co povědětí ke svému ospravedlnění. Po odpovědi žákově a opětné úvaze rektorově o ní vykoná sluha školní ve zvláštní místnosti u přítomnosti profesorů trest. Potrestanému rektor vloží na srdce, že místo opětného trestu tělesného bude ze školy vyloučen, aniž dostane se mu vysvědčení. Kdyby někdo ze spolužáku potrestanému se posmíval, zapsán bude pro necitelnost svou do černé knihy.

24. Černá kniha určena je k zapisování přestupkův a jmen těch žáků, kteří pro nemravné chování neb stálou nedbalost veřejně byli napomenuti. trestání na těle, vyloučení ze škol bez vysvědčení, konečně ti, kdož uvalili hanbu na celou školu, na celou třídu neb i na vlastní osobu. Z knihy té jenom ti mohou býti vymazáni, kdož stálou nápravu ukázali.

25. Dávati žákům klečeti, bítí je přes ruce nebo přes záda, strkatí jimi, tahati je za vlasy a za uši, užívati výrazu hrubých a podobně se žáky zacházeti učitelé se nesluší, neboť jej v očích žáků snižuje a ukazuje že sám nemá dobrého vychování, a jest také ve školách našich bezvýminečně zakázáno. Rovněž tak zakazujeme dávati z trestu učiti se na paměť, neboť chceme, aby žáci ve školách našich tak byli od učitelů vedeni, aby učení se ne za trest, ale za největší svoje štěstí považovaly.

Tresty výše uvedené, rozumně-li jich a svědomitě užíváno bude, úplně k zamezení přestupkův postačí. Výbor a užití jich při jednotlivých proviněních ponecháváme úsudku a svědomí správců škol připomínající

pouze, že trest mine se docela svého cíle, není-li přizpůsoben přestupku, osobě a okolnostem. Tentýž přestupek u dvou žáků musí často jinak býti pokárán. Dítě z domu dobře uvedené tím nejmenším trestem napravíme, na chlapce z domu zkaženého nestačí často ani přísnost největší.

Trestati přestupky mimo školu spá-

chané náleží z větší části domovu. Tresty nikdy se žákům ke zlému ve škole čítati nebudou. Vědomí o tom mohlo by býti ovšem mnohým více ku škodě než ku prospěchu. Chceme, aby školní mládež, nevědouc o hranicích moci nad sebou, milovala učitele své i bála se jich tak, jako náměstků svých rodičů i nejvyšší správy zemské.

DROBNOSTI.

Spolek pro vychování katol. učitelů (dílo blah. Jana Křt. de la Salla), stojící pod protektorátem Jeho Výsosti arciknížete Ferdinanda Karla Ludvíka, konal dne 26. m. m. večer výroční valné shromáždění za přítomnosti mnoha vynikajících osob zvláště ze šlechty. Po uvítání hostů Jeho Osvíceností princem Robertem z Windischgrätzů přednesl místopředseda Dr. J. Mattis výroční zprávu, z které vysvitá, že spolek tento pracuje sice tiše a bez hluku, ale vytrvale a odhodlaně na řešení otázky socialní. Za uplynulý správní rok sešlo se dílem příspěvky členů, dílem sbírkami a milodary pro noviciát a průpravnu křesť. školních bratří ve Strebersdorfu 13.383 zl. 42 kr., z čehož byla upotřebena jen malá částka na tiskopisy a jiné výdaje. Jak všude tak i zde byly velmi zdatně nápomocny dámy, tak zvaného výpomocného spolku dámského. Říšský poslanec dr. Gessmanu dokazoval ve své výtečné řeči, že jest nutno vrátiti se ku katolické škole konfessionelní a že jest povinností podporovati zvláště spolky takové, které vychovávají ve větším počtu buď křesťanské učitele, buď řeholní kandidáty pro stav učitelský, jako to činí spolek tento. Trefně poukázal ku chatrným výsledkům, tak zvané nové školy, která z počátku tolik toho vykonat slibovala, jak na poli národohospodářském, tak společenském, průmyslovém i vědeckém. Řečník byl odměněn hlučným potleskem. Po té byla podle stanov předsevzata volba vykonávajícího výboru a výpomocného výboru dámského. Na to vyvolal nový řečník důst. P. Müller z řehole Dominikánské svou jasně promyšlenou a se zápalen přednesenou řečí mezi posluchači nadšený souhlas. Poukázal k tomu, že náboženství musí býti základem veškeré pravé vědy a mravnosti a tudíž předem i vychování mládeže. Na konec děkoval předseda řečníkům za jejich

vřelá slova, a pozvav přítomné ku skvělému slavnostnímu shromáždění, jež se bude konati dne 1. března ve velkém sále hudebního spolku na oslavu papežského jubilea, a odporučiv spolek pro vychování učitelů katol. dobročinností přítomných členů, končil schůzi nadšeně, opěťovaným provoláním slávy papeži a císaři.

Ze spisů starých katolických paedagogů. 3. Kdy se má začít s vyučováním a vychováváním? — O předmětu tomto píše dominikán Vincenc z Beauvaisu († 1264) následovně: „Jelikož věk chlapecký k učení bývá neohrabaný a málo náchylný, ku ctnosti pak lenivý, ku zlému však náchylný, tedy se právem po slovech (Písma) „Uč je“ (totiž syny své), přidává ihned: „a ohýbej je z mládí.“ Ohýbej je t. j. uváděj je pod jeho Paně poslušností a pod jeho učitelovo bázní. Ohýbej je z mládí, protože věk onen jemný jest a ohebný jako měkký vosk nebo jako čerstvá ratolesť. Proto se tudíž vyučování i bázeň vztahují na obé, na učení i na mravy, zvláště pak vztahuje se vyučování na vštěpování vědomostí a ohýbání na bázeň. Proto dí Sirach: „Uč svého syna; shýbej šíji jeho z mládí“, proto že jest jako strom nebo jako bylina nyní ještě měkký a snáze se ještě nechá podle vůle ohnouti; když však se zatvrdí, spíše se zlomí, než by se dal ohnouti. Proto dí Quintilian ve svých „Institutiones oratoriae“: „V tom věku jest nejsnáze člověka vzdělávati, jelikož se ještě neumí přetvařovati, a tomu, jenž mu poroučí, nejsnáze povolí. Ve zlém-li se zatvrdí, spíše ho zlomíš, nežli napraviš.“ Jelikož děti nejen ve mravech nýbrž i vědomostech mají býti vzdělávány, proto praví kniha Sirachova: „Synu přijimej učení od mladosti své a až do šedin nalezati budeš moudrost“ (6, 18.), a o opaku praví Seneka Luciliovi:

„Hanebný a směšný jest stařec, jenž se učí teprv počátkům“ — 4. Jaké vlastnosti má mít učitel? K otázce této odpovídá jmenovaný už Vincenc z Beauvaisu následovně: „Po učiteli se musí žádati patero věcí: a) dobré schopnosti; b) bezúhonný život; c) při vědomostech pokora; d) jednoduchost v řeči; e) cvik ve vyučování. — a) Dobré schopnosti musí mít učitel, aby z toho mnohého, čemu má učit, uměl vybrati, co jest lepší; aby nepřednášel jen výroky cizí, nýbrž aby dovedl podati taky něco ze svého, jak toho žádá už filosof Varro těmito slovy: „Onoho si vyvol za učitele, jemuž se podivuješ více pro jeho než pro cizí vědomosti. Nic velkého nedokáže onen jako učitel, jenž se nenaučil ničemu sám ze sebe, neboť zovem neprávem učitelem toho, kdo umí vyprávět jen to, co slyšel. Takového jest třeba poslouchati jako člověka jenž nám vypravuje pohádky neb pověsti. b) Po učiteli žádáme vznešený život, protože jest to pro učitele zahanbujícím, když lo vlastní poklěsky viní ze lži. Proto píše Jeronym k Nepotianovi: Skutek nemá zahanbovati tvé slovo. Proto dí též Boethius ve knize „O školské kázni“: „Každý učitel, jenž chce něco poříditi, musí vésti slušný, bezúhonný život. Musí jeviti vždycky tutěž tvář, pak musí býti spravedlivý ve svých přáních, výtečný v ctnosti a chvalitebný v dobrotivosti,“ neboť lidé věří více očím, nežli uším a jako dobrý učitelův příklad žáky činí lepšími, rovněž tak je kazí příklad jeho špatný. c) Třetí, čehož se po učiteli žádá, jsou vědomosti spojené s pokorou. Vědomosti se u něho vyžadují, proto že dle slov Ovidiových nikdo nemůže vyučovati, kdo se neučil dříve sám, proto píše též sv. Jeronym Rustikovi: „Věnuj mnoho času, bys se naučil, čemu máš učit“, a jinde opět: „Veškerá kázeň Pythagorovců záležela v tom, by po pět let mlčeli a pak jsouce vycvičení, aby mluvili.“ — Věda tato však musí býti pokornou a nikoli nadutou, jelikož by nebyla žádnou pravou vědou, jak dí Šalomoun ve svých příslovích (11. 2.): „kde jest pokora, tu jest i moudrosť.“ — d) za čtvrté se žádá po učiteli prostá, nehledaná výmluvnosť, k níž patří věci patero: přirozená schopnosť, dobré svědomí, cvik, přednos a veselá mysl, kteráž má svůj kořen v dobrém svědomí“ (Vincenc z Beauvaisu, † r. 1264.) — Jako se vyvíjí kojeneček tím zdravěji a silněji, čím čistší a nezkaženější přijímá pokrm, rovněž tak budeme pozorovati i při žákovi tím utěšenější prospívání

v ctnosti a vědomostech, čím vyšší jest vědecké a mravní vzdělání jeho učitele“ (Vegius, † 1458).

Ku zrušení některých universit v Itálii. Itálie má, jak známo, velký počet universit a vyšších učelišť, jež jsou velmi slabě navštěvovány. Není tudíž divu, že ministr vyučování Ferdinand Martini připadl na myšlénku ústavy tyto značně zredukovat. Proti tomu však povstala silná agitace v městech, jež jsou středisky těchto ústavů; zdali však bude mít úspěchu, jest ovšem jiná otázka. Města tato hájí jen hmotný svůj prospěch, kterýž jim kyne, jak dí „Nuovo Educatore“ ze zachování „souchotinářské university“, nehle dice k zájmům národním a prospěchu studujících. Třeba jest se však, jak dí právem list výše jmenovaný, tázati vážně: „může Itálie za nynějších svých intelektuelních a hospodářských poměrů udržeti ve květu 17 universit státních, 4 university svobodné, 3 kursy universitní připojené k lyceím v Aquile, v Bari a Cantazaru, 11 vyšších učelišť a 11 vyšších škol specialních, čili celkem 46 universitních a vyšších učelišť?“ K otázce této pak odpovídá: „Každý nahlédne, že má-li tolik ústavů náležitě prospívati, nutně třeba jest, abychom měli přiměřený počet výtečných profesorů, kteříž by vynikali vzděláním vědeckým a literárním. My však jsme toho daleci, bychom měli nyní tak veliký počet velkých literátů a vědatorů, a těch málo, kteréž máme, mohli bychom snadno spočítati na prstech.“ — Podle statistiky z r. 1890. vyučovalo na vyšších těchto ústavech 1310 profesorů a 759 doцентů. Mezi těmito 2069 profesory byli prý sice někteří, kteří v tom neb onom oboru skutečně vynikali, většina však prý patřila k lidem prostředním a tato prostřednosť profesorů, snížila prý na prostřednosť a někde prý ještě víc než jen na prostřednosť, celé studium universitní. — Mimo to prý nemohou university a vyšší učeliště též proto zdárně prospívati, jelikož prý nemají dostatečného množství učebních pomůcek — fysikálních přístrojů, přírodopisných sbírek, laboratoří atd. a na porřízení těchto věcí pro všecky zmíněné ústavy není prý peněz. A kdyby prý i na krásné ochuzená Itálie měla tolik millionů, že by mohla opatřiti dostatečný počet různých pomůcek pro 46 universit a vyšších učelišť, jest prý ještě otázka, zdali by je směla rozptýliti mezi tolik různých středisk. Tolik učelišť není prý třeba. Raději prý podobných učelišť méně, ale lépe nadaných

a obsazených lepšími silami, než učelišť mnoho, ale špatně navštěvovaných. — Navštěva mnohých italských universit jest pak opravdu až směšně malá. Na obou universitách na ostrově Sardinii — v Cagliari totiž a v Sassari — bylo na př. r. 1890. pouze 259 studujících (i s posluchači mimořádnými) vedle 54 profesorů a 9 docentů. Fakulta filosofická (čili fakulta věd matematických, fysikálních a přírodopzpytných) při universitě v Cagliari čítala pouze 7 posluchačů řádných a 1 mimořádného, tedy celkem 8 vedle 9 profesorů! Universita ve Ferrare čítala téhož r. 55 posluchačů řádných a mimořádných a 20 profesorů. Vyšší škola hospodářská v Miláně měla

15 žáků a 16 profesorů! Ale poměry bez odporu nejkrásnější byly v Messině. Tam bylo totiž r. 1890. na fakultě filosofické a literární 6 řádných a 5 mimořádných studujících 7 profesorů a 2 docenti. Studenti pak byli podle ročníků rozdělení následovně: v 1. ročníku 1, v 2. ročníku 2, ve 3. též 2, a ve 4. 1! — Jak je viděti, prospívá spojená Italie v každém ohledu! (Viz: Il nuovo Educatore č. 16. ze dne 19 ledna 1893.).

Ze života roztržitých. Profesor: „Co pak to tam jen pořád děláte Kubánku?“ Kubánek: „Prosím Vašnosti, píšu Vaši přednášku.“ Profesor: „Ale nechte toho, to je nesmysl. Vždyť to máte v knize.“

LITERATURA.

Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. II. čís. 11. s následujícím obsahem: Kulturní čin a jux, od dra. R. Barture. Feuilleton: Pamatujte na konec. Různé zprávy. Zprávy spolkové. Dopisy. Literatura.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Red. Fr. F. Konečný Ord. Praed. Roč. VI. čís. 10.

Obzor. Red. Vl. Šťastný v Brně. Roč. XVI. čís. 3.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje

in znanstvo. Red. Dr. Fr. Lampe Roč. VI. seš. 2.

Sebrané spisy Boženy Němcové. Do tisku upravil Fr. Bartoš. Díl I. Seš. 1. Cena 12 kr. Nákladem Em. Šolce v Telči.

Náš domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Roč. II. čís. 3. Red. a vyd. Jos. Vévoda v Olomouci.

Rozhledy po lidumilství. Red. Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. čís. 1. Rozhledy vycházejí 25. každého měsíce a předplácí se na celý rok 1 zl. 50 kr.

Bibliografický katalog na rok 1892 vyjde během první polovice roku tohoto.

Listárna administrace.

Četní abonenti našich listů reklamují čísla starších ročníku „Vychovatele“, „Vlasti“ a „Děl. Novin“; tato čísla zdarma dávat nemůžeme. Reklamovati se může od čísla k číslu, tedy ku př. číslo první tak dlouho, než vyjde číslo druhé. Kdo se opozdí, musí reklamovaná čísla zaplatiti. To platí pro všechny naše časopisy.

OBSAH: O školách bratří, zvláště bratří de la Sallových. Píše František Žák. — Poměr katechetů škol obecných a měšťanských ku státnímu školdozorství. — V americké škole. Rusky napsal Grig. A. Mačtet. Přeložil Jaroslav Janeček. — Paedagogické rozhledy: Škola polská na počátku našeho století. (Dokončení.) — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel lostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Žitkově u Prahy č. 505. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budítež adresovány i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budítež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

PADESÁTILETÉ

BISKUPSKÉ JUBILEUM SV. OTCE LVA XIII.

Dne 19. února slavil sv. Otec náš, Lev XIII., padesátileté jubileum svého biskupství. Uvědomělí katolíci všech dílů světa uchopili se převzácné této příležitosti, by způsobem rozmanitým znova osvědčili svou lásku a oddanost ku stolci sv. Petra vůbec a k sv. Otcí Lvu XIII. zvlášť. Jednotliví národové všech dílů světa vyslali svoje zástupce a to ze všech stavů a povolání do Říma, by vyslovili sv. Otcí tisícové blahopřání k jeho biskupskému jubileu a přijali z rukou jeho požehnání pro sebe a své přátely.

Veliké množství poutníků na 60.000 — dostavilo se ke dni 19. února do Říma, by byli přítomni slavnosti jubilejní, a noví tisícové se k podobné cestě ještě chystají.

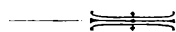
A nejen v Římě, nýbrž v celém světě křesťanském oslavováno padesátileté biskupské jubileum sv. Otce Lva XIII. s nadšením. Královská Praha osvědčila v ten den způsobem slavným opětně svůj katolický ráz a lásku a oddanost k nejvyšší hlavě církve. Jak dopoledne tak odpoledne shromáždilo se na služby Boží nesčetné množství věřících, tak že byly skoro všechny pražské kostely v pravém smyslu slova přeplněny, čehož jindy nebývá. Večer pak se shromáždila elita pražského obecnstva v koncertním sále Rudolfiny ku schůzi slavnostní pořádané na počest sv. Otce.

A s Prahou, matkou českých měst, plesalo celé české království, plesal celý národ českoslovanský a dokázal slavně ve všech vrstvách svých, že přese všechny moderní proudy, přese všecko brojení proti víře katolické vůbec a proti Římu zvlášť, v jakémž sobě někteří buď ze strannických nebo sektářských příčin libují, trvá při svaté víře svých otců, při víře sv. apoštolů svých Cyrilla a Methoděje, při víře svého svatého knížete a dědice země české — sv. Václava! To nás naplňuje uspokojením a pevnou nadějí do budoucnosti a v této naději voláme z plna srdce

Bůh žehnej, Bůh síliž a nám zachovej

— SV. OTCE LVA XIII., —

by ještě dlouho řídil a spravoval církev Kristovu s takovou láskou, s takovou moudrostí a obezřetností, s jakouž to činil až dosavad.

O školách bratří, zvláště bratří de la Sallových.

Píše **František Žák.**

(Pokračování.)

① Odkud rekrutují státní školy své děti? Jsou ovšem rodiny, které náboženství a vše, co má charakter církevní tak nenávidí, že z přesvědčení nevěreckého, smíme-li tak mluvit, posílají děti své do škol státních. Nezdá se však, že by jich bylo mnoho, což můžeme z toho souditi, že z dřívějších škol soukromých laických, které nyní víc a více mizí, větší počet žactva navštěvuje školy církevní. Dále jest i mnoho takových rodin, jež jsou tak zaujaty vírem života a bojem o život, že ač nevěreckými nazvati je nelze, dávno přestaly vážně přemýšleti o věcech nadsmýslných, jim jest lhostejno, jakou školu děti jejich navštěvují; tu rozhoduje náhoda. Stává se tak hlavně ve velkých městech. K tomu přispívá i zjevná protekce, které děti ze škol státních od státu se těší. Že rodičové, kteří zastávají nějaký úřad veřejný, bývají nuceni, své děti posílati do škol státních, jest známo. Jen charaktery nejrozhodnější dovedou čeliti takovému nátlaku. Co stalo se nedávno ku př. v Rouenu, prošlo všemi novinami¹⁾ a jest všeobecně známo. Buď ztráta chleba, nebo nevěrecká škola. Konečně přispívají k naplnění škol státních i takové příčiny, jež ve „Vychovateli“ již jednou úhrnem jsme naznačili²⁾. Že byly pravdivy, dokazuje uvedený právě příklad z Rouena a příklady podobné mohli bychom rozmnožiti do nekonečna. Stůž zde aspoň ještě jeden pád, jenž jest proto důležit, že stal se i předmětem interpellace ve sněmu³⁾. Celá obec velikým počtem podpisů protestovala proti nespravedlnosti učiněné katolickým dětem. V protestu tom četli jsme toto: „Dans la distribution du jeudi 24. novembre, le bureau de bienfaisance de la Ferté-Bernard, oublieux de tous ses devoirs, a refusé du pain à plus de vingt familles nécessiteuses, non parce que leurs besoins avaient cessé ou qu'elles recevaient d'autres secours, mais uniquement parce qu'elles avaient refusé de se soumettre aux injonctions réitérées du conseil municipal les sommant d'envoyer leurs enfants dans écoles communales.“ Sluší podotknouti, že ve Francii jest státní dobročinnost, na niž přispívají všickni i katolíci, a tu odepřen ubožákům chléb pouze a jedině z té příčiny, že nechtěli děti svých dáti do škol státních! Ne méně známý jest i případ, který tolik hluku nadělal, že z veřejného, svobodného konkursu byli vyloučeni žáci školy státní, proto že jejich rodiče byli přátely abbého Garniera, známého křesťanského apoštola socialního. Udál se tušíme v listopadu loni. Mohli bychom ovšem uvésti ještě mnohé příklady, avšak není to zde naším účelem.

Uvedeme návštěvu konkurujících škol města, o jehož poměrech osobně jsme se přesvědčili. V Nanci navštěvuje školy bratří asi 1.500 chlapců. Více dětí nemohou bratří přijati, ač, jak mi bylo řečeno, hned by se jim naplnily nové třídy, kdyby je mohli otevřít. Dívky v počtu asi 100 navštěvují školy sester. Asi 2000 dětí musí navštěvovati školy státní. Chlapcům věnuje se proto větší pozornost, poněvadž, není-li církevních škol na náboženství do chrámu jen ztěžka lze je dostati,

¹⁾ Viz na př. Čech ze dne 15. prosince 1892.

²⁾ Vychovatel r. 1892. p. 138.

³⁾ Le Monde ze dne 1. prosince 1892. a le Monde ze dne 17. prosince 1892.

kdežto dívky jsou bedlivější o náboženské vyučování, kteréž se pro ty, kdož navštěvují školy státní, udílí v chrámech a pilněji je navštěvují nežli chlapeci.

Důležitá jest otázka, kdo všecky ty věci platí. Ať nemluvíme o budovách školních, o domech bratří, kdo vydržuje všecko a přispívá na to, že školy křesťanské mohou aspoň částečně konkurovati se školami státními? Učitel-bratr nemá ovšem větší plat než 750 fr., tedy méně než u nás podučitel, kteréžto peníze nepřipadnou jemu, nýbrž řádu. — Bratří zachovávají chudobu. — Avšak jen tento plat činí ročně slušnou sumu. Kdo platí odměny žákům, kdo knihy, jež se rozšiřují a. j. a j.? Hlavním zdrojem příjmů jsou staré fundace kněží a zbožných laiků; nový důkaz to, kdo o vyučování se staral, když ještě nebylo našich liberálů, kteří si vedou, jakoby všecko školství datovalo se teprve od nich. Jsou nesčetné. Téměř každé město má takové, často dosti značné kapitály, jež byly dárci k tomu určeny, aby z nich ve městech byli vydržováni buď školní bratří nebo sestry. Ve většině těchto fundací jest zřejmě vytknuto, že nemají sloužiti školám vůbec, ale jenom školám bratří. To jest moment velmi důležitý, poněvadž nejen ukazuje, jakého ducha byly osobnosti, od kterých fundace tyto pocházejí, nýbrž i zároveň, — a to jest daleko důležitější, — nedovolují, aby škola byla zlaicizována. Zlaicizuje-li stát školu vydržovanou z těchto fundací, reklamují katolíci kapital, k čemuž jim dává vůle dárcova ovšem zřejmě právo. Že z toho povstávají mnohé procesy, jest pochopitelné. Mnohá obec by zlaicizovala školu svou, kdyby se nebála, že jí bude vyplatiti kapital, kterého často už ani nemá. Uvedu aspoň jeden příklad, jež jsem náhodou si zaznamenal ¹⁾. Město d'Evreux bylo odsouzeno zaplatiti 35.555 fr.; tamější biskup uložil tento kapital r. 1821. na vydržování školy bratrské, která tam také až do poslední doby stála. Nedávno byla však zlaicizována a bratří vyhnáni. Obec, byvši zažalována, musila skutečně kapital vyplatiti. Tak drahá jest někdy zášť náboženská. Podobných příkladů je mnoho a ty drží ještě tak mnohé horké hlavy na úzdě. Nyní si ovšem pomáhá vláda tím, že zrušuje legáty, jež kdo učinil za účelem podobným. Na místo práva nastupuje moc; toť ten obyčejný prostředek liberální. Příklady takové množí se nyní denně. Tak na př. sděluje zmíněný časopis ²⁾, že zrušen byl vládou legát 20.000 fr., kteréž dal jakýsi Calemard na ten účel, aby z nich byla ve Vinerolsu vydržována škola bratří Maristů.

Naopak jsou zase obce, které vystaví samy školu, jenom aby měly požehnání školy náboženské.

Ostatní potřebný náklad musí se uhraditi sbírkami. V Nancy na př. vynášejí tyto sbírky ročně přes 30.000 fr. Konají se ve zvláštní dny ve chrámu při bohoslužbě. Často obstarávají je nejintelligentnější pánové neb dámy dotyčného města. Kde tyto sbírky nedostačí, uhražuje se náklad z ostatních sbírek, které při všech bohoslužbách nedělních v každém chrámu se konají a z nichž vydržují se vůbec všecky potřeby kostelní a vše, co s chrámem souvisí. Obětavost francouzských katolíků jest v pravdě hodná obdivu.

Chudým školám katolickým přispívá ročními podporami, knihami a p. zvláštní velkolepý spolek, zvaný „société d'éducation et d'enseignement“ ³⁾.

¹⁾ Le Monde ze dne 8. prosince 1892.

²⁾ Le Monde ze dne 7. prosince 1892.

³⁾ Viz o tom v Čas. katol. duch. náš článek r. 1892.

Tam kde jsou školy zároveň pensionaty, vydrží se většinou samy; obnosy, které žáci platí a které, jak dále ukážeme, jsou dosti značné, nezřídka k tomu dostačují.

Ve Francii jsou tři stupně škol, totiž obecné, střední a vysoké učení, francouzsky:

1. l'instruction primaire,
2. l'instruction secondaire,
3. l'Université.

Aby i chudším třídám bylo možno navštěvovati školy střední, činí stát každým rokem značný preliminář na stipendia, které mimo to mají též za účel, dělat konkurenci školám katolickým, žákům církevních škol ovšem stipendia nedostane se nikdy. Školy tyto zovou se lycée nebo collèges. Jméno universit bylo pro ústavy departmentní potlačeno r. 1880.

Školy obecné jsou čtverého druhu, totiž:

1. écoles maternelles et les classes enfantines,
2. écoles primaires élémentaires,
3. écoles primaires superieurs,
4. écoles manuelles d'apprentissage et les écoles pratiques d'industrie et de commerce.

Školy zvané écoles primaires superieures, jsou-li spojeny se školou obecnou pod jedním ředitelstvím, nazývají se prostě cours complémentaires; mají-li ředitelství zvláštní a jsou-li samostatné, nazývají se pak éc. prim. superieurs. Trvají 2, 3 i více let. Kdo chce býti do nich přijat, musí býti 1. října dvanácte let star. Ve škole té může zůstat do let 18. Školou obecnou musil ovšem nějakým způsobem odbýti¹⁾.

Tentýž způsob škol mají i bratří. Mají týž vyučovací program jako školy státní, ovšem ale pořizují si učebnice své duchem křesťanským prodchnuté, vyučují náboženství a účastňují se všech náboženských výkonů. Vysvědčení veřejně platná dávati nemohou; ta musejí si dítky těchto škol vydobýti písemnou a ústní veřejnou zkouškou před l'Université. Všecky učitelské síly státní tvoří totiž jeden sbor, který se nazývá l'Université. On řídí ovšem celou školskou akci a jsa od státu úplně odvislý, pravidelně v jeho smyslu.

Vyučování jest na školách primairních od r. 1881. bezplatné. V té době začal se nynější krutý boj proti školám křesťanským s nynější jeho prudkostí a bezplatnost škol měla mimo jiné dobré a šlechetné důvody i ten, aby byly poškozeny školy církevní, které soukromými příspěvky jsouce vydržovány, školného zřící se nemohou. Při tomto stavu věci jest zároveň patrné, jak nespravedlivý jest školský budget francouzský, nebo tím že na státních školách není platu školního, musilo školné nahrazeno býti daněmi a tak vlastně katolíci platí školné za ty, kteří dítky své posílají do bezplatných škol státních, sami dobrodiní toho nejen nepožívajíce, ale platíce mimo to ještě jednou na školy své. Fariseismus vlády jest očividný. Mimo to rozdává se na obecných školách státních chudým dětem v zimě denně teplá polévka a také oděv. Praktikuje se to hlavně od r. 1882., ve kterém návštěva obecných škol stala se nucenou²⁾. Jest to zajisté zařízení šlechetné a chvály

¹⁾ Annuaire de la Jeunesse p. 25., 35., 281 a 492.

²⁾ Annuaire de la j. p. 21.

hočné, jen že i jeho bývá zneužíváno hanebně. Kdežto na uhrazení výdaje spojeného s podělováním i katolíci ovšem musí přispívati přírážkami, bývají někdy dítky ze škol křesťanských z podpory vyloučeny. Jeden příklad uvedli jsme svrchu a dříve již o předmětu jsme mluvili ¹⁾).

Ve Francii jest svoboda vyučování. Na školách obecných od r. 1833., na školách středních od r. 1850 a na školách vysokých po dlouhém a tuhém boji od r. 1871. ²⁾ Rodiče mohou dáti děti do školy kamkoliv. Mohou je vyučovati i doma. Způsob však, jakým své dítky chtějí dáti vyučovati, musí 5 dní před začátkem vyučování oznámen býti starostovi; zvláště musí býti připomenuto, budou-li dítky navštěvovati školu státní či svobodnou. Proč? jest snadno pochopitelné. Na slovo starosty tak mnohý dá. Nestane-li se takové oznámení 5 dní napřed, přiřkne starosta dítky svou mocí škole státní. Seznam dítek všech jest ovšem v rukou jeho. Toť se ví, že tak státní škola mnohou duši nedbalostí rodičů získá!

(Pokračování.)

Sjezd katechetů v Záhřebě r. 1892.*)

Dne 24. měsíce srpna sešlo se asi 60 katechetů z Chorvátska, Slavonie, Dalmacie, Istrie, Gorice a Bělehradu do dvorany arcibiskupského semináře v Záhřebě. Také přítomen byl i kanovník záhřebský, více profesorův a učitelů. Předsedou zvolen Rubetić. Po uvítání předsedově četl tajemník Vidmar protokol o přátelské schůzi asi 40 katechetů konané dne 22. září 1891., kteráž byla začátkem veřejných schůzí katechetů. Když byl přečten protokol, hovořeno o nynější schůzi a o volbě výboru. Dne 25. srpna byla mše sv. a po ní schůze. Předseda vyjádřil radost svou nad tím, že se dostavilo mnoho účastníků, což prý svědčí nejlépe o potřebě schůzí podobných, a pak pokračoval v řeči následovně: „Více rukou více může, více očí více vidí a proto smíme doufati, že i toto shromáždění mnoho dobrého vykoná pro vychování chorvátské mládeže, k čemuž kněží na prvním místě jsou povoláni. Oni mohou hlasem svým poukázati úspěšně na cestu, po které se musí vychování bráti, má-li prospívati. Školy se stále množí, proto jim musí kněžstvo věnovati zvýšenou pozornost. Toto shromáždění může poukázat dále na chyby a nedostatky zákonů, osnov a kázně. Zvláště pak osnovy, knihy a pomůcky pro náboženství možno jest zde nejlépe ocenit a posoudit. Zde se může též nejlépe poznati, jaké pobožnosti a jaké knihy jsou pro děti nejvhodnější. Stále se volá po jednotě při vyučování katechismu. Toho však nedosáhnem ničím tak snadno, jako těmito schůzemi. Nejtěžší prací jest vychovávati, ars artium regimen animarum; v takovémto shromáždění možno poznati nejlépe způsob a prostředky dobrého vychování mládeže. Zde najde mnohý poučení a pomoci pro okolnosti, ve kterých si sám neví rady. Zde najde léky pro chyby mládeže, jichž by sám nepoznal. Tato shromáždění mohou časem rozšířiti úlohu svou na spisování zábavně-poučných

¹⁾ Vychovatel r. 1892. p. 138.

²⁾ Livret d. l. Un. p. 9. a 10.

*) Ačkoli jsme již o sjezdu tomto ve „Vychovateli“ hned v měsíci září podali krátkou zprávu, přec neváháme vrátiti se k němu ještě jedenkrát a podati řeči, jež tam byly mluveny, majíce za to, že se z nich aspoň něco hodí i pro nás.

knih pro mládež. Zde se mohou konečně katechetové sdružit a tím posílit ku své práci, ze které jistě velký vzejde prospěch jak duševní tak hmotný. Proto doufám, že i dále konati se budou tyto schůze ku prospěchu církve i vlasti. K tomu Vás všechny srdečně vítám“. — Po té byl zvolen 8členný výbor pro budoucí sjezd, a pak se ujal slova dr. Horvat, katecheta na realce v Oseku, aby promluvil o prvním tematě: „Jak by se duchovenstvo co nejlépe seznámilo s nynějším školstvím, a o ně co nejvíce se zajímalo?“ Mluvil pak v tento smysl:

„Slavné shromáždění! Velectění pánové a bratří! Vůbec uznána a denní zkušeností potvrzena je zásada, že velikých úspěchův možno dosáhnouti toliko silami spojenými. Proto vidíme, kterak vůči hledě a téměř denně vznikají různé spolky za určitými cíly, k nimž by nestačila síla jedincova, byť i byla sebe větší. Tato příčina přivedla bez pochyby i naše chorvatské učitelstvo k tomu, aby utvořilo spolky, aby zavedlo jednoty, aby se sestoupilo ve zvláštní okresní a zemské společnosti a p., neboť je přesvědčeno, že jen tímto způsobem může lehce a úspěšně býti podporován jak zvláštní kulturní pokrok tak i blahoplný rozvoj obecné vzdělanosti, což jest hlavní a čestnou úlohou učitelstva.

Zdá se mi, že jen my kněží ještě doposud jsme náležitě nepochopili a dostatečně neuvážili a neocenili převelikou potřebu a cenu podobných spolkův a schůzí, ačkoli nás k tomu neodbytně nutí všechny poměry naší doby. Než, Bohu chvála, konečně se v tom ohledu i u nás věci zlepšily, jak ukazuje patrně a jasně čteně navštívená dnešní naše schůze.

Myslím, že nechybím, řeknu-li směle a otevřeně, že těžké doby, v kterých žijeme, a ruch nepřátelský, jenž nás obkličuje daly roku loňského neodbytnou nutností vznik šťastné myšlence, by se uspořádal všeobecný sjezd katechetův a ostatních bratří kněží, jimž přilnulo k srdci chorvatské školství a nábožensko-mravné vychování milé naší mládeže.

Na tomto prvním sjezde dostalo se mi čestné úlohy, bych promluvil o otázce: „Jak by se atd. K této otázce odpovím takto: *nejprve dokáži, že jest nyní pro každého kněze svatou povinností horlivě a důkladně obírat se školstvím, po té naznačím prostředky, cesty a způsoby, jak by se mohlo duchovenstvo co nejdůkladněji seznámiti se školstvím, aby pak tím raději a s tím větší chutí jím se obíralo a na roli školské tím úspěšněji pracovalo.*

I.

K nejvážnějším a nejsvětějším povinnostem každého kněze patří nyní bez odporu i povinnost zajímat se o školství co nejhorlivěji a nejdůkladněji, neboť na škole hlavně závisí, jakým duchem bude provanuto budoucí pokolení: zdali křesťanským, či nekřesťanským, zda náboženským či bezbožeckým a na tom opět, jak nás učí dějiny, spočívá štěstí neb neštěstí občanů, rozkvět nebo úpadek společenského řádu a života, konečně pak i síla a pokrok či slabost a záhuba národův a států.

Dle Bohem zjevené nauky neomylné církve katolické jest *prvým a nejvyšším vychovatelem* lidského pokolení: jeho původce a stvořitel, Bůh. Člověk vyšel z ruky Boží a k Bohu se má opět vrátiti, proto se má *pro Boha a dle vůle Boží* tak vychovávat, aby se v něm vždy více zdokonalovaly obraz a podobenství Boží dle slov Spasitelových: „*buďte dokonalí, jakož i otec váš v nebesích dokonalý jest.*“

Vychovatelé druhého řádu více zástupci a pomocníci Boží v tomto předležitém díle na zemi jsou *rodiče*, po nich pak *církev* jako *přímá instituce Boží* a *konečně stát*, jako *nepřímá instituce Boží*.

Církev Kristova konala horlivě a svědomitě hned od svého počátku svoje vznešené, božské povolání šíříc mezi národy světlem evangelia pravou vzdělanost a osvětu a učíc je vznešené, dosud netušené mravouce. Pod blahoploдную ochranou a vlivem církve Kristovy obrodil se shnilý již, v bludech a v zkaženosti váznoucí starý svět, církev dle božského i lidského práva stala se *pravou učitelkyní, vychovatelkou a oblažitelkyní národů*. Kamkoli přišli její obětovní a neohrožení věrozvěstové, tam za nedlouho ku slávě Boží povstávaly *chrámy*, a ku vzdělanosti a osvětě národa *školy*. Církev, zakládajíc školy pro vyučování a vychovávání mládeže, následovala příkladu svého Božského Spasitele, jenž rád mládež k sobě shromažďoval volaje: „*nechte maličkých přijíti ke mně a nebraňte jim, neboť jejich je království nebeské*.“

Proto se církev dle svědectví všech křesťanských věků plným právem jmenuje matkou školy, a škola opětně prvorozenou dcerou a mazlíčkem církve. Krásně praví o tom Vavřinec Kellner, *) pruský vládní rada: „*Národní škola je v pravém smyslu plod a výtvar křesťanství*“. Církev vždy o školu pečovala a opatrovala ji jako zřítelnicí oka svého, stát pak jí v tom jen pomáhal.

Tento poměr mezi církví a školou trval až do doby nejnovější. Když však přičiněním zjevných i tajných nepřátel víry a církve katolické ovládly t. z. svobodomyšlné ideje, když prohlášena *všemohoucnost* státu, když člověk vyhlášen za pouhý výtvar slepé přírody, a za přímého potomka zvířete, když i dobrá polovina vzdělaného světa zaslepena a získána pro tyto ideje: pak již odpůrci církve neustáli, dokud nevyrváli nemilosrdně národní školu tuto nejstarší a nejmilejší dceru církve, z jejího mateřského náručí, *aby ji nejdříve odrodili, odrodivše ji upotřebili jako otravného, záhubného nástroje proti rodné matce*.

Stát odtrhnuv národní školu od církve učinil ji bezkonfesní a vydal ji na pospas moderním paedagogům, *kteří jsou dílem vědomky a úmyslně, dílem nevědomky a bezděky nástrojem chmurných a záhubných zámyslů svobodných zednářů*.

Že je toto vše pravda jistá ačkoli žalostná, dosvědčuje mezi jiným důrazně cirkulář, jež odeslala roku 1886. vrchní zpráva zednářů německých zednářům italským. Stojí tam mezi jiným **): „*Neustálou starostí svobodných zednářů musí býti vychování a vyučování ve škole. Oni musí hleděti, aby, vyjma zvláštní případy, byli jmenováni učitelé jen oni katolíci, o nichž možno předpokládati, že v nich ztrnul všecken náboženský cit. Abychom se domohli národního vyučování, třeba užiti buď prostředků zákonnitých jako vzíti školu obcím a dáti ji vesměs pod moc vlády, jelikož jest ještě většina víře oddaných, anebo zváti nábožné učitele do liberálních učitelských schůzí, a kdyby se tomu protivili, třeba je uvésti do špatné pověsti a je zostuditi, zvláště pak jest třeba křiklavými barvami líčiti všecko, co je na hanbu klerikalismu*“.

Zde vidíme, kam směřuje hodná společnost svobodných zednářů, jakož i jakými a kterými prostředky najisto hledí dosíci vznešeného svého cíle. Nyní ještě poslyšme jaký úkol škole určují moderní a od církve odtrhnuté škole moderní paedagogové, věrní to spojenci společnosti zednářské. V 27. čísle VIII. ročníku „*Zeitschrift des oberöterr. Lehrervereines*“ stojí do slova: *Úlohou obecné školy*

*) Volksschulkunde, p. 35.

***) Taxil „Die 3 Punkte Brüder“ II. 386.

jest, aby vychovávala lidi pro lidskost, pro humanism (die Menschen zur Menschlichkeit, zum Humanismus erziehen). Naše škola v naší vlasti dělá z křesťanů lidi, vychovává za lidi, kdežto dřívější škola (náboženská) chtěla vychovávat křesťany a katolíky.“ To stojí v časopisu vydávaném pro učitele v zemi, nalezající se v obvodu naší říše! Mohl bych uvést ještě celou řadu takových a ještě drastičtějších příkladů z různých orgánů moderní paedagogiky, avšak pro krátkost času stačí, co jsem uvedl. Co se dříve dělo opatrně, skrytě a tajně, to se nyní hlásá bez ostychu, otevřeně, zjevně a bez obalu, že totiž hlavní úlohou moderní paedagogiky a konečný cíl beznáboženské školy jest vyrvatí ze srdce mládeže i lidu všechnu víru pozitivní.

V jakém pak duchu a s jakým výsledkem odchovává „moderní“ paedagogika učitelský dorost k vytknutému cíli, toho jesti nepochybným svědkem dr. *Bluntschli*, *) zednář a profesor na berlínské universitě. Praví: „*Es ist eine hochwichtige Erfahrung, dass in verschiedenen europäischen Staaten ein grosser Theil der neuaufgeschossenen Schullehrer gegen die Kirche und den Staat zuweilen öffentlich, mehr noch im Stillen feindlich gewirkt und eine verneinende und revolutionäre Stimmung in den unteren Volkschichten verbreitet hat, und hier und da zu einem eng verbundenen Hilfscorps der Anarchie und Auflösung geworden sind. Diese Erfahrung darf der moderne Staat nicht leichtsinnig geringschätzen; denn der Boden, auf dem er steht, wird so unbemerkt überall untergraben und Unkraut gesäet, das, wenn es aufgegangen ist, schwer wieder ausgerottet werden kann.*“

Že tato slova nejsou přehnána, nýbrž pravdiva a že souhlasí se skutečným stavem věcí, to dokazuje mezi jiným i příklad, jež uvádí Dr. *Rohling* **) v dílku svém o škole náboženské, kdež píše: „Vídeňský „Vaterland“ přinesl nedávno senační články o „bratři“ (svobodných zednářů), a v jejich seznamu byli i zástupcové vídeňských novin; jeť věci známou, že všechny liberální noviny píší v duchu a ve službě lože. Ano i linečtí učitelé obecných škol jsou uvedeni v seznamě tom, a přece jich státní nāvladní nepohnal proto k zodpovídání. Ba tito vychovatelé mládeže dokonce směle se vyjádřili, že jsou duchem a přesvědčením zednáři.“

Jakmile národní škola odtrhla se od církve a učiněna byla beznáboženskou, jakmile byl v hojně míře získán dle toho se chovající učitelský dorost, bylo prvním toho následkem, že byl zmenšen ba téměř zničen vliv církve a víry na výchovu mládeže. V nové škole se hledí více na vzdělání rozumu než na ušlechťení srdce více na umění nežli na mravnost, více na zevní uhlazenost, než na vnitřní nábožnost, — což je chybou velikou a nebezpečnou. Neboť úlohou národní školy není jen vyučovati, nýbrž, a to hlavně, vychovávat, jejím cílem není dělati učence, nýbrž lidi mravné a ctnostné, což možno vykonati jen pomocí náboženství. To přiznává i sám *Rousseau*, když dí ve svém „*Emilu*“: „Někteří by chtěli zakládati ctnost jen na rozumu, já však vyznávám, že jen náboženství je pevným podkladem ctnosti“. A slavný *Washington* poučuje nás takto: „Rozum a zkušenost dosvědčují, že bez náboženství nemůže býti mravnosti v lidu.“

Nebylo teprv dlouhé doby třeba, by se ukázalo hořké ovoce odstrčení církve, zanedbávání nábožensko-mravného vychování a vůbec jednostranného a pochybeného směru v „nové“ škole. Již roku 1878. hořce stěžují si rakouští biskupové v adrese k Jeho Veličenstvu do nové školy takto: „Skoro desetiletá zkušenost dosvědčuje faktum, které sotva může vážně býti popíráno, že za vlády nových školních zákonů

*) Allgemeines Staatsrecht IX. kap. 9.

**) Die confessionelle Schule.

pro život důležité vědomosti u mládeže se nezvětšily, ale náboženská mysl žáků školy obecné, praktické konání náboženství, udržování nezbytné kázně, pořádek a mravnost že u školní mládeže značně klesly“.

Božský Spasitel náš praví: „*po ovoci pozná se strom; nemůže dobrý strom špatné ovoce nésti ani strom zlý ovoce dobré vydávati.*“ Jestliže tedy dle slov výše uvedených „*nová*“ škola přináší špatné a škodlivé ovoce, jde z toho nutně, že i ona je špatným stromem, jež třeba zušlechtiti, by mohl nésti ovoce dobré a ušlechtilé. Není tudíž divem, že nastala skoro ve všech přednějších státech Evropy silná a energická reakce vzhledem ku škole konfessní.

Vzdělaný svět rozestoupil se dle toho ve 2 protivné tábory: na jedné straně svobodní zednáři a jich spojenci, liberálové, moderní paedagogové atd., aby do posledního dechu bránili a chránili „*novou školu*“, tu vzácnou svoji vymoženost, neboť vědí dobře, že *budoucnost patří tomu, kdo má školu*; na druhé pak straně stojí církev katolická, jiná některá vyznání, mnozí vynikající a vážení učenci, pak i sami vladaři, jimž otevřel oči anarchismus, nihilismus, komunismus a jak se ještě zovou všichni ti mladí potomci zneužitě vědy, nepravého vzdělání a zbloudilé paedagogie: ti všichni se spojili, aby víru a církev upokojili a opět smířili se školou, by víře a církvi vrátili onen nutný a blahoplodný vliv na školu a výchovu mládeže, jež jí náleží po právu božském i přirozeném. Vzplanul proto krutý a zoufalý boj, boj na život a na smrt. Biskupové katoličtí volají souhlasně: „*Vratte nám školu náboženskou, neboť jen ona zabezpečuje jisté a trvalé vychování mládeže, na němž spočívá i církev i stát.*“ Jaké mnohé znamenité osoby poznávají a přiznávají potřebu nápravy v této věci a proto i výslovně žádají, aby stát a církev ve věcech školství postupovaly společně. Proslavený paedagog Jindr. Gräfe dí *), že by se škole národní podtala životní žíla, kdyby chtěla přetrhnouti úzkou onu pásku, jež ji spojuje s církví a kdyby nechtěla uznávat za svůj vznešený úkol, vésti mládež k Bohu. Protestant a rozumář Kurtzmann praví **): „*Neslouží věru ke cti moudré nové době, že se buď k vůli pohodlnosti nebo úsporám zavádějí smíšené náboženské školy, což je opravdu opovážlivé a nepaedagogické.*“ Svobodomyšlný státník a bývalý předseda francouzské republiky Thiers pronesl jednou ***) ve výboru franc. sněmovny tato památná slova: „*Přeji si, aby vliv faráře na školu byl veliký, větší než posud; neboť se na něho úplně spoléhám, že bude šířiti onu filosofii, jež člověka učí, že proto je na světě, aby trpěl, a nikoli onu, jež k němu volá: uživej! Ano, já opakuji: vyučování v národní škole jen tehdy bude míti dobrý výsledek, bude-li kněžstvo míti na ně vliv veliký.*“ To pronesl vzhledem k poměru duchovenstva ke škole, kdežto dříve ve veřejném shromáždění francouzské sněmovny o národním učitelstvu francouzském proslavil se takto: „*Francie má 40.000 učitelů t. j. 40.000 duchovenských nepřátel, 40.000 apoštolův atheismu a socialismu.*“

Že jsou nynější vladaři již syti „*nové školy*“ a jejich výsledků, že poznávají a přiznávají potřebu školy náboženské, o tom několik dokladů. V jedné schůzi v New-Portu v Anglii pravil anglický předseda ministerstva Lord Salisbury ***) o náboženském vychování mládeže školní takto: „*Náboženské vychování mládeže je naše nejdražší právo. Přeji si, aby všechny konfesse mohly svou mládež vychovávat dle svého vyznání, ne však dle soustavy jakési obecné náboženské výchovy,*

*) Christl. paed. Blaetter 1878.

**) Lehrbuch d. Unterr. 465.

***) Christl. paed. Blätter 1878., 1888.

jak se to děje v některých školách. — V Tyrolsku nedávno prohlášený školní zákon spočívá na základě náboženském. Vznešený náš panovník tento zákon proti úsilovnému namáhání přívrženců nové školy nejen potvrdil, nýbrž ještě vyznamenal muže o vzdělání tohoto zákona nejzasloužilejší.

Pohledme ještě na nejvyššího učitele křesťanů, neomylného vykladače božské pravdy a mravnosti, *Lva XIII.*, a uvidíme, jak on se chová v onom opravdu titanském boji duchův o školu, a tím i o budoucnost. On je v tom boji pravý Lev, on jako nejvyšší a nepřemožený vojevůdce vydal vojínům, již jdou za jeho vítězným praporcem, následující válečné heslo: *„Otázka školská je pro křesťany otázkou na život a smrt Školní světnice je válečné pole, na kterém se rozhodne, má-li společnost lidská i na dále podržeti charakter křesťanský.“*

Jak z toho, co jsme dosud zvěděli, jasně vysvítá, vyslovují se otevřeně o škole a bojují o ni *největší a nejvyšší autority* na světě. My jako duchovní a zřejmí katolíci nemůžeme ani na chvílku býti v pochybnosti, na čí stranu se nakloní konečně vítězství („brány pekelné jí nepřemohou“).

Smí naše duchovenstvo i na dále býti hluchým k oněm častým a důrazným slovům, v nichž vrchní správce církve Kristovy slavně a před celým světem prohlašuje, že otázka školská je pro křesťany otázkou na život a na smrt a že je školní světnice oním bojištěm, kde se jednou rozhodne, má-li lidstvo zachovati křesťanský svůj charakter? Může-liž duchovenstvo po tomto slavném prohlášení klidně, chladnokrevně a lhostejně hleděti na onen světový boj, jenž se pod vůdcovstvím Otce křesťanů a ve jménu školy vede za nejsvětější práva a nejvznešenější statky lidstva, a v němž se má konečně rozhodovati, kdo bude vládnouti budoucně, zdali staré, osvědčené, samým Bohem zjevené křesťanství či moderní pohanství a ohyzdné bezbožectví? kdo bude vládnouti v budoucnosti na světě, zdali Kristus čili Antikrist? Zdali nám posud neozývají se v duši, neotřásají srdcem, rozumem i vůlí ona vážná slova náměstka Kristova: *„Školská otázka“* Vzchopme se tudíž a poznejme se, bratří! Prohlédněme a přiznejme se, že máme nyní i jako duchovní i jako vlastenci svatou povinnost živě se zajímati o naše školství, důkladně se obíratí školskou otázkou. Nezůstaňme však při pouhém tom poznání a při tom přiznání, ale uspořádejme dle toho i práci svou. Vstupme zmužile do řad, do kruhu těch opravdu osvícených mužů, již zápasí neunaveně a obětovně za náboženskou školu, za školu, která jedině může dáti občanům ctnostné členy, farnosti pobožné osadníky, církvi věrné syny, vlasti nadšené a nezištné vlastence, státu dobré a svědomité poddané. Fedrujme zmužile školy náboženské! (Dokončení.)

Návštěva v Hyrtlově sirotčinci.

Jméno profesora Hyrtla jest evropské. Ano můžeme říci, že cizina spíše uznala velikost Hyrtlova, než sama domovina. Rodem Uher vychován byl ve Vídni, kdež konal se zálibou studía medicinská, v nichž získal si jména světového. Proslulým jest jeho dílo *„Handbuch der menschlichen Anatomie“*, kteréž vyneslo svými vydáními v různých řečích přes 200.000 zl. Hyrtlovy praeparaty anatomické budily obdiv až v Turecku. Obezřelý státník Felix Schwarzenberg pochopil ducha Hyrtlova a zachoval ho Rakousku. Působil napřed v Praze, pak ve Vídni a nyní

jest *poustevníkem Perchtolsdorfským*. Perchtolsdorf jest vesnice vzdálená půl hodiny od Mödlingu u Vídně; tam tráví profesor Hyrtl poslední léta svého života.

Jeho duch vynikl ve vědě jeho srdce v lásce křesťanské. Pomník si postavil sám, ač i jeho poprsí zdobí loubí university vídeňské. Blízko nádraží Mödliňského viděti krásný letohrad. Ptáte-li se, komu patří, řeknou vám, že jest to sirotčinec profesora Hyrtla. Jest to budova velmi rozsáhlá a úhledná. Uprostřed před sirotčincem stojí krásný kostelíček, na jehož průčelí dal slavný lékař postavit sv. lékaře a sice sv. Lukáše, Kosmu a Damiana a Pantaleona.

Vnitřek sirotčince obsahuje snad vše, co v podobném ústavu může býti. Správu sirotčince vedou a i budoucně vésti mají dle výslovné podmínky zakladatele Hyrtla katolické řeholnice. V přítomné době jest tam zaměstnáno 8 sester z III. řádu sv. Františka (materinec ve Vídni) s několika čekatelkami.

Pomíjím jednotlivosti, jež jsou při každém podobném ústavu a vytknu jen zvláštnosti, s jakýmiž se všude neshledáváme. Sirotci mají svou kapellu, již cvičí zvláštní učitel hudby. Nástroje hudební jsou uschovány v síni učební ve skříni. Jako štedrý Hyrtl nemocnicím pořídil nástroje chirurgické a jiné potřeby, tak se též postaral, aby i malí měli svoje nástroje — pro hudbu.

Ložnice jsou upraveny zvláštním způsobem, jenž se velice zamlouvá. Uprostřed prostranné ložnice jest přepažení z prken zařízené tak, že jest každá postel ohrazena ze 3 stran a tvoří takřka cellu. Čtvrtou stranu zakrývá, je-li toho třeba, zelená záclona. Dohlížitel může obcházeti lože kolem do kola a všechny chovance pozorovati, jednotlivci však na sebe viděti nemohou a jsou jako ve svém pokojíčku o smotě; v ložnici mají uložený též skrovňoučký svůj majetek. Dřevěné stěny ložnice smí si vyzdobiti každý jednatel dle chuti a libosti. Většina chovanců má tam zavěšený buď sv. kříž, nebo obrázek od prvního sv. přijímání nebo obrázek svého patrona. Každý chovanec má svoje číslo, kterým jest označeno vše, co mu patří. Dřevěné přepažení není vyšší než 1 1/2 metru a nevdá nijak větrání, o které jest postaráno velmi bedlivě nejenom okny, ale i zvláštními větrníky jak u stropu tak u podlahy.

V koutě ložní světnice stojí láhev s hypermanganem, z něhož dostane chovanec vždy ráno několik kapek do své skleničky, aby si řádně vypláchl ústa. O mytí chovanců jest postaráno až úzkostlivě. V létě si musí každý z povinnosti mytí každodenně nohy v lavatoři, kteráž jest tak zřízena, by se umývání mohlo dít rychle. Velké vycementované vany pojmu deset dětí najednou a silný proud vody vykonává rychle zdravotní služby. Do koupelny má každý svoje trepy, aby oblékání netrvalo dlouho. Trepy mají uložené v místnosti, kde se čistí obuv, a sice každý ve své přihrádce do které se dávají: obuv, trepy a kartáč s ostatními potřebami pro jedno „číslo.“ Po vyčistění obuvi následuje mytí nohou, jež se děje v létě, jak už praveno, každého dne, v zimě pak jednou za týden.

Děti nosí stejnokroj v zimě i v létě. V šatstvu jest znáti důkladnosť. Nespokojí se otec Hyrtl u chovanců svého ústavu s oděvem jakosti ledajaké. Jednou nosí dívky stejnokroj námořnický (v létě) nebo jiný lehký oděv, v zimě pak jsou oděny po tyrolsku, což se ladně vyjímá, zvláště když táhnou v řadách s disciplinou skoro vojenskou, vedeny jsouce sestrou nebo učitelem tělocviků.

I dívky mají příslušný stejnokroj jak pro léto tak pro zimu, a jejich povinností jest plésti punčochy pro všechny sirotky, hoši pak musejí opět jako v náhradu pro všechny čistit obuv.

Denní pořádek jest takový, jaký vůbec bývá v podobných ústavech.

Nejvzácnější místností v sirotčinci samém jest síň Hyrtllova, kdež umístilo vděčné město Mödling poprsí svého dobrodince. Do síně této uložil Hyrtl všechna uznání, jichž se mu dostalo, všechny čestné diplomy, jakož i diplomy čestného občanství, jimiž byl zahrnut. Dvě zaskleněné skříně jsou jimi naplněny. Důležité však jest, že ne pochvalné dekrety, čestná občanství a jiné pocty byly mu pružinami k tak šlechetným a nezištným skutkům, ale toliko pravda obsažená v jediném verši — písma: co jste učinili maličkým, mně jste učinili! Tak vyznal Hyrtl veřejně ve slavné době, když bylo dne 30. května 1889. odhalováno jeho poprsí. Tu vyznal veřejně před tisíci svých posluchačů a nezapřel, co jej vedlo ku blahobinnému životu: „Id egi non ex vano ostentationis pruritu, qui mea nunquam infestavit praecordia, sed memor verborum, quae, dum infans eram, in Sacris Paginis legisse et relegisse recordor: Das Gute, welches ihr den geringsten euerer Mitmenschen werdet gethan haben, das will ich so ansehen, als ob ihr es mir selber erwiesen hättet!

Si in hac infantiae meae pia reminiscencia erro, lubenter erro, neque illum errorem ab ullō mortalium mihi extorqueri patiar.“ (To jsem učinil, ne abych se bláhově chlubil, což nikdy nitrem mým nevládlo, ale proto že jsem nezapomněl oněch slov, jež jsem jako dítě čítal v Písmě svatém a opět čítal: co jste učinili dobrého nejmenším z mých bratří, chci tak považovati, jako byste to učinili mně samému! Klamu-li se v této zbožné upomínce svého mládí, pak se rád klamu, a nedopustím, aby mi někdo ze smrtelníků tento klam vyrval.“

Slova tato mluví jasně, jakým mužem jest Hyrtl!

Ta slova dokazují, že biblická dějepřava, ano jediný verš ze sv. evangelia více působí dobrého, padne-li na půdu úrodnou, než celé svazky lehounkých a lahodných veršů.

Nebylo by podivno, kdyby muž, jako Hyrtl, zakládal sobě na cti, jež mu v míře takové byla prokázána. Mohlť poukázati na 2 skříně čestných vyznamenání, mezi nimiž jsou diplomy od „Académie imperiale de médecine“ v Paříži (1844), řád čestné legie od krále Ludvíka Filipa, diplomy universit lipské, petrohradské, pařížské a jiných učených společností: české, stockholmské, „Academy of natural Sciences“ ve Filadelfii, v Amsterodamě, Bonnu, Vratislavi, Brusselu, Erlangenách, Halle, Pešti, Benátkách atd. atd., mohl ukázati na pochvalné dopisy vladařů a mezi nimi i na dopis tureckého sultána „Abdul Medjida.“ Ale tento rytíř řádu Františka Josefa cituje pokorně verš Písma sv., který mu byl pružinou jeho obětí. On chce býti na blízkou svých miláčků, proto má v sirotčinci přichystanou světnici, kdež by buď sám jako vdovec nebo jeho manželka jako vdova trávila klidně poslední dny svého života.

Mimo obydlí, kde sirotci zůstávají, jest v sirotčinci zřízena ještě po straně jedné zvláštní nemocnice, pro případ potřeby, a po straně druhé škola, uprostřed pak budov v parku stojí něžný kostelíček.

Správa ústavu jest taková, že i zemský výbor dolnorakouský dává sirotky do tohoto ústavu, pokud ovšem stačí jeho místnosti. Hyrtl zřídil v tomto sirotčinci 40 míst svým nákladem a opatřil celé zařízení. Zemský výbor platí na sirotky, kteréž svěřil sirotčinci Hyrtllova, taxu v Dolních Rakousích obvyklou, a známý zemský poslanec Schöffel má nad nimi dozor, jež vykonává velmi svědomitě.

Považovali jsme to za svou povinnost upozorniti aspoň krátkým článkem na velikou Hyrtllovu dobročinnost, která jest ovocem evangelia Kristova. Právem

může církev katolická muže takové, jakým jest Hyrtl, stavěti jiným za vzor a na ně ukazovat jako na důkaz, že víra a věda a dobročinný život dají se dobře srovnati a spojití, vychování pak náboženské že jest nejlepší pružinou dobročinného charakteru.

J. Vaněček.

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

Po novém roce mám velikou chuť začít s pochvalou na naše učitelské listy paedagogické, a to, což zajisté bude nadivno sluchu na „Učit. Noviny“. Nevím sice, nebudu-li nucen pochvalu tuto brzy odvolati, ale stať v čís. 43. „Učit. Nov.“. Výchova socialní od Hynka Marka podepíšu vždy. Tam čteme: „Závažným činitelem ve výchově společnosti jsou spisovatelé. Ti ze své komnaty vzdělávají široké vrstvy lidové prostředkem litery. K těmto řadí se žurnalistika. Oba tyto činitelé hýbají vrstvami lidu jako vítr obilím na poli a vládnou veřejným míněním, jako jezdec koněm. Mnohý nečte než denník politický své barvy a obecní vyhlášku. Lid vesnický, klesající pod tíží finančních požadavků statů, stojí pohotově k službám žurnalistiky. Taková je moc litery ve výchově socialní. Kde vede žurnalistika zápas způsobem slušným, mravným, lid se vychovává, kde hlásá se však surovost a násilí, společnost se mravně decimuje. V literatuře vědecké i zábavné dva směry se křížují: konstruktivní a destruktivní. Který proud má převahu, unáší sebou i duše vrstev lidových, jako na př. před vypuknutím revoluce francouzské. Literatura románová a povídková má mnoho na svědomí, ta namnoze nevychovává, ale přímo boří. Mládež škole odrůstá shání se po tendenčních románech, kde demimonde a láska pohlavní slaví triumfy, kde půlnoční orgie velkoměst malují se skvělými barvami, nebo sáhá k listům, kde karikují se zasloužilé osoby a dívá se žádostivýma očima na dekoltaci žen. V době, kdy probouzí se u mládeže jisté pudy, nemůže býti zhoubnější četby nad tuto. Najde se konečně vždy nějaké individuum, které tříská na turecký buben reklamy: „Nemáme ještě přeloženo to a to, (jmenovitě z francouzského a německého, kde mají v tomto směru smutné zásluhy u okolních národů,) nechť žije řízný realismus“. Takovým způsobem vodí se společnost místo k idealům do bažin. Ze stavů k výchově socialní jsou povoláni dva: kněžský a učitelský. Stav kněžský hlouběji a účinněji působiti může

na rozvoj společnosti lidské než stav učitelský. Kostel a kazatelna, — toť škola a kathedra pro odrostlé. Kněžstvo je tedy více zodpovědno za mravnost či nemravnost společnosti než učitelstvo. Kazatelny, odkud přímo na lid působiti může, učitelstvo nemá. Nevděk a posměch přemrštěnců a hlupáků tím více musí kazatele síliti v boji pro společnost lidskou. Ježto náboženství je hlavní oporou mravnosti lidské, je patrné, že instituce víry a náboženství má primat mezi institucemi svatými a jen nějaký ztřeštěnec může velebiti atheismus a indifferentismus jako jedinou spásu lidstva. Nemožno, by instituce náboženství byla společností škodlivá; staletí a bouře, které prožila od prvního úsvitu dějin, nevyvrátily ji ze základů a lidstvo v jejím lůně roste. A známkou lidstvu prospěšné instituce je její stáří a výsledek. To lze říci o této instituci se stanovíštěm spolkovědy. Výše doloženo, že učitel na výchovu socialní nemá tolik vlivu jako kněz. Myslíme tu speciálně jeho působení mimo školu. Učitelstvo má také skrovný vliv na školství pokračovací. Tu, když mládež nejvíce podlehá zkáze, drží nad ní učitelstvo ochranný štít, pod nímž mnohý vadnoucí květ vztýčí hlavu nad suchopár sprostoty a nemravu. Myslíme, že by bylo rovněž na čase, o tom uvažovati, nemohla-li by nějaká půlhodinka v učebním plánu věnována býti mravovědě a dobrovědě. Nesla by znamenité úroky. Ze škol našich vychází mládež mravná, učelivá, schopná dalšího pozitivního vzdělání. Leč mnohoramenný polyp neřesti světské obetkává ji tak, že často nejmravnější a nejschopnější žáci duševně hynou. Vše záleží na tom, v jakých okolnostech se žák ocití. Mluvíme ze zkušenosti. Žák, který býval ve škole vzorem, během roku s nectnými tovaryši při řemesle podlehá mravní zkáze, dopouští se uličnictví a insultuje na ulici svého bývalého učitele. Co platná tvrdá osmiletá práce učitelova? Proč tu neodpovídají mistři úřadům za tuto škole odrostlou mládež. Zde zeje propast ve výchově socialní. Mládež, ze školní kázně

náhle propuštěná, podobá se hříběti, které uvolněno byvši, tryskem žene se do polí, možná, že se vrátí zdrávo, možná, že je přinesou jako mrtvolu. V našich školách získá se jen mnohost vědění a nepátrá se, jaký pokrok vychovatelský žactvo učinilo. Neumí-li žák při inspekci třídy slovesné, barvy vidma duhového, a p. je zle. To je stanoviště nepravé, neboť říšský zákon ze dne 14. května 1869 klade váhu na výchování a to mravní i náboženské. Stojíme tu tváří v tvář proti tak zvanému didaktickému materialismu, který ovládá dnes naše školství. Komenský vymrskal ze škol verbální realismus, až přijde Komenský II., učiní tak s didaktickým materialismem. Zredukovalo se v dobách nedávných učivo na gymnasiích, vysokých školách, ústavech učitelských, což je veliký krok v před, čekáme, že dojde také na obecné školství. Národ vzdělaný, inteligentní, dovede vřeleji a vroucněji ctíti Boha. V pravdě osvícený je také mravný. Vzdělanec bez mravnosti je netvor. — To jest ta stať, která se mi v „Učit. Nov.“ tak zalíbila, že ji zde uvádím, ač tomu pořád ještě nevěřím, že redakce „Učit. Nov.“ tímto směrem se budoucně bude bráti. Mně líbí se úsudek o našem nynějším řízném realismu, o románech a povídkách s tendencí nemravnou, o knězi a jeho kazatelně, o pokračovacích školách, o přecpávání útlých dětských hlav předměty namnoze nepotřebnými v dnešní moderní škole, jakož i zanedbávání výchovy náboženské a mravní proti zřejmé intenci květnových zákonů školních. Budiž mi k tomu dovoleno několik slov osobního náhledu. Co jest novověký realismus. jaké jsou jeho zásady? Je to materialismus, v nové úpravě a v opraveném vydání. A jeho zásady? Užívat, co hrdlo ráčí, ale při zavřených dveřích, aby tím veřejná pověšť, či bon ton, decorum, netrpěly. Píti přes míru, ale nevrávorat před lidmi po ulici, raději se dát domů odvést, užívat radostí demi-monde, ale aby se to nedověděla nevěsta při ženichu a při otcí rodiny, když už manželka to tuší, aby se toho nedozvěděly aspoň děti. Sám býti bez víry, o víře mudrovati, ale veřejnosti schvalovati přesvědčení náboženské. Celý ten realismus bych nazval chameleonstvem. Příklady: Tento realismus okupoval naše divadlo. Z četných kusů pomínu úplně Gabr. Preissovou, připomenu pouze tři kusy, které jsou nyní v modě: Dáma s kameliemi, Francillon, Magdalena. V prvním kuse nevěstka vyšších kruhů po celý děj své milostné pletky obe-

censtvu předvádí, v druhém manželka stíhá o půl noci nevěrného muže s jeho milenkou do maskarního plesu a pak do zlatého domu Pařížského, a v Magdaleně? Tam je to už docela pěkné. Otec musí služce zaplatit, zač, každý se domyslí, jeho padlá dcera zatají svému ženichu svůj hřích, její první milenec dopustí se věci ještě hanebnější a střelí se, manžel padlé dcery, když se vše dozví, nejprve zuří, pak ale s resignací řekne: E co, vždyť já nejsem lepší, jen že u mne to nemůže míti takových následků, jako u ženy, odpustějí si a užívají nezkaleného blaha manželského dále. Spisovatel tohoto kusu, plukovní lékař Polykarp Starý, dal tomuto kusu heslo: Realismus šlechtí a věnoval ho své milé Marii. Připomínám, že tento nejnovější kus konkuroval o Tylovu cenu a také první cenu dostal. Nynějším obecenstvu se snad už bez nahoty, nevěrnosti a orgií demi-monde nic jiného líbiti nebude. V tom ohledu souhlasím úplně s výše udanými slovy „Učit. Novin“, že na této cestě se naše mladá generace zdemoralisuje úplně. Mají sice studující středních škol tu a tam zakázáno navštívit kus nahotu představující, ač ten onen čiperný student přece na galerii aneb vzadu dovede se zrakům profesora ukrýti, ale kdo zakáže učedníkovi, mladému tovaryši, obchodnímu příručím a ostatním tohoto druhu mladíkům na takovýto kus nejíti, a pak naší milé ženské mládeži sotva čtrnáctileté, nezakáže nikdo na světě podobný kus, ba pečlivá matinka ji tam sama uvede, sukně krátké v dlouhé promění jen, aby se mohla před světem pochlubit svou nadějnou, dorostlou dcerou. Takové nadějně mládeži se pak arci nic jiného nelíbí, z jinochů takových se stávají mladí starci, a z dívek, abych mluvil slovy Polykarpa Starého, stávají se hříšné Magdaleny. Uvádím opět slova „Učit. Novin“: Kde pak jsou ty idealy, co platna tvrdá práce učitelova? Proč zákon neporučí těm kterým úřadům bdíti nad mládeží škole odrostlou? Zde zeje propašť ve výchově sociální.

Ten řízný novověký realismus zavedl mne trochu daleko od předmětu. Proto, ale musím se přece zmíniti, že právě tito realisté spustili nesmírný povyk do světa proto, že se „Vlast“ opovážila na místa rouhavá a nevěrecká ve spisech miláčka studentů Nerudy ukázati a je nazvati pravým jménem. Příště přičiníme několik poznámek k staťi „Učit. Novin“ o školách pokračovacích.

DROBNOSTI.

Ze spisů starých katolických paedagogů. 5. Dobrý příklad rodičů jest první podmínkou řádné výchovy. Je-li dobrý příklad ve všech poměrech lidského života věcí důležitou, jest vliv jeho tím větší při výchově mládeže. Nastávající rolník učiní zajisté mnohem větší pokrok, bude-li pozorovat starého a zkušeného rolníka při orání a kopání, než kdyby se dal od něho poučovat o rolnictví doma. Kdyby se chtěl někdo věnovat námornictví, učiní si o něm mnohem lepší pojem, zakusí-li nebezpečí, jakáž ono s sebou přináší a naučí-li se z vlastního názoru vládnouti veslem, než kdyby na pevnině sebe lépe byl o něm poučován. Vůbec se dosáhne v každém oboru umění a vědění mnohem více živým příkladem a samočinným napodobováním nežli pouhým poučováním a napomínáním. Jako jesti zrak spolehlivější než sluch, rovněž tak jest mnohem působivější vyučování příklady než vyučování slovy. (A mají-li všichni lidé povinnost býti ctnostnými) čím více se mají rodičové křesťanství, a byť to bylo jen z lásky k jejich dětem, přičiňovati, by vedli život v každém ohledu ctnostný a dokonalý! Jeť vlastností dětí, že vše, co kolem sebe spatřují a vidí, jako opice napodobují; tím více se tudíž naučí od rodičů, protože jsou s nimi v nejužším styku, až do nejmenších podrobností všemu, co na nich vídají. Tyto první dojmy zůstanou jim však následkem zvyku a působí rozhodně na jejich život pozdější. . . I nesmějí tudíž rodičové péči o svůj vlastní mravně náboženský život již z té příčiny zanedbávati, že děti již s úcty ku svým rodičům dobrovolně a samy od sebe rozhodují se pro dobré a proti zlému. Kde bychom tudíž mohli najíti příkladu působivějšího nad živé, bezprostřední slovo a příklad rodičů? Pro děti jsou tudíž nejlepšími vzory právě jejich rodiče; neboť jim jsou děti oddány s obzvláštní láskou, přichylností a uctivostí; mimo to mají nejen v představě, nýbrž v skutečnosti a to ustavičně rodiče své před očima. (Tu však třeba) naříkati nad poštilostí ano bláznovstvím mnohých rodičů, ne proto, že by vzdělání svých dětí zanedbávali, nikoli, nepochopitelná jejich krátkozrakost spočívá spíše v tom, že chtějí sice, aby děti jejich byly dobře zvedené a mravné a že za tím účelem z pravidla nešetří námahy a starosti, ale vedle toho, že dávají dětem velké pohoršení vlastní svou

leností, svým rozkošnictvím, svou neudností a všeho druhu neřestmi, aniž by se chtěli opravdově odhodlati k napravení svého vlastního života (Vegius, † 1458.).

Přetížení žactva úkoly domácími. Na schůzi pražské jednoty „Komenský“ přijata k návrhu sl. A. Čadové resoluce, již z důvodů didaktických, paedagogických i hygienických zúčastněné učitelstvo se vyslovuje proti tomu, aby na obecné a měšťanské škole domácí úkoly kladeny byly do učebních osnov. — S důvody sl. Čadovou pro to uvedenými lze souhlasiti úplně, nebo nemožno v pravdě popírati, že nynější škola ob. i měšť. přetěžuje v skutku a to nejen domácími úkoly, ale i školním vyučováním učitele i žáka měrou povážlivou, že se zdá, jakoby stará zásada vzdělavatelská „non multa sed multum“ pro naše školy neplatila, ba jakoby se spíše praktikoval přísný opak její, „non multum sed multa“. Již v 2. ob. třídě se dává žákovi do rukou česká mluvnice, v 3. se obeznamuje dokonce již s druhým zemským jazykem — a zatím, chce-li katecheta v 3. ano i ve 4. třídě čísti se žáky dějepisu, musí hodně vybírat, aby našel čtenáře obstojného. Snad škola s podobným zjevem jest jen smutnou výminkou, snad to následkem špatné docházky, snad jinde lépe!? Za to žákyně 8. třídy již se obeznamují s rakouskou konstitucí, delegacemi a sněmy; poznávají, jaký rozdíl mezi madrigalem a sestinou, skandují verše, znají všecky vicinálky v Čechách — a tu najednou se přihrnou úlevačky a smutně paradují vůči těmto pokladům vědy hlubokou ignorancí nejzákladnějších vědomostí z každého oboru — často i ze čtení! — Než to vše není naší starostí — chceme tu jen promluvití vzhledem k přetěžování žactva domácími úkoly i školní učbou také trochu pro domo sua, pokud se totiž týče vyučování náboženského. Mám za to a doufám totéž přesvědčení i jinde shledati, že počínaje třetí ob. třídou nemůže katecheta spoléhati na to, že by žáci za ty dvě týdenní hodinky již ze školy všecku předepsanou náboženskou látku pochytí a doma memorovati že by třeba nebylo, zvláště mají-li v rukou katechismus tak obšírný a nesnadný jako je p. Skočdopolův, a pak zejména žáci tříd měšťanských, kde ku katechismu přistupuje liturgika a dějepis církve. Co se ale těchto tříd dotýče, uvažme ná-

sledující: žáci 6. třídy mají v týdnu 3krát po 6, jednou 7 hodin denně, žáci 7. a 8. třídy 2krát po 6, 2krát po 7 hodinách denně — a k tomu těch nešťastných dom. úkolů a domácích přípravy k rozmanitým předmětům, jež jí nutně vyžadují: jak tu lze po dětech takto přetížených s dobrým svědomím a naději na úspěch žádati, aby memorovaly dokonale nesnadné odstavce Skočdopolovy dogmatiky zvláště děti chudší za zimních měsíců, kdy právě katecheta poměrně nejlepší návštěvu co nejvíce chce využítkovati, když děti jdou za tmy do školy, za tmy ze školy, svítivo drahé, jizba chladná — nevzpomínají ani domácích prací, jež na ně čekají! Tu pobízeti marno, nutiti těžko, — ad impossibilia nemo tenetur, — a trestati — je líto skorem a potom jak? Žák neví, z uloženého ani slova, knihy ani neviděl, vylouvá se na výkres, úlohu, domácí zaměstnání — mám jej podržeti po škole, když tě má skoro

denně do 12ti, denně po 6—7 hodinách? Dáti mu opisovati, při té spoustě domácích úkolů a ostatního učiva? Pokutovati jej známkou nedostatečnou z náboženství? Kdyby každý snoubenec znal jen tolik z náboženství, co zná takový i méně dbalý žáček, a má to potlačiti! — Proto souhlasím z té duše s výše uvedeným prohlášením a mám za to, že by mi leckterý z pp. kolegů katechetů i učitelů nezazlí, kdybych tak choval velmi tajné přání — zjevně to říci bylo by přece jen tmářstvím, zpátečnictvím — aby se učivo školní vůbec obmezilo co do času i do rozsahu — nebo že by nastávající řemeslníci a hospodyňky, jak obyčejně z měšťanských škol vycházejí, museli tak důkladně znáti zákony elektřiny buzené třením a návodem, chemii organickou a anorganickou, dějiny punských válek, ústavu Athénskou atd., nejde mi přece nikterak na rozum. Sbt.

LITERATURA.

První rok školní. Speciální methodika vyučování v elementární třídě. Kandidátům učitelství podává Jos. Vlk, učitel vzorné školy při c. k. č. ústavu ku vzdělání učitelů v Praze. Nákladem Rohlíčka a Sieverse v Praze. Cena 50. kr. O knize této promluvíme příště. Prozatím ji doporučujem.

Časopis učitelek. Měsíčník pro učitelky všech kategorií a vychovatelky vůbec. Red. Em. Schmutzrová. Roč. IX. čís. 2.

Hrvatski učitelj. Roč. XVII. čís. 3.

Szkoła. Roč. XXVI. čís. 4.—6.

Čtvrtá výroční zpráva spolku pro vychování katolických učitelů (dílo blah. Jana Křt. de la Salla.) Ve Vídni 1893.

Poklad křesťanského dítěte čili: Naučení a modlitby pro děti útlého věku. S povolením nejdůst. kníž. arcib. konsistoře v Praze. Nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské. Cena 24 kr. váz. 30.

První křesťané v Římě. Obrazy z prvních dob křesťanství. Napsal Petr Kopal.

Díl II. Nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské. Cena 80 kr.

Z pole i lesa. Obrázky z mysliveckého života. Napsal Bohumil Brodský. Díl II. Nákl. knihtiskárny Cyrillo-Methodějské v Praze. Cena 30 kr.

Renan a Didon. Napsal J. E. Hulakovský. Nákladem týmž. Cena 12 kr.

Pastýř duchovní. Časopis kněžstva československého. Red. Jan Ježek, katecheta při c. k. vyšší reálce Pražské. Roč. XIII. Seš. 1., 2., 3.

P. Didona, kněze z řádu kazatelského sv. Dominika, Ježíš Kristus. Autorisovaný překlad od kněze Jana Ev. Hulakovského. Díl II. seš. 1. a 2. Nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské v Praze. Cena seš. 50. Dílo toto nemělo by scházeti v žádné vzdělanější rodině křesťanské.

Blahověst. Hlasy katolické. Vydavatelé a redaktoři: Fr. Krásl a Karel Vondruška. Roč. XLIII. čís. 5.

OBSAH: Padesátileté biskupské jubileum sv. Otce Lva XIII. — O školách bratří, zvláště bratří de la Sallových. Píše František Žák. (Pokračování.) — Sjezd katechetů v Záhřebě r. 1892. — Návštěva v Hyrtlově sirotčinci. — Hlídka časopisecká. — Drobnoti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajů německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupořím slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: **Fr. Pohunek.**

Administrace „Vychovatele“ jest v Žitkově u Prahy č. 505. Tam budí zasíláno předplatné; tamtéž budtež adresovány i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Sjezd katechetů v Záhřebě r. 1892.

(Dokončení.)

II.

Slavné shromáždění! Právě jsem dokázal svatou povinnost a nezbytnou potřebu, aby se i naše duchovenstvo živě zajímalo o školství a s ním se důkladně obíralo. Nyní je na řadě, abych poukázal na prostředky, ukázal cesty a způsoby, jimiž by se duchovenstvo co nejlépe a nejdůkladněji seznámilo s předmětem, o němž se má zajímati.

I. Kdo chce vážně a důkladně obírat se naším školstvím, musí nejdříve důkladně prostudovat školní zákonník, jakož i veškerá nařízení vysoké vlády vztahující se ku školství. Tu seznámí se nejlépe se zásadami, na nichž je škola založena, s duchem, jenž má školu ovládati, se způsobem, jímž se mají onen duch a ony zásady v praxi prováděti. To však samo o sobě ještě nepostačí, spíše zbývá potom ještě důležitá úloha, bedlivě pozorovati a zkoumati, k jakým výsledkům vede nynější škola u mládeže a u lidu, neboť každý strom bývá poznán nejlépe po ovoci. Úkol tento nemůže našemu duchovenstvu býti těžkým, poněvadž je podle povolání svého ve stálém a bezprostředním styku s mládeží i lidem. Pozoruje-li duchovní, že jednotlivé paragrafy školních zákonů nebo některá nařízení vládní jsou v odporu se zásadami sv. víry naší nebo s obyčejí sv. církve naší, z kteréhožto odporu by snadno mohly vzejíti neblahé následky pro mládež a budoucí pokolení národa, anebo, což horší jest, jestliže takové následky již se ukazují, nesmí odkládati, nýbrž musí hned dle své svaté povinnosti, užití všech zákonitých prostředků, aby se ono zlo, nebo nebezpečení zla záhy odstranilo. To mohou kněží učiniti: uvědomující duchovní vrchnost, v konferencích pastýřských, tiskem, v učitelských a katechetských schůzích atd.

II. Každý kněz, jenž chce, aby byl způsobným a schopným obírat se s výsledkem a úspěchem naším školstvím, musí se ozbrojiti co nejdůkladněji paedagogickým (didaktickým i methodickým) vzděláním. Za tou příčinou musí studovati neúnavně domácí i cizí proslavené spisovatele paedagogické, musí pozorně a horlivě sledovati domácí i cizí paedagogickou literaturu, musí odebírat i čísti odborné paedagogické časopisy atd. Nesmí se však při tom obmezovati jen na spisy těch, kteří se v té příčině zásadně s námi srovnávají, ale musí také pozorně sledovati i práci zásadních odpůrců, aby seznal, jak smýšlejí, co chtějí, kam cílí, by

mohl lépe a snáze křivé jejich názory vyvraceti, jejich záhubné záměry odkrývati, jejich škodlivé útoky odrážeti.

III. Třetí způsob, jímž se může kněz seznámiti s naším školstvím, jest horlivá návštěva školy. Ta je pro kněze svatou povinností, neboť tvoří část a to významnou duchovní jeho správy. Od jeho práce ve škole hlavně závisí, jaký bude dorost v kolatuře, a to mu nemůže a nesmí býti lhostejným. Bude-li horlivě docházet do školy, naskytne se mu příležitost, aby na místě nejprůhodnějším prostudoval školu, jejího ducha a její hodnotu, by se bezprostředně, na vlastní oči a uši přesvědčil, jak mládež prospívá v chování, jak pokračuje ve vědomostech. *Proto je horlivá a neunavená návštěva školy pro kněze jakýmsi názorným vyučováním v základním poznání našeho školství.*

IV. Čtvrtý způsob, jímž by naše duchovenstvo mohlo důkladně seznati školství a pro ně se nadchnouti, jsou *schůze* a to: *soukromé a veřejné.*

A) *Soukromé schůze.* Kněží jako bratří se častěji sejdou z různé příčiny a v různých poměrech. Při takové příležitosti zapřádá se rozhovor o všeličems. Proč by se při tom mimo pastýřské neb úřední věci nemohly přetřásati i věci školské?

V městech, kde je více kněží a katechetů, mohli by se sejíti vícekrát do roka za tím účelem, aby rozebírali školní a paedagogické otázky a čítali vhodné rozpravy. Jako vůbec tak jest i zde třeba klásti hlavní váhu na spojování se, neboť co nezmůže jednotlivec, to jich zmůže více, když se spojí.

B) *Veřejné schůze.* Mezi veřejné duchovenské schůze, kde by se vhodně a s užitkem mohlo rozprávěti o školství, počítám vikariatní porady a katechetické sjezdy. a) *Vikariatní porady.* Bylo by velmi užitečno, kdyby se na těchto poradách rozebíraly a přetřásaly mimo věci církevní i záležitosti školní, nebo kdyby se po případě přednášely i paedagogické rozpravy. Též bylo by dobře a s užitkem, kdyby duchovní vrchnosti duchovenstvu dávaly otázky ku konferencím nejen z theologie nýbrž i z paedagogiky. Tím by duchovenstvo i z vyššího místa bylo vybízeno, by se tímto předmětem horlivěji obíralo a důkladněji seznamovalo. b) *Schůze katechetické.* Takovou schůzi konáme dnes poprvé, doufáme však pevně, že ji budem opakovat každého roku a že schůze ty velmi přispějí k poznání našeho školství a hojně vydají ovoce v každé příčině.

Při této příležitosti nemohu se nezmíniti o tom, jak by to dobré a prospěšné bylo, kdyby samostatní katechetové i kněží zaměstnaní v duchovní správě častěji docházeli do schůzí učitelských a to *předně* proto, že jakožto učitelé víry patří ku stavu učitelskému a jako tací nemají se učitelům odcizovati, nýbrž mají naopak co nejvíce jim se přibližovati, aby pracovali společně ku prospěchu školství. *Za druhé* proto, že kdyby se v schůzích těch přednášely křivé názory, mohli by je hned vhodným způsobem poopráviti. *Za třetí* proto, že takové schůze duchovenstvu poskytují bohatý a rozmanitý material, z něhož mohou poznati ducha a směr našeho školství. *Za čtvrté* pak proto, že by se snad tímto způsobem dala docíliti shoda mezi kněžstvem a učitelstvem ku společné práci a že by se zamezilo, aby učitelstvo nekráčelo směrem víře, církvi i duchovenstvu nepřátelským.

V. Pátý způsob, jímž se může duchovní seznámiti s naším školstvím, *jest co nejčastější přátelský styk s učitelstvem.*

Mezi nejvážnější úlohy duchovní správy náleží bez odporu vychování mládeže nejen v kostele, *ale i ve škole*, neboť zde se vychovává dorost osady, církve, vlasti. Proto musí každý pastýř duchovní se vším úsilím o to pečovat, aby učitelé jeho

farnosti žili v míru a přátelství. Jako nesvár, rozpor, nepřízeň mezi učitelem a duchovním dává špatný, rušivý příklad, zahanbuje a snižuje učitele i kněze, škodí velice mládeži a lidu v osadě: tak opět z lásky, smíru a přízně mezi učitelem a knězem mají prospěch neocenitelný škola, mládež i lid, ba i sami učitelé a kněží. Zvláště pak *kněz*, žije-li ve shodě s učitelem, bude moci častěji hlouběji nahlédnouti do duše a srdce učitelova, pozná lehčeji, jakých je náboženských, paedagogických i mravních zásad a jsou-li tyto v čem nesprávnny, bude je moci mnohem snáz přátelskou domluvou a laskavostí napravit. Jest uznanou zásadou, že i špatné zákony dobře mohou působiti, jestliže se dovedně a v dobrém smyslu provádějí, kdežto zase i nejlepší zákony zůstanou buď bez výsledku, nebo působí i škodlivě, když se jich užívá nevhodně a neobratně. Tak i nábožensko-mravné vychování ve škole nezávisí jen na školních zákonech, nýbrž hlavně na těch, *kteří jim dávají ducha, takřka maso a krev, a to jsou učitelé. Žije-li tedy učitel ve shodě s knězem, bude jej ochotně i ve svých předmětech podporovati; žije-li s ním v nepřátelství, bude často dílo jeho ničit.* Shoda, láska a přátelství mezi knězem i učitelem jest tedy onen pevný základ, na němž by se mohly velmi snadno vyrovnati zásadní spory mezi kněžstvem a učitelstvem, jež jsou ku škodě škole i lidu, a to by prospělo nejenom kněžím a učitelům, nýbrž i celému chorvátskému školství. Proto bych dnes rád s tohoto místa zplna srdce a z hloubi duše hřímavým hlasem promluvil, aby mne uslyšeli *všichni naši učitelé i kněží: Učitelé-soudruzi! buďte moudří a opatrní při svém svatém a vznešeném díle! nepřesazujte lehkomyšlně ze zahrad cizích ve krásný sad chorvátského školství záhubné sazenice náboženské lhostejnosti a bezbožectví, nýbrž jenom vonné květy křesťanské nábožnosti, ušlechtilé sazenice pravé mravnosti a křesťanských ctností. Ctěte a chraňte, milujte a braňte víru otců Svých, jež Vás oživuje, jež Vám časné štěstí poskytuje a věčné slibuje! Milujte a ctěte katolickou církev, pečlivou Svou matku, jež Vás Duchem sv. zrodila, dětmi Božími, bratřími Kristovými a dědici království nebeského učinila, jež Vás vychovala a vypěstila na svém klíně mateřském, jež Vás chce v životě posilovati, od zlého chrániti a v rozhodné a strašlivé době smrti síliti a těšiti! Vzpomeňte, že nosíte čestné jméno mistra a učitele i vychovatele Boha-člověka, jméno vychovatele však jen potud, pokud se snažíte následovati vzor učitele a vychovatele, Ježíše Krista! Hleďte, byste jako vzoru a příkladu nenásledovali těch, kteří hledí zakryti prázdnotu mysli, škodlivost svých úmyslů a záhubnost snah svých zvůčnými sice, ale přece jen prázdnými a mělkými frásemi. Podejte ruku knězi, abyste silami spojenými a s uvědoměním pracovali na poli nábožensko-mravního vychování mládeže chorvátské, abyste milý národ náš, z něhož jste vyšli, ochránili od mravní i hmotné zkázy! — A vy, bratří kněží! Považujte učitele za své vlastní bratry dle krve i víry! Važte si jich jako druhů svých a spolupracovníků na vinici Páně, na roli národní! přivíňte se k nim jako ku svým spolutovaryšům upřímně a srdečně! Následujte v tom příklad našeho milého Spasitele, *jenž svou vlídností, láskou a líbezností získal všechny lidi dobré vůle a dobré mysli, urputně a úhlavní nepřátely pak zarazil, zahanbil, umlčel!* — Kněží a učitelé! Učitelé a kněží! podejte si bratrsky ruce ku společnému dílu. Spojte a slučte se, neboť „kde jich více stojí, žádný se nebojí!“ spojte a slučte se, neboť toho po Vás, žádá nezbytně zájem víry i církve, toho po Vás nezbytně žádá zájem národa i vlasti, toho po Vás konečně žádá i sám Spasitel, *jenž na dřevě kříže umřel právě proto, aby všichni, kteří v něho věří, byli jedno jakož i on jedno jest s nebeským Otcem svým! Spojte se bratří a slučte, neboť Vaše společná práce, Vaše svornost**

vytvoří u nás Chorvátů školy, jichž nám budou zaviděti i národové největší a nej-osvícenější!

Jsou bez odporu ještě jiné prostředky, cesty a způsoby, jak by se duchovenstvo seznámilo se školstvím a o ně se živě zajímalo, avšak pro nedostatek času nemožno o nich se zmiňovati. O tom poučí každého různé poměry místní i časové, a pak i vlastní zkušenost.

Slavné shromáždění! Na základě dosud řečeného dovoluji si předložiti slavnému shromáždění ku přijmutí a schválení tyto resoluce (které po živě debatě takto přijaty):

I.

Chorvatské katolické duchovenstvo shromážděné na prvním veřejném katechetickém sjezdě v Záhřebě je přesvědčeno, že mu nynější poměry přísně ukládají, aby se co nejdůkladněji seznámilo s nynějším školstvím a o ně co nejvíce zajímalo.

II.

Toto duchovenstvo, ze zkušenosti je pevně přesvědčeno, že katolické vychování katolické mládeže je zabezpečeno jen v katolické konfessní škole. Proto bude neustále žádati a všemi zákonitými prostředky k tomu pracovati, aby dosáhlo náboženské školy.

III.

Toto duchovenstvo, uvažujíc s jedné strany záhubné následky nesvornosti a rozporu mezi duchovenstvem a učitelstvem, na druhé straně pak prospěch, vzájemné shody a společné práce, rozhodlo se vynaložiti všechny síly, aby se odklidily nesvornost a rozpor, a zjednaly shoda a součinná práce mezi duchovenstvem a učitelstvem.

IV.

Toto duchovenstvo vidíc potřebu a užitek katechetických schůzí, rozhodlo se, dle možnosti každého roku odbývati schůzi takovou a to vždy v jiném místě naší vlasti.

Rozprava tato byla přijata s bouřlivým voláním „živio!“

Po krátkém oddechu začala druhá rozprava, kterou měl *Št. Korenić*, katecheta vyšší dívčí školy v Záhřebě a to o thematu: „Jakým způsobem mohlo by se nejlépe katolickému paedagogickému listu hmotně i mravně pomáhati, a jak by jej bylo lze v kruzích učitelstva a kněžstva co nejvíce rozšířiti?“ Mluvil pak v tento smysl:

Slavné shromáždění! Církev Kristova nesluje nadarmo: „*Ecclesia militans*“. Musilať vždy bojovati za pravdu a svatosť a bude i dále bojovati. Ještě do dnes není ukončen boj církve o školu, boj prudký, který započal za Juliana Odpadlíka a zostril se zvláště na konec minulého století, když tajné spolky pod záminkou filosofie začaly otravovati všechen společenský život a zvláště vychování mládeže, což mělo za následek veliké převraty.

Materialista Büchner pravil: „Na školách závisí budoucnost národů, a kdyby se podařilo jednomu ministru vyučování, aby se udržel na svém křesle 20—30 let: „*Der könnte für jede mögliche Aenderung dieses Staates im Sinne der Bildung, der Freiheit und des Fortschrittes eintreten.*“ Proto bojovala církev od počátku a bude i dále bojovati za vyučování a vychování. Neboť kdo má mládež, vý-

chovu, tomu patří budoucnost; je to tedy boj o budoucnost. Ovšem se tato slova nesměji rozuměti jako *conditio sine qua non*, jakoby snad církev bez školy nemohlo obstáti. Církev je dílo Boží a proto potrvá vždy, neboť ji Pán chrání; i všichni nepřátelé nemohou jí zničit. Zde mluvím jenom o hlavních prostředcích, jichž užívá církev při svém bůžském díle.

Není otce ani matky křesťanské, jimž by bylo na světě něco dražšího nad jejich dítky. I nejchudší otec i nejchudší matka snášejí rádi utrpení, hlad, práci, namahání ano i smrt, jen když je dítě živo a šťastno. Toho žádá již přirozený zákon. Mimo otce a matku má však v první řadě *církev*, tato Bohem ustanovená učitelka a vychovatelka, nejen *právo*, nýbrž i *povinnost* od samého Boha uloženou, aby *bděla* nad vyučováním a vychováním dětí a vedla je pravou cestou ctnosti. Jako však v jednotlivých vědách, tak se mohou i ve vychování hlásati a štěpovati špatné zásady a křivé pojmy, jež škodí mládeži, občanům i vlasti. Tu pak má církev ustanovená od Boha právo a povinnost *potírati* takové falešné zásady a křivé pojmy, pravdu však hájiti a šířiti, slovem, pérem, dobrým příkladem a všemi těmi prostředky, jež odpovídají našemu postavení, povolání a schopnostem.

Kdo však chce za dnů našich zastupovati a hájiti jisté zásady, i pravé, ten musí *míti nutně svůj orgán*, svého hlasatele, ve kterém by tyto zásady rozbíral a hájil, jinak je vojínem beze zbraně. Za dnů našich není prostředku, jenž by na obecnost tak úspěšně působil, jako tisk. Blahé památky papež Pius IX. v různých encyklikách a allokucích nejlépe odkryl závoj z dnešního tisku, ukázal na jeho směr a dosah, a vřele doporučil kněžstvu i lidu, aby podporovali a rozšiřovali jen tisk dobrý. Nynější pak sv. Otec Lev XIII. v encyklice pro Itálii (1890) takto se projadřuje o tisku: „Poněvadž je u nepřátel nejdůležitější a nejhlavnější zbraní tisk, třeba jest pracovati horlivě a úsilovně, by se zlému tisku učinila přítrž. A to se stane, budeme-li podporovati jenom tisk dobrý, chránící *pravdu, náboženství* a katolické *právo*. Proto je povinností všech věřících podporovati a šířiti tisk dobrý, zly však vzdalovati od sebe i od jiných.“

Pánové, jeden list dobře řízený váží za dnů našich více nežli plukovník s plukem vojska. „Více mi spomůže Vaše péro,“ pravil Pius IX. jednomu redaktoru, jemuž věnoval péro zlaté, „než 100.000 mnichů.“ Velmi krásně pravil zvěčnělý biskup Keteller, že jsou 2 síly na zemi nejmocnější „tisk a škola“, a kdo je k nim lhostejný a vlažný, že nemůže slouiti věrným synem církve a vlastencem neboť kdyby prý se dnes vrátil na svět sv. Pavel, založil by prý katolický časopis a psal do něho. A děl tak vším právem, neboť časopis jsou ústa, mluvící ne k jedné, ale ke stům osob.

Žijeme, pánové, v době *papírové*. Není proto divu, že nynější papírová doba spletla mnohým hlavy a porušila jejich srdce. Z hejna různých listů a časopisů vznikají a rojí se i různé spletené pojmy. A čím více mohutní takové časopisy, čím se více píše, tím se méně myslí. Proč? Protože časopisy přinášejí čtenářům již *hotovou stravu*, a větší díl čtenářů zvykl si na tuto hotovou stravu, drží se toho, co čte, nepřemýšleje, zdali to také pravda, zdali to také užitečno. Pak se všechno jeho myšlení, všechny jeho touhy a všechn soud jeho obmezuje na list, ať již toho neb onoho druhu.

Proto je, pánové, i nám třeba nezbytně dobrého paedagogického listu, jenž by zdravou, pravdivou stravu podával svým čtenářům. Potřebujeme listu, jenž by vždy *hlásal a hájil* pravdu, šířil právo a lásku. Potřebujeme listu, jenž by objasňoval pojmy moderní paedagogiky, kteráž pěstuje pouze rozum, ale srdce, které

jest přece u člověka věci hlavní, úplně zanedbává. Potřebujeme listu, jež by zastával synthesi ve škole a ne moderní analysi, kteráž odděluje vyučování od vychování. Potřebujeme listu, jež by stále hlásal, že veškeré vyučování musí býti proniknuto náboženstvím. Poněvadž pak úkol lidstva je nábožensko-mravní, potřebujeme listu založeného ne na stanovisku mravně-náboženském, nýbrž naopak na stanovisku *nábožensko-mravním*. Potřebujeme konečně listu, jež by tlumočil naše přání ohledně školy, by to zvěděla i vrchnost, kteráž vládne školou. Jedním slovem, potřebujeme listu, jež by byl „*passé par tout*“ na poli paedagogickém, jež by na všechno dbal, co souvisí s vyučováním a vychováním.

Takový list musí však býti *neodvislý*, poněvadž by jinak nemohl hlásati pravdu a právo.

Aby však takový list *důstojně* plnil úkol svůj, musí se zamlouvatí obsahem i formou. Obsahem, aby měl hojnost různých článků a dopisů *pravdivých, užitečných a zajímavých*, aby je četl každý rád. Forma pak pěkná prospívá vždycky věci samé.

Tomuto úkolu dobře odpovídá již po 16 let vycházející „Hrvatski učitelj“. Jemu máme tedy zabezpečiti rozvoj *hmotný i duševní*. Ale jak? To je právě to. Montekukuli říkával, že prý k válce potřebuje jenom 3 věci a že jistě vyhraje. Za první peníze, za druhé peníze, za třetí zase peníze. Bez obětovnosti nedokáže se nic. Časopis bez odběratelů je generál bez vojska. Proto má jej (časopis paedagogický totiž) odebíratí každý kanovník, profesor, farář, kaplan, katecheta. Poněvadž však jsme praví vlastenci, chceme, aby církve a škola, kněz a učitel pracovaly společně a doufáme tudíž, že i naše učitelstvo a ostatní školní orgány list náš budou podporovati, bojujeť „Hrvatski učitelj“ za nejdražší statek otce i matky, církve i vlasti, za děti.

Druhá, neméně vážná podpora listu je podpora duševní, dopisování. Kdyby každý z nás zde přítomných napsal za rok jenom *jeden* článek do „Hrvatského učitelja“, *jaká by to byla pomoc!*

Konečně nesmím pominouti mlčením jednu ještě věc. *Mnozí zapomínají předpláceti, mnozí zapomínají dopisovati* do „Hrvatského učitelja“, *nezapomínají však — kritisovali*, v tom jsou chlapíci. Kéž by alespoň kritisovali více pérem než pouhými slovy, pak by z toho měl „Hrvatské učitelj“ větší prospěch.

Resoluce navržená ve smyslu této řeči byla po čilé debatě přijata jednohlasně.

Ještě slovo o zpěvu kostelním.

Podává V. Š.

Šoudím, že článkem „O zpěvu kostelním“ (viz číslo 4. t. l.) mluví spisovatel ze srdce všem milovníkům pravého zpěvu kostelního. Pravda, *jednoty* jest nám zapotřebí, a to jednoty i *v nápěvech i v textu*. Věc ta je velice důležitá, a jest opravdu litovati, že se jí věnuje tak málo pozornosti. Pokud nebude jednoty, marné budou nářky, že se zpěvu nedaří. Nesoudil bych ani, jak píše pan spisovatel, že si *mnozí* spisovatelé v různých „kudrlinkách“ libují, ale spíše bych řekl, že má u nás, bohužel, každý kostel *své* nápěvy. Snad každý kostel má ve svém majetku množství psaných nápěvů, pamatujících třeba půl století. Přijde-li nový učitel,

slýcháme nejednou stesk: V *A.* jsem hrál tuto píseň jinak, zde abych ji hrál zase jinak. Kdybych začal tak, jak se skutečně zpívati má, lidé by se na mne rozmrzeli. — A tak se nový varhaník vpraví raději do „kudrlinek“, jimž lid ode dávna jest uvyklý, a má pokoj. Pokud tedy jde o nápravu, mělo by tu býti heslem: Více pevné vůle, více energie, nebáti se překážek!

Máme přece některé písně, jež zpívají snad všude — kromě malých odchylek — stejně, na př. Nesem vám noviny, Bože, před Tvou velebností, Tisíckrát pozdravujeme Tebe, Již jsem dost pracoval. A je to trestuhodná pohodlnost, že namnoze tyto písně tvoří celoroční program kostelního zpěvu, přimyslíme-li si k nim ještě adventní „Z nebe posel vychází“ a nějakou píseň za zemřelé. Tolik písní mešních a pěkných obsahuje kancionál vydaný Dědictvím Svatojanským, a tolik z nich jest úplně lidu neznámých! Chyba také jest, že se zapomíná, že písně Z nebe posel vychází, Již jsem dost pracoval a j. *nejscu písně mešní* a při mši sv. se zpívají.

Než odvykneme lid nápěvům nesprávným, bude ještě dlouho trvati. Ovšem třeba tu začít s mládeží, ale i tu jsou překážky mnohé. Co nám platno naučiti mládež písním, když v neděli do kostela nejde? Dokud nebude se strany školních úřadů nařízeno tak přísně choditi do kostela, jako jest nařízeno choditi do školy, bude se naše přičinění po většině míjeti s výsledkem.

Kdo tedy *brzy* aspoň částečně docíliti chce jednoty ve zpěvu, začni s písněmi *novými*, a začni s nimi v době letní, kdy snáze jest donutiti mládež k návštěvě kostela než v době zimní. Což na tom, že po dvakráte, po třikráte dospělí zpívati nebudou, když bude zpívati všechna mládež! A při několikátém opakování začnou s dětmi zpívati i dospělí, zvláště bude-li nápěv snadný a pěkný. Ovšem tu bude třeba, aby měla mládež zpěvníky, jak právem touží spisovatel zmíněného článku, ale je žádoucí, aby zpěvníky byly také *v kostele rozloženy na lavicích*, neboť v modlitebních knihách bývá písní málo, jak tedy mají dospělí novou píseň zpívati? V některých kostelích na venkově skutečně tak jest a dobře se to osvědčuje.

Pan spisovatel uvádí Frenclův zpěvník nákladem Stýblovým. Není mi znám, ale hojně jest rozšířen zpěvník týmž nákladem vydaný pod jménem „Sbírka písní“; jméno skladatele není uvedeno; snad je to týž zpěvník. Ze zkušenosti vím, že zavedení jeho nečiní velkých potíží; podařilo se mi zavésti jej na třech školách, a koupily si jej téměř všechny děti, když se jim řeklo, že jest nejen pro ně, ale i pro rodiče. Zpěvník ten má asi půl třetího sta písní a byl vydán již snad pět- a dvacetkrát. Pouze pěknou a v lidu velice oblíbenou píseň „Zdravas Dcero Boha Otce“ v něm pohřešujeme. Text uspořádán je dle kancionálu Svatojanského, a co hlavního jest, veliká láce. Stojíť zpěvník ten nevázaný pouze 12 kr., pěkně vázaný pak 22 kr., tak že by mnohý knihař za samotnou vazbu tolik žádal. Ovšem jest nejlépe zavésti zpěvníky vázané, ježto nevázané v rukou dětí *brzy* vezmou za své. S tímto zpěvníkem mohli bychom se spokojiti.

Především jest potřebí, aby se vymýtily z chrámů písně, jež nemají ceny pražádné, záležejíce z nepodařených veršů a rýmů i myšlének, jako jest na př. píseň za úrodu polní:

Bože, před Tvou velebností, — my nehodná stvoření — žádáme milosrdenství — za naše provinění; — smiluj se nad námi, Pane, — neb jsme stvoření Tvoje — zachovej nám obilíčko, — dej časy pohodlné.

Další sloky jsou ještě nepodařenější, což, když při písni učiněna poznámka, že se píseň za deště zpívá místy jinak nežli za sucha? Tu počne každý zpěvák měniti podle osobních svých náhledů a neshoda je hotova.

Jinde byli jsme svědky, že nový varhaník přinesl si ze svého dřívějšího působiště novou píseň, která tam byla velice oblíbená. A tu ve čtvrté sloze slyšeli jsme slova: „Svědomy mne hryže hůř než hadi, a duše se s tělem pořád vadí. — To byla píseň k Pánu Ježíši!

Tedy především: Pryč s takovými nezdařenými a bezcennými věcmi! Těmi se zlehčuje naše bohoslužba a zavdává nepřátelům víry naší podnět ku zlehčování jí. Aby v našich chrámech nic podobného se neozývalo, budiž přední snahou každého duchovního i učitele!

Než, vraťme se ku kancionálu Svatojanskému. Snad mnohý již o tom přemýšlel, čím to, že kniha ta, ač ji nalézáme téměř ve všech kostelích, celkem ne mnoho přispěla k jednotě ve zpěvu. Zkoumejme, je-li zde vše tak, jak by býti mělo. Nemíním mluvit o nápěvech, bylo o nich dosti psáno ve zmíněném článku. Promluvíme krátce o textu některých písní.

Zpívá se známá píseň „Tisíckrát pozdravujeme Tebe.“ Zpěváci na kůru, řídíce se kancionálem, zpívají ve druhé sloze: *po Kristu* nad Tebe nemáme, a lid zpívá: *po Bohu* nad Tebe nemáme, jak ve všech starších modlitebních knihách a zpěvníkách je tištěno. Dále zpívá se nahoře: můžem Tvoje jméno zvelebovat, *bychom se zalíbili Bohu* — a dole zpívá lid: *tak, jak Tobě patří po Bohu*. My učíme mládež zpívat dle kancionálu: *po Kristu* nad Tebe nemáme, — *bychom se zalíbili Bohu* — — a ona, když vyjde ze školy, zpívá přece: *po Bohu* nad Tebe nemáme — *tak, jak Tobě patří po Bohu*.

Zkoumejme, jsou-li tyto změny ve starobylé, krásné písni na prospěch a jsou-li vůbec *oprávněny*? Což v pojmu Bůh není také obsažen pojem Krista? Nač tedy místo „po Bohu“ má se zpívat „po Kristu“? A proč máme zpívat: „bychom se zalíbili Bohu“ na místo: „tak, jak Tobě patří po Bohu“? Proč místo „poctěna jsi v lidu uctěném“ položila se slova „poctěna jsi v slovu prorockém“? To jsou změny zbytečné, a lid jim nenavykne. Kancionál vyšel snad již v letech šedesátých, ale tyto změny se ještě neujaly a — neujmou.

Píseň tato má — vlastně mívala — pátou sloku tuto: „Ó překrásná paní, na Libanu jako cedr jsi vyvýšena jako cypřiš na hoře Sionu v Kades jsi palma vyvýšená a jako růže v Jerichu krásná a jako ranní dennice jasná jak oliva krásná na poli - a jako javor podle vody.

Proč se vypustila tato sloka? Mnohé věty v této písni vzaty jsou ze Siracha (kap. 24. Chvála, počátek, moc, krása a účinkové moudrosti), proč se mělo z toho tolik měnit a vypouštět? Vadilo-li snad něco v této sloze, na př. dvakrát slovo „vyvýšena“, mohlo se snadno opravit.

Nechť nikdo netvrdí, že náš lid se vzpouzí jakýmkoliv opravám. Nikoliv. Uvedeme jako příklad píseň „Božc, před Tvou velebností“ (mešní), kde ve sloze ku přijímání původně se zpívalo „že jsem zhřešil, to nerad mám.“ A hle, během času místo těchto nepěkných slov nastoupilo: „že jsem zhřešil, oplakávám“, a to ještě před vydáním kancionálu. Náš lid se změnám skutečně potřebným neprotiví, ale záhy jim přivyká; naproti tomu však jest nedůtklivým, když se mu bere beze vší příčiny něco, co je dobré. Víme aspoň, že lid namnoze, když mu tyto změny byly násilně vnučovány, z omrzelosti zpívat přestal.

Podobně má se to s písní „Již jsem dost pracoval“, kde místo u lidu obvyklého „praví Pilát k Židům“ zpíváme dle kancionálu „praví Pilát k lidu“ a pod. Víte, jak soudí proto náš prostý lid? Že prý se židům všude nadržuje — už i taky v kostele.

Svatojanský kancionál snad už jest rozebrán. Zdali by nebylo s prospěchem, *aby sešla se komise, jež by knihu tu důkladně prozkoumala, zbytečné změny v textech u lidu obvyklých, starožitných, a při tom dobrých vypustila a o nové vydání její se postarala?*

Ještě na něco zapomínáme, což jest velmi důležité. Naši předkové nenosívali ani tak zpěvníky v kapse, jako v hlavě, oni zpívali z paměti. A nyní? Mnohý, když zpěvník zapomene, nemůže zpívat, protože kromě snad první sloky z písně ničeho nezná.

V tom zmůže mnoho škola. Neříkejme, že máme na to málo času. Celých písní ovšem zpívat nemůžeme, tak bychom naučili velmi málo. Učíme-li nové písní, cvičíme obyčejně nápěv na první sloze nebo na dvou. Pozorujeme, že děti slova ta brzy si zapamatují. V hodině příští můžeme tedy začít zpívat slokou třetí atd. Tak naučíme znenáhla písním celým.

Otázka o zvelebení zpěvu chrámového jest důležitou ne pouze pro zpěv samotný, ale i proto, že pěkným zpěvem bývá lid váben do chrámu a pilněji na služby Boží dochází. Vždyť vidíme, že, kde zpěv poklesl, tam i návštěva chrámu ochabuje. Nuže, přiložme ruku k dílu, ale — *záhy!*

Místo ku přípravě a čas k sv. zpovědi.

Stať katechetická.

Ačkoliv hlavní vyučování náboženské ve školách se udílí mládeži, přece časem i v *chrámě* se koná a to buď při zkouškách ze sv. náboženství, při nedělním cvičení nebo dokonce někteří k sv. zpovědi zde děti připravují majíce proto některé důvody. Děje-li se příprava malých v době ranní, i dospělí se dostavují a to zvláště v neděli; v chrámě lze připravit pojednou všechny děti z rozličných tříd a tudy mnoho na čase uspořeno. V kostele se zdá býti některým vyučování ono důstojnějším a posvátnějším.

Než oproti těmto a jiným výhodám budou i mnohé těžkosti a nesnáze. V zimě a vůbec při počasí špatném nelze v kostele katechisovati, že by chatrně oděným dětem bylo zima, zvláště že se mládež velmi brzo dostavuje a dlouho čekává před kostelem. Také by se všichni žáci nesešli a kontrola by byla při větším množství obtížnou, ne-li docela nemožnou. Děti by také brzo na posvátnost místa zapomněly a kostel by jim ovšedněl, že by i zde prováděly nezbednosti.

Na nepozorné a neposlušné by se katecheta snad i někdy rozhorlil tou měrou, že by užil výrazů nebo pohybů rukou, jež se s posvátností místa neshodují. Odpovědi žáků někdy by způsobily všeobecný smích u dítek i dospělých. Žáci by často vybíhali z kostela a snad hřbitov znesvěcovali. Kdyby seděli v lavicích, kněz by musil kázati, by slyšeli; kdyby stáli, brzo by je nohy bolely.

Mimo tyto i jiné by se naskytly překážky při vyučování a přípravě v kostele. Zde pak jenom při cvičeních lze dospělé připravovati jako v postě a kde jest kostel blízko školy, pro hlubší dojem těmto o lítosti promluvití nebo ku společné modlitbě dívky přivést,

Ku sv. zpovědi přistupují dítky letního času v kostele, v zimě pak nutno voliti školu nebo jinou vytopenou světnici, již nutno obrazem nebo jiným způsobem

ku sv. svátostem příhodnou a důstojnou učiniti, jak se děje ve školách na venkově na mnohých místech, že pro tu dobu učebna zvláštního rázu nabývá.

Kdy vésti dítky ku zpovědi? Zákon nařizuje třikrát do roka; dle možnosti nutno se znění toho přidržeti. Na venkově mnohdy bývá mládež jenom dvakrát vedena ke sv. svátostem a to v adventě a v postě. Ku konci školního roku nikoho nebývá ve škole a ke přípravě rovněž se nikdo nedostavuje.

Především nutno, by děti k sv. zpovědi šly v době *čtyřicetidenního postu* čili v čase velikonočním, jak sněm tridentinský a příkázání církevní nařizuje. Doba postní do svátků velikonočních jest nejpríhodnější a kde možno, jistě katecheta nebude až po svátcích otálet. V tu dobu s dětmi i dospělí přijdou, majíce ještě více času než když se příroda otevře. Také děti více k učení než jiným pracím zvláště polním rodiče přidržují, na ně dohlízejí, je upomínají, než když se po pastvě rozutekou. Děti jsou pozornější, tišší, sebrané myslí, později více po hrách a zábavách ve volné přírodě touží.

Zákon uděluje dospělejším od 1. května úlevu, a tu děti by přišly buď o přípravu nebo o zpověď velikonoční vůbec.

Než na mnohých osadách nelze pro jiné práce vésti dítky k sv. zpovědi v době postní, a tu třeba tak učiniti co nejdříve po svátcích z příčin svrchu udaných, aby se tak stalo, pokud se mládež nerozešla nebo pokud není příliš rozpoutaná.

Jak půst tak i advent jest příhodný čas k vedení mládeže ku zpovědi jako přípravná doba ke svátkům vánočním. Někde se tak děje na počátku školního roku; na venkově však bývají třídy posud hodně prořídlé a pro krátkost času a nepozornost ještě neusazených žáků nelze náležitě připravovati menší děti a to zvláště ne k první sv. zpovědi.

Na některých osadách jest mládež vedena v adventě k první sv. zpovědi a při velikonočních k sv. přijímání; jinde poprvé v postě přistupuje mládež k první zpovědi a ke stolu Páně příštího roku, tedy asi po třetí sv. zpovědi. Někteří jsou toho náhledu, že se v minulém roce dostalo žákům celku sv. náboženství a tu že třeba ještě koncem starého a počátkem nového školního roku připojiti zvláštní vyučování k první sv. zpovědi jakoby doplněk prvního náboženského vyučování. Než o prázdninách se mnoho zapomíná a mysl jest málo sebraná. Nutno tudy přípravu až na advent ponechat, kdy také více žáků se do školy dostavuje. Před velikonočními svátky bývá mnoho jiné práce, v kostele také nutno k umučení a smrti Páně zřetel míti a probudí-li se příroda ze zimního spánku příliš časně, jest, jak řečeno, pozornost porušena.

Připravuje-li katecheta děti k sv. zpovědi, nechť hodiny brzo po sobě následují, aby se souvislost lépe v paměti udržela. Čím menší děti, tím rychleji mizí dojmy a tím netrpělivěji čekají konce. Ale také nelze přípravu konati jednoho dne, by žákům mnoho nepřišlo učiti se na paměť.

Takové poučování děj se *dopoledne*, poněvadž jest k němu třeba čilosti a ducha sebranosti. Určený čas budiž dle možnosti správně dodržen, poněvadž všeliká nepravidelnost účinkuje nepříznivě.

Vodíme-li dítky k sv. zpovědi, hledme, by nikdo nevynechal, a kdo snad pro nemoc tentokráte jíti nemohl, ať se příštího dne dostaví nebo v jiný ustanovený den. Počátečníky často ku pokání nutiti neradno, že se jim nedostává hlubokého pojímání sv. učení a neznají veliké ceny sv. svátostí. Než hledme uchovati obvyklý

pořádek a čas, aby dítě v těžkém hříchu dlouho netrvalo a předsevzetí dobrá a naučení z předešlé zpovědi z paměti nevymizela.

Když znovu žáci svátosti přijímají, nutno je přece aspoň krátce připravit, poněvadž mnoho asi zapomněli. Aspoň znovu svědomí zpytovat s nimi třeba a otázkami zopakovati svátost pokání a přesvědčiti se, znají-li dobře formuli zpovědní. Než celý rok budiž k těmto svátostem poukazováno jako k důležitým dobám života, zvláště na prvou sv. zpověď a přijímání budtež žáci často pamatováni, aby dojem zůstal posvátným a z paměti nevymizel. Kolem těch bodů ať se otáčí veškeré učení a ať jsou vyznačovány jako vážné kroky, jež žáci v životě učinili a co rok činiti budou.

A. Dostál.

FEUILLETON.

Co nepřišlo do protokolu?

„Pánové, volné návrhy!“

„Já bych měl jeden.“

„Sem s ním!“

„Aby ta debatta mezi panem Volným, Přísným a Zmoudřelým se také zapsala do protokolu!“

„To je zase takový klerikální nápad!“

„Ale dobrý! Z toho, co jste zapsali, se po stu letech nedoví kulturní historik pranic. Co je mu platno, že učivo bylo probráno dle rozvrhu, že mravy žactva uspokojují, nedbalci jsou podání místní školní radě? Ale to by bylo něco, co by netušené světlo přivedlo v otázku: Jaké bylo školství na konec 19. věku! Dejte to do protokolu!“

„Ale vždyť by se inspektor na to satil a katil!“

„A tak? — Protokol je jen pro inspektora? Beru návrh zpět!“ — poznámka: odpusťte těmto parlamentárním germanismům! Zaslouhou naší žurnalistiky mají u nás už promlčením získané právo domovské.

Jste již dosti napjatí a zvědaví slyšeti, oč vlastně se jednalo a co nesmělo přijíti do protokolu konferenčního?

Především ohražuji se slavně proti výtce, že bych rušil úřední tajemství. Nepovídám kdy a kde a kdo takto debatoval, ani to „nepoženu nahoru!“ Podobných historek by se nabralo všude dosti a jsou pro nás poučné ve mnohém ohledu. Vidíme v nich, kterak se praktikuje vědomě, třeba ne dosti dobrovolně pravidlo: aliter in theoria, aliter in praxi. Dále kterak páni Volní, Přísní a Zmoudřelí mívají chvíle,

kdy upřímně se přiznají, „Nejde to“ — a jiná naučení.

A teď k věci!

Při punktu programu: „O mravech žactva ve škole a mimo školu“ hlásil se pan učitel Přísný a mluvil v tento smysl:

„Byl jsem leckde na školách vesnických i městských. Šoupani mnou sem tam — proč, — to sem nepatří. Byl jsem ženat a nemohl jsem vysvoboditi ze zakletí staropanenského ani principálový, ani inspektory, ani jiných pánů zplozenky. Proč mi dovolili ženit se tak záhy!“

„To sem nepatří! K věci!“

„Ne tak: byl jsem leckde, ale takových rozpustilých dětí jako zde jsem nikde neviděl. Zvláště ti hoši ze 6. třídy, toť je sběr!“

„Dovolte, pane kollego!“ — ozval se pan učitel Volný. „To jsou moji žáci a já sběr nevychovávám.“

„Počkejte, až domluví! Tuhle jdu po ulici, a za mnou pokřikují dva výrostci: „Vidíte ho, toho druhoklasského! Ten je ze všech nejhorší“. Já se ohlédnu na pravo, na levo, zdali kdo kouká, a když bylo bezpečno, vlepil jsem mu jeden za krk a bylo dobře. Co potřebuje on mne tupit, o mne se otírat! a takových případů bych mohl mnoho povídati. (Volným to trhá). Nedávno mi některý z nich napsal ve třídě na tabuli nemravný nápis a nakreslil na dívčí stolice ošklivé výkresy s nápisy. (Volný zakašlal a chce vstáti, ale zase usedl). Já bych skoro hádal který hanebník to udělal, ale co platno, když nesmím vyšetřovati ve třídě, kde neučím!“

„A co tedy navrhuje k tomuto bodu programu?“

„Já prosím o slovo!“ zvolal pan Volný.

„Mluvte, pane kollego,“ — dovolil předseda.

„Musím doplniti řeč pana kollegy Přísného. Ti dva hoši po oné exekuci povídali všude: Ten druhoklasskej — to je raubíř. A co si na nich vezmete?“

„Vy to víte a nepotrestal jste jich?“

„Inu, kdo jedná nezákonně sám, musí si zase nechat líbit nezákonný titul.“

„A kdo mi dokáže, že jsem jednal nezákonně? Nikdo mne neviděl!“

„To je pravda, leda ten druhý kluk. Ale dejme tomu, že by přece táta žaloval, a že by ti hoši svědčili. Budete před nimi také tak mluvit a zapirati? A budete-li, abyste nebyl v kaši, kterak potom můžete napomínati k pravdomluvnosti? Takhle se nevychovává — ranami a nesmyslnou přísností! To je jeden bod. A druhý, ohledně těch čmáranin, přijďte si ke mně a vyšetříme to. Nemyslete si, že snad já nebo jiný pan kollega děti kazíme, nebo darebákům nadržujeme. Ale což si můžeme pomoci? Nejsem proti tomu, aby v případě potřeby se i tělesně trestalo, ale takhle opravdu — odpusťte — zákeřnicky trestati, to nejde, — to rozhořčí dítě a ono cítí, že je to nespravedlivé, nezákonné, třeba by nevědělo o paragrafech, cítí to tím více, čím očitěji učitel hledí, aby to bylo „mezi čtyřma očima“. A teď ať si pan učitel Přísný navrhuje, to napsati do protokolu!“

„Ještě dříve dovolte mně pár slov!“ ozval se Zmoudřelý. „Povídáte, že jste tak rozpustilých dětí neviděl, jako zde. Mohu vám vypravovat, co jsem já zažil, když jsem nastoupil za podučitele do Nemravova. To byla cháska! Tátové samý koňar a kravař, kramář a komediant, zloděj a pytlák — a ty děti! Umouněné, nestydaté, hubaté — inu — to byla sběh. A uhodit? Hned tu byla máma a teta a kmotra a zpívaly co nejlíbezněji. Tam byste brzy byl nejen raubířem přezván, ale za tmy noční třeba zbit. Ale já se nebál. Jsem přece taky kus vojáka a sílu mám. Přece byl bych rád jednal po dobrém. Vejdu do školy. Děti malé, byla to druhá třída, ale rozpustilost jim koukala z očí. Prohlídly si mne, já hezky začal — tu a tam se ruce zdvihaly, myslím, že k odpovídání, ale toto! k taškárství, „Co chceš?“ ptám se jednoho. „Tuhle ten povídal, že vy jste brambora ta veliká, co jí říkají magnum bonum!“ Ten smích — to byl řev divochů! Za chvíli se hlásí druhý. „Co chceš?“ „Tuhle ten povídá, vy že budete zlý, že máte rezaté vousy!“ Upokojil jsem s bídou nový

nával rozpustilého smíchu. Teď budu přísný! Hlásí se zase jiný. „Co je?“ — houknu! „Tuhle Franta mi vzal tužku!“ „Není pravda, nevzal! On lže, on chce mít mou!“ A teď se hádají. „Ticho!“ zakřiknu je, a velím: „Zůstanete zde, počkáte oba, já vás pak rozsoudím“. Co by pět napočítal, hlásil se hoch, který seděl za nimi, a povídá! „Pane učitel, oni se už srovnali a povídají, abyste jim políbil šos, že se vás o rozsouzení neprosecí!“ To byla cháska. Ale pak jsem nechal lásky a shovívání a a vzal hůl, a přišla-li máma nadávat, vyhodil jsem ji!“

„Vidíte? A mně máte za zlé všickni, když jsem na tu chásku přísným!“

„Dobře, buďte přísným! Ale nepleťte pojmy: přísnost a pohlavčení a vůbec bití — toť rozdíl. Přísným ještě není, kdo dítě uhodí, třeba je uhodil sebe nehorázněji! Takový je spíše prchlivý. Přísným je, kdo si nedá řád, pořádek, kázeň rušiti ani tehdy, kdy je dobře naladěm. Buďte jist, pane kollego, že nyní přijíti do Nemravova, bych nebyl takovým jako tehdy! Dnes bych ani matky navyhazoval a nemlátíl všechny ty nerozumné vinníky bez rozdílu. Dnes bych nebyl prchlivým . . .“

„A co byste tedy dělal, kdyby vám zase říkali, že jste brambora a že máte rezavé vousy?“

„Co bych dělal? Především bych nedovolil hned mluvit každému, kdo se hlásí, a když by promluvil i takový, kterému jsem dovolení dal, podobně z cesty, trestal bych ho jinak. Dále bych dbal ponenáhlu buditi v nich cit pro česť. Však ony děti často dobře posoudí, když se jim věc náležitě vysvětlí, co je hezké a co není, co je mravné a co není — a pak je již snadno při takové věci odvolati se na jejich úsudek: „Děti! Co myslíte? Bylo dobré, co tuhle Vávra řekl, nebo co udělal?“ A potom na něho samého: „Vávro, jednal jsi dobře?“

„Ano, ano, ale oni se vám pak vysmějí! Víte přece, jak pochodil ten in spektor, co tak chtěl s kluky disputovati, jak se mu vysmáli, když chtěl, aby mu podali ruku na slib, že budou hodnými!“

„Inu, vždyť jsem řekl, že by to šlo pomalu a stálým úsilím!“

„A děláte to?“

„Pokud to jde!“

„A dokázal jste tím něco u Houžvika, Pšeničky, Páleného, atd.?“

„U těch ovšem nic!“

„No a?“

„A leckdy také jim nějakou vlepím — ale moudře!“

„Inu, moudře, nemoudře . . . Trestáte tělesně přec! A na mne si tolik vyjíždíte, že jsem to udělal — pravda — trochu neprozřetelně.“

Pan předseda přerušil debatu.

„Co tedy navrhuje do protokolu?“

„Inu — nic!“

„Napište tedy: Mravné chování žactva skoro vesměs chvalitebné, u některých i vzorné jak ve škole tak i mimo školu. A nyní pánové, jaký je zdravotní stav žactva? Pozorujete nějaké epidemie, nebo je stav uspokojivý?“

„U mne uspokojivý.“

„U mne také.“

„Také.“

„Trochu kašlou — ale to nic není.“

„Ale u mne je to zcela nepříznivé.“

Jakoby mezi tím byla chřipka nebo co. Toť je nějakého hrkání a kýchání a kašle. Ani nelze chvilkami vlastního slova slyšeti!

Ad vocem: katecheta. Už je to venku! Ale co platno! Nic není tak tajného, by nebylo po chvíli zjevného. Ale já zase připojuji omluvu: Ono mi to nedalo a ne-

dalo, až jsem to tuhle napsal. Dobře, že jména jsou typická a zjevy také — aspoň to není denunce a ani sám pan ministr z toho nebude „dělati potřebu“, protože on si všímá jen konkrétně a speciálně označených případů.

Tak tedy „pan katecheta“ volaný na svědectví se konečně ozval. Uprostřed tolikého paedagogického věhlasu a zkušenosti byl až posud skromně zticha.

„Já to také pozoroval. Ale přišel jsem tomu na kloub.“

„A jak?“

„Povídám: Co to je? Kdo má chřipku, ať je doma a pije heřmánek, aby se potil! Nové kýchání. Hledím ostřeji, jdu tam blíže. Co to schováváš? Sem s tím! A co to bylo? Tabatěrka plná rape. Skonfiskoval jsem ji. „Velebný pane, tamhle Pšenička má taky!“ A Pšenička zase prozradil Páleného a teď to šlo. Mohu posloužiti každému z vás, pánové, jedním krásným exemplárem březovek. To byla ta chřipka. V mých hodinách již přestala!“

Tabló.

„Je libo šňupeček?“

Liga + 6.

DROBNOSTI.

Kříž ve škole. Sl. c. k. okr. školní rada v N. „ukládá správcům škol na základě v. n. veleslavné c. k. zemské školní rady ze dne 7. prosince 1892. č. 30632 z. š. r., by o to pečovali, aby obraz Jeho Veličenstva císaře v žádné učebně nescházel, nýbrž i aby byl zavěšen tak, aby při vyučování žákům byl na očích, tedy z pravidla na té stěně, při které jest tabule školní“. — A nedlouho potom oznamuje se v témž úředním listu všem zprávám škol: „Dodatkem k vynesení zdejšímu č., ukládáme ředitelstvům a správám škol, by neprodleně nám bylo oznámeno, zdali ve příčině výzdoby učeben obrazem J. V. císaře vše tak jest provedeno, jak výnosem výše uvedeným bylo uloženo“. Tomuto nařízení bylo někde vyhověno tak, že byl dán obraz Jeho Veličenstva na místo, kde až dosud visel kříž, kříž pak byl buď zavěšen na stěně prostranní anebo byl posunut až do samého kouta, kde ho nemohou žáci viděti, což jistě nebylo intencí c. k. okresní školní rady.

Obrázkové dějiny národa českého. Pomocí prof. dra. Ant. Rezka pro mládež a vlastenecký lid napsal Jan Dolenský. Nákladem a tiskem Jos. R. Vilímka v Praze. — O díle tomto promluvíme brzy obsírněji; prozatím snad stačí jenom poznámka nesoucí se hlavně k sešitu 6.: Žádný katolík, jenž si zachoval jenom špetku citu katolického a jenž dovede činiti rozdíl mezi dějinami a dějepisným stranickým románem, neodvází se dílo toto dáti do rukou dětem neb je jakkoli doporučiti. Jedno i druhé bylo by hříchem.

Jaké vysvědčení dává „staré“ škole spisovatel Servác Heller? Naši „novomodní“ páni učitelové, z nichž velmi mnozí „starou“ školu ani neviděli, nemají pro „starou“ školu, pro tu před r. 1870. nic než posměch, vydávající všecko za „hloupé“, čemu a jak se ve „staré“ škole vyučovalo. — Poslyšme tudíž co o té „staré“ škole praví Servác Heller ve Zlaté Praze r. 1893. čís. 6. str. 68.! Praví: „Ano, ta tehdejší škola! (as v letech 1850.)“

Byla prostá, chudá, primitivní, ale paušálního odsuzování nezasluhuje. Kde učitel byl nadaný, svědomitý a snaživý, dělala „stará“ škola svoji povinnost měrou na tehdejší dobu docela uspokojivou. „Kromě velká města, jež měla tak zvané „hlavní školy“ o třech neb čtyřech třídách, byly na venkově jenom školy dvoutřídní, ve vsích docela toliko jednotřídní. V každé třídě bylo následkem toho přes 100 žáků, v první třídě neztřídka až půl druhého sta, tak že lavice čili škamny nestačily a děti na zemi kolem lavic sedat musily, . . . ale na vzdor tomu neděly se žádné nepřístojnosti, neboť v celé škole vládla kázeň zrovna železná. Tehda platila ještě Komenského zásada: „Metla vyháňá děti z pekla. atd.“ Tak Servác Heller. K tomu dokládáme: Kde není učitel nadaný, svědomitý a snaživý, tam ani nyní při více než patnáctimilionovém ročním vydání na školství, děti nic neumějí. Nebyla „stará“ škola vesměs špatná, jako není „nová“ vesměs dobrá, nebo výtečná, nýbrž jak v „staré“ tak v „nové“ škole záleží a záleželo na učiteli. A že ani nyní nejsou samí „výtečníci“, samí „snaživci“ a samí „svědomití“, kdo by chtěl popíratí?

Liga + 12.

Vzdělání chceme, ne mnoho vědění. „Všichni, kdož si na svém vědění mnoho zakládají, musejí býti vyloučeni z rady, v niž se jedná o tom, čemu se má mládež ve školách učit; neboť rada jejich bývá tu sobecky jednostrannou. Ponechme všechnu vědu stranou a zeptejme se: Co jest hodno vědění? Stojí to za práci, abychom sobě vštípili v paměť 500 bibličních průpovědí a 500 veršů z kostelního zpěvníku? *) Nikoli! proto mohu přece býti člověkem zcela zpozdlým, hloupým a podivínským. A čeho jsem dále vyzískal tím, mám-li pro každý rok od 1000 před Kristem až do 1893. po Kristu všechny události historické v regálech své paměti? Co to přispěje k mé moudrosti, dovedu-li vyjmenovat všechny rostliny, jež se vyskytují v Zadní Indii a východní Africe a mohu-li k jménům jejich přidati ještě jména latinská, určití řád a třídu, do které patří? Některým lidem budu snad sice takovýmto vědění velmi imponovat, budou mne mítí za moudrého a učeného, ale tento jejich obdiv, jest pouze „obdiv dětí a opic.“ Člověk v pravdě rozumný mi takové

*) Pisatel tu myslí na poměry pruské, kdež se to na školách evangelických skutečně žádá.

vědění záviděti nebude. Vážíme-li si lidí pro jejich vědomosti, děje se to právem pouze tenkrát, když se pro tyto vědomosti své stali zároveň rozumnějšími a moudřejšími nežli jsme my. Po tom se však nejvíce lidí vůbec neptá. O moudrosti se mluví za dnů našich velmi málo; platí nyní pouze býti učeným. Má-li kdo v hlavě hodně mnoho vědomostí, bývá považován za světlo lidstva. Avšak mezi moudrostí a učeností jest veliký rozdíl; lidé učení nebývají moudří; ti pak mužové, kteréž dějiny nazvaly moudrými a velikými, byli obyčejně neučení. — Nejlepší vladaři staršího středověku: Karel Veliký se svými předchůdci, Jindřich I., Otto I., Konrád II. nebyli žádní učenci; mužové, kteří s úspěchem pracovali o zdokonalení pokolení lidského, byli z pravidla špatnými učenci, ba často učeností opovrhovali. Lid se směje učencům, jako lidem jednostranným, roztržitým a nepraktickým, kteří podlehají různým vrtochům a nemají smyslu pro život praktický; a opět jsou to zvláště dějepisci a filologové, k nimžto lid chová úctu pochybnou. Na tomto obecném hlase lidu musí přece býti aspoň troška pravdy. — Máme tudíž z dětí svých udělati vesměs samé učence? Nikoli, toho není třeba a též to není radno ani prospěšno. Pravímť ještě jednou: Učenost není korunou lidskosti. Škola má vzdělávati, ne dělati učeným. A přece chodíme, abychom se vzdělávali, do školy k učencům, kteříž nás dressirují, jako bychom se měli státí učenými. Za několik roků po vyjití ze školy zapomene člověk z těch učených věcí skoro všecko; vzdělaným však člověk býti nepřestává. Z celého učeného dressirování zůstávají pouze názory a zásady a obecná zkušenost, jež s sebou člověk bere do života.“ Tak píše H. Waiter ve spise: „Bildung, nicht Gelehrsamkeit.“ Příspěvek ku školské reformě (Str. 6, 7—8.).

Jaké jsou následky ze čtení krvavých romanů ukazuje případ, jenž se udál v městě Rösslu ve vých. Prusku. Utvořilať se tam z hochů školou povinných banda lupičů, kteříž složili před „hejmanem“ svým přísahu a zcela vážně zosnovali plán, že město Rössel na čtyřech stranách zapálí. I založili skutečně oheň, při kterémž shořel jeden chlév docela; v zadních místnostech lékárny a domu kupcova byl však podpal záhy objeven a uhašen. Též v ulici mlynářské podařilo se zachrániti dům, v němž bylo založeno. Jak se později vyšetřováním zjistilo, spikli se kluci ti, za tím účelem, by vypálili celé

město. Prísahajícimu byl položen „hejtmanem“ revolver na prsa, a v prípade zrady hrozeno mu smrtí. Dva z chlapců těch byli zatčeni. Poslední čas nebyli doma. Již dříve okradli řezníka a o lup se rozdělili. (Chr. paed. Bl.) + 73.

Škola jest výpomocným ústavem rodiny. To rozumí se ovšem samo sebou, ale v době, kdy se volá po škole „svobodné“ a nezávislé, nemůže škodit pravdu tuto připomínat a se odvolávat na paedagogy, kteří ji hájí. — „Školy jsou podle vnitřní své přirozenosti výpomocnými ústavy výchovy domácí. Učitelové obstarávají onu část dřívější výchovy domácí, již rodičové za nynějších kulturních a výdělkových poměrů nemohou více v míře dostatečné dětem svým poskytnouti. Ve všech školních otázkách třeba jest hleděti především jiným ku potřebám a požadavkům rodin, jejichž děti školu navštěvují. Proto smějí rodičové žádati, by v těchto otázkách směli nejen spolu mluviti, nýbrž rozhodovati, neboť jsou to jejich děti, jež mají ve škole býti vzdělávány.“ (Julius Honke v „Praxis der Schulerziehung“. r. 1891 str. 94).

Tělesný trest v Elsasko-Lotrinsku. Soudní jedna instance v Elsasku prohlásila: „Právo tělesného trestu zákony platnými v Els. Lotrinsku není nikde výslovně uznáno; musí však platiti jako samozřejmý přívlastek rodičů a všech oněch osob, jimž dle zákona vedle rodičů nebo na jejich místě přísluší právo vychovávat, ať již toto právo vychovávatí zákonem výslovně jest přiznáno jako právo mistrů, či ať samozřejmě vyplývá z úřadu zákonitě zřízeného jako u učitelů. Sluhům různých náboženských, vyznání není vychovávací právo přiznáno zákonem jako zákonitá pravomoc nad osobou vychovance; mluví-li se přece o povolání jejich učitelském a vychovávacím, zakládá se tato působnost pouze na předpisech církevních a podrobení se kázně církve náleží svobodnému rozhodnutí věřících.“

Zrnka. „Co jest náboženství, učíme-li se mu jako nějaké vědě světské? zůstává-li pouze v paměti a nepřechází-li do srdce? věnujem-li mu pouze nějakou nudnou hodinu? obmezí-li se pouze na některá mechanická cvičení, na některý úkon zevnější? Čím pak jest tu náboženství? Pohlédme na pohany a zastydme se: byly snad jejich bohové, jejich slavnosti a jejich víra považovány za věci, jakéž nepatří do společ-

nosti? Stydělo se na př. básnictví jejich za to, že bylo celé proniknuto posvátnými podáními (třebas porušenými a zakalenými) o lepších dobách a lepší víře? A nyní. — O náboženství a mravouce pojednává se jako o věcech, jež k sobě nepatří, o náboženství a politice jako o věcech sobě navzájem odporujících! Srdce lidské nachází se v neustálém odporu se sebou samým. To však způsobuje v životě lidském již hned od mládí samou nejistotu a samý nepokoj, jenž se mění znenáhla v lačnou žádost po zlém, kteráž pak vede ustavičný boj proti všemu, co jest v nitru lidském lepšího“ (Niccolò Tommaséo).

Příspěvek ku psychologii dítěte podává Gustav Siegert v malé ale cenné knížce své „Die Periodicität in der Entwicklung der Kindernatur. — Každá práce organismu v nejširším toho slova smyslu záleží na množství energie v dané chvíli působící, po jejím vyčerpání činnost jak fysická tak i psychická ustává a tělo a duše hromadí v čase odpočinku síly, aby vrátiti se mohly do předešlého stavu. V rozvoji svém základní toto pravidlo sledovati se dá v pěti punktech: 1. U každého jednotlivce pozorovati můžeme periodičnost rozvoje v jisté určité, jemu vlastní podobě. 5. Normální rozvoj těla vůbec a každého ústroje zvlášť potřebuje změnu pohybu a odpočinku, organismus má býti střídavě aktivní a passivní. 3. Po každém nadobýčejném vysílení duševním následuje i chabost tělesná a naopak. 4. Výlučné cvičení jedné mohutnosti duševní má za následek zaniknutí ostatních. 5. Vnitřní i vnější příčiny mohou přispíšiti nebo zvelniti rytmus, jímž děje se rozvoj fysický neb duševní: čím větší bylo vysílení v době práce, tím silnější jest proti němu reakce. — Zajímavě pro vychovatele i poučeno jest prostudovati knížku Siegertovu, osvojiti si jejího ducha a státi se dle slov předmluvy „objevitelem nových koutků v krajině, která má jméno — duše dětská.“ — b.

O letoře dětské vydal nedávno zajímavé dílo francouzský psycholog Bernard Perez. Dělidlem letory jsou mu pohyby a jejich vznětlivost a napjetí. Tím přichází ke třem základním typům, k letoře živé, volné a vznětlivé. Poměr mezi vznětlivostí a napjetím, mezi podnětem a reakcí dává tři typy přechodní: živý a vznětlivý, volný a vznětlivý a rovnoměrný. Rozeznává také 1. letoru živou (prudké pohyby), 2. živou a vznětlivou (napjetí při živých pohybech, které však brzo pomíjí), 3. vznětlivou

(ardent) se silou a napjetím v pohybech,
4. volnou (pohyby volné, napjetí nepatrné),
5. volnou a vznětlivou (pohyby volné, s dostatečným napjetím, ale brzo přecházející),
6. rovnoměrnou (équilibre), šťastné sloučení vznětlivosti i umírněnosti při dostatečném napjetí. —b.

Ve Španělich vydal známý filosof a paedagog Valentin Letelier nové dílo o vychování pod názvem *Filosofía de la Educación*. V rozsáhlé práci rozvíjí autor slohem přístupným a jasným své náhledy, založené na filosofii Comteově a Spencerově. Jeho theorie o cílech výchovy opírá se o doktriny pozitivisty francouzského. Nejprve podává přehled vychovatelských snah všech časův a národův a přichází k výsledku, že v historii paedagogiky střídají se dvě epochy: organisační a kritická. V době organisační zjasňuje se postup methodický a pravé ponětí cílův vychování, epocha kritická při-

naší reakci. Postup v paedagogice záleží prý v tom, aby každá pozdější epocha organisační byla dokonalejší předešlé. Dnešní systém vychovavací má prý základ klassicko-metafysicko-theologický. Positivismus, který prý má býti výrazem praktičtějšího názoru světového, má prý za úkol vymaniti dnešní paedagogiku ze škodného tradicionalismu. To však prý se nedokáže — soudí Letelier — evolucion, totiž postupným rozvojem, ale nějakou paedagogickou „revolucí“.

—b.

Dotaz.

Má právo učitel, když si toho katecheta nepřeje, býti přítomen náboženské hodině?

Odpovídáme opět otázkou: Má právo katecheta býti přítomen vyučování paně učitelovu, když si učitel toho nepřeje? Nemá — ergo . . fiat applicatio:

LITERATURA.

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Redaktor Tomáš Škrdle. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Roč. IX. čís. 5. vyšlo s následujícím zajímavým obsahem: K veliké slavnosti světa katolického, k padesátiletému biskupskému jubileu jeho svatosti Lva XIII. Báseň. Napsal Karel Bernard. Duchovenstvo katolické v literatuře a vědě. Podává Josef Flekáček. (Pokrač.) Ambrož. Román o dvou dílech. Napsal Jaroslav Jančák. (Pokr.) Sedmíkrásy. Báseň od Ant. Bulanta. Z krajů kavkazských. Píše Dr. Jar. Sedláček. Čeští humanisté XV. a XVI. věku. Sděluje K. Konrád. (Dokonč.) Mladé slovácké ženy. Obrázek ze Slovácka. Na-

psal Fr. Horenský. Jeho Milosti, nejd. pánu Th. C. Eduardu Brynychovi, jmenovanému biskupu Královéhradeckému. Báseň. Jan Valerian Jirsík. Životopisný nástin. Píše Alois Matuška. Valná hromada družstva „Vlast“. Z národního divadla. Píše Jos. Flekáček. Umění. Literatura. Zprávy spolkové.

Zábavy Večerní. Redaktor František Pohunek. Roč. XVI. čís. 1. „Na Velebince.“ Obraz z naší doby. Napsal Václav Špaček. — Tisk a náklad Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba) v Praze 1893.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda. Roč. II. čís. 4. Předplatné na rok 2 zl. 40 kr.

Listárna redakce.

Dp. A. D. Pov. nebyla mi odevzdána. I na starší práce dojde. — 228: Zasláné uveřejním. Ex. neobdržel.

OBSAH: Sjezd katechetů v Záhřebě r. 1892. (Dokončení.) — Ještě slovo o zpěvu kostelním. Podává V. Š. — Místo ku přípravě a čas k sv. zpovědi. Stať katechetická. — Feuilleton: Co nepřišlo do protokolu? — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: **Fr. Pohunek.**

Administrace „Vychovatele“ jest v Žižkově u Prahy č. 505. Tam budíže zasíláno předplatné; tamtéž budíže adresovány i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíže však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

O školách bratří, zvláště bratří de la Sallových.

Píše **František Žák.**

(Pokračování.)

Návštěva škol obecných jest závazná do 13. roku. Avšak dívky mohou i dříve návštěvy býti sprostěny, a sice již od jedenáctého roku, odbudou-li si s dobrým prospěchem zkoušku a obdrží-li vysvědčení, že si osvojily učivo škol počátečných — *certificat d'études primaires*. Této úlevy dostává se přede vším těm dítkám, jež hodlají vstoupiti do vyššího kursu. Avšak dává se, — a to věděti jest pro naše poměry zajisté důležité a zajímavé, *i těm hochům, kteří se chtějí učiti řemeslu*, když jsou tělesně tak dospělí, jak toho zvolené řemeslo vyžaduje. Tuto úlevu dává dítkám na řemesla jdoucím tak zvaná „municipální komise“ za souhlasu conseilu (rady) départementního.

Dívky, které docházejí do škol bratrských, platí obyčejně 5 fr. měsíčně školného. Dlužno však vyznati, že i tu mnohým chudým školné se odpouští. Umožňuje to křesťanská láska, v našich sobeckých dobách dosti vzácná. Bohatší rodiny totiž velice zhusta z vděčnosti, že dívky byly přijaty, platí dobrovolně školné větší a bratří opět odpouštějí školné dítkám chudším v tom obnosu, v jakém bohatší více dali.

Pensionátů pro žáky obecných škol pravidelně nestává, leda, jsou-li spojeny zároveň se školami zvanými *primaires superieures* (počátečné vyšší). Těchto posledních jest velice mnoho. Francouzi milují ústavy, ve kterých dívky jejich i bydlí i se stravují a jsou pod dobrým dohledem. Ústrojí a zařízení poznáme na ústavu Reimském, o němž se šířeji zmíníme. Zde jen mimochodem kratičkou zmínku o některých jiných.

Chvalné pověsti těší se pensionáty Pařížské na př. *Notre-Dame du Sacré-Coeur*, *Passy*, *école industrielle* (škola industrialní) *sct. Nicolas*. V pensionatu *Passy* platí se ročně 900 fr. za děti do 11 let, 1000 fr. za děti od 11—13, 1100 od 13 do 15 let, od 15 let 1200 fr. Žáci, kteří mimo to připravování jsou do některé vyšší školy, platí 1500 fr. Z tohoto ústavu lze nabýti i bakalaureatu ano i licenciatury některých předmětů. Budova jest krásná a nad míru krásně zařízená, mohouc pojati více než 800 chovanců. Kdo zůstane v domě i přes prázdniny, platí 250 fr. za tuto dobu. Externí žáci připouštějí se velice zřídka a musí platiti školného měsíčně 60 fr.

V pensionátě Notre-Dame du Sacré-Coeur obnáší roční plat do 11. roku 800 fr., pak 900 fr. Při zvláštní přípravě pro jisté vyšší kursy 1200 fr.

V Dijonu platí se 620—660 fr., v Grenoblu 500 fr., La-Côte Saint-André 400 fr. Ve venkovských pensionátech, t. j. pensionátech, mimo Paříž platí se asi 400—800 fr.

Přijati bývají žáci pravidelně jen z místních farností a nikdy bez doporučení farářova, leda v tom případě, kdy postulanti jsou řediteli známi¹⁾.

Velkolepý jest ústav Saint-Nicolas, Paříž, rue de Vaugirard 92., řízený bratřími pobožných škol. Budova jest rozsáhlá a obsahuje školu obecnou a školu řemeslnickou (école professionnelle). Ústav přijímá děti z Paříže a z okolí, musí však již uměti běžně čísti, psáti a vyznati se ve sčítání, odčítání, násobení a dělení. Vyučuje se náboženství, morálce, čtení, psaní, historii, geografii, řeči a literaturě francouzské, algebře, geometrii, kreslení, modelování, vedení knih, fyzice, chemii, hudbě vokální, instrumentální a theoretické, angličtině, němčině a j. Zápisné obnáší 112 fr., v čemž zahrnut jest plat na první měsíc. Pak se platí měsíčně 32 fr. Všichni chovanci jsou žáky interními.

Řemeslům učiti se mohou patnácti, některým 3 leta, některým 4 leta.

Tři leta učí se na př. umělému knihařství, optice, fotografování, cizelování, pracím v bronzu, hudbě na nástrojích dřevěných a plechových a j. Čtyři leta řezbářství, mechanice, zeměpisnému gravérství a j.

K řemeslům vybírají se děti dle nadání a dle chuti, jakou jeví. Za tím účelem bývají pilně pozorovány. Jest to zajisté metoda velice správná, jež škole dopomohla k věhlasu. Dílny jsou uvnitř budovy. Řídí je mistři pod dozorem bratří. K těmže mistrům i po vyučení vstupují obyčejně do dílen. Má to veliký význam socialní, poněvadž se tak obnovuje onen rodinný poměr, který ve středověku ukázal se býti tak blahodárným, který ale liberalismus nám zrušil a mladého dělníka vydal kapitálu a nebezpečím velkoměstského života na pospasy. Každý učeň činí s mistrem svým smlouvu soukromou, když byl měsíc to které řemeslo zkusil a k němu přilnul.

K tomuto ústavu patří ještě jiné dva pensionáty, avšak vlastních dílen nemají.

Zmíněný ústav má svou kapelu, která v každém ohledu jest výtečná a k obveselení nemálo přispívá. Dává pravidelné koncerty, obstarává hudbu při domácím divadle, které v žádném ústavu bratří neschází.

Pro ty, kteří z ústavu vystoupili, zřídil též ústav zvláštní dům (zvaný maison de famille), v kterém si mohou najímati byt, ano mohou míti i celé zaopatření. Cena pokoje obnáší 12—25 fr. Celé zaopatření i s bytem 63 fr., poloviční zaopatření 40 fr. K tomu dlužno ovšem připomenouti, že francouzský dělník poněkud jen zručný vydělá denně nejméně 10 fr. Dům řídí také bratří. Všichni spravují se určitým řádem, který ovšem o mnoho jest volnější, než v pensionátech. S bratřími jí, pod jejich dozorem spí, konají své náboženské povinnosti, s nimi se radí atd. Tvoří jednu rodinu, která zabezpečuje jim nejen levné živobytí, ale chrání je i před mravní a náboženskou zkázou. Jest to tovaryšská jednota v nejkrásnějším slova smyslu, starý cech zařízený podle moderních poměrů. On zachovává a vychovává Francii onu bourgeoisie šlechtou, obětavou, mravnou, vzornou, která

¹⁾ Annuaire p. 398 a j.

proniká společnost jako kvas a jest příčinou, že tato ještě nejen úplně nezkrachovala, ale i tak mnohých šlechtných skutků jest schopnou.

Podobných ústavů s podobným zařízením mají bratří ovšem více. Zde připomínáme jen ještě výborné jejich školy obchodní v Saint-Roch, Sainte-Clotilde, Saint-Ambroise, Saint-Michel des Batignolles. Odpovídají úplně školám státním toho druhu, vychovávají však obchodníky křesťanské. Stipendií státních se ovšem jich žákům nedostává, ačkoliv právě pro podobné školy jest jich hojně. Vyučování jest za darmo a trvá 2 leta. Poloviční zaopatření obnáší jen 25 fr. měsíčně. Nával do těchto škol jest veliký, ale bratří vybírají jen žáky nejlepší, nebo požadavky jsou neobyčejně veliké, vedení přísné, tak že žáci méně schopní eo ipso jsou vyloučeni, nemohouce prospívati. Tyto ústavy mají také své maisons de famille ¹⁾).

Vyjmenovali jsme jen některé ústavy, avšak již z toho, co jsme řekli, jest patrné, že ústavy ty jsou vzorné a pro církev důležitosti nesmírné. Také ani nepřátelé její nemohou jich nechváliti. Tak ku př. mimo uvedené již ústavy matematická škola Saint-Louis v Saint-Etienne, která připravuje do vysoké hornické školy v témže městě, i od nepřátel jest chválena jako jedna z nejlepších toho druhu v celé Francii. Řídí ji titíž bratří pobožných škol. Stejnou chválou zahrnut bývá ústav Sainte-Marie v Saint-Etienne-Valbenoite ²⁾).

A podobných ústavů mají jen tito bratří 31, profesionelních 9; bratří Maristé 27, a ještě vyšších 16.

Dříve než obrátíme pozornost svou výhradně ku školám bratří de la Sallových, musíme se zmíniti ještě o tom, jak se poskytuje vyučování náboženské dítkám navštěvujícím školy státní. Koná se pravidelně v chrámu. Oblíbenou frazí francouzských bezbožců a bohužel i litery zákona jest, že pro „náboženství jest kostel“. z čehož pak vláda dle chuti činí i takový „logický“ závěr, že vyučovati náboženství jinde, nežli v kostele prohlašuje za protizákonné. Že pravdu díme, stůžž zde na důkaz list ministra kultu dto 20. ledna 1890, který zní asi takto: „Pane prefekte. Sdělujete se mnou že bývají shromažďovány dítky ze škol komunalních ve třídách škol bratří, aby byly vyučovány v náboženství. Věc ta jest protizákonná; poněvadž zákon nedovoluje, aby vyučování katechismu dalo se jinde než v kostele (rozuměj pro dítky ze škol státních). Ukládám vám, abyste o tom zpravil duchovní orgány a po případě je k zachování zákona i přinutil. Kdyby uvedená nepřístojnost neměla býti odstraněna, nerozpakoval bych se, užiti trestu zadržení platů kněžím, kteří budou přestupkem vinni.“ ³⁾

Tak nezbyvá než vyučovati ve chrámech. Že kostel není pro vyučování dítek místem vhodným a že k účelu tomu nestačuje, každý snadno pochopí; sám jsem se o tom přesvědčil. Není tam dostatečného klidu, místnost jest příliš veliká, často chladná, učitel nemá po ruce oněch paedagogických prostředků, které poskytuje škola, návštěva nedá se kontrolovati a j.

Než kněžstvo činí přece, co se činiti dá. Uvedu Remeš za příklad, jak vyučování toto jest zařízeno. Jest rozděleno na tři oddíly. První oddíl nazývá se „le petit catéchisme“ (malý katechismus), a navštěvují jej dítky od 7. roku. Slovy velice jadrnými a důtklivými vyzývá kardinal plakáty v chrámu nalepenými rodiče, aby aspoň jednou za týden své dítky tam posýlali. Druhé oddělení nazývá se „le

¹⁾ Annuaire p. 308.

²⁾ Annuaire p. 213.

³⁾ Viz Le Monde 4. ledna 1893.

grand catechisme“ (velký katechismus) a navštěvují je dívky *dvakrát* za týden. Tyto se již připravují k prvnímu sv. přijímání, které se odbyvá všady způsobem co nejslavnějším. Ty dívky pak, které u prvního sv. přijímání již byly, mají aspoň jednou za týden navštěvovati kurs třetí, zvaný „catéchisme de persévérance“ (katechismus setrvání). Výrazy tyto jsou běžné. Kde první sv. přijímání odbyvá se každého roku, přistupují dívky ku Stolu Páně v roce 11. Tuto okolnost lze považovati za známku, že kraj dotýčný jest nábožensky zachovalý, návštěva náboženských hodin dobrá, kněžstvo horlivé. Kde přijímání dítek jest jednou za dvě nebo za tři leta, přistupují k němu dívky teprve ve stáří let 12. Ovšem musí vždy předcházeti nejen dokonalá a přísná příprava ducha, ale i příprava srdce.

Kolik dítek zůstává vůbec bez náboženského vyučování, kolik jich, ač pokřtěny jsou, nikdy ku Stolu Páně nepřistupuje, nelze říci, aspoň mi nikdy nebyla dána na otázku tu určitá odpověď. Že jest to stránka pro náboženský život národa velmi bolestná, lze se domysleti; odtud i ty heroické námahy katolíkův. Avšak, poněvadž žádná věc není tak špatná, aby neměla i své stránky dobré, tak i tyto poměry mají své výhody. Rodiče jsou nuceni sami dbáti a starati se o pečlivou návštěvu náboženství svých dítek a tak zřetel jich k náboženství a církvi jest obrácen stále a účinně. Dítka, které bez nucení konaly své náboženské povinnosti za mládí, konají je i pak, když škole odrostly, poněvadž náboženství není se školou tak svázáno jako u nás, kde žák, zbaven jsa návštěvy školy, domnívá se, že jest i zbaven povinností náboženských.

K povznešení návštěvy kostelního vyučování přispívá velice, že jsou dítky rozděleny v čtyry, tvoří náboženské jakési společnosti s odznaky, v nichž vždy jedno jest jaksi vůdcem. Taková a podobná zařízení oživují křesťanský život a ku chrámu vábí. Že však to nejsou poměry době naší přiměřené, že svědčí o bezmezném násilnictví nynější vlády, uznati musí každý. (Pokračování.)

O mládeži škole odrostlé.

Sebral Čtyřstový.

Dospěvše čtrnáctého roku, bývají žáci ze školy propuštěni, anebo případně i také dříve, neboť podle znění zákona „může se žákům, kteří čtrnáctého roku životního ještě sice nedokonali, avšak dokonají jej v půlročí nejbliže následujícím, kteří také úplně sobě osvojili předměty školy obecné, povoleno býti propuštěni ze školy z příčin podstatných a to od okresního dozorstva školního.“

Mnozí z těchto ze školy vyšedších žáků zůstanou při rodičích, jiní jdou na službu a někteří obrátí se k řemeslu (mluvíme totiž o venkově).

Jak vážný a často rozhodný jest to krok, nebo žák, který vyjde ze školy obecné, vchází do života veřejného, v život — praktický. Přichází nyní do světa a má sobě v této době přechodné, kde ponejvíce rady a ponaučení potřebuje, býti soudcem i vůdcem sám. Zdali pak jest to pro něj věc snadná? — Může-li pak tomu úkolu dostatečně vyhověti? — Zajisté že ne, neb jsa nezkušený, nedovede se ještě ve světě pohybovati a proto by se mělo o mládež tuto více dbáti, než se dosud dbá, aby snad jednou nebyla sobě i jiným na obtíž.

„Jest to jediná brána, kterou každý člověk vystupuje z úzkého kruhu domácnosti a školy do nesmírného labyrintu veřejného života; jsou to jediná vrata, jimiž klidný dosud v korytě svém omezený tok řeky, nebo tichého potoka blažených dětských snů, vylévá se do burácného okeanu, jehož dno jest překřížováno tisíci a tisíci útvary zpletilých společenských poměrů, jehož (veřejného života totiž) hlubiny prorývány jsou velemohutnými proudy hlavních pudů lidských hrozících obrovskou silou každého nového příchozího strhnouti za sebou,“ dí K. Novák.

Což tedy divu, stane-li mládež v této bráně, octne-li se před těmito vraty na rozcestí Herakleově, což divu, že jest překvapena nyní tímto obrazem velikého života, že jest ohromena, zmatena hlučným vířením a kolotáním jeho, že se děsí a žasne nad novým ohromným tímto krokem, neb známo jí jest, že majíc úplnou samovládu, bývá ponechána samostatnému vedení, — nepodléhá žádnému dozoru — žádné dohlídce.

Kolik pak máme hospodářů, mistrů ano i rodičů, kteří za nynější „pokročilé doby“ hledí, aby odrostlá mládež času prázdného k oddechu a zotavení jí věnovaného užila ku svému poučení a zábavě (ovšem mravné), by nečinila nic zlého, anobrž naváděna byla i příkladem k dobrému? Kolik pak se jich táže, co jsi dělal večer, v neděli odpoledne, byl-li jsi v kostele a kolik jich dohlédne, jsou-li v čas na lůžku? — Věru, musíme doznati, že velmi řídké případy to jsou, kde se tak činí!

Kolik však zase jich upadá do mravní zkázy a do neštěstí proto, že v prázdné chvíli nemají pořádného zaměstnání a v nedělní době nižádné slušné zábavy?

Považme však, co všecko se doufá a očekává od mládeže škole odrostlé? Jak milé, krásné a ušlechtilé výrazy jí dáváme! Jmenujeme ji: „Naděje naše, naděje vlasti, květ a podrost národa, budoucnost naše, zdar národa“ atd. *Proto také je, má a musí nám býti mládež odrostlá obzvláště milá a proto také jest první povinností naší, starati se a pečovati o ni i na dále, když ze školy vystoupila a držeti nad ní ochranou ruku, aby tak snadno ve zkázu neupadla.*

V mládeži skrývá se schopnost jak k dobrému, tak ke zlému. Kde která nalézá podporu, ta se vyvinuje a ta pak i panuje a známo jest, že spíše člověk jedenkaždý nakloněn je ku zlému, nežli k dobrému. „Vyučuj syna svého a občerství tě a dá rozkoš duši tvé.“ (Přís. 39.)

V nynější třetí čítance čteme, kterak Václav Rudý tamnější občany poučoval: „Dokud dítky chodí do školy, tu ještě jakž takž se dbá o to, aby konaly svou povinnost, ale když škole odrostou, zdá se vám, jako by povinnost vaše přestala. A přece je to doba, kde mládež nemenší péče potřebuje.“ — Jak krásná to slova, ale zdali pak se také ve skutečnost uvádějí?

Ve škole, kde učitel dítek s očí nepustí, nemá a nesmí se díti nic zlého. Avšak jinak to vypadá, když vstupují do života veřejného — a to obzvláště u té mládeže, která sotva že školu opustila, opouští zároveň i otcovský dům. Ta potřebuje tím více, by ještě byla pod dozorem, a byla si vědoma, že ještě dosud někdo nad ní bdí, že se nesmí oddávati všemu, čemu by chtěla, aneb k čemu jest od soudruhů lákána. Rovněž i ona mládež, u kteréž rodiče opomenuli vlivu svého použití, upadá pak snadno v prostopášnost a stává se nebezpečnými členy lidské společnosti.

Doba, kdy mládež školu opouští, jest tudíž velice důležitá. Vždyť jest mládež odrůstající podrostem národa; nebude-li však zdárně vedena, čeho pak jest se nám později od ní nadíti?

Člověku a tím více mládeži jest stálého cvičení třeba. Ve škole nabyté zásady mají se pak v životě uskutečňovati a utužovati. Opakování jest matka vědění! — Nyní, když mládež školu opustila a jest stržena do víru života, jak snadno zapomene na ty krásné příklady, jež jí ve škole byly vštěpovány, oddá se choutkám svým a svých soudruhů. Nyní teprv počnou oni bezvědomí a před veřejností nezodpovědní činitelé plnou silou pracovati a působiti na odrůstající mládež a především nejmocnější z nich — společnost soudruhů. — Tato jej láká ve svůj střed, ukazujíc a dokazujíc mu volnost jeho, že ve svobodné chvíli nikoho nad sebou nemá, že jest sám pánem volného svého času, ukazujíc mu nekalé zábavy a radovánky ve krásném světle atd. atd.

Podrývá-li která společnost odrůstající mládež, bývají to na prvním místě schůzky mladých a starých výrostků, neb tito jsou již ve všem znalí, poučují a dávají radu nově přistouplým, čehož se tito hbitě a čile chápou a tak se bezuzdnosti a různé nešvary čím dál, tím víc zmáhají.

Prvním odznakem ze školy vyšlého mladého výrostka je — cigaro. Zapálí si je, strčí ruce do kapes, čepici neb klobouk pošine si na stranu, — a vykračuje si po návsi — a ještě na truc i před školu si stoupne, kam chodíval třeba ještě před měsícem a myslí si: „Teď jsem pán!“ Panujeť u nich zásada, že ten, kdo kouří, je velkým pánem. Potká-li svého učitele, tu již jakoby se to samo sebou rozumělo, nepozdraví jej, spíše naopak vypouští velké kotouče dýmu, by učitel viděl, že mu nyní nesmí v ničem poroučet. — A nejsou-li rodičové, zvláště mnohá matinka — na to hrdí, že synáček jejich může kouřiti, a ten učitel, který jej dříve proto kárával, že mu nyní nesmí říci ničeho? Jak tu mnohá dobrá (!?) matinka sežene několik krejcarů a dá je hodnému synáčkovi: „Jdi, ať tě ten učitel vidí, jak teď můžeš dělat pána jako on, ani si ho nevšímni, vždyť víš, co se tě proto natrápil, a jen hodně pouštěj kouř.“ Rozumí se, že synáček rady matčiny více než ochotně uposlechne. Ku kouření přidružují se záhy — karty! Výrostkové, chtějí se vyrovnati již těm starým, karbaní napřed potajmu, pak veřejně. Okolnost ta zasluhuje tím větší pozornosti, že odrostlejší mládež vyhledává si ke společným zábavám místa odlehlejší. Nejprve se slezou někam do křoví, a je-li deštivo — do konírny. Tu hrají o sirky, knoflíky a když jsou již ve hře pokročilí, počnou o peníze. Peníze však vždycky nebývají, aby tudíž měli do hry, pomáhají si všelijak. Při kartách pak se cvičí a tak naučí se ziskuchtivosti, lži, podvodu, často vzniknou hádky, ano někdy to dojde až ku rvačkám.

V zimě se obyčejně scházejí někde v malé světničce, nebo na vesnici bývá vždy takový dobrodinec, který „z pouhé lásky a útrpnosti“ odrostlou mládež k sobě přijímá. Vždyť z toho nemá škodu. Jeden přinese večer polínko, druhý něco jiného, seberou na světlo — hrají v karty, pijí kořalku — a hostitel s nimi. Později u večer, po práci, přijdou tam ze vsi na táčky i děvčata; nejprve si samy vypravují denní novinky, — hoši jim pak dávají zavdat, anebo pošlou „ze šetrnosti pro druhé pohlaví“ pro „sladkou“, pak nechají karet, baví se rozličným slušným i neslušným způsobem, konečně počne některý z nich hráti na hřeben nebo na harmoniku — a ostatní tančí atd. atd. Mnohdy bývají při takových schůzkách i děvčata školou povinná. Schůzky takové odbývají se zimního času obyčejně ob den, někdy i každý den.

Když se naučí poněkud hráti v karty, začnou choditi do hospody. — Dříve řádný hostinský patnáctiletému klukovi ukázal dvěře, odkázav jej na krajíc od tatíka neb od hospodáře. Teď před ním poníženě smeká klobouk a tituluje ho

„pane“. — Křída hrává velkou úlohu, a co při tom bývá nejlepšího, že pak tatík za „pana“ syna musí všechno zaplatiti.

Mnozí vesničtí páni hostinští jsou tak milosrdní ku svým mladým hostům (řádní jsou ovšem vyjmuti), že vezmou za vděk se vším a tak se stává, že obilí tatíkově v kapsách, čepicích, později v pytli vandruje do hospody, někdy také nějaké to vajíčko, otýpka sena nebo slámy atd. — Tchoř vejce vypíjí, synek měřičku propíjí!

(Dokončení.)

Z katechetiky.

Podává J. S. Bůřov.

Žádný předmět vyučovací nepůsobí tolik obtíží, jako správné a zdárné vyučování sv. náboženství. Ostatní předměty opírají se více méně o názor, abstrakce doplňuje se představami konkrétními. U sv. náboženství však jest tomu jinak. Tu jest nám činiti velkou většinou s pojmy abstraktními. Katecheta musí dětem vykládati věci, které vyškolenému rozumu jeho dosti obtíží působí. Jest sice člověku samým Bohem vštípena zvláštní chápavost věcí náboženských, tak že se člověk kolikráte musí diviti, jak poměrně snadno dítky chápou nejtěžší pravdy náboženské, ale tím přec jen málo zmenšují se obtíže katechetovy u vyučování. Nejhuře jsou na tom nováčkové, kněží nově vysvěcení, kteří mají vystoupiti jako katecheti. Víím z vlastní zkušenosti, s jakými pocity vstupuje katecheta po prvé do školy. Ten, jenž stál bez bázně při přísných zkouškách universitních, dostává trému před dětmi maličkými. A není také divu. Člověk v sobě má haldu vědomostí theoretických, praktických zkušeností však žádných. A těch právě potřebí jest měrou nejhojnější katechetovi.

Prakticky vzdělaný katecheta nepocituje daleko takových nesnází jako nováček. Máť již svoji ustálenou metodu, odpovídající jeho individualitě, a tím právě mocně dovede působiti na mysle dětské. Nováček bývá první léta zmítán na všechny strany a kolikráte nemůže přijíti na to pravé. Ještě vždycky dobře pro toho, kdo zmítán jsa zpytuje, zkoumá a hledá. Huře jest na tom ten, kdo šablonovitě „přednáší“ dle nějakého „výkladu katechismu“. Ten se nikdy nestane *dobrým* katechetou. Různé „výklady katechismů“ jsou jen dobrou *pomůckou*, aby si katecheta nastrádal hojnost látky, nikdy však se nesmí státi v ruce katechetově jediným a pouhým vodítkem Proč?

Každý člověk má svou zvláštní individualitu v myšlení a jednání, a jedině tenkrát, když myslí a jedná dle své individuality, působí mocně na myšlení a jednání jiných. Proto může katecheta jedině tenkrát účinně působiti na mysl dětskou, když se řídí tím, co *sám* cítí, nikoli však tím, co si odjinud vybral

V tom právě nováčkové často chybují. A není tak- divu. Schází jim zkušenost. Nepravý stud bránívá jim poraditi se s některým katechetou zkušenějším a tím častokrát ztratí rok, dvě léta v marném bloudění, až jim náhodou snad zasvitne hvězda pravá.

Poukáži zde k některým vadám, jež se vyskytávají byť ne zhusta, tedy přece někdy u katechetů-nováčků.

Člověk, který poslouchal po 12 let výklady učených profesorů, nesnadno se vpravuje do prostých, málo vyvinutých pojmů dětských. Proto není divu, když katecheta nováček, přijde do školy, cítí se býti jaksi profesorem a počne dětem vzletně, slovy vybranými „přednášeti“ nauky sv. náboženství. Co však se stává? Děti, jsou-li v kázni vedeny, poslouchají sice, ale když se katecheta po skončené „přednášce“ optá na to neb ono, děti zůstávají odpovědi dlužny. Zaražen tímto nezdarem. vykládá druhou hodinu s ještě větším zápalem, ale výsledek jest týž. I počíná vážně přemýšleti, jaká že jest toho příčina. Přichází však hned na příčinu pravou? Ne vždycky. Někdy místo sobě přikládá vinu dětem, k nimž se nesnížil ve výkladu svém a kteréž se nemohou povznést k němu.

Jiná chyba bývá tato. Katecheta přijde do školy, vytáhne notes, jak to na gymnasiích vídával, a vyvolá si před lavice 10 i více žáků a zkouší je po profesorsku, bedlivě si znamenaje, jak který odpovídal. Ku chybě této svádívá katechetu ve škole ještě nezkušeného ta okolnost, že děti při odpovídání rády šilhávají do knihy, by si z nesnázi pomohly a pak že rády sobě navzájem napovídají. Aby tomu katecheta zabránil, vyvolává je před lavice. To mu ani nenapadne, že tím kázni u vyučování velice škodí. Tím, že se zabývá s dětmi před lavice vyvolanými, ztrácí přehled po celé třídě a v lavicích sedící děti tropí nerušeně všelijaké nezbednosti. Tím se kázeň ve třídě stále horší. Ještě není tak zle, když si katechetá sem tam jednoho nebo dva žáky před lavice vyvolá, poněvadž pak méně ztrácí přehledu celé třídy. Nejlépe jest zkoušeti děti na místě v lavicích a aby nešilhaly při odpovídání do knihy, naříditi, by se všechny katechismy před zkoušením zavřely a na lavicích ležeti nechaly. Napovídání odvykne katecheta snadno přiměřeným trestáním náповědů. Ostatně takových náповědů nebývá mnoho, jsou to děti jen některé, které nemohou udržeti v sobě co samy vědí.

A když jsem již jednou začal mluvit o chybách, do jakých někdy upadají katecheti nováčkové, připomenu ještě jednu. Někdo má velice vyvinutý dar jazyka a proto se mu snadno stává, že přišed do školy, počne vykládat. Příběhy a události biblické proplétá příběhy vzatými ze života a výklady takovými ztráví celý rok. Pěkné věci vyprávěti, jest sice velmi pohodlné, ale vypravování není ještě žádnou katechesí. Dítka doma k učení vedené snad se naučí „založenému odtud až podtud“, ale jaký z toho mají prospěch pro život?

Dítka zvyklé jen krásnému vypravování pocífuji nechuť k abstraktním pravdám v katechismu obsaženým a tím i nechuť ku sv. náboženství vůbec. Tím kladou se v srdce dětské zárodky nebezpečného náboženského indifferentismu.

To jsou některé zásadné chyby katechetů nováčků. Tím že vylíčeno, jak si katecheta nemá počínati, nevyličeno ještě úplně, jak si má počínati při katechesi. Různí lidé různými prostředky dosahují kýženého cíle a bylo by proto nerozumno stavěti nějakou šablonu, dle níž by se *každý* řídití musil. Jak shora praveno, záleží mnoho na individualitě katechetově.

Přece však zde podávám způsob, jak jsem *já* dosáhnul dobrých a potěšujících výsledků. Možná, že to bude pro některého nováčka sem tam zmítaného dobrým pokynem.

Přední věcí mi bylo vzbuditi důvěru dětí. Děti čekají na nového katechetu s náramnou zvědavostí. „Bude-li velebný pán dobrý či zlý?“ Takové otázky zmítají hlavami dětskými. Dojem první jest nejdůležitější a ten děti obyčejně trvale podrží. Proto přední věcí katechetovou jest — učiniti na děti dojem dobrý. Úplně pochybeným jest chtíti učiniti na děti dojem „hrozný“, aby prý měly respekt

a dobře poslouchaly. Tím vznikne v dětech nechuť k osobě katechetově, a zároveň nechuť k učení se sv. náboženství. Katecheta pak bývá časem sváděn ku přísným trestům. Dítka mají se na hodinu náboženskou těšiti a ne před ní se trásti.

Proto dobrým býti se mi zdá, když katecheta první dvě hodiny zanechá všech přednášek souvislých a hledí děti aspoň částečně poznati jak v povaze, tak v dosud nabytých vědomostech. Když si počíná vlídně a vážně, děti k němu rychle nabudou důvěry. Tím stanou se pak povolnými, aby v dalších hodinách se staly pilnými a pozornými. Tak si katecheta připraví cestu ku vlastní práci.

Druhou věcí mi bylo, bych děti již ve škole co možno nejvíce katechismu naučil. Doma děti již rády se doučí tomu, co ve škole pochopily a čemu se již ve škole částečně naučily. Předně mi musily děti *přečíst* *) ten který odstaveček, který jsem chtěl katechisovati. Zdá se to býti věcí na pohled nepatrnou, ale dosáhl jsem tímto způsobem výsledků překvapujících. Za jedno jsem se přesvědčil, jak které dítě umí čísti, a za druhé odstranil jsem tím roztržitosť, která nutně vzniká, když katecheta začne vykládati a dítka neví, k čemu se výklad vztahuje a nebo aspoň velká většina neví.

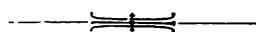
Teprv pak, až odstaveček dobře byl přečten, až děti k němu svoji pozornost obrátily, počal jsem jednotlivé věci vykládati a po případě příklady různými znázorňovati. Kus po kuse dával jsem od schopnějších žáků opakovati, až jsem poněmáhlu probral celý odstaveček. Pak se opakoval celý odstaveček a přešel jsem podobným způsobem k odstavečku druhému. Kdyby se to mnohému zdálo býti zdoluhavým, ať uváží, že nezáleží na tom, jak *mnoho* se dítka naučí, nýbrž *jak*. Kromě toho cvikem nabude zde každý v krátkém čase takové zručnosti, že může dosti rychle pokračovati, aby předepsanou látku probral.

Když jsem ustanovenou částku s dětmi propracoval, dal jsem vše ještě jednou celkově přečísti. Děti z toho měly dvojí výhodu. Předně se už lekci ve škole částečně přiučily a za druhé věděly, kde se lekce nalézá. Když katecheta zakládá „odtud až potud“ velmi mnohé dítka ani nevědí, kde to je, a katecheta pak jest nucen ukazováním ztrávit mnoho drahocenného času. Doma pak dítkám taková lekce jest téměř úplně neznámou.

Tento způsob, dávat jednotlivé odstavečky od dětí přečísti, jest obzvláště pro nováčky velice důležitým, Nemajíť ještě nutného rozhledu a přehledu v katechismu a byť i důkladnou přípravou si ho zjednali opustí je někdy paměť, poněvadž ještě nemají látku důkladně ztrávenou, a tím si připraví nemilé rozpaky, musejíce před dětmi do katechismu nahlédati. Děti si všimnou všeho a vtipnější dobře pozorují rozpaky katechetovy.

Tato zkušenost mi v katechetickém povolání velice prospěla, možno tedy, že prospěje i jiným.

*) Pojednávám zde o praxi s dětmi již umějícími čísti

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

(+ 24. Pokr.) „Učit. Nov.“ str. 528. píší: „Skrovný vliv učitelstva na školy pokračovací neodpovídá důležitosti výchovy socialní, myslíme, že v době, kdy mládež nejvíce podlehá zkáze, bylo by rovněž na čase, o tom uvažovati, nemohla-li by nějaká půlhodinka v učebním plánu věnována býti mravovědě a dobrovědě. Nesla by znamenité úroky.“ Tato slova jsou hodna úvahy. Nejprve dovolíme si poopravit slova mravověda a dobrověda slovem náboženství. To slovo je jednodušší, významu mnohem hlubšího a obsírnějšího, a proto nechápeme, proč naše doba tak úzkostlivě slovu tomu se vyhýbá. Když se nějaká půlhodinka náboženství v učebním plánu popřeje, bude na duchovní vrchnosti, aby určila, co by pro náboženskou a mravní výchovu bylo na těch školách nejpotřebnější a nejpraktičtější. I přiznáváme se zde upřímně, že jsme to těžce nesli při počátku vývinu pokračovacích škol a posud těžce neseme, že na těchto školách pokračovacích jak pro jinochy, tak pro dívky, *) školní příslušné úřady o náboženství nestojí, ba i ostatních v nové době se vzrůstajících škol, jako hospodářských, průmyslových, obchodních nám bylo líto, že tam po mnohý čas ani náboženství se nevyučovalo, aneb že tam náboženství, jako to poslední páte kolo u vozu macešsky se odstrkovalo, na hospodářských školách jen nanejvýš jedna hodinka týdně a zas jen výslovně mravovědy, aneb že se musejí dožebrať, kdeby který duchovní z nouze tou jednou hodinou mravouky jim vypomohl. Tyto školy průmyslové, hospodářské, obchodní jakož i pokračovací bývají ponejvíce zařizovány ve větších městech, kde duchovní správa a každý kněz pod jakýmkoliv titulem tam systemisovaný má své práce víc než dost, a že tudíž, nových povinností si ukládati nemůže, nechce-li své síly přepínati. I myslíme, že by mělo býti starostí a svatou povinností příslušných úřadů školních, aby na jedné z těch škol ustanoven byl definitivní samostatný učitel náboženství a sice na té škole, která největšího počtu hodin náboženských vyžaduje, a tento učitel náboženství, aby měl v dekretě uloženo za

*) Čestnou výjimku činí praž. městská pokračovací škola pro dívky, kde se hned od počátku vyučuje mravouce. Red.

povinnost, na ostatních školách průmyslových, obchodních, hospodářských, pokračovacích do určitého zákonitého počtu hodin náboženství vyučovati. (Vždyť v dekretě katechetů měšťanských škol také je klause: s povinností do zákonitého počtu hodin náboženství vyučovati na ostatních obecných školách v místě.) Tento učitel náboženství konal by pak těm školám v neděli a ve svátek společnou bohoslužbu, a docela jinak by taková bohoslužba působila v duševním ohledu na jejich mladistvého ducha, nežli nyní, když někde pod kůrem při přeplněném chrámu musejí se přiživovati při bohoslužbě, aneb pro nedostatek duchovních mnohdy ani bohoslužbě společně přítomni býti nemohou. Tím by výdaje těch škol už mnoho nevzrostly, a konečně snad ani by nepřekročily součet vyplácených remunerací, a o náboženství by bylo postaráno mnohem důstojněji. Nejhůře je to s těmi pokračovacími školami dívčími a chlapeckými večerními. Tam snad až na velmi nepatrné výminky se náboženství nevyučuje vůbec. Je tam učitel historie, kreslení, všech možných i nemožných předmětů, které se po profesorskou přednášejí, aniž by žák pro praktické potřeby života co z toho měl, jen o náboženství se nikdo nestará, na to úřady zapomínají, náboženství na těch školách není. A tak, jak praví „Učit. Noviny“ „žák, který býval ve škole vzorem, během času podlehá s nectnými tovaryši mravní zkáze, dopouští se uličnictví a insultuje na ulici svého bývalého učitele. Co platna tvrdá, osmiletá práce učitelova? Proč není nějaké ustanovení, kdo za tuto mládež úřadům odpovídati by měl? Zde zeje propať ve výchově socialní.“ K této trpké pravdě připomínáme, že mnohému by se dalo zameziti, kdyby takový učeník ve večerní škole slyšel též náboženství. Kdyby tato mládež slyšela náboženství ve svých večerních vyučovacích hodinách, zajisté že by z té večerní školy nevybíhala jako stádo, („Učit. Noviny“ praví, hríbat uvolněných) a v té nevázanosti nemohlo by to dojíti tak daleko, jako v jednom městě východních Čech, kde starší, vážný pán, napomínající oknem tu nevázanou povykující mládež z večerní školy se ubírající, dostal za odpověď: Jen si schovejte tu svou plesnivou hlavu, ať vám ji citelně ne-

poznamenáme, a sotva okno zavřel již kámen letěl za ním. To jsou věru smutné úkazy pro každého, kdo vážně o věci přemýšlí. Větší města jsou na tom nejhůře. Všecko to mladé pestré kvítí z venkova se tam nahrne do služby, do práce, do učení, co neumí, tomu je brzy vykoukaná mládež městská naučí, nikde žádného dohledu, proto není také divu, že dorost socialní tak se vzmáhá. „Učit. Noviny“ přiznávají, že stavy kněžský a učitelský jsou povolání k výchově socialní. „Stav kněžský hlouběji a účinněji kostelem a kazatelnou může působiti na dorostlé. Nevědek a posměch přemrštěnců nemá kněze zastrašiti. Náboženství je hlavní oporou mravnosti, instituce náboženství a víry má primát mezi institucemi svatými, jen ztřeštěnec a hlupák může velebiti indifferencismus a atheismus, poněvadž náboženství nemůže býti společností škodlivé, když bouře celých století nedovedly je ze základů vyvrátiti.“ V této rubrice jsme měli častěji příležitost na to poukázati, že právě naše paedagogické listy všech barev tento vliv kněze a náboženství upíraly, zlehčovaly a v posměch uváděly. Místo všech rekriminací chceme uvéstí pendant k výše udaným slovům „Učit. Novin“, a sice v příštích číslech řeč Masarykovu na říšské radě, v dnešním pak čísle slova české školy, pojednávající o školství francouzském, která na str. 13. píše: Druhdy katechismus a dějiny biblické byly v čele osnov učebných. Od r. 1882. z osnov zmizely. Žáci nejsou nuceni k výkonům náboženským, ale nejsou také od nich odvracováni, a nikdo jich nezrazuje, aby nechodili do kostela na vyučování náboženství, kterého škola neudílí. Na místě náboženství zavedeno je vyučování mravouce. Výklady mravoučné nás přesvědčují, že učitelé snaží se dětem vštípití dobré city a zvyky. Má to praktickou stránku. Kromě elity lidí ideálně ctnostných ubírá se většina dobrou cestou jako ušlapanou pěšinou, vedle níž vše jí je neobyčejné a neznámé. Právě tak je dobré, slyšíme-li opakovati, papouškovati pravidla o povinnosti, cti, soucitu, jako vštěpujeme-li pravidla mluvnická do hlavy, zapomínáme je sice, ale správně psáti nepřestáváme. Nemyslíme na ně, ale mechanicky je zachováváme. Proto bude jistější, vstoupíme-li do života s dobrou zásobou užitečných a šlechtetných zásad, než s nejkrásnějšími teoriemi ethiky transcendentální.“ Tak uvažuje Martin Kozák dle obecného škol-

ství Pařížského. Tomu rozuměj, kdo můžeš. Náš jednoduchý rozum na tom školství francouzském jen tolik pozoruje, že tvůrci a protektoři toho školství mají teď nejlepší vyhlídku do kriminalu a odchovanci toho vychvalovaného laického školství francouzského že mají otevřenou životní dráhu do řad dynamitardů. My takové vyhlídky našemu školství nepřejeme, a proto vši mocí laickému školství à la mode Paris budeme hleděti přítrž učiniti. Učiněn byl sice již malý počátek, jakoby pruba s tím laickým školstvím u nás v Dolních Rakousích, kde zkoušeli nejdříve ze škol vyhoditi znamenání se sv. křížem, a když by se to bylo povedlo, byli by zkoušeli vyhoditi Krista, ale tobo se ulekli i naši nevlastní bratři evangelici, a na jejich zvláště přímluvu a radu toho ministr nepřipustil. Při této příležitosti je pro nás zajímavé, k čemu takřka stydlivě přiznává se „Beseda učít.“ str. 618, 619, když byla sebevědomě vyslovila zásadní odpor proti konfessionální škole, řkouc že škola národní nemůže sloužiti naskrze jen konfessi, (toho také nikdo nežádá, jen aby místo náboženského indifferencismu ve školách a podrývání náboženství trochu náboženství pomáhala — pozn. red.) že ona musí býti obecnou; a jako by „Beseda učít.“ na tato svá vlastní slova zapomněla, píše dále: „Škola má vychovati povahy pevné a ušlechtilé, k tomu má sloužiti v nemalé míře učení náboženské, které nemá býti pouhým předmětem učebným, má k tomu vésti, aby probouzelo cit pro vše dobré, mravné, božské! Takovému působení náboženskému nesmí ostatní učivo býti na překážku, neb jen z harmonického působení veškerého učiva a celého zřízení školního lze očekávati zdárného, výsledku ve vyučování a nábožensko-mravní výchově.“ Toť je přece jasný program školy konfessionální, jak my si ji myslíme a pro ni pracujeme, a zveme pana Masaryka, (který ve své řeči 4. února na říšské radě se přiznal, že požadavkům konfessionální školy nerozumí a za vlasy přitahoval všecko možné a nemožné, aby pojem ten přivedl ad absurdum, ovšem bez výsledku,) aby se těmito řádkům z „Besedy učít.“ na str. 619. naučil na paměť, a bude ihned věděti, co škola konfessionální znamená. Vůbec řeč Masarykova o konfessionální škole stojí za přečtenou, proto několik výňatků z ní i našemu „Vychovateli“ příště dopřejeme.

DROBNOSTI.

Výbor družstva „Vlast“ konal dne 2. t. m. pátou schůzi za přítomnosti 6 členů výboru a dvou náhradníků: říd. učitele Tom. Tichovského a Josefa Zbejvala, duchovního správce v Klárově ústavu slepců. Všichni členové výboru a náhradníci složili peněžité dary na jubilejní knihovny, které družstvo zakládá. Žádosti o knihovny odkládají se do budoucí schůze. Nové žádosti o knihovny se letos více nepřijímají, neboť knihovní fond na více knihoven nestačí. Zástupcem výboru do historického kroužku zvolen byl red. „Vlasti“ Tomáš Škrdle. Občanská beseda v Zámorskách na Moravě děkuje za darované knihy. Předseda a jednatel vypíše konkurs na povídky pro „Vlast“ s cenami 150 zl., 100 zl. a 50 zl. a vydají provolání ke sbírkám na pomník † básníka Vojt. Pakosty a podají k vysd. konsistořím žádost, aby členství družstva i v katalogu kleri mohlo být zaznamenáno. Výbor obnovuje usnešení již jednou učiněné, aby všechny spolkové orgány („Vlast“, „Vychovatel“ a „Dělnické Noviny“) přinášely všechny výnosy a usnesení výboru a zprávy o sezeních výboru a o událostech ve družstvu, aby tak činnost družstva vnikala v nejširší vrstvy obecnstva. Jednatel družstva Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. učinil návrh, aby družstvo uspořádalo slavnostní večer na počest J. M. ndp. Th. C. Edvarda Brynychy, biskupa kralohradeckého, a udal zároveň program k této slavnosti. Návrh byl jednohlasně přijat, a do slavnostního komitě byli k návrhu red. „Vlasti“ Tom. Škrdle zvoleni: za předsedu K. Ulrich, c. k. poštovní oficiál, a za přisedící: Fr. Fil. Konečný Ord. praed., Tom. Tichovský, Jos. Zbejval a Fr. Žák. Po skončené schůzi výborové konalo slavnostní komitě ihned poradu v níž sestavilo určitý program.

Vzdělávání divadlem. „Komedianti“ (I Pagliacci). Opera o dvou jednáních od Ruggiera Leoncavalla. Nepoddávali jsme se nijakž všemu tomu, čím divadelní kancelář cizinou v tom směru horlivě podporovaná pracovala pro nadzmiňenou novinku, neboť z předběžné četby klavírního výtahu přesvědčili jsme se o úplné nicotě této nejnovější akvisice. Libreto vypočítané na nejpovrchnější sensaci neštítí se prostředků nejhnusnějších a snadno dosáhne svého jediného účelu: že

se podrobuje spontáně křiklavému špek-táklu zvláště neuvědomělá část obecnstva, jemuž vedle toho hudba zůstává vedlejší věcí. Tak „Neodvislost“ v čís. 11. str. 9.

„Paedagogické Rozhledy“ (Roč. VI. čís. 2. str. 69.) píše následovně o Bílkově „Reformaci katolické“ vydané nákladem dra. Bačkovského: „Doba největší poroby národa Českého, doba pobělohorská, ve které uveden byl národ náš na pokraj úplné záhuby své, z níž jako zázrakem teprve po dvou stech letech se vybavil, nalezla v T. Bílkovi historika povolného a svědomitého. Kdo chce pochopiti veliký význam obrození našeho národa v tomto století, musí znáti, co následovalo po nešťastné bitvě na Bílé Hoře, a k tomu má v Konfiskacích a nyní v Reformaci katolické pomůcky v každém ohledu výborné. Nemělo by býti uvědomělého Čecha, který by těchto znamenitých spisů historických neznal, tím spíše má je znáti každý učitel, který má se také s historií českou zabývat. Takovými spisy opraví se mnohé falešné představy z minulosti našeho národa a porozumí se teprve některým nesrovnalostem našeho života národního. Ku poznání místních dějin poskytují spisy Bílkovy mnoho cenného materialu, který jinde nebývá na snadě. Doporučujeme nový spis Bílkův všemu učitelstvu k pilnému studiu.“ — V líčení dějin závisí vše na tom, je-li „material“ spolehlivě podán a nebyl-li tendenčně fruktifikován. Že pak si Bílek příliš úzkostlivě nepočínal a že zvláště jeho překlady listin latinských nikterak nejsou spolehlivé a co do smyslu věrny a že tudíž ani vývody na nich zbudované nemohou míti tak naprosté spolehlivosti, jak se zdá „Rozhledům“, o tom budou, tušíme, již brzy podány české veřejnosti důkazy nezvratné.

Liberálové a škola. „Na základě pokynů velice zasloužilého pracovníka v theorii školního zřízení prof. Dra Magera poznal jsem jasně již v mladých letech svých, že nejhorší překážky opravy školního zřízení vězí právě tam, kde bychom jich nehledali, v oné straně totiž, v jejíž pomoc musí přátelé oprav jedině doufat. V různých spisech svých, jež jsem za příčinou opravy ve školském zřízení od r. 1860 tiskem vydal, snažil jsem se tudíž zvláště upozornit stranu liberální na osudné

její bludy a praktické přehmaty a ji zí skati pro pravé zásady zřízení školského. Ale všechno moje namáhání ve směru tomto zůstalo v celku bez výsledku. — Chce-li někdo věděti, které to jsou bludy, jichž se dopouští strana liberální, potřebuje pouze projíti našich 7 ethicko-paedagogických zásad a uvidí, jsou-li tyto zásady v její programu úplně a cele uznány. Pozná zajisté, že liberální školský program žádné z těchto zásad výslovně sice nepopírá, ale mnohé že přechází mlčením, tedy prakticky přece zapírá, ostatní pak, jež uznává, že buď nechce přivést k platnosti v plném jejich smyslu, nebo že se docela domáhá něčeho, co s nimi stojí v příkrém odporu. Co se týče na př. práv rodiny na školu, neříká sice strana liberální, že žádní rodičové nemají do správy školské co mluvit, ale v celém školském programu liberálním nenacházíme ni nejmenšího praktického pokynu, jak by tu mělo právo rodiny přijít k platnosti. Vezměme jiný příklad na př. zásadu svobody svědomí. Tuto svobodu žádali sice liberálové vždycky, ale přes to jisto jest, že velmi mnozí z nich již ode dávna žádali n u c e n o u š k o l u s i m u l t á n n í, čímž chtěli bezohledně na svědomí činit tentýž nátlak, jaký činili konservativci a klerikálové s nucenými školami konfessionelními. (Ne tak! Žádá-li se, aby dítě katolické chodilo také do školy katolické, čili aby škola do níž má dítě choditi, co do vyznání náboženského v souhlasu byla s rodinou, není to přece žádný nátlak na svědomí, nýbrž hájení svobody svědomí. Red.) Školský program strany liberální měl nejen dříve četné mezery, vady, nedostatky a pozitivní bludy, nýbrž má je bohužel ještě až dosud . .

— Ze všeho toho vysvítá jasně, že strana liberální ani jediné ze 7 ethicko-paedagogických zásad řádně neuvážila a že tudíž dosud nemá žádné jasné propracované theorie školního zřízení. Proto jí scházelo v praktických její snahách právě ono, co v boji v oboru duševním nikdy nemá scházeti: určitý jasný cíl, t. j. takový cíl, jenž by se zamlouval již vnitřní pravdou svou, a rovněž jí musily scházeti i vhodné zbraně proti odpůrcům. Tak se podobala liberální strana vojsku, jež nemá ani promyšleného válečného plánu, ani úplného vyzbrojení, ani potřebné zručnosti v boji, kdežto vůdce i vojsko pevně za to měli, že jsou vším potřebným dobře zásobeni. Můžeme se ještě diviti, že liberální zákonodárství školní zůstalo až dosud bez

úspěchu? Zde jest pouze divno, dass selbst dieser beschämende Misserfolg liberálním politikům neotevřel oči, aby poznali svoje chyby.“ (J.W. Dörpfeld, Das Fundamentsstück einer gerechten, gesunden, freien und friedlichen Schulverfassung, seš. 3. str. 180—182.)

Vysoké školy a židé v Rakousku. Podle sčítání z r. 1890 obnáší počet židů v zemích předlitavských 5% veškerého obyvatelstva, kterémužto poměru odpovídá teč procento dětí židovských na školách obecných. Jinak však jest tomu na školách vysokých. Zde obnáší totiž počet studujících národnosti židovské na technice 16%, na universitě 20%. Zvlášť pak bylo v zimním semestru 1890. židů: na universitě vídeňské 33%, na pražské (německé) 30%, ve Lvově 15%, v Krakově 16%, v Černovicích 24%. — Nebude to dlouho trvati a synové národa vyvoleného budou dominovat jako právníci, lékaři, profesori, úředníci a parlamentávníci, neboť procento posluchačů židovských na vysokých školách rok od roku stoupá.

Vzdělávací spolek a školní mládež. Jakým způsobem se s jistě strauny pracuje, by se školní mládež znemravňovala a náboženství odcizila, o tom podává 1. číslo „Christlich-paed. Blätter“ pěkný komentář. Odbor všeobecného vzdělávacího spolku dolnorakouského pro Vídeň a okolí uspořádal 26. pros. m. r. předčítání báchorek, k čemuž mnoho školních dětí bylo pozváno. Předčítatelkou byla sl. Olga Lewinsky-Precheisen, dvorní herečka. V jedné báchorce líčila se 80letá stařena, která ráda mrtvými se zaměstnávala. „Protože její celé myšlení a dychtění směřovalo na onen svět, neměla srdce k chudým a nouzi trpícím“: tak znělo doslovně jedno místo v pohádce. — Chudý chlapec ji často marně prosil o růžové jablko. Jednou ráno k ní pravil, byv soucitem k ní jat: „Ty, já se s tebou ožením!“ — Že tento návrh stařenu v životě teprve nyní potkal, dala mu dobrovolně růžové jablko. — Zvláště posměchem pokálána byla návštěva chrámu Páně a svěcená voda v pohádce: „Jak padl ďábel do svěcené vody“. Obsah její jest asi tento. Jednou prý šel ďábel do kostela, zdali by tam nějakou starou modličku, nebo něco podobného nenašel. Že kulhal, spadl do svěcené vody. Po dlouhém namáhání konečně z ní vylezl. Ale běda, šaty měl mokré, bál se do pekla, aby ho babička nevyplísnila. Odešel na Východ a když myslil, že jest suchý, navrátil se do pekla. Sotva však sem přišel, hned prý

učila babička svěcenou vodu a zaskuhrala: „Lumpe, po čem to páchneš, jistě jsi byl zase v kostele!“ Okamžitě musil svléci se ze šatů a do postele lehnouti. Babice prý dala za stálého kýchání kabát dčáblův sušiti u kamen. Často prý k němu dohlédla a vždy prý cítila svěcenou vodu. Tu pravila: „Brr, jak se mi to oškliví! Kostelní puch velmi těžce se odstraňuje.“ Konečně prý trvalo to samému dčáblu dlouho. Chtěl prý si kabát obléci. Že však stále páchl po kostele, na rozkaz báby musil býti vykouřen. Po této proceduře dala prý mu jeť bába zpět se slovy: „Tak, nyní je kabát čistý, nyní opět můžeš do slušné společnosti.“ — Ku konci poděkoval p. A. Freissler, c. k. dvorní továrník „za zá- b. v. nou a poučnou hodinku“, a prosil, aby dáma, co možná nejdříve X. okres svou návštěvou poctila. Což tato s uznáním, že byla tak pozorně poslechnuta, slíbila. A k tomu jenom hodné děti mají se připustiti, arci, aby se zkazily, když zkažené zkaženy býti nemohou. — Redakce výše citovaného listu se táže, zdali školní úřady k tomu daly svolení a jakým právem. Pakli ne, kdo oprávnil řiditele a řidící pozvánky a zvaní převzítí a co se stane, aby se těmto nepřístojnostem zabránilo?

+ 73.

Úsudek liberálního paedagoga o naší školní miserii. Dr. Hannak, řiditel bezkonfessionálního paedagogia ve Vídni, nakreslil snad bezděky případný obrázek o mnohých učitelích ve své přednášce: „Otázka o přetížení na vzdělávacích ústavech učitelů a učitelek“. Dle zprávy liber. dolnorakouského školního listu č. 22. m. r. 1892. jsou vývody dra Hannaka tyto: Ustavickým přibíráním nových věcí, nezbyvá dostatečného času ku spracování látky. Z toho vyvinuje se u mnohých náklonnost k reprodukci z paměti. Z toho povstává nedostatek samostatných myšlének a sporý vývoj fantasmie. S tím souvisí zároveň ona okolnost, že slabí, nebo špatně připravení chovanci, jsou tak školními pracemi zaujati, že nenalézají žádného času k samostatnému studiu mimo jich bezprostřední povolání. Z toho zvyku, jen v úzkém kruhu povolání svého pracovati, může snadno povstati samolibá spokojenost, která mívá v zápětí povážlivé následky pro vývoj charakteru. Z ní se snadno vyvíjí podceňování vědomostí u jiných a přeceňování vlastních vědomostí, vlastního postavení.

I jiné chyby charakteru mohou z přetížení povstati. Část chovanců ztrácí nemírným přetížením a nepříznivými poměry hmotnými bodrost a svěžest myslí a stává se uzavřenou, nemístně vážnou a takovou bývá i ve škole před dětmi. Druhá část, která svůj úkol nepojímá dosti opravdově, bývá přetížením sváděna k povrchnosti, kteráž se v životě jeví jako nepořádnost. Zvláště pak se ochromuje vzdělání charakteru tím, že ústavy ku vzdělání učitelů pro přetížení učivem v z d ě l á v á n í ducha zanedbávají, vyvíjejíce příliš intelekt. Čím více však se pěstuje pouze intelekt, tím více bývá zkráceno vzdělání myslí. Nesmíme se tudíž diviti, že pak mnohý ve svém povolání sobě myslívá, že jest nejlépe nic nemyslit, nic nepřemítat, nehledat a se svěřit úplně vedení druhého; úřadové pak podrobným plánem učebním, předpisy a instrukcemi různých instancí tuto náklonnost jen podporují. — Takové příznání činí Dr. Hannak, liberál a řiditel městského učitelského ústavu ve Vídni, o věci nejdůležitější: o vychování čekatelů učitelství. A přece se na straně liberální od zdola až nahoru vše utajuje a zabarvuje, jenom aby se nemusilo učinit smutné příznání: že jest školní vůz zcela přetížen. (Chr. paed. Bl.) + 73.

Socialismus v Holandsku rozšířil se poslední dobou i v kruzích učitelstva, zvláště mladšího. Veřejné mínění i velká část ostatního učitelstva směru tomu se vzpírá, neboť vidí v něm zjev veřejné výchově velmi nebezpečný. Většina spolku učitelstva škol obecných *Volksondervijsergenootschap* v Amsterdamě vyslovila se proti němu, podobně i katolický spolek učitelů *Bond van katholieke Ondervijser*.

—b

Ze života roztržitých. Professor: „A to jste nemohl za celý rok se naučit, chodit v čas do školy? Viděl-li pak jste mne jednou, abych byl přišel teprve mezi přednáškou?“

Dotaz.

Otázka: Smí býti zástupcem učitelstva v c. k. okresní školní radě dočasný řiditel měšťanské školy, jenž jest zároveň placeným úředníkem při c. kr. okresní školní radě a tudíž úplně podřízen c. k. okresnímu školdozorci?

LITERATURA.

Slova pravdy. Laciné čtení časové. Vydává Edvard Brynych. Roč. III. čís. 9. a 10. jež obsahují pojednání: *Duše lidská*. Napsal Edvard Brynych. Učitel národů oslaven v Praze v den svého padesátiletého jubilea biskupského. Cena à 2 kr. Čistý výnos věnován Jednotě katol. Tovaryšů v Praze.

Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. II. č. 13. s bohatým a zajímavým obsahem.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. Dr. Fr. Lampe Ročník VI. čís. 3.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda. Roč. II. čís. 5.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Red. Fr. F. Konečný Ord. Praed. Ročník VI. číslo 11. (březnové) s podobiznou sv. Otce Lva XIII. a vybraným obsahem.

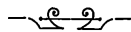
Blahověst. Hlasy katolické. Vydavatelé a redaktori: Fr. Krásl a Karel Vondruška. Roč. XLIII. čís. 7.

Vybrané spisy Boženy Němcové. Do tisku upravil Fr. Bartoš. Díl I. seš. 2. Nákl. knihkupectví E. Šolce v Telči. Cena 12 kr. **Franz von Fürstenbergs Leben und Schriften** über Erziehung und Unterricht; so wie die Schulgesetzgebung im ehemaligen Fürstenthume Münster. Bearbeitet und erläutert von Konrad Ernesti Geistl. Seminarlehrer zu Wittich. (Tvoří XIV. svazek „Sbírký nejznamenitějších paedagogických spisů doby starší a novější“, již vydává Ferd. Schöningh v Paderbornu.)

Anleitung zum Erstbeicht-, Erstcommunion- und Firmungsunterricht in ausführlichen Katechesen, nebst zehn Communionssanreden und Gebeten. Napsal P. Pavel Schwillinsky, O. S. B., farář. S úchvalou nejdůst. Ordinariátů sv. hilytského a sekavského. Nákl. knihkupectví Oldř. Mosera v Štyrském Hradci 1893. Cena 75 kr. str. 153.

Englands „Öffentliche Schulen“ von der Reformation bis zur Gegenwart. Ein Beitrag zur Culturgeschichte von Athan. Zimmermann S. J. Náklad. knihkupectví Herderova ve Frýburce r. 1892.

Oznámení.

Družstvo „Vlast“ stěhuje se 13. května t. r. do Prahy, i bylo by žádoucí, aby každý, kdo si chce koupiti starší ročníky „Vlasti“, „Vychovatele“ a „Děl. Novin“, brožirované vědecké přílohy, nebo různé naše brožury, aby to laskavě učinil do 1. května t. r., čímž by nám stěhování usnadnil. Kdo nemá peněz, počká se mu, a žádá se od něho pouze tolik, aby do konce tohoto správního roku, t. j. do 30. září 1893., buď celý obnos aneb aspoň polovici splatil. Za tou příčinou uvádíme zde ceny našich časopisů, s tím podotknutím, že administrace „Vlasti“ ve zvláštních případech, hlavně při hromadném zakoupení a především při hotovém zaplacení — mimo I. roč. „Vlasti“ — na ceně sleví. Stane-li se kdo zakl. členem družstva, dostane zdarma: VI. roč. „Vychovatele“, obě vědecké přílohy „Historický sborník“ a v snížené ceně „Almanach družstva“ a v poloviční ceně — za 80 kr. — I. roč. „Děl. Novin“.

Na „VLAST“, roč IX., předplácí se poštou: Ročně 4 zl., půlletně 2 zl., čtvrtletně 1 zl. Členové družstva předplácejí: a) údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 5 zl. během 5 let celkem 50 zl.) ročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr., čtvrtletně 75 kr.: b) členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 3 zl.) ročně 3 zl. 20 kr., půlletně 1 zl. 60 kr., čtvrtletně 80 kr.: c) členové činní (kteří se více do spolku nepřijímají) ročně 3 zl. 40 kr., půlletně 1 zl. 70 kr., čtvrtletně 85. kr. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující. podučitelové a podučitelky mají „Vlast“ ročně za 3 zl. Do krajín německých stojí „Vlast“ o 50 kr., do ostatních mimorakouských zemí o 1 zl. více. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých 10 jedenáctý exem. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25% a „Vlast“ se jim dodává toliko za hotové.

— Ročníky V., VI., VII. a VIII. prodávají se à 4 zl. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 2 zl. 50 kr.; pro studující, alumny a kleriky à 2 zl. Ročník I. prodává se za 3 zl. 50 kr. a platí-li se hned za 3 zl. Družstvo „Vlast“ prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. roč. à 30 kr. Jednotlivá čísla V., VI., VII. VIII. a IX. ročníků prodávají se po 40 kr.

„**VYCHOVATEL**“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci v Žižkově u Prahy č. 505. celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr., Do krajin německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr. do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10⁰/₀ a sběratel dostane na 10 ex. jedenáctý zdarma. VI. roč. „Vychovatele“ stojí 2 zl., VII. 3 zl.

„**DĚLNICKÉ NOVINY**“ vycházejí vždy dne 1. a 16. každého měsíce. Předplácí se s poštovní zásilkou: Pro Rakousko-Uhersko celoročně 1 zl. 60 kr., půlletně 80 kr. a čtvrtletně 40 kr, r. č. Pro německé země, Bosnu a Hercegovinu ročně 2 zl. do Ameriky a ostatních zemí ročně 2 zl. 60 kr. r. č. Jednotlivé číslo prodává se za 6 kr. Na pět exemplářů dává se šestý zdarma.

Knihy a brožury družstvem „Vlast“ vydané:

Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře.

Podává *Fr. Filip Konečný*. Ord. Praed.

Tato důležitá a důkladná kniha vyšla nákladem družstva „Vlast“, v Žižkově u Prahy čís. 505. a stojí 1 zl. 50 kr., pro činné a přispívající členy družstva 1 zl.

Z duševního bojiště.

Literární statistické črty. Napsal *Fr. Vaněček*. Cena 60 kr.

Náboženské a mravní výchování a vyučování na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství

konaný v Praze dne 6. srpna 1891.

(Resoluce a řeči.) Kriticky probírá *Fr. Pohunek*, red. „Vychovatele“. (Otisk z „Vychovatele“.) Cena 30 kr., hotově v administraci „Vlasti“ objednaná stojí pouze 10 kr. Prosíme, aby tento důkladný spis co nejvíce byl rozšířen.

„Neopravujte Otčenáš“,

článek z „Vychovatele“ vydalo družstvo „Vlast“ ve zvláštním vydání a prodává jednotlivý otisk po jednom krejcaru.

M a j i s t é

Socialní obraz z nové doby. Napsali *Tom. Jos. Jiroušek* a liga + 7.

Tato brožura odhaluje mnohá tajemství a neznámé zvyky a obyčeje socialní demokracie a jest vůbec velice poučná a zajímavá. Stojí 4 kr.

Socialní otázka a církve katolická.

Příspěvky k Encyklice sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce od *Fr. Vaněčka*.

Tato brožura o třech arších byla vydána na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. prodává se po 5 kr.

Všecky objednávky těchto časopisů, knih a brožur vyřizuje administrace „Vlasti“ v Žižkově u Prahy č. 505.

OBSAH: O školách bratří, zvláště bratří de la Sallových. Píše František Žák. (Pokračování.) — O mládeži škole odrostlé. Sebral Čtyřstový. — Z katechetiky. Podává J. S. Bůrov. — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajů německých, Boosy a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: **Fr. Pohunek.**

Administrace „Vychovatele“ jest v Žitkově u Prahy č. 505. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž buďtež adresovány i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Zlatá kniha.

Podává **Fr. Filip Konečný**, Ord. Praed.

V sobotu, dne 4. března dostal jsem do rukou nejnovější knihu slovnítného učence z řádu dominikánského, *Fr. Alberta M. Weissa*. Četl jsem ji s takovou zálibou a touhou, jakých jsem ode dávna neměl, probíraje se v nových, mně často zasílaných knihách. Když jsem ji probral, pocítil jsem vřelou touhu převést znameňitou knihu v milou naši mateřštinu. Odhodlal jsem se k tomu, jakkoli vím, že spisu toho filosofického, socialního, kulturního, mravoučného, theologického doslovně přeložiti nemožno, a zpracoval jsem *volně* několik statí. Slovnítný pan auktor dal mi rád své svolení a upozornil, že kniha, kterou jsem před 6 dny dostal, již se připravuje ve *druhém* vydání, že tedy dobře učiním, když s překladem počkám. Z toho čtenář vidí, jakou mu oznamuji knihu, co chci zčeštiti, a z čeho zde úryvky předkládám. Nazval jsem spis páně Weissův „Zlatá kniha“ a jsem jist, že názvu toho jest hodna.

Ve statí této chceme především přihlížeti k účelu „Vychovatele“; proto vybereme takové články z Weissova *Mudrosloví života* — spis se totiž nazývá po německu „Lebensweisheit“ — které se nám zdají, že úkolu tomu vyhovují. Nebudou to články jen vychovatelské, budou mezi nimi i kulturní, filosofické a mravoučně dogmatické, časům *našim* zvláště potřebné, a pravé výchově, jež má na zřeteli *celé a řádné* lidi, a ne jen zevnějšek, smyslnoť a každodenní život, na nejvýše potřebné. Doufáme, že soudného čtenáře rozehřejí již ty ukázky ze chváleného spisu, a že nepropásne příležitosti, aby si ho nekoupil, až vyjde v české řeči celý. Učitel i kněz, vychovatel, pěstoun, prostý muž i filosof, theolog, medik i právník, všecky vrstvy naší společnosti najdou ve spise pravé *mudrosloví života*.

Jak mocny jsou důkazy o jsoucnosti Boží.

Starý a přece pořád nový spor o to, dostačují-li důkazy, kterými jsoucnosti Boží obhajujeme, dokazuje dvojí. Předně, že rozum lidský pevně věří v jsoucnost Boží. Vůle by se ráda z té víry vymanila, potřebuje však, aby byla spokojena, souhlasu rozumu. Proto vždy k rozumu se utíká, buď aby ji ujistil, že jest v právu, nebo aby jej v nešťastné chvíli překvapila a říci směla, že nemá pro víru v jsoucnost Boží náležitě pohnutky. Za druhé praví tyto námitky a pochybnosti: Bůh jest tak

nevýslovně veliký, nepochopitelný a dokonalý, že vše, co o Jeho jsoucnosti, působení a bytnosti mysliti možno, ukazuje, že buď nic řečeno nebylo anebo jen velmi ne-náležitě pověděno bylo.

K čemu vede úvaha o světě?

Celý svět, praví znamenitý spisovatel Ludvík Blossius, jest prstem Božím psaná kniha, jejímiž písmeny jsou tvorové jednotliví. Kdo čísti neumí, zří ovšem v každé knize jen znaménka písmen, nerozumí však jich smyslu. Tak chápe i ten, jenž hlubšího poznání nemá, jen zevnějšek tvorův, ale ne jejich smyslu. Člověk však rozumný a moudrý, jenž zdravé má oči a vnímavé srdce, pozoruje-li zevnějšek díla Božího, pochopuje, jak podivuhodným je Stvořitel, a přechází od krásy věcí stvořených ku kráse nestvořené a prvotné, ze které všechna vyřinula se stvořená krása. S prorokem po té zvolá: Jak podivuhodny jsou skutky Tvé, ó Bože! Učinil jsi je v moudrosti. Připravil jsi mně radost světem Svým, tak že já sají požívám děl rukou Tvých. (Žalm 91, 6, 103, 24.)

Všichni lidé věří v Boha.

Již starý Cicero a Plutarch dovolávali se svědectví, že není národa tak nevzdělaného a zkaženého, jenž by neměl ponětí o Bohu. Novověcí nevěrci praví proti tomu, že prý to daleko nedokazuje, že by skutečně Bůh byl; mezi všeobecným souhlasem a pravdivou skutečností jest prý veliký rozdíl. Nechceme zde rozebíratí námitky té, dosti nám jest na tom, že všichni národové v Boha věří; dosti máme na tom, že i popírači jsoucnosti Boží připouštějí, že víra v Boha všeobecně jest rozšířena a nepopíratelná. Dlouho prohledával se každý koutek země, ve kterém bydlil by národ, jenž by o náboženství ponětíčka neměl; nejhrubší barbarové, kteří požívajíce maso lidské, hody slaví, kteří sestárlé rodiče své ubíjí, kteří po spravedlnosti a cudnosti šlapají nohama, byli by moderním nevěrcům vítanými spojenci, kdyby jen dokázali, že jsou zcela bezbožní. Moderní nevěrci byli by je v řady své postavili a zároveň s nimi v boj vytáhli proti starým Řekům, Římanům, Němcům a Slovanům — kteříž ovšem všichni v bohy věřili —, aby nebyli v boji tom sami. Dnes už stydí se za to nevěrci sami a vyznávají, že dosud se nedokázalo a snad vůbec se nedokáže, že by kde takoví bezbožci žili. To nám zajisté útěchy dodává i když vidíme, jak velice se moderní věda proti nám namáhá; dlouho ještě potrvá, než lidem vyrve víru v Boha. Tolik zajisté lidstvo si vzítí nedá, aby to, co všude, vždy a stejnoměrně považovalo pravdivým, najednou pokládalo bludným a nijakým. V tom má však také úplnou pravdu, praví sv. Tomáš, poněvadž, co povšechně a stejnoměrně se věří, nemůže býti jen nahodilým, nemůže býti svévolně vymyšleným, tedy bludným, ale jest se samou přirozeností lidskou bytně spojeným, tedy podstatně pravdivým. Proto — a to jedině budiž zatím jmenováno — proto ctí, kdo všeobecnou víru lidstva pokládá důkazem pravdy, daleko více rozum náš než ten, jenž jistým vyhlašuje, — ačkoliv o tom přesvědčen není, — co si jen sám ze zdánlivých důvodů přeje.

Láska Boží srovnává se s Jeho trestající spravedlností.

Mnozí povídají, že myšlénka na trestajícího Boha jest nejhorší a nejdražejší z celého křesťanského učení. Není prý možno srovnati nekonečné lásky s trestající spravedlností. Tito mudrcové jistě zažili již sami, že vzduch, tento nejjemnější

a nejměkčí živel, jenž před výdechem naším utíká, poráží stromy, zdi a skály, kterých by na sta lidí neporazilo. Čím lehčeji vzduch utíká, tím neodolatelněji vše proniká; čím lehčeji jej rozražíš, tím hlučněji se odrazí. Je to týž vzduch, ale jsou to dva protivné, nestejně pohyby: nejlepší to obraz, jak možno srovnati lásku se spravedlností.

Může-li člověk býti bez náboženství?

Na otázku tu nejlépe odpovídá onen kníže, který náboženství méně měl, a jak se zdálo, i méně potřeboval, než všichni podobní vrstevníci jeho, král pruský Bedřich II. Sprostý, vzdělanec, muže a knížete nedůstojný smích, který si tropil ze křesťanství a Písem svatých, ukazuje, že mu blaze v srdci nebylo; takovým úprkem žene na náboženství jen ten, jenž od něho pokoje nemá. V lepších dobách ulevuje však nevěře své slovy plnými bolu a v onom velévážném okamžiku, ve kterém na konci života vzpomíná si svého hrobu, dokonce volá: Ruku bych si utítil dal, kdybych mohl zanechatí říši nástupci svému tak, jak jsem ji od zbožného otce přijal!

Atheismus — strach před Bohem!

Již to naplňuje mne největší uctivostí k Bohu, že i ti, kteří v Něho věří, aspoň na chvíli bezbožci (atheisty) se stávají, chtějí-li učiniti něco zlého, pro ten okamžik hledí se sprostiti myšlenky na Boha. Ve přítomnosti Boží nikdo hřešiti se neodváží, poněvadž cítí, že nečisté s Nejčistším nikdy se nesrovná. Proto zapírají Boha, kdož špatno páchatí chtějí; druzí zase namáhají se aspoň na Něho zapomněti, aby špatno mohli vykonati. Obojí však dávají mu svědectví, že se Ho bojí a před Jeho svatostí utíkají.

Osten v srdci.

Předhazovalo-li se kdy kněžím, že neustálým napomínáním a vykládáním o Bohu a věčnosti do světské společnosti vnesli rozladění a smutnou náladu, možno jim dnes každé podobné předhůzce v odvět dáti: Jsem věru rád, najdu-li ve společnosti místo, na železnici vůz, na výletě osobu, která by mne nenapadla a o věcech náboženských do spóru se nedávala. Tak změnili se časy, lidé, zvyky! Chce-li někdo čísti zábavnou knihu, ve které nebylo by náražek na náboženství a dobré mravy, musí nutně vybrati si věřícího spisovatele, jinak vydává se v nebezpečenství, že ve článku o opicích vyloží mu moderní auktor nevěrec své názory o nesmrtnosti, o stvoření světa, člověka, o jsoucnosti Boha, ve článku mysliveckém a o honitbě dočte se útoku na klášterní panny, křesťanské dobročinnosti a podobně. Čím spisovatel jest nevěrečtější, tím častěji píše o náboženství, tím méně může se ho zbaviti, tím určitěji prozrazuje, jak se mu při vši nevěře srdce třese. Gižycki, neunavný apoštol nynější nevěry, uveřejnil bezbožeckou filosofii mravní v deseti pojednáních, ve kterých dvě věnoval — theologii. U nás nebožtík Neruda nevěděl, má-li na hrob papežský napliti nebo do něho kopnouti (viz jeho cestu po Italii) a psal při každé příležitosti proti „klerikálům“ a tropil si z náboženství posměch, dle realistického „Času“ někdy až *cynický*. Svobodomyslné „Národní Listy“ nemají ani týden, mnohdy ani den pokoje od náboženství, vždy o něm a nejvíce proti němu píší. I světová oslava biskupského jubilea, které účastnili se i Turci, tak svobodomyslníky páčila, že na radnici Pražské ústoma svého věrného dra. Černohorského podali — protest. Dr. Masaryk i v konkrétní logice

mluví o církvi, papežství, víře, nevěře, theologii; v *Selbstmordě* o neposkvrněném Početí Panny Marie, o neomylnosti papeže. Jaroslav Vrchlický nevydal spis, v němž by s Pánem Bohem měl pokoj. Žofie Podlipská vykládá o modlitbě, ba dokonce o „nejlepší“ modlitbičku se pokusila před čteně shromážděnými dámami a po té i ve zvláštním spisku. Mladí naši poetové, kdyby ve svých verších neměli frivolnosti a nevěreckého filosofování, domnívali by se, že nestojí na výši moderní tvorby. Je to zvláštní psychologický zjev: věřící má v náboženství útěchu, nevěřící pichlavý osten. Jak jest u nás, tak jest v Němcích, Francouzích a Vlaších, tak všude. Jako Julian odpadlík a Josef II. z pouhé předpokladosti nepletli se v církevní věci, tak ani moderní pokrokoví spisovatelé nedávají se do theologie a na misie, aby náboženství šířili nebo dokonce za ně trpěli. Jistě mají pravdu, kdo tvrdí, že moderní nevěrecké osvícence žene k jich náboženským a protináboženským projevům vniterná rozháranost, bída, nespokojenost. Nemohou mlčeti o Bohu a věčnosti proto, že nemůže o nich mlčeti jejich svědomí. Nikomu nedají pokoje dotíravými a nemístnými řečmi svými o náboženství, poněvadž od něho pokoje nemají. Na ně asi více myslil mudrlec než na obyčejné slabochy, když řekl; že slovo Boží vězí v srdci zpozdilcově jak šíp v ráně (srov. Eccl. 19, 12.). Ano, Bůh jest dobrý střelec a jeho slovo palčivým šípem ostrým. Také bezbožných nechýbil se tento šíp a jak hluboce vězí jim v ráně, ukazují sami, nemohouce chvilky o ráně té nemluvíti, na ránu tu nemysliti. (Dokončení.)

Katechismus a čítanka.

Myšlénka spojití v učbě katechismus s čítankou námi pronesená vzbudila zase analogickou myšlénku, aby učitelé světští opírali svoje výklady mravoučné o známé poznatky náboženské.

Proč tento požadavek schvalujeme, netřeba vykládati nyní zvláště, když v tomto listě bylo pojednáno o civilních katechismech důkladně a přesvědčivě — chceme pouze zase prakticky na základě studia čítanky a katechismu k tomu poukázati, že možno, že užitečno jest takové koncentrace užiti. Vzdáme se ovšem formy přesně methodické a vybereme hlavní myšlénky, které takřka této obapolné spojitosti obou učebnic nutně potřebují.

Rozšíříme také obor čítanek na všechny jich druhy poukazující aspoň v které čítance se stejný neb obdobný článek vyskytá.

Články v čítankách našich mají společný směr, že v nich líčí se příklady ctností křesťanských, aniž by ovšem jaká zmínka o křesťanství se stala, jako v paedagogice předvádí se nám čtyři idey praktické, jež přece v náuce Kristově jsou obsaženy. (Confer Nedvídek: Restaurujme autoritu církve ve škole!)

Bude tedy úkolem učitele poukázati z jakého zdroje vplynuly všechny ty krásné zásady o lásce k bližnímu, k rodičům, o spravedlnosti a úkolem katechetovým při výkladu náboženském bude zase užiti článků těch na vhodném místě jako překladů mládeži známých.

Vzpomínka ze studií na výborného katechetu vybaví nám často takový příklad na mysl, jenž po letech více působí nežli zapomenutá theorie.

Ovšem namítne se, máme dosti jiných příkladů, máme zdroj dogmat, Písmo svaté, ale také uznejme, že není žáku známější knihy nad čítanku.

*

Postupovati budeme dvěma směry.

Počneme totiž od 1. a 2. dílu čítanky trojdílné a postoupíme k dílu třetímu téže čítanky, při čemž udáme, kde podobné aneb stejné články se vyskytují v čítankách pětídílných a osmidílných. Tím jsme vyčerpali nejčetnější kategorii škol obecných školy jednotřídní, dvoutrídni a trojtřídní.

Pak týmž směrem proběheme články jiného rázu v čítankách pětídílných a osmidílných.

Budeme se řídit v tom heslem Komenského: Omnia sponte fluant, absit violentia rebus. Jen kde se bude koncentrace takřka nabízet, těch článků užijeme. I dějepisných článků použijeme, které svým mravoučným směrem sem spadají. Že rozdělení tato činíme pro snažší přehled a výběr, vidno a patrné samo sebou. Při čemž podotýkáme, že druhá čítanka trojdílná a druhá pětídílná se shodují.

Mravoučné články vztahují se k tomu, co člověk má činiti, není tedy oborem jejich víra, ale k víře se vždy vraceti mají aspoň výkladem, ježto víra od lidí rozumných za zdroj vši mravnosti se pokládá a nejen za zdroj, nýbrž i za pravou a skutečnou oporu.

Budou tedy články ty ve spojitosti hlavně s oddíly o křesťanské spravedlnosti a s oddílem o modlitbě vykládajícím.

Ježto r. m. v čísle 16. t. l. bylo začato s výkladem článku „S Pánem Bohem“ (2./III.) a bylo podotčeno, že analogický článek „Milý Pán Bůh“ jest v 1. čítance, budeme pokračovati v tomto směru dále.

Mimo tyto modlitbičky jsou tu ještě dvě: „Modlitba ranní“ a „Píseň večerní“, na které se může katecheta odvolati při výkladu o modlitbě ranní a večerní, neb obyčejně je děti znají z paměti.

V prvé modlitbě prosí dítě za pomoc Ducha svatého, aby je Bůh chránil hříchu a odevzdává se pro ten den v jeho ochranu. Ve druhé modlitbě jest obsažen dík Bohu a prosba za ochranu v noci.

Článek „Máš rozum“ jest možno takto spojit s učbou náboženskou: Vojtěch jsa starší a rozumnější poučuje Jaromíra, že nesmí svoji čítanku vyměnit za nic jiného, ježto by zarmoutil otce.

Ale kdo vzdělal rozum Vojtěchův? Vojtěch si jej vzdělal ve škole. A čím? Slyšel vypravovati o Bytosti, která má nejdokonalejší rozum a tím rozumem osvětluje nás lidi, abychom poznali, co jest dobré a zlé.

Bytosť ta dala nám příkázání, která nám velí, co činiti máme a zapovídá, čeho činiti nemáme.

A hned k tomu se pojí článek „Bratr a sestra“. Jeník myslil, že jest to dobré, když půjde mlsat. Sestra Anna však již věděla, že Bůh zapovídá dětem, aby rodičům něco brali bez jich vědomí, proto jsouc osvícena božským rozumem varovala od toho činu Jeníka a skutečně Jeník poslechl, když si vzpomněl, že Bůh jest vševědoucí. Článek tento zajisté mnohému ještě ze starých čítanek utkvěl v mysli.

Člověk však často ví, co jest dobré a co zlé, a přece dobré nekoná, nýbrž zlé. Proč? Marie byla v zahradě sama a spatřila krásné hrušky. Pocítila v sobě žádost je utrhnouti. Byla to žádost zlá, neb otec jí to zakázal. Ona se přemohla

a pocítila radost, že žádost zlou potlačila. (Článek „Přemáhej žádost zlou“.) Kdyby tak neučinila, zarmoutila a rozhněvala by otce svého.

Eva v ráji nepřemohla žádost zlou, neposlechla Otce nebeského a spáchala hřích. Kdo nekoná, co Bůh velí, dopouští se hříchu.

Marii pokoušelo tělo její a Evu pokoušel ďábel, aby se prohřešila. Také nás pokoušejí lidé, kteří nás slovy aneb skutky svými svádějí. Proto modlíme se: Neuvod' nás v pokušení! Když se tedy budeme brániti pokušení, nebudeme hřešiti.

Dráteník byl sám v bytu bohatého pána, kdež bylo množství drahocenných věcí; on se však ničeho nedotkl. Matka jeho na Slovači učila jej modliti „Desatero Božích přikázání“, z nichž sedmé zní: Nepokradeš.

Dráteníka svádělo ke hříchu místo, kde byl, byla to příležitost ke hříchu. Poněvadž se každý den modlil, dal mu Bůh milost, že nezhřešil. (Článek „Dráteník“ a analogické články „Poctivost“, „Nalezený peníz“ a „Závist“.)

Stanislav dovedl slepou babičku z kostela domů. Nemusil tak činiti. Neznalť babičky a babička neznala jeho. A přece tak učinil, neb mu jí bylo v srdéčku líto a pak věděl z katechismu, že ve čtvrtém přikázání Božím se také učí, aby mládež k lidem starším byla zdvořilá, je ctíla, s křehkostmi jejich trpělivost měla. (Čl. „Buď útrpný“. Confer: „Stará chůva“.)

Paní Kopecká přišla na návštěvu s dětmi k mlékařce, kde vše čistotou se stkvělo. Oděv dětí byl spořádaný, tváře jim kvetly jako růže. (Čl. „Čistota“).

Jako čistota v příbytku a oděvu chrání nás nemocí, podporuje naše zdraví, tak čistota duše a stydlivost udržuje duši naši ve zdraví, že dojdeme cíle, který nám jest Bohem vykázán zde i na věčnosti a budeme se Jemu i lidem líbiti. Varujme se i myšlének, řečí, natož skutků nečistých již z mládí a pamatujme na 6. Boží přikázání.

Dráteník byl odměněn od pána za svoji poctivost a opatrnost štedře. Ale on měl lepší odměnu ve své mysli a ve svém srdci. Pravilť mu jakýsi vnitřní hlas: „Dobře jsi jednal, jsi hodný člověk.“

Každý z vás jistě, když doma byl poslušen a úlohy své vypracoval, slyšel již ve svém srdéčku tento hlas. A když prohřešil se proti Božímu přikázání, neposlouchal ve škole a doma, tu cítil, jak jest v srdci nespokojen, jak mu ten hlas pravil: „To nebylo dobré, co jsi učinil. Bůh se na tě hněvá!“

Hlas ten chválí nás za dobré činy, haní za skutky špatné a jmenuje se svědomí.

Terezka Snažilová jest nespokojena se svým stavem, mrzí ji, že Blahošovic Baruška bude míti nové šaty, že má k obědu pečení a buchty. Matka ji napomíná připomínajíc, že tím jeví nevděk ke starostlivému otci a za druhé nevděk k Bohu, který přece jim tolik nadělil a požehnal, že mohou slušně býti živi. („Čl. Jmění“.)

Každý člověk může se starati, aby svůj stav si zlepšil, to jest dovoleno. Ale hlavně od Boha máme doufati věčnou blaženost, odpuštění hříchův a milost, abychom dobré činiti a zlého se varovati mohli.

To jest péče křesťanská, která nás vede k pravému cíli a povznáší nad maličerné tužby a snahy v životě pozemském, kterými zmítáno jest srdce naše, dokud nespočine v Bohu.

Bůh však i z bídy časné nám pomáhá, když k Němu voláme.

Chudé dítky, které neměly šátečku a pokrmu, byly však hodné a poctivé též vyslyšely a jim vzbudil dobrodince, který jim pomohl. (Čl. „Chudé dítky“.)

Kdo pomáhá bližnímu v nouzi, prokazuje mu skutek milosrdný.

Máme svému bližnímu přáteli a činiti, co sami sobě žádáme; a ničeho mu nepřáteli a nečiniti, co bychom sami neradi měli.

Bližním jest nám každý člověk, tím více pak přítel rodinný.

Mladší bratranec chtěl na starším náhradu třicet zlatých, ježto prý po tetě dostal větší podíl nežli on. Starší mu po dobrém vysvětlil, že zase jeho kus jest hubenější a nabízí mu výměnu. (Čl. „Povolnost“.)

Nemáme nikoho utiskovati a zkracovati a myslí-li kdo, že se mu křivda děje, poučiti ho a raději povolití v míru nežli s ním se sváriti. Tak naplníme ono důležité přikázání: Miluj bližního jako sebe samého! (Analog. čl. „Čiň dobře bližnímu“. $\frac{1}{3}$)

*
*

Tím asi přehledně vyčerpali jsme počet článků, *) kterých možno ku koncentraci didaktické i paedagogické užiti.

Právě v nich líčí se přednosti, kterými člověk i po soudu darwinistů liší se od zvířete, to jest rozum, cit lítosti a vědomí povinnosti.

Že však odtrhna se od náboženství a víry může tyto přednosti v sobě tak zatemnit, že až k zvířeti se snižuje veškeru svobodnou vůli zamítaje — proto snahou upřímných učitelů mládeže vždy jest od mládí tyto city a vědomí lidské důstojnosti ošetřovati a k rozvoji po stupni přiváděti.

Jsou různé cesty didaktické vstřípiti mládeži theorii, ale vždy lépe jest, opírá-li se o nějakou představu známou, jako není spolehlivějšího základu mravouky nad náboženství.

Proto obě tyto věci buďtež nám ředidlem a vodítkem v práci budoucí.

O mládeži škole odrostlé.

Sebral Čtyřstový.

(Dokončení.)

Později přijdou na řadu muziky, jež s chozením do hostinců těsně souvisí. *Venkovské muziky jsou všeobecně uznávány za zábavy mládeži odrůstající velice nebezpečné a škodlivé;* nebo rozpustilost, nevázanost, opilství, nedbalost o zdraví, furiantství, hulákání, nadávky, neslušné spůsoby, surové mravy, oplzlé písně ano i bitky, které se v takových zábavách hojně uhnízdily, nemohou zajisté nikterak přispívat ku povznesení mravnosti, vzdělání a zušlechtění dorůstajícího mladého pokolení.

Příklad — zvláště špatný — nalézá vždy hojně následovatelů a tak tomu bývá i taky zde.

Počet hostinců se stále množí, i v nejmenší osadě čítající sotva několik čísel, nalezneš aspoň jeden hostinec; ve větších vesnicích nalezneš všude alespoň dva ne-li i více a v každém chtějí přece míti hosty. Příležitostí a lákadel k utrácení peněz je tudíž dost. Dříve chodívali všichni občané do jednoho hostince, ale dnes, kdy je skoro v každé vsi hostinců více, marně bys toho hledal.

*) rozuměj ve druhém a prvním díle čítanky trojdílné.

Kolik hostinců, tolik stran v obci; hospodáři chodí do jednoho, čeládka a odrostlá mládež do druhého, a je-li třetí, tam chodí chalupníci . . . Dříve, když chasa seděla u přítomnosti hospodářů, nedovolila sobě toho, co si troufá nyní, jsouc sama.

Velmi trefně charakterisuje odrůstající mládež a muziky slovatný náš spisovatel František Pravda.

„V hostincích klade se již u mládeže útlé základ ku všem možným nemravnostem. Děti hrají si na dospělé. Slušit jim to ošklivě, protivný jest pohled na nezkušené mladíky, když jsou prostořecí, směle se chovají, hrdě a pyšně s mladými, s starými obcují, jakoby dvakrát za týden si holili vousy. Nerozumní hoši dělají si známost s nerozumnými děvčaty, tratí stud, učí se utráceti peníze, přivykají opilství, rozněcují v sobě náruživost; nejednou pak i k hněvu, k hádkám a rvačkám to mezi nimi přichází.

A ne lépe to dopadá u panen mladičkových, neutvrzených v ctnosti, jsou vyvrženy do klamného světa, poznávají jeho, jak se jim zdá, sladké rozkoše, přivyknou jim a zamilují si je a odcizí se radostem vznešenějším. Láska k Bohu mizí, mizí láska k chrámu Páně a chuť k modlitbě, do duše vniká semeno nedovolených žádostí, otírá se a hyne stydlivost, květ panenské nevinnosti opadá lístek po lístku. — Šaty, muzika a hoši, to je její život, o tom mluví, v tom se kochá, jiné starosti k srdci nepřipouští.“

O pořádné knize, kterou by se mládež pobavila, poučila, bývá zmínky málo kdy. Čte-li se vůbec něco, musí to již za to stát, aby to bylo něco pikantního, co by celou společnost rozesmálo, aneb aby se to hemžilo samou vraždou. Tu se ponejvíce čtou krvavé romány, řádná kniha nemá ceny. Vizme však, kterak takové čtení románů a oplzlých knih působí. Duše jejich je strašlivými vidinami děsena, divoké scény románů zůstávají v mysli jejich strašnou stopu. Zavádějí je do světa příliš smyšleného, v němž se nepracuje, nýbrž jen zahálí a požívá. — Mysl i duše jejich je otrávená. A jakými hrdinkami stávají se ty naše emancipované dívky, následkem této četby, jaká dobrodružství podnikají! Ty četné případy vražd, samovražd, násilného smilstva a pod. u odrůstající mládeže rok od roku se množící mívají často kořen svůj zde. Nejsou-liž to knihy ďáblovy?

Do kostela v neděli ráno se ještě jakž takž jde; ne však odpoledne. Tu se potulují, hrají třebaš blízko kostela o peníze orlíčka, kde křikem svým vytrhují lid s pobožnosti, aneb, jak už svrchu praveno, slezou se někde a hrají v karty. Napomeneš-li je, by šli do kostela, utržíš od nich nejhorších jmen, ač třeba ještě před půl rokem chodili k tobě do školy. Ejhle, jak působí společnosti! Surovosť, plodí zase surovosť! — Večer v létě pak se scházejí s děvčaty, a netrpí-li se to v obci, toulají se za vsí třebaš do půl noci, neb i déle zpívajíce při tom oplzlé písně a tropíce jiné nezbednosti. — Ráno se jim ovšem do práce pak nechce.

Jiného světa kromě hospody, večerních a nočních toulek a pokoutních schůzek neznají.

V „Hospodáři Českoslovanském“ č. 16. z m. r. dočítáme se ve „Výsledcích zanedbaného a nešťastného vychování od V. Strímelského“ následujících pozoruhodných vět:

„Jak ze školy vyšel — o jeho další vzdělání nikdo se nestará. Hoch patnáctiletý patří již mezi chasu; koupí si čepici s prýmkem a kokardou, za nějaká 2 až 3 leta fajfku a pytlík na tabák, pak si namluví nějakou holku, večer chodívá na kořalku a v noci na toulky.

V hospodářství nic ho netěší, práce je mu největším břemenem a čtení knih a hospodářských novin největší hloupostí.

Naše rolnická mládež vyrůstá až na nečetné výjimky na těch našich vískách jako ta kleč v lese. Nešlechtěna, nepěstována, zanedbávána, trnka u cesty.

A ožení-li se takový synek rolnický, nechce dávat rodičům výměnek, hospodářství pravidelně zanedbává, toulá se z hospody do hospody a karty — toť jeho nejmilejší zaměstnání.

Výsledky to zanedbaného a nešťastného vychování.“

Podobných nářků ozývá se stále dosti, ano i v učitelských časopisech, jenom že tomu nemohou či snad i nechtějí přijíti na kloub.

To jest ovšem smutný květ národa, který by raději ani ovoce vydávati neměl!

Kdo zná naše venkovské poměry, ví, že ani písmeny nenechá se sleviti na tom, co tu povědíno.

Mládež na venkově tráví více času ve vsi než doma a tím nebezpečnější jest tedy mravnosti, je-li stále bez dozoru sama sobě ponechána.

Z takového života odrůstající mládeže musíme souditi, že i každoročně ubývá schopných sil k vojenství.

Vědouc, že mládež školu opouští kdy jí nejvíc potřebuje, má škola býti ochotna vyučováním pokračovacím, neb opakovacím dále ji vésti a vzdělávati, aby věděla, že po vykonané povinnosti ještě někdo nad ní bdí a že je zodpovědna za skutky své.

Proto, nechť se zruší návštěva školní do 14 let a nechť se zavede nedělní opakovací, neb pokračovací škola.

Vím, že pozvednou se hlasové proti výroku tomu; budou snad volati: zpátečnictví a sám Bůh ví co! nebudou chtít uznati zásady té — ale odpovídám: neukvapujte se tak!

Každý nepředpojatý musí doznati, že požadavky tyto nejsou nikterak přepjaty, nýbrž že jsou *nynějším poměrům venkovským úplně přiměřeny.*

Kdo má oči a nechce býti slepým — vidí! —

Učitelům městským, kde jsou školy pokračovací, řemeslnické, dá se to snadno vyvrátit, ale ať jdou prohlédnout venkov, a ať „neudrží styky s venkovem pouze prostřednictvím drůbežnického trhu, hokyň a mlékařek.“ Jen pravdou přesvědčit a poučit!

Škola a život mají se k sobě raditi. Vyučování bralo by se hlavně praktickým směrem, vychovávajíc v zbožnosti a mravnosti, aby se rázně zamezovalo, co je škodného, a rázně opravovalo, co pochybeného. — Tomu by na venkově nejlépe vyhověla opakovací škola; neboť není-li nejhlavnější, věci při člověku dobrá a šlechetná vůle a z ní vyplývající mravnost, zbožnost a statečnost — neboť mládež má prospívati věkem a moudrostí a milostí u Boha i u lidí, a má ctnostně a mravně žít dle velebného zákona Kristova.

Není-li však mládež spustlá morovou nákazou, ano i metlou rodičů, sousedů, celé obce, vlasti, církve i státu? —

Zároveň se nemyslí, by učitel zadarmo v této opakovací, neb pokračovací škole vyučoval, nechť má za to remuneraci jako za předmět jiný a jistě, že dost by se jich přihlásilo, kteří by vyučovat chtěli, neboť učitel má i na dále býti pečlivým strážcem svých svěřenců. Jen tak může vzkličiti a zdárně vzejít sítě, jež škola rozsévá — a ponese hojného ovoce vám, vlasti, církvi a státu.

Chopme se tedy upřímně dobré věci té, a byt bychom na počátku setkávali se s obtížemi, nedejme se odstrašit — neboť slupka bývá hořká, — ale jádro sladké.

Nuže, dejž to Pán Bůh, aby slova tato nezanikla bez povšimnutí, ale aby o nich přemýšleli činitelé, kterým budoucnost lidu našeho není lhostejnou, neb tímto způsobem bude nejlépe o podrost národa našeho postaráno. Zdař Bůh!

Z katechetiky.

Podává J. S. Bůřov.

Říkává se v obecném životě: „Pověz mi, co čteš a s kým obcuješ, a já ti povím, jakým jsi!“ Toto obecné pořekadlo trochu pozměněné výborně se hodí i při praxi katechetské. „Ukaž mi, jak dítky zkoušíš, a já ti povím, jak jsi s nimi katechese prováděl!“

Uměti dítky dobře a prakticky zkoušeti jest velikým uměním, kterého člověk nabývá zhusta teprv dlouhou praxí. Mnohý katecheta — začátečník se namoří s dítkami po celý rok, propracuje s nimi ustanovenou látku důkladně, a přec konec konců — celoroční zkouška dopadne jen prostředně aneb velmi slabě. Pak má katecheta za svoje upřímné namáhání místo pochvaly jenom „sufficit“ nebo „vix sufficit“.

Tu přemýšlí, bádá, studuje znova díla methodická, ale ten „nervus rerum“ přece nenalezá.

Účelem těchto řádků jest, podati začátečníkovi jakési vodítko, dle něhož by se řídití mohl. Není však účelem tohoto krátkého pojednání, rozebírati obšírně *vlastnosti dobře daných otázek* vzhledem na přednášku ani *různé ohledy*, jichž katechetovi při odpovědích žáků šetřiti dlužno. Toho dočte se každý v jednoduché knize methodické. Spíše chci zde poukázati na různé praktické pokyny, jimiž se začátečník řídití může při *celoroční* zkoušce ze sv. náboženství při kanonické visitaci. Při takové zkoušce má katecheta ukázati, co *dítky* umí, a co on *sám* umí.

Jednou stěžoval si katecheta — nováček učiteli, který s ním svorně na vinici Páně ve škole působil, že má velikou starost, jak asi budou dítky při visitaci odpovídati. „Ohledně dítek, velebný pane, nemějte žádných starostí,“ pravil učitel, za ty stojím já. Budete-li vy *dobře* zkoušeti, budou dítky jistě dobře odpovídati.“

Hlavním podkladem dobrého odpovídání dítek musí býti ovšem předně a nejprve dobrá znalost a výcvik dítek. Avšak teprv dobré zkoušení dává korunu dobrému výsledku.

Předně musí míti katecheta *látku* ku zkoušení dobře spořádanou. Ku dobrému spořádání nestačí pouhé naučení se otázkám z „Malého katechismu“, z „Výtahu“, a z „Velkého katechismu“. *) Proč?

Vezmeme-li za podklad školu jednotřídní s trojím oddělením a nebo (což asi totéž jest) školu trojtřídní, tu má katecheta při zkoušení před sebou dítky trojího druhu, — z prvního oddělení (z první třídy,) z druhého oddělení (z druhé třídy) a z třetího oddělení (z třetí třídy.) Má-li otázky pro každé oddělení pouze naučené a ne vztažmo spořádané, pak musí nutně zkoušeti *zvlášť*. A to právě jest

*) Míním zde, jako i všudy jinde spořádání dle soustavy Canisia.

chybou proti spořádanosti látky. Neboť oddělení či třída, kterou katecheta zkouší nejposléze, délkou času v myšlení velice ochabne a roztržitostem se oddá. Naopak zase vyzkoušené již oddělení oddá se duševní zahálce a působí jen všelijaké zmatky.

Tu nutně i při zkoušení vystupuje v popředí paedagogická zásada: *zaměstnávatí všechny*. Toho docílí však katecheta jen tehdy, když bude všechny oddělení či třídy zkoušeti *najednou* a když bude míti také dle toho otázky spořádané.

Druhou věcí katechetovou jest, by měl *dítky* ku zkoušce určené dobře spořádané. Jest to věc na pohled velmi nepatrná, pro praxi má však důležitost velikou. Nesmí tu katecheta nikdy dovoliti, by se při zkoušce dítky rozsedli v lavicích po kostele, byť byl kostel sebe menší. Důvody jsou pro tu věc dva. Zkušenost učí, že dítky sedící jsou v bystrém přemýšlení daleko váhavější, než dítky stojící. Působí pohodlí těla na pohodlnost myšlení. Druhý důvod jest ten, že zkoušející katecheta má při dětech v lavicích rozsazených malý přehled. Musíť při zkoušení zřetel bráti na schopnosti žáků, aby nedal otázku nesnadnou žákovi tupému neb blbému. Při malém přehledu kolikrát nemůže pak pro nesnadnější otázku najíti spůsobilého žáka, čímž zkoušení vázne a v srdce katechetovo vplíží se mrzutost. Nemluvím ani o tom, že stálým přecházením a obracením se se strany na stranu katecheta se stává valně roztržitým.

Aby se nesnázím takovým předešlo, bude nejlépe, když katecheta zaujme nějaké vyvýšené místo, ku př. před oltářem a když dítky rozestaví se před něho. Tím ujde roztržitosti a má všechny dítky před očima. K lepšímu ještě přehledu má katecheta, pokud možno, i k tomu hleděti, by dítky dle oddělení či tříd učinily skupiny.

Když má katecheta dítky dobře vycvičené, když má otázky dobře vztažně spořádané a když dítky jsou řádně rozestavené, pak může bez obavy ku zkoušení přistoupiti a výsledek bude zajisté dobrý.

FEUILLETON.

Pane redaktore, zvěstuju Vám pověst veleslavnú — ne snad „o velikých pótkách, lutých bojech“ — neboť zdá se mi, že jich máte dost a dost — ale pověst, která Vás potěší velice velmi; abych však nezapomněl hned při počátku, složte redaktorství „Vychovatele“, a „Vlast“ ať jej ihned zastaví, neboť Váš list stal se nyní úplně zbytečným. — Vy přece bojujete za náboženskou školu?

Ještě netušíte, jakou novinu pro Vás mám? Nuže, musím s tím ven, ale čeho za to žádám, je „t u č n ý h o n o r á ř“: neboť má novina za to stojí. Tedy prosím: **M á m e k o n f e s s i o n e l n í š k o l u !!!**

Nu, prosím, jen se na mne nedívejte, že si snad tropím žerty z věci vážné — vždyť přece víte, že to nemám ve zvyku, a nepochází ta novina ode mne, já jenom

relata refero; — nevěříte-li mi, pak, prosím, vezměte jen do ruky 13. číslo „Komenského“, a tam to naleznete na str. 207. černé na bílém v poznámce k feuilletonu pana Fr. Drnkačky.

Věřte mi, když jsem to spatřil, nechal jsem všeho a hned jsem chytil školní čítanku, abych spočítal, kolikrát je tam vytištěno nejsv. jméno Ježíš. Ale nenalezl jsem nic — litoval jsem pana Fr. Drnkačky, který s takovou radostí oznamuje světu, že máme konfessionální školu, že se zmýlil; ale tu se podívám na poznámku podruhé, a teď teprve vidím, co jsem přehlédl: „české učitelstvo prohlásilo opětne a opětne, že si konfessionální školy nepřije, t. j. „konfessionální“ dle výkladu strany klerikální; neboť ve skutečnosti školu konfes. má m e.“

Nyní to tedy víte z gruntu. Ale prosím Vás, povězte mi, jaký je rozdíl mezi školou konfesionální dle výkladu strany klerikální a mezi konfesionální školou dle výkladu strany liberální? Anebo ještě lépe: když tu školu konfesionální dle výkladu strany liberální vlastně již máme, jak by teprve vyhlížela dle výkladu strany liberální ta škola bez konfesionální? Ačkoli dle slov pana Drnkačky také snad náležím k „ideálním duším“, přece moje ideální mysl nedovede si takovou školu představit. Víme přece, že za nynějších zákonů školních může býti na škole obecné, třeba tam byly děti vesměs katolické, učitelem i jinověrec, víme, jak jsou psány naše čítanky, víme, že se leckde dějí pokusy, aby odstraněn byl ze školy kříž a a křesťanská modlitba, ale přes to — máme prý dle pana Drnkačky školu konfesionální!

Dovolíte, abych Vám z feuilletonu pana Drnkačky něco uvedl? Tedy prosím; je to vlastně replika na obranu p. Špačka, který nedávno prohlásil v „Kom.“ na útok pana Drnkačky, že jest lež, co pan D. o něm napsal, jakoby byl totiž odsoudil literaturu paedagogickou a literaturu pro mládež. Pan Drnkačka však nyní znovu opakuje, že „byl ve „Vlasti“ a „Vychovateli“ českým učitelem učiněn útok na časopisy paed. a na časopisy pro mládež.“ Inu, když to pan D. povídá, musí to býti pravda, třeba to pravda nebylo.

Ale nechme stranou osobnosti a přidržíme se věci; pan D. zdá se býti přítelem definic; dovolím si tedy také podati tuto dvě, jež se panu D. dojistá zalíbí.

1. Co jest útok? Když časopis věnovaný zájmům křesťanského školství*) obhajuje kněžstvo proti různým nařčením a vyvrací námitky činěné proti náboženství katolickému, — t o j e s t ú t o k.

2. Co není útok? — Když někdo v listě jiném staví někoho na pranýř proto, že jest jiného smýšlení o vychovávání náboženském než on, když slovům jeho jiný význam podkládá, aby jej mohl vyhlásiti za nepřítel učitelstva — t o n e j í ú t o k.

Nevím, jak se Vám budou líbiti, pane redaktore, tyto definice, ale dle pana D. jsou tuším správné.

Ale nyní všecka čest panu D. On totiž doznává, že „až do té doby ani ve „Vlasti“

*) Pan D. však myslí, že jest „Vychovatel“ pouze pro katechety. Viz 4. čís. „Komenského“.

ani ve „Vychovateli“ nebylo proti němu útočeno;“ a proto neměl útočiti také — či ne? „neměl tedy příčiny hájiti sebe, a také prý by to učinil veřejně jen v nejkrajnějším případě.“ — Je to šlechetné, a patrně z toho mravní naučení: když tě nikdo neznepokojuje, nemusíš se bránit. — Ale pan D. „uznal (prý) za potřebné na tu věc, která již dosti dlouho jako rez rozežírá železný kruh všeho československého učitelstva poukázati“; neboť prý „v učitelství českém utvořil se — na štěstí nepatrný jen — hlouček lidí, kteří z a p r o d a l i (!) péra svá a nadání svoje těm, kteří chtějí rozvrátiti nynější zřízení školské.“

Tedy ti učitelé, kterým se nynější školní zákon ve všem nechce líbiti, z a p r o d a l i se jeho odpůrcům. Zajisté budete se tázati, pane redaktore, z a č se zaprodali, co za to dostali? Jen malé strpení; pan D. to hned potom vykládá: „Tyto duše ideální mezi námi totiž odbírají určité časopisy učitelské a pro mládež, v nichž s horečnou touhou štárají a štárají, aby z nich vyštárali, co se jim a jejich patronům zdá „podezřelým“; o tom hned napíše pernou noticku nebo lokálku, z níž kape nevěra, kacířství, nepřátelství k církvi, liberalismus, zednářství atd. Zprávy ty pošlou se pak do redakce „Čecha“, „Vlasti“ nebo „Vychovatele“, k d e ž z a n ě z a p l a t í t u č n ý h o n o r á ř.“

Nyní tedy víme, zač se ti učitelé „Vlasti“, „Vychovateli“ a „Čechu“ zaprodali! Přílákál je tučný honorář za „perné noticky“. Podle výměru na konci feuilletonu podaného, že „přetvářky dopouští se ten, kdo před lidmi jinak se staví, nežli jak v srdci smýšlí“ — skoro bych měl pana Drnkačku v podezření, že je tajným spolupracovníkem „Vlasti“ nebo „Vychovatele“, když to tak dobře ví, jak tučný honorář za „perné noticky“ nebo lokálky, z nichž kape nevěra“ atd. tyto listy platí. Myslím, že každý slušný list platí za přijaté práce také slušný honorář. vždyť to redakce samy oznamují, ale u listů katolických jest snad i to hříchem? Pan D. však může býti ujistěn, že by tyto listy musily býti objemem několikrát tučnější, aby mohly uveřejňovati příspěvky ode všech učitelů, jimž nynější školský pořádek není vrcholem dokonalosti.

Také by pan D. rád věděl, kdo jsou ti přispívatelé, neboť píše: „Od koho jest zpráva ta? Podpis zní třebas L. 14, P + 26 a p. A pak je má širší veřejnost

znáti. Vždyť my bychom si je přáli znáti! Ať se tedy prohlásí!“ — Pan D. ovšem nepověděl, proč by si je „přáli znáti“, ale „hloupému“ jenom napověz, on se již dovtípí. Ale kdo ví, co by se nestalo, kdyby pan Drnkačka předcházel dobrým příkladem; možná, že by se „prohlásili“. Pan D. však zůstává ve svých feuilletonech v zakuklení „Drnkačky“. Proč se neprohlásí? vždyť bychom si ho také „přáli znáti“.

Ku konci dává pan D. „Vychovateli“ a jeho spolupracovníkům napomenutí, aby pamatovali. že „v 8. přikázání se zapovídá křivé obžalování, pomluva, na cti utrhaní, křivé podezření, tím trestnější, když děje se tiskem.“ — Ubezpečujeme p. D., že spolupracovníci „Vychovatele“ 8. přikázání znají, a zachovávají a přáli bychom si, aby měl svoje napomenutí na paměti i pan D., až bude zas psát nějaký feuilleton.

V. Z—ý.

DROBNOSTI.

Vyznamenání. Pan Augustin Kitzberger, řídící učitel v Čechelcích, vyznamenán byl od nejd. pana biskupa Litoměřického pochvalným dekretem za vychovávání mládeže v duchu katolickém a pěstování zpěvu chrámového.

Oprava. V čís. 32. listu tohoto ze dne 15. listopadu 1892. uveřejnili jsme na str. 510. výnos c. k. okr. šk. rady liberecké týkající se návštěvy služeb Božích. V odstavci 4. zmíněného výnosu bylo — s odvoláním se na minist. rozhodnutí ze dne 3. března 1891. čís. 3298 — nařízeno, že neomluvené zanedbání služeb Božích tak má býti ceněno jako neomluvené zanedbání školy a že ma tudíž třídním učitelem ve školním katalogu být vyznačeno. Ve „Věstníku vládním“ rozhodnutí toto otištěno nebylo a jinde jsme se ho též nemohli dopátrat. I obrátil se člen jisté c. k. okresní školní rady v Čechách přímo na referenta, pro církevní záležitosti v ministerstvu vyučování, od kterého obdržel tuto odpověď: „Výnos minist. ze dne 3. března 1891 čís. 3298 vydán byl za příčinou rekursu jistého otce, jenž nechtěl, by se dítě jeho účastňovalo náboženských cvičení a zní následovně: „Die in Rede stehenden religiösen Übungen haben, nachdem sie nach § 5. des Reichsvolksschulgesetzes vom 14. Mai 1869 von der competenten Bezirksschulbehörde rechtswirksam kundgemacht worden sind, als eine für die betreffende öffentliche Volksschule erlassene allgemeine Anordnung zu gelten, welche zu beobachten die diese betreffende Schule besuchenden Kinder verpflichtet sind.“ (Viz „Correspondenzblatt“ ze dne 16. března 1893 str. 158.)

Ať žije svoboda! V časopise „Komenském“ čís. 13. píše Fr. Drnkačka následovně: „V učitelstvu českém utvořil se — na štěstí, nepatrný jen — hlouček lidí, kteří zaprodali péra svá a nadání svoje těm, kteří chtějí rozvrátiti, nynější zřízení školské.“ Týž pán nazývá to věci, kteráž prý „již dosti dlouho jako rez rozežírá železný kruh všeho českoslovanského učitelstva“. „Hlouček těchto „ideálních duší“ mezi námi (rozuměj mezi učiteli) slouží našim odpůrcům k tomu, aby tomu, co nepodařilo se jim s vůdcem knížetem Liechtenštejnem dobytí útokem, v učitelství osobním vlivem, prodajným pérem a úlisným slovem pomalu, tiše, a nepozorovaně připravili půdu. Většinou působí tajně, toliko dva — tři prohlašují veřejně a slavně, že jsou bojovníky za školu konfessionální; české učitelstvo prohlásilo opět a opět, že si konfessionální školy nepřeje (t. j. „konfessionální“ dle výkladu strany klerikální; neboť ve skutečnosti školu konfessionální máme): patrně tedy, že tyto ideální duše a české učitelstvo stojí proti sobě. A tudíž můžeme snad směle prohlásiti, že takoví učitelé, tyto volavky školy konfessionální jsou nepřátely všeho českého učitelstva.“ Kdo tedy nehoruje pro školu bezkonfessionální a ještě víc ten, kdo se odváží napsati článek ať o čemkoli do listu katolického, byť to byl třeba učitel, je nepřitelem učitelstva. To se povedlo. Kde pak tu zůstává svoboda přesvědčení a kde svoboda přesvědčení toto veřejně též směti projeviti? Či snad má i v listech paedagogických zavládnouti terrorisování? A pak

ta logika poslední věty! Kdybychom chtěli být zlomyslnými, řekli bychom, že se dá takovou logikou dokázat všecko, třebaš na př., že jest pan Holbička nepřítel Korbílkův. Ptáte se proč? Jenom poslyšte: Pan Korbílek prohlásil už několikrát, že je mu „flekovské“ nejmilejší; ale pan Holbička, ač má Korbílka z gruntu srdce rád, dává přece přednost „plzeňskému“, ergo: Holbička jest Korbílkův nepřítel! Kam bychom však došli s takovou logikou?

Nové předměty učební? V 5. čísle promlouvají „Učit. Noviny“ — o účelu školy obecné. Jest to článek polemický proti „Nár. učitelí“, který chce aby se program obecné školy ještě více rozšířil. — „Učit. Noviny“ staví se rozhodně proti tomu a ukazují, kterak by to vypadalo ve škole, kdyby v ní bylo asi šestero zaměstnání řemeslných. (!) K tomu dodávají: „Nehledě ani k tomu, jak těžko uhrazoval by se v panující ne utěšené době náklad na spoustu nevyhnutelně potřebných nástrojů, potřebný materiál a zařízení zvláštních pracovních místností, ježto by učebny nehodily se nikterak za mnohonásobné dílny, v čase kdy výdaje na školství rok od roku značně stoupají, což provázáno jest hněvivými hlasy našich konfessionálních protivníků, přece ještě jiné vychovatelsky důležité živly stojí v nesouhlase s navrhovaným rozšířením účelu školy obecné.“ — I ne; na školství, jež by bylo vedeno v duchu katolickém, v duchu křesťanské lásky a jež by náležitě vyhovovalo přáním a tužbám národa, na takové školství by nikdo peněz nelitoval.

V. P.

Pokračování článku „Školský luxus“ se dostavilo v 6. čísle „Učitelských Novin“. Článek ten věru stojí za čtení. Celé skoro pokračování je věnováno jazyku vyučovacímu. Na konci článku, když byl odsoudil nynější šablonovité vyučování jazyku vyučovacímu, jmenovitě mluvnicki — praví p. spisovatel: „Jen uvažme, co důležitých prací ve skutečný prospěch duševního rozvoje svých žáků, bychom mohli vykonati, kdyby tohoto těžkopádného, jen pro světskou parádu (!) ve školách trpěného aparátu mluvnickářského nebylo.“ — A před tím: „Když žáci pravidlo bez chyby prosloví — co jsme tím vykonali pro vlastní účel jazykového učiva? Nic, než že snad žáci tu memorovali řadu a bstraktních slov.“ — Malou otázku: „Kdo dělal mluvnicki?“ P. Sokol. — „Kdo mluví, že děti náboženství porozuměti nemohou pro abstraktní věci?“ P. Sokol. Tak se to rýmuje. V. P.

Ze života roztržitých. Slavný a roztržitý professor byl přítomen jisté slavnostní hostině. Přišel okamžik, kdy se měly pronášeti přípitky. Pan professor připravil si vzletný přípitek. Povstal, zaťuká nožem na sklenici, odkašle si a v roztržitosti zvolá: „Sklepníku, platit!“

Dotaz.

Otázka: Smí dočasný ředitel měšťanské školy zastávat úřad placeného úředníka při c. k. okresní školní radě?

LITERATURA.

Laciná knihovna pro mládež. Vydavatel: Český nakladatelský ústav. Knihtiskárna F. Popelky v Jaroměři.

Tak tedy zase nová knihovna! Máme Ottovu lacinou knihovnu národní, tedy pro široký kruh obecnstva, proč by nemohla býti i „laciná knihovna pro mládež“. Hodila by se snad sem právě tak často užívaná a otřepaná věta reklamy: Citelnému nedostatku, jevícímu se na poli literatury dětské, bude podnikem tímto odpomozeno . . atd. Tato „laciná knihovna pro mládež“ vychází ve volných sešitech o 3—5 arších, každý sešit o sobě tvoří celek a

stojí jen 10 kr. = 20 halířů mimo poštovné 2 kr. za každé dílko. Knihovna tato přináší nejen nejšší a nejlevnější literární práce i zasluhuje, aby každý vlastenec ji co nejúčinněji podporoval.“ Slibuje tedy obsah pečlivě vybraný. Počátek již učiněn a to básněmi B. Klimšové pod názvem: „Jaru života“, pro mládež dospělejší, jak titul praví, a patří některé „zlatému mládí“, většina pak „rostoucím věku“.

Jako dodatkem k předešlým, jsou čtyři básně „z báji slovanských“ a to: Původ člověka, Klasy, Pomněnka, Jak se sv. Petr

učil svatým. Byť i veškeré básně se nám líbily, unaví přece čtenáře malého i velkého ustavičné a jako na př. v básni „Původ člověka“:

*A kynul Bůh, a jelen skočí v mlázi
a laňky lehkým krokem dupou v mechu
a skála srnám nabízí svou střechu
a všude krásy, všude život jarý —
a kroutí hlavou dobrý Pán Bůh starý
a cítí, že tu přece něco schází,
Co všemu tomu zde by bylo duší.
A srdce Pánubohu vroucně buší,
a co dál kráčí, pot mu z čela řine:
a skana krůpějí se zemí splyne
a člověk objeví se Páně zraku.
A řekne Pán: „To chtěl jsem; volno je mi.“*

Podobná krása opakuje se i v jiných básních dosti často.

Druhé číslo „laciné knihovny“ jest povídka „Ztracený syn“ od A. Nohy.

Stručný obsah jest asi tento: Pan Horský, úředník v továrně čte třem svým dětem zápisník svůj o poklesku z mládeži. Byl synem obchodníka s koňmi, vdovce, jemuž celé hospodářství vedla stará, mrzutá teta, kteráž nedovolovala Janovi vcházeti mezi uličníky, a odučovala jej všelikým neslušnostem. Když ji Jan neposlechl, vyplísnila jej a otci požalovala; to hochu zamrzelo tak, že dal se ku komediantům, odciziv otci zlatý řetěz od hodinek a svou pokladničku vypráznil. Mezi novou společností snášel mnoho bití a hladu, poznal i úplně poklesek svůj, litoval ho, vzpomínal na předobrého otce, ale — nevrátil se. Stesk a zármutek jeho mírnil poněkud syn principálův Věna, a pes Žulík.

Když konečně všech útrap do sytosti měl, pokusil se o útěk; byl ale četníkem jako podezřelý hoch zadržen, doveden do obce, kdež se komedianty zase k němu hlásili: Nyní mu nastaly teprve zlé časy. Výdělků žádné neb špatné nutily pana principála posílati hochu na žebrotu; ale tento se žebrati styděl a raději konal všeliké práce, by almužnu dostal, a pánu ji odvedl. Na jednom místě nedovolil jim hostinský hráti ve své místnosti, povstala z toho hádka a za večera byla stodola hostinského v plamenech; podezření padlo na komedianty, kteříž byli vrženi do vězení. Když po výslechu byli propuštěni a dále svou uměleckou pouť konali, poznal Jan v jiné vesnici jsa umořen a zubožen na těle i na duši, otce svého, na něhož také zavolal; byl však principálem ku mlčení přinucen.

Na další cestě odtud našel starý komediant tobolek s 2000 zlatých, v níž Jan poznal tobolek svého otce a také to principálovi na půl slova pověděl. Nyní chtěli se Jana zbaviti, což také učinili, vysadivše jej v zimě na pokraji lesa, za tou příčinou, že do kopce jedou, slíbivše že se pro něho vrátí. Jan o tom věděl, nemohl si však pomoci, jsa velmi nemocen. Pro něho však nepřišli; Jan v lese usnul a Žulík jej zahřival, jakož i přivolal pomoc lékaře od nemocného se vracejícího. Tento jej vzkřísil, do svého obydlí vzal a léčil, pak Janovu otci zprávu dal; také ztracené 2000 zl. otec jeho obdržel. Komedianty odsouzeno do vězení. Věna stal se skladníkem v továrně.

Zajisté jak patrně, jest to povídka ze života dětského, protože se to „snad“ stalo. Jest však na pomyslenou, že by hoch dvanáctiletý, jenž měl doma všeho dostatek, dal se ku docela neznámým komediantům proto, že mu stará, bručivá teta nedovolovala chodit mezi rozpustilé hochy, neb že naň žalovala. A jaká protiva! Hoch dosud řádně v domácnosti vychovaný ukradne k návodu komediantovu otci zlatý řetěz — když pak se s komedianty již delší dobu potlouká — s t y d í s e ž e b r a t i. Toť trochu nepřirozené. Vypravování celé jest plynulé, jednoduchou, prostou řečí, jest rozčásteno v osm dílů, úvod a doslov. Šest částí má mimo číselné označení i nadpis, sedmá však jest označena pouze římskou číslicí, osmá má zase jen nadpis. Rozsah povídky vyplňuje 5 tiskových archů a mohl zajisté rozdělen býti na několik večerů; přečísti 5 archů, vyžaduje zajisté delšího času. Jinak jest povídka, co do obsahu dosti dobrá, ale úprava typografická nevyhovuje. V nynější době, kdy se vyžaduje, aby spisy pro mládež byly i obsahem i formou dokonalé, aby i úprava byla pěkná, tisknuta jest „laciná knihovna pro mládež“ tiskem drobným špatně čitelným; k tomu pak jest ještě na mnohých místech interpunkce buď špatná, neb i žádná.

L + 95.

Rajská zahrádka. Časopis pro mládež. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba); vydává V. Špaček. Roč. II. seš. 5. a 6. s bohatým obsahem a pěknými ilustracemi.

Nový rádce grammatický, který na základě Gebaurovy mluvnice české pro školy střední a učitelské ústavy všem, kdož potřebu jednoty v jazyce spisovném uznávají, se-

stavil Frant. Pitrák, učitel. Prohlédl, revidoval a schválil Dr. Jan Gebauer, ř. prof. c. k. české university v Praze. Nákladem vydavatele „Nového kalendáře učitelského“ (A. Holuba, učitele v Lysé n. L.) Cena 50 kr.

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Redaktor Tomáš Škrdle. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Roč. IX. čís. 5. vyšlo s následujícím zajímavým obsahem: Jan Valerian Jirsík. Životopisný nástin. Píše Alois Matuška. (Pokračování.) Při rozchodu. Muse. Povzbuzení. Básně od F. P. Místeckého. — Ambrož. Román o dvou dílech. Napsal Jaroslav Janeček. (Pokrač.) Z krajů kavkazských. Píše Dr. Jar. Sedláček. (Pokračování.) Mladé slovácké ženy. Obrázek ze Slovácka. Napsal Fr. Horenský. (Pokrač.) Sv. Písmu! Hvězdě mořské! Básně od J. V. Svárovského. Duchovenstvo katolické v literatuře a vědě. Podává Josef Flekáček. (Pokrač.) Co jest krásno. Napsal fil. dr. E. Kadeřávek. Teď a dříve. Báseň od A. Rozsypalové. Jarní neděle. Báseň. Napsal dr. M. Kovář. Něco z anthropologie. Podává Vinc. Drbohlav. Literatura. Zprávy spolkové. — „Vlast“ vychází 15. každého měsíce a předplatné obnáší ročně 4 zl., půlletně 2 zl. a čtvrtletně 1 zl.

Dělnických Novin vyšlo právě č. 14. ročníku II. V čele listu nalezejí se básně od Al. Potěhníka: „Závist“ a „A uviděl Bůh vše, což byl učinil: a bylo velmi

dobré“; dále článek od T. J. J.: Zákonodárství rakouské na ochranu a ve prospěch dělnictva; pokračování feuilletonu: „Pamatujte na konec!“ zprávy z celého světa; různé a spolkové zprávy; dopisy; literatura atd. — „Děl. Noviny“ vycházejí vždy 1. a 16. každého měsíce a předplácí se na ně čtvrtletně 45 kr. r. č. Jednotlivé číslo prodává se za 6 kr. Na pět výtisků se dává šestý zdarma.

Biskupské druhotiny Lva XIII. Léta Páně 1893. Sestavil Th. Dr. Karel L. Řehák, rytíř Božího hrobu v Jerusalemě a farář u sv. Ducha v Praze. Nákl. knihkupectví Cyrillo-Methoděj. (G. Franc) v Praze. Cena 15 kr.

Rádce služebných. Sestavil Dr. Karel Vondruška, kooperator u sv. Havla. Schváleno nejdůst. kníž. arcib. konsistoří v Praze 18. ledna 1893. č. 464. Nákl. Cyrillo-Methoděj. knihkupectví (Gustav Franc). Cena 10 kr.

Ethik und Religion. Grundlegung der religiösen und Kritik der unabhängigen Sittlichkeit. Napsal Dr. Konstantin Gutberlet.

V době, kdy se čím dál tím více v paedagogice objevuje snaha veškerou výchovu postavit na základ ne náboženský, nýbrž pouze mravoučný, na základ pravíme mravouky, která ani o Bohu ani o nějakém pozitivním náboženství ničeho nechce věděti, jest kniha, jakou svrchu jmenovaná, opravdovou potřebou. I neopomenem o ní promluvit trochu obšírněji. Prozatím jí pouze doporučujem.

Listárna redakce.

P. t.: Fr. H. ve S. H. Celá Vaše práce přijde co nejdřív na řadu. — J. M. Fen. i Prav. budou otištěny. — J. Z. f. v N. Díky, přijde už brzo na řadu. — T. Š. práce došla; ještě jsme však nemohli pročíti. — J. O. Řeč Dr. J. B. bude otištěna.

Pro množství látky jiné nebylo dosud lze. — Fr. V. f. ve V. Nor. obdrž. Díky. — J. V. k. v K. Ano, ale později. — b. v B. Z výv. d. Již brzy. — V. M. 62. Ano. — T. S. v. t. d. M. Práci obdržel; srdečné díky.

OBSAH: Zlatá kniha. Podává Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. — Katechismus a čítanka. — O mládeži škole odrostlé. Sebral Čtyřstový. (Dokončení.) — Z katechetiky. Podává J. S. Bůrov. — Feuilleton. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, kléríkům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Žitkově u Prahy č. 505. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamace, jež se nepočítají a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Pravda — pravdocit.

Jos. Moudrý.

Motto: „Pravdo, jediný ty Majestáte světa!“
Viktor Hugo.

Když pohroužíme se tak poněkud v dějiny a probíráme řady našich vele duchů takřka apoštolů, shledáváme se s výroky, z nichž každá věta nutí nás ku přemýšlení, jehož výsledek jest: Kdyby svět dle aforismů těch se řídil, obrátilo by se toto slzavé údolí v ráj. A jak by také ne? Nebyl žádný výrok ten napsán snad v rozohnění bujné fantasie, nebyl napsán ku ozdobě prací a v uvozovky pokládán, nebyl napsán, aby se stal terminem okřídleným, jímž hází se v každé řeči, za nímž snad tleskot následuje: nýbrž byl vycítěn, ze zkušenosti vzat a k životu t. j. jednání lidskému řízen. Výroky takové jsou porůznu rozseté atomy toho nejčistšího prvku, jenž sluje **pravda** a ta obsažena jest jedině v náboženství Kristově, nebojí se veřejné a mnohonásobné sudby, sudbou tisíců rozumných a důkladných badatelů všech století křesťanských prošla bez pohromy a za jedinou, pouhou a čistou pravdu uznána byvši — zvítězila; zalévána jsouc krví tisíců mučedníků, na hrobech jejich vzrostla v strom mohutný, jehož větve obepínají celý svět a v jehož stínu milo a bezpečno jest odpočívati. „Pravda podobá se i blesku, který vychází od východu a svítí až ku západu. Takováť jest toliko pravda církve Boží, neboť od ní jedině vyšel zvuk po vsí zemi a do končin okršku zemského slova její a jedině pravda Boží se v pravdě rozmnožuje.“ (Origenes).

Však nynější

„věk cifer, strojů. páry, elektriny,
chladného, praktického rozumu,“

(Machar — Bez názvu.)

„tento věk je mrzký, tupý, podlý,

— — — — —
on kleká před zlatem a kráse (pravdě) plivá
v tvář vznešenou . . .“

(Sfinx.)

Na kořenech stromu pravdy hlodá mnoho všekazů, červů, červíků i červíčků, usilujících ho podvrátiti; tito tvorové dle objemnosti těl svých (duševní schopnosti) do kořenů dírky vrtají, potom jeden po druhém ustává od práce, nemoha se dostati

ku sladké šťávě, vrací se ku soudruhům svým, volaje nadutě: Kyselá je šťáva! Nechci ji! Ptáček obejmout větvemi stromu, pěje zde nejkrásnější písničky.

Názory novými opanování mnozí odsuzují nejprve vše staré, ač trvale dobré, že prý

„názor světa starý
a dědů víru, myšlenku i snahu
čas na vždy unesl,“

(Nihilista v Čechově Slávi.)

Božské zjevení, které za cíl veškerých pravd Bohem dáno jest, se ignoruje a jiný nedokonalý pramen staví se na jeho místo a ještě člověka snižuje na otroka hmoty:

„A co člověk? Blud vždy bude jeho věnem,
dokud se k ní (přírodě) jak k matce neuchýlí.“

(Duch a svět.)

Mnohý a z mnohých stavů — od člověka rozumu omezeného až k tomu, jenž se „osvíceným“ zove, — hlodá rozličnými směry na pravdě, usiluje ji podvrátiti a někdy za bídých třicet stříbrných zapře své přesvědčení, povrhne pravdou, snad jediným dědictvím, které mu zde mátička jeho nechala, vštěpujíc mu ji, při celování na srdci svém.

Proč zřekli se mnozí, ba tak mnozí pravdy? Chce snad některý smrtelník pravdu, jež jest záře nad slunce jasnější, ještě více zjasniti? Odpověď dává nám básník:

„... nač ta záře žhavá,
jenž sluje pravdou; pryč s ní! příliš pálí!
My chceme šer, ať nezří svět, jak malí
jsme ve svých snahách.“

(Sfinx.)

Ovšem, pravda nehladí, „jest trpká, svařtělého a zasmušilého čela, uráží též kárané“ (sv. Jarolím) pro jich chyby; proto jest solí v očích a „pryč s ní! příliš pálí!“ I v šeru jsou snahy mnohých malé, což pak teprve v plném světle! Snad by pak i pod mikroskopem se ztratily; tedy „pryč s ní!“ „To jest osud pravdy, že ji vždy nepřátelství pronásleduje, jakož se pochlebováním nebezpečného přátelství dosahuje: neboť co těší, rádi slyšíme, co nechceme, to všechněch uráží.“ (Sv. Jarolím.)

Protože pravda je trpká a nehladí nechce nikdo pravdu slyšeti a

„... svoje uši
my zacpem, pak je rukou přidržíme,“

(Jak táhla mračna.)

aby ani jedinká vlnka zvuková pravdu v ucho nedonesla a ta snad výčitky svědomí nečinila. Jdou i mnozí dále a udávají lež za pravdu a na svou stranu chytají slabochy. Má však lež krátké nohy: daleko neujde a potřena bude pravdou, která vyjde na vrch jako olej na vodu, zhynou i veškeré plané theorie a hypotese malého ducha,

„... neb mnohé jeho nesrozumitelnosti
svůj původ mají v nerozumu jen.“

(Mirza Schaffy.)

Obhajuje-li kdo pravdu, pozdvihnuv hlasu svého,

„co pomluv, úštěpků, co nízké podlosti,
co bídných pamfletů metá se s drzostí“

(Viktor Hugo.)

pravdě a jejímu obhajiteli ve tvář, a hned po ruce jsou prostředky, aby ji odstranili, jakž čteme:

„. . . sem slino posměchu, sem trní hany,
sem kříž a hranici!“ (Sfinx.)

Tak bičuje naše osvícené století vše, co nám posvátné, tak bičuje i pravdu, o níž běžná fráze dí: že má zavázané oči. I přísloví tvrzení to posiluje, pravíc: „Byla kdys pravda, ale užtě rzí zašla.“ Základ, na němž společnost lidská od našeho Nejsvětějšího zákonodárce postavena byla, huben a ničen jest šmahem a přec ani zákony nejpečlivěji vypracované, bez pravdy se neobejdou.

Slyšme jen „Nihilistu“ v Čechově „Slávii“:

„Nuž, kladiva se chopme bez odkladu,
ráz hřímej za rázem; jen bořme, bořme,
svět starý rozkotejme do základů.“

„Ni Dieu, ni maitre“, zní nyní po světě a skorem brzy k tomuto heslu přidá se i pěstní právo; o vyhrůžky není nouze. Vždyť se tím mnohý ani netají a veřejně dí:

„Té vaší pravdě duchem líné
já směle ve tvář udeřím“:

(Jiskry na moři.)

a jest se při tom skoro obávati, aby se autor příliš rozohněný také příliš neuhodil, snad by ta rána bolela; také známo jest, že úhel dopadu roven jest úhlu odrazu.

Proč tolikou bídou a neřestí stíženo jest osvícené století? Opovrženo jest pravdou a lež, neřest, bída, postavena na místo její; jest to století podmínek, domněnek, oklik, zatáček. Pravda však nezná takových háček. Absolutná pravda zůstává po věky nezvratná,

„. . . nezná ustoupiti zlobě,
kdo jí laje, ten ji zastává,
ke cti jsou jí slova rouhavá
blud a šalba ku ozdobě.
Pravda jest co cedry na Libánu,
ti, jenž na ní dují větrové
jen víc šíří vonnou její manu.“

(Kollár.)

„. . . pravda svetmi vládne,
pravdu veky nepodvráta!“

(A. Sládkovič.)

a „pravda zůstane; onať stkvěje se leskem i oslepnou bludaři, kdož nechtějí věřiti.“ (Sv. Jan Zlatouštý.)

Těm pak, kteří ze školy vytlačiti usilují vše, co na Boha, nejvyšší pravdu upomíná, skrývajíce úmysl svůj za roušku mravnosti, charakteru, uvádím slova Feuchterslebenova: „Jest jediná mravnost a to jest pravda; jest jediná zkáza — to lež. Tam je život a zdraví, zde hniloba.“ A Lindner kdesi psal: „Často jsem přemýšlel o divuplném citu, vznešeném a ukájejícím, jenž nás náhle se zmocňuje, vstoupíme-li do krajiny nedotčené rukou lidskou, nesešlapané stopou nohy jeho. Ve hloubi pralesa, na vrchole nebetyčném i na širém moři týž nevýslovně temný, však nekonečně povznášející cit nás pojímá. Je to svět pravdy, kterýž nás tak dojíhá proti světu šalby a lži, v němž se obyčejně pohybujeme.“

Vědouce, že jen pravda pravdou poznána a klam, blud poražen býti může, znajíce i povolání a povinnosti své, jest na nás, abychom

1. ve pravdě mládež vycvičili,
2. zálibu pro pravdu (pravdocit) vzbudili, k čemuž nás i Jablonský nabádá slovy:

„Chceš-li temnost rozptýliti, učiň den,
noc zajde sama;
bludy chceš-li zapuditi, pravdě uč,
jež není známá.“ —

„Aj, prapor rozvíňme již se zlaceným lvem
a vzhůru, přátelé, jen vzhůru spějme vzhůru
též jednou na východ! Proč stále směřujem
jen k západu! Hle, jak plá východ na azuru!“

(V. Petřík.)

Jest člověku již vrozeno, že hledí poznati zjevy a tvory mimo sebe, hledí vyzkoumati odkud jsou, k čemu jsou, — chce zkrátka dopídit se skutečnosti — pravdy. Každý tuto touhu sám na sobě poznati může; slyšíme-li nějakou zprávu nás zajímaví, tážeme se na rozličných místech, zda vše co jsme slyšeli, se skutečností se shoduje, a shledavše, že to neb ono nepravé jest — tážeme se dále až uslyšíme skutečnou, úplnou pravdu. — A vizme jen ty děti, které poprvé do školy přicházejí, ač jsou již na jakémsi stupni poznání, když vidí věci doposud neznámé, jak hoří touhou a čekají na okamžik, aby se zeptati mohly: co je to? k čemu je to? proč je to? Jejich zvědavost se ukojí teprve, když učitel neb starší žák poučí.

Nováčkové tito, tedy děti do šesti let, jsou již na jakémsi stupni poznání, ale stupeň tento jest velmi rozličný; obzor jejich poznání jest u některých širší, u jiných užší, dle toho, jak smysly jejich od počátku cvičeny byly. Počneme těmi nejmenšími, — jak u těch obor poznání vzrůstá. Dítě, nazírajíc všemi posloupně smysly na rozličné předměty vnější neb vnitřní, vyvíjí v duši své počítky, impuls představ, které činí úkazy vesmíru, (= vnější) pokud ho poznati můžeme. Osvojuje si nejprve jednotlivé části předmětu, pak skládá podobné v jeden předmět, kupí podobné předměty k sobě a tak poznání cvikem a časem vzrůstá; celek pro nevyvíčenost smyslů dosud poznati nemůže, jakož není s to rozeznati pravdu ode lži (pokud pravdocit není probuzen), jelikož doba soudnosti a důvodů posud není vyvinuta. Dítě přijímá názory tak, jak mu je smysly podávají neb osoby vpravují. A když člověk dospěl a širší obor poznání má, ani tu neustává pátrati a zkoumati, aby se dodělal jistého, neklamného poznání — pravdy. Duše lidská touží toliko po pravdě, jí toliko přidává cenu nevýslovnou, naproti bludu, — šalbě.

Nejlépe chutnává jádro, jež jsme sami vyluštili, — nejvíce těšivá pravda, již jsme sami objevili.“ (Jablonský.)

Pravdu žádáme v každém stavu, v každém oboru.

Chceme pravdu dějepisnou, zeměpisnou, přírodovědeckou atd. A co jest vlastně pravda — pravdivost?

Příslovní praví: „pravda jest dítko Boží“, Kollár píše: „pravda jest co cedry na Libanu“, Viktor Hugo „jediný Majestát světa“, Vrchlický, „záře žhavá“. Smiles píše o pravdě takto: „Pravda jest svazek, bez kterého by společnost nemohla obstáti, bez něhož by se rozpadla v bezvládní a ve zmatek“. Vychodil pak ve své „Poetice“ praví: „Pravda a pravdivost je shoda věcí a myšlení“.

Pravda pak toliko jedna býti může; shledáváme-li se ve vědě s rozličnými poznatky, které jsou za pravdu vydávány, a jsou si často odporny, nemohou všechny pravdou býti, neboť pravda pravdě neodporuje. Rozličnost pak poznatků takových má příčinu hlavně ve stanovisku (zásadě), z kterého se onen poznatek vyvinul.

Jiné příčiny, které přivádějí na svět odporne poznatky bývají „pouhé vrtochy domýšlivých hlav“, „tociš, ktož jest hrdý, nedá sebnú hnúti pravdě, aby neřekli: „Sstúpil s své pře“ (Tóma Štítný.) Že se také mnohdy dává klam za pravdu, příčina je, „že se sami počnú prvé než pravdu milovati; a tak oslnú tú milostí, že, což se jim podlé jich slepoty líbí, to mnie pravdu, a tak zajdú ve všecko zlé“ (Tóma ze Štítného.) Tak nejvíce bývá s pravdami empirickými (ze zkušenosti vzatými,) „jež pravdě zjevené odporují“ a tudíž vidno jest, že zároveň dvě pravdy existovati nemohou, nýbrž že jedna z nich je klam a jest i patrné, že tyto poznatky jsou pouhými domněnkami, s pravdou skutečnou se nesrovnávajícími.

A víme jistě, kdy skutečnou, čistou pravdu máme, čili existuje nějaké kriterion pravdy?

Žáci Pythagorovi považovali svého učitele za kriterium pravdy, potvrzující pravdivost výroků svých důvodem: „On to řekl“; stoikové měli „smyslounou jasnost“, čeští bratři „bibli“ za kriterion pravdy. Nám pak jest normou „zákon Boží“.

Zdá se mi pak pravda býti podobna paprsku slunečnímu, kterýž, vyšed ze zdroje svého, dlouhou cestu rozsáhlým prostorem činí a spěchá k zemi, aby blaze působil ve vše, cokoli se mu v cestě naskýtá. Paprsek ten možno rozdělití ve dvě části: jedna probíhá atmosférou země, druhá pak probíhá sféry nadpozemské; obě pak části tyto tvoří jediný celek, jenž dává světlo a teplo. Tak jest i s pravdou! Vychází ze zdroje Věčného a sestupuje pak v ovzduší rozumu lidského; tak jako ona jedna část paprsku slunečního blízká jest zemi, i pravdy část jest blízká pochopení rozumu lidskému a sluje — pravda přirozená. Pravdy tyto, přirozené nepodal nám Bůh již hotové, nýbrž obdařiv nás rozumem, chce, abychom z díla Jeho jich se dodělali. Otevřev pak nám „knihu přírody, knihu bez omylu, bez vady“, v níž „všude pramen pravdy stkvoucí“ se jeví, vykázal rozumu lidskému široké pole činnosti, bychom výsledky poznání tohoto se přiblížili k pravdě nadpřirozené.

(Dokončení.)

Pražská vychovatelna v Libni r. 1888—1891.

Napsal Miloslav Kamenář.

V X. ročníku „České Školy“ (č. 33. a 34.) podali jsme stručnou zprávu o vzniku a rozvoji Pražské vychovatelny v Libni do konce r. 1887. V tomto článku vylíčíme dle výročních zpráv, částečně i dle vlastního názoru a soukromých sdělení další osudy blahodárné této instituce za uplynulé čtyřletí (od začátku roku 1888. do konce r. 1891.)

Za osmiletého trvání vychovatelny dostalo se v ní delšího neb kratšího opatření 116 chovancům, z nichž koncem r. 1891. v ústavě zůstalo 53. Prostory zámku libeňského, pokud se jich k účelům ústavu užiti dalo, jsou tou dobou zcela obsazeny, a nemá-li nastati osudná tíseň, úkol vychovatelský stěžující, nezbývá správě vychovatelny než neúprosně odmítati všeliké žádosti nových žadatelův, byť i důvody jejich byly velice závažné. A jelikož i okresní vychovatelna Vinohradská jest přeplněna, nastává povolaným organům povinnost, postarati se bez odkladu buď o rozšíření vychovatelem stávajících aneb — což po našem skromném názoru více by se doporučovalo — o zřízení nových. Otázka finanční ve věci tak vážné zcela ustoupiti musí do pozadí; ostatně nemístná šetrnost bývá mnohdy plýtváním. A tak by bylo i zde. Tisíce ušetřené na ústavěch pro mládež zanedbanou a zpustlou s lichvářským úrokem pohltí kriminály, ve kterých sice bývá také dobře postaráno o *neškodnost* jich obyvatelů, z nichž však, jak zkušenost učí, tak málo *polepšených* zlosynů vyšlo. Mimo to nesluší zapomínati, že zřizováním ochra- noven pomáhá se řešení otázky socialní, vždy hrozivěji vystupující a nezdravé výhonky vypouštějící. Máme za to, že kdyby na povolaných místech, především v zástupitelstvech okresních a sněmích zemských, jakož i v časopisech, vychovatel- nám více zasloužené pozornosti se věnovalo, kdyby úkol a užitek jich správně a číselnými doklady doložen byl, že pak by konečně otevřely se oči i těm, kdož nevidí a viděti nechtějí škod, způsobených dorostem nezdravým, mravně shnilým. Příčiny liknavosti a lhostejnosti u zřizování vychovatelem, hledáme mimo jiné i v tom, že úkol jejich dosud není znám a pochopen, ale bojíme se, že záhy bude veřejnost *donucena* i této věci trochu pozornosti věnovati.

Počet chovanců není ovšem jediným ani hlavním důvodem pro zřizování vychovatelem; mnohem výmluvněji potřebu jich odůvodňuje *mravní úpadek* mladých pobloudilců, jenž byl příčinou, že jim vychovatelna dvěře své otevřela. aby jim poskytla toho, čeho jim rodina dáti nemohla, neuměla či nechtěla. Přčetly jsme bedlivě životopisy všech 71ti v druhém čtyřletí do Libně přijatých chovanců a zhrozili se toho, jak mnohé rodiny svému vychovatelskému úkolu rozumějí. Tu otec pro obchod na své povinnosti k rodině zapomínající, tam jiný, jenž ve své nemoci nesmí býti ničím rozčilován, onde otec — opilec nebo ctižádostivec, který denně účastní se schůzí a — pitek různých spolků a společků, v nichž peníze a zdraví utrací. A matinky opičí láskou své miláčky milující, nevidí a nevěří, že klouček vyrůstá v darebu, až když tento s nožem v ruce žádá od nich peněz na své toulky. Mezi matkami zajisté první místo přísluší oné, jež svého synka přísně trestala proto, poněvadž byl hloupým — ku zlodějství, ač má vážnou konkurentku v jiné, která ze žebráckého výnosu svého zdárného synáčka žádala podíl. Nevíme, je-li pak vždy oprávněno nazývati sirotky „nešťastnými“ a nejsou-li mnohé děti nešťastnější proto, že bohužel takové rodiče mají. — Lehko lze si pomysleti, *jaké*

dítka rodiny takové vychovávají. Radí se ubožáci se zárodky chorob a náklonností hříšných; ještě dříve než školní práh překročí jsou otráveni jedem mravní hniloby, ve škole stávají se metlou učitelů a postrachem spolužáků, vyhýbají se jí mnohdy po více týdnů, potulují se ve společnosti dospělých tuláků, večery tráví v kořalnách a zastrčených hospůdkách, v noci přespávají leckde v průjezdě, v kupě sena, v cihelně nebo ve věznici, živí se žebrotou a krádeží a tak připravují se náležitě ke svému budoucímu povolání — tuláctví a zlosynství. Rozhárané poměry rodinné děsně působí ve výchování dítek a marno pak všechno úsilí školy. Také čtení rozčilujících knih o Indianech a románů vyžádalo si svou oběť.

Jsou ve vychovatelně též chudáčkové duševně i tělesně zanedbalí, jichž zpustlost není hříchem, nýbrž nemocí. A konečně shledáváme se v ní i s dětmi pobloudilými, při nichž všechno úsilí rodičů potkalo se s nezdarem.

Jak patrně, stýkají se ve vychovatelně živlové různorodí. Až jednou budeme míti dostatek ústavů polepšovacích, pak bude zajisté zcela správné, neobmezí-li se pouze na ošetřování dítek jistého okresu, nýbrž budou-li se v jednom přijímání děti mravně zanedbané, v jiném již zpustlé, ve třetím tělesně choré atd.

Vychovatelná libeňská určena jest v první řadě pro dítky z rodin chudých. Pensionát pro chovance z rodin zámožnějších dosud nebylo možno pro malý počet přihlášek otevřít. Mýlil by se však velice každý, kdo by za to měl, že v rodinách takových dětí nezvedených není; to dokazuje i několik chovanců ve vychovatelně ošetřovaných, kteří doma těšili se pohodlí, ano přepychu.

Značná část chovanců jest u věku školou nepovinném, a tím liší se vychovatelná Pražská od vychovatelny Vinohradské i mnohých cizozemských. Úkaz ten vysvětluje správa ústavu tím, že dokud chlapec do školy chodí, dělí se tato s rodinou o úkol výchovatelský a rodiče necítí celého břemene, jaké jim v nezdárném dítěti dorůstá. Teprv když celá tíha výchovatelských povinností dopadne na bedra rodičů, poznávají, že kázeň domácí sama nestačí k výchování nezdárného výrostka. Učiní se dva, tři pokusy převést úkol ten na bedra cizí: chlapec jde na učení, ale vrací se za nedlouho z prvního i z druhého místa, a také další pokusy v tom směru dotvrzují jen, že není každý ochoten napravovati, v čem jiný chybil. Pak teprv bývá ústav dobrý i těm, kdož se *styděli* v čas mu děti své svěriti. Panuje na mnoze klamný názor, že vychovatelná jest jakýmsi ústavem trestním, také někdy jménem „polepšovny“ označovaných, ale tomu tak není. Ve vychovatelně nese se všechna snaha k tomu, aby přísné prostředky kázeňské, pokud jich vůbec nelze postrádati, do pozadí ustupovaly. Na okolnost tu měli by především učitelé rodiče upozorniti.

Od té doby, kdy podpora zemská otevřela dvěře Pražské vychovatelny i chovancům mimo Prahu příslušným, přibývá jich stále a tvoří nyní více než polovinu veškerého počtu chovanců. A jelikož většina jich přijata jest buď zcela bezplatně nebo jen za malou náhradu, jeví se žádost obce Pražské za zvýšení subvence zcela oprávněnou. — Při té příležitosti dovoleno nám budiž zmíniti se o tom, že obce za chudé své příslušníky nerady a jen v málo případech k jakési náhradě se odhodlají, jakoby zapomínaly, že napravením zpustlého výrostka nejvíce ony získají. Ano v jednom případě přešel i zemský sněm (slezský) přes žádost za ošetřovné k dennímu pořádku.

Jednotřídní škola při vychovatelně má nyní 3 oddělení, ale žactva je méně než bývalo dříve při mnohem menším počtu chovanců. To vysvětluje se stářím a na mnoze dostatečným vzděláním školním většiny chovanců. Škola, požívající

práva veřejnosti, řídí se osnovou platnou pro školy obecné, ale rozvrh hodin je přizpůsoben poměrům. Pro dospělejší, v dílnách zaměstnané chovance, učně, zřízena byla pokračovací škola průmyslová, lišící se od jiných škol toho druhu tím, že v ní jsou jen učňové krejčovští, obuvníci a truhlářští a že vedle theorie hledí se pilně prakse. Tím blíží se škola ta školám řemeslnickým. S výhodou jest, že vyučování koná se ráno a odpoledne, nikoliv večer, kdy učňové bývají již prací umdleni.

Hudbě, zpěvu a tělocviku věnuje se značná pozornost. Hře na housle učí se 15 chovanců ve 2 odděleních. Časem pořádají se hry divadelní a produkce hudební. Zdárnější chovanci seřadili se v „Sokolskou jednotu“, pilně cvičící.

Obtíže, které se druhdy činily vhodnému zaměstnání chovanců, jsou šťastně překonány. Knihařství omezilo se na nejmenší potřebu, pokus učiněný s malbou na porceláně pro jisté překážky se nezdařil, za to však dílna krejčovská, obuvnická a truhlářská i dále prospívají. Nově zavedena práce kartáčnická. Zahradnictví, dobytkařství, drůbežnictví a rozličné jiné práce v domácnosti poskytují též hojného zaměstnání a — což snad není bez významu — i slušného příjmu.

Není však úmyslem vychovatelný z chovanců učiniti jen řemeslníky; hledí se více k vychovatelskému významu práce hmotné a proto i hoši, školu ústavní navštěvující, pracují v dílnách a v zahradě, jak dalece to okolnosti dovolují. U těchto má se vzbuditi zájem ku práci, bedlivost při každém konání a čistota, aby jednou, ať již zvolí si povolání jakékoli, vlastnosti ty již sebou přinesli. U učňů ovšem jest jináče. Ti vzdělávají se *důkladně* ve svém zvoleném řemesle a pracují vše. Výrobky z dílen většinou jsou objednány městskými ústavy Pražskými.

Práce v zahradě pravidlem obstarávají *žáci*, chovanci obyčejně jen zalévají a pouze v čas nevyhnutelné potřeby na pomoc se přibírají, Jinak jest zahrada místem odpočinku a zábavy, tím spíše, poněvadž jest zde i letní tělocvična, všemi chovanci s radostí vždy navštěvovaná.

R. 1889. uspořádala vychovatelná Pražská s okresní vychovatelnou na Král. Vinohradech, dívčími ochrannými v Libni a v Černovicích a se sirotčinci arcivévodkyně Gisely v Praze, Skalovým v Turnově a mětským v Příbrami i v Jindřichově Hradci ve dvoraně zámecké výstavu, kterou navštívilo na 300 osob. Roku následujícího obeslala vychovatelná výstavu v Petrohradě, konanou u příležitosti mezinárodního sjezdu pro vězenství a ústavy polepšovacích. Výstava měla podati obraz o zařízení a působení polepšovacích ústavů. Stala se však „zvláštní“ náhoda. Ve výstavním katalogu připsána většina předmětů, libeňskou vychovatelnou vystavených, jistému ústavu ve Št. Hradci, což je tím podivnější, jelikož právě rakouským zástupcem na sjezdu byl vyšší úředník ze Št. Hradce. Na jubilejní výstavě v Praze (r. 1891.) měl ústav v levém oddělení pavillonu obce Pražské dvě vitriny, vlastní to výrobky učňů. V jedné vitrině byly práce knihařské a lepenkářské, zvláště několik druhů desk a krabic, jednoduché vazby knih a podobné, zhotovené vesměs chovanci ve věku školou povinném, vyrobené pod dozorem učitele a pěstouna — knihaře. Vedle nich umístěny byly tolikéž práce žáků, práce to ze dřeva, provedené lupenkou, nožem, dlátem, na hoblici i na soustruhu. Ještě pěknější ovšem byly práce učňů * téhož odboru. — V druhé vitrině byly práce krejčovské a obuvnické. Na stole byly vyloženy výkresy volnoruké i měřické. Rozdávanými prospekty a výročními zprávami rozšířila se známost vychovatelný, o čemž svědčí množící se přihlášky nových chovanců.

Správa vychovatelny lituje, že nepěstuje se doma řezbářství, bez něhož umělé truhlářství obejít se nemůže. Toto hodilo by se dobře do pensionátu, k jehož zřízení snad časem přece dojde.

Personál ústavu skládá se ze správce, hospodyně, učitele a čtyř pěstounů (truhláře, krejčího, obuvníka a kartáčníka.) Časté měnění se tohoto personálu způsobuje ovšem značné nesnáze. V posledních čtyř letech odešli dva učitelé, změnila se hospodyně a pěstounů vystřídalo se 11. U těchto na závadu jest též mnohdy paedagogická neschopnost, nedostatek trpělivosti a nadšení pro vážný úřad jejich a úplná chudoba dobrých populárních spisů nebo aspoň článků vychovatelských v naší literatuře. O tomto předmětu časem snad širě pohovoříme. — Městská rada dovolila, aby počínaje r. 1892. ustanoven byl při ústavě duchovní, který by především o náboženské potřeby chovanců pečoval vedle toho však i jiným předmětům na škole obecné a průmyslové vyučoval. — Po tu chvíli však se duchovní nehlásil. (Prosinec 1892.)*

Dle pokroku v mravném chování rozdělení jsou chovanci ve *dvě* oddělení, nižší a vyšší. Ti, kteří se těžce prohřeší, vylučují se na čas z pořadí chovanců. Zařízení toto osvědčuje se výborně a umožnilo užívání mírnějších kázeňských prostředků: Vyrostlo ze skutečné potřeby, založeno je na získaných zkušenostech a není tudíž titěrným honěním se po novotách. Jedna z hlavních výhod vyššího oddělení jest ta, že bezpečni jsou před trestem tělesným; nejvyšším trestem jim jest přeložení do oddělení nižšího, kde metla dosud straší. Jinou předností jest značný stupeň svobody, které se chovanci vyššího oddělení těší. Kdežto chovanec oddělení nižšího nesmí bez dozoru ani na dvůr vykročit, bývají chovancům oddělení vyššího svěřovány různé posylky nejen v Libni ale i v Praze. Oni jen konají službu vrátného, jen jim dovoleno jest občasné hlásiti se o dovolení k návštěvě domova, jen oni dostávají oděv sváteční a podobné. Počet chovanců ve vyšším oddělení není omezen; výhod jeho účasten může býti každý. Povýšování a sezazování děje se snesením domácí porady a ohlašuje se u přítomnosti všech chovanců i všech členů porady, k čemuž vždy připojeno bývá několik slov povzbuzujících nebo výstražných. (Dokončení.)

O školách bratří, zvláště bratří de la Sallových.

Píše František Žák.

(Pokračování.)

Žužské kongregace, které vyučováním se zabývají, jsou různé. Církevní o tom statistiku nemáme, uvádím některé podle statistiky oficiální.¹⁾

Frères des Écoles chrétiennes (bratří pobožných škol), kteří rozvinují činnost na poli školském nejvelikolepější, a o nichž níže šířeji se zmíníme.

Frères de Lamennais, dits Frères de l'Instruction chrétienne — Bratří Lamennaiovi, zvaní Bratří křesťanského vyučování.

Frères de Sion-Vaudemont, dits Frères de la Doctrine chrétienne (Bratří křesťanské nauky.)

*) Již jest ustaven. Red.

¹⁾ Annuaire d. l. J. p. 90.

- Frères du Sacré-Coeur, dits Frères de l'Instruction chrétienne.
 Frères de Saint-Gabriel, dits Frères de l'Instruction chrétienne et du Saint-Esprit. (Bratří sv. Gabriela, zvaní Bratří křesť. vyučování a Ducha sv.)
 Frères de la Société de Marie (Marianistes.) Maristé.
 Frères de Saint-Viateur, dits Frères de Saint-Jean de Lyon.
 Frères Joséphites de la congregation de Sainte-Croix — Bratří Josefisté z kongregace sv. Kříže.
 Frères de Saint-Francois-d'Assise, dits Frères agriculteurs — Bratří svatého Františka z Assisi, nazvaní Bratří rolníci.
 Frères de la Croix de Jésus — Bratří kříže Ježíšova.
 Frères de Saint-Francois-Régis — Bratří sv. Františka z Regis.
 Petits Frères de Marie — Malí Bratří Panny Marie.
 Frères de la Sainte-Famille — Bratří sv. rodiny.
 Frères du Saint-Esprit et du Saint-Coeur de Marie — Bratří Ducha sv. a srdce Panny Marie.
 Frères de Notre-Dame de l'Annonciation. — Bratří Zvěstování Panny Marie.
 Frères de Saint-Vincent de Paul — Bratří sv. Vincence z Pavla.
 Frères de Saint-Josef — Bratří sv. Josefa.
 Frères de Sainte-Croix — Bratří sv. Kříže.

Bratří de Lamennais mají ku př. dle téže statistiky ve Francii školy v 337 místech, bratří zvaní Maristes v 299 místech; budov mají ve Francii 495, v cizině 80. — Bratří sv. Gabriela mají školy v 124 místech. Frères de S. Viateur v 119, Marianistes v 85 místech. Rozumí se, že nejsou to jen školy obecné, nýbrž i školy vyšší, odborné a různé jiné.

*
*

Dokonale instruovali jsme se o školách bratří zvaných Frères des Écoles chrétiennes — Bratří pobožných škol. Zakladatelem jejich jest blahoslavený dr. Jan de La Salle. ¹⁾ Po stránce paedagogické může porovnán býti pouze s Komenským, po stránce náboženské se žádným paedagogem. Jeho působení ale není jen theorické a duchovní, jeho dílo je v jeho duchovních synech eminentně praktické a stálé trvajíc přes 200 let. Narodil se v Remeši ve Francii 30. dubna 1651., na křtu dáno mu jméno Jean-Baptiste. Rod jeho jest jména zvučného, rodiče byli dosti zámožní. Vychování jeho vážné, přísné. V jedenáctém roku vstoupil do stavu klerikálního přijav tonsuru r. 1662. (pag. 19.) Začátkem roku 1667. ve stáří 16 let obdržel jeden z 56 kanonikátů tehda nejslavnější kapitoly Remešské. První svěcení obdržel roku následujícího, ve kterémž ukončil studie filosofické s prospěchem výtečným. R. 1670. vstoupil do slavného semináře Pařížského de Saint-Sulpice, (22.) a když byl dal důkazy poslušnosti často dosti tvrdé a bezohledné, přijal 1672. subdiakonát 1677, diakonat a 1678. kněžství (34.) V semináři onom zůstal dvě leta. Již tehdaž vyznamenával se řízením svých bratří a sester, a poněvadž faru převzítí dovoleno mu nebylo, vzorným vykonáváním svého kanonikatu. Tenkráté zabývali se kap. Roland a P. Barré vychováváním mládeže, zřídivše ústav sester de l'Enfant-Jésus — Sester dětství Ježíšova. Roland zemřel a odevzdal vše de la Sallovi, žádaje ho, aby ústavu se ujal. Učinil tak a poštěstilo se mu dosáhnouti auktorisace i arcibiskupské i městské. Tak zaveden

¹⁾ Le bienheureux de La Salle par Armand Ravelet, Paris.

byl na pole, které mělo se státi jeho údělem života a nesmrtelnou slávou na věky. (36.)

První škola, kterou lze nazvati počátkem díla, jak dnes je vidíme, zřízena r. 1679. v Remeši (50.).

Abychom popisovali pokračování díla jeho, nemůže býti účelem této stati. Šlo v před zvolna za překážek, jež se zdály často býti nepřekonatelnými. De la Salle při vši své podivuhodné skromnosti překonal je všechny. Člověk musí čísti celou historii života jeho. Pak ale jest přesvědčen, že musila to býti moc vyšší, která jej vedla; člověk zásadami pouze přirozenými vedený, nikdy by nedovedl, co on vykonal. Později ovšem, když biskupové jali se všímáti díla jeho, šlo ku předu rychle. Dílu svému obětoval de la Salle vše, své jmění, své zdraví, své postavení, síly svého ducha, všecko.

Dlužno ovšem věděti, že, stav národních učitelů z různých příčin nepožíval tehdaž té vážnosti jako nyní, čímž podnik jeho nabývá ceny docela jiné, neskonale vznešené. Největší překážky bylo de la Sallovi překonati ze strany učitelů světských. Však zvítězil, zvítězil stkvěle. A co učinil, učinil ne pro třídy majetné, nýbrž přede vším *pro třídy chudé, pro lid*. Co vytrpěl, bylo veliké. Poslední čas života jeho, když dílo jeho již kvetlo nejkrásněji, ušel do zátíší a jako jeden z nejnižších bratří vedl život nejtěžšího sebezapírání, život světce. Zemřel r. 1719. ve stáří 68 let smrtí svatých.

Za blahoslaveného prohlášen r. 1887. Zmíněné dílo str. 384. dí: „Dne 10. července 1873. prohlásila sv. kongregace ritů u přítomnosti papeže Pia IX. ve veřejném sezení, že ctnosti theologické, ty nejhlavnější, jež de la Salle vykonával, byly stupně heroického.“ I když zázraky nutné byly verifikovány, vykonáno prohlášení. Svátek jeho připadá na 4. května. Zmíněnou knihu nemůžeme dosti doporučovati. V našich bojích za křesťanskou školu měla by býti čtena a veřejnosti naší z díla a života toho muže častěji vzpomínky podávány. Jsou tak krásné a tak poučné.¹⁾

Význam de La Sallův líčí duchaplný jeho životopisec slovy nadšenými, které uvádíme ve volném překladu. Dí v předmluvě:²⁾

„Nelze mluvit o národním vyučování, aniž by se duchu neobjevilo jméno blahoslavencovo. Jestliž on jako Krištof Kolumbus objevitel nového světa. On jest to, jemuž přináležejí čest, že našel ve ztracených pouštích naší společnosti celé třídy, žijící v nevědomosti, divochy v jistém smyslu, jež bylo třeba přivést ku světlu. Ovšem byly již školy před ním, a i nyní jsou školy, kterých on nezaložil. Přece však jest on *světlym bodem* v dějinách národního vyučování. Jej vyvolil Bůh, aby na budově své církve přistavěl stranu novou. Před ním nenalezáme leč dělníky horlivé, avšak pracují bez sjednocení a zachraňují jednotlivé duše od nevědomosti, nikoliv však celé vrstvy. Ti, již přicházejí po něm, od něj přijali ideje, jeho následovali plánu. Všecky *národní školy, jež dnes pokrývají Evropu, jsou kopije typu, jež vytvořil on, a co dobrého jest v našich zákonech, není než nedokonalé napodobení jeho pravidel. On první shromažďuje kolem sebe učitele. Je nejdříve podrobuje jiné škole, škole evangelické dokonalosti. Žádá na nich, aby zřekli se svého jména, své rodiny, jmění, ano i svobody, aby tím plněji mohli vě-*

¹⁾ Zde můžeme sdělit, že kniha o Janu Křt. de La Sallovi v řeči české je už bez mála k tisku připravena. Red.

²⁾ L. b. de La Salle p. 5. s.

novati se mládeži. Ale než tyto zásady předpisuje, sám je dříve praktikuje. Opouští čestná postavení světa, k nimž jej volaly rod a duševní nadání, aby vstoupil ve službu církve. V církvi samé utíká před důstojnostmi, jež se mu nabízejí, a volí povolání opovržené. Napřed kanovníkem Remešským, stává se nízkým obecným učitelem a stává se náčelníkem rodiny, jež dítek čítá již počet nesčíslný a po celém světě již rozprostírá svá mocná ramena.

On prvním byl, jenž vytvořil vědu elementární paedagogiky. On vynášel její užívání a formuloval její pravidla. Učinil se zákonodárcem toho národa malých, majícího všecky lidské vášně, avšak málo klidné rozumové úvahy. On spojil krásným poměrem zbožnost a vědu, moudrost a sílu, odměny a tresty, on vzdělal ústavu tak dokonalou, že trvá dvě stě let, aniž by nalezla významnější opravy. On našel prostředky, jimiž lze dáti vníknouti zárodkům vzdělání do duší nejméně chápavých; on vynášel a učil umění nejtěžšímu, krotiti charaktery nejtvrďší a tvořiti z nich srdce nejměkší.

On první píše pro děti, jež neznají dosud ničeho. On doktor, učený theolog, součastník Bossuetův a Fénelonův, neopovrhá psáti a korigovati abecedy, katechismy, rukověti křesťanské zvedenosti, knihy nejmenší a nejnižší, ve skutečnosti však knihy, které čítají vydání na sta, čtenářů na miliony a jež vykonávají vliv na veškerou civilisaci velice značný.

On první činí základem vyučování *jazyk národní* a přispívá tím i nemálo k jeho rozšíření. Zakazuje žákům svým studium latiny, váže je na vždy ku školám nízkým, a brání, aby nezměnily se v učitele škol středních, jen aby národ nezůstal bez vyučování. *Tak jest zakladatelem, pravdivým zakladatelem národního vyučování, jež dnes tak se velebí.* A zároveň jest i jeho organisátorem. Většina zákonů, jež ho řídí, vypůjčena byla z jeho pojmání a jeho pravidel. On je v duchu stvořil, on je uváděl v život a je zkoušel, a ony rozvinuly se pak podle potřeb doby a podle intelligence součastníků jeho, již duchem ho nedostihovali.

Konečně on prvním jest, který nejen zakládá školy, ale i vyučující sbor křesťanských učitelů, noviciatů, jež by je vychovávaly, auktoritu, jež by je vedla, asyly, jež by je přijaly, až síly jejich jsou vyčerpány a pracovati jim nedají více. K těmto hlavním institucím přidává pensionáty pro děti, jež rodiče sami nemohou opatrovati, domy-polepšovny pro děti zkažené, školy nedělní pro děti z dílen, semináře učitelů světských, typy nynějších učitelských ústavů, krátce, z jeho rukou vyšla pravá „Université primaire“, uplná, předcházející nynější o 200 let a jí dokonalejší.

A nejen dal školy Francii, ale žáci jeho dali je světu celému, a tak církvi připadá čest, na niž je hrdým každý národ křesťanský.

Takový jest muž, jehož dějiny píšeme.

Jeho velebná a milá postava ukázala se na konci 17. století. On mu vévodí skutky svými v očích církve většími, než jsou činy Bossuetovy, trvanlivější v očích lidí nežli vítězství Ludvíka XIV. Skutky jeho otevírají století 18., jež bez něho a jeho duchovních synů, bylo by bývalo jistě chudší na dobro a pravdu. Jeho školy byly jako hromosvody, které společnost francouzskou uchránily zkázy úplné. On nás zachoval, i jest to naší povinností, abychom mu vydali svůj nejvřelejší a nejhlubší dík.“

Tak napsal o de La Sallovi a dílu jeho Francouz Armand Ravelet v objemném a důkladném díle, které vyšlo již mimo mnoh jiné životopisy jeho, v pátém vydání

(Pokračování.)

DROBNOSTI.

Nejpřednější strážcové idealů.
Pod tím záhlavím přinesly „Učit. Noviny“ (čís. 10. ze dne 9. března 1893.) pozoruhodný článek, z něhož vyjímáme aspoň toto: „Člověku vrozená snaha po idealu probouzela se teprve rozmnožováním a vývojem člověčenstva, obracejíc stále mocnější zřetel ke trojitosti, již zavírají p r a v d a, d o b r o a k r á s n o. Od pradávných dob až po naše časy nad jiné povznesení heroové ducha působili pro tuto trojitost . . . Věk náš vykázati se může jen skrovným hloučkem idealistů, který nad to úmrtím stále se zmenšuje, kdežto mladý i čerstvý dorost jest velmi sporý . . . V chudásku vzniká potom ideal na „rovnost“ jmění . . . Ti však, kdož slynou bohatstvím nebo mocí a vlivem, dychtí, až na malé výjimky, po radovánkách tohoto života . Platilo-li druhy heslo: „Vědění je moc“, má dnes vrch zásada: „Bohatství je moc“. Kolem zlatého telete tančí dnes skoro veškeré lidstvo (každý volá: peníze!) — Zkoumejme, v jaké míře idealy pravdy, dobra a krásna v době nynější ku svému uskutečnění se přiblížily. Můžeme říci, že v našem století jest pravda veřejnou a nikoli jen obrazem, zastřeným závojem? Zdá se nám skoro, jako bychom se pravdy nyní více vzdalovali nežli kdy jindy . . . Zakořenila-li se idea čistého křesťanství tou měrou v jednotlivci, rodinách, obcích, státech a národech, že příkázání o lásce k bližnímu ode všech radostně se zachovává? Čtete jen soudní akta a poznáte, jak málo příkázání toho se dbá. Čtete v denních listech zprávy o krádežích, podvodech, smilstvu, vraždách, loupežích a příznáte, že svět ještě daleko jest od idealu d o b r a . . . Jest zřejmo, že s duševním pokrokem, přibýváním kultury a vzděláním vůbec také zlo se stalo genialnějším. Tak velkolepé a opravdově podivuhodným způsobem založené zločiny, jež pečeť zlých geniů na sobě nesou, ještě žádná doba v takovém množství nezrodila jako nynější. Jaké množství vědění a talentu dnešního dne se obětuje k účelům — špatným . . . Také v uměních jsme se od idealu vzdálili; v malbě i sochařství, v literatuře i hudbě cítíme ledový nádech realismu . . . Kolik asi divadelních kusů sehraje se v naší době, v nichž by vanul duch pravé lásky, přátelství a obětavosti pro nejvyšší

idealy člověčenstva? Kolik kusů vídáme do roka, jež skrz na skrz dvojsmyslnými řečmi jsou protkány, a kde nevěra slaví orgie. Takové věci jsou prý moderní a — táhnou. — Vezměte lidstvu idealy pravdy, dobra a krásna, a připravili jste je o jeho důstojnost. Svět plný egoistů je smutný svět, byť s úzkostlivostí dbal jistých společenských způsobů a mravů. Naskytá se nyní otázka, kdož by nejlépe se hodil za strážce idealů. Za zachovatele a podporovatele idealismu především jsou oni vyhlídnuti, kteří svým povoláním vliv mají na lidstvo, jichž slova u lidu něco platí, již ustanoveni jsou jako rádci a vůdcové a to především jsou kněží a učitelé. Stav kněžský po staletí sám ve smyslu tom působil, posílaje šíritele víry a mravů do všech končin světa. Avšak od té doby, co školy klášterní školám obecným ustoupily, a ještě více pak, co obezřelé vlády důležitost školy uznavše, učitelé aspoň do jakés míry přiměřené postavení společenské přičky, připadla také učitelé část vznešeného poslání, tak že nyní kněz i učitel v blahověstné výpravě navzájem se podporují. Úkolem naším jest, děti tak vychovati, by z nich byli mravně dobří lidé, již by jako občané svému povolání důstojně zadost činili. Toho dosáhneme, když v dětech vypěstujeme lásku pro pravdu, když je vedeme k d o b r é m u, když je nabádáme ku poznávání k r á s n a. — Když pak byl vyložil pisatel článku (Mik. Benda) jakým způsobem třeba jest děti vychovávat pro pravdu, dobro a krásno, zakončuje takto: „Aby však snaha taková byla korunována výsledkem, buďme sami žitím svým lidu vůdčí hvězdou, buďme sami muži pravdy v řečích i skutcích. A kdyby se někdy zdálo, že nemožno nám ve smutných našich hmotných poměrech, odstrčení a příkoří býti idealisty a jimi zůstatí, musíme jimi přece býti pro mládež samu. — Okamžitě vlastní roztrpčení, zakoušené bezpráví nesmí nás svěsti s cesty idealů. Bez idealů dorůstající pokolení neslouží nikdy věrně Bohu, vlasti ani králi, a národ bez idealů nestane se nikdy velkým a šťastným.“ — Za tento projev jsme „Učit. Novinám“ opravdu vděční a neváháme veřejně tak osvědčiti, by zřejmo bylo, že by shoda mezi učitelé a mezi kněžími při obapolné

dobré vůli dala se docílit poměrně snadno, kdyby nebylo někoho třetího, jemuž by shoda těchto dvou faktorů velice byla nepohodlnou a jenž jí tudíž všemožně hledí překážet, bohužel dosud s úspěchem.

Red.

K emancipaci žen. Dr. Jules Rochard vypočítává v závažném díle svém „L'Education de nos filles“ (výchova našich dcer) různá zaměstnání, jakýmž se může věnovat žena s větším či menším prospěchem. Pak ale praví: Zakázána však jsou ženě buď pro její pohlaví nebo pro její tělesnou konstituci vůbec všechna zaměstnání, kteráž buď vyžadují veliké námahy tělesné nebo spojena jsou s vážným nebezpečím; jelikož však bezpečnost a nejhlavnější zájmy země nutně spojeny jsou s vykonáváním obtížných a nebezpečných prací a zaměstnání, musejí ženy, proto že tyto práce konat nemohou, vyloučeny býti rovněž i ze všech úřadů, jež se k pracím těmto nutně vztahují. Sem patří na př. vykonávání moci politické, soudcovské a působení ve sborech zákonodárných. Zde nemůže míti žena rovného práva s mužem, proto že povinnosti a práce jejich nejsou rovny. Ženy nesmějí rozhodovati o míru a válce, proto že nebojují se zbraní v ruce proti nepříteli; ženy nesmějí bráti podílů na zákonodárství, jež se týká plavby na moři a kolonií, proto že nekonají ani služby námořnické, aniž jaké služby v horkých krajinách, kdež jest člověku stále zápasit s různými nemocemi. Nemají ženy k podobným zaměstnáním ani potřebné zručnosti; neměly by tudíž ve svém vlastním prospěchu osobovat si přednosti a práva, jichž ani nemohou s prospěchem vykonávat.

Výchova dívek. „Výchova, jakou dávají mnozí dívkám, dělá z nich spíše dobré záletnice než dobré matky. Jistá výchova dívek, zvláště zámožných, jest pokusem. Školy (ústavy) dívčí, nejsou-li dobře řízeny, jsou semenišťem serajlů, peripatetickými haremy. Pro dívky by se hodily lépe školy soukromé, nežli školy veřejné.“ (Niccolò Tommaséo, Sull'educazione p. 31.)

Největší svátost. Nedávno učinil „L'Univers“ otázku, kteráže jest ve Francii největší svátost, již dlužno prokazovati ictu nejhlubší, naprostou, jejíž zneuctění

nebo zneuznání se však tresce hned a nemilosrdně? Není to ani křest, nebo ve Francii lze svobodně žíti i beze křtu; není to manželství, nebo státní konkubinát má stejné právo s manželstvím církevním, ano větší ještě. Tedy která? Odpovídá: státní beznáboženská škola. Jeden nešťastný starosta obce měl osudný nápad, že v jistém shromáždění bouřil proti nepřátelům státní školy, řka: „Jsou i tací, kteří osmělují se tvrditi, že zločinů přibývá od té doby, co trvá škola státní.“ Byl ihned obžalován a sesazen. Učiněnoť na něj oznámení, že prý řekl: „Státní škola nevychovává než zloděje a vrahy.“ Bylo sice svědky dokázáno, že slov těch neřekl, ale sesazen zůstal přec. Jak jest to možné, tážeš se, vždyť slova jeho, jež skutečně pronesl, byla namířena proti nepřátelům školy státní? To tak! Již to bylo zločinem, že vůbec mohl nějaký nepřiznivý soud pronésti. Škola státní jest tak dobrá, že pouhé upozornění na výtky, které nepřátelé jí činí, jest zločinem, který nesmí zůstat bez trestu. Poněvadž by ale slova jím pronesená ku sesazení nestačila, dovolili si je liberální jeho přátelé poněkud změnit. To ovšem liberalům nejen jest dovoleno, ale to jest naprosto chvalitebné, dobré a liberální. Ž.

Církevní školy. Dnes nalézá se v diecési pařížské 183 křesťanských škol svobodných. Žádné z nich nenedostává se žactva, ale místnosti nemohou pojeti těch, kteří by je chtěli navštěvovati. Navštěvujeť je 76.000 dítek, o celý tisíc více než loni. Paříž tedy přece jen není laická, ač na navštěvovatele podobný dojem činí; křesťanství se pouze skrývá jako kdysi v pohanském Babyloně, v Římě. Ž.

Jak jedná liberální ministr. Charles Dupuy, nynější ministr vyučování ve Francii, poslal na adresu učitelů státních tyto dny oběžník, ve kterém je vyzývá dosti zřejmá, aby sloužili vládě při nastávajících volbách. Jako výklad k tomu udávají listy francouzské výroky inspektora Lavoipière-a: „Učitelové jsou funkcionáři státními; budou tedy činiti vládní politiku, — le cléricalisme, voilà l'ennemi — klerikalismus, tenť náš nepřítel! — Skoro týž den bránil se ve sněmovně týž ministr, prohlašuje, že učitelové do politiky míchat se nemají. Co je pravda? Ž.

LITERATURA.

Duchovenstvo při katechetické literatuře.

V loni jsme podali příklad v tomto listě (VII. č. 16.), jakou snahu ukázal P. Krystian Fryček v „Písniích a průpovědích“, a tu chceme opět poukázat na jiné veliké dílo v témže oboru, nyní již valně zapomenuté při jiných pramenech a pomůčkách vyučovacích. Jest to „Náboženství ve výkladech a rozmlouváních podle uvedení v císařských královských zemích předepsaného katechismusu, ve čtyřiceti cvičeníh a čtyřech opakováníh rozdělené, cvičně vypracované a s trojí biblickomravnou závirkou zaopatřené, k obzvláštnímu užívání pánů katechetů školních, kostelních a domovníh“. Dílo to upravil Filip Neděle, převor řádu sv. Augustina, doktor bohomluvecký atd. V Brně u Jana J. Gastla r., 1825.

Po ruce máme tohoto díla jenom třetí a čtvrtý díl ve (druhém vydání), o svátostech a křesťanské spravedlnosti jednající a dle toho lze si učiniti představu o díle celém. Obsahuje díl každý na 200 str. — celé dílo tedy nejméně čtyřikráte tolik. (Dva poslední díly 458 str.) Tedy již objemem jest to dílo veliké a jistě mnoho práce dalo spisovateli, uvážíme-li, že jest na svoji dobu — počátek devatenáctého věku — co do mluvy plyně psáno, jadrného slohu, poučných frází. Pisatel jistě bylo zápasiti s obtížemi mnohými zvláště ve volbě správných výrazů. Než dílo to má i cenu vniterní a to nyní nejenom jako starožitnosť, ale jako posud výborná pomůcka k vyučování sv. náboženství ve škole.

Pro zajímavost a spolu výborné sestavení stůj zde pořádek a postup výkladu katechismu. Nejprve jest dána „otázka“ jako these na př.: „Kolikráť jest lítost nadpřirozená?“ Následuje „obsah“, vlastně krátká odpověď: „O dokonalé a nedokonalé lítosti.“ Výklad této otázky jest na třech stranách. Pak jest „rozmlouvání“ vlastně dlouhá řada otázek pro žáky. Zde

jih jest přes šedesát v osmi odděleních, což jest důkazem důkladného probírání. Na konec téměř každého odstavce jest tak zvaná „závirka“, kde se předmět na příkladech z Písma sv. ukazuje. Děj jest pro mládež schválně upraven. Zde jsou závirky tři 1. „Antioch želel z bázně časných trestů hříchů svých a neobdržel milosti“. 2. Petr byl milostným vzezřením Ježíše k lítosti pohnut — a 3. „Lítost musí ze srdce a pro Boha vzbuzena býti“. (Dle citátu z Písma sv.)

Z této ukázky viděti, jak jest každá částka důkladně probrána. Otázek položeno mnohem více než v „Podrobné osnově“ a zvláště pěkné jsou „závirky“.

K osmeru blahoslavenství po důkladném výkladě podány otázky na šesti stranách a závirky: „David v mírnosti odpustil králi Saulovi, který jemu požeňnal“, „Pavel snáší pronásledování pro spravedlnost a umírá“, a „Následování Krista jest hlavní povinností křesťanstva“.

A tak i jiné částky důkladně jsou probrány, doloženy a otázkami opatřeny pro katechetu, by do paměti mládeže věc vpravil nebo způsobem heuristickým jí se doptal.

Ačkoliv nyní máme v české literatuře jiné výklady katechismu, ačkoliv i otázky jsou sestaveny, biblická dějprava mravními doložkami opatřena a mnoho jiných existuje pomůcek a knih přípravných, přece i toto „Náboženství“ platnou službu konati bude katechetům. Jest však kniha tato též důkazem pilnosti, jakou kněžstvo v úradě a literatuře katechetické jevílo, jest vzácnou památkou staršího písemnictví českého a podkladem k pracím v tomto předůležitém oboru. Než toto dílo ani nepotřebuje moderního roucha slohového, čte se pěkně a jednotlivých článků lze hned užiti. Bude asi již v málo exemplářích a z těch ještě menší díl v rukou povolaných. Dokazuje, že duchovenstvo jako pracovalo při literatuře vůbec, tak i katechetickou záhy podporovalo a vzdělávalo.

Alois Dostál.

Oznámení.

Družstvo „Vlast“ stěhuje se 13. května t. r. do Prahy, i bylo by žádoucí, aby každý, kdo si chce koupiti starší ročníky „Vlasti“, „Vychovatele“ a „Děl. Novin“, brožirované vědecké přílohy, nebo různé naše brožury, aby to laskavě učinil do 1. května

t. r., čímž by nám stěhování usnadnil. Kdo nemá peněz, počká se mu, a žádá se od něho pouze tolik, aby do konce tohoto správního roku, t. j. do 30. září 1893., buď celý obnos aneb aspoň polovici splatil. Za tou příčinou uvádíme zde ceny našich časopisů, s tím podotknutím, že administrace „Vlasti“ ve zvláštních případech, hlavně při hromadném zakoupení a především při hotovém zaplacení — mimo I. roč. „Vlasti“ — na ceně sleví. Stane-li se kdo zakl. členem družstva, dostane zdarma: VI. roč. „Vychovatele“, obě vědecké přílohy „Historický sborník“ a v snížené ceně „Almanach družstva“ a v poloviční ceně — za 80 kr. — I. roč. „Děl. Novin“.

Na „**VLASTĚ**“, roč IX., předplácí se poštou: Ročně 4 zl., půlletně 2 zl., čtvrtletně 1 zl. Členové družstva předplácejí: a) údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 5 zl. během 5 let celkem 50 zl.) ročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr., čtvrtletně 75 kr.: b) členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 3 zl.) ročně 3 zl. 20 kr., půlletně 1 zl. 60 kr., čtvrtletně 80 kr.: c) členové činní (kteří se více do spolku nepřijímají) ročně 3 zl. 40 kr., půlletně 1 zl. 70 kr., čtvrtletně 85. kr. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelové a podučitelky mají „Vlast“ ročně za 3 zl. Do krajin německých stojí „Vlast“ o 50 kr., do ostatních mimorakouských zemí o 1 zl. více. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých 10 jedenáctý exem. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25% a „Vlast“ se jim dodává toliko za hotové. — Ročníky V. VI., VII. a VIII. prodávají se à 4 zl. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 2 zl. 50 kr.; pro studující, alumny a kleriky à 2 zl. Ročník I. prodává se za 3 zl. 50 kr. a platí-li se hned za 3 zl. Družstvo „Vlast“ prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. roč. à 30 kr. Jednotlivá čísla V., VI., VII. VIII. a IX. ročníků prodávají se po 40 kr.

„**VYCHOVATEL**“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci v Žižkově u Prahy č. 505. celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr., Do krajin německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10% a sběratel dostane na 10 ex. jedenáctý zdarma. VI. roč. „Vychovatele“ stojí 2 zl., VII. 3 zl.

„**DĚLNICKÉ NOVINY**“ vycházejí vždy dne 1. a 16. každého měsíce. Předplácí se s poštovní zásilkou: Pro Rakousko-Uhersko celoročně 1 zl. 60 kr., půlletně 80 kr. a čtvrtletně 40 kr., r. č. Pro německé země, Bosnu a Hercegovinu ročně 2 zl. do Ameriky a ostatních zemí ročně 2 zl. 60 kr. r. č. Jednotlivé číslo prodává se za 6 kr. Na pět exemplářů dává se šestý zdarma.

Knihy a brožury družstvem „Vlast“ vydané:

Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře.

Podává *Fr. Filip Konečný*, Ord. Praed.

Tato důležitá a důkladná kniha vyšla nákladem družstva „Vlast“, v Žižkově u Prahy čís. 505. a stojí 1 zl. 50 kr., pro činné a přispívající členy družstva 1 zl.

Náboženské a mravní vychování a vyučování na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství

konaný v Praze dne 6. srpna 1891.

(Resoluce a řeči.) Kriticky probírá *Fr. Pohunek*, red. „Vychovatele“. (Otisk z „Vychovatele“.) Cena 30 kr., hotově v administraci „Vlasti“ objednaná stojí pouze 10 kr. Prosíme, aby tento důkladný spis co nejvíce byl rozšířen.

Všecky objednávky těchto časopisů, knih a brožur vyřizuje administrace „Vlasti“, v Žižkově u Prahy č. 505.

OBSAH: Pravda — pravdocit. Jos. Moudrý. — Pražská vychovatelna v Libni roku 1888—1891. Napsal Miloslav Kamenář. — O školách bratří, zvláště bratří de la Sallových. Píše František Žák. (Pokračování). — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajin německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupecům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klérkům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý sdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Žižkově u Prahy č. 505. Tam budíť sasláno předplatné; tamtéž budtež adressovány i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však saslány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Pravda — pravdocit.

Jos. Moudrý.

(Dokončení.)

Při domáhání se pravd přirozených pracuje tedy hlavně rozum lidský, rozum bytosti časné, podléhající rozličným změnám a protož jest omylu schopný a omylu podrobený. Aby tedy zdárně souditi mohl, co pravda jest a co klam, „jest mu potřeba pomoci rozumu vyššího, jenž nepodléhá ani změnám ani omylům, a tenť jest jedině rozum Boží,“ jenž jeví se co nejdokonalejší v pravdách nadpřirozených. Pravda nadpřirozená, co druhá část pravdy, povýšena jest nad rozum lidský, „převyšuje ho, nemůže ji popírati ani vlastní silou měřiti, nýbrž celou a pokornou věrou ji přijati, jí si nejvýše vážiti, jí sloužiti a jí se co možno přiblížiti.“ „Neuvěříte-li, neurozumiete. A dosti divné jest, že se nechce některým věřiti tomu, čehož smyslem svým nemohú dojiti.“ (Tóma Štítný.)

„Skrýš ta však tě nerozpácej,
abrž, kudy přál Tvorec,
jasným pod nebem roztácej
zdravých smyslů praporec.“ (Čelakovský.)

V pravdách nadpřirozených jeví se Bůh lidstvu jako bytosť nejdokonalejší a nemůže tedy smrtelný člověk stavěti rozum svůj na roveň rozumu Božímu. „Z rozumu Božího čerpá pak víra a protož světlu víry nutné jest podřízení rozumu našeho. Shledám-li tedy, že některý můj poznatek odporuje víře na neomylné pravdě Boží založené, dlužno mi jej právě proto považovati nesprávným, jelikož očividno, že z jednoho a téhož zdroje pravda a klam býti nemohou. Nezbude mi tedy než do nového zkoumání se dáti, bych poznal, kde jsem chybil a poznav, opravil.

Toť jedině cesta, která vede ku opravdové osvětě a kterouž Tomáš ze Štítného považuje za druhou cestu k poznání Boha. „A tiem (prosvěcením = osvícením) bude podobnější člověk k těm andělóm z nejvyššie jerarchie z druhého kuóru, čímž móż lépe znáti pravdu, jsa prosvěcen v rozumu. A protož ktož chce býti prosvěcen, má se obrátiti ku poprsleku rozumnosti; a ten poprslek, když jde od pravého slunce (víry), jest upřiemý, světlý a horký: upřiemý, nejda oklikem; světlý, odhoně temnosť; a horký, člověka, který se v něm obracie,

v Boží milosti zahřívaje. Neb jest také poprslek jiný, ale neupříemý, ani horký horkostí tú, jež život dává, ani tak světlý: toj' múdrost' tohoto světa. Kak ta múdrost' jde oklikem, ale ne upříemo, toj' viděti, že mudrci tohoto světa proto mnoho hromaždíe, aby vzácní byli; a proto chtěie býti vzácní, aby mnoho nahromaždili, proto stojie po rozkoši, aby tociš, hovějíc sobě, tiem déle mohli živi býti; . . . kakť nenie horký horkostí tú, jež dává život, toj' viděti, že tiem poprslkem nerozněcijí se u milosti Boží, ale stydnú. A kakť jest temný, sám znamenaj, že nejednú člověk nesnadně potom stojí, ješto zlé jeho bude i podlé světa. Protož řku: ktož chce býti prosvěcen, ten obrať se ku poprslku rozumnosti, ne světské múdrosti, **ale ježť upříemo vede, jasně svítí a k Božimu rozněcije milování, toj' k múdrosti pravé, aby, což poznáš, ežť jest od Boha dobrého přišlo, byl toho vděčen, a od toho před se dále žádal přijíti k Bohu.**"

Pravda, která má objasniti, zalíbíti se a pohnouti, má v zápětí radost, již máme z odkrytí pravdy, z rozmnožení svých jistých vědomostí a rozšíření duševního obzoru.

„Kam vkročí noha tvá,
noc prchá tmavokřídla,“

a

„Kdo ze tvé pije číše,
ten bludné nezapadne žití ve mrákotě,
neb tys mu pochodní, jež vede cestou k slávě,
a v jejím svitu stoupá stále výš a výše.“ (F. Místecký.)

Uznával jsem za nutné tyto řádky předeslati z příčin rozličných. Náš život společenský již na mnoze vyhání ze středu svého pravdu a říká se: jen hlupák mluví pravdu. Takto tituluje člověka pravdomluvného ovšem jen charakter podlý, licoměrník, jenž ani pravdy ani její účinky a nutnosti nepoznal. Mám však na zřeteli hlavně školu. Jak by vyhlíželo učení a vychování vůbec, a zdali by vůbec existovati mohlo, kdyby děti nevěděly jistojistě, že co se jim ve škole podává, jest jediné pravda! Vždyť i to dítě malého rozumku *tuší* pravdu a kdyby poznalo, že něco jest lež, klam, ví, že to nemá ceny a řekne o tom jako o nepatrné, bezcenné věci, kterou zná: Co je do toho! „Pravda je pevným základem veškerého vychování mravního“ (K. Raumer); na pravdě ve škole stavěti máme, neboť v pravdě mají veškeré ctnosti základ. Co jest pobožnost bez pravdy? — Pobožnůstkářství! Co poslušnost bez pravdy? — Otroctví! Co slušnost neb zdvořilost? — Licoměrnictví! A tak veškeré ctnosti — nezakládají-li se na pravdě, jeví se pod rouškou snad dosti pěknou zcela jinak.

Naše věda, ať kterýkoli odbor, kteráž domáhá se poznatků v základě zásad na mnoze pravdě odporujících, jest plna domněnek, podmínek, vytáček — zkrátka nejistoty. Poznatky tyto nejsou omezeny pouze na úzký kruh odborníků, rozšířeny jsou mezi vzdělanci vůbec a působí mnohdy u laika velmi zhoubně, neboť si je každý dle rozumu svého přizpůsobuje. Není i nejisté, že i ve školách měšťanských ba i obecných nalézají místa a účinek na duši dětskou jest ten — jako na tělo nůž. Skutečný učitel, který jest si vědom své povinnosti a zodpovědnosti jednou před Bohem, opatrně musí vybrati pravdu, která je se zákonem Božím shodna. Vzpomeňme si jen na příslušný § ze zákona z r. 1869, že účelem škol je dívky *vychovávatí*, by se z nich stali hodní lidé a občané, nikoli však „naučné slovníky“, které po krátkém čase svou cenu tratí.

Takové pak nepotvrzené výpovědi, které jsou v odporu s vírou, tuto viklají, ba vypuzují, člověka o náboženství připravují a jej snižují, — nechť nevypustí učitel z úst svých ani ve škole aniž kde jinde. Při každé takové příležitosti vzpomínám na slova bývalého svého katechety, jenž říkával: Chce-li kdo oslovi říci „pane bratře“, já mu to nezávidím, já si to ale říci nedám.

Těm pak, kterýmž vůdčí hvězdou ve škole jest heslo: „Osvětou k svobodě“, dovolím si přidati ještě: „Pravdou ku osvětě“, tak, aby heslo naše znělo:

Pravdou ku osvětě,
osvětou k svobodě.

Člověk poznává pravdu dříve, než ji zkoumal a ohledával; dítě dříve pravdu tuší, než mu napadne ptáti se „proč“? a než jeho rozum jest tak dospělý, aby mu mohl řadou důvodů říci „proto“. Takovéto temné poznávání, které nemůže hned důkazy doložiti, — tušení — zjednáva „pravdocit“, o němž jsem kdesi četl, že jest druhým strážným andělem každého dítěte; chrání víru, která nás sjednocuje s Bohem, — chrání věrnost, která nás spojuje s lidmi. Tímto strážným andělem obdařil dítěte Bůh, aby nalezlo zalíbení v pravdě a nenávidělo lež. Cit tento také se stupňuje a to v poměru, v jakém na jevo vystupuje patrnost lži. Čím je lež patrnější, makavější, tím i vyšší cit pro pravdu. Neplatí zde ale výrok Rousseauův, že jest dítěte veskrze od přírody dobré, ani Lutherův, „že totiž jest pravý špalek“, nýbrž, jak naše náboženství učí, není ani veskrze dobré ani zlé. „V duši jeho jsou i mimo působení milosti Boží dobré vlohy a dobrá vůle, ale zlou žádostivostí nakažené a zeslabené.“ Na pěstounech pak jest, aby tyto dobré mohutnosti duše nejen probouzeli, ale i pěstovali. Tak jest i s pravdocitem; špatným vedením, zanedbáním cit ten otupí tak, že teprve velikou lež poznává. Při dobrém pak vedení a pěstování rozumu, přibývá pravdocitu jasnosti a síly, roste zalíbení v pravdě, jí veřejné vyznávání a zastání i tehdy, když by tím i škoda vzešla; pak jest přesvědčení naše pevné a nedá se ničím zviklati.

Lidé pravdou vychovaní skutečně pak ani nedovedou někoho oklamati — přelhatí, bojíce se, že snad ten člověk, s kterým mluví, ví, že mu do očí lhají; ano i známky na obličejí prozrazují, že člověk lže, nejsou tomu uvyklí: začervená se, sklopí oči.

Zde, jako vůbec při celém vychování, působí v dítě rozmanité okolí, ale nejvíce okolí nejbližší; to jsou osoby, s kterými nejčastěji ve styk přichází. „Chce-li kdo dítětem pravdu pochopitelnou učiniti, dle které jim jednati jest, nezapomínej, koho před sebou máš, nikoli hotové lidi, toliko tvory, kteří teprv lidmi se stávají, jichž rozum jest maličký. Všecka dlouhá napomínání, všecky abstraktní zásady, které jen rozumem chápati lze, jsou tu bez účinku, nebo děti z toho ničemu nerozumějí. Dětky však mají pud napodobování, který ochotnými je činí napodobovati vše, co se jim líbí na jiných lidech; pročež nutno jest přednáseti v povídkách (nutněji však *příkladem*) vzory, ku kterým jich pobádati chceme a je tak živě líčiti, aby se děti domnívaly, že je *před sebou vidí* a tak vhodně, aby se samy rozhodly tak jednati.“ Víme, že prvé dojmy jsou nejmocnější a těch nabývá dítě v rodině a proto vedte zvláště rodiče, děti svoje od prvého dechnutí ku pravdě a neučte jich lháti. Již v nejuťlejším věku učí přemnohé matky dítě lháti,

snad ale nevědomky. Dítě vidí u matky nůž, zalíbí se mu, chce ho mít. Matka však ho uschová a řekne: Bubák vzal. Dítě smyslové neklamou; žádného bubáka nevidělo a také si ihned tuto vytáčku pamatuje. Jindy uvidí matka nějakou škodlivou věc u něho a chce jí. Dítě se také hned vymluví a řekne: Bubák vzal. Nečiní tedy taková matka dobře, nýbrž má dítěti po způsobu dětském říci: „Řízneš se — bolí“ atd. Přejde za dvěře žebřák, prosí o kousek chleba. Otec, jenž právě sedí za stolem a krájí si chléb, řekne dítěti: „Jdi, řekni mu, že nemáme žádný“, ač dítě snad běží se skývou v ruce. Rodičové buďte především pravdomluvní a neučte takovýmito, tisícerými příklady, děti své lháti. Dále pak, chceš-li dítěti něco slíbiti, slib mu to, co mu skutečně můžeš dáti, neb učiniti a také to učini, ať nepozná lichost neb nemožnost slibů a na to příležitostně nehřeší. — Někdy pak slycháme, zvláště malé děti, vypravovati příběhy s takovou živostí a jistotou, jako by děj před sebou jasně viděly. „Malé dítě nechápe mnohých věcí a utvoří si tudíž často nepravou představu, tato pak splyne s představami jinými, k tomu přidá živá obrazivost mnohé přívěsky a — nepravda je hotova.“ Takovéto líčení, ač pravda není, nemůžeme pokládati za úmyslnou lež a snad dítě za to trestati. Právě nyní jest na pěstounech, aby dítě ihned přesvědčili o klamu a možno-li ihned pravdu pověděli, aby ji dítě poznalo. Jindy dítě, když se mu cosi podobného na mysl vloudí, samo si vzpomene, že to není pravda. Zde tedy buď horliv ve hledání pravdy a možno-li, o ní se i přesvědč. Zvláště pak matky, jichž povaha spíše ku cítění pravdy než k rozumování se nese, měly by toho pamětlivly býti. tím se říditi a nebudou pak i školy tak často a takou měrou zásobovány rafinovanými lháři.

Při vyučování pak na zřeteli mějme zásadu: „*Veškeró vyučování pomáhej ku docílení záliby ve pravdě.*“ K tomu třeba jest, aby dítě *skutečnou* pravdu poznalo. Každá představa nově utvořená, nechť se docela shoduje s věcí, kterou představovati má. Toho docílíme, když se utvoří představy *jasné*, takové totiž, jimiž lze předmět představy jedné od jiné rozeznati a to v celku i v části. Obraz předmětu buď v duši dětské tak živý, jakoby před očima zřejmý byl. Pojmy pak, nechť udávají podstatné znaky a to skutečné v míře takové, kolik potřeba ku rozeznání od pojmu jiného.

Tam kde nutné jest i podání důvodů, hled, abys skutečně odůvodnil, co odůvodniti máš. A to se stane, užijeme-li důvodů ze života dětského (pokud to možno) řečí prostou, dětskou, by jim porozuměno bylo, a nechť i vydatně působí. Mnohé předměty však do školy přinést nelze, a tu nemůžeme řádný názor vpraviti, leč přivedeme-li děti ku předmětu samotnému. Také se nesrovnává s pravdou — s pravdivostí přetvářka a ta se nejvíce jeví při citech vynucených. Vzbuditi v dítěti ten který cit pravý, vyžaduje zvláště výborného taktu paedagogického, což se vždy nepovede a při takovéto příležitosti svedeno je dítě k přetvářce. Zde lépe jest poukázání na dobu, v které byla duše citem tím opanována. Uvádějme za příklad neohrožené ctitele pravdy, na něž církve katolická velmi jest bohatá; z příkladů pak těch možno abstrahovati vše, čeho ku probuzení pravdocitu jest třeba. Při realiích podávejme pouze osvědčené a vůbec uznané pravdy, chráníce se všech domněnek a záhad nerozřešených, neboť jimi namnoze uškodili bychom dětem, připravivše je o pravdu jistou, když by domněnkám těm uvěřily, uškodili bychom i sobě na věrohodnosti, když by jim jiný ukázal lichost domněnek těch.

Škola i rodina pak úsilovně brániti má lži. Má-li se nějaká lež provésti a víme o tom, nastrojme věci tak, aby lhář pak místo provedení lži, stížen byl

nějakou nepříjemností, nehodou, mrzutostí; zkrátka, aby se mu jeho plány zhatily. Provedl-li pak lež i vůči našim nástrahám, potrestejme jej pak přísně, nevěřme mu, leč přivede-li hodnověrné svědky. Vidíme-li pak, že se lhář polepšuje, navracuj se i tou měrou víra naše. Zkušenost nás poučuje každodenně, že svět lží jen se hemží, křesťanská pravda se popírá, utlačuje a vytiskuje; do školy pak přivádějí nám maminky děti, které lhou, jako když tiskne: přičiňme se tedy ať lež vymizí ze škol a rodin křesťanských a staré právo (= pravda) u Čechů opět svůj stánek rozvine. Končím pak slovy Čelakovského:

„Oblj září svou nebeskou
opět každou duši českou,
nech tě ctí za bohyni
v své domácí svatyni.“

Pražská vychovatelna v Libni r. 1888—1891.

Napsal **Miloslav Kamenář.**

(Dokončení.)

② mravném chování svěřenců ústavu vede se pečlivě podrobný výkaz, do kterého se denně při ranní prohlídce u přítomnosti všech chovanců i pěstounů zapisují veškeré poklesky z předešlého dne. „Dostati poznámku“ bývá samo o sobě často již citelným trestem. Každým měsícem se „účet“ uzavírá. Mnohdy dovede některý chovanec po celý týden zachovati list svůj čistý, ale po prvním poklesku hrnou se žaloby téměř denně. Také tento způsob má mnohé výhody do sebe a přispěl měrou nemalou k omezení trestu tělesného. Stává se někdy, že za celý měsíc jen v jednom nebo ve dvou případech ukáže se potřeba sáhnouti k rákosce, kteráž okolnost při měsíční přehlídce zvláště se vytkne a potěšení nad pokrokem takovým se vysloví. — Vůbec směřuje všechna snaha správy vychovatelny k omezení trestu tělesného a k vyvrácení předsudku, s jakým mládež pohlíží na metlu, považujíc ji za nejvyšší instanci vychovatelskou. Většina chovanců dospělejších skutečně z tohoto názoru se vymanila a používání tohoto trestu vůči učňům bývá vzácnou výjimkou. Tu užívá se prostředku důtklivějšího, jímž proniknouti se hledí až k samému kořeni zla. Prostředkem takovým jest důrazná otázka: „Proč“? Otázkou po otázce doráží se na provinilce, jehož chování vyžaduje zakročení rázného, aby vinník byl nucen provésti sám v sobě rozbor příčin, ze kterých chování jeho vyplývalo. A výslech takový nemíjí se účinkem; jest návodem k sebevychování, jež musí býti vždy cílem práce vychovatelské. „Nejsme schopni polepšiti jediného z vás, milí hoši,“ říkává se chovancům; „kdo se má lepším státi, musíš se polepšiti sám. Nám není více možno leč vzdalovati od vás pokušení a příležitost ke zlému, povzbuzovati, napomínati, varovati, kárati a trestati, ale to vše není ještě polepšení — to musí býti prací vaší.“

Přes všechno toto úsilí udá se ovšem každoročně několik menších i hrubších případů porušení kázně, o nichž dále promluvíme. Celkem však možno říci, že mravné chování svěřenců vychovatelny jest uspokojivé. Truchlivou známkou zalepenosti mnohých rodičů jest, že až za zdi vychovatelny hledí svůj neblahý vliv

rozšířiti; ač má tato zabezpečené právo vystoupiti i soudně proti rodičům, kteří by chtěli dítě z ústavu odloučiti a tím na jeho úkor jednati. Pokud jest chlapec u věku školou povinném, bývají rodiče rádi, že dítě je „zaopatřeno“, ale sotva dosáhne 14. roku, již mají pro ně vyhledané místo s týdenním platem. A tu při každé návštěvě popuzovali chovance proti správci, jenž prý je tím vinen, že ubohý chlapec bude museti tři až čtyři leta zdarma se dříti u některého mistra, kdežto v práci jimi vyhledané by mu kynula ihned slušná mzda. Že by z ní sami hleděli nejvíce těžiti, ovšem rodičové zapomenou dodati. Smutné zkušenosti u příležitosti návštěv rodičů pohnuly správu vychovatelny k sestavení nového řádu o návštěvách, dle něhož rodičové a příbuzní smějí navštívit chovance nejvýš šestkrát do roka a to v neděli mezi 2. a 5. hodinou. Dny určí správa vychovatelny. Návštěva nesmí trvati přes půl hodiny a může zcela odpadnouti, vyžaduje-li toho mravní stav chovancův. Kromě ovoce a pečiva do půl kilogramu váhy nesmí se chovancům ničeho přinášeti. Peněžité dárky přijímá pro chovance pěstoun, návštěvě přítomný a ukládají se do poštovní spořitelny, jakmile úspory přesahují 50 kr. Třikrát do roka (o svátcích vánočních, velikonočních a svatodušních) dovoluje se chovancům vyššího oddělení navštívit domov. Dovolnému vydá se legitimační lístek, na němž je vytčeno, o kolikáté hodině odešel z domova, v kterou hodinu má se opět vrátiti. Po celou dobu dovolené má býti chovanec pod dozorem rodičů, kteří ho mají buď sami nebo dospělou osobou dáti do ústavu doprovoditi.

Tulácká krev mladých poběhlíků svádí je nezřídká k útěku z ústavu, kde o jejich tělesné i duševní blaho tak dobře jest postaráno. Tomu ovšem by se předešlo nejlépe přiměřeným ohrazením dvoru a zahrady, ale zatím poslati chovance na dvůr znamená tolik, jako pustiti jej na ulici. Někteří zvláště svobody milovní ptáčkové v pravém slova smyslu *létají* i jinými cestami, tak že je často div, nezlomí-li si vaz. A přece je nečeká na svobodě mnohdy nic jiného než hlad, zima a bída. Jednoho svěřence pohnul k útěku matkou při návštěvě tajně podstrčený dvacetník, jiný nemohl odolati vůni koláčů, kterou cítil z rodné vesnice až do Libně. Někdy se spolčí k výletu i dva chovanci. Na cestu se mnohý výletník hledí opatřiti slušnou garderobou a penězi, ve vychovatelně uzmutými. Vůbec je útěk vždy velikou událostí pro celý ústav a jednou z největších jeho trýzní. Obyčejně nebývá případem osamělým a působí nakažlivě na ostatní chovance. Ptáček bývá ovšem záhy pohřešen a matkou, strážníkem, pěstounem nebo po stopě vyslanými druhy do klece zpět přiveden, ale to nepodaří se vždy snadno. Svobodným vzduchem rozehřátý výrostek se brání nebo hledá spásu v nohou; někdy mu přispějí ku pomoci útlocitné ženy ano i rytířští mužové, stavící se na stranu slabšího proti jeho stihatelům.

Nejsmutnějších zkušeností nabyla vychovatelna s chovanci, které netrpěliví rodičové před ukončením díla vychovatelského, obyčejně proti vůli správy ústavu, z polepšovny „vysvobodili“ a za jichž opětne přijetí po smutných zkušenostech záhy opět žádají. Mladík takový dovede svobody co nejlépe ve svůj neprospěch využítovati a vrací se s nejlepším úmyslem, dělati všechno, co učitelé a pěstouni zakazují, aby je konečně přešla trpělivost. Zdá se nám, že by bylo nejlépe po takových zkušenostech vysloviti zásadu, že chovancům těm opětný návrat se nedovoluje, nebo jen s jistými výminkami.

Zdravotní stav ošetřovaných mladíků po všechna leta je uspokojivý. R. 1888. onemocněli 2 pěstouni a 6 chovanců zánětem spojivky oční, r. 1891. ulehli 2 chovanci, na nichž už dříve delší dobu byly patrný známky choroby. Oba one-

mocněli tuberkulemi plic, které u jednoho byly dědičnými, u druhého zaviněny nepochybně vlastními výstřednostmi. Toulával se již za dětských let a také z ústavu několikrát utekl. Posledně unikl v listopadu r. 1890 a strávil několik nocí pod širým nebem. Tehdejší sychravé počasí ublížilo mu valně na zdraví. Prvý chovanec zemřel v srpnu r. 1891., druhý sice koncem téhož roku ještě žil, ale stav jeho nedával žádné naděje na uzdravení. Kromě toho trpí jeden chovanec zastaralou chorobou a jiný padoucnicí, kterou si do vychovatelny přinesl.

Konečně náležejí dva chovanci vlastně do ústavu pro léčení a ošetřování nedospělých osob duševně chorých, kterého ovšem, bohužel, dosud také nemáme. Jeden, dvanáctiletý hošík, vráđen byl po svém příchodu do nejnižšího oddělení jednotřídní školy, ale vědy zde hlásané, byly mu příliš učené. Za půl roku při svědomitém přičinění učitelově naučil se tolik, že dovedl — ovšem ne zcela bezpečně — sečísti prsty levé ruky. — Druhý odbyl šťastně čtyři třídy obecné školy, ale obchod i řemeslo neměly proň půvabu; v krátkém čase vyměnil — 7 míst. Nekradl (to dělal jen doma), ale odmlouval a vyváděl jednu zbrklou za druhou. Rodiče s ním zkoušeli až běda, ano dle slov vlastního otce, přivedl matku do hrobu. V ústavě není lépe. Ve škole i při práci nedovede hodinu poseděti. Je-li napomínán, tváří se jakoby plakal, zatím však vypukne v smích. Uprostřed vyučování nebo v pozdní noci dá se náhle do zpěvu nebo do pískání. Přinášeje učiteli kus jetele, táže se směle, je-li to růže. Když ho kterýsi z druhů pro nesmyslné řeči nazval bláznem, odpověděl: „To víš, že jsem blázen; to mi jednou otevřeli hlavu, vyndali mi mozek a usmažili si ho.“ V posteli jeho nalezeny nejrůznější bezcenné předměty, které soudruhům pokradl. — V prosinci r. 1890. uprchl, ale druhého dne byl otcem přiveden a k jeho přání tělesně potrestán. Pokud trest trval, křičel jednotejným hlasem: „Vašnostó, Vašnostó!“ Po skončeném výprasku umkl a nedal ani známky pohnutí na jevo. — Podobných výstředností vypravuje správce ústavu celou řadu, ale na vysvětlenou připomíná, že matka chovancova postižena byla podobným neštěstím a její sestra jest v ústavu choromyslných.

Úspěchy vychovatelny nedají se přesně statisticky doložiti, ale celkem lze říci, že jen jejím přičiněním značné procento chovanců bylo od zkázy morální zachráněno a užitečnému povolání vráceno.

Od otevření vychovatelny do konce r. 1891. bylo rodičům, poručníkům, domovským obcím atd. vráceno 29 chovanců, jeden zemřel, 4 byli jako nenapravitelní vyloučeni, péči ústavu dáno na řemeslo 29. Z těchto koncem jmenovaného roku jest v učení 11, vyučilo se řemeslu 10, sběhli a nádennickou prací se živí 4, prodavačem se stal 1, tuláctví se oddali 2 a 1 utekl až do Alžíru, kde slouží v cizinské legii.

Z účtů vychovatelny vyjímáme jen několik položek. R. 1888. obnášelo veškeré vydání při průměrném počtu chovanců 28·5 8229 zl. 62 kr., od něhož sluší odečísti náhradu za stravování osob k personálu ústavu nenáležejících 152 zl. 40 kr., čistý užitek z chovu dobytka 42 zl. 12 kr., z drůbeže 16 zl. 67 kr. a ze zahrady 58 zl. 45 kr. Skutečný náklad, jehož vyžadovalo udržování chovanců činil tedy 7959 zl. 98 kr., jenž uhrazen ošetřovným v sumě 514 zl. 93 kr., subvencí zemskou v obnosu 3000 zl. a z důhodů města Prahy doplaceno 4445 zl. 05 kr. Ze 39 chovanců během roku v ústavě opatřených bylo 26 příslušníků obce pražské, 13 příslušníků obcí cizích; z posledních 11 umístěno bylo zcela bezplatně a 1 za roční snížený plat 20 zl. — Roku 1891 bylo průměrně 46·3 chovanců. Náklad skutečný činil 10897 zl. 37 kr. a uhrazen byl subvencí zemskou v obnosu 4000 zl.,

ošetřovným 1630 zl. 77 kr. a z důchodů obecních doplaceno 5.266 zl. 60 kr. Vytknouti sluší, že za oděv pro obecní zřízence přijal ústav 149 zl., za obuv pro městský sirotčinec a pro obecní zřízence 445 zl. 84 kr., za nábytek pro obecní ústavy 231 zl. 08 kr. Ze 70 vůbec zaopatřených chovanců bylo 34 příslušníků pražských, 36 cizích. Bezplatně opatřeno bylo 20 cizích chovanců nákladem 5.589 zl. 12 kr., k čemuž použito celé subvence zemské, ošetřovné za 16 chovanců činilo 1120 zl. 43 kr. a zbytek (468 zl. 69 kr.) doplacen za cizí příslušníky z důchodů městských. Z pražských příslušníků za plat ošetřováno pouze 5 chovanců. — Normální ošetřovné činí měsíčně 20 zl.

Kuratorium, vychovatelnu řídící, složeno bylo koncem r. 1891 jak následuje: předsedou a dozorcem paedagogickým jest stále prof. Josef Šauer z Augenburgu, místopředsedou Th. Dr. Klement Borový, dozorcem náboženským dp. prof. Josef Kyselka, dozorcem zdravotním MUDr. Moric Baštýř, dozorcem nad dílnou krejčovskou Matěj Novák, nad obuvnickou Václav Wolf, nad dílnou truhlářskou a knihařskou prof. Václav Řehořovský, dozorcem hospodářským Antonín Stárka, jeho zástupcem Vladimír Per; konečně zasedá v kuratoriu Filip Havlík. Všichni členové kuratoria byli vybráni z členů obecního zastupitelstva Pražského.

Kromě dobrodince, který rok co rok ve prospěch odchovanců ústavu věnuje 15 zl., za něž mnohému chudšasů opatří se pomoc, když jí nejvíce potřebuje, zaslужuje vděčné zmínky p. Vokoun, známý lidumil, jenž obmyslil vychovatelnu darem 300 zl.

Tak jsme vylíčili, pokud se tak státi mohlo v úzkém rámci tohoto článku, úspěšnou činnost veledůležitého toho podniku, jemuž ze srdce přejeme na prospěch morálně zubožené mládeže naší zdaru nejhojnějšího. Abychom ještě důrazněji mohli poukázati k jeho nezbytnosti, hodláme co nejdříve na základě obrazů ve zprávách výročních uveřejňovaných sestaviti kratičké životopisy všech dosud ošetřovaných chovanců a poukázati k výsledkům ve vychovatelně docíleným.

Potouchlý.

Ze II. části „Ze života pro život“. Napsal Kar. J. Zákoucký.

Debývá vzácný. Vyskytuje se ve shluku svěží mládeže dosti hojně. Vyznamenává se svou pohyblivostí a živostí. „Každá žilka v něm přímo hraje“, bych se vyslovil, jak se obyčejně vyjadřuje lid o takových dětech.

Z obličeje nemizí zvláštní úsměv, jímž se vyznamenává, nýbrž spočívá mu stále na rtech.

Postřehne-li oko vaše potouchlého, nemůže se od něho odvrátiti. Čilost jeho napne vaši zvědavost a podráždí ji. Chcete ho napomenouti, ale slovo vám odumře na rtech; díváte se na něj a čekáte, jak to, co zamýšlí, dopadne.

Potouchlý jest zvláštní druh rozpustilce. Nekoná rozpustilost, jakou provozují rozpustilci pravého zrna, ale jen škádlí a zlobí, tváře se, jako by nečinil ničeho.

Potouchlému se mnohý kousek podaří a nás svou původností mnohdy i překvapí. Jsou potouchlíci v darebáctví vynalezaví. Dříve než si kdo pomyslí, kmitne

se mu hlavou nápad, jenž jest zcela vhodný pro ten okamžik, v němž se zrodil. Pofochlíci jsou také vtipni. Kdyby svůj vtip třibili a nemísili s rozpustilostí, pobavili by nás někdy výborně. Než bohužel, z pofochlých stávají se přecasto rozpustilci a každý učiní lépe, když se jich vystřihá, nebývá s nimi mnoho. Ublíží někdy dosti citelně, ač snad ani nechtěli.

Pofochlíci provádějí své nápady buď aby někoho pozlobili, nebo pobavili; někdy bývá oboje. Někdy se jim však zamýšlený žert — vtip nepodaří a oni ublíží člověku citelně. Nejednou již zavinili veliké neštěstí.

Pamatuji se na několik a promluvím o nich. Příklady takové pozorovati, nebo před oči stavěti, jest velmi důležité. Poznává-li člověk pofochlého, vystřihá se ho a zamýšlený čin jeho snaží se zameziti.

Řekl jsem již, že pofochlý není nikdo jiný než rozpustilec jemnějšího zrna. Ale přece si od něho mnoho nezadá. Rozdíl však jest přece. Rozpustilý provádí darebnosti stále, za každé nahodilé se mu příležitosti, aniž by přemítal o jednání svém; nedá mu to Pofochlému kmitne se hlavou myšlenka o nějakém darebáctví, ale on nespěchá, by ji vykonal, nýbrž přemýšlí a rozvažuje, jak by ji provedl lépe a co může z provedení povstati. Než někdy se také ukvapí a v případě tom ublíží.

Činy mnohých jsou překvapující. Co k nim pofochlého svedlo nelze říci, jako nelze vyzpytovat, jaký měl úmysl, než věc provedl.

Spoluzák můj, Výcha, z dob, kdy jsem ještě navštěvoval školu obecnou, nebyl žákem takto zvlášť nadaným, ale v pofochlictví byl vynalezavým. Za vyučování choval se slušně, dáváje na vše bedlivý pozor, tak že za vyučování nikdy nebyl napomínán. Jakmile však bylo po vyučování, byl „ve svém“, v čemž se mu nikdo nevyrovnal. Uvedu jeho činy nejobyčejnější.

Nepozorovaně přiblížil se ukazováčkem k obličejí některého spoluzáka a zavolal ho. Žák jsa zvědav, rychle se obrátil a na ukazováček narazil. Dobře provedenému vtipu zasmál se Výcha, ale nepovážil, že k neštěstí nebylo daleko. Jak snadno mohl si chlapec vyšfouchnouti oko, aneb se alespoň povážlivě zraniti.

Jindy bavil se jinak. Seděl v lavici na svém místě pokojně a tvářil se, jako by si pilně četl v rozevřené knize. Leč nečetl. Občas se poobrátil, rychle souseda ťukl a hned zas se utvářil, jako by se byl ze své nejpilnější činnosti ani nevyrušil. Ale nečetl, aniž o čemsi vážném přemýšlel. Po očku díval se po znepokojeném soudruhu a dychtivě čekal, co se bude dít. A když viděl, že spoluzák kučká a tahá jiného druhu, by ho pokáral, že mu nedá pokoje, usmíval se a v duchu jásal.

Mnohdy strhla se z takovéhoho jednání nejen hádka, nýbrž hotová pračka. A to byla voda na mlýn pofochlého. Byl všecek přeměněn. Těšilo ho, jak se mu to podařilo ale nepovážil, kolik zla tím způsobil a jaké to mohlo mít neblahé následky.

Jednou si přinesl do školy rourku, z níž postranním otvorem v oblině vyčnívala nitka. Ze spoluzáků jeho netušil nikdo nic zlého, a také nic zlého neočekával. Leč zmýlili se. Výcha dal rourku jednomu druhu, by konečné otvory prsty svými zadržel. Chlapec mysle, že mu Výcha něco nového ukáže, poslechl a otvory trubičky prsty zadržel. Sotva však tak učinil, zatáhl Výcha za nitku a chlapec vykřikl a se slzami v očích pohleděl na prst. Vytryskla mu z něho krev. Měl Výcha v rource na nitce připevněnou jehlu, která, jakmile za nitku zatáhl, na jednom konci rourky vyběhla a prst otvor uzavírací zranila.

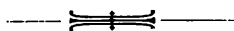
Takovýchto činů znal Výchá mnoho a jako on, tak si je dovede vymyslet každý pořouchlík. Jsou vynalezaví.

A kde osvojují si pořouchlíci tuto vynalezavost? — Výchá nabyl zárodka svého pořouchlictví doma. Otec jeho byl známý v místě šprýmař, jenž rád každého pobavil. Byl srdce veselého a jsa rád vesel, chtěl, aby se každý veselil. V tomto chtění zapomínal, že neuzitečné dětem, co snad dospělé baví a k smíchu nutí. Domnívaje se, že děti nabudou a si osvojí zvláštní živost, nutil je do veselosti, prováděje s nimi různé i nedoporučitelné žerty. Tu je škádlil, tu zase naváděl, aby jeden druhého pozlobil a děti rády ho poslechly. Kolik tu zasil zrněk pořouchlictví, rozpustilosti a nevážnosti do mladých srdcí! — Nebude-li jednou svého jednání litovati? — Zajisté!

Kdyby rodičové při vychovávání svých dítek snažili si zachovati autoritu, kdyby posvátný a důležitý svůj úkol vykonávali opravdově, cele, s porozuměním jeho důležitosti pro budoucí život dítek, budoucnost, tento cíl veškerého vychování na paměti vždy majíce, vychovali by řádné charaktery.

Vychování mládeže musí se bráti z vážné stránky. Jest to nejněsnadnější úkol, jenž jest člověku na tomto světě od Boha vykázan. Vychovávání prospívá nejvíce ku blahu lidstva. Komu se dílo vychovatelské nejvíce zdařilo, nejvíce prospěl. To se však stává zřídka — proto třeba nejvíce opatrnosti, nejtrvalejší snahy, nejpevnější vůle a neochabující obezřetnosti a pilnosti. Vychovatel jest největším umělcem na zemi.

Proto se nemá ve vychovávání nikdy užívatí nemístních žertů. Jediný takový žert pokazí mnoho. Jediné nerozvážené slovo zruší výsledek sta dobrých slov a zkazí srdce dětské snad i trvale. Paměť dětská vše přijímá a vše zachovává. Šetřme jí!

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

Jest všeobecně známo, jak liberální zákonodárství přistříhlo ve škole výchovu náboženskou; ale i to málo, co z výchovy náboženské a zvláště cvičení náboženských v moderní škole ještě pozůstalo, jest některým paedagogům až příliš proti mysli. Na ukázkou a doklad toho, podáváme tu některé „myšlénky“ z listu páně Jessenova: „Freie paedag. Blätter“. V čísle 48. od m. r. velebí týž paedagogický list Maďary proto, že se postavili rázně na odpor Římu a katolickému kleru chtějícímu prý zrušiti právoplatné zákony. Maďari prý provedou oba obmyšlené zákony, totiž o státních matrikách i o civilním manželství.

Přecházeje pak týž „paedagogický“ list ku poměrům v Rakousku píše mezi jiným takto: „Jisto jest, že dle říšských zákonů školních máme u nás nikoliv konfessionelní nýbrž interkonfessionelní školu.

Kdyby vyučování náboženství nebylo konfessionelní a vůbec kdyby bylo neobligatní, pak byla by škola beznáboženská, jakouž ale není. Do školy interkonfessionelní nepatří však žádný náboženský úkon. Modlitba školní, spojená se jménem trojjedného Boha a provázená zároveň znamením kříže, jest úkonem náboženským, specificky katolickou modlitbou a hodí se do školy katolické, nikoliv ale do školy interkonfessionelní.“ . . . V tomhle tonu to jde dále. Jessen bere v ochranu vídeňskou okresní radu školní ve známé affaire křížové a vyhazuje ze škol v Rakousku nejen obraz Ukřižovaného, ale i němé znamení kříže, odsuzuje „školní novelu“, podle které nemá nekatolík býti správcem školy katolické a nařiká si zle, že prý se zákony u nás in punkto náboženské výchovy neprovádí dosti energicky, — jako v Maďarsku.

V čísle 2. ze dne 14. ledna t. r.

obul si Jessen na novo zednářské boty, a přepásal se zástěrou sofistiky, aby pod ní ukryl — ohrožené zdraví školní mládeže. Takto vyzbrojen napadá okresní školní radu v Horním Hollabrunnu u Vídně, kteráž prý „nutí“ učitele i mládež k návštěvě služeb Božích.

Píše pak Jessen ve článku, jemuž dal nápis „Kirchenzwang“ takto: „V našich státních základních zákonech stojí, že nikdo nemůže býti nucen k účastenství na nějakém úkonu náboženském. Odvolávajíc se na tento paragraf odepřeli již před lety učitelé v Rakousku — a zákon dává jim v tom za pravdu — vodění mládeže školní na mši a do kostela vůbec. Tím pádem octla se náboženská cvičení mládeže školní v úzkých. Kdož měl medle pak mládež ku službám Božím shromažďovati, kdo ji do kostela voditi, tam na ni dohlížeti, ani učitelé nechtěli? Kostelník? To bylo by bývalo prazvláštní! Farář? Ten neměl k tomu času! Leč vláda podajná uměla si poraditi, aby nenechala církev i s mládeží na holičkách. Řeklo se docela neomaleně (kühne Interpretazion), že učitel dohlížeje ku mládeži při cvičení náboženském, tím ještě na cvičení samém podilu neběře. Učitel byl tedy pouhým dozorcem. — —

Mnozí učitelé vykládali si tento ministerský výklad zcela důsledně. Chodili s dětmi do kostela, tam ale chovali se úplně nečinně, nevšímali si kropenky, nežehnali se křížem, nezpívali, nemodlili se, byli pouhými dohlížiteli. — — Z toho nářky a stížnosti, ba ne jeden katolický farář vyslovil se, že je mu milejší, nevidí-li takového učitele u mládeže vůbec.“ A nyní dospívá J. sofisticky k tomuto závěrku: „Der Kirchenzwang, ausgeübt an den Lehrern, ist und bleibt eine flagrante Verletzung des Staatsgrundgesetzes und wenn Oesterreich nicht Oesterreich wäre, so hätte sich der Minister Stremayer mit der Dekretirung jenes Zwanges einer Anklage ausgesetzt.“ Jak patrně, je i sám pan ministr Stremayer „blahé paměti“ v očích páně Jessenových pouhým fušerem! Po té nemá J. nic proti tomu, aby se mládež do kostela posílala, ale jen po dobrém, poněvadž zákon prý to nikde neporoučí. Patrně nechce J. ničeho věděti o § 50. al. 3 ministerského nařízení z r. 1870. 20./8., jímžto byl vydán řád školní a vyučovací. Nyní světe slyš! „Jak studená podlaha v zimě, jak chladný kostelní vzduch! Nutiti děti slabé vzdor zimě a chladnu do kostela je totéž jako vrhati je v náruč

smrti! Samo náboženství zapovídá něco takového. V nevytopené světnici nesmí se vyučovati, předepsaná minimální teplota je 12° R. Může-liž někdo toto zajisté vhodné ustanovení míti za zbytečné, běží-li o návštěvu kostela? A přece je tomu tak, bohužel. Je to okres Horno-Hollabrunnský, který nutí děti do kostela. Kde zůstala paedagogika při vydání toho nařízení? Či mlčeli zástupcové učitelstva vůči tomuto nezákonnému a zdraví dítek nebezpečnému ustanovení? Co tomu říkal c. k. okresní inspektor školní? A neodvolali-li se tito faktorové na zákon a paedagogiku, a zůstali-li přes to v menšině, pokusili se o odstranění toho výnosu?“ — Zadeklamovav si na to J. cosi o „nových břemenech“ na učitelstvo uvalovaných, o „nátlaku“ a t. p. končí:

„Posléze poukazujeme k odporu, jenž jeví se v zatracování nucené návštěvy školní na straně jedné a v domáhání se návštěvy kostela na straně druhé — v kruzích ultramontanů. Žádá-li stát, aby dítě školu navštěvovalo a bránilo se rodičové proti tomu z toho důvodu, že škola nevyhovuje jejich náboženskému přesvědčení, ó, to dávají reakcionáři rodičům za pravdu, a stěžováno si do násilí, páchaného na nedotknutelných právech rodičů. Pakli ale rodiče zpěčují se dítky do kostela posílati — snad proto, že v kázání uráží se jejich (čí? snad ne dítek? R.) náboženské přesvědčení — pak, sedláče, to je něco jiného! To není tyranie! Účel světí prostředky. A v takovém proudu plujeme nyní. Dlouho-li?“

Soudný čtenář „Vychovatele“ dovede zajisté i bez poznámek čísti mezi řádky. Neběželo mně tak o rozbor jizlivého toho článku, jako spíše o ukázkou, v jakých rukou vězí tu a tam škola v katolickém Rakousku. Není-liž list Jessenův křiklavým dokladem přísloví: „Pod svícnem tma?“ Ano, v takovém proudu pluje to naše školství, že výchova náboženská prohlašuje se v listě odborném za tyranii a to bez trestně člověkem, jehož kolébka nestála v Rakousku nýbrž v Prusku. + 02.

„Paedagogické rozhledy“ seš. 4. str. 160. otiskují „Z tištěného (prý) vyznání víry“ následující slova † Dra. Aloisa Pravoslava Trojana a to pod titulem: „O náboženské výchově“:

„Nechci mít mládeže bezbožné a přál bych si, aby učitelé i kněží zvláště na venkově dovedli se spolu snášeti, slušně spolu působiti ku zvýšení mravnosti. Avšak rozhodující vliv na vychování mládeže ve škole národní nedal bych kněžstvu, leda výminečně, nikoli vesměs, to nejméně řeholníkům. Je to zcela přirozené: stav, jemuž nejvyšší instancí jest církev, zvláště katolická se středem v Římě, a svrchovaným zákonem jest její ustanovení „na místě Božím“: stav — právě od ní celibátem vázaný, jemuž jest rodina cizím pojmem a manželství zakázáno, ačkoliv ho prohlašuje i „udílí“ (požehává) jako svátost; stav, jenž učí pokoře (jaké ovšem na něm samém zřídka shledáváme) a sice takové, že „udeří-li nás někdo v tvář, máme prý mu nastavití druhou,“ ano stav, jemuž bylo učiti, že každá vrchnost jest od Boha atd.: jak má takový stav vychovati nám silné povahy, mládež statečnou; jak pak mohou nadehnouti ji svrchovanou láskou k vlasti a národu, rozehráti ji k obětavosti, k činům všeobecně užitečným a i velikým?“

Tato slova Trojanova uveřejnily „Paed. Rozhl.“ jaksi místo jeho nekrologu s udáním dne jeho narození a jeho smrti. Existuje-li nějaké zvláštní „tištěné Vyznání víry“ † A. Prav. Trojana, nevíme; přečetli bychom si je opravdu rádi; to však víme, že † Trojan tato slova napsal v úvodu k brožuře, již vydal za příčinou pověstného návrhu Liechtensteinova a již věnoval „svým voličům a krajanům a všem Čechům“.

Že tak napsal Trojan nevíme se; ale že slova ta ohřívají opět „Paed. Rozhl.“ jest nám trochu s podivéním. Nemohly-li vybrati místo nekrologu z řečí Trojanových něco lepšího, mohly raději mlčeti, neboť ohříváním takových spletených, neoprávněných a nepravdivých tvrzení památku jeho jistě neuctily. Co jsme zvěčnělému slov těch pisateli chtěli odpovědět, pověděli jsme již r. 1889 a 1890 v delším pojednání (viz „Vychovatele“ roč. IV. str. 321 a a násl. a roč. V. str. 1. a násl.) a snad by neškodilo ani slavné redakci „Paed. Rozhl.“ kdyby si to přečtla. Zde díme jen tolik: „Paedagogické Rozhledy“ měly by vědět, že nám katolíkům jest zákonem svrchovaným vůle Boží a na tento zákon Boží že jest i církev přísně vázána; dále pak by měly z povinnosti věděti, že právě lidé — mužové i ženy — celibátem dobrovolně vázaní ve škole vynikají větší horlivostí, větší láskou k dětem a k svému

povolání učitelskému a se pravidelně i taky větších dodělávají úspěchů jak co do vědění tak co do chování dětí sobě svěřených, nežli učitelé ženatí, kteří i do školy přinášejí s sebou starosti o své děti vlastní. Nevěří-li slavná redakce nám, necht' sobě přečte, co v této příčině napsali jenom na př. Dr. Jules Rochard („L'Éducation de nos fils“; „L'Éducation de nos filles“ — výchova našich synů — výchova našich dcer) a Gabriel Compayré (Histoire critique des doctrines de l'éducation en France depuis le seizième siècle) oba nejenom liberálové, ale zjevné odpůrci a nepřátelé kněží a řeholníků jakožto vychovatelů mládeže. — A pokoře že učíme, a sice takové, že „udeří-li nás někdo ve tvář, máme prý mu nastavití druhou“, sami však zřídka kdy pokorní jsouce? Tak pokorní ovšem nejsme, abychom každému nastavili hřbet, kdo chce do nás tlouci, a to je právě v očích liberálů největším naším hříchem. Dokud jsme ke všemu mlčeli, byli jsme hodní, když však se chceme taky brániti, tu nemáme více žádné pokory. Kdybychom skutečně učili pokoře o jaké mluví „Rozhledy“, líbili bychom se aspoň někomu, třeba to byli jen sobci, tyraní a vydríduchové, ale že tak neučíme, nýbrž že jdeme cestou Kristem naznačenou, nelíbíme se nikomu.

Že slova „udeří-li tě někdo ve tvář, nastav i druhou“, nejsou žádnou naukou kněžského stavu, nýbrž že jsou to slova Písma, jež pronesl Kristus ne jako příkaz nýbrž jako radu, to by snad měly, když na to zapomněl † Dr. Trojan, věděti aspoň „Paed. Rozhl.“, rovněž jako by měly věděti, že naše učení o vrchnostech není žádným naším výmyslem, nýbrž učením apoštolským a že má poněkud jiný smysl, než jaký mu podložil † Dr. Trojan (viz naše pojednání ve „Vychovateli“ roč. IV. a V. „Z milosti Boží či z milosti lidu?“)

Pánové, kteří by kněžím a řeholníkům rádi upřeli všelikou schopnost vychovávati zdárně mládež, zvláště pak schopnost vychovati pevné povahy a za tím účelem běrou svoje útočiště až ku tvrzení, že prý je stavu kněžskému učiti a jako povinnost vštěpovati: „udeří-li tě někdo ve tvář jednu, nastav i druhou“: pánové tito zapomínají, že tentýž Kristus, jenž pověděl slova právě uvedená, ku služebníku kněžskému, jenž jej ve tvář udeřil, na věky památná řekl slova: „Mluvil-li jsem zle, svědectví vydej o zlém (dokaž mi to); pakli dobře, proč mně tepeš?“ Zapomínají, že když Kristus viděl zneuctívání chrámu Božího, spletl

provázky v dutky a kupující a prodávající z chrámu ven vyšlehal. Zapomínají, že veliká pokora, jakou vynikal apoštol sv. Pavel, nikterak mu nebránila, by knížeti kněžskému, jenž ho kázal v ústa bítí, pohrozil trestem Božím a mu připomenul, že přestupuje zákon, řka k němu: „Budeť tebe bítí Bůh, stěno zbílená (t. j. ty pokrytče, licoměrníku!). A ty sedíš, abys mne soudil podle zákona, a proti zákonu velíš mne bítí?“ (Skut. ap. 23, 3.) A silné povahy, mládež statečnou, vlastnilovnou a obětavou, schopnou užitečných a velkých činů, že kněží nemohou vychovati? Hrdinové „panamští“ a hrdinové, jejichž kapsy úzce souvisí s „bankou římskou“, ze škol katolických, ze škol řízených kněžími a řeholníky ovšem z těžka vycházejí. Ti vyrůstají ve školách jiných. Proti takové „obětavosti“, takovému „vlastenectví“ a takovým „velikým“ činům musejí kněží a řeholníci již z povinnosti svého povolání všemožně bojovati. Ale pravý charakter, pravá, nezištná a obětavá láska k vlasti a láska k národu, obětavá láska k bližnímu a nadšenost k činům velikým nevyhovává a nevypěstí se nikde tak snadno, nikde v té míře, jako ve škole křesťanské? Či že tomu není tak? Ó pak přistupte a můžete-li, vymažte z dějin všecky ty Řehoře, Cyrilly, Lvy, Jany Zlatousté, Ambrože, Augustiny, Karly Bor., Vincence z Paula, všecky ty Laudony, Radecké, Ondřeje Hofry (kteří se modlívali docela i růženec!),

vymažte, můžete-li, zvláště z dějin českých jméno Karla, otce vlasti, a pak i jména všech oněch kněží, kteří psali české knihy, je vydávali buď vlastním nákladem anebo aspoň s velikou škodou hmotnou, bez krejcaru honoráře, je v uzlíčkách roznášeli a rozdávali mezi český lid, jejichž fary byly středisky veškeré literární činnosti, kteří se hlásili k českému lidu a k němu mluvili jeho mateřštinou slovem i písmem v smutné oné době, kdy se páni a měšťáci za řeč tu styděli a jí už brzký věštili hrob! Vymažte z dějin jména všech těch těch reků a rekyň obětavé lásky a velikých činů, kteří zakládali různé nemocnice, v nichž vlastníma rukama ošetřovali všeho druhu ubožáky nešťítíce se ani těch, kdož stížení byli ranou morovou, malomocenstvím, cholerou a jinými a jinými nemocemi hroznými, kteří, když vojsko rodné jich země do boje táhlo, třebaž až v jiném dílu světa, odešli za ním, by na bojišti a v lazaretech raněným krajanům všemožnou skýkali obsluhu, pomoc, úlevu a útěchu. Jména pak těchto vymažte tím spíš, proto že jsou to většinou slabé, pokorné ženy nosící černé roucho řeholní.

Toho že učinit nemůžete, nechcete-li přijít v krutý spor s pravdou a odporovat očividné skutečnosti? Ó pak také nechtějte opakovat slova, že kněží nedovedou vychovati povahy pevné, obětavé, vlastnilovné a odhodlané k velikým a všeobecně užitečným činům!

DROBNOSTI.

Ke kostelnímu zpěvu školní mládeže. Zpěvníku jednotného potřeba již svrchovaná. Snad by bylo nejlépe vzítí za základ jednotný zpěvník moravský — a buď jej, jak je, zavést u nás v Čechách — anebo, nejsou-li tam písne v Čechách obvyklé, přidati je. Arci bude zpěvník moravský potřebovati při II. vydání hned oprav, zvláště odstranění variantů jedněch a týchž modliteb i písní. To je chyba všech našich knih modlitebních a zpěvníků církevních, že na počátku jest na příklad modlitba: „Milosť Tvou — prosíme — a hned o něco dále zní: táž modlitba: Milosť Svou — — atd. atd. Při zamýšleném sjednocení — by se dle praxe církevní

mohlo povolití užívání i jiných zpěvníků již vydaných, — ale zamezilo by se každé nové vydání zpěvníkové — tak že by ani nakladatelé ani skladatelé zpěvníků starších neutrpěli škody. V. K.

Snášenlivost. „Allgem. deutsche Lehrerzeitung“ píše mezi jiným doslovně takto: „Černá internacionála (!) nemůže s Německem nikdy uzavřítí mír. Řím neohrožují v jeho světovládě radikální proticírkevní zákony, jaké jsou na př. ve Francii, ne ztráta světského panství papežova, nýbrž die Befreiung von überlieferten und sorgfältig gepflegten Vorurtheilen und Traditionen und von den Fesseln dogmati-

schen Zwanges. Zvlášť ve školství obecném byla naše vlast, kteráž reformaci nejdřív uvolnila ony síly, s nimiž musí hierarchie zápasiti o svou existenci, vždy onou zemí, jež měla na země jiné rozhodný vliv. Toho nemůže Řím zapomenout a nezapomene. Boj kulturní není ukončen atd. atd. (Kath. Lehrerztg. ze dne 20./3. 1893.)

Zednáři a školství. V městě Tunisu je 6 katol. chlapeckých škol se 2155 žáky a 4 bezkonfesionální školy s 1010 žáky; 5 kat. dívčích škol s 1790 žákyněmi a 2 bezkonfes. školy se 430 žáčkami. Zednářská lože odeslala za tím účelem sesterským ložím ve Francii list následujícího obsahu: S velikou lítostí musíme poznamenati, že v nové zemi, která by měla s pokrokem vědy a civilisace stejně kráčet, je vše na ten způsob organisováno, jako ve Francii před revolucí a to úředníkem republiky. Úkol zednářství jest v tomto případě jasně předepsán. Zednáři jsou to kteří vedou v mateřské zemi republikánské hnutí. V jejich rukou je osud agentů republiky i těch, kteří jsou v Tunisu. — Z toho patrně, že lože bezkonfesionální školou otvírá republice dráhu a jí tedy snaží se monarchii svrhnutí. Jak se to shoduje s rakouským patriotismem, když mohly „Freie paedag. Blätter“ ve jménu rakouských učitelů se vysloviti: „my učitelé jsme pyšnými na to, že jsme zednáři?“ (Dle „Chr. paed. Bl.“) + 73.

Z Francie. Jak daleko může jíti zášť proti Bohu, ukazuje nejnovější případ v pařížské obecní radě. Tam obžaloval Faillet ředitelku školy Sicardovou, která působí na škole již 36 let, že chodí do kostela, že obcuje s rodinami, které smýšlí nábožensky, že v tom smyslu i na dívky působí, ano je i přidržuje ku přijetí svátostí. A vůbec že jsou přemnozí učitelé a učitelky tajnými klerikály. — Jakoby býti katolíkem, bylo zločinem! Jak systematicky pracuje tu zednářství na svádění a zne-mravnění mládeže, ukazuje tento případ. V Tempuis má pařížská správa chudobince „vzorný“ svůj sirotčinec. Tento jest spravován následujícími zásadami: Společné vychovávání obou pohlaví je oběma pohlavím pobídkou ku „zmravnění“ (!!). Děvčata i chlapci jsou v tomto ústavě až do 16. roku ve škole, dílně, při hře a docela i v plovárně pospolu. Dívky dávají při tom chlapcům příklad tělesné síly! Konají pochody 6—10 hodin denně, spějí hned na loži hned na slámě, v těchže místnostech jako chlapci. Čas od času strojí se „důvěrné hody lásky“. Veškerá náboženská cvičení jsou přísně zakázána a nadpřirozené pojmy, nebo ohlasy jsou ze všech čítanek a zpěvníků vymýšleny. Jenom přirozené zjevy, přirozená, na rozumu založená morálka je dovolena. (Chr. paed. Blätter.) + 73.

D O P I S.

Ctěná redakce!

V dokončení článku „Jaké radikální proudy vládnou v nejnovější paedagogice“ a co činiti proti nim se stanoviska katolického jsou ve 4. čísle „Vychovatele“ t. r. udány také některé prostředky a zbraň k hájení zájmů vychovatelství katolického.

Ale skoro hlavní a nejúčinnější zbraň k hájení katolických zájmů ve vychovatelství neudána. Jsou to katolické školy anebo spíše výchova katolicky prováděná.

Jelikož se státních náboženských škol asi hned ještě nedočkáme, nezbuďte nám katolíkům českým nic jiného nežli pomalu katolické školy ze svého si zřizovati.

Protestantův obojího vyznání jest v Čechách mezi Čechy i Němci jen něco

přes 100.000 a ta hrstka vydrží si nejen školy obecné, nýbrž i samo vyznání helvetské zřídilo si ještě jakési učitelské semináře v Čáslavi. Státní či veřejné školy jsou jim ještě méně po chuti nežli nám katolíkům. Vůbec nekatolíci a židé více drží všude na světě na školy svého vyznání nežli my katolíci. — Tak je tomu nejen v Evropě nýbrž i v Americe. My pak v Čechách stále vzdycháme po škole náboženské a ač je nás množství s četnými prostředky a n i j e d n é š k o l y pro mužskou mládež českou jsme si dosud nezřídili. Dívčím školám klášterním dostalo se opětně pochvaly i od ministra vyučování ale českou chlapeckou školou se vykázati nemůžeme ani jednou. Nezbuďte nám nic jiného nežli po příkladu katolického Schulvereinu po-

mýšletí již vážně na nějaké katolické paedagogium české s českou cvičnou školou chlapeckou a pak pomalu se již také starati o české gymnasium katolické, třebaš zatím soukromé. Na Moravě mají aspoň v Kroměříži soukromé arcibiskupské gymnasium až do sexty většinou české — u nás v Čechách nic českého katolického ve školství pro mužskou mládež nemáme.

Jak blahodárně působí a jaké důvěře těší se soukromý ústav gymnasiální v Bohosudově (Mariascheinu), i u Čechů, ač jest veden německy!

Nebylo by na čase, aby biskupské semináře studentské se aspoň dohromady zasadily o podobný ústav český?

Troufáme si říci, že by takový soukromý ústav gymnasiální mnohem lépe vyhovoval účelu chlapeckých seminářů, hledě si vesměs zásad katolických ve vyučování a vychovávání. Odkud se má vzít kato-

lická česká intelligence, když nemáme ani jedinkého ústavu katolického? Intelligence česká vychovala se na ústavech českých a intelligence katolická nevychová se také nikde jinak nežli na ústavech katolických.

Budeme-li chtít — budeme ústavy katolické mít. Myslím, že na ně ještě máme i dáme — aspoň na nějaký!

Prosím, abyste ráčili tuto životní otázku katolíků vzít do ošetřování a péstování.*)

K. V.

*) Dopis tento obdrželi jsme před delší již dobou, ale znajíce poměry a věduce jak těžko scházejí se peníze právě na věci nejdůležitější (vide: universitu Solnohradskou!), váhali jsme s uveřejněním. Zatím však nás došlo v téže příčině dopisů více. Proto podáváme dopis nejprvnější, aby se o něm uvažovalo.

Red.

LITERATURA.

První rok školní. Speciální methodika vyučování v elementární třídě. Kandidátům učitelství podává Josef Vlk, učitel vzorné školy při cis. král. čes. ústavu ku vzdělání učitelů v Praze. Bibliotéky učitelské svazek XV. Nákladem knihtiskárny Rohlíček a Sievers v Praze. Cena 50 kr.

Dovede-li se kdo vpraviti v první okamžiky kandidáta učitelství neb mladšího učitele, když vcházejí ponejprv do školních světnic, dovede také oceniti práce oněch paedagogických spisovatelů, kteří spisy svými, podrobně vypracovanými thematy, poskytnouti chtějí výše uvedeným jakéhosi vodítka, podpory. V našich dobách bylo toho již mnoho napsáno z oboru paedagogiky i methodiky, s rozličným však úspěchem; někdy přivedly takovéto methodicky propracované stati učitele brzy a jistě k cíli, jindy zase, řídil li se jimi, — zmařil jimi hodinu vyučovací, potýral sebe i žactvo.

V řadě dobrých spisů methodických zaujímají místo čestné spisy páně Vlkovy. Nedivno! Spisovatel slyne již dávno mezi učitelstvem jako zvlášť praktický učitel. Kdo byl přítomen aspoň jednou vyučování páně Vlkovu, zajisté toho nepopře. Velkou část svých učitelských zkušeností uložil v „Návodu ku vyučování

počtům“ a nemenší i v novém svém díle „První rok školní“, o němž říci můžeme s dobrým svědomím, že jím skutečně literaturu paedagogickou obohatil a dobře posloužil všem, kdož se vyučováním zabývají.

Spis tento pozůstává ze dvou částí. Část první, jež rozdělena jest na několik statí, pojednává o methodice a didaktice, z níž podány jsou tu hlavní zásady didaktické. Pak následují stati „O roztrídění žáků školou povinných vůbec a o nejnižším oddělení školy obecné zvlášť“, pak „O učiteli třídy elementární“, od něhož se požaduje, by při vyučování ve škole obecné měl na zřeteli účel její; aby se tohoto účelu dodělal, volí vhodné prostředky, uvažuje při každém jednotlivém předmětu učebním, k vyučování přikázaném, o účelu, cíli, methodě, rozsahu a zvláštních jeho učebních prostředcích a směřuje veškerým vyučováním k mravnímu a náboženskému vychování žáků.“

Následující stať uvádí účel škol obecných, v níž pan spisovatel poukázav na § 1. zákona říšského ze dne 14. května 1869, klade čtenáři na srdce, že školy obecné mají (tedy) netoliko vyučovati, nýbrž i mravně a nábožensky vychovávat. Vzdělání mravní i náboženské jest v prvním paragrafu zák. říšského ze dne 14. května

1869, na prvním místě uvedeno a to vším právem. Největší zlo pro člověka jest, nedostává-li se mu mravního vzdělání náboženského. Vychování dítek v mravnosti a nábožnosti je tedy prvním, hlavním účelem celé školy obecné. Po celou dobu osmileté povinnosti školní mají dítky vychovávány býti v mravnosti a nábožnosti...“ Z odstavce „Čím směřuje učitel k mravnímu vychování náboženskému svých žáků“, položím pouze k vůli stručnosti, obsah, jenž vyznívá v průpovědce — Dělejte to jako já“ — totiž skutky, — příklady na osobě učitelově viditelné. Ostatní stati promlouvají: „O prvopočátečním vychování a vyučování dítěte a) v rodině, b) ve třídě elementární“, „O hovorech, spojených s vyučováním názorným“, „O vyučování názorném“, „O účelu hovorů“, „Kterak se doděláváme účelu, hovorům vytčeného“; v odstavci: „O vyučování čtení“ udány jsou rozličné stupně i metody, jichž se při počátečním učení užívalo a užívá. Jsou to: metoda písmenovací (s ukázkou), metoda hláskovací a metoda čtení psaním; zbývají pak ještě stati „O přípravě ku čtení, týkající se sluchu a mluvidel“, „O přípravě ku psaní“, „O úkolu prvé třídy pětitřídních škol obecných z jazyka vyučovacího“, čímž jest prvá část spisu zakončena. Uvážíme-li, že na 18 stránkách podáno jest tolik cenné látky, musíme dovědět, že chtěl původce a také skutečně podal pouhé jádro; málo slovy pověděno velmi mnoho, — zřetelně, jasně.

Druhý oddíl věnován jest „Vyučování čtení psaním s ukázkami hovorů věcných“; 11 stránek vyplňuje část theoretická, v níž uvedeny jsou přípravy ku čtení a psaní, oplývající dobrými radami a zkušenostmi. Ani pokyny vydané c. k. zemskou školní radou ku cvičení v písmu stojatém zde nescházejí.

V části praktické podány jsou vypracované příklady ku rozkládání slov ve slabiky a hlásky, vývoj mnohých hlásek, rozklad a sklad jich ve slabiky a slova. Další obsah spisu vyplňuje příprava ku psaní týkající se zraku a ruky opět s hojnými příklady, po nichž následují „Hovory“ a „Seznam hláskových skupin k účelu postupného vyučování čtení“, čímž spis končí.

V celém tomto dílku měl pan spisovatel na mysli, že nutno jest veškerý m vyučováním směřovati k mravnímu a náboženskému vychování žáků, což skoro v každé stati praktické potvrdil, uživ příkladů vzatých z náboženství.

Spis tento věnován jest kandidátům učitelství. Souhlasíme, neboť kniha tato bude jim dobrým vodítkem a vzorem, nahradí jim několik knih, získají mnoho na vědomostech a ušetří na penězích, neboť jest velmi laciná (5 kr. při 85 stranách textu). Však i zkušení učitelé nabudou přečtením tohoto díla nových dobrých rad.

Končíce svou úvahu gratulujeme panu spisovateli, očekávajíce z péra jeho ještě více podobných cenných spisů. Knize pak přejeme hojného rozšíření, jehož plnou měrou zasluhuje. L + 95.

Hrvatski učitelj. Red. dr. Ivan Gjuranec. Tečaj XVII. Broj 7.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. Josef Vévoda. Roč. II. čís. 7.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Ureduje Dr. Fr. Lampe v Ljubljani. Leto VI. štev. 4.

Obzor. Red. VI. Šťastný v Brně. Roč. XVI. čís. 6.

Listárna redakce.

V. L. f. v M. Díky. Brzy. — 228.
Ano, ale jen krátce.

Knihy a brožury družstvem „Vlast“ vydané:

Z duševního bojiště.

Literární statistické črty. Napsal *Fr. Vaněček*. Cena 60 kr.

„Neopravujte Otčenáš“.

článek z „Vychovatele“ vydalo družstvo „Vlast“ ve zvláštním vydání a prodává jednotlivý otisk po jednom krejcaru.

OBSAH: Pravda — pravdovit. Jos. Moudrý. (Dokončení.) — Pražská vychovatelna v Libni roku 1888—1891. Napsal Miloslav Kamenář. (Dokončení.) — Počouchlý. Ze II. části „Ze života pro život“. Napsal Kar. J. Zákoucký. — Hlídka časopisecká. — Drobnosti — Dopis. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajů německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko sa hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Žitkově u Prahy č. 505. Tam budí zasíláno předplatné; tamtéž budítež adresovány i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budítež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Moderní vzdělání.

Napsal prof. František Horáček.

Kdo bude jednou psáti historii lidských poblouzení, ten nebude moci vyhnouti se kapitole, jejíž nadpis bude: „Falešná hesla!“ Kolik šalebných hesel bylo již vrženo do mas lidu od jednotlivých demagogů, kteří buď vědomě s chladnou vypočítavostí aneb z nerozumu pod nátlakem nejasných představ neb nezkracených vášní zneužili hromadného nadšení, vzbuzeného „suggescí“ — aneb, abychom toto barbarské slovo nahradili dobrým českým názvem rceme „vnušením“, — to tuším každému, běhů moderních pozorovateli dostatečně známo jest. Připomínáme zde ~~pevně~~ pyšná hesla „pokrok“, „svobodomyslnost“, „liberalism“ a vzpomínejme, mnoho-li hřešeno ve jménu těchto krásných slov!

Nejinak se má věc se slovem „vzdělanost!“ Každý zajisté touží po tom, aby vzdělanec slul a „nevzdělanec“, hrubošem zvanu býti vším právem za pohanu se pokládá. Jestliť vzdělání dobro, s nímž přemnohé výtečnosti jsou spojeny. Ovocem vzdělání jest vážnost, ušlechtilost ducha, spokojenost, podpora ctnosti, charakter, vyšší poznání Boha a tušení života věčného!

Vzdělání jest tedy v pravdě všelidský ideal, s náboženstvím úzce spojený, vysoký stupeň dokonalosti života duševního předpokládající, jenž kvantitativně ovšem přemnohých stupňů připouští, kvalitativně ale vždy a všude tímže zůstává.

A co medle pozorujeme místo snah po dosažení tohoto ideálu? Přechasto pouhé opičení se, modu, holou *karrikaturu* vzdělanosti, jejíž posvátného jména tak často se zneužívá!

Národové „kulturní“ nesou „civilisaci“ do zámořských krajů, kde divoši ve svých prasídlech žijí — náčelník těchto brzo se honosí, že se stal účastným evropské vzdělanosti! Vždyť nasadil na hlavu pařížský cylindr a na nahé tělo oblékl — krinolinu! (Srov. Le Tour du Monde 1865.)

To co zde křiklavými barvami nastíněno, opakuje se méně nápadným způsobem, ale neméně důsledně u národů „kulturních“. A bohužel, že národ slovanský pro měkkość povahy své od jakživa po národech cizích se opičil a staré, samorostlé mravy slovanské cizími nahražoval. Tak trpce sobě stěžuje folklorista Bartoš, že i lid moravský, který poměrně nejdéle zůstal věren mluvě a mravům předkův svých, nyní pojat jest v čarovné kolo všeevropské vzdělanosti, čili pozvolného sice, ale postupného „odnárodnování“. Moda, opičení se z pouhé chtivosti po „vzdělání“.

„Leckterý venkovan,“ touží Bartoš dále, „mluvě s rovnými sobě, mluví zcela správně po domácku, ale dav se do řeči „s pánem“, mluví po panskou takto: Tedy sem já byl, ešče *co* děcko; já sú *co* pololáník, můj bratr je *co* chalupník. Zvláště „ustříhne si na tom“, píše-li někomu vyššímu sebe list. Tu napíše, *co* by za ústní řeči jak živ z úst nevy pustil, na př.: Jak Vám známé jsou poměry mé už *co* mladého, obracím se na Vás *co* lidumilného, byste mi radu dal *co* moudrý.“ (Rukověť správné češtiny str. XVII—XVIII.) Kde jest hledati kořen těchto neblahých choutek?

Nikde jinde, než v nevědomosti o pravé podstatě vzdělanosti! Pohlavár mouřenínský, pyšníci se cylindrem a krinolínou, nemá nikterak v úmyslu hráti sobě na pitvorného komedianta — docela vážně sobě vykračuje ve svém maškarním úboru — a jestliže strýc od Výškova neb Prostějova až do omrzení opakuje svoje: „Já sú *co* atd.,“ domnívá se býti něco lepšího než jeho krajané, kteří nevyšli přes humna a nepoznali „fajnový“ svět! Vzdělanost jest šibolethem moderního pokolení a toto pokolení hledá vzdělanost v nezapných tretkách, ve šroubované mluvě, v pitvorných posuňcích — zkrátka v lesklé slupině bez užitečného jádra! K tomu ke všemu si naše generace na své vzdělání až příliš mnoho zakládá! Neprávem! Psalo se léta Páně 1721 kdy dvaatřicetiletý Montesquieu uveřejnil svůj satirický spis: „Lettres persanes“, jenž vzbudil všeobecný obdiv a částečně i nevoli pro smělost posudků, o nichž přece nikdo tvrditi se neodvážil, že by netrefily do živého! „Perské listy“ od Montesquieu záleží z korespondence dvou Peršanů, z nichž jeden, vydavší se na cesty do Evropy a zvláště do Francie, líčí druhému dojmy, které na něho evropská kultura byla učinila. Mezi jiným sděluje následující: „V Paříži, můj milý příteli, je mnoho živností a řemesel! Ejhle muže, jenž přichází k Tobě nabízet za málo peněz tajemství, kterak se dělá zlato! (Viz různé inseraty časopisů o „vedlejších“ příjmech, o „ternech“ která jistojistě vyjítí musí, o odměnách, slíbených tomu, kdo by tomu neb onomu zaopatřil výhodné místo, o titulech doktorských na amerických universitách a t. p.)

Také věstkyně najdeš, jichž prozíravost veškeré ponětí přesahuje! (Viz vykládačky karet, cikánky z ruky věstící a t. p.)

Ženy zdejší dovedou prostředky umělými zakryti všechny pohromy, které zub času jich sličnosti byl připravil. (Viz dotyčná návěští různých časopisů!)

Hejno bezčefné zde najdeš umělců, kteří hravě, v nejkratší době zavazují se vyučiti vědám a uměním kterýmkoliv: (Viz různé „mistry“, již slibují podle samorostlé metody naučiti nejdéle za 3 měsíce cizím jazykům!)

Umřít zde možno pouze nenadále! Smrt nemá jindy moci nad životem vůči neomylným lékům, jež prodávají se na všech stranách! Viz: Vitalia, Revaliscière Du Barry, různé „životní balsámy“, přemnohými vysvědčeními vyznamenané „elixiry“ atd.)

Ve zdejších skladech a kupeckých krámech jsou nalíčena neviditelná tenata určená k polapení a zachycení nezkušených kupovatelů! (Viz třeba některý článek časopisů, jež podávají praktické návody k navnadění obecnstva.) Lettres persanes. Bibliothèque nationale pp. 141—142.

Nehodí-li se líčení výše uvedené na vlas na naše poměry? Není-li naše celá velebená kultura leč škraboškou, za níž se tají buď prázdnota aneb nezměrná pýcha, aneb výdělkářství, neb konečně sverepý egoismus, řídící se jedině heslem: „Homo hominis lupus!“

Podívejte se do kterékoliv „vybrané“ společnosti, kde panuje „bon ton“ a škrobená etiketta.

Tam „nevzdělanec“ sluje každý, kdo neví, že nejdéle do 8 dnů má učiniti návštěvu v rodině, kde byl před tím pozván k obědu neb k večeři. (Diner, souper, bal de maison.) Tato návštěva sluje „visite de digestion, Verdauungsvisite“ — ale běda tomu, kdo by slova „zaživací návštěva“ vzpomenouti chtěl! Kdo v oněch vznešených kruzích obcovati by chtěl bez pohromy své reputace jakožto „vzdělanec“, ten má vědět, jak se má posadit u stolu: nesmí se opírat o lenoch židle, nesmí příliš gestikulovati rukama, nesmí rozprostříti na svém klíně ubrousek docela nýbrž jen z poloviny, musí vidličku držeti v levé, nůž s obzvláštní graciévní gymnastikou, v pravé ruce; dříve než se dá do loupání jablka neb hrušky, musí plod rozčtvřiti atd. Nechceme nikterak odsuzovati tyto způsoby a „manýry“, ale dovolujeme si poukázati na to, že za těmito všemi tretkami mnohdy pranic nevězí a že by na velikém omylu byl ten, kdo by — jak se bohužel přecasto děje — tyto zručnosti a zevnější formy pokládal za neomylnou známku pravého vzdělání! Bystrý pozorovatel sezná brzo, že nejvybroušenější etiketa a všestranná elegance častokráte nejsou leč *škraboškou*, za níž se tají chťíce a vášně druhu nejnižšího. Šálebnost, nehodné pochlebnictví, přepjaté citlivůstkářství spojené s neuvěřitelnou krutostí, sobecké prospěchářství, patolízalství k vyšším, pašovská nadutost vůči podřízeným, boucharonství, frázovitost, deklamace o idealech, o svobodě, kteréž deklamace jsou jen pouhý „flatus vocis“ — to jsou barvy, jimiž natřeny jsou brzo komické a brzo opět tragické masky lvů moderních společností!

V tomto ovzduší vyrůstá crême budoucího věku, naše zlatá mládež stavů nejpřednějších, vyrůstají budoucí matky, vyrůstají budoucí otcové, vyrůstají budoucí státníci, učitelé — vůbec všichni ti rodem neb vychováním povolání aneb měšci zlata na prestol vůdců povýšenu býti mající matadoři, o nichž básník v dithyrambickém vzletu pěl: „Vitae lampadas tradunt!“

II.

„Vzdělanost Orientalů stojí s naší na stejné výši — kromě toho jest starší, původem svým čistší a pravdivější. Nepředpojatý pozorovatel sezná brzo, že mravy některých kmenů arabských a indických, pokud se pravé ušlechtilosti a vážné půvabnosti týká, nad naše daleko předčí. Na nás je vidět, že jsme národy novopečenými, kdežto Orientálové se presentují jako děti ze starého dobrého domu, které po předcích svých zdědily poklad moudrosti a ctnosti starodávné. Tam lůzy marně bys hledal! Civilisace *mravní*, ta jediná ze všech, která ceny zasluhuje, jest u všech krajanů stejná. Jak pastýř tak emir pocházejí z jednoho a téhož plemene, hovořící jednou a touž řečí, zachovávají tytéž zvyky a obyčeje a spravují život svůj touže moudrostí.“ (Lamartine, Voyage en Orient.) Dosti možná, že Lamartine, jenž tak nadšeně mluví o kultuře Východňanů, byl poesí orientalskou tak okouzlen, že viděl pouze světlo, ale žádného stínu; než jednotlivé převzácné rysy v povaze Arabů a Indů jsou nepopíratelné a jsou důkazem toho, že *civilisace mravní* nemá zapotřebí ani železnic, ani telegrafů ani telefonů a jiných „zázraků“ moderních věd, neboť jádro kultury mravní a tudíž pravého vzdělání hledati sluší nejenom ve vědění a umění, ale spíše v *cítění* a *chtění*! A jak se jeví toto cítění a chtění v moderní kultuře?

Anglický filosof Lecky pokusil se o provedení důkazu, že *jisté ctnosti*, na kteréž naši předkové byli hrdi buď docela vyhynuly, buď již jen živoří! Ohlédněme se po dějinách!

Básníci všech národů nejsou s to, aby nakreslili ideal ženy a matky tak plasticky, jak to učinil Šalomoun v knize Přísloví! Jak vznešený to obraz! Toť zajisté žena všestranně vzdělaná, kterou chválí svatopisec! Výbornost *intellektu* — otevřela ústa svá k moudrosti a zákon milostivosti jest na jazyku jejím, kap. 31. v. 26. — něžnost *citů*, — ruku svou otevřela nuznému a dlaně své vztáhla k chudému v. 20. — *pilnost a bdělost* — přepásala silou bedra svá a posilnila ramena svého v. 17. a v noci vstala a dala kořist domácím svým a pokrmy děvkám svým — pojí se s *praktickým důmyslem* a obezřetnou prozíravostí — shlédla role a koupila je: z užitku rukou svých štípila vinici; nebude se báti za dům svůj před zimou sněžnou: nebo všichni domácí její zobláčení jsou rouchem dvojnásobným v. 21. — v harmonický celek, jenž jest vzorem všestranného vzdělání, které se neobmezuje pouze na rozum a různé dovednosti ruční, nébrž které proniká člověka *celého!*

A nyní srovnajme tento obraz ženy statečné s podobiznou ženy moderní z lepších kruhů, kterou nám předvádí slavný kazatel americký T. De Witt Talmage: „Jsoutě ženy v městech našich, že ulice metou, ačkoliv v mládí v domě otcovském po kobercích chodívaly. Jsou dcery, které s pláčem radostným by chtěly jísti, co se stolů jejich otců jako drobtý padávalo psům. Jsou nohy, které bosy chodí po sněhu a ledě, ač jindy nenosily střevíců leč za třicet zlatých pár. Jsou sešlé, vetché, roztrhané šaty, že sotva kryjí nahotu, ač ty, kdo se jimi kryjí jindy svou vlečkou metly ulice, nežádajíce za metení náhrady od města. Proto opovrhují tím veřejným míněním, které sice neodsuzuje vyšívání střevíců, tobolek, škatulek a všelikých jiných tretek, které ale krčí ramenoma nad prací živnou, byť byla sebe poctivější. Dle mého soudu jest hanbou náležitosti k rodině tolik a tolik hlav cítající a neuměti při tom vydělati ani pro jediná ústa. Hanba tím větší, dře-li se matka prادلena a zahálí-li dcera fiflena. Stejně poctivé a čestné však jest žehliti, práti, stláti ano i mésti — jako uplésti z vlasů řetízky k hodinkám.

Pokud věci rozumím, hranicí, kterou povšechné veřejné mínění vzhledem k ženskému zaměstnání stanovilo, jest mez užitečnost od zbytečnosti dělicí. Dělati něco, co je bezprostředně *užitečné* jest hanbou a aby této hanbě naše slečny se mohly vyhnouti, vyjmenuji některé ty „hanebné“ práce. Tak ku př. jest *krásné*, uměti na pohovku uháčkovati pěknou pokrývku, ale něco takového na výdělek háčkovati, jest hanba!

Na piano polku *zarinčeti*, ó všechna čest, ale v hudbě k usnadnění živobyti snad *hodiny dávat* — hanba.“ (Ohavnosti moderní společnosti. T. de Witt Talmage, přel. Císař.)

Kdo by s námi nesouhlasil, že netřeba přes „velikou vodu“ se plaviti, chceme-li shlédnouti obrázek podobný tomu, jež nakreslil Talmage o dámách amerických! „Tout comme chez nous“ — u nás nejináče! Jistý spisovatel líčí dívky různých pensionátů takto: „Spanilé, vždycky dobře naladěné jako bezstarostné ptáče — ale bez onoho vnitřního jádra, v němž jedině ženy slávu a zdobu hledati sluší, vychovává se naše ženská mládež přechoasto pouze pro hudbu, zpěv, tanec a parádu, jakož i pro pěkné způsoby, aby se jen líbily.“

Stejným *předsudkem* zaslepeno jest pokolení naše, jedná-li se o „*vzdělání*“ *jinochů!* Kdo sluje u nás vzdělaným?

Ten muž, jenž „prošel“ střední školu, jenž dovede čísti noviny, aniž by klopýtl přes zeměpisná jména, jenž dále dovede ve větách více méně správných označiti stanovisko, na němž stojí „jeho“ časopis, jenž zná alespoň dle jména vy-

nikající díla domácí literatury — takový muž, opakujeme, může býti jist, že ho list k třídě „vzdělanců“ počítati bude!

Má-li k tomu nějaké známosti dějin umění na základě autorů à la Lübke, Kugler, Crowe neb Winkelmann, tak že jest s to, aby v pádu potřeby pronesl o výtvorech uměleckých slovy opatrně všeobecnými úsudek vlastní, dovede-li vysvětliti rozdíl mezi směrem idealistickým a realistickým a t. p. — oč, že muži takovému vzácné „vzdělání“ bude přisouzeno!

Je-li k tomu mocen jazyků cizích, zná-li čelnější díla literatur cizojazyčných z originálů, je-li nad to snad hudebně vzdělán aspoň tou měrou, že dovede porovnat Mozarta s Wagnerem — pak zajisté slyne pověstí muže nevšedního, *vše-stranného vzdělání*, jenž jest brzo bůžkem toho onoho salonního „cercle“ neb „jour fixe“! Kdo by nevzpomněl při tom romantických dobrodružství jaká provedli různí „chevaliers“ na př. Cartouche (Viz: Souvenirs de la marquise de Creoy) a v dobách nedávno minulých „chevalier“ Hofmann, jenž svým elegantním chováním, diskretní dvorností, všestranným věděním, vytríbeným vkusem a jinými lesklými šupinami svého vzdělaného krunýře téměř očarovali společnosti aristokratické, používajíce zaslepení tohoto k provozování šidby a podvodů v úžasných rozměrech!?

Vědění a umění tedy nejsou nejprvnější známkou rozšafnosti, rceme *mravního charakteru*, bez něhož pravé vzdělání není ničím jiným leč škraboškou, kterou se dá másti leda nezkušený dav, od jakživa podle zevnějšku svůj úsudek upravující — ba můžeme tvrditi, že, je-li u člověka jinak nevědomého a nasmělého mocně vyvinut cit pro svědomitost a spravedlnost, tento člověk, jak říkáme *rozšafný*, mravním „vzděláním“ svým vysoce předčí nad mnohého absolventa vysokých škol! „V tak mnohých vseh pohorských bychom při bližším pátrání natrešli karaktery šlechtné, rovné oněm, na které mnohá hlavní města s pýchou poukazují jako na nejzdárnější syny své! Vědomosti oněch horalů mohou býti skrovné, obzor myšlénkový obmezený — ale jich smysl pro pravdu a spravedlnost není méně vyvinut než u některého učeného zákonodárce a uctění Boha neméně vroucné než u toho kterého vynikajícího bohoslovce! Vypravuje se o jistém na samotě vychovaném jinochu, že ke cti a chvále Boží skákal přes příkop až do únavy; možná, že jeho náboženské cítění bylo při tom opravdovější a hlubší než u mnohého moderního farizejce, jenž na dlažbě kostelní kolena si ubrousí.“ (Wachlowski, Studien über die Erziehung.)

Snad že u líčení *prázdnoty* moderního „vzdělání“, jak mu massy lidu rozumí, přeháníme? Snad náležíme k oněm malkontentům, kteří vše, co je moderní, kritizují jen pro to, že jest to moderní, nejsouce, jak přísloví praví, ničím jiným než „laudatores temporis acti“? Netřeba, aby chom sami se hájili — péro našeho povolanejší to již učinilo! Tak píše výše zmíněný folklorista a paedagog Bartoš ve svém spisu „Naše děti“ následovně: „Do let padesátých školní vyučování po našem venkově nebylo tak rozšířené jako nyní. A přece nebyl náš lid tehdy nevzdělaným, nad to surovým. Nejspanilejším květem samorostlé vzdělanosti jeho byla ušlechtilá mravnost našeho lidu. Srdečnou laskou lnuli k sobě nejen nejbližší pokrevenci, nébrž i vzdálení příbuzní; ba celá dědina byla jako jednou rodinou, jejíž údové navzájem nezištně se podporovali.“ (Viz: „Vychovatel“ VI. str. 269.)

Které jsou této bez odporu neutěšené změny příčiny? Zajisté jen pochybené vychování! Kteří jsou faktorové vychování individuálního, národního a společenského? Rodina, Církev, škola, společnost a „last not least“ — *tisk!* (Pokrač.)

O školách bratří, zvláště bratří de la Sallových.

Píše František Žák.

(Pokračování.)

Slavný Saint-Simon napsal kdysi tato slova platicí sv. Otcí: „Vaši předchůdci zdokonalili dostatečně theorii křesťanství a křesťanství dosti rozšířili. Nám jest třeba zabývat se aplikací této nauky. Pravé křesťanství musí činiti lidi šťastnými nejen v nebesích, nýbrž i na zemi. Váš úkol spočívá v tom, byste organisoval pokolení lidské podle základních principů mravouky božské. Nesmíte se obmezovati, byste kázal věřícím, že chudí jsou miláčky Božími, nýbrž třeba jest, byste užil volně a energicky veškeré moci a všech prostředků církve bojující, byste zlepšil rychle mravní i fysický stav nejčtetnější třídy lidí.“¹⁾

Církev ovšem tak koná na každém jí přístupném poli, jak asi věděl i Saint-Simon. Na poli školském, které právě jest povoláno, aby „zlepšilo mravní i fysický stav nejširších vrstev“, konala církev a koná i přes překážky státu, který nejméně měl by se jí v cestu stavěti a její velkolepé dílo kulturní jí stěžovati, zrovna divy. Co konala, není předmětem naší práce, o tom tedy nebudeme psáti; ostatně tisícileté dějiny dávají jí svědectví. Co koná nyní, chceme ukázati jen na jedné, dnes jí nejvíce nepřátelské zemi, na Francii, a to ještě ne v celém rozsahu její činnosti, nýbrž jen pokud se týče obecných čili národních škol, tedy dle Saint-Simona „de la classe la plus nombreuse“ (nejčtetnější třídy) a pokud se týče jediné jediné společnosti, *bratří pobožných škol, duchovních synů de la Sallových*. Všeobecnější poznámky jsou tu a tam jen mimochodem připsány, aby rozšířily náš rozhled ve francouzských věcech školských.

Podáme tedy v následujícím statistiku bratří, jich škol, žactva a všeho, co se jich školství týče, pokud ovšem buď ústně nebo z důkladných spisů o předmětu tom jednajících mohli jsme se poučiti. Vnitřní život a vnitřního ducha jich škol ukáže nám širší popis Remešského pensionatu.

Bratří uveřejňují každým rokem důkladnou statistiku všech svých domů, škol i žáků. My máme statistiku z r. 1891.²⁾ Uvedeme podrobný počet domů bratří, jich škol, mezi kterými ovšem nejsou pouze školy obecné, nýbrž i školy vyšší, počet tříd a počet žáků, kteří školu jen navštěvují a takových, kteří v ústavě samém bydlí. Tito bývají obyčejně chlapi již starší, připravující se již k některému povolání vyššímu.

Stůž zde nejprve statistika škol a žactva bratří z některých měst:

¹⁾ „Vos devanciers ons suffissamment perfectionné la theorie du christianisme, ils l'ont suffissamment propagée, c'est de l'application de la doctrine qu'il faut vous occuper. Le veritable christianisme doit rendre les hommes heureux non seulement dans le ciel, mais sur la terre. Votre tâche consiste à organiser l'espèce humaine d'après le principe fondamental de la moral divine. Il ne faut pas vous borner à prêcher aux fidèles, que les pauvres sont les enfants chéris de Dieu, il faut que vous usiez franchement et énergiquement de tous le pouvoirs et de tous les moyens, de l'Eglise militante pour améliorer promptement l'état moral et physique de la classe la plus nombreuse.“ (Nouveau christianisme p. 1385.)

²⁾ Stat. des écoles des frères chr. Paris 1891.

Obyvatelů	Domů	Škol	Tříd	Žáků vůbec	Žáků interních
Paříž asi 2,300.000	53	65	356	16.900	1.875
Bordeaux asi 200.000	15	15	75	3.629	235
Lille asi 180.000	11	19	83	3.159	147
Lyon asi 400.000	15	44	169	5.806	271
Marseille asi 250.000	12	15	68	2.735	431
Nantes asi 130.000	9	16	76	4.258	304
Rouen přes 100.000	6	12	52	2.256	142
Toulouse asi 130.000	9	12	62	2.700	305

Abychom si mohli učiniti pojem, jak rozšířeny jsou školy bratří nejen ve hlavních městech, nýbrž i na venkově a ve městech menších, stůž zde i statistika podle distriktů. Shledáme, že tam vyvinují bratří činnost dosti obsáhlou.

Město	Domů	Škol	Tříd	Žáků	Žáků interních
Paříž	83	95	512	24.117	4.588
Bordeaux	44	49	189	8.751	482
Lyon	122	182	658	23.753	1.702
Marseille	42	53	225	9.268	607
Nantes	50	74	268	13.805	572
Reims	42	68	263	10.711	702
Toulouse	58	64	210	8.348	321

Dle této statistiky měli tudíž do 31. listopadu 1891. výteční synové La Sallovi v celé Francii domů 1012, škol různého druhu 1283, tříd 4973, žáků vůbec 213.190, a žáků v ústavech ošetřovaných 16.987. Činnost tato ovšem každým rokem vzrůstá. Připomene-li, že celá Francie čítá asi půl šesta milionu dětí, shledáme, že počet chlapců, kteří nabývají vzdělání u bratří, činí procento značné a nelze se diviti, že Francie čítá ve všech odborech lidského zaměstnání množství mužů zbožných a mravných, katolíků rozhodných. Vliv totiž těchto škol v příčině náboženské jest daleko větší, než jaký mají ku př. školy naše.

Neboť školy francouzských bratří jsou v pravdě a skutečně školy náboženské, kde nejen náboženství jako předmětu se vyučuje, ale kde celé vedení jest prochnuto duchem náboženským.

Blahodárný tento vliv jest tak zřejmý, že školy státní mají tam, kde jsou zároveň i školy tyto postavení dosti nepřijemné. Rodiče, kteří kladou váhu na nábožensko-mravní stránku svých dětí, vidí také vliv tento, poněvadž jest zřejmý a bratří sami o to dbají, jak nížeji ukážeme, aby žáci jejich i celým zevnějškem od žáků škol státních se lišili.

Poněvadž zvláště bratřím La Sallovým věnujeme zde svou pozornost, musíme doplniti uvedenou již statistiku statistikou jejich škol mimo Francii. Ústavy jejich

rozšířily se totiž nejen po Francii, ale vnikly i do kolonií francouzských, ano do celého světa. V koloniích čítají tento počet: domů 19, škol 23, tříd 109, žáků 4459, interních 164.

Co se týče jiných zemí, mají dle uvedené statistiky školy své v Anglii, Belgii, Španělsku, v Egyptě, Turecku, Americe atd. Také v Rakousku a Německu jsou již zastoupeni, 9 domy a 9 školami o 44 třídách 1960 žácích vůbec a 477 žácích interních.

Celkem mají v cizině: domů 308, škol 444, tříd 2170, žáků 96.484, interních 8487.

Ve Francii a koloniích francouzských mají: domů 1031, škol 1306, tříd 5082, žáků 217.649, interních 17.151.

Celkem pak mají na celé zemi: domů 1339, škol 1750, tříd 7252, žáků 314.133, interních 25.638.

Mezi těmito 1339 domy má celý sbor zároveň 34 scholastikátů t. j. domů, ve kterých mladíci na učitele se vzdělávají, 36 noviciátů velkých pro čekatele kongregace a 38 noviciátů malých, ve kterých již dívky pro sebe a pro povolání svého řádu vychovávají.

Velkolepá to zajisté činnost!

(Pokračování.)

Řeč,

již přednesl František X. Schramek,

adjunkt c. a k. ústřední státní pokladny,

ve valné hromadě spolku pro vzdělání katolických učitelů.*)

Mluvíti dnes, jest pro mne věcí nesnadnou. Jsouť zapsána vedle jména mé maličkosti v seznamu řečníků dvě jména velmi zvučná. Jest to ode mne, řekl bych skoro, opovázlivostí, chci-li mluvíti pod dojmem řeči duchovního rady Schöpfleuthnera, mluvíti dále ve chvíli, kdy celé shromáždění čeká s napjetím na řeč P. Abela. Ale ctěný výbor spolku pro vzdělání katolických učitelů žádal mne, bych mluvil; nemohu tudíž, abych ni na té ni na oné straně účinek neseslabil, jednati lépe, než když budu v řeči své co možná stručným. Z tohoto mého úmyslu bude jistě míti největší radost onen pán, jenž mi před chvílkou upřímně řekl: „Prosím Vás, pane Schramku, mluvte *krátce*, by mohl P. Abel mluvíti déle.“

Nuž, tomuto přání mohu tím snáz vyhověti, jelikož jsem přesvědčen, že to není pouze přání jednotlivce, nýbrž přání obecné.

Velectěný řečník, jenž mluvil přede mnou, dovodil svým známým duchaplným a poutavým způsobem, že jest křesťanské výchovy třeba s hlediska církevního a náboženského. Avšak výchovy křesťanské jest ne méně třeba i *státu* a *společnosti*. Ba, křesťanská výchova jest pro stát ještě nepoměrně důležitější nežli pro církev; církev má totiž od božského svého zakladatele určité ujištění, že jí nepřemohou ani brány pekelné; ale stát, ve své formě konkrétní, nemá žádné takové božské záruky, že bude trvat vždycky. Církev může bez bázně o svou existenci hledět vstříc všem bouřím a nebezpečím, jež v sobě skrývá budoucnost, ne

*) Viz čtvrtou výroční zprávu téhož spolku.

tak stát a společnost. Nemá-li se forma, již dala státu a společnosti kultura křesťanská, v budoucích těžkých dobách rozpadnout, nemá-li společnost být v stálém strachu o další svůj vývoj kulturní a patří-li mimo to ještě k úmyslům státu: v době nebezpečí moci počítati na spolehlivé obyvatelstvo, jež zná a koná svou povinnost, pak musejí právě stát i společnost instituce své upravit tak, by v nich měly záruku šťastné budoucnosti.

Základem, na němž spočívají a se budují stát i společnost, kořenem, z něhož čerpají svůj život a své prospívání všechna zařízení, jest Stvořitelem daný zákon přirozený. Nejprvnější a nejvyšší povinnost, již tento zákon člověku ukládá, jest povinnost ctíti Boha, jest povinnost náboženství. Proto žádný stát a žádný národ bez náboženství. To jest historická pravda, kteréž nedovedou popřít ani nevěrci. I v socialně-demokratickém státě budoucnosti, jak jest vyličen ve známém románu Bellamy-ově (Pohled zpět z r. 2000 na rok 1887), jest náboženství, třeba ve formě změněné, vykázano místo. Rovněž i starověk vydává svědectví pro tuto pravdu. Již Aristoteles prohlašuje bohoslužbu, tedy osvědčování náboženství, za „nejpřednější z oněch šesti hlavních výkonů, bez nichž stát nemůže obstáti.“ Cicero pak dí, že kdyby byla zničena úcta k bohům, musily by zaniknouti též víra a věrnost a lidská společnost a spravedlnost. *) A Voltaire, tento úhlavní nepřítel církve, dí: „Všude, kde má trvati státní společnost, jest nutně třeba náboženství. Zákony bdí nad mravem veřejným, náboženství pak nad životem soukromým.“ (Trait. de la tol. ch. 20.) Proto má pravdu sv. Augustin, když dí: „Říše bez náboženství, co jsou jiného nežli veliké tlupy lupičské?“ (De Civ. Dei, VI. 4.)

Pád mocné, světové říše římské byl jenom nutný následek úpadku nábožensko-mravního, jenž v říši té nastal, a že zaniklo *vice* států proto, že v nich byly uráženy zákony mravní, než proto že byly přestupovány zákony státní, jest výrok podepřený historickou pravdou.

Od doby, kdy kleslo pohanství, spočívá právo státní v celém svém objemu na názoru křesťanském, tak princip auktority, věrnosti poddanské, občanské a osobní svobody, posvátnost stavu manželského, rodiny a majetku atd., což všecko jest v odporu se socialně demokratickými teoriemi doby nynější.

Třebas by mnozí, kteří se dnes vypínají svou tak zvanou osvíceností, všechny tyto jmenované statky lidské společnosti považovali za pouhý následek právních poměrů moderního státu, jsou přec v skutečnosti jen ovocem náboženství a pouze v něm mají záruku svého trvání. „Zákony mají,“ dí zcela správně filosof Hegel, „nejvyšší svou sankci v náboženství.“ A v skutku: náboženská povinnost zapovídá mnohé věci, jichž zákon (světský) ani nezná; a naopak zase zapovídá namnoze náboženská povinnost, co zákon světský zcela dovoluje.

Světský zákon není pro člověka myslícího ničím jiným nežli systemem mrtvých písmen a paragrafů vtěsnaných do jisté formy, kteráž sluje zákonník.

Život a sílu tvůrčí čerpá však zákon teprv z náboženství. Ono dí ku králi sedícímu na trůnu, k ministru na jeho křesle a k žebrákovi stojícímu u dveří: Jest (jeden) věčný soudce, jenž tě bude souditi i z tvých myšlének.

Velmi krásně projádl tuto myšlénku velký Washington, když v proslulé adrese, již vydal při svém odstoupení, k občanům spojených státu amerických takto volá: Náboženství a mravouka jsou nejnezbytnější opory lidské společnosti.

*) „Pietate adversum deos sublata fides etiam et societas generis humani et una excellentissima virtus iustitia tollatur necesse est.“ (De nat. deor.)

Ten není žádným vlastencem, kdo podkopává mocné tyto pilíře lidské blaženosti. Rozum i zkušenost dotvrzují, tak praví dále, „že mravnost v lidu nemůže obstát bez náboženství. Náboženství jest základem občanské společnosti a též jediným základem států. Ne bohatství a osvěta,“ tak zakončuje krásnou svou adresu, „nýbrž udatní, čisti a zbožní národové jsou pevnou zárukou budoucnosti států.“

To jsou opravdu zlatá slova a jejich cenu zvyšuje ještě ta okolnost, že je pronesl muž, jehož mravní a státnickou velikost zřejmě uznávají i rozhodní jeho odpůrci.

Tak-li ale tomu jest, jak pak sobě vysvětlíme, že se za dnů našich děje právě opak toho, co dle svědectví tisíciletých dějin dobré a správné jest? Jak pak to přijde, že za doby naší tvrdí právě ti, kdož mají největší vliv, pravý opak toho, co uznávali nejosvícenější duchové lidstva, ba i nejúhlavnější nepřátelé církve pro stát i společnost za *nevyhnutelně potřebné*? Jak to přijde, ptám se, že teprve v době nejnovější směl učiněn býti pokus, vzíti v naší Vídni katolickým dětem znamení kříže? Pozbyli snad povolání faktorové náhle rozumu, že nevědí, co činí? Ó ne, ctěné shromáždění, to nikoli. Vědíť velmi dobře, co činí, jenom že někdy zapomínají, jak se to už stává, v přílišné své horlivosti na pravidla opatrnosti.

Všechny útoky na církve, náboženství a křesťanství dějí se dle určitého plánu, Ordre de bataille (váleční, bitevní šik) nepřátel církve jest sestaven velmi pečlivě a provádí se puntík za puntíkem, jenom že se při tom dovedně vždy zakrývá pravá tendence.

Ale jen málo jest těch, kteří poznávají pravý a poslední cíl a konec všech útoků na náboženství: odstranění totiž křesťanského státu a povalení křesťanské společnosti zednářstvím. Jenom málokterí, dím, poznávají tento nejvyšší účel tak zvaného „královského umění“, mnozí však jsou raněni slepotou, neb se, aspoň dělají, jako by byli slepí, a tak se stává, že se považuje za pouhý boj jednotlivých stran, co ve své podstatě nejvnitřnější nic jiného není, nežli boj zednářství proti křesťanskému státu a křesťanské společnosti.

Ale zednářství ví velmi dobře, jak jest těžko připravit lid o lásku k jeho panovníku, jak těžko jest zvláště lidu rakouskému vyrvat z srdce lásku k jeho všeobecně milovanému císaři Františku Josefovi, zednářstvo ví zajisté až příliš dobře, že není možno vysaditi jedním mocným trhnutím stát i společnost ze stěží křesťanských a proto pracuje prozatím aspoň úsilovně k tomu, aby společnost osvobodilo od tak zvaných předsudků t. j. od víry a náboženství. Toto osvobození (od víry a náboženství) podniká pak zednářstvo přede vším tím, že se zmocňuje výchovy mládeže. Víť, že člověk zůstává s malými jen výminkami obyčejně takovým, jakým byl vychován, a proto hledí dostat do své moci školu a vychovávání učitelstva.

(Dokončení.)

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

+ 24. Mnozí z pánů bratří, kteří buď že zásady nechtou, aneb příležitosti nemají čísti liberální naše listy, ani by se nedověděli o veliké řeči Masarykové, kterou měla býti škole konfessionální zasazena rána

smrtná. Mimochodem řečeno, p. Masaryk je vševěd, chce všemu rozuměti a v ten rozum také vyzněla jeho řeč, jeho debut na národa školství obecném. V mlhavé své řeči mluvil pan Masaryk velmi ostýchavě,

stále žádal za poshovění a strpení, což znamená, že se pustil na pole mu cizí, proto kořenil pro efekt zevní řeč svou citáty z básníků a filosofů, na konec však přiznal, že nejspíš konfessionální škola jednou přec v život vejde, a že jí tudíž jeho řeč hrob nevykopala. P. Masaryk tedy dne 4. února 1893. na říš. radě mluvil asi toto: „Při školství a vychování vůbec, kde zavznívají hesla: škola světská, škola církevní, věda — náboženství, víra — nevěra, běží o věc srdce a svědomí každého politika, kdo má dosti odvahy býti důsledným a odkrytým. Jediným nejhlubším thematem dějin je boj víry s nevěrou. Göthe nechtěl přiznati, že víra je jen u konservativců, nevěra jen u liberálů. Pánové z konservativního tábora kladou otázky: buď svoboda vědění a citění, buď nadvláda autority, proto musím jako poctivý politik říci ano, neb ne. (Boj víry s nevěrou připouštíme, ale o nějakou nadvládu autority, snad církevní nad svobodou vědění a citění se docela nejedná; nám jedná se pouze a jedné o to, aby svoboda vědění a citění nevodila nám do školy svobodu nevěry. Pozn. red.) Volá se po škole konfessionální. Je škola ta unum necessarium našeho školství? (Unum necessarium není, ale konfessionálnost, t. j. n á b o ŷ e n s k o - m r a v n é vychování dítek je první necessarium mezi ostatními necessarii našeho školství. Pozn. red.) Požadavek ten je moc všeobecný, abstraktný, nepodává určitého návodu k určité reformě. (Požadavek náš pro toho, kdo chápati chce, je zcela jasný, přesný, aby totiž učitel ve škole neboursal, co kněz postaví, aby i při ostatních předmětech k nábožensko-mravné stránce učitel přihlížel, a nemyslel si, že mu do toho nic není, to že je věcí katechetovou, a pak aby učebnice více zmínek o Bohu a náboženství obsahovaly, než dosud. Pozn. red.) Dají se provést reformy, jež se připisují domnělé bezkonfessionálnosti? (Když ne všechny, aspoň některé reformy dají se provést. Pozn. red.) Z přeplněných škol vychází polovičatost což zastanci konfessionální školy připisují bezkonfessionálnosti, a příčina je, že učitel nemůže se žákům věnovati. (Předně nejsou všechny školy přeplněny a z nepřeplněných vychází také polovičatost, a za druhé přemnoží učitelé ze zásady při vyučování o Bohu, a náboženství ani zavaditi nechtějí, a myslíce, že jsou profesory, mimo školu dětí si ani nevšimnou, což obé je vychování na ujmu. Pozn. red.) Požadavek konfess. školy je

školským všelékem, je heslem nepravým. V přeplněné škole by ani konfess. škola nedostála svým úkolům. (Že konfess. škola je heslem nepravým, k tomu zůstal pan Masaryk důkaz dlužen, a z jeho slova „ani“ vysvítá, že sám nepřímou přiznává škole konfessní větší výsledek než bezkonfessní. Pozn. red.) Požadavek konfessionální školy není výlučně požadavkem školským, nýbrž politickým, prýstícím z velikého časového problému kulturního. (Zde se musíme opravdu diviti důvtipu a bystrozraku p. Masarykově, který jako bystrý, bádatavý filosof dobře postřehl jak ti klerikálové z konfessní školy chtějí udělati politické rejdiště. Co všechno ten učený pán neví! Pozn. red.) Princ Liechtenstein měl uvéstí spíš školství nizozemské a francouzské (tam to s laickými školami dopracovali, že rodičové správní nechtějí tam děti posílat, aby se nezkazily. Pozn. red.) než pruské, kde není školské otázky konfessionální, ale školského dozoru. Gneist praví: „Pruská škola, v níž náboženství konfessionálně učiti se musí, věda konfessionálně přednášeti se nesmí, nemůže se nazývati ani konfessionální ani bezkonfessionální.“ Je to otázka původu pseudoisidorského, a bývá od stranníků zneužívána, aby mátlá mysl. (Smí-li nebo nesmí-li se věda konfessionálně přednášeti, je opět pouhá frase k tomu způsobilá, aby mátlá mysl, ve kterémž případě je „stranníkem“ sám řečník. Nejinak se to má i s tím zde citovaným Pseudoisidorem, jenž se sem hodí jako pěst na oko.) Páni žádají, aby světový názor, jak jej věda podává, s náboženským názorem nejen souhlasil, nýbrž i se mu podřídil. Chtějí tím dosíci jeduotného názoru světového. Táži se: Je toto příkré buď — buď vůbec na čase, je to vůbec nutné, má to nějaký smysl? (Co se týče světového názoru, jak jej věda podává, tu přijde na to, co se slovem věda myslí a kdo za tou vědou stojí. Jest dokázáno na přečetných místech učenci daleko většími, než je Masaryk, že pravá věda s katolickou dogmatikou, morálkou a s celou biblí srovnati se dá, a do konfliktu že s ní nepřijde, leč věda mělká, polovičatá třeba se blýskala jmény filosofů francouzských a německých, jen taková věda tvrdí, že s názorem náboženským věda neslučitelná, ačkoliv i Darwin ve svých spisech přišel k náhledu, že Bůh býti musí, a sám Masaryk v této své řeči školské Pánu Bohu popřál také aspoň koutek na světě, jak později uhlídáme. Ti páni se už musejí s tou myšlénkou smířiti,

že neuznáme za vědu všecko, co oni za vědu prohlásí, a že budeme různým vědám také trochu chtít rozuměti, třeba jinak než oni, i kdyby jim to dvakrát milé nebylo.) Co je konfessionální národní škola? Ve smyslu pánů žádajících ji musela by býti též konfessionální paedagogia, gymnasia, realky, neb od tamtud jdou chovanci do paedagogií. To znamená konfessionální university, t. j. že celé vychování, vyučování nemá spočívat v rukou státu, nýbrž církve. Ten požadavek znamená převrat v celém názoru světovém společnosti lidské. (Kdyby byl p. Masaryk ve svých dedukcích pokračoval a řekl, že chtějí konfessionální školy, obecné, střední, university, chceme dále konfessionální t. j. nábožensko-mravně spřádanou celou zemi a v tom ohledu že chceme převrat v celém názoru světovém, aby tento názor světový z nevěrecko-filosofického byl přetvořen v názor s učením a přikázáními Božími se shodující, pak bychom proti výkladům jeho ničeho nenamítali. Doposud chceme jediné, aby na našich školách s dítkami katolickými učil učitel veřící katolík, který to s vírou myslí upřímně a do opravdy. Že přáním svým po katolických středních a vysokých školách se netajíme, to dokazuje snaha naše po zakládání katolických spolků akademických a po zařízení katolické university v Solnohradě. Pozn. red.) Jedná se o reformu v hlavě i údech, o celou revoluci názoru světového. Opat Treuinfels mluvě o zbožnosti praví, že jen v jednom vyznání, předpokládám v jeho vyznání, všem požadavkům pravé zbožnosti, státního pořádku, může býti vyhověno, a že, kdo svým požadavkům nečiní zadost, napsali na prapor svůj ateismus, liberalismus, odpor proti náboženství, že tedy, kdo ty požadavky neuznává, je ateista, materialista, ba nepřítel náboženství. Upozornuji na knihu Španěla Sardy, „Liberalismus je hřích“, kde čteme: Liberalismus je absolutním omylem, v řadě lidských činů absolutním nepořádkem, proto býti liberálem mimo nepředloženost a nevědomost, které omlouvají, je větším hříchem, než býti rouhačem, podvodníkem, cizoložníkem, vrahem. Liberalní zásady jsou

samostatnost individua s úplnou neodvislostí od Boha, a jeho autority, neobmezenost společnosti s bezpodmínečnou neodvislostí od všeho, co nemá od ní svůj původ, národní suverenita, t. j. právo národa zákony si dávatí a vládnouti s neobmezenou nezávislostí na každém jiném pravidle než na pravidle své vůle vlastní, projevujícím se ve všeobecném hlasovacím právu a v parlamentární většině, v neobmezené svobodě myšlení spolčování, tisku, svobodě kultu, také zásada občanské rovnosti všech občanů bez šetření immunity církve.“ (Opat Treuinfels mluvě o zbožnosti přece nemohl míti na mysli jiné vyznání nežli své, vždyť jako katolík a kněz je pevně přesvědčen, že jediná katolická církev je pravá církev Kristova, což ovšem pan Masaryk jako jinověrec nechápe, a Sardyho spis o liberalismu posoudili větší učenci než je Masaryk, který z knihy vybral pouze to, co k persiflování spisu potřeboval ovšem výsledku nedocílil, poněvadž kdyby liberalismus za jakoukoliv masku se zakrýval, celý svět přece o něm ví, že je vlastně nevěra a vědomá nevěra že je těžkým hříchem, a podkladem a souhrnem přčetných jiných těžkých hříchů. Proto tato slova nerozehřála ani v úžas nepřivedla liberály, na něž appelloval a jejichž bratrství se dovolával. Pozn. red.) Při těchto požadavcích jde v skutku o prudký boj vědeckého a náboženského názoru světového, ve kterémž boji vědecký názor světový má dle přání konservativců padnouti. Marné naděje. (Zde si p. Masaryk po způsobu onoho středověkého rytíře smutné postavy zbudoval větrné mlýny a proti nim bojuje. On si vzal jednou do hlavy, že pravdy vědecké jsou s náboženskými neslučitelné; že velký vzdělanec nemůže býti svědomitým katolíkem, že náboženství je dobré pro prostý, nevzdělaný lid, a z toho stanoviska vycházeje vede pořád svou, že náboženství chce vědě kopat hrob. Můžeme ho ujistiti, že se mýlí a mnoho velikých vzdělanců a učenců, kteří při tom byli upřímnými katolíky a nevykopali hrob ani své vědě, ani svému přesvědčení náboženskému, naše slova potvrzuje. Pozn. red.)

DROBNOSTI.

Snad bychom nemusili ode všeho mít. V hlavách některých novějších filosofů to divně vře a víří. Kdyby však jejich do-

mněnky a názory zůstaly obmezeny na zem, kde se zrodily, dbali bychom toho u nás málo; to však musí upřímného a prozíra-

vého vlastimila boleti, že se ničím nedokázané domněnky a hypotese oněch filosofů, tak jak vůbec jsou, aniž by se zkoumaly, přesazují k nám a vyhláší za výkvět vši moudrosti a učenosti a za nejvyšší vymoženost ducha. Že z toho nemůže pro národ náš pojití pranic dobrého, jest na bíledni a vlastenec upřímný, byť u věcech náboženských třebaš vlažným byl, nemůže toho nikdy schvalovat. Z té příčiny též nemůžeme nikterak schvalovati článek „Učit. Novin“ ze dne 30. března r. t.: „Ideje o vývoji a výchova“. — Nebudem obsah článku vyvracet aniž proti němu polemizovat, — nebo to by nás vedlo příliš daleko —, nýbrž jen prostě a bez poznámek něco z něho uvedeme. . . Pominouce Leibnitze i Hegla, přihlédneme blíže k vývojesloví Spencerovu, k jehož směru a ideám přidávají se přírodovědci současní. Hledaje mezi zjevy nějaké pravidelnosti, dopracoval se Spencer pojmu o vývoji a rozkladu, kterýmižto prý se koná každý pochod. Praví zajisté, že prvotně byla látka rozptýlena a po velkém prostoru rozehnána; přecházeti pak v sehnanost a v sečinení a v opak toho, v rozředění či rozčinení: to že je zákon každé vnímatelné jistoty. Poněvadž síla trvá, rozptyluje se při vývoji hyb, ale při rozkladu se pohlcuje, a látka se rozháni. S prvním zároveň jde rozlišování a složba umělá, rozkladem však povstává neurčitost a jednotvárnost. Případný toho obraz podává organismus ve svém vývoji; když roste shromažďuje v sebe látky, které až dosud tékaly různými směry mimo něj, když zahyne, částky se rozpadávají. K tomu-li dodáme pomysl Leibnitzův o paměti hmoty, dospěli jsme k základním poznětím, jež věda příkládá hmotě organické. Jsou to: paměť a přispůsobivost. Vezměme před se část některou, a to nejlépe tu, na které založiti chceme slova svá. — Embryonální vývoj každého tvaru děje se tak, že probíhá týž všechna stadia minulá. Embryonální vývoj ssavce tedy tak, že v prvním stadii spatřuje se stav buňky, pak červa, pak plazu atd., až konečně se utváří jako ssavec. — Na základě podobných induktivních poznatků stanoveny zásady svrchu dotčené. Platnost jich rozšířena na ostatní děje v organismu. (Jakým právem, to se ovšem nepovídá. Red.) — Člověk ve vývoji embryonálním probíhá stavy minulé, při čemž živem jest látkami, utvořenými bytostí dospělou. Tím snad přirozena ona rychlost vývoje. Když

oddělen je plod od těla matčina, bere dále z něho potravu. Ale i když živiti se počíná jako lidé dospělí, není dokonán jeho vývoj. Probíhá zajisté i pak stadia minulá, až dostoupí přítomnosti. V rozvoji individua zračí se celý vývoj předchůdců. Z věty té plyne, že se ve vývoji jeho činnosti duševní značí vývoj rozumové činnosti předchůdců. A o pravdivosti jsme všichni (? Red.) přesvědčeni. Vývoj myšlení nedospělého děje se tedy tak, že probíhá stadia minulá . . . Tu zajisté cítíme, jak hluboký smysl skryt jest ve slovech lehce pronesených, že za svého mládí je člověk divochem, pak Egyptanem, pak Řekem, potom středověkým romantikem, až dospěje konečně a stane se mužem svého věku, nebo jej snad i překročí. Z toho hledišťe vřele se doporučuje studium antické a s ním zároveň historie všech věd a historie vzdělanosti vůbec. Tu svého pravého posvěcení nabývá a posunuje se nám co nejbliže. — Jako vývoj duševního života, podobně — ač ještě více se tají ta věc zraku zkoumavému — děje se i vývoj těla. Obojí vývoj ustane teprve tehdy, až nastane rozklad, kterýž začíná plozením vůbec. Když toho stavu člověk dostupuje, říkáme, že dospívá. Rozklad úplný nastane smrtí. Při vývoji probíhá tedy člověk zprvu v těle matčině stadii minulými; když je oddělen, těmi fasemi, které prožilo lidstvo. A když dospěl, když totiž nastává rozklad, projde v rychlosti těmi, které prožije lidstvo a organický život. Myšlenkami těmito vrhá se nové světlo na „mikrokosmos“. Jimi stává se život tento účelem a statkem jediným, posvěceným, a proto největší péče vyžadujícím. V tom, co žijeme, je vše, co bylo i bude. Myšlenky tyto i svrchu řečené a mnohé jiné jsou zajisté jako krásný květ z náuk přírodních vypučelý.“ — „Krásný květ!“ jen škoda přeškoda, že květy barev nejživějších bývají jedovaté a přinášejí ovoce, v němž se skrývá smrt. Běda tomu, kdo ho požije! Tak se bojíme, že i tento „květ vypučelý z náuk přírodních“, jest jedovatý, a že by v tom případě, kdyby, jak pisatel dále sobě přeje, učiněn byl základem veškeré výchovy — bez Boha, bez víry a naděje v život budoucí, bez vyššího zákona a vyšších ideí — přinesl jenom ovoce jedovaté, jež by otrávil celý náš národ a jemu konečně vykopalo hrob. Leč dosti o tom, a místo další naší odpovědi, neobtěžuj sobě, laskavý čtenáři, přečísti, co tu

hned následuje „o výchově k mravnosti“.

Výchova k mravnosti. Tak jest nadepsán v brněnském „Učíteli“ delší článek zpracovaný podle spisu Dra B. Sachse, z něhož vyjímáme aspoň toto: „Mravní řád světový jest na vzdor rostoucímu množství těch, kteří jím pohrdají, a na vzdor veškerým důvodům těch, kdo jej popírají. Ani vážné bádání vědecké není zabezpečeno před omylem a octne se na scestí, jakmile výsledky svými dospívá k negaci principu duševního. Pro toho, kdo jedině ve světě smyslném hledá a nalézá prazáklad všech zjevů lidského žití a konání, není důsledně žádné mravnosti. Princip duševní a mravní jedno jsou, a vrchol všeho duchovního jest mravnost a pravda. Bylo by vyčkati, bude li někdy možno to, co odporuje všelikému dosavadnímu vývoji člověčenstva, aby totiž celá pokolení a celé národy vědomě odřekli se božského svého původu a pohrdli božskou jiskrou, která dle názoru dosavadního člověka učinila člověkem. Nestane se tak nikdy. Jednotlivci mohou sice s Büchnerem tvrditi, že myšlenky nejsou nic než pohyb hmoty, a s Haecklem souhlasiti, že mravní řád světový jest pochodem fysikálně-chemickým, anebo s Moleschottem doufati, že budoucí chemii se podaří všechny součásti ducha lidského spojití v láhvi: — nikdy však celek nedá si uspokojivě a trvale z poznání a zákonů světa smyslného sestrojiti odvěké ideály srdce lidského, tušení světa vyššího než tento pozemský, mravní sílu, která jedinou jest oporou v bolech života tohoto, nadšení stupňující se až k sebeobětavosti pro nalezené pravdy, velebnost nezištné lásky; nikdy nevzdá se lidstvo z přesvědčení víry v Boha, svobodu a nesmrtnost. Tvrzení toto jest nezbornou pravdou tomu, kdo nezaběhl v jednostranné bádání a myšlení, nýbrž zachoval si volný rozhled na život a vývoj člověka. A vidíme-li, že i přívrženci oněch materialistických a nihilistických názorů nejsou a priori karaktery nemravnými a lidmi prostě smyslnými, jsou jen samy důkazem toho, že se duch, božská ta jiskra v člověku, i tenkrát ještě osvědčuje, je-li tupen a popírán, a že tedy důsledky jejich systému vrcholí v sebeklamu. — Mohli bychom proto tento vědecký materialismus naší doby klidně ponechatí jeho osudu a oddati se přesvědčení, že okamžité jeho úspěchy nebudou trvalé; ale spočívá v něm velké nebezpečí pro všeobecnou mravnost.

Zásady jeho bezmyšlenkovitě a nesoudně opakované dostávají se ponenáhlu do kruhů stále širších a posléze i do těch, jimž popírání dosavadních názorů samo o sobě jest účelem a cílem moderního snažení. I chorobné zjevy ducha času rozšiřují se způsobem nakažlivých chorob tělesných, aniž jsme si vědomi, kde zárodky jejich jsou a odkud přicházejí. V nejnižších vrstvách lidu jinak se obráží, co ve vzdělaných má vznik. Co zde lhostejností, tam jest posměvačností; co zde pochybovačností, tam jest převratem; co zde dychtěním po hmotném majetku, tam jest nesmyslnou požívavostí; co zde volnějším mravem, tam jest sprostáctvím. Nynější duch času málo potěší pozorovatele myslícího a prozíravého. Scházíť době naší povšechně vyšší smysl, necení náležitě vše duševní, nezná posvátnosti pravdy a práva, vroucnosti myslí, mravní vážnosti, pevnosti povahy a jak jinak označují se různé projevy oné vnitřní ryzosti, která nenávidí zdání a frázi, která má porozumění pro vše pravé, dobré a krásné a nezdolné snaží se je uskutečniti pro ně samé. Materialistické názory v nejrůznějších příčinách, povrchnost, rozumářská vypočítavost, která se ochotně poddává proudům okamžitě vládnoucím, nedostatek samostatného myšlení, nezištné vroucí lásky, pevné mravní vůle: — to jsou příznaky, které naší době přísluší měrou mnohem větší, než se snáší s úspěšným snažením k nejvyšším cílům lidským. Přítomnost nepostrádá bystrozraku a vynalézavosti u věcech praktických, jeví hojnost ducha v příčinách realních, ale ochabla v ní ona síla ducha, která v klidných chvílích povznáší nás nad tento svět s jeho pomijejícností a nicotností, otevírá nám tušivý pohled do říše života čistě duševního a dodává životu pozemskému hlubší podstaty a vyššího posvěcení. . . . Žaloby na vzrůstající nemravnost jsou jen praktickým důsledkem onoho jednostranného směru duševního a zeslabené síly duševní. . . . Leží v podstatě ducha, že musí mysliti na Boha a nesmrtnost nebo je aspoň tušiti. — Jestliže však pocit božského původu vymizí v těch vrstvách lidu, jimž duševní zaměstnání jest daleko, na něž mají vliv podstatně jen zjevy hmotného života a ne také ideálnější našeho písemnictví; jestli těmto vrstvám náboženství, pro ně obyčejně jediný úhrn nadsmyslných ideí a citů, z jakékoliv příčiny přestane býti drahé a přirozený cit mravnosti, každému člověku

vrozený, ochabne nenalézaje posily v konání oněch vrstev společenských, ve kterých hledá svých vzorů: pak objevuje se zne-mravnělost v nejvyšším svém stupni a stává se úplnou negací všeho duševního, suro-

vostí a zločinem.“ („Učitel“. Roč. IV. čís. 4. str. 57—59.) A což teprve, když se tyto vrstvy nesmyslnými domněnkami a teoriemi mezi ně šířenými o náboženství přímo připravují?

LITERATURA.

První moravská obrázková knihovna pro českou mládež. Pořádá Josef Soukal, vydává J. F. Šaška, vdova ve Velkém Meziříčí. Roč. V., čís. 1. a 2. Cena 28 kr.

Za dnů našich, kdy vydávání knih pro mládež jest skutečně v jakémsi úpadku, neboť každý, nakladatel již předem musí býti připraven, že nepochodí, musíme vítati každou knížku, která se na trhu literárním objeví, s jakýmsi povděkem. Že by některá knížka byla špatná, obávati se tak snadno nemusíme. A tak také celkový posudek o knížce před námi ležící jest chvalný; ručíť nám za ni jméno jak spisovatelovo, tak pořadatelovo. Není přítomná knížka první prací p. Čenka Kalandry a p. Jos. Soukal jest na kolbišti literárním již starý bojovník. — Přítomná knížka obsahuje práce psané řečí vázanou a nevázanou. První obsahuje čtyry povídky, jež nesou společný název „Ať slouží ke zdraví!“ a jsou z pera p. Čenka Kalandry; druhá jest 13 básní „Ze světa zvířecího“ od Jos. Soukala. — Obě práce vítáme s povděkem. Dostane se knížkou touto do rukou naší mládeže něco veselého, čímž se mysl její zase poněkud osvěží. „Veselá mysl půl zdraví,“ praví přísloví a p. Č. Kalandra sebrav své humoresky v kytici, nazval ji velmi trefně „Ať slouží ke zdraví!“ Přejefť zajisté mládeži naší ducha veselého, mysl jarou a tělo zdravé, neboť jen za těchto podmínek odoláme vlivu ciziny. První humoreska „Mourek hodinářem“, jedná o šetrné Toničece, kterak chtěla spořiti vlastnoručním děláním lepenky. Vše se jí dařilo; již spočítala kolik uspoří, leč tu přijde Mourek, a náhodou nalepí na sebe lepenku po pohovce k uschnutí rozloženou, šustotem jejím se vyděsí, běhá a rozbije památné hodiny, čímž šetrné Toničece způsobil vydání a mnoho úzkosti. — Veselá jest historie o psech nadepsaná „Jen ještě psík a“. Učitel Sychrava dostal se na novou školu, jež stála o sa-

motě; za vsí. Paní učitelová seznavši okolí, bála se nepoctivých lidí, i radila, zaopatřiti si psa. Pan učitel učinil jí po vůli. Doptával se po nějakém, ale dlouho marně. Posléze se doptal, ale potom již to začalo. Než se nadáli měli 3 psy a přivezla jim psíka i babička a z blízkého dvorce pan pojezdny dva. Co s nimi? — Třetí humoreska „Kam se psy?“ jest přímým pokračováním povídky předešlé a řeší se způsobem rozmarným, nanejvýš zajímavým palčivá starost pana učitele Sychravy, kam s těmi psy, jimiž tak netušeně školu obohatal. — Čtvrtou povídkou „Zahradník a škvor“ ukončena je první část. V povídce této vypravuje se o Filípkovi a Božence, jež od svých rodičů dostali po záhonku, by si na něm něco pěstovali. Po dlouhých úradách rozhodly se dítky konečně, čeho si každé na záhonek nasází a ustanovily se na sázce, komu dříve rozkvetou karafiaty. Netrvalo dlouho a ukázalo se, že Božence rozkvetou dříve. To Filípka, jenž k radě povedeného Jeníka nasel si i soli, velice rmoutilo. I přemýšlel, kterak by prohru zamezil a své karafiaty dříve do květu přivedl. Tak zamýšleného spatřil sousedův Jeník a sváděl ho ku špatnému činu. Že však se Filípek slovům jeho nepodal, poradil mu, by si nasázel krejcarů a tak že nad Boženkou zvítězí. Filípek poslechl, a když se mu za noci krejcarey ztrácely, domníval se, že mu je v zemi požívá škvor. Leč otec uhodl hned, kdo tím škvorem jest a nalíčov naň, polapil ho. — Mluva je hladká a vypravování zajímavé. Knížka pak ozdobena jest několika obrázky známého ilustrátora K. L. Thumy i zamlouvá se vřele. — Ku povídkám těmto připojena sbírka básní. Škoda, že není sbírka tato bohatší, objemnější. Jsouť psány tak, že líbiti se budou nejen našim dětem, ale i dospělý se rád jimi potěší, nebo jsou psány tak, jak kdysi psával nezapomenutelný náš Doucha. Kéž by p. J. Soukal uspořádal podobných básní sbírku větší!

Karel J. Zákoucký.

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Redaktor Tomáš Škrdle. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Roč. IX. čís. 7. vyšlo s následujícím zajímavým obsahem: Jan Valerian Jirsík. Životopisný nástin. Píše Alois Matuška. (Pokračování.) Sv. Ansgar. Báseň od Ant. Bulanta. Ambrož. Román o dvou dílech. Napsal Jaroslav Janeczek. (Dokončení.) Co jest krásno. Napsal fil. dr. E. Kadeřávek. (Dokončení.) Něco z anthropologie. Podává Vinc. Drbohlav. (Pokračování.) Slovenské spevy. Píše Tóma Šmýd. Duchovenstvo katolické v literatuře a vědě. Podává Josef Flekáček. (Pokračování.) Z krajů kavkazských. Píše Dr. Jar. Sedláček. (Pokračování.) Jan Kollár a Dante Alighieri. Napsal Jan Blokša. Družstvo „Vlast“ J. M. ndp. biskupu Brynychovi. Z Národního divadla. Literatura. Zprávy spolkové. — „Vlast“ vychází 15. každého měsíce a předplatné obnáší ročně 4 zl., půlletně 2 zl. a čtvrtletně 1 zl.

Dělnických Novin vyšlo právě č. 16. ročníku II. Na prvním místě nalezá se článek „Zákonodárství rak. na ochranu a ve prospěch dělnictva“ (III.); pokračování feuilletonu: „Pamatujte na konec!“ dále zprávy z celého světa; různé a spolkové zprávy; dopisy. „Děl. Noviny“ vycházejí vždy 1. a 16. každého měsíce a předplácí se na ně čtvrtletně 45 kr. r.

č. Jednotlivé číslo prodává se za 6 kr. Na pět výtisků se dává šestý zdarma. **Rajská zahrádka.** Časopis pro mládež. Vydává Václav Špaček. Roč. II. seš. 7. se zdařilým obsahem.

Zábavy Večerní. Redaktor František Pohunek. Roč. XVI. čís. 2., jež obsahuje povídku: *M r t v á a ž i v á.* Francouzsky napsala M. Bourdon. Přeložila J. K. Na „Zábavy Večerní“ předplácí se v knihkupectví Cyrillo-Method. 2 zl. ročně.

Szkoła. Tygodnik paedagogiczny. Lwów. Rok XXVI. No. 14. a 15.

Blahověst. Red. Fr. Krásl a Karel Vondruška. Roč. XLIII. čís. 11.

Časopis učitelek. Měsíčník pro učitelky všech kategorií a vychovatelky vůbec. Red. Em. Schmutzrová. Roč. IX. čís. 4.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Red. Fr. F. Konečný Ord. Praed. Ročník VI. číslo 12. s vybraným obsahem.

Rozhledy po lidumilství. Rediguje Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. čís. 3. Nákladem a ve prospěch spolku: „Družina blah. Anežky České“.

Listárna redakce.

J. v M. Článek o čítance rače zaslati. Hodí-li se, rád uveřejním. Druhé půjde z těžka, přednesu však výboru, aby rozhodl.

ALMANAH

NA OSLAVU BISKUPSKÉHO JUBILEA SV. OTCE LVA XIII.

VDALO DRUŽSTVO „VLASTI“.

OBSAH: Latinská a česká jubilejní báseň od Fr. Sasinka a Jos. Flekáčka. — Lev XIII. Nástin životopisný. Napsal dr. Rud. Horský. — Péče sv. Otce, papeže Lva XIII. o české kollegium v Římě. — První styky Čechoslovanů s apoštolskou Stolicí v Římě. Vypravuje Fr. Vacek. — Důkaz primatu papežského výhradně ze sv. Otců, liturgií a spisovatelů východních. Napsal Dr. Al. Jiráček. — Péče sv. Otce Lva XIII. o národy slovanské. Podává dr. Jos. Kupka. — Sv. Otec Lev XIII. a socialismus naší doby. Napsal Tom. Jos. Jiroušek. — Péče stolice papežské o Církev v Čechách r. 1575. Napsal prof. Jos. Vávra. — Dějiny družstva „Vlasti“. Píše Tom. Škrdle. Almanah stojí 1 zl. 50 kr., pro zakládající, činné a přispívající členy 1 zl.

Pro velikou láci této knihy nikomu — mimo knihkupce — zvláštní sleva povoliti se nemůže. Objednávky vyřizuje administrace „Vlasti“ v Žižkově u Prahy č. 505., od 12. května: v Praze, klášter dominikánský, Jilská ulice.

OBSAH: Moderní vzdělání. Napsal prof. František Horáček. — O školách bratří, zvláště bratří de la Sallových. Píše František Žák. (Pokračování.) — Řeč, již přednesl František H. Schramek, adjunkt c. a k. ústřední státní pokladny ve valné hromadě spolku pro vzdělání katolických učitelů. — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., příletně 1 zl. 50 kr. Do krajin německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Administrace „Vychovatele“ jest v Žižkově u Prahy č. 505. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž buďtež adresovány i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Zlatá kniha.

Podává Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

(Pokračování.)

Nemiti ochrany a práva, jest zvláštní předností — křesťanského náboženství.

V dějinách a starých památkách křesťanských nezřídka potkáváme se s nálezy, které zakazují vyhledávati vyznavače naší sv. víry; kdyby však vyznavače ty někdo udal anebo žaloval, budiž proti nim zakročeno veškerou přísností zákonů. Takový nález protiví se vši spravedlnosti a přirozené citlivosti. Rozhořčení proto volávali církevní spisovatelé: Buď a nebo! Buď jsme zločinci, a tu třeba nás vyhledati, jinak vinen jest stát všemi darebnostmi, které našemu jménu byly nectně a nepravdivě přidány. Nebo jsme nevinnými, po té jest však nespravedlivě udávati nás, a ještě nespravedlivějším, že se takové údaje státem přijímají a naši vyznavači jedině proto, že jsou křesťany, že bývají odsouzeni. Učený právník zajisté by se zhrozil takové procedury. Je ze dvojí příčiny ohavou v dějinách římského národa, jenž právě tolikerym citem právníkům se honosíval. Když totiž zakázal úřadům po křesťanech slíditi a vše závislým učinil na žalobě privátní, prohlásil vyznání křesťanské věci soukromou, záležitostí, kterou lze pojednávat jen mezi soukromníky dle občanského zákona. Nebudeme zde rozebírat, kterak toho ustanovení mohlo se zneužívat i dle svědectví dějin skutečně se zneužívalo. Celá záležitost tato přenechala se libovůli soukromých občanů. Rozumí se, že jednou udán bohatý strýc, po jehož majetku některý z příbuzných dychtil, po druhé udána počestná žena, na niž padlo vilné oko zhýralcovo a přesvědčilo se, že nekalých záměrův u ní nedojde, jindy opět udána cudná dívka, nechtěla-li pochybného záletníka. To uráží více neprávnicka než právníka. Co však tohoto na výsost rozčílí jest neslýchaný zjev, že záležitost privátní, kterou pojednávat bylo před zákonem občanským, byla-li dána k soudu, projednávala se jako velezrada, jako zločin proti státu, a že žalovaný byl beze všeho *jedině proto* — odsouzen! Žalobci nebylo třeba žaloby dokázati; obžalovaný nevyslýchán, učinil-li, co se mu předhazuje; udá jen, jak se jmenuje, *jakého* jest náboženství; jest mučen, aby se přiznal ku věcem, které před tím zcela dobrovolně vyznal; místo, aby nucen byl přiznati se k nějakému nespáchanému zločinu, kladou ho na skřipec a hrozí mu smrtí, neodvolá-li svého *vyznání*. Nezapře-li, že jest křesťanem, umučí

ho *proti* zákonu hrozným způsobem a dají zlé smrti v šanc. O obhájci a spravedlnosti není ani řeči; křesťan jest odsouzen z velezrady, protože byl z křesťanství obžalován. Není li to porušením nejkřiklavějším všeho práva a spravedlnosti, pak nevím, co jím vůbec a kdy jest anebo bude!

Jak bývalo za prvotních dnů církve Kristovy, tak jest po dnes. Ve vzdělané Evropě nemluvíme ovšem o pronásledování křesťanů, ale my máme církevní spory, kulturní boje atd. Věc se tím nezměnila a způsob, kterým jsme pronásledováni, také ne mnoho. Není tomu tak dávno, že jeden z těch, kteří církev pronásledovali, vzkázal vysokému hodnostáři církevnímu do žaláře, aby toho jistého místa neopouštěl, nechce-li upadnouti do rukou slídičů, které proti němu jeho varovatel poslal. Bůdiž tomu, že snad z důvodů politických, nebo v okamžité velkodušnosti a šlechtnosti chtěl zameziti, aby se neubližovalo církevnímu knížeti, jenž ničím se neprovinil, leč že svou povinnost svědomitě plnil, buď tomu tak nebo onak, jisto jest, že všemožný varovatel, hleděl obejítí zákon, který před tím dal. Kolik podobných případů stalo se v bouřlivých našich dnech! *) V mnohých krajinách, zvláště ve velikých městech, šlo však před očima úředníků, kteří vzdělaností a politickou prozíravostí vynikali, všecko jako dříve; ne dosti na tom, že neslídili po „provinilcích“, cit pro spravedlnost a slušnost činil je zpříma nešťastnými, když jim bylo dle zákonů zakročovati proti nevinným „viníkům!“ Za to však ukázali oni páni, kterým „špiclovství“ jest čestným řemeslem, kterým není hanbou vystupovati se vsí brutalností proti malomocným vdovám, sirotkům a opuštěné chudině, všecku „ráznost a rozhořčenost“ proti *svědomitým* kněžím, kteří nemohouce nespravedlivých zákonů zachovati, propadli jejich dobrozdání a kletbě. Pravé honby podnikali tito přehorliví státní sluhové, aby chytli obětavého kněze, když chvátal k nemocnému, nebo na kazatelně lidu svému pravdu vykládal, a co Boží jest, Bohu dáti poroučel. V jedné katolické zemiče německé přijal žalobu slavný soud od jakéhosi bídáka na horlivého kněze katolického, jenž prý v kostele porušil uctivost ke státu. Bídny udavač sám kněze neslyšel, dověděl prý se o jeho přečinu od známého, jehož bytu nyní již nezná; týž prý mu řekl, že to slyšel od staré tety, kteráž ovšem zatím umřela, a přece slavný soud přijal takovou žalobu! Na mnohých místech posílaly úřady slídiče a vyzvědače do kostelů na kázání, aby chytli v řeči nenáviděného kněze. Ba vyskytly se i takové případy, že farář byl k soudu hnán veřejným ničemníkem, cizoložníkem a opilcem, jehož pro pohoršlivý život od sv. svátostí právem odmítl, byl k soudu hnán, i když ničema sám se vyznal, že faráře nemůže „cítiti“. Většinou býval obžalovaný také odsouzen. Tedy totéž, co se dalo v prvních dobách křesťanství. Po dnes proto lze o něm říci, co jeho první vyznavači o sobě po Židech říkávali: Náš Bůh není jako druzí bohové, toho jsou svědky i naši nepřátelé. (Deuteron. 32, 31.)

O největší přednosti křesťanského náboženství.

Nejen vyhlášení nevěrci a pronásledovatelé křesťanského náboženství, nýbrž i protestantští theologové (!), počínaje Schleiermacherem, Straussem, Hossbachem, Dreyrem a konečně Harnackem a Goehrem, vyhláshují, že jest už nejvyšší čas,

*) Spisovatel naráží asi na Bismarka a některého katolického biskupa v Němcích za kulturního boje.

chceme-li křesťanství zachovati v budoucnosti místečko, abychom otevřeli brány víry do kořán a důkladně očistili stará církevní zařízení. Svět nemůže prý se sprátně s učením starého katechismu, proto prý třeba vyhoditi z křesťanského učení vše, co se nesnáší s moderním duchem osvětovým a co nám po té z katechismu zbude, dlužno prý vykládati tak, aby z toho našim pokročilým čivám nebylo zle. Odezíráme zde od toho, že takový názor úplně se zřekl *zjevené pravdy*, jelikož by každý hned z předu vyznati byl nucen, že člověk nemůže a nesmí opravovati, co Bůh učil a učinil. Přihlížíme-li k té věci očima jen přirozenýma, probíráme-li ji po stránce filosofické a kulturně-historické, jest se nám diviti její prázdnotě a nicotě. Toť přece kde kdo ví, že jsou pravdy věčné, nikdy se neměnicí pravdy, jichž obsahem pořád totéž, stálá nutnosť. Ovšem tvrdilo se kdesi v naší době, která tak ráda i hlouposti strojí, že prý není nemožno tak dalece pokročiti ve přesném a správném myšlení, aby dvakrát dvě musilo býti čtyři a nemělo býti jenom tři nebo pět. Dosud však považuje se takový osvícenec přece jenom nešťastným tvorem, a nevěřící lidstvo dává ho k vůli jistotě a veřejnému klidu někam za mříže, jelikož si nechce dáti namluviti, že by kdy dvakrát dvě bylo pět a ne jako dosud jen čtyři, že by pozdější bylo dříve než přednější, že by účín předcházel příčinu. Proto také nikdy nelze žádati, aby pravdy nadsmyslné dle našich smyslů měnily se. Kdyby si svět vzpomněl na tisíce rozličných kulturně-historických událostí, byl by také v této záležitosti mnoho střízlivějším, opatrnějším a pokornějším. Které, prosím, i nepopíratelné pravdy nebylo dosud popíráno? Který epochální vynález shledán dosud časovým? Který znamenitý veleduch nebyl dosud za blázna vykřičen, odsouzen, potupen? Sokrates odpykal smrtí za to, že vrstevníky předčil do neuvěřitelna vzácnou moudrostí, a Caesar zaplatil životem neobyčejné nadání své státnické. Dantovi bylo u cizích dožebrať se výživy, a Camoens zemřel v bídě a nouzi takové, že se ani neví, kdy. Vynálezci pružného skla dal Tiberius roztlouci dílnu i nástroje; ubohému Hargreavesovi zničili Lancashirští přádelníci předoucí stroj, a oslavovanému Jacquardovi v Lyoně stalo se podobně ještě v našem století. Císař Bedřich II. zkázal vydavateli vzácné staroněmecké památky „Nibelungenlied“, že nemůže knihy jeho potřebovati, poněvadž nestojí za špetku tabáku a nechtěl jí přijati do knihovny. Zkrátka, kdyby velicí mužové a vynálezcové, převyšující tak velice vrstevníky své, byli brali ve všem všudy zřetel k touhám a snahám doby své, nebyli by nikdy vykonali podivného díla svého, nebyli by nikdy prospívali pravému a velikému prospěchu lidstva. Proto právě oslavujeme básníky, myslitele a vynálezce, že neklekali před modlou svého věku, a přičítáme jim ke cti a slávě, že za takových obtíží přesvědčení a duchu svému věrní zůstali. Proč se však odvažujeme snížití pode jho veřejného mínění nejvyšší, které známe, pravdy, náboženské totiž a mravní, o nichž víme, že jich maličký a nízký duch lidský nepochopí? Jakým lazarem bylo by dnes křesťanství, kdyby se bylo podrobilo nebo jen přizpůsobilo planému a domýšlivému rozumářství, nebo francouzskému osvícení za dob krvavé revoluce? Vrahové králů byli by snad pozdravili a velebili skutek ten jako velikou vzácnost a lidskou vymoženost; slušní však lidé a myslící pozorovatelé byli by počínání to zavrhlí, jako je zavrhuje dnes již i my. Lidstvo se tedy proudu tomu opřelo a raději potoky krve obětovalo, než by se takových nerozumů dopustilo. Za to stojí po dnes lidstvo a hrůzovláda leží před ním v hanbu povalena; náboženství trůní v mnohých srdcích, kdežto racionalismus (rozumářství) matně blýská v několika temných hlavách a nešťastných existencích. Nelze ani více pochváliti křesťanského

náboženství, než když se řekne, že není dle časův ani dle lidí a že chce, aby se mu časy i lidé podrobovali. Křesťanství netančí, jak mu svět píská, poněvadž nad svět nevýslovně vyniká vznešeností i velebností; křesťanství s časy nebratříčkuje, poněvadž nic s nimi společného nemá ani v přeměně ani rozpadu: křesťanství jest nezrušitelným, nepomíjitelným — poněvadž věčným. (Dokončení.)

O školách bratří, zvláště bratří de la Sallových.

Píše František Žák.

(Pokračování.)

Uvedli jsme počet ústavů, musíme však uvést i počet bratří. Podává nám jej tatáž statistika ze dne 31. listopadu 1891. Podáme podle ní předně počet bratří, kteří učinili již své sliby, a pak počet velkých a malých noviců. Někteří z velkých noviců bývají již ve školách při vyučování zaměstnání, i počítáme je tedy již k bratřím. Mezi nimi jsou co do vzdělání ovšem veliké rozdíly. Jedni učí pouze na školách nižších, jiní, nabyvše i vyšších stupňů, jak ve Francii jsou v obyčeji, na př. bakalaureatu nebo licenciátů, vyučují na školách vyšších. Ty všechny počítáme do jedné rubriky.

Dle hlavnějších měst, které volíme jako svrchu při statistice domů, čítaly 31. listopadu 1891:

Město	Bratří	Velkých noviců	Malých noviců
Paříž	871	115	225
Bordeaux	115	29	58
Lille .	112	17	66
Lyon	250	89	284
Marseille	220	45	112
Nantes	207	30	84
Rouen	75	17	59
Toulous	145	48	68

Opět uvedeme počet bratří také podle distriktů, odpovídajících uvedeným městům. Že počet noviců jest týž, vysvětluje se ovšem tím, že noviciaty umístěny jsou obyčejně ve městech větších. Tu jeví se statistika takto:

Město	Bratří	Noviců velkých	Noviců malých
Paříž	1305	115	227
Bordeaux	323	29	58
Lyon	1251	84	284
Marseille	442	45	112
Nantes	464	30	84
Reims	475	35	54
Toulouse	368	48	68

Všech distriktů čítá Francie 21 i všech bratří ve Francii působících jest: bratří 9.571, velkých noviců 859, malých noviců 2.112.

Ve francouzských koloniích působí 189 bratří; noviciatů tam však není. Bratří tam bývají vysíláni z Francie.

V Rakousku a Německu jest bratří téže kongregace: bratří 185, velkých noviců 29, malých noviců 42.

V cizině vůbec čítá kongregace svých příslušníků: 3.502 bratří, 383 velkých noviců, 543 malých noviců.

Ve Francii a v koloniích francouzských: bratří 9.760, velkých noviců 859, malých noviců 2.112.

Na celém světě čítá táž kongregace: bratří 13.262, velkých noviců 1.242, malých noviců 2.655.

Vojenskou službu odbývají z nich doma ve Francii 278, v cizině 10. Dlužno zde připomenouti, že bratří musí vykonávati službu vojenskou *po tři leta*, kdežto učitelové státní podrobeni jsou jí *jen jeden rok*. Toť jest opět ukázka té čistě a pověstné rovnoprávnosti občanů ve svobodné a demokratické Francii. Marně dovolávají se svého práva; pokud budou vládnouti lidé jako nyní, stojící pod poručenstvím zednářů, rovnoprávnosti nedobudou. Snad až ještě více podobných affaires jako záležitost Panamská stihne národ, otevrou se mu oči a on se zmuží proti korrupci a liberalismu, jež tak těžce ho v okovech svírají. Že okolnost tato, vojenská služba totiž, kongregaci velmi tíží a zle na ni působí, lze si snadno pomyslití. Nebo mnohý její kandidát bere ve pověstném mravním stavu vojska francouzského zkázu na víře a mravu a pak jest pro řád ovšem ztracen. Tito vojíni, kteří jsou kandidáty kongregace, účastňují se, pokud služba vojenská jim dovolí, domácích pobožností bratří. V Remeši na př. přicházelo jich v neděli několik do oteckého domu a všech pobožností domácích se zúčastnilo. Krásné a povzbuzující jest, viděti v řadách mezi bratřimi klečeti vojíny.

Téměř všechny své informace čerpal jsem jak od bratří tak i ze spisů, které mi buď dali nebo ke koupi doporučili. Bylo to v Remeši, kde zdržel jsem se v domě bratří po 3 dni a pilně všímal si všeho, co bratří a jich škol se týká. Jich ústavu a jich školám budiž tudíž i zde věnováno více místa.

Bratří pobožných škol, synové blah. de La Salla, rozvinují v Remeši činnost jako málo kde. Zásahu velikou má o to arcibiskup Remešský kard. Langenieux, muž z lidu, který poměry národa dobře zná, a zároveň muž vysoce vzdělaný a neobyčejně energický. Že jest pravým následovníkem apoštolským, již z toho lze souditi, že jest jeden z oněch pěti biskupů francouzských, jimž vláda zadržela platy, poněvadž otevřeně a mužně odvážili se hájiti zájmy sv. víry. Ředitel kat. škol jest jeho přítelem velice důvěrným. Bratří mají v Remeši mnoho škol a velký pensionat.

Bratří chodí vždy v klerice. Zachovávají chudobu úplnou. Řád jejich jest přísný a pravidla zachovávají se přísně. Bydlí v pensionatu v počtu ne vždy stejném. Když jsem tam byl, bylo jich asi třicet. Život jejich jest klášterní. Denně jsou přítomni mši sv., kterou slouží pro ně zvláštní kněz, jich duchovní správce, konají společné modlitby ranní a večerní, večer mimo to celá hodina věnována jest rozjímání. Spí ve společných dormitářích. Jídlo jest také společné, dobré, ale jednoduché.

Byl jsem přijat s láskou a vřídostí. Bratr, který mi byl přikázán, aby mi vše vysvětlil a o všem mne zpravil, byl muž neobyčejného vzdělání. Byl i milý společník. Procestoval téměř celou Evropu, Francii znal skrz na skrz.

Prohlédl jsem si nejprve pensionat. Jest to budova veliká o dvou velikých dvorech, jednopatrová. Jedna část jest věnována museu, různým sbírkám, geologickým, fyzikálním, přírodním. Jsou bohaté, daleko bohatší, než jaké nalézáme v nejlepších našich středních ústavech. Jiná část jest určena pro ložnice pensionistů. Podobají se našim seminářským dormitářům, ale vynikají nad ně vzdušností, čistotou a vzornou úpravou. Pensionistů čítá ústav 800. Již z toho může se čtenář domyslit, jak veliký jest ústav. Dva bratři spí v každém dormitáři, aby bděli nad pořádkem.

Jiná část budovy jest opět věnována třídám. Jsou pěkné a vzdušné jako v našich moderních školách. Zvláštnost tříd bratří jest, že z jedné třídy viděti jest do druhé a sice tak, aby jeden učitel-bratr viděl stále svého souseda v druhé třídě. Ustanovil tak sám blahosl. de La Salla. Jeden tak bdí nad druhým, což jest zárukou nejlepší, že v každé třídě celý čas věnuje se s pílí stálou vyučování a zamezuje se vše, co by slídícím očím liberálů mohlo nějakým způsobem zavdati příčinu k boji proti školám bratří. Stejně zařízení shledal jsem i v ostatních školách bratrských mimo pensionat stojících.

Opět jiná část domu věnována jest refektáři, který jest společný s pensionisty. Společný jest i stůl, neboť učitel jest mezi svými žáky. Vedle refektáře jest velký sál shromažďovací. V něm nalezá se stálé divadlo. Divadlo má každá škola bratrská; ano divadlo nalézá se ve Francii téměř v každém větším ústavě. Jest to francouzská zvláštnost. Jest tak veliké a tak bohatě zařízené; že snese dobře porovnání s každým z našich divadel ochotnických. Mnohé odpoledne věnováno jest hře na divadle. Ovšem že kusy jsou krásné, s tendencí vždy ušlechtilou. Bratři přikládají divadlu veliký vychovavací moment. A mají pravdu. Viděl jsem dívky hráti. Hrály ovšem výborně, jak při stálém cviku ani jinak býti nemůže, a přesvědčil jsem se, že ctnosti a zásady dobré v dramatické hře předvedené mají větší vliv, než prosou pronášené a naučené sentence. Mimo to i duch se tříbí a společenská uhlazenost výbornou tu nalezá školu.

Opět jiná část domu tvoří vlastní kostel. Jest krásný a neobyčejně čistý; tak milý, jaký nalézáme u našich ženských řádů. Jest i bohatý. Má malovaná okna a zdobí ho krásné umělecké fresky. Člověk tu cítí, že jest to duch skutečně zbožný, který tento dům upravuje.

Dvě veliké zahrady slouží ku procházkám a zábavám v době odpočinku. O celém ústrojí vnitřním nejlépe nás poučí řád domovní, jak jej uvádí zpráva o ústavu samém. ¹⁾ Dí se o něm:

„Jako všechny velké ústavy bratří i pensionat Remešský jest především otevřen mladíkům, věnujícím se obchodu a řemeslům. Jest zařízen podle pravidel blahosl. de La Salla, a lze v něm naučiti se všemu, co se týče obchodu, finančnictví, vojenství, architektury a počtů. Vzhledem k výši a šířce vyučování mohou se chovanci připravovati ku každému povolání, jež nevyžaduje řečtiny a latiny.

Řízení ústavu jest přísné, ale vlídné. Aby zachováni byli žáci u vědomí svých povinností, neužívá se za prostředek leč náboženství, důvodů rozumu a vědomí cti.

Vyučuje se: dogmatice a morálce, četbě a deklamaci, pianu všech druhů, řeči a literatuře francouzské, slohu a komposici slohové, dějinám starým a moderním, dějinám francouzským zvláště, zeměpisu a kosmografii, aritmetice, účetnictví obchodnímu, algebře a trigonometrii, geometrii vůbec, deskriptivní a analytické

¹⁾ Pensionat et Demi-Pensionat de frères des écoles chrétiennes, Reims, Monce.

zvláště, fysice, chemii, přírodopisu, kreslení všeho druhu, angličtině a němčině, právu civilnímu a obchodnímu, hudbě vokální a instrumentální, tělocviku, zemědělství.

Vyučování připravuje k bakalaureatu škol specialních. Tento pak oprávnňuje ku licenciatiu mathematickému, fysikalnímu a přírodopisnému, ku zkouškám za učitele na školy měšťanské, lesnické, a mnohé jiné. Má tutéž cenu jako bakalaureat, jenž se vyžaduje na kandidatech medicíny, oprávnjuje ke zkouškám za učitele a řiditele na školách měšťanských a za inspektory škol obecných

Stačí, aby žák mohl dáti se zapsati na farmacii první třídy, ten zkouškám k jednoroční službě vojenské. (krátce bakalaureat jest skoro tolik jako naše maturita, licenciát pak jako státní zkouška universitní). Žáci tudíž, kteří vycházejí z tohoto pensionatu, mají volbu povolání velice rozšířenou.

Rozdělení pak jsou žáci v třídách; dva bratři jsou v každé třídě zaměstnání zvláště jsouce profesory a dohlížiteli. Každý týden obdrží veřejně a zapíše známky každého žáka; odevzdá mu nebo odepře vysvědčení dobrého chování a práce. Vysvědčení ta jsou trojího druhu: lístek zelený (velmi dobře), červený, (dobře) a bílý (dostatečně). Vždy první středu v měsíci odevzdá řiditel „billet d'honneur“ (lístek čestný) žáku, který obdržel aspoň 3 lístky zelené a jeden červený v předešlém měsíci, a „billet de satisfaction“ (lístek spokojenosti) žáku obecné školy, který obdržel aspoň tři lístky červené a jeden zelený. Každý měsíc odbývá se zkouška prefektem každého oddělení. Tříkrát za rok jest zkouška veřejná opakovací, při které řiditel presiduje a všichni učitelové — ve Francii i učitelové jmenují se profesori — jsou přítomni. Každý týden jsou písemné komposice ze všech hlavních předmětů. Při zkoušce veřejné dávají se žákům veřejně odměny, které řídí se dle lístků, komposic a zkoušek. Tříkráte do roka, totiž po každé z těchto zkoušek, jsou rodiče každého žáka písemně uvědoměni o chování a prospěchu žáků. V létě konají se se všemi žáky mimořádné výlety, které jednak žáky mají povzbuditi zase k práci, jednak poučovati.

Myslím, že každý bude se mnou souhlasiti, pravím-li, že jednání toto jest nejen paedagogické a odpovídající psychologii mládeže, ale svědčí zároveň o veliké lásce a svědomitosti učitelů.

(Dokončení.)

Řeč,

již přednesl František X. Schramek,

adjunkt c. a k. ústřední státní pokladny,

ve valné hromadě spolku pro vzdělání katolických učitelů.

(Dokončení.)

Zednářské noviny ze dne 18. října 1873. přinesly článek: „Povolání učitelovo ve světle zednářstva“, kdež se udává za cíl veškeré výchovy mládeže: „Die Erziehung des Menschen zum Menschen“ tedy k tomu, by byl pouze a nic víc než jen člověkem, ne tedy též křesťanem a budoucím dědicem království nebeského. Na konci pak pojednání vyzývají se a napomínají všichni „bratři“ takto: „Přičiňte se a pečujte o to, by ve škole i v rodině, ale obzvláště v učitelských semi-

nářích (ústavech učitelských) nabyly platnosti zásady zednářské, a uvidíte, jak skutky vaše, *jež vykonáte v tichosti*, nejlepší přinesou ovoce.“

Proto pracuje zednářstvo k tomu, by cestou nepřímou veškeré školní, zákonodárství upraveno bylo tak, aby veškerí činitelové pozitivního náboženství byli zeslabeni a veškeré školství by bylo soustředěno v jediné silné ruce interkonfesionálního státu.

Jakmile se toto podařilo, má zednářstvo vyhráno.

Bezprostřední následek školy bezkonfessní jest vlažnost a lhostejnost ve věcech náboženských a špatná výchova. Bez vychovávání není řádného vyučování, bez náboženství není výchovy, bez pozitivního vyznání (konfesse) není však žádného náboženství.

Náboženství se odbude jednou neb dvěma hodinama v témdni. Vyučování ostatní jest zcela vymknuto ze všeho vlivu náboženského a tak vyrůstají děti jako moderní interkonfesionální pláňata. Připojí-li se pak k tomu v letech pozdějších ještě probouzející se vášně s jejich smutnými poblouženými, stávají se z nich hotoví nevěrci. Jsou-li však jednou člověk a společnost nevěřícími, pak jsou též schopni *propagandy skutku*, pak neznají více žádné lásky k panovníku, žádné úcty před státem a zákonem, a masy lidu připravené k revoluci jsou tu.

Chytře zosnovaným plánem směřují tudíž zednáři k tomu, by pomocí školy vydržované penězi lidu křesťanského dělali propagandu svobodnému zednářskému státu, čili slovy jinými: by připravili veškeren lid o víru, jej znemravili a tak připravili pro revoluci.

Demoralisace školy jde ruku v ruce s nevěrou. Přímo hrozné jsou zprávy o pokaženosti nynější školní mládeže. Teprve před několika dny vyprávěl mi jistý vídeňský katecheta, že mezi jeho žáky zamilované plotky nejsou žádnou vzácností. *Dvanáctiletá* žákyně spala po čtyři noci v prázdném voze železničním na jednom z vídeňských nádraží, a *jedenáctiletý* žák zaopatřoval ji po tuto dobu všeho druhu potravinami, ba i pivem v láhvích. Na dotaz katechetův odpověděl pak tento klučina, že zmíněné děvče jest jeho *milenkou, již nikdy neopustí*.

Učitelové, vychovávání tu a tam z úmyslu bez víry a bez náboženství, musí prodělávat všechny proměny panujících politických stran, nechtějí-li se připravit o postup a politické svoje renomé; dnes musí horliti pro náboženství a zítra pro pokrok liberální, dnes se báti Boha, zítra nevěřícího okresního inspektora.

Takovéto smýšlení *jedné*, — pravím s důrazem jasně a zřejmě, — *jedné části* našich v nepřátelství k církvi vychovaných učitelů ve spojení s nevěřící a mravně porušenou mládeží jest předškolou vzpoury. Jasný toho příklad máme na Badensku. V roce 1848. zapomnělo většinou i vojsko na povinnou věrnost k zemi a panovníku. Döllinger o tom dí: „Hlavní příčinou byla korrupce veřejného vyučování ve školách. Odkřesťanění (Entchristlichung) žáků skrze odkřesťaněné učitele bylo tak úplné, že mladíci opouštěli učitelské ústavy již jako vědomí a rozhodní atheisti.“

Cténé shromáždění! Dnes zuří boj mocněji nežli v roce 1848. Zednáři, židé, liberálové, protikřesťanský tisk a jeho čtenáři postrádající vlastních pevných zásad a vlastního úsudku, jsou *proti* nám. Vláda není — *pro* nás! Tam vlají prapory zednářské, na nichž čteme slova: „Revoluci k vítězství!“ Zde stojí prapor církve a na něm stkví se nápis: „Pro Boha, císaře a vlast!“ musíme se rozhodnout. Co učiníme?

Na otázku tuto dávají nám odpověď ctihodní školní bratři.

Tiše a bez hluku působí na výchově chudého lidu křesťanského a snaží se vychovati učitele, kteří by stáli na výši svého vznešeného povolání, učitele, kteří by vychovali pokolení, jež majíc svatou víru v srdci osvědčovalo by ji i v životě praktickém. Ctihodní školní bratří vychovávají ve svých školách a učitelských ústavech karaktery, vychovávají muže, kteří obklopí, kdyby měla nadejiti chvíle nebezpečí, jako věrná stráž zhrdající smrtí trůn i oltář, jsouce odhodláni raději zemřít, nežli porušiti věrnost k panovníku a sv. církvi.

Ano, ale proč pak to dělají školní bratří? tak slyším se ptáti. Proč pak to dělají OO. jesuiti, Redemtoristé a jiní? Vždyť je přece ve mnohých státech vláda pronásleduje a oni při tom neustávají státu i společnosti prokazovati největší služby? Oni činí tak, protože tak jednal Kristus, božský jejich vzor, a protože církev vždy tak jednala. Církev trpí a miluje zároveň jako matka.

Vážený spisovatel z Tovaryšstva Ježíšova, známý P. František Hattler, vypravuje v jednom ze svých mnohých spisů pověst o matce a synovi, již se měli vespolek velice rádi. Syn zahořel později vášnivou láskou k pohanské kněžce a chtěl ji získati. Tato však žádá na důkaz jeho lásky od něho oběť. Syn jest odhodlán přinesti oběť každou, byť byla sebe těžší. Pohanská kněžka žádá od něho, by vyrval srdce z těla své matky a jí je přinesl ještě teplé. Vášnivou láskou zaujatý mladý muž přislíbil oběť, zavraždil matku v noci, když spala, z mrtvého těla vyřízl srdce a s teplým ještě utíkal rychle k milované osobě. Na cestě však v běhu klopýtl a padl na zem. Tu však zpozoroval na krvácejícím srdci matčině — slzy a uslyšel hlas, jenž k němu mluvil mírně: „Nepláču nad bolestí, již jsi způsobil mně, milující matce své, ale pláču nad tím, že jsi upadl a že jsi pádem svým způsobil si bolest.“

Tenť jest, ctěné shromáždění, obraz církve katolické a protikřesťanského státu. Tento bodá církvi do srdce a rve jí je z těla, když vypovídá, jako na př. ve Francii, náboženské řády a ctihodným školním bratřím brání vyučovat.

A kdyby jednou, což Bůh račiž odvrátiti, křesťanský stát a křesťanský společenský řád revolucí měly býti zvráceny, pak nebude církev jako milující matka dívati se na svou vlastní krev, jež poteče z ran její, nýbrž bude truchliti nad marami milých dítek svých, jimž dala s kulturou i křesťanské jméno.

Ctěné shromáždění! Co tuto pravím, není žádná smyšlenka vymalovaná hodně temně; každý, kdo má otevřené oči pro úkazy doby nynější, dá mi za pravdu. Teprv před málo dny prohlásil německý říšský poslanec Liebknecht ve valné schůzi socialních demokratů v Berlíně za bouřlivého jáсотu svých stoupenců: „Mezi státem a socialní demokracií jest propast, která se nedá překlenout. Stát jest ve své podstatě konservativní, socialní demokracie jest však ve své podstatě revolucionářská.“ To jsou slova pro ty, jež sedí na různých křeslech a stolicích, až příliš jasná. I vnitřní souvislost mezi podstatou socialní demokracie a mezi zednářstvím jest jasna a patrna.

Jest tudíž jisto: Jen křesťanská škola, jen křesťanská výchova a katolické, svému přesvědčení věrné učitelstvo může zachrániti společnost od pádu jinak nevyhnutelného!

Ano, ctěné shromáždění, v tomto světle pravdy odrážejí se postavy ctihodných školních bratří velkolepě od plánu, jež si upravila revoluce se svou školou interkonfessionální. Ctihodní školní bratří jsou ve vychovávání mládeže mistry, jichž nikdo nepředčí; jejich základem ve vyučování a vychovávání jest náboženství a tím se osvědčují ctihodní školní bratří jako praví skuteční státníci

naší doby. Pamatujít na slova nesmrtelného básníka (Webra), jenž zapěl báseň „Dreizehnlinden“, ve které praví: „Die Kreuzerbrecher brechen auch die Königskronen.“ Kdo hájí tudíž kříž, hájí i korunu královskou neb císařskou a jestliže ctihodní školní bratří a my katolíci s nimi nedáme si *ted* vzít znamení kříže, nedáme tím též strhnouti kříž, jenž se stkví na koruně milovaného našeho císaře.

Ctihodní školní bratří osvědčují se též jako věrní vlastenci, neboť vychovávají lid podle zásad, jež vyznívají ve slavný slib: statek i krev za císaře, statek i krev za vlast!

A nyní ku konci ještě jen slovo.

Na obětavost katolického obyvatelstva apelluje se mnohonásobně. Jsou docela dva katolické školské spolky. Jeden vydržuje katolický učitelský seminář ve Währingu, náš ve Strebersdorfu. Který z nich máme podporovati? Já pravím a prosím: Oba. A ptá-li se mne kdo: a proč pak máme podporovati obzvláště spolek ctihodných školních bratří, tedy odpovídám: Protože jest učitelů, jací se vychovávají právě ve Strebersdorfu státu a společnosti za dnů našich zvláště velice třeba; protože se v Strebersdorfu vychovávají mužové, kteří složili trojí slib: chudoby, čistoty a poslušnosti.

Kdy však toho bylo více třeba, by společnost lidská měla muže, kteří by jí dávali příklad stálé dobrovolné chudoby? kdy jindy nežli právě v době, kdy na straně jedné neslýchaný vládne luxus, na straně pak druhé celé masy lidu klesají v hroznou chudobu a bídu, kdy jindy než v době, kdy snášení chudoby nepovažuje se více za ctnost, nýbrž za neštěstí nesnesitelné?

Kdy toho bylo více potřeba, by lidská společnost měla muže, kteří by jí dávali příklad dobrovolné poslušnosti? Kdy jindy než v době, kdy se uvolňují všechny svazky poslušnosti, kdy je otřesena všecka disciplína; kdy jindy než v době, kdy zákon není více v uctivosti a kdy se širokým vrstvám lidu vštěpuje tak rka odpor a neposlušnost proti stávajícímu pořádku?

Kdy toho bylo více potřebí, aby společnost měla muže, kteří by jí dávali příklad dobrovolné a ustavičné čistoty? Kdy jindy než v době, kdy pojem mravnosti již tak vymizel, že již v očích dětí vyhasla namnoze záře nevinnosti, obdržena na křtu svatém, kdy 17 letí uředníci — jako teprve nedávno ve Vídni — stávají se úkladnými vrahy z nezrocené vášně; kdy jindy než v době, kdy svobodní i ženatí sáhají k jedu a revolveru, když se stali ničemníky, vši mravností povrhli a mezi 6. Božího přikázání více neznají?

Ano, *muži* jest nám třeba, kteří by světu a společnosti dávali příklad, *reki*: jest nám třeba, kteří by ukázali životem svým, že heroismus, ctnost a věrnost v povolání ještě nejsou prázdnyými jen slovy. *Takoví* mužové, *takoví* rekové jsou ctihodní školní bratří!

Podporujme je tudíž v jejich snaze vychovati společnosti učitele katolické! Budme vždy pamětlivi slov, velkého Washingtona: „Kdo podrývá náboženství, ten není žádným přítelem vlasti!“ Jsme-li zastanci a obránci křesťanského vychování mládeže a vychovávání učitelů v pravdě katolických, jsme tím též zastanci a obránci státu, společnosti a stáváme se nad to ještě hodnými — a to jest přec konečně ze všeho to nejdůležitější — aby se nám dostalo cti u samého Ježíše Krista, jenž před svými anděly vyzná pouze ty, kdož Jej vyznávali před lidmi na zemi! (Bouřlivý potlesk.)

FEUILLETON.

Potěšen, posílněn a ku práci povzbuzen „chápu se péra“; mohl bych uvést ještě několik přidavných jmen neurčitých trojího zakončení, začínajících předponou „po“ — ale dnes by mi nestačilo ani sebe větší množství takových „po“, abych jimi vyjádřil svou radost.

Pomyslíte si asi, pane redaktore: Co pak se to Zpěváčkovi stalo — snad není jmenován někde ředitelem? — I to, to! Něčeho takového se nemusím ani do smrti bát, neboť zpátečník, tmář, klerikál atd. — kam pak by se hrabal! Má radost se prýští z pramene zcela jiného: přečetl jsem si „Národní Listy“ ze dne 29. března a — — — nu, Vy se díváte, jako byste mi nevěřil? Opravdu! Totiž přečetl jsem si jeden článek — jak víte, o politiku se nestarám. Ale už za sebe neručím: ten článek zanechal v mé duši tak mocný dojem, že nevím, co se ze mne stane, přečtu-li ještě několik podobných. Možná, že se stanu Vaším protivníkem a seženu nějaké osvědčení proti Vám a Vašemu listu. Jestli Vám tedy už píší feuilleton naposledy, neračte mi mítí za zlé — bude to mé přesvědčení.

Ostatně, nemyslete si, že odebíráám „Národní“ — někdo mi je půjčil. Kdybych já měl zbytečných 22 zlatých ročně, věnoval bych je na jinou věc — či (pořád se dnes nějak pletu). Ale to snad ráčíte uznati, že člověk, když čte pořád samý klerikalismus a tmu — rád také jednou sáhne po „světle“ — a byl jsem tedy velice potěšen, když mi můj pan soused půjčil „Národní“. (Rozumí se, že jsem je četl v rukavičkách.)

Už jsem tedy u jádra. Ten článek, nadepsaný: „Možno-li lepších ještě výsledků správy trestní v Rakousku dosíci“ měl nésti název: „Jak už a s n ě n á m m r a v n o s t i p ř i b ý v á — to by bylo mnohem lepší, vhodnější. Ale což na tom záleží, jen když je pod titulem — — svatá pravda. Ještě připomínám, veškerá data, která uvedena jsou ve článku tom dle nejnovějšího statistického výkazu.“

Dle výkazu toho klesl počet zločinů uražení Veličenstva od r. 1881. do roku 1889. ze 367 případů na 240. Pojednáváje pak pisatel článku o zločinech jiných, uvádí, že v téže době

1. počet zločinů násilného jednání proti vrchnostenským osobám vzrostl ze 1322 případů na 1735;

2. počet zločinů veřejného násilí vyhrožováním vzrostl se 755 případů na 852;

3. počet zločinů smilstva vzrostl ze 549 případů na 917 (!);

4. počet zločinů těžkého poškození na těle vzrostl ze 4183 případů na 4547; počet zločinů krádeže zmenšil prý se o 5563 případy (r. 1881. bylo jich 20.074), ale za to vzrostl

5. počet různých přestupků ze 437.753 případů na 542.714. Rozumí se, že čísla tato značí jen zločiny a přestupky dokázané nebo-li počet trestních rozsudků.

Když se podíváme na ty číslice, vidíme, že mravnost značně poklesla — tak asi ráčíte souditi, že, pane redaktore? Ale prosím, jen přece neračte se dívatí na svět tak škarohlídsky. Já si dovolím (ovšem dle „Nár. Listů“) Vám dokázati, že mravnost vzrůstá. Neboť

ad 1. Nebylo by tolik případů násilného jednání proti osobám úředním, kdyby tyto osoby nedopustily se často různých „přehmatů“ — jinak řečeno: lidé přece nejsou horší, to ani být nemůže — ale úřední osoby, ty se úžasně „zhoršily“!

ad 2—4. „Nemáme za to, že ve skutečnosti pachatelů přibylo, nýbrž máme spíše za to, že přibylo citlivosti k častějším obžalobám a oznámením trestním vedoucí.“

Tak praví „Nár. Listy“ — a prosím, není to pravda? Všude je viděti pokrok, a nemůže tudíž ani jinak býti nežli že naši pp. četníci a policajti od r. 1881. značně prospěli v citlivosti. — Abych se upřímně vyznal, tato logika ochlazuje poněkud moji radost z té přibývající mravnosti, a proto, abych ji poněkud zas posílil, pospíším

ad 5. Různých přestupků přibylo tedy ročně více než o 100.000 — ale to je (dle „Nár. Listů“) právě úkaz velice potěšitelný, neboť „starší doba vychovávala si zlosyny nebezpečnější, a my si vychováváme vinníky menšího, méně nebezpečného druhu.“

Nu, teď už jsem zase spokojen; jenom ještě něco mi není dosti jasno: když „Nár.

Listy“ shledávají příčinu četnějších různých zločinů, v tom, že větší citlivost nutí k žalobám — proč pak neudávají při zločinech krádeže, kterých prý ubylo, za příčinu toho citlivost menší? A přece ví každé dítě, že právě krádeží poškození nezřídka se střeží, aby se o krádeži u nich četnictvo nedovědělo, říkajíce: To bych toho chytil! Zpátky ničeho nedostanu a ještě budu mít zbytečné pochůzky! — Ale když to v „Nár. Listech“ nestojí, tedy to není pravda. Ze všeho jest patrno:

1. Poněvadž o několik set zločinů a o více nežli 100.000 přestupků od r. 1881. ročně přibylo, že přibylo také mravnosti;

2. že by ta mravnost mohla býti ještě

větší, kdyby lidé nebyli tak hloupě citliví a nežalovali, neboť pak by nemohla statistika mluvit o žádných rozsudcích.

Myslím, že jsem Vás, pane redaktore, úplně přesvědčil, jak velice Jste byl na omylu, když Jste se někdy ve „Vychovateli“ zmínil, že mravnost klesá. Nejste-li však ještě přesvědčen — pak, bohužel, vidím, že Vám není pomoci, že Vámi už nehne na světě nic. Ještě dobře, že náš pan inspektor nečte „Národní“; jinak by snad řekl, až by uviděl, že má některé „kvítka“ v katalogu dvojku z mravů: Ale pane učitelu, což pak musíte býti tak citlivý?

Váš převelice potěšený

Zpěvák.

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

Škola pojímá se příliš jako ústav vychovavací a ne vzdělavací. Vzdělání má působiti na výchovu, avšak škola musí býti ústavem vzdělavacím, kde jedná se hlavně o vzdělání, a vzdělání neubíjí náboženství a nábožnost. (Zde přišel Masaryk sám s sebou v rozpor. Výše praví, že názor náboženský chce zničití názor světový vědecký, že je to buď-buď; teď už na to zapomněl a tvrdí, že vzdělání neubíjí náboženství, v čemž mu z plna srdce přisvědčujeme. Tvrdí-li však, že škola je více a na prvním místě ústavem vzdělavacím a pak teprve vychovavacím, tu si dovolíme opak tvrditi; nejdřív musí býti někdo dobře vychován, má-li se opravdu dobře vzdělati, neboť neznáme vzdělaných divochů, ale za to známe lidi dobře vychované bez vzdělání. Jak je vidět, opustí Masaryka často paměť a tu začne bojovati frásí. Pozn. red.) Má-li tedy škola všelijaké zlo v zápětí, jak často tvrdíte, tu se tážu: Církev a její služebníci mají veliký vliv na dům a rodinu v církvi, s kazatelny a ve zpovědnici a tím příkladem, o němž mluvíte. Jak si můžete na nedostatečný vliv stěžovati? Dáváte církvi vysvědčení chudoby. Je-li lidstvo zkaženo a špatno, nečňte zodpovědnou jediné školu, je to resultát různých poměrů, hledejme svou vinu. (Tu Masaryk začíná býti naivním. Předně nikdo netvrdí, že má škola všeliké zlo v zápětí, neboť je zlo na světě

i u těch, kteří do školy nechodí, dále nikdo nečiní za to, že lidstvo je špatno a zkaženo jediné školu zodpovědnou, nýbrž jen velká část zodpovědnosti škole se přičítá, a jestliže nám dává prof. Masaryk vysvědčení chudoby, že přes náš vliv s kazatelny a ze zpovědnice na dům a rodinu zlo se šíří, tu se skromně tážeme: Kdo pak jiný než liberálové nám lid od kazatelny a vůbec z kostela různým způsobem vyháněli, kdo jiný než liberálové na divadlech a v románech, písni i prosou naši zpovědnici v pasquil u lidu uvedli? A teď přijde realistický filosof Masaryk, zakroučí farisejsky očima a vystavuje církvi a sluhům jejím vysvědčení chudoby, že neužívá vlivu, o který byla připravena? Ó toho pokrytectví! Pozn. red.) V nových zákonech školních viděl jsem přes všechny nedostatky ideální basi rakouského liberalismu. Liberalismus je všední slovo, jako jesuitismus a tmářství. Jedná se o jednotný názor světový. Treuinfels náboženství a nábožnost vyhrazuje si pro sebe, jiná vyznání připouští jen subjektivně. Či neměl náboženství a zbožnost Pascal, který po největších bojích napsal apologii křesťanství? Tu přijdou lidé s dogmatickými námitkami, kteří nemohli pochopiti, že Pascal sv. Augustina lépe pochopil, než jeho vrstevníci. Či Hus a Komenský nebyli nábožní? Chcete ty muže dáti na index? K takovým koncům docházíte. Zatahuje se jméno Bůh do

debaty, nechci je bráti nadarmo. Je nevědomosť říkat, přírodní vědy že jsou materialistické. Nikdy nebyly, jako církev není proto špatná, že měla nešikovné nebo špatné zástupce i v nejvyšších hlavách. Mohu vám jmenovati papeže, kteří smýšleli atheisticly, má proto katolicismus býti zavržen? Jest přírodovědecký názor Newtona snad materialistický? (Zde pan Masaryk zase mluvil oknem ven. On to cítí, že je až moc fádním ve svých výkladech, a proto z čerstva na světlo s Hussem a Komenským, aby mu pomohli k popularitě. To heslo už je také všední. Také nás blahoskloně pomlouvá, jako bychom Husovi a Komenskému upírali nábožnost, ač každý školák ví, že tu běželo o orthodoxii a tu budeme hájiti vždy; ostatně jest to u každého polemika nespravedlivé, profesora pak filosofie jest to nedůstojné, podkládati odpůrci nejapná tvrzení a na jejich základě proti němu polemizovati.) Říká se, že stát bez náboženství není možný. Ale státy existují bez náboženství. Ani Richelieu i Mazarin by teď nedokázali to, co vy ukládáte společnosti za povinnost. Proč v katolickém Rakousku přešla škola v ruce státu, kde protireformace tak provedena? A to nota bene v době, kdy nebylo o nejobyčejnějším liberalismu ani slechu, jak tedy v předešlém století škola byla jako politicum pojímána? Je to historický proces ve všech zemích katolických, protestantských i pravověrných. Je to historický zákon. (Voltairianismus vlastní otec našeho liberalismu a pak zednářstvo postaraly se o to, aby školství přešlo v ruce státní i v zemích katolických. Pozn. red.) Konfessionální školou chcete stranu svou oceňovati jako stranu státní, ale politikou se náboženství nepomůže, spíše se poruší, náboženství lze politicky využítkovati, ale politikou reformaci ducha a srdce neprovedete. (Masaryk by nás nejraději zahnal a zavřel do kostela, má strach, že také chceme někdy promluvit slovo do veřejných záležitostí, že jsme také zde, že jsme také občany státními a ze strachu nás posílá domů, ale my nepůjdeme. Pozn. red.) Říká se, že konfessionální školou uděla se přítrž socialní demokracii. To je neurčité tvrzení. Belgie neukazuje ani pro, ani proti. Liberalismus není otcem socialní demokracie, také je převráceností říkati, že liberalismus je materialistický. Descartes, Kant a novější největší myslitelé nebyli materialisty. Materialismus je překonané stanovisko. Francouzská revoluce také není

dílo liberalismu, liberalismus je část povšechného rozvoje a jest malicherné a nemístné, sváděti všechno na činnost svobodných zednářů. (Aj, aj. — O liberalismu, materialismu a o francouzské revoluci, o níž zednáři mezi sebou říkají, že jest jejich dílem, má každý katolík své přesvědčení, jež mu nevyvrátí ani Masaryk. Rovněž zůstane i na dále pravdou, že liberalismus svými hesly vrženými mezi lid udělal z nemyslíciho, nerozvážného množství socialní demokracie. Jen se, pánové, k svému dílu přiznejte. A k čemu omlouvat materialismus jako dítko nevinné a stanovisko překonané? Ovšem, teď má materialismus jiné jméno, teď se zove zdravý realismus, anebo také po dědovi Góthovi drahé paměti zdravá smyslnost. Pozn. red.) Říká se: Mimo vyučování má i příklad působiti. Táži se: Kdo pak překáží lidem, aby bez rozdílu vyznání dávali dobrý příklad? Školské zákony přece nikoliv. Nehoda církve je, že nechce uznati svobodné vědy, jak my jí rozumíme (aha!), aby svobodnou vědu povalila, chce použiti zase vědy a proto žádá školy. Chcete dábla vyhnati Belzebubem? Tak již ve středověku scholastika ubila náboženství a zbožnost. (Ó jak špásovný to pán ten p. Masaryk! Nechceme prý svobodné vědy, jak on jí rozumí. Ovšem, to má pravdu, jelikož chceme vědu trochu důkladnější a spolehlivější než je ta jeho. Co praví o scholastice na základě asi německých autorů protestantských, je směšné.) Náboženství se však nedá vědou odůvodniti, nedá se v mysl, srdce a rozum jedině vědou vštípiti. (Prve není tak zcela pravda, a toho druhého nikdo neříká, my pouze tvrdíme, že věda vedle náboženství a vice versa dobře ob stojí, náboženství že vědě nepřekáží, a kdo chce slouti učným, že nemusí už proto zahoditi víru. Školské zákony sice náboženství nepřekážejí, ale my chceme, aby mu pomáhaly. Pozn. red.) Není správné, staví-li se dogmatická stránka do předu, jako v nynějším mocném hnutí katolicismu. Papež pravil: Dnes jsou ze sta tři dobří katolíci. Katolíci mají vystupovati se svým křížem, aby konali dobré, nikoli aby zakládali strany. Budou-li katolíci příkladem podporovati pravou zbožnost, rozšiřovati křesťanství, které sami prožili, nebo život tvoří se jen životem, pak zavítá do společnosti žádoucí pokoj. Dobrému příkladu neodolá nikdo. Tak zvítězila církev a ne konfessionální školou a konfessionálními většinami. (Stará písnička,

„Sami jděte do kostela či dle „Učit. Nov.“ str. 607. jděte mezi kostelníky a svíčkové báby, o veřejnost se postaráme my. Tu musejí páni odpustit, že se časem jdeme podívat na to jejich hospodářství; vyšli jsme sice pozdě, ale už se nevrátíme. Nemáme prý dogmatickou stránku stavěti do předu. Ptáme se: Jak pak si představíme víru bez dogmat? Máme prý dávat dobrý příklad. Ani o ten by nebylo zle, jenom ho následovat a nevyhlašovat za farizejství. (Pozn. red.) My v Čechách pohlížíme na tyto otázky s úzkostí. U nás v Čechách konservativní strana vyvolává nepotřebné boje. (Kdo se brání, když mu jiný sáhá na hrdlo a stále naň útočí, ten přec nevyvolává boj. Či nám už nemá býti dovoleno ani se bránit? Tak daleko snad přece

ještě nejsme. O tom, co Masaryk dále mluvil, pomlčíme, jelikož to nemá ze školou co činit.) Přeju si pokoj, ale váš požadavek konfess. školy není správný, tím nerozřešíme ani velké ani malé problémy. Snad konfessní škola se uskuteční, ale nebude to prospěch náboženství ani Rakouska. Sejete bouři. Dojdete-li cíle, smetete indifferentismus. Zallinger volá: Uvolněte duchy, já odpovídám: My chceme svobodu zvláště ve škole. V otázkách svobody a svědomí nikoho nezůstáváme v nejistotě. (Toto zakončení Masarykovo je pro nás dobrým znamením. Ta bouře, které se bojí, nebude tak velká. Konfess. škola je naším heslem, od ní očekáváme nápravu a mnoho dobrého pro rodinu, vlast i stát. Pozn. red.)

+ 24.

DROBNOSTI.

K dopisu v čísle 11. S myšlénkou, aby i u nás začalo se se zřizováním ústavů katolických, z té duše souhlasím, nebo nemůže býti o tom ani nejmenší pochybnosti, že i my jdeme vstříc náboženským poměrům, jaké dnes vládou ve Francii. Uskutečnění myšlénku bylo by lze nejsnadněji asi tak, že by několik mladíků — a tací by se jistě přihlásili — dalo se na vychování k školským bratřím ve Francii, na př. v Remeši. Tamnější říditel vyslovil přání, když jsem se s ním loučil, abych mu tam poslal nějaké Čechy. Řád bratří o školy u nás pak by se již postaral sám. Tak vymanili bychom se z německého vlivu, který u nás téměř ve všech klášterích převládá a sloužící víře, nemohli bychom býti viněni z nevlastenectví.

Fr. Ž á k.

Otčenáš a Vídeň. Kardinál arcibiskup Gruscha vydal nařízení, že katolické školní dítky na obecných a měšťanských školách modliti se mají Otčenáš a Pozdravení andělské a zároveň požádal okresní školní radu, aby toto nařízení vídeňským školám oznámila. Kardinál opírá se tu o § 5. říš. škol. zákona, ve kterémž se praví, že nařízení církevních úřadův o vyučování náboženství mají býti oznamována říditelům škol skrze okresní školní rady. Liberálové však zase tvrdí, že se nedá nařízení to uvésti v souhlas s výnosem ministerstva vyučování ze dne 5. října 1872.,

ve kterémž se praví, že školní modlitby ustanovuje s ohledem na poměry jednotlivých škol sbor učitelský. Školní rada vídeňská nemůže prý výnos ministerstva vyučování ignorovati a z té příčiny prý není s to, dokud tento výnos platí, žádosti kardinála Gruschy vyhověti. Okresní školní rada obrátila se o instrukci k zemské školní radě a tu od místodržitele došel přípis, ve kterémž se vyslovuje mínění, že nařízení kardinála školám sděleno býti může. Liberálové však praví, že prý tento přípis místodržitelův není od něho podepsán jako od předsedy zemské školní rady a že prý tedy vídeňská zemská školní rada v této věci usnesení nečinila. Okresní školní rada jest odhodlána vyžádati si pozitivní rozhodnutí zemské školní rady o žádosti kardinála Gruschy a do té doby prý zůstane nařízení kardinála Gruschy ohledně školní modlitby in suspenso. — V příčině této byla konána schůze okresní školní rady vídeňské, v níž rokováno jmenovitě o přípisu, jež purkmistr vídeňský byl v té věci dostal od dolnorakouského místodržitele. Zpravodaj, magist. rada Preyer, navrhl, aby se výnos prostě provedl, vykládaje, že Rakousko je katolickým státem a nařízení kardinálovo, že je ve shodě s přáním obyvatelstva. Jiné rozřešení není prý možné za okolností nynějších, kteréž prý nedovolují, by děti ve školách byly rozděleny podle vyznání. Člen obecního zastupitelstva Daum

trval však na stanovisku opačném, že rozhodnutí v této příčině vyhraditi se má zemské školní radě. Z té příčiny navrhuje, aby byla požádána zemská školní rada za pozitivní rozhodnutí. Obecní starší Frauenberg podotknul, že podle jeho vědomí Rakousko nemůže pokládáno býti za stát výhradně katolický a že ho tedy výklady referentovy velmi překvapily. Vyslovuje se pro návrh Daumův. — Farář Leber prohlašuje, že proti návrhu referentovu nečiní žádných námitek. Židovští členové okresní školní rady nečinili žádných projevů. Při hlasování byl návrh Daumův přijat 22 hlasy proti 21. Proti návrhu tomu hlasovali také četní učitelé a okresní školní dozorcí. Referent Preyer ohlásil minoritní votum. — Tak zpráva z Vídně.

Ta kollegialita. Jistému řídicímu učitelu na vícetřídní škole má se dávat od ostatních učitelů titul „V a š n o s t i“. Kdo ze sboru tak nečiní, není v oblibě. A tak slyšeti při poradách i jinde: „ano, Vašnosti“; „raďte poroučet, Vašnosti?“ atd. Kde jsou ty doby, kde druh druha tituloval: „bratře“?!* + 14.

*) Ještě vždy lépe, než kdyby Vás či jiného tituloval „bratře“, srdce však měl pro Vás — Jidášovo. R e d.

Z Ruska. Ze zprávy o petrohradském školství městském za předešlý rok, o něž stará se městská rada, dozvídáme se, že školství to vůči hledě vzrůstá. Kdežto za deset let od r. 1877—1887 vydáno na ně asi 2.588.000 rublů, obnos ten od té doby již se zdvojnásobil. Náklad na školství jest sice jen kabátem, z jehož drahé látky na charakter toho, kdo jím oděn, souditi lze jen s velikou rezervou, avšak pokrok skutečně lze zaznamenati i z jiného důvodu. kdežto před 15 lety nižší školy neměly než asi 800 dětí (na tak veliké město úžasně malý to počet), počet ten dnes se zdvacateronásobil. Než zpráva naše vytýká městu, že ještě daleko neučinilo vše, co učiniti mohlo. Zvláště žehrá, že ani v Petrohradě, v ohnisku kulturním, není ještě zavedena nucená návštěva školní. Asi polovina dětí zůstává bez školního vzdělání vůbec i v městě, jakým je Petrohrad. Více prý učinila zemstva moskevské, chersonské a jekaterinoslavské. Tato věnovala z'budgetu svého na školství 10 až 25 procent, Petrohrad jen asi 5%. Dále žehrá zpráva na nedostatek řemeslných škol; ty které Petrohrad zřídil, nedostačují prý ani počtem ani způsobem zařízení a vyučování. (Dle časopisu „Děň“ č. 1720. dto 13. dubna.) Ž.

LITERATURA.

Bibliotéka mládeže. Redaktor Xaver Dvořák, katecheta městské vyšší dívčí školy v Praze. Sešit I. Z a t a t í č k e m. Napsal Dr. J. L. Hrdina. V Praze 1893. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Francl.) Doporučujeme.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Roč. II. čís. 8. Red. Josef Vévoda v Olomouci.

Hrvatski učitelj. Red. dr. Ivan Gjuranec. Roč. XVII. čís. 8.

Die Volksschulreform, ein Hauptmittel zur Bekämpfung der Socialdemokratie. Napsal učitel elsasko-lothrinaký. Sklad Frant. Kirchheima v Mohuči. — Německé listy paedagogické spis tento chválí a doporučují.

Rozmluvy hrvatsko-české. Uspořádal Vjenceslav Zabož Mařík, em. učitel v Záhrbě. Nákladem vlastním. Tiskem Al. Wiesnera v Praze 1893. Cena 25 kr. Rozmluvy tyto jsou sestaveny velmi prakticky.

Obzor. Red. VI. Šťastný. Roč. XVI. čís. 8.

Pestré květy. Sbírká spisů poučných a zábavných pro českou mládež. Pořádá Karel J. Zákoucký, učitel v Heřm. Městci. Roč. I. svaz. 3. Náklad Jaroslava Pospíšila v Praze.

Dobré duše. Sbírká drobných povídek, jež milým dítkám napsal Josef Váňa. (Číslo 67—69. Urbánkovy Ústřední knihovny pro českou mládež.) V Praze 1893. Cena 30 kr.

Vybrané spisy Boženy Němcové. Do tisku upravil Fr. Bartoš. Díl I. Národní pohádky české i slovenské. Seš. 3., 4. a 5. V Telči. Nákladem českého knihkupectví E. Šolce. Cena à 10 kr.

Školski zakon od 14. listopada 1874. i od 31. listopada (října) 1888., ili Školsko pitanje (otázka) u nás. Piše Stjepan Hartmann. U Zagrebu 1893. Nákladem vlastním. Velká 8° str. 867. O znamenitém tomto díle hodláme příležitostně promluvití obšírněji. Zasluhujet tohe.

PROVOLÁNÍ.

We dnech 29., 30 a 31. července a 1. a 2. srpna 1893. konána bude v Plzni okresní školská výstava, na níž má býti zastoupen i odbor náboženský. Netřeba důvodů uváděti, proč žádoucnó, aby i duchovenstvo na školách působící výstavy se zúčastnilo.

Míníme, že dlužno by bylo as toto na výstavu dodati:

- a) nápisy náboženské a mravoučné,
- b) obrazy biblické, rouch a nářadí bohoslužebného St. a N. Z., o nichž při vyučování se děje zmínka; podobně i obrazy měst, budov, osob, událostí St. a N. Z.
- c) znázornění jednotlivých pravd, článků, svátostí, příkázání, ctností, atd. a celého učiva náboženského;
- d) diagramy církevního roku, mše sv. Přehledy dějů St. a N. Z., zvláště života P. J., církevních dějin. Mapa zemí dějin biblických, zvláště mapa Palaestiny z ptačí perspektivy.
- e) Spisy methodické a paedagogické vůbec,
- f) Spisy a knihy náboženské pro děti a vůbec vše, co směřuje k náboženskému vyučování a vychování dítek.

Obracíme se s prosbou ku všem dpp., aby buď v tomto časopisu anebo přímo podepsanému laskavě oznámili, které pomůcky v tomto oboru jsou jim známy, co máme a čeho bychom potřebovali a jak případně dalo by se doplniti. Mnohý z dpp. má snad starší věci, jichž nemá každý jednotlivec. V „Čechu“ oznámeno nedávno, že v Paříži vydány jakési obrazy znázorňující pravdy náboženské. Jsou-li některému dp. známy, račiž laskavě o nich podati zprávu.

Výstava má býti i nám kontrolou jakousi, co máme a čeho by bylo třeba. Zároveň nabyli bychom tímto způsobem seznamu pomůcek, kterýž každý s radostí uvítá!

Zatím jmenujeme pomůcky, jež máme:

Biblické obrazy Herderovy, Pesslerovy, a Hölzlovy; Stereoskopické transparentní obrázky „La vie de Jesu Christ“ a „La Bible“; Sedlákův „Řád mše sv., Ronův diagram církevního roku; Obrazy některých rouch a nářadí bohoslužebného, Halbichovo znázornění obsahu katechismu a svátosti pokání, přehled desatera B. příkázání. Bilderfreude für katholische Kinder (Kupferberg), Aus Kirche und Sakristei (Koneberg), Das Kirchenjahr in Bildern (Koneberg), Religiöser Bilderschatz (Dr. Falk.)

Katechese: Skočdopology, Brynychovy, Pakostovy, Smittovy, Dreherovy, Oberer; Mey.

Výklad biblické dějepavy: Holzammer, Knecht.

Paedag. spisy: Dupanloup: Das Kind; několik ročníků „Vychovatele“ a „Pastýře duchovního“.

Knihy a spisy pro mládež: několik ročníků: „Anděla Strážného“, „Rajská Zahradka“, Kuldovy deklamoyánky, Tolman: Příklady ctnosti; Matějka: Svaté dítky; Hůlek: Ježíškovo putování. Flekáček: Hlasy vánoční.

Modlitby: Dvořák; Deharbe-Desoldova: Manna; Poklad křesfanského dítky; Fecht: Der weisse Sonntag.

Vojtěch Šimáček,

katecheta v Plzni.

OBSAH: Zlatá kniha. Podává Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. (Pokračování.) — O školách bratří, zvláště bratří de la Sallových. Píše František Žák. (Pokračování.) — Řeč, již přednesl František H. Schramek, adjunkt c. a k. ústřední státní pokladny. ve valné hromadě spolku pro vzdělání katolických učitelů. (Dokončení.) — Feuilletón. — Hlídky časopisecká. — Drobnosti. — Literatura. — Provolání.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, kléríkům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budtež adres. i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Moderní vzdělání.

Napsal prof. František Horáček.

(Pokračování.)

III.

Postavivše u výčtu činitelů při výchování působících *rodinu* na místě prvním, učinili jsme tak ze zřetele na postup chronologický. Jestliž prvním děčka katechetou matka a jaký vliv katechese matčina na útlou duši děčka provozuje, to dostatečně známo jest. Jemný pozorovatel psychologického vývoje lidského, Bogumil Goltz, píše o matce následovně: „Auszer Gott, dem Herrn, gibt es nichts so Heiliges für den Menschen als seine Mutter. Um der Mutter Hauptweben die Augen frommer Kinder einen Heiligenschein, und die Engel des Himmels, der Weltheiland selbst lässt diesen Schein stehen, um der Mutter Gottes willen, die auch nur ein irdisches Weib gewesen ist.

Der Muttername ist geheiligt im Himmel und auf Erden; er tönt durch alle Sphären, durch alle Zeiten und Räume bis an der Welt Ende und bis in die Ewigkeit!

Mutterangst und Mutterweh bricht die Pforten der Hölle! Mutterschrei dringet zu Gottes Ohr, und rufet ihn vom Himmelsthron zu Schutz und Rache herab! Mutterliebe und Sorge hält den Tod auf, sprengt die Gräber und reichet vom Himmel zur Erde herab, von der Erde zum Himmel hinauf!“ (Das Menschen-Dasein in seinen weltewigen Zügen und Zeichen I. Band S. 231.)

Nemá-liž po nevyzpytatelné milosti Boží matka sv. Monika hlavní o to zásluhy, že bloudící Augustin stal se majákem pravdy Kristovy? Jako nějaký prorok promluvil onen zbožný biskup v Karthagu, na něhož se ubohá matka Monika byla obrátila, prosíc o poučení a napomenutí svého zaslepeného syna: „Nechej mne — tak jako že živa jsi, jest pravda, že syn tolika slzami oplakávaný nezahyne.“ (Confessiones lib. II. cap. 12.) Matka filosofa Rousseau zemřela při porodu syna. Jak častokráte hořekoval později Rousseau: „Moje zrození bylo mým prvním neštěstím.“

A proto spojují se všichni vychovatelé dobré vůle u volání: „Dejte nám *dobré matky!*“ — „Mater autem ex fide vivit“ — tak praviti můžeme opisující známý biblický text o muži spravedlivém — „matka věrou živa jest“ — (Galat.

3, 11.) opakujeme a nadějeme se, že ani liberál sebe říznější nám odporovati nebude.

Intensita této víry, jež má býti matce vůdčí hvězdou, berlou a štítem zároveň, řídí se s mathematickou přesností dle vlivu, jaký Církev Kristova na rodinu a školu v první řadě vykonává! V jednom starším díle čteme: „Toť jest čin křesťanství, největší a jenž nejvíce užítku přináší, *posvěcení* svazků přirozených mezi rodiči a dětmi! Tak zjednalo náboženství Kristovo světu žití rodinné, jakého pohané ani netušili. K tomu jest vychování rodinné integrující částí křesťanského úkolu — učít náboženství Kristovo, že *robě člověka* jest zároveň adoptovaným *dítětem Božím* a dědicem života věčného. Následkem toho jest otec křesťanský v jistém smyslu zároveň knězem rodiny, matka pak, chovající v srdci svém studnici lásky Boží stává se vládkyní domácí čeledi a vychovatelkou dětí svých ve smyslu vyšším.“ (Encyklopedie der Pädagogik, Leipzig 1860. I. Band, S. 220.)

A nyní podívejme se, jaký duch v převážné většině rodin t. zv. křesťanských vládne! (Mluvíme o městech.) Otec, služebnictvo a — mnohdy bohužel i matka zanedbávají služby Boží, zanedbávají sv. svátosti! A nedosti na lhostejnosti a nevšímavosti — ale i takých rodin najdeme, kde otevřený proti náboženství Kristovu vede se boj popíráním a zlehčováním článků víry a mravů, zlehčováním bohoslužby, tupením sluhů Páně a podrýváním *autority veškeré!* Co z toho může pochoditi jiného než nevážnost dětí k rodičům, nekázeň a sverpý pych mládeže neuznávající jiného zákona než svůj nezralý um, kruté sobectví a požitek! „Es anticipiert der Knabe die Genüsse des Jünglings, dieser des Mannes und verliert dadurch frühzeitig die Kraft und die Begeisterung und verfällt einer unerquicklichen, sich selbst und den übrigen Menschen schwer erträglichen Blasiertheit“ — tak stěžuje sobě Dr. Wachlowski ve spise výše zmíněném, kterýž nikdo z předpojatosti viniti nebude a pátraje po příčinách nepopíratelné zdivočlosti naší mládeže spěje k tomuto úsudku: „Die Hauptstützen der Moral, *die religiösen Grundsätze* haben an Kraft verloren.“

Kdyby jen ti rodiče, kteří náboženské cily dítek svých zanedbávají — ať nedíme urážejí — sobě na mysl uvedli, že tím pletou bič na svoje vlastní záda. Tím zajisté dnem, kdy matka rodiny Boha a Jeho sv. přikázání se zřekne, zpečetěna jest zkáza rodiny veškeré! Zlatá záře, kterou náboženství Kristovo ovinulo kolem skrání roditelů, bledne vůčihledě až úplně vyhasne — zlaté žezlo autority božské vypadne z ruky otcovy a tomuto nezbude nic leč holé pěstní právo — a je-li muž vinen bezvěrou matčinou pak nadejde i pro něho den, kdy pochován bude pod zříceninami chrámu rodinného štěstí, k jehož bourání byl první ruky pozvedl. Co na dítěti v lůně rodiny bylo zhřešeno, toho škola nikdy nenapraví — přisuzujef se škole na *vychování* děcka větší vliv, než jak se s pravdou srovnává a to z té příčiny, že se *vyučování*, které zabírá převážnou většinu času ve škole ztráveného stotožňuje s *vychováním*; ano i když dítě pochází ze zdárné rodiny a škola za pomoci Círky na jeho vzdělání prospěšně dále pracuje — ani potom není záruky do budoucnosti, že ušlechtilý květ uzraje také v ušlechtilý plod. Vystalť proti všem faktorům vychovatelským, proti rodině, Církvě, škole a společnosti nepřítel, kterého dřívější věkové neznali a proti němuž boj nad míru těžký jest a tento odpůrce sluje: Špatná aneb nezřízená četba! (Také mnohá „divadla“.)

IV.

Roku 1749 vypsala akademie Dijonská cenu na rozluštění otázky: „Přispěl-li pokrok u vědách a umění k čistotě či k porušení mravů?“ Jean Jacques Rousseau, tehdejší sedmatřicátník, pokusil se o získání čestné ceny a zaslal svou práci. Úžas byl všeobecný, když se objevilo, že Rousseau zaujal stanovisko paradoxní prohlašuje vědy a umění za překážku mravního vývoje člověčenstva. Nicméně přisoudila akademie této práci Ženevského filosofa cenu vypsanou, nemohouc odolati důkazům, které vedeny byly s nevšedním apparatusem dialektiky a britkým mečem satiry!

Věru, stálo by to za podívání, kdyby tak některá učená korporace s malou proměnou otázky Dijonské vypsala čestnou cenu na zodpovězení této otázky: „Přispěl-li vynález knihotisku k čistotě či k porušení mravů?“

Ovšem zamlčeti nelze, že by důkaz přesně mathematický, ať by již byl přízniv tomu či onomu směru, byl velice obtížný, neboť co nám posavad schází, jest: *statistika četby* vůbec a vlivu, který tiskopisy provozují na obecnstvo po stránce vychovatelské, zvláště!

Podivuhodný to úkaz! Statistika, ač jedna z věd nejmladších, pojímá v kruhy pozorování svého zjevy nejrůznější, které pro širší obecnstvo nemají mnohdy žádné důležitosti. Tak dí Öttingen: „Materialistický směr naší doby také v tom se jeví, že se statisticky zjišťuje, kolik kusů hovězího a jiného dobytka připadá v té které zemi na jednotlivce; avšak kvantum zdravé potravy literární číslicemi vyjádřiti nikomu na mysl nepřipadlo.“ Ale i tam, kde sleduje statistika účele ideální, drobí často síly své na pokusech subtilních, které pro odborníka mohou míti jakousi důležitost, avšak daleko zůstávají za kýženou statistikou stravy duševní, která se nejen žákům, ale i občanům dospělým poskytuje. Před nedávnem vydal Axel Key, profesor ve Štokholmě, spis, jenž vyšel v Berlíně pod názvem: „Die Pubertäts-Entwicklung und das Verhältnis derselben zu den Krankheitserscheinung der Schuljugend“ — v němž přicházejí statě pro vychovatele ovšem zajímavé a o nevšední píli sběratele jednotlivých dat svědčící, na př.: „Zusammenstellung der jährlichen Zunahme an Länge und Gewicht, für Knaben und Mädchen“ (pag. 5.). — „Wachsthum der Kinder in einzelnen Monaten“ (p. 27.). — „Obligatorische Arbeiten in Schule und Haus“ (pag. 41.). — „Zeit des Zubettegehens und der Schlafdauer der Schüler in den vollklassigen Mittelschulen.“ — „Percente der Schüler in einzelnen Klassen der Mittelschule, welche mit Schwierigkeit dem Unterrichte folgen“ — etc.

Schválně jsme podali trochu obsírnější ukázkou názvů jednotlivých statistických studií ve spisu Key-ově s mathematickou přesností provedených, abychom okázali, na jakých — mírně řečeno — hříčkách někdy statistika svůj vtip brousí!

O statistiku četby se posud nikdo nepokusil!

Ovšem staly se v tomto směru nepatrné pokusy — v Americe, o čemž promluvíme později.

A přece nikdo popírati nebude, že otázka četby pro vzdělání mládeže i dospělých je neskonale důležitější než půtky o písmo „strmé“ neb „šikmé“ o vlastnostech „normálních“ lavic a tabulí a t. p.!

Máť tisk takorčka cosi démonického do sebe!

Ne nadarmo spadá vynález Guttenbergův do doby, kdy vynalezen byl střelný prach! Oběma žvlům zajisté jedna a tatáž síla je vlastní: rozpínavost! Jako prach,

do něhož nítící jiskra byla padla, výbuchem svým rozvlí atmosféru daleko široko, tak mohutná idea, která značky typografické klidně ve svých přihrádkách odpočívající sešikuje v rámci tiskovém ve falanx bojovníků, působí expansivně na vše strany a to tak daleko, kam potišťený papír dojde!

Neboť, pěje-li básník o literách, které mnich-písař ozdobným pérem stavěl na pergament:

„Trutziglich wie schwarze Knechte
Lanzenknechte der Convente
Standen Glied an Glied die Runen
Auf dem weissen Pergamente —“

(Weber, Dreizehnlinden.)

čím spíše platí to o knihách tištěných, které schopny jsou rozšíření bezpočetně většího, než drahé manuskripty středověké, jež pouze lidé bohatí sobě pořídit mohli? Dříve porovnali jsme knihotisk se střelným prachem! Aníž bychom přeháněli, dovolíme si tvrzení, že tisku vliv mocnější jest síly střelného prachu! Z děla vystřelíte — a musíte nabíti znova — však kniha jedenkrát tištěná jest jakoby ručnice opakovačka, která tak dlouho střílí, pokud poslední hmyz „knižník“ nestráví poslední litery!

Blaze čtenáři, blaze společnosti, jsou-li bojovníci-litera v knize seřadění pod praporem práva a pravdy!

O takové knize platí plným právem Ciceronův výrok: „Věda je mládeži pokrmem, radostí ve stáří, ozdobou štěstí a útěchou v neštěstí; doma nám skýtá zábavu, na cestách nám nepřekáží, berouc za vděk s noclehem v kraji sebe nehostinnějším!“

Pravdu děl Cicero, že věda, — a jelikož jsou knihy věd cisternami — knihy jsou mládeže stravou duševní!

Bez knih žádná věda — alespoň ne takové, která by byla přístupna vrstvám širším!

Neboť, co kdy ten neb onen vysoký duch myslil, co kdy jeho šlechtné srdce cítilo — to vše by zmizelo s povrchu zemského v tom okamžiku, kdy duchaplná hlava přestala mysliti a šlechtné srdce bít! Ale v knihách všechno to bohatství myšlének, citů a snah uschováno jest pro poučení a povzbuzení pokolení budoucích! V tomto smyslu píše Sam. Smiles: „Knihy mají na sobě ráz nesmrtelnosti. Jsou daleko nejstálejší výsledky lidské práce. Chrámů rozpadávají se v rupy; malby a sochy berou porušení; avšak knihy trvají. Čas nemá moci proti velikým myšlénkám, kteréž dnes jsou tak svěží, jako byly před věky, kdy poprvé zrodily se v smyslech svých původců . . . Kniha jest živoucí hlas. Jest rozum, jehož stále ještě posloucháme. Proto stále posloucháme vlády velikých mužů starověku, kteříž „jako žezlonosná knížata, ač mrtvá, z hrobu ještě vládnou duchům našim.“ (Karakter, přel. prof. Mourek; str. 364—365.)

O vlivu pak, který knihy provozují na čtenáře po stránce vychovatelské, s těžší se kdo krásněji a důkladněji proslavil než Petrarka: „Pokud se mé společnosti týká,“ dí slavný lyrik italský, „necítím nikdy samoty! Mámeť kolem sebe přátelé všech zemí a všech věků; z těch jedni se vyznamenali rekovnými činy, druzí prosluli věděním neb uměním! Přátelé tito mně vzbuzují vždy jen potěšení! K vůli nim nemám nikdy mrzutosti neb starosti jakékoliv! Také mne nikdy neobtěžují — naopak, obtěžují-li já je, jsou vždycky ochotni k odpovědím na otázky kladené.“

Jedni mi vypravují o velikých činech věků minulých, druzí přede mnou odhruňují oponu, za níž lze zříti tajemné působení přírody, a tím mne učí lepšímu poznání Stvořitele! Tito mne učí umění, jak lze spokojeně žítí a mřítí, onino mi poskytují zbraně k boji s vášněmi a lákadly tohoto světa, — všichni posléze ukazují mi pravou cestu k mému poslednímu cíli, ukájejíce všechny potřeby mého ducha.“

Lepší chvály nemůže vzdáti dobré knize nikdo, než proslavený lyrik italský! Dobrá kniha mnoho zmůže! Toť ono biblické „granum frumenti“, jež jest s to, aby přineslo užitek stonásobný! Kdož zná počet oněch velikých mužů, již dlouho chodili ve stínu temnosti, až pojednou Pán na nich učinil zázrak, jako u Šavla před Damaškem — a pojednou spadly s očí jejich jako šupiny a oni pojednou uzřeli v určitých neklamných obrysech povolání svoje?

Ať z mnohých příkladů jediný uvedeme: Zhýralý mladík Augustin počal přemýšletí o svém povolání teprv tehda, když byl přečetl Ciceronovo dílo: „Hortensius“!

Čta později epištoly velikého apoštola sv. Pavla, začal veliký duch Augustinův obrovský boj mezi zakořeněnými předsudky a zamilovanými vášněmi s jedné a mezi lepším poznáním, jež ovšem milostí Boží valně bylo podporováno, s druhé strany Četba epištol sv. Pavla zvítězila!

„To vše mi srdce proniklo podivuhodně,“ tak dí veliký konvertit, „když jsem četl spisy nejmenšího z Tvých apoštolů! Tu pozoroval jsem díla Tvoje a — zachvěl jsem se.“ (Confessiones lib. VII.)

A jiný, neméně drastický příklad!

Ignacius z Lojoly čte na lůžku bolestném knihu: „Vita Christi et sanctorum flores“ a ejhle! pozdraviv se z rány, již byl při obléhání pevnosti Pampeluny obdržel, odříká se posavadního povolání vojenského a stane se zakladatelem jednoho z nejmocnějších řádů církevních!

Alfieri poprvé přilnul k písemnictví, když byl četl Plutarcha. Praví o tom: „Četl jsem životopisy Timoleona, Cesara, Bruta, Pelopida víc než šestkrát s výkřiky, slzami a takovou horoucností, že jsem téměř šílel...“ (Karakter, Smiles přel. Mourek, pag. 372.)

Tolik o ovoci, které četba dobré knihy přináší.

Běda ale čtenáři, běda lidstvu veškerému, změnil-li se v rámci tiskařském bojovníci (literary) za právo a pravdu v zákeřníky a záškodníky, kteří pod praporem falešných hesel ničí právo a tupí pravdu, pleníce nejdražší statky nejen jednotlivých osob, nýbrž celých tříd ano i celých národů! Pak jest nám co jednati s tiskem *porušeným* a co to slovo znamená, toho blíže doličovati netřeba!

(Pokračování.)

O školách bratří, zvláště bratří de la Sallových.

Píše František Žák.

(Dokončení.)

Co se týče domácího řádu, uvádím toto:

Žádost za přijetí musí obsahovati ovšem nationale a t. p. Každý žák musí předložití vysvědčení mravů od svého faráře nebo ředitele školy, již navštěvoval. Musí podrobiti se zkoušce, podle které pak jest vřaděn do té které třídy. Externí

žáky přivází do ústavu zvláštní vozy každého dne, jichž žáci používati musí. Nestane-li se tak, musí je přivésti rodiče. Mnohý se snad tomu podiví, avšak při známém charakteru liberálů a jich lásce k bratřím, jest toto zařízení nutné. Svobodná vycházka jest jen odměnou pilnosti. I návštěvy dovolují se žákům jen na písemnou žádost k řiditeli. Při vycházce vždy dává se rodičům neb navštěvovatelům „billet de sortie“, kteří jsou povinni, žáka přivésti zpět a osobně lístek odevzdati. Pravidelná vycházka s rodiči povoluje se jednou za pět dní, totiž v neděli nebo ve středu od 11 do 5 hodin v zimě, od 3 do 8 v létě; s jinými, kteří však vždy od rodičů žáka musí k tomu míti autorisaci, jednou za měsíc v tytéž dni, nebylo-li v posledních 15 dnech žádná vycházka. Pravidelné vycházky měsíční nejsou, za to dávají se žákům krátké prázdniny na nový rok, popeleční středu, svátky velikonoční a svatodušní. Do hovorny dovoleno žákům jíti pouze v době rekreace od 12 do 1. od 4 do 1/2 5. hodiny, jen rodiče a známé osoby smí žáky navštěvovati. Jest přáním ústavu, aby žáci svých peněz měli co nejméně k dispozici. Rodičům se radí, aby peníze žákům určené odevzdali pokladníku a naznačili mu, mnoho-li z nich každý týden jednotlivým žákům má dáti k svobodnému použití. Dopisovati mohou žáci svým rodičům dle vůle, avšak všechny dopisy jejich jsou čteny. Žáci mají k dispozici rozsáhlou bibliotéku, avšak nikdo nesmí cizí knihy přinésti do ústavu, byť byly i nejlepší. Řiditele mohou rodiče navštěvovati každý den ve třech různých hodinách.

I tato zařízení, jež jsme uvedli, dávají svědectví jasné a zřetelné, že v ústavu bratří žáci jsou uschováni lépe než v kterékoli rodině. Přísný pořádek jest ovšem podmínkou každého zdaru.

Výbava žáků jest tato:

Každý žák musí míti aspoň 12 košil, 2 noční, které musí býti dlouhé, 12 šátků kapesních, 6 serviet, 12 punčoch, 6 letních a 6 zimních, 3 prostěradla.

Žáci, kteří byli u prvního sv. přijímání, musí míti svou uniformu, kterou pak nosí v neděli a kdykoliv opouštějí ústav. Ústav má své řemeslníky, kteří je zhotovují, avšak mohou i jinde býti zhotoveny. Tato zvláštnost ústavů bratří, že jich žáci nosí stejnokroj, který jest velice pěkný a elegantní a žákům velmi dobře sluší, má také svůj význam. Připomínáť jim, by byli vždy dbalými cti svého ústavu, kteréžto vědomí pilně se u nich pěstuje. Jest zároveň veřejným vysvědčením a výborným vysvědčením, pro školy bratrské. Viděl a potkal jsem mnoho rozpustilých kluků, kteří i před kostely prováděli své rejdy, ale uniformu bratrských škol jsem mezi nimi neviděl nikdy. Uniforma tato jest poněkud podobna té, již nosí žáci z některých našich ústavů, ale jest malebnější a jak jsem již pravil, elegantnější.

Každý žák musí odebíratí jisté publikace, které týkají se ústavu, jeho řízení a p.; výdej na ně jest ovšem nepatrný, věc sama ale nutná.

Žáci vyšších oddělení mají stejnokroje zvláštní.

Roční plat obnáší pro žáky nižších 12 tříd 650 fr. ročně, pro ostatní 650 fr. Poloviční plat pro žáky nepožívající celého zaopatření 325 a 300 fr. Platí se 1. října 250 fr., 1. ledna 200 fr., 1. dubna zase 200 fr. Podobně i u žáků polovičního zaopatření.

Jazyk anglický, německý, zpěv a tělocvik jsou obligátními pro všechny žáky vyššího oddělení, za což platí 80 fr. ročně.

Zpěv a tělocvik jsou obligátní pro žáky větší nižších tříd, začež platí ročně 40 franků.

Čištění prádla, šatstva, knihy, nemocnické výlohy, výlohy za učení se jiným předmětům, které nejsou v programu vyučování, musí obstarávati rodiče sami; ústav obstarává čištění prádla a knihy za 20 až 48 fr. ročně. Mnohé věci, jako serviety a p. lze obdržeti v ústavu pro celý rok za 10 fr.

Každý žák platí mimo to ročně 15 fr. na mimořádné potřeby, na bibliotéku, posluhu, na zábavy a p. Vyšší žáci mimo to 3 až 6 franků na fyzikální a chemický kabinet.

Ostatní výdaje ani neuvádíme. Lze říci, že žák musí platiti ročně na 700 až 750 fr., počítáme-li i všechny vedlejší výlohy. Platí-li žák 800 až 850 franků, dostane v ústavě všecko mimo šat a prádlo ovšem, a může se bezplatně učit všem předmětům, jež se v ústavu vůbec přednáší.

Jest patrné, že plat jest dosti značný, na francouzské poměry však přece ne velký. Vždyť i zaopatření jest velmi slušné. Rodiče rádi dávají, vědouce, že dítě jejich jest nejen v rukou nejlepších, ale že naučí se také něčemu pořádnému, tak že budoucnost jeho jest zabezpečena. Že zkoušky veřejné žáků z ústavů bratrských dopadají vždy velice dobře, lze již dle toho, co jsme pravili, domysleti se.

Když navštívil jsem ústav Remešský, bylo právě rozdělování cen (*distribution solennelle des prix*) v jedné ze škol bratří, zvané Sainte-Geneviève, ležící na konci města. Rozdělování cen jest v celé Francii aktem veledůležitým. U nás některé pokračovací školy mají něco podobného. Bývají to vždy nejváženější osobnosti, které o nich řeční, kteréžto řeči čtou se s vážností jako řeči parlamentární. Co se mne týče, musím vyznati, že způsob ten, jakým se provádí udělování cen na mnohých státních školách, se mi protiví. Myslím, že ani po stránce paedagogické nedá se odůvodniti. Nezřídka se stává, že ten který řečník má před žáky a jich rodiči atheistickou řeč a že žáci aplausem provázejí markantnější její místa, kdežto mnozí z rodičů trnou, zvláště musí-li proti své vůli děti do státní školy posílati. Než to jsou případy přec jen řidší. Častěji shledávám se v řečích těchto s apologií vychování pouze „na základě mravním“ a se stranickou kritikou konfessionality. Vládní kruhy užívají této příležitosti ku propagandě své myšlenky školské; co vše se tu smí přednáseti, najde čtenář pečlivě sestaveno v často citovaném již „Bulletinu“. Z paedagogického stanoviska nemůžeme souhlasiti s těmito řečmi proto, že téměř všechny řeči jsou obsahu bombastického, který žáky musí naplniti domýšlivostí a přílišným sebevědomím. K mladíkům, kteří nedosáhli ještě 20. roku, mluví se tak, že se jim vnucuje mínění, jakoby stáli na výši vědy a mravnosti.

Školy katolické počínají si jinak. K žákům mluví se řečí otcovskou, která je napomíná a povzbuzuje ku skromnosti, mravnosti; ovšem že na náboženský moment klade se váha také. Ostatně řeči toho druhu, mají-li vůbec místa — což ani vždy nebývá — nezabírají místa prvního, jsou většinou srdečným rozloučením. Hlavním bodem těchto slavností jsou výkony žáků, hudba, zpěv, přednášky, divadlo a rozdělování cen.

Súčastnil jsem se slavnosti. Místnost byla nabyta mnoha sty navštěvovatelů. Téměř veškeré kněžstvo Remešské bylo přítomno. První generalní vikář města měl na konec srdečnou promluvu. Napřed sedělo na lavicích stěsnáno asi 150 žáků, všichni s věncem na hlavě. Vzadu byla hudba. Asi 30 žáků provádělo na dřevěných a plechových nástrojích cenné skladby hudební. První ceny provázeny byly vždy hlučným tušem a ohlušujícím voláním slávy. Nálada byla tak veselá a rozjařená, že se srdce každému jen jen smálo. Obecenstvo bylo většinou jen pro-

střední, důkaz to, že dobrodiní křesťanských škol účastny jsou nejen kruhy bohatší, jak velký plat v pensionatu dal by souditi. Zde ovšem byla škola, již navštěvovali žáci externí. Dárcové cen, mezi nimiž bylo i mnoho kněží, podávali dítkám dary osobně. Mně jako dalekému hostu byla také cena dána, abych ji odevzdal jednomu žáku. Přidal jsem ovšem něco a chlapec měl radost dvojitou, slyše, že jsem až z daleka, a že naše dítky doma nemají bratří, kteří by s takou láskou o ně pečovali. Za laskavé přijetí nesměl jsem bratřím ovšem býti nevděčným a tak aspoň malým tímto komplimentem jsem se odsloužil. Zaslouhují ho v plné míře, jak moje řádky laskavým čtenářům již asi s dostatek ukázaly.

Po různých přednáškách, dramatických výstupech a zpěvech následoval obligátní divadelní kus, který trval dobrou hodinu. Juž jsem pravil, že žádná bratrská škola není bez divadla. Tenkrát hráli chlapi kus „Le serin (kanárek) de l'oncle de Valvert“. Osob čítá kus 9, mnohá z nich měla úlohu těžkou a obsáhlou. Hráli tak dovedně, že jsem se podivil. Deklamace, mimika, pohyby byly tak přirozené a výrazné, že domníval jsem se viděti zkušené a vyškolené herce. Stálý cvik ovšem juž i děti činí k tomu způsobilé. Po slavnosti dostali muzikanti, kteří vlastně měli úlohu nejméně vděčnou, dobrou svačinu. Víno a chléb s masem. Hrdla jejich byla asi notně vyschlá.

Právě, když tyto řádky jsem psal, obdržel jsem od ústavu elegantní pozvání na velikou slavnost Kolumbovu, která se odbývá na svátek Neposkvrněného Početí P. Marie, tedy v den patrocina ústavu. Program jest tento: slavná mše, odpoledne pontifikální nešpory, ve čtyři hodiny „séance récréative“, při níž provozují žáci vyšších tříd divadlo „Christophe Colomb.“, drama v 5 aktech, čítající 14 jednajících osob. Z užšího programu lze souditi, že drama činí na herce požadavky veliké. Na jakém stupni stojí orchestr žáků, lze souditi z programu téže slavnosti, na němž nalézají se mimo jiné čísla od H. Herbé a chory od Davida, ku počtě Columbově zvlášť složené.

Největší odměna nazývá se „prix d'honneur“, fundovaná bývalými žáky ústavu. Udílí se tomu žáku z nejvyšší třídy, který, jak dí statut téhož spolku (Association amicale des anciens élèves du Pensionnat des frères de Reims¹⁾, hlava VI., čl. 16. a 17.), svou pílí, zbožností, vznešeností charakteru, jest pravým vzorem svých spolužáků a nejlépe vyhověl výchově křesťanské a mužné, již ústav dává. Žáci nejvyšších tříd sestaví každým rokem listinu tříd svých spolužáků, z nichž profesori, řiditel, m. l'aumônier (duchovní správce ústavu) a komité spolku kandidáta vyvolí. Loni obdržel cenu za veliké slávy a báječně hlučného tušu orchestrového jakýsi Henri Torchet. Ostatní ceny jsou trojího druhu a udílejí se na každý předmět zvlášť. Ano i za vyznamenání se ve hrách udílí se cena a sice „za největší osvědčenou sílu a kuráž“ při různých domácích hrách a při vycházkách a „za snahy, kterými ten který žák rozšířil a zdokonalil kolem sebe tělocvičné výkony.“²⁾ Mezi těmito vyznamenanými žáky byli tací, o nichž by žádný neřekl, že vynikají tělesnou dokonalostí, avšak bratří dosvědčili mi, že zrovna mnohý slaboch ukazuje nejvíce energie a při procházkách lecjaký znamenitý čin provedl.

Z celé slavnosti odnesl jsem si dojem nejlepší. Chování žáků bylo velice ušlechtilé, chování bratří, skromné a milé. Viděl jsem rodinu a lásku rodinnou.

¹⁾ Přátelské sdružení bývalých chovanců pensionatu bratří v Remeši.

²⁾ Viz Distr. solem. rok 1892. p. 64.

Podotýkám ještě, že dle uvedené právě knížky ¹⁾ žáci domácí i o prázdninách v sobotu musí navštěvovati ústav, při čemž se jim ukládají nějaké práce nebo řídí se jejich život o prázdninách. Cizí žáci musí si přinésti vysvědčení od rodičů, jaké bylo chování žáků o prázdninách a jak konali doporučené jim práce na prázdniny, po případě přinášejí i omluvy rodiči podepsané.

Tak nakreslil jsem dle toho, co sám jsem viděl a o čemž i z citovaných knih jsem se poučil, malý obrázek jednoho ústavu bratří. Život v ostatních ústavech jest týž leda s malými obměnami. Soud, který si laskavý čtenář o nich učinil, jest, jak za to mám, dobrý. Že i francouzští rodičové tak soudí, dokazuje to, že ústavy ty jsou přeplněny žactvem. Dlužno ovšem podotknouti, že Francouz vůbec miluje vychování v pensionátech. I stát má své velkolepé pensionáty. Jmenujeme na př. jen lycées Saint-Louis nebo Louis le Grand, které velkolepostí svou navštěvovatele až ohromí. Jaký jest vnitřní život v těchto ústavech státních, jsem neštudoval. Nyní, kdy znovu promyslel jsem zařízení ústavů bratří, lituji toho. Něco ovšem vypravuje o tom letošní „Revue internationale d'enseignement superieur“, avšak zprávy ty dlužno bráti jen s rezervou. Snad naskytne se k tomu někdy příležitost. Tolik vím, že úplně laické nejsou, ano, že mají i svou vnitřní duchovní správu a po vůli rodičů i náboženské vyučování.

* * *

Svou studii zakončuji pohledem na naše poměry a porovnáním jich s poměry francouzskými. Jest pravda snad, že Francie jest dnes zemí nejvíce nevěreckou, nemluvíme-li o *počtu* nevěrců, nýbrž o způsobu, jakým svou nevěru na odiv staví, snad jest i pravda, že ve Francii lze naléztí nejrafinovanější a největší mravní kleslost, i to jest pravda, že v Evropě není země, která by měla horší vlády, než nyní Francie, o čemž stále máme důkazy, i to jest pravda, že nikde školství a veřejné ústrojí státní není tak okázale beznáboženské; jsou tam snad i jistě mnohé jiné pro katolíky nepříznivé věci, pravda; avšak zároveň jest pravda, že málo kde jinde lze naléztí tolik duší vznešených a čistých jako tam, že nikde není taková obětavost pro věci ušlechtilé, jako tam, což jest vždy známkou dobrou, že tam pod slovem katolicismu rozumí se něco daleko jiného než u nás, kde konservativec, byť leta nebyl u zpovědi a přijímání, může jménem býti i katolíkem dobrým. Mám za to, že francouzský národ, ač jest nyní rozháraný a oslabělý vinou liberalistických zásad, jde přece stálým krokem v před a ve veliké části své katolicko-mravně se utužuje. To jest mé přesvědčení. A kdyby dnes stala se tam nějaká národní krise podobná té před sto lety, stály by tu již legiony dobře připravených mužů, legiony mužů-katolíků, jako zdravý kmen stromu s mnohými větvemi suchými.

Popatřme na poměry naše. Jdeme v před? Jsme připraveni na budoucnost, která od mužů bystrých maluje se nám v barvách černých? Kdyby u nás dnes zavládly jen takové poměry, jaké panují dnes ve Francii, kdyby vláda své školy učinila beznáboženskými, zavedla státní matriky a vše, co jen poněkud má nátěr náboženský, od sebe odstranila, jak dopadlo by to u nás? Měli bychom také čistě konfesionální školy s 1½ milionem žáků, měli bychom velikou většinu lidu za sebou, krátce, byli bychom tak katolickými, jako dnes jest Francie při nevýhodném svém postavení? Myslím, že ne, ano osmělil bych se tvrditi, že my při celém kato-

¹⁾ sl. c. str. 99.

lictví katolického Rakouska nejsme ve skutečnosti tak katolickými jako národ francouzský při své oficiální nevěře.

A jdeme v před? Lze znamenati u nás vážnou katolickou reakci? Naopak, jdeme zpět. Ovšem, že lepší jsou poměry naše než jaké byly před 20 lety, rány Josefinismu již se hojí a mezi lidem více máme půdy než tenkrát a i židovsko-liberální klika tolik proti nám dovolovati si nemůže, jako kdysi, avšak to vše jest málo, málo ještě. Pracovati musíme, mnoho pracovati. Na nikoho nesmíme spoléhati se, na vlastních nohách musíme státi. Především lid musíme míti. Proto musíme především pracovati s lidem a pro lid v duchu lidu.

Uvésti bratry do Čech, nebylo by snad nemožné. Jestliže Francie má jich tisíce, i u nás by se našli tací, kteří dílu podobnému by se zasvětili. Jsou-li kněží dnes ve Francii dosti populárními, ač vedou život uzavřenější než my, děkují za to z velké části bratřím. Ten kdo by u nás dílo podobné provedl, stal by se největším dobrodincem lidu, vykonal by dílo velkolepé. Němci ovšem by bratři nesměli býti. Tolik o školských bratřích francouzských.

Hypnotismus a paedagogika.

V posledních letech zkoušeno (zvláště ve Francii), nedalo-li by se užiti vlivu suggesce k nápravě lenivých dětí. Mnozí učenci uvedli veliký počet případů, které příznivý výsledek zkoušek těch potvrzovaly. My jich tu nechceme reprodukovati, nýbrž uvedeme pouze hlas dr. Bérillona: „Možným jest ve mnohých případech užitím hypnotismu napravití zvláště děti tvrdošijné i odstraniti zlé jejich náklonnosti.“ Dr. Ladame z Genevy nazývá filosofy rutinistickými ty, kdož váhají užiti suggesce jako prostředku v vychovatelského. Dr. Beannis ve knize své o somnambulismu sdílí totéž mínění.

Dr. Bérillon učinil celou řadu pozorování, z nichž uvádíme: „Nejprve třeba, aby hypnotisující kromě kompetence měl dostatečně taktu, by rozrůzniti dovedl stupeň potřebné suggesce, prostá zvědavost nesmí mu nikdy býti vodítkem. Spánek hypnotický nesmí též lékař přílišně prodlužovati, aniž dopustiti hallucinací“ (sic!).

Jak? tedy již nedostatek taktu může míti zlé následky? Pak podobné rady velice mohou znepokojovati.

Týž lékař uvoluje se vyléčiti suggestcí přílišnou bázlivost, lenivost a jiné vady. To všecko zdá se na pohled pěkné, my však podle zkušeností posledních roků nemůžeme se ubrániti jistému skepticizmu ve příčině té. Není tomu dávno, co veškerá věda počala býti velice materialistickou nebo při nejmenším silně pozitivistickou, pohrdala docela metafysikou a podobnými vědomostmi, zovouc je chimérami. Jak dávno tomu, kdy byla duše mnohým pouhou skupinou různých vlastností a činností, několika uzlinami mozkovými atd.? A tu náhle přeneseni jsme do světa jakési metafysiky nadpřirozené, kde *pouhá vůle* vytváří zjevy fenomenální, vládne libovolně cizím organismem vedouc jej po cestách, které se jí zlíbí. . . . Divná zajisté změna!

Vliv hypnotismu ovšem jest pravdivý, ale jen *v jistých mezích*. Není však bez nebezpečí tělesného i duševního. Dejme tomu, že by některý učitel — bez mravného charakteru — měl onu sílu hypnotisovati. Nedovedl by pomocí suggesce

seslabiti snahu žáka pilného? . . . Nebo spolužák mohl by kolegu svého v hypnósi použití pro různé cíle svoje, ku př. aby při zkoušce nepřišel do školy a pod. *) Nesmíme totiž zapomenouti, že hypnotisovati může *každý*, nejen lékař, jenž činí tak z lásky ku vědě a lidskosti. Jaká tedy obrana proti přehmatům a tyranii lidí, zacházejících s našimi dětmi? Dr. Bernheim z Nancy tvrdí, že po čas hypnosy medium nemá nad sebou žádné moci a kontroly vlastní, myšlenky derou se mu do mozku jako lupiči, vlámáním se . . . A praktické následky hypnotismu? Domácí pán, silou hypnotickou obdařený, mohl by nutiti nájemníky své, aby platili dvakrát činži, nebo dlužník vymohl by snadno na věřiteli svém slevení dluhu. Štěstí, ještě, že lidí takých velice je pořádku i že třeba k tomu zvláštních okolností.

Jistý lékař uvádí též případ následující: „Jednou přivedla ke mně matka desítiletého chlapce, kterýž byl lenivý, zlostný a nechtěl jísti masa. Když byl od rodičů napomenut nebo pokárán, házel po nich vším, co mu právě přišlo pod ruku. Uspal jsem jej, a po dvou, třech sezeních chlapec docela se napravil.“ — Lékař viděl ve chlapci nemocného, pro nás byl by to typ dítěte špatně vychovaného, jemuž by metla také byla pomohla. Zkrátka a dobře, hypnotismus jest po tu dobu ještě pokusem plným nebezpečí. A státi by se mohl nebezpečným pro celou společnost lidskou, kdyby se ho užívalo ze zábavy nebo zvědavosti. **) Vlašský profesor Lombroso v Turině uvádí, že mnozí, kdož v Turině a Miláně byli hypnotisováni, buď trpěli přílišnou spavostí nebo bezsenností, jiní upadli ve všeobecnou otupělost. ***) Všickni lékaři v Turině, praví dále, pozorovali pohoršení chorob nervových u těch, kdož byli hypnotisováni nebo přítomni podobnému představení.

Proto také zdravotní rada římská představení hypnotická ve veřejných shromážděních zakázala.

Vycházejíce ze stanoviska právního máme za to, že zákonodárce povinen jest opatření ve příčině této činiti ze dvou důvodů: 1. Buď jest vliv suggestce *pravdivý*, a pak se může státi nebezpečným; nebo 2. jest *klamný* a pak jest prostým šálením lidu.

Na všecken způsob hypnotismus zvyšuje chorobný stav uspaného a může státi se příčinou nemoci u lidí zdravých. Podle zprávy páně Pitresovy *Donato* dovedl vyvolati i stav šílenství! Dr. Charcot uvádí těžká onemocnění, vzešlá následkem hypnosy v Chanmont-en-Bassignie. Dr. Voisin tvrdí též, že hypnotismus může se státi právě tak nebezpečným, jako digitalis a morfium.

Není to dosti důvodů k zákazu?

V pařížských ústavech pro choromyslné nalezá se 60.000 nemocných.

Nemluví to číslo samo za sebe?

F. Nicolay. Přeložil — b.

*) Profesor Charcot uvádí podobný příklad, kde žáci hypnotisovali spolužáka svého, jenž následkem toho tak onemocněl, že jej musil vzíti do nemocnice. Několik žáků, kollegy svými hypnotisovaných, okradlo své rodiče, peníze odcizené dali pak hypnotisérovi. „Přehled hypnot.“ čís. 6.

**) Vláda belgická podala nedávno osnovu zákona ve příčině této. Pozn. př.

***) Přítel můj p. P. V., hypnotisovaný v nejvyšším stupni při známých představeních Schöblových trpěl pak po několik neděl bezsenností a prudkým bolením hlavy, kteréž dostavovalo se obyčejně v pozdních hodinách večerních. Musil poraditi se s lékařem. Pozn. př.

DROBNOSTI.

Služné učitelů v Čechách dle | přehledu. (Číslice římské značí kategorie
návrhu zemského výboru ve schematickém | míst.)

A. Školy obecné.

Rok	V. až do 2000 obyv.	IV. více než 2000 až do 4000 obyv.	III. více než 4000 až do 20.000 obyv.	II. více než 20.000 obyv. a místa vým.	I. Praha, Smíchov, Karlín, Kr. Vино- hrady, Žižkov.
1	500 zl.	550 zl.	600 zl.	700 zl.	800 zl.
5	550	600	650 "	750	850 "
10	650	700	750 "	850	950
15	750	800 "	850	950	1050
20	850 "	900 "	950	1050 "	1150 "
25	900 "	950	1000 "	1100	1200
30	950 "	1000	1050 "	1150 "	1250 "
35	950 "	1000 "	1050	1150 "	1250 "
40	950 "	1000	1050	1150	1250

B. Školy měšťanské.

Rok	IV. až do 10.000 obyv.	III. více než 10.000 až do 20.000 obyv.	II. více než 20.000 obyv. a místa vým.	I. Praha, Smíchov, Kar- lín, Kr. Vиноhrady, Žižkov.
1	700 zl.	800 zl.	850 zl.	900 zl.
5	780	880	930	980
10	880	980	1030	1080
15	980 "	1080	1130	1180 "
20	1080 "	1180 "	1230	1280 "
25	1160 "	1260 "	1310 "	1360 "
30	1240	1340 "	1390 "	1440 "
35	1240 "	1340	1390 "	1440
40	1240 "	1340	1390	1440

K otázce katolické výchovy našich dětí. Bylo mi věrohodným pérem oznámeno, „že ve scholastikáté školních bratří ve Strebersdorfu u Vídně je zřízen zvláštní odbor pro Čechy a Moravy s několika kandidáty, by konečně bylo poněkud vyhověno četným dotazům po českém ústavě.“ — Z této zaručené zprávy lze souditi, že ctihodní synové blahoslaveného de Lassala budou již brzo vyučující vychovávatí naše děti.

Frant. Tater.

Žádosti za propuštění z úřadu učitelského. C. k. zemská školní rada

moravská vydala ke všem c. k. okresním školním radám v příčině včasného podávání žádostí za propuštěnou osobami učitelskými, jež se dobrovolně služby vzdávají, tento výnos: Za příčinou opětných případů, že osoby učitelské na veřejných obecných a měšťanských školách, vzdávající se dobrovolně služby, nevíšimají si předpisu § 32. vys. ministerského nařízení ze dne 20. srpna 1870. čís. 7648. (řád školní a vyučovací) a nepodávají žádosti své nejméně čtvrt roku napřed místnímu úřadu školnímu, vidí se c. k.

zemské školní radě na tento předpis upozorniti, aby se ho náležitě šetřilo. O žádostech takových, jež nebyly v pravý čas podány, nebudiž dále se strany c. k. okresních školních rad, jednáno, nýbrž buďtež odmítnuty.

Jaké poměry! Tak nadepsaly „Freie paed. Blätter“ následující lokálku: Ve Vídni seškrábalo devítileté školní děvče, jménem Anna Krahler, fosfor ze sirek, dalo jej do vody a roztok vypilo. To vše stalo se v nepřítomnosti rodičů. Náhodou bylo dítě to zachráněno. Rodiče jeho byli u soudu zažalováni pro nedostatek povinné péče.

Děvče přišlo k soudu jako svědkyně. Soudce ptal se ho: Proč pak jsi to udělala? Odpověď: Už mne to víc netěšilo. Soudce: Co tě už víc netěšilo? — Odpověď. Život. On mne už nechtěl. Soudce: To se musím zase ptát: Kdo? — Odp. František.

z páté třídy. My jsme se umluvili, že se vezmeme, až budem velcí. On však mi najednou řekl: Já tě nechci, nejsi nic hezká, máš zřobaný obličej (od neštovic), já dostanu jinší! — Rodiče tohoto „nadějného“ děvčete byly z obžaloby propuštěny, jelikož prý není lze na takové děvče všude a všude dávatí pozor.

LITERATURA.

Dějepisné učení ve škole obecné. Methodicky probírá Josef Sokol. Paedagogický rádce X. Nákladem V. Neuberta na Smíchově. Cena sešitu 36 kr.

„Mnoho a mnoho methodik všech předmětů se objevuje na trhu knihkupeckém. Přihlédněme blíže, jaké požadavky klademe na methodiku školy obecné. Co jest methodika? Methodika jest spis, ve kterém se předmět určitý probírá jistým pořádkem, poněvadž methodou zoveme vůbec pravidelný postup k vytknutému cíli. Každá methodika však může býti dvojitá: logická čili systematická a psychologická. V methodice logické jest sestaveno učivo systematicky, všechen zřetel obrácen k učivu samému, k jeho povaze; v methodice psychologické naproti tomu učivo není rozdělováno hledíc ke stránce systematické, nýbrž se zřetelem k duševnímu vývoji toho, komu se učivo podává. V methodice psychologické bude třeba pro prvopočátečné učení tomu kterému předmětu najíti v učivu určité body, kterými se učivo může připojiti k duševnímu obzoru toho, koho vyučujeme. A takto připojené učivo musí opět zcela přirozeně býti připojeno ku druhému, třetímu vždy přihlížejíc k tomu, co v duši chovancově s představami již stávajícími spojití se může, co má půdu připravenou. Která z obou methodik jest vůbec jediné možnou pro školu obecnou? Zajisté methodika psychologická, která počínajíc sestavovati řadu jednotek učebných, vždy nejprve přihlíží k tomu, které představy žák v duši má, kterého školního

roku předmět probíráti počínáme, co již bylo probíráno atd. Čteme-li tedy na knize: „Dějepisné učení ve škole obecné. Methodicky probírá XYZ“, zajisté očekáváme s určitostí methodiku dějepisného učení sestavenou se zřetelem psychologickým, totiž se zřetelem k žákovi, methodiku, která shora vytknutým požadavkům vyhovuje. A s tohoto hlediska psychologického nutno také posuzovati každou methodiku, která za methodiku školy obecné se vydává. Jest p. Sokolovo „Dějepisné učení“ takovouto methodikou školní? Již předem musíme říci: Není! Ale tvrzení naše bylo by opovážlivé a marné, kdybychom je nemohli dokázati. Pokusíme se o to. Kdy počíná se vyučovati dějepisu na škole obecné? Pan Sokol sám klade počátek dějepisu do 3. školního roku. Počínajíc tedy probíráti dějepis, musíme nutně nejprve se ohlédnouti po statistice představ, které žák již má, aby předmět nový vůbec mohl míti jakýsi základ, aby nevisel ve vzduchu. A na základě vědomostí již jsoucích nutno sestaviti první učebnou jednotku. Přihlédněme k našemu spisu a podívejme se na první stať. Čteme nadpis: „Náš národ“ — a jsme překvapeni. Kdy vyvinujeme u nás dle obvyklého postupu pojem národ? Až probrán byl domovopis, zeměpis vlasti, až žák na své obci, na okolních obcích poznal lidi různých snad jazykův. A postup ten je zcela správný, odůvodněný. Pojem národ jest dětem malým příliš abstraktní, aby nebylo nutno předeslati mnohé věci, které jej připravují. Jest tedy možno počítí pojmem „národ“ dějepisné učení? Pak mlu-

víme k dítěti v hádánkách; nerozumí nám! A jaký by to byl methodický pořádek a postup, kdyby jeden předmět předbíhal druhý, kdyby se v dějepise objevovaly pojmy, které v zeměpise teprve mnohem později žákům dlouze a široce vykládáme? Nastal by tu nutně rozpor. A rozpor dějepisu se zeměpisem cítí sám p. Sokol a snaží se, aby byl odstraněn. Slyšme, jak. Žádá, aby ve 3. školním roce nauka o domově omezena byla na to, čeho nezbytně třeba, aby žáci porozuměli mapám, a aby doplňována byla ve třídách následujících. Za to vysvětliti se má mapa Čech co nejméně vyplněná a podobně mapa Moravy, Slezska, mocnářství Rakouského a Evropy. Praví p. Sokol sám: „Pravím-li mapu, co nejméně vyplněnou, myslím, že pro Čechy na počátku stačí jen náskres hranic a jediná (nejbližší dětem) řeka s Labem; v mapě Rakouského mocnářství hranice říšské, hranice Čech, Moravy, Slezska, Uher a tok Labe, Moravy, Dunaje; v Evropě Dunaj, Volha, Dněpr, Visla, Odra, Labe, Rýn“. Toto vše stojí na str. 13. v úvodě. Co požadavku tomu řekne asi učitel, který ví, co znamená vštípení dětem jen nejnnutnější pojmy zeměpisné. můžeme si jen pomysli. A kterak p. Sokol miní s tím vším býti hotov ve 3. školním roce, aby ještě měl dosti času na dějepis, kterému vše to má býti podkladem? Myslíme, že by tato příprava trvala tak asi celý rok, neboť musíme přece, chceme-li mluvit o řece, zemi, hranicích, říši, Evropě atd., nejprve tyto pojmy vyvinouti a žákům do duše vložiti. A že o všem tom nebude mít žák na tomto stupni jasných představ, jest nade vší pochybnost jisto, poněvadž prostě látka ta jest psychologicky zde nemožnou. Arci, pokud učba dějepisná bude předmětem ve vzduchu pověšeným bez jakékoli opory, bude-li se vždy hned mluvit o národu, vlasti, o pojmech, kterým žák 3. školního roku vůbec porozuměti nemůže, bude rozpor trvati a neodstraní se nikdy. Ale také učba dějepisná nebude mít valné ceny. I my se klaníme před vlastenectvím, i v nás bije srdce české, i nám jest prvním účelem dějepisu, aby vzbuzen byl v žácích vlastenecký cit: — ale proto přece nechápeme, jak může žák 3. školního roku, tedy dítě devítileté pochopiti slova: oběť za vlast, za národ, láska k vlasti, láska k národu, když neví, co vlast, co národ jest. Pak jsou to pouhé fráse, nic než fráse. A frásami krmiti žáky své nechceme. Skutečný cit chceme v nich vzbuditi. A cit vlastenecký probudíme

u žáků jen tehda, dovedeme-li je nejprve k tomu, aby chápali vznešenost činů v obyčejném životě pro společnost tu užší tu širší, pro jistý tu menší tu větší celek vykonaných. Nikdy nebude zajímati učení dějepisné žáky tak, jak si toho přejeme, dokud základné pojmy jim nebudou jasny, dokud počátky učby dějepisné nebudou spočívati na rodině a nejbližším okolí žakově. Jak se to státi má, není naším úkolem tuto vykládati. Proberme však na dolíčenou vytknutých vad první stať. Čteme tam: Jazyk takto od rodičů a prarodičů zděděný je známkou národnosti, to jest: podle něho se pozná, ku kterému národu kdo náleží. (Aby nepovstal omyl, musíme podotknouti, že pojem národ nikde dříve vyložen nebyl. Stať „Co jest národ“ nalézáme teprve na str. 105. Pojem národ se tu vyvinuje na Židech.) Víte již, jak se jmenuje náš domov (obec, ves, město, kde bydlíme) — kolik je v něm domů, kolik obyvatelů — u které řeky leží. Slyšeli jste, jak se jmenuje naše vlast, ta milá země (na tomto stupni pojem „země“ jako ohraničeného celku žák vůbec chápati nemůže,) v níž je domov náš. Měřili jste na jejím náskresu, kterou má největší délku od severu k jihu, od západu k východu — Znáte hlavní město naší vlasti a největší její řeky . . .“ — Ale prosím, odkud to všechno děti vědí na počátku 3. školního roku? V kterém vlastně měsíci má se počítati vyučovati dějepisu, aby všechny tyto vědomosti již žákům mohly býti dány? Slyšme však dále. „Vlast naše je zároveň vlastí toho národu, k němuž náležíme. Ale národ český nemá jen jednu vlast; on přebývá ve čtyřech vlastech: první se jmenuje Čechy, druhá Morava, třetí Slezsko, čtvrtá Uhry. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku bydlíval národ náš za dávných časů sám, teď v těchto zemích bydlí společně s národem německým. V Uhrách na severu bydlíval za pradávna též sám; teď v Uhrách bydlí několik národů.“ — Může methodik takto mluvit? Nechápeme. Ale přijdou věci zajímavější! Slyšme! „Řeknu-li slovo Fuchs, nerozumíte mu, je to slovo z jazyka nám cizího; řeknu-li však lisica nebo lis, dovtípíte se, co to je — že je to liška. (Ptal se pan Sokol skutečně takto někdy v prvním týdnu na začátku 3. školního roku? Nám na tuto otázku neodpověděli správně ani žáci 7. a 8. školního roku.) Slovo lisica a lis nejsou také česká slova, jedno je ruské, druhé polské a srbské, ale obě jsou českým podobná. (Nyní následuje celá spousta slov

ruských, polských i srbských, jež jsme tu vypustili.) A hned po tomto uvedení do všech jazyků slovanských následuje otázka: „Proč ty čtyři jazyky jsou si vespolek podobny? Poněvadž arci žák na tuto otázku odpověděti nemůže, odpovídá učitel sám: „Jsou to jazyky téhož původu, jazyky příbuzné. Všem dohromady říkáme slovanské jazyky . . . Národ český po jazyce příbuzen jest národům slovanským — kterým to? Druzí slovanští národové mají rozsáhlejší vlasti než Čechové. Polané přebývají v Polsku, Rusové v Rusku. Polsko i Rusko leží od nás východně. Půjdeme-li z Čech na východ, půjdeme nejprve do Polska, potom do Ruska. Srbové přebývají v jižních Uhrách a mimo to jižně od Uher atd. atd. — Odvoláváme se ku všemu učitelstvu a tážeme se: Kdo z nás schválí tento postup? Kdo bude mluvit takto k dětem devítiletým chtěje je uvést do počátku dějepisného učení! Bylo by zajímavé, kolik asi učitelů by povstalo k obraně této první methodické dějepisné jednotky. A čtème dále, čtème ustavičně, a budeme stále v témž proudu. Přečtème jen stať druhou: „Pohled do nejdávnější minulosti naší vlasti“, stať třetí: „Doba stěhování se národů“ a tažme se sama sebe: Mohu takto mluvit ke svým devítiletým dětem? A zdravý rozum nám odpoví: To jest nemožno! Zkuste jeden z těch odstavců skutečně ve škole probírat a uvidíte, že se na vás žáci budou jaksi divně dívat. A zkoušejte pak, co jim z toho všeho ve hlavě zůstalo, a uvidíte ohromné, prázdné nic. Nevíme, zda by se některý učitel třeba i na víceleté škole chtěl mořiti s odstavcem: „Náboženství Řeků a Římanů“, který obsahuje 9½ strany; nevíme, kdo by chtěl probírat historické pojmosloví na str. 138. a 139., jehož začátek jen obsahuje jména: Nero — Vespasian — Titus — Trajan — Hadrian — Zeus — Apollon — Ares — Hefaistos — Prometheus — Hestia — Hermes — Pan — Demetr — Dionysos — Nerva — Poseidon — Nymfy — Řím — Romulus — Gallové — Punové — Karthago — Julius Caesar — Řekové — Atheny — Kodros — Solon atd. atd. Jen, probůh, pomysleme vždy, že máme před sebou dítky! Methoda učebná ve škole obecné je sestavení látky takové, aby každá methodická jednotka spočívala na jednotce již probrané, aby vše pečlivě bylo připravováno, aby vše vycházelo z oboru vědomostí žákových, aby vše bylo přiměřeno chápavosti žákově

a stupni, na kterém u vývoji svého ducha stojí. Prvním a nejtěžším hříchem methodickým jest proto, mluví-li se o něčem, o čem víme a předpokládati můžeme, že žák pro to není zralý, že nemá v duši své pro látku podávanou osvojovacích tlumů. Nešetří-li se při rozvrhu látky na určitá období této stránky, není rozdělení methodické, a spis sám arci pak není methodikou psychologickou, t. j. vlastní a pravou methodikou hodící se do školy obecné. Jinak může míti spis svoji cenu. A to tvrdíme i o našem spise. Líbí se nám, rozhodně se nám líbí po stránce mnohé. Ano, chtěli bychom, aby každý učitel jej pročetl a nejen pročetl, ale i důkladně promyslel a procítil. Stojíme proto nad knihou poněkud zaraženi. Chtěl p. Sokol psáti skutečně methodicky probírané dějepisné učení na škole obecné, nebo vůbec populárně psané dějiny pro učitele? Prvnímu úmyslu nasvědčuje nadpis a otázky vždy po několika odstavcích uvedené, které arci do spisu pro učitele se nehodí; pro úmysl druhý mluví celý obsah spisu, který opět do školy se nehodí. Platí proto o našem spise: Dvěma pánům nelze sloužiti. Sám spisovatel praví, že účelem spisu není jen, aby vyhověl škole, ale kniha má sahati i do učení mimoškolního. Spojiti však oba účely jest nemožno. Či snad chtěl pan spisovatel zavést novou metodu učení dějepisného, poněvadž pořádek jeho liší se podstatně od pořádku v dosavadních methodikách uváděného? Vypravují se nejprve zkázky národní, pak přechází se k dějinám Židů, Řeků, Římanů atd. a teprve na stránce 192. objevuje se článek „Křesťanský letopočet.“ Že článek ten jest pochybeným základem učby dějepisné, i nám jest jasno a jisto; ale nový systém p. Sokolem uvedený jest také veskrze pochybený ve svých základech, poněvadž nevyhovuje, jak nahoře dokázati jsme se snažili, zásadě: vyučuj psychologicky. Že se knihou tou má raziti nová cesta, dosvědčuje jaksi sám p. spisovatel, an praví na str. 98. „Ale jak srovnati tento postup dějepisného učení s platnými nyní osnovami? — Pravil jsem již na jiném místě, že spisek tento, jakkoli nese název „Dějepisné učení ve škole obecné“, přece sahá dále do vyučování mimoškolního; to pak nepotřebuje se řídit v každé čarce a teče osnovami školními, jen když hotovo jest podrobiti se rozumné a svědomité úvaze o významu a úkolu toho kterého předmětu. Ostatně osnovy školní se měnivají. Dobré jsou ty, které se řídí podle dobrých do té

doby známých methodických spisů. Vycházejí tedy osnovy z methodických spisů, a mohou ovšem míti též vliv na další zdokonalování o vhodnou úpravu spisů podobných.“ Zcela dobře. Ale mají-li míti methodické spisy vliv na osnovy, musejí nejprve samy býti methodicky správné, musejí vyhovovati všem didaktickým všeobecně uznaným zásadám. Ale pak uzná snad p. spisovatel sám, že jeho postup jim nevyhovuje. Posuzovali jsme spis ten jedině ze stanoviska školy obecné, jak nás nejen nadpis, ale částečně i forma spisu oprávněvaly. Bude-li posuzován spis se

stanoviska jiného, může arci býti chválen. B. (Tak „Učitel“ ze dne 20./4. 1893.)

Szkoła. Tygodnik paedagogiczny. Lwów. Rok XXVI. Čís. 16. až 18.

Hrvatski učitelj. Roč. XVII. čís. 9. Red. v Záhřebě dr. Ivan Gjuranec.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. v Olomouci Josef Vévoda. Roč. II. čís. 9.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Red. a vydává Fr. F. Konečný Ord. Praed. Ročník VII. číslo 1.

Literární novinky družstvem „Vlast“ vydané.

Almanah na oslavu biskupského jubilea sv. Otce Lva XIII. Obsah: Básně latinská a česká od Fr. Sasinka a Jos. Flekáčka. — Lev XIII. Nástin životopisný. Napsal dr. Rud. Horský. — Péče sv. Otce, papeže Lva XIII. o české kollegium v Římě. — První styky Čechoslovanů s apoštolskou Stolicí v Římě. Vypravuje Frant. Vacek. — Důkaz primatu papežského výhradně ze sv. Otců, liturgií a spisovatelů východních. Napsal Dr. Al. Jirák. — Péče sv. Otce Lva XIII. o národy slovanské. Podává dr. Jos. Kupka. — Sv. Otec Lev XIII. a socialismus naší doby. Napsal Tom. Jos. Jiroušek. — Péče stolice papežské o Církev v Čechách r. 1575. Napsal prof. Jos. Vávra. — Dějiny družstva „Vlast“. Píše Tom. Škrdle. Almanah má 261 stran a jest dosud nejnádhernější knihou družstvem vydanou. Stojí 1 zl. 50 kr., pro zakládající, činné a přispívající členy družstva pouze 1 zl. Za tuto knihu odvedlo družstvo tiskárně na 1500 zl., honoráře obnášejí na 500 zl., poštovné při 2000 ex. na 300 zl., nepočítaje v to obal a jinou práci administrační. Z té příčiny žádáme, aby byl hojně kupován, a komu na groši nezáleží, aby přidal při objednávce i 15 kr. na poštovné.

Sborník historického kroužku vydán byl nákladem družstva „Vlast“, péčí historického kroužku a redakcí prof. Fr. Zdráhal. Sešit I. Cena 80 kr., pro alumný a kleriky 50 kr. Obsah: Katolíci a sněm český r. 1608 a r. 1609. Napsal prof. Jos. Vávra. — Literátská bratrstva v době pobělohorské. Napsal prof. K. Konrád. — Co věřil král Jiří o přijímání pod obojí způsobou. Sděluje Fr. Jos. Hamršmíd. — Posledních 40 let v kolleji jesuitské v Uherském Hradišti. Dle původních pramenů sestavil prof. Fr. Zdráhal, a konečně 12 posudků a zpráv. — Družstvo „Vlast“ platí tisk, honoráře a redaktora Sborníku a za to dává Sborník historického kroužku svým zakládajícím členům (náhradou za vědeckou přílohu), kteří „Vlast“ odebírají zdarma. Na venek byl Sborník rozeslán (byl-li kdo opomenut, račiž jej reklamovati) a pražské pp. členy prosíme, aby si ráčili Sborník v administraci (Jilská ulice, klášter Dominikánský, dole, v přízemí) laskavě vyzvednouti, čímž se mnoho vydání ušetří.

Sborník byl vydán ve 4000 ex. Čistý výtěžek z prodeje připadne Historickému kroužku. Čilý a hojný prodej Sborníku uspíší vydání dalších sešitů.

Rozbor knihy: Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské sepsáním Tomáše V. Bílka. Rozebírá P. Jos. Svoboda Soc. Jesu. Tato brožura o 24 stranách vyšla nákladem Historického kroužku a stojí pouze 10 kr. Vynikající český historik pronesl o této práci velice pochvalný úsudek.

Objednávky všech těchto tří knih vyřizuje administrace „Vlasti“, Praha, klášter Dominikánský, Jilská ulice.

OBSAH: Moderní vzdělání. Napsal prof. František Horáček. (Pokračování.) — O školách bratří, zvláště bratří de la Sallových. Píše František Žák. (Dokončení.) — Hypnotismus a paedagogika. Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává touřko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budí zasíláno předplatné; tamtéž budítež adres. i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budítež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Vážnost učitelstva.

Na všech stranách ozývají se žaloby a stesky učitelstva, že jeho vážnost mezi lidem není přiměřena jeho stavu, jeho práci, jeho zodpovědnosti, ano, že vážnost jeho klesá v úpadek povážlivý; příčinu toho hledá učitelstvo v různých poměrech, na které sobě stěžuje, a tvrdí, že jich nezavinilo, že trpí nevinně. Žaloby tyto jsou na mnoze oprávněny, a pokleslá vážnost učitelstva nepřičiňuje zajisté ku zdaru školství a výchovy mládeže. Jest si přát, aby stav učitelství požíval ve všech vrstvách našeho lidu vážnosti dokonalé, aby mohl vyhověti svému těžkému úkolu a vychovávat mládež naši v mravnosti a zbožnosti, jak zákon říšský ze dne 14. května 1869. již v § 1. mu ukládá.

Přemýšleje o těchto žalobách učitelstva, pokud oprávněny jsou, hledal jsem také příčiny jejich a shledal jsem, že vězí na díle v *poměrech našeho lidu*, na díle v *provádění zákonů školních* a na díle v *jednání učitelstva samého*. Co tuto tvrdím ze své dlouholeté zkušenosti školské, hodlám krátce objasniti.

1. Když zákony školské r. 1869. o nás bez nás tak zvaným Bürgerministeriem vydány byly, vyvolaly v naší milé vlasti oposici obecnou a to v lidu, v učitelstvu a kněžstvu; hlavní příčina této obecné oposice byla neoblíbenost téhož ministerstva, které vládlo najmě v Čechách rukou železnou. Lid náš uvyklý na starý pořádek, nebyl na tak rozsáhlé a základní přeměny připraven, vtrhly naň náhle a ochromily jej, když viděl, že škola od církve odtržena, z rukou církevních vyrvána a odevzdána býti má v ruce úřadů světských, zeměpanských; stará důvěra ve školu církevní, náboženskou zvrhla se v nedůvěru ve školu světskou, bezkonfesionální; lid náš spatřoval v tomto náhlém převratu neoprávněný nátlak a náraz na svá odvěká zděděná práva; časopisy denní poučovaly a podněcovaly lid k odporu hlásající, že škola náleží národu, a jen národ sám že jest oprávněn upravit si své školy dle potřeb časových a místních, aby tedy nepřijímal zákony školské říšské a se jim všemi zakonitými prostředky opřel. Učitelstvo tehdejší jsouc ryze národního smýšlení a přesvědčení z těchže důvodů proti zákonům školským jak jeděn muž povstalo, nechtíc se jim podrobiti, ač kynuly mu doby hmotně výhodnější a svobodnější, jimž ale nedůvěřovalo. A kněžstvo v pravém smyslu národní dílem z vlastního přesvědčení dílem z popudu a rozkazu duchovní vrchnosti své odepřelo též součinnosti své k provádění nových zákonů, jejichž hlavním znakem byla beznáboženskoť. Lid i učitelstvo, obce i okresy odepřely volby do místních

i okresních rad, kněží odmítali nabízená místa inspektorská a zdálo se, že vláda nové zákony neprovede. Avšak to zdání klamalo; zeměpanští úřadové zřizovali přec aspoň rady okresní, povolávali do nich muže ledajaké, větším dílem školství na prosto neznalé, muže vzdělání a postavení společenského mnohdy pochybného, jež náš lid s příhanou nazýval „okršláky“. Okresní rady takto složené počaly úřadovati, školám vládnouti, školní přírážky vypisovati, vybíratí ano i exekucí vymáhati, odbojné učitele stihati a všemi možnými prostředky, suspensí, propuštěním a těm podobnými drastickými prostředky trestati. Taká školská vláda zarazila lid i učitelstvo; lid platil sice ale nuceně přírážky, avšak v oposici setrval; učitelstvo bezmocné v zápasu o existenci přemožené nuceno bylo obrátiti prapor oposice a skloniti šíji svou pod všemocnou ruku školních okresních rad, kde znenáhla uvyklo, protože své hmotné poměry si zlepšilo a budoucnost zajistilo; kněžstvo majíc svou existenci od školy nezávislou a zabezpečenou též v oposici setrvalo. Pozorovali jsme však s ustrnutím brzo neblahé následky své — nyní lze již říci otevřeně — nerozumné oposice: spatřili jsme, do jakých rukou škola, toto naše milované dítě, se dostala, jak s ní nakládají na úkor náboženství i národnosti; po krátkém panování kabinetu Hohenwartova, do kterého jsme se nadáli nápravy, dostalo se k veslu vládnímu družstvo Auersperg — Lasser nám naprosto nepřívznivé, nepřátelské, zřizovány školy jako paláce v krajinách nejvíce německých za naše peníze, ustanovování okresní dozorcí účelu školy nábožensky mravného nedbalí, dosazování učitelé jinověrci na školy, kde ani jediného dítěte jejich vyznání nebylo, okresní školní přírážky stoupaly: a tak ku svému zděšení nabyli jsme trpké zkušenosti, že oposice naše byla nerozumná ano nám záhubná. Tu teprv předáci naši, vůdcové národní, vydali — ač již trochu pozdě — heslo, že školské zákony nenáleží do rámce státoprávních poměrů království Českého a že lidu českému lze se účastniti řízení školství, místních i okresních školních rad; i nám kněžím dán pokyn. od úřadů církevních, abychom se oposice vzdali a ve školském vývoji se účastnili. Tu r. 1875. nastal obrat: volby do místních a okresních rad vykonány a každý, jak mohl, přičinil se, aby zachoval a zachránil to, co ještě bylo lze zachovati a zachrániti.

V lidu našem však, jenž sice upustil od oposice, zůstala přec ke škole jakási nechuf, nucenost, nedůvěra, nevážnost, poněvadž považuje nynější školu za věc sobě vnucenou proti své vůli a svému přesvědčení vládními orgány řízenou, kteří jen poroučejí a lid jen aby mlčel — a platil: tato nedůvěra a nevážnost ku škole jest až do dneška v lidu našem zakořeněna přes všecko jistými listy rozhlašované uznávání lidu nynějších školních poměrů, a tato hluboko zakořeněná nevážnost lidu ke škole svezla se i na učitelstvo, které když z oposice vypřáhlo, počínalo až přílišně a příkře školské zákony vychvalovati, jich se zastávati, a až dosud houževnatě se jich drží a žádné ač nutné, rozumné změny nepřipouští, a toť prvá a hlavní příčina, proč náš lid k učitelstvu nechová té vážnosti, které stav učitelský zasluhuje a ku zdaru školy tak nutně potřebuje. Ta stará oposice nevymřela úplně, doutná jako jiskra v popelu a často jen dost nepatrný záchvěj rozdýmá ji, že vyšlehne proti učitelstvu a různými projevy se objevuje.

2. Avšak i v zákonech samých a ve způsobu, jak se namnoze provádějí, spočívá příčina mnohá, že učitelstvo upadá u obecenstva v nevážnost.

Ve staré škole nevydávaly se školní „zprávy“ čtvrt — polo — neb celoroční o prospěchu žáků, za to však dítě obdrželo po ukončení povinnosti školní *vy-svědčení* o povšechném prospěchu svém a to vysvědčení *něco platilo*: chlapci

vstupovali s ním na studie, do učení, do služby, a vůbec do veřejného života, všady bylo se dítěti škole odrostlému vysvědčením tím vykázati, bez vysvědčení nebylo přijato nikde. Tato platnost vysvědčení jest nynějšími zákony zrušena; vydávají se sice nyní čtvrtletní zprávy, které rodiče podepisují a tím nabývají vědomosti o prospěchu svého dítěte, avšak *zprávy tyto nemají žádné platnosti*, ani na středních školách, nebo když jde o přijetí žáka, jest se mu podrobiti přijímací zkoušce, ani ve veřejném životě, neboť žádá-li dítě škole odrostlé jen služební neb pracovní knížku, jest se mu vykázati výtahem z matrik farních, ač den a rok svého narození má zaznamenané ve „zprávě“ školní neb propouštěcím vysvědčení, které ale nic neplatí! Nikdo se nyní po „zprávě“ neptá, leda hospodář, jenž najímá dělníky na polní práci, jelikož dítě školou povinné bez pokuty do práce přijati nesmí. Lid náš o neplatnosti zpráv školních se přesvědčiv neklade již na ně žádné váhy, chová se k nim lhostejně, neváží si jich, a tato nevážnost přechází na učitelstvo, o čemž by mohlo leckterý zajímavý případ vypravovati, jak mnohý otec neb matka se zprávou školní, která jim snad není po chuti neb ne-spravedlivou se býti zdá, zacházejí opovržlivě i před tváří samého učitele.

3. Ve staré škole odbývaly se *celoroční zkoušky*, ku kterým rodiče četně docházeli, aby se o prospěchu svých dětí a školy vůbec, o pílí a dovednosti učitelově přesvědčili. Kde učitel vynikal svými vědomostmi namnoze odbornými, bývalo to uznáváno, vešlo to ve známost širších kruhů, takový učitel požíval obecné a upřímné vážnosti všech, byly mu posílány a svěřovány děti z obcí vukolních a vzdálenějších, a takových učitelů bývala celá řada. — Nynější zákony připouštějí sice také celoroční zkoušky veřejné, když za ně místní školní rada požádá; okresní školní rada ustanoví některého občana, člena místní školní rady neb místního školdozorce, aby tuto veřejnou zkoušku řídil a jí pak o výsledku podrobnou zprávu podal; ve mnohých venkovských obcích však není muže schopného, aby zkoušku řídil a o výsledku její zprávu podal, kromě kněze; avšak *kněz nesmí býti jmenován*, aby se nezdálo, že se kněžím uzda popouští a jakýsi dohled ke školám povoluje. Tak stalo se v naší obci před lety jednou, že k návrhu mému místní školní rada požádala okresní školní radu za dovolení odbývati zkoušku veřejnou; dychtivě očekáváno, kdo bude jmenován, aby zkoušku řídil: obecně očekáváno, že budu ustanoven já, veterán ve školství, bývalý katecheta vyšší realky a hlavní školy a nyní též člen okresní školní rady; avšak k úžasu všech byl jmenován jiný člen místní školní rady, který dovedl sotva se podepsati, aby zkoušku řídil a o ní zprávu podal. Jak to se zkouškou a zprávou o ní dopadlo, můžete snadno uhadnouti, a následek toho? místní školní rada zařekla se, že vícekrát veřejnou zkoušku pořádati nebude! Co stalo se u nás, stalo se na mnohých místech jiných, tak že nyní není ani slechu o celoročních veřejných zkouškách, které k vážnosti učitelstva tak přispívaly.

Jak nyní nabývají občané vědomosti o prospěchu školy, kterou téměř krvavými mozoly svými vydržují, a o snaze učitelstva? Odpovídám: nijak; mnohý okresní školní dozorce do školy na inspekci přichází a ze školy vychází, ani žádný neví kromě učitelstva; žádného z místní školní rady nepozve, žádnému nic neřekne, jak to s prospěchem školy i žactva vypadá, jen následky jeho tajné inspekce ucítíme, když docházejí úkazy z okr. šk. rady na místní šk. radu, co kde nového jest poříditi, starého opravit, a tak jen samé . . . titi — platiti! A takové jednání že má vážnost učitelů zvýšiti? Ti a takoví dozorcové velmi poškozují vážnost učitelstva, na němž veškeré odium takových inspekci uvázne a je u obecnstva

o všecku vážnost připraví. Řádný, pilný a svědomitý učitel neleká se veřejnosti, ano touží po ní, aby se před tváří občanstva ukázal, co dovede, jak děti sobě svěřené odchovává a aby tím dodělal se ocenění své práce, svých zásluh. Jest si důtklivě přáti, aby každý inspektor k dohlídce pozval členy místní šk. rady, před nimi inspekci vykonal, u přítomnosti jejich konferenci se sborem učitelským, po inspekci odbýval, o potřebě nutných oprav ve škole s členy místní šk. rady se smluvil, aby tak občanstvo místní školní radou zpraveno a poučeno své učitelstvo, jeho snahu, dovednost a píli poznalo a si ho vážilo.

4. Ve staré škole požíval učitel práva *nezbedné děti potrestati* dle svého dobrého vědomí a svědomí, dle povahy a provinění dítěte; neboť nelze jednoho způsobu trestu s prospěchem použití u dětí všech, má-li míti trest žádoucího výsledku, totiž polepšení dítěte; při zvláštních proviněních bylo učiteli pohroziti a někdy i skutečně potrestati *metlou*, když na nezbedovi jiné tresty se neosvědčily a k polepšení ho nepřivedly; lze říci zajisté, že metla požívala ve škole staré respektu blahodárného, že v případech mnohých dostačilo učiteli jen metlu ukázati, aby pořádek zjednal. Moudří a rozumní rodiče prosívali učitele, aby jen metly nešetřil a byli si vědomi pravdivosti slov písma „metla vyhání děti z pekla“. — Nynější zákony určují a vymezují také stupně trestů, dle kterých jest učiteli se řídit dle povahy a provinění dítěte, jak řád školní a vyučovací ze dne 20. srpna 1870. č. 105. ř. z. § 24. naznačuje, avšak *trest metlou jest naprosto vyloučen*. Nemíním pouštět se do kritiky, jest-li to moudré a paedagogické nařízení řádu školního, že metla byla naprosto ze školy vyloučena, *inter judices lis est*; spolky učitelské jsou různého mínění, jedni je schvalují, jiní zavrhuji; avšak v tom tuším všicki shodují se, že ve zvláštních případech, při hrubých proviněních proti mravnosti, při zpětivosti jest metla jediným vydatným prostředkem k polepšení. Že takové děti ve školách jsou a budou vždy, které prohřešují se proti mravnosti, cizímu majetku krádeží, proti pravdě lži a křivým svědectvím, ano i zpuřností proti učitelstvu, žádný zajisté neupírá, a tvrditi si jen dovoluji, že ty a podobné hrubé poklesky na větším díle děti z domu přenášejí do školy, kde učiteli jest napravovati, co rodiče doma pokazili. U mnohého dítěte podaří se učiteli náprava, avšak u jednotlivců marná všecka práce, dítě vzdoruje všemu, žádné zákonem vyměřené a dovolené tresty naň nepůsobí, je bez citu a studu, jako když hrách na stěnu hází, nic se ho nechytí — pravý upír školní! Odkud to? Mám za to, že na takové bezcitné a nestoudné děti působila by jediné metla, jak jeden starý a zkušený paedagog učitel říkával, „tu pomůže jen měřictví na kalhoty“. Co činí mnohé děti bezcitnými a nestoudnými proti všem trestům školy nynější? Právě snad to vědomí, že není se mu báti toho „měřictví na kalhoty“; dítě ví, že učitel je tělesně trestati nesmí, vždyť to klučina řekne učiteli ve tvář: já se Vás nebojím, nesmíte mne uhodit, řeknu to tatínkovi, on Vás bude žalovat, a podobným způsobem přijímá napomenutí, domluvy a kárání učitelovo. Učitel, kdyby měl i andělskou trpělivost nad takovým počínáním dítěte žasne, krev v něm vře, žene se mu k hlavě hněvem spravedlivým, zapomíná na všecken řád školní a dítě po zásluze ztrestá — a následky? Žaloby u inspektora, žaloby u soudu, disciplinární šetření neb soudní obsylka a — disciplinární neb soudní trest nikoli však vinného dítěte neb ještě vinnějších rodičů, ale nevinného učitele! A to že přispívá k vážnosti učitelstva? — Výsměchu se mu za to dostává: „to jsem učiteli dal, dobře se mu stalo, však se víckrát neopováží mého Vašíčka uhodit. Já si své dítě trestat nedám.“ — Nedej, nedej, však až Vašíček stane se Vaškem, on tě potrestá sám! Anebo: nerozumný

otec, vášnivá opičí matka přiznane se do školy do třídy jako bouře, učiteli spílá ano i násilnostmi hrozí, že učitel dítě napomenul, pokáral, k pořádku, k čistotě naváděl; učitel pohaněn před dětmi mlčeti nesmí, žaluje u soudu, který takové rodiče odsuzuje k trestu několika dennímu; učitel si ale nevyžaloval praničeho, jen zášť a hněv vzbudil a vyvolal v obci, kde potrestaní rodiče proti němu popuzují sousedy a sousedky, a veta jest po jeho vážnosti! Tyto neblahé případy, které nezřídka se přiházejí, objevují se po mém skromném mínění jen proto, že metla byla naprosto ze školy vyloučena, že nelze jí trestati ani toho největšího zbuyníka; rodiče o tom vědí, ve svém nerozumu o tom doma před dětmi vypravují, děti tedy o tom též vědí, a z toho nevážnost dětí i rodičů nerozumných k učiteli. Řád školní shora uvedený stanoví nejvyšší trest za největší provinění vyloučení ze školy na kratší neb delší dobu; zkušenost ale učí, že právě z tohoto trestu si znemravnělé dítě i jeho rodiče pranic nedělají, ba přejou si, aby takové dítě vyloučeno bylo ze školy navždy, poněvadž mu je škola mučírnou, jeho choutky obmezuje, netrpí, trestá a rodiče rádi je běrou ze školy na výdělek, práci. Kdyby výminečně, v případech nejnutnějších, za přítomnosti předsedy místní šk. rady neb školního dohlážitěle dítě odbojně rádně a rozumně metlou smělo býti potrestáno, skrotli by zajisté rodiče, nabyli by vědomí, že dítě jejich metlou má býti napraveno, ani by na odpor proti učiteli nepomyslili, ostatní děti vzaly by si z toho dobrý příklad, a škola i učitelstvo by tím velmi na vážnosti získaly.

5. Ve staré škole nebyla návštěva nucena; děti byly povinny docházeti do školy do vykonaného 12. roku věku svého; potom však zůstávaly ještě v jakémsi opatrování a pod dozorem učitelů duchovních i světských, jelikož bylo jim až do 16. roku docházeti v neděli odpoledne na tak zvané „opakovací hodiny“, v kterých učitel skutečně opakoval s nimi cvičení ve čtení, psaní a počítání, potom zavedl je do chrámu na křesťanské cvičení, kde kněz opakoval systematicky veškeré články katechismu, vědomosti u sv. víře rozšiřoval dle pokroku dětí rozumového a působiv na vůli a srdce ukazoval k praktickému křesťanskému životu, aby tak děti nabyly důkladnosti a povšechné znalosti sv. víry pro život svůj. Tímto způsobem udržovali učitelé kázeň a bázeň Boží u mládeže až do 16. roku, která je v přemnohých případech chránila před pádem do hříchů a těžkých provinění; zdá se mi, že tehdaž bylo méně mladistvých zločinců než nyní, kdy stavěti jest pro ně rozsáhlé polepšovny a robotárny. Nemíním chváliti starou školu proto, že k návštěvě školy nenutila; byla skutečně tehdaž návštěva mnohem menší, bylo za staré školy mnohem více analfabetů, ale za to také méně mladistvých zločinců, z čehož jde, že vzdělání školské nechrání před zločinem, když nezakládá se na kázni a bázni Boží. Také mi ani nenapadá, abych vyslovil se proti nucené návštěvě školní do 14. roku; právě my učitelé náboženství poznáváme, že s dětmi pilnými od 12. do 14. roku lze nám zcela jinak pracovati, poněvadž mají již rozum vyvinutější, paměť vycvičenější, vůli ochotnější, a protož výsledky vyučování v tomto věku jsou utěšenější a trvalejší; avšak, kdyby jen tyto děti do školy chodily! Zde právě to vážne, z čehož pochází pro učitele mnoho svízělů, které je o vážnost připravují.

V nové škole stanovena jest *zákonem návštěva nucená do 14. roku vykonaného*. Hodlám nejprve promluvit o *nucené návštěvě vůbec a jak se provádí*; a pak o *nucené návštěvě do 14. roku zvlášť*. (Pokračování.)

Zlatá kniha.

Podává **Fr. Filip Konečný**, Ord. Praed.

(Dokončení.)

Umění vychovávatí.

Staré učení vychovatelské.

1. Jak jsi děti navykl, takovými jsou.
2. Kdo nepleje bejlí v čas, neví si s bodláčím rady.
3. Kdo hříbete v dobrou nevezme úzdu, spadne s něho, až si naň sedne.
4. Děti miluj a metlu též.
5. Kdo vyrostl bez bázně, sestárne beze cti.
6. Každé rány škoda, která padla vedle.
7. Vlk pojde v kůži své, nestáhneš-li mu ji.
8. Lenivé mládí, nespokojené stáří; pilné mládí, radostné stáří.
9. Kdo se dobře učí, bude dobrým mistrem.
10. Lepším je, pláče-li dítě, než když pláče otec. Lepším je, když děti prosí rodiče, než když rodiče prosí děti.
11. Zapřáhneš-li hříbátko, brzo se pokazí; ptáčky, kteří před časem vyletěli z hnízda, lapávají kočky.
12. Kdo pálí dříví syrové, nadělá více kouře než ohně.
13. I slepice má dvě křídla, a přece tak vysoko jako orel nelítá.
14. Kdo chce vzhůru po řebříku, musí léztí od spodu a opatrně, aby nespádl.
15. Dobře jest, umře-li nezdárné dítě záhy, aspoň bude ve světě o jednoho nezdárníka méně.
16. Kdo chce žítí, musí sítí.
17. Sud páchne tím, co v něm nejdřív bylo.
18. Kapka za kapkou i kámen vyhlodá. Jednou ranou stromu neskácíš.
19. Chceš-li křesťanské děti, vychovej je křesťansky.
20. Z deseti znamenitých mužů devět *jen matce* děkují, že se stali, čím jsou.
21. Jsou-li otec a matka láskou spojeni, je-li otec rozvázným, slovu přístupným, a je-li matka laskava a zároveň spravedlivá, budou i děti hodny a zvedeny.
22. Věda neučiní tě dobrým vychovatelem, nýbrž znáš-li sebe sama, jsi-li trpělivým a dáváš-li dobrý příklad.
23. Je-li třeba k čemu Božího požehnání, platí to na jisto o řádném dítek vychování.

O pravém a falešném vychování.

Každá výchova, jež neřídí se zásadou, že dlužno člověka od přirozenosti již nakaženého, k tomu míti, aby kázní a ovládním sebe zdokonaloval a ušlechťoval se, ještě více ho pokazí, udělavši ho buď otrokem, anebo podvodníkem, posmíváčkem a všeho dobrého nepřitelem.

Veliké umění.

Mnohý pohrdá poslušností a kázní, ne že je považuje nedostatečnými prostředky vychovávacími, nýbrž že jsou mu příliš vysokými a obtížnými. Jak zvlášt-

ním, řídkým a vynikajícím uměním jest poslouchati a kázně se držeti, pověděli nám už naši předkové, když dělali, že ďábel může býti vším, jen ne — učněm!

De gustibus non est disputandum!

Goethe tvrdí, že prý milejším mu mladík, jenž na *vlastní* cestě bloudí, než když na *cizí dobře jde*. Dle tohoto názoru jsou nejlepší mladíci — tvrdohlavými blázny a pobloudilci. Vyznáváme upřímně, že důvěřujeme a mnoho doufáme od mladíka učelivého a poslušného, jelikož po dnes uznáváme, že pravdu mají, kdož dí: Jen ten dobře chodí po vlastních cestách, kdo dobře chodil na cizích stezkách!

Goethe jako vychovatel.

Otec, jenž by nevěřil, že přirozenost lidská pokažena jest, jak Písmo vykládá, zasloužil by — kdyby nešlo o jeho *děti* — aby Goethe byl v jeho domě vychovatelem. Snad lze si zajisté pomyslet, jaké by to bylo asi vychování, když dle tohoto filosofa, přirozenosti nesmí se ubližovati ani násilí činiti. Tento starý „mistr“ káže nechati mládeži zvůli, nebude prý se dlouho píditi po ideálech, jelikož skutečný život brzy naučí je jinak si vésti. Nepochybujeme, že by i největší odpůrce prvotného hříchu za takového učitele pěkně se poděkoval; považoval by se spoluvinným všeho, co z takového vychování následovati musí. Zapřísahám Vás, otcové, při všem co je vám svatým, abyste mně odpověděli upřímně na dvě otázky. Má-li Rousseau pravdu, když dí: Vše jest dobrým, jak vychází z rukou svého původce, a vše stává se zlým v rukou člověkových; nebo když Zschokke, jehož „Nábožné hodinky — Stunden der Andacht“ zajisté znáš, pravdu má pravě: Není jednoduššího umění nad vychovávání, jelikož prý člověk sám sebe vyvine a stane se tím, čím dle schopností svých státi se mohl, jako vůbec každé zvíře a květina, z čehož prý jde, že hřích dědičný není ničím jiným, než co zvířecího v přirozenosti své cítíme; jsou-li tato slova pravdiva, opakují, dopustil se Goethe věru hlouposti, když z nich činil závěrek, jenž jest samozřejmým, jenž se rozumí sám sebou. V čem pak ty rozcházíš se s Goethem u výchově? Či zdá se ti snad jeho theorie skutečně pravou a nás lidí důstojnou? Přemýšlej!

Světská a křesťanská moudrost vychovatelská.

Philostratus vypravuje v Životech sofistův o filosofu Proklu, jenž žil za časů Hadrianových. Nebyla-li věda jeho větší než vychovatelství, tu věru se divíme, jak tento človíček zachoval se v paměti pozdějšího světa. K velikému štěstí narodil se ze vznešené rodiny a byl velmi bohat. Měl syna, jenž u vědomí svého šlechtického původu, nejraději a nejpilněji zanášel se rozličnými „vznešenostmi“, z nichž ne posledními byly dressura psů a jízda na koních: vyznal prý se v tom znamenitě, jiného prý si však na celém světě nevšímal. Otec jeho, místo aby ho z cesty té zrazoval a k něčemu rádnému přidržoval, ve všem byl mu po vůli, ba dokonce společníkem. Když mu proto přátelé předhůzky dělali, pravil, že má proto dobré důvody, jelikož prý mladík spíše se tím nasytí a dřív od toho ustane maje za společníka starce a ne mladíka. To jsou věru prapodivné zásady vychovatelské! Mělo-li mu obcování s otcem znechutiti rozličné radovánky a odvésti od nerozumného veselí, poněvadž měl za společníka starce, nemohlo se mnohem lehčeji státi, že by mu obcování to bylo snad i nechuť dalo k otcí, a nasýtlo ho jeho

přítomností? Šťastnou náhodou zemřel však nezdárný jinoch dříve, než dozrálo na něm ovoce, které přineslo símě, jež do něho zasela moudrost otcovská. Každý vidí, že takovým způsobem se děti nevychovávaly, nýbrž kazí a ničí. Přes to přese všechno radí ještě v nové době Montaigne všem otcům a vychovatelům, aby klukům svým pustili úzdu a otupili je dovolováním všeho tak velice, až by se jim to zošklivilo; tato dovolená nezkrátí prý se, i kdyby se takový mladíček oddal nestřídmosti, neřesti a výstřednosti. Mladíku jest prý se naučiti vlastní zkušeností a příčinnivostí vyrovnati se starci ve všem, i v nezřízenosti, ba pokud možno, měl by prý ho i předčiti. Ovšem náleží-li výchově takové činiti lidi, jakým byl Alkibiades dle zdání Montaigneova. Dlužno-li však vychovati charakterní lidi, kteří svému okolí, vlasti a vědě ke cti a dobru jsou, tedy i protivou zváni bývají Alkibiadovou, jistě lépe si povede, kdo se přidrží zásad křesťanských, které praví, že mladíka nevychováš, pustíš-li úzdu jeho smyslnosti a pokažené přirozenosti, nýbrž naučíš-li ho obé přemáhati, proti oběma bojovati.

O vlivu a obtížích výchování.

Otázka o výchově zavedla nás k Alkibiadovi, jenž nám na *tomto* poli může býti předmětem mnohých a důkladných úvah. Nelze mu upřítí mnoho překrásných darů. Přece však i v mládí i ve stáří dopouštěl se osudných chyb, takže i zkázu Athen jemu ne neprávem připisují. Byl-li při všem tom miláčkem národa, nedělá to cti ani jemu ani národu; požíval popularity jako později Rousseau a Mirabeau, poněvadž zvrhlý lid viděl v něm špatné vlastnosti své ztělesněny. Kterak klesl však takový duch do takového bludiště? Toť právě příčinou, pro kterou o něm zde mluvíme a naň jako na výstražný příklad ukazujeme. Po předčasné smrti rodičů bylo starati se o nadaného Alkibida slavnému Perikleovi, blízkému jeho příbuznému. Perikles zanedbával však úplně úkolu toho a ponechal milého Alkibiada, jak proti němu Sokrates několikrát praví, vychovávali jakési spartánce a tráckému otroku Zopyrovi, jehož pro stáří již k ničemu potřebovati nemohl. To nám ovšem vysvětluje všecko. Ostatně, praví Sokrates, nebylo by mně těžkým vyjmenovati celou řadu znamenitých mužů, kteří pro svou osobu byli výtečníky, kteří však nedovedli nikoho ve svém okolí zdokonaliti ani polepsiti. K tomu netřeba nám ani Sokrata; vlastní zkušeností známe dosti mužů, kteří v životě veřejném vzácného dodělali se jména i místa, svých však dětí slušně a řádně vychovati neuměli.

Jestliže však vynikající mužové ukázali se k výchově nedostatečnými, je vskutku dosti, aby se stal někdo vychovatelem a vychovaným, když se mu několik let různé vědy do hlavy vtluokají, kterých nepochopil ani nezažil? Kde nedostačil ani veleduch Periklesův, tam dostačí několik otřepaných moderních frází, povrchnost, mělkost a měkkost? Ani vůle sama, ani veliké vědomosti nedostačí výchově. Starý Zopyros jistě nemyslel zle, ano měl snad i dosti vědomostí; co však náleží k vychovatelství neznal tak dobře jako jeho slavný pán a výtečník Perikles. Nebyl-li tedy ani Perikles té věci dostatečným, bude snad hanbou, když lidé, kteří mu ani na kotníky nedosáhnou, na pomoc si přivolají onu moc, kterou k tomu oprávnil sám Boží Syn a nejen oprávnil, nýbrž i vyučil, — katolickou církev?

Vychovatelské nůžky.

Když spatřil Esau světlo světa, byl na celém těle chlupatý. Jakým byl zevnějškem, takovým byl nitrem, toho dokazoval ysecek jeho drsný charakter od

mládí . do stáří. Rodičům jeho nepodařilo se „svléci mu hrubou kůži“, a tím způsobem nedělal jim ani Pánu Bohu nikdy mnoho radostí. Možná, že na to ani nemyslili. Vždyť jeho matka našla záhodným, aby jeho bratříčku Jakobovi také kozlečí kůžičkou ručky potáhla, aby jen se podobal chlupatému Esauovi! To měli asi na mysli staří předkové, když říkali, že vlk pojde ve své kůži, jestli mu jí nestáhneš. Snad mi někdo odpoví, že všechny děti nejsou divoky jak Esau a zuřivy jako vlci. To jest ovšem pravda. Každé však z nich přináší si na svět cizotu více se přirozeností jeho spojenou, než byly spojeny vlasy Esauovy s jeho kůží. I když se dnes děti nerodí v podobě vlčí, víme, že dosti bývá z nich kocourů (zuřivých rváčů) a hadů (lstivých podvodníků), o nichž těžko říci, nebylo-li by lepším, kdyby měli na těle, co mají v těle. A když i dítě přijde na svět zcela a úplně něžnoučké, třeba ještě chloupky mu stříhati a nehty řezati, aby neškrábalo a ohyzdným se nestalo, třeba je utužovati, aby pro těžký život schopným se stalo!

K úvahám o zpěvu kostelním.

„Žalmy zpívejte Hospodinu!“ (Žalm 29.)

V tomto listě bylo již nejednou pojednáváno o kostelním zpěvu. Pojednání ona obírají se především obyčejnými písněmi ve zpěvnících, tedy písněmi, jež jsou plodem zbožné mysli lidské. Touto statí však míním upozorniti ještě na jiné zpěvy složené ku cti a slávě Boží. V čele těch zpěvů jsou písně, jejichž původcem je skladatel a básník nade všechny jiné nejmistrnější, nejmoudřejší, s kterým nemůže býti srovnáván nikdo na světě, a cena výtvorův jeho vyniká nad cenu básnických plodů všech vezdejších duchův i veleduchův tak, jako jsou vysoko nebesa nad zemí. Zpěvy ony, vznešené to hymny, slovou *žalmy* a autorem jejich je — *Duch svatý*.

Již pro tento vznešený svůj původ zasluhují žalmy pilného všímání. Však i jejich ctihodné stáří mělo by nás pobádati, by zpívány byly častěji a lépe, než dosud slýcháváme. „Žalmy jsou nejstarší, nejvznešenější a nejtihodnější modlitby. — Jakmile se ukazovalo slunce na východě Jerusaléma, nebo zapadalo za horu Sion, zvučely žalmy se strunami harfy k oběti ranní a večerní.“ (Sanct: Benedicts' Stimmen, roč. XII.) Vyžaduje toho i jasný příklad Ježíše Krista a Marie Panny. „Žalmy zvučely s čistých, neposkvrněných retů Marie Panny. Ježíš Kristus, samo věčné Slovo, pěl žalmy Svým požehnaným jazykem od maličkosti až k okamžení, kdy Jeho srdce vydechlo na kříži poslední tóny vznešené písně lásky.“ (S. B. St. roč. XII.) Písmo sv. samo nutká nás: „Zpívejte žalm!“ (Žalm 80.) A církev svatá, vždy věrná a příkladná plnitelka zákona Páně, poslouchá volání toho a užívá zhusta žalmů při nejdražší Oběti a zavazuje svých sluhův ne-li ku zpěvu, aspoň k recitování žalmův. Kde je chvalozpěv Hospodinu slavnější nad chvalozpěv žalmový, zejména končí-li se žalm, jak v obyčeji bývá: doxologií „Sláva Otci i Synu i Duchu svatému, jakož byla na počátku i nyní, i vždycky, až na věky věkův. Amen?“ Při těchto slovech „nekonečné hřmání zaznívá světy, ano věky.“ (S. B. St., XII.)

Co dí sv. Isidor o zpěvu nábožném, platí o tomto zpěvu zejména; praví: „Zpěv srdce zarmoucené těší, mysl činí příjemnější, omrzelé obveseluje, vlašné

probuzuje, hříšníky ku pokání vyzývá. Nebo byť i tvrdá byla srdce tělesných lidí, jakmile sladkost zpěvu se ozve, již hned ducha ke zbožnosti nakloňuje. Ježto by křesťanem ne zvuk nápěvu, alebrž obsah slova Božího měl pohnouti, přec nevím ani, jakým to způsobem z nápěvu větší pochodí srdce zkroušenost.“ (Frenclova „Postilla“.) Taková je moc a síla žalmův. Podivuhodnou jejich moc a výbornost vyjadřuje sv. Basilius: „Žalмовý zpěv zapuzuje zlé duchy, získává pomoc andělův, jest ochranou maličkých, ozdobou kvetoucího mládí, útechou starcův, nejušlechtlejší okrasou paní.“ (St. B. St., XII.)

Tento zpěv lahodí velice uchu Božímu, jež při něm níž a níže se sklání, by vyslyšalo prosby, díky a chvály dětí Eviných. A jak by ne! Vždyť „v žalmech je srdce lidské, Boha vzývajíc a Jemu děkujíc, Jej velebic a prosíc, harfou; ale umělcem a pěvcem je svatý Duch, jenž „se v nás modlí k Bohu vzdechy, jichž vysloviti nelze“. (Wolter, St. B. St., XII.)

Staneme-li jen při těchto stručných řádcích o výbornosti žalmův a uvážíme-li je bedlivě, dospějeme k tomu, že je slušno a spravedливо chváliti Pána zpěvem žalмовým.

Příležitost ku zpěvu žalmů nebývá tak častá, jako ku zpěvu obyčejnému. Kdo však si zamiluje tyto chvalozpěvy, najde kdy a kde, aťsi již soukromí nebo veřejně. Především jde o to, abychom je uměli zpívat; a tomu se učíme nejlépe od sluchu u těch, kteří umějí. A to bývají obyčejně sluhové církve svaté, jichž nejpřednější povinností a nejsladší rozkoší je chvála Boží. Slyšával jsem zpívat žalmy v Emauzích a odtud jsem si je velmi zamiloval. Kdo může a chce, uslyší tam denně po 3. hodině odpoledne nešporní žalmy zpívané a za onu chvíli nabude pro zpěvní praxi více, nežli kdyby studoval hodiny v odborných spisech; zakusí i blahého vlivu na srdce a mysl, pozná i způsob přednesu, naučí se i lépe chváliti Pána Boha. Není tu ani tempa ani taktu předepsaného aniž jiných hudebních znamének, jež by udávala způsob zpěvu; a přece je přednes přesný, svěží, lahodný a povznášející. Není při tom nic zdoluhavého, co by unavovalo, nýbrž chrámový vzduch rozvlňují tóny rychle se linoucí z hrdel nadšených pěvců.

Žalmy se zpívají unisono. Vycvičené sbory pěvecké přednášívají je také čtyřhlasně, a mnohemu uchu to více lahodí; však mohutnost a účinek zpěvu takového není žádoucí. Zpěv žalмовý jednohlasý připadá mi jako sluneční paprsek se vším teplem a světlem svým; zpěv čtyřhlasý pak srovnávám s paprskem slunečním rozloženým. Harmonický podklad varhan postačí tomuto zpěvu docela.

Ku zdaru zpěvu jest žádoucí text zvláště upravený, jak lze viděti na př. v „Nešporních žalmech“, jež vydala Mariánská kongregace pražská. Někomu by snad zdály se příhodnější žalmy ve přesné formě veršů, jak upravil některé slovatný básník náš VI. Šťastný ve XII. ročníku „Obzoru“. Jde tu hlavně o to, by texty a nápěvy byly všade stejny.

Žalмовý zpěv potřebuje více cviku, tedy i více času a trpělivosti, nežli obyčejné písně kostelní; vyžaduje i více jistoty a přesnosti při sborovém přednesu. Ale radost z podařeného zpěvu uvede všechny nesnáze a námaby v zapomnutí. Na počátku budou tyto zpěvy někomu snad tuze jednoduché a jednotvárné; vnikne-li však v jejich ducha, pozná, že se mýlil, a že všechna krása jejich je vlastně vnitř, ve vznešeném obsahu jejich, a bude se v nich kochati.

Bude-li se o žalмовý zpěv pečovati pilněji, zamiluje si dítě žalmy a bude si jich vážit jakožto slova Božího, a tím bude pro výchovu způsobeno mnoho.

Až pak rozumek jeho rozvine se více, a ono bude poněkud rozvažovati slova písní a ocení, pokud mu možná bude, nevyvážený ten pramen pravé moudrosti a dokonalé krásy, zvolá z celého srdce se svatým prorokem: „*Zalm zpívati budu jménu tvému na věky věků!*“ (Ž. 60.)

DROBNOSTI.

Návštěva školní v Čechách v r. 1890—91. Dle zprávy c. k. zemské školní rady podané ministerstvu vyučování, byla školní návštěva v městských školních okresech uspokojivá. Méně uspokojivá byla však v okresích venkovských, zvláště některých. Tu činil počet zanedbaných a neomluvených půldnů: a) v českých venkovských školních okresech: ve 22 okresích 10—20% a v 10 okresích 20—29·3%; b) v německých venkovských okresích školních: ve 12 okr. 10—20% a ve 13 okresích 20—23·5%. — Uvážíme-li, jak se nyní snadno poskytují úlevy a přijímají omluvy, jsou uvedená procenta zanedbaných půldnů na království české až příliš veliká. Mimo to bylo v roce výše uvedeném **2466** zdravých, školou povinných dětí, jež do školy vůbec nechodily a nebyly tudíž účastny pražádného vyučování.

Číslice, jež stojí za uváženou. V káznici na Hradčanech v Praze stojí jeden chovanec ročně 288 zl.; v káznici v Kostomlatech stojí ročně jeden 239 zl.; v káznici pardubické stojí však už jeden chovanec ročně 319 zl.; v Opatovicích konečně, kde jsou káranec ve věku od 10—20 let, stojí jeden káranec ročně **422 zl.** — Podučitel má služného 350 zl., kaplan na venku 350 zl., v Praze 400 zl. Lidé tudíž, kteří musili studovat, kteří musili dělat tolik zkoušek, nemají po 8, 10, 20 ba i více letech služby (nebo býti 8—10 let podučitelem, v Praze pak kaplanem 20 až 25 let jest něco zcela obyčejného) ani tolik služného, co stojí ročně v Opatovicích 10—20letý — káranec! To je, myslíme, přec jen nepoměr.

Učitelství pensijní fond a katecheta. Následkem § 6. zákona zemského ze dne 14. prosince 1888 povinni jsou systemisování katechetové ob. a měšť. škol platit do pensijního fondu učitelského prvního roku 10% a každého následujícího 2% služného tak jako ostatní učitelové. Zdálo by se, že tak úplně spravedlivě a přece, uvážíme-li

a srovnáme-li blíže povinnosti a užítky z pensijního fondu katechetům a učitelům vyplývající, shledáváme, že poměrně k těmto jsou užítky pensijního fondu učitel. pro katechety mnohem menší, a tudíž stejné s učitelé vklady nikterak po právu jim stanoveny. Nemáme-li ani zření k tomu, že ze sta sotva jeden katecheta se dočká a užívati bude pense z učitelského fondu pens., ježto dá každý obyčejně přednost farnímu beneficiu, aniž by vložené příspěvky ovšem nazpět dostal, chceme poukázati k tomu, že po smrti učitele také vdova a děti i nadále na pensii jeho participují, kdežto u katechety případu toho ovšem není, a že tudíž vkladné jeho by mělo býti přiměřeně menší vkladného ostatních učitelů. — Konečně proč má býti katecheta nucen přispívati do učitelského pens. fondu, když by mu bylo mnohem lépe a výhodněji poslouženo sv. Josefským pensijním spolkem pro české kněze. *) — Snad by zástupcové kleru mohli v zasedající právě enketě o upravení platů učitelských také o této věci se zmíniti.

Sbt.

Die konfessionelle Laus — tak jest nadepsán ve „Freie paed. Blätter“ (čís. 15. ze dne 15. dubna 1893) úvodní článek od J. — bezpochyby redaktora Jessena. V článku tom se vypravuje, že prý v Leopoldově ve Vídni poslal učitel jistého žáka konfesse israel. pro ta jistá zvířátka domů. Dospělý bratr žákův přišel prý do školy k učiteli, kdež prý jej drze

*) To by bylo v odporu s celou intencí spolku sv. Josefa, který nemá poskytovat pense, kněžím katechetům ani kněžím v duchovní správě, nýbrž má býti jen pomůckou, aby kněz pracující v duchovní správě, musí-li jíti do pense, nemusil bídne živořiti o té pensii, již se mu dostane, nemá však nikterak nahražovati, co jest povinností státu, ba jmění jeho by k tomu ani nestačilo.

interpelloval, proč jeho bratra domů poslal; jelikož však nepochodil, tak jak si přál, vyzval prý prostě učitele na souboj a vyslal k němu svoje sekundanty. Souboj prý se ovšem neodbyval, jenom černi tiskařské prý se trochu vystříkalo zvláště v novinách židovských. — Celá ta věc jest hnusná a odporná. Kdyby bylo šlo o žáka křesťanského, bylo by skončilo vše velmi krátce. Ale žák byl náhodou žid a učitel křesťan a tu se hned větil anti-semitismus. — Hnusný však jest též a odporný i celý ten způsob, jakým „Freie paed. Blätter“ o věci té píše, dávajíc hmyzu, jimž jest propleten celý článek, přívlastek „konfessionell, christlich, israelitisch“. Pravdu však mohou trochu míti, píše-li ku konci: „Na učitele dáva se pozor očima Argusovými. Každé slovo, jež by ve škole promluvili a jež by ve škole zastoupenou konfessi mohlo uraziti, bylo by hned zachyceno a roztroubeno do světa. Vždyť existují publicistické orgány, jejichž zřejmou tendencí jest, odraziti každý útok, jež by kdo učinil proti židům. Ale kde jsou učitelé, jež by byl kdo přistihl při nějaké netoleranci?“ Potud „Freie paed. Bl.“ — Všemmu podezřívání z nesnášenlivosti a předpojatosti proti žákům jiného vyznání náboženského by byl pojednou učiněn konec školou — konfesionelní. O té však nechtějí listy učitelské ani slyšeti, a proto musejí i učitelé snášeti výtky a vůbec všecky nepřijemnosti, jež buď samy nutně vyplývají z různosti vyznání náboženského nebo se aspoň ať už pravem nebo nepravem — odtud vyvozují.

Rozdělování školních dětí podle pohlaví. O thematě tomto pojednávají „Freie paed. Blätter“ ze dne 22. dubna (čís. 16.) a uvádějí proti obvyklému rozdělování důvody opravdu velice vážné, důvody vzaté ze zkušenosti, o nichž musí každý, kdo měl příležitost působiti ve škole, kde žáci a žákyně podle pohlaví odděleny nejsou, chtět nechtět vyznati, že jsou aspoň většinou — úplně správný. Když byl pisatel zmíněného článku pokázal k tomu, že se nyní ženy jako studentky hrnou a tlačí do všech škol navštěvující školy malířské, průmyslové, obchodní, gymnasia, university a kde byly dříve společně s jinými a mladými muži žákyněmi, tam že chtějí být i učitelkami, píše doslovně dále takto: „Pohleďme do školy vesnické. I tam jsou obě pohlaví pohromadě a ještě nikdy nepovstaly zá-

loby, že by to bylo ku zkáze. Proč pak se odděluje mládež ve městech? To se neví. Jeden stát se tomu naučil od druhého. Dáloť se zde něco podobného jako při každém jiném zlu, že plodí totiž vždy opět zlo nové. Nebo oddělování pohlaví táhne za sebou zlo. Kde se hoši a děvčata vyučují pohromadě povzbuzují a pobádají jedni druhé. Příklad: dobrá výslovnost a správný přízvuk jsou pravidelně udělem dívek. Dívka recituje báseň hoch ji poslouchá a učí se od ní. Naopak zase jest vlastností hochů mluvití tonem přirozeným, určitě a jasně. Děvče slyší hochu, vítězí nad ženskou ostýchavostí a snaží se rovněž mluvití jasně tonem přirozeným. Kde jsou ve škole obě pohlaví pohromadě, má dovedný učitel v rukou svých mocnou páku ku docílení dobrého prospěchu. Snadno se dá též vzbuditi u jednoho i druhého pohlaví jakási hrdosť. Postačí k tomu málo jenom slov příležitostně prohozených. Tato hrdosť, kteráž zachovává — jako hrdosť u mužů — dostojné formy, bývá příčinou velmi prospěšného zápolení. Žádná strana nechce podlehnout a jednotlivé dítě jako representant svého pohlaví, činí pro česť svého pohlaví, co jenom může. Ještě však více nežli vyučování prospívá spojení obou pohlaví vychovávání. Vliv dítěte na dítě jest velmi veliký. V rodině, kde jest více dětí, jest vliv dětí starších na děti mladší skoro takový jako vliv rodičů. Dítě se naučí od dítěte všemu, dobrému i zlému. Když pak se může dobré, — jako ve škole, kde před autoritou učitelovou zlé ustupuje, — volně vyvíjet, stává se příkladem neocenitelným prostředkem vychovávacím. Dívka, jež bývá z pravidla způsobnější a se mnohem snáze vésti a řídití dá, drží svým příkladem hochu v kázni. Hoch, z pravidla silnější a v práci energičtější, podněcuje opět vůli a snahu děvčete. Sila a jemnosť, jsou-li spojeny, vydávají zvuk nejkrásnější. Každý chlapec o čistotnosti a dokonalé ve všem správnosti, a přesvědčí se, že budeš až příliš často mluvití nadarmo. Ukaž mu na děvče čisté umyté a učesané a uvidíš, že se přestane báti vody a hřebene. „An der Natur des Mädchens bricht sich die natürliche Wildheit des Knaben. Und wenn das Mädchen das Vertrauen in die eigene Kraft verliert, so zeige ihm, wie der Knabe die Festung erstürmt. Da fällt ein Funke von Kraft in das zagende Mädchenherz, der weibliche Geist regt und streckt sich und erreicht ebenfalls die Höhe. Wer in der Erziehung

die Geschlechter trennt, der vertreibt bewährte Bundesgenossen.“ — Dále píše autor, že škola pohlaví odděluje, ale toto oddělování že nemůže nikterak trvati stále; uplyne doba školní návštěvy a dříve či později nastane sblížení tím nebezpečnější, čím ouzkostlivější bylo dříve oddělování. Prozíraví paedagogové varovali prý před oddělováním, ale marně. Potud list německý. — Ve příčině této dá se mnoho uvésti pro i contra. Že ve škole pohlavně smíšené dodělá se učitel i katecheta pravidelně úspěchu mnohem lepšího než ve škole rozdělené, hoši že bývají způsobilější a chrání se hrubších přestupků, by před děvčaty nebyli zahanbeni, že v pilnosti a pozornosti panuje jakési zápolení, jest jisto. Ve velkých městech však u žáků a žákyň větších?

Zemská konference učitelstva haličského koná se ve dnech 3., 4. a 5. července t. r. Na programu jest mimo jiné jednání o změnách, jakéž nová instrukce zavádí v metodě vyučování jazyku polskému, německému a realím na obecných školách, pak o přechodu žáků škol obecných do škol středních. (Szkoła.)

L + 95.

Sjezd katolických učitelů v Londýně konán o svátcích v Liverpoolu. Rokováno na sjezdě proti nedělním školám. Resoluce zněla: Vykonávejme v neděli svoji křesťanskou povinnost, vedme mládež na služby Boží, avšak proti nedělním odpoledním čili večerním školám, jaké vláda zavádí po vší říši, protestujeme a to proto, že se v nich mládež ničemu nenaučí a že se jimi učitelstvu potřebného klidu ubírá. (Komenský č. 18.)

L + 95.

Mayerův Conversations-Lexicon. Nemýlím-li se, bylo již ve „Vychovateli“ upozorněno na stanovisko díla uvedeného ku náboženství katolickému a „Č. Politika“ zase registruje, jak jeví se k národu našemu. „Vezměte vychvalovaný Mayerův Conversations-Lexicon a s rozhořčením odhodíte dílo od sebe, neb dýše nenávisť proti nám a nejeví nikde ani té nejmenší stopy spravedlnosti a studu. V doplňcích z r. 1892, seš. 2. ve článku „Böhmen“ uvádí se tato nekalá zpráva o naší jubilejní výstavě: „Výstava zavedla Čechům příležitost, aby národní svou zpupnost a nenávisť proti Němcům jako obyčejně mohli projevit. Zvláště pořádaný jsou hromadné návštěvy z jiných zemí slovanských, ano i z Francie, a užíváno jich k tomu, aby odbývány byly panslavistické slavnosti

sbratření; proti trojspolku bylo štváno a žádáno za spolek s Ruskem a Francií. Na Němcích v Praze páchána byla opětovně surová násilí, která od soudů však velmi mírně byla trestána.“ — Takových a podobných lží o národu našem tam možno nalézti více. Ukázka snad postačí, by prohlédli čeští odběratelé tohoto díla.

L + 95.

Z Francie. „L'Univers“ dto 19. dubna sděluje o pařížských státních lyceích, že způsobem málo delikátním propuštěno bylo mnoho stipendistů. Již dříve stávalo se, že žáci navštěvovali lyceum ne celý rok, nýbrž jen tři čtvrtě roku i méně. Příčinu, proč se tak stalo, lze uhadnouti z toho, že bylo nyní ustanoveno, aby platilo se předem. „L'Univers“ dokládá k tomu, dosti štiplavě, že onen způsob jen částečné návštěvy lyceí ukazuje, jak měl sloužiti jen k tomu, aby lycea státní se naplnila. Šlo to ovšem jen tak dlouho, dokud kasy nepraskly. Nyní peníze došly a žáci, kteří nemohli platiti, museli domů.

Ž.

Požehnání laicisace. Osada Thein má pěkné dvě školy, ve kterých vyučují bratři Lamennais a sestry du Saint-Esprit (sv. Ducha). Pana starostu, liberála od kosti, mrzí úspěchy bratří a sester a proto oznámil laicisaci škol. Chlapecká škola jest již zlaicisována, dívčí bude co nevidět. Beznáboženská škola jest však prázdná, a dívčí bude asi také. Na obec uvalen byl dluh 40.000 franků na nové školní budovy, poněvadž budovy škol bratrských jsou majetkem soukromým. L'Univers, z něhož zprávu tuto podáváme, táže se kousavě, proč pan starosta, když už laicisace musí býti na nátlak vlády provedena, nežádá na spojené s tím výdaje nějaký šek panamský.

Ž.

Proti zpěvu dle not. „Schweizerische Lehrerzeitung“ stěžuje si podle „Uč. Nov.“, že zpěv v lidu obecném mizí od té doby, kdy zavedeno bylo na školách obecných cvičení zpěvu dle not. Jindy prý učily se děti ve školách zpěvu dle sluchu a dovedly pak i v životě zpívati nové písně, jimž se od starších lidí snadno přiučily dle sluchu. Teď prý jsou toho mínění, že bez taktovky učitelovy nelze jim zpívati. — Tak vida; přece byla tedy ta stará škola v něčem dobrá.

V. P.

Na Slovensku vypsáno několik odměn, jichž se má dostat těm učitelům, kteří do jubilejní slavnosti 1000letého vpádu Maďarů do Uher, provedou poma-

čáření škol ryze slovenských. Farář Michal Bodický zaslal biskupovi S. Sarkanyovi otevřený list, v němž jej zapřísahá, by nedopustil zaprodati za jidášský peníz prospěch církve Páně a mravnost křesťanskou. („Uč. Nov.“) V. P.

Snížení hodin náboženských.

Biskup augšpurský nařídil prý, aby počet hodin ku vyučování náboženství na školách obecných byl zmenšen. Vláda rozhodla, by přebytečných hodin užilo se k vyučování jiným předmětům. Pravda-li to, pak tam jistě nebyly pro náboženství určeny pouze dvě hodiny v témni. Nám však zdá se býti celá ta zpráva podezřelou. V. P.

Samovraždy v Prusku. V Prusku skončilo od r. 1883 do r. 1888 tedy v období šesti let 289 žáků samovraždou. Dle letopočtu, škol a pohlaví rozřídí se tyto samovraždy následovně:

Školy	1883	1884	1885	1886	1887	1888
vyšší:	19	14	10	8	17	12
nižší:	39	27	30	36	33	44
žáci:	50	33	33	38	41	55
žákyně:	8	8	7	6	9	11

Pokud mohly býti vypátrány příčiny těchto samovražd, bylo zjištěno, že z bázně před zkouškami a pro špatný úspěch skončilo samovraždou z vyšších škol žáků 15, z nižších 1; pro uraženou ctižádost z vyšších škol žáků 11, z nižších 7 a jedna žákyně; z bázně před trestem z vyšších škol 1 žák a 1 žákyně, z nižších 45 žáků a 23 žákyně; z nešťastné lásky z vyšších škol 4 žáci a 1 žákyně; z omrzlosti života z vyšších škol 5 žáků a z nižších škol 1 žákyně; z neznámých příčin z vyšších škol 15 žáků, z nižších pak žáků 59 a žákyň 12. (D. Lehrerztg.)

O školství na Sicilii, jeho vadách a o potřebě reformy jeho pojednává dr. med. a universitní docent Antonino Cireni v Palermě, z jehož zprávy vyjímáme následující: Celkový stav školství sicilského nevyhovuje požadavkům nynější doby a protož i vzdělanost lidu zůstává daleko za vymoženostmi obyvatelů dávných: Karthaginců, Hellenů a Římanů. Palermo, hlavní město sicilské vyniká překrásnými stavbami a zahradami, ale ústavy ku vzdělání mládeže se tu nehonosí ani krásou vnější ani vnitřní.

Zvláště školy obecné umístěny v ulicích nejhluchnějších, v přízemí, v místnostech často velmi vlhkých. A srovná-li se nynější stav školství se stavem jeho při politickém obrození, nelze upříti, že vyučovací správa o zdokonalení se stará, což svědčí tomu, že analfabetů stále ubývá; nynější statistika jich však přece vykazuje 76%. Musí tedy vláda větší měrou starati se o školství, tak aby nevědomost, předsudky a pověry, které hluboko kořeny zapustily, se vymítily. Při tom nesmí se však obcházeti pravý úkol škol elementárních, neboť ony mají poskytovat vědomostí na základech mravních, jež prospějí rodinám i vlasti. Vyučování nesmí pak záležeti v mechanickém nacvičení učiva bez porozumění, nýbrž musí tu hleděno býti ku spolupůsobení se strany žáka. Imethody lepší nutno jest užívati; učitelé musí býti tak dovední, by ze školy učinili pokladnu mravního dobra. Tělesný rozvoj dětí nesmí býti zdržován přetěžováním duševním. Žáci jsou přetíženi pracemi domácími. Rodiče sice poukazují na přetěžování mládeže, ale nejraději dávají děti do škol a ústavů, v nichž jsou nejvíce přetěžovány, učíce se 3—4 jazykům a předmětům škol středních. Učí se většinou na paměť, která podobá se řesetu, ze kterého voda vytéká. Že je to pravda, ukazuje společnost, v níž náležejí bývalí výteční žáci k největším nevědomcům a nevzdělancům. — Předměty školní i počet hodin vyučovacích zasluhuje reformy. Děti, jež nepřekročily devátého roku, neměly by býti déle než 20 minut nuceny k pozornosti; děti pak od 9.—14. roku měly by různým předmětům býti učeny nejvýš po půlhodinách s náležitými oddechovými přestávkami. Ve školách obecných jde se také daleko; vyučuje se i v největších parnech a prázdniny trvají pouze dva měsíce. Veřejné zkoušky měly by býti na obecných školách zrušeny, poněvadž svádějí na jedné straně ku vychloubavosti a marnivosti, na druhé zase k ochablosti a zahanbení, bývají často i příčinou sebevražd žactva. (Dle „Komenského“ č. 10.) L + 95.

Ze života roztržitých. Otcí, jenž se přišel zeptat na úspěchy svého synka, pravil profesor: „Jsem s vaším synkem Čermákem úplně spokojen, za to však s jeho kamarádem Sýkorou zhola ne, ale lepší nežli Čermák je přece.“

— Profesor: „Co dělá váš otec?“

Student: „Pane profesore, Vy jste zapomněl, že otec můj bohužel již přes rok jest mrtev.“ Profesor: „Zcela dobře! Já

nechtěl se také na to tázat, nýbrž chtěl jsem se pouze otázati, zdali otec váš dosud ještě mrtev jest.“

LITERATURA.

Ze zlaté doby života. Povídky pro milou mládež. Napsal Václav Špaček. Sbírká třetí Se dvěma obrázky. Besed mládeže sv. 298. Nákl. M. Knapp. Cena 30 kr.

Mezi nejpřednější a nejplodnější spisovatele jak pro dospělé tak i pro mládež náleží zajisté Václav Špaček. Rozepisovati se zde o jeho činnosti literární nebylo by na místě, postačí, řekneme-li, že jest rozsáhlá a záslužná. Pracuje neunavně na národa roli dědičné a netlačí se do popředí, ač náleží mu mezi učiteli-spisovateli místo nejpřednější. Kdo sleduje literaturu naši za posledních let, užasne nad tím, co Špaček vykonal. Poslední práci jeho a to práci pro mládež jest knížka svrchu uvedená. Jest to sbírka 10 povídek, jež se vyznačují něžnou jednoduchostí, která vábí a poutá čtenáře a proto zasluhují zvláštního povšimnutí jednotlivě. 1. Aniččiní ptáčekové. V zahradě budku měli špačkové, kteří ji však opustili brzy a usadili se v ní vrabci. Budka ta velice zajímala Aničku a tak ráda byla by nahlédla do vnitř, co to tam ti vrabci mají. Než brzy se ukázalo. Jednoho dne nalezla pod lipou zrovna pod budkou malého vrabčika, i domyslíla se, že zajisté vypadl ten malý neposeda z budky. Jata soucitem vzala ho a chtěla se o něj starati. Leč vrabčik nejedl a to Aničku bolelo. Stěžovala si matce a matka jí vše vysvětlila a upokojila. K radě matčině prosila otce, by malého vrabčika dal do budky a otec jí, když si ho označila páskem, vyhověl. Minul čas, vrabci se vyvedli a odletěli. Anička svého nespátřila, až o vánocích, když hladem přinuceni dotřeli se ku stavení. Tu mu Anička hodila zrní a poznala, že nejen ten, ale i ostatní ptáčekové jsou její a že o všecky jest se starati. — Dojemná jest úzkost, jakou Anička jeví o vrabčika, že žráti nechce a vřele zamlouvá se čtenáři. — Poutavá jest povídka 2. Babiččiny obrázky. Babička Podubeckých chodívala rok jak rok do St. Boleslavi na pouť. Dítka jí vyprovázivaly, i vstříc chodívaly a hodná babička, vždy jim něco přinesla. Po jednom návratu z pouti vešla babička

do své komory, otevřela truhlu, vzala Nebeklíč a chtěla si do něho uložit obrázek, jež si byla nakoupila. Než kde se vzaly tu se vzaly dítka byly za ní a babička jim musila obrázek představující zázračný obraz Panny Marie ve St. Boleslavi ukázati, při tom jim slíbila, že jej dostane ten, kdo bude ve škole nejhodnější. Mařence se obrázek velmi líbil, přála si ho mít, ale že se bála, že by ho snadno mohl dostat pilný Jeník, vstoupila jednoho dne nepozorovaně do komory a obrázek vzala a jím se potom těšila. Ale brzy poznala, jak nepěkně jednala a chtěla obrázek dátí zpět na jeho místo, ale jak? Bála se prozrazení a čeho se bála, stalo se. Jednoho dne vešla babička do komory a Jeník, jakoby věděl o strachu Mařenčině, prosil babičku, by jim ukázala obrázky. Tím, ne sice hned, nýbrž až druhého dne, kdy se Mařenka sama přiznala, vše se prozradilo a Mařenka seznala, že babička měla obrázky pro oba. — V 3. povídce Bázlivý Jeník dočítáme se, kam to vede, slyší-li dítka nerozumné vypravování o strašidlech. Povídku tuto měli by čísti i dospělí — pro poučenou. Jeník, který často slýchal o strašidlech, chvátá do sousední vísky otci s dopisem. S večerem se vrací. Cesta ho vede těsně kolem hřbitova. Jeník, jenž se hřbitova vždycky bál, všecek se chvěje a bázeň jeho roste. Spatřuje tam jakési světlo a slyší vzlykot, pláč! Hrůzou vykřikl a klesl ztrnutím, zděšením. V tom k němu přistoupí Frantík, jeho dobrý druh a těší ho, že on to jest, který zde tak pozdě, dříve nemoha, svítí a pláče na hrobě matčině. Jeník se upokojil a vstoupil s Frantíkem ku hrobu jeho matky a poznává, že „nemáme se čeho báti, neboť je s námi všude Bůh!“ — Roztomilá jest povídka 4. Naproti babičce. Líčí se v ní Helenčina starost, čím by svou babičku, jež k nim přijede na návštěvu, uctila a uvítala. Aby něco koupila, nemá peněz, i dovolí se u jejich souseda a natrhá na jeho zahradě nezralý angrešt. — V povídce 5. Nadením učení Páně vypravuje se nám, kterak Jeník o Velkém Pátku šel hledat poklad

a našel matku, jež před časem odešla hledat manžela, jenž byv jat v cizím vojště zahynul a nyní se vracela, by dále se starala o milé dítě, jež na dobu nepřítomnosti své svěřila babičce a dědečkovi. — Dojemná jest povídka 6. **N e m o c n ý B l a ž e j**. Prosíval za městem u silnice a seznámiv se se soucitnou Aničkou, dával jí z přátelství každého dne trojniček. Anička během času ušetřila tak hezkou částku. A tu, když se již těšila, co za ty peníze koupí, slyší, že Blažej stůně. I nemešká a spěchá, k lékaři, zamýšlíc mu za uzdravení Blažejovo zaplatiti svými trojničky. Ale lékař, muž dobrosrdečný, nejen že peněz Aniččiných nepřijal, ale přidal jí k nim desetník a Blažeje uzdravil zadarmo a to jen proto, že byl hodný k Aničce. — V povídce 7. **K d o b y l š t ě a s t n ě j š í ?** poznává mladistvý čtenář, že nad veškeré štěstí pozemské jest dobré stálé zdraví, dobrá matka a důvěra v Boha. — 8. povídka: **T u č n á p a s t v a**, v níž líčí se nám zklamané naděje rodiny Zavadilkovic, čtenáře sice útrpně rozruší, ale pointa jej uspokojí a i veselý úsměv na rty jeho přivodí. — 9. **V c h a l o u p c e** nad úvozem žila chudá rodina Javorských. Měli jediné dítě, Josífka, ale Bůh jim ho vzal. Nereptali. Ujali se sirotka, jehož povšiml si Javorský pro jeho nezdořilost. V chaloupce příkladem hodných Javorských odložil Frantík všecky nectnosti a stal se řádným mužem doslouživ Javorským k smrti. — Sběrka se končí povídkou veselou **S v. M i k u l á š**.

Všecky povídky vynikají zdařilým líčením šlechetného jednání a nelze nám jinak než vřele je doporučiti. Jsou zajímavé, sloh hladký a mluva bezvadná. Bezvadný celek doplňují 2 zdařilé obrázky a jest želeť, že jich není více. Hodí se pro II. stupeň. *Karel J. Zákoucký.*

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Redaktor Tomáš Škrdle. Tiskem knihtiskárny

skárný Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Roč. IX. čís. 8. vyšlo s následujícím zajímavým obsahem: Jan Valerian Jirsík. Životopisný nástin. Píše Alois Matuška. (Pokračování.) Sv. Felicita. Báseň od Ant. Bulanta. Duchovenstvo katolické v literatuře a vědě. Podává Josef Flekáček. (Pokračování.) Výstřel. Obrázek z vojny. Napsal Bohumil Brodský. Slovenské spevy. Píše Tóma Šmýd. (Dokončení.) Jan Kollár a Dante Alighieri. Napsal Jan Blokša. (Dokončení.) Něco z anthropologie. Podává Vinc. Drbohlav. (Pokračování.) V paláci králů bolesti. Píše František Vaněček. Umění. Literatura. — „Vlast“ vychází 15. každého měsíce a předplatné obnáší ročně 4 zl., půlletně 2 zl. a čtvrtletně 1 zl.

Dělnických Novin vyšlo právě č. 18. ročníku II. Na prvním místě nalezá se článek V. Žížky: Některé úvahy o otázce sociální. Dále následuje pokračování feuilletonu: „Pamatujte na konec!“ článek Poměry při knihařství v Praze; zprávy z celého světa; různé a spolkové zprávy; dopisy. „Děln. Noviny“ vycházejí vždy 1. a 16. každého měsíce a předplácí se na ně čtvrtletně 45 kr. r. č. Jednotlivé číslo prodává se za 6 kr. Na pět výtisků se dává šestý zdarma.

Szkoła. Tygodnik paedagogiczny. Red. Mieczysław Baranowski ve Lvově. Ročník XXVI. Čís. 18.—19.

Obzor. Red. VI. Šťastný. Roč. XVI. čís. 9.

Časopis učitelek. Měsíčník pro učitelky všech kategorií a vychovatelky vůbec. Red. Em. Schmutzrová. Roč. IX. čís. 5.—6.

Rozhledy po lidumilství. Roč. I. čís. 4. Rediguje Cyrilla Pyšvejcová.

Vybrané spisy Boženy Němcové. Do tisku upravil Fr. Bartoš. Díl I. Národní pohádky české i slovenské. Sešit 6. à 10 kr. V Telči, nákladem Em. Šolce.

Dom in svet. Roč. VI. seš. 5. Red. v Lublani Dr. Frant. Lampe.

Zasláno.

Katolický učitel, kterýž velkými nehodami stížen byl, prodá za příčinou nedostatku některé knihy, i prosí za laskavé odkoupení, aby sobě vypomoci mohl.

Jsou to:

Dr. Riegra. „Slovník Naučný“, úplně nový s dodatky — Bačkovského. — Spisy Beneše Třebízského (40 seš.) Slovník Německo-český od Fr. Šumavského. Bližší sdělí z ochoty redakce

OBSAH: Vážnost učitelstva. — Zlatá kniha. Podává Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. (Dokončení.) — K úvahám o zpěvu kostelním. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajů německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlasť“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž buďtež adres. i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Socialní otázka a moderní paedagogika.

Jaká mládež — taková budoucnost. Mládež pak bývá obyčejně takovou, jaké bylo její vychování. Výchova mládeže má tudíž důležitost dalekosáhlou; závisí od ní štěstí neb neštěstí pokolení budoucích, státu, společnosti. Že však nynější *výchova* mládeže — doma i ve škole — není taková, jaká by mohla a měla býti, že jest jednostrannou, pěstujíc přede vším a hlavně jen rozum (a to ještě ne vždy k jeho výhodě, poněvadž mu ukládá práci velikou a různotvárnou, pod níž umdlévá a nepřichází k samočinnosti), vůli pak a srdce zanedbávajíc, že se obmezuje čím dál tím více pouze na věci, jež buď přinášejí bezprostředně užitek anebo zbytečně dráždí zvědavost a způsobují marnivost ducha, aniž by v skutku vzdělaly, to myslíme neujde nikomu, kdo nynější školské poměry jen trochu bystřeji pozoruje. Přidáme-li k tomu, že náboženství, jež učí člověka znáti ještě jiný svět, jiný a vyšší cíl, k němuž všechno zemské má být pouhou přípravou, v moderní škole buď nemá naprosto žádného místa, neb se snižuje na pouhý předmět učebný, jako fyzika neb přírodopis, v domácnosti pak jest často tím posledním, čeho se tu dbá při výchově dětí, jimž se mimo to ve všem povoluje, pak se zajisté nebudeme diviti, že v mladší generaci čím dál tím více zmáhá se nevážnost ke vsí autoritě, hynou ideály a v celé společnosti že čím dál tím více bují pachtění se za ziskem a rozkošemi, rozežírá sobectví, jež pak otravuje všecko vůbec. Leč poslyšme již, co v příčině této píše, kárá a radí slavný katolický apologeta a sociolog Fr. Albert Maria Weiss, Ord. Praed. ve IV. díle výtečné „Apologie“ (vydání 2. str. 737 a násl.)

„Základní nemocí poměrů společenských,“ tak píše totiž Weiss, „jest sobeckost. V čím srdci však se tato zahrnila, ten se podrobuje velice nerad pořádku a kázní, stává se nepodajným a neposlušným. Kde však není pořádku, kázně a poslušnosti, tam hyne veškerá solidarita a rozmáhá se odpor proti všemu, co od nás žádá nějakou oběť, nějaké sebezapření, uskrovnění se, nějaké obmezení buď své libovůle anebo snahy po rozšíření moci a majetku, čili krátce řečeno, našeho egoismu. Že pak toto zlo pod tíhou života v letech pozdějších mezi lidmi cizími nenaučíme se tak snadno přemáhati, jest jisto. Jenom přísnou kázní v mládí a obětmi a odříkáním se tak mnohých věcí, jež nám ukládá ve věku pozdějším ohled na rodinu, možno jest přemoci tato nebezpečí. Kdyby jenom zavládl opět pravý duch v našich rodinách, pak by ona svěhlost, ona sobeckost, ono štitění

se, odříkání se a přemáhání sebe samého, na něž nyní společnost povážlivě churaví, brzy zajisté musily ustoupit životu zdravějšímu a svěžejšímu.

K tomu jest však třeba, by se přetvořilo veškeré moderní vychovávání; neboť největší část veškerého zla, kteréž tísní nyní lidskou společnost, má svůj základ v tom, že se hlava mládeže vzdělává převráceně, výchova pak vůle, charakteru a mysli mládeže že se zanedbává. Je-li možno doufati, že v příčině této nastane obrat, ale obrat důkladný, nemusíme se vzdávat naděje, že přijdou opět dnové lepší. Nebude-li však dorůstající pokolení přidržováno víc a naváděno k tomu, aby přemáhání a ovládání sebe samého, pevnost charakteru, obětavost a věrné plnění povinnosti výše cenilo než mnohovědění a domýšlivou nevázanost, musíme dáti za pravdu těm, kdož říkají, že není více žádné pomoci.

Zde pak nemůžeme jinak nežli činiti nejtěžší výtky těm, v jejichž rukou jest vychovávání mladého našeho pokolení, a to ne ve jménu paedagogiky, ne ve jménu náboženství, nýbrž ve jménu onoho stavu, v jakémž jest nyní veškerá společnost. Od koho můžem žádati, aby věděl, v jaké době žije, k čemu a oč pracuje, ne-li od vychovatele lidu? A kdo pak má o tom menší tušení než právě tento stav počínaje od učitele na škole obecné až na horu k učiteli na školách vysokých? Či nejednají skoro všichni tak — výjimky možno snadno sečísti — jako by bydlili někde v oblacích a nevěděli, co se děje na zemi? Pro důležitou otázku, zdali Juno Joviše políčkovala pantoflem nebo holou rukou, a zdali paní Willemerová poslala Göthovi artičky dne 25. nebo 26. října, zapomínají úplně, v kterém století žijí. Přivedou-li to ve své učitelské působnosti tak daleko, že jim žák dovede vyjmenovati prvky, z kterých se skládá voda, a že jim examinand dovede odříkat všech třiatřicet významů, jež může míti řecké slove ara (ἄρα), tu se dme jejich srdce radostí. Co však hoši spolu kutí pod lavicí, v čem cvičí jeden druhého pod okny školní světnice, že mládež studující ssaje do sebe ducha nevěry, vzdorovitosti, pýchy, zpupnosti, před nímž není bezpečno nic božského a nic lidského, že před jejich očima a v jejich rukou dorůstající pokolení stále více v sobě sesiluje a rozmnožuje všechno ono zlé, jež činí naši otázku socialní tak nebezpečnou, toho všeho nedbají, o to se nestarají. Věru, bolí nás to, že musíme činit výtku stavu celému, a nikdy bychom se něčeho takového neodvážili, ani kdybychom mluvili z hlediska našeho náboženství, jež bývá bohužel tak nespravedlivě posuzováno: kde však jest potřeba tak veliká, kde nebezpečí tak mocně tluče na dvěře naše, kde volání o pomoc tak důtklivě zaznívá a se nese k uším všech, kdož jsou s to, aby mysli a cítili, jako se to děje v otázce socialní, tu jest třeba mluviti slova vážná, důtklivá, dokud se tento stav, jenž jest z valné části zodpovědným za budoucnost, dělá a tváří tak, jako by byl hluchý a slepý. Jest to tvrdé slovo, jež tu pronášíme, ale pronášíme je přec: Jestliže se nyní všechno hroutí, padá kletba za to přede vším jiným na moderní školskou moudrost a na liberální vychovatelské umění. To pravíme zvláště o vychovávání pokolení ženského. Zde se zažralo zlo snad nejhloub, zde snad způsobilo největší spoustu, nejvíc poškodilo a nejvíc ohrožuje přirozené kořeny společenského života. To jest velká škoda, že pohlaví ženské vytrženo jest ze svého postavení přirozeného a že vtlačeno jest do veřejnosti, kde může dle své povahy, dle svých schopností a náklonností, podle síly své a vytrvalosti hráti jenom roli podrízenou, nepřirozenou a škodlivou. Že pohlaví ženské musí se při tom samo zvrhnouti, to možno pochopit bez dlouhých důkazů. To by však bylo ještě menší zlo. To jest však zlo skoro nevyléčitelné a škoda skoro nenahradi-

telná, že i společnost musí se nutně zvrhnouti, ba že jest to již počátek její porušenosti, jakmile jednou vybočila žena z pravého svého místa.

To jest tak jasné, že stěží dovedem představit si člověka, jenž by toho nechápal. Jestliže pak se tak zvaným veřejným míněním nyní všude roznášejí a systematicky pěstují o povolání pohlaví ženského tak povážlivé a pochybné náhledy, tu musíme skoro věřiti, že se to neděje ze zaslepenosti, nýbrž zúmyslně a z jakési zvláštní vypočítavosti; nebo i národové nejnevzdělanější měli jakési temné o tom tušení, že veškerý význam ženy pro život veřejný spočívá v ctnostech, jež osvědčuje ve své domácnosti, ve své rodině. Úkolem pak národů, již chtějí slouti národy kulturními, jest zajisté, aby si byli úplně jasně vědomi toho, žena že nemá prazádné jiné úlohy společenské, než aby uměla obstarávati řádně domácnost.

Kdo v slovech těchto spatřuje snížení společenského významu ženy, ten ať vůbec mlčí, kdykoli jest řeč o otázce socialní, nebo jí ani za mák nerozumí.

Pravíme však s důrazem, že zde mluvíme o společenském úkolu ženy a vůbec pohlaví ženského, nikoli však o prostředcích, jimiž by se dalo zlepšiti postavení jejich hospodářské; nebo v této příčině připojujeme se celým srdcem k těm, kdož tu volají po pomoci. Ba máme za to, že naše pokolení (pohlaví) v bludném domnění svém, žena že jest k tomu, aby trpěla a mlčela, příliš málo smyslu má pro skutečně smutné postavení ženy v nynější společnosti. Na kom však se moderní industrialismus více prohřešil nežli právě na pohlaví ženském? Nechť zcela pomlčíme o hnusném snížení ženy ku pracím továrním, ba i ku pracím v dolech: není již na tom dosti, že se ženě továrnami odjímají tisícové práce, jimiž se dříve živila? Tím lépe by tudíž měla býti odměňována za práce ty, kteréž jí ještě zbyly. Ale i tu se jí snížila mzda tak velice, že vypadá často skoro jako výsměch.

Zde se musí nutně státi náprava; ale pomoc musí býti taková, by žena nebyla odcizována domácnosti. Pořádek v domácnosti jest prvním, nejnutnějším a nejpotřebnějším úkolem práce společenské. Na této práci základní nemá však žena jenom první a největší podíl, nýbrž je zde přímo nenahraditelnou. Proto že má muž úkoly jiné, hlučnější, zdánlivě čestnější, úkoly více do očí bijící, proto nestojí ani v ceně mravní ani společenské výši nežli žena. Tvrdíme rozhodně, že v společnosti není žádného řádu či důstojenství ceny. Bezcenným jest pouze to, co není na svém místě. Kdo však plní úkol svůj, ať si jest již velký nebo malý, ať jest spojen se ctí anebo zůstává nepovšimnut, ten má cenu před Bohem i v společnosti jako část celku a jako spolupříčina pro zdárné působení všech částí. Nechť si tudíž muž pro svou činnost politickou a pro práci společenskou konanou v tom neb onom odvětví, dochází většího uznání u těch, kteří soudívali jenom podle zevnějšího zdání, jenom dle toho, co bije do oka, dozná přec každý, kdo je schopen rozvážného soudu, že jest socialní činnost ženy užitečnější, potřebnější, čestnější nežli největší část oněch zaměstnání, za něž se mužům dostává uznání hlučnějšího.

Kdyby přestalo třeba i sto zaměstnání, jimž se oddávají mužové, může společnost vždy ještě žiti; jsou-li však zkaženy a zanedbány dům a rodina, jest společnost ztracena. Dům však či domácnost, pravíme ještě jednou, spočívá na ženě. Co zatím musí muž každodenně hledat nových prostředků výživy, s novými poměry počítat, s novými lidmi obcovat a nové slýchat názory, jsou zatím ženy v domácnosti mocí, jejíž úkolem jest udržovati a zachovávat dobré mravy a náboženské a mravní zásady, kteréž přec zas konečně veškerý veřejný život ovládají.

Začnou-li tudíž ještě i ženy rozptylovati se na venek a stanou-li se nekonservativními, pak nemá společnost žádnou oporu a spěje k svému rozkladu.

Proto závisí na řádném vzdělání ženského pohlaví z veliké části rozřešení otázky socialní. V převráceném vychování pohlaví ženského, kteréž se stalo nyní modou, vězí bez odporu nejhlavnější příčina společenské naší nesnáze a bídy. Rozumí se samo sebou bez dokazování, že to nemůže býti ku štěstí a požehnání ani pohlaví ženského ani rodin ani společnosti, jestliže povrchním vzděláním vychovávají se dívky domýšlivé, svéhlavé, umíněné, v hlavě polostřeštěné, v srdci již záhy připravené o panenský něžný cit, prostořeké, neskromné, všetečné a do všeho, co jim hrozí nebezpečím, jako posedlé. Jak pak si budou tyto tak rády psaním se zabývající poloučenkyně, tyto mužatky v plování a tělocviku, vážití kdy ve svém životě oněch ctností společenských, jimiž žena vykonává tak veliké věci, jako: záliby v domácnosti, pracovitosti, spořivosti, jak si budou moci vážití především věcí malých, kterážto vlastnost tvoří právě největší cenu ženy? Kde najdeme ještě takové, jež by měly smysl a porozumění pro ctnosti právě jmenované? Jestliže se děvče samo žene s plným nadšením za rozličnými tretkami, nezazlívá mu toho nikdo. Když však i rodičové a to i tam, kde si mohou voliti, své děti raději posílají zur Schlachtbank der pädagogischen Herzensverkrüppelung nežli do školy pro rozumné lidi, když donucují i ony ústavy, které by ještě nejspíše mohly vychovávat lidi způsobilé pro život, myslíme ústavy klášterní, by též braly podíl na obecném švindlu für Gelehrten- und Virtuosenpfuscherei, tedy jest to znamením, že víc nechápeme, jaký je náš úkol pro praktický socialní život. Dříve, v středověku, vyžadovalo se od slušného děvčete přede vším jiným, by umělo upříst jemnou bezvadnou nit. Za nejvhodnější dar pro ženu považovaly se jehelník a kolovrátek. Proto však se tenkrát nezanedbávalo též vzdělání ducha. V řečech, v psaní, počítání a jiných krásných uměních vyznaly se ženy středověké často lépe nežli muži. To všecko se ale považovalo pouze za prostředek k cíli. Cíl však, k němuž byly skutečně vychovávány, byl život a to, přese všechno zpívání a šveholení básníků, život v domácnosti. Všecko to, co naši předkové považovali za hlavní úkol ženy v životě a k čemu se mají dle jejich náhledu vychovávat děvčata, dá se zahrnouti ve dvě krátká slova: *pracovati a šetřiti*. Odtud ta vzácná paedagogická zásada, kteráž nahradí celou hromadu knih o vychovávání pohlaví ženského: pro pírků, ohni kolínko; za jedním pírkem skoč přes tři ploty. Za jedním pírkem přes tři ploty? Ovšem! Ovšem ne za pírkem, jímž moderní dámy píší romány, nýbrž za pírkem, jichž mnohů dohromady dělá peřinu. Ty by byl dobrý tělocvik pro dívky! Proti tomu bychom nenamítali ničeho. Kéž by se všichni mladí muži zapřísáhli, že si nikdo z nich nevezme více za ženu dívku, která neodbyla tělocvičný tento kurs s vyznamenáním!

Zde to vězí. Od těch dob, co jsou naše děvčata při veškerém jejich tělocviku tak choulostivá, kuňkavá a rozmazlená a ze samého studování tak velice vzdělaná, že by jistě utekla, kdybychom na ně vysypali peří hned plný pytel, vede se při nich mužům a dětem často tak zle. Jelikož nebyly záhy učeny štěstí své *dělat*, hledají je po celý svůj život, aniž by je našly. Je to věru bída, že se děti samým šetřením, shovíváním a pulérováním jenom ještě navádějí k tomu, by *hledaly* štěstí, jež by měly *dělati*!

To byli naši otcové a matky přece moudřejší, že se s námi tolik nehýčkali a nemazlili a nás přidržovali neúprosně ku práci. Měliť za to, že když se něčemu řádnému naučíme, později už sami poznáme a zvíme, že přísnošť, s kterouž nás nutili ku práci, byla největším naším štěstím. Tenkrát se říkalo: Do domu, ježž

opatruje práce, nemůže bída. — Kdo běhá, vyběhá; kdo hledá, najde. — Kdó dělá, vydělá. — Kdo dbá, ten má. — Tak dřív učivali rodiče děti své *dělat štěstí*. A když se jich děti ptávaly, jak by nejlépe uchovaly to, čeho vyzískaly pilností a prací, tu jim říkali: Kdo šetří, ten má. — Uměj strádati, nebudeš strádati. — Peníz, který přichováš, jest tak dobrý jako ten, který vyděláš. — Šetrnost — jistý výdělek. — Uspořené peníze — dvojnásobné peníze. — Zvlášť pak děvčata vychovávala se se vším úsilím v těchto zásadách. Muž dům zásobuje, žena ho strřeže. — Co žena ušetří, jako by muž vydělal. — Dobrá žena lepší nad zlatý sloup. — Jestli se však žena hned od svého mládí neučila šetřit a hospodařit, pak běda domu, do něhož se dostane, běda muži, jenž ji pojme za ženu, běda celé rodině; nebo jako pravda jest, že „dům nestojí na zemi, ale na ženě“, rovněž tak jest pravda, že „nenavozí muž na řebřinovém voze do domu, co žena po zástěrkách vynesie z domu“.

Bude lépe? Nebude lépe, nebude-li škola pamětliva toho, že není účelem sama sobě, nýbrž že jest tu pro mládež a mládež sobě svěřenou že má vychovávat a vyučovat *pro život* — pro život časný i pro život věčný. Nebude lépe, jestliže vedle rozumnějšího vychování školního i vychování domácí, vychování v rodině nebude vážnější a opravdovější. Dokud však budou o škole moderní, o mládeži školní a o mládeži škole sotva odrostlé platiti slova, jež o nich napsal učitel Wawrzyk v liberální „Niederösterr. Schulzeitung“ r. 1891. čís. 2., o nichž jsme se už jednou zmínili: „že se mládež učí mnohým věcem zbytečným, dokazuje ta okolnost, že mládež škole odrostlá může potřebovat v životě praktickém *sotva desátý díl* toho, čemu se učila ve škole“ a pak slova další: „Tato mládež jest to též, welche der Zucht nur Trotz, Gewaltthätigkeit und Widerspenstigkeit und aller Autorität hochfahrende Geringschätzung entgegenbringt“ a dokud budou v rodinách, jako se to nyní namnoze děje, děti poroučet a rodiče poslouchat a dokud nevymizí z našich rodin, onen, smíme-li tak říci, kamarádký poměr, jaký zavládl na mnohých místech mezi rodiči a jejich dětmi a dokud všude nezavládne opět moudrá kázeň, vážnost, opravdovost a vědomí veliké zodpovědnosti na straně jedné, na straně pak druhé uctivost, ochotná poslušnost a sebekázeň nebude lépe.

Máme před sebou knihu francouzskou, již vydal Charles de Ribbe r. 1879. Kniha má název: „Le livre de famille“ — kniha rodinná — a seznamuje nás s domácností francouzskou hned od počátku středověku. V úvodu ku knize vypravuje autor, jenž jest v tomto odboru uznanou autoritou, že skoro v každé rodině francouzské a také jinde hlavně v Itálii, Španělsku, Švýcarsku, Hollandsku, mívali knihu, do které se pečlivě zapisovaly všechny jen poněkud značnější příhody a události týkající se rodiny a jednotlivých její členů, dále naučení a napomenutí, jaká dali kdy rodiče svým dětem, jak si počínali při vychovávání dětí svých a jakými se ve příčině této řídili pravidly a zásadami.

Takové knihy rodinné, z nichž nejedna sáhá stářím svým až do počátku čtrnáctého století, byly též zároveň jaksi knihami účetními, neboť byl do nich pečlivě zapisován rodinný majetek, způsob jeho nabytí, vydání, příjmy, úspory.

Jméno takové knihy rodinné nebyvalo ovšem vždycky stejné; v šestnáctém a sedmnáctém století slula však pravidelně „livre de raison“ — hlavní kniha (účetní) — a mívala někdy zvláště v rodinách bohatých a šlechtických i zvláštní oddíly, jakýmiž byly na př. „livre de terrier“ — kniha pozemková — a „livre de généalogie“ — kniha rodopisná.

Uvedeme krátce obyčejný obsah takové knihy, do níž pravidelně činíval zápisky otec rodiny nebo i matka, přežila-li otce. Počátek zněl vždy stereotypně: „Ku cti a slávě Boží.“ Pak následovalo poznamenání, zdali se kniha začíná neb se pokračuje; po té následovalo krátké vypsání dějin rodiny, uvedení předkové a rodiče. Zaznamenán majetek, následovala autobiografie, udán den oddavek, činné záznamy o narození dětí, o *výchově dětí*, o zaopatření dětí.

Se stanoviska paedagogického vyniká však nade vše ona část knihy rodinné, jež měla na zřeteli budoucnost dětí. Zde jsou uloženy pravé poklady paedagogické moudrosti pro výchovu domácích; rady a poučení o náboženství, o úctě k rodičům, o dobrých mravech střídají se tu s poučeními a radami o čtení, o hrách, o práci, o volbě stavu, o lásce mezi bratřími, o přátelství, o manželství, o štěstí domácím, o výchově dětí, o chování se k služebným, o hospodárnosti a spořivosti, o poslední vůli, o pokoji domácím, o svědomitosti, s jakou má býti poslední vůle od pozůstalých provedena, konečně pak následují různá důtklivá napomenutí.

O knihách těchto a o zásadách v nich uložených dí Ribbe právem, že učinily Francii velikou. Zkoumáme-li však po pramenech, z nichž byla čerpána moudrost obsažená ve knihách těchto, tu shledáváme hned na první pohled, že základem a pramenem všech těch moudrých rad, napomenutí, výstrah a poučení bylo náboženství a to náboženství katolické, a čím dál pátráme, tím víc se utvrzujeme v přesvědčení tom.

Jako ve Francii tak neb podobně bylo v této příčině i taky jinde, i v Čechách a v Polsku. Kde pak nyní najdem něco podobného? Kolik jest asi nyní těch rodin, kde by rodiče vychovatelský úkol svůj brali tak vážně a svědomitě? Pečují ovšem o svoje děti, lopotí se na ně atd., ale celému jejich jednání schází důslednost, schází pevný základ náboženský, základ živé víry a proto pracují, namáhají se a přinášejí oběti často nadarmo a místo lásky, úcty a vděčnosti sklízívají nevděk: nebo kdo nemá úcty k Bohu, nemívá jí ani k rodičům. Jen tudíž více křesťanského ducha a křesťanských zásad do našich rodin, bohatých i chudých, a brzy spatříme zkvétati opět rodinné a společenské ctnosti a nebudem se musit lekati hrozící otázky socialní, nebo ta by se rozřešila pak velice snadno.

Fr. Pohunek.

Moderní vzdělání.

Napsal prof. **František Horáček.**

(Pokračování.)

Ze všech tiskopisů mají na vzdělání bez odporu největší vliv žurnály politické — a řekněme to bez obalu, vliv škodlivý — ovšem řídké případy vyjímaje.

„Noviny jsou šestou velmocí zeměkoule“ — pravil kdosi a to nikoli neprávem. Jsouť vskutku velmocí — ale ne odedávna. Až do červencové revoluce r. 1830 hrály noviny úlohu velmi podřízenou, nejsouc ničím leč pouhou kronikou událostí denních, zdržující se veškerého úsudku ve věcech politických. Však od r. 1830 tlačí se žurnál do popředí ruchu politického; r. 1848 tvoří již veřejné mínění, ovládá massy, terorizuje činitele mu nepohodlné, vede sobě nejinak než nějaký římský diktátor! (Viz spoustu žurnálů Vídeňských z r. 1848 tištěných na papíře

různobarevném; vyrůstalyť jako houby po dešti a zanikly rovněž tak náhle; některé z nich to nepřivedly výše než na 5—6 čísel, jiné se docela nedožily ani 2. čísla!)

Dnes pak žurnál politický možno srovnati s mořským drakem, jenž do objetí obrovských ramen svých pojímá všechny zjevy kulturního života! Ať to je politika, umění, národní hospodářství, otázky náboženské aneb paedagogické, vědy přírodní, divadlo, malířství, belletristika atd. — všechno, všecičko se hodí tomuto modernímu Molochu!

A kdyby šlo zde jen o pouhé zpravodajství! Ale žurnalista je censem! Předpisuje Církvi, káže vladařům, kácí velikány diplomacie, polobohy (Diva!) umění, orakula vědy s piedestalu slávy a vine věnce vavřínové mnohdy veličinám obskurním, fabrikuje veřejné mínění, dělá modu literární, rozdává talenty, přislubuje nesmrtelnost svým věrným nohsledům a v klatbu dává každého, kdoby nepovažoval jeho žurnál za sv. evangelium!

Jsouť ovšem výminky, jsouť také žurnalisté z přesvědčení, kteří nezaprodají per svých nikomu a za žádnou cenu, kteří se neostýchají vydati svědectví pravdě i za dob nepřívznivých a již hodni jsou, aby na jich náhrobek postavena byla slova, která zvěčnělý Louis Veillot sobě určil za nápis náhrobní:

„J'espère en Jésus, sur la terre
Jamais je n'ai rougi de Sa foi,
Au dernier jour devant Son Père
Il ne rougira pas de moi.“*)

Ale takových žurnalistů je — kdož ví není-li jich ještě méně? — ze 100 procent sotva 10!

„Rari nantes in gurgite vasto!“ Bohu budiž žalováno, že žurnalistika všech zemí stala se — až na vzácné výminky — monopolem jisté třídy zneuznaných „geniů“, jichž kulturní „Credo“ šlehal před nedávnem feuilletonista „Politiky“ satirou: „Ich schreibe rechts, ich schreibe links, ich schreibe für alle Leute!“

Trpká to pravda, kteréž s bolestí vyznávají také mužové, jimž nikdo vytýkati nebude, že by chtěli „kutnami zastříti okna školních jizeb, aby tam nevniklo světlo pravdy“, jak před nějakým časem s náramnou „noblessou“ se vyjádřil matador našich žurnálů radikálních.

Tak píše A. E. Schönbach ve svém promyšleném díle: „Über Lesen und Bildung“ Graz, Verlag von Leuschner und Lubensky 1889: „Auch die Zeitung ist ein menschlich Ding, das dem gemeinen Schicksale alles Menschlichen unterworfen ist und Gutes und Böses, Segen und Unheil, aus einer Wurzel aufsprieszen lässt. In der That wirkt die Zeitung auf die Menschheit fast verhängnissvoll. Mein verstorbener Freund Ferdinand Kürnberger, der einer der vornehmsten Journalisten war, die es geben kann, und der in Wahrheit von sich zu sagen vermochte, dass er nie eine Zeile anders als um der Sache willen geschrieben habe, pflegte zu behaupten, die Presse sei das verderblichste Institut der Neuzeit, sie sei ein Schädling, und werde sie nicht ausgerottet, so sei der Untergang der Menschen besiegelt!“ (pag. 27.)

O tomto předmětu ostatně uveřejnila „Vlast“ kritiku tak obsažnou, že nemůžeme jinak než laskavého čtenáře k téže poukázati! („Vlast“, ročník VI.)

*) „Doufám v Ježíše — nikdy za víru v Něho na zemi jsem se nestyděl — v den poslední před Otcem svým — On se nebude stydět za mne.“

Po stránce paedagogické dlužno hledati škodlivost žurnálů v tom, že a priori sprošťují důvěrného čtenáře samostatné práce duševní, tvoření samorostlého úsudku (který, byť i správným nebyl, z příčin sebevzdělání dlužno výše ceniti než kterýkoliv úsudek omšný, čili — ač to barbarsky zní — suggerovaný) podávající po hodlnému čtenáři jak se říká na talíři jakous takous kvintessenci povrchního zkoumání (jak při krátkosti času ani jinak býti nemůže!) s hotovým již úsudkem, jež tisíce bláhových čtenářů považují za nějaký kategorický imperativ!

Vidíme-li k tomu, kterak porušený tisk za našich dnů má vliv škodlivý na podniky důležitosti světové (Viz „Panamský průplav“!), kterak rozdmychuje svár a seje zášť nejen mezi národy, ale vtíraje se i do záležitostí rodinných hlásá boj jednoho proti všem a všech proti jednomu. (Viz satiru „Píseň míru“ od Jana Liera. „Zlatá Praha“ roč. 1887.), pak mimoděk nám napadne biblický citát: „I viděl jsem šelmu vystupující z moře, a mající sedm hlav a deset rohů, a na rozích jejích deset korun a na hlavách jejích jména rouhání.“ (Zjev. sv. Jana 13, 1.)

Po novinách nejdůležitějším činitelem sebevychování je belletristika, „krásné“ písemnictví!

Úlohou „krásné“ literatury má býti bez odporu pěstování vznešených ideálů, jakožto protiváha směru materialistického a chorobného pessimismu!

Schiller praví kdesi: „Das Beste, was wir von der Geschichte haben, ist die Begeisterung, die sie erwecken soll.“ Taký-li požadavek se klade na dějepisce, muže vědy, čím oprávněnější jest nárok, aby básník, muž Uměny, pracující fantasií a citem, vzbuzoval nadšení a rozněcoval v srdcích spřízněných lásku k věčnému zřídлу Pravdy, Dobra a Krásna!

Svítlí-li tyto tři hvězdy nesmrtelné do duše básníkovy, a jsou-li ony předmětem jeho tvoření a cílem jeho snah a tužeb zároveň — ó pak ať mu vděčný národ dává pyšná jména, jako: „věštec“, „prorok“, „vůdce lidu“, „pomazaný pěvec“ atd. — pak milerádi zanotujeme pěkný veršík:

„Kdo v zlaté struny zahrát zná,
jej ctěte víc než sebe,
neboť vás tak Bůh miloval,
že poslal vám ho s nebe.“

(V. Hálek, večerní písně.)

Než podívejme se, jak náš moderní Apollo vyhlíží!

V případech nejmnějších odkládá těžkou lyru ze zlata, aby ji vyměnil za — lehkou harfu leckterého pouličního zpěváka! Do podrobného klasobraní na poli „našeho písemnictví se nepouštějice, (Ve IV. roč. časop. „Vlast“ nalezne laskavý čtenář celý cyklus „Volné listy“, kdež hojně dokladů nalézti lze! Pozn. spis.) odvážíme se s dobrým svědomím tvrzení, že „vůdčími hvězdami“ převážné většiny našich básníků jsou: Atheismus, aneb alespoň sentimentální pantheismus, sladkobolné „nirvana“ aneb Schopenhauerovský pessimismus — to jakoby na místě Víry!

Smyslné požitkářství, horování o rajských dobách pohanské antiky na jedné, blaseovanost, nezhojitelná nuda, aneb tupá resignace na druhé straně — to jako by na místě Naděje! Sobectví, velikášství, monopol svobody a pravé osvěty, nedůtklivost a nesrovnalost s jinak smýšlejícími to jakoby na místě Lásky!

Možná, že tak mnohý básník jinak vypadá, než jak si ho dle jeho literárních plodů představujeme; možná, že k vůli modernímu směru tak mnohý učiní „sacrificio del intelletto“ a že jeho lýra není ozvěnou jeho pravé bytosti, nýbrž ohlasem

duševního rozpoložení, kteréž bylo autosuggescí uměle vyvoláno! (básník pravý tak nečiní! Pozn. spis.)

Ať tomu tak či onak, zodpovědnost básníka je veliká, a chce-li v skutku prospěti vlasti a lidstvu, pak nezapomene básník pravý nikdy na zlatá slova Horatiova:

„Tu nihil invita dices faciesque Minerva,
id tibi iudicium esto, ea mens: si quid tamen olim
scripseris, in Meti descendat iudicis aures,
et patris, et nostras, nonumque prematur in annum,
membranis intus positis. Delere licebit,
quod non edideris; nescit vox missa reverti.“*)

(De arte poetica.)

Forma básnická, která snad největší přízni obecnstva čtoucího se těší, jest bez odporu novela a román!

Obzvláště něžné pohlaví má na toto ovoce, jež roste na stromu básníkově, největší zálsusk!

Jestliž román ideálem mladé slečinky, která ještě nosí do školy mapu s nápisem „Musica“ — a že i studentík, kterému první pýří pod nosem se šerí, raději sáhne po nějaké dobrodružné povídačce, nežli po Virgiliovi aneb Sallustovi, — toť věci všeobecně známou!

Není tomu ostatně v jiných zemích kulturních jinak. V samé praktické Anglii, kde i prostý dělník v čas poklidu se vzdělává čtením spisů přírodovědeckých, ozývají se výstražní hlasové, že chuť ke čtení knih solidních rok od roku ochabuje. Tak dokazuje John Morley statisticky, že počet románů ve veřejných knihovnách pro lid obnáší 67 - 84% všech knih vypůjčených!

Abychom předešli možnému nedorozumění, předešleme následující: Proti „románu“ vůbec jakožto formě básnického tvoření, nenamítáme ničeho! Jsou také solidní romány a doporučení hodné novely — ale tyto právě vykazují nejmenší počet odběratelů!

Příčina tohoto zjevu leží v tom, že většina milovníků románové četby nehledá poučení aneb povznesení ducha — nébrž sobě libuje ve čtení více méně pikantním aneb napínavé situace skytajícím! Jiným opět imponuje líčení hrozných scén, děsné zločiny, příšerné líčení, různá „tajemství“ velikých měst! (Našel i více-násobný vrah Hugo Schenk svého „románopisce“!)

Že pak hromadným pohlčováním takovéto stravy duševní vkus čtenáře neúprosně zesurověti musí, leží na bíledni! Čtenář lepšího vzdělání z počátku se ještě zajímá o poezii, pokud v románu přichází, o charakteristiku a psychologii jednotlivých hrdin, o řešení problémů a t. p. Ale čím více čte, tím lhostejnějším se stává vůči všemu, co jest na spisu v pravdě uměleckého — chce mítí pouze látku, o formu se nestaraje! Mnohdy nečte ani dle pořádku, nébrž obrací chtivě listy, hledaje místa poutavá aneb v nedočkavé zvědavosti začne — s poslední stránkou, aby již předem věděl, jak to dopadlo!

*) „Bez Minervy ty nerci ničeho aniž konej,
dle ní tvůj úsudek ať se řídí i duch.
Psát-li budeš cos kdy — nechať dříve poslechně
Metus soudce též otec a my; pak devět roků
do skříně ulož. Zničiti můžeš co libo,
však uletší slovo nikdy se nevrátí.“

Čtením takovým padá vkus čtenářstva hloub a hloub, až se stane módou, dle které psáti musí každý belletrista, jenž chce najíti nakladatele a odběratele! K tomu pak přistoupí moment následující! Básníci jsou také lidé! A kdyby i básník měl sebe lepší vůli a chtěl zůstatí věren svým zásadám, brzo stržen je v proud mnohonásobné konkurence a — „struggle for live — „boj o život“ jest u spisovatelů, žijících z plodů Muzy své (a těch je většina!) příčinou, že jeden snaží se překonati druhého, nadšívaje známé biblické polštářiky čtenářstvu vyhýčkanému! Analogický doklad podává nám divadlo! Rozvážíme-li, že pouze českých spisovatelů v roce minulém bylo 2369, v Německu pak 15.000 ve Francii zajisté o několik slušných tisíc více, pak snadno pochopíme, proč belletrista moderní tak snadno dá se svéstí módou. (Viz: „Beiträge zu einer Kulturstatistik des böhmischen Volkes“ von Dr. Max Wallner.)

Ovšem, že impuls k degeneraci vkusu obecnstva vyšel původně z kruhů literárních a zde opětuje se pouze nezvratná pravda, již básník vyjádřil slovy: „Das ist der Fluch der bösen That, dass sie fortwährend Böses muss gebären.“

Předkové naši sahalí po stravě zdravější: „Nic vzácného nebylo potkati se i v dosti nepatrném městečku s prostými sousedy, umějícími správně po latinsky hovořiti a vedle řemesel svých čtením římských neb řeckých klasiků se bavícími.“ (Jakub Malý „Dějepis národa českého“.) Ale dnes! Díky raffinovanému vkusu mluví mladá generace naše s pohrdlivým politováním o našich prvních básnících jako byl Kollár, Čelakovský, Koubek a náš nesmrtelný Jablonský! „To byla poezie pro panny“ — řekne vám již mnohý kvartán — a doloží: „Nyní máme jiné kubíky!“

Máme, máme básníků dosti — možná, až přes příliš! Knih se tiskne také každý rok čím dál tím více, v roce 1891. bylo českých knihkupců 205, číslo to na malý národ, který jsme počtem hlav, imponentní! Knihoven je naseto po naší drahé vlasti jako máku a není pohorské vesničky tak malé, tak zastrčené, aby v ní nebylo aspoň knihovničky! Není li to znamení, že se osvěta šíří? Nevniká-liž světlo umu a vzdělání do vrstev lidu nejnižších? — —

Walter z Vogelweide by na to odpověděl: „ich sihe di bittern Gallen mitten in dem Honege sweben - “ „Hořké duběnky vídím plovoucí uprostřed medu! —“

VI.

Produkce literární vzrostla za naší doby měrou úžasnou! Touže měrou vyrostly i obtíže u volbě četby, nakupily se překážky u rozeznávání spisů rozhodně dobrých od méně dobrých, aneb dokonce i škodlivých. Porovnejme zjevy následující: V dějinách národa Českého dočítáme se o Karlu čtvrtém, jež vděčný národ Otcem vlasti nazval tohoto: „O štědrosti Karlově dává svědectví dar, jež učinil Pražské universitě knihami po věrném děkanu Vyšehradském, Vilímovi z Hasenburka, kterou na onen čas *znamenítu* — neboť čítala 114 svazků, koupil za velikou cenu. Sto čtrnáct svazků tvořilo tehdáž knihovnu *znamenítu*! A dnes! Abychom jediný příklad uvedli — „Bibliothèque nationale“ v Paříži obsahuje 2 miliony svazků bez rukopisů a rytin nescíselných! Dva miliony! To se nechá lehce vysloviti, ale učiňme si o tom představu! Kdybychom desky přihrádkové, na nichž knihy spočívají, po délce položili těsně jednu za druhou, obnášela by délka zmíněná neméně než 30 kilometrů! A nových exemplářů čím dále tím více přibývá!

Statisticky je dokázáno, že pouze v Evropě vychází ročně 25.000 knih! Dejme tomu, že obyčejný čtenář potřebuje k přečtení jedné průměrné knihy 14 dní; to dělá 25 knih do roka! Za 50 roků vzrostl by počet knih přečtených na 1250! A připustíme-li, že člověk studiem se obírající přečte dvojnásob tolik jako čtenář průměrného zrna — tu by obnášel počet knih za 50 roků přečtených 3500! Zatím ale vyšlo — a nepojímáme zde v rozvahu ani téměř mathematically jistou progressi literární tržby — 1 250.000 děl, z nichž by neunavný čtenář pročetl něco více než 2 pro mille, t. j. z úplného tisíce pouze 2 úplné knihy! Jaké zkušenosti, jaké obezřetnosti třeba, aby z té celé spousty knih vybral sobě čtenář dvě desetiny %, za něž by později nebyl nucen litovati peněz vydaných a zmařeného času! „Pánové“ říkával jistý profesor alumnům jistého kněžského semináře — „nečítejte dobrých knih . . .“ a když posluchači nad tím kroutili hlavami, doložil slavnostně zkušený muž: „Čítejte pouze ty nejlepší knihy.“ (Krier, Das Studium und die Privatlectüre.)

Slavný kazatel Lacordaire dal mladíkům studujícím následující dobrou radu: „Il ne faut lire ici-bas que le chefs d'oeuvre des grands noms; nous n'avons pas de temps pour le reste.“ *) (Lettres à des jeunes gens.) Ale, oč se jedná, to je právě definice „vynikajících“ děl „velikých“ spisovatelů! Neosobuje-liž sobě epitheta „nejpyšnější“ každé nové dílo, byť i stálo pod úrovní prostřednosti? Jen čtete ty hluché reklamy na obálkách modrých, žlutých červených, oranžových a t. d. dle celé stupnice spektrální analýzy zbarvených: Nestojí-li tam, že novinka doporučená reklamou je dílo v pravdě „sensační“, „unikum“ něco až posavád „nevídaného“, a že tím konečně je vyplněna bolestně cítěná mezera v naší literatuře?!

Toť ovšem úkaz docela přirozený od těch dob, co se duševní práce stala předmětem obchodu! Knihkupec je obchodník — a pro obchodníka platí opět jen ohledy kupecké, jichž statický moment je určen nabídkou a poptávkou!

Ale pro čtenáře platí především ohled *sebevzdělání* a proto přemýšleli v Anglii a Americe přátelé ušlechtilé četby o návodu neklamném, jímž by se u volbě četby bylo třeba řídit. Muži takovými byli Sir Joh. Lubbock, jenž sestavil seznam jednoho sta knih dobrých, které obecnstvu doporučil a William Gladstone, předseda anglického ministerstva, jenž s touž otázkou se obíral. **) Návod všeobecnější povahy učinil americký spisovatel Ralph Emerson, jenž ve svém spise „Society and Solitude“ dává čtenářům radu následující: 1° Nečti knihy, která by nebyla aspoň 1 rok stará. 2° Čti pouze slavné knihy. 3° Čti jen to, co si ti líbí. Rady tyto jsou ale jednak nepraktické, jinak ponechávají čtenáře právě v hlavní věci, o kterou se jedná, v úplné nejistotě. „Čti jen slavné knihy.“ Dobře. Kdo ale činí knihy slavnými? Autor či móda, reklama, poptávka, obsah či forma? Tento gordický uzel rozřal nejslavnější kritik francouzský Ste. Beuve: „Nečti, leč spisy klassické.“ Výměr pak klassičnosti, jež Ste. Beuve podává, jest skutku sám o sobě výrokem klassickým! Než, poslyšme jeho sama: „Pravým klassikem dle mého mínění jest ten spisovatel, jenž ducha lidského *obohatil* a ku pokroku duševnímu přispěl odkrytím kterékoliv pravdy *morální*, jisté, nikoli obojaké, aneb postřehl a zachytil nějakou *vášeň* odvěkou v tom srdci, o němž se nám zdálo, že pro nás žádné tajnosti více neskrývá; ten spisovatel, jenž své myšlence aneb svému vynálezu propůjčil *formu* — o speciálním směru nemluvě — obsažnou a velikou.

*) „Nám lze čísti pouze vynikající díla slavných spisovatelů; pro ty ostatní nám nezbyvá času.“ (Listy k jinochům.)

**) Schönbach, Lesen und Bildung S. 79.

formu, která při vši jemnosti by byla rozumná, zdravá a krásná sama sebou; spisovatel konečně, jenž hovořil ke všem vlastním slohem, a přece slohem, jenž přináležejí všechněm, slohem novým bez novotvarů (néologismes) novým a antickým zároveň, slohem, jenž jest vrstevníkem všech století.“ *Causeries du Lundi: Qu'est-ce qu'un classique?*“ *Manuel de Littérature Française par Charles Ploetz* page 623.) Že pak takový spisovatel se neprohřeší nikdy proti Pravdě, Dobru a Krásnu — to se rozumí samo sebou, jakož i že četba klassická skýtá balsám na rány duše!

Slavný spisovatel Melchior de Vogüé uveřejnil před nedávnem kritiku senzančního románu „*La Débauche*“ od Zoly, jenž onomu sám své nejnovější dílo poslal. Po několika komplimentech, které Vogüé učinil Zolovi, za několik krásných scén v románu přicházejících (*des pages d'une vraie, d'une haute beauté*) dokládá svědomitý akademik francouzský s obzvláštním zřetelem na mladistvé čtenáře takto: „Nepopírám, že dílo páně Zolovo je vynikajícím zjevem literárním. Avšak v tom nespočívá kritérium knih, moji jinoši; nespolehejte se na své přednášky o rhetorice, ale spíše věřte své matce. Ta vám sdělí, že dobrými, krásnými knihami (klassickými!) jsou ty, které budou dále žít, až jich původci dávno budou hníti v hrobě! To jsou ony knihy, které nám ulehčují obtíže této pozemské pouti.“ *) „Pravá poezie nezahyne!“ **)

Tolik na zodpovězení první otázky: *které knihy máme čísti?* (Dokončení.)

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

Kombinovaný útok. Před časem přinesl časopis „*Komenský*“ z péra Fr. Drnkačky celý feuilleton namířený hlavně proti řídícímu učiteli a spisovateli p. Václavu Špačkovi. Pan Špaček však se hájil a časopis „*Komenský*“ uveřejnil pak, ačkoli ne hned, jeho repliku. Nyní však jest nám zaznamenati útok dvojitý učiněný touže dobou a neklamem-li se, i touže osobou — jeden v „*Uč. Novinách*“ ze dne 11. měsíce května, druhý v „*Komenském*“ ze dne 12. května. První jest podepsán značkou H., druhý pseudonymem Fr. Drnkačka. Že tyto útoky registrujeme, děje se jen proto, že jsou opravdu symptomatické a že z nich budou naši čtenářové moci poznati lépe než z čehokoliv, jaký duch vane v převážné většině českého učitelstva.

My se útoků těch nebojíme, aniž se jim díváme, vždyť jsou vlastně jenom důkazem, že družstvo „*Vlast*“ a jeho podniky nabývají vlivu, nabývají moci a počínají pánům překážet. Dokud jsme byli

slabší, dokud mělo družstvo list pouze jeden, tropivali si z nás mnozí pánové nejednou posměch a tu a tam přiložil i některý „panáček“ hezky potichounku také svoje polínko. Když však družstvo zmohutnělo, když k listu jednomu přistoupily ještě jiné dva a když jako doplněk ku listům družstva povstala „*Rajská Zahrádka*“, tu ovšem musila změněna být taktika; proto nastávají nyní útoky pod záminkami nejrozdělnějšími, hledá a štourá se i ve starých ročnících „*Vychovatele*“, v ročnících, jež nebyly majetkem družstva, hledá a shání se, čeho by se dalo upotřebiti jako prostředku agitačního, buď proti listu, nebo proti kněžím, nebo proti některému spolupracovníku.

Pro kněžstvo jest to, tušíme pokynem, jak velice jest mu třeba svornosti, jak nutně jest třeba, by věci osobní ustoupily stranou, jak nutně jest třeba hledět okem bystrým a pracovati rukou pevnou v práci neocháblou k jedinému velikému cíli —

*) *Revue des Deux Mondes*, Tome CXII., pag. 458.

**) *Schönbach, Lesen und Bildung*, pp. 106.

ku spáse duší, blahu národa a blahu vlasti, což vše možno jest jistě a bezpečně pouze na základě naší svaté víry. Kdo by v těchto vážných a těžkých dobách rušil svornost, nebo vystupoval po příkladu odpůrců za jakoukoli záminkou proti tomu kterému katolickému podniku a tak třeba mimo vůli svou odpůrcům pomáhal a jim příkladem svým dodával odvahy, dopouštěl by se hříchu velkého. Kde jde o věci vážné a velké, tam musejí ustoupit libůstky osobní a vyskytne-li se časem snad tu a tam nějaká vada, nějaký nedostatek, nějaké pochybení, ví zajisté každý, kdo studoval morálku a její pravidla chová v srdci svém, co a jak má činit a kam se obrátiti, by se stala náprava. K útokům anonymním v listech liberálních, nebude jistě žádný kněz hodný toho jména v případě podobném bráti útočiště, jelikož ví dobře, že by tím odsoudil sama sebe, věci pak samé že by neprospěl; radost a prospěch z jeho jednání že by měli pouze odpůrci a nepřátelé věci katolické.

Nikdo se nedomnívej, že snad tak píšem v zájmu svém vlastním, nikoli; nemámeť k tomu pro svou osobu ani příčiny a kdybychom věděli, že by někdo práci, již podnikáme, konal lépe, mile rádi mu ji postoupíme, — nebť kdo by nesložil rád břímě těžké? — ale o věc nám jde, o zájmy sv. víry a ty po nás všech rozhodně žádají úplné svornosti, obezřetnosti ve všem jednání a nezištné horlivosti. Leč vraťme se již k vytknutému předmětu.

Pod zvukným heslem: „Klerikalní agitace v učitelství českém“ píše svrchu jmenované „Učitelské Nov.“ následovně: „Bývalí neobmezení páni ve školách národních nevzdali se ani po vydání nových zákonů školních naděje, že jim brány škol opět jednou do kořán se otevrou. Aby zůstali s národním učitelstvím ve styku, nepřestali vydávati pro ně své časopisy, jakými byly „Věstník“ a „Školník“ královéhradecký a „Školník“ pražský. Bujarý, národní a svobodomyšlný ruch z járma vysvobozeného učitelstva však naděje klerikalů povalil brzy v prach; oba prvé časopisy zanikly již na počátku let sedmdesátých a posléze jmenovaný skončil roku 1878. chudokrevný svůj život.

Po sedm let trvala „mezera“ v tisku katolickém. (To zní věru jako přiznání, že listy učitelské již tehdaž katolickými nebyli a nejsou. Red.) Podnikaví duchové mezi nimi (mezi katolíky? Red.) však záhy postřehli velikou vadu přerušeni všech duševních styků s učitelstvím a 31. ledna

1885. vyšlo první číslo listu, věnovaného „zájmům křesťanského školství“, pod názvem „Vychovatel“, jeho vydavatelem a redaktorem stal se Petr Kopal (jenž si již jen pouhým založením listu velkou získal zásluhu. R.). Jaký byl účel založení listu, prozradil redaktor v programu: „Že škola moderní od církve se odtrhla, v tom spatřujeme nesmírnou pohromu říší i národů, ježto spatřujeme v tom spolu oddělení státu od církve. Škola od církve oddělená musila nutně ocítiti se na bezcestí. . . Velice želeť jest, že pole paedagogiky katolické v národě našem zaniknutím jediného listu, jehož účelem tatáž paedagogika byla, po několik let ladem ležeti zůstávalo, a to v době, v níž přátelé školy bezkonfessionelní pole veskrz opanovali a množství listů učitelských si založili. Učitelé náboženství a učitelé, kteří, ač formálně od církve byli oddělení, ve skutečnosti k církvi přece se hlásili, byli bez odborného orgánu katolického. Paedagogika katolická byla naprosto opuštěna, zrovna, jako bychom se byli vzdali všeho s jinými zápolení, jako bychom sami nad sebou zoufali. Programem našim je škola konfessionelní, škola s církví nerozlučně spojená. V pracích našich síliti nás bude vědomí, že za námi stojí to učitelstvo, kteréž Bohu a církvi své dosud výhost nedalo. . .“

Ačkoli v programu tomto — jak se samo sebou rozumí, neuvedeno, jak klerikalové ono nerozlučné spojení školy s církví si představují, sedli někteří — bylo jich ovšem velice málo — dobromyslní učitelé na lep a stali se odběrateli listu. Ale klerikalům jednalo se též, ba hlavně o přispěvatele, spisovatele z kruhů učitelských, o ty, kteří by byli jejich tykadly a agitatory v učitelství. Hledalo se zvláště mezi těmi, kteří měli jakés takés jméno v učitelství, aby stali se volavkami školy konfessionelní, kteří by sloužili klerikalům, aby tomu, co nepovedlo se jim s vůdcem knížetem Liechtenštejnem v čele, dobýti útokem, v učitelství osobním vlivem, prodajným pérem a úlisným slovem pomalu tiše a nepozorovaně připravili půdu. „Většinou“ — píše moravský vychovatelský časopis „Komenský“ — „působí tito klerikalní učitelé tajně, toliko dva — tři prohlašují se veřejně a slavně, že jsou bojovníky za školu konfessionelní.“

(Nač pak to schovávání se za časopis „Komenský“, když se tak nestalo již při

věť předchozí: „aby tomu, co nepovedlo se jim“ atd. až „připravili půdu“, kteráž přece také doslovně stojí v „Komenském“, kde rovněž po ní následuje hned: „Většinou“ atd? Inu ovšem, i starý Homér někdy podřimuje a proto se nesmíme diviti ani p. H., že pozapomněl ty husí nožky pošoupnouti trochu ku předu, by byl lépe maskován. nebo takto musí souditi každý, že pan H. a Fr. Drnkačka jsou osoba jedna, i kdyby byl ani nikdy neslyšel, že prý pravé jméno p. Drnkačky je Fr. H. . — Leč slyšme, co dí dále.)

„Mnozí učitelé, kteří dali se strhnouti v klerikální agitaci, již představeni byli širšímu obecenstvu denními listy. (T. j. vlastně: byli liberály odsouzeni a dle možnosti zostuzeni, neboť hlásit se k zásadám katolickým jest v očích těchto pánů, kteří stále křičí a se dušují, jak jsou nábožní a jak si váží náboženství k a ž d é h o, proviněním hrozným, kteréž zasluhuje, aby „vinník“ byl postaven veřejně na pranýř hanby!) Příklad učitele Fr. Jelínka z Malotic je dosud v živé paměti; v Praze zakládají některé učitelky, jež o prázdninách v klášteřích se kají, spolek katolických učitelek. To by byly však celkem věci podřízenější. — Jde hlavně o označení činnosti těch, kteří vytrvale, již po několik let hledí pérem a slovem rozvrátiti nynější zřízení školské (proti němuž dříve, jak jsme již nejednou ukázali a dlouhými citáty z „Nár. Listů“ z r. 1869. a 1870. také dokázali, učitelé sami vedli boj až do krajností, nechávající se i suspendovati. R.) a pevnou organizaci českého učitelstva. (Tohle jest opětně skoro totéž, co napsal Fr. Drnkačka v 13. čísle „Komenského“.)

Vizme, jak ve „Vlasti“ píše učitel a spisovatel z Košátek, p. Václav Špaček, redaktor Knappových „Besed mládeže“, Knappova kalendáře pro lid, Urbánkovy „Nové knihovny pro český lid“ atd.: „Nelze upříti, že ve mnoha časopisech paedagogických byly články, pojednávající o vychovávání náboženském, jež vřele doporučovaly. Ale jakmile se ozve přání, aby školství naše mělo ráz vyznání nábožen-

ského, k němuž se žactvo hlásí, tu ozvou se všechny listy proti takové reformě. Která jest příčina tohoto zjevu? Známe ji dobře. Nepřátelé náboženství katolického obávající se, by nenabylo náboženství ve škole takové váhy, jaká mu přísluší, z úmyslně tu zaměnili náboženské vychování s kněžským dozorem, jímž prý by učitelstvo uvedeno bylo ve stav služebný, ne-li otrocký, v němž jako hlavní osoba výkonná je kněžská kuchařka. Ovšem uzná zdravý rozum, že vychování náboženské nemá ničeho činiti s nějakou nadvládou duchovenstva nad učitelstvem; ale nepřátelům náboženství, tedy nepřátelům pravdy, není dosti špatnou žádná lež, jen když si jí vypomohou.“

Takovým způsobem odvažuje se psáti učitel-spisovatel p. V. Špaček o časopisech vychovatelských! (Pisatel těchto řádků má podle všeho p. Špačka velmi rád, což již z toho viděti, že udává zevrubně, čeho že všeho jest redaktorem; nebo že tak učinil jedině v úmyslu, by podnikům jím redigovaným dělal reklamu, jest nade všecku pochybnost jisto. Divno jest nám však, že píše jaksi opovržlivě: „takovým způsobem odvažuje se psáti učitel-spisovatel“ atd. a že přece neučinil ani pokusu, by slova jeho vyvrátil, ač by proň po našem skromnickém soudu bylo bývalo vítězstvím nejskvělejším. kdyby p. Špačka byl usvědčil ze lži. Že to nešlo? — Věříme rádi, proto že pan Špaček podal v slovech svých jednak čirá fakta, jednak pouze výslednici toho, co se na schůzích učitelských mluvilo a v časopisech psalo. Či snad myslí p. H., že máme paměť tak příliš krátkou, že už ani nevíme, co se všecko mluvilo na př. jenom na ostrově Střeleckém v Praze? Z citátů p. H. musíme souditi, že čítává i starší ročníky listu tohoto; nuže, nechť sobě laskavě přečte na př. jenom článek náš: „Pestré listy o moderním školství“ ve III. a IV. ročníku „Vychovatele“ a najde dosti toho dokladů, že se slova páně Špačkova opírají o nezvratná fakta. R.)

(Pokračování.)

DROBNOSTI.

Mládež fin — de — siècle. Jak se z Bologny sděluje, zastřelil se tamtéž v květnu t. r. třináctiletý gymnasista Gio-

vanni Costa ranou z revolveru, učiniv dříve poslední „pořízení“, které bylo litografováno a v četných exemplářích mezi spolu-

žáky rozdáno. (!) Z podivného tohoto „kšaftu“ vyjímáme následující: 1. Příčina mé smrti. Předěšlého léta ucházel jsem se o přízeň Emmy Pizzarini-ové, avšak obdržel jsem od ní koš! Ze zármoutku nad tím zanedbával jsem své studium, čehož následek byl nedostatečný prospěch. Vida, že bych později nedosáhl osvobození od povinnosti vojenské, volím dobrovolnou smrt z těchto důvodů: a) Z nešťastné lásky. b) Pro výčitky, které mi činí moji učitelé. c) Abych se uvaroval vojenského kabátce, jelikož obzvláště za nynější vlády nechci vojákem se státi; konečně d) Pro veliké hoře, které jsem své drahé matce způsobil (sic!). 2. Vykonavatelem své závěti jmenuji Gustava Liverani-ho, svého přítele a spolužáka, prose ho, aby se postaral o můj pohřeb. Týž nechať je co možná nejjednodušší — nic-

méně touhou mojí jest, aby možná co nejvíce spolužáků mého pohřbu se zúčastnilo. 3. Svému otci odkazuji hodinky a vznáším na něho úkol (!), aby potěšil zármoucenou matku. Svě matce, které jsem tolik slz chováním svým vyloudil, odkazuji — své kapesní šátky k utření slzavého obličejce. Sestře Idě náleží můj prsten s umrlčí lebkou, jež jsem vždy nosil; sestře Adě mé dopisy, sestře Anně konečně hedbávný šátek na krk! 4. Stvrzuji, že jsem se zastřelil revolverem, jež mi náš dobrý domácí lékař dr. Brigatto za starou brokovnici vyměnil. Týž však nenese na mé smrti viny pražádné; neboť nemíti revolveru, byl bych použil kteréhokoliv jiného prostředku, abych se zbavil nenáviděného života!“ K tomu podotýkáme pouze, že v Itálii dosáhla laicizace školství svého vrchole! —ek.

LITERATURA.

Výchova vůle ve škole národní. Příspěvek ku křesťanskému vychovatelsví vzdělal František Pinkava, c. k. profesor na ústavě učitelském a docent na c. k. bohoslovecké fakultě v Olomouci. S povolením Nejdůst. kn. arcib. Ordinariatu Olomouckého, ze dne 3. března 1893. čís. 131. V Brně 1893. Tiskem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských. Cena 30 kr.

Malá knížka — obsahuje pouze 46 str. 8° — ale váží něco. Nebo je-li výchova vůle jádrem veškeré domácí i školské výchovy, pak musíme každý spis, jenž se vážně zabývá výchovou vůle, vítati s radostí. Ovšem jest pravda, že jest to předmět, o němž pojednává a musí pojednávat již každá učebnice paedagogiky; ale víme též, jak se na mnoze předmět tento odbývá a nač se často scvrkuje u paedagogů moderních, o těch, kteří svobodu vůle upírají, ani nemluvě. Ale ani v příručnicích úplně spolehlivých a přesně katolických nebývá pojednáváno o tomto předmětu tak souvisle, jako se to děje ve spisku výše jmenovaném. Dodáme-li k tomu, že jest to spisek, jemuž jsou normou zásady katolické, spisek psaný česky, jasně a přehledně, nemusíme snad ještě zvláště říkati, že jej zvláště mladším silám učitel-

telským, kněžím i laikům, vřele doporučujem. Díme-li na konec, že by zvláště začátečnickům v praxi školské zmíněný spisek ještě více prospěl a jim byl vítanější, kdyby tu a tam byl obsírnější, nebudiž to pokládáno za žádnou výtku. Jedné věci však pohřešujeme neradi ve spisku psaném mužem praktikem a věcí tou jest, že se udávají zevrubně pravidla vychovatelská, že však se všude neukazuje dostatečně k tomu, jak si počínati vzhledem k individualitě jednotlivých žáků. Vezměme příklad markantní. Na str. 40., kde se jedná o trestech, praví se: „vzdorovitého postav do kouta“. Zde jest už označena individuální vlastnost žákova a školská theorie má proti této vadě tak jako lékařská theorie proti jistým nemocem, určitý svůj lék. V případě našem: „postav do kouta“. Ale jako lékařům nejednou se stává, že tímtež lékem, jímž jednoho uzdravili u druhého ve stejné nemoci nedodělají se žádných úspěchů, nýbrž musejí upotřebiti prostředků jiných, tak se stává nejednou i paedagogům. Ně kterého žáka vzdorovitého, zvláště většího, bylo by už těžko dostat jenom z lavice. Že tomu tak jest a že jest učitelé zvláště vzhledem ku žákům povahy vzdorovité největší třeba opatrnosti, v tom nám dá za pravdu, tušíme, každý starší učitel. Přestávajíce na

tomto příkladě, k němuž bychom mohli přidati snadno více jiných, vyslovujem přání, bychom praktický a vši chvály hodný tento spisek spatřili brzy ve větší ještě dokonalosti ve vydání druhém.

R.

Hlasy katolického spolku tiskového č. 1.

Hluchoněmá. Obraz ze skutečnosti. Napsal Alois Dostál. Cena 30 kr.

Slova pravdy. Vydává Václav Stejskal, místopředseda Jednoty katolických tovaryšů v Praze. Hlavní spolupracovník František Vaněček. Roč. III. čís. 11. a 12. čili: S Bohem a první pozdrav (Pastýřský list J. B. M. Edvarda Jana Nep. Brynychy) a Křesťanský socialismus ve skutečnosti. Vzpomínka z cesty po Francii. Vypravuje František Žák. à 2 kr. Čistý výnos věnován Jednotě katol. tovaryšů v Praze.

Pohádky. Napsal Jan Milota. Se dvěma obrázky. Pohádky tyto — celkem 6 — (Labutě, Babiččiny květiny, Mourečkova škola, Král lesův, Slzy nevinny a Tři bratři) tvoří IV. svazek „Pestrých květů“, sbírky to poučných zábavných spisů pro mládež, již pořádá Karel J. Zákoucký, učitel v Heřm. Městci. Náklad Jar. Pospíšila.

Blahoslavená Panna Maria v příkladech. 400 Mariánských příkladů. Pro kazatele a katechety z různých pramenů sebral,

sestavil a upravil Leopold Kolísek, farář v Olší na Moravě. Díl I. Čistý výnos věnuje se částečně na votivní okno Moravanů ve chrámě Karlínském v Praze. V Brně 1893. Tiskem papežské knihtiskárny Benediktinů Rajhradských. Nákladem vlastním. Cena 2 koruny 40 hal (1 zl. 20 kr.) Stran 248. velké 8°. — Přejeme p. spisovateli, aby knihu vydanou z velkými oběťmi peněžitými, jejíž cena poměrně jest levná, brzy rozprodal, aby mohl záhy přikročiti ku slíbenému vydání dílu druhého.

Rajská zahrádka. Časopis pro mládež. Vydavatel Václav Špaček. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba). Roč. II. čís. 7. a 8. s bohatým obsahem a zdařilými ilustracemi.

Svatý Jan Nepomucký ve světle historickém. (Dle „Meče“ a jiných pramenů.) K 500leté památce jeho smrti. V Praze 1893. Tiskem a nákladem knihtiskárny Cyrillo-Method. (V. Kotrba). Cena 15 kr. Výborný tento spis, jehož cenu zvyšují ještě dva krásné provedené obrazy, doporučujem co nejvřeleji.

Šťastný Mikuláš. Povídka pro mládež. Napsala Adriana Piazzová. Z frančiny vzdělal Karel V. Kuttan. (Zábav pro mládež čís. 174.) „Zábavy pro mládež“, red. F. J. Andrlík a vydává knihkupectví Jarosl. Pospíšila v Praze. Obsah bez závadný.

PROVOLÁNÍ.

Velectěným učitelkám českým!

Konského roku při duchovních cvičbách ode 28.—31. srpna v klášteře Sacré Coeur pořádaných, umluvily jsme se při vzájemném přátelském sblížení, dá-li Bůh, v letošních prázdninách podniknouti společný výlet na družnou Moravěnkou, kdež bychom sobě s posvátného, velebně krásného Hostýna rozkošné okolí jeho přehlédnouti mohly. Slečny učitelky z Prahy a nejbližšího okolí vyjeti by mohly společně v úterý dne 1. srpna z rána drahou státní přes Olomouc do Bystřice pod Hostýnem, slečny ze vzdálených míst Čech a Moravy mohly by se pak v týž den cestou k nám připojovati. Že pak slečny, jež loni na výlet ten opravdu se těšily, k nám jistě se připojí, doufá

kollegyně jejich F.

OBSAH: Sociální otázka a moderní paedagogika. — Moderní vzdělání. Napsal prof. František Horáček. (Pokračování.) — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: **Fr. Pohunek.**

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budí sasláno předplatné; tamtéž budtež adres. i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však saslány redaktor „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Vážnost učitelstva.

(Pokračování.)

Zákon o nucené návštěvě školní jest naprosto ideální; kdyby bylo lze beze vší překážky ho provésti, byl by pravým dobrodiním lidstva; ale že právě v lidstvu jest mnoho, snad většina chudých rodičů, nelze zákon ten do litery provésti; tu platí u chudých rodičů železná nutnost: *nejprve výživa, potom výchova*, proti níž vsecken zákon i paragraf umlká. Rodičům chudým jest se nejprve starati, jak by děti uživil, ošatili a jinými životními potřebami opatřili; jest to pravý čirý boj za život! Všeho toho dodělají se prací svou, prací pilnou a úsilovnou. Avšak poměry na venkově, změnil se velice proti době, kdy ještě působila škola stará; různé hospodářské stroje připravily dělníka o mnohou práci, tak že nyní jest dělníku starati se nejprve, aby práci dostal. Na venkově, kde největší počet škol se nalézá, hospodáři obmezují se na nejnemnější práci dělnickou, co lze vykonati strojem, vykoná se, ostatní pořídí se čeládkou, takže pro dělníka zůstává práce jen po skrovnu: na jaře setba a kultura řepy as 4—5 týdnů, potom senoseč a žně zase asi 4—5 týdnů, mlácení obilí zase as tolik; a na podzim dobývání a sklizeň bramborů a řepy, též as 5—6 týdnů; celkem jest tudíž pro dělníka stále práce v roce as 20—22 týdnů, ani ne polovice roku; v ostatním čase jest práce pro dělníka nestálá, nejistá, pouze podělkování. V těchto 20—22 týdnech má sobě dělník vydělati tolik, aby po celý rok sebe a svou rodinu vyživil, ošatil a jinými potřebami opatřil, a jest-li rodina četnější, jaká to starost, jaké namáhání! Takový dělník za šťastného se pokládá, když mu děti již dorůstají a k práci schopnými se stávají; bere je sebou do práce, aby „pomáhali se živiti“, jelikož odrostlejší větší potřeby mají. Avšak v této snaze ohrožuje dělníka paragraf o nucené návštěvě školní, který mu nařizuje, aby pravidelně po celý rok děti své do školy posýlal. Jak je to možno? Dělník odpovídá: nejprv výživa, potom výchova. Kdo by to neuznával, kdoby odsuzoval dělníka, který poctivou namáhavou prací snaží se svou rodinu živiti? A tu nastává *neshoda mezi nucenou návštěvou školní a mezi nucenou snahou výživy*; jak neshodu tu vyrovnati?

Zákon ukládá učiteli, aby každého dne přehlížel návštěvu školní, zanedbané půldny toho kterého dítěte zaznamenával, zanedbané půldny buď omluvil nebo neomluvil, ku konci každého měsíce je sečítal, procento pilné návštěvy stanovil a nedbalé rodiče místní šk. radě oznamoval. Aby v příčině omluvy zanedbaných

půdnů svědomitě si počínal, má třídní učitel každého dne pátrati a vyzvědětí všemožným způsobem o každém dítěti příčinu, proč do školy nepřišlo, příčinu bedlivě uvážiti, srovnává-li se s příčinou, pro kterou zákon zanedbanou návštěvu omlouvá, jako na př. nemoc dítěte neb rodičů, neschůdné cesty neb živelní pohromy a p., avšak chudobu, nutnost výživy zákon mezi příčiny omluvy hodné nepojal; vyšetřiv příčinu zanedbání školy buď omlouvá neb neomlouvá. Jest-li ale v té které době procento zanedbaných půdnů vysoké, obává se učitel domluvy a nespokojenosti inspektorovy, proto si mnohý všelijak pomáhá, nesprávně si vede a tím do rozporu s pravdou upadá: toť následek neshody mezi nucenou návštěvou školní a nucenou snahou výživy. Ku konci měsíce tedy udává učitel nedbalé rodiče místní šk. radě, které jest konati šetření, má-li nedbalá návštěva školy býti omluvena čili nic. Tomuto šetření jest přítomen předseda místní šk. rady, školní místní dohlížitel a správce školy. Nedbalí rodiče jsouce předvoláni hájí svou nemožnost a všelijak se vymlouvají a omlouvají, a často se stává, že správce školy znaje pravou příčinu zanedbané školy rodiče ze lži usvědčuje a tím v nich nelaskavost, hněv, nevážnost proti sobě vzbuzuje, za to že koná svědomitě úřad svůj!

Místní šk. rada zasílá okresní šk. radě seznam rodičů nedbalých s návrhem, jak by potrestáni býti měli, totiž peněžitou pokutou neb vězením, a to je právě ta Achillova pata školního zákona: z pokuty na 30—50 kr. vyměřené si rodiče nic nedělají, vždyť jim dítě tolik za den vydělá, a neposílají je do školy třeba 4—5 týdnů; a když ani tu malou pokutu zaplatiti nemohou neb nechtějí, volí si raději vězení na 3, 6 neb 12 hodin, z kterého si zase nic nedělají, protože obyčejně si je odbývají v neděli a tím nic nezameškají; a jak si je odbývají? Sejde se nedbalých rodičů na tu neděli z celého okresu 20—30 (třeba se dříve umluvili,) v arestě není pro ně místa, jen šatlavou projdou a vězenský jim potvrdí, že si vězení odbyli, a je rád, že se jich zbavil (snad také z útrpnosti), — a tak jen posměch si ztropí z trestu . . . a z učitele; není to demoralisace našeho lidu? Tím trpí vážnost učitele nejvíce!

Jsem přesvědčen, že referát o návštěvě školní při okresní šk. radě je ten nejchoulostivější, nejprotivnější, poněvadž uložené tresty nemají u chudých rodičů výsledků pražádných, a přec se zákon plniti musí. Der Bien muss. Měl jsem sám tento referát po dva roky, ale nebylo mi lze, jak mi svědomí a soucit s jedné, zákon pak s druhé strany kázaly, dále ho podržeti, vzdal jsem se ho tedy, a věc běře se dále cestou vyšlapanou, návštěva školní zůstává vždy stejná, totiž dosti nedbalá, nezhoršuje-li se na mnoha místech. Vždyť zpráva zemského výboru o školství sněmu podávaná konstatuje každého roku, že 30—50 procent dětí nepožívá vyučování školního, a že tudíž 30—50 procent nákladu na školství je zmařeno; a počítá-li se náklad veškerý na školství v Čechách na 14—15 milionů, že 6—7 milionů marně vyhozeno: *náklad na školství není v žádném poměru k výsledkům vyučování a výchovy mládeže.*

Tak to vypadá s nucenou návštěvou školní vůbec, tak se provádí a jinak ji prováděti nelze. A což teprv mám říci o nucené návštěvě do 14. roku zvlášť?

Vláda přesvědčivši se po 14leté zkušenosti o těchto neblahých a nenapravitelných poměrech chudého lidu v příčině návštěvy školní, odhodlala se k úlevám u návštěvě školní, a měla zajisté při tom vůli nejlepší, aby chudému lidu usnadnila výchovu a tím spíše nabádala ho k pilnější návštěvě školy. Za tou příčinou předložila říšské radě *osnovu zákona o úlevách*, která jako „*novella*“ ku zákonu

školnímu ze dne 14. května 1869. stala se zákonem říšským. § 21. této novelly pojednává o návštěvě školy a o úlevách takto: „Povinnost školní počíná se životním rokem šestým vykonaným a trvá do dokonání životního roku čtrnáctého. Avšak žáci teprve tehdy směji vystoupiti ze školy, mají-li nejpotřebnější vědomosti školám obecným předepsané: náboženství, čtení, psaní a počítání. *Na obecných školách* mají se dětem *na venkově* a dětem nemajetných obyvatelů po městech a městečkách *po skončeném šestiletém do školy chození* na žádost rodičů anebo jejich zástupců z důvodů podstatných povoliti *jisté úlevy* v míře pravidelného do školy chození. Úlevy tyto mají záležeti v obmezení vyučování na jistou část roku, nebo na vyučování polodenní, anebo na vyučování v jednotlivých dnech v tém dni. *Úlevy tyto poskytnuty buďte také dětem celých obcí školských na venkově*, bude-li za to požádáno od zastupitelstev veškerých obcí na základě usnesení výborů obecních. V takovém případě může *plán učební zařízen* býti tak, aby učení zkrácené udělováno bylo dětem ve zvláštních od ostatních žáků oddělených skupeninách nejméně do vyplnění čtrnáctého roku životního. Ve všech případech, o kterých jednají tyto odstavce, buď vyučování zařízeno tak, aby ti, kteří jsou školou povinni, tímto vyučováním *mohli dosáhnouti účele učební* vůbec předepsaného. Na konci školního roku může žákům, kteří čtrnáctého roku životního ještě sice nedokonali, avšak vykonají jej *v půlročí* nejbližší následujícím, kteří také úplně sobě osvojili předměty školy obecné, povoleno býti *propuštění ze školy* z příčin podstatných, a to od okresního dozorstva školního.“ Ministr duchovních záležitostí a vyučování vydal dne 8. června 1883. č. 10618 nařízení v příčině provedení tohoto zákona ze dne 2. května 1883. č. 53. z. ř., a praví o odstavci V. k § 21. zákona toto: „Aby se jednak zabezpečilo, že obecně předepsaný účel vyučování se dosáhne, a jednak *aby se zmenšilo přetížení poplatníků*, které *rozmnženými výdaji* na školu a *rušením jejich hospodářských poměrů* nastane, aneb *aby přetížení to aspoň na čas se zamezilo*, mají se *poskytovat úlevy*.

Vláda těmito slovy uznala 1. že poplatníci jsou školou přetížení a 2. že jejich hospodářské poměry jsou rušeny návštěvou školní až do 14. roku, a úlevami hledí poplatníkům nucenou návštěvu školní ulehčiti. Nehodlám probíratí veškerá ustanovení o úlevách do podrobná, jen výslednici všech úlev podávám v tento rozum: *na venkovských školách* *pozměnily zákonité úlevy nucenou návštěvu školní tak, že dítě* *povinnu jest do školy docházeti vlastně jen 7 — po případě i 6½ roku*. Avšak po soudu snad všech upřímných učitelů světských i duchovních jsou úlevy spíše na škodu než na užitek rodičům i dětem. Rodiče zámožní úlev nepotřebují a nepoužívají, rodiče pak chudí dělají si úlevy sami, jak shora již vyloženo bylo, i bez novelly; novella jim ještě spletla rozumy tak, že neposílají děti do školy mimo dobu úlev, vmlouvajíce se, že jim zákon úlevy poskytuje a že tedy na ni mají právo; děti těmito náhledy rodičů svých poučeny a podporovány dělají si také ještě své vlastní úlevy, pustnou na mravech, zakrňují na rozumu a zdívocují v srdcích svých tak, že, když někdy jakoby z milosti do školy přijdou ostatní děti kazí způsoby a řečmi nevázanými, kterým se od dospělejších při práci polní přiučily, učitel často neví si s nimi rady ani pomoci, stávají se z nich úpíři školní! Jak dosahují účele učební vůbec předepsaného? Mohou sice po zákonu a měly by takové děti, když po úlevě do školy přijdou, vyučovány býti „*ve zvláštních od ostatních žáků oddělených skupeninách*“ a dle zvláštní osnovy učebné okresní školní radou vzdělané a zemskou školní radou schválené, která má přihlížeti zvláště k budoucímu povolání dětí (snad pokračovací školy? Prováděcí nařízení V. 11.

a 12.). Dobu vyučovací zvláštního skupení tohoto ustanoviti jest místní šk. radě: ale na venkově neděje se tak snad nikde, takoví úlevisté přicházejí mezi ostatní děti k vyučování povšechnému; učitel má s nimi těžký kříž, jest ve vyučování ostatních dětí zdržován, kárá, napomíná, trestá, s jakým výsledkem? Jak svrchu jsem vylíčil: učitel trpí na vážnosti své před dětmi i rodiči! Po mém skromném náhledu bylo by snad lépe veškeré úlevy zrušiti a 7letou docházku do školy uzákoniti; snad by i chudí rodiče pilněji posílali děti do školy věduce, že to bude trvati jen 7 roků.

(Dokončení.)

O pozornosti.

Píše Václav Špaček.

Každý ví, že pozornost jest u vyučování velice důležitá, ano můžeme říci, že jest podmínkou zdatu ve školní práci. Co prospěje sebe pečlivější rozvržení učiva, co pomůže i nejsvědomitější příprava na každou hodinu vyučovací — není-li u žactva pozornosti? Veškerá námaha učitelova rozpadá se tu v nivec.

Jak často slýcháme ve škole z úst učitele výtky: Zase jsi nedával pozor! — Opět nevíš, o čem byla řeč! — Pověz mu, N., nač jsem se tázal! — A bývají tyto výtky oprávněny.

Jsou jednotlivci mezi dětmi, kteří by snad spíše všemu navykli než pozornosti. Bez takových asi není žádná škola, a čím jest jich méně, tím snáze je učitel napraví. Jinak jest, kde mnoho dětí navyklo si na vyučování pozor nedávati; tam jest práce obtížná, a dlouho to trvá, nežli děti pozornosti navyknou.

Nepozornými stanou se děti velmi snadno, opomine-li učitel něčeho, co pozornost podporuje. Jest mu tedy třeba dbáti všech možných prostředků k udržení a navykání pozornosti, a byť i práce ta obtížná byla, zvláště zpočátku, bude výsledek její tak potěšitelný, že učitel hojně jím bude za svou námahu odměněn.

Domníváme se, že k dosažení pozornosti žactva více práce vyžadovati bude od učitele stránka negativní — aby totiž vše, co pozornosti překáží a ji ruší, odstraňoval, — než pozitivní. Činnost pozitivní v té příčině můžeme shrnouti v pravidlo: učíň vyučování dětem zajímavým a příjemným, a získáš jejich pozornost. Ovšem i tu bude práce dosti, neboť není stejně snadno učiniti každý předmět dětem zajímavým. Mají-li na př. půl hodiny a déle čísti týž článek, čehož je přece také nutně třeba, aby se čísti naučily, kterak docíliti tu zajímavosti? Než, o tom promluvíme později.

Dříve pojednáme o tom, co pozornosti překáží, a kterak možno překážky ty odstraniti. Pozornost rušiti mohou a) *události a zjevy vnější*, jichž nezavinily ani děti, ani učitel; b) *učitel* svým chováním; c) *děti* svou živostí a těkavostí.

a) *O příčinách vnějších.*

Mnohdy již před vyučováním způsobí něco mocnější hnutí v mysli dítek, a následek jeho jeví se pak při vyučování jako nepozornost. Dobře tedy učiní učitel, když aspoň čtvrt hodiny před vyučováním vstoupí do třídy, byť snad mohl se na děti i spolehnouti, že nebudou tropiti hluku. Jednáť se tu o věci mnohem důležitější. Již při vstoupení učitelově vstoupí žákům na mysl, že za malou chvíli počne vyučování a mysl jejich znenáhla se k němu obrátí.

Vstoupíme do školy jednoho dne. Rozhlédneme se po lavicích a vidíme, že *A* pláče. Co se mu stalo? Má daleko do školy, je zkrhlý zimou, zebe ho v nohy. Upokojíme ho, jak můžeme. Máme na to chvíli času; než nadejde doba vyučování, záček setře slzy, upokojí se a bude výklady naše sledovati s pozorností.

Tamto *B* tváří se jaksí mrzutě, chvílemi pohlédne na nás, pak mluví k tomu, k onomu, jeho chování je jaksí nejisté, zeptáme se, co se mu stalo? Ztratil nebo snad zapomněl péro. Napomeneme ho, aby byl příště opatrnějším nebo pamětlivějším a vybídneme ostatní, by mu, kdo může, péro zapůjčil. Tak zabráníme šepotu při vyučování a nebude nám třeba kárati žáka *B* v hodině, jež má býti věnována pouze učení. Při tom třeba míti i na zřeteli, že napomenutí nebo pokárání před vyučováním děje se obyčejně s myslí klidnější než při něm, ježto učitel, jsa u vyučování vyrušován, snadno se rozmrzí a rozhněvá.

Vstoupíme do školy druhého dne. Několik žáků skupilo se kolem soudruha *C*. Otec jeho byl včera na trhu a koupil synkovi obrázkovou knížku. Ten nemohl odolati touze, aby jí neukázal ostatním; proto ten shon. Nyní se dívá na nás, co tomu řekneme. Proč bychom si také knížku neprohlédli, je to naší povinností. Nu, není v ní nic špatného. Připomeneme žáku *C*, aby se vynasnažil pilností dárku otcova si zasloužiti, a pak doložíme: Již jste si asi knížku prohlédli, tedy ji schovej a odpoledne jí už do školy nenos.

Míváť zajisté mnohé dítě radost, když se i svému učiteli může něčím pochlubiti. Neřekne to slovy, ale je rádo, když si učitel věci povšimne. A tak by se našel ne jeden *C*, který by stavěl něco na odiv i při vyučování, kdybychom sami mu nedali příležitost, aby se nám mohl pochlubiti před učením.

A „do třetice všeho dobrého“ — vstoupíme třetího dne do školy. Záhy zpozorujeme u dětí větší živost než jindy, počínají si hlučněji, událo se něco pro ně nad obyčej zajímavého. Co se stalo? tážeme se, a deset hlasů nám poví, že včera vodili po vsi medvěda. Pověděli nám to a jsou spokojeni. Jenom čekají, co my tomu řekneme. Proč bychom se nezeptali, co ten medvěd vyváděl, proč bychom několik slov nepověděli, která budou pro ně zajímavou novinkou? Buďme jisti, že, než dojde k modlitbě děti budou pokojny. A takovými by nebyly, kdybychom nebyli s nimi promluvili před vyučováním.

A což bývá těch různých stížností a žalob! Ten onoho strčil, jiný mu pokazil péro, pomačkal sešit, ten nemůže otevřít pouzdro, onomu se zlomila špička u tužky. Máme dosti času, abychom vše vyslechli, srovnali, usmířili.

Každý ví, že příprava ku psaní, zvláště u malých záčků na tabulkách nevykoná se bez hluku. Dobře učiníme, když krátce před modlitbou nařídíme dětem, aby si vyndaly na lavici, čeho budou po modlitbě potřebovati, tak, aby potom nebylo žádného hluku.

Mnoho vykoná učitel pro pozornost, navede-li žáky k pobožné, vroucí modlitbě. Vše, co k vyučování nenáleží, co by mu překážeti mohlo, vykonáno dříve; nyní započne vyučování — počíná modlitbou, je to tedy chvíle důležitá, téměř posvátná. Znakem té důležitosti a posvátnosti, jest modlitba, která, má-li vyučování býti na prospěch, nesmí býti odbyta ledabylo. Nedovolíme dětem, by dívaly se jinam než na kříž před nimi zavěšený.

Ovšem může i při vyučování všelico se přihoditi, co pozornost ruší; tu třeba postarati se, aby nikdo do školní světnice nevcházal, učitele nevyvolával, na chodbách nehřmotil. Zákonem ovšem ustanoveno, že dům školní nemá státi na blízku závodů hřmot působících, ale ve městech sotva se lze vyhnouti ruchu po celý den v ulici

panujícím, na venkově pak nejsou žádnou vzácností školy stojící blízko kováren. Kdo v takových školách vyučoval, ví, že časem „všemu se zvykne“. Horší jest, stojí-li škola vedle cesty, kde chvíli je ticho, ale za okamžik ozve se hlučné práskání bičem vozky mimo jedoucího a někdy i nepříliš vybraná slova, jimiž svůj potah k rychlosti pobízí. Tu ovšem jest povinností místní školní rady, aby nepřístojnosti takové odstranila, avšak! — — Mnohdy to bývá právě synek pana starosty, který si před školou nejhlučněji zapráská.

Nezbývá mnohdy učiteli na venkově jiného, než aby podobné věci mlčky trpěl, a děti musí zvykat, aby i při takovém vyrušování učení sledovaly s myslí co možná klidnou. Snadné to ovšem není.

b) *Učitel sám varuj se všeho, čím by pozornost rušil.*

Každý nesnadno své chyby poznává, snadno však vidí je na jiných. Ne bez důvodu doporučuje se hospitování v jiných třídách. Co na jiném se nám nelíbí, toho snáze se uvarujeme.

Netřeba tu mít na mysli snad pohrávání si řetízky u hodinek, přílišnou péči o vlasy a vous, vyhlížení oknem, sedání na lavici a pod., čímž by učitel sám pozornost dítek rušil; jsou tu různé potíže při vyučování, jež děti k nepozornosti svádějí.

Nesnadno zajisté zachovati učiteli vždy a ve všem *klid*, ale je to nejvyšší potřebno, ba, nutno. Jakýkoli neklid, rozčilení celou třídu rozruší.

Zachovati klid není však také při všech předmětech učebných *stejně* snadno. Učitel vykládá dějepis, mívá obyčejně pozornost uspokojivou; děti klidně sedí a naslouchají jeho vypravování. Avšak záhy přesvědčí se snad, že část žáků z výkladu jeho ví velmi málo nebo neví ničeho. Seděli ovšem tiše, snad i na učitele hleděli, ale mysl jejich dlela jinde, zaměstnávala se něčím docela jiným než tím, co vykládal. Pozornost jejich byla jen *zdánlivá* nikoli *skutečná*.

Opatrný učitel nenechává žáky dlouho v nečinnosti, nikdy dlouho nemluví sám. Vzpomeňme jen vlastní zkušenosti. Nasloucháme-li zajímavé přednášce, sledujeme ji zpočátku s bedlivou pozorností. Znenáhla však pozornost ochabuje; posloucháme dosud slova řečnickova, ale již ne s tím zájmem — pocítujeme unavenost. Nastane-li krátká přestávka, jakékoli vyrušení, pozornost naše opět se obnoví.

Což teprve děti, jež od přirozenosti jsou těkavé! Ale těch nelze žádati, aby dlouho naslouchaly nepřetržitým výkladům. Opatrný učitel tedy po nedlouhých odstavcích dává vypravované opakovati, čímž docílí kromě větší pozornosti i toho, že děti opakováním učení v paměť si vštěpují.

Jak dlouho musí trvati čtení článku, než všechny děti se vystřídají! A přec i tu jest pozornosti nezbytně třeba. Nedocílil by jí učitel, kdyby děti věděly, že, byvše jednou vyvolány, vícekrát v té hodině volány nebudou. Každé musí býti stále připraveno, že může býti opět vyvoláno v každém okamžiku.

Jinak jest při předmětech jiných na př. při počtech. Často se stává, že žák těžce chápající zavíná nepozornost všech ostatních. Maje vypočítati příklad, neví si s ním rady. Svědomitý učitel rád by mu věc vysvětlil tak, aby ji pochopil. Než, jakmile děti zpozorují, že se učitel obírá jen jím, veta jest po pozornosti. Zpočátku se hlásí k odpovědi, pak vidouce, že jim to nepomáhá, přestanou se hlásiti a dávají se do hovoru nebo jinak si čas ukracují.

Tu třeba mít na mysli, že není škola jen pro žáka jednoho, ale že má zaměstnávat všechny. A jak často se stává, že učitel ve případě takovém, nemoha při největším úsilí ubohému nechápavému žákovi ničeho vpraviti, posléze trpělivost

ztrácí a dává se unášeti hněvem! A vida pak i nepozornost ostatních, bývá popuzen tím více. Toho nejlépe jest se uvarovati, a není to nesnadno. Neví-li jeden, ví druhý, první nechť po něm opakuje; třetí poví, proč tak se musí počítati a nejinak, a když nechápavý vše to opakovati musí, zajisté mu to více prospěje, než kdybychom jím samým se zabývali, chtěje z něho mermocí odpověď dostati.

Vůbec péče, aby děti všecky stále duchem byly zaměstnány, pozornosti velice napomáhá.

Ovšem vyžaduje docílení pozornosti u dítek bedlivou přípravu se strany učitele. Zle by bylo, kdyby, maje vyučovati, teprve po pomůčkách se sháněl, při počtech teprve vhodné příklady, při mluvnici vhodné věty vymýšlel. Děti by tento nedostatek učitele svého záhy postihly, a nesnadno bylo by je přiměti k pozornosti. Vytknuv sobě cíl, k němuž v hodině vyučovací dospěti chce, učitel u výkladu se nezastavuje, ničeho nepotřebného, co s věcí samou nesouvisí, do něho nevkládá, otázkami dětem k úsudkům napomáhá a tak nejsnáze pozornost udržuje.

Veliký úkol vykonává tu *zajímavost* u vyučování. Některé předměty, na př. dějepis, přírodopis, jsou zajímavé samy sebou; za to při mluvnici a počtech si do přílišné zajímavosti stěžovati nemůžeme. A přece jsou tyto předměty důležitější nad ony, a musíme jim především naučiti. Zde pomůže nám hojná zásoba rozmanitých příkladů a vět, různé způsoby vypočítávání, při cvičeních pravopisných, vtipná přísloví, na jejichž význam se při tom i doptávati můžeme, někdy i věta rýmovaná a pod.

Než, sluší míti na paměti, že „všeho moc škodí“. Máme tu na mysli zvláště vyučování názorné. Staří, zkušení učitelé nám povědí, jak učivali bez obrazův a jiných pomůcek; byla to cesta trnitá, ale přece dospěli po ní k cíli. Schvalovati tohoto nedostatku nemůžeme; to by bylo tolik, jako práti učiteli toho namáhání. Ale rovněž nemožno schvalovati *nadbytek* pomůcek takových.

Pilný učitel dal si velikou práci s kreslením mluvnických tabulí a diagramů a přece ku svému žalu shledává, že výsledek nijak se nerovná namáhavé práci. Nedivme se. Dětem bylo pomůcek těch příliš mnoho, přestaly poutati jejich pozornost.

Ukážeme-li dětem první obraz, zaujme pozornost všech. Dívají se na ty části obrazu, které jim ukazujeme. Jest nám výbornou pomůckou. Užijeme-li však každodenně obrazu, shledáme snad již za týden, že pozornost dětí ochabuje; viděly obrazy příliš často.

Některí domnívali se, že, majíce maličké naučiti novému písmenku, musí k poznání hlásky nutně vypravovati nějakou povídku. První dvě, tři se dětem líbily, ale potom, čím více povídek bylo, tím menší byla pozornost dětí. Záhy postřehly, že v těch povídkách skrývá se něco, co bude trochu méně zajímavé než ty povídky, a to jim odňalo k nim všecku chuť.

U volbě pomůcek učebních budeme tedy opatrní, neužívající jich nad potřebu a dbající i při nich rozmanitosti.

c) *Překážky pozornosti u dítek samých.*

Hravost a těkavost dítek, zvlášt malých, bývá obyčejně zdrojem nepozornosti. Nelze se tomu diviti. Včera ještě byly volné, nikdo jich nenutil, aby tiše seděly, to neb ono bedlivě pozorovaly — a dnes přišedše do školy, jsou nuceny seděti potichu celé hodiny. S úsměvem tu pohlédneme na rozvrh hodin, který ukládá těm maličkým první hodinu počty, druhou hodinu čtení. K tomu ovšem učitel zatím nepřihlíží; má v prvních dnech dosti práce, aby se mu žáčkové nerozplakali a nechtěli domů.

Učitel vynasnaží se především, aby dětem pobyt ve škole učinil milým a příjemným. Nebude žádati, aby seděly nepohnutě po celé hodiny, věda, že každé navykání děje se *znenáhla*. Přísné slovo, ba, snad i přísný pohled v prvních dnech způsobily by u dítěte bázeň před školou a učitelem, která bez toho mnohdy byla mu doma nerozumně vštěpována. Teprve když děti seznaly, že docházka školní jest povinností, jíž se vyhnouti nemohou, může tam, kde sezná neposlušnost, i přísného slova užiti, nepomohlo-li laskavé.

Vždycky i mezi těmi maličkými nalezne se několik tichých a pokojných, jež ničím se nezaměstnávajíce, oči s učitele nespouštějí. Poukáže-li učitel na ně, jak umějí hezky seděti, přiměje tím mnohé jiné, aby jejich příkladu následovaly.

Učitel bude bedlivě děti pozorovati, by seznal jejich zvyky a náklonnosti. Záhy zpozoruje, jak ten neb onen svého souseda vyrušuje, jiný se dá do jídla, onen opět nejraději si hraje. Všemmu musí je odvykati, každého jiným způsobem; dva hovorné neposadí k sobě, zakáže čímkoli si hráti; *znenáhla* navyknou děti kázni.

Na snílky, kteří sice tiše sedí, ale učení nesledují a jinými myšlenkami se zaměstnávají, třeba míti vždycky pozor; časté volání jich k odpovědém přinutí je, aby věnovali více pozornosti učení.

Nemalou potíž působí učitelům na škole o málo třídách tak zv. vyučování „nepřímé“. Pokud učitel s jedním oddělením přímo pracuje, musí oddělení druhé — na jednotřídních školách i dvě — zaměstnati potichu. Čím menší jsou děti, tím větší s nimi potíž.

Pro toto vyučování nepřímé užívá se nejvíce písemných cvičení ať již z toho či onoho předmětu. Čtení potichu se neosvědčuje, neboť šepot čtoucí vyrušuje učitele i žáky, kteří se učí přímo.

Písemná cvičení v nepřímém vyučování mohou býti velice prospěšná, nedopustí-li učitel, aby žáci zvykli při nich ledabylosti, což se může státi velmi snadno. Pozorují-li děti nepřímo zaměstnané, že učitel nikterak správnost prací jejich nekontroluje, ani si nevšímá, kdy jsou hotovy, zvyknou si uložené cvičení rychle odbyti, aby si pak ve chvíli jim zbývající mohly pohráti. A tu jeví se nesnáz největší: vtipnější děti jsou hotovy za chvíli, a ty, kteří ne tak snadno chápou, nejsou hotovy ani za celou hodinu. Vždyť také mívá jedině oddělení tři i čtyři školní roky, je tedy pochopitelné, že dospělejší pracují snáze a rychleji než mladší. Jak si tu počínati?

Dávati úkoly dvojí, těžší a snadnější, nedoporučuje se proto, že by prohlížení jejich zabralo mnoho času učení přímému. Nelze tu jinak si pomoci, než aby děti dospělejší pracovaly cvičení delší. „Všichni napíší tolik,“ řekneme, „a kdo bude dřív hotov, ten napíše ještě dvě, tři věty, — jeden, dva příklady.“ Vždy musí učitel přísně hleděti k tomu, aby žádné z dětí nezahálelo, neboť „zahálka počátek zlého“. Zahálající začnou šeptati a zlobiti. Proto nebude tak přísně dbáti, *kolik* papíru žáci popsali, ale *jak* úkol vypracovali, vše aby bylo psáno slušně, a sešity aby byly čisté.

Nejednou je slyšeti učitele stížnost rodičů, zvláště chudých, že děti potřebují mnoho peněz na školní potřeby. Z toho vydání největší rubrika připadá ve školách venkovských na „nepřímé vyučování“. Obejít se bez něho učitel nemůže, ale toho docíliti může, aby žáci papírem šetřili a rodičům zbytečných výloh nepůsobili. A nejlepší pomůckou k navykání této šetrnosti jest přísný dohled, aby děti pracovaly pěkně a bez chyb. Pak zajisté mnoho nepopíší, a nepřímé učení přinese sku-

tečný prospěch. Nepozornost při tichém zaměstnání měla by za následek nepozornost i při učení přímém.

Než, kterak kontrolovati tyto úkoly, pracované při nepřímém učení? Aby snad učitel každého dne „denníky“ všech žáků sebral a prohlížel, co byli za dvě i tři hodiny napsali, není ani možno, neboť má dosti práce s úkoly „čistými“. A kontrola nějaká býti musí.

Stačí zajisté, když učitel po hodině dává cvičení pročítati. Při početních příklad po příkladě, doptává se na výsledek, při mluvnici větu za větou, dává se si říkati, kterak to neb ono slovo jest psáno. Kontrola taková dlouho netrvá a je dosti spolehlivá: žádný žák není jist, nebude-li vyvolán, a to jej nutí k pozornosti při práci. Pokud čistoty se týče, i tu není dozor nesnadný; vejde-li učitel mezi žáky, vezme-li sešit toho neb onoho do ruky, musí býti každý připraven, že snad jeho sešit bude prohlédnut, a bude dbáti čistoty. V prohlížení prací svých vidí děti také pozornost *učitelovu*, který i v tom má jim býti vzorem.

Zákony a nařízení

o věcech obecných a měštanských škol náboženství katolického se týkající.

K návštěvě služeb Božích.

Co se už napsalo, naradilo a napoučelo, jak mládež školní zachovávatí má druhé přikázání církevní a kdy a kde navštěvovati v neděli a zasvěcený svátek služby Boží. Praxe bývala rozmanitá; někde chodily dítky společně do kostela ze školy místní a tu bývaly rozepře, která mše sv. jest spolu školní, kdo a kolik učitelů má dohlížeti, zdali kázání patří ke školní mši sv. Z přespolečných škol společně do kostela šly dítky málo kdy nebo nikdy. Z tohoto zmatku, nedorozumění a snad i zaviněné lhostejnosti k chrámu Páně vyvádí **n o v é n a ř í z e n í** okresních školních rad všem správám školním (i přespolečným) v květnu r. 1893. rozesílané. Podáváme doslovný výnos jisté c. k. okresní školní rady ze dne 6. května 1893., aby tam, kde by snad náhodou zůstal pouze v archivu, mohl býti ve skutek uveden na příslušnou, v tom ohledu danou interpelaci.

Správě školy!

Veledůstojná kníž. arcib. konsistoř vydala ve smyslu svého ustanovení ze dne 16. m. května, r. 1870., č. 3633, (ustanovení to je tedy už hodně staré*), jež

*) Co jest obsaženo v závorkách, nepatří do udaného výnosu.

dle výnosu velesl. c. k. zemské školní rady ze dne 14./4. 1871, č. 13232 (rovněž dávno tedy nařízeno) se všeobecným řádem školním souhlasí, doplňovací ustanovení ze dne 5./4. 1893. č. 3263 ve příčině nedělních a svátečních služeb Božích, jež tímto se správou školy sdělujeme, ukládající jí, aby se dle něho přesně (!) zachovala a učitelstvu tamnímu je prohlásila.

1. Všichni žáci a všechny žákyně osady, v níž kostel farní se nachází, jakož i míst, kde nalézá se kostel, v němž se služby Boží pravidelně konají, (filiální, zámecká kaple, atd.) jsou povinni, aby počínajíc třetí třídou stáří o všech nedělních a svátcích celého roku, pokud tyto do prázdnin nespádají, dopoledních služeb Božích společně se účastnili (kázání i mše sv.). V místech, kde jenom jedna mše sv. sloužena bývá, je farní mše sv. zároveň školní mši sv. (tedy ne o 1/2 8 hod.); kde pak více mší sv. se slouží, určí správce duchovní, které z nich žáci přítomni býti mají. (Někde o tom rozhodovala místní školní rada). Osвобоzení v jednotlivých odůvodněných případech (za nepříznivého počasí, v zimě) může býti uděleno jak pro jednotlivé tak i pro všechny žáky ve srozumění s duchovním správcem.

2. Táž ustanovení platí i pro žáky

oných škol, jež nalézají se na blízku farního a místního kostela, tak že žáci škol těch beze zvláštní potíže a bez ublížení si mši sv. tam přítomni býti mohou.

3. Žáci vzdálenějších míst buďtež častěji na plnění tohoto přikázání církevního pozorni činěni a k plnění přikázání toho napomínáni; správa školy (tedy nejenom duchovní, by se všechno na jeho bedra svezlo) pak snažijž přesvědčiti se, jak tito všeho toho dbají. Jest pak si zvláště přát, aby žáci škol těch v létě za příznivého počasí několikrát, v neděli a ve svátek do chrámu Páně společně vedeni byli. (Tedy i přespolní mají jíti do kostela, a to bylo již ustanoveno na jisté farnosti od svátků velikonočních do Všech svatých v každý zasvěcený svátek a vždy třetí neděli.)

Zároveň ukládáme správám škol, aby označily obce, pro něž by ustanovení v odstavci 2 a 3 uvedená platiti měla (platí snad pro obce příškolené!) Dále připomínáme, že ku službám Božím, cvičením a jiným výkonům náboženským mládež školní učitelstvem provázena býti má a že příslušný při tom dohled vy-

konáván býti má z pravidla všemi učiteli na té které škole zaměstnanými. — (Slova: „všemi učiteli“ jsou ve výnosu podškrtnuta, z čehož vysvítá, že důraz na ně položen, tedy ne jeden nebo dva, ale všichni učitelé všech tříd vedou dozor nad mládeží při průvodech, cvičeních ano i při obcování mši sv.)

Potud výnos okresní školní rady. Ačkoliv mnohá okresní školní rada jako na př. plzeňská podobná nařízení před časem učinila, přece posud jsme nečetli nic tak jasného a určitého. Kde ještě pravidelná návštěva kostela zavedena není, tam jest nyní k tomu nejlepší příležitost přičiniti se, by co nejdříve ve skutek byla uvedena.

Doufáme, že, když se o to nejdůstojnější kníž. arcib. konsistoř zasadila a vevesl. c. k. zemská školní rada s tím souhlasí, výnos jmenovaný všemi okres. šk. radami správám škol ohlášen byl a předmětem porad se státi má, by dítky skutečně nedělním a svátečním službám Božím za dozoru všech učitelů obcovaly a v tom ohledu mnohé nesrovnalosti odstraněny byly.

A. D.

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

Kombinovaný útok. (Dokončení.) „Avšak ani časopisy pro mládež“, píše pan H. dále v „Uč. Nov.“, „nezůstaly ušetřeny. S velikou radostí pozorovali klerikálové, jak nejlepší české časopisy pro mládež, vyhovující nejprísnějším požadavkům vychovatelským i aesthetickým, přestávají vycházeti, v málo letech zanikly výtečné listy „Jarý věk“, „Budečská zahrada“. „Štěpnice“, že nyní téměř nic nezbyvá. Tak uvolnilo se pole, i jalo se družstvo „Vlast“ redakcí všeho schopného Václava Špačka vydávati časopis dětský — pod názvem „Rajská zahrádka“. V provolání p. Špačkem podepsaném čteme: „Potřeba nábožensky-mravného vedení mládeže všeobecně se uznává a je také známo, že na vychování ve směru tom nepůsobí pouze škola, ale působí i domácnost a jiní činitelé. A mezi těmito zajisté ne poslední místo zaujímají spisy, jež se mládeži dostávají do rukou. Že jest žádoucí, by všecka četba, jež dětem do rukou se dostává, brala se směrem ná-

božensko-mravně vzdělávacím, s tím dojista každý rozumný přítel mládeže se srovnává. A přece mezi četnými časopisy, jež u nás pro mládež se vydávají, není jediného, jenž by přísně hleděl stránky vychovatelské ve směru náboženském.“ (!) K tomu dodává „Vlast“: „Rajskou zahrádku“ řídí upřímný syn církve katolické, i vyvozujeme z toho, že skupí kolem sebe řadu mírných učitelů, a že s „Vychovatelem“ vypěstuje „hojný počet katolických spisovatelů mezi učitelstvem, že „Rajská zahrádka“ nebude list oproti víře vlažný, k ní netečný, ani teplý ani studený — ne, to nebude, bude skutečným katolickým listem pro mládež.“

Ku klerikálnímu časopisu „Vychovatel“ přibyl tedy klerikální časopis pro mládež „Rajská zahrádka“. A kde mají takové časopisy hlavní oporu v učitelství? P. Škrdle, redaktor „Vlasti“ děkuje v listě tom učitelce, která mu (za příčinou

žičkovských demonstrací) zaslala krásnou a povzbuzující báseň a různé dary, při čemž dokládá: „Katolické učitelky pražské jeví vůbec velikou přízeň ku „Vlasti“ a všemožně vynasazují se rozšířiti ji a družstvu členů získati. .“

Agitace tyto mají patrně za účel rozeštvati učitelstvo a připravití v něm půdu pro klerikální školu. K učitelkám. k Pazdírkovi, Javůrkovi, Jelínkovi přibyl p. V. Špaček z Košátek. — Uznali jsme za povinnost učitelstvo české na tyto agitace v čas upozorniti.“ Tak doslovně pan H. v „Uč. Nov.“ čís. 19. str. 197.—198.

To vypadá opravdu skoro jako hon na p. Špačka; ještě ostřeji útočí naň však Fr. Drnkačka, jenž se zdá býti totožným s tímto panem H., v časopise „Komenském“, kdež mu přímo praví, aby prý na dále mezi učitelstvem „nevyhledával útulku a ochrany.“ A proč všechno to? Příčinu nám naznačuje p. Drnkačka sám, když v „Komenském“ ze dne 12. května r. t. na str. 350. mezi jiným takto píše: „Čas. „Vychovatel“ týmže nákladem (jako „Vlast“) vychází osmým rokem; totéž družstvo vydává (II. roč.) „Rajskou zahrádku“ a „Dělnické Noviny“. Jména těchto čtyř časopisů napovídají, pro koho jsou určeny. „Vlast“ pro dospělé čtenářstvo, „Vychovatel“ pro učitelstvo, „R. Z.“ pro děti a „D. N.“ pro dělnictvo — všechny však nejvíce odebírání duchovenstvo a — některé „ideální duše“ mezi námi. Úlohy tedy mají časopisy tyto pěkně rozděleny.“

Zde se dopustil pan Fr. Drnkačka malé nesprávnosti. Předně není pravda, že „Vychovatel“ vychází nákladem družstva osmým rokem.“ Kdo se odvolává na starší ročníky „Vychovatele“, jako to činí Fr. Drnkačka a kdo jako on, jak z jiných jeho ukázek patrně, „Vychovatele“ velmi pilně čítá, může a má věděti, že jest „Vychovatel“ majetkem družstva teprv třetí rok. — Za druhé pak není pravda, že jest „Rajská zahrádka“ majetkem družstva, a rádi bychom věděli, na jakém základě odvažuje se Fr. Drnkačka něco takového tvrditi. Něco nám však p. D. přec laskavě přiznává, že ty časopisy „mají úlohy pěkně rozděleny,“ což s díky kvítujeme. To však právě mrzí odpůrce naše nejvíc, že jmenované časopisy dobře jsou rozděleny a — prospívají; nebo kdyby jen tak živořily a nestávaly se svým mohutněním nepohodlnými, nechaly by se pěkně s pokojem, aby hezky v tichosti, bez hluku a fanfar dokončily tím dřív „chudokrevný“ život svůj.

Že však se mají k životu a že se taky hlásí k slovu, to se nelíbí. O „Vychovateli“ dí Fr. Drnkačka, že prý se jím obírá letos 3—4krátě. — Že si ho „Vychovatel“ vůbec nevšímal, dokud nezačal on sám „Vychovatelem“ se obírat, to vyznává sám, když v „Komenském“ napsal, že prý ve „Vychovateli“ až dosud naň útočeno nebylo; z čehož plyne důsledně a nutně, že mu „Vychovatel“ k útokům nedal žádné příčiny. Odkud tedy najednou v p. Drnkačkově tolik nevůle proti „Vychovateli“ a p. Špačkovi? O tom napsal ve „Vlasti“ (Roč. IX. str. 607.) p. V. Špaček: „byl jsem od p. D. jenom a jenom proto napaden, že vydávám katolický list pro mládež, nebo vězte, . . že tento pán již dávno ústně mi vytkal, že tímto katolickým časopisem sloužím „nepřátelskému táboru“. Těmto slovům páně Špačkovým se p. Drnkačka úzkostlivě vyhýbá a ač se jinak, jak jen může, chytá každého slova jeho, o slova tato nechce ani zavadit, což zajisté není bez příčiny. Že ho asi „Rajská zahrádka“ nejvíce pálí, možno soudit z toho, že pro ni na p. Špačka útočí v „Uč. Nov.“ a ještě více v „Komenském“, hledě slov p. Špačkových, jimiž „Rajskou zahrádku“ v časopisech oznamoval, využítkovat co možná nejvíc k jeho osočení mezi učitelstvem.

Tenkrátě napsal p. V. Špaček: „A přece mezi četnými časopisy, jež u nás pro mládež se vydávají, není jediného, jenž by přísně hleděl stránky vychovatelské ve směru náboženském.“ Těchto slov se uchýtil Fr. Drnkačka a jezdí na nich jen což! Na jednu věc však si v této příčině dovolujeme laskavé čtenáře upozorniti. Kdežto v „Učit. Nov.“ pan H. nečiní ani slovem zmínky o „Andělu Strážci“ a slova p. Špačkova vztahující se na potřebu katolického časopisu pro mládež podává tak, že čtenář musí souditi, „Rajská zahrádka“ že se tu staví do oposice proti ostatním časopisům pro mládež vycházejícím v Čechách, obrátil p. Drnkačka v časopise „Komenském“ celou věc tak, jakoby p. Špaček byl upíral, že „Anděl Strážce“ je list katolický. Píseř do slova: „Ostatné p. Š. sám nepokládá list tento (t. „And. Strážce“) za přísně katolický, napsav v prosinci 1891., že není ani jediný časopis pro děti přísně katolický, ačkoli „And. Str.“ vychází od 1. ledna r. 1882.! Tedy z toho patrně, že ani časopis řízený katolickým katechetou, tištěný v papežské knih-

ti skárně, vydávaný nákladem rajhradských benediktinů (co tu vytištěno písmem tučným a proloženým, jest rovněž tak tištěno v časopise „Komenském“) není panu Špačkovi listem přísně katolickým. Z tohoto fakta dovede si každý učitel jasně představit, co si vlastně pod heslem katolický p. Š. myslí! — Ano, z toho fakta, že p. Drnkačka o svém kollegovi v povolání takto píše, dovede si každý pomyslet, jaké city chová vůči p. Š. a jak o něm smýšlí. Každý člověk nepředpojatý soudil zajisté ze slov p. Špačkových ve svolání o „Rajské zahrádce“: „A přece mezi četnými časopisy, jež u nás pro mládež se vydávají není jediného“, atd., že p. Š., jenž jest přece učitelem v Čechách, jenž psal v Čechách svoje svolání, slovy „u nás“ myslí „u nás v Čechách“, čemuž nasvědčují také i slova „mezi četnými časopisy“, nebo na Moravě vychází, jak vyznává p. Drnkačka sám, časopis takový pouze jediný. Každý Čech zajisté, řekne-li „u nás“, myslí na Čechy, tak jako opět Moravan myslí na Moravu a ne na „království“. Tak soudil zajisté i p. Drnkačka, nebo ačkoli vystoupil proti p. Š. již několikrát a proti témže slovům jeho šermoval, vzpomněl si přece, dobře-li se pamatujem, na „Anděla Str.“ teprve až teď po různé replice páně Š., a přitáhl jej do své polemiky bezpochyby asi jediné proto, že je mu, jak se z celého způsobu jeho psaní zdá, vítanou zbraň každá, třeba i dost chatrná, jen když se jí dá užit proti Š. Tak musí každý nestranný čtenář souditi už jen z poslední jeho polemiky v časopise „Komenském“ (ze dne 12. května), kde sám uvádí, že prý p. Š. o něm napsal, že „pod pravým jménem sám přispívá do jistého katolického listu“ a k tomu dokládá: „je to jediný český časopis pro děti na Moravě. „And. Str.“ hned po té však p. Š. obviňuje, že prý mu ani tento časopis není dost katolickým! Inu ovšem, „Komenský“ vychází na Moravě a „And. Str.“ též, „Rajská zahr.“ vychází však v Čechách a vydává ji p. V. Špaček! Kdo čteš, rozuměj. Nebo že má p. Fr. Drnkačka p. Š. velmi rád, vysvětá i z toho, že k vůli němu pročítá horlivě i staré ročníky „Vychovatele“, a že našel v roč. III. na str. 61. něco, co se mu nelíbilo, hned si napsal takto napsati: „To bude jasno každému, kdož přečte si, jak orgán p. Špačkův, „Vychovatel“ píše o učitelstvu (roč. III. str. 61.) (Kdo je proti škole konfessionální nechť uváží): „Chci ve škole mít učitele

neznaboha, učitele, jenž by s dětmi mými modlil se jen na oko, jen z musu, jen že to žádá ten zatrolený zákon? Učitele“ atd. (uvádí příklady, jakého učitele máti nechce). Pan Fr. Drnkačka k tomu dodává: Ano, tak a podobně píše orgán p. Špačkův, „katolický“ „Vychovatel“, jež značná část učitelstva (?) podporuje hmotně i duševně. Tato ukázka snad postačí každému úplně k posouzení celé záležitosti a sprostí nás povinnosti, abychom s p. Š. déle se obírali.“ — Ano, ano, tato ukázka svědčí bohužel proti p. Drnkačkovi, jenž, ačkoli ví, že jest „Vychovatel“ majetkem družstva „Vlasť“, přec jej nazývá orgánem p. Špačkovým, o tom pak, co bylo ve „Vychovateli“ před pěti roky za jiné redakce a jiného majetníka, když do něho p. Š., pokud se pamatujem, ani slovem nepřispíval, zcela prostě dí: Tak píše orgán p. Špačkův! Takovouhle polemiku nepochválí jistě žádný soudný muž a Fr. Drnkačka neprospěl jí ani sobě ani „Komenskému“.

Uráží li se však tak velice slovy, jež našel na str. 61. III. ročníku „Vychovatele“, tedy se ho zcela vážně ptáme, zdali on by chtěl za vychovatele dětí svých učitele takového? Myslíme, že nikoli. Či snad nám řekne, že se nepěkné vlastnosti a vady tam jmenované mezi učiteli nikdy a nikde nevyskytují a nevyskytly? To popírati bylo by těžko, ba přímo nemožno. My sami vídali na vlastní oči před lety učitele, jenž dovedl děti až ku dveřím kostela, zde klidně počkal, až děti vešly do vnitř, pak se obrátil, zapálil si doutník a chodil kouře kolem kostela po celou mši sv., pak se opět postavil ku dveřím, by převzal svoje žáky a je odvedl nazpět do školy, a ještě nedávno četli jsme v „Chr. paed. Bl.“ jak prý mnozí páni učitelové vídeňští, buď stojí na chodbě, čekajíce, až se děti samy pomodlí, a pak teprve vcházejí do třídy, nebo si mezi modlitbou žáků shledávají ve skříni, čeho jim třeba k vyučování, a tvrzení tohoto neodvážily se popírati ani „Freie paed. Blätter“, ano, ony sami přinesly článek o návštěvě kostela, v němž vyprávěly, že prý učitelé, když dle nařízení ministerského do kostela děti voditi a tam nad nimi bdíti musili, sami se v kostele chovali pasivně, nekropili prý se svěcenou vodou, nedělali kříž, neklekali atd. A „Freie paed. Bl.“ jsou přec listem ne-katolickým, arciliberálním, jenž zajisté nechce učitelstvu křivdit. — V Praze byly zařizeny tak zvané „Besídky“ pro dívky škole odrostlé, jež scházejí se vždy v ně-

keré škole, za dozoru učitelek se slušně baví, čtou neb se jim vykládá něco poučného atd. A odkud ozvaly se první ostré hlasy proti těmto „Besídkám“? Právě z kruhů učitelských; neboť ty referáty o „Besídkách“ některých a o tom, co se v nich mluvilo a přednášelo, jež se objevily v listech liberálních, byly tak psány, že bylo na první pohled patrné, že nevyšly z redakce a že je nemohl nikdo jiný psát nežli — učitel. A proč na ně bylo hlavně útočeno? Že prý se vedou v duchu klerikálním. A z čeho souzeno na tohoto ducha klerikálního? Z toho že se dívkám přednášelo někdy něco z křesťanské mravouky a že se účastnily odpoledních služeb Božích. To je, jak se zdá, v očích některých mnohem větší provinění, než snad kdyby se děvčata ta toulala někde po hospodách a vyhledávala nedovolené společnosti atd. — My o věcech podobných a mnohých jiných, pokud možno, mlčíme, neboť heslem našim jsou při vši přísnosti, s jakouž hájíme katolický princip — slova sv. evangelia: „třtiny nalomené nedolomit,

doutnajícího knotu nehasit“, vyhýbat se, pokud jenom možno, věcem osobním a, kde to možno, raději mlčet, nežli roztrpčít a proto také necháváme ve psacím stolku klidně odpočívat značný počet zpráv — zcela zaručených — zpráv, díme z c e l ý c h Čech, jež dokazují, že mezi učiteli jsou tu a tam lidé, již mají skutečné vlastnosti takové, o jakých jest řeč ve III. roč. „Vychovatele“. Je-li tohle nekřesťanské, pak bychom prosili pana Drnkačku, jenž ku konci polemiky své posměšně praví: „a nyní — spusťte, trouby, kotly a pozouny, ve „Vlasti“ a „Vychovateli“ nekřesťanskou svou muziku“, by nám laskavě pověděl, co jest dle něho vlastně křesťanské. Jsme věru zvědaví. Chce-li však pouze, jak dí ku konci, „poslouchat a — se bavit“, nebudeme mu ani toho zazlívati; nechť jen se baví, když ho to těší, třebaš těmito našimi řádky, jež jsme napsali — ne ze zábavy, nýbrž — z povinnosti, by naši čtenářové znali situaci a nedali se ledakýmš másti.

Red.

DROBNOSTI.

Duchovní cvičení pro české učitelky, jež konati se budou v klášteře Nejsvětějšího Srdce (Sacré Coeur) na Smíchově o letošních prázdninách, počnou dne 21. srpna o 4. hodině a skončí se dne 25. srpna o 8. hodině. Všecky slečny učitelky, které bydlí mimo Prahu, mohou v klášteře míti celé zaopatření a jsou co nejsrdčejši vítány. Které sl. učitelky by se chtěly těchto cvičení účastniti, račtež v čas písemně nebo ústně u velebné představené kláštera se ohlásiti.

Dějepisný diagram. Nedávno jsme četli v jistém liberálním listě paedagogickém, že prý se učitelé vyhýbají úzkostlivě všemu, co by se mohlo nemile dotknout druhé konfesse. Že se tak děje vzhledem na židy a evangelíky různých odstínů, rádi věříme, nebo na tu stranu panuje opravdu úzkostlivá opatrnost. Že by však se tak jednalo všude též oproti katolíkům, o tom důvodně pochybujeme. Jest sice nařízeno, že tak má býti a jelikož zvláště při vyučování dějepisném někteří pp. učitelé dopouštěli se extravagančí na úkor církve katolické,

bylo nařízeno, by se dějepisu na školách obecných vyučovalo na základě čítanek. Že se tak děje skutečně a že se vyhýbá každý učitel úzkostlivě všemu, co by mohlo urazit druhou konfessi, toho důkazem následující část diagramu, jenž jest vyvěšen v jisté škole šestitřídní ve třídě čtvrté, pravíme ještě jednou: ve třídě čtvrté, kde jsou děti většinou ani ne desítileté. Citujeme doslovně: „Václav IV. měl Čechy a Slezsko, byl dobromyslný, ale popudlivý, u panstva neoblíben, měl spory s arcib. Janem Jenšteinem, který překazil, že ze statků opatství kladrubského zřídilo se biskupství, proto vikář Jan z Pomuka uvržen do Vltavy; též šlechta se bouřila třikráte, Václav zajat ve Dvoře Králové, za Berounem ve Vildsteinu a Vídni. Za něho povstalo náboženské hnutí v Čechách hlavně pro nepořádky v církvi, neboť byli tehda 2 papežové, a rozkol, že na universitě měli více hlasů než cizinci Čechové (sic!), že kazatel betlemský

mistr Jan Hus vystoupil proti udělování odpustkův za příčinou války křížové a že pro to a jiné byl r. 1415. v Kostnici upálen, proto bouře v Praze 1419. kněz Jan Želivský pohaněn před radnicí, načež konšelé vedením Žižky z Trocnova shozeni oknem, z čehož Václav IV. raněn mrtvicí a počátek válek husitských 1419 — 1436. Žižka do Plzně, Tábora“ atd. — A k věcem těmto a podobným, že mají kněží mlčet?

Řemeslné školy dívčí v Paříži.

Kdysi bývaly naše kláštery nejen útulky věd, ale i chrámy uměn. Byla to krásná doba, kdy náboženství nestálo ještě mimo životní potřeby lidu. Věda opět vrací se do klášterů, kdy navrátí se tam i uměny, řemesla a práce ruční? Úrodná půda francouzská, v které již tak mnoho krásného se zrodilo, podává nám nejnovější svůj květ, řemeslné dívčí školy v rukou řádových sester. Datují se r. 1867. Tehdáž byly zřízeny dva skromné ústavy v předměstí Pařížském. Řídily je sestry sv. Vincence a měly jen asi 40 žaček. Roku 1870. bylo ústavů těch již 10 se 600 žačkami. Později bylo jich ještě více. Dnes jest jich 21, 3 v rukou laických avšak čistě křesťanských, 18 v rukou sester sv. Vincence. Některé z jich ústavů nejsou jen školami, ale jsou velkolepými závody s komfortem dle nejmodernějších požadavků. Účel těchto škol jest dvojný, jeden naučiti dívky ručnímu řemeslu, které by je jednou mohlo živiti a druhý, vychovati dívky v křesťanské víře a ctnosti, aby jednou byly v pravdě křesťanskými matkami. Tento poslední účel jest hlavní, a první jenom prostředkem k němu. Dívky volí si práci, které se chtějí vyučiti, samy dle své chuti mimo šití, kterému se učí všechny, vedle toho vyučuje každá škola nějaké specialitě n. p. uspořádání toalet, vyšívání nejrůznějších směrů, žehlení a j. Šití možno vyučiti se do virtuosity, a výrobky těchto škol jsou v Paříži velevzácné. Také výrobky toalet

a vyšívání stojí na stupni více než prostředním. Za nejvíce výnosné považuje se žehlení a šití prádla. Způsob, jakým je zařízeno, jest velkolepý. Sál žehlicí jest v jednom ústavě na př. 18 metrů dlouhý. 10 široký a má 16 velkých žehlicích tabul, Sušení děje se uměle v horkých pokojích, žehlení pak tak, aby síly tělesné co nejméně vyčerpávalo. Všecky tyto školy jsou pro dívky z rodin dělnických a jen takové bývají přijímány; kousek to křesťanské socialní otázky. Jen něco málo jich, tuším jen tři jsou věnovány dívkám z rodu měšťanského. Vychování jest ovšem poněkud jiné. Jest literární zároveň, a tak zařízeno, aby absolventky mohly dojíti míst učitelek na nižších školách, státních míst u telegrafu a pošt, mohly býti účetnicemi a p. Řemeslná práce jest hlavně malířství a kreslení různého druhu; avšak školy druhu tohoto budou snad zrušeny, aby snad ústavy průmyslné, dělnické, nezměnily se v přípravky pro různé úřady. Opět kousek socialní otázky. Každý ústav, jichž, jak jsem pravil, jest nyní 21, jest úplně samostatný, řízen jsa jen sestrami nebo místním komitétem. Avšak činí celek, jsouce spojeny nejvyšší radou, která o celek se stará. Skládá se z dam a mužů. Tito starají se o právní záležitosti ústavů, chrání je vůči sektářům, ony navštěvují školy a starají se vůbec o to, aby prospívaly a se zdokonalovaly. Předsedou jest kněz delegovaný kardinálem pařížským. Schůze konají se každý měsíc. Zvláštní anketa navštěvuje ročně všechy školy, zkoumá finanční jich stránku a dává referát jak o stavu nábožensko mravním tak i profesionálním. Vede si přísně; vysvědčení její jsou dobrá a školám a jich dívkám velepríznivá. Ze žákyň, kterých jest asi půl druhého tisíce, jest asi 600 interních. Ústav hledí míti co možná nejvíce interních žákyň, aby vliv jeho byl větší. I znamenití mužové katoličtí přinášejí těmto mladým ústavům vstřícnou velikou pozornost a doufají od nich pro naši dobu mnoho.

Fr. Žák.

LITERATURA.

Strahovský poklad. Dějepisná povídka pro dospělejší mládež. Vypravuje Ladislav Fiala. (S 2 obrázky.) Besed mládeže čís. 297. Nákladem M. Knapa v Karlíně. Redaktor Václ. Špaček.

Dnes, kdy dějepisná povídka z trhu literárního pro mládež mizí, musíme každou vítati s povděkem. Jsouť dějepisné povídky na mládež nejučinnější. Působí svojí tendencí a vštěpují zábavně známosti děje-

pisné. Dosud jsme měli málo spisovatelů, již by naší mládeži psali povídky dějepisné a ti, kteří byli, buď odešli, nebo se psaní pro mládež vzdali. Mezi nynější historické povídkáře pro mládež lze počítati Václava Špačka, Al. Dostála, Karla Zákouckého, Lad. Fialu a P. Dejmka, Jos. Flekáčka a J. A. Cupala. Mnohý z jmenovaných rád si volí příběh z doby pobělohorské, ale nepováziv, že již dávno byli bychom poněmčeni, kdyby byl král Fridrich falcký z Čech sám neprchl, vychvaluji dobu, v níž zřejmá byla národní nestatečnost. Či byla chvála hodna volba falckého Fridricha? — Z této pohnuté doby vyvolil si děj i spisovatel knížky nadepsané a jest nám předem říci, že volil jej šťastně. Jaroš, syn starého Křikavy, po vpádu Sasíků do Prahy, opustil otce a sestru svou a odešel, by pomáhal hájiti zuboženou vlasť. Po 8 letech vzpomněl si na své milé a zataoužil s nimi se opět shledati. A tak setkáváme se s ním jednoho dne v pražské bráně, kdež setkává se s vojínem, jenž později proti jeho vůli vnutí se mu do přátelství. Jaroš totiž, aby otci svému, jenž tou dobou byl nemocen, pomohl se živiti, hledá si službu, ale že nemohl žádné nalézt, přijal místo v Platněrské ulici u mistra Bořka. Hotovili zbraň pro hraběte Šlika, jenž tou dobou byl předsedou vojenské rady. Na docházkách do hradu se zbraněmi zachránil správce hraběte Šlika a setkal se zase s vojínem Loškem. Hrabě Šlik náhle musel odjet. Jméno své svěřil správci, jemuž nařídil, by je skryl na bezpečném místě. Správec tak učinil. Přibral si ku pomoci Loška a Jaroše a skryl poklad v Strahovském klášteře. Však Lošek nebyl tak věrným služebníkem jako Jaroš. Touha po snadném zbohatnutí jej sváděla, by se zmocnil pokladu a k této nešlechetnosti sváděl i Jaroše. Ten však svůdným řečem odolával a jej přemlouval a varoval. Leč marně. Když Otovalský z hněvu přestoupil ku Švédům a s nimi zradou Prahy se zmocnil, použil Lošek této příležitosti a o pokladě řekl Königsmarkovi. Odměna, jež se mu za zradu jeho dostala, byla zasloužená. Jinak vedlo se Jarošovi. I jej již již očekávala smrt a to jen proto, že do posledka chtěl střežiti pokladu; ale věrnost jeho pohnula Otovalským, jenž poznal, jak chybil, a přimluviv se za Jaroše, vysvobodil ho, by se mohl starati o otce.

Povídka psána poutavě, slohem pěkným, hladkým. Že pak jest prosta všech dát, jež unavují, bude mládeži knihou milou

a užitečnou. Doporučujeme ji vřele pro III. st.

Vladimír Zápotočný.

První křesťané v Římě. Obrazy z prvních dob křesťanství. Napsal Petr Kopal. Díl I. a II. V Praze 1893. Tiskem a nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba). Cena 45 kr. a 80 kr. Tyto „Obrazy z prvních křesťanských dob“ patří k tomu nejlepšímu, co v belletrii v příčině této vůbec bylo napsáno a zasluhují, by se jim dostalo rozšíření co největšího.

Esther. Historická povídka z dějin židovských za nadvlády perské. Dle stejnojmenné tragedie Racinovy vypravuje J. E. Hulakovský. V Praze 1893. Tiskem a nákladem týmž. Cena 12 kr.

Pastýř duchovní. Časopis kněžstva československého. Red. Jan Ježek, katecheta při c. k. vyšší realce Pražské. Roč. XIII. Seš. VII. Tiskem a nákl. knihtiskárny Cyrillo-Meth. v Praze.

Pestré květy. Sběrka spisů poučných a zábavných pro českou mládež. Pořádá Karel J. Zákoucký, učitel v Heřm. Městci. Illustruje Karel Thuma. Nákladem Jaroslava Pospíšila v Praze. Roč. I. Sv. 1. **Zábavné chvíle.** Napsal F. J. Andrlík. S dvěma obrázky. Svazek 2. **Luční kvítí.** Drobné povídky a črty pro mládež. Sepsala V. Lužická. Se dvěma obrázky. Svaz. 3. **Povídky o rytířích.** Napsal Karel J. Zákoucký. Se dvěma obrázky. Sv. 4. **Pohádky.** Napsal Jan Milota. Pokud jsme po zběžném pročtení mohli poznati, jest sbírka tato bezzávadná a zasluhuje doporučení.

Bílé růže. Povídka pro dospělejší mládež a přátele její. Napsal Jarosl. Švestka, učitel. (Zábav pro mládež čís. 172.)

Škapulíř a talisman. Příhody katolické rodiny pode jhem tureckým, jež mládeži dospělejší a její přátelům vypravuje F. Andrlík. Spis první cenou vyznamenaný. Druhé vydání. Otisk č. 30. „Dědictví Mal.“ v Hradci Král. (Zábav pro mládež, čís. 173.)

Irská chatrč. Povídka pro mládež dospělejší. Od spisovatele „Jeskyně starého otce Blažeje“. Přeložil J. V. Houška. Čtvrté naskrze opravené vydání. V Praze. Náklad. Jarosl. Pospíšila.

Básně Boleslava Jablonského. Osmé vydání. S podobiznou básníkovou. V Praze. Nákladem Jaroslava Pospíšila 1893. Že básně tyto vyšly už v 8. vydání, jest

úkaz zajisté potěšitelný a svědčí nejlépe o jejich hodnotě.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Ureduje v Ljubljani Dr. Frančišek Lampe. Leto V. štev. 6.

Bibliotéka mládeže. Red. Xaver Dvořák. Seš. II. jenž přináší tři povídky: Knihovna nebožtíka Martineau. — Zastavení času. — Teta Žofie a teta Ludmila.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda. v Olomouci Roč. II. čís. 10. a 11.

Slova pravdy. Laciné čtení časové. Vydává Václav Stejskal, místopředseda, jménem Jednoty katolických tovaryšů. Hlavní spolupracovník Fr. Vaněček. Roč. IV. čís. 13. a 14 : Sestra Rosalie. Napsal Frant. Vaněček.

Literární novinky družstvem „Vlast“ vydané.

Almanah na oslavu biskupského jubilea sv. Otce Lva XIII. Obsah: Básně latinská a česká od Fr. Sasínka a Jos. Flekáčka. — Lev XIII. Nástin životopisný. Napsal dr. Rud. Horský. — Péče sv. Otce, papeže Lva XIII. o české kollegium v Římě. — První styky Čechoslovnanů s apoštolskou Stolicí v Římě. Vypravuje Frant. Vacek. — Důkaz primatu papežského výhradně ze sv. Otců, liturgií a spisovatelů východních. Napsal Dr. Al. Jiráček. — Péče sv. Otce Lva XIII. o národy slovanské. Podává dr. Jos. Kupka. — Sv. Otec Lev XIII. a socialismus naší doby. Napsal Tom. Jos. Jiroušek. — Péče stolice papežské o Církev v Čechách r. 1575. Napsal prof. Jos. Vávra. — Dějiny družstva „Vlast“. Píše Tom. Škrdle. Almanah má 261 stran a jest dosud nejnádhernější knihou družstvem vydanou. Stojí 1 zl. 50 kr., pro zakládající, činné a přispívající členy družstva pouze 1 zl. Za tuto knihu odvedlo družstvo tiskárně na 1500 zl., honoráře obnášejí na 500 zl., poštovné při 2000 ex. na 300 zl., nepočítaje v to obal a jinou práci administrační. Z té příčiny žádáme, aby byl hojně kupován, a komu na groši nezáleží, aby přidal při objednávce i 15 kr. na poštovné.

Sborník historického kroužku vydán byl nákladem družstva „Vlast“, péčí historického kroužku a redakcí prof. Fr. Zdráhal. Sešit I. Cena 80 kr., pro alumný a kleriky 50 kr. Obsah: Katolíci a sněm český r. 1608 a r. 1609. Napsal prof. Jos. Vávra. — Literátská bratrstva v době pobělohorské. Napsal prof. K. Konrád. — Co věřil král Jiří o přijímání pod obojí způsobou. Sděluje Fr. Jos. Hamršmíd. — Posledních 40 let v kolleji jesuitské v Uherském Hradišti. Dle původních pramenů sestavil prof. Fr. Zdráhal, a konečně 12 posudků a zpráv. — Družstvo „Vlast“ platí tisk, honoráře a redaktora Sborníku a za to dává Sborník historického kroužku svým zakládajícím členům (náhradou za vědeckou přílohu), kteří „Vlast“ odebírají zdarma. Na venek byl Sborník rozeslán (byl-li kdo opomenut, račiž jej reklamovati) a pražské pp. členy prosíme, aby si ráčili Sborník v administraci (Jilská ulice, klášter Dominikánský, dole, v přízemí) laskavě vyzvednouti, čímž se mnoho vydání ušetří.

Sborník byl vydán ve 4000 ex. Čistý výtěžek z prodeje připadne Historickému kroužku. Čilý a hojný prodej Sborníku uspíší vydání dalších sešitů.

Rozbor knihy: Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské sepsáním Tomáše V. Bílka. Rozebírá P. Jos. Svoboda Soc. Jesu. Tato brožura o 24 stranách vyšla nákladem Historického kroužku a stojí pouze 10 kr. Vynikající český historik pronesl o této práci velice pochvalný úsudek.

Objednávky všech těchto tří knih vyřizuje administrace „Vlasti“, Praha, klášter Dominikánský, Jilská ulice.

OBSAH: Vážnost učitelstva. (Pokračování.) — O pozornosti. Píše Václav Špaček. — Zákony a nařízení u věcech obecných a měšťanských škol náboženství katolického se týkající. — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budí sasláno předplatné; tamtéž budtež adres. (reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však saslány redaktor „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Vážnost učitelstva.

(Dokončení.)

Čímto, co až dosud vyloženo, trpí učitel na vážnosti *nevinně* a dlužno vinu hledati jen v poměrech našeho lidu, ve školních zákonech a jich provádění.

Jsou však mnozí — nepravím všicki, je mnoho a mnoho čestných výminek, učitelů vzorných, jichž se, co následuje, netýká a proto prosím, ať z toho pohoršení neběrou, — jsou pravím mnozí, kteří sami mnoho zaviňují a o vážnost lidu se připravují.

6. Pozoruhodno jest, jak *poměr mezi učitelstvem a občanstvem* změnou školních zákonů změnil, *převrátil se*. Za starých zákonů učitel vůbec více s občanstvem se stýkal, poněvadž od něho více závisel; vybíralť sobě sám sobotáles, liknavce navštěvoval, upomínal; lid platil, čím mohl, ne-li penězi, aspoň potravinami a tím stalo se téměř zvykem, že v rodinách při všech důležitějších událostech pamatovali na svého učitele, zvali jej k hostinám při krčinách, svatbách, prasecích hodech a p., a nezvali-li jej, aspoň s vydatnou výsluhou naň pamatovali, a učitel se měl při tom dobře; nevychvalují tím staré časy, za kterých také mnohý učitel zkusil nouze a bídy dost, zvláště v krajinách pohorských, chudších, avšak nepochybím, když tvrdím, že učitel tímto častým stykem získával si u lidu důvěry, vážnosti a úcty nemalé. Jakmile však za nových zákonů poukázán byl učitel se svým služným na berní úřad, cítil se uvolněným, od lidu nezávislým, jakoby se byl od lidu odvrátil; lidu našemu se zdálo, že od těch dob si ho učitel málo všímá, že dělá pána, že se příliš nad lid povznáší, a ztrácel proto k němu důvěru, vážnost, a kde taková neshoda vypínavostí a přeceňováním se učitele přiostrčila se, zahnízdila se u lidu k učiteli nevážnost. K nevážnosti přidružila se závisť: lid náš pozoruje, že učitelé prací nejsou přetížení, že mají časté prázdniny, vypočítává, kolik hodin za rok učitel ve škole pracuje, jaký má za hodinu plat, že dostává své služné pravidelně, ať je úroda nebo neúroda; rolník na svém statku uvažuje, že musí pracovati a to úsilovně po celý rok beze všeho oddechu a při vší práci své, že často nemá ani groše: učitel že dělá pána a rolník — jak se mnohý domýšlí — otroka; tím vším ovšem pozbývá k učiteli vážnosti, zanevře naň, a jak jen může tuto svou nevážnost mu na jevo dává.

7. Učitelstvo vůbec má nyní největší starosti o *úpravu svého služného*; kdekoli se sejdou učitelé ať ve spolicích a schůzích, ať v hostincích a společnostech

o jiném nemluví, nerokují, nežli o svém služném, úpravě jeho, totiž zvýšení jeho. Nedivím se tomu, služné učitelstva není spravedlivě rozděleno, již základ k tomuto rozdělení, totiž počet obyvatelstva školní obce, byl pochyben, převrácen; spravedlnost dí: stejná studia, stejná spůsobilost, stejná práce vyžadují též stejného platu, a přec tak velký při té stejnosti práce rozdíl služného, že činí difference až 400 zl.: volání učitelstva po spravedlivé úpravě služného jest zcela spravedливо. Lid náš to slyší, čte v novinách, dovídá se o různých peticích a návrzích k zákonodárným sborům o této úpravě, vlastně zvýšení a — léká se toho; venkovský náš lid je daněmi a různými přírážkami a zejména školními přetížen, hrozí se budoucnosti, půjde-li to takto dále, zvýší-li se služné učitelů, zvýší se i zemské přírážky, nevydrží to, obává se svého nevyhnutelného úpadku, a proto divme se, že snaha učitelů po zvýšení služného vzbuzuje v lidu našem tím větší závist, ano nevážnost!

8. Výrok „*úcta k náboženství jest ztělesněný princip autority*.“ jest zajisté obecný a pravdivý po všecky věky, u všech národů. Tím pravdivější a vážnější jest tento výrok o náboženství katolickém, k němuž 90% obyvatel naší milé vlasti se přiznává; o tento výrok opírá se stát, trůn, oltář i škola. Naše nynější školy jsou po zákonu zásadně bezkonfessišní, avšak učení a cvičení v náboženství popřáno v nich přec skrovného místečka; učitelé náboženství dle možnosti pilně docházejí do škol, aby to skrovné místečko zaujali, vyplnili; avšak dostačí 2 hodiny týdně, aby se zdarem a výsledkem katecheta své povinnosti dostál a děti důkladně v náboženství vyučil a vycvičil? — Ve staré škole dostačily 2 hodiny týdně, jelikož učitel katechetovi pomáhal, s dětmi opakoval, je cvičil a ve svých předmětech dle příležitosti k náboženství se odnášel, vracel, naň upozorňoval; mimo to i svým zbožným životem a příkladem děti k nábožnosti nabádal a při váděl. Ale nyní? Se srdcem zarmouceným jest mi vyznati a konstatovati, že přemnozí učitelé chovají se k náboženskému vyučování a cvičení lhostejně, neřku-li, jakoby ani katolíky nebyli, nepřátelsky. Heslo „odtržení od církve“ vjelo jim do všech údů, tímto heslem zmateni zapomínají, že jsou přec katolíky a že 1. §. nových školních zákonů nařizuje nábožensky mravné vychování mládeže ve školách našich. Příkázání církevní druhé a třetí jako by se jich netýkalo, kostel v neděli a ve svátek zanedbávají (bojí se tam nastuzení), o zvláštních obřadech a žehnáních církevních na př. o sv. Blažejí, na popeleční středu jakoby nevěděli, snad se za to stydí; o přijímání sv. svátostí ani nemluví, jakoby nové školní zákony jim přijímání sv. svátostí zakazovaly; těch, kteří svých povinností katolických jsou dbalými a aspoň v čase velikonočním ku stolu Páně přistupují, jest asi malá hrstečka, ano přivedlo to na mnohých místech k těm koncům, že vyšší školní úřady i samo ministerstvo bylo nuceno vydati přísné opětované nařízení, že mají učitelé děti školní v neděli a ve svátek do kostela voditi a tam nad nimi dozor míti. Jak ochotně toto nařízení plní, a jak ten dozor provádí — raději pomlčím!

Tak zavládla v nové škole úplná lhostejnost, ano nedbalost učitelů k věcem náboženským. Dle toho se také chovají ku kněžím, k správcům svým duchovním lhostejně, nevšímavě, pánovitě ano na mnoze i nepřátelsky; při vyučování školním lze tuto lhostejnost, vlašnost náboženskou snadno pozorovati, mnohý učitel jakoby se bál vysloviti jméno Bůh, Ježíš Kristus, ano v jednotlivých případech proti náboženství mluví, proti církvi a její institucím potupně se pronáší, je všetečně posuzuje, je zavrhuje. S jakou chutí a radostí dochází katecheta do takové třídy, snadno si domyslíti. Namítne se mi: ať to katecheta netrpí, ať to u školních úřadů

oznámi a tím tomu odpomůže! Myslíte? To by musil oznamovati ustavičně, a čeho by tím docílil? Nikoli polepšení, obrácení se takového učitele, ale zášť, hněv a mstu jeho — a tím větší škodu pro školu. Lid náš v jádru svém zbožný, katolický, dobře postihuje takovéto chování se učitelů, děti si toho všímají také, doma se o tom mluví, soudí a — odsuzuje. A to má škola prospívati v nábožensko-mravném vychování? Když takto se chováte, žádáte učitelové, aby si vás děti, jejich rodiče a pěstounové vážili? Vždyť je matete v nejsvětějších citech jejich a vychováváte si pokolení za pokolením v náboženské lhostejnosti a vlažnosti, aniž by tomu mohli učitelé náboženství za ty 2 týdenní hodiny, zabrániti, jelikož vy kazíte a ničíte to dobré símě ve svých 24—28 týdenních hodinách, jež katechetové za 2 hodiny vštíplili, a kde prosím zůstává shora uvedený výrok: úcta k náboženství jest ztělesněný princip autority? Máte takto právo na autoritu, když k náboženství žádné úcty neprojevíte? Pro Boha, pochopte již svůj vznešený úkol, že jest vám odchovávatí dorost budoucích pokolení, budoucího národa! Jaké to bude pokolení, jaký národ? Jaká výchova, taký dorost, taký národ!

9. Jest s politováním vyznati, že za nynějších politických rozháraných poměrů utvořily se v národě a v obcích strany protivné, které mnohdy nemslysně proti sobě příkrý a bezohledný zdvihají odboj usilující strana stranu zničiti. Nepopírám, že učitel jest jako každý jiný občan svéprávný, má své politické přesvědčení a právo, dle něho jednati potud, pokud není na úkor jeho vychovatelskému povolání, na úkor autoritě stavu učtelského. Avšak tu zase jest mi konstatovati, že mnohý učitel není pamětliv obého, *pouští se do agitac až vášnivých*, do agitac obecních, národních a politických ku své vlastní největší škodě. Právě, že strany protivné se potírají prostředky dovolenými i nedovolenými, mravnými i nemravnými, učitel stržen do tohoto víru, přidává se k straně jedné a dozrává buď vítězství neb porážky. Ale ať vítězí neb porážky utrpí, vždy vyjde to k jeho vlastní škodě: protivná strana ho nenávidí a autorita, vážnost jeho jest zničena!

10. Spěchám ku konci. Budiž mi ještě dovoleno ukázati na jednu věc, která též učitelům odjímá vážnosti jejich vlastní vinou. Nařízení vydané ministrem záležitostí duchovních a vyučování ze dne 20. srpna 1870 č. 105. ř. z. stanoví *řád školní* pro školy obecné, v němžto v odstavci V. od § 26. do 36. jsou označeny povinnosti učitelů.

Věci, které jsem v předchozích statích uvedl, jimiž učitelové připravují se o vážnost obecnstva a tím zdar školy poškozují, čelí zajisté proti povinnostem řádem školním jim ukládaným. Řada těch povinností počíná § 26., jenž nařizuje: „Učitel jest povinen, důležitý úřad naň vznešený svědomitě spravovati, opatření zákony a nařízení učiněná a rozkazy úřadů představených bedlivě zachovávatí, *všelikého zlého užívání školy a svého postavení ke škole k rejdům politickým, národním a náboženským se zdržovati*, a k dětem pod opatrování mu svěřeným bedlivě dohlížeti. Jestli na některé škole víc učitelů, mají sobě *svorností a vzájemným sebevážením obecné důvěry dobývati* a tím způsobem dobro školy zvyšovati. Učitelové na škole takové mají správce školy svědomitě poslušni býti.“ Z tohoto jasného znění zákonného jest patrno, jak shoduje se jednání mnohých učitelů s nařízeními úředními vůbec; zvláště ale poslední odstavec tohoto 26. §, „že mají sobě svorností a vzájemným sebevážením obecné důvěry dobývati“ zdá se, že upadl na mnohé škole v zapomenutí. Sami učitelové si velice ztěžují na neupřímnost, nesvornost, nesnášenlivost a pomluvy. Starší řídicí učitel nařiká, že mladší

páni si ho neváží, poslušnost mu odpírají, nad něho se vypínají, tvrdíce, že z nové školy, z nového ústavu učitelského více vědí, jím pohrdají a jen posměch si z něho tropí; mladší učitelé zase žalují, že řídící jest nevhodně příliš přísný, domýšlivý, že je týrá, práci překládá a sám si jen hoví. Titulují se navzájem „pane kollego“, avšak o kollegiálnosti mezi nimi ani potuchy; uprázdni-li se na škole někde místo, shání o překot jeden přes druhého přímluvu, protekci a divno: první, u kterého se doprošují přímluvy, bývá obyčejně kněz, ten jinak nenáviděný kněz, jenž zasedá buď v místní neb okresní školní radě. Knězi, proti němuž jindy brojí, si ho nevíšimají, jím pohrdají, jest vyslyšeti jejich vzájemné snižování a pomluvy, farizejské sliby a sebechvály, věru, že kormoutí se ledví i srdce nad takovým nehodným si počínáním. Crede experto Ruperto! Všecka taká a podobná — nejméně řečeno — nekollegiálnost učitelů vzájemná nezůstává pod pokličkou, objevuje se jejich vlastním přičiněním na veřejnosti, lid to vidí, slyší — a za to má si učitele vážit? Mnohé místní školní rady mohly by vypravovati celé kroniky, s jakou námahou smiřují rozvaděné bratry kollegy, kteří své pře zanesli až před jejich forum, a po nejlepším smíření, aby za krátkou dobu smiřovaly zase! Netrpí tím vážnost stavu učitelského? Važte si nejprve vzájemně samých sebe a bude si vás vážit svět!

Tím končím úvahu o vážnosti stavu učitelského, která trpí na díle poměry časovými, na díle prováděním školních zákonů a na díle vinou samých učitelů a opakuji veřejně a nepokrytě, že jsa upřímným přítelem školy a stavu učitelského z toho srdce přeji sobě, aby učitel požíval ve všech vrstvách našeho lidu vážnosti dokonalé, aby platně a blahodárně konati mohl práci svou na roli školské a odchovával dorost Bohu milý, národu a vlasti prospěšný a užitečný. Opakuji zároveň rozhodně a nelíčeně, že těmito úvahami žádného neodsuzuji, a že plynou spíše z přesvědčení o pravdě výroku slavného učitele paedagoga: *„Lžiliberalismus padl na náboženské přesvědčení nynějšího pokolení učitelského, jako ruda na vinohrady, popálil vše tak, že nic k dobrému nezrá.“* Záleží hlavně na učitelstvu, aby poznalo den navštívení svého, aby jednalo ve všem a vždy v tom přesvědčení, že jedenkrátě věčný Soudce požádá od něho účty slovy přísnými: Vydej počet z vládařství svého, a tu aby před svým nebeským učitelem a mistrem obstáli ku věčné spáse své vlastní a svých svěřenců. Bůh to račiž dáti!

Čítanka a katechismus.

Na křesťanských školách setkáváme se s dvěma důležitými knihami učebnými; jsou to čítanka a katechismus. Obě to knihy učebné, obě jsou k tomu, aby se pozorně a pilně četly.

Čítanka je čítací knihou pro mravouku a vědu vůbec, katechismus jest čítankou zvláště náboženskou. Jako čítanky bývají rozděleny z pravidla na čtvero částí, totiž na I. Čtení vzdělávací. II. Čtení o věcech přírodních. III. zeměpisné. IV. Čtení dějepisné — podobně i katechismus je rozčleněn ve čtvero dílů či kapitol.

Jednotlivé oddíly čítankové obsahují výběr rozličných článků, jednotlivé kapitoly katechismu obsahují množství rozdílných, v nichž se pojednává o náboženských pravdách. Jako články čítankové potřebují jasného a důkladného výkladu věcného i mravního, aby jim bylo se strany žactva porozuměno, aby účel jich vychovatelský

neminul se kýženého cíle, tak i pravdy náboženské vyžadují přesného, jasného výkladu, aby mohly býti rozumem pojaty, aby se v mysli zakořenily, aby celou duší člověka oživily. Poněvadž pak tyto pravdy náboženské mnohé jsou nad rozum lidský, musí je duchovní učitel rozumu jaksi svým výkladem přizpůsobiti a takto přizpůsobené mládeži podávati. Toto pak jest úkolem učitelů církevních, ono učitelů světských, vesměs však vůdců a vychovatelů paedagogicky vzdělaných.

Ač jsou si obě tyto učebné knihy v mnohém tak podobny, přece jsou v podstatě zase velmi rozdílny: Jest katechismus krátké a srozumitelné vyložení katolického náboženství, jímž se člověk přímo k Bohu povznáší a opravdově mravným se stává, čítanka oproti tomu na zřeteli majíc hlavné vzdělávání věcné, ku mravné náboženskému vychovávání mládeže jen jaksi příležitostně směřuje cestou pobočnou.

Že však i toto nepřímé působení na náboženské city mládeže má do sebe mnoho prospěšného, jest jisto. V křesťanském školství ani jinak není možno. Náboženství křesťanské bylo vždy základem vši vzdělanosti lidské, všeho ušlechtilého snažení lidstva. Bez náboženských základů podobalo by se vzdělání mládeže na odív nádherné budově na sypkém písku zbudované, ana pravá všelidská vzdělanost a moudrost jen v nábožensko-mravném vychování kořeny své má.

V nynější době planého chvástání „všelidskou osvětou“, v době, kdy se zapomíná, že žádaná tato všelidská osvěta jediné možná na náboženském podkladě, v době, kdy se liberalism snažně do síní školských dere, nebude věru na škodu všimati si čítacích knih, abychom věděli a poznali, jak dalece se čítankovou četbou působí na náboženské city mládeže. Všimneme si zatím účelem pětidílné čítanky pro školy obecné, neboť školy obecné poskytují základního vzdělání a vědění pro veškerý další život. Články, které vyžadují přímého poukazování na náboženskou nauku, seřadíme dle čtvěra kapitol katechismu posloupně od 1. až ku 4. Nabudeme tak přehledu, jak silně je která kapitola v čítankách zastoupena.

I. Ke kapitole první, která pojednává o Bohu a jeho skutcích, o Bohu Otci, Stvořiteli a Zachovateli nebe i země (vlastnosti Boží), směřují tyto články:

Z I. čítanky článek 1. Milý Pán Bůh. 3. Dobrý pořádek. 15. Oči moje. 24. Mé srdéčko také cítí. 26. Myslím, mluvím, jsem člověk. 27. Mluvím. 30. Duše. 45. Člověk a skřivánek. 50. Kolik živočichů. 62. O Bohu.

Z II. čítanky článek 1. Píseň ranní. 2. Píseň večerní 21. S Pánem Bohem. 24. Jak Bůh stvořil svět. 25. Ke Tvůrci světa. 26. Píseň večerní. 32. O člověku. 40. Neděle. 41. Chudobné dítky. 45. Pán Bůh všecko vidí. 55. Louka. 85. Neškodme stromům! 88. Potůček. 90. Sníh. 116. Anděl strážce. 122. Bůh všudy přítomný. 123. Pán Bůh dobrý jest.

Ze III. čítanky článek 1. Modlitba ranní. 6. Řada přísloví. 15. Když člověku nejtíže, pomoc Boží nejbliže. 16. Nová řada přísloví. 29. U jesliček. 53. Píseň po škole. 90. Obilí. 111. Krásný vzhled je na ten Boží svět. 113. Radosti všech. 131. Počátkové křesťanství v Čechách a na Moravě. 132. Svatý Cyrill a Methoděj. 136. Svatá Lidmila. 137. Svatý Václav. 138. Svatý Vojtěch.

Ze IV. čítanky článek 1. Světa Pán. 2. Modlitba. 34. Sucho. 37. Modlitba Páně. 38. Orač a přadlena. 39. Otázky. 52. Rada v nesnázi. 58. Bůh ví, čím člověka trestati. 59. Vhodné místo pro stánek Boží. 66. Louka. 67. Kniha přírody. 68. Dary přírody. 163. Na skále Martinské.

Z V. čítanky článek 1. Všemohoucímu. 12. Dítě umírající. 27. Rozdílné žádosti. 50. Večerní píseň. 53. Žebrák. 69. Oblaka. 75. Tři doby v zemi České. 146. Řím. 163. Křížové výpravy. 174. Na Štítném.

II. Kapitola druhá. I Rozdíl: O křesťanské spravedlnosti. II. Rozdíl: O přikázáních Božích a církevních, čili o křesťanské spravedlnosti zvlášť.

Z I. čítanky: Článek 19. Uši moje (4. přikázání Boží). 20. Poslouchej! (4.) 25. Čiň dobře bližnímu! 28. Buď upřímný! (8.) 43. Zvířátka také cítí (5.) 62. O Bohu.

Ze II. čítanky: Článek 18. Ptáče. (4.) 28. Přemáhej žádost zlou! (4.) 34. Pořádek v rodině. (4.) 36. Tatínek to nevidí. (4.) 37. O dvou sirotcích. 38. Jablíčka. 40. Neděle. (3. přikázání Boží, 1. a 2. církevní.) 50. Buď trpěliv. 53. Buď útrpný. 73. Moje a tvoje. (7.) 75. Dobré dívky. 76. Koník a ovečka. 89. U potoka. 92. Cesta do školy. 93. Sypejme ptáčkům. 102. Dráteník. (7.) 103. Vděčná dcera. (4.) 105. Vzácný bochníček chleba. 111. Poslušnost. (4.) 117. Císařovna a chudobná stařenka. 118. Dobromyslnost.

Ze III. čítanky: Článek 2. Jahody. (4.) 3. Matičce. (4.) 4. Bohatství. (4.) 18. Štědrý večer. 21. Jedna a dvě jsou tři. 24. Povolnost. 32. Zachvácený osel. (5.) 40. Pyšný páv. 50. Závisť. 51. Nalezený peníz. (7.) 73. Kterak stehlík ke svému šatstvu přišel. 85. Děti a včelka. 87. Lilie. 89. Růže stolistá. 93. Nespokojený stromeček borový. 145. Slavný pohřeb chudého člověka.

Ze IV. čítanky: Článek 4. Poklad. 5. Práce. 6. Potrestaný osel. 7. Vůz sena. 24. Almužna. 25. Závistivý souseď. 26. Našel jsem to: Pán Bůh na mne vzpomněl. (7.) 27. Poctivost na věčnost. 35. Pravda a lež. (8.) 42. Chvála pracovitosti. 55. Páv. 70. Zlé svědomí. 151. Spytihněvův soud. 154. Svorný Vladislav. 156. Moravané na Hostýně. 170. Malá dobrodějka. 177. Dobročinnost. 178. Vnuk a děd.

Z V. čítanky: Článek 14. Kdo do tebe kamenem, ty do něho chlebem. 23. Přísluví o hospodárnosti a šetrnosti. (7.) 24. O důležitosti práce. 28. Boháč a chudák. 30. Láska synovská (4.) 32. Hrdina svého povolání. 36. Petr Szápary. 38. Pes Barry. 39. Mojžíš a beránek. 48. Pravdu mluv! (8.) 61. Slzičky Panny Marie. 62. Oběť za bližního. 64. Stokrát nic umožilo osla. (5.) 70. Pravda vítězí. (8.) 169. Návrat Václava II. do vlasti.

III. Kapitola třetí. O službách Božích. Rozdíl I. O bohoslužebných konáních, kterými se zvlášť česť Boží rozmáhá. 1. O modlitbě. 2. O oběti mše sv. 3. O společných pobožnostech. Rozdíl II. O svátostech.

Z I. čítanky: Článek 2. Dobrý počátek. 6. Píseň o hodném dítku. 27. Mluvím.

Ze II. čítanky: Článek 2. Píseň večerní. 20. Zvonek. 23. Modlitbička ranní. 62. Rozmluva před spaním. 63. Ptáčkovo lůžko. 65. Skřivánek za jitra. 78. Tak se chovej!

Ze III. čítanky: Článek 136. Svatá Lidmila. 137. Svatý Václav. 138. Sv. Vojtěch. 139. Kterak založen byl klášter Sázavský.

Ze IV. čítanky: Článek 22. Z domu otcovského.

Z V. čítanky: Článek 41. Tajemná hrana. 186. Císař František Josef I. Rakouská národní hymna.

IV. Kapitola čtvrtá, která pojednává o posledních věcech člověka, jest rovněž četnými články v čítankách zastoupena. Některé články, jako na příklad z I. čítanky článek 24. Mé srdéčko také cítí, 26. Myslím, mluvím, jsem člověk, 30. Duše, z II. čítanky článek 32. O člověku, z V. čítanky článek 12. Dítě umírající, 53. Žebrák, 75. Tři doby v zemi České a mnohé jiné vyžadují zřejmého poučení o pomijejcnosti tohoto života a o neskonalé blaženosti života věčného. Jsou to vůbec v této kapitole shora označené poslední věci člověka, totiž poučení o smrti, o soudu zvláštním či soukromém, o pekle, o nebi, o očistci.

Že však k těmto momentům směřuje celý život pravého křesťana, můžeme směle říci, že *všecky* jmenované články sub. I.—III. kapitoly poskytují vhodné příležitosti ku příležitostné zmínce o těchto důležitých věcech člověka. Z té příčiny nemůžeme tu výslovně články ty vyjmenovati, nýbrž toliko na předcházející poukázati. Rozumný vychovatel řídí se zajisté i při výběru těchto článků okamžitou potřebou a jest v moci jeho, aby dle potřeby při kterémkoli tomto článku na poslední věci člověka poukázal. Takováto zmínka zamlouvá se nejlépe při zakončení té které stati mravoučné, při tak zvaném mravoučném povzbuzení.

Vzbuzovati zájem a zálibu pro život budoucí, připomenouti častěji marnost tohoto života, jest dobrou přípravou pro život skutečný. Bude zajisté mnohemu našemu svěřenci zápasiti s bídou a nedostatky všeho druhu, bude mnohemu snášeti příkoří a ústrky tohoto světa v míře přehojné. Nebude-li ho při tom všem siliti víra v život věčný, nebude-li míti na mysli stále spravedlivou odměnu z rukou Boha vševědoucího a nejvyššího spravedlivého, snadno poklesne na mysli, vejde na zcestí popuzen jsa žádostmi smyslnými — a bude ztracen pro život věčný. Jeť člověk velmi křehké stvoření a zlý příklad již často způsobil, co se nedalo více odčiniti.

Z přehledu těchto článků patrno, že nejvíce je těch, které pojednávají o Bohu Otci, Stvořiteli a Zachovateli nebe i země. Přemnohé z nich krásně předvádějí vlastnosti Boží, jako svatost, všemohoucnost, vševědoucnost a všudypřítomnost Boží. O andělech jen několik málo článkučků pojednává.

Ve II. skupině (II. kapitola katechismu) jest mnoho pěkných článků, které předvádějí v dobře volených příkladech mravní ctnosti. Zvláště silně je zastoupena *křesťanská láska k bližnímu*, což jest jistě nejvyšší chvály hodno a potěšitelné. Články, které o zlém či hříchu jednájí (lenost, pýcha, závist,) jsou rovněž případné. Z desatera Božích přikázání *nejčastěji* se ve člancích objevuje *čtvrté*, potom *sedmé* a *osmé*, posléze *páté*. Za to *třetí* přikázání Boží a první a druhé církevní je tu v pěti čítankách jen dvěma články zastoupeno, ač v době právě přítomné je potřebí častějšího k tomu poukazování. Článků o ctění svatých také několik. Články III. skupiny (IV. kapitola katech.) *nejčastěji* pojednávají o *modlitbě a zbožnosti*. Tu máme výběr ve všech pěti čítankách věci důstojný. Zřejmého poukazování ke službám Božím vyžadují tu výše řečené dva jen články. Avšak pojem zbožnosti odnáší se tu vděčně i k místům, na kterých se pobožnosti ty s nejlepším prospěchem konají, pročež vítaná ta příležitost budiž nám vhodným vodítkem a náhradou.

O čtvrté kapitole bylo již řečeno.

S uspokojením tudíž doznati musíme, že nynější čítanky pro školy obecné obsahují dosti takového materialu, kterým možno přímo na náboženské city mládeže četbou mravoučnou působiti. Aby čítanky byly s katechismem v harmonii, bude ovšem péčí obratného učitele. On musí vůbec všechny tyto články dokonale znáti, aby ten který dle nahodilé příležitosti a potřeby jako nejvhodnější vybral a vyložil, maje ovšem zření k té neb oné kapitole, k tomu neb onomu rozdílu katechismu.

Aby však takovou harmonii mezi čítankou a katechismem svou činností vychovatelskou přivoditi mohl, aby ji mohl při svém vyučování stále a ve všem praktikovati, je potřebí s jeho strany dobré vůle a potom — *znalosti* a *zběhlosti* v katechismu. Že tu i *osobní náboženské přesvědčení* není věci vedlejší, rozumí se samo sebou. Z těchto pak důvodů vyplývá *nutnost*, aby učitel byl *stejného vyznání* s *mládeží* sobě svěřenou, aby učitel byl v náboženství svém *patřičně vzdělán*

a utvrzen. I žádá se v naší době na jedné straně znalosti náboženské, bez které se řídící učitel ani obejít nemůže — a na druhé straně se zase dosazují jinověrci na školy naše katolické. Není-li to zákonnitá nedůslednost?

Neplní-li ani mnozí chladní katolíci povinnosti své v nábožensko-mravné výchově, jak pak budou teprve jinověrečtí učitelové zaujati pro výchovu křesťansko-mravní! Věru bychom chtěli poslechnouti učitele-jinověrce, s jakým zápalem (!) by vykládal na př. křesťanské mládeži článek „Počátkové křesťanství v našich zemích“, aneb jiný podobný inu článek. Zřízením škol konfesionálních by se shoda katechismu s četbou čítankovou v nejúplnější míře docílila, a stesky tohoto druhu by odpadly.

Kdo pak se domnívá, že *ctnost bez náboženství je možná* a že podstatou svojí skutečnou je ctností, tomu připomínáme výrok jednoho mudrce, který v té příčině praví: „Hloubáš ve svém prostém rozumu a díš: Třeba by o Boha lidé málo dbali, jen když by vroucně o ctnost a šlechtnost stáli. Než považ jen, že hlupec toliko praví: Nechť sobě zdroj v horách vyprahne, jen když do města voda po trubách se táhne.“

A na naše nynější rozhárané poměry školské velmi trefně se hodí báseň slavného Boleslava Jablonského pod názvem „Umění osvěcovati“, ve které praví:

Jak se často v tomto světě
Převrácené věci dějí!
Mnozí touží po osvětě,
Osvítit však neumějí.

Kdo jen hanlivými slovy
K osvětě svůj národ budí,
Podobá se šilencovi,
Rukama jenž temnost pudí.

Chceš-li temnost rozptýliti,
Učiň den, noc zajde sama;
Bludy chceš-li zapuditi,
Pravdě uč, jež není známa.

Kronika školy v N.

Václav Lefler, farář na Makové.

Kronikářem býti snadná to věc; onť zapisuje, co pořadem času se událo, co viděl, o čem slyšel O událostech však dávnověkých psátí, o příčinách různých, které působily na hmotný aneb duševní vývoj člověčenstva, o různých útvarech lidské společnosti, o činitelích, kteří je přivodili: k tomu je zapotřebí trochu více, než se vyžaduje od kronikáře, toť věcí dějepisce. O dějepisci však platí jako o básníkovi: „nascitur“; jest k tomu potřebí mimo nadání ještě vyššího vzdělání, důkladné znalosti dějin světských a církevních, ducha kritického, daru rozeznávání, aby ze spousty pramenů a pomocných věd vynesl na světlo zrnko pravdy. Pro dějepisce českého důkladná znalost češtiny a němčiny mimo znalost latiny a řečtiny, znalost geografických a topografických poměrů, starožitností atd. . .

To vše, když povážíme, musíme pokus: „psátí dějiny školy v N.“ nazvati velmi smělým a odvážlivým.

A přece se tak všude stalo a státi musilo. Každá škola obecná má svou kroniku a počátek kroniky obsahuje obyčejně: „dějiny školy“. Jest zajímavo pro nás čísti počátky kroniky školy v N., jelikož se tam nachází často mnoho nájezdů na církev katolickou, na duchovenstvo vůbec a na místní duchovenstvo zvlášť.

Skromnost, poctivost a spravedlnost vyžaduje, abychom, co sami s jistotou nevíme, také jako nejisté jmenovali, a starší dobu šmahem neodsuzovali; zvláště pak se chránili, abychom osoby některého stavu, s nimiž spolužijeme, nečinili zodpovědnými za chyby předků. Tím bychom jiné jenom k zášti podněcovali a zdárné spolupůsobení v zájmu školství mařili. Proto málo který z učitelů neřku-li z kněží odhodlal se k tomu, aby sepsal počátek kroniky školy v N. tak zvané „dějiny školy v N.“ Obyčejně ponecháno sepsání dějin školy některému „vzdělanému“ laikovi v místě, namnoze sběhlému studentu aneb obecnímu písaři liberálu. Proto jsou úvody ke kronice školy v N. namnoze nezdařeny a platí o nich slova Platonova: „lepší neuk, nežli nedouk“ ve svrchované míře.

Proto chceme v následujícím na základě spisů věhlasného historika biskupa Frinda některé bludy a lži v kronikách školských vyvrátiti obmezujíce se na skrovnou míru stati časopisecké.

Počátek kroniky počíná obyčejně v tonině moll: „Kdy a kým prvotně škola v N. založena byla, o tom ničeho s jistotou říci nemůžeme.“

Jakoby se touto hluchou frází mohla umlčeti celá doba blahé paměti Karla IV. a arcibiskupa Arnošta z Pardubic: doba největší slávy, největšího blahobytu i rozkvětu duševního — a tudíž i školství v naší milé vlasti!

Což pak není neoprávněným pisatelům školských kronik známo, že v té době bylo největší množství far a klášterů zřízeno, a že u mnohého filiálního kostela nynějšího byla dříve fara, při níž působilo i více kněží? Ano, mnohé fary, kde působí nyní jediný kněz v duchovní správě, měly tehdy ráz klášterů: farář a několik kaplanů společný měli netoliko stůl, nýbrž i společně vykonávali církevní modlitby — hodinky. Při každé pak faře nacházela se též škola, a proto odpověď na otázku: kdy škola v N. založena byla, není tak nesnadná, pakliže se s určitostí ví, kdy tamní fara založena byla. Škola v N. byla založena zároveň s tamní farou.

Pakliže se v místě nachází klášter založený z doby Karla IV., buďme přesvědčeni, že též při něm škola, a sice škola obecná čili národní se nacházela. To privilegium vlastních škol a sice rázu německého měla jenom některá větší města, ve kterých bylo Němcům, kolonistům, vyhrazeno právo zřizovati sobě svobodné školy městské. U porovnání s těmito městskými dle německého práva zřízenými školami vypadala často škola farní anebo klášterní pouhou popelkou — to připouštíme; ale byla školou oproti poněmčující městské škole, školou národní. Přikročíme k zodpovídání druhé otázky: „od koho škola v N. založena byla“? Otázka ta při dobré vůli věru není nesnadná k zodpovídání. Dle místních poměrů rozlišujeme faktory, kteří se o zřízení školy vůbec starali. Vezmeme za základ maximum: V místě N. mohl zříditi školu buď pán anebo obec, anebo farář, anebo některý dobrodinec

Ad primum: Panstvo se ve středověku až na některé výjimky hrozně málo staralo o zřizování škol. Rytíři raději mečem nežli perem se oháněli a čtením a psaním, jako kněžskými kumšty opovrhovali. Málo jest těch pánů, v dějinách českých zlatým písmem zaznamenaných, kteří by byli ve svém domě popřáli místa učiteli k vyučování dítek poddaných anebo vlastním nákladem školu zřídili. Kde se to nedá zřejmě dokázati, tam nelze to předpokládati.

Ad secundum. Obce jenom ve městech, o kterých jest to s důstátek známo. školy zařizovaly tak zvané městské, to milerádi připouštíme. Ale tyto, jak výše řečeno od obecné národní školy daleko se lišily, rázu německého byly. A proto

ani obce, které se školou slavnou honosily již ve středověku zakladateli školy národní, obecné jmény býti nemohou. Neřku-li některá venkovská obec v poddanství snad úpící, mohla se tenkrát zmociti, aby některého baccalaurea v daleké Praze „slušně a zdvořile k sobě pozvala“. Kde tudíž není dokázáno, že by buď pán toho místa, anebo obec, anebo některý dobrodinec školu byl založil, nutno považovati faráře respektive jeho konsistoř za zakladatele její. Probo. Jak již dříve řečeno a historicky jest dokázáno, byly při všech farářích katolických zřízeny farní školy, proto nelze pomyslet sobě, že by některý farář snad směl činiti výjimku od tohoto pravidla. Jeho svatou povinností bylo, všemožně o to se přičiniti, aby v jeho farnosti byla škola. Vždyť přísahou se zavázal, že bude nejenom dospělé nýbrž i nedospělé pravdám náboženským vyučovati. Kterak pak farář tomuto úkolu, dle našich přemrštěných ve školství názorů nemožnému, dostál? Velmi snadno. Učil sám a sice netoliko v kostele, nýbrž i ve svém domě, ve faře. Proto byl kostel první školou pro vyučování náboženství a farní dům anebo kaplanka první školou pro vyučování ostatním předmětům školy národní. Proto ještě nyní ta až nápadná blízkost i té moderní od Církve odloučené školy s farou. Vždyť sdílí ještě nyní učitel s farářem, když ne obydlí aspoň namnoze dvůr anebo zahrádku.

A snad právě mnozí z těchto napsali do kroniky školské: „Kdy a kým prvotně škola v N. založena byla, o tom se ničeho s jistotou říci nemůže.“

Kde pak farář svědomitý úkolu vyučování sám nepostačoval, tam svou známostí a svými styky s Prahou některého aspiranta vyšších stupňů akademických, anebo aspoň některého cestujícího studenta na čas sobě zjednal.

A tak staly se na vesnicích úzké zdi farské často příbytkem faráře i jeho hosta — učitele. Tolik aspoň prozatím troufali jsme sobě položití jako pamětní lístek do kroniky školy v N.

František Fénelon.

Ž i v o t o p i s n á č r t a.

Napsal Josef Moudrý.

V následujících řádcích podati chci stručný životopis muže, jenž svým věhlasem a taktem vychovatelským i spisy svými postaven býti má v řadu nejlepších paedagogů, kterými se obzor paedagogický zastkvěl. Fénelon jest nedosti znám, jakož i spisům jeho nepřikládá se patričné váhy. Obyčejně pouhé vyřknutí jména jeho jest celá ta zmínka o jeho blahoplodném životě, ano i ve spisech pojednávajících o dějinách vychovatelství uvádí se nemnoho z činnosti jeho a některému ne tak slavnému paedagogu připisuje se větší zásluha, větší chvála než jaké v pravdě hoden jest. Bylo by vlastně potřeba vylíčiti povahu doby, v níž Fénelon žil; upouštím ale od toho, neboť laskavý čtenář zajisté má po ruce dílo, v němž obšírně a jasně o tomto času jest pojednáno. Celkem dá se říci, že to byla doba velmi kritická; celý národ francouzský s touhou očekával nástupce trůnu a tím zároveň aspoň částečné vyplnění svých tužeb a nadějí. Víme dobře, že každý rok a každý nezvedený čin tvůrce pověstného výroku „l'etat c'est moi“ (= stát jsem já) byl jakýmsi pevným stupněm ku vrcholu, na němž sídlila a krvavým praporem mávala — revoluce. Nebylo snad nikdy doby, v níž přisouzena vychování pravá cena, jako v čas zmíněný.

S velikým rozčlením a zároveň i strachem pátráno po zprávách, z kterých kruhů zvolen bude vychovatel princův, čili v jakém směru vychován bude. My, hledíce na to se strany paedagogiky, mohli bychom se tázati, kdo asi z četných řad domácích francouzských učenců, bude jmenován výtečníkem? — vychovatelem nejlepším? Odpověď ku těmto otázkám jest: Vychovatelem prince jmenován jest Fénelon, katolický kněz.

François de Salignac de la Mothe-Fénelon narodil se dne 6. srpna 1651 na hradě Fénelonu (v Perigordu, depart. Dordogne) ve Francii, ze starobylé rodiny šlechtické. V mládí nejujtější až do 12. roku požíval vychování v domě otcovském a to ve směru zásad ryze křesťanských; v tuto dobu vyučován také v jazycích klassických, k nimž zvláštní zálibu projevoval. Když poněkud vyrostl, byl dán pod dohled svého strýce na proslulou universitu v Cahorsu, kdež se studium humanistické zvlášť pilně pěstovalo. Odtud odešel pak do Paříže, kdež pokračoval ve studiu věd filosofických i humanistických a neobyčejnou měrou vědomostí si osvojil.

Fénelon ač ze šlechtické, staré a mocné rodiny pocházel, a byl vychován v nadbytku a příjemnostech — vstoupil do semináře svatého Sulpicia a umínil si věnovati se službám misionářů v Kanadě. Jen s namáháním zdržely jej od toho kroku slzy drahé matičky a slova strýce, biskupa ze Sarlat. Byl Fénelon i ve svém 24. roce (v rok vysvěcení 1675) těla velmi útlého a zdraví nepevného, které by zajisté brzy bylo podlehlo a bylo docela zničeno námahou v drsnějším a neobvyklém podnebí.

Fénelon byl šlechtic rodem, šlechtic duchem. Obdiv vzbuzuje jeho obětavá, z hluboké úcty k Bohu plynoucí láska ku bližnímu, která jevila se stálým poučováním, laskavým udílením rady i pomoci věřícím v osadě u sv. Sulpicia, kdež po tři leta neunavně působil. Pařížský arcibiskup de Harlay, zpozorovav snahy i činnost jeho, vykázal mu ještě obtížnější úřad a jmenoval jej představeným spolku „Nouvelles catholiques“ (nových katoliček), jenž se ujímal mladých hugenotek, jež se do církve katolické vracely. V postavení tomto, v němž přehorlivě svou činnost rozvíjel — setrval Fénelon deset roků — do 1689. Dříve však již (r. 1685) po zrušení ediktu nantského poslán byl Ludvíkem XIV. do krajiny Poitonské, by tamější bludaře opět církvi katolické získal. Za pomocníka byl mu dán Fleury¹⁾; také pomoc vojenská byla mu králem k tomu účelu nabízena, kterouž ale Fénelon zkrátka zamítl, právě: „Raději chci v rukou bloudících bratří zahynouti, než jediného z nich vydati násilí vojenskému.“ Ministroví pak psal kdysi: „Kněz, jenž s láskou evangelium hlásá a důvěru získati si umí — provede co chce.“²⁾

„Svou mírností, trpělivostí i láskou, svou vroucí a neodolatelnou výmluvností, svým příkladným životem vykonal v nesnadném úřadě svém velice mnoho. Jemu nebylo třeba hrozeb, ani přísných výtek, ani dovolávání se cizí pomoci, aby svým povinnostem dostáti mohl. Jeho chovanky lnuly k němu s důvěrou a láskou největší. Jeho osobnost a výtečné vlastnosti jeho vykonal více — nežli dovedli

¹⁾ Claude Fleury, francouzský spisovatel historie církevní, člen akademie od roku 1696; narodil se dne 6. prosince 1640 v Paříži, kdež otec jeho byl právníkem. Fleury byl z počátku také právníkem a teprve ve 27. roce přestoupil ku stavu duchovnímu. Pod vedením Fénelonovým byl vychovatelem vnuků Ludvíka XIV., a r. 1716 stal se zpovědníkem Ludvíka XV. Staral se, aby Francie vybědla z kalu i aby v ní blahobyť zavládl.

²⁾ Kellner — Paedagogische Mittheilungen.

vykonati mnozí jiní spojenými silami. I takoví hugenoté, kteří setrvali při svém náboženském přesvědčení, kteří nenáviděli všecko katolické a bojovali proti tomu co nejvážněji, vážili si horlivého katolického kněze Fénelona, který nikdy nikoho neurazil. nikdy ve svém nadšení nedal se strhnouti k sebe méně urážlivému slovu.“¹⁾ V tomto působení nashromáždil si Fénelon množství vzácných zkušeností paedagogických; poznal všestranně srdce lidské, množství vad, kterým oplývalo vychování (zvláště děvčat,) poznal i prostředky, které nejmocněji působí, nejkratší cestou ku cíli vedou a vychování činí oporu nejlepší a nejjistější.

Zkušenosti tyto, jsa k tomu vybídnut vévodkyní de Beauvilliers, uložil ve spisu: *Traité de l'education des filles*. (Pojednání o výchově dívek) r. 1687. Později ze spisu tohoto vyňal trest co: *Avis* t. j. Rada vznešené paní o výchově její dcery, svědčící asi vévodkyni de Beauvilliers. Pověst o Fénelonově dokonalosti šířila se ve všech kruzích francouzských, obzvláště ve vyšších. Slavný Bossuet, již dávný přítel Fénelonův, měl jej u veliké uctivosti a vážnosti ano přátelstvím jeho se honosil. Larochemský biskup chtěl míti Fénelona za koadjutora a Ludvík XIV. vyhledával příležitosti, aby mu mohl dáti tehdy osiřelé biskupství Poitierské; to vše zmařeno působením Harlay-e. Ani taková odplata neodebrala Fénelonovi chuti od práce; důvěřoval ve spravedlivou odplatu toliko v nebesích. Vynikl-li dříve výše než jiní, vynikl nyní ještě více. Jméno jeho stalo se nejen v Paříži, ale po celé vlasti, Francii slavným a velebeným. Když pak Ludvík XIV. pro svého sedmiletého vnuka Ludvíka, vévodu Burgundského, vychovatele voliti chtěl, tu ku návrhu vévody de Beauvillier, guvernéra mladého vévody, jmenován jest Fénelon vychovatelem daufina i bratrů jeho, vévodů z d'Anjou a de Berry. (Dokončení.)

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

„Poslu z Budče“ str. 46. čteme mezi jiným: „Dějepisná čítanka pro mládež evangelickou“. Sporádal J. H. Dějepisné čítanky, z nichž mládež by doplňovala a rozšiřovala své vědomosti dějepisné, jichž ve škole nabyta, měly by častěji objeovati se na literárním tržišti. Národní dějepis tvoří důležitou stránku vychování mládeže. Jako náboženstvím přivádí se dítě k poznání své duše a Boha, jejího původce, k pochopení úkolu Bohem mu vyměřeného, i svého konečného cíle, jako přírodní vědy přispívají, aby se poznalo a rozeznalo mezi ostatními Bohem stvořenými věcmi, tak dějepis má pomáhati, aby poznalo a rádo konalo povinnosti, jež národ každému svému údu ukládá.

Proto rád jsem se chopil shora jmenované knížky, as před dvěma lety vydané, ale trpce jsem se sklamal. V této knížce,

určené pouze pro evangelickou mládež, kde tedy nemusilo býti ohledů, jež my učitelé škol obecných míti musíme, dějiny české odstaveny na místo poslední. Přihlédnou k článkům téměř čistě náboženským, kteréž jsou: Náboženské hnutí v Čechách, Hus a Jeronym v Kostnici, Jan Žižka, Prokop Veliký, Jiří z Poděbrad, první synod bratrský, Dr. Martin Luther, Ulrich Cvingli, Jan Kalvín, konfessi helvetská, Jednota za doby Jagellonské, ze života Jana Augusty, Bibli Králická, Gustav Adolf, Jan Amos Komenský, Ze zápisků Jana Vegha. Názvy článků mnohých nechť nikoho nezmatou. U většiny jich dějiny jsou věci úplně podřízenou a jedině moment náboženský vyniká. Tak ve článku Jiří z Poděbrad jedná se o slavném králi tom pouze v 8 řádcích. Na katolicism ukazuje se z nejčernější stránky. Za to o Lutherovi čteme, že jest

¹⁾ Fénelon, O dívčí výchově, přel. Karel Tippmann, str. 5.

mužem Božím. Poklesky katolicismu, jež přinesla s sebou doba, a jež byly rovněž takové, ne-li větší, i na straně druhé, všude jsou v popředí, tak na př. vypravuje se, že za 8 dukátů byla odpouštěna vražda, za 18 kr. slibováno vyproštění z očistce. Zdali to jest čtení mládeži, byť i evangelické, vhodné, ponechávám nestrannému soudu veřejnosti. Myslím, že čtením takovým mysl mládeže sotva asi se zušlechťí, ale spíše fanatisuje. Podobně chráněn imunitou evangelicismu ničemný král zimní. Na str. 83. čteme: Ferdinand Štýrský lnul, bohužel, k straně jesuitské, dychtící po zhoubě Čech. Evagelíci vidouce v něm jistou záhubu svou, přikročili k volbě krále a skoro všechny hlasy padly na Bedřicha Falckého, hlavu spojení evangelického v Německu. Bedřicha přátelé jeho varovali, aby koruny české nepřijímal, ale manželka jeho, dcera krále anglického, přiměla jej k tomu. Přišlo k bitvě na Bílé Hoře a Čechové po tuhém zápase prohráli, Bedřich utekl 9. listopadu z Prahy.

Co si děti české pomyslí o té české koruně, když čtou větu: Bedřicha přátelé jeho varovali . . . Nejspíše, že ta koruna byla tak bídná, že k jejímu přijetí německý kurfiřtik musil se nutiti. O Gustavu Adolfu čteme, že byl muž jemného a pronikavého ducha, vzdělaný, vlídný, výmluvný, válečník nevšední a velice udatný. Čím více modliteb, tím více vítězství, bylo jeho zásadou str. 85. O tom, jak řádila vojska švédská v Čechách, ani muk.

Gustav Adolf byl ušlechtilý a zbožný král, jehožto srdce hořelo láskou k evangeliu a kormoutilo se v hlubinách svých pro utrpení bratří v Německu. Za to katolíci byli surovci. Vojáci zuřili strašlivě. Nemluvnátka uvrhována v plameny, probodávána v náručí matek, 30000 obyvatelů usmrceno (v Magdeburku str. 85.) Že Švédové způsobem neslýchaným řádili v Čechách, několik tisíc vesnic a městeček vypálili, nejkrásnější památky české odváželi, — není v dějepisné čítance ani zmínky. Ba v dějepisné čítance ta věc se jaksi schvaluje jako nutnost pro víru evangelickou. Píšeť se tu str. 85 - 86: Bída způsobená válkou touto, byla brozná. Hlad a nemoci, spustlost a zdivočení dosáhly stupně nesnesitelného. Životů položeno na tisíce. Obětí těchto vyžadovala věc evangelia v té době. Símě krve a slz vzešlo, ale co hojně požehnání Boží. Přestávám na těchto ukázkách. Dějepisná čítanka pro mládež českou, byť i evangelickou, musí

odpovídati před českou veřejností, ale způsob tento p. J. H. není pravý, proto se mu opíráme, jako bychom se opřeli, kdyby někdo vyhlášoval bitvu bělohorskou za naše vítězství. My vážíme si dějin, a milujeme předky své, ať byli pohany, neb křesťauy, husity, podobojí, českými bratry neb katolíky. Pro nás existují i jiné století, ne pouze 15. a 17., my učitelové čeští budeme se domáhati, aby v čítankách a dějepisech pro děti nestranně líčeny byly celé dějiny, ať se to líbí té které náboženské společnosti, neb tomu kterému stavu, čili nic. Mézery již se vyplňují (viz čl. o Husovi a Jeronymovi ve 4. o Komenském v 5. čít. pětidílné.) žádné náboženství nemůže si osobovati práva, aby v jeho intencích dějiny byly upravovány a opravovány, nebo dokonce překrucovány. Dějinná pravda jest jenom jedna.“ Tak píše v „Poslu z Budče“ Frant. Hrnčíř. Nevíme, kde paedagogický list nabral tolik odvahy, že tuto evangelickou nestrannost na veřejný pranýř postavil. My katolíci se dějinné pravdy také nebojíme, a p. Hrnčíř nemusí mítí strach, že naší náboženské společnosti katolické a našemu kněžskému stavu se nestranné líčení dějin československých líbiti nebude, ani tenkrát nemusí mítí o nás strach, když bude vykládati článek o Husovi ve 4. čít. Jen ale aby ho zase nestranně vykládal, a všecku zodpovědnost, nevaloval na koncil, nýbrž také něco na to světské rameno císaře Zikmunda a k lepšímu osvětlení tehdejší doby připomenul, že Kalvín dal upáliti španělského lékaře Serveta z náboženského fanatismu, že Luther dával střiletí do zbůjných sedláků, aby krátce připomenul, co musili katolíci angličtí zkusiti (a Irové zkouší posud) pro nemravné jednání anglického krále Jindřicha v reformaci anglické z toho povstalé, ať poukáže na Kampiana jesuitu a mučedníka z té doby, který také v Praze studoval, a děti školní budou mítí ten dojem, že tehdejší doby byly vůbec smutné a budou si gratulovati, že žijí v jiných poměrech než tehdež. Jestliže ale Husa vylicí jako mučedníka, ani jedné vady mu nepřizná, ani jediného poklesku, a ostří hněvu obrátí na Řím, koncil na kněze a katolické náboženství vůbec, v kterémž to případě arci potom vznětlivá povaha dětská každého kněze katolického si představuje, jak s tou babičkou polínka na Husovu hranici příkládá, jak asi vypadá náboženská hodina po takové dějepisné hodině, každý si představí. Ale zde jsme již zase u té

staré písničky opakující se v liberálních našich listech s tím jistým refrainem proneseným na sněmu: Dobře se vám stalo,

dobře, že klášterniky pálili, že totiž katolíci jsou nepřátelé osvěty a proti nim že vše je dovoleno. + 24.

DROBNOSTI.

Kongregace Nejsvětějšího Učitele. Nemáme katolických škol obecných a středních, zejména pro pohlaví mužské; jest nám tudíž třeba pomoci směrem obojím. Ty řády, jež nám opatrovaly anebo opatrují učitele-kněze, ochabují v ohledu tom; není divu, má-li řeholník konati napřed studia theologická a pak teprv učitelská, snadno se odstraší. Tomu odpomůže nová a to česká kongregace Nejsvětějšího Učitele, která se zřídí při jednom ze starobylých řádů v Čechách jako pobočka. Přijímají se budou abiturienti středních škol. Budou-li věnovati se obecným školám, připraví se ku zkoušce dospělosti v jednoletém katolickém kurse učitelském, který onen řád zřídí, a při němž znenáhla vznikne katolická obecná škola spolu jako škola cvičná. Učitelstvo pro kurs opatří se prozatím tak, že pro jednotlivé předměty vyhledají se osvědčení učitelé katoličtí z různých ústavů. — Kteří z noviců hodlají se věnovati středním školám, vstoupí na universitu. Kongregace zřídí znenáhla též střední školu českou. Členům kongregace nebude se brániti, působiti na různých ústavech veřejných, středních nebo odborných. — Kdo z členů kongregace se rozhodl pro školství obecné, a shledal, že by mu lépe svědčilo školství střední, nebude mu v tom bráněno; ale také naopak. Konečně měl-li by který člen kongregace přání, vstoupiti později do kmenové řehole jakožto kněz, i v tom bude mu vyhověno. — Kongregace zřídí pensionat pro žactvo škol obecných, středních, odborných i vysokých, aby nejen vyučování, ale také vychovávání dalo se způsobem náležitým. — Laskavý čtenáři, rád bys znal ten řád, ku kterému kongregace Nejsvětějšího Učitele se připojí? Prozatím račiž upokojiti se ujištěním, že to bude ten řád, jež Prozřetelnost Božská k tomu si vyvolí.

Proti škole konfessionální a pro ni. „Uč. Nov.“ čís. 23. a časopis „Komenský“ čís. 25. zaznamenávají, že všeobecný sjezd učitelů německých, jenž se konal v Lipsku o svátcích svatodušních,

následující přijal resoluci: „Jednotný a zdravý vývoj německého národa vyžaduje jednotného národního vzdělání, jehož musí býti dosaženo národní školou. Tato nesmí býti rozdělena dle vyznání, nýbrž musí míti ráz simultánní.“ Tak učitelé liberální. Spolky učitelů katolických prohlásily však vesměs a to nejednou, že má-li školní výchova prospívati a se dařiti, musí býti jednotnou a proto že musí nutně býti v soulase s náboženským vyznáním žáků čili slovy jinými: škola, že musí býti konfessionální. — Tak mluví zdravá paedagogika. Kde však učitelé ve jménu „vědy“ paedagogické žádají školu simultánní čili bezkonfessní, tam se jistě kladou zájmy strannické, buďtež si již toho neb onoho druhu, nad zájmy čisté paedagogické a nad opravdový prospěch školy.

Sjezd katechetský — v Záhřebě. Záhřebský komitét pro uspořádání sjezdu katechetského rozeslal právě vřelé provolání, v němž zve katechety ze všech zemí jihoslovanských jakož i kněze, kteří působí v duchovní správě, ku druhému veřejnému sjezdu katechetů, jenž se bude konat letos v Záhřebě ve dnech 5. a 6. července. Program k tomuto druhému sjezdu katechetskému jest následující: 1. Dne 5. července ve 4 hodiny odpoledne soukromá schůze předchozí, v níž se bude rokovati o sjezdu samém a o volbě předsednictva. — 2. Dne 6. července započne schůze veřejná v 8 hodin ráno mši svatou a vzýváním Ducha svatého. — 3. Po mši svaté: a) Pozdrav předsedy komitétu. b) Volba předsedy, místopředsedy a dvou jednatelů. c) Volba předsedy komitétu, kterýž bude až do příštího sjezdu katechetského střediskem, k němuž se budou obracet všichni v otázkách školských. — 4. Rozprava o prvním thematu: „Zdali je třeba internatů a jak by měli býti upraveny, by se v nich dosáhlo řádné výchovy?“ Zpravodaj: Dr. Ladislav Jambrekovič katecheta kr. gymnasia v Záhřebě. — 5. Rozprava o druhém thematu: „Jakým způsobem bylo by lze opatřiti co

možná nejzdravější a nejlepší četbu pro hrvatskou mládež, zvláště odrostlejší.“ Zpravodaj: Dr. Alois Homotarić, prof. a katecheta kr. realného gymnasia v Belovaru. — 6. Rozprava o třetí m temat: „Důležitost první sv. zpovědi a sv. přijímání ve školách obecných.“ Zpravodaj: Jan Vučetić, katecheta měšťanské školy v Ogulině. — 7. Zvláštní návrhy třeba jest podati hotové v předchozím poradním zasedání.

Pozn. Resoluce budou zaslány ještě před sjezdem všem katechetům, by je rozdělili mezi ostatní bratry duchovní. Přejeme bratřím jihoslovauským, by se jim sjezd tento vydařil skvěle a měl pro budoucnost účinky co nejlepší. *Red.*

Vyučování náboženství v Německu. V 15. čísle „Vychovatele“ uveřejněna byla zpráva o nařízení biskupa augšpurského o zmenšení počtu hodin ku vyučování náboženství, zároveň s poznámkou, že tam jistě nebyly pro náboženství určeny pouze 2 hod. Tomu vskutku tak. V protestantském Německu věnuje se vyučování náboženství více pílě a příkládá se mu větší důležitost než u nás, kde katolíci učitelé (kež by takovými byli všichni nejen na papíře, nýbrž i ve skutečnosti) učí dítky katolických rodičů. Celé vyučování náboženství v Německu rozvrženo jest následovně:

<i>Jednotřídní škola.</i>	Počet hodin	
	katechismus	bibl. dějep.
Vyšší třída (Oberklasse) odd. 1. .	4 (v l. 3)	2 (v l. 2/2)
odd. 2. .	"	"
odd. 3. .	"	"
Nižší třída (Elementarklasse) odd. 1. .	4/2	
odd. 2. .	"	
<i>Dvou- až trojtřídní školy.</i>		
Třída 1., 2., 3., odd. 1.	4	2
odd. 2.	4	2
odd. 3.	4	2

Rovněž tak školy čtyřtřídní. Mimo to vydal arcibiskup kolínský nařízení, kterým se počet hodin vyučování katechismu zvyšuje o 1 hod. (celkem 5 hod. katechismus a 2 hod. biblický dějepis.) + 32.

Francouzské školy bratří na výstavě v Chicagu. Nedivte se, že se opět zmiňují o školách bratří; mám za to, že kdybych o nich mluvil každý den, bylo

by toho ještě málo. V moderní době nemůže katolíku nic tak na srdci ležeti, jako školy bratří, tyto školy eminentně katolické, národní v nejlepší smyslu slova, výtečné v ohledu paedagogickém, nedostižné v methodicko-mravném; školy, v nichž vane duch de la Sallův, jenž byl snad duchem největším na poli národního školství. Kež bychom měli aspoň jednu školu bratří u nás v Čechách, aby každý viděl na své oči, co jest to škola bratří, nebo psáti o tom ani dobře nelze. Doufám, že až učiní se i u nás začátek a to stane se s pomocí Boží jistě, že najde myšlenka ta nadšených přátel nejen mezi klérem, ale i v národě, jako ve Francii. — Francouzské školství bratří je na Chicagské výstavě zastoupeno monografií. Jest to brožurka jen asi o 24 stránkách, vydaná spolkem „société générale d'education et d'enseignement“ a psaná bratrem. Zmiňuje se krátce o následujících thematech: 1. Vykládá se účel spolku, který jest shrnut ve slovech: „Spolek má za účel pracovati na rozšíření a zdokonalení výchovy na základě náboženském. — 2. Organizace administrativní spolku. Vykládá se složení „vrchní rady centrální“ a komitétů místních samostatných a autonomních. — 3. Vypisují se vznik a dějiny zvláštního oddílu centrální rady „le comité d'études“ (komitét studijní) dělící se na „comité d'enseignement supérieur“ (komitét pro vyučování na školách vyšších), comité d'enseignement secondaire (středních), comité d'enseignement primaire (obecných), líčí se krátce boj za svobodu a různé jiné okolnosti souvisící s bojem za tyto školy, vypisuje se krátce prospěch škol a j. — 4. Naznačuje se krátce činnost jiného oddílu centrálního spolku, totiž „comité du contentieux“ — pro sporné záležitosti, oddílu to právníckého, skládajícího se z katolických právníků a advokátů, kteří hájí školství křesťanské proti přehmatům státu a obcí. — 5. Poukazuje se na zdroje příjmů, z nichž se vše vydržuje. — Jak patrně již jen z těchto několika slov, lze brožurku doporučovati vřele, dává poučení krátké sice, ale dobré, ovšem jen takové, které se týká zevnějšího postavení škol křesťanských. Největší přednost brožurky, a to, co jí vlastně dává cenu, jest mapa školství bratří ve Francii rozdělená podle départementů. V každém départementu jsou jen tři věci zaznamenány: jméno jeho, počet škol kongregačních a počet žáků Jest tedy mapa ta velice přehledná. — Když jsem na mapku

pohlédli, zvolal jsem mimoděk: Francie je klerikální! Ano jest; není jediného départementu, který by neměl tisíce dítek ve školách bratří, některý pak jich má počet takový, že by liberál, který by viděl ty tisíce dítek ze škol kongregačních, musil náhle padnouti do mdlob. Tak dept. Ille — et — Vilaine má 64.294 dítek ve školách křesťanských. Leží na severovýchodě. Severovýchod zdá se vůbec nejklerikálnější, ačkoliv určitého nelze říci ničeho nebo vedle départementu s velikým číslem škol kongr. jest jiný s číslem malým. Příčiny rozšíření školství křesťanského jsou patrně různé. Zvědětí je, bylo by zajisté velice zajímavé; že jsou velmi krásným vysvědčením pro biskupy a klerus, o tom nelze pochybovati. Největší počet dítek nikoliv ale škol čítá ovšem département Pařížský, totiž 92.504. Jsou 2 départementy vedle sebe, z nichž jeden má 5000 dítek ve školách křesťanských, druhý 33 tisíce! Mapa jest neobyčejně poučná, poněvadž je snadno přehledná. Z abstraktních číslic nedovede si čtenář učiniti tak jasný pojem jako z názoru. Já, vida mapku, zvolal jsem maně, jak jsem již pravil, Francie jest klerikální. Vzpomenem-li, že vše to jest jenom výsledek mravní a duchovní síly a moci církve katolické, a že materiální a strašná moc státní staví se proti této činnosti co nejurputněji, zaraduje se duše

naše a pomyslí si: „Páni nevěrci, ještě dlouho budete s námi míti co dělat, a bez hrubého násilí sotva něco málo zmůžete.“ Údaje jsou již z roku 1893. Celkem jest stav školství křesťanského tento: Všech škol, které jsou v rukou kongregací, ať již svobodných anebo ještě státních a všech dítek bylo r. 1893.: 21.749 škol = 2,039.522 dítek. Škol na státu již nezávislých, s v o b o d n ý c h kongregačních bylo r. 1878: 8.110 škol = 732.811 žáků, r. 1892: 13.516 škol = 1,275.679 žáků.

Fr. Žák.

Sirotčí komise. Vdova Marie Holzrechtová z Trenčína odevzdala před pěti lety na domluvy úřední ze svých pěti dítek tři syny „sirotčí komisi“ za podmínek, že budou náležitě vychováni, do školy posílání a kdykoliv si toho přáti bude, jí vráceni. Zvěděvši o nepříznivých poměrech, v nichž se nalézají v rukou maďarských „opatrovníků“, žádala r. 1892. sirotčí úřad Trenčanské stolice, aby jí dítky vrátil. Z úředního jednání vyšlo na jevo, že dítky do škol nechodí, že se jich používá za pasáky a že „sirotčí komise“ nedodržela učiněného ujednání ve příčině vychování dítek. Přes to jí dítky vydány nebyly a oznámeno jí, že se tak stane, zaplatí-li za pět let po 15 zl. měsíčně za každé dítko jakožto náhradu nynějším jejich „pěstounům“. (Dle „Nár. Novin“.) + 95.

LITERATURA.

Vlast. Redaktor Tomáš Škrdle. Roč. IX. čís. 9. s následujícím obsahem: Jan Valerian Jirsík. Životopisný nástin. Píše Alois Matuška. (Dokonč.) Kde? Báseň od Fr. Skalíka. V paláci králů bolesti. Píše František Vaněček. (Dokončení.) Vzpomínky Vojtěcha Hlinky (Fr. Pravdy) na druhotiny kněžské. Píše Fr. Pravda. Hřbitovní dumka. Báseň od Jar. Roučka. Telčský kancionál. Popisuje K. Konrád. Dolorosa. Báseň. Napsal Ant. Bulant. U pranýře. Archivalní povídka. Napsal Jar. Václav šl. z Finberků. Mzda a stávky. Socialní studie. Podává Th. C. Rudolf Vrba. Klekání. Cesta žitím. Básně od

Fr. Šťastného. Něco z anthropologie. Podává Vinc. Drbohlav (Dokonč.) O spalování lidských těl Podává prof. Frant. Horáček. Z národního divadla. Píše Josef Flekáček. Umění. Literatura.

Rajská zahrádka. Vydavatel Václav Špaček. Tiskem a nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské v Praze. Roč. II. čís. 8. a 9. s pěkným obsahem a zdařilými ilustracemi.

Rozhledy po lidumilství. Red. Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. čís. 5. Rozhledy vycházejí 25. každého měsíce a předplácí se na celý rok 1 zl. 50 kr. Doporučujeme.

OBSAH: Vážnost učitelstva. (Dokončení) — Čítanka a katechismus. — Kronika školy v N. Václav Lefler, farář na Makové. — František Fénelon. Životopisná črta. Napsal Josef Moudrý. — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 16. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlasť“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budí zasíláno předplatné; tamtéž budtež adres. t reklamače, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Moderní vzdělání.

Napsal prof. František Horáček.

(Dokončení.)

Otázka druhá, ač na pohled zbytečná, neméně jest důležitá:

Mnoho-li máme čísti?

Postavíme-li se na stanovisko *biologické* — a jedině toto jest zde oprávněno, nepadne nám odpověď za těžko!

Čti jen tolik a to, co po *jakosti* i *mnohosti* duch tvůj strávití schopen jest! Jestliž četba potrava duše! Pochod zažívání duševního pak se řídí těmitěž zákony *biologickými*, jako zažívání *fysické*. Má-li člověk prospívati *tělesně*, musí se mu skytati potrava *záživná*, kterou žaludek *přijme*, podrží a ve spojení s orgány jinými *přemění* ve šťávy životné, které přešedše v krev, stanou se částí podstatnou lidského organismu.

Podobně je i s četbou, která je duše potravou. Pochod biologický záleží zde ve přijetí a ponětí *dojmů* zevnějších, jejich *podržení*, *klassifikaci* či *vřadění* pomocí funkce srovnávací (dle zákonů psychologických, jako na př. asociace, kontrast a t. p.) v organickém *splynutí* s představami a pojmy dřívějšími, čehož výslednicí jest *obměna* dojmů zevnějších v nazírání samorostlé — subjektivní — a tvoření vlastního, samostatného úsudku. Ovoce rozumné četby jest *zdravý duch*, jehož známky jsou mohutnění funkce obměnné; solidní vědění, pravdivost úsudku, duševní autonomie!

Z toho co svrchu nastíněno plyne pravidlo negativní: „Nečti, čeho duch tvůj nemůže snéstí buď pro přílišnost kvantity aneb nepřiměřenost kvality!“ Upřílišené pachtění se po četbě — a to se stává obyčejně při knihách okamžitou zábavu slibujících — svádí k četbě pouze povrchní, která samostatnou činnost vylučuje. Četba taková nejen že nemá ceny pražádné — ona jest pro vývoj ducha na nejvyšš záhubna!

„Nechceš-li, aby z tůně ducha tvého se vyronily myšlenky vlastní, sáhni v každém prázdňém okamžiku po knize! Toť prostředek nejjistější“ — dí Schopenhauer. Nepořádná, neztrávená četba plodí „písmáky“ — t. j. lidi, kteří, podobni motýlům od květiny ke květině poletujícím z knih jen mlsají, stejno ať to jest med anebo jed; při tom veliké množství dojmů a pojmů spolykavše, na svém *domnělém* vědění — o němž ani účtu složití nedovedou, jelikož jim schází *sebe-*

kritika, plod to pouze exaktního, svědomitého studia, ať již patentovaného vysvědčením ze studií aneb nabytého poznáním sebe sama ve škole zkušenosti — sobě nesmírně zakládají! Tyto „písmáky“ měl před očima básník Weber, když pěl:

„Du hast so manches Buch verschluckt,
Das dir im Kopf und Magen spuckt
Die rudis indigestaque moles
Des roh verschlung'nen Krauts und Kohles.
Gutfreund, dir frommt nicht, was du kaust,
Dir wächst nur an, was du verdaust.“

„Tak mnohá kniha, milý brachu,
tě v hlavě i v žaludku tlačí.
Tys shtil mnoho zelí, hrachu, —
víc, než tvůj ústroj zažít stačí.
Slyš radu mou! ne vše, co v jícen házíš
ti k duhu jde, — nýbrž jen to, — co strávíš.“

„Lectorem unius libri timeo“ — „Úctu mám před čtenářem knihy jediné,“ děl římský básník a zkušený muž Silvio Pellico praví o těch čtenářích, již všechno, co tištěného vyjde, pohltiti chtějí: „Kdo chce býti všude, není — nikde. Kdo mnoho cestuje, přijde do styku s mnohými hospodskými, ale s málo přátely. Totéž platí o nenasytných čtenářích, kteří pohlcují knih mnoho, aniž by jedné mezi všemi dali přednost.“ *)

O slavných mužích dočítáme se, že oblíbivše sobě jednoho autora, téhož opět a opět čítali, nové a nové pravdy neb krásy objevující, aneb tytéž znova v mysl svoji vštěpujíce za tím účelem, by duch jejich, prací všední znavený, znova perutě svoje rozepjal na své pouti k Ideálu!

Shakespeare s oblibou čítal Plutarcha, Danteovým miláčkem byl Virgil, Dante pak sám těšil se veliké oblibě všech básníků příštích; Bossuet rád čítal Homéra, Wellington Bibli a umírající Ampère vyznal, že umí překrásnou knihu Tomáše Kempenského „O následování Krista Pána“ — nazpaměť. **)

Četba nejkrásnější, nejzdravější a nejušlechtlejší ovšem jest a zůstane Biblí svatá, o jejíž důležitosti pro lidstvo veškeré napsal důmyslný filosof Bogumil Goltz následující překrásná slova: „Jedem Menschen bleibt sein *besonderes* Heiligthum, aber es muss auch ein Völker- und Weltheiligthum geben, ein Heiligthum für die Gelehrten, wie für die Laien, ein solches für die Weltweisen wie für die Thoren zugleich; ein Schriftenheiligthum, das mit dem Leben getraut ist, eine heilige Schrift, die in die Herzen der kleinen wie der grossen Kinder Gottes gegraben und eine flammende Vorschrift geblieben ist, für Jahrtausende und für alles Volk. Eine absolute Gottesvernunft muss es geben in allen Geschichten, solchergestalt, dass an einem und demselben Ort Lehre und Werk, Schrift und Geist, Alt und Neu, Himmel und Erde, Zeit und Ewigkeit beisammen gefunden wird wie Seele und Leib.“ ***)

*) Silvio Pellico, Les devoirs de l'homme, pag. 61.

**) Původním autorem tohoto spisu byl podle všeho kancléř Sorbonny, Jan Gerson. Pozn. spis.

***) Bogumil Goltz, „Das Menschen-Dasein in seinen weltewigen Zügen und Zeichen“ 2. Band, p. 233.

Vedle kvantity četby neméně důležitě, přihlížeti **ke kvalitě!** Toho rozumně popírati nikomu nenapadne kdo má na paměti svrchu uvedené biologické zásady duševní výživy! Tuto pravdu ostatně vyslovil již veliký „doctor gentium“ svatý apoštol Pavel: „Jako maličkým v Kristu mléko dal jsem vám ku pití a ne silný pokrm, nebo jste ho nemohli ještě snést.“ I. Korint. 3, 7—2.

Nejsouť všechny spisy — byť i klassické — stejného zrna! Jedny jsou jadrnější, druhé méně jadrné!

Klasickým zajisté bylo učení, které sv. Pavel ve své epištole ke Korintským mlékem „mladičkových“ nazývá, kterého jim podal po zákonu akkomodace vychovatelské! Neméně klasickým byl „*silný pokrm*“, kterého ale nemohli ještě snést!

Tohoto zlatého pravidla nechať jsou pamětlivi všichni svědomití čtenáři, jimž se nejedná o pouhou zábavu, nébrž o pokrok a sebevzdělání!

Jsouť spisovatelé rozdílného kalibru! Jsou tací, kteří zasvětili celý život svůj jedinému důkladnému spisu, jako na př. La Bruyère, jehož sláva literární je vavřínem jediného svazku: „*Caractères*“. Od Pascala máme 2 knížky nevalného objemu: „*Pensées*“ a „*Lettres Provinciales*“; La Rochefoucauld sepsal pouze jediné znamenitější dílo: „*Maximes*“ a Kollárův předslav k eposu: „*Slávy dcera*“ vyváží — aspoň nám tak náš profesor češtiny zasloužilý V. Maloch říkával — celé ostatní dílo!

Že to obnáší literární produkce Voltaire-a neméně než 100 objemných svazků!

Proto ať žádný čtenář se nepouští do knihy, která jeho síly přesahuje! Ale jako staří ptáci, kteří mlád svoji z počátku pouze kolem hnízda letu učí, později pak, když jim peroutky zmohutněly postupně další a další výlety s nimi činí — tak nechať zachází svědomitý čtenář s brky svého ducha!

Dostane-li čtenář slabých perutí do ruky knihu autora nepomíjejícího jména, ať týž sluje Shakespeare, Dante, Turgeněv, Maistre, Kollár, Sv. Čech a t. p. — a zdá-li se mu týž spis fádním, tak že on (čtenář!) nechápe, jak se mohl autor vyšplhati na Parnass (!) — ó nechať sobě připomene anekdotu o Appelles-ovi a jeho, jistému počestnému cechu náležejícímu protivníku, ať vyzná skroušeně: „*Mea culpa*“ a — nesahá prozatím po krmi solidní, které jeho žaludek duševní posud strávit nemůže, ale ať se zatím spokojí s apoštolským mlékem!

A ještě jednoho momentu dotknouti se musíme v příčině kvality potravy duševní! Pravidlo další zní: Pěstuj takovou četbu, která tvoje ústrojí psychické, tvým povoláním z rovnováhy přivedené, opět přivede v kýžený soulad!

Toť, abychom tak řekli, moment *statiky duševní!* K tomu podotýká Sir Artur Hops: „Ti pracovníci, již u provozování svého díla hlavně *rozumem* činní jsou, — kupci, úředníci a t. p. — dobře učiní, když v prázdných chvílích sáhnou ke knize, která výhradně aneb znamenitou měrou *obraznost* zaměstnává.“

Důvod toho je velmi jednoduchý! Kdo celý den cifry stavěl aneb v paragrafech svůj denní úkol prožil, jest přirozeným způsobem i v prázdných chvílích poklidu pod jhem číslic a paragrafů — orgán myslící k pokoji přijíti nemůže! Je-li ale neúporného ducha pozornost poutána jinými zjevy, které s drátem logiky nejsou ve spojení — to se stane skutkem, kdy *obraznost* nastoupí u vladařství — pak orgán intelektu může sobě odpočinouti a rovnováha duševní je docílena!

Dle téhož zákona třeba těm, již duchem svým těkají ve sférách fantastických — jako na př. básníci aneb čtenáři, jimž „*boj o život*“ je věcí neznámou a kteří z vlastního názoru se o světě realním nepřesvědčí — čísti knihy *vážného*

obsahu, v nichž přicházejí vážné stránky o povinnosti a zodpovědnosti před ideálem nejvyšším, jenž sluje — Bůh!

Otázka *třetí*, neméně důležitá, zní: *Jak se má čísti?*

Na to lze odpověděti následovně:

Především dlužno čísti *s patřičnou pozorností!* Toť jsou čtenáři praví, již s knihou a nad ní zároveň *myslí* a jedná-li se o dílo básnické, zároveň básní. Jak trefně nastínil tento poměr autora ke čtenáři — speciálně jde-li o četbu poetickou — duchaplný Eichendorf: „Hotové nebe nám nepodává básník žádný — on staví pouze řebřík Jakubův od země k nebesům! Kdo je příliš leniv neb ducha otupělého než aby po zlatých příčkách vzhůru stoupati mohl, pro toho zůstane dílo básnické na vždy knihou o sedmi pečetech, a čtenář takový s lepším by se potázel, kdyby na poli oral, hrabal, kopal aneb ryl, než aby čtením neužitečným času mařil.“

Kdo básni rozuměti chce — zvláště jedná-li se o nějaký výtvor nevšední krásy, — ten nechať se řídí radou následující:

„Básně-li máš ve své ruce,
nejdřív zbožně nakloň čelo,
by se pěvce zlaté srdce
oku tvému otevřelo.“ (Adolf Stöber.)

Báseň delší dlužno čísti nejméně *dvakráte* za sebou! Ponejprv čti zvolna sice, ale přece v jednom kuse k vůli získání potřebné perspektivy a pochopení hlavní myšlenky, která jako zlatá nit celým předivem veršů se vleče, neméně, než k vůli seznání literárního směru, jemuž autor holduje.

Po druhé aneb po *x*-krátě totéž básnické dílo čta, *studuj* totéž, podrobnostem větší péči věnuje: sleduj autora v jeho duševní dílně, jakobys v atelieru malíře meškaje, zajisté neopomenul všimnouti sobě palety malířské! Duchem kritickým zkoumej prostředky, kterými básník domáhá se uměleckého efektu, studuj, abychom tak řekli, architektoniku celého díla, jednání dramatické, charaktery jednotlivých osob, uč se rozeznávat podstatné věci od vedlejších — tak-li sobě vésti budeš po delší dobu, můžeš býti jist, že o tobě budou platiti okřídlená slova Horácova:

„Ergo fungar vice cotis, acutum
reddere quae ferrum valet, exsors
ipsa secandi . . .“ *)

Ještě větší péče a — obezřetnosti vyžaduje čtení knih přírodovědeckých, které, jsou-li psány tak zvaným slohem prostonárodním, který jim otevírá do kořán dvéře sebe chudší chýše, na místo osvěty a dobrodiní, jak se bohužel na mnohých místech lidé domnívají, jen zmatek a nepokoj a vzdor vnášejí do duší posud spokojených!

O takovém šíření „osvěty“ platí slova, která liberál zrna nejčistšího, básník Schiller napsal:

„Weh' denen, die dem Ewigblinden
Des Lichtes Himmelsfackel leihn!
Sie strahlt ihm nicht, sie kann nur zünden,
Und äschert Städt und Länder ein.“ **)

*) „Za vděk přijmu úlohou brusy, jenž čepel sic na břitko brousí, sám ale sekati neschopen . . .“ Horat. De arte poetica.

**) „Das Lied von der Glocke.“

To platí o spisech, které podávají čtenáři jako bernou, zkušenou minci často fantastická mínění jednotlivců (Büchner, Moleschott, Czolbe, Flammarion, Michelet a t. p.) aneb líčení větrných zámek, jimž za základ slouží pouhé hypotézy! (Viz: Darwin, Haeckel, Huxley, Maudsley atd.) Kolik je čtenářů, již by byli s to, aby jednotlivá fakta, jež slouží za substrát vědeckých konklusí, sami zkoušeti mohli? Nezvratné pravdy přírodovědecké jsou ovocem dlouholetého svědomitého zkoumání empirického! Jak snadným na poli empirie sebeklam badatele, a jak opatrné stanovisko třeba u řešení problémů světových zaujati vůči senačním hypotézám, dokazuje ta okolnost, že sama theorie Newtonova o gravitaci v dobách novějších doznala svých odpůrců!

Ale čtenář spisů populárně — vědeckých bere vše, co tištěno, do opravdy a četba podobná má nemalou účast na současném vzrůstání skepse, nevěry aneb lhostejnosti náboženské.

„Die Oberflächlichkeit,“ dí Keiter ve svém spise: „Die Kunst Bücher zu lesen“ — mit der in Laienkreisen so vielfach über die grundlegenden Fragen nach dem Ursprunge des Lebens, der ersten Bewegung und der Sprache, Verhältnis zwischen Leib und Seele etc. abgeurtheilt wird, hat ihren Ursprung in der *kritiklosen* Lektüre der naturwissenschaftlichen Werke“ (pag. 21.).

O tom se ostatně vyjádřil mnohem markantněji pionýr věd přírodních na základě empirickém, Baco Verulamský: „Certissimum itaque est: Leves gustus in philosophia movere fortassis ad atheismum, sed plures haustus ad religionem reducere.“ *) Totéž co Baco pravil o filosofii, platí i o zkoumání přírodovědeckém, kde buď axiomy buď hypotézy nejsou ničím jiným, než filosofickou trestí zkušebného pozorování. Jiná rada se zřetelem na četbu zní: O tom, co jsi četl, *přemýšlej, rozjíměj — zaživej*. „Comede volumen — sněz tento svazek,“ řekl Pán k proroku Ezechielu. (Ezech. 3, 1—3.)

Tento biblický citát měl by každému čtenáři neustále tanouti před očima! Vzorem rozjímajícího čtenáře byl muž žensalný, jenž se stal bohoslovcem, filosofem, matematikem, literátem, státníkem a esthetikem zároveň! Jméno jeho jest: Jakub Balmes, jenž jest jedním z nejlepších synů španělského národa! Jeho životopisec, kanovník Soler nám vypravuje, jak Balmes studoval: „Nad stolem skloněn, čelo v obou dlaních, četl vždy několik řádků najednou; na to, zahaliv hlavu pláštěm, zůstal často drahý čas do sebe zadumán. Konečně jakoby ze sna se probudiv pokračoval ve své četbě. Za večerů zimních strávil často po tmě kolik hodin v myšlénky své pohřížen. Touto methodou dosáhl nejen úžasné paměti, ale i takové jistoty úsudku, že sám papež Řehoř XVI. v poradu ho bral ve věcech církevně-politických.“ O jeho bezpříkladné paměti uvedeme následující. „Jeho přítel umínil si, že Balmesovi důkladně sáhne na zub! I kladl na něho otázky z veleobjemného díla sv. Tomáše Akvinského: „Summa Theologica“. Kterak žasl přítel, když Balmes bez obtíže citoval obsah kterékoliv kapitoly zmíněného díla, ano i nadpisy jednotlivých odstavců spisu Cervantesova „Don Quixote“, kterýž byl četl pro zábavu. „Jakube,“ zvolal přítel, „ty buď čaruješ, aneb jsi mužem Božím, jenž divy tvoří!“ **)

*) „Povrchní mlsání ve filosofii svádí lehce k bezbožectví, kdežto častější požívání téže k náboženství zpět přivádí.“ Hettinger, Apologie des Christenthums I. svaz. 1. odd.

**) Balmes: „Briefe an einen Zweifler“ přelož. Dr. Lorinsen pag VIII.—XI.

Vzácného vzdělání, kterým tento věhlasný Španěl slynul, dosáhl po darech Ducha sv. v první řadě promyšlenou četbou.

Jeho oblíbená průpověď byla: „Nemnoho čísti, autora dobře vybrati a *mnoho mysliti*, toť ta pravá metoda.“ *)

Přemýšlení aneb rozjímání jest, jak dříve ukázáno bylo, *zažívání duševní*; toto-li se děje přiměřeným způsobem, musí nezbytně působiti na celé ústrojí duševní, tak jako krev celým tělem probíhá. Rozjímáním se vzdělává *mohutnost po znávací vštěpováním nových-pojmů a dojmů*, cvičí se *paměť*, oplodňuje *obraznost*, brousí *soudnost*, zušlechťuje *cit* (máme ovšem neustále na paměti četbu klasickou), zkrátka, *harmonicky se vzdělává celý duch!* Má-li ale blahodárný účinek klasické, pozorné, spořádané a přiměřené četby býti trvalý, třeba rozluštit *čtvrtou otázku*, která jest zároveň poslední v naší úvaze.

Zní pak otázka tato: Jakým způsobem lze ovoce četby *uchovati*? Neboť každému jasno jest, že čtenář, jenž *dnes* čta knihu jakoukoliv, za týden aneb za čtrnáct dní není s to, aby nám udal téže knihy obsah a byť byl sebe chatrnější, ze čtení prázdného užitku neběře pro své vzdělání, podobaje se na vlas oněm mytologickým Danaidkám, jež z trestu vodu čerpají věderci — děravými! Čtenářů, jichž paměť by upomínala třeba z pozdálceci fénomenálního ducha Balmesova, naseto pořídka! Čtenář normální potřebuje pomůček k podporování své paměti. A tu nemůže býti lepší pomůcky nad zápisník, jež každý čtoucí Angličan neb Američan má při ruce! „Scrapbook“ — řekněme „písanka“ (do slova znamená „scrapbook“ tolik asi co naše „škrábanina“ Pozn. spis.) je každému anglickému vzdělanci věci nevyhnutelnou!

Tak činili ostatně již oba Pliniové a premier nynějšího anglického ministertva Gladstone nechte jinak než s tužkou v ruce.

Různé značky, které zde onde v knihách činí, mají pro něho platnost črtů těsnopisných, vyjadřující buď libost neb nelibost s tou kterou myšlénkou autora!

Tato metoda by ovšem mohla postačiti čtenáři, jenž jest knihy majitelem! Ale všeobecně známo jest, že největší procento čtenářů rekrutuje se z oněch kruhů, které nejsou v takovém hmotném postavení, aby sobě každou knihu, po níž dychtí, koupili, a tudíž jsou nuceni tutěž sobě vypůjčiti! V tom případě třeba se ohlédnouti po jiném způsobu, kterým lze ovoce rozumné četby uchovati. Nejlepší se asi zamlouvá metoda, která neobmezuje se pouze na jadrný výtah knihy jedné, nébrž, která cílí k tomu, aby myšlénky stejnorodé autorů různých ukládány byly v zápisníku dle abecedního pořádku zařízeném. Vzorem takového zápisníku jest známá „konkordance“ sv. Písem, kde každý čtenář sv. Bible, jenž třeba jedině slovo podržel v paměti své, v pádu potřeby najde citát celý bez všeho namáhání!

Takovou „konkordancí“ en miniature budiž i náš zápisník! K tomu třeba jednoho foliantu pevného papíru, kde v čele každé stránky umístíme písmena dle abecedního pořádku, udílující ovšem značkám abecedním, které se v násloví částěji vyskytují poměrně více stránek, než oněm, které v násloví českém jsou vzácnými výjimkami!

Pochod další myslíme sobě, jak následuje: Narazíme-li při čtení na nějaké obzvláště pozoruhodné místo, které označuje tendenci celého díla aneb školu literární, ke kteréž autor se hlásí aneb přijdeme-li na jadrný citát, jenž po způsobu

*) Krier: „Das Studium und die Privatlektüre“ pag. 84.

„okřídlených vět“ vyjadřuje krátce a určitě nějakou pravdu hlubokou, nepopíratelnou — tu označíme místo ono na okraji tužkou.

Čtouce knihu po druhé — a kdo ze čtení užitek chce míti trvalý, tak nezbytně činiti musí, — zapíšeme citát zmíněný v zápisníku tam, kam dle slova, hlavní pojem obsahujícího náleží.

K lepšímu objasnění dovolíme sobě uvést praktický příklad:

Dejme tomu, že čteme Pascalovo slavné dílo „Myšlénky“. (Pensées.) Tam přijdeme na větu: „Není většího zbabělce nad pošetilce, jenž se staví na paty proti Bohu.“ I vynajdeme v zápisníku stránku s literou B v čele a zaneseme znamenitý výrok Pascalův o Bohu — na okraji pak zápisníka napíšeme: Bůh!

Čteme-li snad Děržavinovu ódu na Boha, zaneseme rovněž místa obzvláště krásná pod literou B. Patří-li kniha do naší knihovny, tu záhodno bude při textu do zápisníku zanešeném udati stránku knihy, kde ono místo přichází. Příčina této rady leží na snadě!

Užitek takového zápisníku je stonásobný pro sebevzdělání! Tak zvané excerpování *nutí* především čtenáře *k pozornosti*, jsouc jakýmsi druhem brzdy pro ducha těkavého; zapisováním vět čtených vstěpuje se obsah lépe *v paměť*; rozeznáváním pojmů podstatných od vedlejších, slupky od jádra bystří se *úsudek* a buduje se kritický duch, ušlechtilá forma, duchaplné obraty, logická stavba, kterou klasikové vynikají působí na ducha čtenářova také po stránce formální, zušlechtěním jeho mluvy a třibením písemného *slohu*.*)

Jakých služeb taková profání „konkordance“ prokazuje hlavně učenci, kazateli, učitelé a t. p. — toho dokazovati netřeba. Čtenář-li opatrný u volbě knih bude svědomitě ukládati ovoce četby v zápisníku, ten, dejme tomu za desetiletí bude míti knihovnu vzácnou, podobnou oné, o kteréž jde následující pověst: Jeden mudřec arabský doprovázen byl na cestách karavanou o 60 velbloudech, nesoucích na hřbetě svém knihy a spisy rozličné, bez nichž moudrý muž ani jediného dne býti nemohl. Jednoho dne prohlížeje knihovnu svou, seznal, že většina za mnoho nestojí. I učinil z celé haldy spisů výbor takový, že 6 velbloudů snadno mohli břímě nésti — ostatní pak do ohně uvrci poručil. Než za nějaký čas nabyl přesvědčení, že posaváde je mnoho špargátů neužitečných v knihovně jeho a proto učinil novou prohlídku! Výsledek byl ten, že mudřec spálil všechny knihy až na nepatrnou kupku, kterou jediný velbloud s to byl unésti! Balmes neměl často-kráté ani jediné knihy — za dob občanských bouří ve Španělsku — a sv. Tomáš Akvinský ukázal kolegům dychtícím shlédnouti jeho knihovnu — kříž, na stěně jizby jeho visící! Jinými knihami nevyčerpateľného obsahu jsou: vlastní duch a — příroda! Tato jmenovitě proto mocně působí na *vzdělání* člověka, jelikož mluví řečí velikou ke všem mohutnostem jeho ducha! *Obraznost* naši vyplňuje velkolepými, osvěžujícími obrazy; *vůli* naši staví železnou hráz fysických zákonů; její veliké, přesně upravené, jednoduché a přece do nekonečna působící rozmachy budí v nás *vážné a plodné myšlénky*; její krásy, kterými jakoby květy nějakými poseta jest zevně i nebes bání, plaší *ze srdce* našeho malicherný trud; její velikost povznáší nás nad naši vlastní nicotu a přivádí nás k — *náboženství*, nejvyššímu cíli, jehož člověk vůbec schopen jest. Tenť také cíl *pravého lidského vzdělání*, jehož prostředkem nejhlavnějším a nejvíce rozšířeným jest čtení knih!

*) Keiter.

Končíme úvahu naši slovy našeho nesmrtelného pěvce Jablonského, jenž v „Moudrosti otcovské“ dává tuto dobrou radu:

„Nevěř vše, co v knihách vyjde —
K přírody rtům nakloň sluch!
V knihách mluví pouze lidé,
V přírodě však mluví — Bůh!“ — —

Katolická církev a škola obecná.

Apologetická studie z dějin vychovatelství vůbec a francouzských zvláště. *)

Církev je matkou obecné školy. Ona pojem obecné školy, školy pro všechny, zvláště pro chudé, nejen zplodila, nýbrž tento pojem po věky vždy dokonaleji a obecněji v lůně svém i skutkem osvědčovala. Ona utvořila obecnou školu i v ideji i ve skutku.

U pohanských národů kulturních, Řekův a Římanův, nemohla vzejítí myšlenka o vzdělávacím ústavě obecném, protože u nich bylo otroctví sociálním zřízením, a i největší a nejšlechetnější duchové mezi nimi věřili v oprávněnost a nutnost tohoto smutného řádu, který nakládal s velkou částí obyvatelstva jako s prodávaným, zvířecím zbožím. Však ani svobodník u těchto národů neměl vlastního osobního povolání, nýbrž cíl jeho bytí mizel v pospolitosti. Aristoteles nazývá člověka „politickým zvířetem“ a žádá podobně jako Plato ve své ideální republice, aby jednotlivec byl vzdělán výhradně k účelům státu. Proto vzdělávací ústavy starých národů nebyly vlastními vychovatelskými ústavy, kde člověk byl vychováván pro své vlastní vyšší určení, nýbrž byly to ústavy cvičné, kde byla mládež připravována ke službě pro stát.

Křesťanství přivedlo člověka k jasnému poznání jeho osobního určení, které sahá nad tento pozemský život; zároveň učilo, že toto určení je pro všechny lidi stejno, že jsou povoláni všichni, by se stali dítkami Božími a dědici království nebeského; a Božský zakladatel křesťanství založil církev, aby přiváděla lidi k tomuto vznešenému cíli poučováním, posvěcováním a kázní. „Jděte a učte všechny národy, křtíte je a učíte je zachovávatí všecko, což jsem koli přikázal vám!“ (Mat. 28, 19.) Úloha církve je tedy podstatně vychovatelská, a ona ji plnila dle svého božského ustanovení na všech lidech, velkých i malých, bohatých i chudých: všichni mají býti vedeni církví ke Kristu a Kristem k Bohu. *Z tohoto katolicismu křesťanské církve vzešel pojem obecné školy.* Jen církev, která jest povolána přinést spásu všem lidem, mohla osnovati ústav, který má dávatí všem nedospělým potřebný návod, aby sledovali samostatně svůj životní cíl.

A tuto osnovu prováděla církev všade, kdekoli jí bylo možno rozvinouti její pozeňnanou činnost. Ano i v dobách, kdy služebníci církve byli obklíčeni krvavým pronásledováním v každém kroku, shromažďovala katechumeny kolem svých učitelských stolic v katakombách, aby je cvičila ve křesťanském učení a ve křesťan-

*) Ukázka ze spisu „Der ehrwürdige Johann Baptist de Lasalle und das Institut der Brüder der christlichen Schule“. Ein Beitrag zur Geschichte der Paedagogik von dr. Friedrich Justus Knecht. — Herder'sche Verlagshandlung, Freiburg im Breisgau.

ském životě. V katakombě sv. Anešky v Římě lze podnes viděti dvě síně s učitelkou stolicí katechety a lavicemi katechumenů. Když pak pronásledování církve přestalo, byly zakládány školy tak, jak byly zřizovány farnosti. Církevní sněm ve Vaisoně (dep. Vaucluse) l. 529. nařídil, aby farní duchovenstvo, „následujíc blahodárného obyčeje, který jsme v Itálii shledali“, žáky kol sebe shromažďovalo, je vyučovalo a „jako dobří otcové“ je vychovávalo. Církevní sněmy v Tourech (567.), v Toledě (624.) a v Cařihradě (624.) vydaly podobná nařízení. A když později křesťanská knížata podporovala církev při zakládání škol, činila to proto a potud, pokud byla právě knížaty křesťanskými, t. j. knížaty duchem církve prodchnutými, která uměla oceniti požehnání křesťanské vzdělanosti pro své země.

Když Karel Veliký léta 774., vyvrátiv násilnické panství langobardské, táhl do Říma, jsa obklopen biskupy, opaty a vznešenými laiky, vyslal papež Hadrian I. svému královskému příteli vstříc nádherný průvod s křížem, korouhvemi a hudbou. Dlouhé řady žákův a studentů věčného města, které jej s plesáním pozdravovaly, učinily hluboký dojem na duchaplného krále Frankův a ukázaly mu prospěšné účinky vyučování a vzdělání. I pojal s sebou z Říma učitele a proslulým kapitularem *) udělil církevním nařízením, jež se týkala škol, císařského schválení, v němž rozkázal, aby kněží vyučovali děti, a aby při klášteřích a biskupských sídlech byly zakládány školy. Také biskup Theodulf z Orleans-u kolem roku 797. nařídil, aby kněží ve vesnicích a městysech vyučovali děti zdarma.

V devátém věku arcibiskupové Hinkmar remešský a Herard tourský, jakož i biskupové Haytho z Basileje, Yves ze Chartres, Theodulf a Walter z Orleans-u usilovali o to, aby v každé farnosti byla škola, v níž by se dětem dostávalo elementárního vyučování. Synoda v Cáchách (802.) táže se laiků, zda také posílají své děti do školy. Reformační synoda mohučská z roku 813. přikazuje: „Každý jest povinen posýlati své syny do školy, buď do klášterní, nebo mimo klášter ku knězi.“ Papež Eugen II. nařídil roku 826.: „Doslýcháme, že na některých místech není učitelův, že se vyučování zanedbává. Proto poroučíme všem biskupům a jim poddaným osadám, aby ustanovili učitele, kteří by pilně vyučovali čtení, svobodným uměním a lékařským vědám.“ Také papežové Řehoř VII. a Honorius III. nutkali ke zřizování škol.

Jedenáctý všeobecný (3. lateránský) církevní sněm za papeže Alexandra III. (1179) ustanovil v 18. kánoně: „Protože církev Boží jako dobrá matka jest povinna pečovati o tělesné i duševní potřeby chudých, budiž při každém biskupském chrámě magister, který mladé kleriky a chudé žáky vyučuje zdarma, by chudé děti měly příležitost učiti se čísti a ve studiích pokračovati; jemu pak buďte poukázány dostatečné příjmy k výživě, aby tak učení chutivým brána školy otevřena byla. Při ostatních kostelích a klášteřích, kde dříve k tomu účelu byla určitá nadání, budiž opět ustanoven scholaстик (učitel). Platu nesmí býti žádáno ani za dovolení učiti se ani za vykonávání učitelského úřadu, a dovolení vyučovati nebudiž odepřeno nikomu, kdo svoji způsobilost prokáže. Kteří by jednali proti tomu, pozбудou církevních příjmů, protože překážejí pokroku církve, když z lakoty prodávají dovolení vyučovati.“

Čtvrtý lateránský koncil za papeže Innocence III. (1215.) obnovil tyto předpisy a biskupové je prováděli, pokud bylo za těch časů možno. Tak se nám zachovalo na př. vynesení arcibiskupa rouenského, Petra z Colmieu-a, od r. 1235.,

*) Kapitular = nařizovací list frans. králů. (Pozn. překl.)

v němž předpisuje kněžím, „aby svých osadníků často napomínali, by dávali své děti bedlivě vyučovati, a aby je stále posílali do školy.“ Takové naučení předpokládalo patrně, že byly školy obecné rozšířeny. A skutečně opat Quibert no-gentský, který umřel r. 1124., dosvědčuje, že ve Francii není ani města ani osady, kde by nebylo veřejné školy.

Dokázati trvání škol v jednotlivých městech a vesnicích za středověku je práce nanejvýš namáhavá, pro některá území skoro nemožná. O *Francii* *) dokázal Fayet, že v diecési Langrech (Langres), poměrně malé, ve 13. a 14. věku měla města ano i malé vsi své školy, a že v 53 osadách byla stará školní nadání. O Normandii dokázal zevrubným a pečlivým ohledáním pán z Beaurepaira, že všade v městech a na venkově byly ve středověku zakládány školy. Školy byly zajisté velmi rozšířeny, když Gerson ve svém pojednání o diecésních visitacích, které napsal kolem roku 1400., radí biskupům, aby pečlivě vypátrali, „zda má každá farnost školu, a jak jsou v ní děti vyučovány, a by zakládali školy tam, kde ještě žádných nebylo.“

V *Paříži* byla již roku 556. nižší škola při biskupském kostele Panny Marie (Notre Dame). Původně byla ustanovena pro chlapce zpívající na kůru, aby se učili čísti a zpívati, ale byly připuštěny také jiné děti. Když město vzrostlo a počet kostelů se rozhojnil, přibylo také farních škol. V berním seznamu města Paříže od roku 1292. vyskytuje se 11 učitelů (9 laiků a 2 klerikové) a 1 učitelka. Léta 1380. držel scholastik Vilém ze Salvarvilla, jako správce škol, shromáždění učitelů, k němuž přišlo 41 učitelů a 22 učitelky z města. Ku konci 16. věku páčil scholastik Claude Joly počet učitelův a učitelek na 500. V 17. věku bylo město Paříž se svými 43 farnostmi rozděleno na 147 školních okresův a každý měl po chlapecké a dívčí škole. Krom toho byly ještě skoro v každé farnosti školy pro chudé zdarma, dále mnozí učitelé písma, o jejichž zvláštním postavení v životopise de Lasallově více je pověděno; konečně tu byly ještě všechny ústavy, které závisely na universitě.

Ale církev nejen založila přčetné školy, nýbrž ona také obecné školství sporádala. Nejstarší *školní pravidla* pro Paříž nacházejí se v jedné staré knize scholastikátu latinsky; nepochybně byla dříve dlouhý čas prováděna, nežli se písemně ustálila. Již ta obsahují základy dobrého *pořádku školního*, a později byla mnohonásobně rozšířena (tak scholastikem Vilémem Ruelléem roku 1626), ale podstatně se nezměnila. Učitelé a učitelky slibovali přísežně před scholastikem věrné jich plnění. Učitelé a učitelky tvořily takto korporaci pod církevní pravomocí, kterou vykonával scholastik jménem biskupovým. Počátkem 17. věku hledali učitelé, kterak by se vybavili z této pravomoci; utvořili neodvislé jednoty a volili si vlastní představené. Ale tito vystoupili brzy jako přísní pánové, obesýlali učitele k soudu, požadovali dávek od nich a sužovali je různým způsobem. Nyní obrátili se učitelé a učitelky ku sněmu a prosili snažně, že chtějí zůstat pod samojedinou pravomocí scholastikovou. Sněm potvrdil skutečně usnesením ze dne 23. června 1623. pravomoc scholastikovou nad elementárními školami a jejich učitelskými osobami a nařídil učitelům a učitelkám, aby všechny rozepře předkládali scholastikovi; k hájení společných zájmů stavu bylo jim dovoleno, aby si za přítomnosti scholastikovy volili zástupce, jehož moc však skončila se rozhodnutím příslušné věci.

*) Jmenovaná kniha obírá se hlavně školstvím ve Francii. (Pozn. překl.)

Tak se potvrdilo i zde staré přísloví, že pod biskupskou berlou jest nejen dobře žítí, ale i dobře učití.

Tyto doklady stanoví nade všecku pochybnost, že za středověku velmi mnoho se vykonalo ve Francii nejen pro vyšší školy, ale i pro vlastní školy obecné. Ale dlouhé války francouzsko-anglické (1339—1453.) překážely všemu dalšímu pokojnému rozvoji školství a zničily četné vzdělávací ústavy, které vytvořil středověk tolik tupený. Tu byla to opět církev, která všecko namáhání podstoupila, aby kleslému školství pomohla. Zřizovala nejen vyšší vzdělávací ústavy v biskupských seminářích, nýbrž zakládala také školy pro děti lidu.

Skoro všechny diecéšní synody a provinciální sněmy církevní 16. věku zabývají se školstvím a žádají, aby v každé farnosti byla škola. Tak byly to synody v Senech (Sens 1524.), obě synody v Chartrech (1526. a 1555.), synody v Toulouse (1531.), Poitiers (1544.), Auxerru (1552.), Arrase (1570.), Besançoně (1573.), Evreuxe (1576.), Lyoně (1577.), Roueně (1581.); dále provinciální sněmy v Bourgeích (Bourges 1528.), Cambray-i (1565.), Meauxe (1579.) a Tourech (Tours 1583.).

Jaké bylo ono velkolepé, neúnavné působení církve pro obecnou školu, nechať dokáže několik následujících míst z delšího dekretu synody evreuxské o školství obecném. Synoda dí: „Nadějí a jako seminářem jak náboženství katolického, tak státu jsou školy ve kterých jest mládež naváděna ku pravé víře, ke zbožnosti a k vědomostem; z ní mají vycházeti důstojní a svatí kněží, soudcové a vladaři lidu. Nyní však to, co má býti rodičům, vrchnostem i biskupům péčí nejvyšší a nejbližší, stalo se pohříchu poslední, nebo raději přestalo jim býti péčí. Vše se chýlí ke zkáze; zákon odstoupil od kněze, právnická učenost od soudce, opatrnost a moudrost od vladařů lidu. Veta po jednotě v náboženství a víře, veta i po svornosti lidu! Aby těchto statků bylo opět nabyto, k tomu není kratší cesty leč zřízení škol, ve kterých mládež od útlého věku navykána jest žítí a poučení přijímati; tyto jsou jako společný ovčinec, v němž mládež má býti živena tímže mlékem náboženství a nauky, aby jedno byla ve smýšlení a chtění.“ Kdo by se nedivil dokonalému pochopení užitečnosti a potřebnosti škol, jak se jeví v těchto prvních slovech? Také povaha školy jako ústavu *vychovávacího*, a socialní význam školy jsou jmenovanou synodou vhodně vyznačeny. „V této věci“, pokračuje zmíněný dekret, „jest nám diviti se péči svých předků v naší diecési, neb v ní *sotva byla důležitější fara, při které by domu a nadání pro školy nebylo někdy bývalo.*“ Důležitost tohoto svědectví pro trvání středověkých škol obecných sama vysvítá.

Aby školy byly *obnoveny*, nařizuje pak dekret následovně: Předně rozkazuje pod trestem exkomunikace „všem učitelům, jakož i těm, kteří mají místa, prebendy, služné, pozemky a všechny podobné příjmy, které původně držitelům škol a učitelům stanoveny byly, aby do dvou měsícův usadili se na těch místech a v těch domech, které jsou jejich místu přikázány, aby hned svůj učitelský úřad skutečně konali a nemíchali se do jiných záležitostí, ani podržovali jiných prebend, kterých nelze spojití s jich povinnostmi ke škole a k žákům.“ Osobám k úřadu školnímu neschopným jest vzdáti se místa bez prodlévání. Za druhé „nařizuje se všem, jimž náleží ustanovovati učitele ve městech, městysech a vesnicích diecése, aby do lhůty svrchu určené společně s obyvateli příslušného místa ustanovili osoby úřadu učitelského schopné a měli péči o spravedlivou odměnu jejich.“ Nedbalým se vyhrožuje duchovními tresty. Aby staré školní jmění bylo zase vráceno, nařizuje se za třetí, by duchovní správcové během dvou měsíců každé neděle vyzývali všech, kteří mají podobné, „Bohu ke službě školy posvěcené statky,“ by

je pod trestem exkomunikace vrátili, nebo aby je nahradili, byly-li statky prodány. Za čtvrté se diecésané důtklivě napomínají, aby škoře dobře činili: „Uvažujte, že není lepšího skutku zbožnosti nad onen, kterým se sama zbožnost od útlého věku do srdcí lidských vlévá, církev i stát se vzdělávají, vyzýváme všech správců zbožných nadání, aby svými prebendami byli pamětlivi učitelů škol, nebo aspoň něco z oněch příjmů pro dobro školy věnovali. Také napomínáme, bratrstev a správců církevních nadací, aby při každém jich udílení byli příznivi zvláště představeným škol. Konečně připomínáme, nemocným farářům nebo vikářům, aby nepomíjeli ve svých závětech *učitele, jenž jest jako otec celé obce.*“ Z těchto překrásných napomenutí, daných z vyššího ocenění učitelského úřadu, vidíme, kterak církev zakládala školy.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Jak ráčíte věděti, pane redaktore, vždycky, zasílaje nějaký příspěvek, projevují Vám úplnou důvěru a uznanost, jakož i Vaším pp. spolupracovníkům; tentokráte však — lituji velice — musím Vám toho odepřítí. Příčinou toho je čl. „Vážnost učitelstva“; tam totiž stojí, že udávání nedbalých rodičů působí učitelům nemalé mrzutosti a při tom se mívá účelem. Toho Jste, prosím, otisknouti neměl, já Vám dnes ukáži nad slunce jasněji, že udávání nedbalců učitelů působí naopak — radost a působí na nedbalce — znamenitě. Dnešní můj feuilleton má název:

Za nebožtíka Vencu,

„neb:

Úřední rychlost.

Bylo to roku 1881., když jsem byl dosazen jako definitivní podučitel a zároveň jako zástupce řídicího učitele, který churavěl a očekával dekret do pense, na dvoutrídni školu v okrese Mechovorádickém. Jak viděti, byl jsem tehda velikým pánem, nejen že jsem měl celých 350 zl., z nichž mi po zaplacení bytu a všelikých tax zbyly celé tři stovky a ještě nějaký krejcar, ale já byl, prosím, jak řečeno, zástupcem řídicího učitele, a mimo to zase jako definitivní podučitel měl jsem i já svého zástupce v osobě, „výpomocné síly“. Divím se sám sobě, že jsem tenkrát nezpyšněl.

Přišed prvního dne do školy, shledal jsem v lavicích značné mezery, jež potřebovaly vyplnění. Scházela asi třetina dětí — a to bylo v první třídě; ve druhé jich scházelo přes polovic a to se ještě povídalo, že máme u nás docházku pilnou. Jenom

nováčkové se mi sešli v plném počtu, kromě jediného, Hencla. Když jsem se ho nedočkal ani za týden, ptám se svého „výpomocného“ pana bratra, kdo jsou ti Henclovi, že neposílají chlapce do školy.

„Ó já, toho třeba ani nevidíte,“ byla odpověď. „Mají ještě jednoho, jde mu na dvanáctý rok, a ještě nezná ani písmene. Ten bývá tak asi šest neděl za rok ve škole a 40 neděl doma.“

Toť se ví, že jsem měl radost. Vzkázal jsem rodičům, aby přivedli chlapce do školy. Konečně po čtrnácti dnech naleznou, vstoupiv do školního stavení, v síni matku s chlapcem; hned jsem si pomyslel, kdo to je.

„Tak jim tuhle vedu toho kluka, pane učitel.“

„Teprva? Teď začíná se vyučování?“

„To vědí, člověk nemá kdy; však on toho tak nepotřebuje: nebude z něho žádný pán.“

„Tomu bych skoro věřil; kdy pak se váš synáček posledně česal?“

„Ale když člověk nemá ani kus pořádného hře — ale já ho česala, a to už se kluk milionská zas rozcuchal. Pojď sem!“

Kluk čekal nějakou nepříjemnou operaci, a nezdálo se mu poslechnout. Pečlivá máti mu nejdřív uštědřila pohlavek, potom si olízla jednu dlaň, pak druhou, a již prováděla na synáčkově hlavě kadeřnické umění. Kluk se šklebil až radost.

„Až přijde domů,“ povídám, „spravte mu aspoň ty největší díry na kabátě a na kalhotách. — Tak, a teď pojď do školy, synáčku.“

Vrátiv se do síně, ptám se matky: „A kde je druhý chlapec?“

„A ten už nebude chodit; jde mu na dvanáctý rok a na jedno oko je slepý a na druhé málo vidí. Ten už se musí žít.“

„Proto že málo vidí? I vy matko bohaprázdná! Že se aspoň Pána Boha nebojíte! Jak pak se k vám bude to dítě chovat, až nabude rozumu? Vždyť i trochu svědomitá macecha by o dítě více dbala!“

Podobně jsem pokračoval, až jsem Henclovou „rozebral“. Začala „nabírat“ a slíbila, že Vencu (toho staršího) do školy pošle.

Toť se ví, že to zas nebylo hned. Asi za týden přišel poprvé, když jsem po menším chlapeci každodenně vzkazoval. Pak chodil ob den, ob dva ale — zaplat Pán Bůh i za to! Člověk se rád spokojí, když musí.

Až do Vánoc chodil starší Hencl jakž takž do školy, ale potom jsem ho již nespátril. O Vánocích, jak známo, čeládka „vandruje“ t. opouští službu a hledá jí jinde. Starší Hencl také „vandroval“ z domova k jistému chalupníku do služby.

V polovici ledna jsem otce Hencla „udal“. Přišel ke mně s velikými prosbami, abych mu to odpustil.

„Ale proč neposíláte chlapce do školy? Jaký jste to otec?“

„Já za to nemohu. To je moje žena taková m — (tu pronesl Hencl velmi něžné slovo) a její máma není o nic lepší. Kluka mi vzaly a daly ho do služby. Já ho posílat chci, ony ne. Tak ať sedí za to ona, a ne já.“

„Taková výmluva vám nepomůže; vy jste přec otec, pánem v rodině —“

„Co je to platno,“ vzdychl Hencl, „když mi nabijou každou chvíli.“

Takový byl výsledek. Poznal jsem, že je chudák Hencl trochu slabomyslný, a bylo mi ho líto. Jeho „omluvu“ jsem zapsal do výkazu. To bylo, jak řečeno, v polovici ledna. Mladší hoch zatím chodil do školy pilně. A poněvadž starší sloužil v obci, která k naší škole nenáležela, oznámil jsem tamní správě školy, že se tam zdržuje žák, Václav Hencl u hospodáře N., aby tedy správa školy tohoto donutila, by hoča buď do školy posílal, buď k rodičům odeslal. Věděl jsem, že se nestane ani to, ani ono, ale měl jsem o jednoho nedbalce méně. Tak bylo také jednáno správně. Kdyby okresní školní rady trestaly pokutami ne chudáka, ale boháče, který mnohdy za pouhý kus chleba a oděvu, po celé léto jeho dítě má ve službě, pak by udávání

něco prospělo. Někde se tak děje, ale málo kde; příčiny se snadno domyslíme.

Na počátku března odešel jsem ku zkouškám; sotva jsem byl z domova, přišel do mého bytu chudák Hencl, nesa něco v uzlíčku a pláče jako dítě. *) Co se stalo? Hrozná výstraha nesevdomitým rodičům! Chalupník N., u něhož Henclův hoch sloužil, vyhořel. Oheň vypukl v noci, a hoch chudák (bylo to koncem února!) spal na půdě! Tatík přinášel pochovat na hřbitov hromádku ohořelých kostí, jež byl v popelu nalezl. Toť bylo vše, co zbylo z jeho chlapce!

„Já nešťastný, proč jsem neposlechl pana učitele! Ten mi dobře radil! Jak živ nedám dítě z domova!“ Tak bédoval ubožák, pronášeje při tom kletby na ženu a na tchyni.

Mladší hoch Henclův nezanedbal po celé léto ani půldne.

Přišly prázdniny, uplynuly, a já jsem dne 30 srpna se stěhoval na jiné místo. Večer před tím přišel se se mnou rozloučit i Hencl.

„Ale prosil bych, pane učitel,“ povídá konečně, „aby mi odpustili ten arest; vědí, já sloužím u sedláka B., hospodář teď volákuje, selka je samá starost, já jsem tak jako šafář. (chudák si na své hodnosti nemálo zakládal) obilí máme ještě hodně na polích — může přijít déšť — vědí, to není maličkost! A včera mi přijde cedulka, jestli si to v týdně nepřijdu odsedět, že mne tam odvede četník.“

„Ale to není možno,“ odpovím, „vždyť váš hoch pilně chodil do školy, a nebyl jste ani udán.“

„I to je, pane učitel, ještě za nebožtíka Vencu!“

Zdá se mi, že mohu skončit. Kdybych byl příštího dne časně neodjížděl, byl bych zašel na úřad a pověděl samému panu hejtmanu, jak se v jeho okrese trestají nedbalci. Ale již to nebylo možno, a bezpochyby že chudáka Hencla odvedl četník na šest hodin do vězení v době nejpilnější práce — za nebožtíka Vencu.

Nevím, pane redaktore, zdali se tomu zasmějete; mne, nežli jsem dopsal, humor nějak opustil. A snad jsem se zase nějak spletl: chtěl jsem dokázati, že pan spiso-

*) Vše, co zde vypravováno, jsou skutečné události!

vatel článku „Vážnost učitelstva“ mluvě o tom trestání nedbalců, neměl pravdu — a zatím jsem dokázal, že má pravdu. Inu, jak ráčíte věděti, člověku se vždycky důkaz nepovede. A tak ku konci přece jen Vám

vyslovuji úplný souhlas s tím článkem a prosím: jen více takové pravdy — (mnozí se ji bojí u nás vysloviti,) je toho potřeba!
Vám vždy přátelsky oddaný

Zpěváček.

DROBNOSTI.

Provolání v 13. čísle „Vychovatele“, v němž se vybízí k návštěvě a účastenství při výstavě pomůcek pro vyučování náboženské, pořádané v Plzni, potěšilo mne velice. I myslil jsem, že se někteří uchopí této příležitosti a promluví šíře, jak by tato výstava co nejvíce dala se využítovati pro naše školství ve příčině náboženské. Posud však se nikdo nezval; i osměluji se tudíž sám některé myšlenky o tom projeviti. — Má-li výstava ona dosáhnouti účinků, jež se od ní očekávají, musí po mém zdání nevyhnutelně býti spojena s jakýmsi rozhovorem společným o vystavených předmětech. Rozhovor tento od účastníků výstavy konal by se nejlépe v poslední 2 dni výstavy nebo hned po ní. Předmětem jeho mohly by býti asi tyto věci: 1. Katechismus: jakým způsobem (co do rozsahu) a s použitím kterých pomůcek měl by se katechismus v jednotlivých druhích škol probírat, by se požadavkům vyučovací osnovy, zvláště pak životu praktickému, co nejvíce zadosť činilo. 2. Dějepis: zde by se mělo promluvíti šíře o tom, jak třeba dějepisu přiměřeně našim dobám (kde hodin náboženských oproti časům dřívějším, jež má nynější vydání dějepisu za základ, značně ubylo) methodicky zpracovati, co vynechat, co zkrátiti a co opět rozšířiti. Že nynější vydání dějepisu v mnohém ohledu opravy potřebuje, o tom mezi zkušenými katechety nebude pochybnosti. Vezměme jen článek o večeri Páně. Večere Páně ve svých hlavních rysech (modlitbách a obřadech) je základem mše sv.; o tom však z dějepisu není možno učiniti si pojmu. To třeba opravit a diagram příslušný zhotoviti (zvláště je to potřebno v obcích smíšených). Rozšířiti pak dle mého zdání jest dějepisu v tom, že by se stručně, v životopisech hlavních svatých, vylíčily dějiny církve.*) Nynější způsob zdá

se mi upomínati příliš na protestanty; ti drží se jen bible, my katolíci máme však ještě druhý pramen víry, podání, tradici; na to se příliš zapomíná. Svrchu naznačeným způsobem by se to alespoň trochu napravilo (zvláště kdyby se i některé příhodné citáty svatých otců přijaly.) A že by životopisy svatých, jichž jména děti od křtu sv. nosí, mnoho prospěly k nábožnému jich životu, kdož by pochyboval? Více o tom jindy. Jen tolik připomínám, že místo potřebné snadno by se získalo vypuštěním ze starého zákona událostí některých, na něž přichází velmi zřídka nebo nikdy. Polovice nynější látky by úplně postačovala. — Při katechismu i dějepise třeba pak rozhořiti se o tom, má-li býti dvoje (troje) jich vydání nebo jen jedno. Co se mne týče, byl bych vždycky jen pro jedno vydání a také nejlepší pedagogové byli téhož mínění. Důvody nemožno zde šíře vykládati, proto je jen stručně uvádím (lokální paměť, obeznanost s knihou, finanční stránka atd.). — Za to bych se dle analogie světských předmětů: čítanek, mluvnice, vyslovil proto, by se obojí knihy, katechismu i dějepisu, upravilo dvojí vydání, stručnější pro venkov, hlavně pro školy filiální, obsírnější pro města. Děti se příliš nestěhují, tak že by snad v té příčině závady nebylo, kdežto v jiných ohledech velmi by se věci tímto způsobem posloužilo. — 3. Modlitební knihy. Tu by třeba bylo důkladně věc prozkoumati. Dosavadní modlitební knihy pro děti, ani jedné nevyjímaje, v ohledu methodickém nevyhovují. Mše sv., jak důležitá to věc, z ní má čerpati křesťan modlitbou a rozjímáním vedle sv. přijímání svou všechnu vnitřní cenu a hodnotu. A jak ledabylo odbývá se v našich modlitebních knihách. Zdá-li pak možno podle nich naučiti dítě náležité přítomnosti při oběti této nejdražší? Nikterak! Aniž možno poukazovati na učení ve škole. Dítě nemajíc před sebou pevné půdy (určitých, dovedně a přiměřeně sestavených formulářů,) je v kostele nečinno,

*) mluvím tu o školách obecných, pro něž zvláštní knihu dějin jednatí není možno.

aneb činně nedostatečně. Tu třeba rozhodně nápravy methodickým zpracováním modliteb ke mši sv. přiměřeně vlohám dítek a dobám církevního roku. K tomu právě výše žádaný rozhovor nejvíce a nejlépe by přispěl. — Jsou ještě jiné důležité věci, jež v nynějších modlitebních knihách buď vůbec se neprobírají, neb se probírají nedostatečně. Jen stručně je jmenuji: procesí, pohřeb, církevní rok, zpověď, přijímání, svatý týden, návštěva nejsv. svátosti Oltární, responsoria při veřejných službách Božích a obřadech, atd. atd. Co tu vděčné látky! Vzpomeňme jen na zpověď. Jak chatrně postarano o náležitou pobožnost dítek v nynějších modlitebních knihách. Nemyslím snad mnoho modliteb, nýbrž methodické jich uspořádání. Aneb pohřeb. Jak nečinně chovají se nyní při něm lidé. Co toho příčinou? Špatný, nedostatečný návod ve škole, a ten není možný, poněvadž v modl. knihách nic, neb jen něco zkomoleně. Musím však ustáti, celé stránky by se o tom daly napsati. — 4. Návštěva služeb Božích důkladně ze všech stránek by se při onom rozhovoru měla uvážiti a vhodné způsoby doporučiti. Při tom i o zpěvu kostelním dítek mnoho možno dobrého pověděti, na nešváry poukázati. — 5. Ná z o r n é p o m ů c k y. Zde třeba by bylo stanoviti, co se nehodí do škol z pomůcek posud vydaných, v čem třeba některé opravit, by lépe vyhovovaly, co schází a nutně potřebné je a pověřiti ihned některé, by se dali do jich zpracování. Rozmanité diagramy, biblické obrazy a podobně zde by se náležitě ocenily. — 6. Důležitým úkolem bylo by i promluvení o k a t e c h e s í c h. Tu mnoho třeba vykonati. Katechese dosud vydané a v časopisech vydávané jsou určeny pro mnohotřídné školy a jednávaly obyčejně (v časopisech) široce a dlouze o jedné věci bez ohledu na souvislost s druhými. Co si s tím má katecheta počítí v jednotřídní, nebo dvojtřídní škole filialní, kam ani nemůže pravidelně docházeti nebo zase děti nedocházejí. A takových škol je nejvíce! Proto třeba vypracovati s o u s t a v n é k a t e c h e s e pro jednotřídní, dvojtřídní a trojtřídní školy hlavně venkovské (farní i filialní) a to čisté i smíšené. V mé koluře jsou školy: jednotřídní se správcem katolíkem a jednotřídní se správcem helvetou; dvoutřídní čistá a dvoutřídní silně smíšená, trojtřídní čistá (farní); kam bych vystačil s katechesemi určenými pro školy městské obecné, které ku smíšeným obcím

zření nemají! A tak tomu bude na mnohých místech. Proto zpracováním dobrých katechesí pro jmenované školy vykonalo by se veliké dílo prospěsné. Myslím, že by se při onom rozhovoru našli někteří, kteří by se té úlohy podjali. Jsou i školy v místech socialismem nakažených, i na ty třeba ohled bráti. — To jsou některé myšlenky, jež mi při pročítání onoho „Provolání“ napadly. Myslím, že by udaným způsobem mnoho dobrého se docílilo, alespoň by mnohý ku práci se povzbudil. K tomu pak dodávám. By se předešlo všem planým vývodům a pod., musily by se zříditi j e d n o t l i v é s e k c e p o r a d n í, na konec pak by bylo zasedání společné. Sekce ty by byly: a) pro školy měšťanské vlastně takové, i městské obecné; b) pro školy v místě farním; c) pro školy filialní (zde by se i projednala otázka o vyučování náboženství učiteli světskými.) Jednotlivé sekce jednaly by o p ř e d m ě t e c h n a p ř e d s t a n o v e n ý c h a s i c e by byl předseda, jenž by porady řídil a o každé otázce zvláštní referent. Referát svůj by však měl dáti litografovati po půl straně a nejméně týden před sjezdem přihlášeným účastníkům rozdati, by si doma mohli udělati přiměřené poznámky, by věc šla rychleji. Kdyby náhled můj byl přijat, myslím, aby se přihlášky daly sboru katechetů (V. Šimáčkovi) v Plzni, jenž by o konečný plán podrobný se zasadil, referenty ustanovil, o přebývání se postaral, jakož i o poradní místnosti a p. Kdyby však mnohým se zdálo, že ve způsobu tomto není možno pro krátkost času l e t o s j m e n o v a n é v ě c i s p r o s p ě c h e m projednati (což i mně samému se zdá), nuže, pak bych činil návrh, by se za rok v Praze učinila podobná výstava a při ní vše jmenované projednalo. (Tím více an v Praze zároveň bude výstava jiná, tak že by bylo více účastníků). Myslím, že k takovému sjezdu, výhradně methodě školní věnovanému, od církevní vrchnosti překážka by se nekladla. — Proto, kdo bys ku práci té chtěl a mohl něčím přispěti, spoj se s pisatelem těchto řádků. Adresu Ti ochotně oznámí ctěná redakce „Vychovatele“. Zdař Bůh!

Americká školní mládež. „Nár. Listům“ zaslal z Chicaga jejich referent mezi mnohým jiným i taky zprávu o mládeži školní, o které praví, že prý vyrůstá bez kázně, a že ani rodičové nemají vlivu na její mrav, tím méně prý ovšem páni učitelé. Ano, o těch dí, že kdyby prý se některý z nich odvážil nějakého výrostka

mimo školu napomenout k mravnému se chování, že by mu hoši natloukli; nebo Amerika chce prý míti statečné, neodvislé, odvážné a hrdé muže a proto prý se mládež nesmí otročiti. Duch odvahy a samostatnosti musí prý se rozvíjeti svobodně a nesmí

prý se tlumiti. Proto, jak dí referent, o poslušnosti mezi americkou mládeží není ani stopy a před stáří nemá tato mládež úcty pražádné, ba, často prý zdá se, že jest jí stáří spíš předmětem posměchu.

LITERATURA.

- **Povídky strýce Zemana.** Dítěm vypravuje J. Veselovský. Besed mládeže sv. 299. Pořádá Václav Špaček. Nákl. M. Knapp v Karlíně. Cena 30 kr.

Jméno Veselovského není mnoho známé. Vyskytlo se čtyřikrát v „Rajské Zahradce“, jednou v „Besídce Malých“, jednou v „Malých Novinách“ a konečně v „Anděli Strážném“ a v „Maticce dítek“ s touž povídkou. Zaslati tutéž povídku do více časopisů nedoporučuje se, klameť se tím redaktor, jenž přece nemůže všechno čísti, čtenářům odnímá se chuť ke čtení a spisovateli také to není ke cti. Kdyby naše časopisy platily tučné honoráře, řekl bych, že Veselovského svedla k tomu touha po honoráři, ale skvělý honorář spisovatelský jest u nás pouhým snem. Platí se skrovně za řádek a někdy a někde se vůbec — neplatí. K uveřejnění jedné povídky ve dvou různých listech byl Veselovský sveden zajisté jedině touhou, by viděl své jméno v časopise a to mu odpouštíme, neboť, co napsal, je dobré. Dnes si musíme nadšenců vážiti. „Ti, již psali pěkně, přestali, a ti, již dosud píší, ochabují“, napsal jeden veterán na roli českého písemnictví pro mládež v soukromém listě a měl pravdu. — Leč k věci. Veselovský po skrovném uvedení se do řad spisovatelů pro mládež, přihlásil se souborným svazkem. Ve svazku tom jest 15 různých povídek a míním, že by jim bylo lépe prospělo, kdyby byly prostě seřaděny, než šablonovitě spojeny v jeden celek. Je to cesta stará, ale dobrá. Jinak „povídky“, vlastně mělo by státi „pohádky a povídky“ jsou zdařilé. Všechny budou naší mládeži čtením nejen zábavným ale i poučným. Vynikají zvláštní rázovitostí, ačkoli mravokárné poučky jsou přímo před oči stavěny. Přihledněmež k jednotlivým

pohádkám, (povídek jest málo.) Po dosti dlouhém úvodě následuje pohádka „Oldřich a Božena“. Tendence této „povídky“ jest: zachovati si vždy dobré srdce. V druhé povídce „Hnědouš a bělouš“ předvedeno jest čtenáři na koních, že ten se dočká šťastnějšího stáří, kdo se v mládí více naučil. Povídka třetí, „Anděl Strážce“ vylučuje následky neposlušnosti. Pohádka „O zázračné vodě“ uvádí dítky k úslužnosti, ač na str. 25. nad povrch příkladu šlechtnosti probleskla i škodolibost. Děj povídky páté vysvítá z nadpisu samého: „Zlé dobrým odplácej!“ Tendence povídky „Kdo se učí a pracuje“, jest totožná s povídkou druhou. Nic nového není v povídce „Miluj svého bližního“, ale přece baví. V povídce „Štěstí“ vynáší se, jako jediné štěstí člověka práce. Povídka „Flok a Nero“ jedná o osudech dvou psův a odůvodňuje se v nich přísloví: „Pýcha předchází pád“. Že i v čas bohatství máme si vážiti našich ustaralých rodičů, pěkné poučení dává pohádka „Ševcův syn“. Nereptati proti řízení Božímu, jenž, co činí, dobře činí, učí nás pohádka „Všemocný Honzík“. Povídka „Nesud a nebudeš souzen“ má mladistvé čtenáře odučiti posuzovati své bližní. Vážiti si hlasu svědomí a svých smyslů rádně užívati příklad podán na Bělušce v pohádce „Kouzelné zrcátko“. Užitek vědění i umění a prospěch pracovitosti vynáší pohádka „V moci čaroděje“. Dojemná jest povídka „Na rozcestí“. — Celkový posudek jest příznivý a nemohu jinak než vysloviti přání, aby se knížka tato dostala do rukou všech dítek na II. stupni. Na podpoře literatury záleží rozkvět její a sláva jména českého. Dnes lze již říci, že české písemnictví pro mládež předčí německé.

K. Vl. Zápotočný.

OBSAH: Moderní vzdělání. Napsal prof. František Horáček. (Dokončení.) — Katolická církev a škola obecná. Apologetická studie z dějin vychovatelství vůbec a francouzských zvláště. — Feuilleton. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budí zasíláno předplatné; tamtéž budtež adres. i reklamacce, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

O povolání učitelském.

Od oné doby, co se zavedením nynější soustavy školní zlepšeno jest poněkud hmotné postavení učitelstva na školách obecných, stává se častěji, že se přihlašují za učitele na školy obecné i kandidáti takoví, kteří by se jinak ku školství nehlásili, necítíce k učitelství žádného povolání dále pak i kandidáti, kteří podle svých předběžných studií nabyli neb aspoň mohli nabýti větší míry vědomostí, než jaká se žádá od čekatelů učitelství národního.

Jeť mezi učiteli na školách obecných nejeden, jenž dříve než se odhodlal ku povolání učitelskému, vystudoval celé gymnasium nebo reálku i s maturitou; někteří z nich navštěvovali i školy vysoké, universitu neb techniku, poněvadž původně chtěli býti buď lékaři, duchovními, právníky, profesory na středních školách, aneb po odbytých studiích technických chtěli domoci se výnosného postavení v životě praktickém. Než nepříznivými okolnostmi donuceni upustili od započatých vyšších studií a věnovali se povolání učitelskému na školách obecných.

Může se o všech takovýchto učitelích říci, že jsou již jen pro toto vyšší svoje vzdělání vydatnými silami učitelkými? Při vsí úctě, jakouž chováme k stavu učitelskému, musíme doznati, že tomu tak není. Aby se totiž o některém učiteli mohlo říci, že jest silou vydatnou, pak nestačí k tomu, by měl dostatečnou aneb i nadbytečnou míru vědomostí, nýbrž musí míti i mnohé jiné vlastnosti. A právě těchto ostatních vlastností se namnoze nedostává učitelům takovým, kteří více z nutnosti, než z dobré vůle věnovali se povolání učitelskému. Učitelé takoví obyčejně nepovažují povolání učitelské za tak vznešené a důležité, jaké v skutečnosti jest; domnívají se, že povinnosti stavu tohoto nejsou tak těžké, že nevyžadují zvláštních sil, schopností a přípravy, že se snadno dají zastati, ač jsou spojeny s mnohými obtížemi a velikou zodpovědností.

Místo všelikých výčitek chceme raději v nedlouhém pojednání o tom promluvit: *I. Proč povolání a působení učitelstva na školách obecných jest nejen důležité ale i obtížno? II. Jaké vlastnosti má dle toho míti učitel na škole obecné, aby místo své řádně vyplnil, aby III. nejen ve škole vydatně působil, ale IV. aby i mimo školu působení jeho blahodárným nazvati se mohlo?*

I. „Komu patří škola, tomu patří budoucnost!“ tak zní ono heslo válečné, s jakým vrhají se v zápas mocné strany, aby si vydobily co možná největšího vlivu jak ve školství vůbec, tak zvláště ve školách obecných či národních. Tento

zápas o školy jest patrným toho dokladem, jak se školství zvláště národnímu či obecnému u všech uvědomělých činitelů veliká přičítá důležitost.

Co se týče škol obecných, vysvítá důležitost jejich též z účelu, k jakému jsou zřízeny. Tento účel udává zákon říšský o školách obecných hned v prvním paragrafu, který zní: „Školy obecné zřízeny jsou k tomu, aby děti v mravnosti a nábožnosti vychovávaly, ducha jejich vyvíjely, známostí a zběhlostí, jichž mají k dalšímu vzdělání v životě potřebí, jim poskytovaly a byly základem, aby z nich stali se hodní lidé a občané.“ Není to účel důležitý, vznešený a dalekosáhlý? A kdo by měl vlastně tento účel nejvíce míti na mysli, kdo by měl o něm nejčastěji přemítati? Z toho lze se snadno dověditi; není k tomu třeba zvláštního ostrovtipu, by každý, kdo si s rozumem přečte dotčený paragraf školního zákona, hned se nedověděl, ukládá-li se v onom paragrafu školám obecným za úkol, aby dětem poskytovaly potřebné nábožensko-mravné vychování a pro budoucí život žádoucí základní vědomosti, pak že netýká se povinnost tato pouhých školních budov a jejich vnitřního a zevnitřního zařízení, nýbrž že týká se především učitelstva, jež v těchto školách působí. Sebe nádhernější školní budovy i sebe důkladnější jejich zařízení bez zdárného a vydatného působení učitelstva by k vychování a vzdělání školní mládeže mnoho nepřispěly; první paragraf zákona o školách obecných byl by illusorní. Nemůžeme-liž tudíž říci, že hned z prvního paragrafu tohoto může každý učitel na školách obecných poznati, jak důležito a vznešeno jest jeho povolání?

Žádný učitel na škole obecné, i kdyby to byla škola na sebe odlehlejší a zastrčené vesnici, nesmí a nemá se domnívati, že na jeho působení mnoho nezáleží; spíše má častěji uvážiti, že jeho působení spojeno jest s velikou zodpovědností nejen vzhledem k dětem a jejich rodičům, nejen vzhledem k obci školní, ale i vzhledem k národu, státu a Církvi. Kdyby děti byly jen členy jednotlivých rodin, kdyby jen pro jednotlivé rodiny se mohly odchovávat, pak by k tomu vůbec stačilo snad pouze vyučování a vychovávání domácí; ale i v dětech dorůstají též noví členové obcí, národu, státu a Církve. Obce si přejí, aby jim v dětech dospívali snášliví, hodní sousedé a občané, vlast a národ přeje si obětovné a nadšené vlastence a národovce, stát si přeje svědomité a spolehlivé poddané, Církev touží po tom, aby počet věrných křesťanů stále vzrůstal. Při vychování a vyučování útlé mládeže tento obecný, veřejný prospěch a požadavek nemá se z mysli pouštěti. Aby se tak nestalo, toho mohou dotčení činitelé nejen žádati, ale musejí na to i doléhati. Takovéto odchovávání mládeže útlé k dobru obecnému nedá se ničím tak snadno zabezpečiti jako právě dobře zřízenými školami obecnými aneb spíše zdárným působením učitelstva, jemuž školy tyto se školní mládeží jsou svěřeny. Od tohoto učitelstva očekávají nejen jednotlivé obce, ale i celý národ, stát a Církev, že každý učitel se přičiní, aby, co na něm jest, nesklamal oprávněných jejich nadějí; proto také dotčení činitelé školství obecnému, zvláště pak učitelstvu na školách obecných velkou pozornost věnují. Chceme k tomu uvést doklady, při nichž zúmyslně prozatím opomeneme upozorniti, s jakým zájmem sledují působení učitelstva na školách obecných jednotliví rodičové, pěstounové, jednotlivé obce, aby snad zvláště onino páni učitelové, kteří svými vědomostmi nad obecný lid domnívají se býti příliš povzneseni, nám nenamítli, že na úsudku a pozornosti lidu obecného jim mnoho nezáleží, lid obecný že nedovede jejich působení pochopiti; úsudek a pozornost lidu obecného, že nedovede povolání učitelskému dodati větší ceny a důležitosti. Abychom ušli a předešli této na-

mítce poukážeme jen, jak na působení učitelstva na školách národních záležitě celému národu, státu a Církvě.

Že národ náš přečkal doby i nejkřutější germanisace, jest vedle vlasteneckého duchovenstva velkou zásluhou též venkovských, vesnických škol, vesnických učitelů, kteří proudu germanisace statně vzdorovali. Co v nejsmutnějších dobách osvědčilo se jako vydatný prostředek k zachování národního ducha a jazyka, tomu vším právem i v nynější době velká důležitost pro vlast a národ se přičítá. Odtud si vysvětlíme, proč všickni praví vlastenci a národovci velice dbají o to, aby zvláště v oněch místech a krajinách, kteréž leží na rozhraní národnosti, jež jinojazyčnou národností jsou ohroženy, aby tam zřizeny byly školy národní, aby mládež dorůstající národu se neodcizila. A kdo se musí především o to postarati? Zajisté že učitelstvo, jež na těchto školách působí. Národ pro takovéto školy a pro jejich učitelstvo přináší zvláštní oběti.

V říších, v státech s jedinou panující národností stará se moc státní sama, aby národnost říší zastoupená nezánikala; jinak jest tomu v státech vícejazyčných, kde pojem státu a národa se nekryjí, kde jednotliví národové jsou jen částmi celku státního. V takovýchto státech vícejazyčných nedá se přísně říci a dokázati, že k zachování celku státního té neb oné národnosti nevyhnutelně jest potřebí. Mluví-li se o tom přece, pak každá jednotlivá národnost dokazuje to obyčejně sama o sobě a zároveň hledí dokázati o druhé jí málo milé národnosti, že jí k zachování celku státního nutně potřebí není. Jednotlivé mezi sebou zneprátelené národnosti zápasí obyčejně vespolek o přednost, aby jedna nad druhou vynikla obchodem, průmyslem, osvětou a vzdělaností; nebo přijdou-li národové méně vzdělaní do styku s národy vzdělanějšími, podlehnou poněmáhle vlivu svých vzdělanějších sousedů, zániknou. Před touto záhubou má a může ve státě vícejazyčném moc státní sama chrániti každou národnost spravedlivou rovnoprávností, ale ochrana tato by nestačila, kdyby každý národ sám se nepřičinil, aby v žádném odvětví užitečné lidské práce a činnosti zahanbiti se nedal, aby zvláště ve vzdělanosti a mravnosti za jinými národy nepokulhával. K tomu mohou mu přispěti nejen školy vyšší, ale především školy obecné, ježto daleko větší část lidu kromě školy obecné jiných, vyšších škol navštěvovati nemůže; co slyšeli, čemu se přiučili ve škole obecné, to jim musí postačiti, aby na tom jako na pevném základě sami dále se vzdělávali nejen k vlastnímu prospěchu, ale i celého národa. Nevysvítá i z toho, jak důležitě jest povolání učitelské pro celou vlast a celý národ?

Ve státě vícejazyčném jest sice moc státní povinna, aby každé podřízené jí národnosti poskytovala příležitost, aby příslušníci této národnosti měli dostatek škol, kde by v mateřské řeči své mohli nabýti potřebných vědomostí a vzdělání, aby tak každá národnost před úpadkem byla chráněna: nicméně moc státní při zřizování škol, zvláště škol obecných nepovažuje to za hlavní účel, tu neb onu národnost před úpadkem chrániti, nýbrž moc státní přihlíží ve školách nejvíce k tomu, by z nich vycházeli lidé a občané, kteří by zřízení státnímu nebyli nebezpeční, kteří by prospěch celku státního hájili, jej podporovali, kteří by zákonům státním a z nich plynoucím povinnostem ochotně se podrobovali. Toť jest hlavní příčina proč stát chce míti řízení veškerého školství ve svých rukou, proč chce, aby zvláště učitelstvo bylo pod jeho bezprostředním dozorem. A tuto vůli svou moc státní nejen u nás, ale i v mnohých jiných říších již prosadila, tak že téměř všechny veřejné školy jsou vlastně ústavy státní a učitelé na nich působící jsou, byť ne dle jména, přec aspoň de facto státními úředníky. Zdaž tato přísná závislost škol a učitel-

telstva na moci státní jest jim prospěšna a užitečna, o tom nedovolujeme si rozhodovati, ale jest to dostatečným dokladem, že moc státní školám a učitelstvu pro státní celek velkou přikládá důležitost. A přes to vše chtěl by snad některý umíněný pan učitel o veliké důležitosti svého povolání přece pochybovati?

Takového bychom tím méně snad přesvědčili o důležitosti jeho povolání, kdybychom mu připomenuli, jak velkou pozornost učitelstvu a jeho působení zvláště na školách obecných věnuje také i Církev aneb spíše vrchnost církevní, totiž biskupové s nejvyšší viditelnou hlavou Církve, se sv. Otcem. Tato církevní vrchnost pozoruje bedlivě učitelstvo a jeho působení i nyní, kdy škola od Církve jest nejen u nás ale i jinde odloučena, kdy tedy učitelstvo této pozornosti tak příliš báti se nemusí. Můžeme tudíž očekávati, že aspoň onino páni učitelé si povšimnou této naší zmínky, kteří si zachovali uctivost k církevní vrchnosti.

Co se týče nynějšího sv. Otce, Lva XIII., známo jest z jeho veřejných listů a dopisů, jak velice mu záleží na zdárném působení učitelstva ve školách. Ve svém okružním listě čili encyklice ze dne 20. ledna 1890, v níž pojednává o nejdůležitějších povinnostech občanů křesťanských, ukládá za povinnost rodičům, aby dítek svých nepouštěli do škol, kde by se jim podával jed bezbožství. V listu svém k biskupům francouzským ze dne 8. února 1884 taktéž praví, že „dobrým rodičům jest především o to dbáti, aby ve škole nic se nenaskytlo, co by čistotu víry a mravů porušilo.“ Podobnou žádost projevil sv. Otec k biskupům uherským svým listem ze dne 22. srpna 1886, v němž jim ukládá za povinnost, aby všemožně se přičiňovali, by bylo v jejich krajinách s dostatek škol odporučením hodných jak výtečností vyučování, tak vzorným chováním učitelů. Na tyto výroky sv. Otce odvolali se biskupové rakouští v pastýřském listu svém z roku 1890; v tomto listu udávají příčiny, proč nemohou upustiti od toho, aby pro katolické dítky zřízeny byly zvláštní školy katolické; poukázali při tom, jak chování mnohých učitelů nezaručuje dosti bezpečně katolické vychování dítek ve škole.

A to nebylo poprvé po odloučení školy od Církve, co nejd. pp. biskupové naši veřejně projevili, jak na působení učitelstva na školách obecných jim mnoho záleží. Tuto péči svou a pozornost k učitelstvu ukázali biskupové čeští hned po zavedení nynějších platných školních zákonů ve zvláštním pastýřském listě k učitelstvu a k představeným škol obecných, kdež jim slovy v pravdě otcovskými připomenuli, aby nezapomínali, že i při změně poměrech zůstanou učitelé katolické mládeže. Bylo by potřebí, aby církevní vrchnost učitelstvu zvláště na školách obecných tak velkou pozornost věnovala, kdyby jeho působení i pro Církev nebylo velice důležité? Co jsme o poměru národa, státu i Církve ku škole připomenuli, potvrzuje i slavný paedagog Kellner ve svých aforismech v článku 85., z něhož jádrné myšlenky ve „Vychovateli“ byly již uvedeny. A tím zároveň jest snad proveden dostatečný důkaz, že povolání učitelské jest vskutku velmi důležité, s velkou zodpovědností spojeno vzhledem k národu, státu i Církvi.

Ale právě po provedení tohoto důkazu povzdychne si snad mnohý pan učitel a zvolá: „Uznávám, že důležité jest mé povolání nejen pro školní mládež, ale i pro její rodiče, nejen pro jednotlivé obce, ale i pro celý národ, stát a Církev: avšak z toho zároveň jest patrno, jak těžko jest učitelstvu, aby požadavkům všech uvedených činitelů vyhovělo, jak těžké, nesnadné jest jeho povolání. Jestliže jest těžko dvěma pánům sloužiti, tím těžší jest postavení, jestliže kdo těchto pánů ještě více počítá.“ A co máme na to odpověditi se stanoviska katolické paedagogiky? Uznáváme sice, že ona veliká zodpovědnost, jakáž spojena jest s povoláním,

láním učitelským, jest zároveň jeho dosti velkou obtíží, ale že by v této zodpovědnosti spočívala jediná a snad největší obtíž stavu učitelského, to tvrditi se neodvážíme.

Vždyť se zodpovědností podobnou spojeny jsou i jiné stavy a povolání a přece není slyšeti, že by zástupcové těchto povolání na onu velkou zodpovědnost tak příliš si stěžovali. Či nemá na př. stav duchovní podobnou zodpovědnost za své působení vzhledem k jednotlivým rodinám, obcím, ku celému národu, státu a Církvi, jako stav učitelský? Ano velká zodpovědnost stavu učitelského není hlavní a výhradnou jeho obtíží. Zvláštní obtíže povolání učitelského naskytají se spíše ve školní mládeži, kterouž má učitel vyučovati a vychovávat, že musí dbáti o žádoucí prospěch u všech školních dětí, kteréž nemají všechny stejných schopností a nadání jak tělesných tak duševních, že u všech není stejné vychování a dohlídka domácích. Velkou obtíž působí učitelstvu v jeho povolání také poměry místa a krajiny, kde se škola nachází; jiné jsou tyto poměry v městech, jiné v obcích venkovských, jiné v krajinách průmyslových, jiné v krajinách, kde převládá hospodářství. Mnoho znesnadňují povolání učitelské též zvláštní zlovyky, jež v některých krajinách se uhnízdily na př. mor kořaleční. Mimo to přináší některé překážky postavení učitelstva samo sebou na př. pro učitele na školách jednotřídních v odlehlých obcích jest to velkou nepříjemností, když v obci své nenalezá nikoho, s nímž by po celodenní únavě mohl své myšlenky vyměnit, jenž by dovedl pochopiti jeho stížnosti i přání, u něhož by v důležitých záležitostech mohl nalézt hned potřebné rady a pokynutí. Jakkoliv v době nejposlednější činí se opět pokus, aby i nynější zlepšené postavení hmotné učitelstva ještě více se zlepšilo: nelze přece upříti, že mnohý učitel až dosud ve svém hmotném postavení nalezal velkou obtíž svého povolání, že péče o časné záležitosti činily mysl jeho roztržitou při školním vyučování. Ač neradi musíme též upozorniti i na překážky a obtíže, kteréž si hlavně na vícetřídních školách působí učitelstvo samo nevhodnou vespólnou nepřízní a řevnivostí. (Viz „Vychovatele“ 1893 čís. 1.: „Slasti a strasti našeho povolání“.) Konečně namahavo jest povolání učitelské i pro síly tělesné toho, kdož ho chce zastávat svědomitě. Ano kdo přes všechny tyto obtíže a překážky, chce povolání učitelskému věrně dostiučiniti, kdo chce místo své jako učitel řádně vyplniti, kdo chce býti vydatnou silou učitelskou, musí míti zvláštní tělesné i duševní vlastnosti, ježto povolání učitelské u velké míře napíná síly duše i těla. A jaké dle toho by měl každý učitel míti vlastnosti? — O tom chceme promluvit v odstavci následujícím.

(Pokračování.)

František Fénelon.

Ž i v o t o p i s n á č r t a.

Napsal Josef Moudrý.

(Dokončení.)

Uvážíme-li dobře tehdejší stav věcí u dvoru a v celém národu francouzském, vidíme zřetelně, jak těžký úkol byl mu udělen, jak velikou zodpovědnost vzhledem ku národu na se vzal. Ku podpoře své vyvolil si ještě několik učitelů (mezi nimiž byl i Claude Fleury), kteří vyučovali prince v rozličných vědách, ponechav sobě úlohu nejtěžší, vzdělání a vytvoření povahy, — výchovu nábožensko-mravnou.

Sedmiletý daufin byl svěhlavý, pyšný, neměl nijaké lásky ku práci, obzvláště duševní a nad to naplněn byl zhoubnými náruživostmi, dávaje se jimi čas od času unášeti. Vytrvalé snaze Fénelonově zdařilo se princovu povahu přetvořiti: byl pak skromný, laskavý, zbožný, k sobě přísný a k jiným příliš mírný. Někdy ovšem poznovu ta neb ona vášeň vybuchla, ale dobrý, zkušený vychovatel přivedl jej vždy mírně k tomu, že přenáhlení litoval.

Jednou, když Fénelon k nějaké práci prince vybízel, pravil daufin pobouřen: „Vím, pane, kdo jsem já, a kdo jste vy!“ Fénelon k této urážce mlčel, ani slova nepromluvil, dávaje toliko tváří svou na jevo, že jest velice dojat — zarmoucen. Když jitra následujícího před prince vstoupil, pravil klidným a vážným tonem: „Vzpomenete si snad, co jste mi včera pravil! Jsem nucen vám pověděti, že *nevíte*, kdo jsem já a kdo jste vy. Myslíte-li si, že jste více než já, velice se mýlíte; vaše postavení nezávisí na vás a není zásluhou vaší. Výše stojím ale já svým rozumem i vědomostmi. — Vy víte jen to, co jste se ode mne naučil. Nad vámi jsem také právem, které mi král nad vámi dal. Z poslušnosti ku králi převzal jsem těžký a jak se zdá — nevděčný úřad vašeho vychovatele — a myslíte-li si, že jsem ve vykonávání tohoto úřadu zvláště šťasten — poprosím Jeho Veličenstvo, by mne úřadu toho sprostil a vám jiného učitele dal, jemuž z celé duše přeji lepší výsledek jeho činnosti.“ *) Při řeči této se princ zastyděl a byl hluboce dojat. Se slzami v očích a hlasitým štkáním přiznával se ku svému přenáhlení, sliboval polepšení a prosil, by Fénelon i na dále jeho učitelem zůstal. Ani tentokráte ještě neslibil mu Fénelon cos upokojujícího; ponechal jej v tesklivé pochybnosti a lítosti, poněvadž věděl, že povaha daufinova vyžaduje dojmů hlubokých. Mnohokrát se stalo, že princ, když poznal chyby své, pohnut vrhl se učiteli svému k nohám a s pláčem prosil za odpuštění. A jakých prostředků užíval Fénelon při vychování? Láskyplná, jemná mysl, vážnost, jeho předcházející příklad, tož hlavní prostředky, jichž s prospěchem užíval.

Jestli vytryskly někdy vášně princovy, nezasypával jej hned výčitkami, ale zachoval mlčení, dávaje toliko výrazem tváře své znáti lítost a smutek a tím poznával daufin, že nejednal dobře, poznával svou chybu a když dospěl poznání, teprve ho poučoval — káral. Šlechetným snahám jeho bylo žehnáno s hůry, tak že výsledky jeho práce byly značné, vzbudily úctu a obdiv při dvoře královském. Mohl využitkovati této příhodné chvíle ve svůj prospěch, čehož on ale neučinil a zůstal i na dále skromným a tichým.

V této době také povstaly některé spisy Fénelonovy, věnované veskrze jeho chovanci. Jsou to: *Fables* (bajky, počtem 36), *Dialogues de morts* (Rozmluvy mrtvých), *Život Karla Velikého* a *Les aventures de Telemaque* (Příhody Telemachovy).

Vychovatelem daufina byl Fénelon do roku 1693, kteréhož roku také za člena francouzské akademie byl zvolen. V následujících letech (1694) dostal se nejprve na opatství St. Valerijské a roku potomního (1695) stal se biskupem v Cambray. Však zdráhal se toto důstojenství přijati, a učinil to teprve, když mu Ludvík XIV. potvrdil, že smí každoročně církevně přikázaných devět měsíců ve své diecési pobýti a odtud další vychování řídit. Úřadu biskupskému se věnoval se známou svou horlivostí, svědomitostí a láskou ku sobě svěřeným; neodepřel nikomu ani rady ani pomoci. V novém jeho postavení dopřán mu i veliký okruh

*) Kellner — Paed. Mittheilugen.

činnosti, kterou horlivě na všechny strany rozvíjel. V tuto dobu, kdy Fénelon stal se biskupem, ba i již dříve, počalo ve Francii, zvláště ve vyšších kruzích šířiti se učení, jehož původcem byl mnich Molinos, známé pod jménem kvietismu či molinismu, a kteréž bylo již r. 1685 papežem Innocencem XI. odsouzeno. Přehorlivou rozšiřovatelku nalezlo v paní Guyonové*), kteráž prošeďší dříve mnoho provincií nyní v Paříži se usadila. Zde získala si ochrany paní de Maintenon**), jakož i mnoho přívrženců k ní se přidalo, mezi nimiž byl i Fénelon i Bossuet, ač tento byl proti kvietismu velmi ostrý spis vydal. Když se učení toto rozšířilo, postavili se mnozí, zvláště Bossuet na stanovisko jiné a tak stali se ochráncové a přívrženci paní Guyonové, nyní její nepřátely. V poradách řízených Bossuetem (1695) bylo učení její odsouzeno, zavrženo; ona prohlášena za sektárku a zkusila mnoho pronásledování, jsouc vězněna v klášteře, pak v bastille a ve Vicennu. V této největší haně a opovržení zůstal jí věren jediný, bývalý přítel, nyní obhájce — biskup Cambrayský — Fénelon, jenž ani nepodepsal osvědčení Bossuetovo, nýbrž r. 1697 vydal spis na obranu učení paní Guyonové a čelil tedy proti snesení v poradách Bossuetem řízených. To také učinilo i konec dávnému přátelství těchto dvou velíkáňů a u Bossueta přešlo přátelství v netajené nepřátelství, neboť doléhal na odsouzení Fénelonovo v Římě. Tento vypovězen do svého biskupství, spis jeho odeslán do Říma a po 18 měsících zavrhl z něho papež Innocenc XII. šetrným způsobem 23 věty.

Toť byl jediný mráček, kterýž obzor šlechtného života Fénelonova poněkud zatemnil, ale rychle zmizel. Fénelon poznav, že pochybil, upřímně chyby své želel, z ní se vyznal a veřejně odvolal, když to bylo od církve zavrženo, co sám před tím hájil.

Aby z jeho semináře vycházeli kněží co skuteční učitelé a pastýři lidu, navštěvoval často seminář a rozmlouval s chovanci o vznešeném úkolu tom a ku blahoplné činnosti je pobádal. Ku jich potřebě napsal také spis: Rozmluvy o výmluvnosti vůbec a kazatelské zvlášť.

Nejen seminář těšil se z jeho přízně a návštěv ale i skorem všechny kostely v jeho diecési. Jeho líbá, milá slova zaznívala nejen v katedrále v uši vzdělanců, ale promlouvala láskyplně a mile ku srdcím ubožáků, chudásů, prostých lidí, vlévajíc v ně útěchu — v mnohých kostelíčkách vesnických. „Jeho promluvy jsou duchaplné, prosté a vynikají krásnou formou a ladnými obrazy; jeho důvody a důkazy jsou jasné a pochopitelné. Ačkoli jest jeho řeč květnatá a protkaná obrazy a tropy, jest přec prosta vši strojenosti, jest jednoduchá. A tak jeví se v jeho mluvě i jeho ušlechtilá, milá povaha.“ ***)

Veliká pohroma stihla Francii smrtí daufinovou, kteráž vyrvala jej národu nejkrásnější naděje v něj skládajícímu, dne 28. února 1712. Poznal-li kdo velikost tohoto neštěstí, pocítil-li kdo hloubku této bolesti, — bylo to měrou nejvyšší u Fénelona; nejen že obtížná, však požehnaná jeho práce nepřinesla v budoucnosti užitku, nýbrž prohlédl i ono neštěstí, které se kvapem hrnulo v podobě

*) Jeane Bouvier de la Mothe Guyon, nar. 1648 v Montargisu a již v mládí jevila velikou náklonnost ku životu asketickému, obírajíc se čtením spisů sv. Františka Sal. Zemřela r. 1717 v Diziersu u Bloisu.

**) Paní de Maintenon byla vdova po básníku Scaronnovi a žila u dvoru Ludvíka XIV. a povýšena byla na markýzku, načež stala se druhou manželkou jeho. Vyzvala také Fénelona, aby ji vytknul vady, což on zdvořile sice ale přímo učinil.

***) Fénelon — Tippmann: O dívčí výchově str. 7.

revoluce na jeho vlast, zemi to přepychem a marnotratností dvorskou vyssávanou, nemravem dvorským kaženou a válkami s cizinou sužovanou. Fénelon však ne-dočkal se největší hrůzy a bídy ve Francii, neboť brzy následoval svého chovance. Konaje visitační cestu po své diecési, zranil se pádem z vozu, jenž měl v zápětí smrt. Dokonal svůj blahoplný a šlechtný život dne 7. ledna 1715 právě mezi tím, když u jeho lože čteno bylo utrpení Krista Pána. Neunavná a šlechtná činnost jeho došla brzy uznání od Francouzů; v městě Cambray ku cti vztýčen mu pomník již roku 1716 a po století r. 1826 v tamější katedrale postavena jeho socha. Památka jeho nevymizela ani po tak krutých dobách, naopak krajané jej ctí a sesilují tuto památku mnohonásobným vydáváním jeho spisů. Ještě za života svého, byl od těch, kteří snahy i skutky jeho poznali, jmenován „labutí Cambrayskou“ a toto epitheton zdobí do dnes jeho jméno.

Přihlédněme nyní ku spisům jeho; mimo spisy průběhem minulých řádek uvedené, napsal tyto: Pojednání o úřadě pastýřském, Zkouška svědomí králova, Zásady svatých, Řeči a rozmluvy. Spis „Zkouška svědomí králova“ pronášel myšlenku o smlouvě mezi národem a knížetem, a byl od bývalého druha Fénelonova — Fleury-ho potlačen a teprve r. 1774 vydán. Nejúplnější vydání spisů jeho jest v Paříži v r. 1817—21, jež obstaral Bausset a nejlepší výbor z nich uspořádal pod jménem: „Oeuvres choisies de Fénelon“ roku 1829 Villemaine; r. 1829 vydány také jeho „Dopisy“ (Lettre de Fénelon à Luis XIV.).

Slavným stalo se jméno Fénelonovo spisem „Příhody Telemachovy“, ač spis tento má skrovnou cenu pro praktické vychování. „Telemach“ jest vlastně zábavně poučný spis pro mládež a byl určen pro soukromou potřebu daufinovu, maje vypěstovati ctnosti a vykořeniti nebezpečné vlastnosti, vzniklé v srdci princově. Nehodlal také Fénelon spis svůj vydati veřejnosti a že se tak stalo, jest děkovati jeho nevěrnému služebníku, jenž bez vědomí svého pána rukopis nakladateli prodal a tak se spis ve veřejnosti objevil a obdiv vzdělaného světa vzbudil. Však i tento obdiv záviděli mu jeho nepřátelé a namluvili králi, že to satyra na jeho panování vztahující se na jednotlivé události jeho. Což divu, že autor upadl u krále v nemilost a jen tajně se svým dřívějším chovancem korespondovati mohl.

Bystré pozornosti čtenářově podaří se brzy sestaviti si z obsahu jeho úsudek o příčině vzniku, účelu i o osobě, kteréž byl věnován. Fénelon, uváživ že již čas, by princ samostatně jednal, klade úsudek svůj v ústa Mentórova, průvodce Telemachova, pravě: „Jest čas, aby se učil býti samostatným . . . abys zvykal bez mé prospěšné pomoci býti, jako matka odstaví dítě, když jest čas mléka je zbaviti a silnějšího pokrmu jemu podávati. Opouštím tě, synu, ale moudrost má tě neopustí, jestli že nezapomeneš, že bez ní nic dokázati nelze.“ *) Zajisté dosti zřetelně slova tato vysvětlují, proč byl spis tento napsán, jakož i následující: „Ctnost budiž ozdobou tvou a z příkladu tvého ať se učí svět, v čem záleží pravá čest. Potlačuj vášně a střež se rozmarnosti.“ Tato a podobná naučení vyslovují účel. Že pak spisek skutečně věnován byl daufinovi, aby mu představil vzor svědomitého panovníka, jenž jest poddanými ctěn a milován — tomu nasvědčují slova Mentorova projevující obdiv na př. v Egyptě, kdež dojat krásou, úrodou, blahobytem, množstvím prostředků hospodářství umožňující: „Šťastný lid, jemuž rozumný král vládne! bohatstvím oplývá, žije šťastně a miluje toho, jemuž po-

*) Hulakovský: „Příhody Telemachovy“ kniha XXI—XXIV.

vinen jest za své blaho! Ó, Telemachu! i tobě bude vládnouti a býti původcem radostí svých poddaných Miluj poddané jako dítky své, požívej potěchy býti od nich milován a přičiň se, abys je učinil šťastnými.“ *)

Celý spis rozčastěn jest ve dvacet čtyři knihy (kapitoly) v nichž líčí Fénelon všecky příhody Telemacha, jenž hledá otce svého Odyssea vracejícího se do vlasti své z války trojanské. V podobě Mentorově provází Telemacha bohyně Athena, chrání jej ve všech nebezpečích, jež svou mocí lehce přemáhá a dává svěřenci svému naučení.

Všechny tyto příhody vypravuje Fénelon květnatě, však jednoduše, proplétá vše naučeními ale tak, že jsou nezbytná. Spis tento byl do tak mnoha jazyků již přeložen, že jediné bible jej předstihuje; na jazyk český byl přeložen již třikráte a to r. 1796 Josefem Javůrkem, r. 1814 J. L. Zieglerem a r. 1888 J. E. Hulakovským.

Mnohem větší cenu v ohledu paedagogickém má „Pojednání o výchově dívek“ a to z příčin následujících. Spisem tímto poukázal Fénelon na jednostrannost tehdejší výchovy a seznámil nás zároveň se způsobem, jakým se konalo vychování dívek před dvěma sty léty a to v zemi tehdy v Evropě v popředí stojící; nejen že tuto vadu odkryl, nýbrž on našel také cestu, kterou jest se bráti a prostředky, jichž jest užiti, by bylo lze dospěti snadně a rychle k jistému cíli.

Mýlil by se však ten, kdož by se domníval, že jmenovaný spis jest dílo obsáhlé, — přísně systematické — nikoli; jest to vlastně souhrn pozorování, zkušeností nabytých a založených na názorech přísně náboženských, t. j. katolických. Možno o něm říci, že to základní pravdy pro výchovu dívek, že to část katechetiky a didaktiky. Celý spis rozdělen jest ve třinácte hlav; první oddíl obsahuje *důležitost*, druhý výtky dosavadní výchovy dívčí; třetí pojednává o hlavních základech vychování, čtvrtá o nápodobivosti dětí a nebezpečí z ní plynoucí, pátá o nepřímém poučování dítek a nucení k učení. Části: šestá, sedmá a osmá věnovány jsou vyučování v náboženství a náboženské výchově; v deváté a desáté části uvedeny jsou některé chyby dívčí, v jedenácté a dvanácté povinnosti žen. Poslední kapitola jedná o vychovatelkách.

Spis „O dívčí výchově“ byl přeložen do češtiny od K. Tippmanna v Urbánkově bibliotéce paedagogické r. 1890 č. 145; jako dodatek ku tomuto spisu jest „Rada vznešené paní, jak by měla vychovávatí svou dceru“ připojena, čímž spis končí.

Snaha po spokojenosti školního inspektora.

Deznám síly učitelské, již by nezáleželo na přízni a spokojenosti páně inspektorově. Jest však otázkou, kterak se jí dodělati. Někoho z nás nestojí to ani mnoho namáhání a přec se mu této přízně dostane. Kterak to? Bývají to obyčejně ti, kteří již ve studiích mívali štěstí. Bez mnohého „dřením“ umívali vše. I ve škole jim jde bez veliké přípravy práce takřka hravě.

Pan inspektor zavítá do jejich školy, shledá vyučování a vše ve škole v pořádku a — je spokojen. Kterak snadno a lehounce přišel dotýčný pan učitel neb

*) týž, kniha II.

slečna učitelka k uznání práce své. Jiným sice také dostává se uznání a snad i pochvaly, ale ne tak snadno, nýbrž teprv po pilné, svědomité, důkladné a vytrvalé práci.

Někdy však se stává, že učitel neb učitelka, pokud jsou ve třídě se žáky sami, bez inspekce, dobře si vedou, jakmile však přijde inspekce, bývají zaraženi, přicházejí v rozpaky a vedou si nejistě, neb aspoň ne tak dobře, jako když jsou sami. Zнала jsem sama podobné povahy, jež si počínaly velmi obratně a dovedně, byly-li ve škole s dětmi samy bez cizího dozoru; jakmile se jim však dostalo svědků, dostaly jakous tremu a přišly ze svých obvyklých kolejí. Než rozumný a zkušený inspektor vyzná se i v takových povahách a bývá jim laskavým vůdcem a rádcem, aniž by to bylo na ujmu jejich výsledku. Kde však není ani vloh, ani píce, ani dobré vytrvalé vůle tam se tomu nedivme, odchází-li inspektor ze třídy neuspokojen. Nemůže být jinak. Taková síla může pak jen sama sobě dávatí vinu, a bývá dobře, když to záhy uzná a na cestu píce a sebezapírání se obrátí. Takovéto poznání sebe a chyb svých zmůže mnoho. Kde však k vůli osobnímu pohodlí není pevné vůle a stálé snahy vyniknouti nad polovičatosť, tam zavládne později zvyk pohodlnosti a kde ten se uhnízdil, tam to s prospěchem u vyučování ovšem pokulhává. Nezvykejme nikdy takovému nepříteli učitelstva, polovičatosti u vyčování, vyhýbejme se mu všemožně. Jestliže ho zlomíme úplně, bude nás stav náš více těšiti, neboť shledáme v něm pravé blaho povolání a tím vzejde užitek především nám. A což pak teprve ty maličké, jichž se týče naše povolání! Jak ty bude ta školička těšiti, když shledají, s jakou láskou se k nim máme a jak horlivě si ve škole počínáme, s jakou radostí jim ty pro ně veliké „záhady“ (!) luštíme a jim je svým výkladem jasnými činíme. Nic, ani nejlepší hra nebude někdy schopným dítkám tak vábnou jako drahá, jim srozumitelná slova učitelova! Do takové školy bude to děti vábně zváti a nejen ony, nýbrž i sám učitel bude někdy nerad slyšeti poslední zazvonění, jež zve k ukončení práce ve škole. A tak jako tam, kde pracuje se náležitě a s výsledkem dobrým při malém poměrně namáhání u vyučování a práce bývá uznána, nad čímž v duchu zaplesáme, tak, ano ještě šťastnější učiní nás spokojenost našich představených, když jí sobě musíme pracně vydobýti. Nechť se jí však doděláme snadno neb těžce, vždy nám bývá milou a nám skutečně na ní také záleží. Jak pak také ne? Mne samu přestal by stav můj těšiti, kdybych shledala, že práce má školní za mnoho nestojí. A tak myslím, že se děje nám všem. Je pravda, nepracujeme pro chválu lidskou, pracujeme a máme pracovati, že tomu Bůh chce, Jehož řízením jsme ve stav svůj byli uvedeni a jenž se tudíž stal naší svatou povinností.

Uznání a pochvala, jichž se nám snad dostane, jsou nám ovšem zárukou, že jsme pracovali s dobrým výsledkem; nikdy však nesmíme zapomínati, že nejsou naším cílem, ba ani ne vždy měřítkem naší činnosti, kteráž může býti zneuznána. Kdyby se nám však za práci naši nedostalo pochvaly, ba kdyby nám snad nikdo ani zřejmě neřekl, kterak sobě vedeme, nejsme při práci svědomité přece bez odměny; zbýváť nám přece něco, co se v nás blaze ozývá a nás za práci odměňuje. Je to naše svědomí. Ono jakoby stále na stráži bdělo a nám našeptávalo, děláme-li dobře, toho dobrého mnoho anebo málo, anebo jdeme-li snad cestou pochybenou. Jenom poslouchejme vždy a rádi hlasu jeho a jestliže nás bude varovati, ihned obraťme se na cestu pravou, která nás přivede nejen k dobrému výsledku u našich žáků, ale zjedná nám i zasloužené spokojenosti našich představených. Posléze pak, jsme-li tak šťastnými, že se nám dostává se všech stran jenom uznání a chvály,

neustávejme v pilnosti a snaze své, ale zase ne jen snad pro větší ještě pochvalu, nýbrž proto, že každý člověk, tedy i my, stále se má zdokonalovati a že nikdo není tak dokonalým, by již nemohl být dokonalejším jak v zastávání povinnosti stavu svého tak v životě křesťanském.

Horlivému učitelstvu musí záležeti na spokojenosti představených, ať jsou tito stavu jakéhokoliv. Představenstvo naše, ať stavu duchovního anebo světského, hledí vždy jen k tomu, by se škola dodělala náležitých úspěchů, by žactvo bylo nábožensko-mravně vychovááno a vyučováo, by dobře bylo připraveno, až by vstoupilo do víru světového, zde pak aby přinášelo dobré ovoce svého pěstění jednak v rodině, jednak v širší společnosti lidské. Nekladme tedy na tak lehkou váhu přízeň našich školních představených. Jen tehdy dojdou všechny školy onoho čestného místa, že budou dávány za vzor, kde bude učitelstvu také na tom záležitosti, vyšine-li se ve stavu svém a tak žádoucí spokojenosti se dodělá. Při tom nebude snad třeba s pýchou pohlížeti na nedostatky jiných, to byla by neskromnost, kteráž by se cestou šlechtnou sotva cíle toho dodělala. Naše srdce nechť zůstanou čista, prázdna vši pýchy a přeceňování sebe, nechť otvírají se raději upřímnou radou těm silám stavu našeho, jež toho při pilnosti a snaze své, za to však při menších schopnostech duševních nejvíce budou potřebovati. *A. — orá*

Zákony a nařízení

u věcech obecných a měšťanských škol náboženství katolického se týkající.

(Pokračování.)

Řád školní a vyučovací.*)

§ 34.

Správci školy jest dohlížeti ke vnitřním záležitostem školním a řídit je; zvláště pak jest správce školy povinen, přihlížeti k tomu, aby řád školní bedlivě byl zachováán.

Na správce školy náleží, pokud čas toho dovoluje, navštěvovati hodiny vyučovací svých spolučitelů a spoluučitelek, a naléhati na to, aby nepořádky a zlé zvyklosti, byly-li by tu jaké, se odvarovaly. Toho, co správce školy v té příčině nařídí, mají učitelové poslušni býti. Měl-li by některý učitel za to, že takové nařízení odporuje zákonu nebo řádu školnímu, má právo a jest povinen, oznámiti to okresnímu úřadu školnímu.

§ 37.

Na školách, kde jest několik učitelů. má správce školy vůbec každý měsíc svolati

konferenci učitelskou v hodinu kromě času vyučování ustanovenou. Kdykoli by pak toho pilná potřeba vyhledávala, nebo by dva údové sboru učitelského to navrhovali, má svolati konferenci mimořádnou.

Údové konference jsou učitelové, podučitelové a vedlejší učitelové (učitelové pomocní). Tito mají rozhodující hlas, když jde o některý předmět, jemuž oni vyučují, anebo o jejich žáky; kromě toho mají hlas poradný!

(Katechetové definitivně ustanovení mají povinnost účastniti se konferencí učitel. s hlasem rozhodujícím. Katechetové zaměstnaní v duchovní správě jsou k tomu oprávněni a mají hlas rozhodující, když běží o jejich předmět neb dítky; jinak mají hlas poradný.)

Konference učitelské konají se vůbec k tomu konci, aby se učitelové umluvili o pravidla vyučování, o kázeň a zřízení školní, též aby oznámili, jak daleko postoupilo vyučování, jak se děti chovají a jak prospívají v učení, konečně, co vyučování a jiného konání se týče, aby tak

*) Viz 3. čís. listu tohoto.

se shodli, jak toho dobro školy nevyhnutelně vyhledává.

(Dle výnosu zemské šk. r. Moravské ze dne 30. června 1884. č. 4870. „Následkem zvláštního případu projeveno ve příčině ustanovení známek z mravů pro žáky na obecných školách poukazujíc k § 38. šk. a vyuč. řádu, že třídní učitel má známku z mravů navrhnouti; konference, jejímžto členem je také katecheta, přijme, neb zamítne tento návrh a uvážíc všechny okolnosti dohodne se o známce z mravů.)

V konferenci učitelské má se v poradu bráti a ustanoviti, zdali se má v tom, co jest účelem každé třídy, podle okolností místních něco změnit, jak se má obecný plán vyučovací ve skutek uvésti a jak se má každému předmětu skrze všechny třídy vyučovati, též se má umluvení státi o pravidla disciplinární a o těžší tresty, ježto se mají ukládati. Uchylovala-li by se v tom konference od pravidel obecných pro školy obecné vůbec ustanovených, má usnešení své skrze okresní úřad školní zemskému úřadu školnímu předložiti.

§ 39.

V konferenci učitelské předsedá správce školy, zašlo-li by ho něco, předsedá učitel od něho ustanovený. Neustanovil-li nikoho, jest správcem konference učitel, který nejdéle slouží.

Údové sboru učitelského jsou povinni, choditi do sezení; nemohl-li by některý úd přijíti, oznam to předsedícímu.

Návrhy a usnešení učiněná zapíší se do protokolu, jež vedou střídavě údové konference; v tomto protokolu se všichni přítomní podepíší a protokol uloží se pak v archivě.

Výnos minist. 15. května 1887. č. 8119. dí, že katecheti zaměstnaní v duchovní správě mají ke konferenci pozváni býti.

§ 40.

Usnešení činí se prostou většinou hlasů, jsou-li hlasové počtem sobě rovni, rozhodne hlas předsedícího.

Každý úd konference má právo, dáti od sebe hlas zvláštní a žádati, aby se protokol poslal k okresnímu úřadu školnímu.

Měl-li by předsedící za to, že usnešení odporuje zákonu nebo jest dobrému školy na ujmu, může vykonání jeho zastaviti, jest však povinen žádati ihned, ahy okresní úřad školní v té příčině rozhodl.

Každý úd sboru učitelského povinen jest, zachovávat bedlivě usnešení, od konference učitelské v oboru působnosti její učiněná. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Jak na pana inspektora pes štěkal.

Prosím, pane redaktore, račte se také jednou se mnou podívati do Španěl.

Jak — tak daleko? lekáte se? Ano, do školního okresu Sevillského; jen se, prosím, neračte lekati. V „době elektřiny a páry“, jsme tam hnedle. Já sice španělsky neumím, ale nebude nám toho ani třeba. Nebo, prosím Vás, kde pak nenajde člověk Čecha? Je tam ten „bodrý“ lid.

Tedy už začínám. Vyšed z ústavu byl jsem dosazen do výše jmenovaného okresu v hodnosti znamenité: já byl, prosím, rector magnificus, a v mém sboru byla taková krásná disciplína, že se vše uzavíralo jednohlasně — to jest, abych

se vyslovil po česku: byl jsem na jednotřídce.

Představte si horskou vesnici s baráky dřevěnými, po stráni roztroušenými, posázenými stromovím; než dojdete od konce ke konci, mine půl hodiny. A což v zimě toho sněhu! Žil jsem tam jako Robinson. Nu jaká pomoc; kdo chce být rektorem, ať něco zkusí!

Ze svého tichého života byl jsem z pravidla dvakrát ročně vyrušen návštěvou pana okresního inspektora. Chudák! Povídám: chudák — a myslím to opravdu! neboť mně bylo při všem tom soužení lépe než jemu.

Školní rok počínal se v polovici září, a v říjnu máte v horách už zimu. Během prosince, ledna a února konával pan in-

spektor poprvé inspekci, druhou pak v dubnu a v červnu. Aby se dal voziti, na to mu asi nestačovalo, a o povoz je v Seville zle. A tu si představme staršího již, suchého pána, trpícího prsním neduhem, stoupati přes stráně sněhem zapadlé od školy ku škole! V kapse má — několik rohlíků — k obědu, neboť v takové vesnici nedostanete k jídlu ničeho.

Osmělil-li se některý učitel a zval jej v poledne k obědu, přijal pan inspektor pozvání jen tenkrát, když shledal ve škole vše v úplném pořádku, ale i tu vždy po dlouhém zdráhání, vylouvaje se, že jest úřední osoba, že z opatrnosti od nikoho ničeho nepřijímá — a potom, když si přece dal říci, podaroval obyčejné učitelovo dítě dvacetníkem (v nových penězích by to bylo dva 20halíře), aby nejedl zadarmo.

Dej mu Pán Bůh nebe, byl velice svědomitý a přísný. V S. každý „nedbalec“ obdařen byl zlatkou pokuty, ať měl výmluvu jakoukoli. Také tam byla vždy docházka pilnější než v jiných okresích. Ale shledal-li pan inspektor ve škole, že několik dětí schází, bylo zle — vina byla dávana jenom učiteli; na místní školní rady se v S. tuze nehledělo. Ale jak se vedlo při tom učitelstvu, netřeba povídati.

Aby si ušetřil cest, pan inspektor odbyl při každé vycházce dvě, tři školy; bylo-li to při dráze, jel pak večerním vlakem z nejbližší stanice domů.

Bylo to v měsíci lednu r. 1880. Asi o půl desáté zaklepá někdo na dveře u školy. — vstoupí pan inspektor, celý zasněžený, na vousech rampouchy. Mračí se až hrůza, odloží vlněnou šálu a zimník, nemluví, otvírá sešity, přehazuje sem a tam, — zkrátka, je zle!

Víte, pane redaktore, co je to „zle“ při inspekci! Přál bych Vám — či nepřál bych Vám, abyste to poznal. To Vám v učitelském srdci hraje něco jako „trauermarš“. „Zpěváčku,“ povídám si, „co jsi spáchal?“ A svědomí mi povídá, že nic. „Když nic — co bys se bál!“ — A tu mi začne něco našeptávat, abych se mračil taky.

Pokračuji u vyučování jakoby nic. Pan inspektor přestal prohlížeti sešity a poslouchá. Za chvíli dá otázku — pozorují, že se mraky znenáhla rozptylují, rampouchy s vousů už také zmizely — zkrátka do dvanácté hodiny — tak dlouho, i déle trvala inspekce — hrála mi v srdci nějaká beseda nebo četverylka (já se, prosím, v těch věcech neznám). Zvonili poledne, a pan

inspektor byl překvapen, hezky mu to uteklo (mně tak ne); byl spokojen. Po-modlili jsme se a pustili děti. Tázal jsem se ho, půjde-li do sousední školy.

„I nepůjdu; už je to na mne mnoho. Nechám si to na podruhé.“

Tohle bylo pěkné! Moje žena hned ráno poslala kurýra do sousední školy, aby tam čekali pana inspektora, že je u nás. To je, prosím, tam ve Španělech obyčejem. Jak přijde taková „štafeta“, honem se pošle pro děti, které nejsou ve škole, a než přijde pan inspektor, je škola, jak by nabil.

Pan inspektor se k odchodu neměl — a já měl v poledne jen hodinu prázdno. Zval jsem jej do bytu, aby se mnou poobědval. Po dlouhém zdráhání dal si říci; jakmile vstoupil, podělil děti rohlíky, jež měl v kapse.

Když uviděl na stole maso, zmizel jeho úsměv. „Vy jste věděli, že přijdu,“ povídá. „Zde přece maso neprodávají?“

„Ovšem že ne, ale my je teď kupujeme v městě vždy na několik dní,“ pravím.

Přece ještě vrtěl hlavou, divě se bezpochyby, že také ptáci jedí maso, ale pak bylo zase dobře. Ale poněvadž jsme se zdrželi ve třídě až do půl jedné, — byla již jedna minula, když jsme povstali od stolu. Už jsem měl být ve škole.

Teď mne očekávalo teprve překvapení. Pan inspektor, vždy tak úzkostlivý, aby se vyučování ani o minutu nezkrátilo, připraví se na cestu a povídá: „Pojďte mne kousek cesty vyprovodit.“

Namítám, že jsou už děti ve škole, ale on na to, že o chvíli není tak zle

Tedy jdeme. Již se blížíme ku konci vesnice, je půl druhé, chci se vzdálit, ale pan inspektor pořád, že to mohu jindy nahradit, jen abych šel dále.

V chalupě na konci vsi ve stodole mlátili. Pozdravili, my také, a chci se zase vraceti; ale pan inspektor ne a ne. Když jsme se vzdálili, povídá: „Pojďte až tamhle k poslednímu domku. Zde v té chalupě mají takového zlého psa — ten za mnou ráno běžel.“

Vrátil jsem se až od posledního domku. Když jsem zase přišel ke stodole, povídám hospodáři. „Vy prý máte zlého psa, za panem inspektorem ráno běžel.“

Všichni se dali do smíchu.

„To byl pěkný pes, to jste měl vidět, pane učiteli! Když tudy šel ráno pan inspektor, vyběhla tamhle z baráku Havrdka — víte, ta hubatá — a spustila na něj:

„Tak to voni jsou ten —, co mi dali tu zlatku pokuty? I aby do nich — voni jeden —!“ Inu, ten, chudák, dostal!“

Teď jsem teprve věděl, co znamenalo to mračno na čele pana inspektora a proč nebylo tenkrát u mne o chvíli tak zle.

Jak ráčíte viděti, pane redaktore, nemají ani páni okresní školní inspektoři

na růžích ustláno. Až mi husí kůže nasakuje, když pomyslím, že bych jím také mohl býti.

A nyní se můžeme zase vrátiti do vlasti. Pěkně Vám za doprovození děkuje

Vám vždy oddaný

Zpěváček.

DROBNOSTI.

Náboženská vyznání na vídeňských školách. Ve Vídni dle úředního výkazu je 141.318 římsko-katolických žáků a 3095 římsko-katolických učitelů; 45 žáků řecko-katolických a 1 učitel; 232 žáků staro-katolických a 2 učitelé; 3152 evangelických žáků s 80 učiteli; 14.936 žáků židovských a 170 učitelů; 90 bezkonfes. žáků a 4 učitelé. Z těchto čísel je následující poměr: na 1 římsko-katolického učitele připadá 44 žáků římsko-katolických; na evangelického učitele 39 žáků; na židovského 88 žáků. (Kat. Schulkunde.)

+ 73.

Učitel vynálezce. Venkovský učitel, rodem z Vratislavi, působící ve Slezsku, docílil v oboru fotografie po dlouholetých pokusech znamenitého úspěchu. Dovede totiž velmi laciným způsobem učiniti světlotisky. Vynálezce dal úspěch svůj v Německu, Rakousku, Holandsku a Švýcarsku patentovati. Nyní se vyjednává o koupi tohoto vynálezu. (Kath. Schulkunde.)

+ 73.

Israelita o konfessionelní škole. Židovský učitel Benschmeier píše v „Israelitu“ následovně: Bezkonfessionelní škola připadá nám (židům) jako nesmysl. Ať si kdo o humanitě, lásce ku bližnímu, o bratrství a p. klábosí jak chce, každý musí zůstatí věren své víře; musí ji docela pojati a dle zásad její dobře činiti. Židovský učitel musí vyučování své jinak pojati, než jeho křesťanský kollega. Mysleme si dějepisnou hodinu, v níž se křesťanské ctnosti u vládce vypočítávají; hodinu, v níž křesťanství do popředí se klade, píseň, v níž o milosti děje se zmínka. Z této ukázky dostatečně jest zřejmo, že my (židé) musíme hleděti zařizovati a udržovati školy, v nichž se vyučuje dle smyslu našeho náboženství. Od tohoto židovského učitele mohli by se naši liberalní paedagogové učiti. Skutečně

na židovských konferencích učitelských ku př. v Porýní pro konfessionelní školu židovskou daly se rozhodné projevy a u nás, kde bydlí jen hrstka protestantů a židů, hned si hledí zříditi svou vlastní školu. Jenom nám katolíkům liberálové a židé toho práva upírají. Kde je tu spravedlnost a logika? + 73.

Lázně pro školní mládež v Paříži. Dr. Mangelot, medicín-inspekteur v Paříži, vydal před nedávném brožurku o lázních a plování mládeže škol obecných v Paříži. V Paříži jsou tři koupací bassiny, v nichž koupalo se r. 1892. přes 20.000 dětí. Každý bassin je 60 m. dlouhý, 14·5 m. široký, cementovaný. Budova dostává světlo shora a má tři patra, v nichž jsou jednotlivé kabiny. Žáci vstoupivše do ústavu dostanou plavky a ručník, žákyně koupací oblek a jdou do kabin, v nichž se uzavříti nesmějí k vůli dozoru. Nikdo nesmí překročiti hranici motouzem vyznačenou. Bassin rozdělen je ve tři díly rozličné hloubky počínaje 0·5 m. Při každém oddělení jest učitel plování, který žáky plovati učí a nad nimi dozor má. V lázních, v nichž se mají děti co nejvíce pohybovati, setrvají 20 minut, načež se obléknou a jdou do škol. Od 9—11 hodin může se vystřídati 300 dětí. Lázně tyto, které měly za účel zbavovati kůži všech nečistot, vlnatosti, libý pocit v těle vzbuzovati, a v mládeži vzbuditi touhu po plování, nevyhovovaly. Dr. Mangelot píše, že se přesvědčil, že děti z lázní vycházejí tak nečisté, jak do nich vstupovaly. Proto navrhuje, aby děti než jdou do lázní, řádně se doma umyly! (Dle „Komenského“ čís. 22.) + 95.

Školní poměry bukovinské. Jak zanedbáno jest školství bukovinské dokazují následující číslíce. Z 571.671 obyvatelů dle sčítání z r. 1880. neumělo 512.698 osob,

t. j. 89·7% čísti a psáti. Při posledním sčítání shledáno, že ze 647591 obyvatelů neumí jich čísti a psáti 536.761 tedy počet negramotných se zvýšil o 24.063 osob. Je to ovšem hlavně následek germanisační soustavy. Ve všech bukovinských školách, počínaje jednotřídní vesnickou školou až po německou universitu černovickou, pánuje němčina, naprosto nesrozumitelná venkovánům ruským a rumunským. Není ani jediné střední školy ruské; jazyka ně-

meckého užívá se ve všech úřadech, ano i v obecních úřadech jsou tajemníci německy úřadující, již úřední vyřízení německá obce došla musí teprve z němčiny překládati, aby jim zastupitelstvo rozumělo. Za takových poměrů není divu, že na ruském a rumunském venkově nešíří se známost čtení a psaní a že intelligence tamější soustavě se odcizuje lidu. („Komenský“ čís. 22.)

+ 95.

LITERATURA.

První moravská obrázková knihovna pro českou mládež. Čís. 3. a 4. Ze starých časů. Dvě povídky dějepisné. Napsal Čen. Tonder. Roč. V. Nákl. J. F. Šaška ve Velkém Meziříčí. Cena 28. kr.

Letošní rok jest na historické povídky poněkud bohatší než rok předešlý. Ku vydaným již povídkám druží se čestně nový svazek povídek historických. Vyznamenávají se tyto povídky zvláštní rázovitostí, kteráž mládež rozněcuje a chuť k četbě napíná. Sloh je vytríbený, mluva mládeži přístupná. Jedině děj jest známý; sloužit povídkám za podklad známé naše dějepisné pověsti, o nichž mládež slyší již i na škole ménětřídní; ale spisovatel, aby děj opět poutal, dovedl ho oduševnit. — Přítomný svazek obsahuje tři povídky a jsou to práce spisovatelů dvou. První dvě „Sv. Václava a Zlický Radislav“ a „O chudé vdově“ jsou z pera dosti již známého spisovatele Č. Tondra; třetí povídka „Odměna věrného přátelství“, sepsána jest J. J. Vánou. Přihlédněme k povídkám jednotlivým. Povídka „Sv. Václav a Zlický Radislav“ vyniká řádnou uměleckou tvorbou. Z každého slova vysvitá, že dobře promyšleno, než užito. V komnatě Kouřimského hradu zle vytýká Lutobor Radislavovi, synu bratra svého, že odpadl od víry otců a k radě Václava, knížete pražského, klaněl se Bohu pravému. Aby slova jeho byla účinnější, tvrdí a klame Lutobor Radislava, že se nejedná Václavovi ani tak o rozkvět učení Kristova, jako spíše o nadvládu nad všemi knížaty, a ponouká ho, by se jím ovládnouti nedal. Leč Radislav o pravdě slov Lutoborových pochybuje, jim věřiti váhá — je odmítá. V tom však vstoupí do komnaty posel

Václavův a poselství jeho Radislava bouří. Vytýká mu Václav, že se ujal Nezdy, jenž lid od víry odvrací a že ve Vitickém hájí lid dosud uctívá Peruna a Svantovíta. To rozhodlo. Radislav popuzen, uvěřil podezřívání Lutoborovu a maje kněze Pavla v podezření, že o příčinách těchto výtek Václava zpravil, vrhl jej do vězení. Lutobor poznal nejpříhodnější dobu. Ve Vitickém hájí shromáždil všecky, kteří byli dosud oddáni pohanství a umlouval se s nimi, kterak zbaviti se nenáviděného Václava a dosaditi bratra jeho Boleslava. Mezi shromážděnými byla i Drahomíra a Radslav. Všickni shromáždění slíbili Drahomíře povstati jako jeden muž a Boleslavovi, jejímu miláčku, dopomoci ku vládě. Jiné však záměry choval Ludobor a napověděl o nich Radislavovi, probudil jeho ctižádosť a zcela jej od Václava odvrátil. Myslí Radislavovou ovládla touha po vládě a mučila jej, kdežto Václav mezitím na Vyšehradě žil spokojeně a otcovsky se o lid svůj staral. Rádcem byl mu kněz Kliment. Spokojenost jeho však zmizela, když z Kouřimi navrátil se posel a vše, co v Kouřimi viděl a slyšel, vypravil. Čelo Václavovo se zachmuřilo, mysl sklíčila. V starostech těchto dolehly k sluchu jeho zvuky zvonu svatoklimentského kostelíku. „Pojďme do chrámu,“ řekl, „tam budeme prositi o radu a pomoc.“ — Při všech svých starostech nezapomínal V. na chudé. Od chýše k chýši chodil a poděloval. Na jedné vycházce zašel i do chýše lesní. Zde vyslech z úst starce — vypuzeného zřece — jeho jedinou touhu, pomstíti se nenáviděnému knížeti pražskému, že pohanské bohy kácí a nové kněze uvádí. Toho však Václav nedbaje starce obdaroval a odešel. Příklad to, nepřátelům odpouštěti

a je milovati! A přece V. nepřítel přibývalo. Již i Žitoměř v čele majíce Radislava přepadli a zplenili. V. ač dlouho nechtěl se k boji odhodlati, konečně se rozhodnouti musel. Již bylo před bojem. V. ještě přemítá, kterak se boji vyhnouti. Lituje krve marně prolité. Bůh mu vnukl šťastnou myšlénku. Vyzval Radislava, by sami o sporu rozhodli. Radislav poslechl a již již napřáhl meč, aby V. zabil, když tu na čele Václavově spatří jasný kříž — skočí s koně, odprosí V. a s ním se usmíří!“ Krásná dojemná povídka, připomenouti však dlužno, že slovo „bratovec“ zaměnění mělo by se slovem „synovec“ a že předkové otroků neměli. Čtemeť: — „i k zajatým chovali se laskavě“ v každém dějepise. — Druhou povídku četli jsme již v „Mal. Čt.“ V chatrné chýšce žila šťastně rodina brtníka Poreje. Leč štěstí jest pták, jenž nikde na dlouho se neusadí. Opustilo i chýš Porejovu — smrt učinila konec životu živitelovu. V pláči a starostech žila nyní vdova a netušila, že se blíží neštěstí větší. Jednoho dne zastavil se u vdovy muž a zalíbilo se mu zde. Zatoužil chýši mít. Vladyka Kvasina, v jehož poddanství vdova byla, daroval mu chýš, domnívaje se, že jsa rodu urozeného jistě při vyhraje, kdyby vdova naň žalovala. Leč zmýlil se. Spytihněv jsa na nejvyšš spravedliv, odložil boj, do něhož se právě ubíral, a vdově zjednal právo. Děj známý, ale povídka se čte, jako bychom o události četli poprvé a to svědčí nejlépe o dokonalosti. — I děj třetí povídky „Odměna věrného přátelství“ jest známý. Pojednává o oněch dvou hrdinách, kteří vyznamenali se u Milána. V povídce této dočítáme se o celém boji o Milán. Děti pročteš povídku, utvoří si celý obraz o poměru Vladislavově k císaři bez všech obtíží. Celkový posudek shrnujeme ve dvě slova: doporučujeme vřele! Hodí se pro II. st.

K. Vl. Zápotočný.

Časopis učitelek. Red. Em. Schmutzrová. Roč. IX. čís. 6. a 7.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. Dr. Francišek Lampe, profesor bohosloví v Ljubljani. Roč. VI. seš. 7.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda. v Olomouci Roč. II. čís. 12. a 13.

Obzor. Red. a vyd. Vl. Šťastný v Brně. Roč. XVI. č. 12. a 13.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Red. a vydává Fr. F. Konečný Ord. Praed. Ročník VII. číslo 3. (červenec).

Dělnických Noviny. Red. T. J. Jiroušek. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Roč. II. čís. 21 s bohatým a důkladným obsahem.

Rozhledy po lidumilství. Red. Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. čís. 6.

Rozbor knihy: Reformace katolická v království českém po bitvě Bělohorské sepsáním Tom. V. Bílka. Rozebírá P. Jos. Svoboda. V Praze 1893. Nákladem historického kroužku. Cena 10 kr. Knížka tato budiž všem přátelům pravdy co nejdříve doporučena, aby seznali na jak slabých nohou spočívají vývody p. Bílkovy.

Listárna redakce.

Dp. J. — Podle § 8. zák. zem. ze dne 20/6. 1872 jest „učitel nábož. stálým platem ustanovený údem sboru učitelského a má vykonávati rovněž jako jiný učitel veškeré povinnosti“; podle § 39. řádu škol. a vyučov. jsou pak údové sboru učitelského povinni účastnit se konferencí, jejichž „návrhy a usnešení zapíší se do protokolu, jež vedou střídavě údové konference“. Ergo — —

Zasláno.

Ježto některé slečny učitelky nemohly by se obmýšlené pouti na posvátný Hostýn v čas, již dříve určený, zúčastniti, oznamuji, že vyjedeme za příčinou tou dne 26. srpna ráno o 7. hod. z Prahy drahou státní na Olomouc a budeme tak o 5té hod. odpolední v Bystřici pod Hostýnem, kdež o noclehy naše dobře již postaráno jest. Na hojné účastenství těší se *kollegyně.*

OBSAH: O povolání učitelském. — František Fénelon. Životopisná črta. Napsal Josef Moudrý. (Dokončení.) — Snaha po spokojenosti školního inspektora. — Zákony a nařízení u věcech obecných a měšťanských škol náboženství katolického se týkající. (Pokračování.) — Feuilleton. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budli zasýláno předplatné; tamtéž budtež adres. I reklamace, jež se nepočítá a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasýláno redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Katolická církev a škola obecná.

Apologetická studie z dějin vychovatelství vůbec a francouzských zvláště.

(Dokončení.)

Ⓢ *školní kázní* dí dekret synody: „Učitel budiž pamětliv toho, že ke zbožnosti a pilnému učení chtějí děti býti spíše vábeny než nuceny, aby se nestalo, by děti obojího nenáviděly dříve, než se jen znáti je naučily. Protože však dle slov Písma ten, kdo šetří metly, opravdu nenávidí duše svého dítěte (Přísl. 8, 24.), chápej se učitel také metly, *ale jen tehda, když jest jí potřebí*. Jako však žádáme od učitele vhodné přísnosti, tak zavrhuje též přílišnou shovívavost rodičů, kteří žádají, by se dětem dovolilo vše, co se jim líbí, a nevykonávají žádné kázně. Kdyby se stalo, že by rodiče z tohoto důvodu odvolávali děti své ze školy, nebo si dovolili učitele haněti, dáváme mu tímto svým ustanovením právo předvolati je před nás nebo před našeho důvěrníka, aby se tu naučili *nehněvati se na toho, komu vlastně mají děkovati*.“

V těchto nařízeních se jeví veliká vychovatelská moudrost. Také se z nich učíme, že biskupové se ujímali učitelů proti hrubosti a nevděku rodičův a nutili ku pilné docházce do školy.

Po této stránce obsahuje synodální statut z Arrasu od roku 1584. velmi přísná pravidla o školní docházce. Podobné předpisy daly též ostatní synody, které prve jmenovány byly. Na provinciálním sněmu v Cambray-i (1565.) bylo o školách — mimo jiné — ustanoveno takto: Biskupové budou pečovati, aby byly obnoveny nebo vydržovány křesťanské školy ku cvičení dětí v základních naukách náboženství. Ve všech farnostech budtež učitelé, aby vyučovali mládež. Hoši budte, pokud jen možno, odděleni od děvčat. Faráři se přesvědčí každý měsíc o prospěchu dětí a budou se vši péčí dbáti toho, by jim od útlého mládí byla vštěpována bázeň a láska Boží. Venkovští děkanové prohlédnou vždy v šesti měsících nebo aspoň každého roku tyto školy mládeže a zpraví biskupa o vyučovacím způsobu každého učitele.“ Tak se církev snažila všemožně, aby vyučování mládeže bylo rozšířeno, a obecné školství aby spořádáno bylo.

Zatím vnitřní zmatky a devět hrozných hugenotských válek, jež v 16. věku byly Francii tím, čím byla v 17. věku Německu válka třicetiletá, nejen zastavily další rozvoj a rozšiřování škol, nýbrž i zničily četné ústavy školské. Kde bylo na sta kostelů zbořeno, tam nemohlo se dařiti školám. Mimo to nastal nedostatek

schopných učitelů, což bylo znáti zejména ve školách pro chudé. Církvi, tvůrkyni a dosavadní ochranitelce školství, vzešla tím dvojitá úloha: nejen zakládati nové školy, nýbrž i vzdělávati důkladné učitele. I tentokrát ukázala církev, že je s touto úlohou. Duch živé víry a z něho plynoucí duch křesťanské lásky, který mocně byl probuzen sněmem tridentským, zplodily v této periodě hojnost dobročinných řádů, které ještě dnes zasluhují našeho podivu.

Léta 1596. přišly Uršulinky, jejichž řád byl založen r. 1535. od sv. *Angely Merici* v Itálii, do Francie, a tu rozmnožil se počet těchto vychovatelek ženské mládeže tak, že roku 1789. bylo jich na 9000. Léta 1600. založil blahoslavený *Petr Fourrier* družinu vyučujících paní Panny Marie, brzy potom (r. 1607.) zřídila *Jana z Lestonaca*, neť Montaigne-ova a markýzka z Montferrata v Bordeaux kongregaci „dcer Panny Marie“; řád „Navštívení“, založený l. 1610. svatým *Františkem Saleským*, měl 1641. již 87 domův a r. 1789. po celé Francii 7000 členů; roku 1625. vznikl v Roye-i v Picardii řád „dcer kříže“, který se rovněž věnoval vychovávání ženské mládeže a brzy celou Picardii pokryl svými ústavami. R. 1636. založila madame de Miramion v Paříži řád „dcer sv. Jenovefy“; r. 1648. vznikla kongregace Matky Boží k vychovávání sirotek obojího pohlaví (jíž Napoleon 1810. svěřil vychovavací dům čestné legie). R. 1650. vzaly současně počátek „sestry sv. Josefa“ ve Velay-i, „sestry víry“ v Agenu, „sestry křesťanské jednoty“ ve Fontenay-i le Comte, 1665. řád „slečen vyučujících“, založený Tronsonem a sl. Martelovou k vyučování dívek na vesnicích a samotách, „paní sv. Maura“ r. 1666. v Roueně zřízené P. *Barré-em*, r. 1679. v Evreuxe „sestry lásky“ paní Tulardovou, a v Ardennách družina „dcer prozřetelnosti“ sl. Morelovou atd. Krátce: když vzešla revoluce, bylo ve Francii 80.000 řádových žen, kteréž se byly věnovaly hlavně výchově a vyučování, jakož i obsluze nemocných.

Jak veliká byla horlivost církve o zřizování a vydržování škol, poznáváme mimo jiné z nařízení biskupa châlonského z roku 1662. arcijáhnům a venkovským děkanům jeho diecése. „Beřte ročně,“ dí se v něm, „z kostelního fondu částku peněz, aby v místech, kde pro chudobu obyvatelstva žádného učitele není, mohl býti ustanoven. Můžete-li sami nějak přispívati k výživě, která učiteli náleží, tož volte tento dobrý skutek před jinými, které nejsou tak potřebny a neodkladny. Těm, kteří chtějí činiti nadace ku prospěchu kostela, připomínejte, aby je určili tomuto dobrému dílu a podněcujte bohatých nemocných, aby ve své závěti věnovali tomuto účelu určitou roční částku, připomínajíce jim důtklivě výbornost tohoto skutku lásky a velikou jeho zásluhu. Napomínejte otcův a matek důrazně a bez ustání, veřejně i soukromí, aby posílali své děti do školy, jakmile k tomu dospějí. Slovem: neopomínejte ničeho, co ve vaší moci jest, aby ve vašich osadách byl ustanoven dobrý učitel.“

O vyučování ženské mládeže bylo postaráno dostatečně; však učitelů pro počátečné vyučování nedostávalo se ještě všade. Aby tomuto nedostatku odpomohl, založil sv. *Josef Kalasanský* 1597. v Římě řád *Piaristů*, t. j. řád kněží, kteří se oddali zcela na vyučování mládeže. Tento řád se daleko rozšířil a působil výborně; ale jeho školy nezůstaly školami elementárními, nýbrž staly se pomalu vyššími školami a pojaly do své učebné osnovy latinu. Roku 1592. založil ctihodný *Caesar z Busa* v Cavailloně, v diecési avignonské, „Kongregaci křesťanské nauky“, v níž byli kněží i laikové, a která byla schválena od Klementa VIII. Caesar z Busa zemřel 1607 a jeho žáci otvírali školy zdarma, které trvaly v jižní Francii až do revoluce. Ale i tyto školy rozšířily se brzo ve školy vyšší s vyučováním latině.

Jiný pokus, aby odpomohl nedostatku učitelů škol obecných, učinil arcikněz *Karel Demia* v Lyoně, jehož působení vyličíme zevrubněji, protože blahoslavený de Lasalle od něho přijal opravdové povzbuzení. Byv arcibiskupem lyonským jmenován mimořádným visitátorem diecése lyonské, poznával Demia povahy lidu, a bolestně se ho dotýkala nevědomost a zdivočilost mládeže v Lyoně. Aby toto zlo vyléčil, podal starším města Lyonu důrazná „Představení“. Magistrátní úředníci nedali se přesvědčiti, ale dobročinné osoby byly těmito „Představeními“ dojaty a nabízely prostředků, by zřízena byla škola pro chudé, kterou Demia otevřel 9. ledna 1667. ve městské čtvrti sv. Jiří. Tento den pokládal důstojný kněz za nejšťastnější den svého života, poznamenal jej na první stranu svého brevíře a slavíval jej každý rok s dojemnou zbožností. Ale horlivost jeho nebyla ukojena založením této jedné školy. Obrátil se znova ku starším města výmluvnými a důraznými „Představeními“, která měla tentokrát lepší úspěch. Starší města povolili 200 franků ročně na zřízení školy, ve které se měly děti učit křesťanské nauce, čtení a psaní. Brzy potom položen byl základ ještě ku třem podobným školám, a tak jich bylo pět, kde se vyučovalo darmo. Arcibiskup jmenoval Demiu dozorcem těchto škol. Krom toho byla „Představení“ vytištěna a rozeslána do různých měst království.

Demiova „Představení“ ukazují, jak dokonale pochopil úlohu a sociální důležitost elementární školy, a zasluhují čestného místa v dějinách školství. Slyšme, jak moudře a velkolepě vylučuje šlechtitý lyonský kněz důležitost *obecné školy* pro obecnou veřejnost! „Hlavní prostředek“, praví Demia, „jímž lze zvýšiti lesk a rozkvět tohoto velikého města (Lyonu), je zřízení křesťanských škol, ve kterých by chudí oběho pohlaví byli zdarma vyučováni od útlého mládí. Toto zřízení je tak důležitá a tak užitečná, že v celé správě městské není věci, která by zasluhovala větší péče a bedlivosti městských starších; nebo v tom záleží pokoj a veřejný pořádek, které nemohou trvati, když jednotliví obyvatelé neplní povinností svých k Bohu, k vlasti a ku své rodině. Děti lepších rodin budou arcí o těchto povinnostech poučeny doma svými rodiči, ve školách učiteli, kterým platí, a ve vyšších ústavech rektory, které chová město; ale chudým se nedostává, aby takto děti vychovávali, proto je nechávají vyrůstati v nevědomosti, pro starost o *živobytí* zapomínají na to, kterak by se postarali svým dětem o dobrý *život*, a protože jsou sami špatně vychováni, nemohou jim dáti dobrého vychování. Proto patříme jen s hlubokým bolem, jak výchova dětí chudého lidu je docela zanedbána, anať je přece pro stát nejdůležitější, protože chudých je většina, a je přece rovněž potřebno, ano ještě potřebnější vydržovati veřejné školy pro chudé, nežli zřizovati školy vyšší pro děti rodin zámožných... Je to nedostatkem dobrého vychování, že stěží nalézáme věrnou čeládku a dobré dělníky; odtud jde, že vídáme tolik zahálečů a poběhlíků, kteří krom jídla a pití ničeho nečiní a kteří jsou ve městě jako vojsko žebráků, od něhož jest obávati se nepořádků. Je-li pro chudé chlapce dobré vyučování potřebno, jest ho neméně třeba dívkám ku slávě Boží a k obecnému blahu, ježto ženské pohlaví pro velikou slabost potřebuje tím více, aby ho ctnost chránila, a protože na dobrém počátku záleží šťastný konec. Aby kněžstvo a kláštery byly chovány v dobrém pořádku, zřízeny jsou školy, kterým se říká semináře a noviciáty. Aby pak města a krajiny byly křesťansky obnoveny, a pramen četných nepořádků byl ucpán, není jiného, leč zříditi nižší školy ku vyučování dětí chudého lidu, kdež by schopnými učiteli vyučovány byly krom bázně Boží a dobrému chování také čtení, psaní a počítání, by, majíce tyto vědomosti a zběhlosti, mohly

pracovati ve mnohých uměních a v průmysle; neb tyto základní vědomosti školní zrychlují značně prospěch a zdokonalení ve všech zaměstnáních . . . Tyto veřejné školy byly by chudým dětem jaksi vysokými školami dokonalosti, neb ohnivě vášně mládeže by se tam tlumily a rozumu podrobovaly, její rozum osvěcoval by se ctnostmi, kterým by se učila, její paměť naplňovala by se dobrem, jež by slychala a její vůle byla by nakloněna k dobrému ctnostnými příklady, které by tam vídala. Takové školy byly by jako tržiště (abychom mluvili slovy Písma sv.), kde by každý nacházel užitečné pomahače: ti pro hospodářství, oni pro svůj obchod, jiní i ke službě vědy. Ty malé dělníky mohli bychom poslati na vinici a užívati jich dle jejich náklonností a vloh, neb tyto, vzdělány byvše v oné vysoké škole ctností, učinily by lidi počestnými v obcování, důmyslnými v umění, obratnými v řemesle, zkrátka schopnými ke všemu, k čemukoli bychom jich užili. Kdyby se mládež takto vychovávala, přestaly by prostopášnosti a zpustlosti by ubylo . . . Mimo to byla by almužna dobrého vychování chudým užitečnější a trvalejší nade všechny ostatní, kterých bychom jim poskytnouti mohli, protože se jí pečuje nejen o výživu těla, nýbrž také o výživu a zdokonalení duše. Dobrá výchova je trvalým dobrodiním, a duchovní vzdělání mládeže jest jistinou, kterou má vždy a z níž bere úroky po všechny dny svého života. V pravdě, když poskytneme nesčetnému zástupu chudých základů zbožnosti a umění, není-li to, jako bychom jim podali chleba, bytu, oděvu a všeho potřebného pro tento a onen život, když svou způsobilostí mohou všeho toho nejen sobě zjednati a od nouze života se chrániti, nýbrž i čtením dobrých knih a šetřením přikázání Božích mohou jistě dojíti věčného života, pro který jsou stvořeni?“

Karel Demia pořídil také zevrubný školní řád, v němž bylo přesně stanoveno: oddělení tříd dle prospěchu žactva, způsob vyučování a prostředky kázně. Aby vzdělal řádné učitele, shromáždil duchovní a laiky, kteří se chtěli oddati na školní vyučování, a dal jim poučení a pravidla. Kromě toho svolal starší učitele a učitelky k poradě, vysvětlil jim školní řád a zavázal je, aby jej zachovávali. Všichni faráři diecése byli povinni podávati mu zprávy o učitelích a učitelkách svých farností, a časem vysýlal schopné osoby, aby přihlédly k těmto školám. Tak působil jako pravý strůjce a obnovitel školství v diecési lyonské. Ale i z jiných krajín prosili Karla Demiu o učitele; biskupové z Grenoblu, Agde, Toulona a Châlonsa psali o ně, a byli k němu posíláni jinoši na vychování. Proto zřídil Demia léta 1672. z vlastního jmění učitelský seminář církevní, kde chtěl vychovávat kněze, kteří by působili jako učitelé a vikáři ve venkovských obcích. Založil též družinu „sester sv. Karla“ k vyučování děvčat a ošetřování nemocných. Tato družina kvete podnes, kdežto učitelský seminář po smrti svého zakladatele, která jej stihla 23. října 1689., zanikl, protože ti, kteří se v něm vzdělávali, víc a více k vyššímu učení se obraceli. Blahoslavený *Petr Fourrier* z Mattaincourta, zakladatel družiny „Panny Marie“ pro výchovu dívek a ctihodný *P. Barré*, zakladatel družiny „sv. Maura“, také se pokoušeli založiti náboženskou společnost učitelů pro chlapecké školy, ale nepovedlo se jim. Jejich zkušenosti, jichž při tom zažili, byly blahoslavenému de Lasallovu vhod.

Zatím co Demia bez ustání pracoval v jižní Francii o nápravu a rozmnožení obecných škol, ujal se ve středu říše, v Paříži, jiný šlechtý kněz se svatou horlivostí vzdělání mládeže. *Bourdoise*, přítel svatého Vincence z Paula a Olieria, ctihodného zakladatele družiny sv. Sulpicia, byl bolestně dojat nevážností, ve které byly nižší školy pro nedostatek řádných učitelův a vychovatelů mládeže a pro

pochybnou existenci dosavadního učitelstva. „Přál bych si,“ psal Olierovi, „aby vanul ve škole duch náboženský, nadpřirozený tak, aby děti, učice se čisti a psátí, vzdělávaly se na dobré křesťany. Dnes přicházejí všechny třídy dětí do škol, ale tam nevládne nadpřirozený duch křesťanství. Proto se nedivme, že později jen málo jich žije po křesťansku; neb má-li škola býti s užitkem pro křesťanství, musíme míti učitele, kteří by pracovali ve svém úřadě jako apoštolé a ne jako dělníci, kteří pracují za mzdu a pokládají svůj stav za bídné řemeslo, aby si jím opatřili živobytí... Rád bych žebřal dům od domu, abych zjednal pravému učiteli výživu a požadoval bych podobně jako sv. František Xaverský ode všech universit v království mužů, kteří by chtěli jíti ne do Japanu nebo do Indie kázat pohanům, nýbrž kteří by se chtěli oddati na křesťanskou výchovu mládeže. Vzdělávati dobré učitele je nepochybně užitečnější a záslužnější dílo pro církev, než kázati po celý život s nejznamenitějších kazatelen v největších městech království. Kdyby kněz, který má vědomosti svatých, stal se učitelem, zasloužil by si tím své svatořečení. Nejlepší, největší, nejslavnější učitelé, doktoři Sorbonny, nebyli by dosti dobrými k tomu. Protože jsou farní školy chudé a řídí se chudými, domníváme se, že na tom nezáleží; a přece je to jediný prostředek vypleniti nepravost a rošířiti ctnost, a vyzývám celý svět, aby vynalezl cestu lepší. Myslím, kdyby dnes přišli do Francie sv. Pavel a sv. Diviš, že by přede všemi jinými úřady vyvolili úřad učitelský... Ale k tomu bylo by potřebí, aby odněkud výživu svoji brali, by se lidu nejevili jako žebráci a nebyli v nevážnosti... Křesťanskými školami se připravují srdce, aby na kázáních přijímala slovo Boží. Škola jest noviciátem křesťanství, je seminářem všech seminářů.“

Bourdoise nestanul při těch krásných slovech o křesťanské výchově mládeže. Sám otevřel ve farnosti sv. Mikuláše ze Chardonneta křesťanskou školu, která se velmi proslavila. Léta 1649. byl v Liancourtě, kde rovněž založil školu zdarma a mnozí duchovní a řeholníci, které občanská válka (fronde) z Paříže vyhnala, dleli u něho. Všichni byli pro křesťanskou výchovu a želeli s ním nedostatku dobrých učitelů. Nemoha sám dostatečně odpomoci tomuto nedostatku, navrhl jim Bourdoise, aby zřídili *spolek modlitby*, jímž by vyprošeni byli na nebi učitelé ctnostní, rozumní a horliví. Tato myšlenka byla přijata od nich s radostí. Spolek se počal 15. března 1649. a byl poručen ochraně sv. Josefa, jenž je vzorem a patronem všech vychovatelův. Za málo dní čítal sedmdesát duchovních jakožto členův a Bourdoise všemožně se snažil, aby byl rozšířen; psal dopisy, kázal a svolával porady k tomu cíli s neúnavnou horlivostí. Jednoho dne kázal v Gentillech o této věci svého srdce s takovým zápalém, že se dalo hned zapsati osmdesát osob. Všichni členové této jednoty sv. Josefa se zavazovali, že budou ze vsí síly snažiti se o křesťanské školy a modliti se bez ustání, by Bůh vlil církevním představeným velikou horlivost o výchovu mládeže a ráčil poslati dobré učitele. Tyto modlitby, jež plynuly z pouhé lásky ku mládeži a ze svatého nadšení pro slávu Boží, byly nepochybně velmi příjemny nejmoudřejšímu řediteli všech osudův; byly vyslyšány. Sotva minula dvě leta od počátku spolku, narodil se *Jan Křt. de La-salle*, zakladatel bratří křesťanských škol.

Kterak četbou čítankovou napomáhati znalostem z náboženství.

(Na příkladech ukázáno.)

Čítankám pro školy obecné a měšťanské vytknut jest čtvery úkol vychovávací: 1. mají cvičiti žáky ve čtení, 2. mají objasňovati a obohacovati žákům obor poznání rozumového, 3. mají přispívati k mravnímu vzdělání žactva, 4. mají přispívati k rozmnožení znalosti mateřského jazyka.

Který z těchto čtvera úkolů je nejdůležitější, těžko říci; jest zajisté jeden tak důležitý jako druhý. Který však z těchto čtyř má do sebe větší cenu vychovatelskou, který z „nečlověka“ dělá v pravdě člověka, t. j. tvora, jenž jest si toho vědom, že jest stvořen k obrazu a podobnosti Božímu a povolán k cíli vyššímu, nadzemskému a jenž dle toho též smýšlí a jedná, jest snadno říci. Zběhlost ve čtení, vospělost rozumu, sebe dokonalejší znalost jazyková mohou tomu platně napomáhati, nemohou však samy přímo způsobiti, by se člověk snažil cíle toho dosáhnout. To je hlavně a jedině úkolem četby mravně vzdělávací v duchu náboženském.

Mravné vzdělávání mládeže jest *nejvlastnější účel* četby mravoučné, ačkoliv se i každou jinou četbou k němu směřovati má. Dítě má záhy poznati, že ve svém jednání nesmí se řídití toliko svými náklonnostmi, ale že musí konati to, co jest *dobré*. Co pak *dobré*, *mravné* jest, o tom poučuje nás *křesťanská mravouka* — zákony božské i církevní. Desatero Božích a patero církevních přikázání zjevně vypovídá, co mravné a dobré jest, co tedy člověku jest činiti, aby se Bohu líbil. Zákony občanské jsou toliko obdobou zákonů božských a církevních.

Chtíce chovance své mravnými učiniti, pěstujme u nich *cit pro dobré* a dobro učinme nezvratným *idealem*. Četbou mravoučnou ukazujme dobré skutky v takovém světle, aby v nich měly děti zálibu, zlé pak tak, aby k nim měly vždy odpor a ošklivost. Četba však sama je mrtvá; i jest na vychovateli, aby doplnil, čeho třeba.

V nynějších čítankách je valný výběr takovýchto článků povzbuzujících i výstražných. Na učiteli jest, aby ten který dle příležitosti, dle nahodilých potřeb a okolností vybral a výkladem svým oživil. Při tom však vždy měj na mysli a chovance své k tomu pobádej, aby dítky konaly dobré z nejušlechtlejších popudů — z nezištné lásky k Bohu

Další velikou pohnutkou ku konání mravného života křesťanského jest víra v život věčný. Tato pohnutka má zvláště velikou moc nad jednotlivci i nad celými národy v dobách protivenství a utrpení. Mnoho dokladů toho máme z prvních dob křesťanství, jakož i z nejtrudnějších dob našeho národa.

Co jest však ono žádané dobro? — Mnozí filosofové vykládají mravní dobro takto: „Dobré jest, co přispívá k opravdovému a trvalému blahu všeho lidstva.“ Co však přispívá k tomuto opravdovému a trvalému blahu všeho lidstva? — Nejslovnější paedagogové a nejznamenitější filosofové všech věků shodují se v tom, že ani urozenost, ani bohatství, ani čest a sláva člověka v tomto životě dokonale šťastným a spokojeným nečiní — nýbrž jedině víra ve věčnou blaženost, jež jest odměnou života ctnostného, že jest s to, aby člověka blažila již v tomto pozem-

ském, strastiplném životě, vzbuzovala v něm ušlechtilé snahy, je podporovala a uváděla ve skutek.

Jest tudíž zcela přirozeno, že se této stránce věnuje u vychování taková péče, taková váha. Vhodné látky ku vyučování v tom směru obsahují čítanky dosti. Jest si jen přát, aby drahocenný ten material nezůstal nečinně ladem ležeti. Domnívajíť se mnozí, že na náboženské city mládeže jest jen při výkladech článků mravoučných působiti, kde se zřejmě na Boha neb na to neb ono z náboženství poukazuje. V rukou však uvědomělého katolického učitele proměňuje se i na pohled nejnepatrnější článku v divotvorné klíče, jimiž možno útlá srdce otevírati a v ně zlatá zrnka dobra klásti.

Jak by se s látkou takovou mělo asi pracovati, chceme v následujících dvou ukázkách naznačiti:

1. Modlitba před vyučováním.

Spracováno pro I. třídu (I. školní rok.).

Druhé odpůldne školního vyučování, když jsme děti řádně posadili, rceme: „Buďte pěkně zticha, dětičky, o něčem si pohovoříme. — František, malý školáček, potřeboval tabulky a písátka. I šel k otci, a poprosil: „Prosím vás, tatínku, dejte mi na tabulku a na písátko.“ — A otec hned šel a dal mu. I políbil František otci radostně ruku a již běžel ku knihaři. Když přiběhl zase domů, ukazoval věci tatínkovi. A ten mu řekl: „Věci ty jsem ti koupil, abys se hodně a pilně učil. Jen buď opatrný, abys tabulku nerozbil a písátko neztratil.“ — Hledťte! František potřeboval těch věcí do školy, i poprosil o ně otce. A otec mu je rád koupil. Potom zase otci pěkně poděkoval. — Jak to učinil František, tak to dělají všecy hodné děti. — Ještě vám povím něco o Jeníčkovi. On měl již hodně ošumělé šaty. Otec jeho si toho všiml. I slíbil, že mu na svátky koupí nové. Když tedy bylo před svátky, šel Jeník k otci, políbil mu ruku a prosil: „Prosím vás, drahý tatínku, nemohl byste mi koupiti ty šaty, co jste mně slíbil?“ — — A otec mu odpověděl: „Žes tak pěkně prosil, koupím ti nové šaty hned zítra ráno!“ Opravdu! Druhý den měl Jeník pěkné nové šaty. I těšil se z nich nemálo a otci pěkně poděkoval.

Potom krátkými otázkami obě povídky zopakujeme, aby tím více dětem v paměti utkvěly. Příkladíme tu hned mravoučné povzbuzení asi v tomto smyslu: Hodné dítě cožkoli chce, cožkoli potřebuje, vždy za to má rodičů svých poprositi. Také čeledín neb služka, chtí-li něco na hospodáři neb na hospodyně, musí za to uctivě prositi.

K vůli osvěžení malých školáčků učinme s nimi nyní několik prostocviků. Ty prozatím netřeba vykládati. Stačí tu názorný povel: „Vstaňte! Dělejte takhle se, mnou!“

Po té pokračujeme: Kde jsme nyní? (Ve škole.) Proč jste ve škole? (Abychom se učili.) Čemu se tu budeme učiti? (Čísti, psáti, počítati. Neřeknou-li děti samy, povíme my.) Ještě se budeme učiti o věcech, které tu vidíte ve škole, venku, doma. Budeme si o nich povídati, jak se jmenují, k čemu jsou, jaké jsou, z čeho jsou. Také sem bude docházet velebný pán a bude vám vyprávěti o Pánu Bohu — bude vás učiti svatému náboženství. Čemu se ve škole učíme, jsou samé dobré a užitečné věci.

Ale abychom se tomu všemu mohli naučiti, aby nám šlo učení snadně, abychom se hodně naučili, musíme také prositi Pána Boha, aby nám pomáhal. Pán

Bůh rád pomáhá tomu, kdo Ho prosí, učiní to rád, jako přelaskavý otec svým dětem vše rád učiní. Pán Bůh jest dobrým otcem všech nás, všech dobrých lidí. Zvláště však miluje hodné dětičky, jako jste vy. Pána Boha budeme prositi o pomoc vždy, když budeme učení začínati. A jako hodné dítě rodičům svým vždy za všecko děkuje, tak i my budeme vždy po škole Pánu Bohu za pomoc děkovati. Kdy tedy budeme Pána Boha o pomoc prositi? (Před učením.) Kdy mu budeme děkovati? (Po škole.) — Tak to budeme činiti každý den.

Když P. B. o něco prosíme neb mu děkujeme, říkáme, že se k Němu *modlíme*. Kdy se budeme modlívati? — Zítřka si o tom ještě něco povíme.

Tento výklad zabral by asi půlhodinku. V den následující pokračujeme, doptáváním se však probrané učivo zopakujeme.

Nové učivo. Kdyby s vámi rozmlouval nějaký vznešený pán, musili byste s ním hovořiti uctivě, pěkně rovně před ním státi a do očí se mu dívati. Také byste mu slušně odpovídaly. Tak to dělají také slušní lidé.

Když se modlíme, také rozmlouváme se vznešeným Pánem — rozmlouváme s Pánem Bohem. Avšak P. B. je největším pánem v celém světě. On je pánem všech pánů, všickni lidé Ho poslouchají. Od Něho máme všechno i život svůj. Pána Boha nemůžeme viděti, ale On nás všechny dobře vidí, slyší. Pán Bůh ví všecko, i co si myslíme, všecko může hned učiniti. Pán Bůh je pánem celého světa, je pánem i nás všech. Proto když s Ním v modlitbě mluvíme, musíme se uctivě chovati, nábožně se modliti, aby naše prosby slyšel a při učení nám pomáhal. Když budeme tedy s největším pánem rozmlouvat, musíme to takto učiniti: Tu učitel se postaví zpříma ku svým žákům, řka: „Vstaňte! Postavte se zpříma jako já. Sepněte takhle ruce. Dívejte se sem ku kříži. Tak — dobře!“ (Učitel po těch slovech pozorně celou třídu přehlédne, stalo-li se dle jeho povelu. Potom jde od lavice ku lavici, kde potřebí napomene neb sám školáčky postaví, k modlitbě připraví atd. Když je vše v pořádku, jde na své místo. I poučí žáky: „Před modlitbou a po modlitbě se budeme znamenat sv. křížem takhle (ukáže i se slovy „Ve jménu Otce“ atd.). Teď si sedněte! Jako jsme to teď dělali, tak budeme vždy před modlitbou činiti, až vám řeknu „K modlitbě!“ Teď dejte pozor! Řeknu: „K modlitbě!“ Tu zase celou třídu přehlédneme a čeho potřebí, zařídíme. Tento předběžný cvik jest několikráte opakovati, aby se dobře nacvičil. Je toho pro celý rok potřebí, práce tudíž nešetřme. Vzpomeňme i tu starého osvědčeného výroku: „Čemu se člověk v mládí naučil, v stáří jako by našel!“ Myslím také, že není více uchvacujícího pohledu nad ten, jaký skýtá třída zbožně a vroucně se modlících nevinných dítek.

Abychom dítky i ku vroucí vnitřní zbožnosti pohnuli, rceme: „Že jste všechno tak pěkně dovedly, povím vám nyní pěknou povídku. Slyšte:

Byl jednou hodný, nábožný muž. Jmenoval se sv. Bernard. Kdysi za letního dne vyšel si do stinného lesa. Umdlen jsa cestou a vedrem, posadil se do kyprého mechu a oddal se zbožnému rozjímání o modlitbě. Když tak o modlitbě přemýšlel, tu pojednou spatří kolem sebe množství roztomilých pacholátek. A každé z těch rozmiloučkových robátek mělo velikou knihu, do které pilně zapisovalo. A svatý Bernard s podivením patřil na ty pilné zástupy písícih. Přistoupil blíže, aby pozoroval, co do těch svých knih s takovou horlivostí zapisují. Ale podivil se ještě více. Neboť nejen že písmu tomu nerozuměl, nýbrž i tomu velice se divil, že některá pacholátka psala černě, jiná však písmem zlatým — ba mnohá vodou — pouhou vodou!

I nemohl svatý ten muž nikterak se domyslíti, co by vidění to znamenalo a jaký by byl účel pilného toho zapisování. Otázal se tedy jednoho pacholíčka, který právě do své knihy něco zlatým písmem zaznamenával. „Pověz mi, rozkošné robátko, kdo vás sem vyslal, a co to vaše zapisování znamená? A kdo že jste vy, pacholíčkové líbezni?“

„Jsme všickni zde přítomní služebníčkové a písaři pána svého milostivého,“ odvětil pacholíček řečí libozvučnou, „a zde,“ ukázal při tom na svou knihu, „toť kniha proseb. Do té zaznamenáváme z rozkazu pána svého všechny modlitby našich svěřenců.“

„Pověz mně přece, zlatý pacholíčku,“ pravil na to zase svatý Bernard, „proč mnozí soudruzi tvoji píší černě, mnozí pak docela vodou, která na listech ihned schnouc, pražádné po sobě stopy nezůstává, kdežto jiní, jako právě ty, písmem zlatým do svých knih píšete?“

„Na světě jsou prosebníci trojího druhu,“ řekl pacholíček. „Jedni prosby své docela chladně a jen ledabyly z paměti odříkávají, myslíce docela na jiné věci. Toť jsou prázdná, lichá slova. Prosby takové zapisují se toliko vodou. Jako modlitby takových lidí jsou prázdné, tak i listy po písmě vodovém prázdné zůstanou. A pán náš milostivý knihy prosebníků přehlížeje, najde listy prázdné, pročez modlitby takové zůstanou na vždy nevyplněny. — Druzí jsou, kteří modlitby své přednášejí se srdcem skroušeným a pokorným, o vyslyšení potřeb svých žádajíce. Takové modlitby zaznamenáváme písmem černým a pán náš, král králů, když knihy ty přebírá a pročítá, rád vyplní, co za vhodné a pro ty prosebníky za prospěšné uzná. — Třetí konečně jsou, kteří slovem i srdcem nábožně své modlitby před trůn pána svého přednášejí a jemu se v duchu a v pravdě koří. Prosby takových my zlatem zaznamenáváme, a pán náš, který nás na svět vyslal a tu práci nám uložil, z těchto prosebníků největší radost a v nich své největší zalíbení má. Přijme je jednou do svého království za své děti a všechny své radosti s nimi bude sdíleti.“

Tato řeč se zalíbila svatému muži. I otázal se ještě: „A kde že to království pána tvého, o němž jsi právě pověděl, a kdo ti vaši svěřenci jsou?“

Povstal pacholíček, uzavřel knihu, péro za ouško zastrčil, a v tom jasná záře celou hlavinku jeho oblila. Obrátil se ku světci a pravil: „Mnoho, věru mnoho se ptáš. Že však právě já tvůj strážce jsem, zjevím ti i toto. Věz tedy, Bernarde, muži pánu našemu milý: Pán náš — toť všemohoucí Tvůrce nebes i země, jemuž i ty v prachu se koříš. My písaři a služebníčkové jsmeť andělové strážní, kteří svěřence své nejen chráníme a k dobrému pobádáme, ale i každou jejich modlitbu zapisujeme tím způsobem, jak ona vroucně k Bohu vyslána byla. Svěřenci naši — to jste vy, lidé!“ To dořekl nebeský ten pacholíček, a veškeré skvělé zástupy ihned zmizely.

Nyní ovšem svatý Bernard všemu porozuměl. Poznal ze zjevení toho, že dobrotivý Pán nebe i země mu dal poznati, jak modlitbu lidí velice cení a jak ji, zvláště však zbožnou, ze srdce jdoucí, štědře odměňuje. I velebil za to nadšeně Pána Boha a dobrořečil Mu za tuto jemu prokázanou milost po celý svůj život.

(Vidění sv. Bernarda. Z časopisu „Anděl Strážný“ z r. 1889. Napsal Josef J. Váňa.)

Po tomto vypravování zopakujme jednoduchými otázkami celou povídku a při tomto doptávání zaměřme četnými otázkami a případným vysvětlováním zvláště důkladně k tomu, k čemu povídkou tou směřujeme, že se totiž modlitba

má konati vroucně, uctivě a nábožně. Tento výklad o modlitbě zakončil bych asi takto :

„Hleďte, dítky! Také vy máte každý takového andělíčka strážníčka, který zapisuje do knihy, jak často se modlíváte, jak nábožně s Bohem rozmlouváte. Ve které knize byste byly nejraději zapsány? (Zajisté se bude hlásiti celá třída, řkouc, že ve zlaté.) Kdo se vroucně, uctivě a nábožně modlívá, ten zajisté tam vždy ve-psán bude. Tak teď vstaňte! Přesvědčím se, jak se budete vroucně modliti. Připravte se k modlitbě! Modlitba. Po modlitbě, jež po tomto výkladu bude zajisté vroucí, povzbuďme dítek: „Viděl jsem, že jste se všecy pěkně a nábožně modlily. Dělejte to tak stále doma, ve škole i venku, když se modlíváte „Anděl Páně“, v kostele — všude — a vaši strážníčkové budou rádi vaše jména zapisovati do zlaté knihy. Teď jsme se modlili „Otčenáš“; i jiné modlitby se budeme modlívati. „Otčenáš“ je překrásná modlitba. Poprosím velebného pána, aby vám o této krásné modlitbě něco pověděl.“ (Myslím tu vysvětlení některých pojmů, aby se nemohlo vytýkati, že děti nevědí, co se modlí.)

Tolik asi nezbytně třeba vyložiti o modlitbě hned v I. školním roce. Děje se za den čtyřikráte, po případě dvakráte za den a učel i posvátnost tohoto náboženského úkonu vyžadují alespoň tohoto mála se strany křesťanského učitele.

Dále si myslím, že takového neb podobného výkladu lze s dobrým prospěchem použiti jako předpravy ku pojednání o modlitbě i později v té neb oné třídě, kdy tu neb onu modlitbu z čítanky čísti, probíratí neb jí z paměti učiti chceme. Známo všeobecně, že některé modlitby zvláště po škole rádi se zpěvy ke Tvůrci světa vysíláme; nejznámější z nich je „Anděle Boží, strážce můj“. Zpívává se místy i po požehnání mše sv. v kostelích. (Dokončení.)

DROBNOSTI.

Náboženské úkony na obecných školách vídeňských. Učitelstvu na obecných i měšťanských školách vídeňských sděleno bylo konečně před nedávnem rozhodnutí okresní školní rady vídeňské ve příčině výkonů náboženských. Nařízení ve příčině dozoru učitelstva k modlitbě nejsou v něm ještě obsažena, poněvadž není o nich ještě konečně rozhodnuto. Vyhláška tato zní: 1. před vyučováním a po vyučování budiž každodenně vykonána modlitba, kteráž v prvním případě záležitosti bude z modlitby „Heil'ger Geist, komm' zu verbreiten“ obsažené v malém katechismu a v obou případech z Otčenáše s pozdravením andělským; modlitba začínejž a končíž znamením sv. kříže a formule budiž při tom pronesena hlasitě. 2. Ty školní děti, které učitelé jejich prohlásí za schopné ku přijetí svatých svátostí pokání a oltářní, jsou povinny přijímatí je do roka třikráte a sice na začátku a na konci roku a v době

velikonoční. 3. Školní mládež od třetí třídy nahoru jest, pokud prostory kostela to dovolují, povinna býti na službách Božích a) na začátku a na konci školního roku, b) za školního roku jednou v tém dni vyjma čas zimní t. j. od 15. října do 1. dubna, c) v den narozenin a jmenin Jejich Veličenstev, nepadají-li tyto dny do zákonných prázdnin. 4. Katolická mládež školní budiž k návštěvě služeb Božích v neděli a ve svátky napomínána. Dále nařídila dolnorakouská zemská školní rada rozhodnutím, že účastenství katolické mládeže školní na procesí Božího Těla vyhlásiti se má za úkon náboženský a zachovávatí se mají při tom tato nařízení: Od vyhlášení upustí se v I. okrese, poněvadž procesí Božího Těla při zvláštní povaze, kterou tam má, i příště zůstane bez účastenství mládeže. 2. V ostatních okresích účastní se mládež školní tam, kde to lze. 3. Katolická mládež školní

súčastníť se procesí od 3. třídy počínajíc. 4. Osvobození od účastenství může mimo případy vytčené v § 4. školního a vyučovacího řádu též udělit správce školy dohodnův se s učitelem náboženství, žádají-li o to rodičové neb zástupcové dítěte. 5. Péči o disciplinární dozor na katolické žactvo mějtež učitelé katolického vyznání.

Nadějná mládež. Dva žáci ino-vramské obecné školy ukradli nedávno svému učiteli slepici a prodali ji. Když se krádež jejich prozradila, naléhal na ně učitel, by mu slepici opět zaopatřili. Hodní žáčkové vplížili se do dvora jiného učitele, ukradli tam slepici a přinesli ji učiteli svému, by vyrovnali krádež prvnější. Mladiství zlodějové byli dodáni policii. (Fr. paed. Bl. čís. 26. ze dne 1/7 93.)

Aby nevyšly z cviku. V článku nadepsaném „Pečujte o dobré žakovské knihovny“ (Freie paed. Bl. čís. 26.) horlí pan J. (essen?) nejen pro dobré školní knihovny, nýbrž dělá, jak u něho již ode dávna zvykem, i „velice pěkné“ komplimenty katolíkům vůbec a kněžím zvláště, aby ukázal, jaký duch asi by měl vanouti v knihách knihoven žakovských, aby on je mohl nazvat „dobrymi“. Na doklad slov svých uvádíme pouze závěrečné věty zmíněného článku: „Rozmnožujte spisy pro mládež pro lid!“ („Die Jugendschriften für das Volk!“) Všichni pak kollegové, kteří mají za to, že nemají vloh k tvorbě literární, nechť se spojí ve velikou ligu, by bez přestání udržován byl v živém toku proud ze školních knihoven do rodin. Tak rozžeme světlo, před kterýmž hejno v šeru nočním skuhrajících sov bude muset přchnout a svoje drápy od školy odtáhnout.“ V témže čísle umístěn je článek „Pod ochranou infuly“ označený šifrou V., v němž se vypravuje, jak jistý vídeňský učitel na výletu svém do Karpat šel v neděli také do kostela — dle všeho byl to tedy pán „nábožný“ — ale ó hrůza! v tom chudém kostelíčku vesnice karpatské, kde prý očekával s kazatelny slova: „Milujte se, pracujte, vzdělávejte se, abyste byli dokonalejšími!“ slyšel prý láteřit na svobodné zednáře a vypravovat o jejich rejdech věci tak hrozné proň veskrz nové, [jelikož prý jsou zednáři „monstro fabuloso“ — strašidlem smyšleným (ta neviňátka!!)], až prý mu vlasy na hlavě vstávaly. „Lituje upřímně oklamaného lidu“, praví V. dále, „jemuž místo chleba podávalo se tu kamení, rozhodl jsem se, že vyhledám na choru vesni

ckého učitele“. Figury tohoto učitele a pak jeho příbytku, kamž jej doprovodil, používá k tomu, by v očích čtenářstva snížil co možná nejvíce katolického faráře a j-j vyličil jako nepřítele všeho vzdělání, kněžstvo však vůbec, aby činil zodpovědným za trudné postavení učitelstva na Slovači a též o biskupa, aby se otřel. Líčí učitele jako vychrtlého vysokého starce, s něhož visí ošumělý kabát a pro nějž kostelník po kázání sbírá dárky do klobouku, jež prý mu vynesou o novém roce asi 1 zl. 24 kr. a o velikonocích asi 1 zl. 70 kr. Když pak prý ve světlici učitelově spatřil i knihovnu sestávající z několika ošuntělých stářím sežloutlých knížek, jež měl starý učitel ještě z dob svých studií, a v udivení se nad tím pozastavil, proč prý tento jeho kollega tak málo si všímá literatury i paedagogické, odpověděl prý mu tento ubožák, že věci podobných nesmí míti, jelikož prý by hned byl zbaven služby, kdyby se o tom dozvěděl — farář, jenž prý teprv nedávno v kázání vykládal, jak prý v knihách podobných mnoho jest hříšných a kacírských věcí. A kdyby prý ani toho nebylo, nemohl prý by si při bídné službě své žádných knih koupit, neboť prý má platu jen 300 zl. a od lidu prý nedostane nic, jelikož prý jest u něho v nenávisti, protože počal po rozkazu vládním vyučovat také maďarštině. Ba pro tuto maďarštinu dal prý mu starosta 14denní výpověď a po této lhůtě dosadil prý na jeho místo jiného. Ve své nesnázi putoval prý pěšky až k primasovi a prosil jej o pomoc a vskutku prý byl na rázné jeho zakročení v dřívější svůj úřad opět dosazen. Ku konci popisuje pisatel článku, jak prý, když ho chudičký jeho kollega vyprovázel k městu, v přírodě bylo všecko tak krásné, všecko plné radosti, květu a vůně, ptačího zpěvu a poesie a ptá se „soucítěně“, zdali prý tu radost, ten klid a ten mír a tu božskou poesii pociťoval také onen „bídou sklícený a starostmi trápený pěstitel mládeží pod ochranou infuly.“ — Škoda, že nám pisatel článku nepověděl, kde že residuje ten uherský jeho kollega, abychom ho navštívili a se při tom také podívali na „hrozného“ toho faráře, jenž brání učitelům míti knihy. Či snad existují jak onen učitel tak onen farář jen v ohnivě fantasi pisatele článku? Nám se tak aspoň podle všeho zdá. A nač také uvádět osobu i místo? myslil si asi pisatel. Účelům listu vyhoví i článek, jenž se opírá o fakta smyšlená, ba je při něm ještě výhoda ta, že není třeba obávati se

úřední opravy, jelikož osoba, kteráž existuje jen v bujně fantasii pisatelově, hájiti se nemůže. — „Do třetice všeho dobrého“ (anebo zlého), myslil as p. Jesse a proto umístil ve svrchu jmenovaném čísle svého listu ještě i článek vyňatý z Pr.(eussische) Lehrerzeitung“ o školním boji v Chile, jenž stojí za přečtení a povšimnutí již z příčiny té, že tím, co se praví v polovici druhé, vyvrací se to, co stojí psáno v polovici první. Že toho odporu ve zmíněném článku nepoznal, nebo nechtěl poznati ani liberální časopis pruský ani vídeňský, možno si vysvětlit jedině tím, že vašeň kalí zrak, nebo jinak by nebylo možno líčit v první polovici článku „klerikály“ jako nepřátelé osvěty a vzdělanosti a tudíž i škol, jež prý hledí všemožně poškoditi, hlásajíce proto, by se podpory školám buď zmenšily neb docela škrtly, ve druhé pak polovici článku opět vypravovat, jak titěž nenávidění klerikálové o školství nejen mluví, nýbrž pro školy i horlivě pracují a pro ně největší přinášejí oběti; neboť praví ku konci pisatel článku: „klerikálové však neomezují se na pouhé řeči, nýbrž jednají též. Vedle katolické university své, katolických lycei, katolických škol obecných, zřídili též ve Santiagu odbornou školu pro dívky, v níž by „dívky z lidu“ (aha! — dodává v závorce pisatel) cvičeny byly ve všem, co by jim mohlo k vykonávání práce jejich povolání nebo v domácnosti býti prospěšným a užitečným. Proč pak ne? Stát má školu podobnou, katolické duchovenstvo musí míti ovšem také takovou. Brzy snad zařídí i katolické školy pro vycvičení poddůstojníků, katolické školy vojenské, katolické školy námořnické etc. „Nešťastné pokusy navrátit se do středověku“, dodávají k tomu „Valp. Nachr.“ — Tak končí článek. — Ti ubozí klerikálové! Ať činí, co činí, vždy se do nich buší. Nehýbou-li se a nechají-li pole liberálům, jsou bídnyými lenochy, skety, milovníky tmy, přátely pohodlí atd. atd.; hnou-li sebou, chápou-li se péra, by odrazili útoky nepřátel, zakládají-li vzdělávací spolky, oběťují-li poslední svůj groš na rozkvět školství a dobrého písemnictví, buší se do nich ještě víc, a jestliže byli, dokud se chovali tiše a klidně, předmětem posměchu, jsou nyní pro svou horlivou činnost předmětem hněvu, zlosti a záští, jelikož bratřím zednářům a liberálním jejich pomahačům v jejich „šlechtné a jedině k blahu veškerého lidstva“ (!) směřující práci — překážejí. Nejvíce však zlobí se páni zednáři a přátelé „osvěty“ na klerikály,

když zřizují školy, by děti katolické nemusily chodit do škol — zednářských, jakými jsou na př. státní školy — v Chile a leckdes jinde. I tu viděti, že boj o školu, ať si říká kdo chce, co chce a ať si páni liberálové ve školách i sněmovnách pravé svoje úmysly vzhledem ku škole zakrývají pláštiky jakýmikoli, i tu viděti opakujeme, že boj o školu jest vlastně bojem o víru a náboženství; kdo toho nechápe, neb chápati nechce, ten nerozumí podstatě školní otázky ani za mák. Škola simultánní, škola bezkonfessní má býti jenom jakousi průpravou ku škole úplně beznáboženské. Důkazem toho jsou četné projevy spolků liberálních učitelů v Německu, jejichž heslem vzhledem k náboženství jest „křesťanství, jež nezná žádných konfessí“ tedy staré heslo zednářské, jež musí důsledně vésti nejenom k popírání křesťanství, nýbrž k popírání každého pozitivního náboženství vůbec; neboť křesťanství, jež jest „povýšeno nad konfesse“ čili slovy jinými: bezkonfessní křesťanství jest něco, co se nedá definovat, jest hotový nesmysl. Za „křesťanství“ takové poděkuje se rozhodně každý upřímný křesťan, ať si katolík nebo protestant. Že však mají školy bezkonfessní a simultánní i dle přiznání samých liberálních pánů učitelů býti jen školami přechodními ku školám jiným, toho důkazem jest malá knížička, již před dobou krátkou oznámila a doporučila „Preussische Lehrerzeitung“. Knížka má název: „Religionsgeschichte und Religionsunterricht“. Eine zeitgemässe Betrachtung und ein freies Wort für die freie Schule. Dem deutschen Lehrerstande als Fest- und Morgengabe zur 30. allgemeinen deutschen Lehrerversammlung dargebracht von Albert Köhler. Leipzig 1893.“ V úvodu se praví: „Scherer bude v Lipsku o svátcích svato-dušních míti přednášku o škole simultánní jakožto škole budoucnosti (O svátcích svato-dušních mělo totiž liberální učitelstvo německé v Lipsku valný sjezd.) V takové přednášce musí se však zamlčeti mnoho, co patří k věci. „Dies soll an diesem Orte unverhohlen verkündet werden.“ — Jakého druhu jest tato knížka věnovaná učitelstvu k valnému sjezdu a listem učitelským doporučená, o tom si zde dovolíme uvést v znění původním slova jiného listu učitelského, jenž píše o ní takto: „Wir müssen uns hier enthalten, aus dieser Schandschrift

Citate anzuführen, wir könnten sonst die ganze Schrift hier folgen lassen. Dieselbe ist fortlaufende **entsetzliche Blasphemie** auf die geheiligte Person des Gottmenschen und seine Lehre. *) Ich habe schon vieles gegen das Christenthum und seinen göttlichen Stifter gelesen, aber solch bodenlose Niedertracht und Gemeinheit ist mir ausser bei Voltaire und seinen Helfershelfern noch nicht begegnet. Dass aber Köhler einer der „freien“ Herrn ist und dass er genau um die Ziele der „freien“ Lehrervereine weisz, das bezeugt er im Vorworte zu seiner Schrift.“ (Kath. Lehrerzeitung čis 16. ze dne 1/7 93. str. 513.) Kdo se odváží liberálním pp. učitelům věnovati ku sjezdu něco takového, ten je musí znát a že jim spiskem svým trefil Köhler do noty, toho důkazem doporučení, jakéž se jeho knížce dostalo v „Preussische Lhrztg.“, ústředním to orgánu liberálních učitelů pruských, toho důkazem dále i to, že nikdo z učitelstva liberálního proti věnování takovému neprotestoval.

R.

Surovění mládeže. Před krátkým časem zavedla vídeňská okresní školní rada disciplinární vyšetřování s některými pány učiteli, že použili tělesného trestu. Při té příležitosti stěžováno si na mládež, jak prý stává se čím dále tím surovější. Nic platno, jednomu byla dána důtka ústní, druhému písemní. Přes tyto stinné stránky naší výchovy neostýchal se p. Jessen ve „Fr. paed. Bl.“ v čísle 12. tato slova napsati: „Vychování lidu stoupá; škola luští úkol svůj v posledních desetiletích mnohem dokonaleji, než v časech dřívějších; mravní vliv školy jest jasný a nepopíratelný.“ — Čím však to je, že si učitelé, všeobecně nařikají na mládež? — Nečiní se tak logice násilí?

+ 73.

Gymnasium pro Slováky. „Narodnie Noviny“ uveřejňují provolání, podepsané Sam. Novákem a Pavlem Mudroném, ve kterém vyzývají všechny vlastence slovenské, aby doplnili sumu 100.000 zl., které jest potřebí k založení slovenského gymnasia. Poněvadž jest již 65.000 zl. upsáno, schází již jen 35.000 zl., aby myšlénka této nové střední školy slovenské, která bude zařízena v Turč. Sv. Martině, mohla se státi co nejdříve skutkem. Po zavření tří slovenských národních gymnasií v letech sedmdesátých nemají Slováci

*) Co tu vytištěno písmem proloženým, jest tak tištěno i v listu, z něhož citujeme.

učiliště, v kterém by slovenským jazykem jazykem bylo přednášeno nebo jen slovenskému jazyku vyučováno. + 95.

Konfessionální škola pro židy.

Ve Frankfurtě mají židé svou vlastní realku státem uznanou. V této byly vykázány, jak z programu za r. 1892. vysvítá, ve vyšších třídách týdně 4 hodiny hebrejštině, 4 hodiny talmudu, ve třídě pak nejvyšší věnováno talmudu 5 hodin v témdni; kromě toho byly určeny pro talmud ještě dvě zvláštní hodiny, tak že žáci dvou nejvyšších tříd měli 7 hodin náboženství a 4 hodiny hebrejštiny: neboli 11 hodin v témdni židovského vyučování. A to jsou ti židé, kteří nejvíce se vzpírají, aby v našich křesťanských školách v ohledu náboženství se nic nezměnilo! + 73.

Tělesného trestu smí se užívati ve Švýcarsku pouze na školách chlapeckých a to „na ruce“ pro vážnější poklesky proti mravnosti (lež, krádež, opětovaná vzdorovitost a p.), nikdy však nesmějí býti hoši trestáni tělesně proto, že byli málo pilni, že málo uměli. Trestů má se užívati s měrou po předcházejícím napomenutí. Každý vykonaný trest tělesný zapíše se žáku do třídní knihy. Zapovídá se vyháněti žáky za dvěře nebo nechávat je po škole bez dozoru učitelova. Na školách dívčích je trest tělesný veskrz zakázán. (Kom. č. 27.) + 95.

Statistika hluchoněmých. Na 100.000 obyvatel připadá hluchoněmých: ve Švýcarsku 245, v Rakousku 130, v Uhersku 125, ve Švédsku 120, v Rusku 101, v Německu bez Ruska 93, v Norvěžsku 87, v Portugalsku 74, ve Spojených státech 67, v Řecku 64, v Dánsku 62, v Itálii 53, ve Španělsku 45, v Belgii 43, v Nizozemsku 35. Největší počet hluchoněmých vyskytuje se mezi židy.

Viktor Cousin, liberál, filosof a politik, píše: „Pravá obecná vzdělanost není možná bez mravnosti, mravnost však obecná není možná bez náboženství (víry), víra však není bez obřadů nebo konfesse. Jedině mravné vychování plodí muže a občany; nečiní však člověka mravným nauka (věda), nýbrž vychování zvláště vychování náboženské. Farař nechť dohlíží nejen na katechismus nýbrž na všechny druhy vyučování . . . nezavírejme kněze mezi zdi kostela vyvolejme ho z kostelních zdí a ponechme mu beze strachu na obecném vyučování vliv veliký. Znáám Evropu dobře, ale nikde jsem nenašel dobrých škol obecných, kde bylo křesťanství v úpadku.“

LITERATURA.

Šťastný Mikuláš. Povídka pro mládež. Napsala Adriana Piazzová. Z frančtiny vzdělal Karel V. Kuttan. „Zábav pro mládež“ čís. 174. Redaktor Fr. J. Andrlík. Nakladatel Jar. Pospíšil. Cena 22. kr.

Neveliká knížka, ale pěkná. Spojuje v sobě všechny tři důležité podmínky, jimiž každá povídka pro mládež má vynikati. Na 74 str. vylíčen jest tu poutavě životopis „šťastného“ Mikuláše Flamberta. Narodil se v Laugrunu z rodiny nezámožné. V den jeho narození sběhlo se pro jeho rodiče několik šťastných událostí, že přezděno mu „šťastný“. Celý děj poučné a napínavé povídky rozdělen jest na 15 částí. V 1. částce dovidáme se, jak se Mikuláš choval ve škole; v částce druhé jest dojmavě vylíčená radost, kterou pocítil Mikuláš, rodiče i všickni příbuzní z odměny, již se mu dostalo ve škole za pilnost a dobré chování. Vychodiv školu, přál si býti námořníkem. Leč zpráva ta milou jeho babičku tak roztruchlila, že se rozplakala a neztíšila, dokud jí neupokojil, že nebude plavcem. Nebylo také divu. Děd jeho byl také plavcem a za bouře na moři zahynul. Dojemně o tom vypravuje kap. III. V částce následující jsou velmi dovedně vylíčeny mnohé události z jeho mládí, jež prozrazují buď jeho povahu, aneb měly účinný vliv na další utváření se jeho povahy. Svou pilností získal si Mikuláš mnoho přátel. Pan hrabě z Laugrunu udělil mu nadací by mohl navštěvovati školy cayenské, ale aby se tam mohl vypraviti musili přece rodiče jeho odprodati kus svého pozemku. Mikuláš, později o tom zvěděv, vtiskl si hluboce tento čin rodičů ve své srdce. Po odbytých studiích v Cayenu měl vstoupiti do škol vysokých, ale nemoc otcova a nepříznivý obrat v jeho řemesle způsobily, že M. soucitěm jat, zůstal doma, by mohl svých milých podporovat prací. Pak se dal odvésti. Stal se vojínem námořním a jako námořník poznal skoro půl světa, a naučil se angličtině a stal se poddůstojníkem. Jak vřelé a dojemné jest líčení o jeho návratu do vlasti, . . . „ale nyní, kdy zřeli jsme obrys rodné země, sevřela se srdce naše zvláštním dojmem a oči zalily se slzami. Stejným popudem vedeni snáli jsme čapky; vždyť země, již jsme za chvíli spatřiti měli, nebyla cizí, nýbrž naše kolébka, naše domovina, naše drahá vlast. — Nemohu vyslo-

viti, co jsem. pociťoval, vida první obrysy své otčiny. . . Jak bych neměl na spěch, an jsem tři léta neviděl vlasti a rodičů! . . . Slze mne polily při té podívané, i spěchal jsem ještě více, chtěje každou minutu zažítí nejradostněji!“ — Taková místa dovedou vzbuditi cit vlastenecký a vzbuzený rozehráti. Škoda, že my nemáme takových knih, ale kdybychom jich měli, vyhledali bychom v takových slovech příčinu, by kniha byla ze škol vyloučena. Vzpomeňme si jen krásné Tykačovy knihy, Sv. Cyrill a Methoděj, jež vyšla v Dědictví Maličkových! — Za nepřítomnosti jeho rodiče velmi se zadlužili. Mikuláše tyto smutné poměry velice bolely, i přemýšlel, kterak by svým dobrým rodičům pomohl. Náhoda byla mu přízniva. Jednoho dne navštívil je Bernier a nabídl se za pana Flamberta zaplatiti všechny dluhy, vstoupí-li do jeho námořních služeb. M. pro lepší budoucí svých drahých se nerozpakoval, a nabídnutí přijal. V nové službě dostal se opětně do Rio de Janeira. Na zpáteční cestě stihla je však bouře. Loď „Neohrožený“ se ztroskotala; všickni však se zachránili, mimo Mikuláše. Právě když chystal se vskočiti do záchranného člunu, přetřhlo se lano, jímž člun k lodi byl připoután a tak stal se osamělý na tonoucí lodi. Unášen vlnami na lodním vraku spatřil, jak se k němu blíží jakási loď. Jsa pln důvěry v Boha, blažil se nadějemi ve šťastné zachránění. Rychle se vzchopil a když loď, na níž nebylo ani známky po lidech, se přiblížila, odvážil se na ni. Dostihnuv její paluby, klesl do mdloby přemožen jsa city a namáháním. Procítнув, vzdal díky Pánu a jal se prohlížeti loď. Seznal však, že loď jest prázdná, a z nalezeného denníku kapitánova se dověděl, že i opuštěna. Mužstvo její vyhynulo žlutou zimnicí. M. nyní jal se loď řídit ku břehům své krásné Francie. Zde pak odevzdav nalezenou loď vládě, obdržel dle stávajících zákonů třetinu veškerého nákladu. Stav se takto nesmírným boháčem, pospíchal k svým milým rodičům, by stáří jejich bezstarostností oblažil a sloužil dobrou a vlasti své. — Odkládáme knížku jsouce mocně dojata. Několik takovéhoto knížek, tak vřele dojmajících, tak plných mocného nadšení a účinné lásky k vlasti a mládež naše zůstane vždy plna vlasteneckého dychtění. Při tom nesmíme zapomínati Boha.

Kdo nemá úcty k Bohu, nemá úcty k představeným, nemá té pravé lásky ku věci národní. Pod rouškou vlasteneckého nadšení má na zřeteli jen zájmy své. Knížka tato budiž nám vzorem ku tvorbě knížek podobných. Bázeň Boží a důvěra v Boha jsou tu svity s láskou k vlasti, rodičům a ostatním milým ve krásný vínek. Doporučujeme pro III. stupeň.

26. VI. *Fiat justitia!*

Vlast. Redaktor Tomáš Škrdle. Roč. IX. čís. 10. s následujícím obsahem: Telčský kancionál. Popisuje K. Konrád. (Dokonč.) Sv. Perpetua. Báseň od Ant. Bulanta. Krátké novelly. Napsala Julia de Asensi. Ze španěl. přeložil Fr. Dolejš. Výlet do Bavor, k moři Quarnerskému, a zpět do Solnohradska. Popisuje B. Hakl. Pravda. Báseň. Napsal Alois Potěhník. O spalování lidských těl Podává prof. Frant. Horáček. (Pokrač.) Pavučiny. Báseň od Aloise Potěhníka. Vzpomínky Vojtěcha Hlinky (Fr. Pravdy) na druhotiny kněžské. Píše Fr. Pravda. (Dokonč.) Historie české seminářské knihovny v Praze. Podává J. Š. Baar. Alois Potěhník, farář Častolovický. Nástin životopisný a básně, napsané k oslavě jeho čtyřicetiletého kněžství. Napsali G. J. Lašek a Josef Flekáček. Mzda a stávky. Sociální studie. Podává Th. C. Rudolf Vrba. (Pokrač.) Co odpověděl pan dr. Masaryk na mou polemiku? Sděluje a kritizuje Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. Umění. Literatura.

Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. II. čís. 22. s následujícím obsahem: Katoličtí sociologové o dělnické otázce. Sděluje Dr. Rudolf Horský. (Do-

končení.) Z volebního bojiště v Německu Dr. Raelf Barture. Feuilleton: Pamatujte na konec. (Pokrač.) Svěcení praporu katol.-dělnického vzděl. spolku „Svornost“ v Humpolci. Z celého světa. Různé zprávy.

Rajská zahrádka. Časopis pro mládež. Vyd. Václav Špaček. Tiskem a nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské. Roč. II. čís. 10.

Fr. Alberta Weissa **Mudrosloví života.** Zpracoval Fr. Filip Konečný, kněz řádu kazatelského. S dovolení představených. V Praze 1894. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Francl). Cena 1 zl. 80 kr.; váz. v plátně 2 zl. 40 kr. — Že knížku tuto vzdělanějším katolíkům co nejvřeleji doporučuji, není snad třeba ani podotýkat, neboť kniha, jejíž autorem jest tak výtečný křesťanský apologeta, jakým je Fr. Albert Weiss doporučuje se zajisté sama, a byla to věru šťastná myšlénka převéstí Weissovo „Mudrosloví“ na jazyk český čili po případě česky je zpracovati a mužem k tomu u nás nejvzpovolanějším byl jistě Fr. Filip Konečný, výborný znatel prací Weissových a sám osvědčený spisovatel bohoslovecký. Kéž bychom měli více knížek českých zrna tak dobrého! Nebo že jest náboženských knih nesoucích se slohem poněkud vyšším a jdoucích více do hloubky třeba jako soli, to cítí nejvíce kněz v duchovní správě; po knihách podobných se laikové vzdělanější nejdnou sami táží a jak smutno knězi, musí-li říci: knihy podobné v jazyku českém — nemáme.

České veřejnosti!

Díže psaný obrací se ku všem upřímným a obětavým vlastencům katolíkům, aby dle sil svých přispěli k podniku v době nynější nejvš potřebnému.

Národ náš potřebuje mužů: mužů zdatných, charakterů pevných, pracovníků neunavných a proto velice jest nám želeť ztráty každého nadějného muže. Zkušenost učí nás, že ztrácíme velmi mnoho nadějných mužů, jež bychom měli hleděti si zachovati.

Z našeho bodrého venkova přicházejí na vysoké školy pražské každoročně mnozí velmi nadaní jinochové, již, nemajíce dostatečných a mnohdy pražádných prostředků hmotných, v namáhavých studiích svých poukázání jsou jenom na sebe samy; tací, chtějí-li v studiích se udržeti, namáhají se ze všech sil svých duševních i tělesných a když všecky obtíže již překonali a téměř u cíle svého jsou, únavou klesají v hrob — namáhavá práce, při bídě a nouzi — při hladu, vrhá je v hrob; jiní však jinochové, mají sice dostatek prostředků hmotných, ale zase nejsou v nitru svém dosti pevní, a namnoze neznají dosah následků vábných příležitostí ve velkých městech dosti četných: nedovedou sebe překonati a dají se strhnouti vírem velkoměstským, při čemž zaponínají na povinnosti své, za kterými přišli, víc a více, mívají se pak úplně s cílem svým — a i při nejlepší nadání — zanikají.

Jsou tyto případy pravdivé? Zajisté. Jsou snad jen řídké? Jsou velmi četné; ztrácíme velmi mnoho nadějných mužů, jež můžeme si dosti snadno zachrániti a již mohou pak vlasti i církvi platných služeb prokázati, a proto tu pomoci nejvýše jest třeba.

Aby vlasti i církvi muži zdatní, charakterové přímí a ušlechtilí, vlastenci upřímní a obětaví, vědátoři na slovo vzatí a pracovníci a zastanci národa neunavní byli odchováni, a aby ti, jež ztrácíme, byli nám zachováni, zřídí se při spolku: „Družstvo Arnošta z Pardubic“, soustřeďujícím katolické posluchače vysokých škol pražských, zvláštní ústav pod jménem „*Kollej Arnošta z Pardubic*“, jehož účelem dle článku 2. stanov jest:

1. Vzdělávati a vychovávatí nadané a bezúhonné katolické posluchače vysokých škol pražských (světských fakult university a techniky) dle zásad křesťansko-katolických v řádné muže katoliky-vlastence.

2. Pečovati o jejich potřeby životní i vzdělávací.

3. Napomáhati chudým a nadaným jinochům katolickým, aby bez porušení zdraví studia svá konati mohli.

Aby se účelu toho došlo:

a) Bydlí chovanci ve zvláštní k tomu zřízené a upravené budově „*Kollej Arnošta z Pardubic*“ zvané, v níž jsou společně stravováni buď bezplatně nebo za vyjednaný (mírný) poplatek.

b) Povzbuzují se k životu nábožensko-mravnému a ku konání náboženských povinností.

c) Povzbuzují se k pilnému studiu na základě universitních respective technických přednášek a výborných pomůcek v ohledu náboženském nezávadných.

Účel tento zajisté sám za sebe mluví, a proto jest nejvýš žádoucí, aby každý dle možnosti k uskutečnění jeho přispěl.

K dosažení účelu toho přispívá:

1. *Kdo přistoupí za člena spolku akademiků katolických: „Družstvo Arnošta z Pardubic“ a „Kolleje Arnošta z Pardubic“ v Praze buď za zakládajícího nebo přispívajícího:*

Zakládajícím členem „Družstva Arnošta z Pardubic“ a „Kolleje Arnošta z Pardubic“ jest, kdo buď najednou nebo ve čtyřech letech (po 25 zl.), nebo v desíti letech (po 10 zl.) složí 100 zl. r. č.

Přispívajícím členem je, kdo každoročně buď 5, 3, 2 neb 1 zlatým r. č. spolku přispívati se uvolí.

2. *Kdo zřídí nadaci v „Kolleji Arnošta z Pardubic“.*

3. *Kdo přispěje nějakým darem jednou pro vždy.*

„*Kollej Arnošta z Pardubic*“ může uvítati každý věrný a oddaný syn vlasti, církve a národa s největším nadšením a uspokojením. Soustřeďme se všickni kolem ní, neboť jí může kolik dobrých a šlechetných srdcí českých vlasti, církvi a národu býti zachováno a odchováno.

Zvláště rodiče na venkově bydlící, jichž synové studia universitní v Praze konají, mohou vítati takovýto ústav a mohou k němu s plnou důvěrou hleděti, neboť v ústavě tomto budou jinochové za mírný plat co nejpečlivěji ošetřováni, k bedlivému studiu stále povzbuzováni a před zlým vždy otcovsky varováni.

O přihlášky za členy spolku akademiků katolických: „Družstvo Arnošta z Pardubic“ a „Kolleje Arnošta z Pardubic“ a o příspěvky uctivě prosí, je přijímá a kvituje a na všechny otázky ochotně odpovídá

V PRAZE, dne 15. července 1893.

Th. Dr. **KAREL VONDRUŠKA,**

kooperator u sv. Havla a starosta spolku akad. katol.
Družstvo Arnošta z Pardubic v Praze.

OBSAH: Katolická církev a škola obecná. Apologetická studie z dějin vychovatelství vůbec a francouzských zvláště. (Dokončení.) — Kterak četbou čítankovou napomáhati znalostem z náboženství. (Na příkladech ukázáno.) — Drobnosti. — Literatura. — České veřejnosti!

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilák ulice. Tam budí zasílán předplatné; tamtéž budete adres. I reklamace, jež s nepečeti a nefraukují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budete však zasílány redaktor „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—11 (farní dům u sv. Štěpána.

O povolání učitelském.

(Pokračování.)

II. Uvážíme li, že učitel na škole obecné musí mluvit 4, 5 i více hodin v místnosti uzavřené a dítkami přeplněné, že musí stále žactvo pozorovati a že sám od žactva jest pozorován: pak musíme uznati, že ve prospěch učitele i žactva jest to nutný požadavek, aby, kdo se chce povolání učitelskému věnovati, *byl tělesně zdrav*, aby měl zvláště zdravé plíce, zdravá mluvidla, bystrý zrak a sluch a byl prost všeliké nápadné vady tělesné. Proč toho všeho jest potřebí. nemusíme zajisté příliš vysvětlovati; při sebe menší úvaze každý znalec školních poměrů snadno se toho dovtípí. Spíše uznáváme za vhodné připomenuti, aby ti, kdo skutečně při úplném zdraví tělesném povolání učitelskému se věnovali, toto zdraví své ničím svévolně si nepodkopávali na př. zbytečným příliš hlasitým mluvením při školním vyučování (Kellner, Aforismen článek 86.), přílišným kouřením tabáku, nemírným pitím a jinými výstřednostmi. Tělesné zdraví podporuje a zabezpečuje učiteli tím spíše i některé potřebné vlastnosti duševní na př. bystrost a čílost ducha, veselou mysl, rozhodnost vůle atd. A na těchto duševních vlastnostech, jež jsou učiteli potřebny, záleží ještě více, nežli na úplném zdraví tělesném. A proto pomínouce širší výklad o vlastnostech, jichž potřebí jest učiteli k jeho povolání po stránce tělesné, přejdeme raději k obsírnějšímu výkladu oněch vlastností, kterýmiž má býti nadán duch každého učitele, aby věrně mohl dostáti svým povinnostem. A které jsou tyto duševní každému učiteli velmi potřebné vlastnosti? Na to odpovídáme: „Jako jest učiteli potřebno zdraví tělesné, rovněž tak, ano ještě více jest mu potřebí, aby byl duševně úplně zdrav. Zdraví duševní jeví se bystrým, jasným rozumem, ctnostným životem, ušlechtilým mravem, pevnou, ryzí povahou, upřímným, šlechetným srdcem. A dle toho budeme též uvažovati, jakými vlastnostmi má býti nadán duch učitelův po stránce rozumové, po stránce mravní, po stránce srdce a povahy.

Po stránce rozumové žádá se především od učitele, *aby byl ducha vnímavého*, aby rychle chápal a duchem pojímal jednotlivé předměty jak v celku, tak v jednotlivých částech, jak samy o sobě tak i vzhledem k jiným předmětům. Této vnímavosti jest učiteli potřebí zvláště k názornému vyučování; chce-li některý předmět dítkám dobře znázorniti, musí ho sám dobře pojati, vlastním názorem, aby tak pravé názory a představy přijímal, pravé pojmy si tvořil.

Názory a představy, jichž učitel duchem svým přijal, v duchu svém uložil za účelem svého povolání, nemá sám pro sebe, nýbrž má je proto, aby zvláště s dětmi se o ně rozdělil; on musí tudíž představy přijaté rychle a věrně vybavovati čili *musí míti dobrou paměť*. Učitel zapomětlivý musí zápasiti s velkými obtížemi nejen co se týče učiva samého, aby ho v paměti věrně podržel, ale i vzhledem k jiným okolnostem na př. co týče jmen jednotlivých žáků a žaček, jejich osobních a rodinných poměrů, jednotlivých vlastních příkazů a záповědí, jednotlivých školních zákonů a nařízen. Který učitel toto vše nemá na paměti, nebo toho nemůže v paměti podržeti, bývá nejednou ve velkých rozpacích.

Některé předměty školní předkládají a vyžadují pojmy dosti abstraktní, odtažitě na př. při vyučování sv. náboženství. Mají-li děti i tyto pojmy jasně pochopiti, jest potřebí, jim pojmy a představy tyto znázorniti, vhodnými obrazy a podobenstvími je vysvětliti. Toho dovede zvláště učitel, kterýž *nadán jest živou obrazotvorností čili fantasií*, kteráž, drží-li se v pravých mezích, prokazuje učiteli při vyučování vhodné služby, dovede vyučování velice oživiti.

Veškeré vyučování školní nemá směřovati jen k obohacení rozumu a paměti novými vědomostmi, ale též k zušlechtění vůle a citu. Z této příčiny má učitel hleděti, aby při kterémkoliv předmětu dovedl vyvoditi pro žáky prospěšná a vhodná naučení pro život praktický, aby žáci z věcí časných a pomíjejících naučili se znáti a oceňovati to, co má cenu věčnou, aby z věcí stvořených poznávali svého Stvořitele, aby z prachu zemského dovedli se myslí svou povznášeti k nebesům. Žádný předmět z učiva školního není takový, aby důmyslný učitel nedovedl ho využítkovati k mravnímu ušlechtění. *Ano důmyslnost jest také jedna z oněch vlastností, jimiž má být ozdoben rozum učitelův.*

Mluvíce o dobré a věrné paměti, již k povolání učitelskému jest velice potřebí, podotkli jsme, že učitel všecky názory, představy, pojmy vůbec všecky vědomosti, jichž nabyl za účelem svého povolání, nemá jen pro sebe, ale i též pro školní mládež, aby jí dovedl vědomosti tyto vhodným způsobem vštípit a to se děje hlavně řečí a sice musí se to děti řečí dětem srozumitelnou, kteráž má býti jedině řečí vyučovací. Z té příčiny *má býti učitel řeči vyučovací v slově i písmě úplně mocen*, má jí dobře znáti co do stránky lexicalní, grammatické i syntaktické, aby nejen vlastní myšlenky dovedl jasně a srozumitelně vyjádřiti, ale aby uměl i nedokonale vyjádřené myšlenky žáků pochopiti, výroky žáků opravit, jasnými a pravdivými učiniti, aby i k nejasným odpovědům a výrokům žáků dovedl jasnější výklad připojiti, *aby uměl řeči svou i útlejším a méně chápavým dětkám srozumitelným se učiniti*. A k tomu sebe větší vědomosti samy o sobě nestačí; této dovednosti musí si každý učitel vydobýti cvikem, k čemuž u mnohého přistupuje i zvláštní dar a nadání. Odtud si vysvětlíme, proč některý učitel, ač předběžnými studii nabyt snad dosti velkých vědomostí, když přijde do školy obecné — zvláště mezi školní děti menší, nedovede s nimi po delší dobu mnoho svěsti, schází mu zručnost a umění, aby dovedl i k útlým dětkám srozumitelně mluvit. Ovšem tím, nechceme nijakž říci, jakoby mohla tato dovednost učiteli nahraditi všecky vědomosti, jichž jest potřeba. Kdo co nemá, nemůže také jiným dáti. A třeba že míra vědomostí, jichž mají nabýti děti na škole obecné, není taková, aby si jí nemohl osvojiti každý učitel, tož by učitel povinností svým nedostál, kdyby snad věděl jenom tolik, mnoho-li mají věděti děti; *on musí a má věděti více, než co má vštípit žactvu*, on má znáti též souvislost jednotlivých nauk, on

musí znáti důvody a důkazy pro každou nauku, on musí znáti, též způsob čili metodu, jak se mohou a mají jednotlivé nauky dítkám vštípití.

Toť jsou asi všechny vlastnosti, jichž potřebí jest učiteli po stránce rozumové, jichž má potřebí zvláště k zdárnému vyučování ve škole; než každý učitel na škole obecné jest a má býti též dobrým vychovatelem svěřené sobě mládeže; aby však i z této stránky učitel dostál svému povolání, k tomu ony vlastnosti intelektuální nepostačí. Učitel nesmí vychovávatí jen pouhým poučováním, pouhým slovem, ale též náležitou rozumnou kázní, hlavně pak vlastním dobrým příkladem. Velmi dojemně o tom mluví Dr. Kellner ve svých „Aforismech“ v čl. 14. a 15. Každý učitel má dle zákona školního dítky vychovávatí v mravnosti a nábožnosti, proto má také sám tyto vlastnosti na sobě míti; *má býti mravně bezúhonným* a takovým bude, bude-li *v pravdě zbožným čili nábožným*, když bude míti pevné náboženské přesvědčení a když ho bude slovem i skutkem osvědčovati. Ze stanoviska paedagogiky katolické musíme tudíž žádati, aby ten, kdož chce katolickou mládež v mravnosti a nábožnosti vychovávatí, sám byl upřímným věrným křesťanem a katolíkem, aby měl pevné přesvědčení o pravdě katolického náboženství, aby dle nauk a zásad katolického náboženství v soukromém i veřejném životě se řídil a spravoval; má míti víru nejen pevnou, ale také živou. Velmi poučné jsou v tomto ohledu články 88. a 89. v „Aforismech“ Dr. Kellnera.

K utvrzení ve víře, k upevnění náboženského přesvědčení velice napomáhá dokonalá znalost náboženství; zvláště od učitele se může žádati, aby znal nejen jednotlivé pravdy sv. náboženství, ale aby poznal i jejich obranu čili apologii proti běžným námítkám. K tomu nestačí jen to, co snad v předběžných studiích slyšel, četl, on má v apologetice dle okolností dále se vzdělávati, má obranné spisy katolické rád čísti a studovati. K tomu zajisté každý katolický kněz, kteréhož by za to požádal, mu ochotně poskytne radu i pomůcky. Mimo to nemá jako každý jiný křesťan a katolík, ani katolický učitel svévolně pochybnosti proti sv. náboženství v duši své vyvolávati, v nich si libovati, nemá odebíratí, si vypůjčovati a čísti knihy, spisy a noviny, o nichž již předem ví, že jejich hlavní snaha jest náboženství katolické co možná nejvíce tupiti a zlehčovati a kdyby to byly třeba i listy a časopisy přímo pro učitele určené. Kdo miluje nebezpečnost, zahyne v něm. Z té příčiny má katolický učitel vyhýbatí se i takovým lidem, spolkům a společnostem, o nichž ví, že na potupu katolického náboženství hlavně mají namířeno. Velmi vhodné pokynutí v této věci podává též dr. Kellner ve svých „Aforismech“ v čl. 94.

Žádá-li Církev od každého katolického křesťana tedy i od katolického učitele, aby nauky náboženské, kteréž mu předkládá, s pevnou vírou přijímal, aby měl pevné náboženské přesvědčení, tak nežádá nic více, než co žádá každý učitel od svého žáka, aby všemu věřil, co mu za pravdu předkládá. A kdo má zaručenou větší neomylnost Církve aneb učitel, kterýž i v odborných předmětech mýliti se může?

Církev může a musí od učitele, jenž jest křesťan a katolík, žádati, aby měl pevné a pravé náboženské přesvědčení, ježto i dle nyní platných školních zákonů stává se nejednou, že učitelí světskému svěřiti se musí vyučování sv. náboženství. S jakým zápalem a horlivostí, s jakým výsledkem může tomuto posvátnému předmětu vyučovati učitel, jenž nemá žádného pevného náboženského přesvědčení? Nemusí u něho toto vyučování býti pouhou přetvářkou a mechanismem?

Ale nejen k vůli dítkám má hleděti každý katolický učitel, aby měl pevné náboženské přesvědčení, nýbrž má se o to snažiti k vůli sobě, pro blahodárné

působení ve svém povolání. Vhodně se o tom zmiňuje Šimek ve své didaktice na str. 169.: „Proto musí i učitel vroucnou myslí náboženskou nadšen býti; neb jen co ze srdce jde, jde opět k srdci; náboženství mu budiž hvězdou, ku které v boji na bouřlivém moři vášní a choutek lidských stále pohlíží, aby bezpečně kráčeje, mládež na pravé cestě vedl k nejpřednějšímu našemu cíli, k věčnému totiž spojení s Bohem.“

Povolání učitelské v nejednom ohledu vyžaduje obětavost a sebezapření; má-li kdo této obětavosti s odhodlanou myslí se podrobiti a nemá-li při tom pozbyti spokojenosti, pak musí srdce jeho oživovati pevná víra a důvěra v Boha a v prozřetelnost Boží; jinak by snadno nad postavením svým někdy zoufal, zvláště, když snahy jeho u lidí nedocházejí zaslouženého uznání. Důtklivě o tom mluví též Dr. Kellner l. c. v čl. 23. a 51.

Při tom všem nesmíme zapomínati, že pevné náboženské přesvědčení není pouhým dílem lidského snažení a přemítání, nýbrž že víra jest dar Boží. A proto, kdo jí chce dosíci, musí též Boha za ni prositi. K tomu se ovšem neodhodlá než učitel v pravdě skromný a pokorný; nebo Bůh se pyšným protiví, ale pokorným dává milost svou.

Pravda těchto slov se jak všude jinde, tak i mezi učitelstvem velice potvrzuje. Jsou to vesměs povahy jen tvrdé, domýšlivé i mezi učiteli, kteréž opovrhují pravdami sv. náboženství, kteréž se domnívají, že nad víru prostého lidu jsou vysoce povznešeny, že jim útěchy a posily náboženské potřeby není. Za to však onino učitelé, kteří již prodělali mnohou trpkou zkoušku života, kteří sami na sobě zkusili, jak málo si může člověk zakládati na svém důmyslu a schopnostech, učitelé takoví bývají obyčejně skromní a proto též mravní a zbožní; hledí své pevné náboženské přesvědčení nejen slovy, ale celým svým životem na jevo dáti. A to jest také druhý nutný požadavek u každého učitele, máme-li o něm říci, že jest muž zbožný; on musí dle nauk a zásad katolického náboženství v životě veřejném i soukromém se řídit, přikázání Boží i církevní věrně plniti, veřejným službám Božím nábožně obcovati i když snad ho povolání k tomu neváže i když nemusí snad na školní mládež v chrámu dohlížeti; má též sv. svátosti hodně a nábožně přijímati. Tím dokáže, že jsa muž v pravdě nábožný a mravný, dovede i dítky mu svěřené v mravnosti a nábožnosti odchovávat, což ani jinak býti téměř nemůže. Z pravé mravnosti a nábožnosti sám sebou vytvoří se ponenáhu *ušlechtilý, ryzý a pevný charakter čili povaha*, kteráž pak mocně učitele pobádá, aby dostal svědomitě povinností svým, což poznáme tím spíše, když uvážíme, kteréž mají býti hlavní rysy v povaze učitelově. A na to odpovídáme, že učiteli jest potřebna povaha taková, kteráž by mu stále cíl a účel jeho povolání připomínala, aby ho nikdy s myslí nepustil, neb jej na lehkou váhu nebral, od něho ničím odvrátiti se nedal, aby v domáhání se cíle *byl důsledný a neúprosný*. Důmyslně o tom mluví Dr. Kellner ve svých „Aforismech“ v čl. 21. a 22. A takovým zajisté učitel bude, čím více bude pamatovati na své povinnosti, čím přísnější bude sám na sebe, čím přísnějším bude sám sobě soudcem i kárce, čím svědomitějším bude k svému povolání. A tuto přísnost i důslednost musí učitel do jisté míry zachovati i ku svému žactvu, zvláště aby byl nestranným k dítkám co se týče jejich rodinných poměrů, aby dítky chudých i bohatých rodičů se stejnou horlivostí vyučoval a vychovával. K tomu velice přispěje, když učitel nebude míti nejen pevnou, přímou povahu, *ale též šlechetné srdce*. Jaké vlastnosti by měly zdobiti srdce učitelovo, o tom dojemně a dosti obšírně rozepisuje se Ohler ve svém „Lehrbuch der Er-

ziehung und des Unterrichtes“ na stránce 37., kdež uvádí a rozvádí myšlenky katolického paedagoga Rolleta pod nápisem: „Das Lehrerherz“. Dle této úvahy mají být hlavní stránkou srdce učitelova láska a oddanost nejen k dětem a k svému povolání, ale též láska k veškerému lidstvu, především pak láska k Bohu. Podobně lásku tuto učitelům doporučí Dr. Kellner l. c. v čl. 88. O učiteli tudíž platí jako o každém jiném člověku, ano snad i více slova sv. Pavla z I. listu ku Kor. 13, 2.: „A kdybych měl prorocství, a znal všechna tajemství i všeliké umění: a kdybych měl všechnu víru, tak že bych hory přenášel a neměl bych lásky, nic nejsem.“

Tímto výrokem sv. Pavla chceme také ukončiti úvahu svou o vlastnostech tělesných i duševních, jež potřebny jsou každému učiteli, aby místo své řádně vyplnil, aby byl vydatnou silou učitelskou. A jest snad již svrchovaný čas, abychom výpočet těchto vlastností ukončili; nebo mnohý pan učitel si snad při tom z hloubí srdce povzdychne a zvolá: „Ovšem krásné a vznešené jsou tyto vlastnosti, kteréž žádáte na učiteli; ale kde jest ten učitel, kterýžby je všechny a v patřičné míře na sobě měl?“ „Není požadavek váš snad přílišný?“ A co máme na to odpověditi? My připouštíme, že jest snad dosti učitelů, kteří ani všechny tyto vlastnosti ani v patřičné míře na sobě nemají, ale z toho ještě nenásleduje, že by se neměli o ně snažiti, pokud jich mohou dosíci, že by jim snad nebyly potřebny aneb že by jim byly dokonce škodlivy. Vždyť něco podobného nalezáme i v ostatním lidstvu na př. v nauce náboženské také se určuje a stanoví, jaký má každý člověk býti, aby byl dokonalým křesťanem. Z toho že mnozí křesťané takoví nejsou, ještě nenásleduje, že by dokonalost křesťanská byla vůbec nedostížitelná, že by to vše bylo lichou povídačkou. To nemůžeme říci také o vlastnostech dotčených, kteréž mají zdobiti každého učitele; třeba že jich mnozí učitelé ještě nemají, zůstává přece jejich svatou povinností, aby se jich domohli, pokud nejsou to vlohy zvláštní, jichž si nikdo sám dáti nemůže, nebo bez nich nemůže žádný učitel blahodárně působiti ani ve škole ani mimo školu. A toto působení učitelské ve škole i mimo školu chceme ještě podrobiti další své úvaze. (Pokračování.)

Kterak četbou čítankovou napomáhati znalostem z náboženství.

(Na příkladech ukázáno.)

(Dokončení.)

S n í h.

(Článek 91. v II. dílu pětidílné čítanky. Probírá se v zimě při pojednání „O zimě“; látka tato z věcného učení klade se učebními osnovami na měsíc prosinec neb leden)

I. Věcná příprava.

Které počasí máme nyní? (Zimu.) Zima je v měsíci prosinci, lednu a únoru.

Kolik je to měsíců? Říkáme, že jsou to zimní měsíce. Jmenuj je N.! A N.! atd. několikrát. Když jste šly dnes ráno do školy, prokopávali a prohazovali vám lidé cesty, aby se vám to snáze šlo. Čím byly do rána všechny cesty, všechny střechy i stromy pokryty? (Sněhem.) Jaký je sníh dle barvy? — Vaří-li matka

oběd, co vystupuje z vařící vody? (Pára.) Páry se shromažďují ve mračnech. V létě se proměňují v déšť, ale v zimě zmrznou a padají na zemi v malých bělounkých vločkách. Říkáme tomu *sníh*. Sníh je zmrzlá pára. Nejvíce sněhu padá v zimě. Někdy ještě i k jaru padává, ale ten již dlouho nezůstane ležeti, an se vzduch otepluje. Když padá sníh a chytá se nám v chomáčkách na šat až jsme celí bílí, připadá nám to, jako bychom byli obaleni čím? (Peřím.) Opravdu! Snížek se podobá pěknému bílému peří i tím, že padá také z velké peřiny — duchny. A ta oblaková peřina, ta duchnička je na obloze. To jsou ta šedobílá mračna, která vidíme, když sníh padá. Až půjdete dnes domů ze školy, podívejte se na tu převelikou duchnu oblakovou.

A teď vám ještě něco o tom oblakovém peříčku, o tom bělounkém sněžíku povím:

II. Výklad. Když Pán Bůh stvořil nebe i zemi, poručil, aby země se pokryla všelijakými rostlinami. Ve vzduchu poletovalo ptactvo, ve vodách se hemžily ryby, po lesích a polích pobíhala rozmanitá čtvernohá zvěř. I bylo všude plno života, plno zpěvu a veselosti. Slunéčko se mile usmívalo a hrálo, zvířátka i květinčky se z toho velmi radovaly. Vydaly květinčky příjemnou vůni, ptáčkové vesele se proletovali a líbezně prozpěvovali. Velebili a oslavovali svého Stvořitele.

Tak to trvalo po mnoho neděl. Ale tu pojednou přestalo slunéčko tak teple hráti, místo teplounkých větérků zavanuly studené větry, slunéčko zapadalo brzy za tmavé lesy, den se velmi zkrátil, ale studené noci stále přibývalo. A čím dále, tím více tepla ubývalo, zimy přibývalo. Stromečky se třásly zimou, až jim všecko listů opadalo. Smutné a holé tu stály na větru i zimě. Také květinčkám bylo velmi zima. Krčily se k zemi a zvířátka se ukrývala do děr. Všude bylo teď smutno a pusto. I dívaly se zvířata i rostliny smutně k nebi, jakoby prosily Tatička nebeského, aby jich nenechal zimou zahynouti, jakoby prosily, aby poručil slunéčku teple hráti.

Bylo dobrému Otcí ubožátek líto. Slitoval se nad nimi a poslal andělky s rozkazem, aby sypali na zemi měkké peříčko. I rozpárali čiperní andělíčkové velikou duchničku oblakovou, a již padalo bělounké peříčko na rostlinky, na zahrady, role, luka i lesy. Sypalo se po celý den, po celou noc, po celý týden, až bylo vše jemným peříčkem vysoko pokryto. A peříčko to bylo sice studené, ale přece pěkně hrálo. Zaradovala se zvířátka, udělala si v peříčku důlky a tam se před větrem a mrazem ukryla. A rostlinky se také přikrčily pod bílou peřinou, a bylo jim tam blaze. Usnuly pomalu a spaly dlouho a dlouho, spaly po mnoho neděl. A když po dlouhém čase slunéčko zase teple hrálo, ztrácelo se znenáhla bílé peříčko, proměnilo se ve vodu a ta zvolna odtékala do potoků, rybníků a řek. Tu poslal Pán Bůh zase svého andělka, ten se snesl k zemi a hlasitě všude provolával: „Vstávejte, květinčky, vstávejte travičky a stromečky, vstávejte a radujte se, nebo již je zase teplo, nastalo vám jaro!“

I vzlétli ptáčkové zpěváčkové, zatřepetali křídly a vznesli se vysoko k nebi, aby Pánu Bohu poděkovali, že je přes zimu chránil a při životě zachoval. Vylezla i zvířátka z děr a divila se, jaká to změna nastala. Květinčky i jiné rostliny se také ze spaní probudily, vzpřímily se a vděčně hlavinky své k nebi pozdvihly. I svlékaly se ze všedních hnědých a uschlých šatů a oblékaly se do šatu svátečního, pěkně zeleného. I nastalo zase na celé zemi radostné plesání a prozpěvování, a líbezná vůně rozlila se po polích, lukách i zahradách.

A na památku toho posílá milý Pán Bůh rok co rok své andělíčky, aby v zimě sypali na zemi lehýnké bílé peříčko. Ale lidé nazvali toto bílé peříčko — *sněhem*. Od té doby každou zimu padá sníh, aby rostliny zahřívával a před mrazem chránil.

Po té několika snadnými otázkami povídku zopakujeme, abychom se přesvědčili, jak daleko naše vypravování malé posluchače bavilo a jak dalece jim v mysli utkvělo. Po zopakování bude nutno připojiti mravoučné povzbuzení asi takto:

III. Mravoučné povzbuzení. „Hleďte, milé děti! Pán Bůh nejen celý svět stvořil, ale On jej také jako dobrý a laskavý Otec řídí a zachovává. Pán Bůh pečuje o všechno, co stvořil, ničemu nedá zahynouti. Že Pán Bůh svět celý stvořil, zachovává a řídí — říkáme, že je Stvořitelem, Zachovatelem a Říditelem celého světa.

Povídku, kterou jsem vám právě vypravoval, máme také krátce v našich čítánkách. Vydejte si čítanky! Najděte si článek 91. „*Sníh*“. Abyste věděly, jak se tento článkuček čte, přečtu vám jej nejprve sám. Dejte na mne pozor!“ — Čtení.

IV. Čtení. Učitel čte nyní týž článek zvolna sice, ale přece vzorně, jak je to čtenářům tohoto stupně přiměřeno. Potom volá jen nejlepší čtenáře, aby se dojem článku nerušil. Na to vystřídáme i všechny čtenáře slabší. Další čtení téhož článku je úkolem četby mechanické.

Tomuto článkučku možno učiti z paměti, při čemž ovšem nutno šetřiti všech pravidel krasočtení i přízvuku.

Takovým asi způsobem měly by se dle našeho skromného zdání díti výklady článků mravoučných i všech ostatních, kterými se mysl dětská platně ku Bohu povznášeti dá. I článkuček mnohdy na oko nepatrný má do sebe nemalou cenu vychovatelskou. Vyžaduje jen porozumění a přípravy. Na nižším stupni v našich čítánkách není článkučku, ve kterém by se zmínka o Bohu a Jeho vlastnostech učiniti nemohla. Na vyšším pak stupni máme k tomu příležitosti ještě více. Tak na př. ve *článcích přírodovědeckých* spíše než kdekoli jinde poukazovati můžeme k Bohu Stvořiteli, Živiteli a Zachovateli celé přírody. Ve *článcích dějepisných* spíše než kdekoli jinde poukazovati můžeme k Bohu — Říditeli osudů lidstva. Ve *článcích zeměpisných* platně poukazovati můžeme k Prozřete nosti Boží, jež ve své nevystihlé moudrosti a všemohoucnosti přizpůsobila jednoho každého tvora těm poměrům, těm místům, jež mu za obydlí přisoudila.

Opravdu! Nespravedlivým byl by nárek na nedostatečný výběr článků mravoučných v našich čítánkách: Ovšem, mnohé ještě bylo by záhodno pozměnití ku prospěchu mravně náboženského vzdělávání a vychovávání školní mládeže. Než buďme rádi aspoň tomu, co máme. Vyžadujíf čítanky školní trochu dobré vůle a pile se strany vychovatelovy. To pak jest svatou povinností každého katolického učitele! Kdo pak jsi dobrým katolíkem, kdo znáš obsah náboženské čítanky — katechismu tak jako obsah čítanky školní, najdeš všude dostatek takové látky, kterou bys mohl mysl vnímavých dětí v duchu nábožensko-mravném vzdělávati a k Bohu vésti, abych tak řekl — náboženskou čítanku prakticky doplňovati a upotřebovati. Neboť bez Boha nemůže býti pravé mravnosti, nemůže býti pevného a zdárného vychovávání!

Z vývoje duše dětské v první době života.*)

Myšlénka rozvoje a postupu není starší křesťanstva. Starým úplně neznáma objevila se teprve ve chvíli, kdy ve světle nové víry lidstvo poznalo sebe sama jako jediný ze mnoha národů složený celek, vědomě se nesoucí k cíli vznešenému.

Cíl ten i cestu k němu poprvé ve vědecký system upravil sv. Augustin, nakresliv ideálnou soustavu filosofickou v trvalém díle svém „*De civitate Dei*“ **). Odtud idea rozvoje domáhala se práv svých ve všech oborech vědy, ovšem při nedostatku materialu historického a při barbarství doby své velice zvolna. Ale již ve středověku znamenití myslitelé jako sv. Tomáš Akvinský a Dante hluboce byli jí proniknuti. Od dob humanismu, pomíneme-li některé neplodné snahy, které marně vzkřísiti chtěly to, co dávno zhynulo, idea rozvoje krokem obrovským vzrůstala od století ke století tou měrou, jak rozšiřoval se horizont historický.

Shledáváme se s ní ve freskách Rafaelových, kde proti Škole athénské jako další část a doplnění její maluje slavný mistr disputaci mudrců křesťanských před obličejem Trojice Nejsvětější. Čítáme ji ve spisech Machiavellových i v slavných Bossuetových „*Discours sur l'histoire universelle*“, u Pascala, Vica, a Montesquieu-a i Turgota, Leibnitze, Lessinga i Herdera a konečně v první polovici našeho století idea rozvoje filosofií Heglovou rozšířila se po celé Evropě. S politováním ovšem dodati sluší, že ve formě nepatřičné, zvrhlé; kdežto křesťanům starožitnost byla předpravou evangelia, a toto opět přípravou království nebeského, u Hegla stará doba jest předmluvou křesťanství, a toto přípravou království pruského nebo některého jiného.

Nehledě k těmto poblouzením, o nichž stačí pouze zmíniti se, aby ukázaly se tím, čím jsou, nelze upříti Heglovi zásluhy, že ideu rozvoje a postupu netoliko populárnou učinil v širokých kruzích vzdělaného obecenstva, ale že do těch věd ji uvedl, které posud nejvíce se jí vzpíraly, totiž do věd přírodních. A od dob těch každá věda, která zůstati chce ve stejné výši s duševní úrovní XIX. století, obrácti musí hlavní zřetel svůj k původu a prvnímu rozvoji oněch věcí, zkušeností a myšlének, které tvoří látku odborných její výzkumů.

Mezi nesčetnými podobnými otázkami možná nejmladší a nejméně prohloubená jest ona o duševním rozvoji nemluvněte. Nejmladší, že teprve nedávno počala se konati způsobem vědeckým, nejméně prohloubená, že nepřekonatelné překážky staví se v cestu systematickému pozorování nemluvnat v prvních měsících. S tím větší vděčností přijímáme každou novou publikaci, věnovanou zajímavému tomu problému, od jehož rozřešení závisí mnoho psychologických i metafysických záhad. Takovou jest kniha „*Tři první léta dítěte*“ od francouzského spisovatele B. Pereze. Tu a tam sice zaráží v ní tón falešný, zvláště v místech kde líčeny jsou mnohé zjevy duševní příliš materialisticky podle theorie Darwinovy, jinak však celý směr její jest vysoce morální a četné příklady, dobře analysované, pomohou snadno čtenáři rektifikovati některé mylné náhledy autorovy. On sám praví o sobě, že má sice svoje sympatie a náklonnosti, ale nenáleží k žádné škole. „Jest pravda,“ píše, „že nejčastěji uvádím výroky Darwinovy nebo Spencerovy, ale

*) W. Preyer: Duše dětská. — Bernard Perez: Tři první léta dítěte. — Dr. St. Pawlicki: Psychologie dítěte v prvních třech letech života.

***) O městě Božím, přel. L. Čelakovský.

s nemenší radostí cituji paní Neckerovou de Saussure nebo paní Guizotovou, Eggerera nebo Ferriho, zakládají-li se jen úvahy jejich na skutečných pozorováních. Nikdy neptám se po původu ani po průvodním listě myšlének a fakt, jež uvádím do své malé dílny psychologické, stačí, jsou-li to fakta dobře pozorovaná i dobře popisovaná; stačí, že jsou to myšlenky jasné a logické.“

Nevzpomínati při knize této, psané s velikým taktem a opravdovým přesvědčením, slohem vybroušeným a teplým, starších publikací, na nichž ona se zakládá, bylo by nespravedливо. Několik let před ní vyšla práce profesora *Preyera* „*Duše dětská*“. Co do formy níže stojíc, což obyčejně všem výtvorům německé učenosti se přihází, má tu přednost, že psal ji fyziolog a lékař. Obsahujíc množství trefných, systematicky prováděných pozorování jednoho dítěte, podává důkladný obraz rozvoje jedné a též individuality. Na ceně neztrácí ani tím, že autor jest důsledným materialistou, neboť všechny výsledky jsou tak svědomitě a objektivně vyloženy, ba i ty, které přičí se jeho teoriím, že čtenář velmi snadno ono pravé v nich nalezne.

Avšak Preyer nepsal první o předmětu tomto, měl několik předchůdců, z nichž mnohého užil. Nejprvnějším z nich byl *dr. Sigismund*, jehož spisek „*Kind und Welt*“, vydaný r. 1851., ještě dnes se zájmem čísti možno. Téhož roku *dr. Löbisch* ve Vídni vydal bohatou snůšku pozorování: „*Entwicklungsgeschichte der Seele des Kindes*“. Ještě většího významu jsou *Kussmaulovy*: „*Untersuchungen über das Seelenleben des neugeborenen Menschen*“, Lipsko 1859. Z pozdějších prací vyniká rozprava *Genzmerova*: „*Die Sinneswahrnehmungen des neugeborenen Menschen*“, Halle 1873; článek *Kurla Darwina* o pozorováních, konaných na vlastním dítěti „*Biographical sketch of an infant*“, uveřejněný v červencovém sešitě časopisu „*Mind*“ 1877; několik oddílů ve dvousvazkovém díle *Jindřicha Taina*: „*De l'intelligence*“, Paříž 1878, 3. vyd.; konečně dodatek v „*Psychologische Paedagogik*“ profesora *Strümpella*, kde sebrána jsou pozorování dvouleté dívčinky.

Dítě již v lůně matčině žije tajemným, od světa ostatního rozdílným životem, a matčin organismus jest jediným pro ně zřídlem tepla i pokrmu. Jsouc ve svazku s ním jako ovoce se stromem, na němž dozrává, má dítě vlastní cit, veškeré pocity splývají však v jeden povšechný, nerozlišený dojem. Již ve čtvrtém měsíci cítí zimu nebo dotýkání, avšak příliš smělým zdá se nám tvrzení *Kussmaulovo*, že tu již počínají rozvíjeti se jeho síly duševní. K tomu potřebí jest čidel, plod však neslyší ani nevidí; pohybuje-li se, děje se tak pouze mimovolně, odrazově, cítí-li, cítí jako ve snu.

Když dítě přichází na Boží svět, jsou první jeho dojmy velice příkré. Chladný, nezvyklý vzduch se všech stran je obklopuje a tlačí se do plic, které posud žádnou práci nekonaly. První výdech je bolestný, dítě se dusí, kýchá a propuká v pláč. Uvážíme-li, že rovněž nepříjemná jest mu temperatura značně nižší té, ve které dítě posud žilo; že jemnost pokožky zřídlem jest stálých bolestí při každém sebe jemnějším dotyku; že veliký útlak přestáti musilo ve chvíli narození, uznáme, že první jeho dojmy, kdy přichází na svět, skládají jediný nezměrný pocit bolesti. Každý člověk rodí se pessimistou, a dobře přirovnal jej *Lukrecius* ku plavci ztroskotaného korábu, ježž rozhněvaná vlna vyvrhla na břeh nahého, bez daru řeči, bez prostředků života, jemuž údělem jsou stálé bolesti. Šťěstí, že

dítka upadá brzo na to v hluboký sen, jakoby vrátiti se chtělo ve stav dřívější nevědomělosti, v níž žilo po tolik měsíců. Ale již po několika hodinách budí se následkem pocitu prvního hladu a znova pláče, pokud nespočine v měkké náruči matčině. Tu chtivě počíná ssáti a v jeho široce rozevřených očkách i na celé tváři zračí se první pocit uspokojení. Od té doby radost i bolest v životě jeho stále se střídají.

Po nakrmení nemluvně znova vrací se do stavu bezvědomého, avšak s tím rozdílem, že první hluboký sen nastal po rozruchu bolestném, druhý po doznané příjemnosti. Proto též jinak dítka se tváří při druhém spánku než při prvním. Ale i druhý spánek se končí, neboť hlad nebo jiné přirozené potřeby připomínají dítka skutečnost, jež se všech stran je otáčí. Každý takovýto nový návrat do světa vnějšího spojen jest přese všechnu péči matčinu s novou bolestí. Kromě již uvedeného nepřehledný ocean světla i tonů bije v neumělá jeho čidla, dráždě je mocí nevýslovnou. Chce-li dítka zůstati při životě i ve svazku s tímto světem, musí nátlakům podobným přivykat, a stejnou měrou, jak učí se užívati svých čidel, zapisuje v paměti své přijaté dojmy smyslové, přirovnává i posuzuje je a přichází tak myšlením ku vědomí vlastního já i světa vnějšího. Tomuto rozvoji smyslovému chceme, dotýkajíce se jen hlavních jeho stránek, několik statí věnovati.

(Pokračování.)

Zákony a nařízení

u věcech obecných a měštanských škol náboženství katolického se týkající.

(Pokračování.)

§ 50.

Jak se má náboženství vyučovati, ustanoví úřad církevní, spravuje se v tom zákony v té příčině vydanými (85. zákona říš. o školách obec.), dokud se to nestane, má platnost zvyklost dosavadní.

Co úřad církevní s strany cvičení v náboženství ustanoví, oznámí okresní úřad školní prostředkem místního úřadu školního správce školy. Neshodoval-li by se, co míry toho vyučování se týče, okresní úřad školní s úřadem církevním rozhodne v příčině toho zemský úřad školní.

(Dle minist. výnos. ze dne 15. června 1885. č. 9422 pro Slezsko povolují-li se úlevy v návštěvě školní a jedná-li se o účastenství dotčených dětí na cvičeních náboženských hledě k § 50. řádu škol. a vyuč. ze dne 20. srpna 1870. objasňujíc příslušné poměry místní a osobní zjednatí jest nejkratším způsobem shodu s orgány církevními.)

Škola jest povinna, péči míti o to, aby k cvičení v ná-

boženství dle § 5. říš. zák. o škol. ob. zavedenému, učitelové každého vyznání disciplinárně přihlíželi.

(Vynesení minist. ze dne 3. dubna r. 1877. č. 528. rozmnožen týhodný počet vyučovacích hodin přikázaných katolickému náboženství, na 2.)

Vynesení zemské školní rady ze dne 17. prosince 1883. č. 37948 nařídilo, že školní zprávy všude, kde zvláštní služby Boží nedělní a sváteční se konají, mají starati se o zákonitý dozor ku školním dětem při těchto službách Božích. Za tou příčinou uloženo okresním školním radám, aby k tomu dohlížely, by správy škol tuto povinnost svoji přesně plnily. (Katecheta není k tomuto doзору zavázán. — Zemská šk. rada ze dne 4. června 1878.)

§ 64.

Rozvrh hodin zdělá ve školách jednotřídních učitel, ve školách více třídních konference učitelská a předloží jej ku

schválení okresnímu úřadu školnímu (rozvrh hodin škol cvičných při ústavech učitelských předloží se zemskému úřadu školnímu.)

Schválený rozvrh hodin vyvěsí se ve světnicích školních.

Výnosem ministerským ze dne 7. dubna r. 1878. č. 5416. ustanoveno, že vysvědčení, jež se vydává žákům ku přijetí jich do nejnižší třídy škol středních, má obsahovati známku znáboženství.

§ 71.

V každé škole mají se zjednati alespoň tyto pomůcky učitelské: ... mapa Palaestiny, obrazy k vyučování názornému (tedy též biblické obrazy).

V příčině pěstování hudby chrámové a zpěvu na kůru se strany učitelův na školách obecných, předepsalo vnesení ministerské ze dne 12. května r. 1877. č. 16885 takto:

Jak mnohostranná zkušenost tomu nasvědčuje, klesá hudba chrámová, kteráž pečlivě jsouc pěstována na četné kruhy obyvatelstva v ohledu mravním blahodárně působí, způsobem politování hodným.

Příčina tohoto úkazu bývá zhusta vyhledávána ve změněném zřízení ústavů ku vzdělávání učitelů, i byla ministeriu duchovních záležitostí a vyučování předložena žádost nejen se strany církevních úřadů, nýbrž i od zkušených odborných znalců a od obecnstva, aby v tomto směru potřebná opatření učinilo; při čemž poukázáno zároveň k tomu, že tu nejspíše učitelé obecných škol odpomoci se dá!

Ačkoli v první řadě jest věcí úřadů církevních, aby se o dobrou hudbu chrámovou staraly, dotýká se přece záležitost tato beze vsí pochybnosti také odboru duchovních záležitostí a vyučování, kterýž nejen o všechny duchovní zájmy vůbec pečovati má, nýbrž kterémuž tuto ještě zvláštní úlohu vyplní jest s ohledem na účel obecné školy a vzhledem k tomu, že

zákon spojení služby varhanické a ředitele kůru se službou učitelskou připouští.

Za tou příčinou vytknul jsem již obzvláště v odstavci 11. min. vynes. ze dne 26. května 1874, kterýmž konečné stanovy organizační ústavů ku vzdělávání učitelů uveřejněny byly, také důležitost „vyučování hudbě“ na ústavech těchto a poukázal jsem k tomu, jak velice toho třeba jest, aby chovancům učitelským příležitost poskytnuta byla, by bez ohledu na to, co si v tomto předmětu učebním pro vlastní potřebu budoucího povolání svého osvojití mají, v prázdných hodinách u větší míře v hudbě vzdělávati se mohli, a takto schopnými se stali, vyhověti jednak přáním tak mnohých venkovských obcí, aby učitelé hudbu chrámovou převzali, jednak aby pěstováním hudby i širší kruhy obecnstva vzdělávati a šlechtiti dovedli.

Tyto stesky na klesání hudby chrámové jsou mi příčinou, že se obracím, vyhrazuje sobě dalších opatření, na c. k. zemský školní úřad, by co možná nejvíce k tomu působil, by vyučování hudbě nejen na ústavech ku vzdělání učitelů a učitelek s žádoucím výsledkem se dělo, nýbrž, aby také učitelé, na obecných školách, kteří již v činné službě se nacházejí, obzvláště na školách venkovských, dobrou hudbu chrámovou pečlivě pěstovali.

Rovněž považuje to c. k. ministerium, ježto tu jde o tak důležitý zájem obyvatelstva, za stálou úlohu c. k. zemských a zvláště c. k. okr. šk. inspektorů, aby při dozoru na školy a vůbec při svém styku s učiteli na školách obecných osobně k tomu působili, aby hudba chrámová a zpěv na kůru pilně byly pěstovány.

Poněvadž vysoké c. k. ministerium prohlašuje, že ochotným jest vždy přiměřené ocenění zásluhy učitelů hudby na ústavech učitelských, jakož i učitelů v činné službě se nalézajících také v tomto směru, jenž ku vzdělání a zušlechtnění lidu hledí, bude věcí c. k. okr. šk. inspektorů, aby předkládající výroční zprávy, vžly také ty učitele na obecných školách pojmenovali, kteří pilným vyučováním hudby za účelem povznesení hudby chrámové a zpěvu na kůru v roku uplynulém se vyznamenali.

(Pokračování.)

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

+ 24. „Česká Škola“ nedá si ujíti žádné příležitosti, aby si nevyjela na ty nenáviděné katolické kněze. Tak na str. 110. ji k tomu podal příležitost pastýřský list arcibiskupa moravského, k němuž přičinila dodatek, jak následuje: „Pastýřský list arcibiskupa moravského zní jinak než fanatický pokřik mnohých kněží, z něhož vyznívá nedůtklivost, nesnášenlivost, velkopanské se nadýmání a zatracování něčeho, co je celým národům palladiem národní odvěké cti a slávy. Jest třeba vštípit kněžstvu vědomí toho, že učitelstvo dnes není více tím stavem, jakým kdysi bývalo, ano, že poměry tak se změnily, že nijakým právem kněžstvo dnes už nemůže činiti nároků, aby učitel považoval kněze za představeného. Řádný učitel nesnese, aby kněz mu dával znáti svou superioritu, aneb dokonce jakýsi způsob nadřizenosti. My nezasahujeme stavu duchovnímu do jeho úřadu, nemůžeme také trpěti, aby jiný stav nám se vnucoval za kuratora.“ Kdo tyto řádky p. Mrazíka v „Č. Šk.“ si přečte, pomyslí si něco o nadýmání se známého tvora z bajky. My k tomu rozjímání páně Mrazízovu podotýkáme: Nedůtklivost, nesnášenlivost a velkopanské se nadýmání není viděti ani tak u kněžstva, jako spíše u tak mnohých pánů učitelů. Jakým stavem učitelstvo bývalo, a jakým nyní je, tu otázku rozhodovati nebudeme a pouze připomenem, že celý ten nynější školský apparatus je v porovnání s dřívějším až příliš drahým, a že pod tíží břemen školských poplatnictvo bez toho už přetíženo, silně se prohýbá, a na ty slibované skvělé výsledky vychválené moderní školy pořád teprve ještě čeká. Dále si kněžstvo také nepřeje, jak by p. Mrazík rád světu chtěl namluviti, by bylo představeným učitelstva; připomínám slova zvěčnělého jednoho biskupa, který při otázce většího dozoru kněze na náboženské a mravné vychování dítek katolických (o jiné se nám nejedná) podotkl: Pánové, ani si nepřejte při učitelstvu nynějším duchem, nazvíce proti katolickému náboženství vedeném, jiného dozoru než na náboženské vychování dítek. Tohoto pak dozoru domáhati se budeme stále, poněvadž je to svatou povinností našeho úřadu. O tom představenství kněze a učitele, dovolím si kratičkou historku. Na svém prvním místě po vysvěcení, přišel jsem na

první konferenci před začátkem školního roku na škole trojtřídné. Pan řídící mne a mého šedesátiletého faráře tituloval páni katecheté, osoboval si právo nad ostatními přířazenými školami a jejich učiteli, a tentýž pan řídící při konferenci dovolil si před šedesátiletým farářem poznámku: Dříve byli kněží, páni faráři, našimi představenými, teď jsme zase představenými jejich. I myslím, že mám pravdu, když řeknu, že tvrzení onoho p. řídícího je blahým pocitem a sladkým vědomím všech pánů řídících, že oni mají, abych užil terminu p. Mrazíka, nad námi nadřizenost či superioritu. My jim tu radost kaliti nebudeme. Pravdu má pan Mrazík, když tvrdí, že učitelé nezasahují stavu duchovnímu do jeho úřadu; oni nezasahují (aneb jen velmi neradi a nuceně), ani tam, kde by zasahovati měli, ku př. učiti děti modlitbě, obyčejně to ponechají duchovnímu, tak že když pro jiné práce kněz do první třídy hned první dny přijíti nemůže s úžasem shledá, jak to u dětí s děláním kříže a s modlitbou vypadá. A přece se učitel, než kněz přišel, musil s dětmi modliti, a jest-li je jeho povinností, ukázati dítěti, jak se správně drží péro, je aspoň zrovna takovou jeho povinností ukázati dítěti, jak se správně dělá kříž, a jak se správně modlitba vyslovuje, poněvadž modlitba patří k první a poslední jeho hodině vyučovací. Rovněž tak nezasahuje, aneb velmi nerado, zasahuje učitelstvo duchovnímu do jeho úřadu, když má vésti děti na služby Boží, a když má každý učitel u své třídy dozor míti (co je tu výmluv na zimu, nepohodu, nedostatek místa k sednutí, na průvan, na nastydlý krk a nastydlá kolena a p.). A co pak teprve, jedná li se o jiné náboženské výkony! Průvody v křížové dny a dozor při sv. zpovědi si jakž takž dají líbiti, poněvadž je s tím spojena výhoda prázdného půldne, ale ku př. průvod při Božím Těle, ten musel prodělati dlouhou túru a celou proceduru vídeňské zemské a okresní školní rady. Mimo to, když všichni účastníci průvodu Božího Těla jdou s odkrytou hlavou, tak mnohému učiteli se to zdá nepochopitelným, že má míti smeknuto. Co tu výmluv a námitek na sluneční úpal, na vítr a p. Opravdu to projednávání o děláni kříže, hlasité modlitby Otčenáš a Zdravas, a o to zúčastnění se Božího Těla při

všech instancích školních ve Vídni dokazuje až přes příliš pravdu slov Mrazíkových, že učitelé se nechtějí duchovnímu do jeho úřadu plést. Nejvíce sebevědomí má pan Mrazík když praví: „Nemůžeme trpěti, aby jiný stav se nám vnucoval za kuratora.“ My zase myslíme, na takové tvrzení že by musel p. Mrazík býti aspoň doživotním ministrem vyučování; posud jako redaktor nám přespříliš neimponuje, a myslíme dále, že žádná instance školní nepůjde k panu Mrazíkovi na poradu, jak se má zařídití dohled na obecných školách. Že by se kněžstvo vnucovalo za kuratora učitelstvu, to je snad výtvar bujné fantazie p. Mrazíkovy; to jsou jiné autority, které na to nalehají, aby kněžstvu byl dán větší vliv na školství a myslíme, že nabubřelé fráse Mrazíkovy toho nepřekazí. Známe příklady, že místní školní dozorce přišel do školy bos, v podvlíkačkách a s lulkou v ústech (o podobném případě samy „Učit. Nov.“ v letošním ročníku píše), a jestliže to musí trpěti p. Mrazík, musí časem strpěti i ten kněžský dozor aspoň na náboženské vychování. Že p. Mrazík, od té doby, co je redaktorem „Č. Šk.“, vůči katolíkům

láskou jen se rozplývá, měli jsme příležitost častěji upozorniti, nyní se nám zase líbí reklama, jakou činí protestantům v posudku Denisova spisu. Píseň v „Č. Šk.“ na str. 174. „Konec samostatnosti české“. Arnošt Denis, profesor v Bordeaux. Jednotě bratrské Denis věnuje hojně místa. Spisovatelé příručních knih věnovali tomuto zjevu nedostatečnou pozornost. O jednotě, o pokrocích, o stycích s Lutherem, o bratru Lukášovi, o pronásledování a zastavení pokroku Jednoty, o úspěších jejich v cizině, o vnitřních bojích a dogmatických rozpácích, o literární činnosti bratří, o jich školách, o sblížování se s kalvinisty, o mravním vlivu a příčinách slabosti. Jednota a protestantství našlo v autorovi Denisovi povolaného vykládače. Náš skromný úsudek zase je, že v Mrazíkovi našel protestantismus velkého zbožňovatele, obdivovatele a chvalořečníka, ale poněvadž protestantismus, jak lze právem dle všech příznaků souditi, je v plném rozkladu, neb v Němcích už učí hnedle každý pastor, co chce a jak chce, myslíme, že ani mocné Mrazíkovo rameno jej před pádem nezadrží.

(Pokračování.)

DROBNOSTI.

Jesuité v Římě mají nejlepší gymnasium, které spolu s přípravkou čítá přes 600 žáků. K jesuitům posílají své syny též liberálové a zednáři, neboť vědí, že tam poskytuje se nejdůkladnější vyučování a nejlepší vychování. Školní budova je nádherný palác, který stál 4 miliony franků. Jesuita Massimo, rodilý římský kníže, dal ho postavití na svůj náklad, když italská vláda dřívější gymnasium Jesuitům byla vzala.

Slasti italského učitele. Učitel v San Giorgio (provincie Padua) má na obci požadovati služného celkem 4343 liry. Obrátí se tedy na ministra vyučování, který mu prostřednictvím provincialné školní rady doporučuje, by se s obcí přátelsky dohodl. Na pozvání starosty, by své požadavky zmenšil, žádá ubožák jen 1000 a pak dokonce jen 800 lir. Ale obecní rada přirkla mu pouze 500, splatných v pěti ročních lhůtách.

Chřipka mýdlová. „Hurá! vítězství je naše!“ psal seminarista (kandidat

učitelství) z Nagoldu na dopisnici seminaristovi z Eszling. Že však oba semináře za příčinou silného vzmahání se chřipky byly zavřeny, dostal se lístek do rukou ředitelových, kterýž to poslal svému kolegovi do Nagoldu, a nyní celá ta věc dostala se na světlo . . . Úřední lékař Nagoldský měl mnoho co dělati v semináři, jeden chovanec po druhém těžce onemocněl. Dávení množilo se úžasně. „Pane doktore! závrať je čím dál tím větší,“ stěžoval si jeden z nemocných, a ctihodný lékař povážlivě kroutil znaleckou svou hlavou. „Pravda, věc je čím dál tím horší; třeba ústav zavřítí.“ A tak se stalo; jinoši měli prázdniny zrovna uprostřed pololetí, v čas nejnepříjemnější práce, a — sotva že octli se v rodném svém vzduchu — byli zdrávi jako ryby ve vodě: neboť doma nepili — v o d u m ý d l o v o u. Nač učené hlavy nemohly přijíti, to podařilo se Nagoldským seminaristům: objeviti příčinu chřipky. I pili mýdlovou vodu po litrech a v bratrské lásce poslali neomylný recept do Eszling.

— Jakmile však zase do síní seminářských zavítali, sesypalo se na mladé hříšníky celé krupobití trestů. A co se týče úředního lékaře v Nagoldu, ten nyní, jak posměváčkově praví, pěstuje bacilla chřipkového v mýdlové vodě. (Magazin für Pädagogik.)

V čem to vězí? O docházení na sváteční služby Boží bylo již mnoho psáno. Celkem všude naříkáno na nedbalé docházení na služby Boží. Příčina hledána tu a tam, mnohdy dosti správně, někdy i mylně. My nechťce úsudek těch ani oněch posuzovati, omezíme se toliko na tento skutečný případ. Máme totiž na mysli jednoho učitele, pětitřídní školy, jenž jsa dobrým katolíkem, plnil všechny své povinnosti řádně a svědomitě. Týž působil dle své povinnosti platně i na náboženský cit svěřené sobě mládeže, a tím způsobem docílil i v docházení na služby Boží sváteční následujícího úspěchu: Ze 400 povinných ke škole dítek zúčastnila se všedního dne valná většina (alespoň $\frac{7}{8}$ všech) dítek, ve dnech svátečních však sotva $\frac{1}{2}$. Z této $\frac{1}{2}$, t. j. 200 dítek nejlepší docházky sváteční připadlo na třídu pana x — jak chceme řečeného učitele jmenovati — 60—70 dítek; při docházce prostřední 100—120 dítek připadlo na jeho třídu 30—35 dítek, při nejspatnější docházce od 40—60 dítek připadlo na jeho třídu 20—23 dítky. Čísla tato jsou vzata ze skutečného dvouletého pozorování průměrného a jevila se u učitele x i tehdy, kdy týž přešel ze třídy nejvyšší do třídy nejnižší. Čísla tato jsou velmi zajímavá a poučná. Prozrazují zřejmě, že třída jeho byla ve všech případech nejhustěji zastoupena — t. j. $\frac{1}{3}$ a více všech přítomných na službách Božích dítek, což jest 34% — 40% všech, čili 34%—40% : 25% v poměru ku jedné třídě či zaokrouhleně $\frac{1}{3}$ — $\frac{2}{5}$ ku $\frac{1}{5}$. Není-liž to rozdíl velmi nápadný? — Tohoto oproti ostatním třídám tak hojného zúčastnění se svátečních služeb Božích

dosáhl pak třídní učitel jen vlídnou domlouvou. Že tu příklad samého učitele musí spolupůsobiti, jest samozřejmo. Co ještě patrné z tohoto skutečného výpočtu? Odpověď tu samozřejmá: 1. Že pilnější docházení na sváteční služby Boží je více v moci a síle učitelově než v působení katechety, 2. že při dobré vůli a pevnějším přesvědčení náboženském se strany učitelstva byl by tu výsledek nad očekávání skvělý, netušený. Proto pronášíme toto vroucí přání: Dejž, Bože, více učitelů katolických, a ty, již jsou, račiž siliti a v jejich přesvědčení vždy více se utvrzovati!

Analfabeti ve sjednocené Italii.

Ze zprávy ministerstva italského pojednávající o rekrutech rozených r. 1870. vyjímáme následující pozoruhodná data. — Ze všech r. 1870. narozených bylo v celém italském království odvedeno k vojsku 186.050 mužů; z těchto umělo čísti a psáti 106.451 čili 57·21%: 3139 čili 1·69% umělo pouze čísti; **76.460** (čili 41·10%) ne umělo ani čísti ani psáti. Nemenšího povšimnutí hodno, jak která krajina na počtu těchto analfabetů participuje. Nejméně jest jich v Piemontu — 16·34%, v Lombardii — 21·05% a Benátsku 29·03%; nejvíce pak na ostrovech italských: Sicilii — 62·47% a Sardinii — 66·29%. Průměrné procento analfabetů obnáší: v Severní Italii 24·87%, ve střední 49·72%, v jižní 57·67%, v Italii pak ostrovní (Italia insulare = Sicilie a Sardinie) 63·05%. Že v severní Italii procento analfabetů jest nejnižší, to jest zásluhou ne zednářů italských, v jejichž ruce jest už po dlouhá léta italské školství, nýbrž Rakouska, jež si tam získalo o rozkvět školství vůbec zásluh velikých. — 41% analfabetů mezi rekruty, 50% snoubenců, kteří se nedovedou ani podepsat, 62% analfabetů v „království“ — dí „Il nuovo Educatore“ č. 34. „to jsou číslice, jež křičí a nutkají, by se Itálie přičinila všemožně, by smyla se sebe takovou hanbu.“ — Myslíme také!

R

LITERATURA.

Jsou některé spisy, jež časem upadají jaksi v zapomenutí, ačkoli zasluhují pro výtečný svůj obsah, by byly stále v rukách mnohých. Mezi takové knihy patří po mém skromném náhledu knížka, nepříliš velká,

111 stránek, ale obsahem bohatá, jež má název: „Besorgnisse hinsichtlich der Zweckmässigkeit unseres Religionsunterrichtes der gesammten Geistlichkeit mitge-

theilt von Dr. J. B. Hirscher“ (Herder in Freiburg) 1863. Byl jsem na ni upozorněn v „Correspondenz-Blattu“, kdež byla doporučena slovy, že by měla býti v rukou každého katechety. I neváhám po přečtení říci, že toho právem zasluhuje. Aby i u nás více známa a zužitkována byla, k tomu pobídkou buďtež tyto řádky. Především o b s a h její; jest tento:

V Ú v o d ě důležitost náboženství křesťanského stručně, ale pěkně se doličuje, z čehož vznešenost, důležitost a odpovědnost úřadu katechetského se nastiňuje. Všichni katecheté*) nejdou však pravou methodou; příčinou toho buď katechismus (zde se vyslovuje i proti 2 katechismům), buď učitel sám, že je aneb lenošný, aneb užívá nedobrého způsobu vyučování. S prvními nemožno nic začít, druhým podána tato knížka. Nyní probírá 5 hlavních zásad v tomto pořádku:

I. hlavní zásada je: „Hlavní zřetel učitelův buď obrácen na **základní** pravdy náboženské. Ty se mají katechumenům v celé velikosti a důležitosti vštěpovati.“ Dle toho pak způsobem velmi vznešeným a dojímavým poukazuje, jak třeba učiti o Bohu, lásku k němu probouzeti a tím vůli i cit žáků vzdělávati; jak třeba o spravedlnosti Boží pojednávati (velmi pěkně tu je porovnání se spravedlností lidskou), což krásně zdůvodňuje, námitky vyvrací, účinky toho učení na srdce vylíčuje. Hlavní svou I. zásadu ukazuje dále na učení o v y k o u p e n í, o jeho důležitosti, jak vštěpovati dětem (do rozumu, vůle) a pod. Velmi dobře se zde poukazuje, jak člověk i po smrti zde na světě dobře nebo zle působí. Hřích člověka a spravedlnost a svatost Boží účinně proti sobě se staví, břímě hříchu i smrti v celé váze vysvětluje. I. svou hlavní zásadu provádí za třetí při učení o D u c h a s v. Tato stať je zvláště čtení hodná, pak teprve vynikne náležitě působení Ducha sv. a tím jistě i vzbudí se touha, učení o N ě m co nejlépe žákům podati. Způsob ten se zde ukazuje i prostředky k němu naznačují. Paedagogika Ducha sv. zvláště mistrně je nakreslena. A když děje se zmínka, jak s Duchem sv. spolupůsobiti, pak musíme jen zvolati: kéž by tak vždy a všude bylo, jak by jinak svět vypadal!

*) slovo to v širším významu (učitel náboženství i světský) se rozumí.

Po té přechází se k II. hlavní zásadě, jež zní: „Při každém článku víry (učení víry) musí si učitel zpovědomiti, co v něm pro náboženský a mravný život člověka je vlastně nejdůležitějším a nejužitečnějším. To pak musí v učení zvláště vyniknouti.“ Dle toho pak velmi účinně probírá učení o stvoření, o pádu lidí (kdež velmi případně zmiňuje se o ekonomii Boží), o večeri Páně (zde stručně zmiňuje se o modlitebních knihách, o prvním sv. přijímání), o pokání zvláště pěkně (probírá zde, co se obyčejně opomíjí při zpytování svědomí, při lítosti co nejhlavnější, při zpovědi nač třeba nejvíce pamatovati, při dosti učinění co nejdůležitějšího, kdež i případný je rozhovor o následcích hříchu, jak se chovati po zpovědi).

III. hlavní zásada je: „Vyučování nemá jenučiti, nýbrž také vychovávat. Pravdy náboženské musí tudíž vždy srdci a vůli vštípeny býti, mravné povinnosti zase vždycky v pravdách náboženských svůj základ a podnět míti. Učíme-li povinnostem, musíme zároveň k plnění jich žáky ochotnými a volnými učiniti.“ Dle toho pak po krásném úvodě, v němž líčí důležitost práce katechetovy, podává návod, jak vychovávat k víře, k mravnému životu, což ukazuje specialně na druhém a osmém přikázání. (Zde velmi dobře i možno upotřebiti pravidla o opakování.) Dále se šíře rozepisuje, jak katechismy pojednávají o hříchu a ctnosti, specialně pak pojednává o pýše a lakomství.

IV. zásada hlavní zní: „Není dobře, otázky katechismu jednu po druhé stejně probírat, nýbrž třeba některé věci vyznačiti a k nim opět se vraceti.“ Zase po vhodném úvodě ukazuje pravidlo jmenované prakticky, pojednává o bázni Boží, pokoře, čistotě, odevzdanosti do vůle Boží a některých jiných ctnostech.

V. hlavní zásada toto obsahuje: „Při vyučování má katecheta zřetel míti zvláště k náboženským potřebám své doby.“ Na praktických příkladech o Bohu, ctnosti, nesmrtelnosti duše dle názoru křesťanů, deistů a racionalistů se zase zásada tato znázorňuje a praktickými návrhy doplňuje. I k jinověrcům jak se chovati dlužno, se připomíná.

V **Přídavku** rozebírá se otázka, zdali pro počátečné vyučování v náboženství je vhodnější katechismus nebo dějepřava a přesvědčivě pro dějepřavu důvody se uvádějí.

Již z tohoto stručného náčrtu vidí se, jak obsažný spisek onen jest. Všechny důležitější věci katechismu zde se uvažují a již proto zasluhuje spisek ten bedlivé pozornosti. Tím více pak toho zasluhuje, přihlížíme-li k duchu, jakým je psán. Láska spisovatelova k církvi, citem právě synovským projařovaná, jeví se nám na každé stránce lahodně, rozmanitě, tak že to neunavuje. Z toho pak plyne opravdová zbožnost, spojená s touhou, by i jiní zbožností, strachem před hříchem, láskou k dobrému nadchnuti byli. Z této touhy pak vyrůstají praktické vesměs návrhy, jak hříchům možno zabraňovati, dobré rozmáhati. A vše to tak skromně, bez vypínání, bez urážení se podává, že věru zvláštní cit radostný duši čtenářovu mile projímá. Neváhám nikterak říci, že málo v které knize takový svěží, zúrodnující duch vane jako ve spisku tomto. Již dávno jsem se tak nepotěšil při pročítání děl katechetských, jako v knize přítomné. Kéž by duchem tím proniknuti byli a jím se řídili všickni katechetové. Pak by třeba něco méně rádkům děti z katechismu a dějepřavy naučili, ale za to by položili základ pevné víry do srdcí dětských, že by nic na světě jím nepohnulo. A toho právě za našich časů je tak potřebí. Proto neváhám zásady tam obsažené opět a opět k důkladnému prostudování a následování co nejvřeleji doporučiti. Vzešel by z toho veliký zisk jak pro církve, tak pro stát, tak pro vlasť. A jen z tohoto stanoviska budtež posuzovány řádky tyto. Na konec pak prosím každého, kdo by znal podobné dobré spisky starší, by na ně veřejně upozornil. Tím prokáže mnoho dobrého svým bližním, spoludělníkům na vinici Páně, a nepřímou prospěje i duši své.

P. Didona kněze z řádu kazatelského sv. Dominika **Ježíš Kristus**. Autorisovaný překlad od kněze

Jana Ev. Hulakovského. Díl II. seš. 9—10 a 11., jímž jest celé dílo ukončeno. V Praze. Tiskem a nákladem Cyrillo-Method. knihtiskárny (V. Kotrba). 1893. Doporučujeme opětně vřele důkladné toto dílo ku pilné četbě všem vzdělanějším katolíkům. Pan překladatel podjal se díla záslužného a dokonal je v době poměrně krátké; ale snad právě tato rychlost byla příčinou, že překlad není všude tak přesný, jak toho lze právem očekávati u díla ceny takové. Kdyby zde bylo k tomu místo, uvedli bychom doklady některých nedopatření, jež jsme v překladu shledali. To však nepravíme, jako bychom snad chtěli snížit velkou zásluhu p. prof. Hulakovského, jichž si získal překladem díla Didonova, neboť sami víme, jak jest těžko jednotlivci podati překlad zcela bezvadný; spíše tak díme jen proto, bychom ukázali s jakým interessem jsme překlad četli a se zněním originalu, byť i ne veskrz, přec u velké části porovnávali. Kéž bychom mohli brzy oznámiti, že první vydání jest rozebráno a že se chystá k tisku druhé všestranně dokonalé!

Maxe Gantnera „**Mluvnice jazyka vlašského**“. Český upravil Dr. Fr. Al. Maleček, lektor vlastiny na české universitě a na c. k. vys. škole technické, stálý přísežný tlumočník z vlastiny pro překlady do české a německé řeči a naopak při c. k. zemském soudu. Druhé opravené vydání. Nákladem vlastním. Cena 2 zl. 10 kr. — Doporučujeme. Objednávky vyřizuje buď nakladatel Dr. Fr. Maleček, č. 235.-I. v Praze, jenž za zl. 1.50 pošle výtisk (poštovné zvlášť), neb p. G. Franci, Cyrillo-Meth. knihkupectví v Praze, jenž má část výtisků v komisi.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda. v Olomouci Roč. II. čís. 14.

Zázraky ve světle zdravého rozumu. Napsal Jan Pauli. (Hlasů katol. spolku tiskového na rok 1893. čís. 2.) V komisi Cyrillo-Meth. knihkupectví (G. Franci). Cena 45 kr.

OBSAH: O povolání učitelském. (Pokračování.) — Kterak četbou čítankovou napomáhati znalostem z náboženství. Na příkladech ukázáno. (Dokončení.) — Z vývoje duše dětské v první době života. — Zákony a nařízení u věcech obecných a měšťanských škol náboženství katolického se týkající. (Pokračování.) — Hlídky časopisecké. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 6., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, kléríkům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budí zasíláno předplatné; tamtéž budtež adres. i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Norbertinum.

Píše František Vaněček.

Na jednom sirotčinci v Bavorsku četl jsem slova ze Žalmy: „Otec a matka opustili mne, ale Hospodin mne přijal“. Vhodný to nápis na sirotčinec, nebo jest to ryzí láska k Bohu, která se ujímá těchto ubohých. Vídeň a okolí Vídně činí velmi mnoho pro sirotky a můžem s hrdoostí poukázati ku největším sirotčincům města Vídně, že jsou obrazem ku slovům žalmy: „Pater meus et mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me“.

Jako se starala minulost křesťanská velmi mnoho o sirotu vůbec, tak nepřestává i přítomnost křesťanská o ni se starati, ano pokračuje, abychom tak řekli, s duchem času a chce všechny vymoženosti duševní práce také sirotkům přivlastniti. Důkazem toho jest ústav poblíž Vídně zvaný „Norbertinum“, kterýž postavil katolický spolek zvaný „Waisen-Hilfsverein in Wien“ pod protektorátem Jeho cís. Vys. Františka Ferdinanda d'Este.

Ústav tento jest nám důležitým, že zde celou správu vedou školní bratři, již jsou v mnohém ohledu duchovními otci celého sirotčince. Jedeme-li z Vídně Eliščinou dráhou, spatříme po pravé straně při zastávce Tullnerbach a Pressbaum na svahu vrchu mohutnou budovu. Toť „Norbertinum“, sirotčinec postavený jmenovaným spolkem, a celý plán zřízen dle přání školních bratří. Výlet do ústavu jest poučný. Poloha budovy jest malebná; lesnatý svah vrchu, 12 jiter veliká zahrada kolem a údolí Pressbaumské činí „Norbertinum“ romantickým. Školní bratři vycházejí správně od myšlenky, že jest venkov se svým zdravým lesnatým vzduchem sirotkům jejich příznivější, než hlučná Vídeň.

Zde jest postaráno o hygienu již samo sebou. Vyjdete-li z budovy, jste v zahradě parku podobné a jdete-li za hradbu, jste v lese. Polední, ranní a odpolední slunce zahřívá malé obyvatelny dobročinného „hradu“ a proti větrům severním chrání budovu vzadu se pnoucí vrchy. Dráha místní spojuje místo mnohokrát za den s Vídní a tak jsou zde spojeny výhoda venkova i velkoměsta.

Jmenovaný katolický spolek získal si v krátké době svého trvání již zásluhy veliké. Byl založen teprv r. 1877 a již do r. 1890 vydržoval ústav: „Norbertinum“, kteráž jest předmětem tohoto článku, „Stephaneum“, dívčí sirotčinec pro děti mrzácké a útulnu pro učně zvanou: „Norbertusheim“.

Při svěcení „Norbertina“, kteréž se dalo způsobem slavnostním dne 23. října r. 1889, dostalo se ctihodným školním bratřím velmi lichotivého veřejného uznání z úst místodržitele dolnorakouského hraběte *Kielmannsegga*, protestanta. Odpovídaje na zdravici pronesenou nejd. panem arcibiskupem Gruschou na Jeho Veličenstvo císaře, pravil místodržitel mezi jiným: „Poněvadž Jeho knížecí arcibiskupská Milost nenechal nevzpomenutou mou přítomnost při slavnostním svěcení prvního traktu krásné této budovy před 8 lety, prosím, aby přijal ode mne ujištění, že jsem šel toliko za touhou srdce svého, když jsem obcoval slavnosti dnešní, neboť to není pouhá vroucí sympatie s dobročinným podnikem, který dnes jest dokonán, ale jest to sympatie s celým ctihodným řádem školních bratří, kteří mají nejen v tomto domě, ale i v c. k. sirotčinci ve Vídni a ve Fünfhausu své působíště *a všude právě tak charakterní muže, jako dobré křesťany a dobré Rakušany vychovávají.*

Doznání pochvalné z úst tak nestranných potěší jistě každého přítele školních bratří.

Připadá mi právě na mysl, velmi tklivá povídka Aloisa Dostála, uveřejněná před několika roky v „Dědictví Maličkových“ pod nápisem: „Osud obecních dětí“. Zdařilo se panu spisovateli vylíčiti strasti sirotků, chodících po vesnici od čísla k číslu. Povídka pohne zajisté mnohého čtenáře ku milosrdnému skutku. Jest toho také potřeba měrou vrchovatou, aby i o opuštěnou a osiřelou mládež bylo postaráno.

Kdo by chtěl seznati působnost „Norbertina“, musil by si dáti vypravovati, jaký byl život těch malých občanů, dřív než se dostali do ústavu. Bylo by to vypravování velmi pestré. Jeden v 8 letech osiřelý, stával denně u dveří dobročinných lidí a žebřal o kousek chleba, v noci spával v stodole nebo ve chlévě některého hospodáře, až se o něm dověděla správa spolku sirotčinského, a přijala jej do ústavu. Jiný neznal otce a matka nechtěla znáti dítě. Hoch utekl a toulal se v lesích vídeňských, kdež spustl a zdivočil. Člen spolku ujal se ho a ústav školních bratří vychoval jej tak, že jest z něho statný nadějný uředník. Tato historie by měla mnoho variantů.

U dveří spolkové kanceláře (Schottenhof-Freiung I.) stojí přátelé sirotků, bledých a slabých pro nedostatek potravy, oblečených v chatrný šat, který jest jejich šatem svátečním a snad jediným, aby prosili za přijetí do sirotčinců spolkových. Nelze vyhověti všem, ale všichni se aspoň zaznamenají, aby se z nich vybral ten, *který toho má nejvíc potřebí.*

Jaký pocit vládne as myslí sirotkovou, když vchází do nového domova! Pln ještě zármutku nad ztrátou otce nebo matky, pln obavy, jak se mu povede v domě docela cizím, vstupuje do přijímací síně sirotčince, kdež jej vlídný bratr přijme a na vykázané mu místo dovede. Obava mizí, když vidí laskavou tvář bratří, a pozoruje velkou trpělivost při vyučování, jakož i opravdovou snahu, aby každý z nich prospíval. Zármutek počíná mizeti, když jej oblékají v nový šat, pěkný a praktický, jaký snad nikdy dosud na sobě neměl, když jde ku stolu, kdež dostane dosyta domácí stravy upravené tak, že se nemusí obávati hladu, který u něho často hostem býval, když se večer klade do čistého lože sám a sám. Bledé tváře počínají růžovatět, a noví spokojení přátelé přijmou nového druha mezi sebe a zaplaší při denních zábavách a vycházkách smutné upomínky na nedávnou minulost, a mládí hlásí se ku svému právu a propuká v opravdové veselí.

Denní řád nedopouští, by měl dlouhou chvíli a tak dítě zapomíná na přestálé utrpení a činí nová předsevzetí pro svůj dospělejší věk. Pořádek denní jest týž, jaký bývá v podobných ústavech školských bratří.

Ráno o 5¹/₂ hod. se vstává. Ku oblékání a čistění jest dáno ¹/₂ hodiny, po níž následuje ranní krátká modlitba a ¹/₂—³/₄ hodiny studium. Ve ³/₄ na 7 jest snídaně: káva a velká houska.

Školní bratří v „Norbertinum“ mají několik mistrů řemeslnických, kteří pracují pro ústav a cvičí některé ze sirotků, kteří mají chuť k některému řemeslu v domě zastoupenému. Pekař Moravan z rozkazu školních bratří nesmí péci malé housky, jaké vidáme v krámech na prodej, ale také velikosti, že by sám Kneipp ničeho jim nevytýkal.

Ve ¹/₄ na 8 obcují všichni mši sv. V 8 hodin začíná škola. V ústavě „Norbertinum“ jest 7třídná škola obecná s právem veřejnosti. Místnosti školní jsou stavěny dle pravidel řádu školních bratří tak, aby z jedné třídy bylo oknem viděti do druhé třídy, tak, by jeden bratr druhému byl povzbuzením, proto vidíme zde v „Norbertinum“ vždy několik tříd za sebou. Že je zde dbáno největší přesnosti a všech výhod nemusím ani připomínati. Jsouť bratří školní světoznámí vychovatelé a původci mnohé vyučovací pomůcky. V popularitě jich vyučování vadí jen jediná věc a to jest jich přesně katolický duch. Zde v „Norbertinum“ jest též Arithmometer bratra *Mariana*, který zemřel v r. 1888. Bratr dostal za vynález svůj řád Kristův z císařství Brasilského a na výstavě Londýnské r. 1887 v oddělení školním obdržel na svůj vynález II. cenu. Co dostal doma není mi známo.

Pomůcek vyučovacích jest hojnost. Jest radostí bratří zhotoviti novou pomůcku vlastní rukou. V zahradě kolem „Norbertina“ se rozprostírající jest zvláštní oddělení pro zahradu školní, kdež každý strom a keř a bylina má svůj nápis a procházka zahradou jest žákům názorným vyučováním. Chodby jsou výstavní budovou školáků. Bylo to sice o prázdninách, kdy jsem „Norbertinum“ navštívil, a proto nebyly všechny chodby ozdobeny jako jsou ve školním roce, ale proto přece bylo zde plno kreslin a předpisů krasopiseckých. Školní bratří při krasopisu dbají sice předem krásných tahů, ale nezanedbávají krásných myšlének. Čteme-li některý předpis, čteme snůšku pochopitelných a vznešených myšlének, které se mládeži vštěpují. Ano, nebude od místa připomenouti výrok jednoho návštěvníka školní výstavy na konci roku 1892 ve škole vídeňské ve Fünfhausu. On si doma vypůjčoval od žáka školy bratřích vždy předpisy i jiné úkoly, aby je čítal a prohlížel. Přišel též na konci roku jako jiný návštěvník do výstavy a při odchodu svém bratru upřímně se vyznal: „Víte, vy také při krasopisu podáváte krásné myšlénky a to se mi vždy nejvíce líbí.“ Dávám onomu návštěvníku úplně za pravdu, nebo jsem se o pravdě slov sám přesvědčil. Jest velký rozdíl mezi prací a systemem jednotlivcovým a prací a systemem řádu. Zde u bratřích jest dlouhá tradice mnohých horlivých členů, kteří život svůj zasvětili škole a jeden druhému dle příbuzenství povah svých sdělovali výsledky pokusů i studií svých, zde se nastrádal poklad ústního a písemného podání, který se stále zdokonaluje a obohacuje, kdežto jednotlivec vybírá od počátku sám na svou pěst a dle své libosti a velmi často se značně přebere. Celý život bratřích jest vlastně paedagogickým kursem.

Školní místnosti slouží za sály studijní. Rozvrhy školních hodin jsou sestaveny úplně dle zákona školního. O 10. hodině jest oddech, jenž se od podobného

oddechu na školách jiných liší tím, že každý žák obdrží kus chutného domácího chleba.

O 12. hodině shromáždí se děti v prostranné jídelně a třídy se větrají. Při obědě obdrží dítě: polévku, maso a příkrm; o svátcích a výročních slavnostech bývá přidán moučník. Při jídle musí chovanci navykati způsobu, zdvořilosti a vůbec pravidlům slušnosti. Po obědě jest zotavení buď hrou, buď procházkou. Procházce se dává přednost přede hrou, proto že se při hře žáci snadno zapomínají a se nastydnou. Ostatně vyzrál jeden bratr i na hru dětí a sice tak, že každé půl hodiny musí nastati přestávka, aby vlny hry poněkud se utišily. Procházkou v tamějším vršitém a lesnatém okolí jdou mládeži k duhu.

Odpoledne jest od 2—4 vyučování, po něm svačina (chléb), zotavení, studium, večere a 8 $\frac{1}{2}$ čas ku spasení po společné modlitbě. Ložnice jsou prostranné, větrné a v každé jsou 2 bratři jako dohlížitelé nad chovanci. Postele jsou železné se slavníkem, žíněnkou a 2 pokrývkami; stojí úplně volně a odděleně ode všech loží. V zimě se ložnice vytápí. Čtyři ložnice jsou pro 50 a 4 pro 25 chovanců. Poblíž ložnic jest lavatoř zcela novomodní, šamotkami a cementem vydlážděná a navrhnutá. Vedle lavatoře jsou garderoby dětí. Jsou to dosti velké místnosti, v nichž má každý pod svým číslem ukryté své obleky. Pravím obleky, protože má každý chovanec oblek trojí: všední, nedělní a sváteční a mimo to letní plátěný oblek. Střih jest uniformní. Bluzy jejich mají výložky, které udávají také mravné chování hochovo. Škála jest následovní: Chová-li se hoch po 12 neděl úplně bezvadně a byl-li pilným, obdrží na výložky červený proužek, za druhých 12 neděl mravného a pilného chování obdrží druhý proužek a za třetí období třetí proužek. Při pouhých proužcích se nepřestává, ale pokračuje se ku proužkům stříbrným a postupuje se až ku zlaté pásce. Snaha domoci se veřejného odznaku jest mocnou pružinou na chování se žáků. (Dokončení.)

Mají-li děti, do školy pozdě přicházející, soukromě se modlití?

Ve staré škole panoval zvyk, vlastně byl to školní řád, že žák, který přišel do školy pozdě, již po společné modlitbě před vyučováním, musil pokleknouti před křížem a pomodlití se ex post. Stalo-li se, že některý povinnost tu zanedbal, připomenul mu ji pan učitel: „My už jsme se modlili! Nevíš, co se patří?“ Nemodlenci pak nezbyvalo než vrátiti se a napravití chybu svou a to pod přísným dohledem učitelovým. Pamatuji se, že sešlo se často takových nemodlenců, vlastně lépe pozdních příchozích, celá řada před křížem. Kolikrát modlitba ta za mnoho nestála, aspoň co do vnitřní ceny, ba i zevnější pobožnost bývala některým nezbedou porušena; — „on mne strká, ten se směje, ona se nemodlí,“ bylo často slyšeti a pan učitel musil rovnati rozvaděné a uvésti jim důrazně na mysl, co jest modlitba, ano i nad nimi chvilku postáti. Víím, že pan učitel náš často se na takové zlobil, že ho to vytrhovalo, ale přece modlitby té neodstranil. Tato praxe dostala se, snad jen tradicí, i do nové školy. Aspoň na mnohých místech jsem ji našel, však přesvědčil jsem se také, že jinde se zanedbává, nebo do konce odstraňuje, ba i zakazuje se dětkám pozdě přišedším kleče se pomodlití. Stalo se

mi jednou, že jsem měl ve třídě první hodinu dopoledne. Pomodlili jsme se a vyučování započalo. Za chvíli přirhne se ještě celý zástup dítek opozdivších se a vstoupivše do školy, ubírají se přímo do lavic na svá místa. Čekal jsem, ale žádné se nešlo modlití. I napomenul jsem je: „Dítky, nevíte co se patří?“ Dítky na mne nějak podivně hleděly — nerozuměly mi. „Pojďte se přece pomodlit, když jste přišly pozdě,“ dím, „či vy se nemodlíváte?“ — „Ne,“ odpovídá jeden, „pan učitel nám to zakázal, abychom prý ho zbytečné nevytrhovaly.“ To vysvětlení mne zarazilo! V rychlosti jsem nevěděl, co mám na to říci. Tedy zbytečné vytrhování? Pan učitel to zakázal? Přemýšlel jsem vážně o tom a mocně se mi dralo na mysl: „In ore parvulorum, laus eorum“. Řekl jsem dětem, aby se jen modlily, že nebudou pana učitele vytrhovati, poučil jsem je, jak se mají chovati, aby nevytrhovaly aneb aspoň co nejméně a hledal jsem nápravy patřičným a slušným způsobem. Musím říci, že mému přání, vlastně stížnosti, bylo vyhověno, ale přece snad ne beze vší kyselosti, neboť jsem pozoroval, že od toho času se dítky pozdě přichozí sice modlily, ale po modlitbě musily pak za trest, že přišly pozdě, státí na místě hanby, což dříve nebývalo. Věc tu nemohl jsem delší čas vypustiti z myslí. Položil jsem si tudíž otázky a snažil jsem se také na ně sobě odpověděti:

1. Jednal-li jsem dobře, třeba-li zachovávatí ten starý pořádek a zdali jest učitel povinen tak činiti?

2. Kolik váhy má do sebe námitka učitelova o zbytečném vytrhování?

Ustanovil jsem se na tom otázati se rádců zkušených, aby mínění mé potvrdili, opravili nebo vyvrátili.

Ad 1. Myslím, že jest dobře zachovávatí tento starý dobrý pořádek, ba i nutno a že každý učitel jest povinen o to dbáti, aby dítky pozdě přicházející samy ex post se modlily.

a) Vyžaduje toho smysl zákona. Modlitba před a po vyučování náleží k těm náboženským úkonům, které jsou církevními úřady předeepsány a v souhlasu s úřady školními zavedeny. (Zákon ze dne 14. května 1869. § 5. a ze dne 25. května 1868. § 6., 7.) Učitel tedy jest povinen se žáky před a po škole modlitby konati a sice jen církevně předeepsané a správné. (Min. výnos. 8. list. 1872 č. 8759.) Co se způsobu týče, modlí se dítky společně, stojíce, s rukama na prsou sepjatýma. Příklad učitelův má býti nejlepším návodem. Pozdě přišlé dítky smějí vstoupiti až po skončené modlitbě. (Skočdopole, katechetika str. 364.) Mají se modlití či ne? Pan učitel myslí, že ne, zákon toho prý výslovně nežádá; já naopak myslím, že ano. Zákon ovšem o tom nic výslovně nepraví, ani v paedagogice (pokud mně známo) nic o tom jsem se nedočel; avšak zákon praví výslovně, že dítky mají se před vyučováním modlití; myslí rozhodně dítky všechny, neboť nečiní výjimky! Pozdě přicházející při modlitbě nebyly, dle zákona mají se modlití všechny, tedy i ony, pročez nezbyvá nic jiného, než aby se pomodlily ex post. Zákon sice mluví o celku, ale váže jistě i každého jednotlivce jako část celku, jest dán ad obligationem urgendam. Kdo nenaplnil jej v čas, tomu jest naplniti jej ex post. Jako voják, jenž nedostaví se v čas ku cvičení, musí dosluhovati. Poplatníkům bývají předeepsány daně na určitý čas, kdo jich nezaplatí, neodpouštějí se mu, nýbrž musí je zaplatiti později i s úroky, často i s exekucí. Tou zásadou, myslím, třeba řídití se i zde.

Společnou modlitbou učiní se zákonu *zadost quoad formam* a ne *quoad rem*. Modlitba vůbec nesmí býti pouhou formou.

b) Vyžaduje toho i duch modlitby a její účel. Modlitbou má se počítí vyučování nejen pouze proto, že tak zákon poroučí, nýbrž aby bylo posvěceno a užitek přinášelo. Toho účelu dosahuje se společnou modlitbou, neboť užitek její vyplývá všem morálním účastníkům vyučování a těmi jsou i děti pozdě přichozí. Vždyť všechny naše modlitby dějí se za všechny a všem prospívají, jest to jeden ze společných pokladů církve; avšak všechny ty poklady církve svaté mají pro člověka jen tehdy cenu pravou, když si je každý přivlastní hledí skutkem. Tak jest i s modlitbou před vyučováním. Každé dítě má míti z ní speciální užitek, každé má býti posvěceno samo a má také přispívati k posvěcení jiných, má tedy samo před školou se modliti — přišlo-li pozdě.

c) Vyžaduje toho i morální prospěch dítěte, tak jen se v něm utužuje vědomí povinnosti k modlitbě. Každé školní dítě ví, že řád školní prikazuje modlitbu před vyučováním a přišedší pozdě soudí zcela správně: Všichni žáci se mají modliti, já jsem žák, mám se tedy také modliti. Ostatní už se pomodlily, já však ještě ne, musím se tedy modliti samo. Tento správný soud dítěte třeba jen utvrditi tím, že se k modlitbě ex post přidržuje. Tak pěstuje se v dítěti svědomitost a správnost ve vykonávání povinností, nelze tedy nedbati tohoto dobrého pedagogického prostředku. Dané úkoly musí učitel požadovati od každého žáka, který úlohy nepřinesl dnes, musí ji přinésti zítra, kdo ji zapomněl, bývá pro ni poslán domů, kdo přinesl úkol špatný, musí psáti opravu pod dozorem učitelovým. Tak jest i s modlitbou. I ona jest úkol, který žáku nesmí býti prominut, a bylo-li v něčem pochybeno, třeba jest opravy.

d) Mimo to učí se takto dítě víru svou veřejně skutkem vyznávati, za ni před jinými se nestyděti. Oči všech dítek obráceny jsou na takové dítě, ono to ví a snaží se také ukázati, jak o modlitbě smýšlí. Že to skutečným osvědčením víry jest, můžeme poznati na dítkách samých. Děti rodičů zbožných, které zvykly sobě již doma v určitý čas ku modlitbě poklekat, rády a bez ostychu povinnosti té i ve škole se podrobují; přišedše někdy pozdě, nedají se teprve nutiti; samy spěchají na vykázané místo a zbožně tu se modlí, jsouce vzorem ostatním, které na ně hledí.

Naopak děti, které doma k modlitbě přidržovány nebývají, které nezvykly sobě víru svou veřejně vyznávati, ty nerady povinnosti té se podrobují — vždy jí hledí uniknouti, pokládají to za jakési zahanbení. Proč? Poněvadž vůbec za modlitbu se stydí. Bývají to obyčejně děti z tak zvaných lepších rodin, které často ani modliti se neumějí. Jest pravda, že modlitba takových dítek bývá pro ostatní často jen pohoršením, neboť se modlí nepozorně, ohlížejí se na všechny strany, aby zvěděly zda a jak se ostatní na ně dívají. Právě takovým se naskytuje příležitost, aby modliti se učily, aby přemáhaly falešný stud. V plenu snadno učitel uniknou, zde je má na očích a jest jeho povinností dobrý pozor na ně míti. Nechť se jen učí víru svou veřejně vyznávati.

Ad II. Jak se to má nyní ještě s tím vytrháváním? Námítka ta má ovšem něco do sebe, ale to vytrhávání se odstraniti nedá tím, že se modlitba jednoduše zakáže. Děti pozdě přišlé modlí se obyčejně na stupínku, tam však jest tabule, kde se již pracuje, marně prý se tam pletou. Jestli tomu tak, nechť se jim vykáže místo jiné, bývá obyčejně před lavicemi neb po straně místa dosti. Co se toho vytrhávání týče, hudiž zkrátka řečeno tolik: „Pak by se děti pozdě přicházející do školy vůbec vpouštěti nesměly (někde to dělají, že nesmějí do třídy až po první hodině), neboť každé vstoupení takového opozdilce — vytrhuje. Po-

zornost všech obrátí se na něj, povstane často divení, smích. Učitel jest nucen dítky napomenouti a takového opozdilce nemůže nechati také jen tak projíti, třeba ho vzíti hned ad audiendum verbum: proč přichází pozdě atd. . . ., ta výtržnost jest už jednou zde, tím se nikterak nezvětší, když učitel po skončeném výsledku řekne: „Nu, tak nyní se pomodli a jdi!“ A vůbec, vždyť musí učitel tak mnohé vytrhování dáti si líbiti, mnohé vyšetřování uběře mu dráhně zlatého času, musí trestati, napomínati, dítě ven vystaviti a přece ještě žádný učitel toho neodstranil proto, že by ho to vytrhovalo. Proč tedy jen ta modlitba? — Ostatně prý taková modlitba obyčejně za moc nestojí, dítko jest roztržito, často i pohoršení dává . . . to jest věc učitele, aby pořádek udržel, vždyť má dítě na očích — a co se té zbožnosti týče, tu může se upokojiti; neboť de internis judicat nisi Deus! — Jsou-li skutečně nějaké obtíže, s touto modlitbou spojeny — bývají daleko vyváženy prospěchem, jaký z modlitby vůbec a z této zvlášť vyplývá. Učitel získá jistě v očích dítěte nejvíce — a kázeň školní též. Většině dítek jest přece modlitba výkonem posvátným, musí tudíž platiti: „Co jest svatého, posvěcuj se ještě!“

Co tedy mohlo přiměti některé učitele k tomu, že přece modlitbu ve škole vedle jiných i způsobem výše naznačeným zkracují? Myslím, že netřeba příčin vykládati, každý pochopí snadno, odkud tu obyčejně vítr věje.

Z vývoje duše dětské v první době života.

(Pokračování.)

Promluvíme o smyslech nejdůležitějších, jichž dokonalost veliký má vliv na příští rozvoj člověka, o *zraku* a *sluchu*. Dítka na svět přicházející nevidí; nezdá se nám však správným býti náhled Perezův i jiných, že příčinou toho jest necitelnost sítnice pro dráždění světelné. Preyer obrátil chlapce svého pět minut po narození tváří k oknu, jímž padaly do pokoje poslední paprsky zapadávajícího slunce. Dítka několikrát po sobě očka pootevřelo, až konečně otevřelo je široce, jakoby co nejvíce toho příjemného dojmů užiti chtělo, když pak otec okno zaclonil, zdála se tvářička jeho méně spokojenou. Když druhý den dali mu hořící svíčku blízko k očím, pevně je zamknulo, několik dní později při tomtéž experimentu energicky odvrátilo hlavičku. Z toho následuje, že oko dětské od první chvíle pro popudy světelné velmi jest citlivé, a každý náhlý přechod z temnoty do světla působí mu pocit nepříjemný, mírné světlo však jest mu příjemným. Od druhého týdne nemluvně žádostivě pohlíží na lampu nebo svíci sotva na půl metru vzdálenou. Podobně i za dne úsilovně hledá světlo hlavičku k oknu obracejíc nebo pohlížeje na předměty lesklé a osvětlené. Rozeznává tedy velmi dobře světlo ode tmy, předměty jasné od méně jasných. Praktická paedagogika čerpá z toho pravidlo, že dobře jest obklopuvati nemluvně předměty jasnými (do jisté míry!), chrániti ho však náhlých přechodů z temnoty do světla.

Jinak je to však s barvami. Posud nenalezeno dítka, které by do prvního roku mělo určité pocity barev. Líbí-li se mu předmět obarvený, je to tím, že jasně na jeho sítnici se rýsuje, ale barva sama nijak tu nepůsobí. Snadno můžeme se o tom přesvědčiti, dáme-li dítka kolorované nebo jen černé obrazy. Preyer činil ve příčině té na chlapci svém stálé pokusy od druhého roku jeho života,

a to několikrát za den, dává mu časem týden nebo čtrnácte dní oddechu a výsledek namáhavé práce, která maličkého zajisté velice nudila, byl, že teprve průběhem třetího roku oko dětské rozezná barvu červenou od žluté, později zelenou od modré, a na konci třetího roku dovede jaks taks barvy tyto rozeznávat i a jmenovat. Tato pozorování Preyerova byla i jinými potvrzena. Tak vzali děti čtyřleté, s nimiž nikdy podobných pokusů konáno nebylo, aby vyjmenovaly barvy duhy. Pravidelně viděly čtyři barvy: červenou, žlutou, zelenou a modrou.

Naskytá se nám též otázka, vidí-li novorozenec předměty kolem sebe, nebo ani těch nejjasnějších nepozoruje? V prvním týdně skutečně o vidění nemůže býti řeči, neboť dítě ani okem ani hlavičkou hýbati neumí, teprve ve druhém týdnu hlavičku od předmětu na předmět obrací a ve třetím týdnu dovede jej pouhýma očima bez obracení hlavy sledovati. Hledí za matkou po pokoji chodící, pozoruje lampu, která se stolu na stůl se přenáší, kanárka v kleci poskakujícího.

Ale do dvou měsíců dítě předmět z obzoru jeho uniknuvší nehledá, nedbá o něj. Obyčejně v šestém měsíci teprve počíná zjevy posuzovati a sobě pamatovati. O tom snadno můžeme se přesvědčiti, pozorujeme-li dítě, jež předmět nějaký z ruky upustilo. Dítě, které v patnáctém týdnu života sleduje pohyb kývadla, ve dvacátém pak let vrabce; v téže době pranic nestará se o předmět, který mu z ruky vypadl. To potvrzují i pozorování Preyerova. Teprve ve čtyřicátém třetím týdnu jevílo se veliké podivení na tváři jeho synka, když mu cos vypadlo z ruky. Odtud nastává veliká změna v jeho počínání. Právem kdosi řekl, že prvním krokem k filosofii jest podivení. Něco podobného děje se i v dušičce dítěte, kteréž úmyslně předměty pohazuje a pilně za nimi hledí, nestačili bychom mu jich ani podávati. Chlapec Preyerův počal ve čtyřicátém sedmém týdnu podobné experimenty, opakuje je neunavně k veliké mrzutosti chůvy své. Později zahazoval předměty, které se mu nelíbily, dívaje se za nimi. V sedmdesátém osmém týdnu házetí přestal, neboť napomínáním a hrozbami se tomu odnaučil. Zdá se mi, že dětské toto počínání jest dobrou školou, v níž dítě, dříve než počíná mluvit, seznamuje se s první zásadou lidského myšlení, zásadou příčinnosti. Že tomu skutečně tak, o tom snadno přesvědčiti se můžeme. Má-li dítě před sebou talíř a dostane se mu do ruky lžíce, s velikou chutí bije do talíře, těšíc se zvuku, který tak postává. Tu stane se, že náhodou druhou ruku položí na talíř. Zvuk jest utlumen. Znova do talíře udeří, bere lžici do levé ruky, konečně po mnohých pokusech dochází poznání, že zvuk proto byl utlumen, že ruka jeho spočívala na talíři. Takováto zkušenost učí dítě důležité pravdě, že každý zjev má svou příčinu, i že ono samo může býti touto příčinou. Poznáme později, že dovede z těchto zkušeností svých těžiti.

Dále naskytá se nám otázka, vidí-li dítě předmět, který úmyslně pozoruje tak, jak my jej vidíme. K otázce této dnešní stav fyziologie může nám dáti určitou odpověď.

Jest samozřejmo, že viděli bychom pouze malý počet předmětů, kdyby oko naše bylo nehybno: jenom ty, jichž obraz dostal by se na sítnici na místo nejzřetelnějšího vidění (do středu sítnice). Většina předmětů byla by však v takové vzdálenosti od oka, že obraz jejich padal by buď před sítnici nebo za ni, a my bychom viděli buď nejasně, nebo nic. Aby odstranil tuto nedostatečnost, dal nám Tvůrce oko pohyblivé, a nejen to, i čočku oční můžeme zvláštními svaly sploštiti nebo vyklenouti. Ač toto sploštění obnáší v předu sotva dva, v zadu jeden milimetr, přece dostačí, jako stlačení nebo roztažení dalekohledu, aby povstal na sítnici

nici obraz jasný. U lidí dorostlých ústroj tento tak rychle a důkladně práci svoji koná, že zdá se nám býti věci docela všední, viděti předměty v prostoru na svých místech, v pravé vzdálenosti, v dostatečné velikosti, o třech rozměrech a v patřičných barvách. Avšak oko nemluvněte nemá té hotovosti, vyžaduje to několika let pilného cvičení, než naučí se tomu, co lidem dorostlým zdá se býti věci neslýchaně jednoduchou.

Z počátku vidí dítě jen ty předměty, jejichž obraz padá přímo na sítnici. Těch je však velmi málo, jsou to ty, jež vidí docela z blízka: tvář matky, otce a některé předměty z nejbližšího jeho okolí. A ty ještě vidí jinak, než lidé dospělí. Lidská tvář na př. zdá se mu býti tmavou plochou beze vsí plastičnosti, na níž pouze lesknoucí se oči více vynikají. Zdá se mu, že jest docela u jeho oka, proto sahá po ní, i když je vzdálena více, než obnáší délka jeho ruky. Vůbec hotovost promítati vzdálenosti předmětů zvolna u dítěte se vyvinuje. Jemu zdají se všechny stejně býti vzdáleny, jediný jest mezi nimi rozdíl, že jedny jsou jasnější, druhé temnější.

Tento rozvoj vidění nezakládá se snad na pouhých domněnkách, opírá se z části o známé zákony optické, z části o pozorování, jež konána byla na operovaných slepých od narození. Ještě ve předešlém věku bavit se učený svět všelikými trefnými i méně zdařilými domysly, jakým zdál by se býti svět tomu, kdo slepým jsa narozen náhle v dospělém věku by prohlédl. A přece již r. 1728. *Cheselden* psal o pozorováních, která konal na svém operovaném, po něm pak *Ware*, *Home*, *Wardrop* a *Franz* podali svoje zkušenosti. Ukázalo se, že každý z operovaných slepců měl z počátku pouze povšechný dojem světla, pak viděl předměty tak blízko oka, že každou chvíli se hál, že na ně narazí, všechno viděl ploché, dojmu tělesnosti předmětů neměl, krychle zdála se mu z předu býti čtvercem, jehlan trojúhelníkem, později teprve rozeznával plastičnost předmětů, ale všechny viděl větší a bližší, než lidé, kteří od dětství měli zrak normální. Pamatujme však, že pozorování tato konána byla po většině na lidech dospělých, jejichž ostatní smysly dokonale byly vyvinuty, i kteří již hmatem nabyli jakýchs takýchs představ o podobě a vzdálenosti těles. Dítě však má práci mnohem nesnadnější, neboť neumí ještě žádného čidla užívat, nemá ponětí o třech rozměrech a plastičnosti těles, musí tedy mnohem více se namáhati, než naučí se oko svoje vzdálenostem přizpůsobovati, než pozná, že jeden a týž předmět zdá se nám býti jednou větším, po druhé menším, jednou jasnějším, jindy temnějším, podle toho, jak jest od nás vzdálen.

Zdá se, že již ke konci prvního roku dítě dovede okem svým vládnouti jako lidé dospělí, pouze s tím rozdílem, že nerozeznává barev. Daleko později dovede však určovati vzdálenost předmětů. Pozorujeme na dítěti přes rok starém, které předmět nějaký chce uchopiti, že často ručkou se ho chybí, sahá příliš vysoko nebo nízko, v pravo nebo v levo. Že při tom může míti jasný obraz na sítnici, tomu nasvědčuje poznávání známých osob na fotografiích. A k tomu, jak i Preyer dovozuje, potřebí je oka dobře přizpůsobeného.

O čem rádi bychom ještě se zmínili jest, rozumí-li dítě tomu, co vidí. Ve příčině té uvedeme několik pozorování Preyerových. Synek jeho stár jsa šest měsíců živými pohyby rukou i nohou ukazoval, že tvář otcova neb matčina radost mu působí. Spatřil-li ji v zrcadle, ohlížel se na otce u něho stojícího a zřejmě srovnával obraz se skutečností. Spatřiv v sedmém měsíci tvář neznámou, hleděl na ni udiveně neodvracuje očí, ale nejevil žádné radosti. V osmém měsíci krměn

chlapec z lahvičky a poněvadž několikrát denně v ruce ji držel, poznával za krátko všeliké láhve, i ve vzdálenosti dvou až tří metrův. Vůbec přesvědčil se Preyer, že mimo tvář lidskou první předmět, který chlapec jeho důkladně poznal, byla láhev. Možná, že si myslil: *diu avertite omen*. Zvláštní jest, že ještě v patnáctém měsíci dítě sáhlo po plameni svíce a po několika nezdařených pokusech konečně prst si spálilo. V šestnáctém měsíci v koupeli sedíc, chytiti chtělo pramenky vody, které z vytlačené nad jeho hlavou houby dolů stékaly. Podobně v sedmnáctém měsíci dosáhnouti chtělo dýmu z doutníku, kterýž kolik metrů byl vzdálen, když pak dým se k němu přiblížil, chtělo jej ručkama uchopiti.

Srovnáme-li vývoj zrakový u zvířat a u lidí, shledáme v první době u zvířat mnohem větší dokonalost. *Spalding* zalepil třem právě vylihým kuřatům oči a tři dni je uměle krmil. Po odstranění zálepek stačily dvě minuty, aby se kuřata dovedla orientovati a s velikou obratností klovnouti i do těch nejmenších zrnek. Týž zpytatel zavázal jednomu ze dvou v téže době na svět příšlých vepříkův oči. Po půldruhém dni obvrzek byl sňat. vepřík v první chvíli běhal nejspíše, po desíti minutách však nijak se nelišil od jiných vidoucích. Postaven na židli, změřil okem výšku, poklekl na přední nohy a směle skočil dolů. S druhým vepříkem jsa puštěn doběhl ve stejné době ze vzdálenosti 60 metrů do chléva. Příklady tyto dokazují, že zvířata, která s otevřenýma očima se rodí, od samého začátku dovedou je přizpůsobovati, i vidí všecko v náležité vzdálenosti. V této příčině příroda s nemluvnaty po macešsku naložila. Uvážíme-li však, že oko zvířecí vývoje není schopno, že po celý život zůstává takým, jakým bylo z počátku, a kromě omezeného počtu vjemů, které význam mají pro jeho individualní život, jiných přijímati nemůže, oko lidské však od prvních nejasných rozdílů temna a světla zdokonaliti se může a povznésti k výši vnímání nejjemnějších, bezpočetných změn chromatických i pomocí moudře sestavených nástrojů předměty tisíce kilometrů vzdálené si dovede přiblížiti: pak nemusíme nijak rmoutiti se nad zdlouhavým rozvojem zraku lidského, neboť on jest podmínkou stále větší dokonalosti v oboru světla a barev, základem daleko většího ještě rozvoje ve světě pravd nadsmyslných.

(Dokončení.)

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

(Dokončení.) Zajímavé jsou nestranné úsudky našich liberálních listů, jedná-li se o učitele neb o kněze. Tak ku př. o urážce učitele a katechety. „Učit. Nov.“ str. 245. píše: „Říd. učitel ve Vlkančicích p. Fr. B. ponechal několik žáků po škole. Po chvíli navštívila jej v třídě Fr. Weissová, matka jednoho z hochů, a se slovy vybranými vykládala mu školní řád, ovšem dle způsobu svého. Nedá se opakovati monolog bodré venkovanky, jen to můžeme pověditi, že výstup její, svou rázovitostí a mocnými efekty dojímající opakoval se před soudem v Černém Kostelci, který jí za namáhání přisoudil 3 dni vězení a zapravení soudních útrat.“ A teď si přečtíme o urážce kate-

chety M. Dvořáka Marií Filipovou. Poněvadž ostatní listy citují „Nár. Listy“, citujeme ten farisejský plačtivý jejich ton také. „Srdcervoucí pohled naskytl se u okr. soudu v Žižkově. Žižkovský katecheta P. M. Dvořák žaloval Marii Filipovou, že řekla, že by se katechetovi mělo napoličkovati. Soudce vynaložil všecku výmluvnost, ale marně. Filipová odsouzena k pokutě 2 zl., neb do vězení na 12 hodin. Obecenstvo s rozrušenými pocity vycházelo ze soudní síně.“ K tomu připomínáme: Za urážku katechety odcházelo obecenstvo s rozrušenými pocity, že odsouzená platila dva zlaté, za urážku učitele si to „Učit. Nov.“ pochvalují, že bodrá venkovanka dostala tři

dny vězení a zaplacení soudních výloh. Jak se to rýmuje? Rovněž tak měla počestná redakce „Učit. Novin“ při lokálce: „Kostelnictví“. Pruský ministr vyučování vydal nařízení, by při obsazování učitelských míst a upravování platů učitelských obrácen byl k tomu zřetel, aby úřad učitelský nespojoval se budoucné se službou kostelnickou, — podotknouti, že se tady asi bude jednati o službu kostelnickou a modlitebnách evangelických, a jestli to je snad též při katolických, pak jistě dá p. učitel službu kostelnickou odbyti svým sluhou a plat si nechá sám, a jestliže dále píšou „Učit. Nov.“ str. 4: Bohudíky, ty doby jsou ty tam, kde učitel musel vykonávati službu zvoníka, připomínáme, že bychom mohli jmenovati obec v zírném kraji českém, kde posud učitel vykonává službu zvoníka, t. j. služka zvoní klekání a poledne a p. řídící za to bere užitek ze dvou korců obecního pole. Já myslím, to že by nezhodil ani p. redaktor „Učit. Novin“, a že by řekl, Bohudíky za to, a ne, Bohudíky, že už ty doby jsou pryč. Jak je vidět, přicházejí páni sami s sebou ve svém tvrzení a jednání v rozpor. Připomínáme, s jakým bombastem liberální listy učitelské à la „Č. Šk.“ a „Učit. Nov.“ doporučely své muže za zástupce do okr. šk. rady, tak že se soudnému člověku až ty superlativy chvály vynikajících zásluh a předností musely ošklivit. A neuplynul ani rok a čteme třeba v „Nár. L.“ zasláno na tytéž jejich muže, ku př. na p. Adamce, zástupce učitelstva v okr. školní radě vinohradské tohoto znění: „Tyto dny měl jste první příležitost dokázati učitelstvu, jste-li takovým samostatným a neohroženým mužem, jakým jste se nám před volbou do okr. rady školní stavěl. Obsazovalo se místo na Král. Vinohradech, pro učitele škol obecných nejvyšší místo, jehož kdo může dosáhnouti, a žádali o ně zasloužilí učitelé se 32, 30, 29, 26 lety služebnými, z nichž někteří v jiných obcích správci školy již jsou. Jak jste se tu zachoval? Nedovedl jste odolati přísnému pohledu inspektorovu a poslušně hlasoval jste pro toho, kdo má sice mocné příbuzenstvo, avšak služebných let teprve dvanáct. Či snad chtěl jste hlasováním svým na jevo dáti, že žádného z ostatních žadatelů ve škole sešedivělých neuznáváte za schopna řečeného místa? Na každý způsob přiznal jste svou pravou barvu a dokázal jste nám, že jsme se opět při volbě svého zástupce zmýlili. Důsledky toho dovedete si snad sám vyvoditi. Starší učitelé z okresu vino-

hradského.“ My k tomu dodáváme, že na každý způsob liberální učitelstvo má více takových Adamců, kteří jsou svobodomyšlní jen vůči nenáviděným klerikálům, ale naproti mocným tohoto světa samá zdvořilost, když totiž z toho kouká nějaký hmotný prospěch, a nechci tomu ani věřiti, že i miláček učitelstva Sokol, jak mi páni od učitelského stavu vyprávěli své dceři k pěknému místu dopomohl, jestli také při tom někoho přeskočila, a kolik jich přeskočila, není věci těchto řádků. Jen nadivno sluchu, že v takových případech svobodomyšlné učitelstvo a svodomyslné listy učitelské jsou hezky zticha, aneb celé té affairy dotknou se jen tak slabě, aby to nedělalo ve světě velký hluk. Aspoň to zasláno „Nár. Listů“ v „Učit. Nov.“ reprodukováno jsme nečetli. Takových případů jest nám známo více a proto bychom radili pánům svobodomyšlným učitelům, aby podle zvolání „Posla z Budče“ str. 4. „Buďte všichni Sokoly“ přidali další heslo: „Buďte všichni Adamci“. A proto pánové, jestli vás páli ještě sem tam některý kněz jako inspektor, jako ku př. píšete o inspektoriatu p. pátera N. v „Učit. Nov.“ na str. 245. (jména bojíte se udati, že bezpochyby ty jeho výpovědi o učitelích nebudou asi takové, jak vy je citujete pozn. red.), a končíte apostrofem z „Bludných duší“! na všechny kněze: Jejich slova jsou prý hladká jako jejich tváře, jejich jazyky jako šavle na dvě strany broušené, jejich srdce dvojitá, jejich svědomí jako úhoř, — připomínáme vám, že z těch nejmladočestějších, nejradikálnějších učitelů a řiditelů obecných a měšťanských škol, stanou-li se inspektory, jsou potom nejservilnější, a jestli potřeba ukazuje a hmotný prospěch, nejklerikálnější a nejvládnější inspektori, a že tedy citát z „Bludných duší“ o inspektoru páteru N. a o kněžích vůbec jest nejdokonalejším portraitem našeho svobodomyšlného učitelstva, jak předešlé řádky jasně dokazují. Když jsme již u toho tak zvaného hmotného tematu, připomínáme „Č. Škole“, je-li jí proti myslí, že chudý horský kaplan dotaz učinil o aplikaci mší odsloužených a nezaplacených, proč jí není proti myslí, jak „Učit. Nov.“ na str. 205. píše, že podučitel Link živil se vedle služného též obchodem v plátně a v koních. Odpověď jest ta, že v prvním případě se jedná o kněze, ve druhém o učitele evangelíka. To se ještě schvaluje. Za to ale, jakmile „Č. Škola“ vyčije, že některý učitel není zásadním nepřitelem klerikálů, již musí na její pranýř,

jako ku př. o Fr. Jelínkovi na str. 94. „Č. Šk.“ píše, že prý patrně byl vychován v jezovitském ústavě, neb prý pochopil dějiny tak, jak je chápou všichni jezovité, rovněž jako na pranýř „Učit. Nov.“ str. 197. musel přijít učitel Špaček, že prý pracuje ve směru „Vlasti“. A aby učitelstvo vědělo, jak počestná redakce o tom soudí, zakončuje sebevědomě: „Uznáváme za povinnost, učitelstvo české na tyto agitace v čas upozorniti.“ Nejlépe se nám líbí kollegialní úsudek „Uč. Nov.“ str. 99., kde jim nemilého učitele Nováčka těmito slovy v posměch uvádějí: „A ten člověk chtěl být inspektorem? Takhle k polárním medvědům, ti by mu za vzdělání náležitě zaplatili.“ To je přece už řeč, které se říká květomluva. Řídící učitel z Pavlíkova Fr. Hůlka řekl prý opět dle „Učit. Nov.“ str. 227., a dle „Č. Školy“ str. 276. že „nechte časopisů, které hampejským způsobem píšou o učitelstvu.“ V „Zaslánu“ „Č. školy“

odpovídá mu pak ml. učitel Karel Nedvěd na celé stránce (275—276) a ku konci píše: „Referát o schůzi naší byl uveřejněn v „Uč. Novinách“ a v České Škole“, v této doslovně. Proto naskytá se otázka: Kterýž z těch dvou časopisů píše dle Vás způsobem hampejským? Odpověď nechť si od Vás vyžádají redakce těchto časopisů.“ Redakce pak k tomu činí poznámku: „S člověkem, jenž se takto ve veřejnosti vyjadřuje, nemůžeme se přece zabývat.“ Má-li pravdu Pavlík nebo „Česká Škola“, o tom tu nikterak nechceme souditi a připomenem jedině to, že tento Pavlík před několika málo roky od všech listů učitelských zaspáván byl velikou chválou, protože bušil ve své přednášce do — klerikálů.

Tak a podobně píšou svobodomyšlní pp. učitelé ve svých listech o učitelích. Jak o nás kněžích a „klerikálech“ vůbec ty listy píšou, o tom dovolím si podati výňatky budoucně. — 24.

DROBNOSTI.

Závěsné obrazy k názornému vyučování náboženskému. Školská výstava plzeňská vyniká svou rozsáhlostí, pěknými předměty, mnohými a četnou návštěvou. Dovolíme si napsati o ní příště zprávu obsírnější. V odboru náboženském poutají mimo jiné pozornost závěsné obrazy, jež nedávno vydal dr. Svoboda ve Vídni u Kirsche a jež českým textem opatřil a v komisi má nakladatel učebních pomůcek Janský v Táboře. — Jest to 12 velkých, bohatě kolorovaných obrazů; cena jich s českým textem 5 zl., napnutých 8 zl. Všeobecně se líbí; zvláště některé z nich jsou krásné. Vítáme je s radostí nemalou jakožto výbornou pomůcku k vyučování liturgickému. Budou jistě děti poutati a katecheta bude zbaven práce kresliti podobné předměty na tabuli. Bylo by žádoucí, aby vydavatel pokračoval v této výborné práci. Vedle biblických obrazů měla by mít každá škola i tyto liturgické obrazy. — Na obraze 1. spatřujeme zevnějšek chrámu, na 2. presbytář; jáhen právě zpívá evangelium při slavné mši sv.; 3. obraz představuje vnitřek lodí chrámových s nejdůležitějším nářadím; 4. původ altáře: večeřadlo Páně, karakomby, hrob v katakombách o 2 původní tvary oltářů; 5. oltář

gotický křídlový (kněz kráčí k oltáři sloužit mše sv.); 6. oltář s obrazem sv. Aloisia; 7. kalich na oltáři přikrytý purifikátorem, patenou, zastřený velem, jak se při mši sv. jeví; 8. monstrance gotická, ciborium s pláštěm a bez pláštíku; 9. znázorňuje monstranci v podobě slunce, kaditelnici, loďku, reliquiář; 10. kněz oblečen v albu, štolu, manipl; dále kasule z předu a ze zadu; 11. pluvial a dalmatika; 12. církev bojující; uprostřed sv. otec Lev XIII., po straně hierarchie, řádové a ostatní věřící z různých národů, na hoře v levo missionář hlásající víru Kristovu, v pravo pak missionář křtící. — V Plzni 2./8. 93.

K docházce školní. Jak oznamuje Úřední list c. k. okr. hejtmanství Mladoboleslavského, byla v posledním zasedání tamní c. k. okresní školní rady uložena jednomu zaměstnavateli školních dětí pokuta 60 zl. Okres Mladoboleslavský jest jedním z těch šťastných okresů, kde docházka školní i ve vesnicích a v době letní jest pilná; některé vesnické školy v okrese tom vykazují pouze 1% zameškaných neomluvených půldnů, jiné ještě méně. A přece ještě před málo lety byla tam docházka školní tak nedbalá, jako jinde. Čím to? Svrchu uvedená zpráva nás o tom poučuje.

Řídící učitelé mají nařizeno, aby udávající nedbalé rodiče, udali zároveň i nesvědomitě hospodáře, kteří si děti školní k pasení dobytka nebo ku práci najímají — a to jest jediné, co pomáhá. Takový hospodář nečiní tak z nedostatku pracovních sil, ale proto, že mu to školní dítě udělá laciněji. Že se takový o cizí dítě nestará, aby chodilo v neděli do kostela, aby kovalo ranní a večerní modlitbu, nemusíme ani připomínati. Má-li však hned poprvé takový hospodář zaplatit za každé dítě, jež do práce přijal, pětku pokuty, tu věru raději přidá nějaký desetník škole odrostlým. — Zdali by se tak nemohlo dít všude? Mohlo, ovšem, kdyby se dbalo. V některých sousedních okresích sedá po celé léto ve školách sotva třetina, nejvýš polovice žactva — a přece, když pozorujeme zprávu zemského výboru o školství, vidíme, že okresy ty vykazují jen o málo horší docházku než v Boleslavsku, (ovšem na papíře.) Nedbalost, místo aby se na ni ukázalo, se ukrývá. Nedivme se: mnozí páni členové místních školních rad i mnozí páni předsedové, místo aby nedbalé rodiče k pilnému posílání dětí do školy napomínali, sami jejich děti do práce přijímají, a někteří páni vyšší proti místním školním radám zakročiti se skoro bojí. Tak se má věc v pravdě. A přece v našich učitelských listech zřídka kdy se na tento zlořád ukáže. My „tmáři“ však na to ukázati se ne-

bojíme. Vyslovili jsme se několikrát pro docházku sedmiletou, ale pokud nebude zavedena, budeme vždy odporovati tomu, aby bylo trpěno školním dětem v létě pracovati mezi dospělou chasou a na zimu přinášeti mezi ostatní děti od ní naučené nemravu. Podotýkáme ještě, že v okrese Mladoboleslavském dovolená na celé pololetí povoluje se mládeži jen v nutných případech; zpravidla musí i úleváci docházeti nejméně dvakrát v týdnu do školy, nebo se jim dostane úlevy jenom na ty měsíce, kdy jest nejpilnější práce. + 100.

Kéž by se slovo stalo skutkem!

„Buďme si všichni bratřími, podporujme druh druhá, milujme se, nehaňme se, pomáhejme sobě ve spolek; život je tak krátký, ach tak kratinký, neztrpčujme si jej sami, dost nám jej ztrpčují jiní, oslazujme si jej medem, jenž slove — čisté, pravé, veliké, vznešené bratrství učitelské!“ (Komenský ze dne 4/8 93. str. 528.) A v témž listě a čísle v příloze str. 528. píše opět: „Přemýšlejme trochu u rakve soudruhovy; nepějme jen smuteční zpěvy a nerozejděme se rozvadění jako dříve, nýbrž u rakve přemýšlejme o nebožtíkovi, o sobě: pak se zajisté polepšíme a zanecháme marných svárů.“ — Tak napsal prosím p. Fr. Drnkačka v témž „Komenském“, v němž před krátkou dobou tak nepěkně psal o svém kollegovi panu V. Špačkovi! (viz: „Vychovatel“ čís. 16. a 17.).

LITERATURA.

Anděl Strážný. Časopis pro křesťanskou mládež. Ročník XII. S 90 ilustracemi. Red. Vilém Ambrož, vydavatel P. Bernard Plaček, O. S. B. Nákladem papežské knihtiskárny benediktinů Rajhradských.

Jsmo národem, jemuž nelze vytýkati, že by se snad nestaral o rozkvet svého písemnictví. Sledujme jen vývoj naší literatury a užasneme co tu časopisů, biblioték atd. Jen pro mládež měli jsme od r. 1850 více než 25 časopisův, ale zanikly ten dříve, jiný později a málo jenom udrželo se jich po dobu delší a k těmto patří „Anděl strážný“, jenž jest jediným listem mládeže na Moravě a koná své poslání mezi ní s výsledky velmi dobrými. Obsah

má rozmanitý a bohatý, též ilustrace jsou dosti četné. Ovšem účinněji působily by na srdce dítek „českých“, kdyby byly původní, ale jinak jsou zdařilé. Zejména velice zamlouvají se mládeži obrázky biblické. Časť slovesná jest velmi bohata. Ročník právě ukončený počíná velmi krásnou básní „Miloš Boží“, a k ní druží se jiných 32 básniček od spisovatelů různých. Jména jejich jsou dosti známa. Čtemeť mezi nimi Vladimír Šťastný, Vilém Ambrož, (jenž tu zastoupen 12 pěknými básněmi), L. Grossmannova-Brodská, Polášek Frant., A. B. Šťastný, B. Hakl a j. Prohlédněme si články v prose. I ty jsou dobře voleny a náležitě řaděny; střídá se povídka se článkem poučným jako v každém jiném listě dobře redigovaném. Každé číslo pak ukončeno

jest rozpravou adresovanou na dívky naše a hodící se právě v tu kterou dobu. Též hádanky, rebusy jsou v hojném výběru, by dívky svůj vtip bystřily. Na předním místě jmenovati sluší povídku historickou. Těch v letošním ročníku několik. „Štechetné kniže“, „Láska synovská“, obě od J. Al. Cupala; krásná jest „Ve znamení kříže“ od Petra Dejmka; „Vlkovský kostelík“ a „Markrabě Karel“ obě od J. Kopřivy a konečně „Pro zemi posvátnou“ od Karla J. Zákouckého, k níž připojen jest velezdarilý obrázek od známého ilustrátora K. Thumy. Povídek mravoučných a jiných jest celá řada a mnohé z nich pocházejí z pera již vyškoleného, jako: „Povídka o Mařence“ od L. Grossmannové-Brodské; „Divotvorné „Divotvorné střevíce“ od Em. J. Hrubého; „Babí léto“, „Odpusť nám naše viny“ a „Anděl chudých a trpících“ od Anny Hovsovy; „Obživl?“ od J. Kopřivy; „Červenka“, „Nedbej svůdných slov“, „Čekanka“ od A. B. Šťastného; „Proč jsou včely v také lásce u lidí?“ od Jos. J. Váňy; „Památný obrázek“, „Psaní Ježíškovi“, „Poslední rána“ od K. Zákouckého. Mezi povídky tyto vřaděny jsou články poučné. „Pavouk křížový“ od J. Al. Cupala; „Na vodách“ islandských“ od Petra Dejmka; „Křištof Kolumbus“, „Don Bosko“ od Vinc. Drbohlava; „O katakombách římských“ od F. K.; „O velbloudu“ od Šim. Zapletal. Jsou nejkrásnější. — Co nutno ještě připojiti? Myslím, že ničeho. Časopis svou úpravou, tiskem, papírem, obsahem i lácí zamlouvá se sám. Zajisté, kdo viděl jen jedno číslo a není nábožensky bezbarvý, jemuž právě vychování dítek na srdci spočívá, rád obětuje 80 kr. ve prospěch duševního dobra jejich.

Recta tueri!

Kreslení bez stigmat. Napsal Josef Nedvídek, učitel v Čakovicích u Prahy.

Již dávno byla přetřásána otázka, je-li prospěšněji kresliti za pomoci stigmat, nebo bez nich. Náhledy byly různé. Jedni se zastávali stigmat, jiní vynášeli kreslení volné. Spor však zůstával nerozhodnut a to proto, že nebylo „kreselných škol“, jimiž by se učitelové řídili, by se přesvědčili o prospěšnosti kreslení bez stigmat. Příčina, proč mnozí horliví učitelové dbajíce svědomitě o dobro svých svěřenců, jali se uvažovati o kreslení, jež dosud na mnoze se zanedbávalo, jest na bledni. Jest to život. Život jest praktický. V životě nikde není

bodů a teček. dle nichž bychom potřebám toho života vyhověli, proto třeba dítě připraviti tak, aby oproti těmto potřebám nebylo nedovedným. A takovým by bylo, kdybychom nenaučili je vládnouti rukou, ku pojmání všeho, co kolem sebe vidí.

Tento úkol kreslení pojal snad nejlépe p. Nedvídek. Dobře znaje život, pochopil, že nepostačí, aby dítě dovedlo vykresliti několik přímek a křivek, nýbrž že potřebí jest vykresliti vše bez pomůcek. Proto učinil počátek k tomuto kreslení. Sestavil a vydal laciné dílo „Kreslení bez stigmat“. Máme před sebou I. díl (cena 20 kr.) jenž jest určen pro I., II. a III. školní rok. Dílo jest ozdobeno 2 tabulkami a obrazci v textu. Sestaveno jest methodou správnou: názor, rozbor, soubor a cvičení. Jest to počátek ku kreslení bez stigmat a my doufáme, že nalezne se dosti pracovníků, již budou p. Nedvídkovi, jenž si tímto dílem zaslouží vděk všeho učitelstva, nápomocni.

+ 21 — a.

Z našeho venkova. Povídky a obrázky. Napsala L. Grossmannová-Brodská. (Z ábav večerních, sbírky zábavného a poučného čtení pro lid čís. 3. na rok 1893.) Tiskem a nákladem Cyrillo-Meth. knihtiskárny (V. Kotrba). Cena 50 kr.

Dělnických Novin vyšlo právě č. 23. Ročník II. Na prvním místě nalezá se článek J. H. Dobroslava: K opravě řádu živnostenského zákona; dále následuje pokračování feuilletonu: Pamatujte na konec! článek: Útulna pro české učně a tovaryše ve Vídni; zprávy z celého světa; různé a spolkové zprávy; dopisy; literatura. — „Dělnické Noviny“ vycházejí vždy 1. a 16. každého měsíce a předplácí se na ně čtvrtletně 45 kr. r. č. Jednotlivé číslo prodává se za 6 kr. Na pět výtisků se dává šestý zdarma.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. S dovolením představených. Za redakci a vydání odpovídá Fr. F. Konečný Ord. Praed. Ročník VII. číslo 4. Obsah bohatý.

Výroční zpráva měšťanských škol ve Strakoncích za školní rok 1892—93. Obsah: O dalším vzdělání dívek škole odrostlých. Stanovy pokračovacího kursu pro dívky ve Strakoncích, jenž bude zřízen počátkem příštího školního roku. Školní kronika.

Výroční zpráva c. k. vyššího gymnasia v Pelhřimově za školní rok 1892—93.

Vydává Václav Petřů, c. k. gymn. ředitel. Obsah jest tento: Víra a věda, pokud se týče člověka. Napsal katecheta prof. Jan Kukla. Školní zprávy. Podává ředitel.

Třetí výroční zpráva obecné i měšťanské školy dívčí v Dobrušce. Uveřejněna na konci školního roku 1892—93.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Ureduje in izdaje Dr. Frančišek Lampe v Ljubljani. Leto VI. št. 8.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda. v Olomouci. Roč. II. čís. 15.

Obzor. Red. a vyd. VI. Šťastný v Brně. Roč. XVI. čís. 14.

v návštěvě školní poskytla na dobu neurčitou a ne pouze na rok. — Dp. A. M. Zdali dítě, jež začalo chodit do školy v pětiletých svého věku, tedy o rok dříve, může aneb musí také o rok dříve být propuštěno? — Zákon školní (ze dne 2. května 1883 § 21.) zní tu přec tak jasně: „Povinnost školní počíná rokem šestým dokonaným a trvá do dokonaného roku čtrnáctého. — Na konci školního roku může žákům, kteří 14. roku školního ještě sice nedokonali, avšak dokonají jej v půlročí nejbližším následujícím, kteří také úplně sobě osvojili předměty školy obecné, povoleno býti propuštěni ze školy z příčin podstatných a to od okresního dozorstva školního.“ — Jako nemá dítě práva na přijetí do školy před rokem šestým a přijato smí býti jen s povolením místní školní rady, tak nemá též, třeba začalo dříve choditi, práva na propuštění před ukončením roku 14. Školní plat se počítá za dobu, po kterou dítě do školy de facto chodí a choditi má, tedy až do jeho ze školy propuštění.

Listárna redakce.

V jednotlivém případě prohlásila cís. král. zemská školní rada k dotazu c. kr. školní rady v N., že hromadnou úlevu

VYHLÁŠKA.

Letos sděláváme dlužní archy po způsobě knihkupeckém, z kteréžto příčiny, aby nebylo příliš vydání, upomínky dlužníkům nezasíláme. Prosíme však, aby každý sám hleděl do konce září t. r., kdy se končí správní rok družstva, své předplatné, po případě staré dluhy a upsané členské vklady v hojně míře zapraviti. Jeť zvláště letos potřeba, aby stav jmění uveden byl v patřičný pořádek, protože dle toho — dle příjmu a vydání a čistého zisku — bude ve valné hromadě posuzována situace družstva. I vybízíme své věrné, aby hlavně z toho důvodu do konce září t. r. abonentní a jiné peněžní povinnosti vyrovnali.

Dne 1. září t. r. vyjde 1. číslo III. roč. „Dělnických Novin“. Katoličtí dělníci a řemeslníci, přičiňte se, aby „Dělnické Noviny“ vniknouti mohly do všech kruhů dělnických, řemeslných a živnostenských. Za tou příčinou prosíme vás, abyste neobtěžovali sobě v zájmu dobré věci křesťanského socialismu zaslati nám adresy mužů a jinochů ať z dělnického, řemeslnického nebo živnostenského oboru, u nichž předpokládati by se dalo, že jsou naší myšlence nakloněni a že „Dělnické Noviny“ odebíratí by mohli. Prosíme, aby adresy tyto posílány byly do konce měsíce srpna. Zároveň žádáme naše soudruhy, kteří zasedají ve výborech různých řemeslnických, dělnických a vůbec vzdělavacích spolků a jednot, aby dávali návrhy na odebírání „Dělnických Novin“ a mezi ostatními členy o jejich rozšíření se postarali. Hnutí požidovštělé socialně-demokratické internacionaly jest mocné, k svedeným dělníkům strany socialně-demokratické přidružila se též valná část tak zvaného „pokrokového studentstva“ a četné listy socialních demokratů, kteří podlehají vlivu internacionálních židů — vůdců, čelí proti nám a proti našim křesťansko-socialním a vlasteneckým zásadám. I budme všudy na stráží a bojme „Dělnickými Novinami“ proti nepřátelům našim, hlasatelům socialní zhouby. Ku předu! za křesťansko-socialní reformy, za víru, vlast a národ: Adresy, předplatné a inserty přijímá administrace „Dělnických Novin“ v Jilské ulici čís. 234. staré, 7 nové v Praze. Očekáváme, že zvláště katolické duchovenstvo, mezi nímž jsou „Děln. Noviny“ hojně rozšířeny, rozvine pro III. ročník úsilovnou agitací. Administrace přijímá již nyní předplatné na III. roč. „Dělnických Novin“, které obnáší ročně 1 zl. 60 kr., pololetně 80.

PROVOLÁNÍ.

Založme spolek, jenž by všemožně o to pečoval, by se školní mládeži dostalo výchovy v pravdě křesťanské.

Božský Přítel dítek a nejlepší ze všech učitelů pravil jedenkrát za okolností velice vážných, že co jsme učinili nejmenším z Jeho bratří, učinili jsme vlastně Jemu a že On sám tudíž bude za to naším odplatitelem. Nejmenšími z bratří Kristových jsou však hlavně dítky. Co tedy těmto dobrého prokážeme, odplatí nám stonásobně Božský jejich Přítel, jenž je vzal pod svou zvláštní ochranu. Největším však dobrodiním, jež můžeme dětem prokázati, dobrodiním trvalým, jest dobré vychování a přiměřené vzdělání, neboť ty jsou pro ně jistinou bezpečnou, jistinou trvalou, z níž mohou bráti hojné úroky po všechny dny svého života.

Vychování dobrého — a to jest ještě důležitější, než nabytí různých vědomostí — může se však dětem dostati jenom ve škole, ovládané duchem náboženským, duchem křesťanským od učitele, jenž zná nejen řádně methodiku jednotlivých předmětů, nýbrž zároveň i v pravdě po křesťansku, po katolicku, smýšlí a jedná, od učitele, jenž se věnuje cele u nerozdílně jako apoštol vznešenému svému povolání, a jenž dětem sobě svěřeným ve všem předchází dobrým příkladem.

Jedny z takovýchto vzorných učitelů a obzvláště vychovatelů poznali laskaví čtenářové v knížečce o školních bratrech de La Sallových. Uvažujíce o této chudé brati řeholní, kteráž se věnuje výhradně jenom vychování a vyučování školní mládeže, a majíce toho skvělé důkazy, jak nezištně a blahodárně v ohledu každém působí tito La Sallovi bratří nejen ve Francii, nýbrž i ve mnohých jiných zemích, nemohli jsme se ubrániti myšlence: Proč pak by nemohli školní bratří La Sallovi působiti i u nás? Proč pak by vedle tolika škol jiných nemohli míti u nás nějakou školu i školní bratří? Židé, protestanté zakládají si a vydržují s velikým úsilím a velkými obětmi školy svého vyznání, školy náboženské; my katolíci však nemáme v celičkých Čechách — kromě několika klášterních škol pro dívky, bohužel ještě většinou jen německých — ani jediné školy s vyučovací řečí českou pro hochy, která by se nalezala v rukou katolické kongregace! Aspoň nějaká škola taková jest tudíž u nás naléhavou nutností, a školu takovou, řízenou paedagogy osvědčenými, jakými jsou školní bratří, uvítali by zajisté i četní rodičové s opravdovou radostí.

Úvahy tyto byly příčinou, že se podepsaní stanovili na tom, založiti spolek, jenž by podporoval způsobem všemožným — slovem i dárky peněžitými — školní bratry z kongregace de La Sallovy, by mohli v Čechách co možná nejdříve zříditi aspoň nějaký ústav s vyučovací řečí českou. Jelikož tato myšlenka na místech příslušných došla souhlasu, sdělány stanovy podle stanov podobného spolku vídeňského a zadány ku schválení.

Prosíme tudíž laskavé čtenáře listů těchto a všech, kdož jsou dobré vůle, by nás v snaze naší podporovali a až stanovy dojdou schválení a spolek se zřídí, hojně za členy přistupovali.

V PRAZE, na den Rozeslání sv. apoštolů. 1893.

Fr. Žák.

František Pohunek.

OBSAH: Norbertinum Píše František Vaněček. — Mají-li dítky, pozdě do školy přicházející, soukromě se modliti? — Z vývoje duše dětské v první době života. (Pokračování.) — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Literatura. — Listárna redakce. — Vyhláška. — Provolání.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlasť“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budí sasláno předplatné; tamtéž budtež adres. i reklamace, jež se nepočítá a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však saslány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

O povolání učitelském.

(Pokračování.)

III. Dr. Kellner ve svých aforismech vychovatelských a sice hned v 1. článku vybízí učitele, aby dítkám nově do školy vstupujícím učinili první jejich pobyt ve škole co možná příjemný a milý, ježto od tohoto prvního dojmu bere počátek větší neb menší touha po návštěvě školní.

Když jsem toto praktické pokynutí přečetl, hned jsem si pomyslíl, jestliže školním dítkám má se pobyt ve škole činiti příjemným, aby tam rády prodlévaly a přicházely, čím více jest toho potřebí učiteli, aby si školu zamiloval, aby tam rád působil a prodléval, poněvadž působení jeho ve škole jest daleko namahavější a napínavější, nežli činnost žákova.

A přes to vše přece bylo a jest dosti učitelů, kteří se svou školou, se svým zactvem takřka srostli, kteří ve škole a ve školním vyučování nalezali a nalezají největší útěchu a zálibu. Ale oproti těmto vzorům učitelstva musíme ač neradi postavití ony učitele, kteří si vždy z hloubí srdce oddechnou, kdykoliv jest konec školního vyučování, jimž nejmilejší dobou jsou školní prázdniny, kteří na konec prázdnin vždy s trpkou myslí pomýšlejí. A ptáme-li se, proč asi tak malou radost nalezají ve škole, tedy zní obyčejně odpověď, že buď nemají k svému povolání lásky a náklonnosti, ježto byli více okolnostmi k němu donuceni, než aby si ho dobrovolně zvolili, aneb že ve školním vyučování a působení nenalezají takových výsledků, jaké očekávali, ač se povolání svému s celým srdcem věnovali, ač mu všechny síly obětují.

Co se týče prvních, kteří více jaksí z nutnosti, než z dobré vůle stali se učiteli, těm nemůžeme nic vřeleji doporučití, než aby se s povoláním svým, kteréz opustití nemohou a nechtějí, hleděli všemožně smířití dle onoho starého pravidla: „Nejsi-li povolán, snaž se, abys se stal povolaným!“ A skutečně mnohým učitelům se to při pevné vůli a stálé snaze podařilo, že přes velkou počáteční nechuť a odpor k učitelství přece stali se když ne výtečnými aspoň dobrými učiteli, učinili si tak z nouze velkou zásluhu. Těm pak, kteří při vší počáteční náklonnosti k učitelství této záliby pro sklamané naděje a očekávání pozbyli, nemůžeme než upřímně radití, aby si ve škole počínali, jak to činí všickni řádní a zkušení učitelé, aby byli jejich věrnými následovníky, pak práce jejich školní jistě bez výsledku nezůstane. Hlavně k vůli těmto sklíčeným a sklamaným počátečníkům na

roli školské chceme se rozhořiti o tom, jak si má učitel počínati ve škole, aby snaha jeho přinesla zdárné ovoce.

Škola má býti učiteli a žactvu místem podobně posvátným, jako jest posvátným chrám Páně duchovnímu pastýři a lidu věřícímu. A tak posvátnou má vším právem škola býti, vždyť i v nynější době, kdy škola od Církve jest odtržena, bývají nové školní budovy církevně posvěceny. Jako pastýř duchovní jest povinen, aby každý úkon církevní s náležitou pobožností vykonával, k němu náležitě se připravil, tak se toho může žádati i na učiteli vzhledem k jeho působení ve škole. A toto porovnání jest oprávněné, poněvadž kněz také do jisté míry vykonává úřad učitelský v chrámu Páně a sice hlavně jako kazatel. Známo jest, že úřad tento se zdárnějším výsledkem zastává onen duchovní, když se k němu vždy svědomitě připravuje. *A podobně zdárné působení učitelovo ve škole velice záleží na svědomité přípravě.* Učitel, kterýž si napřed učivo náležitě promyslí, methodicky urovná, chápavosti dítek přizpůsobil, vystupuje pak ve škole s větší jistotou, vyučování jde mu hravě, nemusí se na nic dlouho rozmýšlet. Jej také nesprávné odpovědi žáků nepřivedou z koleje, naopak i když musí od určeného postupu učiva někdy se uchýliti, přivádí vyučování zase snadno do pravých kolejí. Zcela jinak dopadá to s učitelem, kterýž svědomité přípravy na vyučování zanedbává a teprve když přijde do školy, si vzpomíná, co má probírat. Takové počínání dá se omluviti poněkud u starších učitelů, kteří totéž učivo již po více let probírají, kteří látku i metodu jaksi zažili, ač i starším učitelům nebývá to na škodu, když svědomitě se připravují přemýšlejíce, jak by známou látku ještě lépe a snáze dítkám vpravili; ale u začátečníků, kteří teprve dráhu učitelskou nastoupili, kteří teprve krátkou dobu ve škole se pohybují, se takováto netečnost ničím nedá omluviti, nýbrž musí se jen pokárati. Ostatně učitel v této věci nedbalý kárá se nejvíce sám, že práce jeho ve škole zůstává bez žádoucího výsledku, že stává se nespokojeným sám se sebou. A jak by také mohl býti spokojen, když znamená, jak i školní dítky, zvláště větší dobře pozorují na svém učiteli, zdaž jest k vyučování náležitě připraven, zdaž jest, jak si říká, dobře okován. Začne-li učitel od jedné věci k druhé přebíhati, pak stane se i žactvo roztržito, k výkladu učitelově lhostejno.

Učitelé méně svědomití hledí tuto malou horlivost svou v přípravě k vyučování aspoň tehdaž nahraditi, když se jim zdá, že by mohl přijíti okresní škol-dozorce; než každý znalec školství brzo pozná, zdaž po celý čas bylo svědomitě vyučováno, zdaž učitel nepracuje ve škole jen proto aby uspokojil svého inspektora, ale aby svědomitě dostál své povinnosti. Důtklivě o přípravě ku školnímu vyučování pojednává Dr. Kellner ve svých aforismech a sice v aforismu čili článku 131., kde praví, že má učitel při této přípravě uvážiti, co má žákům vykládati a jak to musí vyložiti. Nejsvědomitěji připravuje se učitel, kterýž sám sobě jest přísným dozorcem a soudcem, kterýž pečlivě bdí sám nad sebou, nad vyučováním i nad kázní školní. *Tato svědomitá bdělost a opatrnost ku zdárnému působení učitelstva ve škole velice přispívá.*

Při výkladu o tělesných vlastnostech učitelových jsme podotkli, že učiteli mimo jiné jest potřebí, aby byl prost vsí nápadné tělesné vady. Každá taková vada připravuje učitele u nezkušené mládeže o potřebnou vážnost, zavadává příčinu k nevhodným vtípům a úsměškům. Ale ani tělesná bezvadnost sama o sobě nestačí; jí musí doplniti slušnost v celém zevnějšku učitelově, v jeho šatstvu, v jeho chování. Každý pohyb, každé slovo, každý úsměv, každé zamračení učitelovo bývá od dítek dobře pozorováno, může dítkám posloužiti k povzbuzení,

ale také ku pohoršení. Není-liž tudíž učitelé velice potřebí, aby sám nad sebou bděl?

Co se týče obleku, měž učitel oděv třeba jednoduchý, jen když je čistý a slušný; není potřebí, aby byl vždy dle nejnovějšího střihu ušitý. Ostatně v této věci nejvíce rozhodují hmotné poměry učitelovy, a proto si nesmíme dovoliti žádných zvláštních předpisů; jenom tolik se může žádati, aby dbal na čistotu těla, obuvi i šatstva, co si přeje od žáků, toho aby sám nezanedbával.

V chování svém má projevovati učitel úctyhodnou vážnost; švihácké mravy a způsoby nesluší ani mladému učiteli. Tato vážnost v chování vede učitele k tomu, aby ani v řeči ani v chování se nepřeháhlil, aby zachoval potřebný klid i když musí přisnost žákům svým projevit, když musí žáky své trestati.

Všickni zkušení paedagogové doporučují, aby učitel při vyučování ve školní světlici s místa na místo nepřecházel, aby zvolil si jisté stanovisko, odkud by mohl veškeré žactvo snadno přehlédnouti. Stálým pohybováním a přecházením po školní světlici působí učitel v žactvu roztržitosť. Tuto vadu v zevnějším chování kárá Dr. Kellner ve svých aforismech a sice v článku 10. Důtka, kterouž dává neposednému učiteli, jest skorem až příkrá; porovnáváť takového učitele s divým zvířetem, kteréž v uzavřené kleci sem tam pobíhá. Ale i když s jistého stanoviska k žactvu svému učitel mluví, má při tom slušně se chovati, aby nedával nohu na školní lavici, aby na školní lavici nesedal; ano i když smrká neb odplivuje, má při tom zachovati obvyklou společenskou slušnosť. Velmi humoristicky o tom mluví Dr. Kellner l. c. v aforismu 138., kdež uvádí veršem následek z nepřiměřeného chování se učitelova ve škole pro jeho žáky:

„Wie er sich räuspert, und wie er spuckt;
Das haben sie ihm glücklich abgeguckt.“

Vůbec vše, co dítky na svém učiteli vidí a pozorují, má je vzdělávati, zušlechťovati. Ovšem namítne snad při tom některý, zvláště mladší pan učitel, že pokynutí uvedená jsou příliš pedantská, těm že mladší učitelstvo ztěžka přivykne. Na to odpovídáme, že dobrá vůle a láska k povolání i u mladého učitele mnoho vykoná, a všelikou nechť přemůže.

Vedle vlastního zevnějšího chování má učitel míti na mysli a pozorovati také výsledek svého vyučování. Stává se nezřídka, že i tehdaž, když se učitel k vyučování náležitě připravil, přece výklad se mu tak nepovede, nemá takového výsledku, jak by si přál. V takovém případě má učitel hned přemýšleti, v čem asi vězí příčina nezdaru; má z učiněných zkušeností pro budoucnost si utvořiti pravidlo, jak by možných chyb se mohl uvarovati, jak by měl vyučování své stále zdokonalovati. Tím se vzdělává ve vydatnou sílu učitelskou.

K zdárnému výsledku ve školním vyučování napomáhá velice též moudrá školní kázeň, o kterouž musí učitel svědomitě pečovati, nad ní bdíti, aby dítky řádu školnímu, rozkazům svého učitele ochotně se podrobovaly. Dobrá kázeň ve škole poznává se podle toho, když dítky při vyučování tiše a slušně se chovají, výklady učitelovy pozorně sledují, na dané otázky hlasitě, rozumně a souvisle odpovídají, určené úkoly pilně pracují. Moudrá školní kázeň dále žádá, aby dítky pořádek a čistotu zachovávaly, aby dbaly o čistotu svého těla, svého obleku, v pořádku a čistotě, aby držely své školní knihy, sešity, všecky školní potřebnosti, aby lehkomyšlně nešpinily a nepoškozovaly školní náradí, vůbec nic ve školní budouc. — Dr. Kellner v aforismech čl. 60.

Aby se tak nestalo, nad tím musí učitel svědomitě bdíti, a zajisté, že dítky proti tomuto požadavku školní kázně tak snadno se neprohřeší, bude-li učitel sám o to dbáti, *aby ve školní světnici všechno bylo slušně uspořádáno, aby i žactvo přísný pořádek zachovávalo*, jak při svém příchodu do školy, tak při počátku vyučování, mezi vyučováním, při ukončení školního vyučování, při odchodu ze školy při návratu k domovu.

Dr. Kellner ve svých aforismech a sice v aforismu 3. vykládá, proč má učitel dbáti, aby, co na něm jest, v jeho školní světnici bylo vše čisto a uspořádáno. Z úpravy a pořádku v školní světnici pozná každý znalec školství, jakého ducha jest učitel, jenž v této škole působí. Vhodně tudíž volá dotčený zkušený paedagog ku každému učiteli: „Ukaž mi svou školní světnici, abych viděl, kdo jsi a jak působíš!“

Učitel, jenž dbá o pořádek ve školní světnici, nepřipustí také, aby žactvo samo potřebný pořádek přestupovalo, když do školy přichází, ve škole trvá, ze školy domů se ubírá. Jak se mají žáci a žačky při tom zachovati, jakého pořádku mají šetřiti, o tom podávají školní zákony, školní pravidla, usnesení učitelských sborů podrobné předpisy a pokynutí, kteráž ovšem na všech školách ve všem nemohou býti stejná, nýbrž musejí se řídití též dle okolností času a místa. Nelze tudíž v této věci nic jiného říci, než aby učitel přídržoval žactvo k zachování pořádku tak, jak mu to ukládají školní zákony, školní pravidla a jak toho žádá moudrá školní kázeň, jak toho žádá i náboženský cit a povinnost nejen dítek, ale i učitele.

Máme sice před sebou velmi praktickou německou „Rukověť vychovatelství“ od Jindřicha Baumgartnera pro učitele a kandidáty učitelství, v kteréž se do podrobnosti udává, jaký pořádek mají žáci a žačky ve všech dotčených případech zachovati, jak má učitel o zachování tohoto pořádku dbáti; ale nenalezáme tam až na některé výminky žádných pravidel kázně školní, kteráž by i v našich školách zavedena nebyla pokud se na těchto školách skutečně o dobrou kázeň dbá; není tudíž potřebí, abychom o nich do podrobnosti se zmiňovali. Jenom oněch pokynutí v dotčeném spise chceme si všimnouti, kterých se na mnoze na školách našich nešetří, ač se nám zdají k zachování kázně a řádu školního velmi prospěšná. Tak se v dotčeném spise doporučují, aby školní vyučování započlo přesně, když se dá znamení, když určená hodina k vyučování se přiblíží. Na venkově, kde není veřejných hodin, dělá to velké obtíže, poněvadž jak jednotlivým učitelům, tak i venkovským obyvatelům nejdou hodiny vždy stejně. Pro tento případ jest záhodno, aby všude i na venkovských školách hodiny určené k vyučování oznamovaly se zvláštním školním zvonkem, dle něhož by se nejen všickni žáci ale i učitelé řídili. Ano, kde to může býti, jest to velmi výhodné, když i větším zvonem buď na školní budově samé aneb i na vížkách vesnických dává se žactvu znamení, že jest již čas, aby do školy se chystalo.

Dále doporučují Baumgartner ve svém spise, aby učitel po odchodu žáků ze školy celou školní světnici, jednotlivá místa žáků si prohlédl a co by zvláštního zpozoroval, aby si poznamenal. Toto pokynutí pro kázeň školní zdá se nám býti velmi praktické, ač se ho všude nešetří.

Dotčený spisovatel radí též, aby učitel častěji se hleděl přesvědčiti, zdaž žáci a žačky i na cestě ze školy k domovu dle toho se chovají, jak jim školními pravidly bylo uloženo, zdaž každého staršího na cestě slušně pozdravují, zdaž nepovykují, za žádným nepokřikují, kamením neházejí, na venkově zdaž na polích,

zahradách, lukách škody nečiní. Čím častěji se učitel na to ptá, čím přísněji přestupníky kárá, tím spíše si děti pamatují, že i mimo školu školní kázni podléhají.

K zachování této kázně velice přispívá *nezlomná důslednost učitelova*, aby v určeném pořádku školním zbytečně žádných výminek nepřipouštěl, aby v pochvale hodných i v trestání žáků nedbalých byl nestranný, aby žádnými ohledy stranníckými nedal se obломiti a svěsti.

Tam, kde nenalezl zlé vůle, nýbrž jen zapomětlivost aneb dětskou nedovedenost, hledí učitel zachovati *shovívavost a trpělivost*, o kteréž Sailer praví: že jest korunou všech ctností vychovatelských. Vřele tuto ctnost všem paedagogům doporučí též Dr. Kellner ve svých chvalných aforismech a sice v aforismu 174., kdež praví: „Poněvadž nedostává se trpělivosti (totiž učitelům), proto ozývá se nářek maličkových ve školních světnicích . . . proto mnohé děti bojí se a nenávidí školu i učitele.“ Jenom přísná důslednost spojená se shovívavou trpělivostí může pomoci učiteli, aby jak v kázni tak i ve vyučování školním zdárného ovoce se do dělal, aby nemusel sám o sobě říci, aby to nemusili i jiní o něm dotvrditi, že ve škole nadarmo se namáhal, *že jeho působení ve škole zůstává bez úspěchů*. Takové výčitky učitel tím spíše se uchrání, čím více bude hleděti, aby i mimo školu mimo školní vyučování moudře a rozumně si počínal; nebo na tom, jak učitel žije, jak si počíná, jak jedná a jak se chová i mimo školu, závisí na mnoze i zdárné působení jeho ve škole. Nedostáli bychom tudíž zcela svému úkolu, když bychom pojednávajíce o učitelském povolání nezmínili se též o tom, jak si má učitel počínati a žíti mimo školu a sice nejen jako učitel, ale jako hlava rodiny ve své domácnosti, jako občan vzhledem k obci, národu i státu a jako křesťan vzhledem ku své Církvi. Této úvaze chceme věnovati ještě poslední odstavec svého pojednání.

(Dokončení.)

Norbertinum.

Píše **František Vaněček**.

(Dokončení.)

Nejlepší ze žáků připuštění jsou — je-li vůle jejich — do mariánské kongregace jinošské, která v ústavě jest založena. Toliko nejlepší ze žáků smí žádati za přijetí do kongregace mariánské. Proto jest členství kongregace nejvyšším významáním žáků a jich zbožným přáním. Než projde žák všechny stupně odznaků, jest dosti prozkoumán, hoden-li jest býti dítkem Mariánským. Kolem 30 členů čítá tamější Mariánská kongregace a skládá se z nejlepších chovanců norbertinských. Tito žáci jsou — abych užil klassického jména — triarii školních bratří. Lnou láskou opravdovou k školním svým otcům, a milým jest jim okamžik, kdy mohou se vrátiti ku domu svého mládí.

Poněvadž v době, kdy jsem ústav navštívil bratří měli právě duchovní cvičení a jen několik jich mělo na svých bedrech celou tíhu vedení ústavu, musil mne bratr Bernard často opustiti, aby opět jinou neodkladnou věc vyřídil a proto mi vložil do rukou knihu pamětní, abych se v ní probíral. Viděl jsem tam jména osob vznešených a nejvznešenějších a viděl jsem tam výlevy bývalých chovanců ústavu, když se měli do ciziny bráti. Neváhám zde položiti verše jednoho chovance, složené dle známé písně německé:

So leb' denn wohl, du trautes Haus,
 wo ich so liebe Freunde fand
 Zieh ich auch traurig heut' hinaus,
 ein innig festes liebes Band
 sich um das „Norbertinum“ schlingt
 und um das Kirchlein, das dort winkt.

Tak loučí se sirotek se svým „Norbertinem“, jako skladatel původní písně německé s domem otcovským, z něhož byl vyděděn.

Zmínil jsem se, že v „Norbertinum“ jsou také dílny řemeslnické, v nichž se může několik chovanců řemeslu, pro něž jeví chuť, přiučiti. Mistři jsou diplomováni a mají právo dávat za vyučenou. Dílny zde jsou pro krejčí, ševce, zámečníky, truhláře, knihaře, pekaře a zahradníky. Mnozí z tamnějších vyučenců nechtěli opustiti ústav ani po vyučení, a učinili tak jen ku naléhání bratří, kteří jejich důkladné vycvičení v řemesle mají na paměti. Rádi se vyučenci vrací ku svým učitelům, aby jim dali zprávu a účet ze svého samostatného vladařství. Odchovanci jejich přidružují se k některému spolku katolickému, aby nepozbyli ducha katolického. Krásným svědectvím pro vychovance jest vděčnost, jakou chovají k ústavu i svým učitelům. Byl jsem toho v Schöbrunnu sám svědkem, že ku 2 školním bratřím jejich žákové přišli, aby jim políbením ruky vzdali čest. Jest to krásné svědectví pro bratry, kteří svým oděvem francouzských abbè budí pozornost kolem jdoucích, a tak nevědomým dávají příležitost doptávat se po bližších o nich zprávách. Snad mnohý doví se, co dosud nikdy nevěděl a nečetl. Stěžujeť si totiž výroční zpráva katolického sirotčinského spolku na umlčování činnosti své v žurnalistice. Žurnalistika liberální, která má plné sloupce zpráv spolkových, které v celku vzato ničím nejsou leč titěrnými zábavami aneb ještě něčím horším, nemá místa pro zprávy o schůzích katolického spolku, který čítal členů v r. 1888 = 10.241, v r. 1889 = 10.474, který mívá plenární schůze v kolosálním sále hudebním, ku kterým se dostavuje *vždy několik tisíc členů*, tak že nezřídka musí se odbývati *dvě schůze za sebou*: odpolední a večerní — o těchto schůzích *žurnalistika liberální* nemá času ani místa referovati. Příčinu zná každý uvědomělý katolík. Kdyby se žurnalistice liberální jednalo hlavně o podporu ubohých sirotků, o jejich všemožné zaopatření a o získání nových a nových dobrodinců, pak by dovedli referovati a doporučovati. Listy liberální mají však docela jiný cíl než předstíranou humanitu a toleranci a proto umlčují obrovský katolický spolek, aby nevníkal do nejširších vrstev lidu. Ostatně může býti katolíkům útechou, že by i referáty v liberálních listech nezískali mnoho nových dobrodinců, protože čtenářstvo jejich, působením svého čtiva nemá útrpnosti nazbyt a holduje zásadě: *selbstessen macht fett*.

„Katholischer Waisen-Hilfsverein“ jest jedním z nejpopulárnějších spolků vídeňských i při umlčování žurnalistickém. Dítky, které byly odchovány pomocí katolického spolku v řádné řemeslníky, stávají se samy apoštoly jeho a podporovatelé ústavů spolkem vydržovaných. Jeden ze ctihodných bratří školních vyprávěl mi příběhy, které sám zažil a které dokazují, že výchova jejich padla dosti často na půdu úrodnou. Při svých odchovancích, kteří již dozoru jejich se vzdálili, hledí bratří vzbuditi spořivost, o níž praví, že jest sice nízká ctnost, příliš pozemská, ale že člověka uvaruje mnohých příležitostí, kterým by se jinak nevyhnul. Snaží se, by každý z odchovanců měl spořitelni poštovní knížku a toto pravidlo tak jest neod-

volatelné, že ani nabízený příspěvek buď na sirotčinec, buď na jiný křesťanský podnik od něho se nepřijme, neprokáže-li se, že má úspornou knížku.

Mnozí z odchovanců c. k. sirotčince, kdež již dříve bratří působili, jsou nyní vlastní příčinlivostí a spořivostí zámožnými mistry. Snad se nemineme mnoho s pravdou, vidíme-li ve vzrůstu katolického spolku sirotčinského výsledek snaživé práce školních bratří.

Roku 1877 počal spolek pracovati a mohl již roku 1885 zaopatřiti 221 sirotků, r. 1888: 375 sirotků, r. 1889: 390 sirotků a roku 1891 konečně již 446 sirotků, což jest zajisté nejlepším vysvědčením. Vůbec vydává spolek poslední léta na své dobročinné ústavy $1\frac{1}{2}$ milionu zlatých. Hoši se nyní vychovávají hlavně v „Norbertinum“, o němž píšeme; dívky mají zvláštní sirotčinec v Biedermannsdorfu u Laxenburgu. Ústav má jméno po Její Výsosti korunní princezně Štěpánce: „Stephaneum“. R. 1892 měl ústav 124 osiřelé dívky v ošetřování a právě se jedná o zbudování nového sirotčince pro dívky po způsobu „Norbertina“. Budova v Biedermannsdorfu má býti proměněna v asyl mrzáckých nezhojitelných dětí. Při sirotčinci „Stephanea“ jest též opatrovna, kdež chudá mládež v poledne dostává teplou polévku a chléb. V okolí Mödiinku, Laxenburku a vůbec v okolí Vídně jest dosti Čechů chudých a proto není ani pro nás ústav taký lhostejným. Správu ústavu ve Biedermannsdorfu mají milosrdné sestry z mateřince pražského. Uveřejňování podrobných zpráv o činnosti katolických ústavů a spolků jest pro ně nejlepší reklamou a nejlepší obranou církve.

Chudinký otec těžce raněný odebírá se do nemocnice k léčení a zanechává jedenáctiletou dceru, aby ošetřovala a živila mladší své bratry a sestry. Několik drobných peněz, které jí otec dal a ničeho sobě neponechal brzy bylo utraceno za mléko a chléb a nezůstalo jim ničeho, tak že dítky trpěly hladem, ale neodvážily se žebrati. Člen spolku vypátral je a spolek zaopatřil je a zachránil je. Nezasluhuje-liž činnost spolku tohoto, aby se všech stran byla podporována? Máť sice spolek podporovatele velmi mnohé a vznešené s osobou milovaného panovníka na prvním místě, avšak zvláštní při tomto rozsáhlém spolku jest, že chudší a níže postavení lidé jsou příznivci spolku velmi horlivými a že nejsou řídké případy, kde služební osoby zříkají se zpropitného aneb neočekávané odměny, neb nějaké zábavy, aby tak získaný groš s radostí donesly do spolkové kanceláře.

Jak otcovsky stará se spolek o své sirotky, vysvítá i z následujícího. Jeden ze sirotků Norbertinských, nadějný zbožný hoch, který z ústavu „Norbertusheim“ navštěvoval gymnasium, povážlivě onemocněl a lékař tvrdil, že by jej mohl zachrániti toliko delší pobyt v jižní krajině. Poněvadž neměl žádného příbuzného, usnesl se spolek, aby na jeho útraty dopraven byl do Gorice, což se stalo a hoch se skutečně tak zotavil, že může zdárně v studiích pokračovati. Při takovém jednání spolku a bratří není divu, že přichylnost chovanců k ústavu jest veliká a že jest jim jako domem otcovským.

Zde slavili všechny památky církevní tak jak se slavívají jen ve vzorných katolických rodinách. Zde mívali vánoční stromek s celou obvyklou okázalostí, ověšený křesťanskou štědrostí. Stromek vánoční vystrojen bývá od spolku i těm dítkám, které dosud pro nedostatek prostředků teprve toužebně čekají na své přijetí buď do „Norbertina“ neb do „Stephanea“. Stromček bývá postaven ve spolkovém domě vídeňském; dítky bývají podarovány šatstvem, obuví a školními potřebami. Tak podarováno v roce 1891 200 sirotků, kteří jsou teprve čekately

„Norbertina“ a „Stephanea“. I o velikonocích najde se vždy nějaký dobrodinec, jenž jim zakoupí velikonoční vajíčko a jiné drobnosti, z nichž se sirotci radují.

R. 1891 slavil v krásné kapli v „Norbertinum“ kněžské prvotiny mladý kněz a rodák náš Alfons Žák z Horažďovic, spolupracovník „Vlasti“. Každou slavnost prožijí i sirotci a nabývají přítulnosti k ústavu. *)

S vděčností pohlížejí sirotci ku „Norbertinum“ a s chloubou katolíci, školní bratři s radostí. Ústavy katolické pod tak zdárným vedením, jako jest vedení školních bratří, odchovávají přítomnosti ryzí charaktery, dobré křesťany a věrné Rakušany. Všeho jest nám potřebí. Nejnadanější žáci oddávají se studium: tak jsou 2 v Bohosudově, 2 paedagogium v Tisisu a 2 v chlapeckém semináři. Ostatní věnují se řemeslům, z nichž se rekrutují dobří mistři a tovaryši katoličtí.

Ne tedy bez příčiny umlčují liberálové působení „Norbertina“, které jest takorůzka zřítelnicí oka spolku katolického. Zprávy o takovéto činnosti vyvrací tučet zastaralých předsudků a dávají člověku brejle, jimiž se nikdy na činnost katolíků nedíval.

Zprávy o spolku rozšiřuje k tomu účelu založený „Waisenbote“, který se zasílá bezplatně příznivcům katolické dobročinnosti a vždy nové a nové členstvo získává. Témuž účelu propůjčuje své sloupce měsíčník „Waisenkind“, kdež se uveřejňují nejzajímavější dáta z katolické činnosti. Snad by prospělo, aby některý z ligistů si časopisy ty vzal na starost a o nich někdy referoval. Musí býti činnost katolického onoho spolku veliká a dobře zakořeněná, když liberálové ji umlčují; proto my o ní nemlčme.

*) Opsal jsem výron loučícího se bývalého chovance s „Norbertinem“ při odchodu do daleké ciziny, z něhož jest patrná láska k domu dobročinnému. Tuto lásku k domu dobře tlumočila Cantáta, kterou přednášeli chovanci při svěcení „Norbertina“:

Windet zum Feste den herrlichsten Kranz!
Strahle, o Sonne, in blendendem Glanz!
Lasst uns frohlocken, die Fahnen heraus!
Schallet ihr Lieder, es stehet das Haus!

S o l o: Eltern, dort oben, o schauet herab,
Welch' eine Liebe die Wohnung uns gab.
Engel des Himmels, so heilig und rein
Schütztet uns ferner und ziehet mit ein.

C h o r: Höre uns gnädig, barmherziger Gott!
Wahre die Gönner vor Unglück und Noth;
Schenke ihren Werken erfreulichen Lohn,
Kröne die Edlen mit himmlischer Kron'!
Heiliger Norbert! Beschützer und Freund!
o mache uns glücklich, wir bitten vereint.
Hilf uns stets wandeln nach Gottes Geheiss,
Üben die Tugend, Gehorsam und Fleiss.
Liebe erfahren, das ist meine Lust;
Singet, o singet, es schwell' uns die Brust.
Lasst uns frohlocken, die Fahnen heraus,
Lasset uns jubeln, es stehet das Haus!

Z vývoje duše dětské v první době života.

(Dokončení.)

Na konec rozpravy své chceme ještě promluvit o vývoji vlastního *já* jakožto představy o vlastním těle a středišti veškerých představ jiných o vývoji *sebevědomí dítěte*.

V obecné mluvě znamená pojem *já* celek, složený z duše a těla. Znázorniti můžeme jej kruhem, jehož obvod představuje tělo a jeho smyslové ústroje, čidla, středobod pak jednoduché ústředí všech představ, duši.

Člověk dospělý zná dobře netoliko obvod kruhu toho, neboť ví, kde končí se jeho tělo a kde začíná svět vnější, ale zná i svůj svět vnitřní, duševní, čili veškeré představy, city a snahy, které sbírají se a kupí kolem středu onoho symbolického kruhu.

Jinak je tomu u dítěte. To nedovede z počátku ani části vlastního těla rozeznati*), čemuž není se mnoho co diviti, neboť k poznání tomu dojíti musí pomocí smyslův, a ty jsou u něho teprve v počátcích vývoje. Všeobecně jest známo, že nemluvně nečiní žádného rozdílu mezi prsty svými a předmětem, který do úst dává, aby na něm ssálo. Pokud jest u prsu, nebyl by zjev ten ničím zvláštním, snadno dá se vyložiti jako pohyb odrazový, instinktivní; ale i později nakládá dítě s údy svými způsobem podivným, jakoby to nebyly ani části jeho těla. Tahá se za nožky, bije se do hlavy a škrábe v obličej, slovem, zachází s částmi těla svého tak jako s jinými předměty, až bolest je přesvědčí, že ony jsou v těsnějším svazku s jeho středem citícím, než svět vnější. A to děje se v době, kdy dítě již mnohé předměty z okolí svého i osoby rozeznává.

Když pak seznalo všechny části svého těla, počíná všimati si více svého okolí. Pozoruje, že může způsobiti jisté změny věcí, trhajíc ku př. papír nebo házejíc hračkami svými. To opakuje nescíslněkrát s obdivuhodnou trpělivostí. Otevírá škatulky své a pouzdra, kamínky a papírky z nich vybírá a opět je tam vkládá, s místa na místo přenáší, písek srovnává a rozhrabává atd. Tu již dítě učí se mysliti: poznává velikou pravdu, že každý zjev musí míti nějakou příčinu, a sledujíc ji postupem názorným, vidí, že samo může býti tou příčinou.

Zároveň zvyká si dítě považovati sebe jako jediný, působivý celek, a to zvláště od doby, kdy naučilo se choditi. Vidouc, že nic ze svého *já* nezůstává na místě, odkud právě odešlo, vidí sebe býti celkem zcela rozdílným od předmětův ostatních. a to jest obsah sebevědomí na prvotním svém stupni. Vůbec můžeme říci: jakmile dítě poznává obraz svůj v zrcadle i poměr jeho k jiným obrazům, jest již přesvědčeno o své osobě, došlo sebevědomí. K tomu některé doklady:

Chlapec Preyerův na konci třetího měsíce ještě neviděl se v zrcadle, ač hlavičku k němu obracel, když na zrcadlo klepáno; směr zvuku dovedl již promítati, ale jakmile klepot ustal, hned hlavičku v jinou stranu obrátil. Na konci čtvrtého měsíce pohlížel beze všeho zájmu na obraz svůj, a ten, viděl-li jej, zdál se mu nejspíše býti temnou skvrnou na jasné desce, jako slepým od narození, když ponejprv shlíželi se v zrcadle. Po nějaké době však chlapec vážně zadíval se na obraz svůj, a tvář jeho jevila takové podivení, jako když spatřil jindy cizí osobu. Ale již po třech dnech obraz vlastní tváře příjemně naň působil, neboť se

*) Děti mluví o sobě v osobě třetí: Jeníček chce . .

usmíval. Když pak ve dvacátém čtvrtém týdnu vedle svého obličej spatřil v zrcadle obličej otcův, obrátil se k němu udiveně, zvláště když otec promluvil. Synek Darwinův spatřiv jednou otce ze zahrady za oknem, hledal jej kolem sebe. Považoval čistou desku skleněnou za zrcadlo.

Z krátkého toho náčrtku rozvoje sebevědomí poznáváme, že myšlení děje se mnohem dříve, než mluvení a právem nazývá Preyer pravdu tuto jedním z nejdůležitějších objevů psychologie dítěte. Již před ním Helmholtz ukázal, že nemluvně zároveň s prvními dojmy smyslovými jeví též jakési neuvědomělé kombinace logické, počátky to pozdějších vědomých soudův a úsudkův. Preyer chtěl by i přijati jisté vrozené idey, což považujeme za docela zbytečné a s jeho materialistického stanoviska nelogické; stačí, že dítě má od první chvíle „vrozenou schopnost pozorovati a vnímati“, jak jinde se vyjadřuje. A tento veliký resultát (jemuž Preyer věnoval znamenitou kapitolu o rozvoji mluvy, Perez pak neméně zajímavou o generalisaci) potvrzuje dávnou theorii Aristotelovu, že totiž prvky rozumové nevcházejí do duše po částech ze světa vnějšího, ale již při narození dítěte tu jsou, aby po prvním nárazu paprsku světelného na sítnici nebo vlny zvukové na ústrojí sluchové počaly podivuhodnou svou práci.

Přel. B. Beneš.

Výstava školská v Plzni.

Ve dnech 29., 30., 31. července a 1., 2. srpna t. r. konala se v Plzni školská výstava učitelstva okresu plzenského. Před otevřením výstavy sloužena v kapli výstavní budovy školní, kterou právem nazvatí možno „palácem školním“, slavná mše sv., při které zapělo učitelstvo. Když bylo po mši sv. učitelstvo vyšlo z kaple, zahájil p. místodržitelství rada okresní hejtman L. Hansgirk výstavu řečí, ve které upozornil na císaře pána, jakožto protektora školství, jenž v první řadě má zasluhu o zdar výstavy vydáním nových zákonů školních. Po něm ujal se slova p. purkmistr dr. V. Peták, jenž poukazoval v delší řeči k tomu, jakou důležitost má obecná škola pro školy vyšší a odborné, pro obchod, průmysl a veřejný život, vůbec; máf položiti základy k poznání Boha a potřebných vědomostí pro život. Dále poukazoval na veliký rozdíl mezi starou a novou školou, jaký pokrok učinila škola za posledních 20 let; dokazují to výstavné budovy školní, pokrok ve vědomostech a pracích učitelských a pracích žákovských zvláště v kreslení, jež možno spatřiti na výstavě. Výkresy, jaké podává žactvo měšťanských škol, shledávaly dříve jen na vyšších realkách. Výstava opravňuje k naději, že učitelstvo v tomto duchu a tak horlivě i na dále bude pracovati. Třetí řečník p. okr. inspektor prof. J. Weger, jenž dal podnět k výstavě, děkoval příznivcům výstavy a učitelstvu samému a s heslem „jen ku předu“ povzbuzoval k další práci.

Po té otevřena výstava. Ve 24 síních vystaveno bylo přes 8000 předmětů: práce učitelstva školy se týkající i práce mimo školu, práce žactva a předměty, jež vystavovali nakladatelové pomůcek učebných, mechanické a j. Práce rozvrženy byly ve 14 odborů: náboženství, řeč vyučovací, počty, zeměpis a dějepis, přírodověda, kreslení a rýsování, zpěv a tělocvik, literatura, mateřské školy, práce učitelstva mimo školu, rozvrhy a statistika, ruční práce žáků, ruční práce žákyň, květinářství. Nejvíce zastoupen odbor přírodovědecký a kreslení.

V odboru pro vyučovací řeč spatřovali jsme učebné pomůcky ku prvopočátečnému čtení, hláskování, osnovy pro čtení a psaní, obrazy k věcnému učení k výkladu článků, hospodářské nářadí v miniatuře, předlohy písma, úkoly žáků, vzornou knihovnu učitelskou z oboru jazyka českého.

Hojně zastoupen z zeměpis a dějepis různými mapami zemí, okresů, okolí, plány měst a škol, sbírkou mincí, ústavou říšskou, obrazy dějepisnými a přehledy.

V počtech viděli jsme veliké diagramy znázorňující základní způsoby početní a počítání se zlomky, a jiné diagramy, názorné násobilky, různá počítadla, ceny plodin, míry a váhy, měřická tělesa, plošné obsahy

V přírodopisném odboru umístěno včelařství a hedbávnictví s příslušnými obrazy vývoje živočicha a nástroji, skupina zvířat lesních, ptáků, motýlů, brouků, hmyzu, sbírky rostlin, mechů, plodů, semen, obilin, hub, rohů a parohů, rud, vápence, hornin, škeblí, lastur, zkamenělin, nerostů vůbec, praeparaty živočichů, aquaria; diagramy tvarů listových, částí těla lidského, oběhu krve, obrazy rostlin, zvířat, literatura přírodnická. V síni pro fyziku a technologii vystaveno hojnost apparatusů fyzikálních, s kterými konány pokusy; modely strojů, výroba skla, porcelánu, papíru, cukru, užitek ovce, bavlna a její upotřebení, len a jeho zpracování, mýdla, hlíny, sbírka dřev, tuků, kyselin.

Kreslení a rýsování zastoupeno ponejvíce výkresy žactva měšťanských škol, pak výkresy obecných škol, tištěnými školami ku kreslení, modely a apparatusy ku kreslení perspektivnému.

V místnostech pro zpěv a tělocvik viděli jsme některé zpěvníky a skladby učitelů, náradí tělocvičné.

V literatuře podávali někteří učitelové přehledy svých prací literárních roztroušených v různých časopisech, které tu vyloženy a dotýčné práce poznamenány, práce konferenční, sbírky vhodných spisů pro mládež (katolické jsme tu postrádali), knihovnu učitelskou jednoho sboru, starší spisy methodické, náboženské a j.

V síni pro školy mateřské vyloženy práce maličkých i pěstounek, znázorněn život čtyř ročních dob, různé předměty a nástroje k zaměstnání malých.

Mezi pracemi učitelstva mimo školu byly zvláště obrazy olejovými barvami provedené, modely sádrové, práce řezbářské, lupenkové, modely školních budov, vzorná lavice a tabule, protokoly jednot učitelských.

Statistika a rozvrhy vykazovaly rozvrhy učiva a hodin, statistiku rozvoje školství, zlatou a černou knihu, protokoly ze staré školy a některé starší spisy pro školu.

Ruční práce hochů obsahovaly rozmanité práce ze dřeva, papíru, práce modelářské, literaturu a vyobrazení; vedle pak ve školní dílně pracovalo několik hochů jmenované předměty.

V ručních pracích žákyň umístěn veliký počet pletených a háčkovaných prací žákyň i učitelek, prádlo a práce vyšívané.

Květinářství obsahovalo veliké množství květin pěstovaných žactvem i učitelstvem.

Návštěva výstavy byla četná, zvláště v neděli byl nával veliký. I širší obecnost chválilo výstavu, neboť výstava obsahovala i pro ně mnohé zajímavé věci. Podotýkáme, že jsme na výstavě nic nezpozorovali, co by církev a náboženství katolické uráželo. K výstavě bylo učitelstvo nabádáno, aby ukázalo, jaké má škola pomůcky, čemu a jak se ve škole učí. Nebyla tedy tato výstava pořádána jako snad některá jiná „ad maiorem gloriam“ nynější školy oproti staré.

Přecházíme k odboru náboženskému. Pokud nám známo, byla to první výstava náboženská v tomto rozměru. Nemýlíme-li se, bylo náboženství na jubilejní výstavě zastoupeno několika učebnicemi. Když byl podepsaný pořadatel povolán do komitetu pro pořádání výstavy, radili někteří, aby nebylo náboženství na výstavě zastoupeno. Pořadatel byl však toho mínění, že zúčastniti se máme — když již vůbec ustanoveno, aby výstava se konala. Náležíme ku škole, záleží nám jistě mnoho na škole — tak se aspoň píše a mluví, nuže, musíme při každé příležitosti dokázati že zájem, jaký na škole máme, není jen pouhou frásí. Třeba nám jevití čilejší život na poli našem, třeba ukázati, že chceme pokračovati. Každý katecheta uznává, že u nás mnoho zanedbáno, že mnoho třeba doháněti, nechceme-li zůstat tam, kde jsme byli před mnoha lety. Že pravda, co tvrdíme, tomu nasvědčuje ta okolnost, že mnozí již tak uvykli té stojaté vodě, že domnívají se, jakoby se jí hnouti ani nemohlo. „Nedá se nic vystavovati; nevím co vystavovati“ a podobně zněly odpovědi s mnohých stran. Každý dobře ví, že máme vůbec a v jazyku českém zvlášť velmi málo pomůcek k vyučování náboženskému, až se hanbiti musíme před učiteli. Stále jen abychom si pomáhali křídou na tabuli — ale co to zabere času! Kdybychom měli pomůcky hotové, uspořena by byla

práce, uspořen čas. Ostatně každý nedovede kresliti. Výstavou učiněn pokus vyvrátiti zastaralé mínění, jakoby se nedalo nic dělati, ukázáno, že učení náboženské dalo by se dětem usnadniti znázorněním různých pravd, diagramy atd. Nechceme kaziti spokojenost toho, jenž nepocituje potřeby usnadniti učení náboženské dětem, ale nedáme si namluviti, jakoby to bylo nemožné. Že by se mnohá věc znázorniti dala, to dokazovali již mnozí zkušeni katechetové. Poukazujeme jen na některé články ve starších ročnících „Vychovatele“, kde několikrát o této otázce se pojednávalo. Mnohé dobré myšlenky tu uloženy, jak by se daly znázorniti svátosti a j. — ale škoda, že neuskutečněny. V příloze pak k některému ročníku „Vychovatele“ byla prý znázorněna Nejsv. Trojice, písmo sv. a tradice. Připomínáme tu výbornou knihu vldp. ředitele Kmocha. Mohou-li učitelové míti různé obrazy a diagramy k usnadnění předmětů svých, proč by nemohlo míti podobné věci učení náboženské, mnohem těžší než ony předměty? Tak na př. bylo by potřebí přehledů biblických událostí, života Páně, církevních dějin, článků víry, svátostí, přikázání; zvláště potřebí by bylo obrazů mše sv. Růžencová tajemství, skutky milosrdenství, modlitba Páně a j. v. sice již znázorněny, ale nutno jest uspůsobiti je pro školu. Mluví se v biblických dějinách o některých osobách, místech, náradích a p., což vše by mělo býti znázorněné ve škole. Neškodilo by ani, aby nejpotřebnější modlitby zvláště pro nižší třídy ve velkém formátě byly tištěny. Mnohé děti nemají katechismu, jiné přinášejí zkomolené modlitby. Když by takové modlitby před sebou měly, snáze by se jim správně naučily a chybám odvykly. Jsme přesvědčeni, že by jmenovanými pomůckami náboženské učení dětem se nejen usnadnilo, ale i zpříjemnilo; předpokládáme však, že by byly předmětu důstojné a řádně provedené. Děti mají se všemu aneb aspoň téměř všemu naučiti ve škole; obyčejně umí to, co s nimi katecheta ve škole probere a nacvíčí. Potřebné přehledy, diagramy a p. velice by napomáhaly ku vštěpování učiva v paměť.

Mnohý katecheta má dobrou myšlenku, jak by se dalo to neb ono znázorniti, jiný zase dovedl by to vypracovati neb jiného by věděl, jenž by s to byl; jiný mnohou věc již zhotovil. Tu třeba vzájemného dohodnutí a sdělení, aby i jiní mohli míti z něho užitek.

Na takovou však práci nestačí jednotlivec, ale potřebí mnoha hlav a větší činnosti, než jaká se dosud jevila.

Nejvíce názorných pomůcek na výstavě bylo k vyučování liturgickému — z příčiny snadno pochopitelné. Byly tu obrazy závažné k názornému vyučování náboženskému nedávno vydané dr. Svobodou ve Vídni u Kirsche, jež českým textem opatřil a na skladě má K. Janský v Táboře (cena všech 12 obrazů v litografickém barvotisku v rozměru 53 × 66 cm. 5 zl.) Obsah jejich jest: Obraz I. vnějšek kostela, II. vnitřek kostela, III. vnitřek kostela II.; IV. základní tvary oltářní (jich původ a vývoj), V. gotický oltář trojdílný, VI. vysoký oltář barokový, VII. kalich, (jeho úprava a užívání), VIII. monstrance a ciborium, IX. monstrance, reliquiář, kadičelnice, X. mešní roucho kněze, XI. pluvial a dalmatika, XII. Roucha biskupská a papežská. Barvy liturgické. — Vítáme tyto obrazy s radostí nemalou jakožto výbornou pomůcku k vyučování liturgickému; jsou krásné a každý katecheta může býti jist, že budou žáky zajímati. Vedle biblických obrazů neměly by scházeti v žádné škole.

Vedle těchto obrazů vyloženy tu byly 4 liturgické obrazy obsahu podobného s předcházejícími. Dle úsudku mnohých byly pěkné. Pořadatel chtěl je vydati již před rokem, avšak neměl potřebných prostředků. Dobře napsal jeden dp. v některém ročníku „Vychovatele“: „kdo chce vydati pomůcku, musí počkati, až zatím vyjde za hranicemi.“

(Pokračování.)

Zákony a nařízení

o věcech obecných a měštanských škol náboženství katolického se týkající.

(Pokračování.)

Naříz. ministerské z dne
8. května 1872. č. 68. ř. z.

Skutečně ustanovení učitelé náboženství škol obecných a měštanských mají

povinnost účastniti se okresní školní porady. Zatímně ustanoveným učitelům náboženství jest volno porad těch hlasem poradným se účastniti.

Vynesení zemské školní rady ze dne 18. března 1872. č. 16028.

Správce školy má ve shodě s předsedou místní školní rady anebo s členem místního úřadu školního, jež předseda místní školní rady k tomu ustanoví, na školách a několika třídách též ve shodě se sborem učitelským voliti knihy, kteréž zakoupiti se mají.

Nařiz. ministerské ze dne 12. července 1875. č. 315.

1. Odpovědným správcem knihovny školní jest řídící učitel té které školy.

2. Do knihovny pro žáky nesmí býti přijata žádná kniha, ať si byla darována aneb pro knihovnu zakoupena, kterouž by nebylo učitelstvo na této škole ustanovené důkladně pročetlo a dle ohledů v úvodu tohoto nařízení udaných bedlivě prozkoumalo a za přiměřenou uznalo.

3. Dříve, nežli se nějaká kniha do školní knihovny uloží, nechať učitelstvo v seznamu knihovním výslovně stvrdí, že kniha tato za přiměřenou uznána byla; a učitel, od kteréhož kniha ta čtena byla, nechať svým podpisem na dotýčném místě v seznamu potvrdí, že zodpovědnost za to přijímá.

4. Knihy, kteréž již dříve ve školní knihovně uloženy byly, buďtež udaným způsobem prozkoumány a s nimi dle předchozích předpisů naloženo. Knihy uznané za závadné, buďtež ihned ze školní budovy odstraněny.

5. Okresní školní inspektoři nechať seznamy školních knihoven ve svých ob-

vodech dozorních prohlížejí, a je-li toho potřebí, nechať přiberou sobě pomoci osvědčených znalců školství a knihy uznané za závadné ihned odstraní, podají o tom zprávu okresní školní radě, aby mohla překročiti k dalšímu úřednímu jednání proti učitelstvu vinu toho nesoucím.

6. Vyloučené knihy ze školních knihoven buďtež cestou okresní školní rady zaslány zemské školní radě, kdež se uložití mají.

Nařiz. ministerské ze dne 8. ledna 1883. č. 13456. z roku 1882. nařídilo v příčině dozoru ku knihovnam žáků na školách obecných a měšťanských, jakož i v příčině jich užívání takto:

Nařízením ze dne 12. července 1875. č. 315. dána byla poučení, jak jednati jest v příčině volby knih, které do knihoven žáků na školách obecných a měšťanských vzíti se mají, a v příčině dozoru k tomu.

Uznávám za nutné připomenouti správné zachovávání nařízení toho a učitelům přísně uložití, aby nebrali do knihoven žáků knih, které by uraziti mohly úctu k náboženství, oddanost Nejvyšší dynastii, vlastenectví neb úctu k vlasteneckým zařízením.

Tak též minist. vynesení ze dne 16. prosince 1885. č. 23324. Správcové škol mají o to pečovati, aby všechny knihy, které by dle obsahu svého po stránce vlastenecké, náboženské neb mravní jakkoli závadnými byly, ihned se vyloučily, pokud se týče do knihovny se nepřijaly. (Pokračování.)

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

„Učitelské Noviny“ přinesly v posledních číslech pozoruhodný článek „O poměru školy ku směrům socialistickým“ z pera Jana Tykače. Článek ten nás, ač s ním ve všem všudy nesouhlasíme, potěšil přece jak svým obsahem, tak tím, že jest otištěn v „Uč. Nov.“; čtemeť v něm mimo jiné i to, co následuje: „Všecka svoboda ducha, všecka vědění a vše umění, vůbec všeliká vymoženost lidská nepřišla náhle, nepřišla sama, hravě, nýbrž po dlouhé době, s velikým namáháním. Avšak práce atheistů provádí se snadno, bez namáhání, takřka ranou. Vzítí mladému člověku víru, jest lehká věc a podaří se spíše, než co

jiného. Již pro tu lehkost zasluhuje učení atheistů nedůvěry.

A co medle dají lidu za to, co mu drahého vzali? Nic — holé nic. To je to právě, proč zasluhují podruhé nedůvěry, ano odsouzení. To, co lidi činí v hmotné bídě šťastnými, v pokušeních silnými, to mu vezmou a dají mu za to své nic. Ono metafysické nic, jež vidí filosof za hrobem, nic na jeho povaze nemění (to je asi sotva pravda Red.); ale ocítí-li se v hrudi slabého charakteru, učiní z něho časné nic nebo podařenou bestii, které jest stejné, vražditi a pálití, jako líbatí a hladiti.

Kde bývala zbožnost, oddanost, důvěra,

láska, upřímnost, vděčnost, štědrost, pilnost a přičinlivost, šetrnost, mysl podnikavá, vlastenecká, vůle počestná a poctivá — tam zavládne pouhé nic, z něhož se napotom vyvinou surové vášně, zvířecnost, které oběť svou tužšími okovy spoutají než domnělá „slepá víra“.

Nevzdělaný ateista (vzdělaný taky, jak toho máme po ruce četné důkazy, na př. Göthe, Voltaire atd. Red.) nepřičiňuje se ani o zdar vlasti ani o svobodu národa; jemu jde pouze o vlastní zisk, jehož užívá ku svému prospěchu materialnímu. Idealistou není dokonce. Nejhrubší materialismus sluší hledati u atheistů. Zbožnost, jenž činí život tak květnatým, tak milým, lahodným, byť jen mládí ovládala, jest úhlavním semenem idealismu. Atheismem zasadí se těžká rána i uměním. Malířství, řezba, stavitelství, hudba i básnictví a j. čerpají velikou posilu v církvích . . . Neboť, je-li možná představití si nihilistický epos, socialistickou madonu, anarchistické oratorium, atheistický chrám a p.?

Kterak hleděti jest se strany obecné školy na nové směry? Vychovávati mládež je dílo velmi nesnadné, jak z theorie i praxe známe. Vychovateli jest třeba pevných zásad, jimiž se při výchově spravuje. Nejlépe vychovává ten, kdo znaje dobré (t. j. mravní) zásady, jest jimi i sám proniknut, tak že chovanec jeho nejen v slovích, nýbrž i ve skutcích vychovatelových vzor k následování spatřuje.

Avšak ethické zásady tak pevné a dobré, by v z o r e m býti mohly, je u málo lidí shledáváme . . . Má-li u člověka tupé, nevzdělané mysli (i u vzdělaného Red.) láska k bližnímu se vzbuditi, tu nepostačuje všeobecná mravouka, tu třeba mocnější pobudky, a tou je hnutí náboženské. Autorita Boha, Boha odplácejícího a trestajícího více zmůže, nežli pouhá ethická zásada, byť sebe krásnějšími slovy se pronášela. Neznáte-li ze zkušenosti případy, kdy tupé, sobecké děti nechtěly vrátiti nalezenou věc, byť vlastník její sebe více plakal, a vychovatel i nejlaskavějšími slovy domlouval? Pomohlo tu mluvení o poctivosti, o bolu škodu utrpěvšího, o pokoji svědomí? Nikoli, zde prudšího otřesení bylo třeba, a tím jest autorita Boha. Ovšem není vyloučeno, že mnohdy ani ta nepomohla, a že musilo se přikročiti k násilí. Nicméně vychování

podle mravouky náboženské jest vždy mnohem snadnější a jistější než dle ethiky všeobecné.

Většina lidí nepochopí, jak sluší dobře činiti pro dobro samo, tak jako málokterý z prostých chápe, co to jest milovati Boha pro něho samého, činiti dobře pro Boha, protože on sám jest nejvyšší dobro.

Valný počet lidí chce znáti odměnu za dobré činění a trest za zlé (Odměnu za dobré myslíme, že chce každý bez výjimky i pan pisatel, a máme za to, že by i přívrženci ve vzduchu visící a v účincích plané morálky nezávislé, kteříž v theorii učí činit dobro jen pro dobro samo, v životě pak praktickém stále a stále se odvolávají na svoje zásluhy, toužíce po tom, by se jim za ně dostalo uznání, pochvaly, odměny, povýšení, křížku neb řádu atd., že by i přívrženci této morálky taky v theorii připustili rádi ve své mravouce trochu té naděje na odměnu věčnou, kdyby pak důsledně nemusili připustit věčný trest za zlé. Nebo ať pohlížíme na mravouku „absolutní“ či „nezávislou“ z té neb oné strany, vždy se nám jeví jenom jako špatně maskovaný zoufalý pokus uniknout Bohu a po případě věčnému trestu a při úplné nevěře zdáti se v pravdě mravním. Pravíme, zdáti se, protože bez víry v Boha nejvyššího spravedlivého, svatého a vševědoucího jakož i bez víry v nesmrtnost duše, nikdo nebude, aspoň na dlouho ne, v pravdě mravně činit a mravně smýšlet. Pohlédme jenom na Panamisty! Ti byli všichni přívrženci a vyznavači morálky nezávislé. Red.) Ale taková odměna a takový trest, jaký přislubuje ethika všeobecná, prosté mysli nestačí (ba nestačí vůbec nikomu, by byl v pravdě mravním Red.); ona chce něco podstatnějšího než je vnitřní uspokojení nebo rozervanost. A proto lidu tomu nejlépe svědčí mravouka na základech náboženských založená . . . Ale většina lidí nebere si již „práci“, by mnoholetým bádáním „něčeho svého“ se dopracovala; nýbrž přidržuje se pravěkého přirozeného směru, jež Darwin označil jménem „boj o život“ t. j. na nikoho se neohlížej, ničeho nešauj a der se úsilovně v před. To jeden z t. zv. nových směrů.

Že pro vychovatelství zásady takové jsou nezpůsobivé, kdo by chtěl popírati? A nezdravé ty směry od školy sluší seč možná vzdalovati.“

DROBNOSTI.

Zdali pak odvolají? Před časem přinesly listy liberální i některé paedagogické, že prý v klášterní škole v Tapolcze v Uhrách učitelka jeptiška a představená kláštera jménem Armella Riz dopustila se na osmiletém děvčátku, jménem Marie Szabo, děsné ukrutnosti. Proto že prý dítě to řeklo ku své spolužačce „vem tě čert“, chytila prý je hrozná ta jeptiška a vlékla je mocí do klášterní kuchyně, kdež prý mu žhavým železem pálila jazyk, nic nedbajíc toho, že se děvče strachy celé třáslo, úpěnlivě prosilo a hrozně křičelo. Tak prý vypadá to klášterní vychování, klášterní humanita a paedagogika, poznamenaly se škodolibostí některé ty listy učitelské — i jeden český — krácející statně za Jessenovými „Freie paed. Blätter“, kteréž tu zprávu přinesly první, a zároveň oznamovaly, že na zakročení místního starosty celá věc jest odevzdána soudu a pilně se vyšetřuje. — Ano, ano, vyšetřilo a zjistilo se, že všechny ty listy notně lhaly; neboť v Tapolcze není vůbec žádného kláštera, není žádných jeptišek a žádné klášterní školy. — Odvolají svou lživou zprávu? Šotva asi. Lež vykonala, co měla vykonat, a listy, kteréž ji rozšířily, budou asi všechny, místo aby ji odvolaly, „poctivě“ mlčet.

Tak se vychovává k nábožnosti! V jisté škole vídeňské byl nalezen růženec a odevzdán učiteli 5. třídy. Tento ptal se, kdo jej ztratil. Když pak se jedna žákyně k růženci hlásila, pravil k ní učitel po-

směšně: „Ty jsi taky modlilka!“ Žákyně se zarděla a vyprávěla celý příběh doma rodičům s pláčem. Ti se ovšem nad tím nemálo horšili. — Zdali se také tímto způsobem zvyšuje úcta k učitelstvu, — nevíme.

Proti písmu stojatému. Rektor Becker v Berlíně proslovuje se veřejně o boji proti písmu šikmému takto: 1. Písmo stojaté n e z a m e z u j e, písmo šikmé n e p o d p o r u j e nesprávné držení těla dětského. 2. Písmo stojaté nutí ruku a ramě k nucenému, nepřirozenému pohybu, při písmu š i k m é m zůstává ruka a ramě v nenucené a přirozené poloze. 3. Písmo stojaté překáží rychlopisu, písmo šikmé podporuje jej. 4. Písmo stojaté jest neúhledné, neohrabané, písmo šikmé jest běžné, lahodné a elegantní. — Okresní inspektor ve Znojmě prohlásil, že dle zkušeností, jichž nabyl ve školách, držení těla při písmě stojatém jest horší, než při písmě šikmém. (Uč. Nov.). V. P.

Nebezpečné vedlejší zaměstnání. V Prusku přiděluje se učitelům, kteří se o to hlásí, za nepatrnou odměnu zdravotnický dozor nad prodejem potravin. S jakým nebezpečím takovéto vedlejší zaměstnání spojeno, toho důkazem jest, že byl jeden učitel odsouzen na rok do vězení, protože 20 osob nebezpečně onemocnělo následkem požití masa, v němž byly trichiny. V. P.

LITERATURA.

Vlast. Redaktor Tomáš Škrdle. Roč. IX. čís. 11. s následujícím obsahem: František Poimon. K jeho sedmdesátým šestým narozeninám. Napsal Alfons Hornek. — Sv. Bernard. Báseň od Ant. Bulanta. — Historie české seminářské knihovny v Praze. (Dokončení.) — O spalování lidských těl. Podává prof. Frant. Horáček. (Pokrač.) — Krátké novelly. Napsala Julia de Asensi. Ze španěl. přeložil Fr. Dolejš. — Je-li zpráva Mojžíšova o původu světa pravdivá? Podává ph. dr. Eugen Kadeřávek. — Quodlibet. Z jihoslovanských časopisů podává Fr. Štingl. — Výlet do

Bavor, Tyrol, k moři Quarnerskému, a zpět do Solnohradska. Popisuje B. Hakl. (Pokračování.) — Co odpověděl pan dr. Masaryk na mou polemiku? Sděluje a kritizuje Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. (Dokonč.) — Mzda a stávky. Sociální studie. Podává Th. C. Rudolf Vrba. (Dokonč.) — Odborná c. k. sochařsko-kamenická škola v Hořicích. K desítiletému jejímu trvání podává Boh. Hakl, děkan Hořický. — Literatura. — Zprávy spolkové.

Vybrané spisy Boženy Němcové. Do tisku upravil Fr. Bartoš. Díl I. Národní pohádky české i slovenské. Sešit 7., 8.,

9. a 10. à 10 kr. V Telči, nákladem knihkupce Em. Šolce.

Anežka. List pro křesťanské panny. Ročník XV. číslo 8. — **Václav.** List pro křesťanské jinochy a muže. Roč. XIV. číslo 8. Oba listy vydává Dr. Antonín Skočdopole, čestný kanovník, professor na bohosloveckém ústavě v Budějovicích. Doporučujeme.

Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. II. č. 24. s následujícím obsahem: Naším přátelům a příznivcům. — Všeobecné hlasovací právo. Uvažuje Dr. Rudolf Horský. — Feuilleton: Pamatujte na konec! (Dokončení.) — Z celého světa. — Různé a Zprávy spolkové. — Na „Dělnické Noviny“ předplácí se pro Rakousko celoročně 1 zl. 60 kr., půlletně 80 kr. a čtvrtletně 40 kr.

Třetí výroční zpráva obchodní školy pokračovací ve Strakonících za školní rok 1892—93. Jménem školního výboru podává ředitel Josef Sedláček. Obsah: Měna korunová od Ant. Kohouta. Stanovy školy, učební osnova, školní výbor, kronika školní. — Město Strakonice významává se velmi chvalitebnou horlivostí, by zvelebilo svoje školství. Máť vedle škol měšťanských obchodní školu pokračovací a počínaje příštím školním rokem otevře pokračovací kurs pro dívky, kdež se bude vyučovat mravouce a vychovatelství, jazyku českému a literatuře, počtářství a účetnictví, domácímu hospodářství, kreslení, zpěvu, jazyku německému, ručním pracem ženským.

K a l e n d á ř „Meč“ vyjde jistě buď ještě koncem tohoto měsíce nebo nejdéle hned na počátku měsíce září. Směr jeho je tentýž.

VYHLÁŠKA.

Výbor družstva „Vlast“ vypisuje tímto dle usnesení poslední valné hromady tři ceny na povídky pro časopis „Vlast“ první cenu 150 zl., druhou 100 zl., třetí 50 zl. a stanoví tyto podmínky:

1. Povídky cenou poctěné musí býti uveřejněny v časopise „Vlast“ s pravým jménem spisovatelovým.
2. Lhůta k zaslání prací končí posledním dnem měsíce dubna 1894.
3. Práce frankované opatřené heslem a mimo to ještě zvláštní zapečetěnou obálkou s tímtež heslem zevně a s jménem spisovatelovým uvnitř přijímá redakce „Vlasti“ v Praze, č. 234—I.
4. O hodnotě prací a tudíž i odměně rozhodne zvláštní komise.
5. Přiřčené ceny vyplatí se hned; honorář po vytištění prací v časopise „Vlast“; čas, kdy se s uveřejňováním práce započne, určí redaktor.
6. Spisovatelům se ponechává úplná volnost u volbě látky k povídce, a výbor jim neurčuje, jaký objem má jejich práce míti.

Z výboru družstva „Vlast“.

V Praze, dne 10. srpna 1893.

Dr. Rudolf Horský,
t. č. předseda družstva „Vlast“.

Fr. Filip Konečný,
Ord. Praed.,
t. č. jednatel družstva „Vlast“.

OBSAH: O povolání učitelském. (Pokračování.) — Norbertinum. Píše František Vaněček. (Dokončení.) — Z vývoje duše dětské v první době života. (Dokončení.) — Výstava školská v Plzni. — Zákony a nařízení u věcech obecných a měšťanských škol náboženství katolického se týkající. (Pokračování.) — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Literatura. — Vyhláška.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko sa hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budítež adres. i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budítež však saslány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

O povolání učitelském.

(Dokončení.)

IV. Již v předešlém odstavci zmínili jsme se o tom, že, chce-li učitel s žádoucím prospěchem ve škole vyučovati, musí se na každou hodinu školního vyučování náležitě připravit. Co slyšel, čemu se přiučil v přípravných studiích, na ústavě učitelském, tím spokojiti se nesmí. Na ústavě učitelském podávají se jen pokynutí, jak by si měl učitel počínati, jak by se měl a mohl dále vzdělávati; tam podává se mu z větší části theorie, kterouž v praktickém povolání musí prováděti.

Praktické výstupy, kteréž se na ústavě učitelských konají, k tomu nepostačí, aby se mohl začátečník domnívati, že jest k práci učitelské dostatečně připraven. A kdyby ústav učitelský podal nastávajícímu učiteli sebe více theoretických vědomostí, sebe více praktických návodů a pokynutí, nebude-li se v nich učitel později často probírat, je opakovati, vymizí mu pomalu z paměti. Stálým opakováním nabytých již vědomostí a dalším vzděláváním se v odborných předmětech zabezpečí si učitel zdárné působení ve škole, získá si hojnost látky a pomůcek k potřebné přípravě. K tomu ovšem musí učitel věnovati nejvíce času, kterýž mu zbývá mimo školní vyučování, to musí býti jeho hlavním zaměstnáním domácím mimo školu.

Při přípravě ku školnímu vyučování má učitel především uvážiti, co jest mu v celodenním vyučování probírat a vykládati? Jak látka souvisí s tím, co již vykládal? Zdaž látku, učivo k probírání určené v celku i v podrobnostech zevrubně zná? Dále má učitel uvážiti, jak by dotyčné učivo chápavosti a dosavadním vědomostem žactva svého přizpůsobil, jakou metodu, jaké pomůcky by měl k tomu zvoliti, čím by mohl odtažité pojmy znázorniti?

K této domácí přípravě všickni zkušení znalci školství doporučují začátečníkům, aby si celý pochod o postupu vyučování podrobně napsali dle látky i dle formy.

Po víceletém působení ve škole postačí, když si učitel postup vyučování jen krátce naznačí, což po dlouholeté praxi může zcela odpadnouti; avšak nikdy nemá ani sebe starší učitel opomenouti, aby si před vyučováním učivo důkladně promyslel.

Aby se příprava zvláště začátečníkům jistěji dařila, jest záhodno, by si pro jednotlivé učebné předměty školní zaopatřili důkladné příruční knihy, kteréž od znalců byly pro učitele schváleny a doporučeny a sice postačí, když začátečník pro každý předmět jen jednu důkladnou rukověť si zaopatří a ji pilně prostuduje,

poněvadž kdyby studoval o témž předmětu z různých rukovětí někdy s různými náhledy snadno by se pomátl. I zde platí staré latinské pořekadlo, že čtenáře jedné knihy třeba se báti; unius libri lectorem timeo.

Odborné spisy v knihovně učitelově nemají nikdy scházeti; pokud si jich sám ze svého nemůže objednat, má mu vypomoci knihovna učitelská. K odborným spisům patří též odborné periodické listy a časopisy, kteréž skutečně vyučováním a vychovatelstvím se obírají.

A třeba že odborná literatura má tvořiti hlavní část knihovny učitelovy, nesmí učitel ostatních odvětví literatury zcela si nevěšmat, nechce-li jako vzdělanec pozadu zůstat. A co má a může učitel kromě odborné literatury ještě čísti a studovati?

Na jednu část literatury poukázali jsme již v předešlém odstavci, kteréž by si měl každý učitel bedlivě všimati a sice jsou to knihy a spisy náboženské, zvláště spisy apologetické, aby jich čtením u víře se utvrzoval.

Dále jest záhodno, aby učitel během času seznal aspoň čelnější díla klassická v české literatuře, o nichž ho poučiti může dobrý dějepis literatury. K těmto klassickým spisům nepřínáleží ovšem jen spisy vědecké, ale také spisy zábavné necht jsou psány veršem neb prosou. Ano k osvěžení mysli jest učiteli potřebí, aby časem vhodné zábavné spisy četl. Při čtení a studování spisů ať odborných neb mimoodborných zachovejž učitel vždy pravidlo, aby nechápal se nového spisu, dokud spisu staršího důkladně nepročtl, neprošel. Se čtením budiž spojeno vy-pisování důležitých myšlének a sentencí z toho, co četl. Jesliže při čtení jest něco nejasno, obrátí se učitel na zkušenější kolegy neb jiné vzdělané lidi o vysvětlení. Zápisky učiněné časem učitel přečti a z novu prostuduj. Jen takové čtení a studování přináší jako každému čtenáři, tak i učiteli veliký prospěch. Ale kde vzíti k tomuto nejen odbornému ale i mimoodbornému čtení a studování potřebné spisy? Hmotné poměry nedovolují každému učiteli, aby si zvláště mimoodborné spisy zaopatřil; než v době naší nalezne vhodnou výpomoc v mnohých veřejných knihov-nách spolkových, v knihovnách svých zámožnějších kolegů, v knihovně svého duchov-ního správce. A mimo to máme příklady, jak učitelé i při skrovnějších příjmech jsouce spořiví během let zaopatřili si bohatou knihovnu, kteráž byla pravou jejich chloubou. Podle toho, jakou má knihovnu, poznává se duch a smýšlení učitelovo.

Sebe bohatší knihovna i sebe pilnější čtení k dalšímu vzdělání učitelovu samy o sobě nepostačí. Již dříve jsme podotkli, že, zůstane-li učiteli při čtení některého spisu to neb ono místo nejasné, má se obrátiti o vysvětlení ku svým zkušenějším kolegům aneb vůbec ku vzdělanějším lidem. K tomuto účelu velmi se doporučejí dobře řízené spolky a jednoty učitelské. K témuž účelu mají sloužiti též zákonem přikázané učitelské konference. O těchto konferencích, jak se na mnoze odbývají, soudí mnozí učitelové, že pro vzdělání učitelovo mnoho nepůsobí. Tento náhled potvrzuje i proslulý znatel školství dr. Kellner ve svých aforismech a sice v afo-rismu 86., kdež praví, že konference tyto by více prospěly učitelům, kdyby místo o kázni, o zanedbávání školy, o methodách atd. mluvilo se na nich o důležitých spisech paedagogických, kdyby se tam předčítaly životopisy jednotlivých proslulých paedagogů. Podobně vyjadřuje se o konferencích učitelských Šimek ve své didaktice na stránce 175. Hlavním prostředkem k dalšímu vzdělání zůstane učiteli ovšem domácí čtení a domácí studium.

2. Tyto domácí studie budou tím vydatnější, čím více času bude hleděti učitel pro ně získati, což se mu podaří zavedením a zachováním určitého denního pořádku, od něhož se uchýlí jen v případech řídkých.

Učitel tím více hledí si domácích studií a dalšího sebevzdělání, čím upořádanejší jest jeho byt, jeho domácnost. O upořádání svého bytu má se každý učitel podobně starati, jako o upořádání školní světnice. Nemůže se od každého, ano snad od žádného učitele požadovati, aby měl byt velkolepý, nábytek skvostný, ozdobený vzácnými obrazy, skříněmi, pohovkami; postačí, když má byt i nábytek třeba jen jednoduchý, ale když jest tam úklid, čistota a pořádek. K předním ozdobám učitelského příbytku patří upořádaná knihovna, kdyby byla i sebe skrovnější.

Dobrý dojem to činívá, když mezi obrazy nalezá se též nějaký odznak křesťanské víry, byť to byl třeba jen jednoduchý kříž; této zdobě nemá žádný křesťanský učitel svému příbytku odepřítí.

Dokud jest učitel svoboden, musí nejvíce sám o pořádek a čistotu svého příbytku pečovati, a to platí u většiny svobodných učitelů, kteří nemají příjmů takových, aby za mzdu mohli si dáti každodenně uklízetí a pořádek v příbytku udržovati.

Větší pořádek v domácnosti může se žádati od učitele, kterýž jest ženat, má manželku a dospělejší dítky, kteréž mu úklid domácí mohou obstarati.

Z toho ovšem by snad mohl mnohý souditi, že pro učitele, jenž se domohl definitivního postavení, nemůže býti nic výhodnějšího, než aby co nejdříve se oženil. A co soudí zkušení znalci školství o takovýchto brzkých sňatcích světských učitelů? Jindřich Baumgartner ve zmíněné své rukověti vychovatelství na str. 39. praví, že není dobře, aby učitel záhy v sňatek manželský vstupoval; po vystoupení z ústavu učitelského, po nastoupení dráhy učitelské má prý zůstatí aspoň 7—8 let svoboden, prost všech péčí a starostí o vlastní rodinu. Teprve až se náležitě vžije do svého povolání, až nabude potřebné zručnosti a obratnosti ve vyučování a vychovávání školní mládeže, když příprava každodenní nevyžaduje již tak mnoho práce a času, pak prý může pomýšletí na to, aby založil vlastní rodinu, aby vstoupil v sňatek manželský. Avšak krok tento zůstává vždy jen svobodnou volbou rozumné úvahy; nemohli bychom to učiteli pokládati za chybu, kdyby vůbec kroku toho neučinil.

Mírněji o brzkých sňatcích učitelů soudí dr. Kellner a sice pojednává o tomto předmětu ve svých aforismech v článku 122., kde praví, že předčasné sňatky učitelů bývají nezřídka příčinou jejich bídy a nouze, kteréž se co svobodní učitelé mohli uchrániti, ale při tom podotýká, že tyto brzké sňatky učitelů šmahem odsuzovati se nesmí, že někdy bývají okolnostmi takřka vynuceny.

Na venkově na př. na odlehlé vesnici bývá učitel takřka nucen, aby záhy vyhledal si družku života, kteráž by mu pomohla obstarávati jeho domácnost, ježto na vesnici nemůže si svobodný učitel vše tak snadno pro domácnost objednatí jako ve městě.

Ve městě může učitel též snáze naléztí osoby, místa a společnosti, by se mohl slušně pobaviti, z denních trampot povyraziti; na venkově na malé vesnici to vždy možno není. V takovém případě jest pro učitele výhodou, nalezne-li vzdělanou a spořádanou družku života, kteráž by mu domácnost příjemnou učinila, kteráž by mu svou ochotou, sdílností městské výhody nahradila. Tak omlouvá dr. Kellner co zkušený znalec předčasné sňatky venkovských učitelů a při tom podotýká, že jest lepší předčasný sňatek, než pohoršlivý, nedovolený poměr k druhému pohlaví.

Těžko jest tudíž v této věci naprostý úsudek pronášeti; jenom tolik lze každému svobodnému učiteli rádi, aby dokud okolnosti ho nenutí, příliš záhy

v sňatek manželský nevstupoval a při volbě své družky života, aby byl opatrný, aby domácí starosti a někdy i nepříjemnosti jej neodvrácely od jeho povolání ve škole. Starosti o rodinu a domácnost bývají dosti velké. Zvláště učitel má o svou rodinu, o domácnost pečlivě dbáti a to nejen co se týče časného zaopatření, ale ještě více co se týče udržení domácího pokoje a míru, co se týče dobrého vychování vlastních dětí. Rodina učitelova bývá vzorem rodinám v celé obci. Učitel tím tratí velice na důvěře i vážnosti u svých spoluobčanů, není-li jeho domácnost v pořádku, zvláště jestli vlastní jeho dívky nepodávají svědectví o dobrém vychování. Ale proto nelze vždy celou vinu přičítati jen učiteli, není-li vychování jeho vlastních dětí ve všem vzorné. Dr. Kellner aspoň ve svých aforismech uvádí vážné omluvy v této věci pro učitele; kdož je chceš seznati přečti si v Kellnerových aforismech články 82. a 83. Hlavně omlouvá Kellner učitele při vychování jeho vlastních dětí tím, že po celodenním namáhání duševním ve škole s cizími dětmi bývá mysl učitelova již méně pozorna a napjata při domácím poučování a napomínání vlastních dětí, že potřebuje již zotavení, osvěžení.

Ano, toho jest učiteli velice potřebí; mimo čtení zábavných knih a listů může mu ho poskytnouti štěpařství, včelařství, řezbářství, hedbávnickví, botanika, pořádání sbírek pro školu, zvláště pak hudba. Dr. Kellner o těchto vedlejších zaměstnáních učitelových mluví l. c. v aforismu 57. a 58. . . V městech a ve větších obcích může učitel nalézt vyrazení a osvěžení ducha též v prospěšných spolcích a jednotách. K takovým počítáme spolky čtenářské, hospodářské, hasičské, jednoty cyrillské, spolky a jednoty dobročinné a p. spolek sv. Vincence. V těchto spolcích a jednotách nechtěj zvláště mladší učitel býti vedoucí osobností, aby snad záležitosti spolkové neodvracely ho od povinností učitelských. Rovněž tak má každý učitel varovati se takového vedlejšího zaměstnání a takových vyrazení, kteráž by ho mohla připravit o dobrou pověst, o vážnost před veřejností.

Z této příčiny uznáváme to za vhodné, že kázní školní i zlepšením hmotných poměrů jest překaženo, aby učitelé šumařením po hospodách nehleděli si zvětšiti své příjmy. Vůbec častá návštěva hostinců, časté úcastenství při hlučných veselostech nehodí se pro učitele. Jeho s velikou odpovědností spojené povolání žádá, aby nejen dítkám, ale ani dospělým spoluobčanům v ničem pohoršení nedával. On není jen hlavním činitelem ve škole, není jen hlavou ve své rodině, on jest též členem obce, státu, národa a vlasti, jest jako křesťan a katolík i členem Církve. Všichni tito činitelé věnují mu velkou pozornost, jak se má tudíž učitel k nim zachovati?

3. Vedle duchovenstva těšívají se učitelé zvláště na venkově ze zvláštní pozornosti jejich spoluobčanů, kteří hledí dobře seznati veškeré jejich smýšlení a jednání. A učitel nemá se svým spoluobčanům odcizovati; naopak má hleděti, aby se s nimi dobře seznámil, sprátlil, aby žil v přátelském poměru s těmi, kdož velkého vlivu v obci požívají, aby byl v stálém styku a dorozumění s rodiči a pěstouny dětí školních. Tuto povinnost klade dr. Kellner učitelům vřele na srdce v aforismu 17., kde praví, že učitel nemá se pýchou a odměřeným chováním nad ostatními občany povznášeti, že má s nimi příležitostně rád pohovořiti, jim poraditi, aby si získal jejich důvěru a náklonnost; nebo nemaje lásky a důvěry spoluobčanů narazil by učitel na velkou překážku i ve škole. A jak má a může si tuto přízeň občanů získati, jak se může státi populárním? Hlavně svědomitým plněním svých povinností, pak vlídným, slušným chováním. Někteří učitelé hledí sice získati si popularitu, zvláště jako zábavní, veselí společníci, ale popularita taková nemívá dlouhého trvání.

Učitel, jenž hledí si poctivým způsobem získati přízeň občanů, dovede též vyhověti požadavkům, kteréž mu ukládá stát, vlast i národ, kteréž nejsou než obce v širším rozsahu.

Plní-li učitel svědomitě své povinnosti, hledí-li zachovati vše, co mu povolání jeho ukládá, tedy tím celku státnímu velice prospívá, ježto odchovává ve svých žácích řádné poddané státu. Učitel svědomitý nemůže přijíti do sporu se zákony státními, bývá vzorem státního občana.

Věrným plněním svých povinností prokazuje učitel velkou službu i své užší vlasti i svému národu. Dobrý, svědomitý učitel bývá též upřímným vlastencem a národovcem, jak o tom mluví Šimek ve své didaktice na stránce 171.: „Pravý učitel jest též muž vlastenecký. Chtěje státi dle povolání svého v první řadě mezi bojovníky národa, obrací svou činnost ve škole i mimo školu k zvelebení jeho, zejména dobrým vedením mládeže, budoucího to občanstva, avšak i činným podporováním blahobytu obce při tom však všech rejdu politických co nejvíce vystříhati se musí.“ Můžeme říci, že učitelstvo u nás této poslední výstrahy bylo vždy pamětlivo? Poslední volby zemské i říšské u nás zanechaly zcela opácnou pověst. Než nechceme se o tom šířiti, aby se nezdálo, že sami, co političtí straníci mluvíme, nechť mluví za nás nestranný, proslulý paedagog dr. Kellner, jenž se této záležitosti ve svých aforismech dotýká v čl. 34. a tam praví: „Všude tam, kde učitel s vášní vrhá se v zápas politických stran a svého postavení k tomu zneužívá, aby svým spoluobčanům aneb i mládeži mluvil o strannických hádkách, o sporech politických takový učitel vykopává zdárné své činnosti předčasný hrob.“

Povinností učitele jest, aby vyučoval a vychovával dítky všech politických stran; má nad strannické boje politické býti povznesen. K strannictví politickému svádí učitele nejspíše čtení listů jen jediné strany politické, jejichž výroky a náhledy přijímá jak nezvratnou pravdu. V této věci má učitel býti opatrným, aby nepozbyl potřebné nestrannosti, aby zůstal upřímným národovcem. Svou vlasteneckou mysl místo politického strannictví dávej na jevo raději podporováním všech v pravdě vlasteneckých podniků, kteréž zvláště k povznesení školství národního přispívají. Co upřímný vlastenec hledí učitel přispívati dle možnosti k umírnění nehod a neštěstí, jež stihly některá města, obce neb celé krajiny ve vlasti naší. Tím získá si učitel o vlast i národ větší zásluhy, než politickým strannictvím.

4. Před touto osudnou chybou, politického strannictví chrání svědomitého učitele pevný ušlechtilý charakter, plynoucí z pravé mravnosti a zbožnosti. Duch pravé zbožnosti vede učitele k tomu, aby zachoval uctivost ku své Církvi a k svému náboženství, aby se všeho vystříhal, čím by důležité zájmy církevní a náboženské mohl poškoditi. O tom, jak by své náboženské přesvědčení měl a mohl učitel na jevo dáti, částečnou zmínku učinili jsme hned v 2. odstavci tohoto pojednání; zde chceme jen některé poznámky přidati se zřetelem k nynějšímu poměru mezi školou a Církví.

Třeba že jest škola od Církve odloučena, třeba že vliv Církve ve škole jest značně obmezen, nemá se přece žádný učitel, pokud jest křesťan a katolík domnívati, že tuto neodvislost školy od Církve má a musí dávat na jevo svévolným odporem proti všemu, co jest církevní a náboženské; takové chování zajisté ani nyní platné školní zákony mu za povinnost neukládají. Kdyby mnozí učitelé toho byli pamětlivi, nebylo by to přišlo snad ani k tak příkrému sporu mezi Církví a školou moderní.

Můžeme tudíž s právem předpokládati, že aspoň všickni zkušení, rozumní katoličtí učitelé takovéto chování neschvalují, že hledí si i za nynějších poměrů zachovati upřímné katolické a církevní smýšlení. Toto smýšlení své dávají na jevo tím, že k zástupcům Církve, zvláště k svému duchovnímu správci hledí zachovati přátelský poměr, patřičnou uctivost, že nečiní mu nic svévolně na vzdory, že lehkovážně nepodkopávají jeho autoritu, že v ohledu církevním a náboženském hledí vyhověti všem jeho spravedlivým požadavkům. Takovýto přátelský poměr mezi učiteli a duchovenstvem byl a jest sice na mnohých místech zkalen a to nejen snad pouze vinou učitelstva někdy i vinou duchovenstva; ale proto naskytá se i za nynějších poměrů dosti míst takových, kde učitelstvo i duchovenstvo žijí pospolu v svornosti a věru že to prospívá nejen Církvi ale i také škole.

Učitel, kterýž hledí žíti v svornosti a shodě se svým duchovním pastýřem, má k němu nejen z ohledů osobních, ale spíše z ohledů náboženských pravou uctivost, zajisté nemá také v neuctivosti a v nelásce i ony duchovní představené, kteříž výše stojí, nežli jeho nejbližší duchovní správce; učitel v pravdě katolický má v uctivosti i svého biskupa i nejvyšší hlavu Církve, sv. Otce, jejich slova a nařízení, kteráž se zvláště v pastýřských jejich listech ozývají, s ochotou přijímá, o nich bedlivě uvažuje.

I po odloučení školy od Církve není nynějším školním zákonem zapovězeno, že by se učitelé museli zdržovati všelikých služeb a výkonů pro chrám a bohoslužbu. Zejména se dovoluje a doporučuje učitelům, aby směli přijati a zastávati místa ředitelů kůru. Nařízení církevní pak ukládá za povinnost duchovním správcům, aby bez důležité příčiny při obsazování místa ředitele kůru správce domácí školy neobešli, jemu aby dali přednost před jinými, pokud jest k tomu způsobilý. Za to však katolický učitel co ředitel kůru jest zavázán, aby hudbu a zpěv kostelní všemožně zveleboval, na kruchtě nic netrpěl, co by náboženský cit uráželo, aby sám farním osadníkům v pravé nábožnosti příkladem předcházela, bez vědomí a svolení duchovního správce žádných novot v hudbě a zpěvu chrámovém nezaváděl.

Tato upřímná oddanost Církvi katolické nepřekáží učiteli katolickému v tom, aby k jinověrcům, pokud v obci školní se nalézají, pokud své dítky do školy posílají, pokud učitel s nimi do styku přichází a přijíti musí, aby k nim zachoval pravou křesťanskou snášenlivost čili toleranci. Tato pravá snášenlivost nezáleží v tom, aby snad učitel katolický k vůli jinověrcům své náboženské přesvědčení zapíral, tím méně patří k pravé toleranci, že by učitel pro získání obliby musel si před jinověrci ze svého vlastního náboženství posměch tropiti aneb posměchy jinověrců trpěti; nýbrž pravá shovívavost k jinověrcům jenom žádá, aby učitel jako každý jiný katolík jinověrcem pro jeho náboženství neopovrhoval, aby svévolně s jinověrci náboženských hádek nevyhledával, jejich mylné náhledy o katolické víře vlídně vyvracel a opravoval, jejich náboženský cit neurážel, ale také i svůj náboženský cit od nich urážeti nedal, aby i dítkám jinověrců ve škole upřímnou péči a pozornost věnoval, dítkám pak všem, aby nikdy netrpěl, by pro náboženské rozdíly snad ve spolek sobě se vysmívaly; nýbrž má hleděti, aby, jak sám, tak i dítky katolické jinověrcům vlídností a laskavostí předcházely a tak spíše skutkem než slovem jejich klamně předsudky proti katolické Církvi a náboženství vyvracely. Takovýmto jednáním učitel katolický své Církvi ve škole i mimo školu velkou službu prokáže. A tímto podotknutím ukončujeme své pojednání o vznešeném a spolu těžkém povolání učitelském projevující upřímné přání, aby, co jsme uvedli v theorii dle návodu zkušených paedagogů, hleděli

ctění kolegové v povolání učitelském prováděti též v praxi; tím nejspíše a nejlépe se přesvědčí, že pokynutí v tomto pojednání uvedené a od proslulých znalců školství schválené mohou jim přispěti, aby ku blahu obcí, vlasti, národa, státu i Církve ve škole blahodárně i vydatně působili.

Několik slov o odměnách.

Píše Jan Nep. Jindra.

Otázka o odměnách jest velmi důležitá. Veškeré knihy vychovatelské mluví o odměnách, jasně udávajíce, *kdy a jakých odměn* užívati jest prospěšno.

V *příčině* své připomíná vychovatelství následující pravidla:

1. Odměň napřed neslibuj; učiníš-li tak, nepohnutě stůj ve slově.
2. Užívej odměn jen skrovně.
3. Udílej odměny spravedlivě, nečině rozdíl mezi zámožným a chudým.
4. Odměňuj jen dobré činy, jež vykonány z dobrého úmyslu a samovolně, dobré činy takové, k nimž ještě třeba povzbuzení. (Srov. Blandovu „Pastorálku“ na str. 177.)

Hledíc k *jakosti odměn*, poučuje paedagogika takto:

1. Odměny vol vychovatel vždy podle duševní povahy chovanců a dle jejich věku i pohlaví.
2. Mezi odměnami dávej přednost těm, kteréž blíží se ku přirozeným následkům dobrého činu, jež odměňuje.
3. Odměny buďtež co možná způsobu mravního. (Srov. Lindnerovo vychovatelství § 37. a 38.)
4. Odměny, kterých ve škole s prospěchem užití lze, jsou asi tyto:
 - α) laskavý pohled učitelův,
 - β) vyslovení spokojenosti (= pochvala),
 - γ) vypravování zajímavých povídek,
 - δ) přiměřené hry,
 - ε) vycházky do přírody,
 - ζ) čestné úřady a služby ve škole,
 - η) udílení vhodných dárků (jako jest čestný lístek, obrázek, kniha . . .).
 (Srov. Bland. „Pastorálku“ na str. 177.)

Uvedené zásady jsou úplně jasny. Není třeba, přičiňovati k nim vysvětlení. Z té příčiny všeho ostatního pomínouce, chceme upozorniti na *dvojí zkušenost*, jíž málo dbáno, ba často úplně nevěšmáno.

1.

Veškerou činností nejvyšší moudrého vychovatele, Bohočlověka, Ježíše Krista, vane duch, jenž dochází znázornění slovy: „Poďtež ke mně všichni, kteříž pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím.“ (Mat. 11, 28.) Kde žal a bol, tu Spasitelovo slovo útěchy; kdež utrpení tam pomoc všemocné Jeho ruky, kde slabost, na blízku stál i Ježíš, vlévaje posilu zde unavenému jinde klesajícímu a hynou-

címu. Kdyby tento duch Kristův ovládal činy lidí všech, bylo by snadno rozřešit otázku společenskou. Než — vše to jest dnes posud pouhým přáním, jež kdyby bylo uskutečněno, jistě by přineslo blaho a požehnání. Dnes, jako kdy jindy, ba snad příkřeji než v dobách minulých, stojí proti sobě lidstvo rozdvojené. Jedné části znakem jest bohatství, druhá část úpí v chudobě. Propast nesmírná dělí lidstvo. A překlenouti propast tu bezednou dovede pouze a jen *láska křesťanská*. Svědkem jsou nám doby prvých křesťanův, o nichž čteme: že „množství věřících bylo jedno srdce a jedna duše“ (Skut. ap. 4, 32.).

Týž obraz společenských poměrů, ovšem v malém, nalézáme již na škole obecné.

Ve škole má vychovatel dítky bohaté i chudé.

Dítě bohaté jest oděno velmi pečlivě. Školních pomůcek má dosti. I hojně zásoby potravin přináší si ku posílnění. Jinak tomu u dítěte chudého. Dítě chudé nuzně jest přioděno. Školní knihy má půjčené, o sešity jest se mu doprošovati a ve volné chvíli jest rádo, má-li aspoň kousek suchého chleba. *)

Bohaté dítě vedle dítěte chudého! Jaký to rozdíl! Jistě bylo by zajímavo, znáti vnitřní smýšlení mladého světa toho. U bohatého našli bychom často pýchu, hrdost a pohrdání jiným, chudého nejednou ovládne závist a nepřízeň. Jest to socialismus v malém, jest to *socialismus ve škole*. Co tu činiti? — Následovati Ježíše Krista v blahodatné činnosti vychovatelské, o níž zmínka učiněna svrchu. Tať jediná cesta dobrá.

Pozorujeme-li však jednání své, jistě uznáme, že mnoho, velmi mnoho vzdálení jsme od zásad Kristových. Vizme jen.

Pro dítě bohaté volí se nejednou místo výhodnější v prvých lavicích aneb na kraji. Bohatší dítě dostává často čestné úřady. Pro ně vykouzlí se něžný úsměv na tváři učitelově. Zde i slyšeti vyvolanou „Mařenku“ a „milého Františka“. Ba nejednou ruka páně učitelova spočine na hlavě bohatšího dítěte a hladí tvář i rovná vlásky omilostněného svěřence. A ptáš-li se po prospěchu, pak jistě přesvědčí tě vysvědčení, že nebývá při bohatších šetřeno známkou přednější.

Všeho toho *málo kdy* dostane se dítěti chudšímu. To jest denní zkušenost, s ní možno počítati. A přece nelze neuznati, že nejednou dítě chudší větší zasluhuje pozornosti a odměny nad dítě bohatší. Poznáme věc ihned, nahlédneme-li v život skutečný.

Kdož by nevěděl, s jakými nesnáze jest zápasiti dítěti chudému, chce-li všemu se naučiti dokonale? Sotva přijde domů ze školy, čeká naň práce velmi mnoho. Vše potřebné musí nakoupiti, mnohé věci přinésti, dítě menší hlídati, malou domácnost obstarati, pásti . . . Jest rádo, když vše vykoná rychleji, aby tím nabylo nepatrné chvílky k opakování učení školního. Tato snaha jest jistě chvály a odměny *hodnější* než píce dítěte bohatšího, jež, přišedši domů ze školy, *nemá po výtce jiné práce než učiti se*. Oč více bylo se chudému dítěti přičiniti, co si

*) Ano, tak jest tomu na venkově a snad i v menších městech venkovských. Ve velkých městech bývá však často jinak. Dítě rodičů lépe situovaných a vzdělaných koupí si v přestávce po hodině desáté anebo má z domova housku; ale kluk, který na knihy školní a na sešity nikdy nemá krejcaru a všecko všude chce dostat za darmo, který má šatstvo na cáry a boty nebo střevíce rovněž tak, nespokojí se s houskou a teprv s chlebem ne, ale koupí si — buchtu nebo koláčky za 3—5 kr. To jsem aspoň viděl často na vlastní oči, jakož i některé jiné věci, o nichž časem svým promluví širěji.

odepřítí, jak se přemoci! Pravdu uvedenou známe sice všichni, ale málo kdo dle ní jedná. Kéž nastane tu brzký obrat k lepšímu! Učme se milovati *dítě chudé právě tak, jako milujeme bohaté*. Zasazujíce se o nápravu v uvedené příčině, tlumočíme jen hlas spravedlivosti, hlas, jenž sesilován jest mnohými důvody. Uvedeme aspoň hlavní:

1. Příklad Ježíše Krista, jenž stejnou láskou objímal dítě chudé jako bohaté, nikdy nečině rozdílu, mocně nás vybízí ku spravedlnosti. Výmluvně o tom svědčí písmo svaté na četných místech, označujíc Spasitele jako přítele dítek *všech*. Z té příčiny prostě dí: „Nechte *dítěk* a nebraňte jim ke mně jíti.“ (Mat. 19, 14.) Tento příklad má býti katolickému učiteli nade všecko.

2. I Lindnerovo „Všeobecné vyučovateltví“ na str. 87. jmenuje *spravedlnost* mezi charakteristickými vlastnostmi, kteréž učiteli přísluší. Sotva však by možno bylo zváti spravedlivým jednání učitelovo, jenž by bohatším nadřžoval, s chudými pak jednal přísněji a nelaskavěji.

3. „Všeobecné vychovatelství“ Lindnerovo, mluvíc o účelu vychování, označuje na str. 45. „mravní ideje Herbartovy“. Jest jich pět: svědomitost, dokonalost, blahovolnost, právo a spravedlnost. Jmenujeme tyto mravní ideje Herbartovy ne snad proto, že by jasně vystihovaly účel vyučování všeho, — o čemž si dovolujeme prozatím pochybovati — ale činíme tak z toho důvodu, že i Herbart chce přijíti vychováváním *ke spravedlnosti*. Dítě má státi se spravedlivým. Ke spravedlnosti má býti vedeno. I tážeme se: Jak vésti dítě ke spravedlnosti? Pouhým slovem, jemuž nejednou odporuje čin? Toť by byla chybná cesta. Slovo se musí spojití se skutkem. Učiteli jest nejen o *spravedlnosti mluvití*, ale i *spravedlivým býti*. Jinak zboří příkladem vše, co postavil slovem v útlém srdci dětském. Nuže, chceš-li dosíci cíle, jež ti i Herbart označil, buď spravedlivým k dětem všem, k bohatým i k chudým, miluj všechny láskou stejnou!

Pominouce všeho ostatního, vzpomeňme konečně na učení sv. Augustina.

4. Svatý biskup Hipponský ve svém díle katechetickém (Aug. de catech. rud. III. 5. a 6.) píše: „*In omnibus sane non tantum non oportet intueri praecepti finem, quod est caritas de corde puro*“ Označujet tím veliký učitel církevní, že *láska čistá* má býti cílem i výsledkem vyučování všeho. Dítě má učiti se milovati Boha nade všecko, má se naučiti, milovati i bližního. Účelu označeného sotva dojde učitel, jenž dítek chudých neváží si jako bohatých. Jednáním svým vsévá v mladistvou duši chudého odpor proti sobě, závist, nepřízeň, hněv . . . proti dětem bohatým. Bejlí toto, jsouc uměle pěstováno po léta mnohá, jsouc zaléváno i světem zlým, nese ovoce zkázonosné. I máme za to, že jest to jasný požadavek opravdového vlastenectví a lidumilství, chceme-li o jiném pomlčeti, opakujeme, že jest požadavek opravdového vlastenectví i lidumilství, bychom stejnou láskou lnuli k dítěti chudému jak k bohatému a tím ochránili tak mnohé od cest, na nichž nalézá smřf časnou i věčnou. Učiňme tak! Prospějeme tím lidstvu, prospějeme tím milé vlasti, prospějeme tím i sobě. Žehnati nám bude za to chudina a vzpomínati po život celý!

2.

Druhou poznámku věnovati cheme *jakosti odměn*. Již ve slovech úvodních vzpomenuto odměn, jichž bývá užíváno. I není pochyby, že dobrý vychovatel vhodně vyvolí odměnu dle vnitřního smýšlení odměněného i dle jeho okolí. Někde výhod-

něji jest, dáti obrazek*), jinde prospěšněji, obdarovati knihou**), jindy dostačí čestný lístek, nezřídka zázračně působí svěření čestného úřadu neb udělení vynikajícího místa ve škole, nejednou blahodatný má účinek pochvala, ba i tichá spokojenost učitelova. Udělujíce však odměny, pamatujme, že *odměny jsou mimořádné prostředky vychovávací, jichž užívati, když ostatní prostředky nedostačují. Z toho důvodu vyplynula i zásada: „Odměn užívej jen skrovně!“*

Jsouce kněžími českými, šířme úctu k oněm svatým patronům, jimiž Bůh sám oslavil milé království České. Z té příčiny obrazy svatých patronů Českých volme zvláště rádi za odměny pro školní dívky.

Vše uvedené nespouštějíce nikdy s myslí, hlavně a nade všecko pamatujme, že jsme *učiteli katolickými, že vychováváme dívky katolické a chceme z nich míti katolíky. Abychom účelu toho dosáhli, nutno, by veškerým vyučováním vanul duch katolický. Z té příčiny pilně se starejme o to, aby odměny, jichž užíváme, byly rázu čistě katolického. To jest velmi důležité, tak důležité, jako každý jiný způsob veřejného vyznání víry.*

Někomu bude se zdáti, že tu připomínáme věc, jež se rozumí sama sebou. Rádi uznáváme, ale z druhé strany musí uznati též každý, že my katolíci i v těch věcech nejednou chybujeme.

Rozumný vychovatel *nedá* dítěti do ruky knihy, kteréž sám *nezná*, nedá dítěti knihy, kteréž dítě rozuměti nemůže!

Opatrnosti nezbyvá nikdy. Proto buďme velmi svědomiti, ohlížejíce se po odměnách. Budiž snahou naší, vždy dáti katolickým dětem odměny rázu katolického. V této příčině, pomínouce ostatních odměn obvyklých, upozorniti chceme na odměny, jež jsou rázu čistě katolického a jichž užívá — málo kdo.

Máme tu na mysli *katolické spolky, bratrstva a jednoty.*

Četné jsou katolické spolky, bratrstva a jednoty, jež sice členům svým ukládají *malé povinnosti*, ale poskytují *velikých výhod pro duši* (plnomocné a neplnomocné odpustky, odpustky, jež možno přivlastniti dušem v očištění . .) Kdož pln pevné víry, kdož sílen blahou nadějí a kdož zahříván ohnivou láskou k Srdci nejvyššímu: ani na okamžik nebude na pochybách, uznati značný prospěch duševní z uvedených spolků katolických. Kdož pak zná jen poněkud děsnou tvářnost společenského života dnešního, rozevře rád pravici po spolcích katolických, bude pracovati pro spolky katolické již ve škole. A jak to učiní? — Bude dávat **dospělejším dětem katolickým za odměnu — členský lístek vhodného pro ně sdružení katolického.**

*) Jest nanejvýše si přát, by rozšiřovány byly obrázky vkusné a důstojné. Žádáť toho svatosť věci sama, nehledíme-li ani k tomu, že časové naší jsou zlí, sledujíce každou vadu, i nepatrnou a nečiníce rozdílu mezi obrazem a osobou zobrazenou.

**) Knihy takové vydává „Přítel dítek“ jako přílohy. Výhodným dárkem jest „Číselný katechismus“ od K. Jánského, „Kostra katechismu“ a „Rok církevní“ od V. Čermáka. (Vydáno v Přerově 1885.) S dobrým svědomím možno doporučiti i „Zrcadlo pro dívky“ (Vydáno v Praze 1882 v knihtiskárně Cyr.-Meth.), ale byl by to dárek trochu dražší.

Poznamenání I. Uvedeme některé katolické spolky, aby věc byla jasna, a označíme *povinnosti členův i výhody:*

1. „Zbožná jednota P. Marie, matky dobré rady“.

a) *Povinnosti:* α) Udati své jméno „Zbožné jednotě“, β) modliti se denně třikrát „Zdravas Maria“, γ) míti doma neb u sebe obraz P. Marie, matky dobré rady, δ) rozšiřovati úctu P. Marie, matky dobré rady, ε) dáti na mši sv. anebo přijati nejvyšší Svátost, ζ) obětovati všechny tyto skutky za spoluúdy.

Uvažujeme-li *nepředpojatě* o výhodách a povinnostech poznamenaných spolků katolických, nemůžeme neuznat, že by bylo velmi prospěšnou i Bohu milou odměnou, dávat vstupní listy do příhodných katolických spolků dětem dospělejším. Jsme přesvědčeni, že toto mínění bude mít odpůrce mnohé. Ale to nemůže rozhodovati; není tomu jinak ani při jiných věcech. Mimo to možno k obraně též mnoho uvést a snad i námitky vyvrátiti.

Nechtějíc pouštět se ve zbytečné polemiky, důkazem uvedeme jen jednu zkušenost z duchovní správy:

První svaté přijímání konáno u nás vždy slavně, úplně po vůli a rozkazu svaté církve. Aby památný tento den života nikdy nevymizel dítkám z paměti, dostalo se jim slušného obrazu, ba nejednou k obrázku i menší knihy. Avšak to nestačilo mnohým rodičům katolickým. Co učinili? Šli s dítětem hned odpoledne na Skalku v útulnou kapli Svatojanskou na požehnání a po odbyté pobožnosti — dali dítě zapsati do „Zbožné jednoty P. Marie, matky dobré rady“. — Co souditi o tom jednání rodičů? Jednali snad nerozumně? Uložili snad dítěti povinnosti, jichž zastati nemůže? — Sotva! I tážeme se: Nemohl by podobně učiniti katolický učitel, jenž na místě katolických rodičů vychovává katolické dítě jejich? —

b) **V ý h o d y**, jichž členové dosahují, v y p l n í - l i u l o ž e n é p o d m í n k y, jsou: α) Odpustky plnomocné, devětkrát do roka, v den přijetí a v hodině smrti, β) často odpustky neplnomocné, γ) účastenství ve všech rozmanitých zbožných skutcích, kteréž se po celý rok konají ve svatyni genazzanské.

2. „V š e o b e c n á k o n g r e g a c e s v a t é h o d o m k u L o r e t á n s k é h o“.

a) **P o v i n n o s t i**: α) Ráno, v poledne a večer modliti se „Anděl Páně“. β) dvakrát v roce vykonati správu Boží, γ) udělití jednou pro vždy nějaký dárek svatyni Loretánské, δ) modliti se za rozšíření církve a za všechny členy.

b) **V ý h o d y**: α) Plnomocné odpustky dvakrát do roka, v den přijetí a v hodinu smrti, vykoná-li každý ony skutky, za něž se udělují, β) každodenně neplnomocné odpustky dle vyplnění podmínek, γ) hojná účast na zásluhách této kongregace.

3. „A r c i b r a t r s t v o s v a t é h o D u c h a“.

a) **P o v i n n o s t i**: α) Sedmkrát denně vysloviti: „Sláva Otci i Synu i Duchu svatému“, β) jednou za den „Zdravas Maria“, γ) čistým svědomím, čistotou, častějším a hodným přijímáním, plněním povinností svého stavu a trpělivostí uctívati Ducha svatého, δ) na svátek Ducha svatého devět dní se připravovati, ε) šířiti úctu k Duchu svatému.

b) **V ý h o d y**: α) Do roka dvakrát odpustky plnomocné, mimo to v den přijetí a v hodině smrti, β) velmi často odpustky neplnomocné.

4. „S v a t é d ě t s t v í“, též poskytuje členům hojných výhod za povinnosti nepatrné.

5. Jsou konečně i mnohé spolky menší (jako ku př. „S v a t á R o d i n a“, „P r o p o s t a P r o v v i d e n z i a l e“ a j. . .) jichž členy mohou být dítky, nesčetných stávající se účastny milostí.

Poznamenání 2. Poznamenali jsme některé spolky zbožné, jichž účastníci mohou se i dospělejší dítky. Jest jich ovšem daleko více. Poznamenány jen ony, jichž stanovy byly nám právé po ruce a jež bychom každému rádi zapůjčili, kdož by si toho přál ku prospěchu mládeže katolické. Kdož pak bys více chtěl věděti k vzhledem k aggregačním certifikátům do toho neb jiného spolku, obrať se s plnou důvěrou na neunavného a obětavého dp. Pavla Rozínka, osobního faráře a zámeckého kaplana na Skalce u Dobrušky. Poznáš tu vzor horlivého kněze, jenž do všech uvedených spolků zapisuje a všechny šíří, poznáš tu perlu duchovenstva, kolem níž katolických spolků zbožných život činí krajinu okolní milou Bohu i Panně Marii, zvláště ovšem svatému Janu Nepomuckému, k jehož oslavě zámecká kaple jest zasvěcena. Kdyby takový život zavládl všude, byla by otázka společenská nešťastněji rozřešena!

Může, může tak učiniti, odpoví mnohý, ale kdo bude vše platiti a ke všemu dohlížeti, aby dítě povinností dostalo.

V této příčině může každý býti bez starosti. *Vstupné* platí se obyčejně *velmi malé, často žádné*. Volí-li učitel případ poslední, jest na tom lépe než při všech ostatních odměnách. Ani dohled nikoho neunaví; dáváť podobnou odměnu dětem *dospělejším, rozumnějším* a proto i *svědomitějším*, kteréž velmi úzkostlivě hledí vyplniti povinnost každou. I není důvodu, proč by nenaplňily nepatrných povinností spolkových. Kdo děti dobře vede, každý přisvědčí tomu. Z té příčiny zanechme všech planých obav a užijme označených odměn. Nesmíme spoléhati jen na sebe, nechme také něco Pánu Bohu. Deus, qui dat velle, dat et operari. Bůh nám jistě při práci té pomůže a nás neopustí!

*
*

Dvě poznámky přičinili jsme ke známým zásadám o odměnách. V první ukázáno na spravedlivý požadavek, abychom stejnou láskou milovali dítě chudé jako bohaté. Poznámka druhá upozorňovala katolické vychovatele na vstupní lístky do katolických spolků jakožto na vhodné odměny pro dospělejší mládež katolickou. Dejž Bůh, aby upřímné, ač slabé slovo o odměnách padlo aspoň tu a tam v půdu úrodnou a přinášelo ovoce pro čas i pro věčnost.

Výstava školská v Plzni.

(Dokončení.)

Ě těmto obrazům řadily se čtyry knihy německé obsahující liturgické obrazy a hodící se za dárky vánoční neb při jiné příležitosti. Jsou pěkné, až na to, že jsou německé. Jsou to: 1. „*Bilderfreude der katholischen Kinder*“ (Kupferberg, Mainz 1·80 zl.), obsahuje barevné obrazy liturgických rouch a náradí, bohoslužebných osob, první sv. přijímání, průvod na Boží Tělo a podobné zajímavé věci.

2. *Aus Kirche und Sakristei* (H. Koneberg, Augsburg, Huttler 84 kr.) liturgická kniha obrázková s 82 ilustracemi a s textem; podobného obsahu jako předešlá. 3. *Das Kirchenjahr in Bildern* (H. Koneberg, Augsburg, Huttler, 1·80 zl.) obsahuje poučení o hlavních dobách a svátcích církevního roku s obrazy barevnými i obyčejnými, zvláště pěkné jsou vánoce a první sv. přijímání. 4. *Religiöser Bilderschatz aus jüdischer, heidnischer und altchristlicher Zeit für katholische Schüler* (dr. F. Falk, Mainz Kupferberg 1·80 zl.), obsahuje 31 ilustrací, nejvíce z katakomb.

Pozornosti zvláště malých těšil se vystavený miniaturní oltář a mešní roucho; onen zhotovil zdejší knihař, toto pak křesťanská akademie. Než nesouhlasíme, aby takovéto předměty zavedeny byly do školy; snadno mohou dáti příčinu k nevážnosti k předmětům skutečným. V podobném smyslu se vyjadřuje dr. Svoboda ve svém výkladu k obrazům: „Nesnášíme se se zásadou, že bohoslužebné náčiní nejlépe v kostele se ukazuje a vykládá. Nehledě k tomu, že na příklad v městech to ani možno není, neušlo zajisté zkušenému paedagogu, že jemná a citlivá dětská mysl v tom jakési znesvěcení by pocítila, 'kdyby monstrance, kalich, hostie a p. jen pro podívání před oči mu se stavily.“

Obřady mše sv. zastoupeny čtyřmi diagramy: známým tištěným Sedlákovým řádem mše sv., který zlepšili dva vystavovatelé, a pak „obřady mše sv.“ Z prvních tří nejvíce se nám zamlouval onen na velkém černém papíru; pod sebou naznačeny hlavní obřady mše sv., různé barvy značí, které části se mění neb vynechávají a krátce poznamenáno, jak se mají věřící při mši sv. chovati. Nad všechny vynikaly „o b ř a d y

mše sv. pracované velmi pěkně na bílém papíru; jsou názornější a přehlednější. Nahoře nakreslen oltář; pak pod ním 4 hlavní části mše sv. s obrázky: missál rozevřený a v něm napsána příslušná část mše sv., kalich a patena s hostií při obětování bez glorioly, po pozdvihování s gloriolou, upravený kalich. Ve vedlejším oddílu poznamenáno, které části se zpívají při zpívané mši sv. a při slavné kdy jest okuřování. Ve třetím oddílu nachází se vedle obřadu důkaz a vysvětlení z písma svatého.

Také církevní rok čtyřmi různými způsoby znázorněn. Vedle Sedláková liturgického kalendáře pro školu a Ronova diagramu církevního a občanského roku vyvěšeno dvoje znázornění církevního roku. Jeden diagram obsahoval pod sebou tři hlavní doby zasvěcené Bohu Otci, Synu a Duchu sv. s potřebným rozdělením v neděle, slavnosti pohyblivé a svátky stálé; barvy polí naznačují barvu roucha, jehož se užívá v ten den. Druhý diagram ve vodorovné čáře obsahuje 3 hlavní doby; neděle a svátky znázorněny křížky, jež mají barvu roucha, jehož se v tu neděli neb svátek užívá; dole a nahoře běžící přímký značí, kam až sahá ta či ona doba, IV. přikázání církevní; nad význačnými nedělemi a svátky vhodné znamení, tak nad květnou nedělí palma, nad svátkem Božího těla hostie atd. Tento diagram hodí se nejvíce pro školu.

Katechismus nebyl zastoupen tak, jak mohl býti, kdybychom neočekávali již nového katechismu. Desatero Božích přikázání přehledně sestaveno na 4 diagramech; hodí se zvláště k opakování, když bylo vždy jedno přikázání probráno. Svátost pokání znázorněna stromem; semeno značí dar Ducha sv., dar kajicnosti, kořeny lítost, kmen zpověď, koruna dostiučinění a ovoce označuje ovoce svátosti pokání; po straně vždy udány vlastnosti lítosti atd. Takových pomůcek bychom potřebovali více; dětem stává se učení zajímavějším, mají před očima krátce celé učení, samy si takový přehled napodobí a v paměti snáze podrží. Podobně se líbil „přehled učení katolického“, pracovaný na velkém černém papíru různými barvami, jak k tomu podal návrh dp. Fr. Halbich v minulém ročníku „Vychovatele“.

Vzpomenutá kniha vldp. Kmocha obsahuje znázorněnou celou biblickou dějpravu a mnoho věcí z katechismu pro hluchoněmé. Upozornujeme na ni ty p. katechety, jimž není známa; při mnohých partiích mohou jí použití s výborným prospěchem.

K názornému vyučování dějin biblických slouží vystavené tu obrazy Herderovy, Hölzlovy, Pesslerovy a francouzské, jež v Paříži vydal Hachette & Co.; na obrazy Sauterovy zapomenuto. Umělecké, krásné jsou obrazy Pesslerovy; Herderovy však mají světlejší kolorit a proto se spíše hodí pro školu; Hölzlovy jsou malé; mezi obrazy vydanými Hachette & Co. jsou některé pěkné, ale mnohé nevhodné, tvář Kristova a jiných svatých osob není vždy podařena; Sauterovy obrazy jsou příliš temnými barvami provedeny. Každá kolekce má některé obrazy, jež nemá druhá; proto by se měla vydati nová, jež by obsahovala všechny obrazy, na kterýchž by musila býti zvláště tvář Kristova vznešenější; format co možná velký, barvy světlé na způsob Herderových obrazů a provedení krásné jako na obrazech Pesslerových.

Všeobecný obdiv budily stereoskopické transparentní obrázky „Život Ježíše Krista“ (24 obrázky) a „Bible“ (36 obrázků.) Byly v pravém slova smyslu oblehány, a každý bez rozdílu stáří a stavu, kdož se ve stereoskopu na ně podíval, volal: „Toť krásné.“

Pro první třídu tu znázorněno stvoření světa. Zajisté většina katechetů pomáhá si při vypravování a stvoření světa kreslením na tabuli. Každý nám však dá za pravdu, že lépe by bylo, kdybychom je měli znázorněné na několika tabelách: Jakou radost působila maličkým namalovaná zvířata, ptáci, květiny atd.! Práce tato provedená učitelem náležela k slabším pracem; vše bylo na jedné tabele v měřítku malém, tváře méně podařené.

Svatostánek starozákonní a jeho nářadí vykreslen tabulovými křídami na dvou obrazích. Dobrá to pomůcka k biblické dějepřevě. Pouhé fantasii dětské bývá zůstaven chrám Šalamounův. Zde vystaven pěkný a názorný obraz jeho z ptačí perspektivy (pracován učitelem.)

Jistě neslyší děti ve škole tolik vypravovati o Praze jako o Jerusalemu. A přec neschází ve škole plán Prahy, ale sotva kdy spatří obraz Jerusalema. Proto vystaven tu Jerusalem z ptačí perspektivy, jak byl za času Ježíše Krista, s textem nej-

důležitějších budov a míst památných. Pracován jedním učitelem velmi pilně a zdařile; měl však být ještě větších rozměrů.

Málo jest map pro školu, aby vyhovovaly dobře svému účelu; bývají přeplněny a názor při nich hodně pokulhává. V pravdě názorných map viděli jsme v celém odboru zeměpisném velmi málo; názornou a pěkně pracovanou mapu viděli jsme na výstavě jednu a to v odboru náboženském — Palaestinu (z ptačí perspektivy), kterou dle mapky obsažené v díle „Biblische Geschichte“. Dr. Knecht, pracoval ve velkém rozměru učitel a českým textem opatřil. Tak si představujeme mapy pro obecné školy a měšťanské; tu jest opravdu názor. Patříme-li na tu mapu, snadno myšlenkami zalétáme v ta vzdálená posvátná místa.

Aby katecheta mohl si voliti obrázek pro děti při prvním sv. přijímání, vyloženo několik druhů komunikačních obrázků.

Jedna učitelka vystavovala tu 2 obrazy Ježíš v hrobě a návrat marnotratného syna, jež vodovými barvami polohovala. I dvě žákyně podaly své práce dle návrhu katechety, a sice přehledy III. článku víry, učení o Vykupiteli a sv. svátostí, pak znázornění obcování svatých a církevního roku.

Dva učitelové a jedna učitelka vystavili nápisy náboženské a mravoučné; některé byly výroky z písma sv., jiné ve verších.

Máme ještě promluvit o literatuře katechetské, jak byla zastoupena na výstavě. Bylo tu mnoho vzácných starších spisů i cenných novějších. Vystaveny spisy nejen české, ale i německé, aby měl katecheta hojný výběr. Spisy tu vystavené dokazovaly, že měli jsme katechetskou literaturu před novou aerou školní, ale nyní že třeba, by bylo úsilovněji v ní pokračovati. Vystavené knihy rozvrženy ve 4 skupiny: 1. paedagogické spisy vůbec, 2. methodické spisy, 3. učebnice náboženské, 4. spisy katolické pro mládež.

Podrobný seznam jich uveřejníme později.

A nyní ještě několik slov závěrečných. Výstava mohla býti úplnější, dokonalejší. K takovému podniku třeba více sil, ochoty a spolupráce. S politováním musíme vyznati, že ti, jichž povinností bylo pracovati ku zdaru výstavy, chovali se snad až na dva zcela netečně, a tak veškerá práce a výdaje zůstaveny jednomu pořadateli. Těm pánům, kteří pořadateli přispěli slovem i skutkem, buďtež tuto vzdány srdečné díky. Jsou to: J. Baar, Fr. Brabec, T. Coufal, J. Dvořák, J. Hejtmánek, J. Ježek, J. Jindra, K. Janský, Th. Káčer, J. Kobosil, B. Köhler, Fr. Pohunek, A. Seibert, Fr. Tater,

Některé knihy a dva diagramy zaslalo pro výstavu Cyrillo-Methodějské knihkupectví, Cyrillo-Methodějská knihtiskárna pak knihy v pěkné úpravě. Upozorňujeme na to čtenáře, aby dle potřeby objednali si pomůcky z těchto závodů.

Doufáme, že tato náboženská výstava bude podnětem jiné výstavy společné, při které by se mohla konati porada katechetů. Z příčin na snadě ležících nemohla se taková porada v Plzni konati.

Končíme přáním, aby tato výstava byla povzbuzením všem, kteří pracují v tomto obtížném oboru a hojný přinesla užitek dušem malých našich svěřenců. V Šimáček.

DROBNOSTI.

O službách Božích pro školní mládež vydala c. k. okresní školní rada Mladoboleslavská toto nařízení: „Vysoce důstojná biskupská konsistoř v Litoměřicích výnosem svým ze dne 30. června 1892. č. 4262 za souhlasu vysoké c. k. zemské rady školní ze dne 6. června 1888. č. 13.016 přeje sobě, aby návštěva kostela se strany žactva takto uspořádána byla: 1. Kde zvláštní katecheta pro školu ustanoven jest,

povinna jest mládež školní od třetího školního roku v neděli a ve svátek společně na mši sv. a exhortu docházeti. 2. Také mládež v místech farních a kde kostely jsou, v nichž pravidelně služby Boží se konají, snadno povinnosti této společně ve svátek a v neděli od třetího roku školního dostojí. 3. V místech, kde toliko jediná mše sv. se slouží, jest tato zároveň školní mši sv.; jinde určí duchovní správce,

kteřé služby Boží jsou zároveň školními. Jsou-li důvody závažné, může správce školní za shody se správcem duchovním v jednotlivých případech úlevy poskytnouti. 4 Toto zařízení platí také pro žactvo oněch škol, jež jsou blízko místa farního, a může tedy bez obtíže do chrámu Páně jíti. 5. Žactvo vzdálenějších míst jest častěji upozorniti na druhé přikázání a pobádati, aby je zachovalo. Správa školní nechť se častěji přesvědčí, stává-li se tak. Jest žádoucí, aby žactvo za doby letní, když počasí příznivo jest, několikráte, nejméně však třikráte do chrámu Páně společně docházelo. Jelikož vychování nábožensko-mravné poskytuje mládeži spolehlivého vodítka a nezvratitelné opory pro veškerý budoucí život, oddáváme se naději, že páni správcové školní ustanovení těchto náležitě dbáti budou; se sborem učitelským o dozor k mládeži při průvodech a službách Božích péči míti a mládež k návštěvě chrámu Páně příkladem i ostatními prostředky pobádati budou. — Bude lze jim opatření náležitá tím spíše učiniti, jelikož měrou u výnosu

tomto uvedenou se již -k návštěvě chrámu Páně přihlíží. Připomínáme, aby i na dále tak se dělo.“ + 100.

○ **snahách zavésti fonetický pravopis do písemnictví Rusů haličských a bukovinských** praví rumunská „Gazeta Bucovinei“, zmiňujíc se o tom, že konference učitelů černovických 44 proti 4 hlasům fonetiku zavrhl: Věc podporovaná takovými prostředky, jakých používali přátelé fonetiky, musila přirozeně vzbuditi a obrátiti pozornost i na politickou stránku záležitosti této. Žádá-li inspektor, aby se učitelé učili fonetice dle jeho dopisův a potvrzovali podpisy svými, že je obdrželi a četli, když se ve schůzích hlásá, že vláda si přeje zavedení fonetického pravopisu, aby stoupenci posavadního způsobu psaní byli zastrašeni, tuť patrně není věc ta v pořádku. Připomínáme, že se stal při poradě černovické též pokus, aby hlasovali jenom ruští učitelé, ale návrh ten právem byl zamítnut, protože všichni učitelé mají kvalifikaci i pro ruštinu.

L + 95.

LITERATURA.

„**Rajská Zahrádka**“. Obrázkový časopis pro mládež. Ročník II. Vydavatel Václav Špaček. Odpovědný red. V. Kotrba. Tiskem a nákladem knihtiskárny Cyr. Methodějské.

„Více než jiným národům znamená nám Čechům kniha. Z ní vypučely nejslavnější doby našich dějin, v ní zachovala se památka jejich přes doby smrtelné skleslosti, v ní zachoval se nám pozdním dědicům duch a jazyk národa již ubitého, z ní jsme se jako národ znovu zrodili. Více než jiným znamená písemnictví i budoucnosti národa našeho. Samo trvání naše jest bez ustání ohroženo, veškerá hmotná moc jest v převaze nepřátelské proti nám; jedinou možnou záchranou jest nám duševní výsost, mravní síla a svrchované vědomí národní,“ píše E. Krásnohorská, rozmlouvajíc „o českém čtení“ v „Ruchu“ ročník IV. — 1882. Proto nutno jest, aby kniha česká vnikla i do těch nejzastřenějších vísek i do těch nejchudších chat našich a vlivem svým působila, by lid náš dospěl oněch cílů, jež trefně stanovila jmenovaná naše spisovatelka. A dostihne spisovatel, jenž za těmito cíly taktéž své dílo píše, vytčeného účele? — Sotva! —

Jest nutno, aby kniha česká všude přišla, aby jí věnován byl z větší části všecken čas volný, toho se však dosud nestává. Ale příčinou toho není snad náš lid, nýbrž bezpříkladně vysoká cena českých knih. Již mnoho jsme měli časopisův i knihoven, ale mnoho jich zašlo již pro svoji drahotu. Jak jinak vede se — Libuši — Matici lidu — Příteli domoviny — a uhodnouti příčinu toho není nespasné (láce a liberální směr). Má-li se uvedeného cíle knihou trvale dosíci, jest třeba, aby se láska ku čtení již záhy budila a tužila. Čtení zjednává vědomosti a zjednané rozšiřuje. I podávejme mládeži knihy, jak často můžeme, ale zase ne přílišně. Množství škodí. To, co jí podáme, nechť náležitě si osvojí, všemu porozumí, a tu dobrou službu konají jí časopisy pro mládež, jež mají i tu důležitost, že zanášejí čtení i do chatrčí nuzných, kdež na dražší knihy se nedostává. I budiž to čtení dokonalé. Články poučné střidejte se s povídkami, mezi něž pro rozmanitost připojena buď poesie — poesie duchu dětskému přístupná, ducha poutající. Časopisy ty buďtež laciny. Když svého času zanikly „Jarý věk“, Budečská zahrada“, „Štěpnice“ a „Naší mládeži“

ozvaly se hlasy, že mezi tolika miliony našeho lidu nemůže se udržeti pro mládež list větší. Smutná to ovšem pravda, ale zapomnělo se, že v zámožnějších rodinách neodbírají pro děti buď ničeho, anebo pokládajíce čtení pro mládež určené pro děti jejich nevhodné, odbírají pro ně knihy nevhodné. Pro děti jen to nejlepší dosti dobré! Toto vše dobře uváživ, rozhodl se Václav Špaček vydávati pro děti list laciný, bohatý rozmanitým čtením a při tom nebezbarvý vlastenecký a náboženský. Nechť si hlásá „pravdy“ kdo jakékoli, nelze upříti, že náboženství bylo, jest a bude jediným poutem, jež udržuje společnost lidskou v mezích pořádku. Kdo se odříká Boha, ten vlastně neví, co činí, neboť dostaví se v životě okamžiky, kdy mimovolně Boha volá a Jeho o pomoc prosí. Proto neodmítejte náboženství! A jako nechceme mít mládež jen chabě vlasteneckou, tak nechtějme ji mít vychovanou polovičatě v náboženství. Polovičatost jest muže nedůstojna! Snad z těchto příčin nalezla „Rajská Zahrádka“ mnoho přátel jak mezi učitelstvem, tak mezi duchovenstvem a přece neublížila žádnému listu pro mládež určenému. „Rajská Zahrádka“ plní poslání své ze stránky náboženské a vlastenecké, jiné ze stránky vlastenecké a náboženské, a v této příčině mnohdy třeba větší přísnosti, neboť nehodí se pro děti to, co pro dospělé. Václav Špaček pro svou „Rajskou Zahrádku“ skupil kolem sebe již mnoho spisovatelů; jen pohledněme na titulní stránku a nalezneme mezi uvedenými spisovateli jména již valně známá. Tito zásobili „R. Zahr.“ pracemi vybranými. Obsah její jest velmi bohatý. Sneseno tu více než 50 článků psaných řečí vázanou, mezi nimiž velice zdařilé, jak obsahem, tak formou jsou: „Co nejdražšího“ od J. Miloty; „Dětský sen o nebi“ (K. V. Kuttan); „Chrástal“ (J. Milota); „Oběť“ (A. Kosina); „Skřivánkovi“ (A. Husová). „Ty šťastná, zlatá doba mládí“ (Al. Potěhník); „V bolu vždy, dítě, modli se“ (Fr. L. Zelinka). Velice bohatá jest snůška prací psaných řečí nevázanou. Redaktor, jsa sám velice dokonalým spisovatelem, uměl voliti. Všecky povídky, bájky a pověsti — a jest jich 47 — vyznamenávají se všemi vlastnostmi, jimiž vyniká má dokonalá tvorba básnická. Uváděti všecky povídky mnoho zabralo by nám

místa, i vzpomenu jen těch, jež zasluhují zvláštního povšimnutí: „Hledali poklad“ (J. Flekáček); „Hrbáček“ (J. J. Khun); „Král Maxmilian a pasák“ (B. Dolejšek); „Lepší země“ (J. Milota); „Naše dobrá babička“ (E. J. Hrubý); „Neposlušné dítě“ (J. Harapat-Jizerský); „Památní peníz“ (Ter. Polabská); „Plástve s medem“ (K. Otman); „Strýček Adolf“ (M. Kamenář); „Slepý František“, „Sv. Mikuláš“, „Šlechtné srdce“ (V. Špaček); „Ve zkoušce“ (Al. Dostál); „Zbožným Bůh požehná“ (Lad. Fiala). Ku zdařilým povídkám vhodně druží se řada prací poučných střídavě volených. Tu dočítáme se něco o svatých „Blahoslavená Anežka Česká“ od Prok. Zaletěla; „Blahoslavená Mlada“ od A. Husovy; „Svatý Augustin“ od L. Nágla; „Ze života sv. Václava“ od F. Libora a j. v.), tu opět o mužích zasloužilých „Jeho Svatost Lev XIII.“, „J. M. Ed. J. Brynych, biskup Královéhradecký“, „Vojtěch Pakosta“ a j. Také vhodně zařaděny jsou v „R. Z.“ popisy památních míst a články přírodopisné a přírodopisné. Krátce „R. Z.“ podává výběr čtení ze všech odvětví v hojném počtu. Důkladnost tato ji dobře doporučuje. Úpravou i obsahem řadí se důstojně mezi časopisy ostatní a záleží jen na vlasteneckém duchovenstvu a učitelstvu, by vydavateli byli radou i skutkem nápomocni. Neprohřešil se nikterak, že odvážil se vydávati časopis, jenž by obsahem svým pomáhal vychovati děti ve směru náboženském; řídil se zajiště hlasem svědomí svého a zkušeností. Vydáváním tohoto časopisu neslouží nikomu jinému než národu a vlasti, neboť chce mít dorost národní dokonalý, jenž by veškeré tužby a snahy své soustředil v Bohu, od Něhož vše pochází. Kdo Boha ctí a Jeho hněvu se bojí, ten nikdy ničím se neprohřeší, ten jest mravně dokonalým, neboť kráčí po cestě ctnosti. A tak své chovance vychovati snad chceme všickni! Vždyť i duchovenstvo touží po dobru a blahu vlasti, nebo můžeme-li jinde hledati tolik upřímných Čechův a vlastenců než mezi duchovenstvem a učitelstvem? Jmenujte mi vynikající vlastence z kruhů vojenských a jiných a neřeknete-li, že kněží vykonali pro vlast více, než kdokoliv jiný? — Tolik k dodatku o přízni k „R. Z.“, jež jest časopisem dokonalým.

V. Klíma.

OBSAH: O povolání učitelském. (Dokončení.) — Několik slov o odměnách. Píše Jan Nep. Jindra. — Výstava školská v Plzni. (Dokončení.) — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budí zasíláno předplatné; tamtéž budtež adres. i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.

Příčiny, jež školnímu vychování a mravnosti vadí.

Škola bývá v obecném životě velice zhusta srovnávána se štěpnicí, do níž utlá mládež ze semeníště rodinné domácnosti se přesazuje, aby vzrostla na krásné užitečné stromy.

Než pohlédneme, kolik jest mezi útlou mládeží, která do školy přichází, rozdílů, kolik tu různých povah. — Mezi stromečky zdravými mnoho, přemnoho pláňat chatrných, které se mají různými zákonitými prostředky napravit.

Dítky, ponejprv práh školní překročivší, jsou pláňata ještě neštěpovaná. Než s pláňaty zdravými a ztepilými přichází do školní světnice (štěpnice) i trní, které nejen že samo se nedá ušlechtiti, přerůstá, bují a hubí jako plevel i stromky jiné.

Není tedy vychování věcí tak snadnou, neboť staví se tu v cestu obtíže a překážky nemalé, které jen stěží jest vychovateli překonati, nenajde-li opory — pomoci — a to hlavně v rodině.

Nemůže byti pochybnosti, že mládež vychovávati předem přísluší rodičům, jimž Bůh dítky jako drahocenný poklad k opatrování svěřil a jimž hluboce v srdce vštípl lásku ku zploucencům svým. — Na druhém místě teprve jest působnost školy, kde dítka nastupuje první dráhu svého života. Velice mnoho záleží na rodičích, celé domácnosti, aby škole při vychovávání nápomocni byli, má-li se kýženeho cíle dosíci.

Veškeré vychovávání marné, působí-li domácnost opačně. Do účinnost pak působivá ke škole dvojím směrem; buď totiž výchovu zanedbává, poechávajíc všecko náhodě, anebo ještě výchově školní i překáží.

Nejedni rodičové se velice rádi ze svých rodičovských povinností, pokud se týče vychování, vyzouvají, vmlouvajíce se na různá povolání; ale obyčejně to bývá ze lhostejnosti, nedbalosti, netečnosti, choulostivosti a rozmazlenosti, což se jevívá ponejvíce v městech; a na venkově počínají se již též po městech opičiti.

Ještě hůř však bývá, když rodičové, místo co by měli školu dětem svým předvádět jako místo, kde se jim dostane potřebného vzdělání a poučení, učitele pak jako přítele dítek, často spíše školou straší a učitele před dětmi do kategorie kominníků a jiných vřaďují, vyhrožujíce malým svým, že až přijdou do školy, tam že se s nimi jinak zatočí.

Trudno a bolestno jest, dotýkati se těchto věcí, ale každý musí doznati, že to smutná pravda.

Buď Bohu žalováno, že zde musím říci, že jsou to ponejvíce rodičové sami, kteří výchově školní překážejí, a tím vycování školní mládeže nejen stěžují, ale děti i podporují ve mnohých jejich vadách a chybách; tím pak se stává, že vyrůstá na mnoze mládež taková, že na ni každý, kdo ji nestranným okem posuzuje — žehrá.

Učitel se může rozmluviti a školní mládež k nejlepšímu pořádku, k pilnosti, poslušnosti, mravnosti naváděti, — co jest to všechno platno, když dítě, jakmile přijde ze školy domů, nic dobrého nevidí a neslyší?

Ovšem, těm pánům, kteří od svých psacích stolků radí a poučují, jak se má s dětmi zacházeti, jak jest třeba jich poučovati, jak rozum a mysl jejich zušlechťovati, by se z nich stali řádní lidé, jak jest jich třeba napomínati a jim domlouvati, by byly uvedeny na cestu pravou, když z ní vybočily atd., těm pánům, pravím, se to dobře píše, nebo u stolku jde všecko hladce a bez překážek. Život skutečný jest však značně jiný nežli život sestrojený v myšlénkách a co v theorii bývá mnohdy hezké a na oko nejví žádých překážek, to v praxi často nestojí za nic.

Přál bych si věru, kdyby takový zkušený pán, jenž umí o školství, zvláště pak o kázni a různých methodách vyučovacích, pěkně psát a mluvit, postavil se do třídy v některém místě průmyslovém takhle po prázdninách anebo po těch nešťastných úlevách, kdy kazimíři zavítají do školy, když se byli přes prázdniny nebo po čas úlevy naučili různým necudnostem a surovostem; přál bych si, pravím, býti svědkem a poslouchati a dívati se, jak by si asi ve škole počínal a jakým kouzelným způsobem docílil by u žactva, by se jak ve škole tak i mimo školu dobře chovalo a ve všem dobrém zdárně prospívalo. — Než, vraťme se opět ku svému předmětu.

Sotva že započne školní rok, bývá slýchati, jak si rodiče z hloubi srdce oddechují: „I zaplať Pán Bůh, že ta škola opět začala; nyní si aspoň trochu oddechne, když ti caparti půjdou do školy.“

Snad mají rodiče v příčině této pravdu; domnívají-li se však, že když škola začala, zbaveni jsou veškeré práce a starosti týkající se výchovy dítek, jsou na omylu.

Ani učitel nejhorlivější a nejsvědomitější ve škole s dětmi mnoho nesvede, nepodporují-li ho rodičové doma; nebo má-li se výchova dětí dařiti, musejí rodiče podporovat školu a škola opět rodiče.

A nyní jenom malinký obrázek znázorňující, jak mnozí rodiče podporují školu v její úkolu vychovatelském.

Jest právě počátek školního roku. Učitel naplněný blahými pocity pro dobro mládeže, přemýšlí o tom, jakých se mu dostane letos nováčků; dále pak rozjímá, jsa pln dobré vůle, kterak by ta drobátka nejlépe vedl, kterých cest a prostředků by se měl uchopiti, čeho se zdržeti a vystříhati na základě dosud nabytých zkušeností; jest prodchnut láskou ku vznešenému svému povolání a obrněn vůlí nejlepší, by dítky sobě svěřené dle svého nejlepšího vědomí a svědomí řádně vychovával a vyučoval, by mohl na konec s dobrým svědomím říci, že učinil zadost povinnosti své.

Zatím co takto učitel přemýšlí a osnuje plány do budoucnosti, podívejme se do domácnosti budoucích jeho žáků a žaček a zastavme se třeba hned blízko u školy ve statku. Maminka tam právě strojí malou Mařenku, která má dnes jíti ponejprv do školy. Mařenka je zamklá; je vidět, že se na školu netěší, ba v jejích

tvářičkách jeví se něco tak jako strach. — Máť výbornou paměť a vzpomíná si, jak jí maminka nejdnou strašila — školou a učitelem! A teď má jíti do té školy, k tomu učiteli, jimž jí bylo vyhrožováno! Což divu, že nejeví přílišné chuti a že si na konec třebas zapláče a s pláčem řekne: Já do školy nepůjdu? — Maminka vidouc, že se Mařenka školy a pana učitele bojí, jme se jí těšiti: „Neplač; neboj se bláhová! Pan učitel ti nic neudělá, nesmí; to by mu tatínek pověděl!“ Tak a podobně mluvívá tu a tam maminka k dítěti, když je chystá do školy. Tak mu vštěpuje úctu k učiteli! — Jaká to důslednosť! Dříve malovala dítěti učitele jako strašáka a teď zas je učí, by si z učitele nic nedělalo, jeho se nic nebálo!

Jak pak to vyhlíží v mnohých domácnostech s přidržováním dětí k učení, o tom raději ani nemluvíti; nebo těch rodičů, kteří by bedlivě přihlíželi k tomu, by se dítě jejich v čase prázdném učilo a se pro školu připravovalo, bývá zvláště na venkově velice málo. Ba nejdnou stává se, že když se i dítě doma učiti chce, otec neb matka je z toho zrazují, říkajíce mu. „I nech toho; však se dost naučíš ve škole!“ Dítě, se nedá dvakrát pobízet, odhodí knihu a jde na náves neb někam jinam, aby s kamarády hrálo otlučku, neb o čamrdu, a je-li to děvče, vtlačí se leckdes mezi starší ženské a poslouchá jejich rozmanité klepy neb věci ještě horší.

Rozumný otec, byť měl i práce mnoho, najde přece ještě aspoň chvílku, by dohlédl na dítky a se přesvědčil, mají-li svoje školní věci v pořádku a jak s nimi zacházejí, při čemž se mu naskytne sama sebou příležitost, by je povzbudil k pilnosti a pořádnosti, k mravnosti a zbožnosti.

Pečlivá matka najde pak při vši péči o domácnost vždycky ještě chvílku, již věnuje dětem a je pobádá, by si ve všem vedly čistotně, slušně upravené do školy chodily a slušnosť a pořádek a dobré způsoby i mimo školu zachovávaly.

Ale jak pořádku bývá takových rodičů! — Postavme se jenom někde na chodbu u dveří školních (mluvíme hlavně o venkově a o místech, kde je větší průmysl) a pozorujme zevnějšek dětí přicházejících do školy. — Tvář neumytá, ruce umouněné, vlasy rozcuchané, šaty rozedrané, knížky buď žádné anebo rovněž špinavé a rozedrané. — A jsou zjevy takové snad jenom řídkými výjimkami? Kéž by tomu bylo tak, ale někde těch výminek tolik, že by tvořily málem pravidlo. A když jest takový zevnějšek žáků, jaké bude asi jejich nitro? Poslyšte jenom, jak drsně a surově zní jejich hlas, a uhodnete.

Domluva učitelova bývá tu marna; ba nejdnou se mu za to, že nabádal děti k čistotě a pořádnosti, dostane od rodičů i nemilých vzkazů a různých pomluv. A přece může i nejhudší dítě při dobré vůli rodičů býti alespoň umyto a učasáno.

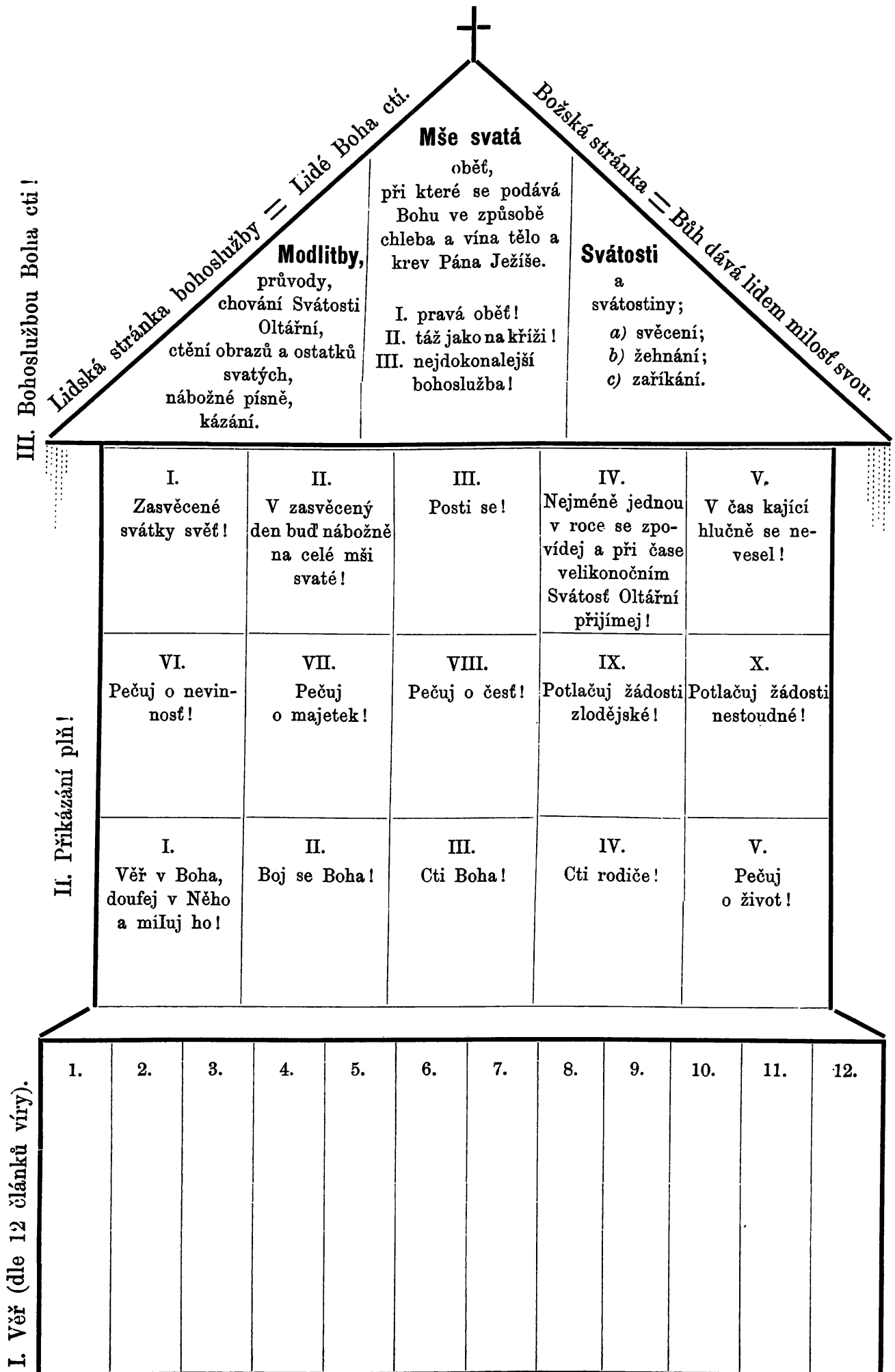
Dítky takové, jež rodičové hned záhy nevedou k čistotě a pořádnosti, běrou pak tuto náklonnost k nepořádku s sebou do života a dospívají ku špatným koncům.

(Pokračování.)

Kterak lze znázorniti obsah katechismu.

Ukazuje Fr. Halbich, katecheta Smíchovský.

Říčkrouji k vyplňování své kapličky a začnu střechou, bohoslužbou. Na levý bok střechy lze napsati: *Lidská stránka bohoslužby = lidé Boha ctí*. Na pravý bok: *Božská stránka = Bůh dává lidem milost svou*. Ke krůpějším, jež

s obou boků se řinou, připsati jest *milost Boží*. Těch krůpějí ovšem více jest potřetí naznačiti na boku pravém, při stránce „milostné“.

Tam, kde modlitebná kniha, můžeme vepsati: *Modlitby, průvody, chování Svátosti oltářní, ctění obrazů a ostatků svatých, nábožné písně, kázání*. Při mši svaté napíšeme krátký výměr, že jest to *oběť, při které se Bohu podává ve způsobě chleba a vína tělo a krev Pána Ježíše*. Pod tento výměr poznamenejme, že jest to *pravá oběť, táž oběť co oběť na kříži a bohoslužba nejdokonalejší*. Pod *svátosti* napíšeme slovo *svátostiny*, poznamenejme, že dělí se ve *svěcení, žehnání a zařikání*.

To jsou věci hlavní, jež aspoň v páté třídě přednésti třeba.

Vyplňující „okna“ napíšeme do prvního: *Věř v Boha, doufej v něho a miluj ho!* Do druhého: *Boj se Boha!* Do třetího: *Cti Boha!* Dále: *Cti rodiče! Pečuj o život! Pečuj o nevinnost! Pečuj o majetek! Pečuj o čest! Potlačuj žádosti zločejské! Potlačuj žádosti nestoudné!*

Při církevních příkázáních napíšeme: *Svátky zasvěcené svět! V zasvěcený den buď nábožně na celé mši svaté! Posti se! Nejméně jednou v roce se zpovídej a při čase velikonočním S. O. přijímej! V čas kající hlučně se nevesel!*

Prospěje také připsati po straně obsah mravouky všeobecné:

Buď křesťanem spravedlivým, ctnostným, dokonalým!

K tomu (dost-li místa) přiložme výklad: Spravedlivý křesťan snaží se s pomocí Boží plniti zákon Kristův, ctnostný to již umí vycvičiv se a dokonalý nad to ještě i rady evangelické zachovává.

To vše již v obecné škole věděti dlužno.

Kázeň a prostředky kázeňské.

Podává Jaroslav Janeček.

Řední podmínkou činnosti vychovatelské v širším slova smyslu jest *kázeň*. Bez kázně nelze docíliti výsledků žádoucích ani u vyučování ani u vychovávání.

Kolik chovanců, tolik rázných individuí, lišících se od sebe nejen vlohami, leč i náklonnostmi. Na stromě prý nelze naléztí dvou listů úplně shodných; podobně nenalezneme individuum shodné svými vlastnostmi a vnitřním stavem duševním na individuum druhé. Různost panuje i zde. Kolik kombinací připouští pohyblivý material duševní! Počet nekonečný. Ne nadarmo charakterisuje tuto různost individuí přísloví: „Kolik hlav, tolik smyslů.“

Řádu jest třeba ke zdaru každého díla, na němž se účastňuje více než jedna bytost; řádu jest i třeba, je-li několik bytostí ve stavu trpném vůči aktivní činnosti jiné bytosti. Řád tento projevuje se kázní. .

Co jest kázeň? Shoda s platným stávajícím řádem.

Řád určován jest vždy *poměrem*. Poměr individua k Bohu určuje jeho řád. Poměr člověka k společnosti; poměr jeho k individualním jeho okolnostem životním. Čím ve složitějších okolnostech člověk žije, tím více řádům podléhá!

Všecky řády, jimž se člověk podřizuje, možno rozdělití ve dvě kategorie: řád mravní (určen poměrem člověka k Bohu a k bližnímu) a řád společenský (určen jeho osobními vztahy k společnosti.) Onen nadřáden jest tomuto; tento poměr jedině jest mravný, ačkoliv „praktické“ stanovisko mnohých řadí ve směru

opačném. Shodou s těmito řády vzniká kázeň individua; mimochodem řečeno jeho subjektivné blaho jedině závisí na této shodě. Nelze popřít, že řády tyto ve mnohém ohledu jsou sobě sporné a uvádí individuum v konflikt. Dle kterého řádu jednati vždy? Dle řádu Božského — toť jedině mravná odpověď.

Uvésti chovance ve shodu s platnými řády — toť jediný a svrchovaný účel paedagogiky. Podříditi ho těmto řádům, vštípiti v duši jeho kázeň. Naskytá se otázka: jsou tyto řády trvalé? Jest správně, bezvýminečně podržovati chovance platným pro ten čas řádům? V paedagogice možno jest jediná jen odpověď. Účel paedagogiky jest vštípiti chovanci smysl pro kázeň; je-li ten který řád společenský mravný neb nemravný, trvalý neb pomíjivý — o tom rozhodovati paedagogice nepřísluší.

Vychování samo jest dvojího druhu: oficielní ve škole a soukromé doma. Obé ovládati musí autorita. Ve škole autorita učitele, doma autorita rodičův. I kázeň jest dvojí: kázeň přítomnosti a kázeň budoucnosti. Ona jest paedagogickým prostředkem, tato paedagogickým účelem. Kázeň přítomnosti určuje ve škole autorita učitele, doma autorita rodičův. Podobně i kázeň budoucnosti. Jest samozřejmé, že vzhledem ke kázni budoucnosti (totiž navykání chovance k podřízenosti vůči platným řádům) mají rodiče volnější ruku; naproti tomu slabá intelligence mnohých zůstává péči o to jedině a naprosto učiteli.

Jisto jest, že kázeň přítomnosti ve škole i v rodině sama sebou přenáší se časem i na kázeň budoucnosti. Návyk jest oním mocným činitelem, který chovance v praktickém životě bezděky uvádí ve shodu s platnými řády, jestliže byl kázni vůbec za dob svého pěstění zvyklý, přešla-li mu ona takřka do krve. Z toho zjevno, jak důležitou pro budoucí život chovancův jest kázeň jak školní, tak rodná. V obou jest těžištěm autorita. Proto jest k dosažení kázně třeba, by autorita učitele ve škole, rodičův doma v očích chovanců byla zachována. Toť úhelní onen kámen, o nějž se veškero vychovávání opírá. Ztrátu autority nemůže nahraditi nic; veta po zdaru činnosti paedagogické, nenabude-li autorita v očích chovancových rychle svého bývalého lesku; a že těžko ztracené autority lze zase nabýti, nebude — tuším — popírati nikdo.

Dítě žije pod vlivem dvojím: pod vlivem domácnosti a školy. Oba vlivy buď mohou se shodovati, buď různiti. Dle toho také práce paedagogická buď se usnadňuje, buď ztěžuje, ano dokonce i ruší. Někdy úmyslně z domácnosti působí v činnost učitelskou ničivé vlivy. O tom však později.

Shoda domácnosti se školou jest nezbytna. Přirozeno jest při malé intelligenci mnohých rodičů, že téměř nevědomky působí se v duši dítěte zhoubně. Paedagogické vzdělání nejen u nás, ale i všude jinde v kruzích neoborníkův jest téměř bílou vránou. A to nejen ve vrstvách nižších, ale i ve vrstvách intelligentních. Lid prostý z větší části nestará se o výchovu dítěte pranic, ponechává dítě úplně vedení učitelovu. Denní starosti, denní boj o chléb je v tom ohledu z části omlouvá. Jinak však jest, jestliže se působí v dítěte paedagogicky převráceně, jestliže v něm vyvíjejí se stavy duševní a probouzejí náklonnosti takové, jež s rozumným vychováním naprosto se neshodují. Pak jest práce učitelova velmi těžka. Jak snadno lze pěstovati duši lidskou, ona jest takřka jako tabula rasa čista, prosta všech škodlivých vlivů, jimiž na ni nerozumná domácnost působiti může! Zda lze se diviti, že záhy v paedagogice obrácen zřetel k těmto škodlivým vlivům vnějším a že dítě takřka úplně izolováno od vnějších vlivů, vychovává se v ústavě, kdež i žije, i se vychovává, i učí?

Za normálních poměrů jest učiteli nejprve na dítěti pracovati paedagogicky záporně, totiž odstraňovati jeho zlé náklonnosti a vlastnosti. Pak teprve může přistoupiti ku kladnému vychování — štípení vlastností a náklonností dobrých. Ale kterak práce ta dařiti se může, jestliže domácnost bourá, čemu dítě ve škole se naučilo, jakmile jen ono po vyučování školním překročí rodný práh? A kromě toho uvážiti třeba, jaká spousta učiva ztěžuje učiteli jeho péči o vychování, zaujímajíc všechno jeho školní čas, tak že na vychování — byť zákonitě předešpané — jen tu a tam chvilka zbývá, nemluvě ani o množství dětí, jež jsou mu podřízeny, a z nichž každé potřebuje jeho vedení. To jsou věci, které vychovávání stavějí ná místo druhé, vůči jeho převážné důležitosti oproti vyučování. Učitel jest v tom ohledu takřka bezmocným.

Úplná shoda vychovávání domácího s vedením školním bývá velmi vzácná. Nepopíratelnou výhodou jest, je-li učitel i samým rodičům autoritou. Běda však učiteli, jestliže autorita jeho jest u občanů (byť i několika) vyvrácena a snad dokonce zaměněna nenávistí! Netřeba ani, aby učitel necharakterním jednáním zavedl k tomu příčinu. Dostačí i pouhé plnění povinností — zejména pokud se týče docházky školní.

Nelze vylíčiti dostatečně trapný stav učitele na některé, řekněme zastrčené vesnici, kde — jak se říká — „lišky dávají dobrou noc“. Občanstvo neuvědomělé, neuznává význam školy a pohlíží na ni jako na obtížné a zbytečné břemeno. Ze dvojí příčiny. Docházka školní a náklad na udržování školy — toť jsou ty dva body, z nichž vychází nenávist ke škole a, rozumí se, zejména na jejího repraesentanta, učitele. Předchůdce byl liknavý, staříčkový, jenž tak „na zdař Bůh“ protloukal rok od roku až do pense. Školní budova byla chatrčí na spadnutí, hodna spíše jména pastoušky než školy. Okresní školní rada trpěla tyto poměry, nenaléhala na nápravu. Nastal obrat. Přišel nový inspektor a jal se školství ve svém okrese reformovati. Ustaralí učitelé dávání do pense a nahražování silami mladými, nedostatečné budovy školní šmahem ortelovány a přikázáno obcím stavěti nové, jež by zákonitým požadavkům vyhovovaly. To byla prvá příčina nenávisti občanstva proti škole. Druhá neotálela. Nový učitel, podléhaje nátlaku svých povinností, pečoval o zlepšení docházky školní. Výsledky, pokuty a vězení. To roztrpčenost občanstva — aspoň neuvědomělého a nedbalého — obrátilo proti učiteli a on záhy v očích jejich stal se zlem, jehož příčinou třeba bylo i vystavěti školu, i opatřovati topivo, i dítky, doma při pracích potřebné, posylati do školy. A kde jest nenávist, tam autorita dá se jen násilím vynucovati. Dva tábory nepřátelské postavily se proti sobě: škola a domácnost.

Není to případ ojedinělý. Ne-li stavba školy, tedy jistě docházka školní všude vzbuzuje u nedbalých rodičův nevrlost proti škole a nenávist proti učiteli. Podle toho se také mluví v domácnosti a dítě, byť i nebylo naváděno proti učiteli, přece jen do školy přichází s jakýmsi předpojetím, kteréž dává na jevo při nejmenší příležitosti. Odtud hlavním dílem povstává vzdorovitost dítek proti učiteli. Jest vylíčitelná. Vlídnyým jednáním, případnou pochvalou zjedná si učitel důvěry dítěte, a to ponenáhlu nabyvši vědomí, že „ve škole není to tak zlé, jak si mysli“, přichází tam rádo. Tím způsobem učitel taktním jednáním svým odzbrojí škodný vliv domácnosti. Třeba tu opatrnosti největší; vůbec oproti dětem vzpurným doporučí se vlídné a laskavé jednání. Přísností a tresty dítě ještě více se zatvrzuje ve svém předpojetí proti učiteli. Ten se stává mu tyranem a úhlavním nepřítelem. Vzpomínám při této příležitosti vlastní zkušenosti před několika lety. Měl jsem

ve třídě chlapce zanedbaného, syna vyhlášeného neurvalce a zloděje. Rodná chata jeho stála o samotě u lesa; tam hoch vyrůstal vzdálen od ostatních dětí a opovrhován jimi. Ve škole byla s ním nesmírná potíž. Žaloby neustálé. Pokoje nikomu nedával. Drze a vyzývavě i proti mně vystupoval. Kázeňské zákonné prostředky nepomáhaly. Postaviti ho před lavice! Hošík se za zády mými smál na ostatní, činil posuňky atd. Třída se smála. „Jdi, sedni si. Budeš po škole.“ Hošík se pohrdlivě smál a sotva že byl v lavici, šeptal cosi sousedovi. „Co ti povídal?“ „Povídal: to toho bude! Učitel musí být po škole se mnou!“ Když byl po škole, přes tu chvíli potutelně, vyzývavě se na mne usmíval. Vidím, že trest nepomáhá. A Ř. řádl hůř a hůře. Ztrpčoval mi vyučování po celého půl roku. Posléze změnil jsem taktiku. Ř. se jedenkrát kromě nadání slušně při vyučování choval. Pochválil jsem jej, pohladil, vyzval, by byl takovým i dále. Podíval se na mne a seděl od té doby pokojněji. Za krátko polepšil se úplně. Kdykoliv bývalé vlastnosti jeho se vracely, připamatovával jsem mu doby, kdy býval hodný, a hoch, dříve vzpurný, divoký, lhostejný ke všemu, míval i slzy v očích. Tenkrát snad poprvé za svého života pocítil jsem oprávněnost výroku, že „v nebi bývá nad jedním hříšníkem, pokání činícím větší radost, než nad devadesáti devíti spravedlivými.“

(Dokončení.)

Knihovna pro mládež.

① knihovnách pro lid bylo již často pojednáváno důkladně; podívejme se také na sesterskou knihovnu pro mládež, na knihovnu, kde jest třeba opatrnosti největší a výběru nejpečlivějšího.

Účel knihoven těch jest dalekosáhlý. Mají poučovati, baviti, obor myšlének rozšiřovati, mírně fantasiu budit, zušlechťovati, na rozum i srdce působiti, nauky, ve škole podávané, doplňovati, ku zbožnosti pobádati, ku mravnosti vésti, paměť bystřiti atd. Účel ten jest všeobecně známý a také uznáný.

Do knihovny pro mládež mají se dostati pouze spisy nejlepší, perly z literatury a to jak starší tak novější. Zde nerozhoduje tak stáří jako obsah. Ačkoliv jest nyní literatura pro mládež příliš četná a ač se z ní dá mnoho vybrati pro knihovnu, přece nikdo nepřehlédne spisů Hofmannových, Niericových a jiných.

Mnohdy se dostává dětem knih také odjinud buď darem anebo pouze ke čtení; i jest nutno, by i tyto prošly censurou, jaká se vede nad knihovnou školní a rodiče nebo dárcové vůbec, nemají-li v oboru tom náležitých vědomostí, měli by se s učitelem nebo s tím, kdo v literatuře dětské jest obeznalý, náležitě poraditi.

Knihy pro mládež obsahuje vnitřní pravdu, která jest poeticky spracována. Povídka, jež se dětem podává, ať má na sobě ráz pravděpodobnosti. Poznají-li dítě patrnou lež a nemožnost, odkloňuje se vůbec od jakéhokoli čtení. Také při bajkách nutno užívati náležitě míry. Způsob tohoto vypravování učitel dětem dříve vyloží, by jim mluva zvířat a jiných bytostí nepřicházela s podivením.

Dětská lektura musí čtenáře interesoovati, z oboru dětského pomyslu jsou vybírána, fantasiu dětskou nepřekračujíc a zase v povšechném pouze životě se nepohybujíc.

Pouhé moralisování by nevábilo a snad i s účelem svým by se minulo. Stručné narážky v ději k vůli lepšímu upozornění lze připustiti. Všechno, co pouhý

stín nevěry ať v rámci dějepisném, ať v žertu, ať v cestopise nebo kdekoliv jinde na sobě nese, budiž z knihoven hned vymýtěno a odstraněno. Všechny narážky neslušné, jiných vyznání se týkající, buďtež vypuštěny a všechno od knihovny a spisů pro mládež vzdáleno, co by k nevěře vedlo nebo city náboženské urážeti mohlo. To se týká hlavně spisů konfessiho charakteru.

Sloh spisů těch budiž lehký, jednoduchý, průsvitný, řeč přiměřená věku, beze všech cizích slov, čistá, správná. Zastaralých výrazů a vazeb v povídkách historických budiž užíváno střídě a často s vysvětlivkami (viz v „Naší mládeži“ roku 1891. povídku Josefa Brauna „Vítův robenec“).

A jako forma, tak obsah ať jest přiměřený čtenářům. Ale netřeba ustrnouti na jistém stupni a nepokračovati; proto se vydávají knihy a časopisy, by mládež u vzdělání a vědění pokračovala.

Stále jenom uveřejňovati v časopisech fantastické cestopisy a neobyčejné příhody smělých lovců jest nevhodné. Při spisech a člancích z ciziny nutno se postavit na stanovisko vědomostí dětských a dobře jest při překladech také jména sčestiti, jako se stalo v povídce pro dospělé v „Záb. bibliotéce“: „Vojta, chudý čeledín“.

Při půjčování knih dlužno dbáti nejenom stáří, ale i nálady a ročního počasí. V zimě se dobře čtou pohádky, v létě hry dětské, vycházky přírodopisné, lehčí povídky. Zima jest četbě vždy příznivější než léto, kdy rády musy vůbec odpočívají.

Ve spisech pro mládež bývají obrazy a tu třeba více dbáti uměleckého provedení než množství sehnanych obrázků (i z kalendářů) nevhodných a do listu dětského zvláště se nehodících.

Kdo knihy mládeži půjčuje, ať také vede kontrolu, jak a zdali vůbec byly pročítány. Musí jejich obsah znáti sám a tu a tam fuknouti na paměť čtenářovu. Učitel anebo katecheta snadno se pozeptá na některou výraznější kapitolu a o pravdě se přesvědčí. Kdo by si knihy vypůjčoval, aby je pouze odnášel a trhal, ten by jenom marnou působil práci a jiné by od čtení zdržoval.

Půjčovány buďte knihy zdarma a pouze k tomu přihlíženo buď, by se zbytečně neb i zlomyslně netrhaly. Kdo by skutečně tak jednal, budiž přidržen knihu zaplatiti nebo dát opravit. V tom ohledu mohou žáci sami vésti dozor, když se ku každé knize přiloží papír, kde jest kniha popsána a kdo knihu přečetl se podepíše. Následující čtenář sám hned přihlédne, by podezření na něho nepřišlo, že potřhal anebo jinak poškodil vypůjčenou knihu.

FEUILLETON.

Také udání.

Vždycky jen slýchám, že prý učitelové na venkově mají lepší časy, mnohem lepší. Nepopírám, nechci vésti s nikým žádných polemik, ale zdá se mi, že mnoho té dobroty nebude. Mimo nějaké „došlápnutí na něho“ nebo „udání“ u pana inspektora, jiného se jim zdarma nebo lacině nedostane nic, vše musí draze, velmi draze zaplatit.

Jest podzimní odpoledne. Jedno z těch, jež vyvábí dědouška na zápraží, kdež usedne a sedí v příjemném výsluní, „o starých časích přemýšlí, dumá, hlavou si k svým myšlénkám přikyvuje, tu a tam něco prohodí a znenáhla při tom usíná . . .“ (V. Beneš-Třebízský.) Obloha jest jasná, nikde ani mráčku, ale přece již nemá té jasnosti, té modrosti, jak mívala za léta. Vzduchem poletuje babí léto, stromy zlatem prostříkují, tráva povadlá, šedá. Krása podzimní!

A ta krása podzimní jest dojemná. Rozteskní člověka a přece se mu nechce od ní se odloučiti . . .

Jediná snad, koho ta krása podzimní nedojímá, jest chalupnice Mstilka z Trpišova. Chvátá od rodného místa přes vrch Zlobník do okresního města. Jest všecka rozbourěna. Tváře jí hoří, oči planou a v celém její vzezření jest viděti, že jakýsi vztek zmítá jejími útroby. Chvátá, již jako by raději byla u cíle. Na ruce má košík, v němž cosi nese a svrchní sukně má vykasané, by jí v chůzi snad tak nepřekážely, a jde, „jede“, jak říkáme v „kočárku“.

Že si nad ní skřivan ještě svůj poslední trilek notuje, neslyší; že podél cesty, jež se vine lučinou, ocúny rozkvétají, nevidí; jde dále, spěchá, kvapí — teď klopýtla o kámen. Za jiných okolností, by se vrátila, kámen obešla, by po druhé o něj neklopýtla, ale dnes nemá kdy; nechá kámen kamenem a umetá dále, jako by jí země pod nohama hořela.

Došla do města.

„Prosím vás, kde tady bydlí pan inspektor?“ otázala se plná odvahy prvního člověka, jehož potkala.

Jindy by tolik smělosti neměla. Zajíkala by se a ještě by nevěděla, jak to ze sebe vypraviti.

„Který?“ zvídal tázaný.

„Inu, který! Ten, co k nám jezdí!“

„Ono jich k vám jezdí asi několik!“

„Ráda bych věděla!“ utrhla se Mstilka.

„Já vím jen o jednom!“

„Inu, že vy o jednom víte! Jiní možná vědí o více! Máte inspektora od pojišťovny a to je každý druhý pán, který jest při pojišťovně zaměstnán! Máte „steuerinspektora“, školního, živnostenského a j.!“ vykládal muž.

„Ten školní, ráda bych věděla, kde bydlí!“

Dobry muž pověděl.

„A co mu chcete?“ zvídal, cestu jí naznačiv.

Mstilka jako by na tuhle otázku čekala. Rozhovořila se a když vše vypověděla, musela se na cestu tázati znova. Zapomněla vše.

Nyní již ten dobrý muž cestu jí naznačil jen ledabylo.

Rozešli se.

Po dlouhém hledání ocitla se Mstilka přede dveřmi, na nichž visela tabulka: Prof. Miroslav Spravedlivý, okresní inspektor školní.

V Mstilce se zatajil dech a v celém těle pocítla jakési třesení. S takovým pánem jakživa nemluvila. Aby si ulehčila, povzdychla i pamatovala se. Vzpamatovavši se, rovnala v hlavě myšlenky, spustila sukně, několikrát po nich rukou plácla, aby se narovnaly, pak zdvihla pravici, přiložila ji k ústům a palcem pravý a ukazovákem levý koutek úst si vytřela, jakoby chtěla, aby jí lépe jela. Na to zaťukala a přiložila hlavu ke dveřím, aby lépe slyšela, co se za nimi ozve.

„Dále!“ ozvalo se za dveřmi.

Mstilka vzala za kliku a s tlukoucím srdcem ji stiskla.

Jak se ocitla před panem inspektorem, nevěděla. Pamatovala se jen, že se jí před očima udělaly mžitky a že řeč, již měla tak krásně zosnovanou, zcela vypustila z paměti. Chytala slova, ale kde pak. V hlavě byl chaos.

„Co pak si přejete, matičko!“ otázal se inspektor, vida její nesnáze.

„I ráda bych mluvila s panem inspektorem, ale s tím, co k nám jezdí na ty učitele!“ pamatovala se Mstilka.

„Nu, a co pak chcete? — To jsem já! — Stalo se vám snad něco?“

„Mně? — I Bůh uchovej, já bych se nedala!“ dostávala se již Mstilka do svého „živlu“.

„Tak co chcete?“

„Tuhle jim nesu pár vajec!“ vzpomněla si Mstilka na košík a postavivši jej na zemi, sundávala víko.

„Mně?“ užasl inspektor, ruce udivením složiv.

„Ano!“

„A proč?“

„Inu vědí, ráda bych, aby toho podučitelka, kterého k nám ráčili dát, toho Důsledného, ráčili potrestat!“

„A proč? Potrestal vám snad dítě?“

„Potrestal!“

„Jak? Bil je snad?“

„I totó! Z toho bych si pranic nedělala, vždyť jich kolikrát doma dostane, že jest modrý a neškodí mu to, ale po škole ho nechal!“

„Toť přece trest dovolený!“

„I jdou mi s tím trestem, když máme my chudí lidé z toho škodu!“

Inspektor užasl poznovu.

„A jakou?“

„Inu, čekáme kluka ze školy, že požene a tu máš, kluk nepřijde! Kráva se nepase, odstaví!“

„Potrestejte tedy chlapce sami dle svého způsobu!“

„I kdo by se s ním zlobil!“

„A učitel se má s ním zlobiti?“

„A proč by se nezlobil? Vždyť ho za to platíme!“

„Ale bítí dětí je zakázáno!“

„A to nemá být! Metla vyháání dětí z pekla!“

„Tak mluvíte vy, jiný by žaloval, že hoch jeho byl potrestán citelně!“

„Nerozuma! Však by ho učitel nezabil!“

„Tak vidíte a jdete žalovat!“

„Inu, mám příčinu! — Kráva mi odstavila!“

„Tím přece není vinen učitel!“

„Je a je!“

„Ale proč?“

„Protože ho zavřel ze zlosti!“

„Jaké?“ po třetí žasl inspektor.

„Inu, to mají tak! V neděli bylo u nás posvícení a to bývá v hospodě muzika. Byli jsme tam, jak obyčejně všickni: Já, táta, Tonka a Franta. Tonka, to je má dcera a již nechodí do školy. Ale nebyl tam jenom můj hoch, ale byly tam děti z celé vsi. Pojednou přijde pan učitel,

podívá se do sálu a že to u nás, jak to chodí, ještě nezná, vyhnal vám děti. Mého Frantu také. Co zasloužil, řekla jsem mu hned v hospodě přede všemi, a on, aby se mému hochovi vymstil, nechal ho druhého dne po škole!“

„Jen jeho?“

„Ne, všechny!“

„Jednal správně!“

„Nejednal správně! — To udělal zúmyslně! Proč pak tam byl sám a proč všechny holky provedl, toliko mé si nevšiml? — Což je mu má holka sprostá?“

„Když jste mu dříve vycinkala!“ zasmál se inspektor.

„To jsem mu řekla já a ne Tonka!“

„Ale tohle přece rovnat nebudu!“

„Že ne? — A to jsou mi pěkný pan inspektor! — Ještě se učitelů zastane! — Však to vypovím panu hejtmanovi!“ pohrozila Mstilka a sebravši koš s vejci a ani s Bohem nedavši, odkvapila. Spěchala k panu hejtmanovi.

Jak tam pořídila, nevím, ale až se dozvím, prozradím vám to.

Váš ve zdraví

Řehola.

DROBNOSTI.

Učitelské exercicie na Velehradě. Duchovních cvičení čili exercicií, jež uspořádal apoštolát sv. Cyrilla a Methoda na posvátném Velehradě od 27. až 30. srpna, účastnilo se 115 učitelů z různých krajín Moravy, ač byla ku cvičením vyvolena doba nepříhodná a ač se nakupilo různých překážek. — Vivat sequens!

Konfiskovaný „Anděl strážce“.

Jistý katecheta rozdal dětem ve škole za odměnu pilnosti a dobrého chování více čísel časopisu „Anděla strážce“. Když o tom zvěděl třídní učitel, konfiskoval jej dětem a dotýčná okresní školní rada tuto konfiskaci potvrdila, odvolávajíc se na vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 12. května r. 1879. čís. 772. a na vynesení sl. c. k. ministeria vyučování ze dne 12./6. 1875. č. 315. — Co pak obsahují tato vynesení? V prvnějším se dí: „Pravidlům o této věci (o podělování žáků knihami) nyní platným nepřičí se však, podělují-li se pilní a mravní žáci obecných a měšťanských

škol při vhodných příležitostech... knihami k tomu se hodícími, ač jsou-li potřebné prostředky po ruce. Dostane-li se takového obdaření co možná nejvíce žákům bez určitého pořadu, vyjímajíc toliko nedbalé a nemravné žáky, nenastanou také nesnáze a paedagogické vady, pro kteréž zakázáno bylo premie rozdávatí. — Přiměřeným výběrem knih dána bude také spíše příležitost k povznášení citu vlasteneckého, k rozšiřování užitečných vědomostí ve větších kruzích a k uslechťování mysli i krasocitu. — Co se týče volby knih, užíváno budiž obdobným způsobem ministerského nařízení ze dne 12. července (ne 12./6.) 1875. čís. 315.“ — A co stanoví toto nařízení? Jedná o výběru knih do knihovny pro žáky na obecných a měšťanských školách a mezi jiným dí: „tyto sbírky kněh však jen tehdaž vyhoví svému účelu, jestliže se při výběru a půjčování jich hlídá k paedagogickým zásadám a uvážejí-li se důkladně zvláštní poměry té které

školy, jakož i chápavost žáků, do jejich rukou tyto knihy přijíti mají, a proto odstraněny býti musí všechny takové knihy, kteréž by oddannost k Nejvyšší dynastii, patriotický cit aneb vážnost k vlasteneckým zřízením urážely.“ — Co bylo závadného v oněch číslech „Anděla strážce“, nevíme, ale zdá se nám, že kdyby pp. katechetové byli chytřejší a místo časopisu katolického rozdávali dětem na př. „Obrázkové dějiny národa českého“, jež „pro mládež a vlastenecký lid“ napsal učitel Jan Dolenský, a v nichž se tak „krásně“ píše o církvi katolické, že znateli dějin až srdce „radostí“ poskakuje, že by ani jeden učitel dárek tento dětem nezkonfiskoval a školní rada že by pak nemusila rozhodovati, nebo kde není žalobníka, není soudce. Poslednější knížky bylo prý za pomoci a na doporučení pp. učitelů rozšířeno mezi dětmi, jak nám bylo řečeno, přes deset tisíc výtisků a nikdež nebyl žádným učitelem konfiskován ani jediný sešit, ani 6. ne, ačkoli náboženský cit katolíků velmi uráží a pravdě bije ve tvář. — Na jisté škole v Rakousích vykládal katecheta o Písmu svatém, jež vzal s sebou do školy, by je dětem ukázal. Nerozváživ následky, svěřil je pak jedné žákyni s rozkazem, by je nyní uschovala v lavici, v přestávce pak po hodině 10. by se na ně všecky podívaly a dotýčná žákyně, by mu je pak hned zas přinesla do třídy N. Mezi přestávkou přišel do třídy p. učitel a spatřiv žákyně kolem knihy, knihu jim vzal, prohlížel ji a vyhledav některá paedagogicky závadná místa, prohlásil slavnostně, že taková kniha pro ně se nehodí a knihu konfiskoval. Věc se dostala před c. k. okresní školní radu, kteráž seznavši průběh celé věci Bibli katechetovi vrátila. Ten však jí od ní nepřijal, nýbrž žádal, aby mu byla vydána opět toutéž cestou, kterouž se dostala k okresní školní radě, což se též stalo.

Socialní demokrati a učitelstvo.

V čísle 27. přinesly „Freie paed. Blätter“ takto nadepsaný úvodní článek, z něhož tu chceme podati malou ukázkou. Článek jest označen písmenou J. a obsah jeho jest následující. Asi před desíti lety byli prý socialní demokrati považováni za společnost rouhačů a zeméžrádců, ale čím větší prý bylo usilování je vyhubit, tím více prý se, jako druhdy v Egyptě židé, rozmnožovali, tak že jest jich na miliony. Nyní prý se na ně též pohlížejí jinak a mnohé z jejich požadavků docházejí prý uznání aspoň v principu. Mají-li prý dělníci přijít ku

svému právu, musejí prý se stavové jiní vzdáti svých výsad a v tom prý spočívá nebezpečí pro společenský mír. — Za okolností těchto jest prý třeba, aby prý si učitelstvo všímalo program socialních demokratů. Na schůzích socialistů, kde prý se mluví za tím účelem a proto také tak, aby masy lidu byly rozniceny a strženy v proud, prý se programu socialistů nepoznává, není prý také dosud ustálen. Z toho, co dosud z programu jejich známo, jest však prý patno, že se učitelstvo o školu a o sebe báti nemusí. Dále pak se dí do slova: „Socialisté žádají bezplatné vyučování ve všech veřejných ústavech od školy obecné až ku školám vysokým. Žádají dodávání učebných pomůcek na útraty státní. Dále se dožadují změny plánu vyučovacího a sice tak, aby vyučování náboženství ve školách odpadlo a místo něho aby se učilo některým jiným předmětům na př. znalosti zákonů. Dále jsou pro sporádané pokračovací vyučování, jež by se pojilo organicky k vyučování na školách obecných. Žádají, by učitelé byli lépe placeni a dozor nad školami, aby vykonávali jen odborníci. Těmito požadavky, jež všechny už dříve činili paedagogové, nestaví se tato strana jistě do žádného špatného světla... Učitelstvo má se socialními demokrati mnoho bodů společných a v Holandsku a v Belgii jsou spolky učitelské s tendencí výslovně socialistickou. S jednotlivými požadavky této strany nemůžeme souhlasiti (odstranění manželství)... ale proto nesmíme zavrhnout všecko... My (učitelé) máme nejen právo, nýbrž i povinnost zkoumati každé hnutí v oboru života společenského, co do jeho oprávněnosti. A shledáme-li, že jest oprávněno, nemůže nám nikdo překážeti, abychom svou silou a svůj vliv věnovali jeho službám. Snad možno nyní, kdy socialisti v Německu a taky v Belgii vážné budou míti slovo při vzdělávání zákonů, od nich doufati, že jsouce si vědomi zodpovědnosti své na všechny strany dle toho změni požadavky své. Sta-ne-li se tak. pak pro učitelstvo nadešla doba, by si zodpovědělo otázku: Máme se připojit k socialním demokratům?“ — I my uznáváme, že některé požadavky socialních demokratů jsou oprávněny; ale psát o hnutí socialistickém v tonu takovém, jako to činí „Freie paed. Bl.“, zdá se nám býti přec jenom velice lehkomyšlným, ba přímo něčím, čímž se učitelstvo kompromituje. —

Páni liberální učitelové vyslovili se již několikrát pro odstranění náboženství ze školy, — totéž žádají socialisté; páni učitelé chtějí větší plat, socialisté slibují ho dát, proto dosti příčin, „aby učitelé přemýšleli, mají-li se připojit k socialistům“! Není to čachrování se ctihodným povoláním učitelským? Vždyť z toho nevznívá pra nic jiného, než pouhé: Kdo dá víc? nebo bez otázky: chi mi dà da mangiar tengo per quello“, o nepřátelství k náboženství ani nemluvě.

Výstava pomůcek k náboženskému vyučování v Inomosti. — V paedagogiu Inomostském byla dne 30. července t. r. otevřena výstava učebních pomůcek zaujímaví 13 síní. Obmezujeme se na zprávu o oddělení „náboženské vyučování“, jak ji nalézáme v „Tir. Stimmen“: V prvním poschodí paedagogia nalézáme na straně západní nejprve síň, jež obsahuje učebné pomůcky k vyučování náboženskému na školách obecných a měšťanských. Vystavení předmětů rozhodně se musí označiti jakožto vybrané. Hned u vchodu spatřujeme na stěně poprsí Jeho Svatosti Lva XIII. a J. V. našeho slavného císaře se vhodnými nápisy. Na jižní straně síně jest postaven oltář a nad ním stuha s nápisem. Všechny předměty ku mši sv. potřebné nalézájí se na stole oltářním. Veškery předměty vystavené dělí se přirozeně ve dvě skupiny: názorné pomůcky a literaturu. Mezi oněmi nalézáme nejlepší, dobré i méně dobré obrazy k vyučování biblickému od Herdera, Schnorra, Wanglmanna atd.; dále liturgické od Svobody a Falka, čtrnácté zastavení, Palaestinu (napsal a zobrazil Abers a Guth), pak více velmi zajímavých illustrovaných katechismů ze 16., 17. a 18. století std. Pro biblické zeměpisné vyučování nalézáme tu velmi krásné mapy a dva veliké vskutku krásné reliefy, z nichž jeden Jerusalem, druhý Betlém za času Kristova znázorňují. Oba provedl učitel J. Steinacher ve Wattensu. Německá obecná škola v Tridentu vystavila olejobarevné panorama sv. země. Mezi obrazy zvláště jsou pozoruhodny: „Sloup ženy Lotovy“ a „Mrtvé moře“, jakož i sbírka fotografií biblických míst. Velmi vzácná jest sbírka všech biblických mincí, majetek to děkana A. Hörmanna. Též sbírka biblických bylin neschází. Co se týče literatury jsou tu následující odvětví celkem úplně zastoupena: 1. bible a katechese, liturgika a církevní dějiny, 2. vyučování ku sv. zpovědi, přijímání, birmování a vyučování konvertitů,

3. methodická a didaktická díla a monografie, 4. časopisy, 5. modlitební knihy pro děti, 6. spisy pro mládež náboženského obsahu, 7. spisy dp. P. Edmunda Hagera, O. S. B., ředitele v Martinsbühlu. Zvláštní oddělení tvoří náboženské předměty, hodící se za dary pro školu a křesťanské cvičení, velmi krásně sestavené zdejší firmou Trauter & Comp. — Velmi krásné vánoční jesle zdobí západní stěnu. Vedle toho nalézájí se ve skříních staré katechismy, mezi nimiž jeden z času bl. Kanisia (1599.) Celkový obraz tohoto oddělení výstavy pro pomůcky působí velmi příznivě. Všecka čest oběma pp. katechetům L. Wiedemayrovi a C. Wechnerovi, kteří vše pořádali. Salzb. „Kath. Kirchenztg.“

Náboženství, umění a věda. Podle vzorů německých básnivají někteří i taky u nás ovšem v tom domnění, že filosofují, že prý náboženství, umění a věda jsou toliko tři rozdílné stupně ve vývoji ducha lidského, v podstatě že jsou jedno a totéž. Tomu však rozhodně odpírá Vilém Wundt, jenž jest nyní bez odporu nejpřednějším německým filosofem, uče výslovně, že náboženství, umění a věda nejsou třemi stupni duševního vývoje, tak aby jeden vystřídal druhý, spíše prý se věda, umění i náboženství navzájem podmiňují a sobě vždy nové dodávají síly. Zvlášt pak rozhodně odporuje Wundt oné domněnce, jako by náboženství bylo názorem prvotným, jenž musí nutně ustoupit názoru vědeckému, ba domněnku tuť prohlašuje Wundt za blud nejhlavnější a nejosudnější, z něhož prý by musely vzítí nutně škodu věda i umění. Pravá věda a pravé umění, praví Wundt v souhlase se starým Baconem Verulamským, vedou vždy jen opět zpět k náboženství, jež jest prohloubením vědy i umění.

Výchova lidu a mládeže romány a časopisy hlavně humoristickými a satyrickými. Nedávno stáli ve Vídni před porotou Moric Ehrenfeld, vydavatel týdenního listu „Die Gesellschaft“, Ferdinand Mauthner, odpovědný redaktor a Arthur Brehmer, hlavní spolupracovník, vesměs židé, protože ve třech po sobě jdoucích číslech svého „časopisu“ napsali, otiskli a publikovali věci tak nemravné, že byla způsobem nejhrubším urážena nejen veřejná mravopoctnost, nýbrž i trestní zákonník. Po vřelé přímlově státního zástupce, by mu porota byla nápomocna při kladení mezi úžasně se vzímající z nemravnělosti, odsouzení byli obžalováni všemi hlasy a to

vydavatel na 6 měsícův, hlavní spolupracovník na 4 měsíce a redaktor na dva měsíce do těžkého žaláře. — Tento výrok poroty a soudu přijalo zajisté veškeré slušnější a vážnější obecnostvo s opravdovým zadostučiněním, nevyjímaje ani liberály, nebo i ti počínají nyní, aspoň coram publico, proti podobnému směru horliti, ačkoli pro formu jeho jemnější obzvláště v „krásné“ literatuře ještě do nedávna neměli ani dost pochvalných slov. Tak píše Bedřich Strobl v 29. čísle „Freie paed. Bl.“ str. 460.—461. mezi jiným takto: „Kavárna stála se pro mnohé rodiny potřebou; každého odpoledne můžeme viděti, jak sedí v kavárně u oken ženy a děti a čtou... Vedle denních a rodinných listů jsou v těchto místnostech vyloženy i různé listy pro pěstování vtipu (Witzblätter); a právě vídeňské výrobky v oboru tomto jsou druhu takového, že jest naší povinností, bychom je z ohledů na mravopěstnost od dětí vzdalovali. — Kdo by neznal oněch pikantních, svůdně poutavých kreseb? Oněch skic, jež byly načrtnuty pouze za tím účelem, aby smysly lechtaly, a doprovázejícího je textu, v němž každá věta obsahuje dvojsmysl? Jené kolorirten, prickelnden Bilder, wo die Fleischfarbe die meiste Verwendung gefunden und die „klassische“ Nacktheit wieder ihre Auferstehung gefeiert? Naši polovyrostlí hoši a děvčata, s nimiž nerozumní rodičové chodí do kaváren, přebírají se v těchto časopisech, ssají do sebe „sladký“ jed, jenž jest obsažen v obraze i slově těchto tiskopisů — dítě to chápe duchem svým a vytváří si předčasně zralé myšlenky.. — Část učitelstva vídeňského ozvala se nedávno v okresní konferenci proti nemravným kresbám na plakátech a zdá se, že nikoli bez výsledku. Nemohli bychom promluvití též nějaké slovíčko proti těmto jistým listům pěstujícím vtíp?“ — Ano, to by byla jednou záslužná činnost, mnohem záslužnější nežli dělat oposici katolické modlitbě! V této činnosti bychom pp. učitelé rádi a ochotně podporovali nejen jako kněží, nýbrž i jako upřímní vlastenci a lidumilové.

Zločinců ubývá! Tak volají přes tu chvíli listy liberální, zvláště učitelské, prohlašující, že prý je to zásluhou moderní školy, kteráž prý vůbec v každém ohledu výtečně působí. Co na tom pravdy nebo nepravdy, rozebírat nebudeme, nýbrž uvedem beze vší poznámky pouze událost následující. Ve Vídni byli odsouzeni porotou tři mladíci, kteří sotva škoře odrostli pro

rozličné podvody, krádeže, padělání smének atd. — To není ovšem pranic nového, zvláště ve Vídni ne, nebo tam stávají před rozličnými soudy podobní hoši, ba ještě mladší dosti často. Co však nás tu zajímá, jest řeč státního návladního Cischini-ho, jenž mezi jiným pravil i toto: „Obdržel jsem dnes list, jenž jest mi vítaným, neboť se dotýká věci, o kterýchž bych býval také mluvil. Mezi právníky v celém světě přetřásá se nyní otázka: **odkud to ohromné přibývání mladých zločinců?** Z vlastní své zkušenosti jakožto návladní mohu říci, že je to hrozné, v jakém počtu zcela mladí hoši, kteří překročili sotva rok čtrnáctý, pak mladíci do dvacátého roku, dopouštějí se trestních přestupků s takovou zručností, jakou vídáváme u zločinců starých. To se pozoruje v celé Evropě a lidstvo si láme hlavu, jak zlu tomu odpomoci. Příčiny jsou rozličné a proto musejí i taky prostředky býti rozličné. Mladíci vysedávají celé dny v kavárnách vídeňských, požívají opojných nápojů, hrají v karty, vodí si ženštiny a to vše se páše před očima úřadů. — Pátráme li po příčinách množení se mladých zločinců, nelze upříti, že při nynější výchově mládeže panuje veliká svoboda a nevázanost; naši předkové šli snad daleko říkajíce, musíme dítky své míti rádi, ale neukazovati jim lásky. Dnes však se omlouvají chyby dětské: to dítě bude „duchaplným“ a „čiperným“ — proto si pak, když dorostly, myslí, že si smějí všechno dovolit.“

Dittesova práce nebyla marná, neboť v duchu jeho pracuje nyní mnoho učitelů a ne jeden učitelský časopis. Tak psala před časem „Paedag. Ztg.“ kteráž se zove „hlavním orgánem německého spolku učitelského: „Konfessionalismus není nic jiného nežli lidskost a křesťanství, kněžský přídavek k učení Kristovu“... „Bezkonfessionální křesťanské náboženské vyučování, jest vyučování takové, kteréž má za základ evangelium a lidovou nábožensky mravní stránku, čili lépe řečeno, křesťanskou literaturu (tedy básníky à la Göthe, Schiller etc. etc., jak řekl Dittes bez obalu) a odtud odvozuje náboženské pravdy a mravná naučení... Stát nesmí ponechat náboženské vyučování mládeže církvím, weil diese weniger die religiöse Seite der Kultur pflegen, als das Menschliche an der Religion, und ihre Unterweisung der Jugend stets im Hinblick auf dieses Menschliche, auf die hemmenden Formen und Glaubenssätze, erfolgt... Interkon-

fessionální školy se musíme dožadovat se stanoviska idey státu“ etc. (Viz: „Kath. Lehrerztg. do. 20./7. 1893.) A ještě něco! Podivení vzbudilo mezi kollegy okresu koblenckého, že byl učitel Mahler v Nieder-Erbachu suspendován proto, že uveřejnil brožuru: „Die sociale Stellung der Volksschullehrer“. Tak se psalo ve všech liberálních listech učitelských v Německu. „Kath. Lehrerztg.“ k tomu podotýká: My soudíme jinak. Učitel, kterýž se neostýchá dáti veřejně výraz své nevěře způsobem takovým, že to po něm není možno opakovat, nepatří do školy ku křesťanským dětem.“

Předpisy, týkající se náboženských výkonů školní mládeže, vydala ve srozumění s biskupskými ordinariaty zemská školní rada haličská. Stručný obsah všech patnácti paragrafů jest asi tento: Vyučování počíná i končí se každého dne krátkou modlitbou. Po ní nechť žáci dle možnosti zapějí jednu nebo dvě sloky písně zbožného obsahu. Modlitby i písně musí býti schváleny duchovní vrchností. Pořádek jejich ustanoví katecheta (nebo duchovní) s dorozuměním správce školy, na školách více třídních konference učitelské. — Školní rok počíná se i končí slavnými službami Božími v kostele. Na počátku roku promluví katecheta (duchovní) k mládeži vhodnou řeč, již připomene jí povinnosti její náboženské i školské a vybídne k pilnosti, poslušnosti a dobrému chování se ve škole i mimo školu. Na konci roku školního vyzve dítky, aby poděkovaly Bohu i učitelům svým a napomene jich k mravnému chování se o prázdninách. Kde v jedné farnosti více škol se nalézá, určí duchovní ve srozumění se správcem škol, kdy slavné služby ty se odbývati mají. — Ve školách, které mají zvláštní katechety, povinná jest mládež školní účastniti se za dozoru učitelů svých každou neděli a svátek služeb Božích a to v době od 1. září do 1. října a od 1. května do konce školního roku. I jinde, kde poměry tomu dovolují, má se též pořádek zavésti. Kde z různých příčin (vzdálenost kostela, nedostatek duchovních atd.) není to možno, vyzve duchovní a učitelé mládež, zvláště starší, aby společně se staršími služeb Božích se účastnila. Osvobození od návštěvy služeb Božích může dáti v případech výminečných katecheta (nebo duchovní) ve srozumění se správcem školy. — Na den dušiček a v popeleční středu účastní se mládež se svými učiteli služeb Božích. Není-li v místě kostela, vykoná učitel v těch dnech s mládeží

modlitby, které duchovní určí. Po oba ty dny jest dopoledne prázdno. — Patronem školním mládeže škol chlapeckých a smíšených jest sv. Jan Kanty (20. října), mládeže škol dívčích sv. Jadwiga (15. října). V ty dni katecheta (duchovní, je-li mu pro správu úřadu jeho možná) sloužiti bude pro mládež školní mši sv., načež k dětem vhodně promluví v kostele nebo ve škole. Pak konati se může školní slavnost, záležející z písní duchovních, deklamací a promluv učitelův a katechety. — Kde není kostela, přečte učitel (jemuž úřady duchovními dáno práva vyučovati náboženství) životopis sv. patrona nebo sv. patronky z textu církevním úřadem schváleného a vykoná v polském překladě modlitbu církevní na ten den určenou. — V den jmenin JJ. VV. (4. října a 19. listopadu) účastní se mládež (pokud lze) slavných služeb Božích, podobně i v den úmrtí císaře Ferdinanda (28. června) a císařky Marie Anny (3. května) zádušních služeb Božích. — V den jmenin sv. Otce a biskupa diecése k obyčejným modlitbám školním přidá se modlitba za papeže, po případě za biskupa. — V den sv. Marka a ve dny křížové účastní se mládež za dozoru učitelů průvodů prosebních, nejsou-li místní poměry tomu na závažu. Od účastenění se celých tříd nebo škol osvobozuje okresní školní rada s dotýčným biskupským Ordinariatem. — Kde má škola svého katechetu nebo kde duchovnímu povinnosti jeho úřadu to dovolují, předčítá se mládeži od 3. stupně věku počínajíc každou sobotu evangelium na příští neděli připadající, připojí se význam jeho a vyvodí pravidla víry a mravů. Správce školy určí k tomu ve srozumění s katechetou vhodnou dobu bez ujmy ostatních předmětů školních, čas ten pak katechetovi do počtu hodin se vpočítá. Ve školách, kde učitel s povolením úřadů náboženství vyučuje, položí si hodinu náboženskou na poslední hodinu sobotní a tu nedělní evangelium přečte, výkladu žádného nepřipojuje. — Průběhem roku školního přistoupí mládež po třikráte ke Stolu Páně. K řádné přípravě a důstojnému přijetí sv. svátostí bude mít 2 půldny prázdné. Povzbuzovati mládež k častějšímu přijetí sv. svátostí zůstává se katechetům s výhradou, aby vyučování školní nebylo tím rušeno. Příprava dítek k hodnému přijetí sv. svátostí vykoná se v pravidelných hodinách náboženských. Čas ku přijetí jejich určí duchovní, katecheta a správce školy se vzájemným dorozuměním. —b.

K popisování dítek na Slovensku přináší „Národní Noviny“ tuto další zprávu. Minulého měsíce přišel úředník do Lužné na popis dítek. Sotva obešel několik domů, počaly polekané ženy vybíhati z domů a volati: „Popisují všecky šmahem; budou bráti nyní všecky; pomozte,

pomozte!“ Přes to, že jest Lužná velmi rozsáhlá, rozlétla se zvěst ta jako blesk celou obcí; všecky domy uzavírány a kde kdo mohl, ukryl dítky; většina obyvatelstva dala se s dětmi na útěk do hor, kdež mnohé rodiny přenocovaly. Popisující úředník odešel ovšem s nepořízenou. + 95

LITERATURA.

Dělnické Noviny. Vydává družstvo „Vlast“.

Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. III. č. 1. s následujícím bohatým obsahem: Úvod v otázku sociální. Napsal Dr. R. Horský. — Dělnické komory od redaktora. — Feuilleton: Opuštěná. Píše A. D. — Zdravotní hlídka. — Z celého světa. — Zprávy spolkové. — Dopisy. — Literatura.

Slova pravdy. Laciné čtení časové. Vydává Václav Stejskal. Hlavní spolupracovník Fr. Vaněček. Čistý výnos věnován Jednotě katolických tovaryšů v Praze. Ročník III., čís. 17. a 18. jež obsahuje práce následující: Internacionální prospěcháři. Dle skutečnosti nakreslil V. Orlovský, dělník. — Ultramontáni. Napsal František Vaněček. Doporučujeme.

Zpráva o útulcích chudé školní mládeže v Praze. Školní rok 1891-92. V Praze 1893. Nákladem důchodů král. hlav. města Prahy. — Ze zprávy této dovídáme se, že král. hl. město Praha nákladem svým vydržuje 14 útulků pro mládež a to 7 chlapčích a 7 dívčích. Chlapčí útulky jsou: u sv. Františka, u sv. Jindřicha, u sv. Mikuláše, na Hradčanech (dvě oddělení), na Vyšehradě (dvě oddělení), v Holešovicích (dvě oddělení), na Maninách. Dívčí útulky jsou: u sv. Haštala (dvě oddělení), u sv. Petra, u sv. Tomáše, na Hradčanech (dvě oddělení), na Vyšehradě, v Holešovicích (dvě oddělení), na Maninách. Útulky tyto stojící pod dozorem zvláštního komité pánů a dam velikým jsou dobrodiním pro chudou mládež pražskou, která v nich nachází

pečlivý dozor a užitečné zaměstnání, čímž si zvyká pořádku a pracovitosti. I doporučujem ústavy tyto vřele přízni všeho pražského obecnstva.

Časopis Mačicy Serbskeje 1893. Red.: Michal Hórnik. Létník XLVI. Zešivk I. Budyšin. Z nakladom Mačicy Serbskeje.

Obzor. Red. VI. Šťastný v Brně. Ročník XVI. čís. 15. a 16.

Obrázky ze skutečnosti. Napsal Josef Soukal. S dvěma obrázky. („Pestrých květů“, jež rediguje Karel Zákoucký, učitel v Heřm. Městci, roč. I., sv. VI.) Nákladem Jar. Pospíšila. V Praze 1893.

Poštovní holub. — Štědrý večer. Dvě povídky pro mládež. Napsal Karel Zákoucký („Z á b a v p r o m l á d e ž“, jež rediguje F. J. Andrlík, učitel v Ústí n. Orlicí, čís. 176.). Nákladem Jaroslava Pospíšila. V Praze 1893.

Vypsání ceny.

Šlechtný příznivec „Našeho Domova“ daroval nám 5 dukátů s heslem „Mikulášský dar“ k tomu účelu, aby vypsala se cena na nejlepší původní povídku pro „Náš Domov“. Povídka nechť psána jest pro lid. Obsah i objem povídky ponechán libovůli P. T. spisovatelů. Kdo se hodlá o cenu ucházeti, ať zašle laskavě svou práci do 1. prosince tohoto roku redakci „Našeho Domova“: Nová ulice, Olomouc.

Práce cenou poctěná bude uveřejněna v „Našem Domově“ a bude za ni vyplacen též obvyklý honorář.

Redakce.

OBSAH: Příčiny, jež školnímu vychování a mravnosti vadí. — Kterak lze znázorniti obsah katechismu. Ukazuje Fr. Halbich, katecheta Smíchovský. — Kázeň a prostředky kázeňské. Podává Jaroslav Janeček. — Knihovna pro mládež. — Feuilleton: Také udání. — Drobnosti. — Literatura. — Vypsání ceny.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajů německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budí zasíláno předplatné; tamtéž budítež adres. i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budítež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána)

Příčiny, jež školnímu vychování a mravnosti vadí.

(Pokračování.)

Rodičové mají naváděti dítky záhy k nábožnosti, za kteroužto příčinou mají je záhy navykati modlitbě. Děje se tak vždy? O tom se snadno přesvědčíme, ptáme-li se se vši paedagogickou obezřetností dětí nově do školy přicházejících, zdali umějí nějakou modlitbičku, a vedeme-li je laskavě k tomu, by modlitbu tu říkaly. Některé snad se bude ostýchat, ale uslyší-li, kterak jiné, kurážnější dítě, modlitbu říká, bude říkati rádo též, jen když bude něco uměti. Že by dítě některé modlitbičku nějakou sice znalo, ale říkati jí nechtělo, to se tak snadno nestane, jelikož děti povědí rády všecko, co vědí. A k jakému výsledku přichází učitel, jenž si takto vede? Někde a někdy k takovému, že valný počet dětí — někde zvlášť z tak nazvaných přednějších rodin — neumí ani jediné kratinké modlitbičky! Ba někdy stává se, že některé dítě, když slyší, jak se jiné děti modlí, kouká na ně udiveně, jako by bylo jakživo nevidělo nikoho se modliti! — Toť věru smutný úkaz a zároveň důkaz, že mnozí a mnozí rodičové dětí svých k modlitbě a zbožnosti nevedou. Čeho dočkají se na takových nemodlených dětech a co může od nich očekávat společnost?

Rodičové mají přidržovati dítky své dále k tomu, aby školu pilně navštěvovaly a v neděli a ve svátek chodily pravidelně na služby Boží; neboť dobrá docházka do školy jest hlavní podmínkou dobrého prospěchu a pravidelná návštěva kostela přispívá mocně k utužování zbožnosti a mravnosti. — Ale kolik tu výmluv malicherných, planých a nejednou očividně lživých, jenom aby ten neb onen mazlíček nemusil chodit pravidelně do kostela. Jednou je vlhké počasí, po druhé je zas v kostele chladno a dítě má katarh (který u něho nikdo nepozoruje), po třetí jest opět dítko churavo. Jiní opět mívají výmluvy jiné. S návštěvou školy vyhlížívá to — povšechně vzato — lépe, ale i tu se nejednou stává, že když rodičové udání byli proto, že děti své nedbale posílali do školy. před dětmi hubují na učitele, on že tím vinen, že budou nyní pokutováni, čím ovšem u dětí, kteréž nedovedou ještě posouditi, že učitel konal pouze svou povinnost, vzbuzují podezření, že učitel jednal proti jejich rodičům tvrdě a nespravedlivě.

Děti mají přicházeti do školy v pravý čas a podobně i na služby Boží a rodiče mají povinnost, by se pozeptali neb přesvědčili, zdali se tak děje.

Často vidáme, že přicházejí děti do školy o mnoho dříve, nežli jak bylo ustanoveno; někdy toho bývá příčina, že rodičové, jdouce do práce, doma zamknou

a děti pošlou do školy. Jdou-li však děti do školy příliš časně, krátí si po cestě dlouhý čas způsobem přerozmanitým: prohánějí se, strkají a rvou se, házejí po sobě třebas i kamením, běhají po polích, slídí po hnízdech ptačích, jež často kazí, poškozují mladé stromky a různé a různé jiné věci tropí.

Po takové „důkladné přípravě“ přicházejí do školy s hlavami prázdnými, bez úkolů, s rukama nepokojnými a tu mají potom tise a vážně seděti a pozor dávat. To bývá takovým neposedům těžko. Proto pokračují v tom, co před školou byli začali, škrábou po knihách, trhají je, v lavicích se strkají, mluví, a vůbec jsou na obtíž jak učiteli tak spolužákům.

Zpáteční cesta domů nebývá lepší. Takovým se potulováním vytrousí se poslední trocha vědomostí, jichž nabyli ve škole, za to však přibývá lehkomyšlnosti, kteráž překáží veškerému pokroku takových žáků.

Nedbalé děti zabývají se velice rády věcmi zbytečnými, malichernostmi a titěrnostmi, kteréž k ničemu nevedou. Z nich bývají málokdy pilní a řádní pracovníci. A přec se stává, že rodičové, ač jim to bývá známo, přece nechávají děti své tropit, co jenom chtějí.

Rodičové by si neměli obtěžovat napomínati děti, by se po cestě do školy a ze školy mravně a slušně chovaly. Tím by předešli mnohemu zlému, dětem svým by prospěli a sobě a zvláště učiteli ušetřili by mnohou mrzutostí.

Rovněž bylo by prospěšno, kdyby se rodičové alespoň občas doma dětí zeptali: Jak pak byl s tebou učitel spokojen? — Co máte uloženo? atd. Podobným se dotazováním přidrží se děti k pořádku, pobádají k činnosti, horlivosti a pamatují pak více na školu.

V jednom starém školském časopise četl jsem: „Mnohým rodičům ani nenapadne, aby o prospěchu dítek svých se přesvědčili. — Otáže-li se otec mnohdy dítku: „Pověz, jak se přece učíš?“ odpoví dítě ostýchavě: „Dobře, tatínku.“ Řekne-li pak otec: „Inu, budu vidět, jak se budeš držet o zkoušku,“ je to pro dítě pobídkou, by bylo pilným. Pilné pak dítě těší se na ten den, kdy bude moci rodičům dáti důkazy o své pilnosti a svých vědomostech.“

Nezeptají-li se však někteří rodičové dítku svého nikdy, *jak se ve škole chovalo, zdali umělo, či neumělo*, tož se neopomenou nejedni rodičové dítěte ptáti, bylo-li ve škole *trestáno*, a kdyby opomněli, poví jim to dítě, znajíc jejich smýšlení, samo od sebe. Uslyší-li pak, že dítě jejich skutečně ve škole bylo *trestáno* nebo *káráno*, tu hned jako by do ohně nalil oleje: „Počkej, já tomu . . . povím!“ atd.

Dítko, slyšíc rodiče na učitele horliti, jednání jeho odsuzovati, jemu spílati, jest pak ve škole vzdorovité, neposlušné; vždyť ví, že má doma v rodičích podporu, posilu a zástitu. Že si tací rodičové sami na sebe v dětech svých pletou metlu, na to ovšem ani nepomyslejí. Když pak syn neb dcera, sotva že trochu povyrostli, rodičům tvrdě a hrubě odmlouvají, „hlavu si staví“, jim drze vzdorují, když syn neb dcera nechtějí později dáti rodičům ani to, co jsou jim dávat povinni, neb když proti nim i ruce zvedají, pak ovšem tací nešťastní rodičové naříkávají: Kde se to jenom v tom dítěti vzalo!? Že jsme je brali zpozdíle v ochranu, když s ním ve škole nebyli spokojeni! — ale pak jest bohužel již pozdě, a kdyby si tací nemoudří rodičové oči vyplakali, nezdárným dítětem, jemuž se v mládí nadržovalo, to přece nehne!

Dítě z domova buď otupené nebo ve vzdoru a nepořádnosti podporované, dělá si z pravidla velmi málo z trestů, jakých škola použití smí. Když pak učitel, zkusiv už marně všech kázeňských prostředků, trochu se pozapomněl a tako-

vého školního kazimíra potrestal citelně, bývá oheň na střeše a učitel bývá konečně rád, nemá-li mimo to, co nemilého od rodičů slyšel, ještě nemilé potahování

Rovněž špatně působívá ve výchovu školní, pakli se rodiče doma s dětmi mazlejí a přespříliš hýčkají . . . I tyto květiny zdomácňují nesnadno ve školní zahrádce. Jsouce uvyklé dělati všecko a růsti po své vůli, chtějí tak ve škole bujněti dále. Každý příkaz, jenž se neshoduje s jejich náklonností a obmezuje jejich libovůli, bývá jim proti mysli, tak že se mu podrobují buď jenom velmi nerady a s patrnou nechutí, aneb se mu vůbec podrobiti nechtějí; když pak se jim domlouvá, tu propukají obyčejně v pláč, za nímž se jen špatně skrývá vzdorovitost, a učitel mívá velikou potíže a musí vyčerpat všechny prostředky opatrnosti, nežli je navykne na jakous takous poslušnost. Ukáže-li se však u dítěte takového patrný vzdor a je-li učitel, když nic jiného již nepomáhá, konečně donucen vzdor dítěte zlomiti, by netrpěla jeho autorita, neposloužil si u příliš citlivých rodičů mazlíčkových. Žáček zajisté přišed domů, neopomene si postěžovati, jak se s ním ve škole přísně zachází, dá se snad i do pláče — a matka, aby jej ukonejšila, hladí svého mazlíčka a těší jej slovy: „Jen mlč, neplač, tatínek dojde do školy a budeš vidět, že bude učitel jinak s tebou zacházet!“ Žáček se upokojí a, je-li jenom poněkud chytřejší, dovede brzy ze slabosti rodičů řádně těžiti.

Rovněž zle působívá, když rodičové, vychovávající děti, nejsou v této věci svorni a sjednoceni, když matka z lásky opicí vady dítěte před otcem omlouvá neb docela ukrývá, aneb když otec autoritu matčinu před dětmi snižuje. Ve příčině této padají též těžce na váhu různice a sváry domácí a vše, co s tím bývá ve spojení. — Může tu škola stačiti, aby napravila chyby domácnosti?

Nic není těžšího, jako člověka zle navedeného, zle navyklého, lépe chtítí navésti a naučiti; přijdou-li tudíž do školy děti zle navyklé, pozná snadno každý, že nastala škole práce velmi těžká a že to není její vinou, jestliže přese všechnu práci a snahu její ten neb onen žák podrží tu neb onu chybu, tu neb onu neřeší, k níž u něho položila základ chybná výchova domácí. (Dokončení.)

Kázeň a prostředky kázeňské.

Podává Jaroslav Janeček.

(Dokončení.)

Žůře jest, jestliže dítě z domova jest přímo ke vzpurnosti proti učiteli naváděno. Znáám hojně příklady podobných případů a čtenáři znají jich snad ještě více. Učitel stává se jimi pravým mučedníkem. Jest bezbranným vůči všem svévolím žakovým, jehož vyzývavost tím více roste, čím více pocítuje, že učitel jest bezvládným. V mnohých případech jest bezvýsledná všeliká taktika vychovatelská. Dítě, majíc popudy k svému chování z domova a třeba každodenně nové a nové, vystupuje s větší a větší drzostí. „Jen ho zlob, nedej se a neboj se ho. Nemůže ti nic udělati, a kdyby — já mu dám co proto!“ Takovými a podobnými frasemi podporuje (!) se vážnost učitele. Mluvím ze zkušenosti. A příčina toho? V devadesáti procentech jest to svědomité plnění povinností učitele vzhledem k docházce školní. Nedbalí rodiče, tresty dohánění k plnění svých zákonitých povinností, obracejí svou nenávisť na učitele, jakožto příčinu onoho „zla“, jež je stihlo, a použí-

vají dítěte, toho jediného jich pojtka se školou a učitelem, za vykonavatele své „pomsty“. „Dobrá; musíš-li do školy, jdi. Ale přijde mu to draho . . .“ A nyní následují návody ubohému dítěti, jak se má ve škole k ještě ubožšímu učiteli chovati. A chování toto bývá hrozné. Třeba použití všech zákonitých prostředků kázeňských.

Proberme je na určitém případě.

1. Postavití žáka v lavici. Nepomáhá. Kromě toho jest to trest za drzé, odmlouvačné vystupování žákovo směšný.

2. Postavití žáka před lavice. Kázeňský prostředek choulostivý. Žák, stoje před lavicemi, vymyká se dozoru učitele, obráceného k žákům, a za jeho zády vyvádí dle libosti. Postavití jej vedle lavic? Znepokojuje nejbližší své spolužáky. Stůj hodinu, dvě. Dobrá, záček se ukrotil, ale přijda domů, žaluje. Tatík hned běží na učitele, jak se mohl opovážiti atd. Výstup a rozčilení. Jsou případy, že žák ze vzdoru si pomáhal. Sedl si na zem.

3. Ponechati po škole. Na to otec jen čeká. Jakmile zpozoruje, že dítě jeho nejde s ostatními ze školy domů, běží do školy a ztropiv tam výstup, odvádí si vůči protestu učitelově dítě domů. Případy četné. Ale málo jich jen mírumilovností, anebo slabostí učitelovou končíva před soudem!

4. Předvolání před konferenci učitelskou a napomenutí. Rozumí se, že tento prostředek sotva pomáhá, kromě toho, že bývá vzácně upotřeben. Žák byl nepřístupen všelikému napomenutí svého učitele; napomenut-li před sborem učitelským, snad den, dva chová se slušněji — ale pak řadí znova. Ale což na škole jednotřídní a dvoutřídní?

5. Vybídnutí rodičův, aby vyzvali dítě k mravnému chování ve škole. Odpadá samo sebou, je-li známo, že dítě rodiči samými jest naváděno proti učiteli. Podobně i žádost o potrestání dítěte u rodičů takových jest směšna. Za podobný vzkaz dostalo by se učiteli jen výsměchu a jízlivých poznámek.

6. Vyloučení žáka ze školy. To jest věc místní školní rady. Že ta na návrh sboru učitelského nepřistoupí, jedná-li se zejména o dítě některého člena jejího, anebo obecní „rady“ — jest samozřejmo. Špiše se učiteli od ní vyčte kde co — a on jest hotov. Jsou mezi místními školními radami čestné výminky — ale řídké.

To jsou všechny zákonité disciplinární prostředky, všecken kázeňský material, ježž má učitel po ruce. Dostačuje v obyčejných případech, jest slabým v případech zvláštních. A tyto případy zvláštní nebývají řídké. Všecky možné taktiky, nepůsobí a nutno užití prostředků kázeňských. Ale ani ty neúčinkují, jsou slabé. Učitel po bezvýsledném jich použití jest vůči žákovi bezmocným.

„Zákon přichází na pomoc.

V § 11. zemského zákona ze dne 24. února 1873. ukládá se mimo jiné také tato povinnost místní školní radě: „*aby učitelstvo podporovala u výkonech jeho povolání, zvláště pak u vykonávání kázně, by bděla nad tím, jak se mládež mimo školu chová a nade vším, co působí u vychování mládeže školní.*“

Krásná slova! Žel, že zůstala vězeti pouze v zákoníku a že obsah jejich není vykonáván!

Zákon jako by tužil ony zvláštní případy školské, ono abnormální vymykání se z její kázně. Odňav učiteli oprávněnost tělesných trestův, dává mu v náhradu součinnost samosprávné instituce. Součinnost ta u vykonávání kázně jest místním školním radám zákonitě přikázána — ale jakou jest ve skutečnosti, to každý zasvěcenec dobře ví. Onoho odstavce jako by vůbec ani v zákoně nebylo! Nelze se

diviti. Samospráva dosud u nás z veliké části nepochopena svým významem. Ve mnohých obcích stala se takřka břemenem, a vyšší úřady musí začasťe používat donucovacích prostředků, aby ten který obecní samosprávný úřad zahájil svou činnost. Nepochopení významu samosprávy vězí v malé občanské uvědomělosti a a vzdělanosti těch kterých obcí. Tuše tuto liknavost uděluje zákon vyšším instancím dozor nad samosprávou. Ve školství rovněž. Jinak by asi vypadaly v přemnohých obcích školní budovy, jich vnitřní zařízení, kdyby okresní školní rada, resp. inspektor a hejtman neměli vlivu a postrádali donucovacích prostředků vůči obcím! Podobně vrchní dozor k docházce školní ponechán okresní školní radě — nikoliv na újmu školství. Dovolujeme si tvrditi, že zejména pokud se týče docházky školní, přemnohé místní školní rady plní své povinnosti jedině na základě nátlaku okresní školní rady, a kdyby téhož nebylo, zůstal by dotčený odstavec zákona místní školní radou nepovšimnut.

Tak a ne jinak má se věc se zmíněným § 11. z. z. ze dne 24. února 1873. Jelikož není činěn „s hůry“ nátlak na plnění povinností, v něm obsažených, zůstává týž pouhou literou. Marno bývá dovolávání se učitelstva součinnosti místní školní rady. A také, tuším, učitelstvo nerado se jí dovolává, aspoň pokud se týče kázně ve škole; obava před beztaktním jednáním některých členů místních školních rad zavdává k tomu příčinu. Dojde-li kdy k tomu, že skutečně otec nezvedence jest před místní školní radu předvolán, nebývá výsledek valný. Jednak místní školní rada — i když jest nejlepší vůle — nemá vůči nerozumnému otci nijakých trestních prostředkův, jednak těší se v očích jeho, zejména je-li zámožný, velmi malé reputaci. A tak místní školní rada vzhledem ke součinnosti u vykonávání kázně nemá toho významu, jakého by míti měla.

Nezajímá tuze širší kruhy stav kázně ve škole; za to kázeň žactva mimo školu těší se větší pozornosti občanstva, právě proto, že přímo neb nepřímo se ho dotýká.

Přirozenost dětská, sama sebou živá, odráží se v pohybech a činech žactva mimo školu. Ve škole dítě podléhalo dozoru učitelovu; mimo školu se mu vymyká, cítí se svobodno, pouští své přirozenosti úzdu, baví se, jak může. Není-li to nikomu na úkor, jest kázeň žactva mimo školu uspokojivá. Ovšem bývá to zřídka kdy, aby ve třídě nenalezl se jeden, dva žáci, kteří mimo školu tropí vše možné. Rozumí se samo sebou, že jich chování připisuje se ihned na vrub učiteli. „Tomu tě pan učitel učí? Máte to pěkného učitele!“

Učitel patrně má býti všemohoucím. Má choditi po vsi, honiti a kárati kde kterého kluka. Třeba býti na všech stranách. Zde učinili sobě páni kluci terčem svých kamenův hrušku souseďa A. Na druhém konci vsi porazil kluk dítě občana B. Za humny chodí kluci panu starostovi na lusky. Všim jest vinen učitel. Patrně má býti nejen učitelem, ale i obecním strážníkem.

Učitel může jen napomenouti mimo školu. Více nic. Ostatní přísluší obecním orgánům. Učitel pokárá ve škole, napomene, dá výstrahu. Jestliže i vůči tomu dějí se přestupky, jest tu místní školní rada, která má pečovati též o kázeň mimo školu. Kolik stesků bývá do mládeže! A se všemi přichází se do školy. Provinilé dítě, je-li nezkaženo, uposlechne a varuje se příště podobných přestupkův. Ale což, je-li dítě z domova naváděno, aby souseďovi X. chodilo na hrušky, třešně, lusky a t. d., aby plašilo jeho housata, kazilo jeho stromky? Prospívají vůči němu ony kázeňské prostředky, jichž užívati zákon učiteli dovoluje?

Součinnosti místní školní rady jak v kázni školní, tak i mimoškolní jest nevyhnutelně třeba, ne-li vždy, tož aspoň v častých případech.

Nelze popíráti, kdyby vyšší instance vedly přísný dohled na tuto součinnost, že by místní školní rada ihned nabyla v tomto ohledu daleko většího významu, a že by práci učitelově mnoho bylo ušetřeno; byl by zbaven oněch nezvedenců, již překáží vyučování, jsou zlým příkladem ostatním a ztrpčují mu jeho povolání.

Jak bylo by to možno?

Obdobně jak se vede manipulace, s docházkou školní. Nenapravitelní nezvedenci huďtež udáváni a rodiče jich k potrestání vyšším úřadům oznámeni. Ovšem bylo by třeba zákona, jímž by se i okresní školní radě prisuzovala právomoc, dohlížeti ke součinnosti místní školní rady u vykonávání kázně, podobně jako jest při docházce školní. Jen takto, ustavičným nátlakem jest možno přiměti místní školní rady k plnění jejich zákonité povinnosti.

Nepodceňujeme samosprávu, nežádáme její újmy. Ale tam, kde samospráva není pochopena, kde není smyslu pro skutečné dobro — tam jest nátlak vždy místním, zejména je-li účelem jeho dosažení onoho dobra. O to, tuším, sporu není.

Končím. Shrnuji vše uvedené v jedinou větu. Kázeň mládeže jest tak důležitá, že třeba, by povolané kruhy spolupůsobily se školou u jejím vykonávání. Na kázni závisí, jakým bude nynější dorost v budoucnosti, jací občané vyvinou se z nynější mládeže.

Quod bene notandum!

Z v y k.

Napsal **J o s e f M o u d r ý.**

Přehlédneme-li celý proces vývoje člověka, počnouce dobou, kdy duše jeho jeví se nám jako čistá, klidná hladina jezera, jako blankyt neposkvřený nejmenším stínem mráčku, a tak následné doby stopující, postřehnouti musíme doby zvláště důležité, pospolu souvislé, a svými vlastnostmi na sobě lpějící. Ve vývoj člověka však musí působiti všechny součásti, z nichž pozůstává, tedy i duše i tělo, neboť známo, že tělo i duše obapolně na sebe působí, vzájemně k vývinu si napomáhajíce. Dlouhý tento čas u člověka k vývinu potřebný možno rozdělit na čtyři hlavní doby, a to na dobu:

1. *dětství*, věk zcela smyslný asi do 6. roku života, kdež v duševní život působí nejvíce různí pocitové, jako na př. pocity zrakové, sluchové a j., k nimž přistupuje brzy i pud nápodobovací, přední to pomůcka vzdělání.

2. *pacholeťství*, as do 14. roku, v níž duševní život ve vývoji pokračuje a to sbíráním jednotlivin a z jich představ pojmy tvoří; také velikou měrou k vývoji přispívá dokonalejší mluva.

3. *jinošství*, v kteréž nastřádaný material se urovnává a hlouběji do věci se vniká, nahromaděné pojmy se roztrídíjí, stejnorodé shrnují v rody, čímž nabývá duše jak dokonalejší zručnosti v myšlení, tak i jasnějšího přehledu. Jest to doba nejčilejšího duševního života, doba horování pro právo, svobodu, čas idealů a počátek základu ku charakteru.

4. *mužství*, dobu rozumu, v níž se teprv material dosud nastřádaný zužitkuje.

Duše lidská, obdařena jsouc mnohými silami a schopnostmi, nezůstává v prvním, dětském stavu; síly a schopnosti musí býti probuzeny, aby duše ve vývoji pokročiti mohla. Nutno tedy na duši něčím působiti, a to děje se tělem, neboť „tělo jest prostředníkem mezi duší a světem zevnějším“. Však ani tělo nemůže zastávati úkol ten rovnou měrou, anoť samo složeno jest z mnoha a různých ústrojů. Patrně připadá úkol ten organům takovým, které duši bližší jsou ostatních, totiž těm, k nimž „se působení duše bezprostředně vztahuje“, a jimiž vnější podnět v duši ohlasu nachází.

Ústroje ty jsou nervy. Ani nervy nekonaly by povinnosti své, kdyby zase nebylo podnětův, k jisté části těla řízených, jež schopna jest je přijímati. Pro některé popudy jest místem tím povrch těla, na př. teplo, zima, — jiné zase vyžadují zvláštní ústroje; čidla, jež také smysly jmenujeme. Nerv v těchto částech rozvětvený přivádí se zevnějším popudem v nový stav. On se rozechvěje a rozechvění toto nepřetržitě vede až k mozku. Konečný pak tento stav nervů mozkových má v zápětí zase jistý stav duše, kterémuž díme: pocit.

Pocity jsou velmi rozmanité, ale rozdělují se obyčejně dle nervů, kterými byly způsobeny, ve dvě skupiny: tělové a smyslové. Pocit tělesný má dítě již v prvních dnech svého života, a přec se nenaučilo ještě smyslů svých užívat; nemusí ani viděti, ani slyšeti, chutnati, čichati, — ale pocitův tělesných má. Sloučením pocitů tělesných a smyslových později nabytých povstává pak material, z něhož veškeré útvary vědomí lidského zbudovány jsou a kteréž činí obsah vědomí — představy. Duše lidská jeví se pak co rozsáhlé skladiště všech představ zažití získaných; některé z nich však byly mocnějšími a jasnějšími z vědomí vytištěny, čili klesly pod prah vědomí. Člověk si jich vědomí není — zapomněl; obsah vědomí činí pak pouze představy, které se v tutéž dobu v něm nacházejí. Porovnáme-li obsah duše s obsahem vědomí, shledáme, že obsah vědomí jest k obsahu duše v poměru nepatrném, a to proto, že jen málo představ v tutéž dobu na vědomí býti může, ba co do jasnosti toliko jediná, kdežto ostatní jsou do pozadí zatlačeny, pod prahem vědomí se nalézající. Tyto zatemnělé představy neztrácejí na své moci, ba jako pružná péra působí proti představám do mysli se vtírajícím. Když pak tlak přestane, opět se na vědomí vrací, vybavují se, a to buď samy neb s představou jinou, s kterou sdruženy byly, jež jest její posilou. Mám-li na př. přítelův obraz, a pohlédnu-li naň, vybaví se v mysli mé představa o příteli. Vybavení toto jest pak tím rychlejší, tím snazší, představa pak jasnější, čím posila (obraz) jest silnější (tedy dokonalejší) vzhledem ku představě zatemnělé (přítele). S touto vybavenou představou o podobě vybavují se pak i jiné představy s touto sdružené, tak že mám na mysli úplný obraz přítelův dle těla, povahy, skutků, atd., krátce tak, jak bych jej v tu dobu vlastníma očima viděl.

Zpomínám na př. na jistý aforism; stojí mne to duševní práci. Pomáhám si rozličnými posilami (kde jsem slyšel? od koho? kdy?), až si vzpomenu. Čím vícekrát větu si opakuji, tím snáze se mi vybavuje, poněvadž její členy tím více k sobě lnou, jakoby páskou jakousi byly spojeny. Jest to řada představ, z nichž každá předcházející táhne silou sdružení následující za sebou — stanou „se tlumem osvojujícím“. Po prvé, po druhé děje se to nespodně; člověk musí pozornost napnouti a plným vědomím každou představu jinými podporovati, což stojí mnoho duševního namáhání. Po častém opakování děje se pak vzpomnění rychle, stane se okamžitě; kdežto dříve musil býti úmysl můj zúčastněn, děje se to pak bezděčně — představy vybavují se pouhou vespolečností, bez účastenství rozumu neb

vůle, ba i proti naší vůli, je-li pozornost něčím jiným zaujata. Malý žáček, jenž po prvé do školy přišel a tam písmeny psát se učí, musí celou pozornost ději tomu věnovati, každé čárce, každému tahu a jeho tvaru až konečně po mnohých a mnohých pokusech zdaří se mu vyrobiti tvar, jaký napsati měl. Později nečiní mu to žádných obtíží, ač přec pozornost soustředěnu k ději míti musí. Zručný písař nemyslí ani na tahy ani tvar písmen; ruka jeho koná celý děj sama bezděčně — mechanicky. Mechanisování výkonův úmyslných jest *zvyk*.

Člověk jest se zvykem v úzkém spojení; jest bytost zvyku, a Schiller ve Wallensteinu praví, že

zvyklost nazývá on kojnou svou“.

Göthe v Egmontu jmenuje „život“ — sladký zvyk jsoucnosti; podobně náš Jungmann: „sladká bytu zvyklosti“.

Přivykáme všemu. Aristoteles také zove zvykem moudrost, rozvahu, zdravý smysl, vědění a umění, ctnost i nepravost. Zvykneme práci, horku, zimě, hluku, otrášení, bolesti, zdvihání těžkých břemen atd. Tyto a podobné tělesné pocity přizpůsobují po častém opakování organismus náš ku snášení toho, co mu dříve mohlo škoditi. Častým cvičením ruky neb jiného údu těla přibývá i hmoty. Díme na př.: Kovářova ruka jest zvyklá zdvihati těžké kladivo. Mnohonásobným opakováním přivádí se do ruky, vlastně tedy do svalů, které v napnutí jsou, více krve, — tato dodává více potravy — přibývá tedy svalů a tím i síly. Něco podobného děje se i s naší duší. Jeví-li naše duše, — obohacena jsouc představami rozličného oboru — pro jediný zvláštní náklonnost, — častým cvikem a opakováním sesiluje a rozšiřuje se tato schopnost, — zdokonaluje, prohlubuje a vzdělává se obsah duše. Hledíce k této vlastnosti, pravíme o zvyku, že má moc *usnadňovací a otužovací*. Zvykáme často věcem nepříjemným, a to proto, že zvyk je *usnadňuje*. „Čemu kdo zvykl, není obtížné“, dí přísloví. Toť jest jasná stránka zvyku. Vzpomeneme-li si však, že zvyk chápavost naši pro představy oboru jiného zmenšuje, ujímá jim krás, klade odpor všemu novému a odkrývá pouze příjemnosti jistého druhu, — musíme říci, že zvyk *otupuje*. Zvyk je vlastnost nervů, poněvadž představy jsou doznívání pocitů povstalých podrážděním jich. Nerv té neb oné činnosti navyklý lehce ji provádí a nabývá také k ní fysické náklonnosti, jež i v duši působí. Proto zprvu napjetí vědomí a vůle, abychom vykárali činnosti nervů jistý směr, z prvu ovšem vůle vede nervy kam chce, brzy ale nucena jest sledovati nervy. Čím jest ústrojí mladší, tím jest chytlavější pro zakořenění zvyků. Dítě mnohem snáze navyká nežli stařec; novorozenec po dvojm, trojm opakování zvykne jistému výkonu. Čím déle zvyk trvá, tím jest mocnější a tím nesnadněji dá se vyhubiti, ba stane se i stálou vlastností člověka, součástí povahy jeho. „Zvyk jest druhá přirozenost“, nebo pravíme také: „Přirozenost jest prvý zvyk.“

Přihlédneme-li k hodnotě zvyku, můžeme jej rozdělit ve dva druhy: zvyk dobrý a zvyk zlý. Zvyk dobrý nazval kdosi mravní jistinou, která se užíváním po celý život dobře zúrokuje a dává člověku možnost užívati síly vůle uvědomělé a budovati mravní život výš a výše. Shakespeare jmenuje jej v Hamletu „andělem“, protože „skutků dobrých úkonu šat dává, jenž se snadno obléká“. Největšího povšimnutí a užití zasluhuje zvyk dobrý ve procesu vychování, jež jest pouhým navykáním.

Zlý zvyk, „ten netvor, ten hloucn smyslů všech, — čert vtělený“, může přirovnán býti ku mravnímu dluhu, jenž stále vzrůstá a v tyranský šat se obléká,

aby člověka umořil. I tento zvyk „skutků zlých úkonu šat dává, jenž se snadno obléká“, a protože „zlému jako dobrému člověk přivyká“, a „čemu kdo zvykl, není obtížné“.

Jako při vzrůstu zvyku dobrého nenalézá nepravost půdy, tak opět „při zlém návyku ctnost nemá vzniku“, a protože nesmí zlý zvyk ujíti oku vychovatelovu, jenž bedlivě bdíti musí, aby skutky jeho hned v počátcích utlumoval, a proti nim stavěl skutky zvyku dobrého.

Zvyk dlouho trvající srůstá s povahou člověka a tvoří její rys. Dle této jediné vlastnosti povahy můžeme s velikou pravděpodobností souditi, jak se člověk v určitém případě zachová. Ví-li na př. o člověku, že zvykem jeho jest povídanost, vím již, jak by se asi zachoval, svěřil-li bych mu nějaké tajemství. Dává mi tedy tento jeho zvyk zřejmě pokyn k opatrnosti. Zapustil-li zvyk v člověku kořeny, odolává mu a přemáhá jej velice těžko; neboť: „Zvyk není kůlna, abys hned přestavěl“, jak dí přísloví. „Táhne se žilka, kam byla navykla. Voda, kudy jednou tekla, poteče opět. Zvyk má železnou košili“ atd.

Ještě patrněji staví nám před oči moc a sílu zvyku sv. Augustin ve svých „Vyznáních“, když praví: „Vůle mé zmocnil se nepřítel a učinil z ní řetěz na mne a spoutal mne. Nebo ze všetečné vůle učiněn jest chtíč, a ze chtíče ukojeného stal se návyk; a návyk, jemuž neodporováno, obrátil se v potřebu. Těmito, jako bych řekl články spojenými drželo mne kruté otroctví v poutech“. Shakespeare v Hamletu dí:

„Ráz přírody mění se návykem
a ďábla zmůže, neb jej vyhostí
zázračným úsilím“

a příklad ze života podává Bacon Verulamský, řka: „Kdo může pochybovati o moci zvyku, vida, kterak lidé po nescíslných slibech, ujištěních, závazcích a zářikáních opět konají, co dělávali, jako by byli automaty nebo stroji zvykem puzenými“. — Člověk zvyku zůstává jaksi jeho otrokem, strojem, ale tím ušetří síly své pro jiný čin, na př. při chůzi — jdeme a čteme. Kdyby musela býti pozornost naše obrácena ku chůzi, nemohla by se zabývati čtením, což také pozorujeme, jdouce po cestě nebezpečné; v užívání smyslů, při čtení, mluvě, psaní a p. jsme takovými stroji.

Jako se zvyk ponenáhlu vyvínoval, zakořeňoval, stoupal, až vůli opanoval, dá se opět ponenáhlu, po mnohém a vytrvalém zápasu vyhubiti. Vědomí a vůle musí ustavičně míti se na pozoru před zvykem, jenž číhá na každou příležitost, chvíli, slabosti neb zapomenutí, by z ní kořistil. Takovéto stálé duševní napjetí jest práce těžká a působí zajisté i na tělo. Jest tedy i poněkud ospravedlněná pověra, zanechá-li člověk náhle zvyků svých, že to bývá známkou blížící se smrti. Zajisté, že jest potřebí organismu silného a okolností příznivých, aby člověk přestál s poměrným klidem takovou duševní proměnu, jaká povstala náhlým upuštěním od všeho toho, co mu bylo dlouholetým zvykem. Člověk, jenž ve věku již hodně pokročil, přidržuje se obyčejně svých zvyků a to jednak proto, že ústrojí příliš jim podlehl, a pak také proto, že stařec rovněž tak málo udrží vůli a vědomí na stráž proti opakování zvyku jako kdo jiný. Říkává se: „Šedin dožil a starých zvyků neodložil. Co kolébka vyhoukala, to motyka zakopala. Zuvířelé dřevo těžko se zpřímí. Jedna muka nauka a dvě muky oduka. Liška srsť změní, ale obyčejův nezmění“. Bacon Verulamský se domnívá, že nejhůře se vykořeňují zvyky dětské.

Pravda snad je v tom, že zvyky, které v dětství povstaly a teprve ve stáří vyhlazeny býti mají, jsou nejmocnější a tudíž nesnadno jest vykořeniti je. Čím jest člověk mladší, tím rychleji něčemu zvykne, ale i odvykne.

Zvyk zmírání sice s člověkem, ale přec zanechává na světě aspoň stín po sobě, jakési dědictví pozůstalým. Syn dědívá mnohé náklonnosti po otci, dcera po matce, jak tomu svědčí mnohá přísloví. Jaká matka, taková Katka. Jaký strom, takové ovoce a p. Poněvadž se náklonnosti tyto záhy jeví, možno je míti za zděděné. Fysiolog Luis praví: „Zvyky a zvláštnosti přijaté a zachované tak dlouho, že takřka vešly v organismus a přizpůsobily si jej, možno bude děditi jako massivnost svalů a kostí.“ Jako dědíávají děti po rodičích podobu těla, tak i podobu duše, — povahu, charakter. „Rozumíme-li slovem charakter individuální povahu myslí, náklonností a skutků člověka, budou zajisté projevy jedny projevy jeho vlastního života, společnosti, ve které obcuje, druhé pak plodem dědičných náklonností a zvláštností. Hledíme-li pouze k těmto posledním projevům, musíme nutně doznati, že zděděny býti mohly toliko zděděním ústrojí nervového i jeho přemnohých náklonností jak zděděných tak přijatých“. Skutečnost také tomu nasvědčuje, neboť slyšíme, že to neb ono dítě zdědilo chorobu nervů po rodičích. Zvyk, jak jeví se nám v ukončeném vývoji, vlastně nedědíme, nýbrž jen zárodek jeho, schopnost, zkypranou půdu, v níž se teprve zvyk za příznivých okolností usazuje a rozvíjí. Může však také hned v zárodku, a to nejlehčeji, potlačen a udušen býti. (Dokončení.)

Zákony a nařízení

u věcech obecných a měšťanských škol náboženství katolického se týkající.

(Pokračování.)

Ministerské vynesení ze dne 4. března r. 1871. 13656. a vynesení zemské školní rady ze dne 28. července 1879. k č. 14203. ustanovují, jak se mají okresní školní rady zachovati v příčině knih školních pro chudé žáky. Mají o ně žádati k správě c. k. škol. knihoskladu nejdéle v červnu pro příští školní rok. Správa c. k. škol. knihoskladu vyšetří každoročně peněžité částky, za které v roce nejbliže příštím knihy pro chudé žáky veřejných škol obecných a měšťanských v Čechách z c. k. škol. knihoskladu požadovati se mohou a sice dle toho, kolik knih připuštěných k potřebě při vyučování na školách obecných a měšťanských, jež c. k. škol. knihosklad vydal v roce právě prošlém, c e l k e m odprodáno bylo. Částky ty rozvrhnou se na knihy dle jazyků, jakými sepsány jsou, a dle druhů, t. j. na knihy náboženské, čítanky, mluvnice a pečetnice. — Ministerstvo zpraví o tom zemskou školní radu a tato okresní školní radu.

Vynes. zemské školní rady ze dne 8. června 1885. č. 18100: . . . Při tom se podotýká, že nebude více c. k. zemská školní rada určovati, kolik knih dle jednotlivých druhů na částku, která dle počtu dětí školu navštěvujících na okres připadne, odebrati lze, nýbrž, že jako dříve před předpisem nahoře zmíněným bývalo, okresním školním radám volno bude, aby školní knihy pro chudé dle částky, jež se jim oznámí, u c. k. školního knihoskladu samy podle své vůle objednávaly.

O dohledu ke škole.

Zákon zemský ze dne 24. února 1873. č. 17. z. z.

§ 1.

Za příčinou dohledu k národnímu školství zřídí se v každé obci školní místní rada školní.

§ 2.

Místní radu školní činí zastupitelé společností náboženských, školy a obce školní. Mimo ně má právo jako člen v školní radu vstoupiti a jednání rady buď osobně aneb skrze zástupce s právem hlasovacím se účastniti, kdo jest v držení školního patronátu.

(Na Moravě: . . . b) z jednoho učitele náboženství křesť. společností náboženských.

Jsou-li na jedné škole dva neb více učitelů náboženství téhož křesť. vyznání, poznačí vrchní úřad církevní toho, který jako člen vstoupiti má do místní rady školní.)

§ 3.

Zastupiteli společností náboženských v místní radě školní jsou duchovní správcové vyznání víry křesťanské neb jich zástupcové, kteří jim úřady církevními přidáni byli.

(Dle toho farář smí kaplana vyslati do místní školní rady. Tak rozhodla zem. šk. rada.)

Jsou-li někde dva duchovní správcové téhož vyznání víry, aneb jestli jich více, ustanoví vyšší úřad církevní, kdo má býti údem místní rady školní.

§ 4.

Zastupitelem školy v místní radě školní jest ten, kdo školu řídí. Jestli pod místní radou školní postaveno několik škol, vstoupiti jest v místní radu školní učitelé řídícímu školy dle řádu nejvyšší, a jsou-li školy řádem sobě rovné, učitelé řídícímu službou nejstaršímu. Avšak učitelé řídící ostatních škol mají účastenství s hlasem poradným v jednáních ústavu, k němuž sami náležejí.

(Dle rozhodnutí minist. ze dne 23. ledna. 1889. č. 17905. pokládá se za nejstaršího ten, který jakožto řídící učitel (v ředitelování) delší služební dobu vykazuje.)

§ 5.

Zastupiteli obce v místní školní radě jsou:

1. Starosta obecní z místa, kde se škola nalezá, aneb bylo-li by tam místní zastupitelstvo osady, jejíž obvod by se srovnával s obvodem obce školní, starosta místní jakožto předseda. Jeho v úřadě předsedy zastává ten, kdo k tomu povolán jest podle zřízení obecního, i kdyby osoba tato nebyla členem místní rady školní.

2. Zřizenci, které k tomu zvolí obecní zastupitelstvo.

Náleží-li k téže obci školní několik obcí místních aneb části takových obcí, volí každé zastupitelstvo obcí, jichž se týče, způsobem v obecním zřízení předepsaným tolik členů do místní rady školní, kolik jich dle poměru přímých daní na každou z obcí těch aneb na jejich části vychází. Zástupcové tito budou nejméně dva a nejvíce jich bude šest; kolik jich má býti, ustanoví okresní rada školní; kromě zastupitelů těchto zvolí obecní zastupitelstvo místa, kde se škola nalezá, dva náhradníky, kteří jsou v místě tom domovem.

§ 6.

Každý člen obce místní, který má právo voličské a platí alespoň šestou část veškeré přímé daně v školní obci předepsané, má právo býti údem místní rady školní, nebyv ani zvolen. Kterak právo toto vykonávati se může, o tom platí ustanovení §§ 17. a 18. zřízení obecního.

(Pokračování.)

DROBNOSTI.

Učitelstvo a sociální demokracie. Pod tímto nápisem přinesla nedávno svobodomyšlná „Paedag. Revue“ (čís. 15.) vyňatek ze spisu pověstného profesora Dra Arnolda Dodel-Porta z Curychu „Ze života a vědy“. Dodel-Port, jenž ve svém spise „Moses oder Darwin? Eine Schul-

frage“ horlil slovy více ohnivými nežli pravdivými pro zavedení darwinismu do školy místo náboženství, vystupuje v tomto novém spise svém, jak dle výše citovaná „Paedag. Revue“, „jako rozhodný a nadšený sociální demokrat“ a hájí svoje myšlenky „mocně a živě“. Citát z jeho knihy-

tam otištěný končí větou: „Je-li učitel schopen ideálu, stojí zcela rozhodně na půdě sociální demokracie.“ Ze svého vlastního přidává pak k tomu „Paed. Revue“ následující věty: „Tak professor švýcarský! V Německu stojí veliká většina učitelů, kteří vynikají vlivem a vědomostmi, na půdě liberální. Mnozí se hlásí otevřeně ku rozhodnému svobodomyšlnictví nebo k demokracii. Naproti tomu jest však zjevných sociálních demokratů mezi učiteli německými skrovný jen počet. Zdá se však, jakoby idee sociálně demokratické i v kruzích učitelských víc a více nabývaly půdy a právě mezi kollegy nejintelligentnějšími nacházíme nyní muže — častěji než dříve —, kteří se již dávno vzdali názoru rovněž tak neoprávněného jako zastaralého, že by socialismus uvrhl svět opět nazpátek do barbarství. V socialistické společnosti došli by jistě učitel i škola obecná mnohem vyššího uznání a ocenění, než ve státě nynějším.“ — K tomu podotýká „Kathol. Lehrerztg.“, z níž zprávu svou vyjímáme: „To jsou pěkná odhalení! Co pak asi řeknou pruské kollegině ku štěbetavosti saské své družky? . . . I nám byl sdělen výrok muže, jenž měl na učitelstvo veliký vliv, a výrok ten zněl v ten smysl, že prý učitel nesmí proti sociálním demokratům ničeho mluvit, neboť tito prý se do-tanou ku vládě a jenom od nich prý mohou učitelé doufati zlepšení svého postavení.“ (Kath. Lehrerztg. ze dne 20/8. 1893.) — To jsou věru smutné úkazy, úkazy v pravdě pathologické, ukazující, že nynější školské a společenské poměry nikterak nejsou zdravé. Nebo jaké lidi, jaké karaktery mohou vychovat učitelé tací, kteří (— viz vídeňské „Freie Paedagog. Blätter“, „Paed. Revue“, „Deutsche Lehrerzeitung“ —) se chtějí buntovati i se sociálními demokraty, jsouce té naděje, jim že ve státě socialistickém dostalo se větších příjmů a většího uznání? Za bídný peníz dají se tudíž tito pánové získat pro všecko a jsou ochotni zaprodat se každému, kdo jim dá neb slíbí — o groš víc! — Může někdo více kompromitovat ctíhodný stav učitelský, nežli to činí některé jejich listy? — Ne tak otevřeně ale přece dost jasně píše „Č. Šk.“ v čís. 25. Uvedeme tu aspoň něco. „Zdá se, jakoby se blížil velký den výplaty, a neví se, kdo tu bude kapitalistou a kdo mezdníkem. — Přichází doba oživené politiky společenské, doba lsti, záludnosti, námluv a smluv. — Nám bylo vždy jen sli-

bováno, ale hříšně ve slovu nedodržováno. — Skoro vždy, kdo nám nějak lichotil, kořistil z nás. — Pro to (obětavé, vlastenecké, ideální) učitelstvo neměli jste nic, než lacinou pochvalu v novinách anebo blahosklonný úsměv. Za nesmírnou užitečnou práci v národě necháváte učitelstvo na popas choutkám jednotlivých terroristů, ať mezi stavy ať v úřadech. Za vše dobré necháváte nás zmírati nedostatkem všeho druhu. — Vy sami podle lhůstivosti k nám určujete směr našeho vlivu ve společnosti a vháníte nás tam, odkud v á m prospěch kynouti nemůže. My nemáme čeho ztratiti. My dobře víme, že rozhodujícího vlivu nenabudeme, ale víme, v čem pokyne nám prospěch. Vy sami rvete nám idealismus a nadšení ze srdcí. Podle toho, jak se k nám chováte, je to přímo opovázlivost, chtějí na nás, abychom pouze my jediní zachovali směr zlaté střední cesty, jež posvátnou by měla býti synům svého národa. — Ukládáte nám povinnosti, ale sami vůči nám nijakých neznáte. . . . Přichází čas, kdy musí se někdo z vás o nás ucházeti. Naše situace jest jasná: Jsme k službám. Ale služba se zakládá na smlouvě. Teď jsme obchodníky. Nuže, jsme jisti, že nabídne někdo z vás ruku. Nebojíme se výčitky chlebařství. Tímto slovem jste nás dlouho zakřikovali a odstrkovali. . . . Vy sami zatláčujete nás ve směr choulostivý a jest nerozvážností spoléhati na tolik mravní síly, abychom nebezpečí tomu odolali. Nevšímavostí svou zaháníte nás tam, kam my sami nechceme, dbalostí o nás získati nás můžete jako své přátele. Dobře víte, že nemáme ani možnosti ani volnosti směr svůj si vybrati, ale že nutně nachýliti se musíme tam, kde kyne nám více naděje. Víme, že idealismus náš dosud činil z nás vhodný a dobrý agitační stroj. Avšak pamatujte: sunt denique fines!“

O dalším vzdělání dívek škole odrostlých uveřejněn ve výroční zprávě škol strakonických pozoruhodný článek, z něhož vyjímáme následující: „Naše dívky opouštějí školu dokonavše 14. rok věku svého. Věkem tím nabývají sice zákonní dospělosti, ale potřebují ještě nezbytně dalšího vychovávání ku nabytí dospělosti pro život rodinný, pro život společenský a pro domácnost. Starostliví rodičové jsou si toho také vědomi, a že vyšších ústavů vzdělávacích pro dívky nemáme zrovna nazbyt, bývají na rozpacích, kam s dívkami škole odrostlými, by pro život dále se vzdělaly a vycvičily. Jen v Praze mají na vybranou.

Ve městech venkovských až na malé výminky není dosud vhodných učilišť pro dívky škole odrostlé a proto rodičové naši svěřují dcerušky své buď školám německým, buď všelikým soukromým ústavům německým, neb i jednotlivcům ku dalšímu výcviku je dávají. — Škol a ústavů německých vyhledávají hlavně rodičové lépe situovaní netušíce ani, jak se tím prohřešují proti vlastní krvi své. Pyšnívají se tím, dovede-li dceruška jejich mluvit jako rozená Němkyně a naučí-li se dělati všelike blysknavé práce ozdobné, nevšímajíce si její duševní prázdnoty, vlastenecké nevědomečnosti neb aspoň lhostejnosti a předčasně vypučelého koketství. Těm a takovým dáváme na uváženu, opatřuje li se dívkám tak zvané lepší vzdělání jen za tím účelem, aby se uměly strojit, jiným se líbiti, zábav a radovánek vyhledávati, zůstávající nepřístupnými záležitostem rodinným a národním? To mělo-li by zůstat na dále vrcholm vzdělání dcerušek našich zámožnějších rolníků a měšťanů a naší intelligence, pak bychom zoufati musili nad budoucností našeho národa, zápasícího o své bytí či nebytí s mocným, všude nás svírajícím světem germanským. Toho však bohdá dobrý genius národa našeho nedopustí. — Zdali a jakou měrou potřebí jest dívkám, budoucím matkám a hospodyním našim znalosti němčiny, o tom nemíníme s nikým se přiti. Osvojiti si němčinu jen za tím účelem, abychom se jí mohli někde ve společnosti pochlubit, bylo by zajisté malicherné a vydávalo by smutné svědectví o národní hrdosti naší. Němčina a každý cizí jazyk má nám býti buď prostředkem ku dalšímu v jeho literatuře se vzdělávání nebo prostředkem ku využitkování v životě praktickém. Pouhá znalost třeba několika jazyků nečiní ještě člověka vzdělaným. — Veškeré učení má býti přirozené, tedy i učení jazyku cizímu má se dít na základě jazyka mateřského. Jiní národové vzdělání pěstují cizí jazyky větší snad měrou, nežli my. Němci v říši na př. přiučují se pilně jazyku francouzskému, anglickému, ba i ruskému, ale nikomu z nich ani nenapadne, aby za tím účelem vyhledával škol francouzských, anglických nebo ruských. Jen mnozí našinci jsou dosud tak naivními, domnívajíce se, že nelze němčině naučiti se jinde, než ve škole německé. Nepomyslí však na to, že dnes školy německé jsou prodchnuty duchem německým, který povrhne neb aspoň bagatelisuje vše, co jest původu slovanského a zvláště českého a že

Česka, chtějíc ujíti plemennému záští, buď se odnárodní opravdu, aneb aspoň stane se lhostejnou v ohledě národním. — V jistém ohledě ještě nerozumější jest, svěřují-li se české dívky všelikým soukromým ústavům německým, jejichž hlavním vodítkem je výdělek. V takových ústavech dopřává se dívkám značné volnosti, aby se jim tam líbilo a veškeré snažení čelí ku dosažení efektu a reklamy. — Výsledky jsou také podle toho. Do našich rodin dere se ješitnost, affektovanost a zpanštilost. Nemá-li pak dívka dostatečného věna, aby jim poněkud nahradila nedostatky poblouzeného vychování, dostavuje se pozdě někdy sice, ale jistě zklamání, nespokojenost a často i nedostatek — O dalším dívek vzdělávání neboli spíše výcviku dívek našich u švadlen netřeba mnoho se šířiti. Stačí úplně, řekneme-li, že tento výcvik podobá se na vlas nejbolavější strážce živnostní, na jejíž vyléčení bohužel dosud nikdo z povolání nepomyslí, totiž živnostenskému učennictví, které i na soudě obecném nepěknou má pověst. — Všude množí se stesky nikoli neoprávněné, že dívky chudé, povrhujíce službami u rodin, ženou se raději do továren nebo nuzují se při šití, že dcerky rolnické, jimž dostalo se t. zv. vzdělání lepšího, ošklivíce si práci při hospodářství tlačí se do měst, že dcerky měšťanské štítí se prací domácích a prací živnostenských, chápou se jen, jsou-li k tomu okolnostmi donuceny, že i v lepších dámských kruzích našich není dosud pravého porozumění a vřelého citu pro naše potřeby národní a společenské a že rostoucí potřeby ženského pohlaví převyšují majetkové i výdělkové poměry těch, kterých společenských vrstev našich. Všeho toho příčinou nemůže býti než pochýbená výchova, zejména dívek škole odrostlých. V tom musí především nastati náprava. — Hned ze předu pověděli jsme, že i dívkám škole odrostlým potřebí ještě další výchovy pro život rodinný a společenský, jakož i pro domácnost. — Rodina je základem společnosti národní i státní, a matka v ní vévodkyní. Na jejím rozumu a rozšafnosti především záleží, cítí-li se otec i dítky ve kruhu rodinném šťastnými a blaženými, zdali rodina mravně i hmotně se povznáší či hyne. Zdárné dítky jsou chloubou a potěšením, nezdárné pak zármutkem a metlou rodičů. Matka je první dítky vychovatelkou, matka s dětmi nejvíce se stýká, bývá jejich důvěrníci a rád-

kyní, ježto otec za povoláním mnoho meškává mimo dům a krb, a proto také matka na děti nejvíce působiti může, dovede-li užívati kouzelné moci, která jí nad dětmi dána. Rozumná výchova dítek nezakládá se na pouhé náhodě, nýbrž na poznání a pravidlech ustálených a osvědčených. Znalost úkolu ženy a matky v rodině a nejdůležitějších pouček o vychování dítek měla by míti každá dívka vzdělaná, a věru bylo by zcela na místě, kdyby znalost tato se požadovala při katechisaci snoubenců. — Se životem rodinným v nejtěsnějším spojení jest domácí, již zaříditi a vésti, pokud prostředky stačí, a přec aby byla milým útlukem a přiměřenou reprezentací, dovede jen hospodyně rozumná, která nespustí se zásady: napřed potřebné, potom užitečné a teprv naposledy pěkné, ale všecko jen, pokud přiměřeno a pokud na to stačí měšec. Národ náš není bohat, a přes to musí napínati síly své více, než jiní národové šťastnější. Majetnost dodává váhy, a proto s hříchem jest mrhati nerozumně národním jméním. Dobrá hospodyně zlatý sloup. Nuže, není-li potřebí dorůstajícím dívkám dobrého poučení o domácím hospodářství? Není-liž potřebí vštípati jim, že mají nejen všechny domácí práce uměti, nýbrž také si jich hleděti, že každá práce jest čestná a bude-li více smyslu pro rozumnou hospodárnost, jako druhdy, že bude i více odvahy ku zakládání vlastních domácností? — Nikdo a zvláště dívka neví, v jakých života poměrech se jednou octne, bude-li jí spravovati jen domácnost, či bude-li nucena někdy starati se také o výživu, buď když se neprovdala neb ovdověla nebo když toho vyžaduje živnost rodiny. Aby i pro tyto případy byla uzpůsobena, nezvolila-li si již určité povolání, aby hbitě a rychle vládla pérem a počtem, není-liž nutná potřeba? Či bude jí to na škodu, když osud jí dopřeje poměrů šťastnějších? — Soulad ve formě a barvě je základní podmínkou krásna, a kdo v tom si libuje, má dobrý vkus. Tříbiti dále vkus kreslením není zajisté zbytečno i dívkám dorůstajícím. — Znalost ručních prací žen s kých patří takřka ku výbavě dívky. To uznává se snad všeobecně, ale nerozlišuje se dosud dosti přesně, kterým pracím každá dívka naučiti se má a kterým učiti se může, když v těch nezbytných s dostatek se vycvičila. Známost, že se líbívaly nejčastěji práce umělé a ozdobné, a že se jim nezřídka věnuje více času a

píle, než pracím nezbytným. — V rozumné výchově rozhodovati má především potřeba praktická a hospodářská. Bez prádla a šatstva nelze se obejít. Přistřihovati, šíti a spravovati prádlo nechť umí dívka každá, a nikoli jen ta, která se tím živiti míní. Naučí-li se i přistřihovati a šíti šaty, třeba by nechtěla státi se krejčovou, tím líp. Obojím může pak ušetřiti značných výloh a přispěti ku zlepšení blahobytu rodinného. Dovolí-li jí někdy hospodářské poměry, že se nemusí zabývati těmi pracemi, nebude jí zajisté na škodu, když jim bude rozuměti. Práce umělé a ozdobné lze přirovnati ku koření, jehož dlužno užívati jen s měrou. Znalost jich může býti prospěšna těm, kdož míní se jimi živiti, pak zámožným, jež mohou se jimi pro zálibu zabývati.“

Z Haliče. Ve smyslu zemského zákona z roku 1885. vydány jsou zemskou školní radou nové učebné osnovy pro školy obecné, kteréž provázeny jsou zvláštní instrukcí. Z ní vyjímáme. O účelu školy obecné různá jsou mínění. Jedni soudí, že účelem školy jest vštípati mládeži jistou zásobu nezbytných v životě vědomostí. Jiní chtějí, aby škola byla na prvním místě ústavem vychovávacím. Jiní konečně, aby připravovala mládež ku praktickým potřebám životním, aby tedy děti venkovské vychovala na rolníky, městské na řemeslníky a průmyslníky. Každý ze směrů těchto jest jednostranný a tím bludný. Účelem školy jest poučovati mládež 1. o zásadách nábožnosti a mravnosti, t. j. zbudovati základ nábožensko-mravního charakteru, 2. o povinnostech občanských, 3. poučiti ji o zásadách a podmínkách povolání, jež muž pravděpodobně ve příštím životě svém se oddá. — Vzhledem k poslednímu potřebí jest dvou typů škol: jeden přizpůsobený poměrům vesnickým a maloměstským, druhý pro místa průmyslnější. Tak i osnovy učebné jsou dvojaké: 1. pro školy jedno-, dvou-, troj- a čtyřtřídní ve vsích a městečkách, jež odpovídají potřebám rolnickým, 2. pro školy pěti- a šestitřídní*) ve městech a středních průmyslu, hledící k potřebám průmyslníkův a obchodníkův. Učivo čtyř nižších tříd tak jest uspořádáno, aby třídy ty mohly býti přípravou pro školu střední nebo měšťanskou. Hledí tedy zvláště k formálnímu vzdělání mlá-

*) Povinnost choditi do školy trvá v Haliči od 6—12 let, odtud pak do 15. roku jest opakovací učení.

deže, teprve ve třídě 5. a 6. vzat zřetel ku cílům praktickým a ku předmětům, jichž nastávající živnostníci v životě svém budou potřebovat. — Tato příprava dětí pro příští život a povolání docíliti se dá hlavně náležitým výběrem látky učebné a vhodnými školními knihami. Mnohem nejněsnější jest — poněvadž na individuálním vlivu učitelovu závisí — dosáhnouti vychovatelského účelu školy. Tu doporučuje instrukce učitelům „bdíti neunaveně nad mravností mládeže, vštěpovati v mladá srdce její bohabojnost i ctnosti občanské, lidskost, lásku k vlasti a úctu k zákonům a zároveň roznécovati v ní cit pro čest a povinnost i lásku ku práci.“ Prostředky, kterými škola vytknutého cíle dosáhnouti může, jsou: 1. vyučování, 2. kázeň, 3. šetrnosti zdraví školní mládeže, 4. příklad učitelův. O prostředcích těchto v instrukci obšírně se pojednává. —b.

Zikmund Sawczyński, paedagogický spisovatel polský, člen zemské školní rady, pensionovaný ředitel ústavu učitelského atd. zemřel ve Lvově. „Szkoła“ píše o něm: S. byl nepřitelem šablony, a ač měl paměť neobyčejně věrnou a obsáhlou — den před smrtí svou citoval ještě přítele knězi odstavec z německého katechismu, jemuž před více než 50 lety se učil — byl nepřitelem čistě pamětného, mechanického učení se jednotlivým předmětům učebným vůbec, filosoficko-paedagogickým pak zvláště. Tak zkouška z paedagogiky změnila se u něho v neobyčejně zajímavou rozmluvu mezi zkoušencem a zkoušejícím. S. hleděl zkoušence přivést k tomu, aby z vlastní zkušenosti, ze života podávali příklady k odůvodnění těch zásad, které slovy knihy odříkávali a sám ilustroval vše množstvím příkladů ze života, ze spisovatelův i básníkův, z povídek a známých dramát, a to vše činil s takovou lehkostí, že posluchači podívovali se, jak snadno přicházeli k výsledkům, jichž dříve ani po veliké práci dojíti nemohli. Litovati jest, že Sawczyński žádného většího spisu — kromě několika drobných — nenapsal, aby v něm zásady svoje vychovatelské uložil. —b.

Z Uher. Na sjezdě školdozorců v Pešti přijato, aby v 1. a 2. třídě vyučovací řečí všude byla řeč maďarská;

dále přijato upravití pamětní spis na ministerstvo, aby od r. 1896 (na oslavu tisíciletí uherského státu), do všech států podporovaných škol obecných maďarská řeč byla zavedena jako řeč vyučovací; mimo to přijato, aby nemaďarští učitelé povolání byli každoročně na 6 týdnů do maďarských obcí na konversaci, aby posléze vyučování mateřské řeči v mimořádných hodinách zrušeno bylo. L + 95.

Rusíni a fonetický pravopis.

„Haličanin“ přináší cirkulár zemské školní rady k ředitelstvím gymnasií, realek a učitelských seminářů ze dne 7. července t. r., jímž se nařizuje zavést fonetický pravopis na haličsko-rusinských školách. Oběžník ten odvolává se na reskript ministerstva osvěty z roku minulého, připojuje pravidla nového pravopisu a nařizuje, aby byl zaveden počátkem školního roku 1893/4. Ředitelům se přikazuje, aby nová pravidla dodali učitelům, aby s nimi ihned se obeznámili, a uložili jim, by je v prvních hodinách žákům vykládali a jim doporučili, aby si je osvojili v čase nejkratším. Školní práce musí žáci ihned psáti novým pravopisem. Zároveň se ukládá školám, aby všechny zprávy a výkazy, pokud se podávají ruským jazykem, psány byly fonetikou. L + 95.

O obchodním školstvu rakousko-uherském vydal profesor Glaser obsáhlý spis, dle něhož v této polovici říše jest 13 vyšších, 11 dvoutřídních a šest soukromých, obchodních škol se 6272 posluchači. V poměru ke středním školám, jež navštěvuje 77.394 studujících, tvoří žáci škol obchodních 8.1%. V Uhrách, kde obchodní školství vzniklo v letech padesátých jest 33 obchodních škol středních s 3702 posluchači; v poměru ke studujícím středních škol, jichž se čítá v Uhrách 43.836 tvoří žáci škol obchodních 8.43%. Do roku 1875 bylo v Uhrách jenom osm (trojtřídních) obchodních škol s 800 žáky. Počátkem let osmdesátých přeměňovány měšťanské školy, ježto se v Uhrách neosvědčily, ve školy odborné, zejména střední školy obchodní. Glaser shledává potřebu, aby se zřídil státní ústav ku vzdělání učitelů na obchodních školách, by školám obchodním se dostalo odborníků ve vědách obchodních. (Komen. č. 28.) L + 95.

LITERATURA.

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Redaktor Tom. Škrdle. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Roč. IX. čís. 12. vyšlo s následujícím zajímavým obsahem: Je-li zpráva Mojžíšova o původu světa pravdivá? Podává ph. dr. Eugen Kadeřávek. (Dokončení.) — Sběh. Vojenská črta. Napsal Bohum. Brodský. — Šťastný pád. Báseň od Ant. Bulanta. — O spalování lidských těl. Podává prof. Frant. Horáček. (Dokonč.) — Apoštol positivismu. Podává Frant. Vaněček. — Quodlibet. Z jihoslovan-ských časopisů podává Fr. Štingl. (Dokončení.) — Básník a vavřín. Báseň od Františka Skalíka. — Výlet do Bavor, Tyrol, k moři Quarnerskému, a zpět do Solnohradska. Popisuje B. Hakl. (Pokračování v X. ročníku.) — Co jest pravda? Napsal František Kozák. Rozebírá Fr. Filip Konečný Ord. Praed. — Literatura. — Zprávy spolkové. — „Vlast“ vychází 15. každého měsíce a předplatné obnáší ročně 4 zl., půlletně 2 zl. a čtvrtletně 1 zl.

Dělnických Novin vyšlo právě č. 2.; ročník III. Na prvním místě nalezá se článek dra Rud. Horského: Úvod v otázku socialní. (Pokračování.) Dále následuje pokračování feuilletonu: Opuštěná (dělnický obrázek) od A. D.; pak článek: Kongres sociálních demokratů v Curychu; zprávy z celého světa; různé a spolkové zprávy; dopisy; smés. — „Dělnické Noviny“ vycházejí vždy 1. a 16. každého měsíce a předplácí se na ně čtvrtletně 45 kr. r. č. Jednotlivé číslo prodává se za 6 kr. Na pět výtisků se dává šestý zdarma.

Správa „Zlaté knihy“ čili „Dědictví sv. Ludmily“ v Písku oznamuje nám, že „Zl. Lístky“ a „Zl. Klasy“ č. 30. jsou již k rozesílání připraveny a vybízí proto ct. pp. opatrovníky a údy, aby o podíly se přihlásili.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda. Roč. II. čís. 18.

Památky svatého Aurelia Augustina, biskupa hipponského. Životopis a spisy vybrané. Perioda I. Od r. 354—388. První díl. Úvahy a zprávy životopisné a spisy napsané v Kassiciaku. Sepsal Frà František Doubrava, kněz z ryt. řádu maltézskeho, kand. doktora bohosloví. V Praze 1893. Nákladem knihkupectví B. Stýbla. Velká 8° stran 394. Cena 1 zl. 80 kr. Doporučujeme.

Methodické výklady z oboru přírodopisného, přírodozpytného, technologického a hospodářského. Díl V. (Zejména pro V. třídu osmitřídni a pro nejvyšší třídy ostatních kategorií školy obecné se zřetelem k čítankám pro tyto třídy.) Se-stavili Jan Dolenský a Bohumír Patera, učitelé pražští. Část I. Výklady o člověku a živočišstvu. (Se 16 vyobrazeními.) (Tvoří Bibliotéky učitelské svazek XVII.) Nakladatelé Rohlíček a Sievers knihtiskárna v Praze. Stran 237. Cena 1 zl. 60 kr. Doporučujeme.

Kurze Biblische Geschichte für die un-teren Schuljahre der kathol. Volksschule. Mit 47 Bildern. Neue Ausgabe für die Religionslehrer... von Dr. Friedrich Justus Knecht. Herdersche Verlagshandlung 1892. S úchvalou církevní.

Ačkoli dílko toto vyšlo již loni, přec je tu ještě oznamujeme, jelikož jsme poznali z vlastní zkušenosti, že koná učitel na nižších stupních služby výtečné a že je u nás poměrně málo známo. Podal v něm Dr. Knecht jako zkušený paedagog velmi praktické pokyny, jaká naučení víry a mravů možno vyvoditi z jednotlivých článků biblických a jak tudíž možno bibli-ckou dějepravu využítkovat pro katechismus a jedno i druhé uvésti ve shodu ku veli-kému prospěchu žactva. I něváháme malé toto dílko doporučit vřele všem katechetům, i těm, kdož mají obšírný a důkladný Knechtův komentář k Biblické dějepravě.

OBSAH: Příčiny, jež školnímu vychování a mravnosti vadí. (Pokračování.) — Kázeň a prostředky kázeňské. Podává Jaroslav Janeček. (Dokončení.) — Zvyk. Napsal Josef Moudrý. — Zákony a nařízení u věcech obecných a měšťanských škol náboženství katolického se týkající. (Pokračování.) — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel loštane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adres. i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Pěstování citu zbožného.

Z pamětí zkušených učitelů.

Uvil V. Klíma.

I.

Šledujte dějiny kteréhokoli národa, vždy shledáte, že nalezal se na vrcholi moci a slávy, dokud mravným byl. Jakmile však mravnost jeho poklesala, hynul, až vymizel. Mravnost činila jej mocným, mravnost činila jej slavným — důkaz to, že bez mravnosti nemůže býti dokonalosti.

Důležitost mravnosti dobře ocenili ti, již stanovili cíl školy obecné. Jim na mysli zajisté tanul stát, v němž nebylo by krádeží, vražd a p. nýbrž kde spoluobčané žili by ve vzájemné svornosti, řídíce se zákonem našeho božského učitele, Ježíše Krista, jenž vrcholí v lásce k Bohu a v lásce k bližnímu. Ano, k tomuto cíli má se nésti všechna naše výchova a proto do vytknutého účelu školy obecné zřejmě a ne bez důvodů postaveno jest: „školy obecné zřízeny jsou k tomu, aby dítky k mravnosti a nábožnosti vychovávaly.“

Tedy „k mravnosti a nábožnosti“ mají školy dítky vychovávat a nikoliv jen k mravnosti a to proto, že škola a vůbec výchova tomuto jedinému cíli vyhověti nemůže. Není člověka, jenž, jsa v pravdě mravným, nebyl by nábožným a není a nemůže býti člověka nábožného, jenž jsa v pravdě nábožným, dopouštěl by se nemravnosti. Tyto dvě vlastnosti druží se jedna ke druhé, že si je oddělené nemůžeme ani mysliti.

A ačkoliv zákon zřejmě stanoví dítky „k nábožnosti vychovávat“, přece převážná většina vychovatelů bouřlivě zdvihne své hlasy, kdykoliv někdo osmělí se a zatouží, by tato povinnost pro dobro vlasti a lidstva vůbec svědomitě byla konána. Nevím, proč tato nejušlechtilejší povinnost tolik má nepřátel, když následky tohoto zanedbávání jeví se denně povážlivěji a povážlivěji, ale domnívám se a jak lze z bouřlivých některých výkřiků rozpoznali, rozhlašují mnozí neprávem, že náboženská výchova rozum lidský zatemňuje. Hlasatelé této myšlenky poukazují, že prý nebylo takového pokroku, dokud mládež vzdělávala se jen a jen na základě čistě náboženském, ale zapomínají, že první šířitelé osvěty a pokroku z této školy vyšli.

Každý počátek jest těžký a dokud počátečné a základní práce nejsou vykonány, dokud nejsou odstraněny všechny překážky, nemůže se dařiti nižádné dílo.

Tak jest tomu i s rozkvětem osvěty. Nejdůležitější, základní práce musily býti vykonávány, nežli mohl nastati rychlejší pokrok, nežli se mohla rychlejším krokem šířit osvěta. A všechny tyto základní práce byly vykonávány za vlády škol náboženských, ba dříve než nastal tak zvaný nový věk, jenž věru nemá příčiny, by se nad středověk příliš vypínal, protože skoro všechny jeho vynálezy dalekosáhlé a důležité jsou skoro vesměs jen aplikacemi a dalšími dedukcemi z toho, co zbudoval a vynalezl „temný“ středověk, jemuž kdybychom měli na jednu navrátit všecko, co od něho máme, zůstali bychom skoro žebráky.

Ruku na srdce a zkoumejme, neprohřešujeme-li se proti svému vlastnímu národu, když vychovávájíte, pomíjíme stránku náboženskou. Kam spějeme? — Tam, kde nikdo ničím nedá se řídit. Sleduji ten vývoj nynějších společenských poměrů a cítím, že ten pořádek, jenž se nám zdánlivě jeví dosud tak krásný, jest udržován již jen slabým poutem, kteréž však ustavičně se ještě napíná, a bojím se, že v brzku bude napnuto přílišně. — Co stane se potom? — To, co před sto lety ve Francii. A to dělo se za mužů, kteří byli proti Bohu, proti církvi, kteří zásady mravnosti hlásali na základech beznáboženských.

Mluvte si, co mluvte, náboženství jest ono pouto, jež národy činí spokojenými. Bez náboženství nesvedete ničeho. Důležitost jeho ocenil již mnohý. Nevím, zdali byste se nebili v prsa a nevolali: „Má vina, má vina, má největší vina!“ kdybyste se dočkali svých chovanců. Možná, že osten té své přemrštěnosti již mnohý trpce okusil a okusiv, že jest nespokojen.

Mám v blízkosti své kolik spolupracovníků na té naší roli již starých, zkušených a často je slýchám hovořiti a poznávám, že jsou spokojenými. A proč? — Dožili se úcty a vážnosti od svých chovanců a osadníci, jež starci zmínění vychovali, žijí mezi sebou v sousedském míru.

I vychovávejme také mládež naši k náboženské mravnosti. Památujme, že všecko má, kdo má náboženství, kdo má Boha. Vezměme si příklad z vyznavačů jiných náboženství. Žid vychován jest jen na zásadách svého náboženství a rovněž i protestant.

Budete-li vychovávat na základě zásad mravně-náboženských, nezádáte si, aniž pověstí své ublížíte, ale hluboce zaznamenáte se v srdce svých svěřenců a těch, kteří vás do svého středu přijali. Nekazte, kam jste přišli učít. Politického smýšlení můžete býti jakéhokoliv, neboť to se mění, ale Bůh se nemění. I zachovejte si víru v Boha a v té víře vychovávejte i dítky vám svěřené. Nehaňte, čemu učila vás matka, nýbrž v úctě mějte. Víra v Boha jest nejdražší dědictví a zapřete-li ji, jste schopni zapřítí i řeč svoji. A toho myslím se úzkostlivě strážíte a s nadšením i dítky před tím varujete. Leč výstraha tato neujme se v srdcích dítek bez náležitého náboženského vychování.

Aby chovanec váš byl vykonavatelem vašich zásad, třeba mu dokonale vzbuzeného citu zbožného.

A tento zbožný cit trvale se oživí a sesílí *vzorným příkladem jak rodičů tak učitelů*. Že pak na venkově mnoho lidí nápodobí ve všem svém chování svého učitele, jest na učiteli, aby předcházal příkladem dobrým. Jakou úlohu učitel na venkově buď přímo nebo nepřímou koná, jest nesnadno zcela vystihnouti, ale přece lze vliv jeho všude pozorovati.

Ku vypěstování citu zbožného mezi mládeží naskytuje se učiteli příležitosti dost.

Nejprvnější a nejdůležitější okamžik k tomu jest, když se mu naskytá příležitost mluvit o Bohu. V té chvíli projev, učitel, že jsi citem zbožným sám nadšen; každý tvůj pohyb budiž úctyhodný, každé tvé slovo vycházej z pravého přesvědčení. Kdybys snad jen se tvářil zbožným, dítky přetvářku tvoji brzy postřehnou a pak jsi více zkazil, než napravil.

Příležitost pak mluvit o Bohu naskytuje se často. Není úkazu, není věci, kteráž by nepobádala, bys neprojevil, že vše, co jest, pochází od toho, Jenž jest nejvyšší spravedlivý a dobrotivý, všudypřítomný a všemohoucí. Vstípi-li si dítky tato poučení ve svá srdce, budou vídati Boha ve všem a nikdy se nedají svěsti ku nepravostem.

Dnes ovšem vyučování náboženství jest namnoze učiteli odňato, ale proto přece nemrsí se učitel vzdalovati, by při něm knězi nebyl nápomocen. Čím více s ním spolupůsobí, tím více daří se mu dílo vychovatelské. Jest denní zkušeností dokázáno, že nedaří se těžké dílo vychovatelské, kde kněz proti učiteli a učitel proti knězi. Lid dobře vystihne tento nepoměr a jsa uvyklý o všem krátce rozvažovati, jest s úsudkem brzy hotov. Jaký bývá tento úsudek, nebudu vyličovati. Mnohý jej zná a není-li předpojat, zajisté mi přisvědčí že trpěli oba a ze všech nejvíce --- škola.

A bývá neblahý ten nepoměr? — Tam, kde učitel odsuzuje vychování mravně-náboženské, kde v domýšlivosti zapomíná 1. §. zákona školního. Kněz o pomoc jej žádá, prosí — a když učitel tvrdošijně pomoci své mu odpírá, nutí — a připomíná-li kněz povinnosti, jest odpůrce nynější školy, rád by měl školu, jak bývala, aby prý mohl učitele týrati.

Myslím, že mnohde více týrá — uráží učitele ten, jenž snad se ani pořádně podepsati nedovede, než kněz, jemuž na zdárném vychování právě tak záleží, jako učiteli.

Aby učitel zbožný cit budil jak u své mládeže tak u svých spoluobčanů, jest nutno, by chrám Páně byl mu místem, kam dochází pro jediné osvěžení. Kde vyhýbá se kostelu, tam nejedno slovo pravého rozhořčení proti němu zaslechnete. Avšak mezi „býti“ a „býti“ v kostele jest rozdíl. Za starších časů bylo velikou ctí, mohl-li se učitel pochlubití pěknou mší. Staří i mladí, z blízka i z daleka těšili se na neděli a když přišla, spospíchali, aby vybrali si místo, kde by nejlépe — nerušeně celou mši svatou ve zbožném zanícení mohli vyslechnouti. I dnes zajisté bylo by to ctí a to ctí nemalou — jen že bohužel o tuto čest dnes již málo učitelů dbá.

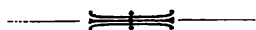
Aby i dítky rády po chrámu Páně toužily, velice prospěje, nacvičí-li s nimi pěkných písní. Zpěv chová v sobě kouzlo mocné a každý spěchává rád tam, kde ví, že si bude moci zazpívati. A rozléhá-li se prostorou chrámovou velebný a dojemný zpěv, roztouží se každý, v mnohém oku zaleskne se slza a duch zaletí tam, tam vysoko, kde nad hvězdami sídlí věčný Bůh.

Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti, — zpěvem k duši, duší k Bohu, lze snadno říci a proto zpěvem často máme mysl svou povznášeti k Bohu. Dobré a pro vzbuzení a oživení zbožného citu důležité jest, by občas započínalo se nebo končilo vyučování zpěvem nábožné písně.

Však i modlitba má se díti tak, by ze všeho bylo patrné, že jest modlitba skutečně rozmluvou s Bohem. Leč modlitba tato nepronáší se všude tak, jak toho tento důležitý výkon vyžaduje. Zajděte si tak nepozorovaně do některých škol . . . Modlitba bez přípravy, snad vykonaná na rychlo nepovznese ducha dětského k Bohu,

ale odvrátí jej od něho. Dítka má býti k modlitbě připraveno. Vzorný příklad má viděti v učiteli; i važ si, učiteli, toho okamžiku; kdy můžeš dítkám poskytnouti příležitost a je poučiti o tom, co nás činí blaženými.

Toť jsou asi hlavní rysy, kterými sbližujeme se s Bohem. Dbejme jich a naše dílo vychovatelské bude se lépe dařiti. Buďme bez předsudků! Dobré, pravé vychovávání budiž naší snahou a nikoliv obavou, že bychom byli pomocníky kněží — nepřátel to učitelstva. Neníť kněz nepřítelem učitele, jenž dbá výchovy mravně náboženské, nýbrž jen toho, kdo nad pravdy naší víry staví svůj chabý rozum a v neomluvitelné zaslepenosti své neuctivě dotýká se toho, co jest dobrým lidem svato. — Buď ve svém úřadě pilným a svědomitým, předcházej dobrým příkladem a přesvědčíš se, že ti kněz bude upřímným a vděčným přítelem a z vašeho přátelství a vespolné shody prospěch největší že bude mít škola, na které ti přec musí záležet.

Příčiny, jež školnímu vychování a mravnosti vadí.

(Dokončení.)

Čím jednou hrnek navře, tím dlouho zapáchá. Neviň řemeslníka, dal-li jsi mu spuchřelou látku, že ti odvedl nepevný výrobek, neviň rolníka, že z kamenité půdy krásné a hojné neseváží úrody, a neviň také *svědomitého vychovatele*, nepodařilo-li se mu vykořeníti plevel ze srdcí těch, kdož jej do školy přinesli již z domova.

Plevel vzrůstá tím víc a tím obtížněji dá se vypleti, čím hloub zapustil kořeny a čím více se mu dostává potravy. — Podobně i plevel v duši dětské nejen že hluboké mívá kořeny, ale nalézá mnohdy v domácnosti (rodině) i velmi výživnou potravu, tak živnou, že na jeho vyhubení nestačí ani sebe větší bedlivost školy. Co platna všecka námaha tam, kde rodiče o škole soudí, že jest jenom na týrání jich a jejich dětí? Kde smýšlení takové i dětem se vpravuje, tam se podryvá působnost školy. A bohužel jsou mnozí rodičové tak neopatrní, že mluvívají potupně, pohoršlivě o škole a učiteli i před dětmi školou povinnými. — Všichni jsme lidé a jako lidé podrobni chybám. Ký div, že i na svědomitém, řádném učiteli jazyk utrhačný něco najde, co se mu nelíbí; avšak kdyby i ten neb onen učitel skutečně v tom neb onom chybil, nemá se o něm nikdy mluvit potupně před školními dětmi, protože se tím podkopává u dětí jeho autorita a poškozují kázeň a výchova školní.

Dítka zajisté slyšíc takové řeči, pozbude nejen samo úcty ku škole, nýbrž bude též slova, jež slyšelo, opakovati před spolužáky, snad je pronese i v samé škole. — Zde bych mohl mnoho vyprávět o tom, co jest nejednou trpět učiteli od rodičů žáků, přeje-li si byt, přiměřenou školní světlici, žádá-li za školní pomůcky, — co tu nepěkných slov o učiteli pronášených rodiči před školními dětmi!

Rodičové by měli přihlížeti, by dítky nic nemravného neposlouchaly, nečetly. Velmi zhoubně působí i divadla loutková. Bylo by krutostí nedopřáti dítkám této nejmilejší jim zábavy, při níž i nás dospělé oblaží vzpomínka na krásné večery milého mládí; než těm hrubým oplzlým vtipům, při nichž i dospělým barví se studem líce, jakých si dovolují někteří loutkáři, těm třeba nutně učiniti bezohledně konec, — nemá-li se mládež zábavou touto jenom kaziti.

Velmi fantasií dětskou rozbuřují a tudíž i mravnému vychování velice škodí špatné, znemravnělé spisy, hojnou dávkou dvojsmyslu a nestoudností pepřené anekdoty, rozmanité kriminální historky pod záhlavím „ze soudní síně“ v časopisech uveřejňované, jakož i výstřední nauky a činy socialistů, s nimiž rovněž zhusta v časopisech se setkáváme. Ovšem, kdyby rodiče bedlivěji a pečlivěji děti svoje střežily, nedostaly by podobných věcí do rukou. Ale co říci o matince, která dá čísti 12leté dcerušce Zolovu „Nanu“ a s ní pak o tom, co bylo čteno, vede rozhovor? Co říci o tom, když synáček 11letý anebo dívka musí večer předčítati „ze soudní síně“?

U starých Řeků bývalo obyčejem, že brávali jinochy do společnosti, aby od dospělých učili se ctnostem občanským. Než za našich dob hodily by se jinochové špatně do společnosti velkých; neboť jest přemnoho lidí takových, i mezi tak zvanými vzdělanými, kteří se nedovedou ve společnosti baviti jinak než řečmi dvojsmyslnými neb oplzlými a kteří neumějí jazyka svého držet na úzdě ani před mládeží. — Anekdoty, pohádky, písně oplzlé a dvojsmyslné zůstávají v duši dětské stopu, která znenáhla vykvásí v ohyzdný vřed. A přec jsou rodičové, kteří do těchto společností berou i své děti!

Co slýchati na pastvách od dítek oplzlých písní, — ale na píseň, které se učí ve škole, na tu si nevzpomenou. — A co toho příčinou? — Hlavně to, že mnohé matičky berou rády děti k zábavám do hostinců; co zde děti pochytily, to pak zpívají, když jsou samy. Ještě hůř bývá pakli děti *doma* nejen slyšívají nýbrž i docela vídají věci, o jakýchž by neměly míti ani nejmenšího zdání, nebo „děti opičátka jsou“ a co vidí, slyší, — napodobují, ať je to dobré nebo zlé.

Z příčin, jež vychování a mravnosti na překážce jsou, nesmíme opomenouti uvésti též i nouzi mezi lidem panující a potulování se žebrotou.

Dítě chodilo do školy pilně a dobře prospívalo. Náhle však stihlo rodiče neštěstí. — Lakotnými někdy továrníky, nesvědomitými lichváři, náhlou neschopností ku práci, anebo jinými činiteli vehnána jest k nim do bytu nouze. — Bránili se jí! ona však konečně přece zvítězila a dostavil se — hlad. Co počítí? — Rodiče sami se stydí a proto posílají žebrať děti. Tyto se odvažují nejprve do domů známých a přátel, ale znenáhla se osmělí a konečně se toulají po městech a dědinách — žebrajíce.

Jsou-li rodiče z domu, jako se stává u chudých rodin dělnických, zůstanou děti doma odkázány samy na sebe, a škola je buď málo kdy spatří, neb jich vůbec ani neuhlídá. — Rodiče zápasíce s bídou, shledají se s nimi na večer u chudíčkové večere nebo na chatrném lůžku. — Tak pustnou a hynou děti tělesně i mravně. O tulácích rozených, kterým hned v kolébce dostává se věnem života potulného a spustlého — ani nemluví. Jaký tu odrost lze očekávati? Je to také zaviněno školou? Ano jest! Avšak školou života, v níž si krutý učitel „osud“ podivně zahrál s uční svými. Této „škole“ trpké vyrvete dospělé i děti, by jim bylo možno choditi do školy, nebo najít ochranu a vychování v útulnách a oni zajisté budou vám vděční.

Vyčetše a objasnivše některé z hlavních příčin, jež školnímu vychování a mravnosti vadí, poznali jsme zároveň, že domácnost za *nynější doby školy a vychovatelé nejen nepomáhá*, nýbrž i nejednou škole překáží a práci její kazí.

Rolník podniká mnohou práci, mnohý mozol si uloví, mnohou krůpěj potu vyleje, by se dodělal dobré sklizně, proč by tedy dítěti, nejdražšímu to svému

pokladu, za něž bude jednou odpovídat před Bohem, neměl věnovati také trochu péče, by se na něm jednou dočkal radosti?

Řemeslník, dělník pracují pilně, by se dodělali kýžené mzdy; dětem svým však by neměli věnovat pražádné práce, pozornosti?

Peníze a statky samy o sobě nečiní člověka opravdu bohatým, šťastným, blaženým; majetkem nad statky a peníze lepším jest dobré, zbožné, mravné vychování; nebo to jest pokladem, z něhož člověk čerpá ku dobru svému a dobru bližních po celý svůj život, pokladem, jenž blaží i ve chvílích těžkých a vede ku štěstí nehynoucímu.

Proto budiž škola ústavem vychovávacím pro čas i pro věčnost, nebudiž považována za jakousi opatrovnu, kam se děti posílají jenom proto, aby se jich rodiče na čas zbyli, aby doma nezlobily nebo nepřekážely.

Aby účel školy cele byl dosažen, k tomu nestačí škola sama, nestačí síly i sebe horlivějšího vychovatele, nýbrž třeba jest, aby se i v domácnosti řádně a svědomitě vychovávalo, by domov školu všemožně podporoval. Třeba jest dále, by nejen rodiče, nýbrž i občané vůbec úzkostlivě se chránili, by dětem nedali žádného pohoršení, a všemožně se přičiňovali, by jim sloužili spíše ku vzdělání, nebo na dítě působí nejen domov a škola, nýbrž vůbec celé okolí, celý ten kruh, ve kterém žije. Mají-li tudíž lepšími býti děti, třeba jest napřed, by se lepšími stali dospělí a škola a domov aby ve stálém byly styku a navzájem se podporovaly.

Ladislav Nágl.

Zvyk.

Napsal **Josef Moudrý.**

(Dokončení.)

Zvyk má veliký podíl v mravnosti. Patrně jest to již z toho, že řeč slova podobných výkonů blízko vedle sebe položila. Výkon nějaký stane se u jednotlivce zvykem, ve společnosti obyčejem neb způsobem, — u množství, — tedy třeba u celého národu — mravem, jenž činí národní povahu. Jediný výkon ovšem nestane se po krátkém čase výkonem národním; jeť k tomu potřeba asi tolik času, v jakém poměru jest jednatel k celému národu. V malé společnosti přijímají členové výkon ten rychleji, než ve velké.

Vyniká-li zvyk svou působností znamenitě již u jednotlivce, jeví se ještě patrněji moc jeho ve společnosti. Pravíť v té příčině Bacon z Verulamů: „Má-li zvyk takovou moc nad člověkem jednotlivým, jest tato moc ještě mnohem větší nad lidmi sloučenými ve společnost na př.: u vojště, ve školách, v klášteřích a p. V případě tomto příklad učí a vede, společnost pomáhá a utvrzuje, závodění pobádá a povzbuzuje, konečně pak pocta povznáší duši, tak že v podobných společnostech dochází moc zvyku míry největší.“ (Oeuvres de Bacon.)

Pohlížejíce na zvyk se stanoviska paedagogického, musíme mu proto přiznati druhou cenu, — postaviti jej v důležitosti jeho hned za příkladem neboť dvě největší síly paedagogické — příklad a zvyk, — splývají tu v sebe a dvojnásobnou mocí působí, že je nemůže nic překonati.

Zvyku budeme příkládati pak tím větší důležitost, čím jasněji nahlédneme, že vychování jest pouhým navykáním, neb někdy také odvykáním.

A což jiného jest vychování? Navykáme chovance tomu, aby se stal samostatným neb odvykáme jej tomu, co by v tělesný neb duševní jeho rozvoj škodlivě působiti mohlo.

Anglické vychovatelství zřejmě žádá, aby byly dětem dobré návyky vštěpovány. „V síle zvyku spočívá síla vychování. Učení jest vštěpování zásad a vychování jest vštěpování zvyků.“ Velikou moc vychovávací, zvláště v mládí, — připisuje zvyku Daniel G. M. Schreber, an dí: „Nejobecnějším zákonem duchovního vychovávání prvního stupně věku — je zákon návyku. Potlačuj v dítěti a vzdaluj od něho vše, čeho si osvojiti nemá, avšak veď je vytrvale ku všemu, čemu má zvyknouti. Navykajíce dítě dobrému a pravému, připravujeme je, aby později kokonalo dobré a pravé vědomě a ze svobodné vůle.“

Dítě navyká leccemus již za nejútlejšího mládí, aniž by si toho bylo vědomo. Činí všelijaké pokusy a přivyká jim; protož hned v tomto čase má první vychovatelka — matka, zaváděti v životě dítky pořádek, čistotu. A když povyroste a malý rozumek počíná chápati, — budiž položen prvý kámen základu budoucího charakteru. Tu nechť křesťanská matka a rodičové vůbec navykají dítě pohlízet k Bohu se srdcem vroucím a upřímným, ovšem příkladem nejlepším předcházejíce. Zde jako na jevišti předváděny buďtež veškery ctnosti, kteréž zdobí pravého křesťana a každého dokonalého člověka. Uč je pravdě, poctivosti, dobročinnosti, snášenlivosti, pořádku, práci, — a kdož by mohl vyvážit všechny ony příležitosti, které se naskýtají rodičům, aby mohli blahodárně ve vychování svých dítek působiti!

Ve škole pak nechť navyká dítě ušlechtilým způsobům a mravům a všem těm ctnostem, kteréž školní výchovu a vyučování podmiňují. Tu naskýtá se učiteli příležitost zvyky a obyčeje neslušné, snad z domácnosti neb od druhů do školy přinesené — hubiti, jim odvykati. „Hlavní překážka vychování jest v tom,“ praví Schwarz, „že vychovatel musí poučovati, kde by měl navykati, kde však navykati nemůže, poněvadž se mu nedostává toho, čeho k tomu potřebuje, jelikož celé okolí chovancovo takovým návykům nepřeje. K návykům, které za nynější doby vzhledem k veřejným mravům méně snadnými se staly, náležejí: střídmost, jednoduchost, prostota, skromnost, nezištnost. Jiné ovšem jsou panujícími mravy usnadněny, na př.: navykání čistotě, pořádku, pozornosti a poslušnosti. Bez navykání k pořádku, pozornosti a poslušnosti by vychování ničeho nedokázalo.“

Ku vytváření povahy žákovy přispívá velice i povaha učitelova. Kdybychom material sem náležející vyčerpali chtěli, musili bychom zde uvéstí zajisté všechny didaktické zásady vztahující se k osobě učitelově. Zmínky však zasluhuje — střídání se učitelů u těchže žáků. Stává se velmi zhusta, že žáci něčemu již navyklí, musí tomu opět odvykati. O příklady není nouze a uvádím tuto jeden, z něhož patrně jest, že střídání se učitelů i na vyučování zhojně působí. Co namoří se učitel žáků i sebe, než naučí přesně psáti sloveso „zpečovati se“! Zvyká žáky tak psáti „zpečovati se“ poněvadž ve studiích k tomu byl veden a protože tak „Pravopisný ukazatel“ od Bílého a Rotha psáti káže. Po půl roce jest na toto místo osazen učitel jiný, třebaž zatímní a ten v úkolech značí „zpečovati se“ za chybně napsané a praví žákům, že přesně má se psáti „spěčovati se“. Chce to proto, že se tomu tak naučil, a že „Oprávec poklésků mluvnických“ od Bačkovského tak psáti velí. Po prázdninách postoupí žáci do vyšší třídy a tam musí „spěčovati se“ zaměnití opět ve „zpečovati se“, poněvadž tak píše Kosina v „Hovorech Olympských“.

Kterému způsobu psaní uvedeného slovesa navyknou žáci? Žádnému! — ale nejen u tohoto slova, nýbrž i u všech jiných. Budou psát tak, jak jim na mysl přijde, ba nezůstane tu ani u pokročilejších na pokoji grammatická vědomost některého učitele.

Uvedl jsem z množství příkladů jediný, — z několika předmětů také jen jediný — a to na doklad, že střídání se učitelů u těchže žáků není dobré. Jest možno udati takové „zmatení“ ve všech předmětech, ale potkáváme se s tím denně a protož to pomímám.

Učiteli i žákům jest prospěšnější, pokračuje-li se žáky z jedné třídy do druhé, ku mravnosti a pracovitosti je nabádá; poštěstí-li se mu žáky tomu zvyknouti tak, aby zvyk tento byl druhou přirozeností, — může s upokojením a radostí pohlížeti na svou práci.

Několik slov ku článku v čís. 23. t. listu:

„Mají-li děti, do školy pozdě přicházející soukromě se modlití“.

Časy se mění a my v mnohém ohledu též, zavrhuje různé staré způsoby a zvyky, které prý více nejsou „moderními“, a duchu času nevyhovují.

Takovým starým způsobem, který v mnohém ohledu nevyhovuje jistým pánům, jest školní modlitba, již proto hledí nahradit různými skladbami.

Povinností však každého učitele jest, aby u dítek pěstoval zbožný cit, k čemuž již zákon poukazuje, neboť chce, by děti k mravnosti a nábožnosti vedeny byly, a proto si má každý dobře vědom býti toho, že čím více jsou děti k nábožnosti naváděny, tím více uvykají žití mravnému, tím více že bude tužiti se jejich mravní cit, na jehož porušení se všech stran se nyní stesky vedou.

Hned na počátku školního roku jest učitelovou povinností, by vyložil dětem, že musíme vše konati s Pánem Bohem a bez něho, že nikdo ničeho konati nemá.

Má-li se vyučování a veškeré naše počínání dařiti, musíme vždy prosit Pána Boha za dar osvícení, za dar Ducha svatého, by se nám dostalo jejich pomoci.

Proto se mají děti před vyučováním a po vyučování zbožně modlití.

S modlitbou se však nemá nikdy počínati dříve, dokud veškeré děti k modlení přichystány nejsou a bedlivě má se přihlížeti, by se modlili sebranou myslí, s přestávkami a důstojně.

Pozdě přicházející děti at mezi modlením do školní světnice nevstupují. Nikdy však nemá učitel pouze říkati: „Budeme se modlití“; nebo pak polovina dětí vstane, někteří si srovnávají věci, sedí, někteří hovoří a za takového všeobecného zmatku počne se modlitba. Děti, vidouce lhostejnost a nevážnost k modlitbě u učitele, samy si též navykají lhostejnosti a nevážnosti k posvátnému tomu úkonu.

Podobně se má i znamenání sv. kříže dělati se vsí přesností, nikoli několik kopců přes obličej.

Levá ruka nechť se položí na prsa, pravou rukou palcem na čelo, při čemž jsou prsty volně nataženy, nikoliv zavřeny a takto když všichni stojí, začnou všichni modlitbu.

Jak ale to vypadá, když učitel jinověrec dětem řekne: „Pomodlete se!“ a sám se k nim otočí zády, neb kouká do okna atd.

S jakou tu vážností, s jakou důstojností dívky modlitbu vykonávají, toho se snadno každý domyslí; je-li to také pěstování citu nábožnosti v útlých srdéčkách, ovšem nevíme.

Dítka, pozdě do školy přicházející, nechť se pomodlí před sv. křížem na stupni.

Dítě pozdě přišlé vejde do školy, dá slušně nahlas pozdravení „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus“, jde po špičkách ke stupni, pomodlí se a v největší tichosti usedne na své místo. — Nikdy jsem nepozoroval, že by to vytrhovalo.

Někde bývá zvykem, že dívky přicházející pozdě, postaví se u dveří a čekají tak dlouho, až jim učitel pokyne, by si šly sednout a vyučování nepřerušovaly. Není snad lépe, když v tichosti udělají o čtyři, pět kroků více, pokleknou a pomodlí se? Či není důkazů, že právě ti, kteří chvíli stojí, až jim učitel pokyne, bývají příčinou výtržností?

Jinde jest opět zvykem, že dívky v stoje u dveří se modlí, aneb u dveří kleknou a modlí se. — Takový způsob není též důstojný.

Uvažoval jsem, jaká se tu jeví důslednost, jak tu mají děti dbáti slov učitelových, když slyší jinak mluvíti a jinak jednati. V každé čítance čl. 1. musí se vysvětlit, že veškeré počínání konati máme s Pánem Bohem, — a pak nedovlilo dítkám, by se v tichosti pomodlily?

Proč pak je máme odnaučovat, odnavykat posvátnému tomu úkonu? V době přítomné jest mnoho rodin, kde se na modlitbu mnoho nedbá, ba kde se úplně zanedbává, a my bychom snad tuto lhostejnost ku škodě mládeže měli ještě podporovat?

Ve starých zvycích a způsobech skrývá se mnoho krásných, účelných věcí a proto, jako nyní jest povinností každého, by vše, co po našich praotcích zůstalo, dle sil svých pomáhal zachovati, aby pak do velké výstavy národopisné s pýchou a chloubou mohlo toho býti použito, podobně nemáme ve školách šmahem vše zavrhnout, co staří naši předkové s uctivostí a láskou k sv. náboženství činívali.

Proto má též býti snahou každého místního duchovního, by domácí vedení ve školách seznal, a co chybného shledá, proti tomu by se v domácí poradě učitelské ozval.

Vložme si ruku na srdce a povězme si pravdu. Velice často slýcáme od místních duchovních stesky, nářky, co se tu a tam ve škole činí, ale mnohý z těchto pánů neukáže se po celý rok v domácí poradě, by se tam proti různým nešvarům ozval, a když by se svou *oprávněnou* stížností neb *oprávněným* přáním nepronikl, dal si napsati do protokolu svoje votum separátní se žádostí, aby protokol byl zaslán c. k. okresní školní radě (§ 40. řádu školního). Toho kdyby mnozí neopomíjeli, zamezili by a odstranili mnohé a mnohé nepřístojnosti, do nichž si jinak marně stěžují.

FEUILLETON.

Je po prázdninách, pane redaktore, a já jsem věru rád, nebo o prázdninách může se člověk volněji oddávat myšlénkám, a jsou myšlénky, které dovedou pořádně ducha ztýrati. To smutné faktum, že vážnosť učitelstva u našeho lidu úžasně klesla a klesá — pořád mi nedalo a nedá pokoje. Dnes konečně se mi zdá, že jsem připadl na prostředek, jak tomu odpomoci: tedy moje skromné mínění jest, že by vážnosť učitelstva znamenitě se zvedla, kdyby

m í s t n í š k o l n í r a d a

měla více moci nad učitelstvem, než má dosud.

Jásáte nad mou myšlénkou, je-li pravda? Jak pak ne! Toť víte, jsme vlastenci a jako praví vlastenci musíme být nadšení pro samosprávu — ale prosím, zvláště pro o b e c n í samosprávu. Pak nesmíme také zapomínati, pane redaktore, že bylo vydáno v poslední době velice správné a moudré heslo: Kdo platí, ať poroučí! (Rozumět třeba nemusí). A ponevadž, jak Vám známo, posud nejvíce se platí na vojsko, proto také nalézáte v každé vesnici místní vojenskou radu, která předpisuje těm pánům u vojska —

Pardón — já zapomněl, že výš uvedené heslo vydáno jen — pro školství. Tohle by si měli pamatovati všichni zpátečníci, kteří tvrdí, že ve staré době, kdy škole pod ochranou církve byl vtisknut znak posvátnosti, s tou vážností učitelstva to dopadalo trochu lépe než teď. Že si tehda duchovenstvo samo učitele vzdělávalo, pro ně časopisy vydávalo, o školství vůbec zásluh si dobývalo — že také školství rozumělo — prosím Vás, co na tom! Platila také církev školní přírážky? Kupovala do školy křídu a houbu? To ne! Nuže, nebyla-li to hrozná nespravedlnost, že církev měla na školu dozor! Neboť už podle té staré písničky rozum má ten, kdo má peníze, a

„jen ten, jen ten, kdo peníze má
jen ten ať na pána hrá!“

Když to tak všecko shrnu dohromady, musím uvěřit, že je pravda, co liberálové povídají, že si totiž učitelstvo náramně oddychlo, když bylo vymaněno z té kněžské poroby. Co pak teď — teď si učitelstvo výská: má nad sebou úřad: místní školní radu.

Prosím, víte, co jest místní školní rada? — Podporovatelka a pomocnice učitelstva, dobrodítelka chudé školní mládeže, postrach nedbalých rodičů, pečlivá matka školy — tím vším má býti místní školní rada — (málem bych se byl zase spletl a řekl, že tím jest.) Předsedou jejím jest, jak známo, obecní starosta.

Pan učitel Horlivý dostal dopis, že mu těžce stůně bratr, má prý ho navštívit. Toť se ví, musí k němu jeti, — ale dříve musí vykonati ještě jednu cestu . . . je mu známo, že dovolenou do tří dnů dává místní školní rada.

Prosím, kdo je teď místní školní radou? Má se ona honem sejít, aby povolila učiteli prázdnou? To nejde: tu representuje místní školní radu pan starosta.

Pan učitel Horlivý vzdychne a jde k té „místní školní radě“. Pospíchá tak, jakoby měl nohy z olova. Kdyby byla zítra neděle, nepotřeboval by žádného povolení, — ale je teprva pondělek. Není pomoci.

Pan učitel vejde do starostova statku. Uchlácholí štěkající naň psy a vejde do síně. Paní starostová zabručí něco jako pozdravení — vidí pana učitele hrozně ráda. On totiž obyčejně přichází — pro peníze. Má sice slíbeno, že bude dostávatí peníze na topivo do školy pololetně napřed, ale zatím je rád, když je dostane — pozadu, a to ještě o ně hezky poprosí.

„Je doma pan starosta?“ táže se pan učitel.

„I není — je na poli nad úvozem; co pak mu chtěli?“

„Rád bych s ním mluvil — musím za ním.“

Nad úvoz je čtvrt hodiny cesty. Pan starosta právě se obrací s pluhem na souvratí. Vidí přicházetí učitele, ale čeká na něj nebude. Však počká on.

„Zas ho čert nese!“ povídá si. „Až na pole to leze za člověkem. To jistě chce zas peníze.“ Zatím pan učitel čeká u cesty. Konečně se pan starosta vrací.

„Pomáhej Pán Bůh!“

„Dejž to Pán Bůh, pane učiteli. Co pak mi nesete?“

„Dostal jsem zprávu, že mi bratr těžce stůně; musím se k němu podívati. Odjedu dnes večer a zítra nemohu vyučovati.“

„Aha,“ myslí si starosta, „dnes mne potřebuje, proto se o penězích ani nezmíní.“

— Vzpřímí se a řekne: „Nu, když to musí být —“

„Oznámíte to okresní školní radě, pane starosto?“

„I to si napište sám, pane učiteli; člověk pořád aby jen psal! — Čehý — náruční! — Tak s Bohem, pane učiteli!“

Pan učitel se vrací s hlavou skloněnou, stísněn trapnými city. Myslí si, kdyby tak byl dělníkem, čeledínem, řemeslnickým tovaryšem — tu by žádal v takovém případě za dovolenou svého pána, který by snad vzděláním jej převyšoval. Ale jest učitelem.

Ještě jednu zajímavou věc musím s Vámi sdělit. Pamatujete se na výlet do Španěl. V tom španělském okrese, do něhož jsme si posledně udělali výlet, žil jistý učitel, který se snažil býti ve všem správným. On chudák totiž myslil, že „s poctivostí nejdál dojdeš“ platí také ve školské službě v jeho okrese.

Obec, v níž působil náležela farností k městečku, kde byl chrám sv. Mikuláše. To městečko prý kdysi vyhořelo, i chrám shořel, a jenom socha světce na oltáři zůstala neporušena. Zdali to někde psáno, nevím, ale lid si tam o tom vypravuje; od té doby je sv. Mikuláš ctěn jako zvláštní ochrance celé osady, a den 6. prosince slaví se jako pouť nejen ve městečku, ale i ve všech přifařených obcích.

Rozumí se, že se v ten den nikdy nevyučovalo. Ale náš pan učitel, který působil ve vsi první rok, oznámil v čas okresní školní radě, že dne 6. prosince po dávném zvyku — a také s vědomím místní školní rady nebude vyučovati. Ale stalo se, čeho se nenadál: přišla odpověď, že se musí toho dne učit. Náš pan učitel, obávaje se soudu lidu, psal ještě jednou: upozorňoval, že den ten jest pro celou

farnost povolením konsistorním svátkem z a s v ě c e n ý m, který lid také světi, zdržuje se práce, jde do kostela atd. Přišla odpověď, obsahující opětůný zákaz a ještě něco pro pana učitele. Jakáž pomoc; pan učitel oznámil dětem, že o pouti prázdno nebude, poněvadž okr. školní rada to zakázala.

V den před poutí zpozoroval pan učitel ve škole, neobyčejný ruch; děti si pořád pošeptávaly a nejživěji si počínal sýnáček starostův. Konečně se zeptal učitel, co se stalo?

„Tuhle Pepík starostův povídá, že zítra přece nebude škola.“

„Tak? jak pak jsi mu to mohl říci?“

„To povídal náš tatínek,“ odpovídá starostův synek. „Už mu to přišlo.“

„Tedy řekni tatínkovi, aby byl tak dobrý a odpoledne mi to poslal.“

Odpoledne přinese synek úřední listinu a vítězoslavně ji podává učiteli. Ten čte s úžasem rubrum: „Místní školní radě v N. Uznávajíce důvody, v žádosti Vaší podané, milerádi svolujeme, aby dne 6. prosince bylo prázdno. Okresní školní rada v Seville dne . Předseda: H.“

Učitel se honem podívá do vnitř na ty „důvody“ a čte (ovšem španělsky): „Slavní okresní hejtmantství. Dyž mi platíme, tak za to chceme taky něco mít, a proto já dávám vjedomost, abí se vopouti (dne 6ho) neučilo, protože tadi děti dycky měli fraj. — N. N. starosta.“

Toť se rozumí, že se ve vsi mluvilo, že učitel ani o pouti nechtěl dáti dětem prázdno, ale starosta že zakročil. — Takhle se přece napomáhá vážnosti učitelstva. Opakuji však ještě jednou, že se to stalo v okrese španělském. *Zpěvácěk.*

DROBNOSTI.

Strakatina. Nedávno jsme se zmínili v tomto listě pochvalně o článku p. Tykačové „O poměru školy ke směrům socialistickým“ uveřejněném v „Uč. Nov.“ Článek ten však nebyl nikterak po chuti ctěné redakce „Času“ a proto se zaň dostalo jak pisateli tak i redakci „Uč. Nov.“ od „Času“ pokárání a ostré důtky projádrěné slovy těmito: „Kdyby něco podobného vyšlo v Brynychových „Slovech

pravdy“, nedivili bychom se; ale že s v o b o d o m y s l n ý časopis učitelský přinese takové názory o „nových směrech“, to je přímo hanba, ať už to pochází z neznalosti nebo zlé vůle.“ Tak „Čas“ v č. 33. — Naproti tomu prohlašuje Tykač v „Uč. Nov.“ čís. 35. v „Hovorně“: „Času“, jehož majetníkem, vydavatelem a redaktorem jest pan Dr. Jan Herben v Praze, byl můj článek „O poměru školy ku směrům

socialistickým“ tuze proti myslí. K tomu (co napsal „Čas“) dovoluji si doložit, že neznalost projevuje sl. r e d a k c e „Času“. . . . Neznalost neprojevil jsem také již proto, že mi ze zkušenosti a bedlivého pozorování vystopovati lze, jak proudy socialistické již na školu narážejí, kterak vlny jejich mocně do té hradby mravnosti lidstva bijí, chtějí snést ji s pevné podstatí, kterou tisíciletá moudrost a zkušenost vůdců vychovatelských utvrdila, do srázu divně kypícího a rozdrtití v prach a páru. — Zlé vůle pak u mne je tím méně, neboť přeju každému svobody snad více než pan redaktor „Času“ sám, jenž se nepochybně mní býti prototypem svobodomyšlnosti a hle! v té svobodomyšlnosti chápe se tak nesvobodomyšlných výrazů jedině proto, že jsem se osmělil pronést svobodné slovo o záležitosti, která jest druhou bytností každého řádného vychovatele a přítele mládeže. — Podle rozumu p. Dra Herbena nebylo povsad lidí svobodomyšlných na světě, poněvadž se všickni — nejpřednější i nejposlednější — shodovali v tom, aby mládež byla mravně vychovávána na základech víry, nechť se myslí ta či ona. Svobodomyšlnost zabřeskla na světě teprve hlásáním atheismu. Já a všichni rozumní lidé se mnou jinak svobodomyšlnosti rozumíme. Atheismus, anarchismus a p. nečiní člověka ještě svobodným. V pravdě svobodným stává se člověk ze svého nitra na základech moudrého vychování. Takový člověk i v žaláři cítí se svobodným, kdežto otrok svých naruživostí a vášní i na trůně zůstává zajatcem a otrokem. Jen člověk, který dovede panovati sám nad sebou, může se nazvati svobodným.“ — To jest všecko hezké, ale článku takového směru, jakým je nedokončený článek p. Tykačův, v „Uč. Nov.“ tak brzy nespatriíme, jelikož se redakce dotčeného listu nebude asi chtít vydat v nebezpečí, aby o ní „Čas“ napsal ještě jednou, že „je to přímo hanba“, když „svobodomyšlný časopis učitelský“ něco takového svým čtenářům podá; vždyť jsme se beztoho sami divili, že článek Tykačův přinesly právě „Učitelské Nov.“, do jejichž rámce se méně hodil. Za to se však nedivíme pranic, že ku zprávě o exerciciích českých učitelů v Praze otištěné z „Našince“ „Uč. Noviny“ na konec velice něžně přidávají: „Když bylo loučení (rozuměj s místem exercicií) všem

tak bolné, tuť pro budoucnost snadná pomoc — nechť tam zůstanou!“ (číslo 37. str. 387.) nebo tato slova hodí se již spíše do jejich rámce a jsou míněna jistě upřímně. — A když tak již mluvíme o exerciciích učitelských, položme tu ještě zprávu z „Komenského“ (číslo 39. a 40., strana přílohy 601.); zní následovně: „Učitelských exercicií na Velehradě od 27. do 30. m. m. účastnilo se 115 učitelů z Moravy. V roce 1865., tedy za doby církevního dozoru, bylo při exerciciích v Kroměříži asi 60 učitelů, a dnes, kdy škola prý od církve odloučena, bylo jich tam téměř jednou tolik. Toť věru nejlepší doklad, kterak škola nynější jest „beznáboženská“ a učitelé „neznabozi“! — Tak časopis „Komenský“, k čemuž my jenom podotýkáme, že tento úkaz potěšitelný jest dokladem toho, že mezi učitelstvem, jak hlásáme vždycky, jest dosud mnoho mužů, jimž jest náboženství věci svatou, dále pak že jest úkaz tento velmi potěšitelným důkazem, že se živly rozvážnější počínají vymaňovat z komanda liberálů. Že pak hojně účastenství při exerciciích učitelských není zásluhou „Komenského“, toho je tušíme dokladem nedávný jeho nechvalný útok na řídicího učitele p. Václava Špačka pro jeho „spojenství s klerikály“. — Jest to věru divná věc, že se liberální pp. učitelé, když se učitelstvu (rozuměj tomu liberálnímu) učiní vzhledem ku náboženskému jejich smýšlení nějaká výtka, vždy hned schovávají za učitele, jimiž pro jejich křesťanské smýšlení nejednou veřejně opovrhují aneb je i veřejně na pranýř staví. Na doklad slov svých uvádíme jen, jak psaly na př. „Nár. L.“ a „Česká Škola“ o učiteli Jelínkovi, proto že se odvážil dáti zjevně výraz křesťanskému svému přesvědčení. — A nyní, světe, žasni nad tím, co otiskla ctihodná redakce „Komenského“ v čísle 37. a 38. (číslo dvojité) svého časopisu s datem 1. září 1893! Zmínivši se totiž o bídě učitelů a učitelůk ve sjednocené šťastné Itálii, píše doslovně: „Ještě více středověký ráz má následující historie učitelky Marie Barziovy. Mladá ta dívka, učitelka v Sarzaně u Janova, měla neštěstí, že vzbudila nelibost místního faráře. O Božím hodě velikonočním farář učitelku na veřejném náměstí spoličkoval. Učitelka tím rozčilená odpověděla mu způsobem, který považoval za urážku. To pohoršilo obecní starší tak, že vnikli do pokoje učitelčina a hrozili, že ji hodí do vody, neodprosí-li okamžitě

duchovního. Dověkli ji do školy, **kde stál farář v mešním ornátě (!!!)**, a donutili ji, aby se třikrát vrhla před ním na zem a políbila mu střevice. Škandální případ ten měl však těchto dní dohru před soudem. Učitelce dostalo se zadostučinění a kněz odsouzen na šest měsíců do vězení a k náhradě 2000 lir; 16 notáblů ze Sarzany bylo pro nebezpečné vyhrožování rovněž odsouzeno k delšímu vězení. Co je na tom pravdy? Hned uvidíme. — Časopis „Komenský“ neudává, odkud zprávu čerpal, nepřičiňuje k ní žádné poznámky; na něj tedy spadá za ni zodpovědnost. — Celá zpráva však vzbuzuje podezření již svým obsahem. Nebo tomu zajisté těžko uvěřiti, že by občané ve sjednocené zednářstvem prosáklé Itálii pro domnělou urážku učiněnou faráři učitelku vlekli do školy a ji nutili, by třikrát padla na zem a políbila faráři střevice! Nejvíce však se „Komenskému“ povedl ten farář ve škole **v mešním ornátě!!** Ví kdy a k čemu bere kněz mešní ornát a kde a kdy se v něm smí objeviti? — Ale nač pak dlouho přemýšlet? vždyť jde o kněze katolického a a tu se to s pravdou nemusí brát přísně! — Čítáme pilně italský časopis vychovatelský „Il nuovo educatore“, kterýž ve své rubrice „Notizie Scholastiche e Varie“ s velikou pochoutkou uveřejňuje, kdy a kde se podařilo dostat kněze ze školy, překaziti zřízení školy katolické nebo již zřízenou potlačiti. Liberální tento list by si byl ještě nenechal ujít tak tučné sousto, jakým jest výše uvedená zpráva „Komenského“. Ale v žádném čísle od počátku dubna až do nynějška — a list vychází týdně a má zprávy z celé Italie — nenašli jsme v této příčině praničehož. — Celá zpráva „Komenského“, ať už pochází od kohokoli, jest však podle všeho pouhým překroucením a přebarvením toho, o čem vypravuje výše jmenovaný časopis italský v čísle 38. ze dne 22. června. — Zde doslovný překlad jeho zprávy. „**Z Janova.** Věci neuvěřitelné. V obci Apparizione (u Janova) byla učitelka Johana Raffo již po dvě léta pronásledována od jistých lidí, kteří nejsou hodni, že je zem nosí (da certa gente indegna di vivere), a to jen proto, že se odvážíla učit své chovanky královské hymně. Jeden z obecních radních ji proto ztupil a před celou školou ji zpolíčkoval. Ubohá učitelka podala na něj žalobu a surovec tento byl pak odsouzen k pokutě 2000 lir, k náhradě škody a soudních

útrat.“ — To vše stalo se ku konci dubna, tedy po Velikonocích, jak se v listu jasně naznačuje, když se tam praví dále, že zmíněná učitelka byla pak ze msty přeložena do chudičského městyse, že však jí ani tam nedali pokoje a dne 17. května že ji napadla jistá Vallebona se svou dcerou, že ji notně vyplísnily a když utíkala, že po ní obě házely kamením, tak že si odnesla dost těžké rány. Tak se psalo v Italii, kde bylo nemožno surového radního zaměnit — s knězem. Nežli se však zpráva dostala až na Moravu, proměnil se již radní ve kněze, všecko se pěkně přestrojilo a přebarvilo, aby to bylo pikantnější, a ku pokutě 2000 lir „stříhló“ se pěkně smyšlenému knězi ještě nádavkem šest měsíců žaláře, — aby to již za to stálo.

Náboženství a výchova. Ve schůzi výškovské jednoty „Komenského“ konané v Nov. Rousinově dne 22. června měl řed. paedagogia brněnského Em. Schulz delší řeč, v níž podle „Komenského“ o náboženství promlouval v tomto smyslu: Zájmy náboženské nesou se k poměru jednotlivce, k veškerenstvu a jeho původci t. j. k Bohu. K nim vztahuje se ono místo zákona, vyžadující, aby mládež byla vychována k mravnosti a zbožnosti. Náš poměr k Bohu jest poměr dítěte k otci, láska člověka k Bohu jest páskou mezi jednotlivými lidmi, jako láska k otci víže rodinu. Vychovávajíc ku zbožnosti vyhýbat se bude škola zbožnosti pouze vnější nebo farizeismu. Při zbožnosti se často zaměňuje forma s podstatou. Zbožnost jest tehdy pravá, je-li motivem k jednání. Zájmy náboženské mají působiti na sympatické i sociologické zájmy. Proto má býti náboženství základem všeho vychování. Jest velmi nebezpečno vychovati pokolení beznáboženské. Objevuje-li se nevěra sporadicky, může se přirovnati ku plevelu v obilí; nevěra všeobecná je zkázou společnosti. Každý nemůže dostoupiti takové výše aby se v něm vyvinuly zásady mravnosti cestou nejkratší. Jest snadno otrásti náboženstvím, ale těžko stavěti na jeho troskách něco jiného. („Komenský“ ze dne 1. září 1893.)

Teď to víme. V čís. 41. časopisu „Komenský“ (ze dne 22./9. str. přílohy 617). odpovídá redakce brněnskému „Hlasu“ následovně: „Brněnský „Hlas“ rozradostněn jsa skvělým výsledkem učitelských exercicií na Velehradě, vyzývá prý v úvodním článku učitelstvo moravské, aby založilo „katolický“

spolek učitelský. Ujišťujeme „Hlas“, že veškerý naše české spolky učitelské i se spolkem Ústředním, který je slučuje v jedno, jsou dobře katolické (čehož nejlepším důkazem velké to účastenství při učitelské pobožnosti velehradské), a že učitelstvo moravské dokonce nevidí toho potřebu, aby zakládalo nějaké spolky „extrakatolické“. Na to si „Hlas“ ještě laskavě hodně dlouho počká. — Teď tedy konečně víme, že jsou všechny učitelské spolky moravské „dobře katolické.“ Jenom to jest nám trochu podezřelé, že ty „dobře katolické“ spolky a v čele jejich organ „Komenský“ ničeho nechtějí věděti o „katolickém“ spolku učitelském. „Učit. Nov.“ jsou v této příčině trochu skromnější, neboť přičiňují ku vyznání „Hlasu“, tuto poznámku: „Což pak pokládá „Hlas“ dosavadní moravské spolky učitelské za pohanské?“ Což zní skoro jako přiznání, že opravdu katolické nejsou, neboť by jinak sotva sestupovaly na jejich obhájení ve škále vyznání náboženských tak příliš hluboko. — Nám tu poznámek činit netřeba a proto jenom podotýkáme, že to považujem za dobré znamení, když spolky učitelské nechtějí být zvány nekatolickými. Ostatně si to, co „Komenský“ napsal, pro strejčka příhodu zapamatujem.

Loutková divadla kazí mládež.

Minulého měsíce vydala c. k. okr. hejtmanství výnos proti loutkovým divadlům. Poněvadž se totiž zjistilo, že kočující majitelé loutkových divadel často provozují hry, které vybočují z mezí slušnosti a mravnosti a tím mládež kazí, uložilo okr. hejtmanství dle rozkazu velesl. c. k. místodržitelství ze dne 1. července t. r. č. 47.639 obecním starostům, aby nad hrami těmi dohled měli, neslušností nepřipouštěli a každého, kdo by proti tomu jednal, okr. hejtmanství udali. Kdo zná venkovské poměry a vidí, za jakých okolností hry loutkové se nyní provozují, jest přesvědčen, že obecní starostové i při dobré vůli dohled ten vykonávají nemohou. — Loutkové divadlo a jmenovitě chatrnější, jichž jest většina, uhostí se obyčejně v pokoutní některé hospodě, kam slušnější společnost nepřichází. Představení počíná obyčejně v 8 někdy i v 9 hodin, až kromě dětí školních sejdou se čeledínové a služky, jež především majetník loutkového divadla hledí bavit dvojsmyslnými vtipy, sprostými a

oplzlými výrazy, které si mládež dobře zapamatuje. Aby hospodský odbyl trochu piva bývá mezi hrou více přestávek, a loutkové divadelní představení protáhne se až přes 11. hodinu noční. Školní mládež, děti 6—11leté, sedí tu přes 2—3 hodiny v tabákovém kouři a ve vzduchu zcela zkaženém, což viděti jest na petrolejových lampičkách, jež nevydávají skoro žádného světla. A do takovéto místnosti má jíti obecní starosta a míti dohled, aby hra nevybočovala z mezí slušnosti a mravnosti. V letních měsících hrávají majetníci loutkových divadel pod širým nebem obyčejně blíže hospody, a celé okolí pozdě do noci musí pak poslouchati žvásty loutkového principála, vřestění flašinetu a tlučení na buben. Kdežto v uzavřené místnosti jen nepatrný hlouček šk. dětí a čeleď poslouchá neslušné vtipy a sprosté výrazy, poslouchají venku na místě veřejném celé davy dětí školních všeliké neslušnosti a mládeži škole odrostlé dává se loutkovými divadly podnět k nočním toulkám. A celá kapitola dala by se napsati, jakého obsahu jsou loutkové hry. — Oslovuje se v nich na př. Babinský, jemuž do úst kladou se slova: „Zítřejí půjdeme na faráře u Litoměřic, má peněz dost, ať je dá — Budeme jimi zase prokazovati dobrodiní jiným. Hle, tam hospodáři snad pojde jediná kravička, pomůžeme mu k jiné“ atd. — Ve veselohře „Tři ženichové na jednou“ jest plno necudných šprýmů a dvojsmyslných výroků. A jaké řeči vede loutkový principál při provozování činohry: „Bitva na Bílé hoře“, nechceme tuto ani uváděti. — Aby u věci té stala se náprava, nepostačí různá nařízení okresního hejtmanství ani nařízení místodrž. vydané, 1. července t. r. — Nejprve jest potřebí, aby počet loutkových divadel byl co nejvíce obmezen a povolení aby dáno bylo jen lidem slušným, mravně zachovalým, kteří se mohou vykázati slušným divadlem a dají záruku, že budou provozovati jen hry, které nevybočují z mezí slušnosti a mravnosti. Školní mládeži nebudiž dovoleno účastniti se takových her, které trvají pozdě do noci nebo v místnostech pokoutních a nečistých. Majitelé loutkových divadel měli by příslušným úřadům vždy oznámiti, jaké hry a kolik chtějí provozovati a nemělo by se trpěti, aby ku provozování her najímali si všeliké pochybné existence.

LITERATURA.

Ve vlasti cizincem. Povídka z dob utrpení křesťanů hercegovských. Napsal F. J. Andrlík. „Zábav pro mládež“ čís. 177. Redaktor F. J. Andrlík, učitel v Ústí nad Orlicí. Nákl. JUDr. Jar. Pospíšil. Cena 22 kr. Str. 61.

Psáti o Andrlíkovi jest nutno a vděčno. On jsa nanejvýš pilen a nadán, netlačí se nikde do popředí, ničím se nehonosí. Všecky práce jeho, ať již jsou pro dospělé nebo pro mládež, jsou velmi cenné. Sloh jeho jest hladký, bezvadný; málo slovy vypoví mnoho a to jest přední vlastností jeho ušlechtilé mluvy. Látku ku pracím svým vybírá zdaleka i zblízka a každou osvojí si tak, že vznikne dílo ceny trvalé. Tu dobrý vtip, tu žert a onde opět děj vážný splítá se a střídá se v každé jeho práci a čtenář neodloží knížky, dokud ji nepřechte. Tak upoutati podaří se málokterému spisovateli! Nejděčnějším polem Andrlíkových povídek jest daleký jih. On sám pobyv nějaký čas na Balkáně, přilnul k těm ještě do nedávna ujařmeným zemím celým svým srdcem. Země ty, a jejich lid i dějiny jsou mu studnicí, z níž čerpá, aby literaturu naši obohatil. A obohacuje skutečně! I dnes před sebou máme knížky jednající o těchže zemích. Jest to kus umělecky vylíčeného utrpení, jež bylo ubohým křesťanům pode jhem Turků snášeti. Přihlédneme k této povídce blíže. Při čtení se srdce chvěje, oko slzou vlhne a přece zase duše pocituje radost a ret se usmívá. Povídka jest dojemna a zdařile provedena. Celý děj rozvržen jest na sedm částí. Částkou první uvádí nás spisovatel do samoty Hrvojovy nad Džumou (V kolibě). Slovy dojemnými líčí útrapy Janka Hrvoje a rozvíjí před námi jasný obraz o protiventstvích, jež bylo ujařmeným křesťanům snášeti. Řadou let Janko zmoudřel. Vše před slídivými zraky Turčínů poukřýval. Tím agu rozezlič. Ten na nějaký čas přestál u vydírání a jen přemýšlel, jakou lstí by se mu podařilo Janka chytiti a potrestati. Janek Hrvoj nástrah jeho nedbal. Staral se o syny své a je vychovával. Když pak tyto odrostli, odešli do světa a doma zůstal toliko nejmladší Míca. Míca se jednou vracel ze Džumy, ani ho nepřepadli turečtí hoši a zle ztýrali. Leč Míca, ač jindy vše ztrpěl, tentokráte postavil se na odpor. Za svých docházek do Džumy poznal také, že turečtí hoši chodí do školy,

i toužil, kdyby i on se mohl vzdělávati. Ďaurské děti však do škol ještě do nedávna nesměly. Za to poučil ho otec o jiném: . . . „Až nadejde pravý okamžik, až tě zavolá rachot pušek a břinkot handžárů, chop se zbraně i ty a pomoz bratřům proti nenasytným, krutým nepřátelům!“ A Míca si tato slova zapamatoval. — Částka II. jest nadepsána „Sirotou“. Nadpis tento jasně prozrazuje, co stihlo Mícu. Janko od nějakého času často churavěl i poslal si Mícu pro kněze Tertiju, by se s Bohem usmířil a na smrt připravil. Než se Míca vrátil, zašel ku svým skryším. Chtěl asi chlapci dáti své úspory. Leč balvan se zvrátil a učinil konec jeho životu. I pochoval Míca otce a čekal kněze Tertiju. Ten dlouho nepřicházel. Za to přišli subašovi pochopové, Mícu odvlékli a odvedli do Blagaje. — Míca se dostal do „moci agovy“. Zle se mu vedlo. Za mnoho práce hojnost ran, nemnoho jísti a spáti. I zatoužil ubohý hoch po zlaté svobodě a hledal jen příležitosti, kde by mohl utéci. A podařilo se mu. — Leč jen krátce těšil se z nabyté svobody. Byl zase lapen zaptiji jiného pašete, k němu přiveden a z rozkazu jeho přidělen k Avnimu do kuchyně. Zde vedlo se mu dobře. Všickni s ním byli spokojeni. Tu však na dvoře nového pána jeho objeví se náhle Hafiz a Hisar, bývalí jeho mučitelé. Míca dobře pochopil, co by jej mohlo stihnouti i uprchl poznovu. Úkrytu našel v klášteře Františkánů pod Blagajem. Zde vypověděv osudy své mnichu Tertiji, prosil ho, by mu pomohl. „Otec“ Tertije ho neoslyšel. Byl mu slovem i skutkem nápomocen. Vyhledali a prohledali skryše otcovy a Míca část úspor otcových zanechav si u laskavého kněze a část si jich vezma odešel do ciziny. Šel do Dubrovníka. Zde vstoupil na loď, ale bylo se mu mnoho namáhati. Leč Míca nedbal. Tužil se a tím si získal kapitána. Byl přijat za plavce skutečného na loď „Venuši“ a v brzku stal se kormidelníkem na lodi „Orientu“. Na této lodi shledal se s bratrem svým Lukou a o druhém bratru Krstovi se dověděl. Mezitím co Míca s Lukou pracovali a šetřili, aby jednou sami mohli podniknouti nějakou živnost, rozružil se v Bosně a Hercegovině boj, za svobodu. Míca i Luka milujice svoji domovinu byli pamětlivi i svých k ní povinností. Opustili výnosnou službu a

vstoupili do služeb vlasti. Bojovali v řadách povstalců za její svobodu. Když pak za pomoci Černé Hory a Srbska svoboda vlasti jakž takž byla zajištěna, založili si oba bratři v Dubrovniku obchod se dřívím a časem svým zbohatnuvše založili ve Džumě pro rodné bratry své školu. Tím chtěl Míca poskytnouti bratřím svým toho, po čem jednou sám toužil. Co lze ještě připojiti? — Nic jiného než jen přání, by knížka tato pro svoji ušlechtilou tendenci stala se knížkou nejrozšířenější. Sama se doporučuje, nutno jen, abychom ji mládeži podali. Hodí se pro III. stupeň.

K. J. Zákoucký.

Kateketski sastanci (god. 1892. i 1893.).

Uredio i sabrao prof. **Karlo Matice**, vlasnik i upravitelj „Hrv. Učitelja“. U Zagrebu. Vlastitom nakladom 1893. 12° str. 222. Váz. v tuhých deskách 40 kr., s poštou 45 kr. Při větší objednávce menší poštovné.

Katechetové hrvatsští (samostatní i působící v duchovní správě) byli tak šťastni, že již po dvakráte slavili valný sjezd, společně se radili a rozmlouvali, co a jak by měli činiti, by se dodělali ve vyučování a vychovávání školní mládeže úspěchů co největších. — Všechno to, co na těchto dvou valných sjezdech — jak ve schůzích výborových tak ve schůzích veřejných bylo mluveno a předneseno a o čem se tu raděno, sebral a uspořádal redaktor a vyd. „Hrvat. Učitelja“ prof. Karel Matice v Záhřebě a vydal v ladné knížce, kteréž dal název: *Sjezd katehetské r. 1892. a 1893.* My pak knížku tuto, všem, kdož znají krásný jazyk hrvatský, doporučujem co nejvřeleji.

Zlatá kniha čili Dědictví sv. Ludmily.

Oddělení I. *Zlaté listky*. Čís. XXX. Spořádali František Pech, bisk. vikář a děkan v Písku a Edvard Mérgl se sedmi zdařilými obrázky. Oddělení II. *Zlaté klasy*. Čís. XXX. Spořádal prof. Jan Vačlena. Se čtyřmi obrázky. V Písku. Nákladem „Zlaté knihy“ čili „Dědictví sv. Ludmily“. — Doporučujeme.

Za údy Dědictví sv. Ludmily přijímají se hoši i dívky v kterékoli době stáří. — Za vklad 3 zl. stává se dítě údem Děd. sv. Ludm. od času přihlášky (která se může státi hned po křtu dítěte) až do uplynulého 20. roku. Za vklad 2 zl. stává se hoch neb dívka údem na dobu 12 let, za vklad 1 zl. na dobu 4 roků. Každému přihlášení budiž přiloženo 10 kr. na balivo a na průvodní list.

Meč. Obranný kalendář katolický na rok 1894. Nakladatelové a vydavatelové Fr. Pohunek a Václav Kotrba. Red. Frant. Pohunek.

Obzor. Red. a vyd. Vl. Šťastný. Roč. XVI. čís. 17. a 18. s vybraným obsahem.

Dětské srdce. Sbíрка povídek pro mládež. Napsala L. Grossmannová-Brodská. Se 7 obrázky. (Besed mládeže, jež pořádá V. Špaček, čís. 302.) Cena 30 kr. Nakl. M. Knapp v Karlíně. Doporučujeme.

Český Kneipp. Časopis pro šíření přirozeného způsobu života a Kneippova léčení vodou. Red. a majitel listu prof. J. Ježek. Nakladatel a spolumajitel listu: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna (Václav Kotrba) v Praze, kamž se i předplatné zasílá (ročně 1 zl. 60 kr.) Roč. I. čís. 2 a 3.

Pravopis ve II. třídě školy obecné. Methodický příspěvek ku vyučování mluvnici. (Sestaven na základě hodinového plánu učebního.) Napsal Julius Skuhřavý, učitel na Král. Vinohradech. (Sborníku učitelského svazek. V.) V Praze. Nakladatel Al. Wiesner, knihtiskárna. 1894.

Listárna redakce.

Dp. J. P. O věci té bude již snad v čísle příštím uveřejněn celý článek. Vldp. M. K. Poodložili jsme, jelikož v příčině Vámi naznačené celou záležitost velmi snadno spraví, ne-li okresní inspektor, tedy jistě předseda okresní šk. rady. A kdyby snad ne — což však jest úplně pravdě nepodobno, — tak jsou tu ještě vyšší instance, kteréž věci podobných učitelů jistě trpěti nebudou. Pouhá zpráva časopisecká takovým otrlým „pajdagogem“ nehne.

OBSAH: Pěstování citu zbožného. Z pamětí zkušených učitelů. Uvil V. Klíma. — Příčiny, jež školnímu vychování a mravnosti vadí. (Dokončení.) — Zvyk. Napsal Josef Moudrý. (Dokončení.) — Několik slov ku článku v čís. 23. t. l.: „Mají-li děti do školy pozdě přicházející soukromně se modliti“. Feuilleton. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budí zasíláno předplatné; tamtéž budítež adres. i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budítež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Poměr školy k socialismu.

Napsal **Klement Markrab.**

Naše svobodomyšlné časopisectvo vůbec a učitelské zvláště vyhýbá se velmi úzkostlivě všeliké vážné rozpravě o palčivé otázce našich dnů, o socialismu. Avšak povážíme-li, jak právě toto časopisectvo buď zcela lhostejně buď i s chutí a radostí uveřejňuje všeliké úkazy podvratného hnutí v nynější společnosti: vzniká v nás bezděky domněnka, že se vyhýbá vážné rozpravě o socialismu ze strachu, aby se nemusilo přiznati, že má v tomto zjevu novověkém jakous vinu. Jestliž zcela přirozeno, že boláku na vlastním těle nerad kdo se dotýká.

Jinak jest v písemnictví německém. V německé říši seřadilo se učitelstvo křesťansky smýšlející v mohutný šik. A ze středu tohoto učitelstva dává se v četných knihách a časopisech¹⁾ zřejmý výraz tomu přesvědčení, že novověká škola není zcela bez viny v nynějším ruchu společností ohrožujícím. To nás naplňuje odvahou, bychom vážně přemýšleli o poměru školy k socialismu.

Jiným podnětem k této rozpravě byla nám řeč, již měl profesor dr. T. G. Masaryk na říšské radě ve Vídni dne 4. února 1893. a ve kteréž pravil: „Říká se, my potřebujeme konfessionální školy i proto, aby byla učiněna přítrž sociální demokracii. To jest velmi neurčité tvrzení.“²⁾ Tímto výrokiem vyzývá nás tlumočnick smýšlení svobodomyšlného učitelstva českého, bychom o poměru nynější obecné školy k socialismu určitě se vyjádřili.

Posléze pobádá nás k tomuto vyjádření i sociální demokracie sama, ježto vyřkla ústy jednoho ze svých mistrů a náčelníků Liebknechta: „Učitel a věda odčiní náboženství. Pečujmež tedy o dobré školy; toť nejlepší zbraň proti náboženství.“³⁾ Z čehož jasně vysvítá, že sociální demokracie od školy beznáboženské mnoho očekává, školy pak náboženské se děsí a hrozí.

Z těchto důvodů vynasnažíme se vylíčiti poměr novověké školy k socialismu. Abychom tohoto poměru nestranně posoudili, rozvrhneme své úvahy na patero článků.

První článek: *Vlastní ráz socialismu jest atheismus.*

Druhý článek: *Příčiny socialismu jsou rozmanité, mezi nimi též škola novověká.*

¹⁾ Nejvážnější hlasy uvedeme průběhem tohoto pojednání.

²⁾ Viz „Národní Listy“ ze dne 7. února 1893. str. 2.

³⁾ „Christlich — paedagogische Blätter“ z r. 1891. č. 5.

Třetí článek: *Škola novověká zavinila socialismus nejednou stránkou.*

Čtvrtý článek: *Má-li co zmoci škola proti socialismu, musí být opět náboženská.*

Pátý článek: *Má-li být škola opět náboženská, musí se vyplniti jisté podmínky.*

PRVNÍ ČLÁNEK.

Vlastní ráz socialismu jest atheismus.

O tom se přesvědčíme uvažující: *I. co jest cílem socialistův; II. že docházejí tohoto cíle jen částečně, III. protože jim vadí náboženství.*

I. Co jest cílem socialistův?

Nemíníme se rozepisovati o socialismu, leč pokud toho třeba k dosažení cíle vytkneme, vše ostatní jako odjinud známé předpokládáme. Znamý vůdce německých sociálních demokratů August Bebel vyjádřil se: „Na poli politickém chceme republiku, na poli národohospodářském socialismus, na poli náboženském atheismus.“¹⁾ Podobně píše Hitze: „Konkretní socialismus jako politická strana jest radikální, republikánský, a atheistický.“²⁾ Dle těchto pamětihodných výroků přiznávají se sociální demokraté ku zvláštní straně politické. Ale poslední cíle jejich neleží v oboru politiky a státního života, nýbrž na poli života společenského. Účastenství v životě politickém jest jim pouze prostředkem k cíli. Sociální demokraté nechtějí žádné sociální reformy t. j. zlepšení společenských poměrů na základě dosavadního společenského řádu, nýbrž chtějí provést sociální revoluci, t. j. přetvořiti společnost lidskou dle zásad zcela nových, totiž na základě dokonalé všech lidí rovnosti. Jestliť tedy vůdčí myšlénkou jejich: dosud trávající státní útvary dokořán vyvrátiti, moci vládní se zmocniti a zavésti pak takový pořádek, aby nebylo ve společnosti lidské ani vznešených a nízkých, ani pánů a sluhů, ani bohatých a chudých, ale aby všickni rovnou měrou užívali společného majetku. Posledním cílem sociální demokracie jest tak zvaný komunismus. Všecko, cokoliv se nazývá dosud majetkem soukromým, pozemky, stavby, závody, nástroje, kapitály i užítky ze všech těch věcí plynoucí, všecko to má být majetkem společným, a sice ne tak, aby se mezi všechny stejnou měrou rozdělil, nýbrž aby ho všickni stejným právem užívali. Co má kdo pro svou vlastní osobu, bude se mu trpěti prozatím ještě za soukromý majetek, ale majetník smí toho jenom užívat, nikoli však jménem dědictví svému potomstvu postupovati. Neboť zrušením nynější způsobu majetku padne samozřejmě i právo dědičné.³⁾ — Ba co více? K dokonalému uskutečnění socialistických ideálů jest prý zapotřebí i společného života rodinného. Láska pohlavní budiž svobodna neváže se žádným zákonem, leč okamžitou tělesnou libostí. Děti z takového volného poměru pochodící nechť jsou živeny a vychovávány společným nákladem. Pravíť se výslovně: „V socialistickém neb komunistickém státě, kde povinnost děti živiti a vychovávatí přísluší veškerenstvu, kde není ni žádného majetku soukromého, nemusí žena k vůli dětem na jednoho muže právně se vázati. Svazek muže a ženy bude pouze mravní; a pak

¹⁾ V sezení německého říšského sněmu dne 30. března 1881.

²⁾ Ve svém spise: „Quintessenz des Socialismus“, str. 13.

³⁾ Tak čteme výslovně v časopise „Volksstaat“ z r. 1874. č. 30.

takový svazek, jestliže povahy se neshodují, může býti zrušen, což zajisté jest mravnější, nežli nesvorné manželství, jak se nyní příliš často vyskytuje.“¹⁾

II. Socialisté docházejí svého cíle jen částečně.

Nedomnívej se nikdo, že jsou to plané myšlenky a záměry, pouhé sny a přeludy, co víří v hlavách socialních demokratů a straší v jejich časopisech. Přívrženci socialismu uskutečňují již své ideály, ovšem — smíme-li tak říci — v rámci aneb v mezích dosavadního řádu společenského. Věrným odleskem ducha jejich jest *úžasná nemravnost*. Na této mnohohlavé hydře vyčnívají nejvíce dvě hlavy, t. j. dva hlavní hříchy: *obžerství* a *smilstvo*. Příčí se nám sice líčiti prohlubeň mravní zkázy v třídě dělnické, pokud jest nadchnuta zásadami podvratnými; ale vyžaduje toho účel, který jsme si vytkli.

Obžerství a smilstvo od pradávna a všudy podávají si ruce. Za Bachem chodí vždy Venuše. Pozorujme dělníka prodchnutého socialismem při práci a po práci. Dokud pracuje, jest mysl jeho stále v hospodě, ve spolku, ve společnosti ženských. Pracuje-li jich několik pohromadě, utíká jim čas hovorem o jídle, pití, karbanu a nestoudných věcech. Přejde-li mezi ně dělník, v němž ještě jiskra mravopočestnosti křesťanské, vytrpí pravá muka, dokud s nevázanou chasou ne-souhlasí a jí nepřisvědčuje. — Pracují-li takovíto dělníci v místnostech nezavřených (trhani na drahách, kameníci v lomech) a od kusu (na akkord), odchází brzy ten, brzy onen do nejbližší hospody, přinášeje všelicos na posilněnou, tak že mnohý již napřed projí a propije, co vydělá, a při týdenní výplatě skoro ničeho nedobírá. — Jak je po práci, naplňují se hospody. Mnozí vyspí se napřed někde na mezi nebo v příkopě; jiní přijdou tak, jak vylezli z uhelny, z hutí, z kotlární a pod., plní špíny a puchu; umytí a spánek se odkládá. V hostinci nastane ruch, jakoby se přihnalo stádo hladových vlků. Co lze dostati kde dobrého, vše musí na stůl: pečeně teplé i studené, šunka a jiná jídla masitá, pak pivo a kořalka, ba mnohdy i víno, punč, čaj a pod. Slovem dělník požívá a užívá, co hrdlo ráčí; ať praskne třeba všecken výtěžek, dělník „od pánů vyssátý a vysilený“ musí se posilniti. Jeden druhému dodává odvahy, jí se a pije se, až nastane stav, v němž se člověk snižuje až po němou tvář. — A co dělá mezitím žena, co dělají děti? Někdy jim bývá sice zle, dokud totiž se svou hlavou za jeden provaz netáhnou. Ale jákmile načichnou i ony duchem socialistickým, přeje jim jejich hlava, a mají se dobře i žena a děti. Takovéto ženy nemají nic jiného na práci, než jak by posloužily muži a synům, až přijdou z práce „udřeni a utrmáceni“. Zatím si krátí čas vespolečném klepem a popřávají sobě dobré kávy neb i lihovin a vína. Kdesi se chlubila jedna taková žena své přítelkyni: „Já nepiju než zlatkové víno,“ rozuměj 1 láhev $\frac{3}{4}$ litrovou za 1 zl.! Co může pojití dobrého z této marnotratnosti?

Kde všecka mysl člověka obrácena k ukojení nejnižšího pudu, tam se pouští uzda všelike náruživosti. Nemluvme o klení, rouhání, popouzení, na cti utrhaní, hadkách a rvačkách, jež bývají na denním pořádku mezi dělnictvem zpitým; přihlédněme jenom k jednomu a to nejsmutnějšímu následku.

¹⁾ Německý „Social-Demokrat“ z r. 1872. č. 18. Po něm napsala tak česká „Omladina“ z r. 1893. č. 2. ve zvláštním článku nadepsaném „Volná láska“. Základem těchto a podobných teorií jest myšlenka Bebelova v jeho spise: „Die Frau und der Socialismus“, XII. vydání (!), str. 322—330.

Jak úžasnou měrou rozšířen mezi socialisty hřích, jenž podle apoštola mezi křesťany nemá býti ani jmenován! Sotva vyrazilo výrostkovi jakés chmýří pod nosem, sotva odložila dívka krátké sukně, již zapřádají vzájemnou známost a scházejí se tajně i veřejně. Pohled na ubohou mládež, jak rychle mizí jí s čela a s lící pel nevinnosti, jak záhy usazuje se v srdci jejím červ, jenž podezírá vnitřní spokojenost a plodí v mladé mysli myšlénky světobolné a zoufalé! Jak často již v tomto věku od 14 do 20 let, kde tělo ani ještě nevyspělo, bývají důvěrné známosti mezi obojím pohlavím, a nedospělí se stávají otci a matkami! Jedna nevěsta 22letá měla již 4 děti. Jiná porodila, sotva jí minulo 15 let! Již byli také 18letí mladíci, kteří se hlásili formelně za otce při křtu nemanželského dítěte. Jak záhy seznámili se tito všickni s rozkoší, která otravuje mladé pokolení činíc z jinochů a dívek vyžilé starce a stařeny!

A kolik asi procent jest mezi socialisty takovýchto tvorů nešťastných! V pravdě obžerství a v patách za ním chodící smilstvo vyhlubilo tak hlubokou propast mravní zkázy v jisté části dělnictva, že toto pokolení na vlas se podobá onomu, o němž řekl Spasitel, že jedli a pili a nezvěděli, až přišla potopa a zachvátila všecky ¹⁾, a pohanům, jak je líčí sv. apoštolové. ²⁾ — A jako se nebrání nedospělým v předčasných známostech, tak, směle a beze všeho studu a trestu, vznikají mezi dospělými konkubináty aneb divoká manželství. V takovémto volném poměru žije většina lidu hornického v severozápadních Čechách táhna se od Kladna a Buštěhradu až ke Krušným horám. Řádný sňatek manželský uzavírají, až když jsou donuceni a nikdo je nechce vzíti do práce, Tak se stane mnohdy až po 15—20 letech, když děti jejich již samy se živí. Ovšem někdy vůbec ani oddání býti nemohou, protože na př. muž žijící v konkubinátě má svou řádnou ženu někde jinde, ani neví kde, a tato zase s jiným mužem žije.

A všickni tito lidé berou na sebe tvář počestnosti: muž jinak neřekne své souložnici nežli „moje“ (rozuměj žena); chce, aby ji nazýval každý jeho jmenem; jeho jmenem musí se jmenovati i jeho děti zplozené v souložnictví neb dokonce cizoložství, a běda učiteli neb knězi, kdyby je chtěli jmenovati ve škole jmenem matčiným! Naleznou se také vždycky lidé, kteří, byť i sami jinak smýšleli, socialistům pochlebují, a souložnicím jejich říkají, jmenuje-li se souložník Pravda, „paní Pravdová“, nebo má-li jméno Bursík, „paní Bursíková“. Takovou titulaturu osobují si také socialistické dělnice, které na žádného muže se nevážou; jakmile se stanou matkami, nestrpí jiného názvu nežli „paní“. Co dosud všeobecně se pokládalo za hanbu, na tom socialisté před světem si zakládají, stavíce na odiv své ideály o svobodné lásce pohlavní.

III. Socialistům vadí náboženství.

Úžasná nemravnost dělnictva socialistického, jak jsme ji vylíčili, jest částečným splňováním socialistických záměrů svrchu (I.) vyznačených. Avšak všecky tyto záměry socialistův jsou v příkrém odporu s náboženstvím křesťanským. Proto jsou socialisté zásadními odpůrci křesťanství. To vyznávají oni sami. Nahlédněme jen ve spisy jejich a užaseme nad hrozným způsobem, jakým vypovídají válku všemu kladnému náboženství. „Křesťanská víra jest nepřítelkyní osvěty. — Náboženství bylo od nepamětných dob u všech národů nejhlavnějším prostředkem mámení

¹⁾ Mat. 24, 38, 39.

²⁾ Řím. 1, 21—32. I. Petr 4. II. Petr 2. Juda 1., 4—19.

a vykořisťování. — S posledním křesťanem bude osvobozen i poslední otrok. Budoucnost náleží atheismu; v něm samojediném lze nalézt spásu člověčenstva. — Křesťanství a socialismus mají se k sobě jako voda a oheň. — Nebe ponecháváme andělům a vrabcům“¹⁰⁾. — Těchto několik kvítků z květomluvy socialistické stačí úplně k důkazu námí vedenému, že vlastní ráz socialismu jest atheismus.

Socialní demokraté podobají se starověkým báječným Titanům, kteří se dobývali do nebe, aby svrhli od onud bohy, ale bleskem Jovišovým byli sraženi a zničeni. Boha sama zničití a se světa odstraniti nikdy se nepodaří socialistům; v jejich moci jest jediné — žítí, jakoby Boha nebylo. A to skutečně spatřuješ při všech sstoupencích podvratných teorií.

Socialisté, pohrdající božskou auktoritou a božským zákonem, pohrdají důsledně i všelikou auktoritou a všelikým zákonem lidským, jak sami vyznávají slovy Bebelovými řkouce: „My jsme proti každé nebeské i zemské auktoritě, a to jest naše veliká přednost, že my žádné auktority neuznáváme.“ Proto plane v srdci jejich neskrocená nenávisť proti všem lidem, kteří je chtějí jakkoliv obmezovati v jejich svobodě, vlastně v jejich nevázanosti. Ovšem dokud neuskuteční svých záměrů do posledních krajností, musí se tajiti do jisté míry se svou záští proti všeliké auktoritě lidské. Jest tu ještě trestní zákonník opírající se o bodáky a žaláře. Jednotlivé útoky na korunované hlavy a jich rádce měly vždy smutný konec pro pachatele samy, i pro stranu, jejímž jmenem jednali. Zjevně vystupují socialisté jako zásadní odpůrcové Církve i státu tam, kam rámě spravedlnosti nesahá. Tupiti Církve do libosti, posmívati se její nauce, obřadům a obyčejům, pronásledovati kněžstvo pomluvami, naváděti k neposlušnosti proti němu, zavrhovati všelikou křesťanskou kázeň v obci a rodině, v tom jim nikdo nebrání. Zlehčování duchovenstva a zájmů jím hájených plní téměř všechny sloupce socialistického časopisectva. A v tomto zlehčování skutečně nikdo socialistům nebrání, leč by se bránil ten který jednotlivec od nich napadený sám. Osudná to slabost! Kdo dovoluje beztrestně vztahovati ruku na auktoritu cizí, dožije se toho dříve nebo později, že bude vztažena tatáž ruka i na auktoritu jeho, aby se naplnilo přísloví: „Dnes mně, zítra tobě“. Kde se boří oltáře, tam se kácejí i trůny. Tento úkaz poznamenán v letopisech člověčenstva písmem nevyhladitelným. Připomínáme jen Albígenské, Valdenské, Kathary, Husity a tak zvanou selskou válku v Němcích v šestnáctém století.

(Pokračování.)

Smí-li mládež navštěvovati divadlo a taneční zábavy.

Uvažuje **Václav Procházka**, učitel.

Krásný a tklivý jest chorál k sv. Václavu. Slyším-li jej, vždy tak bolno, tak teskno je mi. „Nedej zahynouti nám, ni budoucím, sv. Václave!“ Tu mimovolně zalétá duch můj do školy. Ve chvíli té posvátné vzpomínám svých svěřenců, slova

¹⁰⁾ „Socialismus v dějinách lidstva a jeho povaha, a Církve katolická jediné schopná ku řešení socialní otázky“. Napsal dr. Antonín Lenz, v Praze, 1893. str. 241, nn. — „Was kann, die Schule thun, um den socialistischen und communistischen Ideen der Umsturzparteien entgegen zu arbeiten?“ Von R. Protzen. Ve sbírce „Sammlung pädagogischer Vorträge“ von W. Meyer—Markau. Bielefeld, 1891. str. 2., 3., 7.

chorálu na ně přenášeje. „Nedej zahynouti, sv. Václave, aspoň té naší mládeži“, takť zajisté ozývá se v srdci každému upřímnému učiteli, každému vzdělavateli naší mládeže.

§ 25. vyn. min. ze dne 20. srpna 1870 nařizuje, že učitel má bdíti nad mravností dítek mimo školu. Nesmí mu býti tedy lhostejno, zdali mládež navštěvuje divadla, muziky a hostince a jiné místnosti, kde by mohla bráti mravní zkázu.

I.

O navštěvování divadel.

V době naší žene se veliké množství lidí za různými požitky, ať duševními, ať tělesnými. Jedním z nich jest divadlo. Dítka tvoří také značnou část navštěvovatelů divadla. Za kterým účelem? Nevědí toho ani dítka, nevědí toho však také rodičové a pěstouni, což zajisté za našich dnů, vzdělaností a vědomostmi se honosících, příznakem jest velice povážlivým — ne-li zhoubným v dalších následcích svých.

Divadlo ve skutečnosti představuje „svět ale velice svůdný“; jest „obraz živoča“ a jako obraz líbí se velice.

Bohužel stalo se divadlo dětem jisté třídy shromaždištěm novodobým, tak jako mnohé jiné nikterak vzorné úkazy našeho života společenského. V tomto případě nerozumnou mládež možno omluviti, že sama tím vinna není. Všechna vina sveze se na rodiče a v první řadě na matky, kterým schází rozumný vychovatelský názor a zajisté také rozumné vychování samo.

Pozorujme dítě takové, jež navštěvuje divadlo.

Většina divadelních her odbývá se večer. Dítě přijde z divadla a ukládá se k posilujícímu spánku. Zdaž ho nachází? Vždyť i kolikráte člověk dospělý nemůže rozčilením, v divadle vzniknuvším, usnouti. Obraznost dítěte jest veliká, mysl jeho je vzrušena, vše soustřeďuje se jen na jednu myšlénku. Celé tělesné ústrojí je vysíleno. Dítě v noci snilo. A zajisté, že hrůznější obrazy vyjevovaly se mu z toho, co bylo vidělo v divadle. S roztržitostí a rozčilením minulých snů má dítě vstávati. Ký potom div, že nerado ubírá se do školy; tam dáváti má ještě pozor na takové, pro něho nechutné věci. Raději zabývá se v duchu s tím neb oním výjevem z divadla a o pozornosti tu není ani řeči.

Divadlo jest, vlastně má býti, jakýmsi vzdělávacím ústavem pro dospělé. Jak tomu úkolu za dnešní doby dostává, o tom bylo již psáno jinde.

Dítka v divadle se nacházející slyší a vidí věci, jež citům jeho zůstanou cizími; dítě jich neprocítí, aniž chápe jich obsah.

Vše, co v divadle vidělo, promění se mu v pravé bludiště, čímž se stává, že pravé ponětí o věcech v životě a o životě samém si více splete. Dítka takové stává se nešťastným, stává se omrzelym a sahá i k samovraždě. (Pozn. Viz o tom čl. v „Besedě Učitelské“ číslo 38. — „Sebevraždy mládeže“.)

Dítka začasť divadlo navštěvující, *odvyká práci* a shání se jen po různých zábavných představeních, kterých provozují kočující umělci, kteří se štítí poctivé práce.

Dítka takové přijímá též za své veškeré nešvary, jež u takových kočujících umělců spatřilo, přijímá je i pro budoucnost a vyhýbá se každé práci ať duševní ať tělesné.

Divadly loutkovými *podrývají* se kořeny útlé mravnosti; nebo tu slýchají dítky často dialogy „kašpárků“, jakéž se nevedou ani v kasárnech.

Ta a ještě jiná fakta, jež uvedeme, prohlédaly mnohé místní školní rady a mnohé úřady; jimž pečovati jest o mravnost dětí a mládeže vůbec, a zakázaly dítkám návštěvu divadel a to i v průvodu rodičův. — V ten rozum zní vyhláška místní školní rady Vinohradské. — V obvodu polic. komisařství Karlínského, zakázána byla již r. 1883 loutková divadla pro děti, poněvadž „velmi zhusta vedou se tu řeči sprosté, ano oplzlé, jež kazí mrav mládeže.“ — Nejlépe ovšem doporučuje se zakazovati dětem přístup k loutkovým hrám, aniž by se musel učitel báti, že se dopouští zkracování živnosti komediantské. — V ten rozum pronesla se sl. c. kr. okr. rada v Semilech, připsím ob. škole ve Smrčí, jež žádala za vysvětlení.

Dopis ten zní:

Čís. 2739
o. š. r.

Správě obecné školy

ve

Smrčí!

Vyřizující podání ze dne 19. října t. r. čís. 11. schvalujeme opatrnost správy školní k tomu se odnášející, by mládež, vedena jsouc ve škole k ryzosti mravní, cizím vlivem újmy nevzala na mravech svých.

Takováto opatrnost jest u výchově mládeže nejen prospěšna, ale přímo nutna, jest i v § 25. řádu školního a vyučovacího učitelů za povinnost uložena.

Jest sice na bíle dni, že nelze ze zásady divadelních her loutkových zavrhovati a mládeži, aby jim neobcovala, zakazovati, neboť mohly by i ku vzdělání mladých posluchačů příjemně přispívati, kdyby *obsahem i formou* dosti činily požadavkům vědy vychovatelské a kdyby i místo, *kde se hraje*, i ostatní poměry, ku kterým vychovatelé prohledati jest, ku př. *styk s jinými osobami*, se stanoviska paedagogického byly bez závady; nemá-li však vychovatel těchto záruk, nezbyvá mu nic jiného, než obezřele mládež her těch vzdalovati a přístup k nim zamezovati.

Z c. k. okr. šk. rady v Semilech, dne 14. prosince 1884.

Předseda:

Rotký, m. p.

Dopis to věru zajímavý a může snad mnohému učiteli posloužiti.

Pozorujme jaké účinky a následky časté návštěvy divadla jeví se ve škole. Jak jsme již podotkli, svrchovaná nepozornost jest tu, abych tak řekl, „na svém místě“. Dané úkoly odbývá dítě povrchně, nejví nijakého zájmu pro předmět vyučovací, za to však se u něho dostavují bezmyšlenkovitost a duševní lenost. — Může potom dítě s takými vlastnostmi v učení prospívati? Nemůže; ano tím zaniká i všechna duševní činnost, již druhy snad jevílo.

Učitel ze své strany musí vynaložiti všechny síly, by zjednal v čas nápravu. To však zabírá mnoho času, zdržuje pokrok celku a posléze stěžuje úkol učitelů, jenž se snaží, aby svým povinností věrně dostál.

Znamé faktum jest, že právě mezi dětmi zámožnějších rodičů, přese všechny jim vydržované vychovatele a přese všechny jim poskytované učební pomůcky, vyskytuje se mnoho zahalečů a žáků neschopných. Co je toho příčinou? Rodiče takoví poskytovali dětem svým až do přesyčení všech možných zábav a vyražení. —

Tím však děti pozbývají *ryzosti povahy, bezprostředního působení dojmů a pocitů, prostosrdečnosti a pravé dětské mysli*. Tedy právě těch vlastností, jež se nám u dítěte nejvíc zamlouvají. Nebo kde přirozenost, pravda a prostota dětská, tam též obyčejně i bázeň Boží, kteréžto vlastnosti jeví se pak ve všem dětském chování.

Děti za naší doby jsou beztoho již jednak nerozumnou domácí výchovou, jednak i pro mnohé jiné příčiny „přemoudřelé“, vedouce si v přemnohém jako lidé staří, přistoupí-li pak ke všemu tomu, co na mysl dětskou neblaze působí, ještě i návštěva divadla, objeví se u dětí úkazy ještě horší.

Na prknech divadelních předvádějí se *různé zločiny, vášně, náruživosti, smyslné pojmy lásky všeho druhu atd.* Dítěti z těch věcí nepřipadlo snad dosud na mysl ani nejmenšího, ono hledělo na ten Boží svět až dosud se stránky nejlepší, a teď se před ním otvírá v divadle najednou pohled do světa jiného, do světa mravně velmi zkaženého. Že to nemůže na dítě nikterak působit dobře, pozná snadno každý. Dítě takové bývá před časem oloupeno o všechn ideální smysl a stává se záhy pessimistou. Proto by měla dětem do školy chodícím návštěva divadel *vůbec býti zakázána*. Starším pak by měla býti učiněna přístupnými toliko ona představení operní, čino- a veseloherní, jež odpovídají celým obsahem svým zušlechťujícím mravním zásadám slušného života společenského. Jen tenkrát vhodná představení postihnou *pravý účel vzdělání*, budou-li ve výtečných povahách předváděny idealy vnímavé mysli mládeže, kteráž si z nich bude moci vzítí vzor pro svůj příští život, — neboť bez ideálů jest každé pravé vzdělání nemožným.

Nejsme tedy žádnými „škarohlídy“, nejsme „zpátečníky“, v intencích svých nejsme proti návštěvě divadla, však s tou podmínkou, jsou-li na jevišti předváděny kusy cenné hodnoty, společenský život náš zušlechťující. (Dokončení.)

Vážnost a úcta ve službě výchovy.

Načrtl **Karel Votický.**

„Vezměte lidu náboženství a učinili jste jej horším divocha,“ četl jsem kdysi v knize pojednávající o mravném vychování lidu a rozvažují-li nyní o těch slovech, poznávám, jak závažná pravda jest v nich skryta. Kdo bedlivě pozoruje lid, kdo si všímá jeho jednání, poslouchá jeho řeči, pozná jeho tužby a znrozí se. Lidu tomu není nic posvátným. Nemá bázně před Bohem, nemůže jí míti před lidmi. Lidé takoví nemají úcty k ničemu. Všim pohrdají, všemu se smějí a zapomínají, že takovýmto jednáním připravují sami sebe o čest a vážnost. A kde není vážnosti, nemůže býti pořádku.

Proto vážnost ve všem pospolitém jednání jest důležitá. Varujte se, abyste ji někdy porušili!

Slova tato měla by se státi heslem všech domácností, neboť základy ku zachování vážnosti může na prvním místě klásti jen tato. Kde otec neb matka nešetří vážnosti, tam odchovávají se synové a dcery horší matek a děti tyto nejednu slzu vnutí ve stáří rodičům do očí. „Matky vychovávejte dobře dcery své! Bděte nad cestami jejich! Vedte je především k pobožnosti, aby více o srdce dbaly, než o krásu svého těla. Tak stanou se z nich vděčné děti, které pak i samy provedou zdárně potomky své. Z dobrého kořene vyrůstá dobrý strom, ovoce pak

můžete ještě i vy kliditi a radovati se z něho," volá sv. Chrysostomus a sv. Cyprianus dodává: „Jednání rodičů mluví samo; ono jest mocnější než úcta, proto ostříhejte, rodičové, předně svoje skutky a pak slova.“

Rodičové předem mají sebe ctíti a se vážit. Kde manžel nectí choti své, anebo kde manželka neváží si manžela, tam výchova dítek nalézá se na nakloněné ploše. Dítka vidí, že otec matkou pohrdá, o ní nepěkně mluví a láska k matce u nich mizí, úcta k ní nezapouští kořínků v jejich srdcích; a nejinak, kde matka otce snižuje, o něm před dítkami potupně mluví, jej zlehčujíc. Každé slovo v mládí slyšené, každý skutek v mládí vyzorovaný, vrývá se hluboko v srdce dětské a zůstává tam stopy nesmazatelné. Trefně o nich praví sv. Basilius: „Vaše malé dítka, rodičové, jsou jako měkký vosk v ruce vašich; jakou podobu do nich ytlačíte, taková jim zůstane.“

Veliký znamenáme rozdíl na dítkách, které jsou z rodiny, kde vzájemná vážnost a úcta panuje, a které z rodin, v nichž jsou na denním pořádku hádky a boje. Každý učitel hned prvního dne vyučování tyto rozdíly rozpozná a o domácnosti věrný obraz utvořit si dovede. Dítka z rodin špatně se snášejících jsou trny, jimiž pobyt jeho mezi tou mladou druží se zraňuje — ztrpčuje, kdežto dítka z rodin, v nichž vzájemná úcta panuje, chováním svým nejeden úsměv na rtech jeho vynutí.

Dítka, jež nevidí úcty a vážnosti doma, nejeví jí ani k učiteli — k nikomu. Jsou zbujníky, kteří se vymykají všemu pořádku a domluvě jen se usmějí. Takové dítka, pocházejí-li z rodin chudobných stanou se tuláky, jsou-li z rodin zámožných od cesty rodičů svých se neodchýlí, spíše pobloudí ještě více.

Dočkají-li se rodiče, že vidí, co z dítek jejich se stalo, omlouvají se a všecku vinu zkaženosti dítek svalují na vše, jen ne na sebe. Ale prosím, odpovězte mi na otázku, pod čím dozorem byly dítka nejdéle? — Zdali nebyli to rodiče, jež dobře mohli vypostřehnouti, kterak dítka jejich klesají, nebo lepší-li se. Vhodně o takovýchto rodičích propověděl pohanský básník Juvenal: „Příčina zkaženosti mládeže, na niž sobě rodičové stěžují, spočívá jedině v těchto samých!“

Jest ovšem pravda, že i jiní činitelové ruší a ničí vážnost, neboť zlá společnost kazí dobré mravy, ale na rodičích jest, aby dítko své před takovouto společností varovali. Kde však rodičové o dítko nepečují, utváření se jeho charakteru ponechávají pouhé náhodě, chybují. Nebo jako rolník musí pole zdělávati a osévati, aby žeň byla dobrá, tak se musí i dítko vychovávat. Jako na úhoru roste plevel a byliny neužitečné, tak se ujímají v srdcích dítek zárodky nepravého charakteru, jsou-li zůstaveny samy sobě, nebo společnosti, již si volí samy. Dítko samo vyvolí si nejčastěji společnost spíše špatnou, neboť následkem prvotního hříchu ku zlému jest nakloněno a v této se mu více líbí než ve společnosti, kteráž cestou ctnosti kráčí. Proto mají rodičové dětem svým vždycky spoludruhy sami voliti, neboť v naší moci jest, aby se dítka vyvíjely jako nejkrásnější květiny.

Než nejenom příklad podrývá úctu a vážnost, nýbrž také slova. Dítě tu neb onde cosi zaslechne, si osvojí a osvojené šíří mezi svými spoludruhy. Proto pozor na řeči. Nepěkné vyprávěnky naše právě tak porušují vzájemnou vážnost jako vážnost k Bohu. Kdo nedbá dítek a hovoří před nimi o všem způsobem zlehčujícím, pravé výchově neprospívá.

Někdy z úst dítek zaslechneme slova, jež bychom ani z úst dospělých neměli slyšeti. Jsou to různé naivní otázky, a rodiče, slyší-li je, nikdy neměli by se jim usmáti, nýbrž vždy dítě poučiti. Slyšte jen: „Maminko, kdy pak musíme

zemřítí?“ táže se malá Aninka. „Až nás Pán Bůh zavolá!“ odpoví matka. „Viď, maminko, že se neozveš, až tebe bude volati?“ — Matka, místo aby Aninku poučila, usmála se a spěchala, by otce o tom zpravila, co Aninka žvatlala. Těšilo ji, že ji má Anička ráda.

„Není-li pravda, že velcí lidé mohou lháti?“ ptala se Boženka otce. — „Proč se ptáš?“ — „Protože maminka včera, když nás chtěl pan rada navštívit, poručila služce, aby mu řekla, že není doma a zatím seděla v besídce a četla!“

„Strýčku, prosím tě zavři oči!“ pravil Jeník. — „A proč mám oči zavřítí?“ „Inu maminka povídala, že se do tvého domu teprve postěhujeme, až zavřeš oči! Ah, prosím tě zavři je, mně se ten tvůj dům velmi líbí.“

„Kdo pak, tatínku, přináší děti v zimě, když zde čápi nejsou?“ tázal se malý Vašík. Jakou dáti odpověď? — Rodiče zajisté jsou na rozpacích a nám to příkladem, jak chybně, nerozvázně před dětmi mluvit.

Takovýchto příkladů dětských řečí mohl bych uvést celou řadu, myslím však, že tyto postačí, jsou patrným svědectvím, kterak se mládež jimi na povaze kazí, kterak se jimi nevážnost rozsívá. Bavíme-li se již někdy podobnými anekdotami, nepronášeje je před dětmi; nedávejme dítkám ani knížky do rukou s podobným obsahem a uslyšíme-li někdy z úst jejich něco podobného, poučme je. Poučení jest vychovatelskou pomůckou vedle důležitou.

Při výchově snažme si zachovati vážnost i tím, že se s dítkami nemazlíme. Mazlení jest velmi nebezpečné při vychování. Dítě domnívá se, že to neb ono musí býti a vysmekává se nám z naší nadvlády.

Za našich dnů jako by k dobrému tonu patřilo, by dítě na vše mělo trefnou odpověď, na vše dovedlo odmlouvat. Jsou případy, že nedovedou si rodiče poručiti a vím z vlastní zkušenosti, že přijdou k učiteli a si stěžují, že se svým synem nemohou ničeho snést a prosí, by jim učitel chlapce potrestal. Ty počítám ještě k rozumějším, ačkoliv toho jména nezasluhují, neboť dle J. J. Rousseau-a (na tom místě vyslovil zásadu dobře rozváženou), „kdo nedovede vychovati děti své, nemá práva býti otcem.“ Jsou ale případy, kde učitel se zlou se potáže, snaží-li se dítě uvést na cestu pravou. Přílité matka neb i otec a učitel vyčiní jmény nejvybranějšími. Tím jest učitel zbaven v očích dítěte autority a cíl jeho vychovatelské snahy roztrávil se o úskalí nerozumu rodičů. Že tak jest, nedá se upříti, ale připojiti lze, že stává se tak nejčastěji učitel, jenž jest svědomit a povinností svých si vědom.

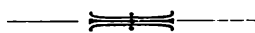
Působil jsem již na mnoha místech, nabyl jsem mnohých zkušeností a zkoumám-li nyní tyto zkušenosti mohu upřímně říci, že tam se nejlépe učitel dílo vychovatelské daří, kde působí učitel i kněz v upřímném přátelství. Kde však se domnívá učitel, že kněz mu nepřitelem, tam rozkol a rozkol ještě nikdy mnoho dobra nezpůsobil, neboť rozkol tento připravuje učitele i kněze o vážnost. Za našich dnů jsou již v každé obci lidé, jimž škola břemenem a kněz trnem v oku, a ti se snaží, rozkolu tohoto použiti a štvou.

Jsou ovšem učitelové, jimž cíl národního vychovávání mládeže světle tane na mysli a chtějí mu věrní zůstat, jdou ruku v ruce s knězem. Kněz jest jim přítelem na vsi nejlepším. S ním se radí, s ním i touží; jemu si postěžuje a vyslechne stesk přítele — a kde tak se děje, blaze obci, blaze mládeži. Tam výchova se daří, tam občané jsou muži řádnými; svých učitelů si váží a o radu k nim se uchylují. Běda však obci, kde této shody není.

Jsou lidé, kteří dají se strhnouti ve vír lehkomyšlného života. V lehkomyšlnosti té pozbývají peněz a připravují se o vážnost a když obého jsou zbaveni, zapomínají se a příčinu této ztráty hledají všude jinde, jen ne u sebe. Cítí se nešťastnými a v zaviněném neštěstí rouhají se Bohu, hloubají o víře a zlehčují ji. Toto zlehčování naší víry jen u nás se jeví. Řekněte mi žida, Turka, jenž by slovem proti své víře něčeho promluvil! Není příkladu a jen nám hanbou jest, že tak činíme. Běda tomu, kdo by proti takovému jednání vystoupil. Hned se na něho vrhnou a žahadly svými chtějí ho uštípati. Své miluj a jiné cti! Ne nám, ale tobě k necti, že tupíš, co máš.

Ti, jimž víra naše terčem vtipu, nejsou nikdy našimi přátely, přátely školy. Nebo kdo nemiluje Boha, nemůže milovati ty, již chtějí, (dle slov Drnkačky v „Komenském“) „aby dítky naše ve prospěch národa vedeny byly k mravnosti na základě náboženském,“ — a těmi přece jsou a alespoň mají býti učitelové a kněží.

Protož ruku k ruce a v lásce přátelské i shodě za heslem jediným k vytknutému cíli. Dnes oběma stavům jedině záležiti musí na pravém vychování, neboť do společnosti lidské dostávají se směry, jež všecken dosavadní život snaží se převrátiti. Bez vzájemné vážnosti cíle tohoto nedosáhneme.

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

estliže naše liberální listy paedagogické, jak před časem tuto pověděno, vůči vyšším a úřadům jsou ostýchavými, aby si to někdy nepokazily, poněvadž nikdo nemůže věděti, co poměry v budoucnosti přinesou, a kterého velkého pána by mohl ten který svobodomyšlný p. učitel potřebovati: nepotřebují těchto ohledů vůči kněžstvu a proto píší o pánech pátrech a klerikálech bez ostychu. Konfessionelní škola jim pořád straší v hlavě a proto k ní při každé zmínce o klerikálech znova opět se vracejí. Z tohoto nezměrného strachu časopisectva paedagogického katolíkům nepřátelského sama sebou se dokazuje důležitost a nutnost školy konfessionelní. Tak čteme na str. 226. „Č. Šk.“ z výboru něm. rak. uč. jednoty: „Škola náleží lidu, vztažmo státu a nikomu jinému. (Je-li ten lid a stát katolický, tedy katolickému lidu a katolickému státu a ne bezkonfessionelnímu učiteli. Pozn. red.) Učitelstvo nesmí napomahati, aby bez toho jinak mocné postavení zapřísáhlých nepřátel naší dnešní školy jakýmkoli způsobem bylo síleno, neboť oni usilují ji výhradně a trvale učiniti služebnou svým jednostranným zájmům. Svým působením ve škole prokáže učitelstvo svou vlastní sílu, která nikdy nemůže býti zlomena a přetrvá, ob čas se jevící zpátečnický ruch v oboru školském.

Ano svobodnou zůstane naše škola i za v pádu reakce od nepřátel naší školy tak toužené. Poukazování na intenzivnější péstění náboženského smyslu u našich dítek nedá se dovoditi, nebo rakouské učitelstvo po roce 1869 jako před tím považuje mravně-náboženské vychování svěřené sobě mládeže za nejvyšší a nejdůležitější ze svých úkolů. (Proto nesmí míti kněz po přání pánů liberálů žádného vlivu na vychování náboženské a mravné ve škole, a při ostatních předmětech mimo náboženství nesmí se o Bohu učiniti skoro ani zmínka. Pozn. red.) Těm, kteří doufají v brzké přetvoření školy ve smyslu zpátečnickém, budiž známkou, že německo-rakouské učitelstvo na myslí neklesne a s důvěrou bude očekávati dobu, která se konečně dostaviti musí, kdy škola úplně, nerušeně a potom teprv s pravým zdarem bude moci se vyvíjeti (a kdo pak teď ten zdar školy ruší, že se nyní ještě „s pravým zdarem nevyvíjí“? Pozn. red.) ku blahu naší mládeže a k radosti všeho lidu.“ Zpupný ton, jakým zde učitelstvo mluví o nás jako reakcionářích, zpátečnicích, zapřísáhlých nepřátelích školství nás nepřekvapuje a také námi nehne, poněvadž je to ton, jaký je slychati v buršáckých knajpách a pak na ulicích, když se títo pánové rozveselení hodně po půlnoci vracejí domů. Nás těší

zde přiznání německo-rakouského učitelstva, že škola moderní se ještě se zdarem nevyvíjí a že ta doba teprve přijde, nebo to jest po česku asi tolik, jako že škola moderní až doposud se minula s výsledkem od ní očekávaným, že se tedy nemůže skoro ničím vykáhati, než že stojí mnoho peněz, což víme už dávno. Jako dodatek přidáváme usnešení učitelů v Lipsku dle „Uč. nov.“ str. 245: „Jednotný a zdravý vývoj německého národa vyžaduje jednotného národního vzdělání, jehož musí býti dosaženo národní školou. Tato nesmí býti rozdělena dle vyznání, nýbrž musí míti ráz simultanní.“ Jak jsme již jednou připomenuli, zákonodárce nepůjde se zptat ani do Lipska učitelů, ani do redakce „Č. Školy“ aneb „Učit. Novin“, co smí neb nesmí se školou dělat, od toho jsou ještě jiní faktorové, kteří se budou ohlížeti na pravé blaho duševní a tělesné dorůstajícího pokolení, bez ohledu na to, je-li to tomu kterému záští proti katolíkům naplněnému učiteli vhod anebo ne. Jenom to je nám trochu divné, že židovský učitel smýšlí, cítí a jedná po židovsku, evangelický po evangelicku, jen katolický svobodomyšlný učitel je naplněn záští proti všemu, co má jméno katolické. Právě z těchto důvodů nepřestaneme my obracetí zřetel k tomu, aby učitel pro dítky katolické byl i smýšlení katolického a měl také katolické přesvědčení náboženské, a proto nám nepostačí rozhodnutí okr. šk. rady vídeňské, které se stalo tuším as v červnu letošního roku v tento smysl: „Co se týče modlení před a po škole, má učitel při tom býti, ale aby sám snad musel kříž dělati, to by bylo znásilňování.“ Toto usnesení bylo ostatně vyšší instancí rektifikováno. Víme, že budeme zase traktováni tituly zpáteč-

níci a p., jako si ulevuje „Č. Šk.“ na str. 251.: „Škola obecná má býti v každé vsi domem národním, pak učitel nebude více zapírán, pomlouván, hanoben, nevážen zpátečníky.“ Tohle všecko povídání námi nehne, neboť staré pravidlo zní, že přijde vždy na to, jakým člověk, tedy také učitel, je, podle toho je také buď vážen nebo nevážen. Proč pak se ale ti páni svobodomyšlní vždycky strkají za celý stav, říkájíce učitel, učitelstvo, učitelský stav, my učitelé a nepodepíšou se plno titulo: My liberální učitelé, osvícení, svobodomyšlní, po případě tajně bezkonfessionelní, poněvadž jen s těmi a takovými máme v ohledu náboženském co dělat, s ostatními učiteli žijeme v nejlepší shodě a pracujeme s nimi ruku v ruce? Odpověď je na snadě. Je to stará liberální praktika. Že s učiteli majícími přesvědčení náboženské opravdu ve shodě žijeme, dokazuje učitel Antoni z Dahnu v Rýnské Falci, který na třetí schůzi sjezdu katolického ve Würzburku nám všem mluvil z duše. (Kdyby se u nás některý učitel odvážil mluvit na sjezdu katolickém, sesekaly by ho „Nár. L.“ na padrť a ušlechtilé „Šípy“ by ho prostrřily ven a ven, (kdyby totiž nebyl výminečný stav. Pozn. red.) Řeč onoho učitele si zasluhuje, aby byla ve „Vychovateli“ na věčnou paměť uveřejněna doslovně, aby sloužila za vzor našim učitelům, proto nebudu zde z ní činiti úryvků, jen připomínám, že řečník učitel Antoni veřejně vyznal, že sta ba tisíce bavorských učitelů jsou s ním srozuměny, že tudíž souhlasí se vším, co on zde na sjezdu pronesl.

To doporučíme vřele našim svobodomyšlným pánům učitelům na uvážení.

(Pokračování.)

+ 24.

DROBNOSTI.

Naším liberálním na uvážení. Na třetí schůzi katolického sjezdu ve Würzburku (od 27.—31. srpna letošního roku) ujal se též slova u čitel Antoni z Dahnu v Rýnské Falci, aby promluvil o křesťanské škole obecné. Řečnil pak takto: „Vyzvání, abych zde mluvil já, prostý učitel na obecné škole, jest uznáním ducha, jaký ovládá učitelstvo a zároveň ctí pro učitelský stav. Vyslovujeme nejvroucnější díky za pomoc,

jíž naše katolické spolky učitelské u duhovenstva i lidu docházejí. Zemřelý superior školských bratří Filip řekl: Velkými otázkami nazývají se ty, jež upravují postavení a úkoly národů, a v pravdě, otázky tyto jsou důležitý; ale čím jsou všechny tyto otázky u porovnání s tím, co se týká spásy naší duše a křesťanské výchovy dítěte, pro něž Pán slávy zemřel? — To vyznačuje tak pěkně důležitost vyučování

školského. Nejednát se ve škole o vychování jednoho dítěte, nýbrž mládeže vůbec, a právem zaměstnává toto thema všechny valné sjezdy katolické. Katolická obecná škola není ta, v níž se několik hodin náboženství vyučuje. Proto nejsou školy simultanní školami křesťanskými, nebo mimo vyučování náboženství musí učitel mládež vychovávat, to pak může zdárně pouze učitel, jenž žije jako křesťan a svým příkladem navádí mládež k životu křesťanskému. To jsme žádali vždy a budem žádat tak dlouho, až bude každá obec takovou školu mít. — Jeden sjezd učitelský v Lipsku naproti tomu žádal jednotnou školu národní bez konfessionelního oddělování, s biblickými dějeppravami místo konfessionelního vyučování náboženství a s dozorem se strany správy školní. Avšak skutečné národní a humanní vychování jest jen vychování konfessionelně-křesťanské. (Bravo!) Neboť v křesťanství vyvinuty jsou všechny idealy! (Bravo!) — Nejkrásnější stránkou lidu německého jest, že jest lidem křesťanským. Může se však říci: V Bavořích máme již v zásadě školu konfessionelní; — to jest částečně pravda; ale budiž provedena skutečně ve všech obcích, kde není nepřekonatelných překážek. Naším přesvědčením jest, že ani všude tam, kde konfessionelní školy jsou, nevychovájí se dítky správně po křesťansku. Příčinou toho jest, že někteří učitelové jsou jen zevně, jen dle jména křesťany, jakož i to, že zavedené školní knihy i věřícímu učiteli vychování stěžují. Často jsou čítanky pro katolíky, protestanty a israelity zároveň; v těchto není nic konfessionelního. Tedy pravé konfessionelní školy chceme, aby všechny překážky, se kterými se učitel setkává, byly odstraněny. Řikává se: Jaký učitel, taková škola! To jest pravda, neboť učitel může vykonávat každý vliv na mysl dětskou, proto musí učitelé býti přede vším sami správně vzděláni. My žádáme konfessionelní vzdělání učitelstva, opakem k žádosti nedávno ve Würzburku pronesené po simultanním vzdělání učitelů, a sta, ba tisíce učitelů bavorských jsou se mnou za jedno. (Bravo!) — Veškeré učitelstvo ústavů učitelských musí býti prodchnuto duchem v pravdě křesťanským (Bravo!) K tomu musí katolický lid bavorský pracovat všemi prostředky. Vidí-li katolický lid, jak sjezdy učitelské kladou požadavky, jimž katolický muž nemůže přisvědčit, musí se nad tím rmoutiti. Ale není to tak zlé; vždyť se ví, jak to chodívá na sjezdech učitelských, kde

přijde k slovu jenom několik pánů řečníků. Mnohý bavorský učitel jest doma konfessionelní, ale na sjezdu myslí, že v zájmu stavu musí býti liberálním. — To jest ovšem hodno politování a bylo by nemožno, kdyby učitelé paedagogiky a paedagogické časopisy založily paedagogiku na křesťanství. Co je nám platen konfessionelní seminář, když tam mladí lidé neslyší, že má církev dozoreči právo nad školami, když neslyší, že mají vyučovat nejen z nařízení státu, nýbrž i z nařízení církve? Proto žádáme skutečné konfessionelní semináře a školy obecné. (Bravo!) Naše školy obecné musí, chtějí-li býti v pravdě křesťanskými, více vychovávat než vyučovat. Nyní je vtěsnáno do škol příliš mnoho látky vyučovací, ale při tomto vzdělávání rozumu trpívají škodu srdce a vůle. (Bravo!) Albert Veliký dí právem: „Ne ve věděni spočívá štěstí, nýbrž v obětavé oddanosti Bohu.“ Čeho potřeba, tomu se má mládež ovšem učit, ale cílem jest děti tak vychovat, aby si mohly získati nebe. Patricijský dům v Kolíně má za znak orla k slunci vzletajícího, jenž nese stuhu s nápisem: „Nebe a více nic!“ To by mělo býti též napsáno na všech našich školách a pak by byl v pravdě po přání sv. Otce svět obnoven v dětech.“ (Hlučná pochvala.) Tak učitel německý!

A teď ještě něco. Touže dobou, kdy byl ve Würzburku konán sjezd katolíků, konán tam zároveň i sjezd katolických učitelů, jehož se účastnilo ke 2000 učitelů a jemuž předsedal ředitel Brück z Bochumu, jenž pravil ve své úvodní řeči, že co všechny učitele německé bez ohledu na zem a kraj, kde působí, těsně k sobě pojí, jest: křesťansko-katolické vědomí a opravdová vůle sobě, svému stavu, vlasti a sv. církvi sloužiti a prospívati. Učitel František Häberlein, předseda katolického učitelského spolku bavorského vykládal pak o tom, proč zřízen v Bavořích spolek učitelů katolických a jak již zmohutněl, ačkoli trvá teprv 7 neděl. Mezi jiným pravil: Příčinou, že byl založen v Bavořích spolek učitelů katolických, bylo přesvědčení, že stanovisko, jakéž zaujímá paedagogika moderní, nejenom jiné jest nežli stanovisko paedagogiky katolické, nýbrž jemu přímo odporuje, tak že tu nemožna společná cesta. Dále pak vykládal, že spolek založen pouze učiteli a že čítá již přes 1100 členů, ku konci pak dodal, že nový tento spolek připojil se k obecnému katolickému spolku učitelskému. Po tomto řečníku ujal se slova učitel A n t o n i, aby promluvil krátce

a různě „O učitelských spolcích katolických.“ Řečník tento odrazil způsobem velmi případným výtky, jež bývají činěny spolkům katolických učitelů. Právě katolickým učitelským spolkům náleží název „svobodné“ spolky, pravil řečník. Ony spolky, kteréž si dávají zúmyslně přívlastek „svobodné“, činí se právě tímto jednáním podezřelými. K „svobodě“ nenáleží, jak tak krásně ukázal papež Lev XIII., aby snad se člověk vymykal autoritě Boží a se uchyloval od církve Bohem zřízené neb se nechtěl podrobiti slovu Božímu. Katolické spolky učitelské stojí na pevné půdě — křesťanské, božské pravdy, o níž stojí psáno v Písmě svatém: „Pravda osvobodí vás.“ Katolické spolky učitelské jsou však též spolky „svobodné“ ve své organizaci; ve spolcích těchto nebude a nemůže býti menšiny, kteráž by byla pro náboženské svoje přesvědčení urážena neb utiskována. Katolické spolky učitelské nezpívají: „svobodu, jak jí rozumím já“, nýbrž „svobodu podle vůle Boží“. Jak ale možno mluvit o svobodě u takového spolku učitelského, jenž sice všem učitelům ukládá za povinnost, aby k němu přistoupili, jenž však přes to přese vše po mnohých žádá, by zapřeli svoje náboženské přesvědčení? Z této příčiny vyjádřil bych zde rád svou radost nad tím, že si konečně i ve velkém Bavorsku s v o b o d a prorazila cestu a že máme teď i my učitelský spolek, jenž se může právem nazývati: s v o b o d n ý s p o l e k. (Dlouhá, hlučná pochvala.) — Na konec přijata jednohlasně následující resoluce:

a) „Třeba jest se domáhati toho, aby paedagogické vzdělání a další se vzdělávání učitelovo opíralo se pouze a jedině o nauku křesťanskou, nikoli pak o měnící se a nestálé systémy od Boha odvrácené filosofie.“

b) „Eine wahrhaft gedeihliche Erziehung ist nur möglich, wenn sie getragen wird, durchdrungen und geleitet ist vom Geiste des Christenthums, und wenn auch der gesamte Unterricht auf der christlichen Glaubenslehre fusst und sich stützt.“ — Vzhledem k náboženskému charakteru školy přijata pak tato resoluce: „Za příležitosti 40generálního shromáždění katolíků ve Würzburgu zahájený sjezd učitelů prohlašuje, že jest rozhodně proti principu školy simultanní, dále pak, že toho velice lituje, že moderní paedagogové a strana podvratná žádají a fedrují školu simultanní (čili bezkonfessionální) jako školu

b u d o u c n o s t i.“ — Tuto resoluci, pravíme ještě jednou, přijali učitelé na svém sjezdu letos ve Würzburgu j e d n o h l a s n ě. A u n á s ? — Viz „Hlídku časopiseckou“ na místě předchozím.

„Choutky polských klerikálů“. Pod tímto nadpisem přinesla „Česká Škola“ (čís. 27. ze dne 1./10.) následující noticku: „Není zajisté zuboženější země ve příčině školství cislajtánského nad Halič. Však ani tato zuboženost nezdá se býti klerikálům polským dostatečnou, čehož důkazem jest následující. Na základě usnesení polského katolického sjezdu ze dne 5. června vypracovala jeho školní sekce školský program, z něhož krakovský klerikálně-šlechtický list „Czas“ sděluje tyto podrobnosti: 1. Zavedení přísné kontroly soukromých bytů žáků, dále prohlídky antikvářů, půjčoven knih, výkladních skříní a p. 2. Budíž vydán od administrativních úřadů ve srozumění s úřady školskými zákaz, jímž by se zabránila mládeži návštěva veřejných místností a nemorálních představení. 3. Sjezd prohlašuje, že uznává za potřebno, aby školní mládež nejméně čtyřikrát do roka byla vedena ke zpovědi a přijímání, aby v každé školní budově každodenně byla čtena mše a aby mládeži bylo dovoleno přistupovati k duchovním kongregacím, kteréž by od církve byly doporučeny. Tolik ve příčině středních škol. Ve příčině universit žádá sjezd zřízení stolice křesťanské filosofie při každém vysokém učení a projevuje přání, aby na právnických fakultách vědy ekonomické přednášeny byly s křesťanského stanoviska. Pro školy obecné žádá se: s l o u č e n í c o m o ž n á n e j v ě t š í h o p o č t u š k o l o b e c n v c h s m u ž s k ý m i i ž e n s k ý m i k l á š t e r y, rozmnožení počtu hodin náboženských a zavedení náboženského vyučování při praktických kursech pracovních. Ve příčině učitelských ústavů navrhuje se: Nejrychlejší odstranění nyní užívaných, na nekatolickém základě složených paedagogických a dějepisných učebnic. 2. Nejhorlivější účastenství kandidátů úřadu učitelského, při veřejných náboženských cvičeních. 3. Zřízení internátů, jež by umožňovaly dokonalý dozor na chování se kandidátů. — Tyto požadavky nelze pojmenovati už přáními, to jsou choutky, to je dokonalé labužnictví. Pánové zapomněli snad, že dnes píšeme rok 1893 a nikoliv 1393.“ — Tak „Č. Škola“, již řídí Jan Mrazík. — My si k tomu dovolíme malou jenom poznámku. Pánové onino nezapomněli, „že dnes pi-

šeme rok 1893 a nikoliv 1393“ a že nezapomněli, toho důkazem jsou právě ony jejich požadavky, jež jsou „České Škole“ tak příliš proti mysli. V roce 1393 by se něco takového nemusilo teprv žádat. Ale v roce 1893, tedy v době, kdy ve filosofii — i v přednáškách pp. profesorů na universitách — panuje hotový babylonský zmatek, kdy jeden a týž filosofický terminus u každého skoro filosofa značí něco jiného, kdy nezkušení docenti lámou si hlavy, aby vymýšleli nové systémy a to jedině za tím účelem, aby měli něco zvláštního a pro tuto zvláštnost obrátili na sebe spíše pozornost, — v době, kdy nejen mezi dělnictvem vzrůstá se hnutí protikatolické a protináboženské, nýbrž kdy i valná část národního učitelstva pluje jednak proudem protikatolickým a protestantským (na př. u nás, čehož „České Škole“, bude-li jen chtít, hojně dáme doklady), jednak přímo protikřesťanským a zjevně i skrytě bratříčkuje se se sociální demokracií, mimo to pak nabízí svoje služby každému, jenom když dá víc anebo třeba i taky jen slíbí, v době takové jest to zcela přirozeno, ba přímo nutno, dovolávati se toho, aby ve škole nauka i praxe náboženská intensivněji byly pěstovány, aby školy obecné byly svěrované, pokud jen možno, učitelům a učitelkám takovým, od nichž se možno právem nadíti, že budou děti katolické vychovávat po katolicku, a pak aby též čekatelé stavu učitelského pod řádným dozorem nejen ve škole, nýbrž i mimo školu a v duchu křesťanském byli vychováni. Že pak tento požadavek není tak hrozný, viděti z toho, že ve mnohých zemích německých internáty učitelské čili semináře skutečně existují — jak katolické tak protestantské — a zvláště prvnější velice dobře se osvědčují. — Žádají-li konečně katolíci polští, aby se učilo paedagogice na základě křesťanském, žádají totéž, na čemž se již nejednou, posledně pak letos ve Würzburku usnesli katolíci učitelé němečtí, nebo toho nikdo neupře, že ty rozličné moderní systémy paedagogické ve mnohých a mnohých věcech v přímém a příkrém stojí odporu s paedagogikou křesťanskou, což ovšem nemůže zůstat bez účinku na srdce těch, kdož se takové paedagogice učí.

Jak se to rýmuje? Skoro ve všech listech učitelských pějí se nadšené chvalo- zpěvy na moderní školu a veliké její úspěchy v ohledu mravním; stále a stále se nám v listech těchto předřikává, jak prý valně

přibýlo smyslu pro kázeň, jak je mládež pěkně zvedena a jak valem ubývá všelikých těch zločinů a menších provinění. Ale čas od času uklouzne listům těmto přece ledacos, co vrhá na jejich obvyklé chvalozpěvy prazvláštní světlo, třeba jenom slabě napověděly, co bývá dosti častým předmětem hovorů soukromých mezi učitelstvem. Roku lonského stěžoval sobě učitel Wawrzyk v „Nieder-österr. Schulztg.“, že u mládeže vídeňské obyčejné kárné prostředky nedostačují a od dob těch probleskly v listech učitelských podobné stížnosti již několikrát, ačkoli jest to proti hrdému jejich heslu: „pryč s metlou ze školy a z výchovy vůbec, my vystačíme s prostředky mírnými!“ — Někde a někdy ovšem ano, někde však nikoli. — My se ovšem za metlu nepřimlouváme, my jsme v zásadě proti ní a nikdy bychom jí nevzali do ruky, neboť metla v ruce katechetově špatnou jest cestou k srdci dětí i dětí rozpustilých a nezvedených, a vystačí-li bez ní učitel nebo nevystačí, mohlo by nám býti v celku lhostejno; mnohem raději bychom však byli, kdyby vystačil bez ní. Kdyby vystačil! Že je to však namnoze, ať již z příčin jakýchkoli, věci nemožnou (leď že by učitel žáka nekárance vůbec si nevšimal a jemu ve všem ponechal z vůli) o tom jsou všichni učitelé za jedno, třeba byl některý ústy proti. — Nejnověji přinesl o tělesných trestech ve škole národní časopis „Komenský“ pojednání Jana Víta Jílovského. Redakce ovšem v poznámce praví: „Uveřejňujeme, ne že bychom snad s vývody p. spisovatelovými venkoncem souhlasili, ale aby laskaví čtenáři seznali mínění o choullostivém tomto prostředku vychovavacím. My se svého stanoviska arci nemůžeme než opět a opět doporučovati, aby se učitel stále mírnil a cvičil v sebezapírání, což ovšem není věc snadná; ale byť i pravdou bylo, že moudré a umírněné užívání trestů tělesných v e d e k c í l i, přece mějme vždy na paměti, že nejlepším vychovatelem bude ten, jenž dovede kázeň udržeti bez trestů tělesných.“ Ale pojednání p. Jílovského přece uveřejnila a to postačí; ještě před roky několika by se tak bylo nestalo. — Leč poslyšme již p. Jílovského. „Ve mnohých spolecích,“ praví, „přetřásá se otázka o tělesném trestání žáků ve škole národní a učitelstvo, majíc na mysli prospěch mládeže a p r o s p ě c h i s v ů j v l a s t n í, podporuje snahu tuto všestranně. A jak by jí nepodporovalo, když máme školy žactvem přeplněné, když ve školách těch

m u s í býti kázeň dobrá, když na dobrém pokroku a návštěvě školy záleží naše dobrá pověst a zlepšení postavení našeho? Lze-li obejít se ve škole národní bez trestů?... V § 24. jednajícím o kázni školní čteme: „Prostředků výchovavacích užito budiž s náležitým zřením ke zvláštnostem dětí. Trestání nebuď mravnímu citu nebo zdraví dítěte na ujmu. Trestati dítě na těle není v nižádné případnosti dovoleno.“ Co tedy činiti? Postavíme-li žáka před lavici, je to na ujmu mravnímu citu, proto že žák jest na očích žákův ostatních; za dvěře poslán býti nesmí, proto že by — utekl a nebyl by účasten vyučování; v lavici státi nemůže, protože to dlouho nevydrží, maje nohy i tělo v nepřírozené poloze; klečeti dle Lindnera je nebezpečno a staly prý se i případy ochromnutí; nechávati přes oběd je tyranství i pro učitele, po škole totéž, a to vše — jest na ujmu mravnímu citu. Trestati na těle není v ni-

žádném případě dovoleno; co činiti aby-
chom pojistili si dobrou kázeň? Padesát-
krát, stokrát za půldne křičeti: Ticho! —
Budeš po tichu? — Zase? — Pssst! —
Teď už toho mám dost! atd. — a jen
napomínáním vykřičeti si prsa? Co činí
učitelstvo? Trestá tělesně proti zákonu a
§ 24., množí se tím disciplinární vyšetřo-
vání i soudní a to proto, že učitelstvo
chce míti ve školách dobrý pokrok, kázeň
a pořádek, vědouc, že toho přísní páni
inspektoři požadují, ba i věci skoro ne-
možných na některých stupních učení...
Neříkejme: „Já děti netrestám, já mám
bez trestání dobrý pořádek a prospěch,“
jen se přiznejme, že bychom bez trestání
tělesného se žáky některými ani nevydrželi,
že to ani ve škole býti nemůže, ale tre-
stějme dle § 28. zřídka, rozumně a půso-
bivě.“ (Viz: „Komenský“, (Příloha) č. 43.
ze dne 6./10. str. 645—646.)

LITERATURA.

Meč. Obranný kalendář katolický na oby-
čejný rok 1894. Nakladatelové a vydava-
telové Fr. Pohunek a Václav Ko-
trba. Red. František Pohunek. Tiskem
Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Praze.
Cena 50 kr.

Obranný tento kalendář, jenž se hodí
velmi dobře do všech rodin katolických;
obzvláště pak do těch, kteréž se stýkají
s protestanty, jelikož jim podává vedle
poučení a pobavení i velmi vhodnou zbraň,
aby víru svou mohli hájiti, obsahuje mimo
část kalendářní toto vybrané a zajímavé
čtení: 1. Kaple sv. Václava ve velechrámu
sv. Vítském v Praze. K titulnímu obrazu
velmi pěkně v barvách provedenému napsal
Fr. Ekert. 2. Konec panování. Obrázek
z minulých dob. Napsal Vlastimil Pravda.
3. J. M. Edvard Jan Nep. Brynych, biskup
královéhradecký (s podobiznou). 4. Jak
jsem se stal katolíkem. Věrné vypravování
z vlastního života od Josefa Koubka.
5. Blahoslavený Tomáš More. Kanclér říše
anglické a mučedník. Obrázek z anglické
reformace. Podává Frant. Pohunek. 6. Ne-

napravitelní. Obrázek z dějin. Napsal A.
D. 7. Katolická odpověď na protestantskou
otázku. Podává Frant. Pohunek. 8. Ane-
kdoty. 9. Snášenlivost protestantská ve
slovesch a skutcích čili: Jinak se mluví
a jinak se jedná. Napsal Fr. Pohunek.
10. Kristina, královna švédská katoličkou.
Upomínka z dějin. Napsal Tomáš Coufal.
11. Rozmanitosti. 12. Výroční a ostatní
trhové v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.
— Odporučujeme tento kalendář k hojnému
rozšíření dovolujeme si upozorniti zvláště
na článek: „Katolická odpověď na prote-
stantskou otázku“, ve kterémž se po-
jednává o tom, jakým způsobem a pod
jakými záminkami protestantští agenti vnu-
cují katolíkům protestantské bible, a proč
katolíci takovýchto biblí kupovati a čísti
nemají.

Rajská zahrádka. Časopis pro mládež. Ti-
skem a nákladem Cyr.-Method. knihtis-
kární (V. Kotrba) vydává Václ. Špaček.
Roč. III. čís. 1. se zdařilým textem a
pěknými obrázky. Doporučujeme vřele.

OBSAH: Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. — Smí-li mládež navštěvo-
vati divadlo a taneční zábavy. Uvažuje Václav Procházka, učitel. — Vážnost a úcta ve
službě výchovy. Načrtl Karel Votický. — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 6., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajů německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž budtež adres. i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Poměr školy k socialismu.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

DRUHÝ ČLÁNEK.

Příčiny socialismu jsou rozmanité, mezi nimi též škola novověká.

Úkaz tak děsný a všecken dosavadní společenský řád ohrožující, jakým jest socialismus ve všech svých útvarech, má příčinu I. *zevnitřní* vězíci v neblahých poměrech společenských, která by však nikdy nebyla zplodila socialismu, kdyby nebylo II. příčin *vnitřních*, ježto dlužno hledati v mravním stavu nynější lidské společnosti. První příčina vysvětluje, kterak socialismus skutečně vznikl, druhé pak příčiny ukazují, kterak vzniknouti mohl, aneb co mu připravovalo půdu.

I. Zevnitřní příčina socialismu.

Příčina tato vězí v některých poměrech společenských, jichž dříve nebylo. Zdokonalením strojů vůbec a ještě více zavedením párních strojů do všelikých odvětví výroby nastal netušený rozvoj průmyslu. Co vyráběli dříve řemeslníci rukama a pomocí strojů primitivních hnaných nejvýše vodou, to začali vyráběti v novém věku továrníci pomocí složitých parou hnaných strojů, jakož i dělníků stroje ty obsluhujících. Řemeslník musil míti k vedení svého závodu odborné vzdělání a kapitál a musil sám pracovati; továrník dává do svého závodu pouze kapitál, k vedení pak závodu přibírá si odborné znalce a ku práci dělníky. Co řemeslník vydělal, bylo jeho jakožto úrok z kapitálu, odměna za odborné vzdělání a užitek z práce; co však továrník vytěží, o to se dělí jednak s úředníky jednak s dělníky, jenže toto dělení z většího dílu bývá nepoměrné, takže továrník úředníkům sice dle většího neb menšího výnosu průmyslového závodu větší neb menší dává služné, nikoli však dělníkům. S dělníky uzavírá se smlouva o jisté mzdě buď na den buď od kusu, mzda tato vyměřuje se tak, by mohl býti dělník se svou rodinou živ a nezvýšuje se ani, když poptávky po zboží se množí, cena zboží stoupá a závod ohromné peníze vynáší. Spravedlnost žádá, aby smlouva mezi zaměstnavatelem a dělníkem nespočívala na vůli obou činitelův, nýbrž stanovena byla zákonem. Dělníku má býti zabezpečena zákonem mzda minimální, kterou snížení není možno. Tato mzda má býti taková, aby stačila k výživě dělníka a jeho

rodiny a zaručovala mu skromný blahobyť. ¹⁾ Ale místo toho nastala „svobodná smlouva“ a „nezávislost práce“. Nastalo nesvědomitě vyssávání dělníků a následkem toho hromadění peněz v rukou jednotlivcův. Takovým způsobem utvořila se v novém věku nedozírná propast mezi zaměstnavateli a dělníky. Z oné pak veliké nerosrovnalosti mezi kapitalistou a dělníkem vznikla v dělnictvu nespokojenost. Dělníci počali pánům bohatství jejich záviděti a na své mozoly sebevědomě ukazovati říkajíce: „Kdyby nebylo našich svalů a paží, nic byste neměli. Dělníci zpyšněli a počali se vyvyšovati nade všechny ostatní stavy, jakoby žádné jiné zaměstnání pravou prací nebylo, krom práce tělesné síly vyžadující a vyssávající. ²⁾

Tato pycha a z ní pocházející závist zachvátila i dělnictvo, které nemělo nižádné příčiny k nespokojenosti, berouc mzdu práci přiměřenou a značnou, při níž jsou možné i úspory. Kdyby na př. porovnal mnohý kovář zaměstnaný při dole kamenouhelném svůj výdělek s výdělkem kováře pracujícího ve vlastní dílně, musil by býti nejvyš spokojen; nebo tento nevydělá nikdy 70 zl. měsíčně aneb 2 zl. 80 kr. denně, jako onen. Ale stalo se, čeho žádný rozumný člověk neočekával. Vyskytli se agitatori, kteří namlouvali dělníkům, že jim náleží všechen výtěžek z práce jejich, t. j., že úhrnečný výtěžek průmyslového závodu stejnou měrou se má rozdělit mezi kapitalistu a dělnictvo. Spravedlivým nárokům dělníkův hledělo se sice odpomoci jak se strany poněkud citelných kapitalistův, tak i se strany státního zákonodárství; ale nespokojenost a hrozivé kvašení v dělnictvu neulevuje, protože se nepodařilo dosud odstraniti kořen všeho zlého, totiž vnitřní příčiny socialismu.

II. Vnitřní příčiny socialismu.

Některé z těchto příčin jsou *1. hlavní*, některé pak *2. podružné*.

1. Hlavní příčiny socialismu.

a) První a hlavní příčinu socialismu dlužno hledati v přirozeném vývoji atheismu.

Atheismus v pravém smyslu slova, t. j. úmyslné upírání všeho božstva, byl až do konce minulého století úkazem ojedinělým, zachvacoval pouze jednotlivé hlavy, nikoliv celé vrstvy společenské, neb celé národy. Teprv působením tajných společností mimocírkevních, tak zvaných svobodných zednářů, nejvíce protestantů a židů ³⁾, vytvořila se ve Francii první škola atheistická, tak řečená Encyklopedisté. Hlavou její byl básník Voltaire, jenž prý se zapřísáhl, že život svůj zasvětil zničení křesťanského náboženství, a jenž ve svých spisech neunaveně hlásal, že křesťanské náboženství jest vynálezem podvodných kněží. Naučný slovník vydávaný touto školou pomátl mnoho hlav osvícených i obmezených. Z Francie dostala se tato nevěra brzy i do jiných zemí. — Současně vznikl v Německu tak zvaný rationalismus. Tyto dva směry atheismu, původem rozdílné, ale podstatou totožné, opanova y od konce minulého století hlavy korunované, básníky, historiky, románopisce, přírodozpytce a učitele vysokých škol.

Atheismus vyšlý z Francie a Německa byl jaksi výhradním majetkem nejvyšších tříd asi do polovice tohoto století. U veřejnosti tvářil se mnohý vysoce

¹⁾ „Dělnické Noviny“ roč. II. str. 196.

²⁾ Srovnej článek „Jenom dělníci pracují“ v čís. 168. „Čecha“ ze dne 26. července 1893.

³⁾ Dra Fr. Kryštůrka „Všeobecný církevní dějepis“, díl III., str. 603—607.

postavený nebo osvícený pán nejlepším křesťanem (Napoleon I.!) ale uvnitř v srdci byl dokonalým nevěrcem. Takovým způsobem zůstávalo křesťanství netknuto netoliko v lidu obecném (řemeslníci, rolníci, služební, dělníci), nýbrž i ve vrstvách středních.

Ale nevěra hlásaná beztrpěně na universitách a ve spisech třeba nečetných nemohla zůstat bez účinku i na tyto střední vrstvy. Z universit přicházeli učitelé nejprv na gymnasia, pak i na akademie, techniky, reálky, učitelské ústavy, obchodní a průmyslové a jiné školy, a učitelé tito načichli francouzskou a německou nevěrou, začali bořit základy zjeveného náboženství v srdcích dospívající inteligence. Tento zhoubný směr na středních školách počal u nás novým školským zřízením (r. 1852.) a trvá až po tuto chvíli s větší neb menší intenzivností. A následek?

Naše inteligence jest nevěrecká. Kolik jest as profesorů, lékařů, právníků, architektů, inženýrů, úředníků, spisovatelů, umělců ¹⁾, kteří by se hlásili slovem i skutkem ku křesťanství? Řekněme: jenom u nás, v království českém? Nejvýmluvnějším svědkem jest „Družstvo Arnošta z Pardubic“, jediné středisko katolických akademiků. Co jest 184 členů činných proti počtu všech českých akademiků v Praze, a jak málo inteligence mezi členy přispívajícími a podporujícími (nepočítaje duchovních)! Býti rozhodným křesťanem, křesťanem z přesvědčení, beze všech lichých světských ohledův — to u nás v Čechách dnešního dne veliká vzácnost. Pravda smutná, ale nepopíratelná.

Jedno století v životě národů není příliš dlouhá doba. A hle! během posledního století jaký rozvoj atheismu! Co před sto lety jen v jednotlivých hlavách vířilo a jen potají se hlásalo, jest dnes veřejným vyznáním všech tříd studovaných. Což přirozenějšího na světě, nežli, že z tříd studovaných počal se valiti proud atheismu i do tříd nestudovaných, do lidu obecného? Všickni náčelníci, mistři a agitátoři socialismu přiznávají se, že berou svá hesla, kteráž vrhají v dělnictvo, ze spisů a života osvícených nevěrců. Karel Marx a Ferdinand Lassale odvolávají se na Hegla, Kanta, Fichtea a jiné filosofy, Bebel cituje rád Gothea, George Sardovou a pod. Tak i vůdcové českých socialistův a časopisy socialistické na každé téměř stránce dovolávají se velikých duchů, z nichž čerpají své vědomosti theoretické i své návrhy praktické. Kde jaká filosofická soustava, hodí se jim do krámu. Jak duchaplně vede si na př. „Pokrok“, vykládáje svým čtenářům o panteismu, darwinismu, spiritismu, theosofii ²⁾. Jak zřetelně přiznali svou barvu oni socialní demokraté, kteří ve schůzi „Vlasteneckého spolku německých katolíků moravských“ dne 28. května 1893. na křesťanské pozdravení předsedajícího hraběte Stolberga odpověděli: „Sláva Darwinovi!“ ³⁾ bude se ještě někdo diviti, jak se mohlo ujati a tak rychle vyrůst v Čechách cizopásné bejlí socialismu, když pováží: jak od mnoha let všeliká hesla novověké, nevěrecké filosofie vrhala se v lid; jak náš český lid, od přirozenosti ohnivý a vnímavý, náchylen jest ku všelikým novotám; jak zvláště naše dělnictvo náhle se vidělo povznešeno tím, že se počali k němu hlásiti učení mužové, kteříž mu počínali otvírati oči? Když byl vytýkán kdys ⁴⁾ socialním demokratům atheismus, odpověděl Bebel k ospravedlnění jejich, že oni atheismu nevnalezli. „Byli snad,“ doložil, „Bauer, Feuerbach, Strauss,

¹⁾ Nemluvíme zde úmyslně o učitelích obecných a měšťanských škol, jelikož budeme o nich psáti níže.

²⁾ Viz Nedělní dělnickou přílohu „Čecha“ ze dne 27. května 1892. č. 21.

³⁾ „Čech“ ze dne 30. května 1893. č. 121.

⁴⁾ Na říšském sněmu německém dne 16. března 1878.

Renan socialní demokraté? To jsou muži vědy. My jejich atheistické názory na základě svého vědeckého vzdělání přijali za své a máme za svou povinnost tyto náhledy dále šířiti a v široké vrstvy lidu vrhati (in die Massen tragen.)“

Takovým způsobem připravovala se u nás půda pro novověký demokratický socialismus¹⁾. Proto myslíme, že právem jsme položili za první vnitřní příčinu socialismu u nás bujícího přirozený vývoj ateismu. Ateismus přešel z hlav učených v páže neučených. Mezi nevěřícím spisovatelem, profesorem, právníkem a j. p. a mezi socialistickým dělníkem jaký rozdíl? V podstatě žádný; onino nevěří, tento nevěří. Rozdíl toliko ve formě. Nevěrec ze třídy učených nenosí své nevěry na trh, protože ho nutí k tomu ohledy, na př. na úřad a rodinu; nevěrec ze třídy dělnické jest důslednější, neznaje přetvářky a jednaje vždy dle pravidla: Co v srdci, to na jazyku. Ale právě proto — tak myslíme my — nesluší se obecného lidu propadlého naukám podvrtným odsuzovati, nýbrž spíše politovati. Kdyby nebylo různých Aronů, kteří pomáhají ulíti lidu zlaté tele socialismu, nebylo by zaslepených křesťanů, kteří tomuto teletu se koří a jemu vše, co mají, obětují. Pročež běda svůdcům — všem nevěřícím vůbec — tiť mají nejvíce na svědomí žalostné úkazy v nynější společnosti. Socialismus jest nejmladší odnož a výstřelek novověké nevěry, poslední fase nevěrecké filosofie. V jiném děsnějším útvaru nemůže se již jeviti duch odporující zjevenému náboženství. Jestť to pravý Antichristos = Protikristus, líčený v písmech svatých²⁾, jenž usiluje o všeobecné odpadnutí od Krista.

Nyní dlužno pozorovati, jakým způsobem vyrostl ateismus původně theoretický v nynější praktický ateismus, jak se jeví v řadách socialistův. Od počátku až podnes kráčí spolu ruku v ruce — slovo a skutek. Ateismus byl šířen slovem ústným a tištěným, jednak na učitelských stolicích, na řečništích a ve spolcích, jednak v knihách a časopisech. Stejně záhubně působil jed ateismu na širší vrstvy tím, že se jevil špatným příkladem aneb nekřesťanským životem. Tyto způsoby, jimiž se šíří ateismus za posledního věku, jsou dalšími vnitřními příčinami socialismu.

b) Ve všech zemích ústavních jest zaručena zákonem *volnost slova*. Krásný ideál, ale jak často zneužívá se tohoto práva ústavního na potupu zjeveného náboženství! Mnohému poslanci stačí nepatrná záminka, by vychrlil jed své nevěry před tvář všeho světa vzdělaného. Co jsme již slyšeli nevěreckých řečí v říšské radě vídeňské i v zemském sněmu českém i na radnici pražské! Dostačí připomenouti jen některá známá jména, abychom si utvořili úsudek, jak daleko sahá volnost slova. Volnost slova zplodila mnohdy i surové útoky na Církev (akožto hlasatelku zjeveného náboženství³⁾). Kdož by neměl v paměti pověstného Baráka, který na táborech lidu po r. 1860. rozněcoval zášť proti katolickému náboženství, takže shrómáždění zástupcové jako jedněmi ústy volali: „Pereat Řím!“ Kdož by se nepamatoval na pohřeb tohoto apoštola nevěry plný vyzývavosti proti Církví! — Jak se ujímalo símě rozsévané Barákem po venkově, o tom dává jasný důkaz slavnost Vinařického r. 1870. v Slaném. Slanští oslavovali zasloužilého a vynika-

¹⁾ Lenz, l. c. str. 236.

²⁾ II. Thes. 2 3. I. Tim. 4, 1. I. Jan 2, 18.

³⁾ I ve vládním odůvodnění výmínečného stavu v Praze a v okolí praví se, že účinky této stále drzeji vystupující agitace, kteráž otravuje právní cit, ukazovaly se ve stále se opakujících výtržnostech proti katolické církvi a její bohoslužbě atd. (Viz „Čech“ 12./10. 1893.)

jícího kněze, který měl kolébku v městě jejich, tím, že si vzali za slavnostního řečníka bývalého učitele a pozdějšího redaktora „Svobodného občana“ Antonína Ptáčka, který ani slovem se nezmínil, že Vinařický byl kněz, anobrž dvakráte zajel do temného středověku, hrůz inkvisice a zatemňování lidu kněžstvem katolickým — před tváří as 50 kněží. Když pak po ukončení slavnostní řeči ozdobeným městem jsi se procházel, spatřils mezi nápisy na domech také: „Neomylnost Čecha neznylí“ a pod.

Od té doby uplynulo více než 20 let a právě za posledních 20 let stala se volnost slova plodným semenem atheismu. Atheismus kážou nyní lidé všech stavů a povolání: dozorcí na polích a mlatech, úředníci v továrnách, mistři a tovaryši v dílnách, karbaníci a opilci v hospodách. A nezkušení naslouchají, nedospělí hltají každé slovo. Jak se nemá ujímati v mladých hlavách a srdcích učení socialistické?

(Pokračování.)

Smí-li mládež navštěvovati divadlo a taneční zábavy.

Uvažuje Václav Procházka, učitel.

(Dokončení.)

II.

O navštěvování hostinců a tančení naší mládeže v nich i mimo ně.

Šotva jest v neděli po odpoledních službách Božích, a někde ani na to nečekají, viděti jest zástupy matek, jak nesouce na rukou nemluvnátka k hospodě pospíchají. Co se stalo? Je „muzika“.

Chůva již nemluvně učí hopsovati, zpívajíc mu známé: „tanyny, tanyny“. Dítka povyroste a pak skáče při každém vrznutí kolovrátku; hrají-li hudebníci někomu zastaveníčko, poskakují děti na ulici kolem nich.

A což teprve o posvícení! Tu myslí mnohá nerozumná matka neb nepředložený otec, že by se snad prohřešili proti samému Bohu, kdyby dcerušku svou nebo po případě svého synáčka doma nechali. Z tančírny zaznívají zvuky venkovské „kapely“ a k těm pospíchají mnozí rodiče jako ke zdroji vší radosti.

Matka postaví se s nemluvnětem svým u dveří; ostatní děti drží se jí za sukně. Ač brzy to, brzo ono zaúpí, že mu bylo šlápnuto na nohu, že doň strčili, že bylo polito, nic na plat — matka domů nejde. Jakmile si jí všiml kmotříček, ihned počívá ji kořalkou. I maličké nemluvně musí okusiti. Za chvíli přijde otec a častování se děje znova. Větší hoch pije již bez pobízení a účinek toho začíná se za malou chvíli jeviti. Hoch vběhne do prostřed, křičí, výská, zpívá. — Otec i matka se radují, že mají „kurážného hochu“. Kmotříček mu dá také zabafati, aby byl „celým člověkem“. Hochovi však se to nevyplatí. Bledne, vrávorá a padá konečně k zemi. Matka přiskočí a bije ho — že si zamáchal nový oděv. Ne proto, že co dělal bylo špatné, ale že zkazil nový oděv.

Každý rozumný zajisté zhrozí se, jaká škoda na zdraví a mravech plyne mládeži z navštěvování takových zábav.

Ale nejhorší věci dějí se u „muzik“ pod rouškou noci. Neslušné milkování b:atrí, sester, čeledínův a ostatní chasy, necudné písně, dvojsmyslné narážky: to

vše jest dětem, kteréž se o muzice v mnohých vesnicích se svolením rodičů potulují až pozdě do noci v hospodě i mimo ni, divadlem tak zajímavým, že nepomýšlejí ani na spaní.

Proto nařizují mnohá okresní hejtmanství — přihlédajíc k tomu, že při zábavách takových děti na mravech zkázu berou, že z dětí takových stávají se karbaníci a neurvalci, — aby starostové přísně toho dbali, by mládež k „muzikám“ voděna nebyla a k nim přístupu neměla. Tak učinila, pokud je mi známo, okresní hejtmanství v Turnově a nejnověji v Pardubicích. Přísné pokuty jsou uloženy hostinským; kteří by nechávali děti v hospodě při „muzice“.

Učitelé a katecheti nechť přísně toho dbají, aby mládež k muzikám pouštěna nebyla. Nepomůže-li domluva, napomenutí, pohrození trestem, nechť pošlou celou věc okresní školní radě. Kde je správce školy dbalý, jistě se mu ta věc zdaří, ovšem bude-li mu okresní školní rada k ruce, a nebude-li se báti té nějaké mrzutosti s lidmi. Vždyť koná tím jen svou povinnost. Vždyť pp. zemští inspektorové chtějí a při každém případě na to dbají, aby i děti i rodičové, kteří dětem návštěvu muzik trpí, přísně potrestáni byli. To se nedávno v jednom školním okrese přihodilo.

V době masopustní zařizuje novomodní vychování také „dětské plesy“ a to téměř o závod buď v domech soukromých aneb v hospodách, ku kterýmž se dětem posílají zvací lístky s nadpisem: „Slečně N. N.“ aneb „Mladému pánu N. N.“ a p. v. Doma je potom dětský ples heslem v celé domácnosti. Tak jedná třída bohatší. Ta chudší chce jíti také se „stranou pokroku“; proto pořádá zase v jiném hostinci „taneční věneček“ pro své dívky a rovněž s dobrým výsledkem; bylo „jak by nabil“.

Škole odrostlá mládež ta teprve má privilej k tanci, nechť je kdekoliv a kdykoliv chce; snad nemůže ani jinak býti, vždyť prý „bez tance žádná mladost“. Dobrou odpovědí na to je významné přísloví: „Žádná muzika bez hádky, bez pralice.“ A vskutku tomu tak; z malicherné často příčiny, aneb z dávno již tlumené zášti, vypukne rej, kde sklenice, nohy od židlic, plecháče a džbánky, hole a nože velikou hrají úlohu; celá „taneční zábava“ končí se pak u soudu. Ve městech sice nebývá „taneční zábava tak zábavnou“, ale místem pro děti není.

Náš nadějný dorost dovedl to tancem tak daleko, že mu dává přednost před každou sebe ušlechtilější zábavou. Prohlédněte jenom programy našich besed: z prvu zpěvní nebo hudební produkce a potom — tanec. A přece tanec zdraví neprospívá, nýbrž spíše škodí a tak, jak jest nyní, přináší s sebou i veliké nebezpečí pro mravnost mládeže i dospělejších.

Proto bychom proti tanci doporučovali:

1. By zavedly se pěkné důmyslné společenské hry, které by bavily, ale spolu i vzdělávaly.

2. Místní úřadové nechť nedovolují žádných dětských plesů; nechť jdou ruku v ruce s učitelem i katechetou a přísně trestají děti, které by se tímto způsobem provinily. Rodičové, kteří by neuposlechli, aby dítek k muzice nepouštěli, buďtež oznámeni příslušným vyšším úřadům.

3. Nechť se podnikají s mládeží výlety na místa památná s patričným výkladem aneb nechť navštíví se blízké průmyslové závody.

A jiné vskutku ušlechtilé zábavy podle místních poměrů nechť dívky provádějí, aby předešlo se zábavám neušlechtilým, aby předešlo se tanci, ze kterého

plyne mládeži nejen tělesná, ale což je horší, záhuba duševní. To nechť rozváží rodiče a učitelé, kteří z toho jednou odpovídati budou.

A aby náprava svěřené nám mládeže v brzku se uskutečnila, z vroucího srdce volám: „Zdař Bůh!“

Jedináčkové.

Napsal E. Ulmer, přeložil Milan Brodský.

Zaslechnu-li zde neb onde, z úst matky či otce slova „To jest náš jedináček,“ pocítuji vždy hlubokou útrpnost s tímto dítětem, neboť mimovolně v duchu přemítám: „Ubohé stvořeníčko, jak mnoho se na tobě asi hřeší z převeliké k tobě lásky, pakli totiž tvoji rodičové nečiní šťastné výjimky, by ve svém jedináčkovi, přes to že jest jedináčkem, neviděli pouhou modlu, nýbrž jedině to, čím skutečně jsi, totiž dítě, jež má býti rozumně vychováno a přísně vedeno.“ Avšak rodiče s jediným dítětem nechtívají většinou uznati tu pravdu, nýbrž spíše domnívají se, že dítě jejich, není-li právě dokonalým andílkem, jest přece souhrnem všech výtečností. Jeho slabostem i chybám nepřikládají žádné váhy a rázné zakročení považují za zcela zbytečné, neboť jsou zaslepeni velikou láskou a úplně nespůsobilí, by uposlechli hlasu zdravého rozumu. Na místě, aby měli na zřeteli dokonalé výchování svého dítěte, jako to činí rodičové rozumní, opomíjejí ze samého nerozumu každé příležitosti, aby působili ku dobru svého dítěte, ač to bývá jejich největším přáním a nejlepší vůlí, jenže si při tom počínávají právě opáčně. Jejich mazlíček nesmí býti v ničem obmezen ani pokárán, slýchá pouze samou chválu a lichocení, bývá zasypáván hračkami a pamlsky a vůbec se nesmí pranic propásti, co by mu způsobilo radost a potěšení, nehledě ani k tomu, že všecka jeho přání a všechny jeho žádosti, mnohdy i velice nesmyslné ihned musí býti splněny.

Taková opičí láska se strany rodičů vštěpuje dítěti zárodek marnivosti a sobectví, neochoty a smyslnosti, při tom pak jest úplně zanedbávána nejsvětější povinnost, kteráž velí ničiti množství zlých náklonností, jež dřímou v dušince i dítěte nejlepšího. Ne že by se snad rodičové nepokoušeli působiti na jeho mysl nejlepšími city, nikoli, oni to sice činí, jen že si při tom počínají velice jednostranně, domnívajíce se, že toho dosáhnou pouze mírností a po dobrém, kdežto jen občasná přísnost bývá nejhlavnějším a nejnütnějším vychovávacím prostředkem. Podaří-li se takovým rodičům něco mírností, jest dobře, nezdaří-li se, což se bohužel častěji přiházívá, tož trpí dítěti raději všechny nectnosti a nezpůsoby než aby je přísným slovem aneb dokonce citelným trestem pokárali. Zvláště k poslednějšimu nemohou se slabí rodičové nikterak odhodlati. Nejmenší výkřik dítěte, jeho pláč zmírní u nich hned v zárodku každé přísné slovo a oslabuje ruku pozdviženou k pokárání. Takovýmto rodičům nedostává se nutného a potřebného sebezapření, jehož je přece nezbytně třeba k budoucímu štěstí dítěte, pro tyto rodiče napsal znamenitý německý spisovatel Rückert nadarmo tato slova: „Trestá-li rozumný otec své dítě, cítí sám každou ránu nejhloběji; tam, kde jest srdce měkké, jest spravedlivá přísnost velikou zásluhou.“

Ach, kdyby tito slabí rodičové raději uvážili, že též jejich dítě vstoupí do tvrdého neuprosného života, kde každá nectnost, každá nepravost obyčejně mívá v zápětí žalostné a nenapravitelné následky, zajisté by pak jinak jednali! Potom

by svému dítěku neprominuli ni nejmenšího a dle zásluhy by je vždy strestali, byť jim při tom vlastní srdce krvácelo; nedali by se obměkčiti prosbou ni lichocením, ni mračením a vzdorem, ni pláčem a křikem, a jakmile by se dítě octlo na bezcestí, ukázali by mu důrazně na dobrou dráhu, bdíce přepečlivě nad každým jeho slovem i skutkem, ba dvojnásobně přísněji nežli to činí rodiče, kteří jsou obdařeni více potomky, neboť jim nejsou nápomocni sourozenci vlastního dítěte, tito malí neuvědomělí, leč znamenití vychovatelé, kteří samy mezi sebou výchovu velice usnadňují.

Dítka se vychovávají navzájem. Uvedeme zde několik příkladů: Pakli z nich některé lže, druzí ihned křičí: „Ty lžeš!“ a v zahanbení, které malý hříšník při tom utrží, nalezne zaslouženého trestu a výstrahy. Je-li některé z nich pánovité, druzí toho arci nestrpí a malý tyran se musí buď podvoliti aneb bývá ku vlastní škodě ze hry vyobcován. Pěkná hračka, obzvláštní pamlsek zřídka zůstává výhradným vlastnictvím pouze jednotlivce, tu buď on sám z vlastního popudu aneb na doléhání druhých se s nimi rozdělí, čímž se u něho sobectví tak snadno vyvinouti nemůže. Chvála udělená jednomu, pohání druhé k následování dobrého skutku. Trest za nějaký nezpůsob odstrašuje druhé sourozence od podobné chyby. Takovým způsobem se děti vzájemně ušlechťují.

Tohoto neustálého všestranného dohledu, snahy po dobrém, postrachu před zlem, tona všeho postrádá dítě *jediné*. Ono nebývá účastno velkého dobrodiní společnosti druhů stejného stáří, aneb jen zřídka kdy si smí s nimi pohrát, ačkoli i tuto vítanou okolnost maří nerozumná láska rodičů, pakli se nepovolane mísí do dětské hry, arci pouze jenom proto, aby nadržovali svému mazánkovi třeba i tehdy, byť byl v nepravu, aneb pakli mu — z obavy, aby neutrpěl újmy — zakazují, aby se o své pamlsky, neb hračky nedělil se soudruhy. Dostati se však mezi děti stejného stáří a s nimi si hrát, k tomu se dítěti jedináčku nenaskytne ani tak snadno příležitostí, jelikož jej jeho přeúzkostliví a něžní rodičové tak lehce z očí nepustí, berouce ho všude sebou, musejí se jím pyšniti na procházce, v kávových společnostech, divadlech, hostincích a jiných veřejných místnostech, aniž by povážili, že takto dítě jejich uvidí a uslyší mnohé, co se pro ně naprosto nehodí a že upadá v nebezpečí pozbyti své dětské prostoty a rozmilosti. Takovými návštěvami různých místností, nabude dítě předčasné zralosti a stane se omrzelcem, jelikož bylo vydáno tomu, aby jak Goethe praví, „bylo veskrze zkaženo jen proto, jelikož hned na počátku života nesmělo být tím, čím skutečně bylo, totiž dítětem“.

Dítka mající více sourozenců, nejsou tak příliš vydány tomuto škodlivému vlivu, aneb jen ve mnohem menší míře, buďto totiž zůstanou při vycházce rodičů *doma všechny*, aneb jdou *všecky spolu*, v kterémžto případě obírají se pak jen samy sebou. Vychází-li však tyto děti s rodiči přece jednotlivě, tož se to děje střídavě, tak že na každého jednotlivce přijde řada v delší lhůtě, v kterémžto případě není špatný příklad pro ně tak častý.

Podobně též jinému a nikoli nepatrnému nebezpečí, uchází dítka z četnější rodiny, neboť jejich rodičové dělají svoji lásku mezi více sourozenci, kdežto hýčkaný jedináček, jsa obklopen přemrštěnou něžností a péčí neuchází neblahým toho následkům při svém tělesném i duševním vývinu.

Neustálá obava, že by mohli svého dítěte smrtí pozbyti, pudí rodiče k tomu, by chránili úzkostlivě tělo jeho před každým větérkem a před každou změnou teploty, ducha jeho pak před každým i sebe menším napínáním. Takto kleští sami cestu všem nemocem, jelikož dítě rozmažené takovým nesmyslným jednáním

bývá spíše náchylny ku všelikým chorobám, nežli dítě jiné, ba rodičové chtějí je před nimi uchrániti spíše je do něho vhánějí, otupující na druhé straně veškeré duševní schopnosti, jejichž vývin se bez vlastní činnosti a bez namáhání nedá ani mysliti. Aby dítě jejich duševní své síly nepřepínalo, nesmí se raději pranic namáhati, protož mu rodiče sami pomáhají při školních úkolech, nebo mu je docela sami vypracují, neb vypracovati dají, zapomínajíce, že kladou takto základ k jeho nesamostatnosti, nemluvě ani o tom, že je učí lži a klamu oproti učiteli.

Což divu tedy, že při vychování, jakého se dostává dětem jedináčkům, nejsou tyto pečlivě chované děti lepší, ale namnoze horší jiných. A přece, jak by vše mohlo býti jinak! Neboť komu jest to snadnější zaopatřiti dítěku dobré, ušlechťující vychování, jež by stejně blahodárně působilo na tělo, ducha i povahu dítěte, nežli rodičům, jejichž péče se nemusí děliti mezi několik již svojí povahou se lišících dětí a kteří se dítěti jedinému úplně mohou věnovati, majíce dosti příležitosti i času pozorovati jeho povahu do nejmenších podrobností! Jim nemůže ujíti žádná šlechetné hnutí mladé mysli, by nemohlo býti hned utvrzeno a sesíleno, žádná nízká náklonnost, jež by hned nemohla býti potlačena! Každé nebezpečí ohrožující dítě může jimi ihned býti zažehnáno, jakož i uchopena každá příležitost, aby utvrdili tělesnou sílu, ctnost, mravnost a duševní vývin děcka. Ovšem jest takovéto bedlivé, nikdy neumdlévající, opatrné a vážné, do nejmenších podrobností zabíhající vychování též nejvýše namáhavé a těžké, vyžadující ostrovtipu a bystrosti, trpělivé vytrvalosti, velikého přemáhání a sebezapírání spojeného s nevšední obětavostí. Odměňuje však veškeré starosti a namáhání tisícírovnoběžně radostným vědomím, že jsme založili štěstí, úplné pozemské štěstí toho, jehož nejvíce milujeme — štěstí našeho dítěte!

Co mají děti čísti?

(Časová úvaha.)

„Co mají děti čísti?“ — Takový je nadpis kratinkého článku ve 2. čísle „Vychovatele“ ze dne 15. ledna 1893. na stránce 32. Proslulý americký paedagog Horac Scudder v důkladné své práci pod tímž jménem pojednává o tom, že hlavní četbou mládeže mají býti národní přísloví, bible, bajky, paraboly a takové spisy, jichž látka sahá do *nejstarších dějin toho kterého národa*.

Příležitost tato črta, již „Vychovatel“ přinesl a čerpal z anglického měsíčníku „Atlantic Monthly“, byla nám pohnutkou, abychom se obsírněji zmínili o četbě mládeže, činiteli to při vychování tak důležitém. Kdo by si nebyl vědom onoho mocného vlivu, jaký má četba vůbec na člověka jednotlivce i na celé společnosti lidské? — — Ba, jsou lidé, kteří mrtvé literě věří více, než sebe výmluvnějšímu řečníku, více než svému vlastnímu svědomí. Jsou to obyčejně lidé, kteří nemajíce patričního vzdělání, nejsou schopni o tom neb onom přemýšletí a přijímají vše tak, jak jim to ten neb onen časopis, ta neb ona kniha podává. Zdaž jsou řídké ty případy, že tací lidé pravdivost svých řečí dovozují výrokem: „Vždyť jsem to četl v tom a v tom listě — vždyť to stálo v tom a v tom spise!“

Smutné jest věru, nemá-li člověk sám v tom neb onom patričního rozhledu a hledá svědectví svého mínění v těch neb oněch novinách, ale jest to bohužel factum, které právě v době přítomné velmi hustě se objevuje. Naše doba patrně

toho je dokladem, co může tisk, respektive četba bezbožecká. Četba, jaká se místy lidu podává, ubírá mu soudnosti a samostatného myšlení, z člověka pak polovzdělaného nebo nevzdělaného činí otroka svého mínění. „Vždyť to bylo tak v novinách!“ — výrok tento je zkušenému a prozíravému člověku ovšem směšným, dětinským; než považme, jakou asi závažnost, jakou asi důležitost má takovýto výrok pronesený od nezkušence k sobě rovnému. Odtud patrno, proč náš lid tak snadno dá se svést, proč tak lehkomyšlně kráčí do své záhuby hmotné i duševní. O novinářských kachnách a hejlech nemá ani potuchy, a ti ptáci volaví, kteří se za tou neb onou novinářskou lokálkou halí, kteří se v té neb oné redakci černí a pérem rozhánějí — jsou lidu obyčejně zcela neznámi.

Zkušenost tomu učí, že četba přiměřená, moudře řízená, ducha zušlechťuje i mravy, zjemňuje cit člověka — jakož zase nejsou toho doklady řídké, že četba špatná, nezabožecká zavedla lidi do kalu neřestí, všemožných vášní a náruživostí. Kolik asi lidí dostalo se následkem nezřízené četby do blázinců — ba až na popraviště? — — Hle, to všechno jest působení, to všechno jest vliv četby na člověka, i nesmíme nikterak účinek četby podceňovati a neúznávati!

Majíce však uvažovati o četbě pro mládež, nemůžeme se vyhnouti tomu, abychom se nezmínili také o tom, co s touto četbou úzce souvisí, jako o směru nynější četby, o tvůrčích silách četby pro mládež, o nakladatelích a podobných věcech.

I. O četbě pro mládež.

Lidé se vychovávají také knihami, jak Lindner a jiní mnozí paedagogové již před ním proslovili. Má-li četba veliký vliv na lidi dospělé, má tím větší působnost na útlou mládež, jež je všem dojmům tak přístupna, jež se všem dojmům tak přizpůsobuje a jimi se tou měrou ovládati dává, že je pro ten neb onen ve spise líčený děj nadšena, pro tu neb onu osobu celou svou duší zaujata. Nadšení nebo zase ošklivost stupňuje se u mládeže až do té výše, že dítě chce líčenou tu osobu ve všem následovati, sobě ji vzorem učiniti a nižádných překážek nedbati a se nelekati, jakož opovrhne zase v nepěkném světle líčenou osobou jako tím nejohyznějším zlem. Příklad povzbuzujících neb výstražných osob neb dějů mocně tu na vnímavou mysl dětskou působí. Proto čím jest malému dítěti břitký nůž v ruce, tím jest i špatná, ba již i nepřiměřená kniha v rukou chovancových. Četbou vsává do sebe chovanec med i jed, ale na vychovateli jest, aby ho jen lahodným medem napájel.

Jaké však spisy mají děti čísti? — — Odpověď tu na snadě: Spisy zušlechťující a mravně vzdělavatelné jsou dobrou četbou mládeži. Proto příklady historické a ideální, které se chovanci v biblických a historických obrazech, v životopisech znamenitých mužů jakož i v ideálních líčeních předvádějí, mají do sebe velikou cenu vychovatelskou. Ve vsí křesťanské výchově není výtečnějšího prostředku vychovatelského nad život Pána Ježíše dle líčení evangelistův. Sem patří dále i pohádky, báchorky, bajky a podobenství. Těmito posledními zvláště biblický dějepis hojně oplývá. Vzpomeňme si jen na jímavé podobenství o marnotratném synu, o milosrdném Samaritánu, o bohateci a chudém Lazaru, jimiž možno přímo na cit mládeže znamenitě působiti. Podobně životopis svatých jest četbou vzornou, která k následování přímo vybízí

Že nejvhodnější četbou pro mládež jsou povídky a spisy historické, jest v kruzích paedagogických všeobecně známo. Podávajíť zajisté něco jednotného, konkrétního, na čemž dítky největší zalíbení mají. Proslavený a nejvýš oblíbený je v tom ohledu u dětí spis o Robinsonovi. Pro výchovu má čtení o Robinsonovi tu důležitost, že na spise tom ukázati můžeme chovancům svým nezbytnost, důležitost a užitek civilisace. Biblická dějprava jest rovněž výtečnou četbou pro mládež, jak jsme již shora pravili. Při tom musíme ovšem děti poučovati o přítomnosti a minulosti, obé pak srovnávat a líčit dětem nejen příběhy tam naznačené, nýbrž i celé stavy společenské. Tím způsobem stane se dějprava veleúčinným prostředkem vychovatelským,

Avšak vychování dětí má býti všestranné; musí tudíž i četba tím směrem zařízena býti, anaf je také činitelem při vychovávání ne posledním. Působíce články mravoučnými ku povznášení citu pro pravdu, dobro a krásno, směřujme povídkami historickými ku probouzení a utužování lásky k vlasti i k domu panovnickému, jak také ministerské nařízení ze dne 12. července 1875. v příčině výběru knih do knihovny pro žáky na obecných a měšťanských školách stanoví, vymezujíc účel těchto knihoven těmito slovy.

„Ježto zakládání a rozšiřování knihoven pro žáky na obecných a měšťanských školách potěšitelným způsobem postupuje ku předu, tyto sbírky knih však jen tehdaž vyhoví svému účelu, jestliže při výběru a půjčování jich hledí se k paedagogickým zásadám a uváží-li se důkladně zvláštní poměry té které školy, jakož i chápavost žáků, do jichž rukou tyto knihy přijíti mají, proto odstraněny býti musí všechny takové knihy, kteréž by oddanost k Nejvyšší dynastii, patriotický cit anebo vážnost k vlasteneckým zřízením urážely.“

Lásku ku přírodě vzbuzují zajímavé popisy a líčení krajin, přírodních výjevů, zajímavé popisy přírodnin vůbec, jak se nyní ve spisech pro mládež s dobrým výsledkem děje. Četba tohoto druhu má však vždy poukazovati k Bohu, jako Tvůrci všehomíra — a potom jest i tato četba mocným prostředkem vychovatelským.

Paedagogové shodují se v tom, že nejlepší spisy pro mládež jsou ty, které provanuty jsou duchem mravním, přece nad liché moralisování se vyšínují a při kterých se paedagogický směr ukrývá za zajímavou formou. Shledáváme to hlavně při pěkných mravoučných povídkách, při bajkách a při zajímavých líčeních a popisech živočichů, krajin a přírodních úkazů.

Dítě má čísti a sice záhy čísti. Proto již i první čítanka obsahuje dosti valný výběr rozmanitých článků. Ku čtení však nemá se dávat dětem nic titěrného a dětinského, nýbrž má se mysl jejich záhy obíratí tím, co jest velebné a krásné. Než má-li i takováto četba potkati se u mládeže se žádaným úspěchem, má-li to býti vůbec prostředek vychovatelský, ku mravně-náboženskému vzdělání směřující, jest na vychovateli, aby alespoň řídil výběr četby a způsob čtení, nemůže-li sám s každým jednotlivým dítětem čísti. Zatím účelem má každý, kdo jakoukoliv knihu dítěti do rukou vkládá, vědom si býti těchto zásad:

1. Dítě nemá čísti ani příliš mnoho a ne věci příliš strakaté. Přílišným čtením utvoří se totiž jakýsi výhradný obor myšlének, který se nesrovnává se skutečností a který člověka skutečnému světu odcizuje.

2. Dítě má čísti jen to, co mu jest přiměřeno; tedy nic záhubného, nic škodlivého, nic nesrozumitelného, nic přepjatého, nic ledabylého, leč toliko užitečné, srozumitelné a výtečné spisy, ale především to, co odpovídá zájmům, zkušenostem a vyučováním probuzeným.

3. Má-li mít dítě ze čtení užitek, musí čísti samostatně, to jest tak, aby čtenému rozumělo, aby o tom soudilo a obsah jasně a zřetelně povědět umělo.

4. Dítě má čísti spisy jen veskrze mravné a zušlechťující. Poněvadž však základem a podporou vši mravnosti jsou city náboženské, jež se pěstují zvláště modlitbou, bohoslužbou a svatými svátostmi, musí i četba, má-li vůbec mravnou býti, založena býti na základě nábožensko-mravném, respektive křesťansko-katolickém.

(Pokračování.)

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

Řicházíme k otázce, která je snad mimo plutokracii na denním programu všech stavů, k otázce hladové. O této otázce pojednávají socialisté křesťanští i anarchičtí, dělníci pracující i stávkující, řemeslníci, rolníci, šlechtici, diplomaté a proto není také divu, že o téže otázce mluví kněží i učitelé. Přestaly doby, kdy se kněžím stále vyčítal největší blahobyt a požívavost, kdy karikatura kněze v humoristických listech jinak nevypadala než s hladkými, vykrmenými tvářemi, kdy říkali, že kněz vypadá, abych užil vtipu Dobrovského v hexametru na rychlo složeném, jako „bukač baňatý“. (Hexametř ten zní: „Aj hle, bukač baňatý tamo o strom podepřen chrouní.“) Každý i tak mnohý socialista uzná, že stav kněžský za svá studia a za své práce je velmi bídne honorován a dle toho honoráře také vypadají tváře kněží, vypracované, ustarané, tak že když nedávno nás bylo asi 200 pohromadě, sotva pět jsem jich z nich napočítal s tvářemi plnými. To však nevádí liberálním našim pánům učitelům, aby při upravování platů učitelských neotírali se o nás kněze od arcibiskupa až po kaplana. Byla to tak zvaná enketa školní, ve které měli to štěstí či neštěstí zasedati také duchovní hodnostáři, kteří uvažovali že má nejen učitel hlad ale poplatník že má také hlad, či jinými slovy, kteří uvažovali, co v nynější všeobecné tísní finanční zemské i říšské povolití se dá, aby to nebylo od vyšších instancí zpět vráceno jako nepřijatelné a nemožné. Ačkoliv mimo výše uvedené církevní hodnostáře zasedali tam také jiní, přece páni učitelé ostří hněvu svého obrátili proti nim, z té jednoduché příčiny, že jsou kněží. Při té příležitosti dr. Herold navrhoval, jak u něho zvykem, něco zcela jiného, a více než enketa, věděl, že stejně návrh jeho přijat nebude a odměnou jeho pilnosti že mu bude popularita u učitelů.

„Posel z Budče“ také postřehl lišácké jednání Heroldovo, píšeť na str. 354. a 362., že návrh ten je velmi problematickým a že Herold sám hájil svůj návrh vlažně. Abychom se k předmětu svému vrátili, „Uč. Nov.“ str. 120. po způsobu Vilímkových pasquillních epištol v „Humorech“ kurentem psaných takto píšou: „Z Nouzova. Epištola náměstkům Kristovým v enketě školní. Píše vesnický učitel. Bratří, hlásáte učení Kristovo. Vychvalujete naši chudobu a sami chcete na zlatě seděti. Jmění jediného církevního hodnostáře na Moravě činí cenu 20 milionů a nám nechcete povolití náklad na školství 11 mil.“ — A na str. 61. jiný kollega toho nouzovského takto si ulevuje: „Jste učitelem, příteli milý. Víte, že největším vzorem učitelů byl sám Spasitel a ten konal svůj božský úřad učitelský bos a v sukni jediné ne-sešivané. Chcete vy, nehodný stíne, velického Pána a mistra mítí do roka aspoň jedny perka a jeden oblek nový? K tomu však podotýkám, abyste to jen na sebe, případně na jiné učitele, nikoliv snad na pány katechety vztahoval.“ — My zase k tomu podotýkáme: Kolik hodnostářů a baronů z kmene Sem a z jiných stavů má mnohem více milionů vlastních a ne pouze v užívání jako arcibiskup na Moravě, kolik různých hodnostářů při všelijakých sinekurách má tisíce ročních příjmů za několik podpisů, a po těch ti páni učitelé nešilhají závistivě, jen ten krejcar kněžský je jim solí v očích. Rouhavá slova o Spasiteli pod nemístným nádechem ironie jim odpustíme, je to ostatně kopie vtipu francouzského krále Filipa Krásného k papeži. Když Filip řekl papeži: „Váš skvělý průvod nesrovnává se s prostotou Krista, který chodil pěšky bos,“ odpověděl mu papež: „Tou dobou, kdy Kristus chodil bos, pásli zde na pustách králové dobytek.“ Ten vtip se tedy tomu panu učiteli-kolle-

govi nepovedl. Rovněž vzbuzuje útrpný už jenom úsměv u každého soudného člověka v té ze špatných vtípů složené epistole kollegy-učitele vyčítání kněžím, že sedí na zlatě, a že pro kněze a katechety příklad chudoby Kristovy neplatí. Ti pánové snad nevědí neb nechtějí věděti o těch krejcarových kilometrech venkovských kněží za cesty do škol, o vyučování venkovského kaplana až 18 hodin týdně náboženství zadarmo, nevědí, kolik farářů-starců na matičných farách třeba ve vysokých horách do sedmdesáti a více let působí za skvělý plat 700 zl. (Kolik sedmdesátiletých učitelů bychom napočítali as s platem pouze 700 zl. při všech quinquenálkách a různých funkčních přídavecích? Otázka red.) Nevědí dále, že ten sedmdesátiletý kněz, když jde do pense, s těžší pět set vymůže, kdežto učitel skoro každý v šedesátém roce má 40 služných let vyslouženo a dostane celou pensí, jaký měl plat i s quinquenálkami, nevědí, že každý kněz katecheta o čtyři a pět let déle studovati a tudíž více vlastního jmění na svá studia vynaložiti musel než každý učitel, a že mimo to aspoň dvě léta má býti v duchovní správě, než se stane katechetou, že tedy v tom věku, kdy každý podučitel už čeká na druhou svou quinquenálku, katecheta při svých nejméně 26 letech ke škole se dostane, že hodiny jeho jsou pracnější a mnohem více unavující než každého učitele, že buďto před časem následkem námahy zemře aneb od školství odejítí musí, při čemž nucené placení jeho do učitelského pensijního fondu úplně na zmar přijde, jelikož

nedostane zpět ani halěře, a těch, kteří by se dvou třetin nebo celé pense po čtyřicetiletém působení dočkali, že je ze sta sotva pět; nechtějí dále věděti, že katechetovi každému zavřena je cesta státi se řiditelem školy, nevědí, že kaplan, třeba po svém dvacetiletém kaplanování, jde-li do pense, dostane ročně celých 250 zl., kdežto každý podučitel a učitel dostane dle služných let podíl svého služného a mnoho a mnoho jiných věcí dalo by se uvésti. Tak vypadá to kněžské sezení na zlatě, které nám nouzovský kollega-učitel závidí a vyčítá. Tolik jsme také chtěli p. poslanci Špindlerovi připomenouti z jeho řeči na sněmu, aby mezi katechety a učiteli nebylo rozdílu v platu. Souhlasíme, ale ať také pan Špindler vymůže, aby každý kněz, který do školy chodí, podle počtu hodin dostal poměrně stejný plat jako učitel, a nemusel třeba 20 hodin týdně učit zadarmo. Komu by se Špindlerova řeč líbila, ať si ji přečte na str. 47. „Uč. Novin“ a pan Špindler k další instrukci ať si přečte tuto naši úvahu.

Tím myslíme, že jsme tuto plačtivou kapitolu nouzovského učitele-apoštola vyčerpali, s podotknutím, že až se zase bude nutit do špatných vtípů, ochotně mu odpovíme. K tomu zvýšení platů učitelských přejeme jim mnoho zdaru, ať mají třeba trojnásobné služné, když jim to p. ministr dá a když to kapsy poplatníků vydrží, ale máme obavu, že to dopadne tak, jako s úpravou platů kooperatorských na 350 zl. ročně a 8—10 krejcarů za uražený kilometr do venkovských škol. + 24.

DROBNOSTI.

Školní děti a taneční zábavy.

V tomto ročníku našeho listu, nemýlím-li se, byla zpráva, že okr. hejtmanství Turnovské nařídilo ob. starostům, aby pod pokutou zakázali dětem přístup ku tanečním zábavám. Totéž nyní nařídilo okr. hejtmanství v Pardubicích. Nařizuje totéž, co c. kr. hejtmanství v Turnově a dodává i, že hostinští, kteří budou trpěti děti u muziky, zbaveni budou koncesse. — O tomtéž předmětu jednalo se nedávno i v okr. poradě učitelů v Čáslavi. Páni řečníci — učitelé — sváděli vinu chození dětí do hospod k muzikám na ledaco, ale

na to pravé nepřišel — zdá se však, že přijítí nechtěl — žádný. Staly se případy — nomina sunt odiosa — ale jisto jest, že se staly, že učitelé, respektive správa školy udala takové „tanečnický“. Však co se stalo? Rodičové dostali pokutu nebo vězení — myslí si laskavý čtenář. I to to! Okresní školní rada nařídila starostovi, aby dotyčné rodiče předvolal a — udělil jim důtku. — Ten ale celý případ položil ad akta a děti chodí k muzikám dále. — Kdyby každá okresní školní rada předvolala takové rodiče, už ta cesta byla by pro ně trestem. Ale udělováním dů-

tek od místního starosty se nesvede ničeho.

V. P.

Školské poměry v Norvežsku.

Od r. 1889. má tato stará normanská země se svým skrovným počtem obyvatelstva zákony školské pro město i pro venkov, jimiž řídí se zřizování škol, dohlídka na ně, vychování mládeže a částečně i plat učitelův. Městské školy jsou o 7 třídách. Povinnost školská trvá od 7.—14. roku. K tomu dle zákona připadají 2—3 ročníky pokračovacího kursu, kteréž jsou na několika místech zavedeny. Podle místních a klimatických poměrů obnáší školní rok 27—40 týdnů. Počet žáků jedné třídy je ustanoven na 35. Pro každý vyučovací stupeň je určeno 24 týdenních hodin, v nižších třídách však jich bývá sotva 18. Vyučovací plán je podoben našemu, pro chlapce však je o 2 hodiny rozšířen k vyučení se pracem ve dřevě (slöid). Na mnohých školách cvičí se dívky ve vaření. Pokrmy tyto rozdávají se pak chudým dětem. Ručním pracím věnována zvláštní péče. Tělocviku vyučují na vícetřídních školách poddůstojníci, kteří z něho musí na ústavě zkoušku skládati. I jiné předměty bývají jim přidělovány (psaní, kreslení), mají-li k tomu potřebné vědomosti. Školní budovy ku př. v Christianii mají až 59 tříd. Jsou v nich i lázně pro žáky. Správu škol vedou akademikové i ti, kteří v seminářích nabyli vzdělání. Ženský personal v Norvežsku převládá. V Christianii jest třikrát více učitelek, než učitelů. Učitelé musí vyučovati 36, učitelky 27 hodin týdně. Provdá-li se učitelka, nepozbývá svého úřadu. Celé Norvežsko je rozděleno na 5 inspektorátů. Před r. 1889. bývali duchovní školními inspektory, nyní mají pouze dozor nad náboženstvím. V každém inspektorátu jest zřízeno státní stipendium, které bývá uděleno vždy na dvě leta některému učiteli, aby v cizině nabyl zkušenosti o školství. Učitelé volí školní představenstvo, ve kterém předsedá mnohdy sám učitel. Učitel nabývá vzdělání v semináři s 2letým kursem, který musí předcházeti buď jeden kurs v přípravce, nebo absolvování školy střední. Abiturient z přípravy může učit v opatrovnách (7—10leté děti). Semináře jsou nejen v městech, ale i na venkově a jsou buď externaty nebo internaty. Chodí do nich kandidáti i kandidátky. Služné učitelův v Christianii obnáší od 1400—2400 korun v 19 letech služebných, služné učitelek 900—1400. Správce školy má 2600—3500 korun. Spolky učitel-

telské jsou místní i okresní — a tvoří v celku zemský učitelský spolek. V parlamentu jsou čestně (10%) zastoupeni a patří k demokratické straně.

+ 73.

Školy v anglických osadách.

Anglie jest zemí nejrozšířenější. Území její obsahuje 24 milionů □ km. skoro se 400 miliony obyvatelů. Jak to vypadá v koloniích britských se školstvím? Panuje tu rozmanitost. V Australii jsou státní školy bezkonfessionelní, učebné knihy jsou bezbarvé. Duchovní správce mohou v nich vyučovati náboženství mimo čas vyučovací. V Kanadě: v Novém Brunšviku, Skotsku, na ostrově Prince Eduarda a Britské Kolumbii jsou sice školy bezkonfessionelní, ale ne docela bez náboženství: je tam náboženství přirozené. V Britském Hondurasu, Gambii, Lagu atd. a také na Maltě jsou školy konfessionelní státem podporované. Na Maltě jsou katolické. V Indii dostávají konfessionelní školy státní podporu, ale musí se podrobiti státní dohlídce. Mimo to jsou tu i státní školy. Na Novém Foundlandu ve vlastní Kanadě jsou státní školy konfessionelní. Náboženské společnosti mají své školy, které stát vydržuje. Státní školy bez vyznání tu nejsou. V Queberku jsou katolické, v Ontariu protestantské. Menšiny mají v těchto státech své školní úřady. Ve Vanitobě mají katolíci rovněž své školní úřady. Výlohy na školství rozdělují se dle poměrů vyznání. — Ješto v těchto zemích panuje svoboda ve zřizování škol, mají katolíci již mnoho škol, které řídí obyčejné a školy ty jsou v dobrém stavu. Ve státu Viktorie v Australii pro desítinu veškerého obyvatelstva jsou zřízeny katolické školy. Mimo to $\frac{1}{4}$ učitelů na státních školách je katolickou. V západní Australii nalézá se 15 katol. škol. V celku obětuje stát na školství veliké sumy. V kanadských zemích $\frac{1}{18}$ veškerých pozemků a půdy zadržel si stát pro školní účely. Vedle státu i obce na školství přispívají, jenom ne v britské Kolumbii. Co se týče řeči, není tu nesnázi. Ve všech školách pečuje se o to, aby žáci naučili se řeči mateřské a anglické. Otec může též dítě své od vyučování v angličtině osvoboditi. Po nějakých národnostních třenicích není ve školách anglických (i v osadách) ani stopy.

(„Chr. paed. Bl.“ + 73.)

Zubní lékaři ve školách. Školní úřad londýnský ustanovil 10 zubních lékařů, každého se služným 150 liber šter., jejichž

úkolem jest, pravidelně prohlížeti zuby žáků. Právem se poukazuje se stanoviska zubních lékařů na nutnost, aby podobné zařízení zavedeno bylo na všech školách. Nehledě k bezesným nocem, jež způsobuje bolení zubů a jež způsobují ochablost právě mladého těla a činí je neschopným ku práci, mohou špatné zuby býti překážkou

v celé řadě oborů povolání. Tak na př. jest obor zpěváka neb herce takřka úplně nepřístupný mladým lidem s nezdravým chrupem, rovněž hudebníci, pozbudou-li předních zubů, nemohou již hráti na mnohé dechové nástroje. Špatný chrup mimo to jeví velmi nepříznivý vliv na srozumitelnost mluvy. L + 95.

LITERATURA.

Katechetische Handbibliothek. Praktische Hilfsbüchlein für alle Seelsorger. In Verbindung mit mehreren Katecheten herausgegeben von Franz Walk. Kempten. Verlag der Jos. Kösel'schen Buchhandlung 1893. sv. 8., 10., a 11.

O této sbírce katechesí zmiňujem se zde proto, že se jim dostává v některých listech veliké chvály, jakéž všechny nikterak nezasluhují. Tak má na př. 8. sv., sice titul: „Vollständige Katechesen für die Oberklasse der Volksschulen. Zweiter Theil: Sittenlehre. Von dr. Jal. Gapp“, ale „katechesí úplných“ bychom v něm hledali marně, spíše jsou to jen velmi hubené katechetické výklady. Nepoměrně lepší je sv. 10. (9. ještě nevyšel): Der Religionunterricht in der unteren Klasse der kath. Volksschule. Zde jest viděti na každé skoro stránce zkušeného praktika. Za to však jest opět svazek 11., jenž nese nápis: Katechetische Vorbereitung der Kinder auf die erste Beichte, velmi chudičký a obsahuje na některých místech i nesprávnosti, tak že se nedoporučuje.

Vlast. Red. Tom. Škrdle. Roč. X. čís. 1. s následujícím obsahem: Dr. František Xaver Kryštůfek, rektor české university. — Učení katolické a učení Petra Chelčického o societě občanské. Napsal Dr. Ant. Lenz. — Z básní Františka Šťastného. — Poslední oběť na Velíze. Dějepisná povídka. Napsal Alojs Dostál. — Výlet do Tyrol, k moři Quarnerskému a zpět do Solnohradska. Popisuje B. Hakl. — Upřímné slovo o lásce k vlasti. Píše František Pohunek. — Listí padá. Báseň od Ant. Bulanta. — Ve vsi a v zámku. Povídka. Napsal V. Špaček. — Charakteristika Husových Listů. Napsal Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. — Sjezd katolický ve Würzburku. Napsal Josef

Vondrák. — Listy z Asie. Píše — x. — Umění. — Literatura.

Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. III. č. 4. s následujícím obsahem: Úvod k otázce socialní. Napsal Dr. Rud. Horský. (Pokračování.) — Všeobecné hlasovací právo. — Z celého světa. — Různé zprávy. — Zprávy spolkové.

Stručná methodika vyučování katolického náboženství pro učitelské ústavy. Se-stavil Adolf Fux, c. k. professor a katecheta při učitelském ústavě, člen zkušební kommisie pro školy obecné a měšťanské v Příboře. Schwálena kníž. arcib. Ordinariatem v Olomouci dne 2. září 1893. čís 1981. v Praze. Tiskem Jos. R. Vilímka. — Nákladem vlastním. 1894. — Posudek o knize této podáme příště.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. S dovolením představených. Za redakci a vydání odpovídá Fr. F. Konečný Ord. Praed. Ročník VII. číslo 6.

Český Kneipp. Časopis pro šíření přirozeného způsobu života a Kneippova léčení vodou. Red. a majitel listu prof. J. Ježek. Nakladatel a spolunakladatel listu: Cyrillo-Methodéjská knihtiskárna (Václav Kotrba) v Praze, kamž i předplatné (1 zl. 60 kr. ročně) zasíláno budiž. Roč. I. čís. 4.

Obzor. Red. a vyd. Vl. Šťastný v Brně. Roč. XVI. čís. 19.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Ureduje Dr. Frančišek Lampe v Ljubljani. Leto VI. Štev. 10. Doporučujeme opětně všem přátelům slovenské literatury pěkný a laciný tento časopis, jehož redaktor nešetří práce ani obětí, by list byl stále dokonalejším.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. a vyd. Josef

Vévoda. v Olomouci. Roč. II. čís. 18. a 19.

Časopis učitelek. Měsíčník pro učitelky všech kategorií a vychovatelky vůbec. Red. E. Schmutzrová. R. IX. č. 9. a 10.

Szkola. Tygodnik paedagogiczny. Organ towarzystwa pedagogicznego we Lwowie. Wydawca i red. Mieczysław Baranowski Nr. 33—39.

Marianský kalendář pro lid katolický na obyčejný rok 1894. Vydavatel a redaktor: Adolf Rodler, komoří Jeho Sv. papeže Lva XIII., sídelní kanovník v Č. Budějovicích. Ročník XII. Cena 50 kr. = 1 koruna.

Kalendář ku počtě nejsvětějších srdcí Pána Ježíše a Panny Marie na obyčejný rok 1894. Velké vydání. Vydavatel a redaktor: Adolf Rodler, komoří Jeho Sv. papeže Lva XIII., sídelní kanovník v Č. Budějovicích. Cena 50 kr. Oba tyto kalendáře obsahují hojnost pěkného čtení, proto je doporučujem.

Vlastenecký Poutník. Kalendář na obyčejný rok 1894. Ročník šestadvacátý. Redaktor Václav Špaček. Majitel a tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (Václav Kotrba). S pěkným titulním obrázkem: Kaple sv. Václava v chrámu sv. Vítkém v Praze a vybraným čtením. Doporučujeme.

Zasláno.

„Posvátná kazatelna“ letošním rokem přestala vycházeti. Po 30 let procházela kraje česko-moravské, zdárně jsouc vedena knězem šlechtným, vlastencem upřímným, lidumilem vzácným, vsdp. B. M. Kuldou, sídelním kanovníkem Vyšehradským. Než, bohužel, jednak vysoké stáří, jednak i pokračující slábnutí zraku překáží, aby slovutný redaktor „Posvátnou kazatelnou“ dále vedl. — Ale časopisu kazatelského potřebujeme jako soli, jednak, aby příležitost se poskytla těžití z hřivny duševní těch, jež Bůh zvláštní milostí obdařil, jednak, aby kněží, školami a duchovními úkony nad míru přetížení, měli pohotově pomůcku, z níž by čerpali, připravující se na slovo Boží. — Proto dovolujeme si upozorniti na časopis

„Rádce Duchovní“,

jehož první číslo příštím týdnem počne se rozesylati. — Časopis „Rádce Duchovní“ vydává Cyrillo-Methodějská knihtiskárna (V. Kotrba) v Praze *na místo „Pastýře duchovního“, ježž číslem 12. zastaví.*

V části homiletické „Rádce Duchovního“, již přiměřeně dle potřeby jsme rozšířili (oproti dřívějšímu „Pastýři duchovnímu“), podávati budeme především vybraná časová kázání; v částech katechetické a vědecké přihlížeti budeme k praktické stránce duchovní správy. — Časopis „Rádce Duchovní“ jest svého druhu jediný v zemích česko-slovanských a kojíme se proto naději, že nalezne v duchovenstvu pro bohatý obsah všestranného rozšíření a tak že bohda stane se důstojným orgánem a representantem jeho. Již nyní přihlásil se značný počet osvědčených a zdatných spolupracovníků.

Rukopisy přijímá redakce „Rádce Duchovního“ Praha-Vyšehrad č. 90—VI. — Každá práce v „Rádci Duchovním“ otisknutá, se honoruje. „Rádce Duchovní“ vycházeti bude v témže formátu a době (jednou měsíčně) jako jeho předchůdce, „Pastýř Duchovní“. — Předplatné zůstalo i přes zvětšení objemu nezměněno, totiž 4 zl. ročně, a přijímá je knihkupectví Cyrillo-Methodějské (G. Francel) v Praze.

Nakladatel: **Cyrillo-Methodějská knihtiskárna** (V. Kotrba) v Praze. — Redaktor: Dr. **Jos. Burian**, sídelní kanovník Vyšehradský. — Pořadatel části právní a liturgické: **Václav Kocián**, kaplan u sv. Štěpána v Praze.

OBSAH: Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. (Pokračování.) — Smí-li mládež navštěvovati divadlo a taneční zábavy. Uvažuje Václav Procházka, učitel. (Dokončení.) — Jedináčkové. Napsal E. Ulmer, přeložil Milan Brodský. — Co mají děti čísti? (Časová úvaha.) — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Literatura. — Zasláno.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž buďtež adres. † reklamace, jož se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Ze života pro život.

Píše Th. C. Jan Nep. Jindra.

Jeho Milost biskup Královéhradecký, Eduard Jan Nep. Brynych posvětil dne 8. září 1893. nádherně postavené školy měšťanské v Dobrušce. Příležitosti vhodně uživ, vysvětlil shromážděným zástupům účel a cíl školy vůbec, přání projeviv, aby k těmto cílům byla vedena mládež, již bude účastniti se vyučování v nových školách měšťanských. Za řeči byla odmítnuta námitka, jakoby katolík, proto že jest katolík, nemohl, ba snad nesměl býti vlastencem. Mimo jiné upozornil tu nejdůstojnější pan svěřitel na to, že užívá sice církev katolická při bohoslužbě jazyka latinského, ale proto nebrání *lidu*, by jazykem mateřským pěl píseň Hospodinu, ba *naopak*, že církev svatá si přeje a chce, by píseň česká zněla českou svatyní. Velmi mocným dokladem bylo, že všem posluchačům uvedena byla na mysl snaha církve katolické, oživiti a posilniti v nás úctu k našim milým patronům zemským. Tak, prosím, promluvil biskup katolický, vůdce duší velice zkušený a učitel mládeže na slovo vzatý. Kéž u všech katechetův a vychovatelů najdou ohlasu slova o zpěvu církevním a svatých patronech našich! Kéž aspoň maličko k tomu přispějí řádky následující, v nichž promluvíme: A) O zpěvě církevním a B) O úctě svatých patronů českých ve škole obecné.

A) O církevním zpěvě.

Nařízení ministra duchovních záležitostí a vyučování ze dne 8. června 1883. č. 10618. ve příčině provedení zákona ze dne 2. května 1883. č. 53. z. ř. mimo jiné nařizuje sub. I. 5.: „Při vyučování zpěvu budiž vedle vlasteneckého a národního zpěvu pěstován také *zpěv církevní*. Dle tohoto výnosu jest povinností školy obecné, vyučovati též zpěvu církevnímu.

Každý ví, co rozuměti slovy „zpěv církevní“, ale neváháme znova upozorniti na slovo „*církevní*“. Zpěvu *církevnímu* budiž vyučována mládež. V tom uloženo mnoho pravdy. Jen ony písně, jež *církev* předpisuje, jen onen nápěv, jež *církev* schvaluje — a nic jiného nemožno vřaditi pod pojem „zpěvu církevního“ na škole obecné. Vše ostatní, ať jest to cokoli, nemůže sloužiti zpěvem církevním.

V Čechách tlumočí vůli církve svaté vzhledem ke zpěvu kostelnímu provinční synoda pražská od roku 1860. v č. III. a ve hlavě IV. takto:

„Zpěvy posvátné v řeči mateřské složené k menším slavnostem a každodenní pobožnosti nejen dovolujeme, ale toužebně si přejeme, by spojenou péčí pastýřů duchovních a ředitelů kůrů v lidu pěstovány byly. Neboť se to mocně dotýká mysli a city víry, lásky i lítosti v hojně míře to vzbuzuje, když takořka jedněmi ústy a jedním srdcem celá osada prosby své vysílá vzhůru ke trůnu milosti a milosrdenství Božího. Po příkladě předků, ve zpěvu zbožných písní neunavených ať i náš věřící lid, jsa dědic jejich mysli nábožné, hned z mládí uvyká před mši svatou i po ní písně nábožné prozpěvovati. *Společná snaha a pilné cvičení ve školách zajisté získá zpěvu zbožné a vydatné síly . . .*“

Pastýřové duchovní budou míti o to péči, by jen takové písně se zpívaly, kteréž by i *obsahem i nápěvem sloužily ku vzdělání*; písně bludné, nejasné a kteréž na světský nápěv upomínající mysl roztržitou činí, nebudtež zpívány. Mimo to dbejte také, *by písně byly — podle úmyslu církve svaté — přiměřeny slavnosti a oné části bohoslužby, kteráž se právě koná*. Kdykoliv lid zpívá *při mši svaté*, budtež aspoň při celém kánonu zpívány *písně, jež vztahují se na oběť nejsvětější*.

Aby pak také byl důstatek posvátných písní . . . biskupové provincie české společně se o to postarají, by nejlepší písně obojího jazyka ve zvláštním kancionálu byly tiskem vydány. To stalo se vydáním kancionálu v letech 1863 a 1864, jež obdrželi všichni členové „Dědictví Svato-Janského“. V době pozdější činěno to úchvalou a doporučením knih, jež jsou provanuty duchem církevním.

Prání synody pražské jest úplně oprávněno. I učitelé zpěvu vyslovují se v týž rozum. Dokladem připomínáme jen slova, jež na str. 222. „Nové nauky zpěvu“ napsal František Pivoda:

„Posvěcení, úklid a urovnání vnitřního člověka jsou bez odporu nejvyšší cíle snah náboženských vůbec. Pokud se týče křesťanství zvláště, víme, že církev tímto zřetelem řídí všechny kroky své.“ Umění 'všeliká', jež vstupují do služby církve, jako malířství, sochařství, stavitelství, básnictví, hudba, řečnictví atd. stávají se v pravém slova významu *církevními* jen tenkrát, když napomáhají k dosažení oněch vznešených cílův a je úspěšně podporují.

Jest tedy zjevno, že každý umělecký výkon, kterýž věřícího křesťana v domě Božím rozčiluje, vznešeným snahám církve křesťanské nejen nic neprospívá, ale jim přímo překáží, nechať jest umělecký výkon ten malba, socha, hudba, kázání neb cokoli jiného . . . Hudba církevní odřiká se vsí okázalé nádhery, nemajíc na mysli než sloužiti účelům velikého ústavu, jímžto jest církev, hledající posvěcení, úklid a urovnání v duševním životě svých věřících . . . Všeliká vážná, podstatu věci hluboce pojímající kritika všech časů odkazuje nástrojovou hudbu — vyjímajíc jedině velebné varhany — mimo službu církevní a uznává sborový zpěv za prostředek nejprůměřenější, jímž hudební umění vznešené snahy církve vydatně dovede podporovati.“ Dle toho soudě znatel spravedlivý, nemůže neuznati přednosti kancionálu Svato-Janského (i při některých jeho nedostacích. Red.).

Co z toho všeho plyne pro školu obecnou?

1. Nejprve jest si pamatovati, by *při mši svaté* (nebo aspoň při kánonu) zpívána byla od školní mládeže *píseň mešní*.

2. *Píseň mešní* odpovídějš povaze roku církevního.

3. Slovem i nápěvem nechť hlásá *píseň* ono veliké tajemství lásky, v němž opětuje se nekrvavě oběť krvavá dokonaná na kříži, slovo i nápěv budtež důstojny.

4. Při ostatních cvičeních náboženských, jichž jest mládeži účastniti se, voleny budtež písně týchž vlastností, jimiž označena *píseň mešní*, tedy a) písně pobož-

nosti přiměřené, b) písně srovnalé s rokem církevním, c) písně slovem i nápěvem důstojné.

5. *Vždy voleny budtež písně, jež i lid v kostele zpívá. Všeliké zvláštnosti budtež vyloučeny. *)*

Tolik možno přijati za zásadu.

Je-li pravda, že životu lidskému vtisknuta jest známka boje, nemůže ani bez boje býti zastance zpěvu církevního, jehož *tlumočnickem* jest Svato-Janský kancionál. Četné byly činěny námitky. Jeden pohřešuje písní nových, jiný není spokojen s novým nápěvem neb slovem, třetí vidí nepřekonatelné obtíže při cvičení mládeže, čtvrtý děsí se novot a pohodlně ruce ve klín skládá. *Než všechny uvedené námitky — soudíme — nejsou tak závažny, by jim musila ustoupiti vůle celé synody pražské.* Kromě toho mistrně jim odpovídá předmluva k prvému dílu Svato-Janského kancionálu a co nad to — skutečnost. Kde do práce se dali, všude zpěv církevní mile dolétá k uchu okouzlenému. Jako příklad uvádíme kostel Miletínský, v němž pěje mládež i lid vše dle vůle církve katolické. Co možno zde, možno i jinde. Přiložme ruku k dílu, pracujme pro česť a slávu Boží, Bůh nám jistě pomůže ve práci tak záslužné. Deo Optimo Maximo, optima quaeque et maxima! Pro Boha vše nejlepší! **)

(Dokončení.)

Co mají děti čísti?

(Časová úvaha.)

(Pokračování.)

II. O spisovatelích.

Vzdělávati lid, vzdělávati zvláště mládež cennými plody literárními, jest snahou spisovatelů. Jest to zajisté snaha ušlechtilá a velikolepá. Nesou-li se pak snahy takové ku opravdové mravnosti a zušlechtnění lidstva, jsou to snahy ideální, neocenitelné, jež ani jednotlivec ani celé společnosti náležitě odměniti nemohou.

*) Výborným rádcem v této příčině jest „Mešní a obřadní knížka pro lid od J. B. M. Ed. Brynychy. Kéž by duch této knížky naplnil veškeré učitele zpěvu církevního. Jediné na této cestě možno uvésti mládež ku poznání velikolepé budovy života církevního vůbec a zpěvu církevního zvláště.

**) Při letošních vikariátních poradách na Královéhradecku mluveno též o zpěvnících a knihách modlitebních.

O knihách modlitebních pro mládež psáno ve „Vychovateli“ VII. č. 17. a 18., kdež zastávána plná srovnalost katechismu s knihou modlitební.

O zpěvnících bylo tu a tam tvrzeno, by vydán byl zpěvník dvojí, jeden pro mládež a druhý pro lid. Mělo-li by to znamenati tolik, by se děti učily jiným písním než zpívá lid, nemohli bychom náhledu tohoto přijati a také není závažného důvodu, pro kterýž by přijat býti měl. Známať jest zásada „Non scholae, sed vitae discimus“, „Neučíme se pro školu, nýbrž pro život“. Zpěv církevní vylučovati z uvedené zásady, není spravedlivo ani rozumno. Či bylo by rozumno, cvičiti píseň jakousi pro 5 neb 6 školních roků? Bylo by to spravedlivo požadovati, po učitelích, by učil písním, jichž dítě, vyjdouc ze školy, užívati nikdy nebude? — — Nechtějme, prosím, nechtějme dělit mládež od lidu, nechtějme kopati propašť mezi rodiči a dětmi. Jest to nebezpečno. Či nepoznali jsme toho při zavedení „nového“ katechismu, kdy rodiče, zvyklí jsouce na katechismus „starý“, přestali opakovati s dětmi pravdy náboženské? Učme se tu ze života pro život!

Věškeré spisovatelstvo mohli bychom dle jeho činnosti rozvrhnouti na tři obory: 1. na spisovatele pro mládež, 2. na spisovatele pro lid, 3. na spisovatele vědecké. Práce všech jest velmi záslužná a nepostrádatelná. Dle všeobecného však soudu znalců a odborníků je práce spisovatelů pro mládež nejzávažnější a nejnepohodlnější — dle zkušeností nabytých můžeme k tomu dodati s mnoha jinými — že je to zároveň práce nejnevědeckější.

Starostí spisovatele pro lid jest, aby podal čtenářstvu svému děj zajímavý ve formě snadno přístupné, a tím jest již jeho úkol vykonán. Spisovatelé vědeckí mají práci ještě snazší: pojednají o tom, neb onom ze svého oboru na základě vědeckých fakt a zkušeností, o více se nestarajíce. Jsouť spisy jejich určeny předem třídám vzdělanějším a sečtějším. Ale na spisovateli pro mládež se žádá, aby práce jeho byla ve všem všudy dobrá a správná, schopnostem, znalostem i stáří dětí náležitě přiměřená, aby to byla práce na základě mravním sestavená, směru paedagogického a přece v zajímavé formě podaná! Musí míti tudíž spisovatel mládeže přehled i v oboru literatury vědecké, i literatury pro lid, aby věci poučné neb čistě vědecké v zábavném rouše podati uměl.

Proto můžeme říci směle, že spisovatelé pro mládež to jsou, již společnou plodnou prací ducha svého v útlá srdéčka mládeže vkládají sítě křesťanských ctností, ušlechtilých mravů, horoucí lásky k vlasti a k mateřské řeči, lásky ku přírodě a vůbec ke všemu krásnému a dobrému. Spisovatelé mládeže jsou to, kteří přiměřenou četbou ducha mládeže krmí a povznášejí, kteří národní podrost vychovávají.

Století naše muži takto zasloužilými v míře hojné nás obdařilo. Abychom si mohli učiniti o těchto výtečnicích národních a jich plodech ponětí, jest nám na okamžik zahleděti se do minulosti několika desetiletí a sledovati vývin literatury mládeže od prvopočátku až na dobu přítomnou.

Jedině dva důvody byly uvedeny pro dvojí vydání zpěvníku:

1. velikost zpěvníku a značná cena a
2. nedospělost dětí.

Důvod první zdá se býti velice závažný. Než jisto jest, že i značný výbor písni možno vydati v knize dosti malé, čímž i cena, jež množstvím exemplářův obyčejně se řídí, značně bude snížena. Tuto peněžní záležitost nutno ovšem vždy míti na mysli, běží-li o knihu pro mládež, ale není třeba tak činiti ku škodě věci samé. Může-li na př. dítě dáti za „čítanku pro školy obecné“ (Vydání pětidílného díl II.) 34. kr., nelze pochopiti, proč by nemohlo tytéž peníze dáti za knihu, jež mu zůstane na život celý, kdežto čítanky užívá pouze jeden neb dva roky. Či snad nutno uspořiti vše jen na věcech, jež patří k náboženství?

Co se důvodu druhého dotýče, nemá váhy, jelikož se dětem písni, jež mají zpívati, dříve vyloží.

Než, nepřihlížíme-li ni k námitkám ani k důvodům, možno na jisto říci, že každý znatel účelu, jenž vytčen škole obecné, s námi bude za jedno. Škola obecná není školou vysokou ani školou pěveckou. I bude povinností její, poskytnouti svěřencům tolik vědomostí, kolik k a ž d é m u člověku nevyhnutelně třeba, by mohl býti šťastným a užitečným členem společnosti lidské vůbec a společnosti církevní a státní zvláště. Dle toho bude snahou pečlivého učitele, naučiti dítky kostelním písním lidovým.

Kromě toho není moudro zapominati, že při vyučování zpěvu církevnímu, platí zásada „Vyučuj prakticky“, t. j. nauč dítky oněm písním, jichž mohou užiti i v době, kdy školu opustí.

Pro jednotu církevního zpěvu mládeže s kostelním zpěvem lidovým mluví i nejsvětější vůle Kristova „ut omnes unum sint“, aby všichni jedno byli, a konečně rozeznávací známka církve katolické, u n i t a s, j e d n o t a !

Počátky novočeské literatury pro mládež nacházíme již mezi slovesnými pracemi prvních našich buditelů, jako V. Nejedlého „Ladislav a jeho dívky“ ve „Hlasateli“ z r. 1807. Více pěkných povídek pro mládež složil Jan Javornický: „Zdvořilý žák“, „Krásné povídky pro dívky“ a jiných více, Matěj J. Sychra napsal přemnoho krásných povídek pro mládež, jež byly pro svou cenu v novějším čase znovu jako samostatný spis vydány.

Ku jmenovaným druží se Ant. Borový („Zrcadlo pošetilosti aneb 400 povídek mládeže“ a „Zrcadlo příkladů“); potom kněži: Mich. Kadaň sepsal „Průběhka užitečné kratochvíle ze známosti přirozených věcí v rozmluvě učitele s dětmi“, „Kytka vonného kvítí mravného učení pro dívky“, Krátký zeměpis v rozmlouvání s dětmi; Jakub R. Macan napsal „Příjemné večery“; V. Dušek „Naučné povídky“; Josef P. Koun napsal „Všecka pomoc přichází s hůry“, také „Blahorod“, „Čiň právě“, „Povídky outlé mládeži“ a jiné věci; Fr. Al. Rokos napsal „Povídky pro vlastenskou mládež“, V. Zahradník „Doštěpená zahrádka dobrých dětí, vysvětlení některých článků víry křesťanské“.

Povídky pro mládež z literatur cizích, hlavně německé, překládali: Hýbl a A. V. Hnojek (nejvíce ze Kr. Schmida); také Jos. V. Zimmermann vydal množství povídek pro mládež, povětšinou z jiných řečí přeložených. Fr. J. Tomsa a bratřec jeho Fr. B. Tomsa („Utěšenky“, „Věneček“ asi 60 mravoučných povídek z Nieritz, Hoffmanna a jiných.) Velmi pilným překladatelem ze Schmida, Hoffmanna, Ambacha, Baubergera, Barona, Niedergesässa byl Jan V. Vlasák, vydavatel „Bibliotéky mládeže“. „Schmidovy veškery spisy“ přeložil Josef Pečírka. Některé zdařilé povídky a básně složila Marie A. Pedálová, pro dívky psaly Honorata Zapová („Nezabudky“), Venceslava Lužická a jiné.

K nejzasloužilejším spisovatelům pro mládež přičítá sluší Jana V. Rozuma, učitele češtiny na c. kr. vyš. reálce německé v Praze. Vydal mezi r. 1849.—57. ku prospěchu mládeže: „Hádanky pro mládež“, „Ezop, mudrc v otroctví“, „Bajky“ (ze Fr. Schneidera), „Mravné učení z přísloví československých“, veselohru „Mlsný Vašíček“, „Písňe národní v Čechách“ (výbor pro mládež), „Bajky Lessingovy“, drobné povídky pod jménem „Konvalinky“, „Krasořečník“, „Malý krasořečník“, „Krasořečenky“. Mimo to vydal r. 1854. pro mládež obrázkový časopis „Zlaté Klasy“.

Z vynikajících spisovatelů českých uvéstí sluší jakožto výtečné pěstitele literatury pro mládež „medoplynných básniček skladatele“ — jak Čelakovský nazval Vinařického, a vedle něho Douchu, jenž i básněmi i povídkami četnými (celkem přes 100 svazků!) stal se miláčkem naší mládeže. Nejlepší vlastní i cizí básně pro mládež vydal Doucha r. 1855. pod názvem „Jaré listy“; podobný výbor uveřejnil v l. 1871. a 1874. ve 2 svazcích jakožto „Lípový věnec“.

Ze sbírek povídek Douchových uvedeny budtež jmenovitě: „Poupátka“, drobné povídky dětem, které se nedávno čísti naučily, poučné „Právenky“, výstražné „Bludičky“ a jiné. Pro mládež dospělejší napsal mezi jiným tyto: „Dvě dívky, aneb následky dobrého a špatného vychování“, „Nápravy na dobrou cestu“ a jiné. Sbírkou Douchových povídek i básní jsou: „Dárek upřímnosti“, „Obrazy věku mladistvého“, „Kniha dětí“. Jar. Květnický vydal výbor z povídek Douchových pod názvem „František Doucha, jak se jeví ve spisech svých pro mládež“. Jakožto skladatelé delších povídek pro mládež slynou Ehrenberger a Pravda. Onen psal převahou mládeži již dospělejší, obíraje si látku ke svým povídkám také z historie, jako jest tklivá povídka z doby války sedmileté „Kaplička pod lipkami“,

„Tataři na Moravě“, „Privina, mladý Prušan“, „Ostruha krále Jana“, „Dar Arnošta z Pardubic“. Velmi trefně vyličil život dětský v povídce „Invalida“.

Pravda František (Vojtěch Hlinka) píše zdařile pro mládež různých věků. Útlé mládeži z jeho spisů svědčí: „Kanárek“, „U dědečka a u babičky“, „Nocleh v lese“, „Nemocná školačka“. Mládeži dospělejší zvláště dobře se zamlouvá: „Andulčin Černouš“, „Blažena a Matilda“, „Náš žebrák“, „Oběd na poli“, „František pometlár a bratr jeho Petřík“, „Vzdálená škola“, „Bohatá Julie a Eva, chudá husačka“ a mnohé jiné.

Kdykoli pak řeč jest o zásluhách Ehrenbergových a Pravdových o literaturu pro mládež, nelze nezmíniti se o dvou záslužných spolcích na každoroční vydávání vhodných a laciných knih pro mládež českou. Jsou to: „*Dědictví maličkých*“, založené r. 1859. Šrůtkem v Kr. Hradci, a „*Zlatá kniha dívek českých*“ či *Dědictví sv. Ludmily*“ v Písku, vydávající od r. 1860. po dvou knížkách do roka, totiž „Zlaté lístky“ a „Zlaté klasy“.

K nejlepším skladatelům drobných povídek pro mládež náležejí: bratři Bačkorové Josef a Štěpán, Fr. J. Svoboda, Walter, Tesař („Naučné a zábavné povídky“), Škoda (Povídky pro mládež dospělejší“), Fr. Däneš, Jos. V. Nikolau („Klásky“), Fr. A. Zeman, J. Sokol. Původními povídkami veršovanými obdařily naši mládež K. Světlá („Škola mé štěstí“), Podlipská napsala řadu povídek a báchorek („Malá tulačka“, „Vladislav“, „Popelka“, „Sosna“, „Student a uhlíř“) a jiné. Krásnohorská napsala pro mládež povídky a bajky pod názvem „Jiřinky“, Růžena Jesenská „Pohádky veršem“ a j.

K. J. Hraše vydal sbírky původních povídek ze života dětského: „Naše mládež“, „Obrázky ze života malých“, „Povídky ze života naší mládeže“ „Babiččino vypravování“. — Fr. Sobek vylíčil „Život dítek na venkově“; Jos. Sedláček „Řemeslo má zlaté dno“.

„Báchorky pro dívky a přátele jejich“ vydal Štěpán Bačkora; ze sbírek báchorek prostonárodních mládeži vybral Hraše „Pohádky národní“; moravské pohádky a pověsti sbírají a mládeži vydávají Fr. Stránecká a A. Macháč. Andersenovy báchorky přeložil B. Peška, Josef Mikuláš Boleslavský a K. Kober.

Bajky vedle Zahradníka a po něm skládali: Patrčka, Jos. Chmela; Dom. Kynský přeložil bajky Lessingovy a přičinil k nim výtečnou předmluvu, Mat. Fr. Klácel Třebovský zdělal bajky Bidpajovy, Štulc („Padesáte bajek“ dle Heye), Jar. Langer, Ben. M. Kulda, z mladších Heyduk, Hraše a jiní. Výbor bajek vydal Fr. A. Zeman pod názvem „Pravda v obrazích“; Fr. Lepař z řečtiny přeložil a novým pořádkem upravil „Bajky aisopovské“.

Historickou povídku pro mládež pěstují: Fr. J. Černoouz („Královský kuchtík“), Jan Možný („Vpád Švédů do Prahy“), J. V. Houška („Otčenáš“), Jehlička („V knihách byla jejich spása“), Mikuláš Boleslavský („Čechové ve svaté zemi“), E. Koliha („Otokar ze Švamberska“), Jan Pillich („Křížák“), L. Unger („Mlýn v mlčení“) a mnozí jiní.

Hry dětské se stanoviska vychovatelského ocenili: B. Němcová, Boh. Hakl zvláštním o nich spisem. Bulíř vydal „Dvacet her mládeže české“, Ad. Potůček „Hry mládeže“; J. B. Podstránský uvil „Kytičku z průpovědek a přísloví“. V. J. Kamaryt vydal „Pomněnky aneb rýmované průpovědi nábožnosti a moudrosti“. Z „Mudrosloví“ Čelakovského vybral pro mládež J. Kopecký „Pravidla moudrosti a opatrnosti.“ Pro školy mateřské a nižší třídy škol obecných vydala Bož. Studničková sbírku her, písní, říkání a přání pod názvem „Dětská Zahrádka“. Podobný

výbor říkání pro různé doby věku dětského vydal Rom. Nejedlý jakožto „Pokladnici maličkových“.

I realie jsou ve spisech pro mládež dosti zastoupeny. Literatura tohoto druhu v posledních třiceti letech utěšeně se zmáhá a má za úkol šířit vědomosti z různých nauk věcných slohem prostonárodním a kratochvilným.

Sem hledí spisy P. Jehličky: „Svět v obrazích“, „Světobzor“ a jiné. Z oboru přírodopisného mimo mnohé práce K. Starého jako „Obrazy z přírody“, „Zábavy přírodopisné“, „Veselé prázdniny“ atd. též Amerlingova „Knížka o hmyzech“, „Obrázky z přírody“, Jana Havelky, Ant. Dudka. J. L. Maška, články K. B. Císaře, Jos. Šauera, Beranova monografie „Pes a jeho hlavní odrudy“, spisy o těle a zdraví lidském od A. V. Hnojka, B. Hakla a jiných. Prostonárodní výklady z fyziky pro mládež pod názvem „Vycházky do přírody“ sepsal Ed. Stoklas.

Zeměpis se zřetelem ku potřebám škol obecných zdárně pěstovali: Štěpán Bačkora („Praktické zeměpisné učení Čech“), A. V. Hnojek („Nebe a země klíč“), Ant. Tille, Jar. Zdeněk a j. Sem též přičísti dlužno Kodymovo „Cestování po světě“, od J. Bumby „Putování do svaté země“, od V. Novotného „Cestování o prázdninách“, Dudíkovy cestopisné obrázky „Sever a jih“, kulturní obrázky pro mládež podle anglického „Z dalekých krajin“ od Jos. Kořenského.

Dějiny mládeži naší vykládají J. V. Nikolau („Dějepis český v obrazích“), Ed. Erben („Obrázky z dějin Vlasti“), J. Vinohorský („Prostonárodní obrázky z dějin národa českého“), Hraše („Obrazy ze života panovníků z domu Habsbursko-Lotrinského“), V. Petru („Ze starověkých povídek“), J. Beran („Nejzajímavější báje a pověsti starověké“), A. Kosina („Z dob slávy řecké“), Šafránek („Obrazy z dějin národů starověkých“) a j.

Obrazy životopisné mládeži mimo dříve řečené spisy nastínili: P. J. Šulc („Karel IV. otec vlasti“), J. Pillich („Jan Amos Komenský“), E. Schmidlechner („V. Hanka“) a j.

Pravými pokladnicemi prací slovesných pro mládež jsou časopisy mládeže již dříve řečené a mnohé jiné dosud vycházející, kdež jsou snešeny cenné práce mnohých mladších spisovatelů nynější doby, z nichž mnozí vynikají úchvatným líčením, průzračností slohu a vytríbeností mluvy v míře veliké.

Spisovatelé: Vinařický, Doucha, Pravda a někteří jiní stali se miláčky mládeže. Spisy jejich jsou tak oblíbeny, že v každé školní knihovně kolují v několika exemplářích, že si je mládež nejraději vypůjčuje a že se tudíž dožily i několikrát vydání. Z toho vidno, že si tito přátelé mládeže dobře byli vědomi účelu a poslání četby pro mládež, že v tuto četbu vdechli takměř celou duši svou, jen aby milým dětem ve spisech svých podávali perly ceny převzácné a trvalé. Plody těchto spisovatelů pro mládež mají do sebe tu zvláštnost, že při vši své jednoduchosti dějů a nehledanosti výrazů mile pobavují a ducha vzdělávají. V povídkách na pohled nepatrných podali tito na slovo vzatí paedagogové ukázkou, jak se má mládež naše četbou vzdělávati na základě nábožensko-mravném, jak se mají dětem podávati v jednoduchých na pohled věcech příklady obsahem úchvatné, vypravováním neb líčením zajímavé, formou přístupné, a při tom všem na zásadách paedagogicko-didaktických spořádané. Proto musíme muže tyto jak po stránce věcné, tak i po stránce paedagogické považovati za *vzory* spisovatelstva pro mládež křesťanskou.

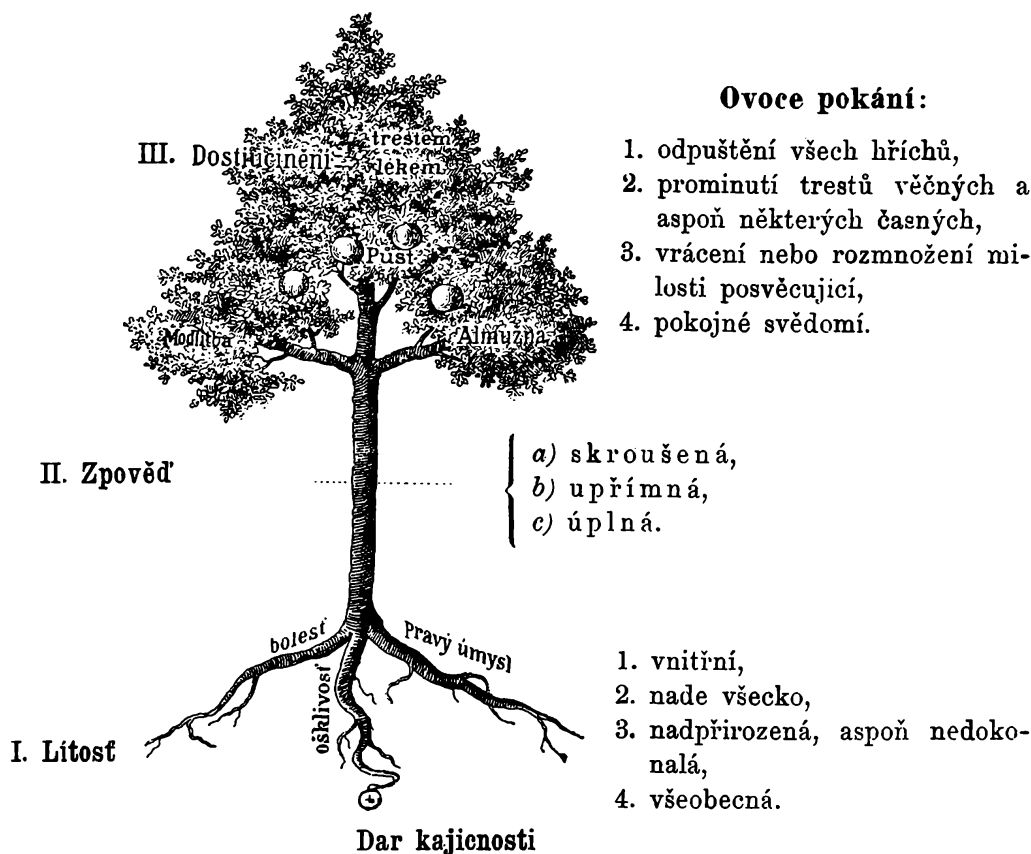
(Pokračování.)

Kterak lze znázorniti pokání (kajicnost).

Ukazuje Fr. Halbich, katecheta Smíchovský.

Vznik a vývoj pokání podobá se zajisté vzniku a vývoji *stromu*. Strom vzniká ze semene, pokání z daru kajicnosti. Strom se rozvíjí v tři části: kořen, kmen, korunu; pokání má též tři akty: lítost, zpověď a dostiučinění. Strom přináší chutné ovoce, pokání rovněž ovocem spasitelným se honosí.

K této podobnosti hledě, takto dítkám učení o pokání znázorňuji:

Kterak osvědčuje se na venkově společná návštěva služeb Božích v neděli?

Krásné, opravdu povzbuzující jest hromadné navštěvování služeb Božích mládeží školní v neděli a ve svátek. Kde se to prováděti dá a s hojným účastenstvím se setkává, tu milo všem dospělým do chrámu Páně jíti; vždyť oni těšívají se ne tak na zpěv lidí starších, jako na ten upřímný, ze srdcí útlé mládeže vycházející zpěv chrámový.

Mnohou matičku naplňuje téměř hrdostí, že řadu v chrámu Páně stojících dítek doplňuje také její dceruška nebo synáček. Jakou ale radostí blažilo by to nás, kteří mládež do chrámu Páně uvádíme, kdyby tyto řady byly četně zastoupeny a kdybychom shledali při každé kontrole, že počet dítek, které do kostela nechodí, jest jen velmi skrovný. Vzpomínám tu na hojné účastenství školní mlá-

deže při službách Božích v matičce Praze. Viděla jsem to nejednou a v duchu jsem sobě přála, kdybych takovou řadu dívek mohla také já uváděti v ten náš vesnický kostelíček!

Někdo snad řekne: „Ale vždyť jest venkov dosud zbožným a proto snad tam chodí i školní děti pilně do kostela! Je tomu tak, ale ne všude. Omluvou snad mohly by tu býti tyto případy: Rodičové přejí sobě jíti v neděli do chrámu Páně; je-li tudíž v místě, kde chrám Páně se nalézá, sloužena toliko jedna mše sv., říkávají rodičové k dítěti a to zvláště k dítěti odrostlejšímu: „Musíš zůstat doma, dnes půjdu já do kostela!“ Dívka neb hoch tedy, jenž doma zůstal, musí buď menší sestřičku neb bratříčka anebo opuštěný příbytek hlídati. A stane-li se to v četnějších rodinách, kde máme pak nabrati mládeže, již bychom si vedli do kostela? Jinde je opět rodina tak chudobna, že dítky v zimě nemají teplejšího oděvu anebo mají oděv toliko jeden, ten jest buď špinavý, aneb jest třeba, by byl spraven. Matka nemůže mnohdy dítěti v týdně oděv vyprati ani spraviti, protože chodí za výdělkem, zbývá jí tudíž jen neděle, kdy na své děti spravuje. Mimo to jsou některé osady od chrámu Páně značně vzdáleny, a je-li mše sv. ráno v 8 hodin, tu musí v zimě mládež přespolní ještě za tmy z domu vyjítí, má-li přijítí v čas do školy a odtud do chrámu Páně.

Úvedla jsem tu případy, které se skutečně objevují a jež pilnou návštěvu chrámu Páně na venkově opravdu ztěžují. Nezmiňuji se ani o tom, že tu a tam dítko ochuraví, nebo nemocnou matku obsluhuje, ježto něco podobného i v městech se přihází. Ale trapným je to snad pro každého z nás, když nevedeme do chrámu Páně ze čtyř tříd mnohdy ani tolik žactva, co ho náleží do třídy jedné. Tak jako je na venkově špatná návštěva školní, tak je také špatná návštěva kostela. Možno snad namítnouti, že tu spolupůsobením učitelstva mnoho se dá docílití, aby návštěva kostela v neděli a ve svátek byla horlivější.

Je to sice pravda, ale jenom jak se toho uchopiti? Přemýšlívám o tom; nabádám dívky zejména vždy v sobotu ku horlivé návštěvě služeb Božích, kladu jim na srdce, že to svatou povinností každého katolického křesťana, tudíž i povinností jejich; připomínám jim, že nedělní a sváteční den, kdy jsme nezameškali povinných služeb Božích, je pro nás tím slavnějším a radostnějším. Posléze slíbila jsem jakousi odměnu těm žákyním, které mimo svoji neb svých rodičů nemoc, nikdy mši sv. školní v neděli a ve svátek nepromeškají. Prospěje-li to, nabudu přesvědčení, že jest v této příčině náprava možná, pakli nikoli, tu nevím již ani, jakým způsobem bychom se toho mohli dodělati, aby návštěva služeb Božích se strany dětí školních byla hojnější.

S velkou radostí přivítala jsem zprávu, že i my po venkově budeme mítí každou neděli a svátek společné služby Boží s mládeží školní. Je pravda, skoro každá nová věc těší se z počátku vždy četnějšímu účastenství a tak bylo i zde. První neděli byla návštěva ucházející, ale za to každou následující neděli žactva ubývalo, takže není, jak jsem již dříve podotkla. z několika tříd v kostele dětí ani tolik, co je jich ve škole ve třídě jedné. — Tak jako vyučuje s větší chutí a zálibou učitel ve třídě, kde jest žactva plné lavice, nežli tam, kde jest mu mluvití téměř ku prázdné škole, tak také bude s potěšením spěchatí do chrámu Páně tehdy, kdy bude nejen třídu svoji, nýbrž i třídy ostatní spatřovati čteně zastoupené při službách Božích.

Abychom se této radosti u svého žactva dodělali, k tomu pracujme všemi hřivnami, které nám udělil dobrotivý Bůh; zvláště ale užívejme daru výmluvnosti

své, sami s ochotou a s pravou láskou do chrámu Páně se uchylujme, horlivé žáky stavme ostatním za vzor, a pokud lze nějakou třeba nepatrnou odměnou významávejme. Při tom pak se ozbrojme vši jenom možnou trpělivostí. Nezoufejme ještě, když začátek po venkově nebude skvělým. Přičiníme-li trochu trpělivosti, pevné, vytrvalé vůle a spolupůsobení a učiníme-li vše to jen pro věc svatou, vše ku cti a chvále Pána všech pánů, tu samo nebe rádo dá nám dojít cíle.

Alba Fortýnová.

Zákony a nařízení

u věcech obecných a měštanských škol náboženství katolického se týkající.

(Pokračování.)

Zákon zemský ze dne 24. února 1873. čís. 17. z. z.)

§ 8.

Školní rada místní volí se vždy na dobu 3 roků. Ti, kdož již zvoleni byli, mohou zase znova voleni býti.

§ 9.

Předseda svolává a řídí sezení, stará se, by usnesení provedena byla.

§ 11.

Místní školní rada má pečovati o to, aby zákony školní se provedly a zachovávány byly.

Odstavec 6. (Jí přísluší), aby učitelstvo podporovala u výkonech jeho povolání, zvláště pak u vykonávání kázně, by bděla nad tím, jak se mládež mimo školu chová, a nad vším, co vliv má na vychování mládeže školou.

§ 13.

Ustanovení místní rady školní buďtež oznámena nejen obecnímu zastupitelstvu, jehož se týče, nýbrž i okresní radě školní.

Místní rada školní scházej se alespoň jednou za měsíc k řádnému sezení.

Předseda pak vždy může, a žádají-li za to dva údové, jest povinen svolati sezení mimořádné, které se odbýváti má do osmi dnů.

§ 14.

Kdykoliv se sezení odbývá, buďte vždy veškerí členové, kteří slib složili, povoláni.

Aby školní rada místní se mohla usnášeti platně, jest zapotřebí, aby byla většina členů přítomna.

Nesejde-li se k sezení tolik členů, aby mohli platná usnesení činiti, a nemůže-li sezení k místu přivedeno býti bezodkladným povoláním náhradníků, má předseda do osmi dnů členy znova svolati a připomenouti, že ten, kdož by do sezení nepřišel a toho dostatečně neomluvil, propadne pokutě 1 až 10 zl., zároveň má pak obeslati náhradníky.

Usnesení se činí nadpoloviční většinou hlasů.

Předseda hlasuje toliko, když jsou hlasy počtem sobě rovný.

Týž má právo zastaviti vykonání takového usnesení, o kterém se domnívá, že zákonu odporuje, aneb prospěchy školy v nebezpečí uvádí, má však věc v tom případě do tří dnů předložiti okresní radě školní, aby o ní rozhodla.

Stížnosti na usnesení a opatření, vydané od místní rady školní, jdou k okresní radě školní. Stížnosti takové mají býti podány místní radě školní do osmi dnů po tom, kdy o rozhodnutí návštějí dáno bylo, a mají účinek odkládací.

§ 15.

Žádný úd místní rady školní nesmí býti účasten toho, když se rokuje a hlasuje o záležitostech, ježto se týkají osobního jeho prospěchu.

§ 16.

Jestli záležitost nějaká tak pilná, že nelze ani čekati na nejbližší příští sezení řádné, ani svolati sezení mimořádné, může

předseda o své moci opatření činiti, jest mu však v příštím řádném sezení žádati, aby místní rada školní schválila opatření jeho.

§ 17.

K cíli bezprostředního dohledu ke školám, na místní radu školní náležejícího, jmenuje okresní rada školní některého

člena místní rady školní, vyjma správce duchovního a učitele, pokud zákonem co členové do místní rady školní jsou povoláni, školním dohlížitelem na dobu tří let.

Vztahuje-li se působnost místní rady školní na několik škol, mohou býti zřízeni dva místní dozorcí školní; tak se musí státi všude tam, kde jsou školy co do jazyka rozličné. (Pokračování.)

DROBNOSTI.

Není nad liberálnost. „Uč. Nov.“, které s chutí vždy zaznamenávají, kdy a kde se který učitelský spolek prohlásil proti škole konfesionální (o projevech pro školu konfesionální vyšlých z kruhů učitelských, jak se zdá, dosud nevědí), přináší v čísle 41. (ze dne 12./10.) následující zprávu: „Bavorský zemský spolek učitelský, jenž má 12.000 členů, měl ve Würzburku valnou schůzi, v níž přijata následující resoluce: Člen spolku, který by přistoupil k jednotě, jež má ráz konfesionální, přestává býti členem zemského spolku učitelského.“ To jest ovšem velmi „liberálně“ liberální; bude to však zmíněnému spolku liberálnímu málo co platno. Resolucí touto měl býti totiž hned v počátcích ubit katolický spolek učitelů bavorských, ale rána nejen selhala, nýbrž, jak se zdá, valně ještě přispěla ku zmohutnění mladého spolku učitelů katolických, t. j. učitelů, kteří se za svoje vyznání katolické nestydí. Ve valné schůzi, již měl tento spolek nedlouho po té rovněž ve Würzburku, prohlásil aspoň jeho předseda, že katolický spolek učitelů bavorských, ač trvá teprve sedm neděl, čítá již členů přes 1100! — Čím víc a čím prudčeji vystupují liberální učitelé němečtí proti katolicismu, proti pozitivnímu křesťanství a proti konfesionálnosti vůbec, tím více tam mohutní a se rozšiřují — spolky učitelů katolických, o nichž „Vychovatel“ brzy přinese pojednání delší.

Nemístná nedůtklivost. „Dost slušné postavení.“ „Česká Politika“ v č. 279. v rubrice „Ze soudní síně“ píše: „... Obžalovaný jest oddán pití. A tato hrozná vášeň srazila nešťastného muže z dosti slušného společenského postavení do nejhlubší propasti, morální

a fysické skleslosti a zbědačivosti. Tento tulák byl kdysi — učitelem . . . Jeho nezměrná náklonnost k alkoholu připravila jej o to postavení . . .“ Tak vida, všickni ženialní mužové uznávali a uznávají dosud učitelský stav za jeden z nejvznešenějších, jenom referent „České Politiky“ za — dosti slušný!“ — Tak doslovně „Komenský“ v příloze k č. 44. ze dne 13./10. str. 666. — My bychom byli očekávali, že ten jistý nedůtklivý pán, jenž se označil šifrou ř, když již chtěl ku zprávě „České Politiky“ něco podotknout, jako rozumný člověk řekne: K čemu pak připomínat, že nešťastný onen člověk býval učitelem? Taková poznámka byla by oprávněna. On však ve své přílišné nedůtklivosti zaměnil v znesenost povolání se společenským postavením učitelovým — myslíme, že nikoli ku prospěchu věci, již chtěl hájiti. To však jen mimochodem, neboť nejsme advokáty ani „České Pol.“ ani liberálních pp. učitelů. Ale to snad jest vhodné zde připomenout: Když jsou tito páni tak nedůtkliví, jde-li o ně a jejich stav, tu by snad mohli býti také trochu skromnější a spravedlivější ve svých úsudcích o stavech jiných, najmě o stavu kněžském a kněžích vůbec. Či nikoli?

Mají prý úctu k náboženství každému. „Freie paed. Bl.“, jež vydává ve Vídni prot. učitel A. Chr. Jessen, píše v čís. 40. (ze dne 7./10) následovně: „34 učitelky, nacházející se většinou ve službách města Vídně, haben diesen Sommer in Pfalzau-Pressbaum geistlich exzerziert. Na přez rok prý přijdou opět a přivedou prý jich s sebou ještě víc.“

Biskupské slovo o methodě vyučování náboženského. V pastýřském listě biskupa Eichstättského ze dne 12. mě-

síce prosince r. 1880. jsou velmi pěkné myšlenky o katechismu a o metodě, jakou jest třeba katechismu vyučovati. Snad se zavděčíme některým čtenářům, když z listu onoho podáme aspoň některé myšlenky týkající se metody. Právě se tam mezi jiným: „Zvlášť pak náleží k dobrému vyučování náboženskému dobrá metoda. Spočívá v ní těžiště vyučování; proto poručil sv. Ignác z Loyoly profesorům svým, aby se řídili nejlepší methodou, kterou by bylo lze vymyslet. Toto nařízení podává nám klíč, abychom sobě mohli vysvětliti podivu hodné úspěchy, jichž se Tovaryšstvo Ježíšovo vyučováním svým všude dodělalo. Uživati nejlepší možné metody — musí býti cílem každého katechety. Lituje toho velice, že je to kněžím, kteří pracují v duchovní správě, zřídka kdy možno, by jeden druhého při katechesích pozorovali a takto se jeden od druhého učili a na vyskytující se nedostatky navzájem se upozorňovali. My aspoň můžeme dosvědčiti, ze zkušenosti vlastní, že nám častější přítomnost při katechisování k mnohému byla prospěchu. — Dobré metodě jest se těžko naučiti z knihy. Cvik — dobrý cvik dělá mistra. Především jest třeba, by se katecheta na každou hodinu vyučovací řádně připravil, tak aby měl všecky dotyčné otázky i odpovědi úplně v paměti a při výkladu aby uměl vždy voliti s jistotou pravých výrazů, aby neplýtval zbytečně slovy a nemařil čas. — Při výkladu thematicu nesmí již pro krátkost vyměřeného času dále zabíhati, nýbrž musí se obmeziti přesně na odpověď (pisatel má totiž na mysli katechismus v otázkách a odpovědích, jakých se v cizině zhusta užívá), na jednotlivé části odpovědi a někdy docela na jednotlivá slova . . . Trebas bylo se strany jedné potřeba odpovědi se širěji zabývat, jest se opět se strany druhé třeba chrániti, by podobný výklad nesklesl snad na pouhé cvičení mluvnické, nebo na chladné rozdrobování jednotlivých vět. — Ještě větší nebezpečí, jakému bývá vysazen katecheta horlivý a zvláště pak pozorný, jest pokušení vykládati příliš mnoho. Svádívá k tomu horlivost. Zapomínáme, že máme před sebou děti. Vykládáme mnoho a ptáme se málo. Čím déle mluvíme, tím více se sice rozhříváme my, děti však stávají se tím chladnějšími. Jenom otázkami a odpověďmi budíme zájem dítěte a můžeme jej udržet při živé pozornosti. I starší lidé stávají se roztržitými, mají-li déle poslouchati; tím více děti. Mimo to podržuje

dítě jenom stěžka v paměti to, co pouze slyšelo; spracuje-li však myšlenku samo, podporuje paměť svou a co při výkladu spolu mluvilo, to se vtiskuje hloub do jeho paměti, proto že se to stalo duševním jeho majetkem. Mimo to pak musí dítě býti navykáno, aby odpověď, kterou slyšelo, také samo formulovalo, musí býti cvičeno, by dovedlo slova katecheta co do smyslu jejich opakovati. Cvičení jest ve škole věcí hlavní, neboť cvičením se učíme. Bez cvičení můžeme sice mnoho věděti, ale nedovedem ničeho.“

Bolestné přiznání. Známo jest jak v Itálii všemi prostředky k tomu se pracuje, aby školy byly zlaicisovány a kněží a řeholníci a vůbec lidé osvědčující smýšlení katolické, aby byli všude, pokud jen možno, ze škol odstraněni. Ale přes to přese vše daří se veřejným školám státním i podle doznání listů liberálních dosti špatně. Učitelové jsou dosti chatrně a mimo to ještě nepořádně placeni a proto se také podle běžného axiomatu liberálních učitelů nemohou dodělati žádoucího úspěchu, který prý závisí úplně na platu; čím tento větší, tím větší úspěch ve škole. Ani konviktům a internátům státním se v Itálii valně nedaří; ano v některých se vyskytly i nepořádky, pro kteréž bylo konáno úřední vyšetřování. To se ale obyčejně hezky ututlá. Nyní chtějí opět míti konvikty svobodné, ale obávají se velkého v nich platu, z kteréžto příčiny prý by tam nemohli dáti svoje syny ani nižší úředníci, ani učitelé a profesori na školách středních. Zatím prý však se ústavům klerikálním, kteréž prý jsou jak podle pravdy vyznati třeba, lépe spravovány nežli podobné ústavy liberální, daří výborně; posílají prý do nich syny své mnohdy i svobodní myslitelé, ač prý dobře vědí, že se v nich užívá metody falešné a že se tam chovancům vštěpují znenáhla zásady protivlastenecké. — Co se tu praví na hanu ústavů a konviktů katolických, není ovšem pravda a liberální pisatel v liberálním „Nuovo Educatore“, chtěje snížit ústavy katolické, snížil jen tím víc ústavy liberální. Každému člověku, jenž dovede jenom poněkud správně a logicky mysliti, vnucuje se tu sama sebou otázka: Když se v ústavech katolických užívá špatné, falešné metody, a když se tam chovancům vštěpují znenáhla city a zásady protivlastenecké a když přes to přese všecko i mnozí svobodní myslitelé

dávají tam svoje syny raději nežli do ústavů a konviktů liberálních, jak pak to as musí v liberálních oněch ústavěch vypadat?

Liberálové tak nejednávají. Na sjezdu německých katolíků, jenž byl konán letos ve Würzburgu, byla přijata mezi jiným i tato resoluce. „Ačkoli jest si velice přáteli, aby každý příslušník říše německé naučil se důkladně německé řeči, nesmí se přece hledět dosáhnout tohoto cíle u dětí německy nemluvicích potlačováním mateřské řeči těchto dětí, spíše musí býti uznáno právo na pěstování řeči mateřské. Sv. náboženství mají se děti učití výhradně jenom v řeči mateřské. V místech, ve kterých buď všecko obyvatelstvo, neb značná částka jeho jinou řečí mluví nežli německou, mají býti ustanovováni jenom učitelé, kteří jsou také této druhé řeči úplně mocni.“

Náboženské vyučování. Při náboženském vyučování nemá se nikdy zapomínati na nejhlavnější požadavek: buditi a oživovati náboženské city. Působiti stále na cit, bylo by ovšem chybou. Nedogmatické křesťanství, o něž usilují mnozí protestanté a liberální pp. učitelé, přiučí děti několika pěkným frásím, ale nepodá pevnosti a stálosti pro život. Náboženství citové bylo by jako tělo bez kostí. Již staří filosofové nazývali ctnost věděním. Úlohou katechety musí proto býti přivésti děti skrze pravdy naší svaté katolické víry k pravému křesťansko-náboženskému životu, aby chtěly vždy jen to, co chce Bůh. Počátek moudrosti jest bázeň Boží. Na to se bohužel teď zapomíná. Bůh se jen pořáde představuje jako dobrý otec, že však je svatý a spravedlivý a proto že musí hřích nenáviděti a trestati, k tomu se nepokazuje. Proto jen ten katecheta vyplnil úkol svůj, který vedle lásky i citu bázně Boží hluboko vstípl do srdcí dětí. („Hrv. Učitelj“.)

Domácí a školní vychování. Dvě jsou cesty, k dobru a ku zlu. Kterou jednotlivec se dá, nezávisí tak od něho, jako spíše od okolností, v nichž žije. Poněvadž pak člověk je hříchem prvotním porušen, směřuje vždy více ku zlému. Jestli třeba tedy vésti jej rozumně k dobrému. První úlohu mají tu rodiče, ti mají položití základ, na němž by škola dále pracovala. Na domácím vychování nejvíce záleží. Naše školství ohledem vyučování velice pokročilo, ohledem vychování však je ještě pozadu. Odkud to? Školy naše jsou přetíženy učivem, druhou pak příčinou je domácnost a styk

s nehodnými dětmi. Mnozí rodičové si myslí, jak dítě začne choditi do školy, že se již nemusejí o ně starati, to že má dělati škola, nedávají pozor na své řeči, žerty, skutky, čímž se děti velmi kazí. Proto třeba často napomínati rodiče, by dbali o dobrý příklad pro děti, sám pak učitel ovšem musí dobrým příkladem předcházeti. Jestliže se pak rodiče, zvláště chudí, mají častěji upozorňovati, aby dávali dítkám dobrý příklad, by práce učitelova spíše se dařila, pak nemůže nikdo lépe a s větším úspěchem o to se zasaditi a učiteli pomoci nežli kněz. Onť v kázání, křesťanském cvičení, ve zpovědi atd. jest nejen nejlepším pomocníkem, nýbrž i nejlepším přítelem učitelovým. Proto by měli kněz a učitel vždycky a všude pracovati svorně a jeden druhého podporovati, by se dařila práce oběma. („Hrv. Učitelj“.)

Náboženské vychování dítěte v domácnosti. Nepostačí zanechati dětem jmění hmotné, nýbrž třeba starati se o jmění duševní, o dobré vychování. Pro vychování nejvíce pak může vykonati dům otcovský, škola nemá nikdy takového vlivu. Není to ovšem práce snadná! Rodiče musejí především věděti, co se vychováním rozumí, a čeho třeba jim činiti, by z dětí jejich byli řádní, počestní lidé. Dále záleží na tom, aby se vychovávalo tělo i duše. Vychování duše spočívá v rozvíti rozumu a citů. Na obojí se musí působiti rozdílnými prostředky. City dělí se na city náboženské, morální a estetické. Na každý tento druh citů třeba jinak působiti. Nejvíce ovšem na cit náboženský. Hned jak dítě počne rozuměti řeči lidské, třeba mu vypravovati o Stvořiteli . . . , poněvadž by jinak vychování nábožensko-mravní nespočívalo na pravém základě. Odtud pak se musí stále, soustavně pokračovati. **Prostředky** k tomu jsou: **n á b o ž n é r o z h o v o r y a m o d l i t b a.** **Rozhovor s dítětem** o Bohu je nejlepším prostředkem k nábožensko-mravnímu vychování. Děti se tážou ze zvědavosti na mnohé věci, jichž může vychovatel velmi dobře použiti k poučení. Někdy se děti tážou, nač nedovede odpověděti učenec sebe větší; tu jest dobrá příležitost promluvití o v í ř e, kteráž povznáší a doplňuje všecko naše poznání. Druhý prostředek je **m o d l i t b a.** Hned maličké dítě má se učiti dělati kříž. Jak? Není dobře vzíti dítěti prsty a dělati mu kříž a předřikávati mu: ve jménu . . . neboť dítě tím ničeho n e c í t í. Tu musí předcházeti p r í k l a d. Nejdříve udělej

kříž sám a rci: „Bože milý, dej nám všechno dobré“ a pak řekni dítěti: „nyní udělej i ty kříž a řekni pěkně „chraň mne, Bože, a dej nám čeho potřebujeme.“ Tak se naučí dítě znenáhla i dělati kříž i nábožně cítiti. Podobně jest s modlitbami. Modlitby se musí tak vštěpovati, aby je děti ne snad jen uměly, nýbrž také se jimi ušlechťovaly. Modlitby dětské mají býti krátké a lehké a třeba všemožně o to pečovat, by byly dětem svaty a modlení se pravou bohoslužbou. Proto není dobře dávatí dětem říkati modlitby, aby se rodiče takto chlubil, co děti již umějí; tím se ruší nábožné city a děti pak modlitbu považují za věc paměti a ne za prostředek k dosažení milosti

Povolání křesťanské ženy. Ženy mají důležité povolání v socialním životě. K tomu účelu dostaly od Boha jisté zvláštní vlastnosti, jako jsou: jemnost ducha, něžnost srdce, cudnost, smysl pro domácnost, srdečnost, dobročinnost, bdělost nad pořádkem, přítulnost, trpělivost, víru, naději, lásku. To vše proto, aby samy byly zbožny,

počestny a ostatní k tomu vedly. To je první a nejhlavnější úkol žen. Ten mají prováděti v domě svém, mají býti mužům pomocnicemi v dosažení věčného spasení, mají bděti nad čeledí, aby počestně, zbožně živa byla, mají hlavně v srdcích svých dítek tyto vlastnosti pěstovati. („Hrv. Uč.“)

Ze života roztržitých. **Z a s t r o n o m i c k é p ř e d n á š k y:** Barva měsíce bývá obyčejně velká. — Astronomie jest tak důležitá věda, že bez ní by se nevědělo, proč slunce svítí ve dne a měsíc v noci, a ne naopak. Na jisto také můžeme předpokládati, že kdyby slunce svítlo v noci, nebylo by tak tma — jako nyní v noci bývá, nesvítili-li měsíc. — Slunce jest od země tak daleko vzdáleno, že kdyby země byla rovněž tak daleko od slunce, nebylo by jí ze slunce ani viděti. —

Z m a t e m a t i c k é p ř e d n á š k y: Spočteme-li všechny ulice Londýnské, dostaneme číslo, které třikrát obejde naši zemi. — Kdyby tento důkaz byl správný, musily by obě polovice býti úplně sobě rovny, obzvláště ta jedna. —

LITERATURA.

Praktická rukověť pro katechety. Sestavil J. Ježek, katecheta a professor c. k. vyšší realky Pražské. S povolením kníž. arcib. konsistoře Pražské ze dne 1. února 1893. číslo 1012. (Ježkovy Knihovny katechetské číslo 1.) V Praze 1894. Nákladem Cyrillo-Method. knihkupectví (G. Francl). Str. 290. Cena 1 zl. 50 kr.

V této „Praktické rukověti“ najdou obzvláště mladší pp. katechetové mnohý velice vítaný pokyn a poučení, jak v části nadepsané: „Methodické pokyny“, tak v části oné, kteráž obsahuje „Nejdůležitější zákony a nařízení u věcech školských, jichž znalost jest katechetovi potřebna.“ Proto neváháme po stránce této „Praktickou rukověť“ doporučit. Některé věci mohly však směle býti vypuštěny jako na př. schematicus katechetů, jiné zkráceny, jako na př. poznámky o tom, že kniha byla za učebnici schválena, neboť jsou často příliš dlouhé zaujímající u malé knížky 4, 5 ano až i 11 řádek. Tím by byla kniha na své hodnotě neutrpěla ničeho.

Stručná methodika vyučování katolického náboženství pro učitelské ústavy. Sestavil Adolf Fux, c. k. professor a katecheta při učitelském ústavě, člen zkušební kommise pro školy obecné a měšťanské v Příboře. Schválena kníž. arcib. Ordinariatem v Olomouci dne 2. září 1893. Čís 1981. Tiskem Jos. R. Vilímka v Praze 1894. Nákladem vlastním. Str. 96. Cena vázané 80 kr.

Knih, kteréž jednájí ex professo o methodě, jíž jest se učitelé přidržovati při vyučování sv. náboženství, není dosud nazbyt v žádné literatuře. My jsme na př. měli v tomto oboru dosavad pouze Dra Xav. Blandy „Pastorálku ve škole“. Kniha tato jest sice dobrá, za učebnici se však nehodí jednak pro svou obšírnost, jednak i proto, že nebyla psána jako učebnice, nýbrž spíše jako kniha příruční, kteráž by byla katechetovi ustavičným rádcem. Z této příčiny možno říci, že pan Adolf Fux podal nám v knize svrchu jmenované první methodiku vyučování katolického náboženství pro učitelské ústavy a my se již předem osmělujem dodatí, že nám podal ve své

„Stručné methodice“ knihu ceny trvalé, knihu, kteráž nejenom podle běžné frase, nýbrž v skutečnosti vyplňuje mezeru v literatuře katechetické. Co do objemu jest to kniha malá, neboť text učebný směstnan jest celý na 64 strany, ale obsahem jest to knížka bohatá, jelikož podává v krátkosti všecko, čeho jest třeba věděti tomu, kdo má se zdarem vyučovati sv. náboženství. Bude-li se na základě pomůcky této cvičiti a bude-li dbáti vždycky pokynů zde uvedených, stane se z něho dobrý katecheta. Se strany theorie mohou snad býti různá o tom mínění, na kolik částí třeba jest roztržiti látku učebnou a co má do každé části býti pojato. Ale v tomto rozdělení látky učebné nespočívá cena a hodnota knihy. Blanda na př. rozdělil svou „Pastorálku“ na části tři. I. „Vychování mládeže učením křesťanským“, ku kteréžto části přidal poučení „o důvodech“ a pak ještě speciálnější pokyny „o vyučování dle rozmanitosti obsahu učiva katechetického“. II. „Vedení mládeže bohoslužbou katolickou“, ku kteréžto části připojil „zvláštní přípravu ku přijetí svátosti pokání“. — III. „Vychovávání mládeže kázni sv. církve katolické.“ — Dr. J. Baier rozdělil svou „Methodik der religiösen Unterweisung in der katholischen Volksschule“, na 4 oddíly; I. Úvod a přehled dějepisný. — II. Část didaktická. — III. Část methodická. — IV. Část speciálně methodická vzhledem k jednotlivým odvětvím náboženského vyučování (látky učebné). Autor „Stručné methodiky“ rozdělil svou knihu na části dvě. Prvá pojednává A) v 17. §§. „O náboženském vyučování“, B) „O úpravě náboženského učiva“ a to: a) o vykládání náboženského učiva, b) o náboženském přesvědčení, a tu opět: 1. o důvodech přímých, 2. o důvodech nepřímých. V části druhé pojednává autor „O nábožensko-mravném vychování“ a tu opět 1. o náboženských cvičeních a 2. o církevní kázni. Každá tudíž z uvedených knih má jiný rozvrh látky a pro rozvrh tento i své důvody a bude to státi ještě mnoho práce, mnoho přemýšlení, než se v této příčině náhledy ustálí, jelikož jest tu rozdělení látky věci velmi těžkou.

Přítomná kniha, kteráž v „Dodatku“ přináší ještě 9 úplně vypracovaných velmi pěkných katechesí, v nichž se ukazuje prakticky, jak se má pravidel methodických užívat, dočká se snad více vydání, ve kterých budou jistě opravena některá menší nedopatření, týkající se ne tak ani věci

jako formy. Tak čteme na př. neradi na 1. str. ř. 3.: „aby žádoucího výsledku se do dělalo“, na str. 2. ř. 9. od zdola „avšak“ se k tomu, co předchází, méně hodí; lépe by bylo říci jinak. To však jsou pouze maličkosti. Povšechný svůj soud o „Stručné methodice“ p. Fuxové zahrnujeme ve slova: je to kniha dobrá a zasluhuje doporučení.

První moravská obrázková knihovna pro mládež. Javorský purkmistr. Povídka z doby slezské povodně. Dospělejší mládeži napsal A. B. Šťastný. Ilustroval Kar. Lad. Thuma. Pořádá Josef Soukal. Nakladatel J. F. Šašek ve Velkém Meziříčí. Str. 54. Cena 14 kr.

Nejednou již byl jsem v kruhu mladistvých nadšenců a jednou byl jsem jimi otázan: „Kdo jest A. B. Šťastný? — Jest to snad učitel některý či kněz? Ať vezmu do ruky kterýkoliv list, jméno jeho vždy v něm naleznu!“ — Ještě do nedávna nedovedl jsem na tuto otázku odpověditi a dnes nemohu říci nic jiného, než co jsem byl o něm již několikrát napsal: A. B. Šťastný jest neúnavný, pilný pracovník na národa roli dědičné a že práce jeho vyskytují se všade jest mu svědectvím, jak mistrným pérem vládne. Sloh jeho jest svérázný, děj povídek nehledaný, nýbrž vždy jen vybíraný z nejbližšího okolí dítek a to snad jest příčinou, že dítky povídky jeho čítají s patrnou zálibou; mluva jest vytríbená a přece zas taková, že odpovídá stupni, pro nějž pan A. B. Šťastný píše. Tu píše pro dospělé a hle! práce jeho se líbí! Onde jest povídka neb pohádka pro mládež a vizme, práce jeho jest časopisu doporučitelným příspěvkem. Práce jeho vynikají jakousi zvláštností, již nelze tak snadno vytknouti, již však dobře pocítujeme při čtení. A snad proto také, kdo již od A. B. Šťastného něco četl, chce čísti vše, co nese jeho jméno. A. B. Šťastný má již o literaturu naší mládeže dosti zásluh, více než mnohý tuší. A. B. Šťastný jest stylist obratný. Prajednoduchý motiv postačí mu, by z něho vytvořil pěknou povídku. Vzpomínám jen jeho nejposlednější povídky v 1. čísle letošní „Rajské Zahrádky“. Práce velezdařilá!

Výše uvedená povídka „Javorský purkmistr“ nevyplňuje celého svazku 24., ročníku IV. nadzminěné knihovny, nýbrž zabírá jen 36 str., ostatní jest doplněno pracemi drobnějšími z téhož péra. Celá po-

vídka rozvržena jest na osm částí. Částka první nadepsaná „Šťastná rodina“ jest krásnou idylkou. Vypravuje se v ní o hodných dítkách Javorského purkmistra a jeho i jeho manželky šlechetnosti, s jakou starali se o chudou rodinu a nemocného živitele této rodiny, Mareše. Částka druhá „Mladý hříšník“ onu milou náladu, již v nás vzbudila částka prvá zastiňuje. Před zraky purkmistrovými stíhají mladistvého zloděje. Chytanou ho. Je to synek známého a právě uvězněného zloděje Šimka. Kradl peníze. Mladistvý nezvedenec předveden byl před purkmistra. Týž zacházel s ním vlídně. Napomenul ho a ujal se ho, chtěje ho vychovati s dítkami vlastními. Leč Toník Šimků v noci prchl. Kterak se purkmistrovi vůbec starali o své spoluosadníky nevelké obce Javoru, o tom se vypravuje v částce třetí „Andělé na zemi“. Dobrosrdečná purkmistrová pospíchala k choré Šenfeldrové, by jí v nemoci alespoň ulehčila, když tu dostavila se ona nezapomenutelná „povodeň“, jenž ji zastihla a návrat k domovu učinila nemožným. Bylo to 14. července 1704. Purkmistrová přechala před valícími se proudy vod a záchrany nalezla v zahradním domku javorského lékárníka. Leč vody se hnaly a hrozily i domek sesouti a rozmésti. Purkmistrová doufala v milosrdného Boha a Bůh jí neoslyšel. Ještě příležitosti jí poskytl, aby mohla zachrániti nezvedeného chlapce Šimkova. Již již myslila, že hrob svůj nalezne v rozrušených vláhách, anaku domku připlula kladina a na ní spatřila jakous postavu. I podala jí ruku pomocnou a hle! zachránila nevďěčného chlapce. Však událost tato měla velikých následků. Hned na to byli vysvobozeni a purkmistrovic hocha po druhé se ujali. Hoch si nyní tohoto dobrodiní vážil. Vyučil se u Šenfeldra kovářem a po letech stal se rádným občanem. Ale purkmistrovi po oné hrozné povodni konali dobrodiní všem javorským. Za to dostalo se purkmistrovi uznání samého císaře Josefa, jakož i vyznamenání. Nejlepší to svědectví, že dobré skutky vždy bývají odměněny.

K povídce této jest připojeno pět povídek kratších. „V den svatého Mikuláše“, „Kůň“, „Zbloudilý hoch“, „Jak Boženka se polepšila“ a „Péro“. Všecky tyto povídky jsou vhodným doplňkem povídky předcházející. A. B. Šťastný předvádí v nich několik pěkných dětských figurek, jejichž srdce dříve dobře rozebral. Ze všech jeho prací vyzírá, že zná život dětský, že se snaží v něj vniknouti a to právě uschopňuje ho, že dovede psáti, co se dětem líbí, co je zajímavé. A. B. Šťastný náleží mezi ty spisovatele mládeže, již za jediný úkol si vytknuli psáti pro děti, aby práce jejich od dětí rády byly čítány. Přítomné povídky vyznačují se lehkou pružností a jasným slohem. Doporučuji knížku tuto pro II. a III. stupeň. *Karel J. Zákoucký.*

Miesięcznik pedagogiczny. Pismo poświęcone szkole i rodzinie. Red. Hilary Filasiewicz w Cieszynie. Roc. II. Nro 8. i 9.

Hrvatski učitelj. Časopis za srednie i pučke škole. Red. dr. Ivan Gjuranec. Tečaj XVII. broj 20.

Za viny předků. Dějepisná povídka. Napsal Alois Dostál. (Hlasů katolického spolku tiskového na rok 1893. čís. 3.) Nákladem katolického spolku tiskového. V komissi Cyrillo-Method. knihkupectví (G. Francl.) Cena 35 kr.

Obzor. Red. a vyd. VI. Šťastný v Brně. Roč. XVI. čís. 20.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda. v Olomouci. Roč. II. čís. 20.

Kde jest reformace? Ku předložené otázce na základu studií historických všem povážlivým lidem odpovídá Dr. Karel Lev Řehák, člen sboru doktorů v bohosloví na vysokých školách pražských, rytíř Božího Hrobu v Jerusalemě, farář u sv. Ducha na Starém Městě v Praze. Tiskem a nákladem Cyrillo-Method. knihtiskárny (V. Kotrba). Seš. 1. 8° str. 64.; cena 30 kr. Na dílo toto se opravdu těšíme. Slibuje býti velmi zajímavým.

OBSAH: Ze života pro život. Píše Th. C. Jan Nep. Jindra. — Co mají děti čísti? (Časová úvaha. Pokračování.) — Kterak lze znázorniti pokání (kajicnost). Ukazuje Fr. Halbich, katecheta Smíchovský. — Kterak osvědčuje se na venkově společná návštěva služeb Božích v neděli? — Zákony a nařízení u věcech obecných a měšťanských škol náboženství katolického se týkající. (Pokračování.) — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratelůstane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlasť“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budí zasíláno předplatné; tamtéž budítež adres. i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budítež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—11 (farní dům u sv. Štěpána.)

Ze života pro život.

Píše Th. C. Jan Nep. Jindra.

(Dokončení.)

B) O úctě svatých patronů našich na škole obecné.

Před dvěma roky valily se zástupy lidstva do Prahy, by zaplesaly nad prací ducha českého v jubilejní výstavě, jistě spočinulo mile oko každého na ozářené koruně svatováclavské, kteráž za doby večerní lákala všechny k paláci výstavnímu. Byli jsme hrdi na klenot tak památný a v srdcích tajné ale blaživé bylo přání. Nebylo podnes vyplněno, jest nám čekati. Budeme čekati snad dlouho. K podobné něžné úctě mystické koruny sv.-Václavské vedmež my dítky ve škole, učme je v úctě míti onu drahocennou památku a vykládejme jim o každém „druhém kamenu z koruny sv.-Václavské“. Každý pozná, že tu narážíme na spis z dědictví sv.-Janského, jenž nás učí ctíti milé patrony království českého. O sáhneme po knize, otevírejme často a dítkám vypravujme ve škole. Denní zkušenost nás učí, že toho potřeba. Uvedeme příklad jediný.

Za doby jubilejní výstavy navštívili jsme v Praze mnohá a četná místa památná. Mezi jiným stanuli jsme i u hrobu sv. Ludmily. Co myšlének dralo se v popředí, co něžných citů i tužeb. Než mnohý, jakoby měl srdce kamenné. Šel kolem, podíval se, odešel bez dojmu, nějsa u víře nijak posilněn a láskou rozohněn. Tak netečným může zůstatí jen ten, kdož ničeho o sv. Ludmile neví. Tenkrát bylo proneseno spravedlivé přání: „Kéž podaří se vychovatelům našim úctu ku sv. patronům českým tak oživiti, by každý Čech, pln jsa hrđosti, patřil k milým ochráncům království Českého, jako zřel se zálibou na korunu paláce výstavního!“ Úkol tento vznešený vložen na bedra snaživých katechetův a horlivých učitelů katolických. Kéž by vykonal každý, co může. Podporou k tomu nechť jsou slova následující.

Naprosto jest jisto a dokázáno, že při vyučování i vychovávání třeba užívati vhodných příkladů. Jediný pohled do knih, jež didaktikou a paedagogikou se zabývají o tom svědčí nad slunce jasněji:

1. Lindnerovo „Všeobecné vyučovateltví“ v § 49., jenž nadepsán „Vyučuj pochopitelně“ mezi jiným praví: „Abstraktní pojmy hledme učiniti pochopitelně názorem a příkladem.“ Čemuž na potvrzenou slova Komenského (Did. kap. XVII.

fund. VIII.): „Čemukoli se discipulové učí, všechno jim tak světle předkládati sluší, aby to tak, jako prsty své před sebou viděli.“

2. „Nudným býti při vyučování jest největším hříchem,“ učí Herbart. I jest snahou učitele horlivého, by „učil zajímavě“. Jsou mnohá pravidla, jichž jest šetřiti učiteli v uvedené příčině, jsou též i mnohé prostředky mimořádné, jež k tomu směřují, by vyučování bylo zajímavé. Mezi nimi uvádí Lindner na třetím místě „Vnitřní přerušeni vyučování vloženi povídek, podobenství atd.“ Pro katechetu a učitele katolického na české škole obecné nemožno nic lépe doporučiti jako vypravování o životě svatých patronů našich.

3. Pročítáme-li paedagogiku, vždy setkáváme se s příkladem jako výhodným prostředkem vychování. Nutno-li již příkladův užívati, proč bychom nepoukázali na vzácné ony a „drahé kameny z koruny sv. Václavské“? Vyplynula by snad škoda pro dívky, kdyby se mluvilo o svatých patronech našich? Sotva asi. Vímeť všichni, že příklad má tím větší a bezpečnější účinek, čím *a)* bezprostředněji dojem na mysl působí, *b)* čím volnější a samostatnější se cítí duše v okamžiku, kdy příklad na ni působí a konečně *c)* čím *příbuznější* jsou předvedené příklady vlastní osobnosti jakož i postavení chovancově. (Srov. Lindnerova všeob. vych. § 41.) Takto soudíce a zvláště o zmíněné příbuznosti uvažujícíe, nemůžeme nikam raději sáhnouti po příkladě než do tajemného života svatých patronů českých.

4. I Blandova „Pastorálka ve škole“ na str. 87. velmi pěkně poukazuje na legendy. Nebude od místa uvéstí a vypsati slova tak vřelá a vroucí. Píšeť:

„Na útlá srdce dítek působí legenda mocněji než na srdce dospělého. Platí-li vůbec slova: „Verba movent, exempla trahunt“, platí zvláště o legendě. Spatřujeme-li povinnosti křesťanské v životě svatých zobrazeny, podivně tajemně dojata a k podobné víře a témuž životu povzbuzeni býváme. Čím lépe příklad učení znázorňuje, tím hlouběji vniká do duše, tím déle trvá a k následování pobízí.

Pozoruje život svatých, nucen bývá člověk volati se svatým Augustinem: „Si hic et ille, cur tu non“? Jak bývá tu mysl naše roznícena a k následování na cestě ctnosti povzbuzována! Jak slavná objevuje se tu církev, kteráž takové dívky odchovala! Kdož nebyl by tu přesvědčen o svatosti církve naší? Tak vštěpuje katecheta zároveň lásku k církvi. Legendami seznamují se dívky zároveň s velikou částí dějin církevních a pohlížejí takřka očima svýma na ty hrdiny, kteří plni Ducha svatého slovem i písmem, utrpením a smrtí pravost církve svaté osvědčovali a nyní jako hvězdy jasné září na obzoru církve bojující. Legendou spojuje se škola s domovem. Lid náš jest posud zbožný a veliká část jeho pevně víry pravé se drží. Přichází-li dítě ze školy domů a vypravuje, o čem byl pan katecheta vykládal, ihned všickni je obklopí a těší se z toho, že škola dítě jejich k bázni Boží a k životu bohumilému vede. Potom rádi do školy děti posílají a školy si váží.“

Ó aplikujme slova uvedená na legendy o našich svatých patronech a poznáme výhody značné pro mládež českou, jež — kromě užitku svrchu udaného, — láskou svatou zaplane k rodné zemi české, již milou Bohu učinili patronové naši, po příkladě jejich bude pracovati i život obětovati pro čest a slávu koruny sv. Václavské, bude poctivě se snažiti o zvelebení milého nám všem království českého. Takto-li práci a námaze vychovatelově požehná Bůh, pak práce a námaha jeho marna nebyla. Vychovalť dívky tak, že následují světce v činech velikých, a tím i k následování jednorozeného Syna Božího, Ježíše Krista. I může býti jist a bezpeč, „že neběžel nadarmo“; neboť dosáhl cíle, k němuž vésti má paedagog

každý a paedagog katolický zvláště — k následování Ježíše Krista. Způsobem tímto prokmitati bude veškerým působením naším ve škole, dokonalý duch lásky k vlasti, duch pravého vlastenectví. A tento duch pravé lásky k vlasti nemá nikdy scházeti v povaze poctivého učitele a opravdového vychovatele mládeže!

Dle řečeného patrno, jak možno užiti životů svatých patronů českých při vyučování a vychovávání mládeže. Jistě napomínají nás svatí patronové naši: „Následovníci naši buďte, jako i my jsme následovníci Kristovi.“ Než na poučení rozumu nemůže býti dosti. Jest třeba, aby dítě ctilo svaté patrony české. Co tu činiti? Jak dítě vésti k úctě té povinné?

Komenský připomíná ve své Didaktice: čemu se koli ve které klasse vyučuje, ať se po stěnách též klassy rozvěší . . .“ I máme za to, že by velmi prospěšno bylo, kdyby každá škola měla jako pomůcku důstojně provedené obrazy svatých patronů českých. Tím by nejen paměť podporována, ale i srdce úctou naplněno bylo. Mimo to zmizela by ona politování hodná nevědomost, když dítě české vidouc obraz, nepozná ani patrona českého.

Zvláště vhodno upozorniti na sochy na místech veřejných a připomínati, jaké ostatky v tom kterém kostele sousedním možno uctiti. Mnoho kostelů honosí se vzácnými ostatky svatých patronů českých — málo kdo o tom zví, mládež školní skoro nikdy o nich neuslyší. A přece podobnými vzpomínkami nabylo by vyučování a vedení mládeže rázu praktického.

Co člověk poznává, co pocítuje, zevně na jevo dává. Podobně by i úcta ke svatým patronům jindy vylila se ve vroucí modlitbu, jindy propukla by v jasavý zpěv. Zpěvem i modlitbou nechť velebí mládež sv. patrony české. O zpěvě mluveno v oddíle prvém. Slovo o modlitbě nutno dodati. Kdy a jak vykonati modlitbu ke svatým patronům?

K otázce jest snadná odpověď. Modleme se ku každému patronu tehdy, když památku jeho slaví i církev. Krátký povzdech „Oroduj za nás svatý Václave (svatý Jene Nepomucký . . .), abychom hodni učinění byli zaslíbení Kristových“ — v první i ve druhé třídě dostačí. Ve třídách vyšších mohl by učitel říkati modlitbu příslušnou. Modlitbu však obecnou ke svatým patronům českým bylo by naučiti, ba i do českých katechismů vložit. Jest velice snadna a po vyučování mohla by často říkána býti na místo modlitby obyčejné. Zníť takto:

Modleme se! Buď nám, služebníkům svým, prosíme, ó Pane, milostiv pro slavné zásluhy svatých mučenníků Svých a našich patronů, Cyrilla a Methoda, Víta, Václava, Vojtěcha, Sigmunda, Jana Nepomuckého, Prokopa, Kosmy a Damiana, Benedikta s bratřími, Norberta, Josefa, Ludmily a Anežky, bychom zbožným a stálým orodováním jejich ode všech protivenství chráněni byli. Skrze Ježíše Krista, Pána našeho. Amen.

Několik naznačeno cest¹⁾, aby zvýšena byla úcta k českým patronům na škole obecné. Jsme přesvědčeni, že věhlasní paedagogové naši mnohé by doplnili. Kéž by tak učinili ve prospěch věci dobré a vlastenecké. Uvedenof jen, oč jsme se zasazovali a jakým způsobem hleděno dosíci, když působili jsme na školách obecných a měšťanských. Bude-li pokus náš podnětem ku práci dokonalejší, dosti požehná nebe řádkům napsaným.

¹⁾ O odměnách srv. „Vych.“ č. 25. VIII.

V prvním listě ku Korintským napsal veliký učitel a paedagog ¹⁾ výborný, svatý Pavel: „Já jsem sázel, Apollo zaléval, ale Bůh dal vzrůst“ (3, 6.). Bývá věcí obtížnou dobré sazenice dostati. Na dvě výborné sazenice, 1. na církevní zpěv a 2. na úctu svatých patronů českých upozornili jsme. Kéž najde se dosti horlivých Pavlů, již by sázeli sazenice tak vzácné v útlá srdce mládeže české, kéž mnoho se vyskytne pečlivých Apollonů, kteříž ochrání ujatých sazenic od záhuby. Činnosti tak jednotné a svorné neodepře Bůh pomoci, nýbrž práci požehná a dá vzrůst!

Poměr školy k socialismu.

Napsal **Klement Markrab.**

(Pokračování.)

c) Druhým mocným šířitelem atheismu jest *protikřesťanské* α) *písemnictví* a β) *umění*.

α) Co se týče nynějšího českého *písemnictví*, jest vůbec známo, jakým směrem se běře za posledních 30 let. Není mezi spisovateli a spisovatelkami českými téměř jediného laika, jenž by nehověl nepravému liberalismu, jehož koncem bývá pravidelně atheismus. Na známém prohlášení „České veřejnosti“,²⁾ namířeném proti družstvu „Vlast“, v němž se soustřeďují od devíti let čeští spisovatelé katoličtí, podepsán 101 spisovatel. Kterí v tomto prohlášení pohřešováni (bylo jich několik), přihlásili se později až na výjimky velice řídké k praporu protikřesťanské literatury.

Nejvíce ovšem přispěla k podvrácení křesťanského náboženství v lidu českém žurnalistika. Nejmhutnější výkvět její „Národní Listy“, jevící od svého založení směr protikatolický, odchoval celé pokolení nevěrecké, nemající úcty ani k božskému ani k lidskému řádu. Nevěrecký dech tohoto listu a všech jeho odnoží, různých to listů krajinských, učinil z našeho druhdy zbožného lidu — náboženského i politického chameleona, který mění barvu všech možných nauk a zásad vyjma nauky a zásady katolického náboženství. Tím není ovšem řečeno, jakoby již byl propadl v prohlubeň atheismu všecken lid český. Jádro lidu jest dosud křesťanské, jak dokazují četní skutkové jeho, jen že jsou velké rozdíly v krajích, takže na př. v Pošumaví veliká dosud horlivost, v Podřipsku však veliká netečnost.³⁾

Netečnost náboženská, která časem svým u každého člověka končí nevěrou, není ostatně vypěstována jenom „Národními Listy“, nýbrž i všemi ostatními listy, které vzhledem ku katolickému náboženství nejsou ani studené ani horké, zejména německá „Politik“, „Česká Politika“, „Národní Politika“ a „Hlas Národa“. Žádný z těchto na oko umírněných časopisů nevystupují sice nyní⁴⁾ nepřátelsky proti

¹⁾ Dopřeje-li Bůh síly, pokusíme se napsati paedagogiku a didaktiku sv. Pavla, jak uložena ve drahocenných jeho spisech.

²⁾ Viz „Národní Listy“ ze dne 29. ledna 1893.

³⁾ Tak na př. v Sušici r. 1891. o porciunkuli byly 4000 komunikantů, v Slaném a na Mělníku bývá jich sotva 200—300.

⁴⁾ Jako dříve, na př. r. 1866. něm. „Politik“ přinášejší jizlivé feuilletony o processu Kieslově, jejichž následkem v Praze veřejně bývali insultováni kněží i seminaristé

katolickému náboženství, ale napomáhají k otřesení křesťanských zásad nepřímo, totiž tím, že vyličují bludaře od Církve odsouzené jako nejdokonalejší charaktery; že se rozepisují o pastorech a rabínech s mnohem větší úctou nežli o kněžích katolických; že vypravují o zločinech beze všeho mravního rozhorlení, anobrž se zvláštním humorem; že uveřejňují zprávy o tanečních zábavách v čase zapovězeném, — slovem, že neodsuzují, co uráží cit dobrých katolíků. Pravidelným čtením těchto časopisů vzniká v lidu poněnáhu a nepozorovaně lhostejnost k pravému křesťanství, a tato náboženská lhostejnost připravuje půdu atheismu a tedy i socialismu.

Se žurnalistikou náboženství křesťanskému zjevně neb skrytě nepřátelskou chodí ruku v ruce literatura zábavná. Tak zvané krvavé romány, v nichžto se líčí nejživějšími barvami nejhroznější zločiny, zvláště vražda a cizoložstvo, jsou pravým jedem svému čtenářstvu. A hle! tento jed jest tak rozšířen a takovou vábí sladkostí, že ani jinak dobré kalendáře ani knihovny žákovské krvavých románů prosty nejsou¹⁾.

3) *Protikřesťanské umění* zní jako *contradictio in terminis*, neboť nelze upříti, že k pravému umění dovede nadchnouti jen pravé náboženství, že tedy, kdo miloven jest umění, náboženstvím křesťanským pohrdati nemůže. Ale co se zdá býti nemožným, skutečně se děje. Umění spustilo se jasné dráhy křesťanských ideálů a uchýlilo se na cesty všednosti a tělesnosti. Sem náležejí přede vším obrazy, sochy a rozličné zboží ozdobnické. Vzpomeň si, laskavý čtenáři, jak kreslily druhdy naše „Humoristické Listy“ papeže Pia IX., církevní sněm Vatikánský a pod., jak neslušné obrázky přinášival náš starý „Paleček“ i nový za první redakce²⁾, jakou oplzlostí oplývá časopis „Amor“, jak mnoho obrazů polonahých ženštin spatřiti lze u rozličných Tomášků i ve „Světozoru“ a v „Zlaté Praze“, jak mnoho Amorů a Venuší vítá tě v salonech vyšší třídy, posléze že není téměř jediného předmětu ku každodenní potřebě, jenž by nebyl nikdy nemravně vyroben neb pomalován, jako krabičky na zápalky, násadky na doutníky, dýmky, tabatěrky, párátko, peněženky, jehlice, sponky, sklenice, hůlky, deštníky, slunečníky, plakáty, obálky knih a t. d. — vzpomeň si na všecko toto, a budeš se ještě diviti, že tak úžasnou měrou rozšířil se v našem lidu atheismus? Či snad se domníváš, že může člověka opravdu zušlechtiti a k Bohu povznést, co dráždí jeko chtěče zvířecí? „Jaké společenství Krista s Beliatem“³⁾? Jak se snáší náboženství s chlípností?

A což umění dramatické? Ředitelům divadel jedná se vždy nejprv o to, aby byl „dům plný“, t. j. aby z představení divadelního co nejvíce peněz vytěžili. Krasocitné neb dokonce mravní vzdělání obecnstva jest jim účelem podřízeným. Tudíž se stává, že na jeviště všech skoro divadel — vyjma divadla řízená spolky katolickými — dostávají se i hry podobné dějům v krvavých románech, kteréž proto také více víru a mrav kazí, než aby vzdělávaly. Není také divu, že svědomití strážcové Sionu, jako byl blahé paměti kardinál Schwarzenberg, nemohou býti přátely divadla, ne že by neuznávali velikého významu jeho v ohledu kulturním, ale že nemohou podceňovati veliké zlo, plynoucí z novověkého divadla v ohledu náboženském a mravním.

¹⁾ Na to upozorňuje feuilleton „Učitelských Novin“ ze dne 19. 1893. ledna č. 3.

²⁾ „Novému Palečku“ za nové redakce, počínající r. 1892, nelze ničeho vytýkati s této strany.

³⁾ II. Kor. 6, 15.

d) Třetím pramenem novověkého atheismu jsou *špatné příklady vyšších tříd společnosti*. Co vidí obecný lid u pána, rozuměj učeného, studovaného, to také činí. Příklady táhnou. A co viděli po mnoho let prostní u studovaných? Tito pachtili se s divokou náruživostí po užívání světa. Hra, tanec, pití a chlípnošť staly se jim ideálem aneb cílem života.

Znali jsme profesory na vysokých i středních školách, kteří všecky mudrce a soustavy jejich během roku promrskali, ale konec vlastního mudrctví a mudrování shledávali — ve sklenici. — Jednomu takovému mudrci říkali studující „otec“, a „otec“ učil je na výletech mudrosloví „svému“. „Děti“ musily mu stavěti vypité sklenice (půllitrové) v jehlanec, a teprv když byla na vrchu šestnáctá, ukončen experiment z novověké filosofie. Když pak tento „otec“ zemřel (rozumí se, že náhle), postavily mu „vděčné děti“ na hrob — zlomený sloup beze všeho odznaku náboženského, jakoby chtěly říci: „Chudák, už nemůže pít.“

Podle čeho cení mnozí všelike věci na světě? — Příklad. Neomysta udělova ve svém rodišti primiční požehnání. Mezi věřícími, žádoucího tohoto duchovního daru stáli dva z jeho bývalých spolužáků, jeden nastávající profesor, druhý nastávající advokát. „Ty,“ praví jeden k druhému (a někdo to zaslechl), „kdybych věděl, že se toho najím, šel bych také.“ — Takové ideály mívají namnoze odchovanci našich středních a vysokých škol. Potom se divte, uslyšíte-li mnohého prostého občánka podobnou píseň zpívati: „Proč bych chodil do kostela? Dá mi tam někdo jísti?“

Mohli bychom ještě vypravovati, jak plní (vlastně jak přestupuje) naše inteligence šesté přikázání Boží, ale uskrovňujeme, aby se nedomýšlel někdo, že jsme se posadili na soudnou stolicí zapomínajíce slova Kristova: „Nesudte, a nebudete souzeni“¹⁾. Podotýkáme pouze, že většinu času životného stráví mnozí v milostných pletkách a dobrodružstvích, do nichž zaplétají i prostý lid, a že, čím vyšší kruhové, tím větší v nich často prostopášnost, kteráž, nechť jakkoliv se tají, přece zrakům nižších vrstev uniknouti nemůže.

A tomuto čtyřhlavému Molochu (hra, tanec, obžerství a smilstvo) obětují novověcí vzdělanci netoliko velikou část času na světě skrovně vyměřeného, netoliko své nejlepší síly duševní i tělesné, nýbrž i mnoho peněz, jež by se měly vynakládati k účelům šlechetnějším. Každý nepředpojatý chápe, že takové příklady musí pohoršiti lidu obecného, zvláště chudého a těžce pracujícího, a že musí vésti ku konečnému úsudku, že užívání světa je cílem člověka, že není Boha ani nesmrtelnosti.

Trojím způsobem svrchu naznačeným, totiž nepravou volností slova, protikřesťanským písemnictvím a uměním a pak špatnými příklady vyšších tříd společnosti octla se novověká nevěra, zplozená před sto lety tajnými společnostmi, ve svém pos edním stadiu, a to jest atheismus socialistův.

Nebude na újmu našemu účelu vyložiti ještě jiné a to podružné příčiny, které přispěly k nynějšímu vývoji atheismu aneb k vývoji socialismu.

(Pokračování.)

¹⁾ Luk. 6, 37.

Stanovy spolku přátel katolických českých škol bratrských.

(Dílo blahoslaveného Jana Křtitele de la Salle.*)

§ 1.

Jméno a sídlo spolku.

Spolek se nazývá „Spolek přátel katolických českých škol bratrských“ a má sídlo své v redakci „Vychovatele“ Praha II., farní budova u sv. Štěpána.

§ 2.

Spolek jest český a samostatný odbor vídeňského spolku „Verein zur Heranbildung katholischer Lehrer“ schváleného vysokým c. k. místodržitelstvím dolnorakouským, dto 25. června 1889 čís. 36.542.

§ 3.

Účel spolku.

a) U nadaných a mravných mladíků náboženství katolického a české národnosti, již mají náklonnost ku kongregaci křesťanských bratří, povolání toto podporovati a pěstovati.

b) Peněžité prostředky sbíratí na vydržování takových kandidátů a sice, dokud nestává vlastního českého scholastikátu, ve Strebersdorfu u Vídně.

c) Napomáhati u vychování světských sil učitelských.

d) Starati se o rozšíření bratří jazyka českého v zemích českých a školy všemožně podporovati.

§ 4.

Prostředky k dosažení účele.

a) Řeči, brožury a jiné tiskopisy.

b) Veřejná shromáždění a hudební produkce.

c) Hmotné příspěvky z prostředků členských, darů, odkazů, nadací a řádně povolených a oprávněných sbírek.

§ 5.

Členové spolku.

Spolek skládá se ze zakladatelů, dobrodinců, čestných členů a členů řádných.

a) Zakladatelem stává se ten, jenž složiv 4000 zl. = 8000 korun jednou pro vždy založil svobodné místo kandidatské.

b) Dobrodinci jsou ti, kteříž se zavážou k vydržování dočasného svobodného místa na 2, 4 neb 7 roků placením ročních 200 zl. = 400 korun.

*) Zřízení spolku tohoto jména povolilo veleslavné c. k. místodržitelství vynesemím ze dne 24. října 1893. čís. 129.094.

Jako tací platí také čtyři v § 9. zmínění členové kongregace.

O přijetí členů spolku rozhoduje, vyjímaje členy čestné dle odstavce c) valnou hromadou jmenované a čtyři členy kongregace vedle odstavce 9. jakožto rádce přijaté, správní rada dle § 9. valnou hromadou zvolená, prostou většinou hlasů.

§ 6.

Povinnosti a práva členů.

Členové nemají jiných povinností než jaké na sebe stanovami vzali. Mají právo účastniti se valných hromad a členové mužští jsouce zletilými, ujímají se tamtéž slova, dávají návrhy a hlasovati, mají právo voliti a do správní rady zvolenu býti.

Každý člen má právo na roční písemnou zprávu.

§ 7.

Duchovní milosti,

jež spolek poskytuje, jsou:

a) Každý člen již pouze tím, že jest členem, působí k dílu záslužnému, křesťansko-socialismu, v moderní době nad obyčej důležitému.

c) Čestní členové jsou ti, kteří pro zvláštní zásluhy o rozkvět spolku valnou hromadou byli jmenováni.

d) Řádným členem stává se ten, kdo složí roční příspěvek nejméně 1 zl. 20 kr. = 2.40 korun.

b) Plnomocné a neplnomocné odpustky, jež Pius IX. a Lev XIII. k tomu cíli udělili (Pius XI. Reser ddo. 27. února 1877 a Lev XIII. Reser. ddo 8. března roku 1881.

Plnomocné odpustky, jež členové získají pod obyčejnými podmínkami a které i dušem v očistci aplikovány býti mohou: 1. v hodině smrti, 2. o vánocích, velkonocích a svatodušních svátcích, o svátcích početí P. Marie, sv. Josefa, sv. Petra a Pavla, narození sv. Jana Křtitele.

Neplnomocné odpustky 300 dnů, které také dušem v očistci aplikovati lze, získá každý člen, který nějaký dobrý skutek ve prospěch spolku vykoná ku př. modlitby, pochůzky koná, schůzím jest přítomen, řeči má, sbírky provádí a pod.

c) Zvláštní modlitby a oběti kongregace:

1. Kandidáti vykonávají denně dvakráte zvláštní modlení za zemřelé a žijící členy spolku; 2. v celé kongregaci modlí se denně loretánské litanie za živoucí a dvakráte de profundis za zemřelé dobrodince.

d) Na hlavní svátky Matky Boží, totiž nepoškvrněné Početí, Narození, Zvěstování a Nanebevzetí Panny Marie obětují kandidáti sv. přijímání za zakladatele a dobrodince.

e) Zakladatelé (§ 5. lit. a) stávají se za jich života účastnými všech zásluh a dobrých skutků, modliteb, prací, pobožností, činů lásky k bližnímu a horlivosti, jež vykonávají se v celém řádu. Po jich smrti sdělí se jméno jejich veškerým kongregacím a během měsíce, jenž po smrti jich následuje, konají se za ně v každém domě modlitby de profundis a obětují se za ně sv. přijímání.

§ 8.

Členem spolku býti přestává

- a) kdo vystoupí a své vystoupení oznámí,
- b) kdo byl od správní rady vyloučen; důvody k tomu netřeba veřejně udati;
- c) kdo zemřel.

Složené již obnosy se nevrací.

Řízení spolku.

Vrchní řízení spolku vede správní rada skládající se z 12ti na rok ve valné hromadě volených, plnoletých a mužských členů, k nimž visitator kongregace rakouské provincie může přidati čtyři bratry jako rádce.

Všichni tito členové (16) volí z 12ti členů valnou hromadou volených předsedu, místopředsedu, tajemníka a pokladníka. Při stejném počtu hlasů rozhoduje los. Odstupující funkcionáři jsou opět volitelní (Dokončení.)

FEUILLETON.

Z doby „výpomocných“.

„Nájemník jest, a ne
pastýř.“

Když nastal nový školský zákon, u nás v kraji nebylo toho v prvních dobách valně znáti. Mělo se sice choditi do 14. roku, ale to dělal, kdo chtěl. Přestaly veřejné výroční zkoušky, jež budily v rodičích největší zájem pro školu, a tím přestal povětšinou i ten zájem. Inspekce, jimiž má býti učitel „překvapen“, k němu nepřispívají ani dost málo.

V kraji bývala namnoze i slušná školní stavení — vždyť víme, že leckde dosud v nich se vyučuje, a vyhovují v době nynější.

Veliké změny nastaly však v krajích pohorských, kde skutečně o školy byla péče malá. Kde byla do té doby jednotřídní škola, tam jest nyní tříd několik. Na příklad bývala v obci Z. jednotřídka, do níž docházely děti i ze sousední obce B., až asi do r. 1872. R. 1877. již měla obec Z. sama pro sebe školu trojtřídní, a obec B. dvoutřídní. Jediná třída tedy rozmnožena v pět. Podobně dále se v celých okresích.

Ale kvap je špatný rádce. Když se školy rozmnožily a rozšířily, shledalo se, že není těch, kteří by v nich vyučovali. Nebylo učitelů, a přijat snad každý, kdo

se přihlásil. V okrese S—ském bylo ještě roku 1878. snad asi mezi 80 učiteli — 40 „výpomocných sil“ — vlastně „slabostí“.

V obci Z., o níž dřív učiněna zmínka, byla inspekce. Starý pan řídící — jediný z dvou starých učitelů, jimž svěřena i na dále správa školy (ostatní, že se do nové doby „nehodili“ — byli dáni buď do výslužby, nebo na místa podřízená) byl všecek potěšen, vida spokojenost páně inspektorovu. Než tento „odbyl“ poslední třídu, náš staroušek se honem nabídnul — samou radostí chudák ani nevěděl, co jedl — aby mohl pana inspektora doprovoditi k sousední obci.

Pan inspektor je však taky obyčejný člověk a mívá v poledne hlad. Zašel tedy do hostince; panu řídícímu řekl, aby tam k němu asi za půl hodiny přišel. Stalo se, jak řekl. Sotva se náš dědoušek objevil ve dveřích, pan inspektor se zvedl, vezme hůl a povídá: „Tak pojďte!“ A šli.

Než, pan řídící za chvíli se dívá na hodinky; začíná učiti od 1 hodiny, už bude pomalu půl, nesmí se příliš vzdáliti. Pan inspektor to pozoruje, ale vybízí ho: „Jen pojďte ještě dále“ — jako tenkrát, když ten pes na něj štěkal (ale to bylo jinde). Jsou tři čtvrti na jednu, již je do Z. dále nežli čtvrt hodiny. Starouška sice nemálo to těší, že pan inspektor tak stojí

o jeho společnost — ale v tom připadla mu hrozná myšlenka: „Což jestli mne jen zkoumá, jak jsem svědomitý, zdali snad rád neomeškám učení!“

Bylo po radosti. „Račte odpustiti, pane inspektore,“ povídá náš pan řídící, — „musím se vrátit — již nemohu tak rychle choditi, a —“

„I ne, jen pojedte.“

„Nemohu, prosím.“

Pan inspektor pohledne mu do očí a praví: Snad mi nechcete odporovati? Nuže, já vám nařizuji, abyste šel se mnou až do Hadříkova.“

„Do Hadříkova? — A což moje děti ve škole?“

„O ty buďte bez starosti; řekl jsem mladšímu učiteli, aby je zaměstnal a chvílemi k nim dohlédl. Chci míti v Hadříkově při dnešní inspekci svědka.“

Za svědka při inspekci! Pan řídící div nepadl do mdlob. V Hadříkově byla jednotřídka s „výpomocnou silou“, o níž se všelico povídalo. Tohle bude pěkné svědectví!

Zatím došli do Doušice. Obec se skládá z Doušic a z Hadříkova. Obě osady nejsou od sebe vzdáleny ani čtvrt hodiny, ale jest mezi nimi dosti vysoký kopec. V zimě všecko zapadne sněhem, a na kopec se nedostanete dříve, dokud sníh neutuhne, aby se po něm mohlo jíti jako po mlatě — a pak musíte dáti pozor, abyste zase při prvním klouznutí nesjeli s kopce až dolů. Ale což na tom! Když se měla stavěti škola, moudří držitelé obecní samosprávy se hádali, kde má státi. Toť se ví, že ji chtěla mít každá osada ve svém středu, a tak, aby se neukřivdilo ani té, ani oné, vystavěla se škola — na kopci mezi oběma, aby se žádná neukřivdilo, a aby v zimě nemohly děti do školy ani z Doušice, ani z Hadříkova.

Pan inspektor s panem řídícím tedy kráčeli do kopce.

„Slyšíte?“ povídá pan inspektor — „je hnedle půl druhé, a děti tam tropí ještě takový hluk. Ten člověk bezpochyby místo učení vospává.“

„Jen kdyby aspoň spal,“ myslí si náš staroušek, — „ale ono to může být ještě horší.“

Když došli ku škole, uslyšeli v síni ženský hlas: „Ten zat . . . chlap je už zas ož . . .!“

Vstoupili do síně. Paní „učitelová“ zbledla jako stěna, a její tchyně honem pospíchala k panu inspektorovi, aby mu

políbila ruku. Staroušek učitel byl by se raději viděl někde v Krakonošově zahradě.

Vešli do školy. Děti, které tropily křik k ohluchnutí, rázem umlkly. U stolku seděl člověk, t. č. učitel, nehodný toho jména, s vlasy rozčuchanými, očima zkaleňnými a má před sebou — láhev s kořalkou!

Pan inspektor se táže dětí: „Modlily jste se?“

„Nemodlily.“

„Tedy jděte domů.“

„Člověče, co myslíte!“ povídá „výpomocnému“, když děti odešly — „což se nestydíte před těmi dětmi? A což vaše rodina! Vždyť takhle nemůžete při škole zůstat!“

A nyní následovalo to nejlepší! „pan učitel“ se zvedl a zakoktal: „No, jestli vám to není recht — vždyť já při tom nemusím bejt.“

„Ale neračte mu to mít za zlé,“ přimlouvala se jeho matka, která zatím vešla do školy — „on už za to ani nemůže: když se nenapije, tak do něho nic není.“

„A když se napije — je do něho ještě méně,“ míní pan inspektor. „Nu, pojedme, pane řídící, bude-li třeba, dosvědčíte, co jste viděl.“

Ale svědectví pana řídícího nebylo třeba. Již pozejtří dostal pan „výpomocný“ dekret, jímž byl dán na trvalý odpočinek, ovšem bez platu. To se stalo, tuším r. 1877.

A jaké vzdělání měl ten člověk? Byl prý na vojně kaprálem. Paedagogiku tam sice neměli, ale trochu německy prý uměl. Místní školní rada, která se skládala z podobných lidiček, jako byl její „pan učitel“, dostala prý také svůj díl, ale ta si z toho málo dělala.

Malí i dospělí vidali potom bývalého „pana učitele“, jak pracoval ve blízkých lomech jako nádenník. Ale svému nástupci způsobil dosti mrzutosti: tupil ho při každé příležitosti a vychloubal se, že on uměl jinak učit.

Tak „působil“ onen „výpomocný“ ve škole asi tři roky. Považme, co vyrůstalo z ubohých dětí — v krajině, kde zuří kořaleční mor měrou úžasnou — když měly takový „příklad“ i ve škole!

A jaký div, že lid, vida v okolí více podobných spustlých lidí ve službě učitelské, zvykl si říkati: „Teď jsou učitelé sami —!“ — Mezi učiteli skutečnými a „výpomocnými“ lid rozdilu nečinil.

Nepravím, že by byli všichni „výpomocní“ takovými; byli mezi nimi mužové řádní, kteří důležitost a vznešenost

povolání učitelského pochopili a snažili se, aby se do něho náležitě vpravili — ale byla jich zajisté menšina.

Toť zase doklad k tomu, pane redaktore, jak se napomáhalo vážnosti uči-

telstva. Snad budu moci jindy poslati něco méně smutného.

Váš oddaný

Zpěváček.

DROBNOSTI.

Dopis. Pane redaktore! Ačkoli nejsem ani doktorem, ani profesorem, ba ani žádným spisovatelem ex professo a vůbec žádným „šaršantem“, tož doufám přece, že moje řádky laskavě pročtete a vzhledem k jejich obsahu uveřejníte, budou-li formou jenom poněkud vyhovovati. *)

Nedávno jsem četl v listě tomto, že časopis „Komenský“ rozhodně odmítl vyzvání „Hlasu“, aby založil se spolek učitelů katolických, a spolu ujišťoval, že prý si „Hlas“ ještě hodně dlouho počká, než bude takový spolek zřízen. Posledně jste opět podali zprávu, s jakou radostí otiskly pražské „Učitelské Noviny“ „zajímavou“ zprávu, že se spolek liberálních učitelů bavorských usnesl na tom, že každý člen spolku, jenž by se stal členem katolického spolku učitelského, bez milosrdenství bude vyloučen, třebaš svoje příspěvky platil řádně snad už po leta dlouhá. Mně se to zdá ovšem býti velice neliberálním, ale snad se klamu. Buď si však jak buď, tolik jest jisto, že jsou liberální pp. učitelé rozhodnými odpůrci učitelských spolků konfessionálních a že všemožně namáhají se, by překazili jejich zřízení, zřízené pak že rádi snižují.

Konfessionalitou rozumějí však, smíme-li soudit podle jejich prakce, pouze a jedině — katolicismus! Já jsem alespoň nikdy ještě nečetl, že by byl který liberální list paedagogický nepřátelsky nebo nevraživě psal o některém spolku učitelů židovských nebo protestantských, rovněž jako jsem až dosud ještě nikdy nečetl aniž slyšel, že by některý z listů oněch byl psal přátelsky neb alespoň nestranně, bez animosity a

*) Uveřejňujeme ochotně, neboť nepěstujem žádného strannictví a vítáme do kruhu přispívatelů rádi každého, kdo jest dobré vůle a něco kloudného napsati dovede. Vzpomeňte jen častěji a nenechte svého péra rezavěti.

předpojatosti o učitelských spolcích katolických.

V Čechách alespoň existuje už po dobu delší „Spolek evanj. učitelů“ a já jsem ještě nikdy nečetl, že by byl některý list učitelský proti spolku tomuto jenom slovem hlesl. Jakmile se však ozval jenom hlas toužící po spolku učitelů katolických, už byl oheň na střeše. Také úkaz.

Náhodou se mi dostalo do ruky 10. čís. „Husa“ a tam jsem našel na str. 158 zprávu o schůzi spolku evanjelických učitelů zvaného „Českomoravská jednota Komenského“. Když jsem zprávu přečetl, pomyslíl jsem si, že snad by Vás mohly některé věci z ní zajímati; vypsál jsem tudíž, co se mi vidělo býti v tom neb onom ohledu charakteristickým neb zajímavým, a zde Vám to podávám.

„Spolek evanj. učitelů „Českomoravská Jednota Komenského“ — opisují doslovně — „konal schůzi dne 15. a 16. srpna v Libici. Bylo přítomno přes 50 členů spolku. Schůze zahájena zpěvem žalmu 42. Modlitbu a čtení slova Božího ze zjev. sv. Jana 6, 1—21. vykonal dv. pan Jan Karafiát z Velké Lhoty na Moravě, načež týž promluvil k učitelům na základě slov zapsaných v Zjev. sv. Jana 2. 10. a skončil modlitbou. Na to následovala přednáška dv. p. J. Dobiáše z Bukovky o „Bibli Králické“ a duchaplné pojednání o thematu: „Úkol evanj. učitele“ panem řídícím učitelem J. Vaňáskem. (Mimo chodem s Vámi sděluji, že to bylo právě „duchaplné toto pojednání“, jež mě přimělo k tomu, abych vám o schůzi té podal zprávu. Je-li už pozdě na zprávu z měsíce srpna, omluvte mne tím, že původní zpráva vyšla v „Husu“ teprv v měsíci říjnu.) V odpolední schůzi promluvil pan učitel Brtek o „hmotném postavení evanj. učitelů“. Na základě této přednášky přijaty tyto návrhy.

1. Zřízena buď pro evanj. učitele ústřední pokladna superintendentní.

2. Základní služné minimalní budiž při definitivním ustanovení 500 zl. (a 6 kvin- kvenálek à 50 zl.

3. Služné evanj. učitelů doplňujž se subvencí, paušálem, příspěvky Gust. Ad. (t. j. Gustava Adolfa) spolku a jiným. Výbor dozvědév se v poslední chvíli milou zprávou, že Gust. Adolf spolek k zachránění evanj. škol konf. na Moravě postupně každou školu 1000 zl. dotací ročně podepřítí míní, dovoluje si, nemoha sám pro krátkost času věc vyříditi, valnou hromadu na to upozorniti, aby nově zvolenému výboru uložila vysloviti díky „Ústřednímu představenstvu Gustav Adolf spolku“ za tento podpůrný akt a zároveň jej i o podobnou možno-li laskavou podporu pro evanj. české školy požádal.“ — Tolik prozatím, při čemž podotýkám, že přeji spolku evanj. učitelů všeho zdaru, pro nás pak že si přeju a žádám od časopisů paedagogických redigovaných učitelí katolíky, by zaujaly oproti katolickým spolkům učitelským aspoň totéž stanovisko jako ku spolkům učitelů evanjelických; nebo když mohou dobře snéstí tyto, proč pak se hned vzpínají a ohražují proti spolkům katolickým, když přece o sobě prohlásili, že prý jsou „dobří katolíci“.

Příště s Vámi sdělím některé aspoň vyňatky z „duchaplného pojednání“ pana řídícího učitele Vaňáska. Doufám, že z nich budete mítí radost.

U nás léta tohoto.

Vám cele oddaný

Francesco Veridico.

* *

Z paměti starého učitele. Z feuil-letonů uveřejňovaných pod tímto nadpisem v „Uč. Nov.“ dovidáme se přece také jednou něco potěšitelného o těch dobách starších: Píšeť tam v čís. 42. na str. 441. pan H. Otavský mezi jiným takto: „Na konec nemohu pak ještě jedné věci mlčením pomínouti. Za prvních let mého učitelování byli jsme si, my učitelé, vespolek „bratry“. Pane bratře sem, pane bratře tam, tak to chodilo ve společnostech našich soukromých. A bratrství toto sídlo tenkrát nejenom na jazyku, nýbrž i hluboko v srdcích. Zejména bývalé porady byly nám skutečným dnem svátečním, neboť ty neobešly se nikdy bez hudby a zpěvu. A což slavné ty pouti v osadách farních, kde největší školní světlice obratem ruky proměnila se v síň hodovní a besední . . .

— My máme ovšem také schůze — okresní i v jednotách — avšak jaký to rozdíl mezi jindy a nyní. Šosácký „pan bratr“ dávno již ze slovníku našeho vymizel, a na jeho místo nastolen moderní „pan kollega“. To by sice nevadilo, ale — kde zůstala „kollegialita“? I my scházíme se ku „společným obědům“ a ku besedování, avšak po někdejší srdečnosti a milé družnosti není tu ani potuchy. Lze tu viděti pouze jednotlivé skupiny hlav, dušeným hlasem vespolek rokujících, neboť třeba se míti pilně na pozoru, by ucho souseďa nepostřehlo hovoru, který z pravidla otáčí se o to které buď uprázděné nebo nedávno obsazené místo v okrese. A nelze se tomu ani diviti, neboť ve společnosti nalézá se zajisté vždy více „kollegův“, o místo takové krutě spolu zápasících anebo již propadlých. Což tedy divu, že nad celou, i sebe čtenější společností, vznáší se jakýs těžký, dusivý závoj, v němž ovšem nedaří se projevům upřímného přátelství a družným pocitům pospolitosti, a tím méně zpěvu. Vinny jsou tím ovšem neblahé poměry. Novými zákony školními — vlastně roztrfíděním služného učitelů dle obcí — zaseto mezi nás dračí sémě závisti, na jehož vyplnění nelze pomýšleti potud, pokud neblahé zařízení toto nebude odčiněno. Na nás však jest, abychom bolestnou tuto ránu na těle našem zbytečně nejitrili, nýbrž spíše ji rozvážným jednáním obmezovali. A to stane se, když ucházejíce se o místo — nebudeme se navzájem v očích občanstva snižovati, když rozhodujícím osobnostem nebudeme všelijakých nepěkných historek o spolubratech svých našeptávati . . .“

„**O naší naději**“ t. j. o dětech a mládeži, jak mají býti vychovávány, přednášel v hospodářské besídce v Hor. Štěpánově Ferd. Karafiát. Z pěkné jeho řeči vyjímáme aspoň toto: „Nejhlavněji pak má mládež navykána a vedena býti l. k z b o ž n o s t i a m r a v n o s t i. Jsme opravdově přesvědčeni, praví Silvio Pellico, že člověk více jest nežli zvíře, že něco božského do sebe má, tedy slušno, bychom vysoce sobě vážili všech citů a všeho smýšlení, kteréž tento božský dar uslechťiti a zvelebiti mohou; a shledává-li se skutečně, že toto myšlení nic tak velice neuslechťuje, jako když člověk při vši vezdejší bídě po dokonalosti, po blaženosti, po Bohu touží, tedy uznati se musí výbornost náboženství a potřebnost jeho zvelebování. Člověk bez náboženství jest

jako zvíře, které žije, jen aby žilo, člověk bez náboženství, bez víry nenachází potěchy v soužení a trampotách, jež na něj tak často přicházejí, nemá však také uzdy, která by ho v dobách radostných a šťastných od marnivosti a bujnosti zdržovala. Nejohrovnějších a nejohavnějších skutků dopustili a dopouštějí se ti, kdož vymýtili ze srdce svého víru. Víím, že všichni rodiče toho přejí dítkám svým, aby se jim dobře vedlo a aby v míru a pokoji ve vlasti své živy byly. Aby však vlast, aby lidstvo ušetřeno zůstalo ohavnosti, spuštění, zapotřebí jest nevyhnutelně, aby símě náboženství již do útlých srdcí mládeže zaséváno a dbale ošetřováno bylo, neboť jediné náboženství jest bezpečnou hrází proti hrůzám nevěry. A to símě náboženství do útlých srdcí vsévati a potom pilně ošetřovati přísluší po přednosti matkám. Tak praví Zapová: „... O, drahé matičky, třesu se hrůzou nad pomyslením, že byste některá nechtěla vsévati do útlých srdcí dítek svých símě náboženství, ale jak mnohem hroznější bylo by pomyslení, že by se snad našla některá matka, která by símě náboženství v srdéčkách dítek dusila a násilně hubila. Bůh uchovej, aby takové matky byly! Na vás, matky, pohlížej vlast, pohlížej církve, žádajíc od vás, abyste vrozenou svou láskou odchovaly dítky své v nábožnosti a mravnosti, abyste odchovaly opravdovou a mnohoslibnou naději vlasti. ... Ano, obracím se k vám, vy matky drahé, jménem obce, vlasti, církve, celého národa a prosím prosbou nejsnažnější: Odchovávejte nám dítky zbožné, rozumné a mravné, aby byly skutečně skvělou „nadějí“ obce, vlasti, národa a církve!“ — Dále vykládal řečník, že má mládež býti vedena 2. k pracovitosti, 3. k poslušnosti a 4. k slušnosti a zdvořilosti. (Viz: „Kom.“ čís. 45.)

Obrázkové dějiny národa českého. Pomocí prof. Dra Ant. Rezka pro mládež a vlastenecký lid napsal Jan Dolenský. Nákladem a tiskem Jos. R. Vilímka v Praze. — „Hus, časopis věnovaný zájmům církve evanj. reformované“, píše o těchto „dějinách“ následovně: „Vyšly v Praze nákladem Jos. R. Vilímka. 473 stran; 160 pěkných obrázků; 9 snímků podpisů, 2 mapy. — Úsudek náš o těchto dějinách je velmi příznivý. V Čechách českých dějin nestranně psaných není snadno se doptati. Tyto obrázkové dějiny snaží se býti nestrannými, a to i v těch částech, kde je to spisovateli katolickému věci dosti obtížnou. Že tu a tam se vyskytne něco, s čím

nesouhlasíme, rozumí se samo sebou. Nesouhlasíme na př. s prosbou ku svatému Václavu v předmluvě: „Nedej zahynouti nám ni budoucím“. Doporučujeme vysílati tuto prosbu k Tomu, k němuž asi i sv. Václav se modlíval. Jinak ale doporučujeme tuto knihu co nejvřeleji.“ Tak „Hus“ v čís. 10. (říjen) str. 158. — Kdo zná jen poněkud bojovný ten směr, jakýmž se bere „Hus“, ví, co pochvala tato znamená. Vždyť ne nechá s pokojem ani slova starobylé české písně, písně mnohem starší, nežli jest celá reformovaná církve evanj., písně, již zpíval s nadšením celičský národ český! — Kdyby byl však řekl, že nesouhlasí s tím, že jest na prvním listě těchto dějin a na obálce každého sešitu o b r a z s v. V á c l a v a, byli bychom s ním rádi souhlasili. Kdo ví však, či obraz by se tam byl neskvěl místo obrazu sv. Václava, kdyby pan Vilímek byl nejednal jako dovedný knihtiskař a mistr reklamy, jenž věděl velmi dobře, že mu obrázek sv. Václava mnohem více zjedná odběratelů než mistr Jan Hus, nebo Jan Žižka, jejichž obraz by se na zmíněnou knihu mnohem lépe hodil.

Ze řádu praemonstrátů. Ke konci tohoto měsíce vyjde *Seznam řádu* (v latinské řeči), který následující v krátkosti obsahuje: Jméno, hodnost, úřad, rok narození, vstoupení do řádu atd. všech údů dle jednotlivých opatství a převorátů, číslo duší na každé faře, v kterých dekanátech (vikariátech) biskupstvích se nalézají a konečně třídy a číslo žáků učebních ústavů, které síly řádu většinou zastávají. — Cena jmenovaného dílka, které přehled působení *k a n o v n i c k é h o ř á d ů p r e m o n s t r á t ů* (založeného sv. Norbertem, pozdějším arcibiskupem magdeburským † 1134) poskytuje, se páčí na 30—50 kr. r. m. Objednávky na: Ad Editorem catalogi Praemonstratensis in Canonia Wilten pp. Innsbruck, Tirol a sice v krátkém čase, protože se pozdějšímu přání vyhověti nemůže. (Žádá se o přesné udání jména, bydliště a poslední pošty.)

Sjezd slovinských učitelů. V Mariбору konal se 1. a 2. září sjezd učitelů ze všech slovinských zemí, na němž došly patričního výrazu jak školský pokrok tak národní uvědomění učitelstva. Mimo odborné věci usnesl se sjezd na tom, aby příštího roku uspořádána byla ve všech slovinských zemích slavnost na uctění památky vlasteneckého biskupa Slemška, který pro svůj národ tak mnoho učinil. Zasedací síň

sjezdová okrášlena byla prapory slovinskými, znaky Krajiny, Korutan, Štýrska, Terstu, Gorice a Přímoří a též obrazy vynikajících vlastenců, Tomšice a Jurčiče. „Pevni buďte a neoblomni“ skvělo se tu heslo zvěčnělého básníka Jurčiče, pro slovinský národ za nynějších jeho poměrů tak významné. Mariborský učitelský ústav uznán byl za vzorný jak po stránce paedagogické tak i národní. Shromáždění vyslalo deputaci s pozdravem k biskupu Napotnikovi, jenž za pozdrav odpověděl díkůvzdáním, v němž kladl důraz na vychování národní. Příští sjezd konati se bude v Gorici. Sjezd ten jako dříve pěvecká slavnost měl příznivý účinek na povznesení národního ducha v poněmčilém Mariboru. („Naš.“)

L + 95.

„Úspěch české dětské literatury v Americe. Poctivé přičinění národa našeho v různých oborech kulturních čím dále tím rozhodněji zjednává si uznání nezaujaté proti nám a nestranné ciziny. I tichá práce v odvětvích méně vystavených veřejné kontrole, jakým na př. jest vychovatelství, dochází zaslouženého ocenění ve světě, jak o tom svědčí následující přípisy, zaslané pí. Jos. Náprstkové z Chicaga. Jedním z důležitých podniků světové výstavy chicagské jest „Dětská budova“ — jakýsi soubor všeho, co souvisí s vychováním dítěte, s vývojem dětského ducha; tisk americký věnoval oddílu tomuto zvláštní pozornost. Přičiněním některých českých dam obeslána byla výstava v „Dětské budově“ též z Čech. Paní Náprstková obdržela v této záležitosti dva dopisy od správního výboru dam světové Kolumbijské výstavy, jež nejlépe svědčí o tom, kterak české exposice v odboru tom došla porozumění i ocenění se strany americké damské intelligence, v dopise prvém, označeném záhlavím „Knihovna v dětské budově“: „Pí. G. L. Doolop, ředitelka, pí. L. B. Schattuck, tajemnice“, praví se: „Drahá paní: S velkým potěšením sděluji Vám, že bedny, jež jste tak laskavě zaslala „Dětské budově“, již

došly a že jsou řádně vystaveny. Obsah beden je velmi zajímavý, Zajisté Vás potěší sdělení, že bylo již učiněno opatření, aby tato sbírka byla i na dále zachována, až bude po výstavě. Dámy státu New-Yorského darovaly velmi úhledné a nákladné stavení dámám chicagským na památku této oslavy Kolumbovy...“ Dopis druhý stejně zajímavý zní: „V Chicagu dne 18. září r. 1893. Knihovna v „Dětské budově“, Jacksonův sad. Vzácná paní! Zaslala jsem Vám zvláštní list, abych Vám sdělila, že bedny, jež Jste poslala, došly do „Dětské budovy“ i s krásnou kolébkou. Svěřila jsem je paní pořadatelce, ale v první chvíli jen povrchně jsem se na ně podívala. Nyní však, když jsem kus za kusem prohlédla, nedá mi to, abych vám obšírněji nesdělila, jak velice si vážím Vaší laskavosti. Vše bylo nám všem tak velice zajímavé a bylo mi již opětným potěšením upozorniti mnohé navštěvovatele na to, že Vaše knihy nad větší část amerických knih pro mládež předčí.*) Přála bych si, abych je mohla čísti a seznati též jejich literární obsah. Ráda bych se poděkovala každému zvlášť, kdo přispěl ku sestavení takové krásné sbírky. Račte to učiniti za všechny dámy, které mají zájem na „Dětské budově“. Zajisté Vás bude těšiti, sdělím-li, že všechny tyto krásné věci zachováme ve stálé budově, až výstava bude ukončena. Vaše upřímná Clara Doly Basas.“ („N. L.“)

L + 95.

*) Chvála tato by nás mohla potěšiti jedině tenkrát, kdyby pocházela od paedagoga, který prozkoumal pozorně a bedlivě i obsah knížek po stránce jejich paedagogické a který svůj úsudek pronesl veřejně a odůvodnil buď v seriosních listech denních nebo v listech odborných. Ale chvála vyslovená v listu soukromém dámami, kteréž neznají ani českého slova, jest jen aktem zdvořilosti a kdyby chtěla býti skutečnou chválou, byla by velice problematickou. Tak soudíme my. Red.

LITERATURA.

Hořanští synové. Dějepisná povídka od Josefa Brauna. S 8 obrázky od Věnc. Černého a se životopisem i podobiznou spisovatele. Spisů „Dědictví Komenského“ čís 2. Nákladem spolku „Děd.

Kom.“ Tiskem F. Šimáčka. Str. 113. Cena 65 kr. pro nečleny, 30 kr. pro členy.

Před námi leží spis záhy zemřelého, nadaného spisovatele Josefa Brauna. Ani

se nedočkal, by tuto povídku spatřil v rouchu, v kterém si ji přál. Odešel a s ním odešlo nám mnoho! Vzpomínám na něj. Znal jsem jej osobně. Bylo to v červenci 1890., když zavítal na velekrásnou zříceninu Ohebi, jež jest v přímém sousedství bývalého mého působiště a tehdy přilnulo mé srdce k němu cele. A kdo by k němu nepřilnul! Ze rtů nemizel mu milounký úsměv a hlas jeho byl tak měkkounký, že nitro posluchače se rozechvívalo. Rok na to psal mi, bych mu na prázdniny přenechal být, že se mu na Ohebi líbí. Však tuto službu prokázat jsem mu nemohl. Byl jsem tehdy na cestách a psaní jeho došlo mě, když již byl na smrt nemocen, když již skonával. Škoda ho! Byl to věrný napodobitel našeho nezapomenutelného povídkáře Václava Beneše Třebízského. Však se mu také odvděčil! Napsal nám jeho životopis a dopisů jeho si vážil více než skvostů. Byl to příkladný obraz lásky učitele a kněze.

Braun ve svých spisech líčil jen dobu slavnou nebo pohnutlivou. A spisy jeho tají v sobě kouzlo, jež srdce rozehrívá a nadšení budí. Vždyť řekl nejednou: „Kdybychom dobře znali naši minulost, srdce bušilo by nám, hrdi bychom byli, že máme tak slavné předky, že honositi se můžeme jménem Čech! A to heslo položil také za podklad k povídce „Hořanští synové“. Zde obsah její: Na tvrzi hořanské bydlela vdova vládková Svatava se dvěma syny starším Zbýníkem, mladším Oldřichem. O výchování jejich se starala. Zbýník dán byl na výchování do kláštera sedleckého, Oldřich do škol německých, jež si zřídilo přistěhované cizí obyvatelstvo Hor Kuten. Po té odešel Zbýník do škol pražských a Oldřich se synem Wilmarovým do Říše na zkušenou. Po letech se navraceli. Dojemná jsou slova, jimiž Zbýník vítá své rodné místo: „Aj hle, tu ji vidíš, za těmi střechami chalup, za tou houští starodávných lip, naší drahou, rodnou tvrz! Hle! již jest tomu pět dlouhých let, co jsem prvně do Prahy jel! Jak jsme se oba změnili . . . a ona se nezměnila! Vidíš týž most zvoditý, totéž okénko nad branou . . .! Nezdá se ti, že naše stará tvrz jimi na nás hledí udiveně, jako by nás nemohla poznati? Oh, ty rodné hnízdečko naše, tvoje dvě ptáčata vracejí se k tobě a já tě již nikdy neopustím!“ — Zbýník dospěl a ujav se dědictví po otci, dal výpověď strýci Wilmarovi, který najal od vládkové Svatavy kus pozemku a málo z něho platil, ale mnoho těžil. Tím strýce popudil a bratra proti sobě nasadil. Přál

Oldřich strýci a nechtěl toho dopustiti. Tou dobou chystalo se na Horách Kutných k turnaji. Jeho účastníci připravoval se i Oldřich. To však těžce nesl Zbýník. „Tam bych tě nerad viděl,“ promluvil, — „ano, býti se pro krále a zemi v poli otevřeném s nepřátely, ale toto —“ Oldřich bratra neposlechl. Přeje cizincům, přidal se o turnaji k straně německých měšťanů a dobyl jim vítězství nad Čechy. To bylo potupou rodu Hořanských. Nejvíce dojímal tento čin Zbýníka. Zatím padl král Přemysl Otakar II. a Zbýník vida, že by nikde nenalezl práva ku pozemku, jež strýc dosud neprávem držel, za noci tmavé zasypal mu kopky. Tím vzplanulo nepřátelství mezi Kutnou Horou a Zbýníkem. Nemohli mu toho zapomenouti oni, již požívali zvláštních práv a výsady. I přišlo jim velice vhod, když zle roz hospodařili se Braniborci v Čechách. Oblehli hořanskou tvrz, chtějí ji dobýti a Zbýníka potrestati. Mezi oblehateli byl i Oldřich. Ale v nastalém boji Hořanští zvítězili a Svatava po boji nalezla na bojišti Oldřicha raněného. I chvátala do tvrze pro Zbýníka, než však se vrátila, Oldřich zmizel. A kam se poděl? — Mnichy sedleckými odnesen byl do kláštera a když ozdravěl, vydal se do svaté země, by kál se hříchu, jehož se dopustil, zradiv národ — opustiv vlast. Po třech letech se vrátil. Shledání s bratrem bylo radostné. „Pojď, budeme spolu hospodařiti, dokud Bůh jinak neusoudí! . . . Připojil jsi se k nepřátelům — ale byl jsi v jejich školách, vyrůstal jsi mezi nimi, trávil jsi v cizině, vzdálen jsa svých. Jak jsi neměl potom stanouti mezi nimi a s nimi ve chvíli, kdy boj proti nim jsme započali . . .! Jednal jsi dle svého přesvědčení; ono bylo ctné a pevné, — že bylo klamné, za to jsi nemohl.“ Krásná tato povídka ukončena jest pravdivými slovy, jež by si měl zapamatovati každý, jenž děti do škol cizích dává: „Tebe nedáme do škol cizího jazyka a mezi cizí mládež. — Cizina rozum ostří, duši otravuje.“

Roztomilá povídka bohata je místy poučnými a zušlechťujícími. Z každé řádky sálá ono svaté nadšení, jež vtiskovalo Braunovi péro do ruky — vroucí láska k vlasti, k národu a řeči mateřské. Sloh jest lahodný, mluva rázovitá, vhodná ději, jehož se týká „Děd. Kom.“ vydáním této povídky oživilo vděčnou paměť spisovatele, jehož obraz a životopis ku spisu připojen. Úprava jest skvostná a jest si jen přáti,

by „Hořanští synové“ zařaděny byly do všech knihoven. Ovšem, nemohu zatajit, že chovám obavu, že vyskytnou se mnozí, kteří odsoudí knihu za příliš vlasteneckou a odpíratí jí budou uznání, jež jsem jí já dal. Bývá tak již! Bojíme se dáti dětem knihu, jež by je učila nezištné lásce k vlasti! a přece tuto v nich budit, jest povinností naší! *Karel. J. Zákoucký.*

České mládeži. Tak nazývá se nový časopis, jež vydává od počátku roku školního Františka Mašinová, učitelka na Kr. Vinohradech. Předplatné ročně 40 kr. Vychází každý měsíc vyjímaje červenec a srpen.

V provolání ku „vlasteneckému učitelstvu a duchovenstvu a ostatním přátelům české mládeže“ praví redaktorka: Chceme list ten vésti v duchu ušlechtilého národního vlastenectví, budeme přinášeti v něm práce nejlepších našich spisovatelů pro mládež a chceme se přičiniti, by články v něm obsažené byly vzorné v ohledu vychovatelském i vlasteneckém, . . vůbec chceme se přičiniti, aby list tento byl dokonalý.“ To je vše hezké. Ale naše přesvědčení jest, že kdo chce mládež vésti „v duchu ušlechtilého vlastenectví“, musí jí též nutně vésti v duchu pravé zbožnosti, jelikož podle svědectví dějin vlastenectví pravé, obětavé daří se jen tam, kde pevná víra a upřímná, nelíčená zbožnost. Vlastenectví bez víry a pravé zbožnosti jest pouze plané a v dobách těžkých, v dobách kritických nikdy se ještě neosvědčilo. Vlastenectví takové mívá „veliké slovo“ tam, kde se dobře daří, konají slavnosti, pořádají zábavy atd., kde však je třeba bojovat bez vyhlídky na zisk, trpět, strádat, oběti přinášet, tam se takovéto „vlastenectví“ koncentruje z pravidla rychle na zad. Nevěrci byli až dosavade vždycky a všude špatnými vlastenci. — Proto doufáme, že list svrchu jmenovaný při své tendenci národně vlastenecké nebude nikterak zanedbávat stránky náboženské.

Rádce duchovní (Pastýř duchovní). Časopis kněžstva česko-slovanského. Roč. I. (XIV.) Red. Dr. Josef Burian, sídelní ka-

novník Vyšehradský. Pořadatel části právní a liturgické Václav Kocián, kaplan u sv. Štěpána. Schváleno nejd. kníž. arcib. konsistoří v Praze. Sešit I. Tisk a náklad Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba) 1894. Roční předplatné 4 zl. Obsah sešitu jest velmi bohatý a zároveň praktický a to jak v části homiletické (14 řečí), tak katechetické a vědecké. Přejeme tudíž novému podniku všeho zdaru a co nejlépe jej doporučujem.

Rajská zahrádka. Vydává Václav Špaček. Roč. III. seš. 2. s bohatým obsahem a velmi hojnými pěknými obrázky, mezi nimiž zvláště vyniká velice pěkný barvotiskový obraz: Kaple sv. Václava v chrámu sv.-Vítském v Praze. Velmi zdařilý jest však i obraz: Sv. Alžběta, kněžna Durynská. Doporučujeme co nejlépe.

Obzor. Red. a vyd. VI. Šťastný v Brně. Roč. XVI. čís. 21. s vybraným obsahem. Doporučujeme opětně.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Red. Fr. Filip Konečný Ord. Praed. R. VII. č. 7 s bohatým obsahem.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda v Olomouci. Roč. II. čís. 21.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Ureduje Dr. Francišek Lampe v Ljubljani. Leto VI. Štev. 11.

Lehrbuch der Paedagogik. Napsal Kornel Krieg, doktor theologie a filosofie, řádný veřejný professor na universitě ve Frýburce v Br. Tisk a sklad Ferdinanda Schöningha v Paderbornu. 1893. Velká 8° str. 376. hustého tisku. O knize této poznamenáváme dle pravdy jen tolik: Je to kniha, jaké nevycházeji každé chvíle, kniha rozsahem ne příliš velká, ale obsahem velmi bohatá, kteráž zasluhuje doporučení co nejlepšího.

Rozhledy po lidumilství. Red. Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. čís. 10. Předplatné ročně 1 zl. 50 kr. Doporučujeme.

Szkoła. Tygodnik paedagogiczny. Organ towarzystwa pedagogicznego we Lwowie. Wydawca i red. Mieczysław Baranowski R. XXVI. Nr. 42.

OBSAH: Ze života pro život. Píše Th. C. Jan Nep. Jindra. (Dokončení.) — Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. (Pokračování.) — Stanovy spolku přátel katolických škol bratrských. (Dílo blahoslaveného Jana Křtitele de la Salle.) — Feuilleton: Z doby „výpomocných“. — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajů německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům elevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím elevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

• Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budí zasíláno předplatné; tamtéž budtež adres. I reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Ústřední jednota katolických učitelů v Německu.

Podává Josef Zelenka.

V 20. čísle letošního „katolického spolkového listu“, jež vychází ve Vídni, podána jest zpráva, že dne 11. října letošního roku založen byl ve Vídni katolický učitelský spolek pro celé Rakousko čili pro všechny země na říšské radě zastoupené. K této zprávě připojena jest zároveň slušná žádost zakladatelů onoho spolku, ve kteréž prosí veškeré katolické duchovenstvo v zemích rakouských, aby nejen samo k tomu spolku se přidružilo, ale též všechny katolicky smýšlející světské učitele za členy téhož spolku získati hledělo.

U nás v Čechách a vůbec v zemích českoslovanských jest sice hojný počet spolků učitelských, jest zde i ústřední jednota spolků učitelských, ale proto žádný katolický paedagog neodvází se tvrditi, že by v těchto spolcích učitelských jevil se nějaký patrný duch a smýšlení katolické, třeba že členové jejich aspoň dle matriky převážnou většinou jsou katolíci. Ano dovolím si tvrditi, že by snad každý z těchto spolků učitelských u nás v Čechách považoval to za něco snižujícího, kdyby mu někdo chtěl aneb mohl dokázati, že se v něm jeví patrné snahy církevní, snahy katolické.

A přece uznávají-li katolíci v jiných zemích toho velkou potřebu, aby zvláště nyní, kdy škola od Církve jest odloučena, duch a smýšlení náboženské mezi učitelstvem se oživovalo a udržovalo, nemůžeme my katolíci v zemích českoslovanských této potřeby zneuznati; není ani u nás žádný přebytek učitelstva opravdu katolicky smýšlejícího.

Vydatným prostředkem k oživení a zachování ducha katolického mezi učitelstvem jsou právě katolické učitelské spolky, jakých u nás dosud zcela postrádáme. A přece spolky tyto v jiných zemích, zejména v Německu setkávají se s úspěchy skvělými nejen pro školství a paedagogiku, ale pro katolickou věc vůbec. K tomu velice snad napomáhá, že všechny tyto spolky katolických učitelů v Německu spojeny jsou v jednu jaksi ústřední jednotu pod názvem: „Katholischer Lehrerverband Deutschlands.“

Skvělé úspěchy, jakých se tato jednota během krátké doby dodělala, povzbudily i katolické paedagogy v Rakousku, že, jak výše podotčeno, o založení podobné jednoty i pro země rakouské se postarali. Splnilo se tedy, o čemž v druhé výroční zprávě katolické učitelské jednoty pro Německo zmínka se stala, a sice

na stránce 20., že i v Rakousku činí se pokusy, aby tam dle vzoru německého založena byla jednota katolických učitelů s nadějí, že dodělá se podobných skvělých výsledků. A naděje tato není zajisté neoprávněna. Jestliže v Německu, kde ve školství jsou celkem skorem tytéž poměry jako v Rakousku, domohly se spolky katolických učitelů velkého zdaru a požehnání, proč by nemohly též v Rakousku, zejména u nás v Čechách blahodárně působiti? Z této příčiny chtěje dle pravidla, že slova pohnou, ale příklady táhnou, též ku vzniku a zdaru podobných spolků u nás v Čechách něčím přispěti, hodlám v krátkých črtách dle pramenů, které jsou mi po ruce, vyložiti: I. *Z jakých příčin a za jakých okolností založena jest ústřední jednota katolických učitelů v Německu?* II. *Jak až dosud se rozšířila?* III. *Co působí pro školství a paedagogiku i pro věc katolickou vůbec?*

Nechvalno nám sice, v Němcích hledati pravdu, ale tuto výčitku, doufám, že mi pro mé pojednání nebude moci učiniti ani sebe větší radikál mezi paedagogy českými. A proč? Poněvadž paedagogičtí radikálové u nás své přemrštěné náhledy si také nejvíce z německých paedagogik nasbírali. A jestliže radikálové nechvalné zboží duchovní mohli z Němec přijmouti, proč bychom my katoličtí Čechové neměli se od katolických Němců něčemu dobrému přiučiti? Z této příčiny beze vsí obavy, že bychom musili něco zadati na svém národním vědomí, přistupuji k pojednání thematického.

I.

Bylo to roku 1889. na 36. obecném sjezdu katolíků německých v Bochumě, kde uskutečněna jest myšlénka, aby jednotlivé po německé říši roztroušené spolky katolických učitelů spojeny byly v ústřední jednotu katolických učitelů pro celé Německo pod názvem: „Katholischer Lehrerverband Deutschlands.“ Spolu bylo určeno, že k této jednotě ústřední mají se připojiti všechny katolické učitelské spolky, jež se později v krajinách německých utvoří, k ní že mohou přistoupiti i jednotliví katoličtí učitelé, kteří ještě k žádnému spolku učitelů katolických nepatří, aby jak celé spolky tak i jednotlivci spojenými silami tím mocněji se mohli domáhati společného cíle. A jaký jest cíl této jednoty? O tom mluví hned první paragraf stanov jednoty, že účelem jejím jest povznesení školy obecné čili národní na zásadách katolických a všestranná podpora zájmů učitelských.

Ještě jasněji a s patřičným výkladem jest udán tento účel jednoty v druhé výroční zprávě, jakouž jednota každoročně vydává, a sice praví se tam na str. 11., kde se mluví o zevnějším vývinn jednoty, takto: „Opět uplynul jeden rok do moře věčnosti a sice jest to rok třetí (1892) od založení ústřední jednoty katolických učitelů pro celé Německo. Jako leta předešlá byl i rok minulý rokem zápasu, ale také rokem požehnaným. Za účelem boje a zápasu vlastně založena byla katolická učitelská jednota, aby bojovala za křesťanský základ školní výchovy, aby bojovala proti modernímu proudu ve vychovatelsství, jenž duchu křesťanskému zcela se příčí. Bohužel jest ještě velký počet učitelů takových, kteří o sobě praví, že jsou křesťané a katolíci, ale při tom přece Diesterwega a Dittesa, tyto známé popírače Božství Kristova, vychvalují jako sloupy národní školy německé . . . Přílišná pochvala, jakéž se dostalo apoštolu moderní paedagogiky (Diesterwegovi) na sjezdu učitelském v Berlíně (1890.) přivedla každého nepředpojatého k poznání, že byl nejvyšší čas k povzbuzení víře oddaného učitelstva proti výchově, jež k tomu směřuje, aby mládež od zbožné víry její předků odvrátila. Dokázalo

se pěstitelům takovéto výchovy, jak klamné jest jejich ujišťování, že náboženské city katolických učitelů a dítek urážeti nechtějí.“

Na doklad toho se pak v dotčené výroční zprávě předkládá porovnání jednotlivých článků z katechismu s výroky jistého paedagogického listu, jenž vychází v Německu, a jež i mnozí katoličtí učitelé čtou a odbírají. Chceme jen některá místa z tohoto porovnání uvést. Katechismus učí, že Bůh lidi stvořil, aby ho poznali, jemu se klaněli, jej milovali, jeho poslouchali a spaseni byli. Onen radikální list paedagogický oproti tomu napsal, že dětem se má již zde na zemi nebe vykázati a ne teprve po smrti. Odkazovati na nebe po smrti jest prý jako státní papír, který se má až po smrti vyplatiti.“

O křtu, Církvi a vychování praví katechismus, že křest jest nejprvnější a nejpotřebnější svátost, kterouž stává se člověk údem Církve. Avšak onen radikální paedagogický list napsal oproti tomu, „že každý nový občan, jenž přichází na svět přináleží především státu; Církev nemá prý žádného práva, aby si to směla nějakým obřadem přivlastniti; nýbrž musí prý čekati, jestiže občan tento, až dospěje, sám dobrovolně k ní přistoupí. Dítě přináleží státu, stát se má především o jeho vychování postarati.“ A jaké pak povinnosti mají rodičové dle toho?

Takovýmto způsobem urážejí se náboženské city katolíků ve všech listech paedagogických, kteréž jsou vydávány od stoupenců Diesterwega a Dittesa. A nejinak děje se na sjezdech a schůzích takovýchto nohsledů Diesterwegových.

Letos o svátcích svatodušních odbyvalo se v Lipsku 30. valné shromáždění tak zvaného svobodného německého učitelstva, o němž podává se zpráva v „katolickém školním věstníku“ (Katholische Schulkunde). Redakce tohoto listu vyslala k tomuto sjezdu zvláštního zpravodaje, kterýž o něm takto napsal: „Vskutku bylo to shromáždění velkolepé (4725 účastníků), a jak velice jsem si přál, abychom my katoličtí učitelé mohli společně se svými nekatolickými kolegy pracovati ku prospěchu svého povolání a pro dobro naší školní mládeže; ale nejednou byl jsem mezi jedním sjezdu ze svých mírumilovných myšlének vyděšen a bylo mi bolno u srdce, když jsem slyšel, jak v tomto shromáždění přizvukuje a tleská se pochvala náhledům a výrokům, jimiž katolické názory a přesvědčení přímo v posměch se uvádí. Kéž by se byli vyskytli v tomto shromáždění rázní a výmluvní kolegové katoličtí, kteří by byli věc katolickou proti těmto útokům dovedli obhájit! Než bylo by to co prospělo? Nikoliv! Za stávajících poměrů jest nejlépe se rozejíti.“

A věru! když čteme řeči, kteréž na tomto sjezdu na oslavu školy simultanní či bezkonfessionální byly konány, musíme přiznati, že mínění zpravodajovo jest správné. Zvláště řeč, kterouž při druhé schůzi tohoto sjezdu mluvil školní dozorce Scherer z Vormsu, byla proniknuta zarytým odporem proti škole konfessionální, zejména proti škole katolické.

Co zvláštnost uvádíme, že tohoto sjezdu německých učitelů účastnil se též známý ředitel Heinrich z Prahy, jenž se před účastníky sjezdu vychloubal, že, čeho se v Sasku teprve domáhají, aby škola od Církve byla zcela odloučena, toho že my v Rakousku již požíváme; farář že do vnitřních záležitostí školy nemá co mluvit. „V té věci jsme vás již o několik koňských délek předhlonili,“ tak podotkl dotčený pan ředitel jaksi s výsměchem ve své řeči. Při tom zpravodaj „Věstníku“ s podivením připomíná, že Heinrich jest katolík; nám však bez podivení není potřebí k tomu co připomínati.

Co se mluvilo a vyjednávalo na sjezdu liberálních učitelů německých v Lipsku, to se mluví a opakuje na každém jejich sjezdu a schůzi; škola konfesionální, škola katolická jest při tom vždy na mušce, proti ní obrácena jsou skorem vesměs jak ústa řečníků, tak i srdce posluchačů.

Jest možno se diviti, že proti takovému počínání radikálního učitelstva muselo se se strany katolické použití též přiměřené obrany? A tato obrana našla se zvláště v tom, že zakládaly se spolky katolických učitelů, kde jich ještě nebylo, a že se spolky tyto spojily v jednu ústřední jednotu.

Jak přiměřený jest tento prostředek proti proudům radikálním, vysvítá nejjasněji z toho, že odpůrcové školy katolické v Německu tomuto sjednocování katolických učitelů kladou a kladli všemožné překážky, že hledí snahy této jednoty v podezření uvést, že ji hleděli osočovati i u samé vlády německé.

V biskupství Ermelandském na př. utvořil se záhy po založení ústřední jednoty katolických učitelů též katolický spolek učitelský co její odvětví. Spolek tento začal utěšeně vzkvétati a se šířiti; než nepřátelé nebyli také nečinní, podezřívali spolek z nekalých záměrů a úmyslů. Nadarmo hledělo předsednictvo spolku před veřejností ukázati, že snahy spolku jsou poctivé, i úřadům školním bylo o tom podáno vysvětlení, ale proto pro podezřívání odpůrců více jak polovice členů po krátké době ze spolku vystoupila. A třeba že v poslední době mnozí z vystouplých členů poznavše lichost podezřívání nepřátel do spolku se vrátili a mnozí noví členové ku spolku se přihlásili, jest přece ještě dosti učitelů katolických v diecési Ermelandské, kteří z bezpodstatné obavy ústřední jednoty katolických učitelů se vzdalují ano i zjevně proti ní bojují. Tak dělo a děje se i jinde v Německu.

Toto osočování a podezřívání jednoty katolických učitelů zavdalo příčinu katolickým poslancům na říšském sněmu německém, že se jí u vlády rozhodně zastali; stalo se to 22. února 1892, kdy katolický poslanec svobodný pán Dr. Heereman učinil v sezení sněmu k ministru kultu dotaz asi těmito slovy: „Častěji již se zde mluvilo o záležitostech katolické učitelské jednoty Spolek tento spočívá na základě náboženském, konfesionálním . . . Výslovně podotýkám, že ze spolku tohoto všeliká politika a snahy politické jsou vyloučeny . . . Když před 2 roky jsem o tomto spolku zde se zmínil, projevil tehdejší ministr kultu, hrabě Zedlitz, k tomuto spolku úplnou přízeň . . . Nicméně třeba, že na nejvyšších místech spolek tento došel přízně, chovaly se k němu nižší instance zcela opáčně. Školní a zemští radové i vládní předsedové buď výslovně učitelům vstup do tohoto spolku zakazovali aneb alespoň jim to zrazovali . . . A když se to i zjevně nestalo . . . byla přece mezi učitelstvem rozšířena obava, že každého člena tohoto spolku v jeho postupu a časných výhodách čeká mnohé poškození, odstrčení, nepříznivé posouzení . . . Dovolují si tudíž panu ministru kultu dáti na uváženu, nebylo-li by záhodno, aby úřadům příslušným dalo se pokynutí, že dotčený spolek má dovolené záměry, a že není dovoleno, učitelstvu vstup do tohoto spolku stěžovati aneb z té příčiny mu příkoří činiti.“

Ministr kultu Bosse na to odpověděl: „Pánové! Kdybych i chtěl proti spolčování se učitelstva vystoupili, nemám k tomu právního důvodu. Výslovně pak uznávám, že co jest evangelickým učitelům dovoleno, i katolickým dovoleno býti musí; nemohu katolickým učitelům popřít práva, aby směli do katolického spolku vstoupiti . . . Neuznávám toho za potřebí, aby úřadům v této věci dáno bylo zvláštní

nařízení. A kdyby ho bylo potřebí, toto mé dnešní vysvětlení, co úřední nařízení postačí.“

Za toto vyjádření dostalo se ministru kultu zaslouženého uznání od poslanců katolických. Nicméně z toho, co poslanec Heereman mluvil, jest přece patrné, že ústřední jednota učitelů katolických v Německu setkávala se ve svém rozkvětu s velkými překážkami i odporem, třeba že na vyšších místech o tom nevěděli aneb věděti nechtěli. Ano za tak nepříznivých okolností, ale z důležitých příčin založena jest jednota ústřední katolických spolků učitelů v Německu.

(Pokračování.)

Poměr školy k socialismu.

Napsal **Klement Markrab.**

(Pokračování.)

2. Podružné příčiny socialismu.

§ Socialismus jakožto atheismus theoretický i praktický zavinilo krom příčin svrchu vyložených též *a) liberální zákonodárství*, které uvolnilo všelikou kázeň křesťanskou, a pak *b) úžasná náboženská netečnost* některých tříd, zvláště kněžstva a učitelstva.

a) Liberální zákony vůbec protrhly hráz křesťanské kázně u vzdělaných i prostých, takže vlastně teprv od té doby stala se nevěra veřejným vyznáním.

Jindy na př. se přikazovalo, aby žáci netoliko obecných, nýbrž i středních škol každodenně se účastnili společných služeb Božích, a učitelé s nimi; nyní jest to na vůli ponecháno netoliko studujícím, nýbrž i malým žákům, netoliko profesorům, nýbrž i učitelům. Mezi mší sv. žáci se scházejí a kostel obcházejí; učitelé se procházejí a vespolek baví. — Jindy musili netoliko učitelé se svými žáky, nýbrž i profesori se studující mládeží v čas velikonoční sv. svátosti přijímati; nyní nemusí a proto také větším dílem nepřistupují. — Jindy mládež od 12. do 16. roku věku svého přidržována byla v neděli ku křesťanskému cvičení a školnímu opakování; novým školským zákonem odstraněno toto opakování, pak přestalo i křesťanské cvičení, a kněz nemá již žádného vlivu na dospívající mládež, takže ani v čas velikonoční k sv. zpovědi a k sv. přijímání do kostela jí nesvolá.

Když tedy zákonem prohlášeno, že se *nemusí* choditi do kostela nebo k zpovědi nebo na průvody, že učitelé *nemusí* s mládeží jim svěřenou víru křesťanskou osvědčovati: co musilo z toho pojití? Touto lhostejností k náboženství se strany zákonodárců, vychovatelů, mistrů, hospodářů a j. p. musilo vzniknouti mínění, že náboženství křesťanské se přežilo, že pro nynější společnost žádné nemá ceny. Avšak kdo dospěl k tomuto mínění, učinil již rozhodný krok k atheismu.

b) Následkem liberálního zákonodárství a uvolnění všeliké kázně křesťanské, jakož i přirozenou nechutí k věcem nadsmyslným vyvinula se v nynějším pokolení úžasná náboženská netečnost, která neušetrila žádného stavu, ani duchovního a učitelského. Nelekej se nikdo našeho tvrzení, ale pozoruj raději, jak jest pravdivo.

Jaký obraz v ohledu náboženském poskytuje nám český národ v užší své vlasti, v království, pokud se hlásí k církvi římsko katolické? Jedna as třetina miluje a zachovává víru po otcích zděděnou; jest to nejvíce lid venkovský, ze-

jména selský aneb rolnický. Druhá třetina vypovídá náboženství katolickému zjevný boj; to jsou tak zvaní vzdělanci a jimi svedení nevzdělanci. Třetí třetina nechová se sice nepřátelsky k víře katolické, ale také se pro víru nerozpoznává a církve ve snahách jejích nepodporuje. Tuto třetí třetinu tvoří třída tak zvaných polovzdělanců, nejvíce řemeslníci a obchodníci v městech. Tito lidé polovzdělání, kteří, ačkoliv ničemu pořádně se nenaučili, přece všemu rozuměti chtějí, jsou prazvláštní povahy: cení vysoko sv. náboženství, ale pranic ho nezachovávají; dle řeči jsou křesťané, dle skutků často pohané.

Tento duch náboženské lhostejnosti zachvátil v našem českém národě všechny třídy, nešetřiv ani stavu duchovního. Suď jen každý spravedlivě. Odkud pak se bere kněžský dorost? Nejprve z rodin a potom z gymnasií. Jaký duch panuje v našich rodinách? Většina kněžstva pochází z chudých chat selských a řemeslnických a přináší s sebou na gymnasium dobré křesťanské vychování, jehož ovoce se jeví (i přes některé úhony za čas studií gymnasiálních) v studiích bohoslovných, v semináři neb v klášteře. Jsme tedy oprávněni k výroku, že aspoň polovice dorostu kněžského přichází do veřejného života s opravdovým přesvědčením a s živou vírou, kteráž přináší ovoce křesťanské lásky a bohumilých skutků. — Ale v mnohých rodinách, zvláště měšťanských, panuje netečnost náboženská; a takové rodiny vysílají také své syny na vinici Páně. Zdali pak pravdě podobno, že takoví jinochové dospějí v uvědomělé, rázné, horlivé a pracovitě dělníky na vinici Páně, kteří rádi snášejí břímě dne i horka? Lze-li očekávati, že nebudou rovněž tak indifferentní, jako rodiče a příbuzní jejich, zvláště když ovzduší našich gymnasií lepší není, když zhusta i zjevné útoky se činí na víru a z ní plynoucí mravnost? Ano my jsme přesvědčeni, majíce před očima veliké množství příkladů, že, kdo byl netečným ve víře jako studující, zůstane netečným jako kněz, a že jde do stavu kněžského jen pro ten pecen chleba, jako říkával † profesor Stárek v Králové Hradci. Ani bohoslovné učení, byť i sebe důkladnější, ani mravné vedení v semináři neb v klášteře, byť i sebe lepší, nevštíplí netečnému kandidátu pravého ducha křesťanského a církevního. To pochopili dobře otcové sněmu Tridentského a proto doporučili biskupům zřizování pacholetských seminářů, v nichžto by se připravovali jinochové ku kněžskému stavu a ušli nebezpečím volného života ve světě. Myšlenka tato jest zajisté výborná a ve skutečnosti se osvědčuje, jen že není hmotných prostředků k vychování dostatečného počtu kandidátů; neboť co zmůže jediný konvikt pro celou diecési?

Zajisté tedy nepřepínáme, tvrdíce, že veliká část katolického kněžstva českého trčí v náboženské lhostejnosti, kteréžto skvrny s čela svého nesmaže, byť i sebe více se bránilo proti našemu výroku.

Bolí nás velice, že nemůžeme zamlčeti, co vidáme a slýcháme od mnoha let. Jak bylo možno, že duchovenstvo české, tak četné a vzdělané, když liberální časopisectvo počalo zaplavovati naše nivy požehnané, dlouho se nevzmohlo na svůj vlastní politický časopis? Jak bylo možno, že, když časopis takový vznikl, neměl se dlouho k světu? Jak bylo možno, že když časopis ten jakž takž — s velikými oběťmi nemajetných — se zvelebil, přece všudy oblíby nenalezl, anobř až do dnešní chvíle u veliké části kněžstva odpor nalezá, a to odpor zásadní, takže všem jiným časopisům musí ustoupiti? Aneb kterak si vysvětlíme, že mezi časopisy kněžstvem českým vydávanými (s čestnými výjimkami) nepanuje žádoucí vzájemnost, že jeden druhý umlčuje, jeden druhému nedůvěřuje? — A jak málo vzájemnosti v životě pospolitém! Všickni nepřátelé spikli se proti církvi, odevšad na

ni dotírají, dědictví Páně pošlapávají, duše nesmrtelné Kristu vyrvati usilují, a strážcové Siona namnoze spí, jako by nehrozilo žádné nebezpečí, jako by nebylo ještě tak zle. Když pak někteří ostražitější ze spánku je probouzejí a k pospolitému boji proti spojeným nepřátelům jich podněcují, jakobys házel hrách na stěnu. Toť zjevná trestuhodná netečnost!

Všickni, kdož pochopili nynější dobu náboženství a církvi nejvýš nepříznivou, seskupili se kolem družstva „Vlast“, hledíce hmotnou podporou, perem a účastenstvím v katolických spolcích probuditi v netečných třídách lidu uvědomělost a horlivost křesťanskou. Z podniku takového, jakým jest družstvo „Vlast“, měl by se každý kněz nejvýš radovati a jej ze vsí síly své podporovati. Zatím vyskytli se někteří, již se neostýchali útočiti na družstvo „Vlast“ v listech liberálních. Takovým způsobem vyšlo na jevo, že valná část českého duchovenstva katolického nakažena duchem náboženského indifferentismu, který se honí za osobním prospěchem a tento osobní prospěch staví nad prospěch dobré věci, nad prospěch církve.

Myslíme tedy, že jsme vyřkli jen pravdu tvrdíce, že ku zmohutnění novověké nevěry a tudíž i k vývoji socialismu přispěla značnou měrou také netečnost jisté části duchovenstva. Kdyby bylo pracovalo všecko duchovenstvo k jednomu velikému cíli, totiž ku probuzení živé víry a lásky křesťanské ve všech vrstvách lidu; kdyby nebylo mnoho netečných, kteří dílo horlivých maří neb aspoň stěžují, nebyla by se vzmohla v lidu tak veliká náboženská netečnost a nebyla by vyspěla až na stupeň atheismu a z něho vzešlého socialismu.

Mají-li tedy vinu v socialismu větší neb menší, přímo nebo nepřímo, všechny třídy společenské nevyjímaje ani stavu duchovního: je snad jediný stav učitelský tak dokonalý, aby mohl říci s dobrým svědomím: „Já nemám ani nejmenší viny v socialismu“? Byl by v pravdě div, aby nebylo přispělo také učitelstvo svou školskou i mimoškolskou činností k rozvoji novověkého atheismu. Proč pak nepropadávají tomuto modernímu Molochu lidé starší, proč nejvíce pokolení, které chodilo do školy za posledních dvaceti let? Proč množí se rok od roku počet zločinců 14- až 20letých?¹⁾ Proč se rekrutují socialisté nejvíce z chlapců vychodivších školu obecnou? Zda nenasvědčuje toto všecko našemu výroku, že jednou z různých příčin socialismu jest škola novověká?

Proslulý katolický apologeta a sociolog Albert Weiss praví: „Jestliže se nyní všecko hroučí, padá kletba za to především na moderní školskou moudrost a na liberální vychovatelské umění“²⁾. My nesouhlasíme úplně s tímto výrokem; my tvrdíme pouze tolik, že škola, jak se utvořila u nás během posledních dvaceti let, také má svou část viny v novověkém socialismu. Jest to velice pravdě podobno, jak jsme již stručně nastínili. Ba co více? My máme zřejmé a nepopíratelné důkazy, kteréž také v následujícím článku rozebereme. (Pokračování.)

¹⁾ Srvn. čl. „Národní dorost“ v č. 166. „Čecha“ ze dne 24. července 1893.

²⁾ „Vychovatel“ 1893. str. 242.

Co mají děti čísti?

(Časová úvaha.)

(Pokračování.)

III. O směru nynější četby pro mládež.

V posledních několika desetiletích běře se veškerá moderní paedagogika směrem liberálně radikálním, chtěc všechen náboženský základ z výchovy a učby vypuditi a potříti, pomíjejíc věrouky a mravouky křesťansko-katolické, jakožto podkladu vši mravnosti. Není tedy divu, že týmže časem zavládl podobný směr i v četbě pro mládež, jež je součástí výchovy.

Každý soudný a nepředpojatý člověk, který si všímá, co se pro mládež nyní píše, tiskne a podává, musí s vážnou obavou do budoucna se zahleděti a o tom se vši opravdovostí přemýšlet, co z takto vychované mládeže vzroste, kam národ náš s takovýmto podrostem dospěje.

Nechceme se pouštět do nižádné kritiky spisů nebo literatury pro mládež; toho jsme dalecí, ale jako přátelé a zastanci pravé křesťansko-katolické výchovy chceme se toliko na to omeziti, že poukážeme, co tomuto žádanému směru jest na újmu, co mu škodí. Tvrzení pak své chceme skutečnými doklady odůvodniti, aby bylo objektivné.

Přátelé křesťanského školství již dávno pozorovali, že směr a tendence, jakou do spisů pro mládež vložili praví dobrodincové a miláckové školní mládeže: Doucha, Pravda, Vinařický a jiní slovutní spisovatelé pro mládež, ze spisů těch poznenáhlu vymizely a na místě nich se objevoval směr zcela jiný, přímo opáčný aneb alespoň se křesťansko-katolickými zásadami vychovatelskými se nesrovnávající. Ukázalo se, že mnozí redaktoři a pořadatelé časopisů pro mládež se pracím v duchu náboženském psaným úzkostlivě vyhýbali, práce takové již i přijaté, zúmyslně odkládali do nekonečna, že konečně nakladatelé prací takových ani přijati nechtěli z té jednoduché příčiny, že „novému směru a duchu času“ nevyhovovaly. Co tímto „novým směrem a duchem času“ míněno, jest samozřejmo. Konečně objevily se na trhu knihkupeckém i takové věci, které byly psány s tendencí přímo protikatolickou a nepřátelskou. Některé časopisy pro mládež přinášejí časem tu a tam nějakou básničku, nějaký kratinký článku tendence náboženské; ale těch, které to do opravdy míní. — jest velmi málo — a ty ostatní tím zakrývají pravý svůj směr, užívajíce této zástěrky ku zástření očí nezkušeným sběratelům a povrchním čtenářům.

Všímáno si tedy bedlivě všech pro mládež vydávaných časopisů a ze zkušeností tím způsobem nabytých dospělo se k poznání, že se proti těmto nezdravým proudům v literatuře pro mládež slovem i skutkem bojovati musí, aby se mládeži dostávalo zase dobrých spisů, vhodné četby v ohledu paedagogickém i náboženském, která by směřovala ku časnému i věčnému dobru, jak učí katolická paedagogika. Tím způsobem ony spisy pro mládež, které si směr ryze křesťanský zachovaly, nabyly veliký počet čtenelů a odběratelů, ani příznivci dobré věci nevymřeli. Mimo to vzniklo věci dobré ku prospěchu i několik nových časopisů pro mládež, aby citelnou mezeru v literatuře mládeže vyplnily a k ostatním harcovníkům pro dobro mládeže československé se přidružily. Jsou to „*Rajská Zahrádka*“, redigovaná na slovo vzatým spisovatelem, pro mládež a osvědčeným povídkářem Vá-

clavem Špačkem od r. 1892. vycházející, a „*Bibliotéka mládeže*“, redigovaná katechetou vyšší dívčí školy v Praze Xav. Dvořákem, jež má na zřeteli hlavně vzdělávání mládeže dospělejší na základě nábožensko-mravním. Vychází od r. 1893.

Dědictví maličkých, Zlatá kniha dívek českých, Rajská Zahrádka, Bibliotéka mládeže v Čechách a Anděl Strážný na Moravě — slabá to sice na počet, ale tím více vydatná to hrstka zdatných bojovníků, horující celé pro vzdělávání mládeže na základě paedagogiky katolické. Ne pro zisk, ne pro slávu, alébrž pro dobro věci, pro záchranu křesťanské mládeže byly vydány spisy tyto a přece tolik nepřátel vyvolaly! Což také divu! Říká se, že čím ta neb ona osoba, ta neb ona věc nad jiné je velikolepější, povznešenější, tím více že má nepřátel. Podobně je tomu zde; neboť tato nepřátelskost, s jakou spisy tyto přijaty byly jistými kruhy, sama právě doznává důležitost a převahu těchto spisů dobrých. Jistě jest pravda, že si dobrá věc sama cestu klesí!

1. Že liberálové a radikálové nejsou nijakými přátely literatury mládeže s tendencí katolickou, tomu nejlépe nasvědčuje ta okolnost, že by nejraději spisy tohoto druhu umlčeli, odstranili. Proto mnohé redakce zachovaly se tak zdvořile, že zaslané spisy toho druhu s uctivou prosbou k laskavému oznámení — ani neoznámily, jako by jich byli ani neobdržely.

Ale pravou bouří vyvolalo oznámení programu „Rajské Zahrádky“, jako by se byly všechny mocnosti spikly. Ovšem jěn v jistých kruzích, kdežto s druhé strany přijata byla „Rajská Zahrádka“ s upřímnou radostí a s otevřenou náručí. I učitelstvo katolického smýšlení přijalo nový časopis tento s upřímným souhlasem a slíbilo mu pomoc všestrannou slovem i skutkem.

Nemohouce konečně radikální paedagogové spisy takovéto vyplniti a rázem zničiti, hledí je alespoň umlčeti, napadají časopisy takové i jich přispěvatele, píší o nich „*zdrucující kritiky*“. Ale my na to na všecko odpovídáme: „Čím více nepřátel, tím větší jest i sláva z vykonaného díla!“

2. Že těm, kteří nejsou přátely školního vychování na základě křesťansko-katolickém, nejsou vhod ani spisy toho druhu, jest dále vidno i z té okolnosti, že mnozí nynější spisovatelé pro mládež, pořadatelé a nakladatelé spisů těch mají, o to velikou snahu, aby školní mládeži vštěpovali do srdcí i do pamětí zvláště ony události z českých dějin, ony doby a osoby z minulosti české, které Církvi a náboženství katolickému byly málo příznivy, ba přímo nepřátelsky. Nechceme tu práce podobné vytýkati; kdo si všímá nynějších literárních výrobků pro mládež, najde plodů těch tolik, že ho to podivem naplní — jsou to práce tendence protestantské — husitské.

A hle, to má býti četba pro mládež katolickou, jež v tomto slavném království jest v ohromné většině. Četba taková má mládež školní u víře síliti a v náboženském přesvědčení utužovati?! — — —

Kdyby věci toho druhu dávaly se toliko do rukou mládeže protestantské, nebylo by to tak hrozné, ale v ohledu paedagogicko-didaktickém přece ještě nesprávné a nevhodné; neboť věci takové bývají psány zúmyslně směrem protikatolickým a četba taková není vhodná pro školní mládež vůbec, protože by způsobila jitrění mezi náboženskými vyznáními. U výchově pak věci takové místa míti nemají.

3. Že liberálové a jiní nepřátelé katolického školství usilují i do spisů pro mládež směr protikatolický uvésti, o tom jasně poučuje nás výrok jednoho (známého v tom ohledu) člena „Dědictví Komenského“, jež pronesl při valné hro-

madě dne 7. m. srpna 1892. v Praze konané; referují o tom „Učitelské Noviny“ v čísle 34. ze dne 17. srpna 1892. takto:

„Pan Hrnčíř z Bobnic ukazuje na důležitost četby mládeže. Vzpomíná rozvoje literatury té u nás a dochází ku přesvědčení, že v písemnictví pro mládež jeví se úpadek. Obor literatury té zatlačuje se na stupeň školácký. Žádá, by „D. K.“ vydávalo spisy, v nichž líčí se dětem nadšeně nejdůležitější doby v dějinách národních, aby jí předváděny byly životopisy a činnost vynikajících vlastenců, kteří v lásce k národu dětem mají býti vzorem. Chabost, bezbarvosť a polovičatosť buďtež vymýtěny. Nechť děti naše již od nejútlejšího mládí učí se znáti všecky národní povinnosti nechť utužuje se v nich a vzněcuje národní a slovanské vědomí. Poukazuje zvláště ku některým nedostatkům ve příčině známosti dějepisné a zeměpisné v písemnictví našem pro mládež.“ — — (Viz str. 423. téhož listu, odstavec 5. od zpodu.)

Co se těmito „nejdůležitějšími dobami v národních dějinách“ míní, jest samozřejmo. Majíť páni liberálové na mysli bratrovražedné boje ve válkách husitských, doby plné nepokojů a třenic, doby hrůzy a zděšení, které ani sami protestantští učenci nechtějí lidu zbytečně předváděti, ale to nikterak liberálním paedagogům nevadí, aby věci ty do spisů pro mládež nevtažovali a nenávisť proti katolické církvi zúmyslně nepodněcovali. Tyť jsou jejich touhy, jejich snahy a ideály! Co se pak tou „chabostí, bezbarvosť a polovičatosť“ vyrozumívá, také dobře tušíme. Tou se vyrozumívají práce spisovatelů, které se nesou alespoň v duchu církvi katolické ne nepřátelském. Je to opovězení boje literárního na celé čáře, boje na vymytění ducha katolického i ze vsí četby pro mládež.

Číslo 19. pak „Učitelských Novin“, ze dne 11. května 1893. přináší článek „Klerikální agitace v učitelství českém“, ve kterém jakýsi p. H. útočí na „Vychovatele“, „Vlast“, „Rajskou Zahrádku“, ale potom obrací všecko ostrí své výmluvnosti proti slovu vzatému a na slovo vzatému spisovateli pro mládež a znamenitému spisovateli českému vůbec — panu Václavu Špačkovi, redaktoru „Rajské Zahrádky“ i proti těm ostatním učitelům, kteří jakýmkoli způsobem své náboženské přesvědčení dali na jevo.

Můžeme ubezpečiti pana H., že učitelů, kteří mají za nezbytné, aby všecka četba, jež se dětem do rukou dostává, brala se směrem nábožensko-mravně vzdělávacím, jest dosud hodná většina, a jsme přesvědčeni, že kdyby přišlo k tomu, aby se každý jednotlivec o tom výslovně pronesl a smýšlení své dal na jevo, že by se ukázalo, že české učitelstvo jest dosud katolické, a že hlas pana H. jest ojedinělý. Ale věc ta jest pro nynější poměry školské velmi charakteristická. Není proto divu, že mnozí, opravdově katoličtí rodičové, pohlížejí s nedůvěrou na ovoce nynější školy, s nelibostí na proud, jaký se ve spisech pro mládež jeví.

4. Jak si páni liberálové a radikálové paedagogičtí představují „vhodnou četbu“ pro mládež, jak si představují celou výchovu, o tom nás nejlépe přesvědčí referátek o „Obrázkových dějinách národa českého“, jež v čísle 46. „Učitelských Novin“ ze dne 9 listopadu 1892. uveřejňuje jakýsi pan J. K. doslovně takto:

„Obrázkové dějiny národa českého.“ Pomocí prof. Dr. Ant. Rezka pro mládež a vlastenecký lid napsal Jan Dolenský. Illustroval Věnc. Černý, Adolf Liebscher a Vojt. ryt. Král z Dobré Vody. Seš. 1.—2. Cena seš. 20 kr. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

„Nevídel jsem v očích žáků už dlouho tolik záře, jako když jsem jim nedávno přinesl na ukázkou Dolenského „Dějiny“. Byly to ovšem hlavně obrázky, které způ-

spobily ve třídě tak živý rozruch. Ale v nynější obrázkové potopě, kdy se dětské zraky ilustracemi až přesycují, je to přece jen zjevem nápadným, že prostý obrázek beze všech křiklavých efektů barevných dovede mezi třináctiletými hochy elektrisovati i čtenáře „nejvykoukanější“. Ovšem obrázky „Dějin“ jsou toho rázu, že na nich spočine oko i dospělého se zálibou. Zadívejte se jenom na „Libuši věstící slávu Prahy“ a zatoužíte po tom, abyste ilustrátoru stiskli ruku. Není pak divu, že pod dojmem tak úchvatným odhadovali moji žáci cenu sešitu na *1 zl. 50 kr.!* Celkem je ve vydaných dvou sešitech 24 rozkošných obrázků, ze kterých je 10 barvotiskových. Zmínili jsme se z úmyslu nejdříve o ilustracích, poněvadž jimi již na první pohled nápadně vynikají „Obrázkové dějiny“ nad ostatní dějepisy pro mládež. Než i slovesná část liší se ve mnohém od publikací toho druhu. *Milovníci pověstí budou snad ve knize postrádati vybájených příběhů ze šeré minulosti národa.* Ale zdá se nám, že autoři vyhnuli se jim z dobré příčiny. Víme, že na školách pro pověsti bez historické podstaty ucházejí dětem závažná fakta z doby pozdější, a že pro samé *Horymíry, Ctirady, Šárky a Bivoje* nedostane se času na naše *Husy, Jiříky, Komenské* a Jungmanny. Historie naše není bohudíky tak chuda, aby si musila pomáhati ku zajímavosti věcmi, které náležejí belletrii. Skutečné události našich dějin mají více vzdělavacích a rozněcujících momentů, nežli pověsti vybájené. *Proto vřele vítáme tendenci „Obrázkových dějin“: Sporiťi časem na malichernostech,* aby ho bylo dostatek na věci závažné. Třetí věc, pro kterou zvláště přejeme „Obrázkovým dějinám“ nejširšího rozšíření, jest jejich sloh. Kniha, která má sloužiti pouze účelům vědeckým, snese sloh sebe sušší. Ale kniha, která chce především srdce čtenářstva uchvacovati, musí užiti také vřelejšího slova, které by k srdci našlo cestu. A tu nebylo šťastnější myšlenky, nežli napsati „Dějiny“ průhledným a srdečným slohem, který by dětem i lidu byl zcela přístupným. „Obrázkové „dějiny“ mají všechny prostředky, by mohly pod českými krovky vykonati kus vlastenecké práce a proto jim přejeme, aby rozšiřovány byly s takovou láskou a horlivostí, s jakou byly psány. J. K.“

Toť jsou slova, která nade vši pochybnost jasně označují směr těchto „Obrázkových dějin“, ale i směr veškeré četby pro mládež, jak si ji moderní paedagogové přejí. A to je směr, jaký se nyní ve spisech pro mládež povětšinou pěstuje a jeví, směr to protikatolický, zášť, neúctu a zjevné nepřátelství ke všemu křesťanskokatolickému řádu rozsévající. Proti „Dějinám“ samým nemáme ničeho; v 1. a 2. čísle zajisté o žádných „Husech“ atd. ještě nižádná řeč nebyla. Slova naše se týkají směru, jaký p. J. K. „Obrázkovým dějinám“ již předem přisoudil.

Jedna věc jest nám však přece podivnou: Moderní paedagogové rádi ukazují na Francouze a Angličany, vychvalují jejich literaturu a školství jejich jako vzor v popředí staví. Podivno! A přece Angličané, Francouzi a snad všickni národové v tom se shodují, že nejlepší četbou mládeže jsou *pověsti z nejstarší doby toho kterého národa*, vypravování o tom kterém národním hrdinovi ze *šeré dávnověkosti*, an se v těchto nejstarších plodech literatury národní zrcadlí veškeren duševní život toho kterého národa. any takovéto prastaré pověsti národní jsou nejdražším klenotem a nenahraditelnou památkou celého národa. Vzpomeňme tu na př. převzácných památek rukopisu Zelenohorského a Královského, charakteristického obrazu té doby „Horymír“ a jiných vzácných památek toho druhu.

Kdyby byl někdo jiný pronesl, že jsou tyto prastaré památky historické menší hodnoty v ohledu kulturním než kterékoliv události věku středního nebo nového, co by tu bylo křiku, co by tu bylo lamentací! Ale moderní paedagogika

k vůli svým „Husům, Žižkům, Jiříkům“ atd. opovrhne pojednou všemi těmi „malichernostmi“, jež jsou přece každému národu i jednotlivci tak posvátné a drahé. Moderní paedagogika pojednou tak daleko se zapomíná, že si není ani vědoma paedagogické a všemi kruhy vzdělanými uznané zásady, že *hlavní četbou pro mládež* mají býti takové spisy, jejichž látka sahá do *nejstarších dob toho kterého národa*, — jak nejznamenitější vychovatelé všech národů doznávají a kteréhož náhledu jsme také my.

Z toho ze všeho, co jsme tuto uvedli, je dostatečně zřejmo, že moderní paedagogové o to usilují, aby vliv a působení četby na základě křesťansko-katolicky mravném bylo z literatury pro mládež odstraněno neb alespoň omezeno. Směr pak, který se v nejnovějším čase ve spisech pro mládež na úkor Církve katolické a jejímu učení pěstuje, nejpřípadněji nazvati můžeme *husitismem*.

(Pokračování.)

DROBNOSTI.

Dopis. Pane redaktore! V posledním dopise datovaném „u nás léta tohoto“ jsem Vám slíbil, že s Vámi sdělím aspoň některé částky řeči, kterouž přednesl na sjezdu evanjelických učitelů v Libici řídící učitel p. J. Vaňásek a kteráž jest věrně otištěna v „Husu“ (roč. V. čís. 10. Říjen 1893.)

Dopis můj bude trochu delší a proto Vás prosím, byste se obrnil trpělivostí. Nejlépe by ovšem bylo, kdyby mohla býti otištěna celá ta „Úvaha evanj. učitele v nynější situaci“, jak se zove řeč p. Vaňáskova; ale řeč jest příliš dlouhá a proto není rady jiné, nežli vypustiti, co se z ní vůbec bez poškození bojovné a troufalé její tendence vypustiti dá; vždyť bude beztoho třeba přičiniti aspoň tu a tam některé poznámky, by čtenářové „Vychovatele“ snáze se mohli orientovat. Některé věci jsou ovšem dobré, neb aspoň takové, že s nimi možno souhlasit. Uvedu je též, aby bylo zjevno, že, co jest dobrého, uznáváme rádi vždycky a všude. — Již tedy k věci.

Pan řídící Vaňásek začal svou „Úvahu“ následovně:

„Na jedné naší evanj. škole stkví se nápis: „Pro Boha život, pro život škola.“

Zajisté že velice krásnými a na nejvýš případnými slovy jest tu označeno místo pěstění, šlechtění a vzdělávání mládeže. Slova tato mimovolně vzbuzují ohlas slov věhlasného paedagoga švýcarského Pestalozziho, když k nám volá, že cíl člověka jest „života Bohu posvěcení“, a jako nejdojemnější zvuk tohoto libého a milého

ohlasu šepotají si rty naše touhu toho prvního učitele lidstva z Nazaretu: „Nechte dítek jíti ke mně a nebraňte jim, neboť jejich jest království nebeské“. Ano, v těchto všech v podstatě stejných slovech leží také úloha evanj. škol; neboť veškeré práce, snažení a dychtění směřuje v nich k tomu, aby v srdéčka mladá vštípeny a vloženy byly takové zásady a předsevzetí, z nichž by v životě, v té škole pro druhý život, pro život budoucí, vycházelo chtění a konání, jehož jediným východištěm by bylo: Pro Boha život — a života Bohu posvěcení.“ (Per parenthesis tu poznamenávám, že tato slova byla promluvena evanj. řídícím učitelem na sjezdu učitelů evanj. a nikoli na valném sjezdu spolků učitelů, kteréž jsou, jak nedávno prohlásil „Komenský“, — „dobře katolické“; na valných sjezdech a schůzích spolků těchto mluvilo se vzhledem k Bohu a k náboženství docela jinak — snad jenom proto, že jsou spolky ony „dobře katolické“!?)

„Avšak vůdčí myšlénka tato, jež zlatými literami v srdce našich škol jest ve-psána, nikterak nevyklučuje porozumění pro stávající praktický život, — ano v intenci její naopak leží, aby nejen jednotlivci, ale i celí národové na nejvyšší stupeň vzdělanosti a osvěty se vyšinuli. A že výrok můj správný, dokazuje historie minulosti i přítomnosti. Kde jednotlivci i celí národové kráčeli pod tímto vznešeným heslem „pro Boha život“ a v duchu této myšlénky mládež svou pěstili, tam neozývá se kletba přítomnosti a bohda nebude ani budouc-

nosti, že lid tmářstvím zničen jest hmotně i duševně. Jednota bratří českých, která tak vroucí pobožností a do vůle Boží oddaností slyňula, otvírala školy své dokořán i nejvyššímu stupni osvěty. A největšího státníka doby přítomné, Gladstona, vedle vzácných vědomostí, rozhledu a intelligence krásli nanejvýš opravdová, vroucí důvěra v živého Boha. Naproti tomu vrchol zbledovanosti národa českého po bitvě bělohorské, — hmotně i duševně zničené a a v mrákotách potácející se Španělsko jest věrným odleskem působení apoštolů Ignáce z Loyoly.“ — (Kdyby řečník protestantský nezajel si v řeči své na jezuitu nebo na sv. Ignáce z Loyoly, zakladatele jejich řádu, myslil by, že není ani protestantem. Skleslost národa španělského má rovněž tak jistě příčiny zcela jiné, než z jakých ji vyvozuje evanjelický řečník, jako jisto jest, že národ český neklesl teprve po bitvě bělohorské, nýbrž již před ní a že jeho zbledovanost nezavinili žádní jezuité, nýbrž předně války husitské, jejichž průběhem lid dříve skoro vesměs svobodný klesl v tuhé poddanství hrabivého panstva, tak že se stal k osudům země veskrz netečným, a pak nerozvážní stavové protestantští, najmě kalvinisté, a mezi nimi lidé nedávno do země přivandrovalí a dobrodružní, kteří neměli pražádné lásky ani k české zemi ani k ubohému českému lidu, nebo jedině tito stavové pozdvihli nanejvýš lehkomyšlně a nerozvážně trestuhodný odboj proti panovníku legitimnímu a ve svém podivném vlastenectví povolali do země za českého krále muže cizince, kterýž neznal ani slovíčka českého, Čechy všude odstrkoval a všecka přednější místa jak v úřadnictvu tak ve svém vojstě, jež se skládalo valnou většinou ze žoldáků cizáckých, buď sám svěřil — cizákům, aneb je aspoň v rukou jejich ponechal. Že pak země česká ani po bitvě na Bílé Hoře nemohla přijít k pokoji, toho jednou příčinou byli také čeští protestanté, kteří se ochotně buntovali s každým, ať to byl, kdo byl, třebaš Turek a Tatar, jenom když byl ochoten podniknouti něco nepřátelského proti domu Habsburskému a přispět k vyhlazení katolíků českých, na něž se tak těšil hlavně biskup bratrský — Amos Komenský!)

Dále mluvil pan řídící „o socialní čili dělnické otázce“ dosti dobře. Zde však v něm nebylo protestanta takřka ani k postřehnutí, nebo to, co pověděl, napsaly už dávno třebaš poněkud jinými slovy

naše „klerikální“ „Dělnické noviny“; za to však mluvil o otázce národní a náboženské jako plnokrevný, bojovný protestant a mnohem víc jako dvojetihodný pán nežli jako učitel. Pravilf doslovně:

„Přecházím k otázce národní. Bohužel, že ani na poli tomto . . . nevidím samé růže, nýbrž mnoho, mnoho zase trní, tolik zase protiv, povrchnosti a obojetnosti, že až dech poctivého a upřímného vlastence se zatajuje. Dnes vidíme nadšené průvody platící památce Komenského, a za několik dní skoro titěž lidé staví se v řady, aby s toutěž anebo ještě větší poctou vítali největší památky Komenského hanobitele.“ (Od které doby je povědít o někom ryzí pravdu tolik jako jej „hanobit“? A je-li skutečně ryzí pravda o někom pronesená pro něj hanbou, nemůže za to ten kdo pravdu tu vyslovil, nýbrž spíš onen, jenž nejednal tak, aby ryzí pravda o něm pronesená byla proň chválou). „Dnes nadšenými znělkami oslavuje se prach a kosti našich otců, pravých to hrdin českého vlastenectví, a za několik dní tatáž ruka píše nadšené hymny na uvítání těch, kteří dvoukrejcarovou špínou hanobí ten zetlelý prach a kosti těch českých vlastenců — poctivců. I jeden bujarý český sokol při tom pomáhal. A co říci tomu, když v nestřeženém okamžiku slyšíme výmluvy, že se staví pomník Husovi ne proto, že pro svobodu myšlének a své přesvědčení zmíral v plamenech kostnických, nýbrž proto, že vynalezl diakritická znaménka, a tak si vydobyl zásluh o český pravopis? A co říci konečně tomu, když nám českým evanjelíkům, kteří svůj štít jako vlastenci nikdy jsme ničím nepoškvřnili, může se vmetati ve tvář jakákoliv zrádná výčitka; mohou-li bez zakřiknutí Gablerové et comp. psati vážné úvahy, že hnutím mladočeským posiluje se evanjelisace Čech a tak se země česká připravuje býti způsobilou k anektování od protestantského státu německého, kde by pak v moři germanisace národ český utonul, a my snad při tom měli ještě konati dílo pionéru germanisace!? Buďte bez starosti, když vlastenci vašeho rázu v sedmáctém století svlékali se sebe tu kůži českou a oblékali tu, jež v té době byla modní, čeští evanjelíci v ní zůstali, až se dočkali radostného velikonočního rána pro národ český a církev svou. — A tak se stane bohda i budoucně.

(Známo jest, jak protestanté a zvláště tak zvaní reformovaní smýšlejí a mluvívají o naší úctě k „prachu a kostem“ neohro-

žených hrdin křesťanských, jimž byla dražší víra Kristova nežli jejich život; ale ku podivu! Jak ze řádků „Husa“ vysvítá, je jim to milé, když „ten zetlelý prach a kosti“ jejich hrdin vlasteneckých se oslavují. Proč tedy stíhají hanou a posměchem jednání naše, když chováme v úctě ostatky svatých? Či je to jen závist, že oni žádných svatých nemají? (Tohle prosím není myšlenka moje nýbrž myšlenka Dagleblatu, protestantského listu dánského). — Ty dvoukrejcarové brožurky — víme dobře které — leží našim českým evangelíkům stále v žaludku, aniž by jich dosud mohli strávit, tak že chováme vážnou obavu, by se z toho u nich nevyvinula nějaká zlá žloutenka. Že brožurky ty nejsou žádná „špína“, viděti už i z toho, že se jimi obírají vážné dvojtihodní páni; ti by se přece špínou nemazali! Chce-li je však přece pan řídící Vaňásek nazývati „špínou dvoukrejcarovou“, tož mu pravíme docela klidně, že by zase mohl mluvit jiný o „špíně“ nejen právě tak drahé, nýbrž o „špíně“ ještě levnější, o „špíně“ totiž krejcarové nebo dvou a jednokrejcarových rozličných traktátků a bojovných písniček vypočítaných na lapání hejlů s medem zbožnosti na povrchu vnitř pak s ostnem bludů fabrikuje se ve vlasti naší nyní množství veliké a zboží takové trousívá se někdy schvalně i po ulicích, ba klade se i na hroby katolíků, jako se stalo před časem nedlouhým na hřbitovech olšanských v královské Praze! Je-li sdělení pravdy o osobách historických „hanobením jejich prachu a zetlelých kostí“, jak pak máme potom nazvati jednání lidí těch, kteří rozrývali a rozhrabávali jako hyeny nejenom hrobky knížat a králů, nýbrž i oltáře a kosti knížat a kosti světců rozmetávali a po nich svýma nohama šlapali? Kdo takto jednal a kde panu Vaňáskovi vykládati nebudem, majíce za to, že ho není tajno ku které sektě lidé tito patřili. — O tom rakouském vlastenectví evangelíků raději pomlčíme, majíce za to, že o věci této jednáno bude jinde. Co pak se týče „svlékání české kůže“ v sedmnáctém století, je pravda stvrzená historií, že už před bitvou na Bílé Hoře právě krajiny obydlené protestanty nejvíce se němčily, a nebyl to věru žádný akt piety k řeči české, když si stavové evangeličtí vyvolili za krále německého knížete, kterýž neznal ani českého slova a jež vítali a s nímž mluvili hezky vlastenecky — po německu! Že mnozí vynikající čeští protestanté „t u

kůži českou“ v sedmnáctém století se sebe nesvlékli, stalo se jen proto, že jí jakožto rození Němci vůbec neměli! Ti pak, kteří měli „kůži českou“, svlékali ji častěji a také rychleji nežli katolíci, by ji vyměnili za kůži, kteráž byla tenkrát v módě.

Měl bych ještě mnoho co psáti, ale musím přestat, aby dopis můj nebyl příliš dlouhý. Budoucně jen s Vámi ještě sdělím, co mluvil pan Vaňásek na sjezdu učitelů evangelických „o situaci náboženské“ a o „úloze“ evangelíků. Zatím se poroučím do Vaší přízně a jsem

Vám cele oddaný

Francesco Veridico.

U nás léta tohoto v měsíci listopadu.

* *

Učení ve „staré“ a „nové“ škole.

O rozdílném způsobu vyučování ve staré a nové škole a rozdílném si počínání žáků učinil jistý zkušený paedagog tuto trefnou poznámku: Dříve, v staré škole, přinesl učitel do školy holuba, pustil jej a pravil: „Hoši, chyťte si ho!“ Hoši pak se činili jeden přes druhého. Teď holuba přineseme, před očima žáků pěkně oškubeme, vykučáme, usmažíme, hezky rozkrájíme, položíme žákům pod nos a oni přec ještě nechtějí jíst, čekajíce, bychom jim každé sousto ještě — rozžvýkali.

Výpomocné vyučování náboženství. Zemská školní rada česká, vydala v minulém měsíci t. r. následující vynesení: „Aby se způsobem stejnoměrným zamezovaly překážky, jež vyskytují se při vyučování náboženském, vidí se c. k. zemské radě školní ve shodě s kníž. arcibiskupskou konsistoří v Praze, biskupskou konsistoří v Budějovicích, Hradci Králové a Litoměřicích ustanoviti, by ve případech dovolené, přestěhování neb onemocnění toto vyučování provisorně opatrovalo se jinou osobou učitelskou, k témuž subsidiárnímu vyučování v jiné třídě ustanovenou, dokud schválení c. k. zemské rady školní nedojde, jakož aby v takových případech i nová osoba učitelská, provisorně subsidiární vyučování i tenkrát neodkladně směla převzít, bylo-li jí na předešlém působišti vyučování takové svěřeno, a nebyla-li táž snad z trestu přeložena. Před provedením takového zatímního opatření jest se smluviti s příslušným úřadem farním.“

Co jest hlavním rysem moderní školy? Problém tento rozřešil učitel pan Krejčí v Budči Česko-Třebovské, přednášeje „O úkolech dnešní školy obecné“. Právil totiž: „Hlavní rysy moderní školy jsou: realnosť, druhý praktičnosť a odbornost, třetí demokratičnost, čtvrtý nekones-

sionálnost jako následky pokroku věd přírodních, pádu staré scholastiky a svobody občanské i náboženské.“ Teď to tedy víme. Bezkonfesní škola je „následek náboženské svobody“! Brávo!

L + 14.

LITERATURA.

Ještě slovo o „Obrázkových dějinách národa českého“, jež pomocí dra A. Rezka pro mládež a vlastenecký lid napsal Jan Dolenský.

V čísle 32. t. l. stala se zmínka o této knize, s níž prý byl jistý evangelický časopis velice spokojen. Skutečně, nedivíme se tomu, spíše se divíme, že se pp. spisovatelům nedostalo s té strany pochvaly mnohem větší.

Kdo chce věděti, jakým směrem nese se ta neb ona kniha, vypisující české dějiny, ten ať si nalezne jen dvě místa v ní, ta stačí k poznání tomu úplně. Míjíme tu vypravování o sv. Janu Nep. a o Janu Husovi. Nuže; nahlédněme do této knihy. O sv. Janu Nep. (vlastně zde jen o Janu z Pomuka čili z Nepomuka) čteme toto: „Než král Václav mohl rozhodnouti o uprázdněném opatství, již Jan z Pomuka čili z Nepomuku, generální vikář arcibiskupův, jménem tohoto volbu nového opata potvrdil. Jednání to nemálo popudilo krále. Aby arcibiskup a kněžstvo ušli hněvu jeho, uprchli do Roudnice. Rozhněvaný král poslal za nimi list obsahu velmi urážlivého“ atd. . . Nicméně vrátil se arcibiskup do Prahy i s Janem z Nep. a Mikulášem Puchníkem, zástupcem svým u věcech světských či oficiálem . . . Místo jednání dal (král) zajmouti Jana z Nep., Puchníka, kanovníka Václava a jiné osoby z družiny arcibiskupovy. Arcibiskup zachránil se útekem. Zajetí kněží byli na staroměstské radnici mučeni, neboť král Václav chtěl na nich vyzvědět, kdo arcibiskupovi ve sporech těch radil, chtěl i přinutiti je k tomu, aby odřekli se svého církevního představeného. Měli dále podepsati list, v němž by dosvědčovali, že jim král neublížil a že budou při něm státi proti arcibiskupovi. Tři z kněží list ten podepsali, jen Jan z Nep. neučinil toho. Byl mučením na skřipci a pálením v ky-

čích tak ztrýzněn, že již pozbyl smyslů a nemohl ani odpovídati. Tak nemohl býti ani propuštěn ani při životu zachován. Rozhněvaný král poručil, aby ho svázaného shodili s mostu do Vltavy, což stalo se dne 20. března r. 1393. okolo 9. hodiny večerní.“

Tak píší dějiny pp. Dra Rezka a Dolenského. Myslíme, že by se za takové vypravování ani pověstný pamflet Dra Herbena o sv. Janu styděti nemusil. I ti, kdo již o jeho mučnické smrti pro zachování zpovědního tajemství věřiti nechtějí, uvádějí aspoň, že sv. Jan pro svůj bohabojný život veliké úcty požíval a hned po smrti jako světec uctíván byl. Tak čteme na př. ve „Starých letopisech“, kde též o tajemství zpovědním zmínka se nečiní, takto: „A jest pochován (Jan Nep.) na hradě Pražském u sv. Václava, tu, kdež jeho jméno vytesáno jest na kameni, a kříž na témž kameni. Na kterýžto kříž i podnes žádný nerad nohama vstúpi.“ A dále: „Léta téhož byla jest suchota veliká v Čechách na paměť smrti toho doktora utopeného, že v Praze bředli přes řeku lidé, a byla voda zelená všecka jako tráva.“ — Avšak v „Obrázkových dějinách“ ani toho nenalezáme. Pod obrázkem „Smrt gener. vikáře Jana z Nep.“ čteme však drobným písmem: „(za svatého prohlášen r. 1729.)“ — což se zdá býti téměř úsměškem, když o příčině jeho smrti tak vypravováno. Hus ovšem vyličen jest jako pravý světec. Právil se tu o něm: „Těm, kdož nehodným způsobem nabyli hodností církevních, neb jinak znesvěcovali povolání své, nelíbilo se, že Hus tak jedná (že totiž káral různé zlořády). Nenáviděli ho a jali se ho podezřívati, že prý nesmýšlí dobře o ustanoveních církevních. Vinili ho z kacířství. Příčinu poskytly jim k tomu spisy Wiklefovy, jichž se Hus zastal.“ — O Wiklefovi, čteme toto: „Nepřestal však jen

na tom (totiž horliti o povznešení mravního života), ale počal také uvažovati o učení církevním. Tu pak vytýkal duchovenstvu tehdejšímu, že se odchyľuje od pravého učení Kristova, v čemž domníval se shledávati příčinu, nepořádků v životě duchovním. Měl za to, že jen s prospěchem bude, navrátí-li se církve k původnímu učení Kristovu. (Tedy původní učení Kristovo podle toho už v církvi nebylo?) Za tou příčinou počal sám různá zřízení církevní opravovati. Ale jeho snahy a učení byly v Anglicku uznány a odsouzeny jako kacířské.) — Toť přece duchaplné. Tak se píše nestranně, ale jenom na pohled. Aby se nezdálo, že Wiklef chyboval, vypíše se jeho horlení pro mravný život, a ostatním pak se několikrát řekne, že „měl za to“ a „domníval se“. Ale aby zase druhá strana se uchlácholila, poví se, že bylo jeho učení shledáno kacířským. České přísloví praví: Bohu svíci a čertu oharek — a zde platí opáčně: čertu svíci a Bohu oharek. (Dokončení.)

Děti. Knjazja Dm. Golicyna (Mupavlina) 1893.

Poprvé vyšlo dílo toto v žurnálu „Živopisnoje Obozrjenie“, Nyní vydáno o sobě. Jest svrchovaně zajímavé a poučné. Spisovatel podává nám celé množství podobizen rodin ze stavu středního neboli lepšího, aby ukázal, jak mocně — dobře a špatně — působí rodinný duch, příklad, život a p. na dítky. Mohla by se tedy kniha místo „děti“ jmenovati „rodiče“. Poněvadž podobizny ty vzaty jsou z přírody s realností spisovatele, mají skutečnou cenu. Líčí způsob moderního vychování dorůstající mládeže v barvách málo světlých. Doporučujeme knihu všem, kdož znalí jsou ruského jazyka, a přáli bychom si, aby i do rodin našla si cestu. Fr. Žák.

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Red. Tomáš Škrdle. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Ročník X. č. 2. vyšlo s následujícím zajímavým obsahem: Jeho biskupské Milosti ndp. Eduardu Janu Brynychovi.

Napsal B. Hakl. — Učení katolické a učení Petra Chelčického o societě občanské. Napsal Dr. Ant. Lenz. (Pokračování). — Z básní A. Bulanta: Alvarez. — Štěstí, — Píseň o Bélovi. — Astry. — Poslední oběť na Velíze. Dějepisná povídka. Napsal Alois Dostál. (Pokračování). — Abbé Roussel a jeho ústavy. Píše Joh Kuffnerova. — Upřímné slovo o lásce k vlasti. Píše František Pohunek. — (Pokračování). — Ve vsi a v zámku. Povídka. Napsal V. Špaček. (Pokračování). — Suggesce a hypnotism ve světle vědy a víry. Sděluje profesor Frant. Horáček. — Výlet do Tyrol, k moři Quarnerskému a zpět do Solnohradska. Popisuje Bohumil Hakl. (Dokončení). — Charakteristika Husových Listů. Napsal Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. (Pokračování) — Listy z Asie. Píše —x. (Pokračování). — Z národního divadla. — Umění. — Literatura. — Zprávy spolkové. — „Vlast“ vychází 15. každého měsíce a předplatné obnáší ročně 4 zl., půlletně 2 zl. a čtvrtletně 1 zl. — Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají „Vlast“ ročně za 3. zl.

„**Dělnických Novin**“ vyšlo právě č. 6 roč. III. Na prvním místě nalezá se článek dra. Rud. Horského: Úvod v otázku socialní. (V.) Dále následuje článek: Dělnické byty a kolonie. Pokračování feuilletonu: Malé sestry chudých. Na místě památné desky věnuje František Vaněček. Zprávy z celého světa; různé a spolkové zprávy; literatura. — „Dělnické Noviny“ vycházejí vždy 1. a 16. každého měsíce a předplácí se na ně čtvrtletně 45 kr. r. č. Jednotlivé číslo prodává se za 6 kr. Na pět výtisků se dává šestý zdarma.

Na obranu Rukopisu královédvorského. České intelligenci na uváženou podává Oldřich V. Seykora. V Praze 1893. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství (V. Kotrba). Stran 302. Cena 90 kr.

Český Kneipp. Časopis pro šíření přirozeného způsobu léčení vodou. Red. J. Ježek. Roč. I. čís. 5.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda. Roč. II. čís. 22.

OBSAH: Ústřední jednota katolických učitelů v Německu. Podává Josef Zelenka. — Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. (Pokračování). — Co mají děti čísti? (Časová úvaha. Pokračování). — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budí zasíláno předplatné; tamtéž budtež adres. i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Ústřední jednota katolických učitelů v Německu.

Podává Josef Zelenka.

(Pokračování.)

II.

Pravda jest sice, že ústřední jednota katolických učitelů v Německu ve svém počátku setkala se s četnými překážkami, s velkým odporem zvláště ze strany tak zvaného liberálního učitelstva: nicméně nalezla svým časem také zaslouženou podporu, nescházelo a neschází jí i četných příznivcův.

Druhá výroční zpráva ústřední učitelské jednoty katolické pro celé Německo, kteráž vydána byla na sklonku r. 1892. pod názvem: „Zweites Jahrbuch des katholischen Lehrerverbandes Deutschland's“ pokládá veřejné osvědčení ministra kultu na pruském sněmu ve prospěch jednoty, jak jsme je v I. oddíle uvedli, za vydatnou podporu v šíření se jednoty. Mezi příznivci jednoty, kteří jí vlivem svým velice prospěli, uvádí ona výroční zpráva jaksí na prvním místě Dra Vavřince Kellnera, proslulého paedagoga katolického, kterýž bohužel, právě roku loňského na věčnost se odebral. Tento proslavený paedagog byl mezi prvými členy jednoty; on zakladatelům a šířitelům jednoty dodával důvěry a odvahy, aby pro nepatrné počátky nad budoucností jednoty nezoufali, že pro jednotu přijdou jistě lepší a užitečnější časy, což se skutečně stalo. Velmi dojemný jest přípis tohoto výtečníka, kterýž poslal předsednictvu jednoty při třetím jejím valném sjezdu v Osna-brücku r. 1892. na omluvenou, proč nemůže se dostaviti; napsal v tomto přípise nedlouho před svou smrtí: „Mé nejsrdečnější díky za laskavé pozvání k III. generální schůzi jednoty, kteréhož bohužel, vzhledem k svému stáří a porušenému zdraví použití nemohu.

Z plna srdce se těším ze stálého vzrůstu Vašeho a všech ostatních učitelských spolků katolických, kteréž jsou mocnou obranou proti našim socialním škůdcům a proti posměvačům všeho, což jest křesťanské.

Každý pravý katolický učitel jest bojovníkem na tomto poli nejen v kruhu mládeže, ale svou osobností a svým příkladem i ve svém okolí a ve své obci. Nechť se tedy řady vaše hotoví a bojují pod starým heslem: „Pro Boha, vlast a krále!“

Zápasíce, pohlízejte s pevnou důvěrou vzhůru k výšinám, k výsostem nad oblaky a hvězdami! — Třeba, že mnozí, kteří by se měli k Vám přidružit, až dosud pohlízejí také vzhůru a ohlízejí se po hvězdách, ale po těch, kteréž jsou pod oblaky (totiž vyznamenání) a proto se vás zbaběle vzdalují — nicméně přijdou přece jiné a lepší časy, a v znamení kříže konečně přece zvítězíme.“

Velmi blahodárně pro rozkvět jednoty působí též přízeň, jakouž jí při každé příležitosti projevují nejdůstojnější pp. biskupové němečtí. Když jim zaslána byla první výroční zpráva jednoty, projevili v lichotivých přípisech své díky i své uznání: kníže-biskup Vratislavský, biskup Münsterský, Trevirský, Ermelandský, Paderbornský, Fuldenský, Limburský, Chlumský a polní biskup Namszanowski.

Podobně projevili své uctivé poděkování všickni biskupové němečtí zvláštními přípisy výboru jednoty za pozvání k generálním sjezdům jednoty. Na některých schůzích, jež konaly sdružené katolické učitelské spolky provinciální, se jednotliví pp. biskupové i účastnili a při nich řečnili na př. nejd. biskup Paderbornský, Hubertus, řečnil na 2. schůzi provinciálního spolku westfálského v Neheimu; biskup limburský, Dr. Klein, řečnil na 1. schůzi spolku Wiesbadenského; nejd. biskup Osnabrücký, Dr. Bernard Höting, řečnil na III. valném shromáždění celé ústřední jednoty v Osnabrücku r. 1892. Takovéto projevy přízně od vrchních duchovních pastýřů nemohli ovšem zůstat bez účinku na smýšlení a jednání učitelstva katolického v Německu.

Odtud si snáze vysvětlíme, proč při mnohých překážkách a mnohém odporu proti jednotě mohl předseda jednoty na III. jejím valném sjezdu v Osnabrücku oznámiti, že počet členů ústřední jednoty od II. valného shromáždění v Cáchách r. 1891 se ztrojnásobil a to sice tím, že jednak nové s jednotou ústřední sdružené spolky provinciální se utvořily, jednak že v stávajících již spolecích učitelů katolických počet členů značně se rozmnožil.

Chceme-li tudíž vzrůst ústřední jednoty náležitě seznati, musíme o jednotlivých s jednotou sdružených spolecích provinciálních, o jejich rozkvětu, spolehlivé zprávy vyhledati, poněvadž rozkvět ústřední jednoty spočívá vlastně na vzrůstu spolků provinciálních, kteréž ústřední jednota v úzký svazek spojuje, ale jinak v řízení jejich záležitostí úplnou volnost jim ponechává. Takovéto spolehlivé zprávy nalazáme ve výročních zprávách jednoty, kteréž byly dosud vydány jen dvě a z nichž máme jen druhou zprávu po ruce; první ročník jednoty jsme dostati nemohli. Spolehlivé zprávy o spolecích katolických učitelů v Německu nalazají se též v učitelských časopisech katolických.

Dle těchto zpráv jest nejstarší spolek provinciální katolických učitelů diece-sanní spolek Osnabrücký. Spolek tento byl založen r. 1874. a při svém založení čítal 120 členů. Schůze odbyvaly se skorem každoročně; roku 1888 byl zvolen za předsedu tohoto spolku učitel Dürken z Belmu u Osnabrücku. Jeho snahou nejvíce se to stalo, že roku 1889. dne 9. října při schůzi v Lingenách se diece-sanní spolek Osnabrücký přihlásil co odvětví, co spolek sdružený, k nedávno založené ústřední jednotě; bylo při tom přes 200 učitelů. Předseda Dürken jest spolu redaktorem „časopisu katolického učitelstva“; hlavním účelem tohoto listu jest podporovati snahy ústřední jednoty, jejímž jest úředním jaksi listem. Většího vzrůstu v tomto provinciálním spolku očekávati nelze, ježto již snad všickni učitelé katoličtí v biskupství Osnabrückém k němu přistoupili.

Také ve Vestfálsku před utvořením ústřední jednoty byly jednotlivé spolky katolických učitelů, z nichž se utvořil jeden spolek provinciální pro Vestfálsko

a přidružil se k ústřední jednotě, kteráž měla svůj počátek právě ve vestfálském městě Bochumě. Až do první schůze ve městě Verlu (1891) i tento provinciální spolek pro mnohý odpor více jen živořil, teprve od této schůze počal rychleji vzrůstat, o čemž v jednatelské zprávě takto se mluví: „Když jsme roku loňského (1891) odbývali první shromáždění našeho spolku pro Vestfalsko, byli jsme jaksi sklíčení; byla nás tehdy nepatrná hrstka, jen 6 spolků místních čítal spolek náš o velkonocích r. 1891 . . . ale dobou zimní téhož roku nastal v spolku čilejší život; přihlášky nových členů byly tak četné, že nyní (na konci r. 1892.) má spolek provinciální 32 místní spolky se 658 členy.“ Od té doby zase již přibýlo místních spolků i nových členů; všech členů jest dosud 772.

Z nepatrných počátků vyvinul se též s ústřední jednotou sdružený provinciální spolek katolických učitelů na Porýnsku. V Cáchách byl sice před založením jednoty také spolek učitelů katolických, ale v tu dobu, kdy jednotu byla zřízena, sklesl na polovici bývalých členů. A přece tato hrstka převzala na sebe úkol, utvořiti pro Porýnsko spolek provinciální s jednotou sdružený a postarati se o druhou valnou hromadu celé ústřední jednoty v Cáchách. A hle! úloha tato odbyta stkvěle! Nejen že spolek provinciální se utvořil, ale i druhý sjezd obecný jednoty ústřední slavně se odbyl. Celá provincie porýnská byla rozdělena na 72 okresů; pro každý okres určen byl předseda, aby se staral o utvoření místních spolků, aby byl prostředníkem mezi nimi a předsednictvem spolku provinciálního. Roku 1891. vydáno bylo vyzvání k učitelstvu z Porýnska, aby k provinciálnímu spolku přistupovali a tím i k ústřední jednotě se přidružili. O velkonocích r. 1892 čítal spolek 735 členů.

O utvoření katolického spolku učitelského pro diecési Ermelandskou ve východním Prusku zmínili jsme se hned v I. oddílu svého pojednání, abychom ukázali, s jakým odporem a s překážkami musela ústřední jednotu zápasiti ve svých počátcích. Provinciální spolek Ermelandský ustavil se na konci roku 1889 a přihlásilo se k němu tehdy 56 členů. V červenci r. 1890 odbýval se v Guttstadtě první sjezd tohoto spolku, při němž předseda spolku oznámil, že spolek čítá 6 spolků místních se 125 členy; na sjezdu samém přihlásil se 21 nový člen, dohromady 146 členů. Ale po tomto sjezdu nastaly ony nezřízené útoky proti spolku, o nichž mluveno v I. oddílu a kteréž zavinily, že na konci roku 1890 čítal spolek jen 61 člena . . . Po osvědčení ministra kultu, Zedlitze, pro ústřední jednotu začal se spolek Ermelandský zase zotavovati; na konci roku 1891 byli 82 členové a na konci roku 1892 již 90 členů. V 2. výroční zprávě ústřední jednoty projevena pevná naděje, že pro spolek Ermelandský vrátí se opět lepší časy.

Povzbuzeni příkladem svých katolických kolegů v jiných provinciích vyskytli se katoličtí učitelé též v západním Prusku, kteří se zdárným výsledkem pokusili se o utvoření nového s ústřední jednotou sdruženého spolku učitelského pro svou provincii, Západní Prusko. Dne 30. srpna 1891. před samým 38. sjezdem katolíků v Gdánsku sešli se tamtéž i katoličtí učitelé v počtu 90 k předběžné poradě. Učitel Laskovski z Gdánska vyložil při tom účel spolku katolických učitelů a na toto vysvětlení přihlásilo se 150 členů k novému spolku. Od založení spolku uplynuly již 2 roky, na konci roku 1892 čítal spolek tento 650 členů v 32 místních spolcích. Letos v květnu odbývala ústřední jednotu v této západopruské provincii a sice v Gdánsku svou 4. generální schůzi, při níž bylo účastníků přes 500.

V Nassavsku usnesl se větší počet katolických učitelů počátkem roku 1891. na založení učitelského spolku katolického pro vládní okres Wiesbadenský. Dne

30. března téhož roku odbývána první schůze spolková, při níž se přihlásili 202 členové a počet jejich do září 1892. vzrostl na 284. První valná hromada tohoto spolku odbývala se dne 9. září 1892. Na konci tohoto roku čítal spolek 391 člena.

(Pokračování.)

Co mají děti čísti?

(Časová úvaha.)

(Pokračování.)

IV. O redaktorech a nakladatelích.

Péči a svědomitosti redaktorů (pořadatelů) ponecháno jest, aby spisy pro mládež pořádali t. j. aby o přijetí nebo nepřijetí zaslaných rukopisů rozhodovali, aby dle svých zkušeností v tom oboru jen to nejlepší vybírali a do spisu přijímali, aby spis dle obsahu i formy uspořádali a v pravý čas k tisku vypravili, aby vhodné ilustrace obstarali a podobné. Můžeme tedy říci, že vlastně redaktor jest tvůrcem četby pro mládež, ano na jeho libovůli záleží, co přijati chce a co zavrhne. Nakladatel umožňuje vydání toho kterého spisu svými penězi, o ostatní se obyčejně nestaraje, ačkoliv právě jemu z podniku takového největší zisk kyne.

Činnost nakladatelská jest po většině druh kupčení dobrého pramene. Rukopis se lacino koupí, spis se vydá a prodává se v plné ceně, dělají se křiklavé reklamy a hlučné fanfáry — a zvědavé čtenářstvo se o dílo přihlašuje. Podobně jako z obchodování se hmotnými prostředky životními bohatnou hlavně pekaři, řezníci a uzenáři, nejinak bohatnou i obchodníci s duševní potravou pro lid, totiž nakladatelé. V poměru k tomuto čistému užítku jeví se odměna redaktorů a spisovatelů často velmi nedostatečnou a žebráckou.

Praktické vychování mládeže nutně toho vyžaduje, aby byla celá výchova všestrannou; k všestrannému tomuto vychovávání a vzdělávání platně napomáhati má *všestranná četba*, t. j. taková četba, která by vedle článků a povídek spracovaných na podkladě mravním přinášela i zásobu poučných článků ze všech oborů lidského vědění a umění. Dosud se tímto směrem pohybují toliko drobné časopisy periodické, nikoliv však ty redakce, které vydávají spisy o samostatných svazcích, jichž do roka vyjde veliké množství. Vezmeme-li do rukou ty různé cenníky vydaných spisů pro mládež, pročítáme-li literární oznamovatele a vůbec všecko to, kde se vyšlé spisy pro mládež oznamují, s podivem shledáme, že se vydávají jen povídky, pověsti, pohádky, nějaká ta bajka — ale pranic historického, pranic na př. z oboru přírodních věd — tak že v těchto oborech vykazuje literatura pro mládež citelnou mezeru, která nám není nikterak ku chvále.

Příčina tohoto smutného zjevu vězí v *redaktořích a nakladatelích*, kteří se na to vymlouvají, že prý mládež věci toho druhu nečte, že jich nikdo nekupuje a tudíž že věci ty zůstávají ležet na skladě. Tuť patrno to prospěchářství, kteréž konečně nikomu nemůžeme míti za zlé. Ale jisto jest, že redaktory takovýchto spisů jsou hlavně učitelé, tedy lidé v paedagogických zásadách vycvičení a utvrzení, a na těch jest, aby ve škole i zájem pro *četbu vědeckou a poučnou* budili a utužovali. Ze zkušeností ovšem víme, že mládež nejraději sahá po spisech zábavných; ale bylo by smutné, abychom ducha jejího napájeli jen takovou četbou. Kam pak

by se poděl praktický účel vychovávání, kterak bychom vzbuzovali zájem pro ten neb onen obor lidského vědění neb umění, pro ten neb onen stav a povolání? Kterak bychom vzbudili lásku ku přírodě bez článků přírodopisných, lásku ku vlasti, národu a jazyku mateřskému bez článků dějepisných neb zeměpisných? — — —

Věc ta zasluhuje svědomitého a nestranného uvážení jak v kruzích spisovatelských, tak i tam, kde se o četbě pro mládež rozhoduje a nějak pracuje. Zručných spisovatelů máme zajisté s dostatek. Pročež ruku k dílu, trochu porozumění se strany redaktorů a nakladatelů, a náprava tu bude snadná. Redaktor má nakladatele o důležitosti a nezbytnosti takové četby poučiti; neboť nemá v tom každý náležitěho rozhledu.

Zajímavé popisy krajin, zajímavá líčení přírodních výjevů, nadšené vypravování z domácích dějin a vůbec poučné spisy podané v rouše zábavném mládež nejen vzdělávají, ale i baví. Jsou věci ty nejlépe k tomu způsobilé, aby zájem ve škole vzbuzený doplnily a jaksi namladily. Pročež žádný strach, žádné se vyhýbání pracem toho druhu! Majít do sebe často větší sílu vychovatelskou než sebe lepší pohádka, sebe lepší povídka, jež jsou plody jen lidské fantasmie a tolikéž často jen na fantasmii působí.

Zvláště povídky a pověsti dějepisné měli by pořadatelé v době právě přítomné k tisku přijímati a zvláště ty často vydávati a rozšiřovati, jimiž se *láska k vlasti* budí.

Není nikoho tajno, že ve třídách dělnických zmahá se hnutí komunistické, jež v míře dosti značné zachvátilo i vrstvy našeho lidu. I ozývají se již na mnohých místech žírné vlasti naší komunistická hesla: „Pryč s národností, která nám jen překáží!“ — „Já jsem jen světoobčan a nic více!“ — „Za peníze jsem všude doma!“ a pod. Je to zjev velmi smutný, jemuž v tomto slavném království nikdy podobného nebylo, je to národní úpadek těchto tříd lidu.

Jsou to snahy k nám zavlečené z ciziny a následky jich jsou přesmutné. Není také divu! Kdo si neváží víry po otcích zděděné, jižto ji strážili čistou a neporušenou jako perlu ceny nenahraditelné, pro kterouž byli hotovi obětovati každé chvíle hrdla i statky své, ten si nemůže ovšem vážit ani své národnosti, své domoviny, své řeči mateřské, ničehož. V době takovéto národnostní lhostejnosti potřebí jest více než kdykoli před tím ruku k dílu přiložiti a u nového pokolení proti tomu působiti. K tomuto působení je povolána především škola, aby stálým povzbuzováním a předváděním uslechtilých vzorů z dějin domácích lásku ku drahé domovině budila a sílila. K tomuto působení je povolána za druhé i kazatelna, ale neúčinněji působiti tu může *vhodná četba vlastenecká*.

Nadšeným vypravováním o zbožnosti, mírumilovnosti, pohostinnosti, a jiných příkladných ctnostech našich milých předků, vřelým líčením činů našich národních bohatýrů, jakými se naše vlasť ve všech dobách honosila, srdečným vyprávěním o vítězných Česích, již rozhodovali boje až v dálné cizině a mocně celou Evropou otráslali a jména světového si svou chrabrostí dobyli — vším tím může četba vlastenecká působiti na mysl a cit mládeže a jeho vědomí národní z prachu netečnosti a lhostejnosti povznésti. Láska k vlasti takto vypěstěná to bude, která jako pancíř ocelový veškerého ducha mládeže obemkne a snahám socialistickým přístupů nedá.

Z té příčiny domníváme se také, že by nebylo v těchto dobách radno předváděti dětem rozhárané doby husitské, ve kterýchž o nějaké sjednocenosti národní, o nějaké vespolečné lásce nemůže býti ani řeči, pročež zcela momentu vychovatel-

ského postrádají. — Toho buďtež si vědomi spisovatelé, redaktoři i nakladatelé spisů pro mládež!

Jiná věc, která je ve spisech pro mládež nyní četně zastoupena, ale nikoliv chvályhodna je ta, že se pěstuje nepoměrně *veliké množství překladů* na úkor prací původních. Hlavně z francouzského se pro mládež četně překládá, a překlady tyto jsou většinou líčení cizích krajů, mravů a zvyků, popisy možných i nemožných věcí a přírodních výjevů, fantastické povídky a podobné věci, které se dle našeho soudu nikterak mládeži nehodí. Výrobky takovými se obrazotvornost do nejvyšší míry napíná, až ochoruje, smysl pro skutečnost se jimi dětem odnímá, láska, úcta a vážnost ku rodné domovině se jimi při nejmenším aspoň seslabuje. Je to přirozeno, že dítě nemohouc rozeznati, co pravda a co jen smyšlenka ve spisech takových, celou duší přilne k líčeným krajům nevídané krásy, k výjevům a událostem neobyčejným, které se z rámce přirozeného běhu věcí vymykají a jež se v takovýchto fantastických povídkách jako skutečné události živým líčením předvádějí. Směr tento byl kruhy paedagogickými již mnohokrát zavržen, ale proto přece překládá a vyhledává se věci takových pro mládež dost a dost. Divno je to, že pořadatelé, ba i překladatelé takovýchto spisů jsou i učitelé, kteří, ač jsou si dobře vědomi nevhodnosti četby takové, přece spisy takové mládeži podávají, doporučují i schvalují! I kritika věci takové mládeži doporučuje, chtěc snad býti nestrannou; ale troufáme si říci, že kritika taková je vlastně placeným agentem, který jen nakladateli peníze do kapsy shání. V těchto překladech se často podávají mládeži věci takové, s kterými má mnohdy člověk dospělý a sečtělý co činiti. Je-li tedy tato četba spořádána na zásadách paedagogicko-didaktických, jest velmi pochybno.

Nakladatelům se nelze diviti: ti jen zisku svého hledí a kupčí. Tím větší je tudíž zodpovědnost pořadatelů spisů pro mládež, aby se věci těch varovali a nevyplňovali literaturu dětskou samými překlady, jež jsou často ceny velmi pochybné.

Péčí pořadatelovou či redaktorovou jest také, aby spisy vydávané (zvláště ty, jež vycházejí v sešitkách) *odpovídaly skutečně potřebě školní mládeže*, aby byly v nich uloženy články odpovídající *skutečným poměrům*, přiměřené té které roční době, tomu kterému měsíci. Psáti na př. o jarních květinách v měsíci lednu, zdá se nám býti velmi nevhodno a nepřiměřeno. Rovněž tak je nevhodno psáti o houbách v měsíci prosinci, o žních v dubnovém sešitku, a hnízdění ptáčků v březnu atd., což vše se místy skutečně děje. To je vina pořadatelova, který si článků řádně nepročel a pro jednotlivá čísla přiměřeně nerozvrhl.

Máme za to, že jako se všechno vyučování z realí děje s ohledem na roční dobu, že tak i četba pro mládež má býti uspořádána, aby skutečným potřebám vyhovovala a vyučování samo podporovala. O té neb oné rostlině pojednávej tedy to číslo, které vyjde v tom měsíci, kdy se tato rostlina skutečně objevuje, o hnízdění ptáčků pojednej se v sešitech letních, podobně o žních, a t. pod. Bude-li takto každé číslo řádně vyplněno a vypraveno, vyplní náležitě svůj úkol, jak se u četných sešitkových spisů pro mládež dobře děje.

V naší době je nápadna i ta *záplava ilustrací* v časopisech pro mládež — tak že s politováním bychom mohli říci, že se četba pro mládež bez obrázků ani neobejde. Místy jde to tak daleko, že se vlastně prodává dětem „sešitek všelijakých obrázků“, nikoliv však „sešitek vhodné četby“. I toto obrázkování je stinnou stránkou našeho písemnictví a bylo zavlečeno do časopisů pro mládež jen ze snah

konkurenčních, nikoliv pro dobro věci. Záliba ve čtení se tím nikterak nepěstuje, než šlendrianské „listování“. Dítě prohlídne sešit, přelískuje, podívá se na obrázky a odhodí. Ba stává se již mezi dětmi, že se nevypůjčí žádné knížky, kde není obrázků, že po takové knížce ani nesáhne, tím méně si koupí spis bez obrázků! Bylo by věru na čase, aby kruhy, jimž vydávání spisů pro mládež svěřeno, také tuto věc náležitě uvážily a záplavu obrázkovou ze spisů pro mládež odstranily!

Ze zásady nejsme proti ilustracím, ale jen potud, pokud jich skutečně třeba ku lepšímu poznání a znázornění věci, o niž jde. To pak hlavně má váhu při popisech přírodnin a při článcích zeměpisných. Zde je ilustrování na místě, zde má cenu náležitou.

I proti tomu se ozvali četní hlasové, že některým redakcím není *obsah a cena rukopisné práce* tím jediným a pravým *vodítkem*, jímž se mají při výběru a při rozhodování o přijetí neb nepříjetí té které práce dáti vésti. Mnozí redaktori se domýšlejí, že zvučné jméno, zvučný titul, osobní známosti a styky té které práci ceny dodají. I na tuto věc bylo již tu a tam několikrát poukázáno, ale marně. Zkušenost dokazuje, že mnohé redakce mají své „privilegované spisovatele a přispěvatele“, a že tito privilegovaní jsou pro sebe uzavřeni jako vojenským kordonem, k nimž nikdo jiný přístupu nemá. Na každého nováčka pohlížejí s patra, s nedůvěrou a tajeným opovržením, na rtech majíce trpké: „kam ty by's se sem hrabal!“

Tato uzavřenost některých redakcí vůči všem ostatním spisovatelům překáží volné konkurenci, jež zajisté jest i v plodech literárních místna, ba mnohdy nutna, ku vzpružení ochablých a netečných. Okolnost tato jasně dokazuje, že vzdělanost lidská nedostoupila ani v těchto „vzdělaných“ kruzích té výše, aby se těchto řečených předsudků nedbalo, aby redakce měly otevřeny své brány pro každéhokoliv, kdo by síly ducha svého s ostatními porovnávat i měřiti chtěl. Tato uzavřenost redakcí jest konečně na škodu literatuře pro mládež vůbec, neboť se tím zúmyslně činí nemožným výběr prací, jaký by mohl býti, rozmanitost těchto prací a pod. Proč by nemohl napsati výtečnou práci duchem nadaný provisorní vyučitel v nejzastřenější exposituře pod Krkonošemi — proč by nemohla býti činnost jeho literární plodnější a užitečnější, nežli ta duchem méně nadaného pana X nebo Y, který snad má titul ředitelský nebo zlatý límeček? — — —

Proto vyslovujeme zde zásadu, že má-li četba pro mládež utěšeně květat i prospívati, musí na roli literární ponechána býti úplná volnost konkurence všem spisovatelům pro mládež. Jen tím se četba pro mládež zdokonalí, jen tím umožněno bude, že redaktori budou moci vybírat pro mládež z dobrého jen to nejlepší. Ale musí býti v posuzování zaslaných prací nestranní, spravedliví a objektivní, o čemž promluvíme ve stati příští.

(Dokončení.)

Stanovy spolku přátel katolických českých škol bratrských.

(Dílo blahoslaveného Jana Křtitele de la Salle.)

(Dokončení.)

§ 10.

Úřad předsedův.

Předseda zastupuje spolek na venek a u úřadů. Při spolkových shromážděních předsedá. Týž svolává a řídí schůze správní rady a valné hromady. Podpis jeho jest nutným na všech protokolech, ohlášeních a spisech spolkových.

§ 11.

Místopředseda.

Místopředseda zastupuje předsedu ve všech záležitostech, nemůže-li týž sám úkoly své plniti.

§ 12.

Tajemník.

Obstarává písemnosti spolku, zejména pokladní knihu, již vede pokladník.

§ 13.

Pokladník.

Pokladník vede příjmy a vydání spolku, jež zapisuje. Peníze odevzdává proti kvitanci některému z bratří-členů, který k tomu od visitatora jest zmocněn, a učiní ve schůzích o vydání peněz oznámení.

§ 14.

Měsíční sezení.

Správní rada schází se pravidelně jednou za měsíc. Ve schůzích jedná pouze o záležitostech spolkových, nikoliv o vnitřních záležitostech kongregace. Rozhoduje absolutní většinou hlasů. Odporuje-li ale usnesení dle náhledu bratra člena pravidlům kongregace, nutno dříve se obrátiti na bratra visitatora, aby o platnosti jeho rozhodnul. K usnášení je nutna přítomnost 5ti členů správní rady, nečítaje v ten počet předsedu neb místopředsedu a aspoň jeden z bratří.

Při rovnosti hlasů rozhoduje předseda.

§ 15.

Dámský komitét pomocný.

Komité dám ku spolku patřících volí se ročně ve valné hromadě za tím účelem, aby správní radě radou i skutkem přispívalo, a to zvláště při sbírkách

napomáhalo. V práva a řízení spolku však nezasahá. Má mítí nejméně 12 a nejvíce 24 členů. Volí si ze svého středu předsedkyni, místopředsedkyni, dvě asistentky, jednatelku a pokladní. Funkcionářky volí se ročně a správní rada je schvaluje. Předsedkyně po případě místopředsedkyně svolává dámy ku schůzím dle potřeby. Místo a čas dle vůle si zvolí. Těmto schůzím mají býti přítomni dva členové správní rady, z nichž jeden má býti pravidelně knězem. Proto musí býti v čas o schůzích zpraveni. Tito podávají zprávu o schůzích dámského komitétu ve správní radě. Nemůže-li v nich předsedati ani předsedkyně ani místopředsedkyně, nastupují asistentky. Protokol vede jednatelka. Táž a předsedkyně jej podpisují. Pokladní zaznamenává příjmy a výdaje a odevzdává příspěvky správní radě. Zanáší jména a obnosy dárců do knížek sbírcích, k tomu cíli vedených. Ku sbírkám obdrží zmocnění spolku.

§ 16.

Valná hromada.

Valná hromada odbývá se pravidelně jednou za rok, avšak správní rada může i mimořádnou valnou hromadu svolati. Mimořádná valná hromada může se usnášeti jen o předmětech zde pod e) f) g) uvedených.

Svolání členů ku valné hromadě státi se musí předsedou neb místopředsedou nejméně 14 dnů před její odbýváním; oznámení valné hromady a předmětů, o nichž se v téže bude rokovati, stane se buď oběžníkem, buď písemnými pozvánkami aneb vyhláškou v časopisu „Čech“.

Způsob svolání valné hromady volí sobě předseda.

Valné hromadě předsedá buď předseda neb místopředseda.

Působnost valné hromady jest tato:

- a) kontroluje vedení si správní rady mimo členy bratry;
- b) volí členy správní rady mimo členy bratry;
- c) volí členy dámského komitétu;
- d) jmenuje čestné členy spolku;
- e) hlasuje o volných návrzích;
- f) hlasuje o změně stanov a rozejítí se spolku;
- g) ustanovuje smírčí soud od případu k případu (srov. § 18.)

Valná hromada může se platně usnášeti jen tehdy, pakli přítomna jest nejméně jedna padesátina všech členů. Při hlasování rozhoduje absolutní většina hlasů. V případech stejného počtu hlasů rozhoduje hlas předsedy. K platnému usnesení o předmětech od e) jest třeba dvou třetin hlasů přítomných členů.

§ 17.

Patronátní svátek.

Svátek blah. Jana de la Salle, který připadá na den 4. května má býti každoročně oslaven slavnými službami Božími. Slavnost může býti přeložena na příští neděli.

§ 18.

Smírčí soud.

Spory mezi členy spolku rozhoduje soud smírčí, skládající se z pěti řádných členů a dvou členů bratří. Nastal-li by spor v správní radě, utvoří se smírčí soud

ze sedmi řádných členů. Předseda volen budiž losem; týž při rovnosti hlasů rozhoduje. Odvolání se soudu smírčího nemá místa.

§ 19.

Jmění spolkové.

Rozejde-li se spolek, případně jeho jmění kongregaci bratří rakouské provincie na vychování členů a dítek z českého národa.

V PRAZE, dne 1. října 1893.

DROBNOSTI.

Dopis. Pane redaktore! Nenadál jsem se, že dopisy moje tak příliš vzrostou; ale když už jsem s řečí p. Vaňáskovou jednou začal, musím také dokončit. Prosím Vás tudíž, pane redaktore, i vás, milí čtenářové, byste mým řádkům i ještě tentokrát věnovali trochu pozornosti, zvláště když vám již předem mohu slíbiti, že se dočtete věci zajímavých.

Řečník pokračoval: „Zbývá mi promluvit o situaci čili otázce náboženské. Zde možno dva mohutné proudy pozorovati, jež úsilně do popředí se derou. Na jedné straně jest to stále více a více rostoucí materialismus, jenž na prapor svůj napsal: „jezme a pijme, nebo zítra zemřeme“, z něhož pochodí náboženský indifferentismus čili náboženská lhostejnost, z kteréž i na těle naší evanj. církve bohužel vyrostly nepěkné hlízy, jako jsou smíšená manželství, vymahání salárních restů pomocí politické exekuce, pouštění evanj. školy a vzpírání se jakýmkoliv opravám a i mocně volajícím stavbám církevních budov a mnoho ještě jiných více; — a na druhé straně vystupující velice energická, plánovitě soustředěná a chytrácky sestavená činnost propagandy klerikálně-ultramontanní, jež neostýchá se v bahno pomluvy a potupy smýkati a strhnouti takové věci, jež až dosud i tomu největšímu směleci posvátnými byly. V čelo tohoto boje staví nejohrobnější a nejlépe vyškolené stranníky své. Činnost této strany v posledním čase úžasně vzrostla a veliké smělosti dosáhla. V letech šedesátých i pozdějších neosmělila se vyřítiti se na nejlepší syny národa našeho, a v nedostatku této troufalosti spíše snažila se po tichu pro sebe je konfiskovati.

Komenskému na pomníku v Přerově zavěsili křížek — ale dnes již Komenského hanobí pro jeho poctivé manželství (ženáčkněz) a staví jej na pranyř velezrády v takovém smyslu, že kdo uctění památky jeho se účastní, již s ním velezrády se dopouští. A vrchol této smělosti, jež nám všem zajisté dosud je v živé paměti, jest infamní urážka, která veřejně nám evangelikům českým ve tvář vmetena byla, že v roce 66. konali jsme služby špehounské! Že urážka tato ani po kotníky našeho opovržení nesahá, netřeba dokládati.“

(Když p. řídící učitel Vaňásek sám přiznává, že „na těle jejich evanj. církve bohužel vyrostly nepěkné hlízy“, a když v témže čísle „Husa“, kde jest otištěna tato jeho řeč, se jeho církvi v letáku bysterském, vydaném členem „nejstarší církve svobodné“, veřejně vytýká nena-pravitelnost a zkaženost“ („Hus“ str. 151.), čekal by každý, že bude pátrati po prostředku, jímž by bylo lze vady a hlízy tyto odstraniti. Ale ne; to by nebylo tak „evanjelické“ jako bušiti do katolíků, nebo to jest pravý protestantský element, bez něhož by nebyli tím, čím právě jsou, a jenž ještě drží ty různé církve jejich trochu pohromadě. Proto by se měli za katolíky a klerikály vlastně modliti, jelikož jen na nich visí celá jejich existence. Bez nich by však už církvi protestantských dávno nebylo. Právě-li řečník dále, že jest „klerikálně-ultramontanní propaganda“ velice dobře zorganizovaná, že „staví v čelo své nejohrobnější a nejlépe vyškolené stranníky své a činnost její že jest energická, plánovitě soustředěná a chytrácky sestavená: děkuji mu upřímně za jeho uznalost a zároveň slibuji, že se přičiníme, by mohl

i na příští valné hromadě učitelů evanjelických říci o nás totéž k naší pochvale, co pověděl letos. Bylo by to od nás opravdu hloupé, kdybychom na místa nejohroženější nestavěli právě „nejohratnější a nejlépe vyškolené svoje stranníky“, nebo obránce méně šikovný a méně dovedný mohl by nám často i při vůli nejlepší mnohem více uškodit nežli prospět, tak jako to učinil ten, jenž svého času v brněnském „Hlasu“ napsal slovo „ženáč“, na němž nyní páni ustavičně jezdí, ač se jim dostalo ujištění, že slova toho nenapsal žádný katolický kněz. Ostatně snad ví ctěný řečník dobře, a neví-li toho, tedy mu to povím, že když se chtěl Komenský ženit po třetí, těžce to nesli i horliví jeho tehdejší stranníci a že i v „Husu“ str. 151. Kostomlatskému kdosi vytýká, že přes druhý sňatek Balcarův hladce se přesmyká. — Právě-li řečník dále, že činnost naší „strany v posledním čase úžasně vzrostla a veliké smělosti dosáhla,“ odpovídám krátce, že jest to jenom zcela přirozené, nikoli však úžasné. když se ku svorné činnosti a práci soustřeďují ti, na něž útočil kde který liberál, smělosti však že mnoho nemáme, leda že by se smělosti zvala mužná obrana. Co jest evanjelické či protestantské, toho jsme nikdy nechtěli pro sebe konfiskovat; ani tedy Komenského ne, ten důkaz aspoň bylo by velmi těžko provést. To však jest pravda, že starší kněží, kteří znali pouze Komenského spisy paedagogické a filosofické, na muže tohoto hleděli valně jinak nežli teď my, kteří známe též jeho poměr k Drabíkovi, jeho neúporné agitování proti Rakousku (ještě i po míru vestfalském) a katolíkům vůbec, jakož i jeho buntování se se Švély, Rakoczym ano i Turky proti domu Habsburskému . . . O výtce špehounství v roce 66. neslyšel jsem nikdy; to však vím jistě, že byly v jisté obci protestantské po bitvě u Hradce Králové konány služby Boží na poděkování za vítězství . . . Zprávu tu přinesla tenkrát „Politik“ a zpráva ta dosud vyvrácena nebyla. Je-li to lojální a vlastenecké, o tom nebudu rozhodovati. Z doby sedmileté války vypravují dějiny také ledacos. Na katolíky si však Bedřich stěžoval, že jeho vojsku nechtěli prokázat pražádných služeb.)

„Propaganda tato (totiž klerikálně-ultramontanni) vedrala se již i v řady učitelů škol obecných,“ pokračoval p. Vaňásek. „Mnohé učitelky pražské půjdou k zotavení svému na letní byt do jednoho pražského kláštera, učitel jeden staví se zjevně mezi

hanobitele památky Husovy, a jeden čelnější učitel spisovatel rozmnožuje příspěvatele pověstně žižkovské „Vlasti“. A jiní tuží se na Moravě. [Ke slovům těmto přidala red. „Husa“ poznámku pod čarou: „Na Moravě zval v srpnu t. r. „Ústřední výbor apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda pod ochranou „bl. Panny Marie“ učitelstvo veřejných škol, a ni evanj. učitele nevyjímaje, k exercitiím od 26.—30. srpna na Velehrad, „kdež o ubytování a všeliké potřebné zaopatření postaráno bude. Účastníci mají za pobytu na Velehradě vše zadarmo, neplatí za nic a na nic.“] Zajisté že jen ku cti to slouží prvnímu českému učitelskému časopisu, že smutné zjevy ty hned v zármutku (snad: v zármutku?) odsoudil, ale znamením doby zůstane to přec — . . . A co říci o falšování české historie? Hlavinkové se množí jako houby po dešti. A při tom, co člověka nejvíce odporem naplňovati musí je, že ku svým dějinným lžem dokládají se stále evanjelíkem Palackým. Komu by tu mimovolně na mysl nepřišla slova známého francouzského ministra Richelieua: „vytrhni ze souvislosti tři slova a já tě přivedu na šibenici?“ — Avšak nejvýmluvnějším znamením doby, jaký vliv řečená propaganda na veřejnost má, jest, že čelný český spisovatel pro spis s čistě dějinnou pravdou nemohl najíti nakladatele. A pak ta chabá účast v příčině konkursu na pomník Husův! A při tom při všem se strana ultramontanni ještě dušuje, že stojí naproti nám evanjelíkům v defensivě t. v obraně, ku které ji prý donucujeme. My čeští evanjelíci, ten Lazar, který skoro po 2 století ubíjen a rdousen byl, a jichž poslední okovy a obvazky teprve v letech šedesátých spadly, my ochuzená 2% náboženská menšina, že bychom byli tak nebezpečni naproti tak mocné straně, nejen organizaci, ale i penězi tak výtečně opatřené! ? Nikoliv o defensivu, nýbrž nás v očích národa českého zostuzení a úplnou naši porobu se tu jedná —

Tím jsem asi, arcif mdle a kuse, naznačil nynější situaci.“ — Tak pan Vaňásek. (Že by uvedená slova p. Vaňáskova byla mdlá, toho bych právě neřekl, třebaš nebyla tak pádná a mocná, jako bývaly řeči protestantů ve století šestnáctém a sedmáctém. Též z nich není viděti, že by ta jejich 2% náboženská menšina držela se pouze v defensivě, nechtíc nikterak zasahovati do čistě vnitřních záležitostí církve katolické a katolické české většiny. Či je

to snad krok čelící proti evanjelíkům či protestantům, když se některé katolické učitelky ku společné pobožnosti sejdou v některém ženském klášteře? A přec to líčí p. Vaňásek tak, jako by tu vykonala katolická propaganda něco neoprávněného a z učitelů tropí si posměch, že půjdou do kláštera na letní byt! Je to snad nějaké provinění, když učitel katolický píše do listu katolického? Pakli ano, tu jest hoden pokárání i pan Vaňásek, že přispěl svou řečí do protestantského „Husa“. Co by nám však řekl, kdybychom mu toho jeho jednání chtěli vytýkat? Je tím ublíženo protestantům, když se sejdou na Velehradě katoličtí učitelé ku cvičením duchovním? (Že by k duchovním oněm cvičením byli bývali zvaní také učitelé evanjeličtí či protestantští, jak dí redakce „Husa“, jest čirý nesmysl, jelikož jest každému velmi dobře známo, že k takovým cvičením spojeným s přijetím sv. svátostí n e s m í b ý t i p ř i p u š t ě n, k d o n e n í k a t o l í k e m.) Slouží-li to „prvnímu českému učitelskému časopisu ke cti, že smutné zjevy ty hned v zárodku odsoudil“, toho nevíme, pochybuju však velice velmi, majíce za to, že být katolíkem a odsuzovat vykonávání náboženství katolického, není právě známkou řádného charakteru. Že se ale právě takovíto lidé vyskytující se mezi katolíky protestantům líbí nejvíce, jest opravdu velmi charakteristické, ale proti gustu není disputátu. My máme ovšem vždycky raději jablko zdravé nežli červivé, ale kdo dává tomuto přednost, tomu přejeme dobré chuti. — Falsování české historie strana katolická na svědomí nemá; ona mnohem spíš ve psaní dějin mnoho zanedbala, tak že má nyní mnoho co dohánět a bude to ještě dlouhá a perná práce, nežli přivede všude k uznání skutečnou dějinnou pravdu. Kéž by tudíž bylo pravda, že „se Hlavinkové množí jako houby po dešti“, kéž by jen opravdu přibývalo mužů, kteří by se c l ý m s r d c e m o d d a l i š t u d i u v l a s t e n e c k ý c h d ě j i n a n á s t y t o d ě j i n y u č i l i z n á t i t a k, j a k s e u d á l y, a v š e c k o s m ý š l e n é, v š e c k o n e j i s t é, v š e c k o v y l h a n é a b y z d ě j i n t ě c h z á h y v y m ý t i l i. M y s e v ě r u d ě j i n n e b o j í m e, a l e c h c e m e d ě j i n y, n i k o l i v š a k t ř e b a s d u c h a p l n ě p s a n é h i s t o r i c k é r o m á n y. L ž i p o n e c h á m e n ě k o m u j i n é m u, j e n ŝ s e v j e j i c h f a b r i k a c i v y z n á m n o h e m l í p, j e l i k o ŝ v t o m m á o d d á v n a u ŝ p r a k c i, k n e d t o t i ŝ o d d o b y c e n t u r i a t o r ů! Ž e P a l a c k ý č a s t o p o v í d á n ě c o, c o s e p á n ů m z „Husa“ n e l í b í, z a t o n e m ů ŝ e m. M y s l o v a j e h o z a j i s t ě

nezkrucuju tak, jako zkroutil Vaňásek slova ministra Richelieua. Tak „vtipně a duchaplně“ Richelieu jistě nemluvil, jako ho nechal mluvit p. Vaňásek. A chabá účast v příčině konkursu na pomník Husův? Co má ta znamenat? Snad neměli ještě ultramontáni a klerikálové súčastnit se konkursu? Evanjelíkům nebránil nikdo.)

Nyní bych měl uvéstí druhou část řeči, kdež řečník vykládá, co že jest úlohou učitelů evanjelických v době nynější. To však by mne vedlo daleko; proto podám pouze úryvek krátký. Nejprve ptá se říd. Vaňásek: „Máme tu bojovati stejnými zbraněmi jako propaganda klerikální, oko za oko zub za zub? Ó nikoli!“ Dále utíká se o radu ku Komenskému a opíraje se o slova jeho dí: „a tak i my z tohoto drahocenného odkazu bibli Páně, hojivý balzám na všechny otevřené rány čerpajíce, vstupujeme s ním k mládeži nám svěřené . . . voláme: nic jiného neuměti než Ježíše a to Toho ukřižovaného. Ten jest kulmi-načním bodem v našich evanj. školách.“ To jest velmi hezké. Praví-li však řečník dále, že „by musila utichnouti podezřívající a tupící činnost propagandy ultramontánní, kdyby u ní se provádělo to slovo Páně, které v našich (t. j. v evanj.) školách zlatými literami dítkám v srdce snažíme se vryti, „potom poznají, že jste moji učedníci, buditeli, míti l á s k u j e d n i k d r u h ý m“, d á v á m e s v ý m č t e n á ř ů m n a u v á ŝ e n o u, j s o u - l i t o s l o v a l á s k y, j s o u - l i t o s l o v a p r a v d y, p r o z r a z u j í c í K r i s t o v a u c e d n í k a, k d y ŝ p. V a ň á s e k k u k o n c i s v ě r ě c i t a k t o v o l a l: „v z e m i č e s k é, v z e m i H u s o v é d n e s v í c e n ě k d y j i n d y z a s e p o č í n á s e t m ě t, t i s í c e n o h o u n a m á h á s e, a b y t a j i s k r a H u s o v a p o d p o p e l e m k o s t n i c k ý m n a d o b r o u d u p á n a b y l a, v z e m i č e s k o u č e r n é m r a k y o p ř e k o t s e v a l í, a t i p o v ě s t n í k o s t n i c t í h a v r a n i d n e s v í c e n ě k d y j i n d y v p o v ě t ř í v e l i c e č e t n ě k r o u ŝ í t í p o č í n a j í, a b y p o s l e d n í s k v o s t y, k a l i c h a z n a k y, v e p r a c h s t r h a l i.“

Tak mluvil doslovně, pan řídící Vaňásek na sjezdu učitelů evanjelických konaném v Libici. My pak si dovolíme k těmto posledním jeho slovům, kteréž svou smělostí takřka trkají, ve vsí katolické tichosti a mírnosti podotknout jen toto: „Ti pověstní kostniční havrani, kteří dnes více než kdy jindy v povětrí velice četně kroužiti počínají“, jak s pravou mírností evanjelickou a šlechtickou noblesou kněze katolické ráčil titulovat pan řídící Vaňásek, nemusejí býti přec tak příliš zlí, když se učitel stojí

ve službách dvouprocentové menšiny takovým tonem odvažuje o nich mluvit a psát, nic se neboje, že se naň slétnou. S tou tmou by však měl být opatrnější. Vždyť máme přece v Čechách tolik světla jasně zářících, tak že tuším o tmě nemůže být řeči. Či snad jest světlo, kteréž rozšiřují po vlastech našich ty velmi četné listy liberální a jejich ještě čtenější čtenáři, jimž stojí vždycky věrně po boku dosti čestné listy protestantské, přece jen slabé oproti té tmě, kterouž po Čechách šíří „havrani“? Jinak by ovšem nebylo možno, aby „dnes více než kdy jindy“ v zemi Husově „zase počínalo se tmět“. Pakli tomu tak skutečně, tož vyjadřujem pp. liberálům a jich spojencům „v zemi Husově“ upřímnou soustrasť. V evangeliu stojí sice psáno, že jsou jistí lidé, kteří světlo nazývají tmou, tmou pak světlem; ale slov těch málo bývá dbáno a stará písnička s převráceným textem hude se dál dle starého přísloví: Kdo v té peci sedá, jiného tam hledá.

Nechci však psát žádného pojednání theologického, ba ani ne filosofického a proto jen ptám se: Kdo to byl, jenž v Čechách založil vysoké školy a kdo to zavínil, že tyto školy vysoké klesly na jednu a to ještě bídně živořící fakultu? Kdo zakládal vysoké školy v Německu, by byly středisky osvety a kdo prohlásil, že obrazem těchto vysokých škol byli ti čtyři vojáci, kteří ukřižovali Pána Ježíše a proto že mají university po čtyřech fakultách? kdo to byl, jenž učil a lidu kázal, že jsou školy vysoké dílem ďábovým, pelešemi lotrovskými (Mördergruben), jež by zasloužily na prach býti rozbity? Kdo to byl, jenž zavínil veliký úpadek školství a jenž byl tudíž původcem tmy duševní? Kdo to byl, jenž Kopernika nazýval bláznem, jenž chce zvrátit celou astronomii? Kdo to byl, jenž Kepplera z vlasti vystrnadil, z církve (protestantské) vyloučil, večeri Páně jemu odepřel a jej vůbec všude stíhal a pronásledoval až se mu dostalo — jemu protestantovi — prostřednictvím jesuitů zaopatření a pevného místa ve službách panovníka katolického? Kdo to byl, jenž největšího z filosofů pohanských — Aristotela — nazýval bláznem, komediantem, ba jenž odvážil se i toho výroku, že prý by se nestyděl nazvati jej ďáblem, kdyby tu nebylo závary té, že měl tělo lidské? Kdo to byl, jenž rozum lidský, toto světlo naší duše, s takovou zálibou nazýval oslem nebo bestii, jejíž zardoušení jest Bohu obětí

nejmilejší? — Jednal-li takto některý papež, pak ať zove Vaňásek oživení ducha katolického vzrůstem se tmy; jednal-li tak ale Lutr — (a že tak Lutr, otec německého protestantismu ve všech jeho odstínech, skutečně jednal, toho doklady najde pan Vaňásek v díle Jana Döllingra: „Die Reformation“ sv. I. str. 408. a následující; v Janssenově dějepisu atd.) — pak nechť pan Vaňásek s tím „stmíváním se v zemi Husově“ jen hezky mlčí, nebo frasím takovým, jakých on užívá, se člověk znalý dějin jen útrpně usměje. V dějinách pak, jak se zdá, pan Vaňásek přílišně honěn není, sic by aspoň věděl, že země Česká není zemí Husovou, nýbrž zemí svatováclavskou, dědictvím svatého Václava — to že jest její titul historický.

A propos! málem bych byl zapomněl na české bratry, jež pan Vaňásek pro jejich výborné školy a studia nemůže ani dost vynachváliti a je staví jaksi proti katolikům, jako by tito, i když školy zřizují, — nízké i vysoké — činili tak proto, by šířili tmou a ubíjeli osvetu. Nemohl by mi snad p. řídící Vaňásek laskavě sdělit, jací to byli kněží, kteří prý nechtěli študovati a za důvod této nechuti své k studiím udávali: 1. že Bůh není přivázan k umění literárnímu; 2. že umění není k spasení třeba; 3. že muži učení činí bludy a tropí kacírstva; 4. že jsou pyšní (— všechno toto tvrdil také Lutr —); 5. že je k umění literárnímu mnohé a dlouhé práce potřebí; 6. že lidé učení potupují své předky, jim odpírají, po vzácnosti stojí? — Samuel Mathesius napsal ve své „Obraně proti ohlášení starších kněží bratrských“ r. 1636., že prý to byli kněží bratrští, a to by pak ovšem byla pro reformované evanj., — kteří se vydávají — jakým právem nevím — za jejich dědice a potomky, věc velmi nemilá. Něčeho takového bych jim věru nepřál.

Odpusťte, prosím, pane redaktore, že jsem se tak rozpovídal, a přijmětež dík, že jste řádkům mým ochotně popřál místa. Bude-li mít pokdy, vzpomene na Vás opětně brzy snad s něčím veselejším

Vám cele oddaný

Francesco Veridico.

Aby si taky neomočila. „Č. Škola“ přináší v čís. 31. ze dne 10. listopadu článek „Od Suchodolu“ otištěný z „Času“, čemuž

se nedivíme. Ba právě naopak divili bychom se, kdyby ve věci této mlčela. Píše-li však v čísle vydaném 10. listopadu, že „duchovenstvo chová se zcela trpně proti hubugu suchodolskému“ a že se v Suchodole provozuje „čirý švindl za němé asistence duchovenstva“, musíme jí říci, že mnoho prospala. Dne 15. října r. t. vydal J. M. Edvard Jan Nep. Brynych, biskup královéhradecký, pastýřský list, ve kterémž se zakazují všechny poutě do Suchodolu a kdež se věřící varují před kupováním všelijakých písniček a modlitbiček i obrázků o Panně Marii suchodolské. V téže době uveřejňoval „klerikální“ „Čech“ články o Suchodole, kteréž jistě nebyly žádoucí „němou asistencí“ suchodolskému „švindlu“. Ve článkách těch, které pak vyšly i s listem pastýřským, ve zvláštní brožurce, bylo také promluveno o tom, co duchovenstvo ve věci té činilo. Přichází tedy „Česká Škola“ se článkem svým pozdě a tvrdí věci, o kterých už mohla vědět, že odporují pravdě. A dělalo-li duchovenstvo „švindlu“ asistencí němou, kdo dělal tu aktivní a hlučnou? Nebyli to právě někteří učitelé, kteří tento „švindl“ všemi silami podporovali, jej tiskem fedrovali?

I Královéhradecký bisk. Ordinariát zaslal všem c. k. okresním školním radám 16. října t. r. přípis ve příčině návštěvy služeb Božích se strany školní mládeže ve dni nedělní a sváteční celého roku. V přípise tom žádá se, aby: 1. Školní mládež osady, v níž se nachází farní kostel, počínajíc 3. stupněm stáří o všech nedělních a svátečních celého roku školního dopoledních služeb Božích společně u přítomnosti svých učitelů se účastnila. 2. Žáci škol přesporních a od farního kostela vzdálenějších mají býti napomínáni k plnění 2. přikázání církevního, a v létě za příznivého počasí mají vícekrát v neděli a ve svátek svými učiteli do chrámu Páně uvedeni býti. — Okr. šk. rady žádají se, aby správám obecných škol uvedly ve známost nařízení vys. c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 16. května 1880. č. 6206 a ze dne 8. prosince 1881. č. 17958. — Obě ta nařízení zní: „Všichni žákové katoličtí na školách obecných a měšťanských, kteří bydlí v místě školy a fary, vůbec v místě takovém, kde v neděli a ve svátek služby Boží se konají, povinni jsou na všechny neděle a svátky celého roku školního navštěvovati společně šk. služby Boží.“ — „Žáci katoličtí povinni jsou účastniti se dopoledních služeb Božích

(mše sv. i kázání), a zejména není dovoleno, aby dívky za doby, co nedělní neb sváteční kázání trvá, ve škole se shromažďovaly a teprve po kázání společně do kostela vedeny byly.“ — Jest žádoucí, aby c. k. okr. šk. rady oba tyto výnosy ministerské brzo oznámily správám ob. škol a vyzvaly je, aby pp. učitelé dle nich se řídili. Dosud uvykli si učitelé voditi mládež do chrámu Páně od měsíce května do konce října. Mnohdy i v těchto měsících návštěva chrámu P. bývá nedbalá. Pisatel těchto řádků viděl sám, jak po dučitel v neděli v době dopoledních služeb Božích, kdy měl s dětmi obcovati službám Božím, kráčel kolem kostela s ručnicí na hon. A jiný říd. učitel lhostejně k tomu přihlížel, když v čase služeb Božích někteří žáci na veřejném náměstí a nedaleko kostela skotačili. Nyní katoličtí učitelé čekají na nařízení c. k. okr. školní rady.

Žáci v Praze. Celkem bylo přijato do českých škol v Praze 14.385 (loni 13.898) žáků a to s českou řečí 7312 chlapců a 7008 dívek; s německou řečí 11 chlapců a 14 dívek; s českou i německou řečí 7 chlapců a 16 děvčat; s německou a českou řečí 6 chlapců a 1 dívka; 10 dětí různých národností. — Do německých veřejných škol obecných a měšťanských bylo přijato 2374 dětí (loni 2288) a to s českou řečí 203 chlapců a 443 dívek; s německou řečí 636 chlapců a 743 dívek; s českou a německou řečí 60 chlapců a 33 dívek; s německou a českou řečí 57 chlapců a 96 dívek; 2 děti z Uher a 1 dítě z Italie. — Zajímavý byl by asi statistický výkaz dětí dle náboženství; doporučovalo by se sestaviti jej dle jednotlivých škol.

V. P.

Katolický spolek učitelů má býti zřízen ve Štýrsku. Duchovní rada Dr. Gutjahr rozeslal po školách svolání, z něhož vynímáme: „Mimořádné doby vyžadují mimořádných činů, veliká nebezpečnoství možno jest odvrátiti jen mužnou odvahou a společnou prací. Všeobecná nevěra se strašně rozmáhá a ohrožuje blaho duší, ohrožuje křesťanský mrav, pořádek a pokoj společnosti ve drahé vlasti. — Škola, praví sv. Otec, Lev XIII., jest bojištěm, na němž rozhodnuto býti musí, má-li společnost lidská podržeti svůj charakter křesťanský. A tak v rukou učitelstva škol obecných spočívá toto rozhodnutí. — Jakožto účel spolku vyznačuje se: bratrství, povzbuzování a poučování, zřízení konviktu pro kandidáty učitelství, do něhož přede-

vším přijímati se mají synové učitelů. — Členové dotčeného spolku nebudou platiti členských příspěvků. — Myslíme, že spolek „přátel katolických škol bratrských“ učiní jakousi iniciativu ve příčině sdružení všech učitelů katolicky smýšlejících. — Vdp. Fr. Pohunkovi i p. Fr. Žákovi, kteří prvý podnět k řečenému spolku zavdali, budiž vřelý dík. Důležitost spolku tohoto dnes zajisté za našich smutných dob bude se uznávati.

V. P.

Souboj dětí. V těchto dnech přinesly denní listy téměř neuvěřitelnou zprávu o souboji 12letých školáků v Gentu, v němž jeden z malých soupeřů byl zastřelen z revolveru. Podrobnosti této události jsou příliš fantastické, než abychom je uváděli, ač věrohodnost zprávy je zaručena. Zdá se, že mysl rozhněvaných hochů podrážděna byla nevhodnou četbou, kteréž i u nás je až s dostatek. — K tomu dodáváme: Jen dávejte také mládeži naší hojně „románů“, jež různí pp. nakladatelé hojně doporučují, jako četbu pro mládež se hodící, a dojdete k výsledkům ještě snad horším než v Gentu.

V. P.

Také „výhodné“ místo. Systemisované místo katechety při české obecné škole chlapecké v Č. Budějovicích se stálým platem 700 zl. ročně jest již od 15. dubna 1891. obsazeno dosud prozatím ně jediným tehdež žadatelem. Od té doby však nebyl konkurs znova vypsan, ač ve vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 14. ledna 1877. č. 1115. nařízeno, aby vypisování konkursu na veškerá systemisovaná místa učitelská na veřejných obecných školách každý rok častěji až do jich konečného obsazení opakováno bylo. — Patrně jest obava, že by snad nenašel se podruhé ani ten jediný žadatel, zvláště když k jeho definitivnímu ustanovení žádá se vykonaná konkursní zkouška způsobilosti pro školy měšťanské; ja-

koby místo se 700 zl. za 25 hodin vyučovacích na škole obecné rovněž tak výhodno bylo, jako místo s 800 zl. za 23 hodin vyučovacích a 1 exhortu na škole měšťanské, a zkoušenému pro školy měšťanské snad vítanější! — K „výhodám“ zmíněného místa katechetského přičísti dlužno (o vzájemné výpomoci ve sv. zpovědi 12 různých škol ani nemluvě) též povinnost k vyučování náboženství (vedle 5 tříd s 6 parall. školy chlapecké) i na dívčí škole obecné dle potřeby (tedy ve 2 a „půl“ třídách), a do počátku tohoto šk. roku též „potěšení“, docházeti do čtyř po různu v městě stojících budov, v nichž umístěny byly třídy obou škol. — Co tomu řekne „nouzovský kollega-učitel“; líbilo by se mu toto místo? a „seděl by pak na zlatě“? (Viz „Vychovatel“ číslo 30. str. 476.)

J. Č.

Čeština na vysokých školách anglických v Americe. Český národní výbor v New-Yorku usiloval o zřízení stolice pro český jazyk a literaturu na vysokých školách new-yorských, ale snahy jeho neměly úspěchu. Koncem minulého měsíce přinesl v Omaze vycházející časopis „Pokrok Západu“ dopis Čecha S. L. Kostaryza, z něhož vysvítá, že stolice pro český jazyk a literaturu zřízena bude na vysokých školách v Lincolnu. President Crovan se totiž rozhodl pro zřízení třídy, v níž pravidelně bude vyučováno češtině. Mimo to zřídí pomocnou česko-anglickou třídu, v níž ti, kdož angličtiny dostatečně znají nejsou, mohou tomuto jazyku na základě mateřštiny snadněji se přiučiti. K této zprávě „Pokroku Západu“ podotýkají „New-Yorské Listy“: „Jest tedy na krajanech západních, aby vysláním synů svých na Western Normal College pomohli uskutečniti zřízení stolice české. Užitek z toho pro naši národnost byl by nemalý hlavně proto, že šířila by se známost našich dějin i literatury v kruhy jinojazyčné.“

L + 95.

LITERATURA.

Ještě slovo o „Obrázkových dějinách národa českého“, jež pomocí dra. A. Rezka pro mládež a vlastenecký lid napsal Jan Dolenský.

(Dokonč.) O Husovi praví se dále: „Snahou jeho nebylo však hlásati něco nového

o učení křesťanském, (což praedestínace, což jeho učení o církvi neviditelné a j.?) On chtěl vzdělávati lid, chtěl mu vštěpovati pravé pojmy o životě křesťansky spořádaném. Zejména snažil se vykořeniti bludy, které s učením křesťanským nikdy se ne-

srovnávaly.“ — Toto snad překvapí i nehorlivější velebitelé Husovy; poněvadž v učení křesťanském byly bludy a Hus je chtěl vykořeniti, není jinak, nežli že církevní sbor, který jej za kacíře vyhlásil, sám ze samých bludařů se skládal. To neřekl snad ještě nikdo, i ti, kdo Husa velice velebí pro jeho osobní vlastnosti, o jeho učení aspoň — mlčí.

Soud Husův před sborem kostnickým vylíčen je tak, jakoby Hus byl býval jen proto odsouzen, že horlil proti svatokupectví, čímž si způsobil mnoho nepřátel ve sboru. Oddíl o Husovi pak zakončen je slovy: „Umlkl zpěv, mistra našeho nebylo více. — Smrt mistra Jana jest věčné paměti hodna a v srdcích potomků vždy úctu bude buditi. Mistr Jan Hus nade všecko miloval vlast, rodný jazyk svůj a šel smrti v náruč pro své přesvědčení, které výše cenil než blahobyť a statky světa tohoto!“

Přestáváme na těchto ukázkách. Snad nijak nenadsazujeme, když pravíme, že takto tendenčně dosud dějiny české psány nebyly. V „Kronice českomoravské“ jest o Husovi chvály dost a dost, ale tolik tam přece o něm také psáno: „Tato snahy jej však i k tomu zaváděla, že byl proti nepřátelům snah svých neobyčejně smělym, neústupným a nešetným, veden jsa k tomu vědomím, že by jinak ničeho proti nim nepořídil, potom že o lásku lidu příliš stál, aby v něm ve svých snahách měl podporu, konečně že i čest a slávu v boji pro svou věc vyhledával, a byť to byla i sláva mučednické koruny, o níž měl tušení, že jí někdy dosáhne.“ — A kapitola o Husovi v téže kronice zakončena je slovy: „Jestliže ve při Husově před sborem křivá svědectví byla vedena a za platná uznána, to ovšem nikdo chváliti nebude: avšak bylo učení Husovo ve mnohých věcech takové, že by byl musel podle něho posavadní pořádek světa podivně a velice se převrátiti, čemuž ovšem sbor přisvědčiti nemohl. Proto nemohlo se ani jinak státi, když sbor Husa za kacíře uznal a odsoudil.“ — Tak píše „Kronika

českomoravská“, která zajisté ani jedině dobré vlastnosti Husovy nezamlčuje — a pokračovatel téže kroniky píše toho v „obrázkových dějinách“ pravý opak! S ním pak píše to národní učitel — katolík!

Bohužel! Velebiti do nebe Husa a tupiti při tom církev katolickou a popírati svatost českého patrona sv. Jana N. stalo se v poslední době modou — a tyto „nauky“ mají „osvítiti“ i naši mládež — neboť „obrázkové dějiny“ psány jsou prý pro mládež a vlastenecký lid! A čtení takové se šíří nejhluchnější reklamou! Pravý přítel mládeže a lidu se toho leká i neleká. Leká se, kam dospěje takto náboženské smýšlení a mravnost v nejširších vrstvách lidu, když se ničí auktorita církve Boží a tupí se, co bylo vždy naším ctihodným předkům svatým a drahým — a zase se neleká, věda, že i po veliké tmě nastává světlo, a bludičkami zmámený poutník nalézá konečně, byť po dlouhém bloudění — pravou cestu.

V. Zálabský.

Blahoslavená Panna Maria v příkladech.

400 Mariánských příkladů. Pro kazatele a katechety z různých pramenů sebral, sestavil a upravil Leopold Kolísek, farář v Olší na Moravě. Díl II. Čistý výnos věnuje se chudobným kostelům v Protivanově a Olší. V Brně 1893. Tiskem papežské knihtiskárny Benediktinův Rajhradských. Nákladem vlastním. Cena 2 koruny 40 hal. (1 zl. 20 kr.) Velká 8° str. 312.

Rukou obezřetnou jest v knize této sestaveno a upraveno 400 příkladů odnášejících se ku počtě Matky Boží. Uspořádání jich je velmi praktické, tak že kazatel i katecheta, pro něž kniha tato nepřebornou jest studnicí, ve množství jejich velice snadno dovede se orientovat. Příklady jsou dobře volené a velmi pěkně vypravované. Doporučujeme tudíž co nejlépe pěknou tuto knihu všem katechetům a kazatelům, jsouce přesvědčeni, že jim bude milou a vydatnou pomůckou. R.

OBSAH: Ústřední jednota katolických učitelů v Německu. Podává Josef Zelenka. (Pokračování.) — Co mají děti čísti? (Časová úvaha. Pokračování.) — Stanovy spolku přátel katolických českých škol bratrských. (Dílo blahoslaveného Jana Křtitele de la Salle.) (Dokončení.) — Drobnosti. — Literatura.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajů německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budí zasíláno předplatné; tamtéž budtež adres. i reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Poměr školy k socialismu.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

TŘETÍ ČLÁNEK.

Novověká škola zavinila socialismus nejednou stránkou.

Čři neblahé stránky vykazuje škola novověká: *I. samolibost učitelstva, II. jednostrannost učebné soustavy, III. nedostatek organické jednoty v učivu.* A tyto neblahé stránky jsou takové povahy, že socialismu netoliko nebrání, ano byž půdu mu připravují. Promluvíme o každé stránce zvlášť nestranně, dle pravdy, buď si komu vhod nebo nevhod, jsouce přesvědčeni, že konečné vítězství náleží pravdě a nikoli lži.

I. Samolibost učitelstva.

Že v nynějším školství vůbec a v obecném zvlášť zahnízdila se samolibost, jest patrné každému nestrannému pozorovateli.

Budiž nám dovoleno užití slov jednoho paedagoga německého¹⁾: „Škola jest předsíní života. V této stručné průpovědi jest vyjádřeno důležité postavení, jež zaujímá moderní škola v životě národním. Avšak úloha školy ve svém plném významu málo ještě, bohužel! bývá oceněna a pochopena. Jsou ještě mnozí učitelé, kteří buď ani této úloze nerozumějí, buď sice v theorii ji připouštějí, ale ve svém povolání zření k ní nemají. Jak mnozí dnes ještě ve škole sledují týž cíl, který před padesáti lety pro tehdejší dobu s prospěchem sledován býti musil! A přece jest úloha školy v nynějším kulturním životě mnohem důležitější a pro stát i národ významnější nežli dříve. Rodičové, péčí o vezdejší chléb cele zaneprázdněni, nemohou se zabývati výchovou svých dětí buď docela nic buď jen skrovně. Pročež musí ponechávati učitelům, by opatřili děti jejich vědomostmi a vlastnostmi srdce, jichž budou potřebovati pro veliké zápasy života. Škola má buditi a vyvíjeti mohutnosti ducha, šlechtiti srdce, pěstovati a tužiti povahu. Od toho, zda jest

¹⁾ „Die Volksschulreform, ein Hauptmittel zur Bekämpfung der Social-demokratie“. Von einem Lehrer in Elsass-Lothringen. Mainz. 1892. str. 3. nn.

škola s tuto úlohu, závisí šťastná neb nešťastná budoucnost. Byť i člověk za svého mládí pošetilostí se dopouštěl, nárůživostmi uchvátiti se nechal, od stezky ctnosti pobloudil: učinila-li škola svou povinnost, zajisté člověk lítostí své poklesky smaže a opět napraví, srdce i rozum uvedou ho opět na pravou cestu. Pakli jsou přece přemnozí lidé za našich časů, kteří, s pravé cesty pobloudivše, jí opět nenalezají: dlužno to přičítati hlavně té okolnosti, že škola nečiní dosti své úloze. Paedagogové našeho věku zapomínají, že vše na světě se mění, že nic dokonalého pod sluncem, že každé zřízení lidské, má-li opravdu prospěti národu, přizpůsobiti se musí změněným názorům a potřebám lidu. Oni považují školu za něco, co samo pro sebe jest zřízeno a samo pro sebe působí, a schovávají se za zdi svých síní učebních jako za hradby nedobytného hradu. Ale škola není zřízena k tomu, by působila sama pro sebe a sama sobě dostačovala. Škola jest sloučena co nejúžeji s životem národním, jemuž má sloužiti, a s nímž společně má pracovati, má-li dostáti své úloze.“ Potud paedagog německý.

Mnohým čtenářům bude se zdáti, že tato slova netýkají se našeho školství českého, kteréž s chloubou zove se národním a největšího národovce, Komenského, nazývá svým arciučitelem, jasným vzorem a pod. Také snad budou namítati mnozí, že naše národní školství nikterak nestojí na stanovisku, jakéž bylo před padesáti lety, naopak, že od těch dob valně se změnilo, netušeně pokročilo a potřebám časovým se přizpůsobilo. Připouštíme rádi, jak ono zdání, tak i tuto námítku. Uznáváme, že nynější obecné školství opravdu jest národní a pokročilé. Ale tyto věci netýkají se vlastně jádra naší rozpravy. Vytýkáme-li nynějšímu školství samolibost, nechceme tím říci, že by se nepěstovala ve škole národnost, láska k českému národu, jeho jazyku a dějinám; nechceme říci, že by sledovali učitelé ve svém působení vzorů cizích; nechceme říci, že by hověli starým zásadám a překonaným stanoviskům, které s pokrokem nynější vědy se neshodují; toho všeho my netvrdíme, poněvadž všechny tyto znaky netvoří výměr slova samolibost. My tvrdíme pouze tolik, že nynější učitelé (z většího dílu — ne všichni!) ohradili se proti všem vrstvám společenským jakous nepřestupnou zdí, volajíce s cimbuří své svrchované moudrosti na každého kritika: „Nepřistupuj sem, nedotýkej se nás! My jsme si (!) zřídili národní školství dle vzoru Komenského, my jsme provedli zásady jeho vychovatelské do nejmenších podrobností, my se neuchýlíme od nynější soustavy ani na píď, my nedopustíme, aby který jiný stav do naší školské svatyně se vkrádal a tam poroučel. My jsme se postavili na vlastní nohy, my ve věcech školských jsme neomýlni.“

Takovým as tonem mluví z nynějšího učitelstva duch samolibosti. Učitelé se prohlašují za první stav ve společnosti občanské, jelikož pěstují kořen národní osvěty; oni jsou kněží, kteří uvádějí nevyspělé občánky ve svatyni vědy; oni jsou apoštolé národní osvěty, bez nichž by byla čirá tma v kraji i na horách; oni jsou přední členové a duševní vůdcové národa; jim by měl býti všecken národ neskončeně vděčen a měl by je honorovati za práci jejich stkvěleji, než kterýkoliv jiný stav. Časopisy učitelské jsou neustále na stráži, aby odrazily všeliký útok na vážnost stavu učitelského. Jakmile se odváží některý jednotlivý učitel jinak mluvíti neb jednati, než mluví a jedná většina, hned jest postaven na pranýř veřejné hanby jako zrádce, udavač, vášnivý stranník, hrobař učitelské organisace a pod. Jakmile se objeví v časopisech nebo při veřejných zábavách nějaký vtip o učitelích (třeba ze staré školy), hned se rozhněvá některý Joviš na Olympu učitelském a metá blesky do utrahače, až tento všecken zkoprní a navždy umlkne. O všech

jiných stavech smí se dělati vtipy a směšné obrázky, jenom ne o učitelích, ti jsou nedotknutelní. Oni sami smí psáti třeba i skandální historie o kněžích a učitelích klerikálních (viz Javůrek!), to jest zcela slušné dle pořekadla: „Quod licet Jovi, non licet bovi,“ jako jest vůbec jen výrazem naprosté zdvořilosti titulovati kněžstvo jen s příhanou, na př. klerikálové, papeženci, ultramontáni, kněžští zpátečníci. — A jako se chová učitelstvo k jiným stavům, tak se chová i mezi sebou vespolek. Organizaci mají sice dobrou, ale ta jest ovocem terrorismu některých, zvláště jednoho, jenž nazván od kolegů samých „všemocným a neobmezeným vládcem v království učitelském“.

Ostatně platí o nynějším liberálním učitelstvu více než o komkoliv jiném: „Mezi pyšnými jsou ustaviční svárové.“¹⁾ Ono samo vytýká si navzájem nedostatky vzájemnosti a upřímnosti, nekolegialitu, řevnivost, žárlivou bezohlednost, bezmeznou zášť, svrchovanou nervosnost, plané potyčky a nesčetné spory, rýpání, podezřívání, na cti utržení, pýchu, pánovitost, nedůtklivost, domýšlivost. Tuto květomluvu nalezněš v jejich vlastních časopisech.²⁾

Nastává otázka: kam vede nutně tato samolibost, ježto se zmocnila většiny učitelstva?

Sv. apoštol Pavel píše³⁾: „Bratři, já nemyslím, že bych byl cíle dosáhl, ale to jedno činím, že, na ty věci, které jsou vzadu, zapomínáje, k těm pak, které jsou zpředu, úsilně chvátáje, k uloženému cíli běžím, k odplatě svrchovaného povolání Božího skrze Krista Ježíše. Pročež, kteřížkoli jsme dokonalí, tak smýšlejme.“ Kdo tato slova napsal, byl opravdu dokonalý. Apoštol Pavel pokládá se všeobecně za jednoho z největších mužů všech věkův a národův. A jak skromně smýšlel o sobě! Co již vykonal dobrého, toho za nic nepokládal; toho pak, co ještě vykonal, měl, úsilně se domáhal. A právě proto došel cíle od Boha uloženého, právě proto docílil tak stkvělých výsledků ve svém úřadě apoštolském — obrácení národů pohanských na víru křesťanskou. — Tak se vede každému člověku, jenž smýšlí sám o sobě skromně, tak se vede i celým stavům a vrstvám společenským: pokorným dává Bůh svou milost, požeňává jejich zámyslům, dílům a podnikům. Naopak vede se lidem a stavům samolibým, domýšlivým, sebe nad jiné cenícím a vyvýšujícím.

Nynější liberální učitelé jsou pravým opakem velikého apoštola. Oni na ty věci, které jsou vzadu, nikterak nezapomínají, nýbrž naopak s chloubou připomínají, čeho docílili za nové éry školské, žeť staří o nynějším pokroku obecného školství neměli ani tušení. Proto také k těm věcem, které jsou zpředu, úsilně nechvátají; zpola nic se nevšímají novověkých socialních úkazů mládeži tak nebezpečných; dělají ve škole, co jim zákon a učebná soustava předpisuje, ať má z toho mládež pro budoucí život svůj ve společnosti užitek čili nic. Dle jejich mínění jest škola sobě samé účelem. Zásada „Neučíme se pro školu, nýbrž pro život“, nemá u nich platnosti, byť i v theorii ji uznávali, odvolávající se na Komenského.⁴⁾ „Či nejednají skoro všickni tak, jakoby bydleli někde v oblacích a nevěděli, co se děje na zemi?“ Tak se táže Albert Weiss⁵⁾, načež vypočítává, jaké

1) Přísl. 13, 10.

2) Viz u př. „Učitelské Noviny“ z r. 1891. str. 237., 533., 551. „Komenský“ z r. 1889. str. 179. Srvn. „Vychovatel“ z r. 1893. str. 9.

3) Filip. 3, 13—15.

4) „Učitelské Noviny“ z r. 1892. str. 637.

5) „Vychovatel“ z r. 1893. str. 242.

malichernosti z rozličných oborů lidského vědění ve školách se pěstují, a jak při tom mládež mravně více a více pustne. Učitelé slychají často tuto výtku o klesající mravnosti mládeže, ale nechť uznati, že by byla spravedliva a pocházela z pozorování nepředpojatého¹⁾, ačkoliv neustále se dušují; že nejlépe znají stinné stránky nynějšího školství, a že nejsou tak nedotknutelní, aby se jim nesmělo něco vytýkati.²⁾

Učitelstvo zaslepené stavovskou samolibostí domýšlí se, že se nachází na vrcholu paedagogické moudrosti a že cíle škoie uloženého co nejchvalněji dosahuje, a zatím s cílem tím se mýjí. Nečiní ničeho, čím by se udusil v srdcích mládeže zárodek socialismu, čím by se ozbrojilo mladé pokolení proti podvratným snahám nynějšího věku.

Takovým způsobem pracuje novověká škola socialismu do rukou. Ta jest první vina její v socialismu. A viny této nezavírá se učitelstvo, dokud neprohlédne ze svého sebeklamu a nenakloní sluchu svého k oprávněným steskům na nynější školství.

(Pokračování.)

Ústřední jednota katolických učitelů v Německu.

Podává **Josef Zelenka.**

(Pokračování.)

Jestliže v jiných provinciích a zemích německých, kde jest většina katolíků, viděla se toho potřeba, aby ve spojení s ústřední jednotou tam zřizovány byly katolické spolky učitelské jako hráz proti radikálním proudům ve školství a paedagogice: tím více se pociťovala tato potřeba v oněch krajinách a zemích německých, kde jsou katolíci u značné menšiny na př. v Sasku. V zemi této stalo se vyzvání k utvoření nového spolku katolických učitelů pro království Saské dne 12. března r. 1890. Dne 9. dubna téhož roku svolána jest k tomu konci schůze do Drážďan a při ní se hned přihlásilo 70 členů k novému spolku. Od této doby odbýval spolek Saský čtyři schůze a sice: v Drážďanech, Lipsku, Žitavě a letos v Budyšině. V zprávách o těchto schůzích nečiní se zmínka o počtu členů, ale nelze pochybovati, že již snad všickni katoličtí učitelé v Sasku k tomuto spolku přistoupili. Počet jejich ovšem nebude se čítati do set, poněvadž v Sasku jest vůbec značná menšina katolíků, tudíž i katolických učitelů.

Za příležitosti sjezdu katolíků v Mohuči r. 1892. sešli se tamtéž i katoličtí učitelé z Hessenska ve dvoraně u „frankfurtského dvora“ a usnesli se na založení

¹⁾ Klasickým příkladem, jakými vývody logickými hledí učitelé tuto výtku vyvrátiti, jest článku nadepsaný „Mládež šťastnější budoucnost naše“ v Jindřicho-Hradeckém „Ohlase od Nežárky“ ze dne 20. ledna 1893. č. 3. Pisatel, venkovský učitel, dokazuje, že nynější mládež (ze školy bezkonfessionální) není horší než bývala dřívější (ze školy konfessionální) tím faktem, že ani staří Římané ani středověcí křesťané nebyli tak mravní jako křesťané nynější. Načež dokládá: „Za (snad ze) kratinkých těch reminiscencí na doby dávno minulé lze souditi, že mravnost doby naší neklesá nýbrž pokračuje.“ Jako by nebylo známo z kulturní historie všech národů, že mravnost každé doby podobá se ! Anebo že pravidelně s vývojem rozumu klesá mravnost a naopak !

²⁾ „Učit. Noviny“ z r. 1891. str. 1. Srvn. „Vychovatel“ z r. 1891. str. 348.

spolku katolických učitelů pro Hessensko. Spolek teprve později a sice 12. října 1892. definitivně se ustavil, kdy zvolena byla jeho správa. Na konci tohoto roku čítal spolek 605 členů.

K nejmladším, ale skoro k nejmohutnějším spolkům katolických učitelů, které sdruženy jsou s ústřední jednotou, patří spolek kat. učitelů v Slezsku, v Poznaňsku a v Bavorsku.

Ve Slezsku, v této bývalé korunní zemi české, byl založen spolek kat. učitelů pro Slezsko dne 24. prosince 1892 a sice stalo se to ve Vratislavi. V dobrovolném úředním listě ústřední jednoty v „Katholische Lehrerzeitung“ v čís. 8. podává se o slezském spolku tato zpráva: „Spolek katolických učitelů pro Slezsko utěšeně vzkvétá; a ačkoliv trvá spolek teprve asi 5 týdnů čítá již 1100 členů.“ Ve všech větších místech a městech slezských tvoří se sdružené místní spolky. I v samé Ratiboři, v tomto hlavním sídle liberalismu, ustavil se již spolek místní katolických učitelů. K utvoření tohoto spolku nejvíce zavadali příčinu liberální učitelové sami a pak liberální „Schlesische Schulzeitung“ svými útoky proti Církvi katolické.

V Poznaňsku vznikl spolek katolických učitelů o vánočních prázdninách 1892. První sjezd odbyval spolek Poznaňský ve dnech 22.—24. května 1893 a sice v Bydhošti (Bromberg), o němž „časopis katolického učitelstva“ v čís. 16. 1893 podává zprávu a při tom se zmiňuje, že spolek tento čítá již na 300 členů a během roku že mu jistě 300 nových členů přibude. Spolek tento jest pro nás tím zajímavější, že jsou v něm též Slované a sice Poláci.

O Bavorsku byla v 2. výroční zprávě ústřední jednoty podána radostná zvěst, že i tam činí se pokusy, aby katoličtí učitelé tamnější, kteří tvoří dosud valnou část simultanního německého spolku učitelského, raději mezi sebou utvořili katolický učitelský spolek pro Bavorsko. A to se také stalo letošního roku na sjezdu katolíků německých ve Würzburku, jak o tom podal zprávu i tento list v čís. 29. na stránce 461. Z této příčiny není potřeba o tom se šířit, jenom podotýkáme, že i v Bavorsku provincialní spolek katolických učitelů čítá přes 1100 členů, kteří se přihlásili během několika týdnů.

I v zabraných říšských zemích, v Elsasku a Lotrinsku, učiněn pokus s utvořením provincialního spolku katolických učitelů; ale pro zvláštní zákon spolkový pro tyto země muselo býti dosud od toho upuštěno. Nelze pochybovati, že jakmile k založení spolku tohoto bude dáno úřední povolení, bude čítati spolek tento na sta členů; vždyť již v srpnu 1892 chtěli se učitelé z říšských zemí v katolický spolek spojit.

Učitelstvu katolickému ve Württembersku a Badensku dáno bylo taktéž již povzbuzení k založení katolických spolků učitelských v tamějších krajinách, kteréž zajisté nezůstane bez ohlasu.

Mimo to jsou jednotlivé katolické spolky učitelské, kteréž se až dosud k ústřední jednotě nepřipojily, ale dříve neb později tak učiní. Jest to spolek učitelský pro diecési Fuldenskou, Hildesheimskou, spolek pro vládní okres Trevirský, Belgický spolek učitelský.

Pro jednotlivé po Německu roztroušené členy, kteréž v žádné z uvedených provinciích ústřední jednoty nebydlí, utvořena jest zvláštní provincie pod čís. VIII. Řízení této provincie svěřeno jest předsedovi provincialního porýnského spolku v Cáchách.

Nebude tudíž v Německu téměř jediné krajiny a země, kteráž by neměla svůj spolek katolických učitelů sdružený s ústřední jednotou. A s tímto vzrůstáním

jednoty a sdružených spolků mohutní a vzkvétá i jejich působení pro školství, paedagogiku katolickou a vůbec pro zájmy katolické, k čemuž podáme potřebné vysvětlení a doklady v oddíle III. tohoto pojednání.

III.

V II. odstavci svého jednání uvedl jsem některé příčiny, proč ústřední jednota učitelů katolických v Německu i spolky s ní spojené nabývají stále většího rozšíření. K těmto příčinám přičísti sluší též blahodárnou činnost jednoty a spolků sdružených ve prospěch katolické paedagogiky, katolického školství a učitelstva, jakouž se jednota v nedlouhé době svého trvání v hojné míře může vykázati. Činnost tato jeví se:

1. *v četných sjezdech a shromážděních katolických učitelů*, při nichž se s vyloučením všelike politiky pojednává o školství a paedagogice dle zásad katolických a o zájmech učitelstva; nicméně jinověrcům nestává se při tom ani nejmenší urážka, ba ani narážka na ně. Z té příčiny upřímní protestanté v nepřátelské šiky proti jednotě se nestaví.

Ústřední jednota za dobu svého čtyřletého trvání odbývala již 4 valné čili generální sjezdy a sice 1. sjezd v Bochumě (1890), druhý v Cáchách (1891), třetí v Osnabrücku (1892) a čtvrtý v Gdánsku (1893).

O prvních dvou obecných sjezdech jednoty nemáme zpráv; přes vše usilování nemohli jsme se dopídití první výroční zprávy jednoty. Ostatně čtenářové tohoto listu utvoří si neklamný úsudek o činnosti jednoty, podáme-li jim stručný přehled aspoň o dvou posledních jejích sjezdech generálních v Osnabrücku a v Gdánsku.

V Osnabrücku odbýval se III. generální sjezd jednoty dne 7., 8. a 9. června r. 1892. Všecky pro tento sjezd určené předměty o záležitosti byly napřed odkázány k úvaze spolkům provinciálním a od těchto zase spolkům místním, než se dostaly nazpět do sjezdu generálního. Tak činí předsednictvo jednoty před každým sjezdem generálním.

Jako ku dvěma předchozím tak i k třetímu valnému sjezdu jednoty vydáno bylo zvláštní svolání a spolu program budoucího sjezdu. V svolání k 3. sjezdu vykládá se katolickému učitelstvu Německa slovy nadšenými účel jednoty, že se nese k tomu, aby všecky katolicky smýšlející učitele v Německu v úzký svazek spojila, aby spojenými silami domáhali se společného cíle, aby bojovali proti nevěře ve školství a paedagogice, aby pracovali na povznesení školy národní ve smyslu katolickém, aby zájmy učitelstva docházely všestranné podpory.

Na konci tohoto svolání se praví: „Katoličtí učitelé němečtí! Ukažte četným účastenstvím při této III. valné hromadě ústřední jednoty, že cíl její jest cílem vašim; jistý výsledek korunovati bude společnou snahu.“

Vyzvání nezůstalo bez účinku; sjezd byl dosti hojně navštíven. Dle předem zaslání programu odbývala se v úterý dne 7. června 1892 odpůldne ve 3 hodiny schůze předsednictva jednoty a delegátů od provinciálních spolků vyslaných; dle stanov jednoty má totiž každý spolek provinciální za každých 200 členů poslati ke schůzím generálním jednoho delegáta. V tomto shromáždění předčítal redaktor Dürken přípis nejv. biskupů německých, přípis Dra Kellnera a přípis katolických poslanců, v nichž projevovali své díky za pozvání. Mimo přípisy došly i mnohé

blahopřejné telegramy. Než se přikročilo k vyřízení dalších čísel programu, byla dle návrhu předsedy, rektora Brücka, císaři německému telegramem osvědčena nejhlubší lojalita shromážděných, ministru kultu podán telegraficky výraz důvěry a uctivosti.

K pojednání předmětů na programě uvedených zvoleny zvláštní komise. Živý rozhovor rozpřel se v této schůzi o platu či služném učitelstva; pronesen byl všeobecně náhled „že, má-li služné učitelstva býti zvýšeno, musejí příjmy učitelské zákonem býti upraveny. Ježto před 1. dubnem 1894. toto zákonitě upravení služného učitelům očekávati nelze, a nouze mezi učitelstvem jest veliká, v mnohých případech docela i křiklavá, má o to býti zakročeno, aby ministr kultu až do zákonitého upravení platu učitelského cestou správní této bídě odpomohl.“ V Německu ozývají se tedy tytéž stesky jako u nás. K poradě o této naléhavé záležitosti zvolena byla zvláštní komise. — Zvláštní komise tak zvaná studijní pojednávala o vydávání třetí tištěné výroční zprávy jednoty ústřední, co by spis tento vše měl obsahovati. Zajímavě snad bude pro čtenáře tohoto listu, že předsedou této studijní komise byl jakýsi rektor Sladeczek; jméno toto nezní příliš po německu.

Ve středu 8. června konala se hlavní schůze. V 8 hodin ráno byly služby Boží pro účastníky sjezdu v biskupském chrámě; o půl 10. hod. zahájena schůze, při níž byl přítomen též biskup Osnabrücký, Dr. Bernard Höting. Předseda jednoty, rektor Brück, pozdravil shromážděné křesťanským pozdravením a praeses biskupského konviktu pomodlil se modlitbu k Duchu svatému. Přivítání byli hosté a učitel Sittert z Cách podal zprávu o první schůzi delegátů. Na řadu pak přišla přednáška ředitele semináře z Osnabrücku, Degena „o radikalismu v paedagogice“. Řečník poukázal na snahy novověkých paedagogů, Rousseau-a, Diesterwega a jich nohsledů, kteří zásady náboženské, zvláště katolické z vychování a z vyučování docela odstraniti hledí, z čehož hrozí velké mravní nebezpečí dítkám i jejich okolí; vyzýval tudíž řečník shromážděné učitelstvo, aby z této a z jiných příčin tím úsilovněji zásad katolických ve svém působení šetřilo.

Druhá přednáška jednala „o autoritě ve vychování“; přednesl ji učitel Kiesler z Düsseldorfu, jenž hleděl dokázati, že ohrožená vzdělanost může jen tím býti zachráněna, když vychování mládeže založí se na jedině pravé autoritě, na autoritě Boží. Následovati měla přednáška o thematu: „Náboženství a škola“; ale zároveň se nabídl učitel Schneider z Xantenu, že promluví o kolmém písmě. Většina shromáždění rozhodla se pro přednášku o kolmém písmě, kterouž přednášející zajímavými doklady a humoristickými vývody hleděl opepřiti.

Po této přednášce vystoupil na řečniště biskup Osnabrücký, Dr. Bernard Höting, a promluvil o tom, proč ústřední jednoty učitelů katolických nejen jemu, ale všem upřímným katolíkům jest tak sympatická; že důležitý, a vznešený jest její cíl, povznešení totiž školy národní dle zásad katolických a všestranná podpora zájmů učitelských. Zásady katolické ve školství zůstávají nepovšimnuty; proto mají učitelé katoličtí sami tím více jich si všímati jako věrní následovníci B. Učitele, J. K., u Něhož dojdou jistě zaslouženého uznání jednou na věčnosti; ale proto není zbytečno, jestliže učitelé v jednotu spojení pečují též o své časné zájmy, o zlepšení služného, o pojišťování na život, o podporu pozůstalých dítek, o poskytnutí ochrany v rozepřích právních. Pochvalně vyjádřil se p. biskup též o literárním díle jednoty, o výroční zprávě; ku konci pak udělil shromážděným své požehnání.

Po hlavní schůzi konala se hned 2. schůze delegátů, v kteréž se jednalo o služném učitelstva, o podpoře a ochraně v právních rozepřích učitelů, a posléze činěny návrhy, kde by se měla 4. valná hromada ústřední jednoty odbývati. Po ukončení této schůze shromáždili se účastníci sjezdu k společné tabuli, při níž pronášeny nadšené přípitky.

Třetí schůze delegátů konala se dne 8. června u večer a dne 9. června dopoledne. V této schůzi zvoleno bylo předsednictví jednoty a sice za I. předsedu zvolen opět rektor Brück. Pak zvolena zvláštní komise, jež by jednala o potřebné ochraně učitelstva v právních rozepřích, pokud vznikly z učitelského povolání. Třem členům z výboru jednoty uloženo, aby dle učiněných návrhů o potřebných změnách ve stanovách jednoty se radili, nástín žádoucích změn aby předložili provincialním spolkům k úvaze, a všestranně uvážený návrh aby se mohl pak učiniti na 4. sjezdu generálním.

Vzhledem k zkázonosnému působení časopisectva na mravy mládeže zvláště zprávami ze soudní síně přijata jest resoluce, aby členové jednoty na to upozorňovali rodiče i redakce lokálních listů.

Aby spisy od socialních demokratů na zkázu mládeže vydávané se zamezily, učiněno jest usnesení, nad četbou mládeže pilně bdíti, na roznášeče knih a časopisů dobrý pozor dávat, dopadené špatné knihy úřadům oznámiti, seznam špatných knih pro mládež sestaviti, by před nimi mohli býti varováni rodičové i dítky. Za to spisy, jež probouzejí a podněcují v mládeži ducha nábožnosti, lásku k vlasti, kteréž požitkářství v ošklihost uvádějí, buďtež co nejvíce rozšiřovány. I spisy, jež se vydávají pro mládež škol simultanních, buďtež bedlivě prohlíženy, není-li v nich nic, co by uráželo náboženský cit příslušníků kterékoliv konfesse. Velkou ochranou před špatnou četbou jest též dobrá knihovna školní pro žactvo.

O kolmém písmu usnesli se shromáždění, aby pro své praktické výhody bylo školám doporučeno. Uznáno jest též za vhodné, aby pro členy jednoty a sdružených spolků vydán byl zvláštní zpěvník. Toť jest krátký nástín, jak konal se III. generální sjezd ústřední jednoty v Osnabrücku.

Tímže způsobem odbyl se i IV. valný sjezd jednoty v Gdánsku dne 23., 24. a 25. května 1893. Dle programu konala se nejprve dne 23. května ve 4. hod. odpůldne první schůze delegátů, při níž byly předčítány došlé pozdravy od církevních i světských hodnostářů. Zasláno telegraficky osvědčení lojality německému císaři a výraz důvěry ministru duchovních záležitostí.

Pak bylo projednáváno 1. o první a druhé výroční zprávě jednoty, jejíž redakci obstarává studijní komise; ježto předseda její rektor Sladeczek odstoupil, byl zvolen na jeho místo Pochmadt, učitel z Cách. 2. Ochrana v rozepřích právních dopřána učitelům ve 3 případech. 3. O změnách stanov referoval učitel Dürken a oznámil, že až na volbu předsednictva nejsou učiněny velké změny. 4. Pro zvýšení služného učitelům chce jednota všemožně pracovati a agitovati. 5. Za shromážděště po 5. valný sjezd jednoty navrženo město Wiesbaden.

Hlavní schůze tohoto sjezdu konala se dne 24. května dopoledne po slavných službách Božích; účastníků bylo přes 1000; mezi nimi mnoho vzácných hostů. Nejdříve mluvil generální vikář biskupa Kulmského Dr. Lüdtke, zmínil se o účelu jednoty, o její blahodárné činnosti. Věnoval vděčnou vzpomínku proslavenému paedagogu katolickému Dru. Kellnerovi, ukázal, jak potřebí jest, řídit se zásadami katolickými ve školství oproti snahám socialistickým; doporučil přítomným učitelům v té věci Dra. Kellnera za nejlepší vzor.

Na řadu pak přišla přednáška učitele Wagenera z Gdánska o thematu: „Jak musí býti náboženství vyučováno, aby to bylo přiměřeno nynější době?“

Druhá přednáška „o nuceném vychování zanedbaných dětí“ byla z programu vypuštěna, ježto čas pokročil, ale hlavní myšlenky byly k pojednání odkázány spolkům provinciálním. V 1 hodinu odpůldne hlavní schůze ukončena.

Hned pak sešli se delegáti ke 2. své schůzi, v kteréž se zvolilo nové předsednictvo jednoty na jeden rok; zvolen za I. předsedu opět rektor Brück. Pak jednáno o služném učitelstva, jeho náležité úpravě. Učiněn návrh, aby se ústřední jednota zasadila o jednotu v pravopise německém na všech školách. Usneseno, že úředním orgánem jednoty má býti jen tištěná výroční zpráva; všechny ostatní katolické časopisy paedagogické svým působením jsou jednotě stejně milé. Vzpomenuto též na pensi vdov učitelských a na podporu učitelských sirotků. Učitelem Muszinskim učiněn návrh, aby pro členy jednoty zřízena byla zvláštní knihovna, aby vydávány byly spisy paedagogické ve smyslu katolickém, zvláště přiměřená školní paedagogika katolická. Bylo oznámeno, že přiměřený zpěvník pro členy jednoty vydán bude v brzku v knihkupectví G. Stahla v Arnsbergu. Zvolena komise, jež by se radila, jak by členům jednoty dalo se usnadniti cestování a návštěva lázní, a spolu byla tato otázka provinciálním a místním spolkům k úvaze odkázána. Na konci oznámili revisoři účtů, že jest pokladna jednoty v nejlepší pořádku.

Zajisté že i tento IV. valný sjezd ústřední jednoty katolického učitelstva v Gdánsku podává svědectví o blahodárných snahách a blahodárné činnosti, kterouž táž jednota ve prospěch katolického školství i učitelstva stále rozvíjí.

Tytéž snahy shledáváme i u všech ostatních spolků katolických učitelů, nechť jsou již s jednotou ústřední spojeny aneb ať se teprve o jejich spojení vyjednává. O schůzích těchto sdružených spolků nemožno nám zprávy podati pro nedostatek místa, jenom tolik podotýkáme, že jejich průběh bývá podobný, jako při schůzích jednoty. Ostatně zprávy o nich nalezájí se ve všech časopisech, jež se věnovaly ve službu školství a učitelstva katolického v Německu. (Dokončení.)

Výklady náboženské.

Píše **František Libor.**

Jest všeobecně uznáno, že náboženství jest nejdůležitějším předmětem učebním. Sami odpůrcové jeho nemají té smělosti, by řekli: „Odstraňte nauku náboženskou ze škol.“ — Neodvažující se vysloviti podobné přání spokojují se tvrzením, že prý dvě hodiny náboženství vykázané úplně stačí a pod.

Učení náboženské není jako učení jiné. U předmětu jiného žádáme toliko, by mládež se mu *naučila*. Při náboženství nežádáme pouze toho; kdybychom ničeho více nedocílili než *naučení*, bylo by to asi tolik, jako kdyby dítě, mající míti prospěch ze čtené knihy, pamatovalo si z ní pouze, jaké má pěkné desky. Vlastním účelem učení náboženského dojísta jest, *aby mládež dle nauk náboženských žítí se naučila*. To má svědomitý učitel náboženství stále na paměti.

Ovšem nemůžeme řídití svůj život dle něčeho, čeho bychom byly náležitě nepochopili a v paměť si nevštipili. Proto nebudiž nám tak rozuměno, jako bychom

snad na *naučení se* náboženství malou váhu kladli. Naopak; díme pouze, že *pouhým* nacvičením pravý účel dosažen by nebyl. Svědomitý učitel vynasnaží se tedy:

1. Aby mládež pravdám náboženským *náležitě porozuměla*;
2. aby učivo *náležitě* pojaté *jistě a trvale v paměť si vštípila*;
3. aby jí nauky náboženské *v srdce vnikly a ducha jejího zušlechtovaly*.

Těmto požadavkům vyučování dostáti má. Avšak uznáme-li toto za pravdu, uznáme nutně také, že vyučování náboženství jest *nad míru obtížné*. Než, s druhé strany máme k vyučování tomu vydatnou pomůcku, a tou jest *zajímavost* s tímto učením spojená. Vždyť víme, že děti mnohem pozornější bývají při náboženství než při učení jiném, při čtení, počtech atd., že se těšívaly na hodinu náboženskou, že i ty, které nedbale do školy chodí, přicházívaly aspoň v těch dnech, kdy katechetu očekávají. Posvátnost učení toho sama již povzbuzuje jich k *pozornosti*, již k učení jest nezbytně třeba.

Tedy *zájem* pro učení náboženské jest učiteli pomůckou. Avšak učení samo jest přece vždy námahavé a obtížné; toho si upírati nemůžeme.

Základem řádného učení jest, co jsme vyslovili v požadavku 1. totiž *náležitě porozumění* pravdám náboženským. Bez tohoto základu marně bychom dále stavěli. A právě tento základ žádá na učiteli práce a námahy nemalé, neboť jsou některé pravdy náboženské zvláště pro dítky menší těžko pochopitelné, a přece jim už na prvním stupni učeno býti musí. Dejme příklad. Otázeme-li se dítek, proč přišel Pán Ježíš na svět, odpoví nám správně: Aby nás vykoupil; — ale tažme se dále: Co pak vlastně znamená to vykoupení? — Kolik nám jich tu zůstane odpověď dlužno!

K řádnému vyučování je třeba řádného *rozdělení učiva* v jednotlivé třídy. Kdybychom měli takové jednotné rozdělení, jehož by se dbalo na všech školách, mnohých potíží bychom se uvarovali.

Pokud se týče učiva vůbec, dobře jest vyučovati — pokud ovšem lze — tak řečenou methodou koncentrickou, totiž aby učivo každého roku činilo celek; celek z počátku malý, jenž v letech budoucích se rozšiřuje, při opakování probraného učivem novým rozinnouje.

Poznamenání. Mluvíce o rozdělení učiva, dotkneme se tu Schusterova „Biblického dějepisu Starého i Nového Zákona“, v němž učivo pro jednotlivé roky jest rozvrženo; rozdělení to naznačeno jest různým tiskem. Nezdá se nám, že by bylo všude dobré a praktické. Jak naznačeno ve předmluvě, mají dítky od 6—8 let naučiti se odstavcům žádného znaménka nemajícím, jež má učitel vyložití a se žáky i čísti (!). Jaké pak to asi bude čtení u žáků 6—8letých? V prvním roce učí se děti jen písmu psacímu, a teprve v roce druhém tiskovému! Pokud mládež řádně čísti neumí, čtením dějepravy spíše by se jí škodilo nežli prospělo, neboť zdali se tím posvátné příběhy jaksi nezlehčují, když dítě slova na slabiky trhá? Pravíme tedy naopak: Na nižších stupních učiteli se žáky nečti — škoda drahého času, jehož je tak málo! — Starší žáci měli by (dle toho rozdělení) čísti odstavce se dvěma hvězdičkama, nejstarší pak s jednou hvězdičkou; to prý jsou žáci do 12—14 let. Ale dále čteme, že příběhy křížkem a ležatým písmem označené má čísti dospělejší mládež na školách obecných. která pak je to? Je snad ještě starší?

Dle tohoto rozdělení nesměli bychom dětem 6—8letým říci, že Adam a Eva byli v ráji nevýslovně šťastni, neboť odstavec ten jest označen hvězdičkou (str. 15.), taktéž ne o snášenlivosti Abrahamově (str. 23.), o obětování Isáka a o jiném, čemu i malé

dítka dobře porozuměti mohou. Ano, i mnohý odpor tu nalazáme, na př. o snech Josefových (str. 34.) jim vyprávěti nemáme, ale o tom, že si na ty sny vzpomněl, když se mu bratří klaněli (str. 39.) — to jim vypravovati máme! Je žádoucí, by povolané kruhy konečně si toho povšimli. Ve předmluvě čteme také: „Na školách o jedné třídě, jakož i v těch, jež dítka toliko do 12 let navštěvují — které pak jsou to školy? Divíme se, že kniha tak důležitá může po léta vycházeti v nových vydáních beze vší revise a bez ohledu na podrobnou osnovu učení náboženského!“

Pokud se týče jednotlivých výkladů, mínění se o methodě různí. Někteří vykládající žádají, by žáci tiše seděli a naslouchali; jiní neustále se dotazují, vše otázkami z odpovědí žáků samých vyvozují. Máme za to, že se tu nelze rozhodnouti přesně ani pro ten, ani pro onen způsob, neboť někdy hodí se lépe ten, jindy onen. Pravda jest, že pouhým nasloucháním, trvá-li dlouho, žáci stávají se nečinnými a zvykají si seděti ani neposlouchajíce. Avšak nový příběh biblický musí učitel vyprávěti sám. Aby tedy pozornost žáků, zvláště menších neunavil a v čilosti je udržel, dobře učiní, když bude vyprávěti po částech, je-li příběh delší, a častěji se otáže, co si pamatovali.

Výklady, jež tuto podáváme, sestaveny jsou nejen po mnohaleté zkušenosti vlastní, ale i po pilném hospitování na několika školách. Máme při nich na zřeteli zvláště školy vesnické o méně třídách, kde jsou pohromadě děti dvou, tří i více let v jedné třídě, a hlavně podáme výklady pro žactvo stupňů nižších.

Mnohaletá zkušenost nás poučila, že u žáků malých nejlépe jest pojití všechny výklady ku příběhům biblickým a z nich je vyvozovati; při tom řídíme se zásadami: Žádej i na malých žácích, by odpovídající učili se užívati slov katechismu a dějepavy. Netrp jim, aby znešvarovali mluvu slovy: „tak“, „teda“, „byl jednou jeden“, „on mu povídal, aby —“ a těm pod. Učme je, aby věty, na nichž zvláště záleží, na př. slova Kristova, *doslovně* říkali. Nelekejme se některého obtížnějšího slova; i malé děti si je zapamatují, jenom je náležitě vysvětleme. Ujijme každého příběhu z dějepavy, z něhož se dá vyvoditi některá náboženská pravda, abychom ji vyvodili; třeba bychom zde soustavně katechismu učiti nemohli, dáváme mu již zde podklad, přípravu, a později prospěšnost toho shledáme. Nesmíme také zapomenouti, že náboženství jest nejmocnější pomůckou vychovatelskou, a že každé příležitosti máme použiti, bychom dítka k dobrému nabádali a zlého varovali.

Konečně probírajíce dějepavu *nedělejme skoků*. Ačkoli vše probrati nemůžeme, přece děje *pojme* k sobě, sice upadneme v nebezpečí, že budeme učiti — *nepravdě*.

Podáme na doklad toho příklad ze skutečnosti. Učitel *A* maje na mysli, že pro děti malé sluší vybrati jen to nejdůležitější, vyprávěl při umučení Páně, že Pán Ježíš, byv na hoře Olivetské jat, veden byl před Piláta, který jej vydal na smrt. — Po učiteli *A* přišel však *B*, který byl u výběru učiva méně úzkostlivý. Ten počal opakovati a tázal se dítěte, kam vedli žoldnéři Pána? Všechny odpovídaly, že k Pilátovi. Nemoha dostati jiné odpovědi, řekl učitel *B*: Není to pravda; nejdříve k Annášovi, potom ke Kaifášovi a potom teprve k Pilátovi. — Děti ovšem se divily, proč jim toho učitel *A* neřekl.

Pozorujme tento případ. Připustíme-li již, že učitel *A* dobře měl, nepokládaje za vhodné, aby vyprávěl malým dětem o výslechu Pána u Annáše a Kaifáše, a že z dobré příčiny o tom pomlčel. Ale mohl přece a pravíme, že *měl* říci, že byl P. J. veden nejprve k nim a potom k Pilátovi. O tom, co se u Annáše a Kaifáše

dálo, mluvíti již nemusil. Byl by tím děje *správně spojil*, byl by uspořil trpké chvíle dětem i svému nástupci. A což pak si potom myslí mládež, když slyší od dvou učitelů o téže věci něco jiného.

Takové nesrovnalosti škodí. Dbejme tedy co možná *spojitosti dějů*, neobávejme se vstípati dětem o nějaké to biblické jméno více, nebudme o ně tak úzkostlivi!

(Pokračování.)

DROBNOSTI.

Osmý evanjelický sjezd školní. O sjezdu tomto, jenž byl konán v Drážďanech, ve dnech 28. a 29. září 1893. přináší časopis „Paedagogische Studien“, jenž vychází v Drážďanech redakcí Dra. Theodora Klähra (seš. 1. roč. XV.) následující ve mnohém ohledu zajímavou zprávu: „Dvacátého osmého září před polednem byla první hlavní schůze, při níž bylo asi 500 účastníkův. Mezi hosty pozorovali jsme Jeho Excellenci p. státního ministra ze Seydewitzů, tajného radu školního Kockela atd. Schůze byla zahájena sborem seminaristů, kteří zapěli píseň „Ach, zůstaň se svou milostí“ (Ach, bleib' mit deiner Gnade), po níž následovala společná pobožnost řízená kons. radou Lic. Stähelem z Bayreuthu, sestávající z části písma sv., promluvy a modlitby. Když pak zapěna byla ještě píseň „Sione, pokračuj ve světle“ (Sion fahre fort im Licht), prohlásil p. ředitel gymn. Lic. Dr. Leimbach z Gosslaru, že sjezd jest zahájen. — Jeho Excellence, ministr kultu Dr. ze Seydewitzů ujal se pak slova, aby poděkoval se sjezdu za pozvání. Přišel prý rád, aby osvědčil opravdový svůj zájem pro sjezd. Vláda saská jím zastoupená sdílí své sympatie se snahami sjezdu, aby totiž evanj. Německu zachována byla škola evanjelická. K tomu třeba nám však především vyučování náboženství, v němž jest uložen klenot, jež zachovati chceme vši silou našim školám národním. Má-li však škola s výsledkem náboženství vyučovati, nelze si ji jinak mysliti, než jako školu konfessionelní (náboženskou), neboť jen vyučování konfessionelní jest s to, aby utužilo dítě pro boje života pozdějšího. Vítám vás proto, tak skončil p. ministr svou řeč, častěji hlasitým souhlasem přerušenu, vítám vás upřímně jménem vlády saské a přeji vašim snahám konfessionelním z celého srdce trvalého výsledku“. — Když prosloveny byly též jiné řeči uvítací a

vyřízeny některé formality, přednášel p. Dr. Frohmayer ze Stuttgartu o tematě: „Pokud jest víra v autoritu (Autoritätsglaube) při vyučování oprávněna, ano nezbytna?“, v němž zmínil se zvláště o víře v autoritu písma sv. Následovala pak přednáška „O nesjednotitelnosti moderního názoru o světě (Weltanschauung) s názorem biblicko-křesťanským.“ „Řečník potíral nejen snahy zástupců moderní vědy přírodopisné, jež pohrdají křesťanským názorem o světě, nýbrž nazval i bludem náhled některých listů školských a novin učitelských, z nichž mnohá místa uváděl; náhled totiž, že by tak zvaný moderní názor o světě byl opravdu křesťanským. . . . Aby potírány byly tyto snahy protikřesťanské, doporučuje řečník všem pravým křesťanům, aby život jejich souhlasil s jejich vyznáním a aby rozšiřovali mezi učitelstvem spolky i novinami názor opravdu křesťanský, jak jej řečník blíže popsal“ — Druhá hlavní schůze, 28. září odpoledne, byla cele vyplněna přednáškou p. seminárního ředitele Voigta z Barry o škole simultanní („Proč nemůže býti škola simultanní školou budoucnosti?“) ku které se pak připojil ještě rozhovor. Řečník probral napřed příčiny, proč se proti konfessionelnímu rázu školy národní bojuje. „Označují-li protivníci školy konfessionelní školu tu jako ústav, který jde jen za tím cílem, aby se dále vyučovalo (überliefern) vyznáním složeným z abstraktních dogmat; jako ústav, který tlačí na to, aby se jen katechismus probíral způsobem nepaedagogickým; jako ústav, který prý neschopen jest vzbuzovati mravní pohnutky vůle, který potlačuje svobodu víry a jenom nesnášenlivost a fanatismus plodí; jako ústav, který jest průpravou k atheismu a socialismu: ukazují tím, že schází jim ostrovtip pojmový (begriffliche Schärfe), že

schází jim vzácný způsob objektivního pojednávání, že mají jen mnoho plané retory.“ Řečník připouští, že výtky ty poněkud zaviněny byly jednotlivými zastanci školy náboženské, chybným způsobem jejich vyučování, na to však vyvrací předhůzku za předhůzkou jako věcně neoprávněnou. Práví ku př., že přátelé školy náboženské váží si každého přesvědčení, které se zakládá na důvodech; že není oprávněna výtka, jako by jen panovačnost hierarchická po škole té toužila, poněvadž církev musí za spravedlivé uznati, aby škola i učitelé měli samostatnost jim přiměřenou (gebührend), a to z důvodů ethických, politických, národních i ve vlastním svém zájmu. Vyčítá-li se, že škola náboženským názorům svým zjednává platnost, dříve než se mohou děti samostatně rozhodnouti: tuť přirozeno, dle zákona psychického, že jednotlivé pojmy se musí napřed jasně podat, aby se mohlo o nich pak rozmýšleti; názory též uložené v jednotlivých vyznáních jsou jasnější než všeobecné pojmy polo jasné polo nejasné (helldunkel). Tvrdí-li kdo, že stát musí zřizovati školy simultanní, aby bylo vychování jednotné a národní: tu uvádí řečník, že to cíl školám národním příliš vysoko určený. Protivy skutečné nepřemohou se také tím, že si jich nevšímáme. Nátlak státní činí pak jen určitý směr duševní jako monopolem, k čemuž však stát nemá práva jako zástupce veškerého života svých národův. Povinností jeho jest spíše, vážit si práv rodiny a i pro své vlastní zachování náboženství posilovati atd. — „Druhá část přednášky zkoumá pak pojem školy simultanní, jak jest o sobě (auf seinen eigenen immanenten Werth). Dle pojmu jest škola simultanní ústavem, kdež se vyučují chovanci bez ohledu na jejich náboženství. Prakticky děje se to buď ve školách paritaetických aneb ve školách bezkonfessionálních. Ve škole druhu prvního vyučují se žáci náboženství v hodinách, které nejsou zařaděny do vyučování ostatního, ve škole bezkonfessionální podává se jim jen vyučování náboženství všeobecnému.“ — „Proti školám paritaetickým však lze namítati, že pouští ze zřetele jednotný cíl vyučování, že příkazují vyučování náboženství místo, ne jak by mu patřilo, hlavní, nýbrž jen periferické, a že nemožným činí, aby vyučování náboženství organicky se spojilo s ostatní látkou smýšlení utvrzující (mit den übrigen Gesinnungsstoffen) . . .“ — „Škola bezkonfessionální jest pak ethicky

nemožna. Protiví se to pravdě a hodnotě náboženství, aby odkázáno bylo jen na jakési city náboženské (Gefühlswelt), místo aby bylo základem jasných a určitých pojmův a názorův.“ — „Vyučování náboženství všeobecnému odporuje též podstatě školy simultanní. Činí-li totiž svým středem (svým jádrem) učení Ježíšovo, musí vyloučiti děti židovské. Učitel křesťanský musí se též rozhodnouti pro některé určité vyznání aneb si utvořiti k těm, které již jsou, nové vyznání (aby všechny stejně uspokojil). Jest to však odporem velikým, chváliti Ježíše jako vznešeného učitele z Nazaretu, a při tom upírati, že by on svou osobou byl nám zjevil tajemství svého náboženství.“ — „Přestane-li však všeobecné ono vyučování býti ve spojení s náboženstvím historickým (dle dějin nám zjeveným) a považuje-li vývoj náboženský, i křesťanskou epochu nevyjímajíc, jen za vývoj (evoluci) celé řady smyšlének (Fictionen), jejichž základem (treibende Gewalt) jest všeobecný pojem o Bohu, pak nemá náboženství žádného významu (žádné ceny), zrovna jako ona jalová představa bez obsahu a jádra. Takováto jen formální představa náboženství nemůže ale působiti na vůli a tím méně pronikne veškeré chtění.“ — „Všeobecné vyučování náboženství jest též psychologicky nemožno, poněvadž se musí veškeré poučování opírat nejen o vrozené zvláštnosti, nýbrž i o individualitu, jak si ji kdo osvojil. Dokud pak jest vyznání náboženské životní mocí (Lebensmacht) lidu, dokud panuje v jednotlivých ještě domech určité ovzduší duševní, musí je škola považovati za svůj základ, na němž dále staví své vyučování. Neopírá-li se vyučování o tento soujem (kruh) individualních poznatků dítěte, schází mu život a jeho nauky jsou jako prázdní stínové. Místo aby přinesla škola simultanní smír, rozvadila by takto dům a školu.“ — „Škola simultanní nemůže tedy býti školou budoucnosti; tou může býti jen škola náboženská, ovšem ale jen tehda, pokud má sílu se obroditi, staré, nepotřebné věci vypustiti a kdež toho potřeba jest, novými cestami kráčet.“ — Rozpravy účastnilo se 7 řečníkův; všichni pak vyjádřili se v ten smysl, jak ukazuje následující přijatá resoluce: „Osmý něm. evanj. sjezd školní vyslechnuv, kterak referent odmítá vědecky odůvodněné a úplně, ve všech dílech usvědčivé školu interkonfessionální, jak si ji odpůrcové přejí, ano ji žádají, prohlašuje z důvodů paedago-

gických, přirozených i náboženských, stavě se tím výslovně proti vyjádření většiny učitelů shromážděných při posledním něm. sjezdu učitelů v Lipsku, že konfessionální škola národní jest jediné věcně oprávněnou, jediné účelnou školou, jíž proto třeba všemi silami hájiti. Zároveň děkuje sjezd referentovi za jeho přednášku co nejupřímněji a vyslovuje, že s obsahem jejím souhlasí úplně a s velkou radostí“

(Dokončení.)

Schůze spolku pro vzdělávání katolických učitelů ve Vídni dne 27. listopadu 1893. Podává P a v e l M u d r o c h. Spolek tento, jenž se stará nejen o vychování katolického učitelstva, nýbrž vůbec o školství, jež se nachází v rukou školských bratří, konal opětne zmíněného dne ve velkém sále hudebním ve Vídni slavnostní výroční schůzi. Tento spolek jest, jak známo, hlavní příčinou, že se bratří dodělali ve Vídni úspěchů tak znamenitých, jak na poli paedagogickém, tak i hmotném. Až do založení tohoto spolku byli bratří a jejich blahodárná činnost širším kruhům málo známi, takže právem říci lze, že velikou část svých úspěchů tomuto spolku děkují. — Jak známo, jedná se o to, aby bratří, pokud jsou rodu a jazyka českého, byly uvedeni i do Prahy, kde by pak zároveň byl zřízen nový český noviciát školských bratří. A hlavně ta okolnost, že dílo bratří skrze zmíněný spolek došlo takového úspěchu, přivedla pražské kruhy, které o bratry se zajímají, k tomu, že začaly s podobným spolkem; již se pilně o něm pracuje a co nevidět, bude svolána příslušná, ustavující valná hromada. — Poněvadž „Vychovatel“ se v této věci nejvíce engažoval — jest jen logické, že i vídeňskému spolku věnuje svou pozornost a v následujících řádcích zmíní se o právě obdývané, slavnostní jeho schůzi. Bylať tak velkolepá jako vůbec velkolepé a povznášející jsou všechny slavnostní projevy tohoto spolku, jenž jest dnes nejokázalejším katolickým spolkem ve Vídni. Slavnostní schůze spolku tohoto konala se v největším sále vídeňském (Musikvereinsaal) za přítomností mnohých hostí vznešených, osobností věhlasných a nespočetného počtu lidu ze všech kruhů vídeňských tak, že veliký sál sotva všechny pojati mohl. Kulminačním bodem slavnosti byla duchaplná, formálně dokonalá, hloubkou myšlének a logickým postupem překvapující řeč slovutného vídeňského jesuity P. Viktora Kolba. Čtenářové naši

přijmou zajisté s radostí, jestliže po krátkém referátu, řeč tuto v doslovném překladu uvedeme. — Spolek stojí pod protektorátem Jeho Jasnosti arciknížete Ferdinanda Karla a sešel se ve velkém hudebním sále. Schůzi tuto svou přítomností poctila Její král. výsosť pi. arcikněžna Alice, velkovévodkyně z Toskány, Jeho Eminencí pan kard a arcib. Gruscha. Jeho Excellence apoštolský nuncius arcib. Agliardi a mnoho jiných vynikajících osobností. Přízemí a galerie ohromného sálu byly v pravém slova smyslu přeplněny. V ložích bylo lze viděti zástupce vysoké šlechty zdejší, mezi jinými princ A. Lichtenstein, princezny Lichtensteinovy, hraběnka Hohenwartová a mnoho jiných. Na tribuně zaujal místo princ Arnošt Windischgrätz, Dr. Kašpar Schwarz a zástupcové katol. spolků studentských. — Když přišel apoštolský nuncius Agliardi, byl uvítán kapelou 19. peš. pluku, podobně, když vstoupila arcivévodkyně Alice z Toskány, která uvítána byla hymnou národní. Brzy na to zahájil schůzi princ Robert Windischgrätz, projeviv potěšení nad tak četnou návštěvou. — Na to následovalo několik hudebních skladeb, provedených kapelou 19. peš. pluku, až pak vystoupil poslanec Dr. Gessmann za radostného souhlasu přítomných na řečniště, aby promluvil o smutném stavu náboženském, zvláště před 20 lety. Na konec projevil přání, aby se všichni horlivě ujímali bratří školských. Následovala opět hudební produkce a na řečniště za bouřlivých projevů radosti vystoupil vldp. P. Viktor Kolb. S. J., jehož znamenitou řeč „o svobodě vědy“ chceme v českém překladě podati čtenářům „Vychovatele“. — Spolek ku vzdělání kat. učitelstva (tak mluvil řečník) odporuje náhledům, na něž přísahá nynější doba bez dalšího se dotazování a uvažování. Co znamená slovo k ř e s ť a n s k ý učitel? — To znamená právě tolik, jako křesťanské A, B, C, křesťanské „Jednou jedna“, křesťanské držátko, anebo křesťanská brídicová tabulka. Čemu učitel ve škole děti učí — tak se říká — nezávisí na žádném náboženství a na žádném vyznání. Proto se jinak nepočítá — ať jest žák křesťanem anebo židem — proto se jinak nečte, proto se jinak nekreslí — a jinak se nepíše. Co to tedy znamená — křesťanský učitel? Jakého užitku nám přinese? Bude psáti jiné písmeny? — Anebo jiné číslice? Aneb objeví jiný díl světa a říše ve přírodě, než některý jiný? Jako veškerá věda musí býti sprostěna všeho poručnictví, tak

také i muž, jenž povolán jest, aby vyučoval prvním základům vědy, muž, jenž v první řadě nese jméno učitele — musí býti sprostěn všeho poručnictví. — Národní školu chtějí obrátiti na stanovisko konfessionelní, znamená chtějí odstraniti ze škol obecných to, co jest uznáno za hlavní princip pro školy vyšší — totiž svobodu vědy. — V tom právě spočívá bezpráví spáchané na lidu, který nechce, aby s ním v moderním státu bylo nakládáno, jako s pariou — chce stejné právo, stejnou svobodu pro všechny, především stejnou svobodu ducha. Učitel budiž hlasatelem vědy mezi lidem; avšak jako není křesťanské vědy, tak také nemůže býti křesťanských učitelů. — Spolek ku vzdělání křesťanského učitelstva dle toho principu odporuje svobodě vědy. — Velectěné shromáždění, není tak snadným úkolem bojovati proti heslům, obzvláště, mají-li v sobě takové kouzlo, jako magické ono slovo — věda. Věda — při tomto slově uklání hlavu celé množství; zbožně tají se dech při tomto kouzelném slově; tisíckrát nám bylo řečeno: Věda patří nám, ano ona jest vlastnictvím 19. století — naše sláva, naše velikost. Jsa si vědom své vědy, usmívá se začátečník nad Platonem a Aristotelem; s tímž vědomím opravuje dvanáctiletý student prastaré náhledy svého otce a své matky.

(Dokončení.)

Následky špatné četby. 1. Mladík jakýsi jménem Howard, jenž vedl život velmi spořádaný a v dobrých žil poměrech, dal se do čtení knih obsahu utopistického, knih, jež líčí život, jakého v skutečnosti

nikde není. Avšak knihou, již si nejvíc oblíbil, byl román Bellamyho „Looking Backward“, z něhož si dělal hojně výpisky. V knize nacházel líčený život ideálně krásný na základě nauk socialistických, kolem sebe však spatřoval prý jen hnus a bídu. Z omrzelosti nad takovým životem počal navštěvovat nejhoršího druhu putyky, klesal stále hloub, až byl konečně nalezen mrtev v Sheffieldu na železničních kolejích, kamž skočil v úmyslu sebevražedném s vysoké hráze. — 2. Sedmnáctileté děvče, dcera strojnického mistra W. v Berlíně, četla ráda romány. Poslední dobou byly to hlavně romány dva, jež četla s velikou hltavostí: „Maria Stuart“ a „Maria Antoinette“. Jednou večer, právě když večeřela, odhodila náhle nůž a vidličku a žádala rozhodně, by rodičové poslali rychle pro kata Reindla, by jí stal hlavu, jelikož prý chce sama umřít za nevině odsouzenou královnu. — Přivolaný lékař poručil jí dáti do blázince.

Z Maďarska. V Nových Zámcích na Slovači bylo v tamějším obecním zastupitelstvu jednáno o rozpočtu. Zároveň byl učiněn i návrh, aby tamější nižší gymnasium bylo „v zájmu maďarisace“ rozšířeno na gymnasium vyšší a zároveň aby podána byla vládě žádost o jeho sestátnění. Proti tomu však povstal místní katolický farář Jan Fabián, jenž prohlásil, že on takové vládě, jako jest nynější, nesvěří školy nižádné. Rozumí se, že farář neporídil ničeho: je prý „panslavista“ a punktum; s výroku toho pak není v Maďarsku jak známo, odvolání k žádné instanci.

Vynesení c. k. zemské školní rady

ze dne 21. listopadu 1893, č. 28.459,

v příčině zkušební kommise, kterou zkoušení býti mají kandidáti, kteří při zkoušce způsobilosti učitelské pro školy měšťanské reprobováni byli.

Jeho Excellence pan c. k. ministr kultu a vyučování vysokým vynesením ze dne 16. října 1893, č. 15392, vzhledem ku čl. II. odst. 13. a čl. III. odst. 9. vysokého nařízení ministerského ze dne 31. července 1886, č. 6033 (Min. věšt. čís 52.), nařídil, že kandidáti, kteří při zkoušce způsobilosti učitelské pro školy měšťanské reprobováni byli, opětnou zkoušku vždy před toutéž zkušební komisí konati mají, i když zkouška třeba jenom v jediném zkušebním předmětu se opakuje. (Vládního věst. část XI. ze dne 30. listopadu 1893.)

LITERATURA.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Red. a vyd. Fr. Filip Konečný Ord. Praed. Roč. VII. č. 8. s bohatým a velmi poučným obsahem.

Dom in svet. Red. a vyd. Dr. Fr. Lampe v Lublani. Roč. VI. čís. 12. Pěkný tento časopis bude rokem příštím opětně zvětšen.

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda. v Olomouci. Roč. II. čís. 23.

Bibliotéka mládeže. Red. Xaver Dvořák. Nákladem Cyrillo-Method. knihkupectví. Seš. III., IV. a V. čili: Vypravování o králi Janu Soběském; Tadeáš Kosciuzsko. — Slunce zašlo; Sivý hoch. — Sněhový Medvěd. Cena seš. 24. kr.

Rajská zahrádka. Časopis pro mládež. Vydavatel Václav Špaček. Tisk a náklad Cyrillo-Method. knihtiskárny (V. Kotrba)

v Praze Roč. III. seš. 3. s velmi pěkným textem a zdařilými obrázky.

Legendy. Životy svatých a světic Božích na každý den celého roku. Knihárnám osobním, farním, školním, obecním, spolkovým a rodinným veršem národním sepsal Beneš Method Kulda, sídelní kanovník vyšehradský. Svazek I. Měsíc leden. Cena 40 kr. S přivolením kníž. arcib. kons. Pražské. V Praze 1894. Nákladem vlastním.

Veterán na poli českého písemnictví vsdp. Beneš Method Kulda podává nám opětně novou rozsáhlou práci, z níž se můžeme jenom těšiti. Jsouť práce jeho všeobecně známy a mnohé z nich se dočkaly trojího i čtverého vydání. Nade všechny tyto tak oblíbené veršované práce klade však vysocedůstojný pan autor sám tuto práci přítomnou a to myslím postačí místo všeho dalšího doporučení.

(Zasláno.)

P. T.

Dobré, na svatém náboženství založené vychování jest neocenitelno. Mužové tak vychování šíří kolem sebe pravé blaho a štěstí. Takových mužů, křesťanských charakterů, potřebuje nanejvýše lid náš.

Živější křesťanství bude i velmi důležitým pro bezpečnost národa našeho.

Těmito úvahami puzeni založili jsme loni „Konvikt pro katolické studující ve Valašském Meziříčí“.

Budova s veškerým zařízením stála na 14 tisíc zlatých. Členové a dobrodinci složili půl šesta tisíce zlatých. Zbývá uhraditi schodek a chystati se k rozšíření ústavu, ježž odevzdati hodláme některé řeholi.

Mohlo-li sotva třicet tisíc okolních protestantů v městě našem roku 1882. založiti a do dneška vydržovati „evangelické alumneum“ za podobným účelem, zajisté obětavostí bratří katolíkův udrží se a k rozkvětu žádoucimu dospěje konvikt, v němž odchováváme zatím 10 studujících zdejšího gymnasia. My katolíci nemáme velkých kapitálův; ale jistě pomůže nám aspoň dárečkem každý, kdož uznává potřebu snahy naší. Dozorce v konviktu P. František Římský vděčně přijímá laskavé dárky a milerád odpoví na dotazy.

Ve Valašském Meziříčí v prosinci 1893.

Z a k u r a t o r i u m :

Jiří Černý, kooperator,
tajemník.

František Vaculík, děkan,
předseda.

Josef Vytopil, farář,
náměstek předsedy.

OBSAH: Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. (Pokračování). — Ústřední jednota katolických učitelů v Německu. Podává Josef Zelenka. (Pokračování). — Výklady náboženské. Píše Prantišek Libor. — Drobnosti. — Vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 21. listopadu 1893, č. 28.459. — Literatura. — Zasláno.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko sa hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž buďtež adres. t reklamace, jež se nepečetí a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze č. p. 568—11. (farní dům u sv. Štěpána.

Ústřední jednota katolických učitelů v Německu.

Podává Josef Zelenka.

(Dokončení.)

2. *Vydávání těchto katolických časopisů paedagogických* jest další činností jednotlivých spolků katolických učitelů aneb aspoň jednotlivých jejich členů. Takových časopisů vychází v Německu několik; máme po ruce sice jen dva, ale obsah jejich svědčí, jak dovedou pro katolické školství a učitelstvo pracovati. Jeden z nich „Katholische Lehrerzeitung“ vydáván jest co orgán pro šíření ústřední jednoty od světského učitele Dürkena; druhý „Katholische Schulkunde“ jest redigován od faráře Roberta Kiela. Paedagogické i didaktické články v těchto listech jsou velmi důkladné a poučné. Mimo to podávají životopisy slavných paedagogů, recenzi a kritiku spisů odborných i mimo obor školství spadajících, referáty o schůzích spolků učitelských, zprávy o uprázdněných místech učitelských.

Literární činnost ústřední jednoty samé soustředěna dosud na *vydávání každoroční obšírné zprávy*; vydány byly již dva ročníky, z nichž jen druhý máme po ruce. Obsah jeho jest zajímavý a poučný; dělí se na 2 díly. V prvním díle podávají se zprávy o ústřední jednotě a s ní sdružených spolcích, pak životopis Dra Kellnera a jeho poměr k jednotě. V 2. díle předkládají se sentence slavných paedagogů, jednotlivé vědecké články, paedagogické a sice pojednání „o škole jednotřídní“, kteréž jest velmi poučné, něco podobného jsme v českých listech nečtli. Další článek nese nápis: „Ueber Charakterbildung“; jest velmi instruktivní pro paedagogy. V 3. článku zodpovídána otázka: „Jak dlouho má dítě na škole vícetřídní při pravidelném postupu zůstat u téhož učitele?“ Odpověď jest dána dle zřízení škol v Německu. Na konci spisu podán jest seznam knih; jež lze učitelstvu katolickému doporučiti. Další činnost literární v ústřední jednotě bude asi záležeti na *vydávání spisů katolických a to sice paedagogických*; činnost zajisté velmi záslužná.

3. Neméně zásluh hledí si ústřední jednota zjednati *v oslavování katolických proslulých paedagogů*. Počátek učinila s oslavou památky Dra Kellnera, jenž dne 18. srpna 1892. v Pánu zesnul. K vděčné vzpomínce věnován jest mu zvláštní článek v 2. ročníku jednoty, jak výše podotčeno. Na povzbuzení předsednictva jednoty založena jest zvláštní nadace na památku Dra Kellnera, z jejíhož výnosu podporovány budou dítky učitelské ve svém vzdělání, zvláště, které se budou

chtíti věnovati stavu učitelckému. Není to činnost uznání hodná? Jednota zajisté bude v ní pokračovati.

4. Veškeré chvály hodno jest, jak hledí ústřední jednota všemožně osvědčovati, že jest jednotou katolických učitelů. Všecky schůze své počíná službami Božími, křesťanským pozdravem a modlitbou a tímže způsobem je ukončuje.

Dle způsobu katolického pamatuje jednota i sdružené spolky na zemřelé členy své. Při všech sjezdech katolických učitelů bývají obyčejně na konci konány zádušní služby Boží za zemřelé členy. K duchovní vrchnosti, k biskupům a k sv. Otcí jeví spolky katolických učitelů zvláštní pozornost a uctivost. Ku každému sjezdu generálnímu nebo provinciaálnímu bývají zváni nejd. pp. biskupové, kteří se též dostavují aneb aspoň své písemné díky projevují. Na oslavu biskupského jubilea byly sv. Otcí od katolických učitelů v Německu přineseny mnohé ovace. Mimo to hledí katoličtí učitelé býti členy též jiných katolických spolků a podporovati jejich snahy. *Není to činnost blahodárná pro věc katolickou?* Může se některý spolek učitelcký u nás jen z daleka vykázati podobnou činností?

Hleďmež tudíž založiti katolické spolky učitelcké i u nás. Překážky a odpory zvláště se strany liberálního učitelstva naskytnou se z počátku u nás rovněž tak veliké jako v Německu, ale blahodárnou činností spolků takových pro školství a věc katolickou se konečně všecky odpory překonají a ti, kteří z počátku budou proti založení takového spolku nejvíce žehрати, stanou se k posledu sami jeho členy. Proto jenom s chutí do toho! Má-li takovýto spolek katolických učitelů v zemích českoslovanských spojití se s podobným spolkem založeným ve Vídni roku letošního, jak z počátku pojednání bylo udáno, o tom nechci rozhodovati, o tom pak ať rozhodne spolek sám, až bude založen. Končím jen s přáním, aby v brzku spolek takový vstoupil na veřejnost a aby došel takového rozkvětu, jako ústřední jednota katolických učitelů v Německu!

Co mají děti čísti?

(Časová úvaha.)

(Dokončení.)

V. Kritika, schvalování a rozšiřování spisů pro mládež.

Upozorniti valné kruhy čtenářstva na ten neb onen spis, na to neb ono dílo, buditi zájem pro ten neb onen obor vědění, prozkoumati spisy ty a úsudek o nich pronášeti jest úkolem kritiky. Neznalému zdá se kritika býti věcí snadnou a také tomu tak jest v oněch případech, kde se jen tak ledabyly a povrchně posuzuje. Pravdivé jest tu pořekadlo. „Lépe jest a snáze haněti nežli lepším učiniti“. Má-li však býti kritika takou, jakou vždy býti má — řekněme to jediným slovem — *dokonalou* — jest to potom úkol velmi nesnadný a nevděčný.

Není kritikou, když ten neb onen zašle spis ku posouzení svému známému a ten o něm napíše celé sloupce chvály a staví autora věci takové na stupeň nejvyšší dokonalosti, ač snad se tento v pravdě nevyšinul ani ke stupni prostřednosti; není také to kritikou, když ten neb onen napíše „*zdravující kritiky*“ na článek, na spis neb nějaké dílo svého nepřítel aneb vůbec toho, s kým není ve

styku přátelském, kdo jeho náhledy nesdílí a za vůdčí myšlenky jich neuznává. V prvním případě jsou to osobní známosti a styky, které místo skutečné kritiky spis ten neb onen doporučují, v druhém případě osobní vášně, které dobré věci a spravedlnosti vzniku nepřejí. Někdy také hraje velkou úlohu „zakoupená kritika“, která jako neodbytný agent ten neb onen škvár proti našemu přesvědčení nám vnucuje. A že zlořády tyto v míře hojné tu a tam bují, jest snad dosti známo. Bylo na to již leckdes poukázáno, pročez toho zde pomíjíme.

Kritik musí býti člověk všestranně vzdělaný, širokého rozhledu, aby mohl něco posuzovati, musí to býti soudce nestranný, má-li soud o něčem zcela objektivně a rigorosně „sine ira et studio“ pronášeti. Z těchto příčin je nezbytno, aby kritika měla tyto tři vlastnosti:

1. musí býti *spravedlivá*, 2. *objektivná*, 3. *nestranná*.

Spravedlivá proto, aby s rovnou precisností poukazovala na cenné i na stinné stránky spisu, jich ani nepodceňovala ani je většími nečinila; *objektivná* proto, aby posuzovala věc a ne osobu; *nestranná* proto, aby se nepřidávala k náhledu těch ani oněch, aby nedávala přednosti tomu ani onomu, ba aby se nedala ovládati při tom ani vlastními city a náladami. Těchto tří vlastností nesmí kritika postrádati; postrádá-li jen jediné, již není kritikou dokonalou, a taková je vlastně oklamáváním širokých kruhů zvědavého čtenářstva, řekli bychom, že to není kritika „charakterní“.

Jak se někdy kritika děje jednostranně, o tom svědectví vydává na př. ona kočičí vypočítavost, s jakou se místy číhá na články a vůbec na práce těch spisovatelů, kteří svému náboženskému přesvědčení věrni zůstali. Práce takových jsou pak podrobeny nejprísnejšímu broušení — a kritika je obyčejně „zdrucující“, kdežto práce téhož druhu z téhož tábora vyšlé jsou do nebes vychvalovány. Nápadná je kritika na články a spisy těch pracovníků, kteří nyní přispívají do časopisů pro mládež tendence nábožensko-mravné. Ze čtení těchto občasných kritik by se zdálo, jakoby bylo spisovatelské péro těmto smrtelníkům na vždy z ruky vypadlo, ale právě čtení těchto kritisovaných věcí nás přesvědčí o pravém opaku. Má i tato okolnost tedy svou dobrou stránku.

Ale jak se někdy děje kritika spisů až do nebes vychvalovaných, o tom nás poučuje tato známá anekdota:

Jistý „na slovo vzatý“ kritik a spisovatel nemohl jednou usnouti. I vstal a mrzutě se přehraboval v knihách, jichž měl na stolech a ve skříních plné haldy. Konečně vzal jednu a četl z předu několik stránek, ale útrpně se usmál a knihu odložil. „Snad bude prostředek lepší,“ pomyslíl si po chvílce a zase několik stránek přečetl. „To aby člověku žluč pukla!“ vyrazil ze sebe a knihu prudce zavřel. Ale nedalo mu to. Vzal knihu zase do ruky a přehlížel konec. Tím více se však rozlobil, řka: „Jaký to nesmysl! Jaké to prázdné plácání!“ I mrštíil knihou až do protějšího kouta a chtěl světlo zhasiti, když si tu pojednou vzpomněl, aby se na název knihy podíval. Jde pro knihu, otevře, čte nadpis — ten je mu nějak známý. Čte jej ještě jednou, — přečte i jméno autora, a v hlavě se mu hned rozbřesklo. Poznává knihu, již byl teprve před čtrnácti dny tak skvěle ve všech veřejných novinách „jako poklad vši literatury“ doporučil.

S kritikou úzce souvisí *schvalování knih a doporučování* jich školní mládeži. Toto schvalování četby pro mládež má do sebe mnoho dobrého a jest nezbytno při výběru knih do žákovských knihoven. Učitel je vázán svým vlastnoručním podpisem, že spis přečetl a nic v něm po stránce náboženské, mravní, politické

i věcné závadného neshledal. Je to vlastně nová kritika spisu, o nějž jde. Než i toto schvalování je věcí velmi subjektivní. Jednomu se líbí to, co by několik jiných právě zavrhlo. Bylo by tedy záhodno, aby každý jednotlivý spis pročetl střídavě *celý učitelský sbor* ani učitele náboženství nevyjímaje, čímž by se sporné náhledy objasnily, vytrřily a věci by velmi ku prospěchu byly. Významné a místné je tu přísloví: „Kolik hlav, tolik smyslů“.

Že by takovýmto způsobem byl každý spis pro knihovnu žákovskou náležitě prozkoumán, jest jisto nade vši pochybnost.

Ještě lépe by prospělo spisům pro mládež *úřední schvalování*. Záleželo by v tom, že by *knihovní výbor*, jaký je při každé c. k. okresní knihovní komisi, vyšlé spisy pro mládež zkoumal a úsudky o nich podával. Děje-li se tak již někde, nevíme; ale návrhů v tom směru bylo již dosti učiněno:

Takto schválené spisy sestavily by se v přehledné seznamy a opisy jich poděleny by byly veškeré školy toho kterého okresu, aby se jimi při výběru knih řídily. C. k. okresní školní rady by se nějakým způsobem mohly vespolek porozuměti a jakýsi „*hlavní seznam*“ schválených pro mládež spisů sestaviti, který by měl velikou důležitost jak pro jednotlivce, tak i pro celé školní okresy a pro přátele školství vůbec, neboť by:

1. učitelstvo bylo bez těžké zodpovědnosti za spisy pro knihovny žákovské a bez práce, any by je schvalovaly okresní výbory;

2. správce školy, který objednal spisy pro mládež, jež se potom při schvalování učители jednotlivými závadnými ukázaly, musil je místy jinými vhodnými nahraditi; tento závazek by tím odpadl;

3. každá škola měla by přehled nových vhodných spisů pro mládež;

4. sestavením „*hlavního seznamu*“ vhodných schválených spisů pro mládež byl by znamenitý výběr dobré četby ku potřebě škol i příznivců školní mládeže, již někdy jsou v nesnázích, jaké knihy dětem koupiti.

Takovýmto pak schvalováním prospělo by se dobré četbě pro mládež vůbec, neboť by se vhodné spisy kupovaly a rozšiřovaly, kdežto závadné by zůstaly nerozebrány, z čehož by konečně i nakladatelé nabyli zkušenosti, aby věci takových nepřijímali a nevydávali, jež by jim škodu způsobily tím, že zůstávají na skladě nerozebrány. Zajisté by se nejlepší věci nejvíce kupovaly, a tím by bylo umožněno, že by se obzvláště pěkné spisy pro mládež objevily i v několikerém vydání — jakž by svou hodnotou a oblíbeností zaslouhovaly.

Aby se pak spisy pro mládež rozšiřovaly, musili by nakladatelé seznamy zdělati a výborům těmto zasílati, jakož i každý nový spis toho druhu včas oznamovati. Jsme přesvědčeni, že by tímto vhodným zařízením četba pro mládež velmi získala, že by zvláště dobré spisy pro mládež šly více na odbyt, a nebylo by tolik nářku v nakladatelských kruzích. Ovšem bylo by třeba trochu vůle a chuti k tomu kroku, ale ti, jimž péče o dobro a zdar našeho školství svěřena, kteří s celou duší a láskou mají se úřadu svému věnovati, jsou v první řadě k tomu povoláni a mravně nuceni, aby se každé dobré myšlénky ku prospěchu školství směřující vřele ujali a ji podporovali. Tu pak není jednati slovy, nýbrž skutky.

Při rozšiřování spisů pro mládež vyskytly se mimo nadání všeliké potíže. Dosud bylo zvykem po venkově a místy dosud se tak děje, že mládež školní odebírala tyto drobné časopisy prostřednictvím svých učitelů, jako sběratelů. Mělo to mnohé výhody do sebe. Také nikdo dlouho proti tomu nic neměl. V posledních však 2—3 letech viděli v tom někteří knihkupci a papírníci po venkově „zkraco-

vání a poškozování své živnosti“ a udali totéž na c. k. hejtmanství, jež následkem těchto stížností učinilo nátlak, aby se sběratelství i takovýchto časopisů drobných úplně ponechávalo knihařům, anebo aby se dotýční sběratelé opatřili kartami povolovacími. Někteří si vzali tedy karty, většina však sběratelství zanechala ku veliké škodě mládeže i četby vůbec. Byliť mnozí nezištní učitelé, že i čísla náдавková mezi chudší žáky rozdali, jiní opětně i tato čísla s ostatními rozpočetli jen proto, aby mohli dáti sešity dětem laciněji, než byla jejich cena; víme dále o mnohých sběratelích ze stavu duchovního, že si vyprosili některý časopis (na př. „Anděla Strážného“) na intence a zdarma časopis ten rozdali, jen aby se dobrá četba rozšiřovala.

A hle, i toto zcela nezištné rozšiřování četby pro mládež zdálo se býti některým nenasytným lidem zasahováním do knihkupecké živnosti. Ostatně dovolujeme si tvrditi, že se celé to sběratelství učitelé žádnému nevyplatí: ten žák sešitky nedobere, jiný se přestěhuje, onen je vrátí, jiní nedoplatí, nakladatel sešitů zpět nebere, tu a tam nějaký dopis administraci, poštovné — a věru se při tom čistého krejcaru zisku nedopočetl. Přejme tedy prodavačům knih a papíru i tento výděleček; ti nedají žádnému sešitek do ruky dříve, dokud jim správně nezaplatí. A nakladatelé z toho také užítku nemají; neboť ze zkušenosti víme, že kde měl na př. učitel neb katecheta 30 odběratelů, sehnal jich knihař sotva 10 z té jednoduché příčiny, že nemohl neb nechtěl dětem posečkati, kdežto učitelé jim poshovali mnohdy celý rok, až mohly děti po žněch těch pár krejcarů přinésti. Kdo nezná stísněné poměry venkovského lidu, neporozumí; ale vždyť tyto ubohé děti také chtějí čísti, také chtějí se přiměřenou knížkou pobaviti; proto musíme s nimi míti ohledně peněz strpení. Proto je k smíchu, kde chtějí nakladatelé „předplatné“; sběratelé jsou rádi, seženou-li během roku až do úplného vydání všech čísel „doplatné“.

Z toho patrně, že by vhodná četba pro mládež jen tehdy došla řádného a všestranného rozšiřování, kdyby se tohoto rozšiřování všude ujaly zkušené ruce z kruhů učitelských.

A ještě jedna závažná příčina mluví pro rozšiřování drobných časopisů pro mládež sběrateli učitelskými — je to příčina paedagogicko-didaktická.

Již jsme shora pověděli, že knihkupci jsou také jen kupci, a zvláště po venkově, kde to nebývají ani vyučení knihaři, nýbrž lidé od všelijakých jiných řemesel, lidé nejpodivnějšího zaměstnání, kteří někdy věci papírové ani v náležitě čistotě zachovati nemohou. Takovým lidem je asi jedno, co jim ten neb onen knihkupec z Prahy nabídne, jsou-li to knihy takové či onaké — jim je jedinou snahou a vodítkem jen — notný při tom zisk. Mají-li si pak děti kupovati knížky a sešity ke čtení přímo z rukou takovýchto, není ovšem divu, že přinesou do školy věci prapodivné — jak se i stalo, že žák přinesl do třídy nově koupenou knížku „Čtení o novém Enšpiglovi“, kde byly líčeny nemravnosti a činy nejnižšího druhu. Zde se konečně nemůže dávatí vina ani takovému prodavači; neboť ten nemá o nějaké vhodné četbě pro mládež ani ponětí, ba mnohdy je rád, umí-li svůj vlastnoruční podpis přehláskovat. A hle, tací lidé dělají nároky na privilej sběratelskou! Nebylo by v zájmu mravopověstnosti spíše záhodno, aby v případech takovýchto bylo rozšiřování časopisů pro mládež lidem tohoto druhu přímo zakázáno anebo dovoleno jen pod dohledem a doporučením učitelským? Kdo jiný než učitel je způsobilější k tomu, aby rozhodoval o tom, co se mládeži hodí a co se jí do rukou dáti nesmí!

Tolik uznáváme za nutné připomenouti ohledně rozšiřování časopisů pro mládež. Mnohdy je taková knížka i celoroční četbou celé rodiny, zvláště v chudších krajinách, kde si rodina ani kalendáře nedopřeje. Za dlouhých zimních večerů si předčítají nahlas, a známe takové rodiny, kde členové uměli celý sešitek takměř z paměti. Působí četba pro mládež nepřímo tedy i na dospělé, čímž se důležitost četby té jen stupňuje a odůvodňuje.

Je-li s prospěchem, aby mládež četla mnoho neb málo, není třeba se rozepisovati. Před přílišným čtením má se mládež vystříhati — a to je dostatečně známo a psychologicky odůvodněno; neboť pohlcování knih bez rozdílu není prostředkem vychovatelským. Probuzené představy procházejí vědomím, aniž by s ostatními náhledy, zkušenostmi a zájmy řádně se mohly sloučiti, nehledě k tomu, že obcování s knihami nás odcizuje obcování se přírodou a s lidmi. Bylo by pro mnohého zvláště nyní lépe, když nic nečetl, než aby vše napořád pohlcoval.

Nemýlíme-li se, rozpadli se nyní již i spisovatelé pro mládež ve dva tábory. Dokladem toho mohla by býti ta okolnost, že již i přijaté práce byly některým spisovatelům vráceny. Bylo to ovšem u těch, kteří byli ze stavu kněžského, a z laiků u těch, kteří se zdáli některým těm slavným redakcím „klerikály“. Poukazuje k tomu i to, že jsme četli v kritice o jakémsi spisu pro mládež nepěkné poklony, málo šetrné výrazy a vůbec celou spoustu výtek a nesprávností, jichž prý se autor spisku dopustil. Ale právě své smýšlení vyjádřil pan kritik tím, že jako nejhorší nedostatek spisku označil to, že se v povídce líčilo, jak se jistý farář ujal opuštěného sirotka, dal jej vychovati, až se z něho stal řádný muž atd. Pan kritik praví, že se to nikdy nestalo, aby se byl který kněz nebo která vrchnost ujala chudého a dala jej vychovati, pročez povídky, které prý líčí něco takto nepravdivého, jsou prý přímo „děsné a pitomé“. Ovšem spisek celý byl zavržen pro tuto svou „pitomost“. Nedivíme se dobře věduce, jakými přátely jsou páni liberálové a radikálové nejen kněžstva katolického, ale i šlechty. Ale věc ta je velmi poučná. Bude tedy na těch, kteří mají na zřeteli vychovávání a vzdělávání mládeže na základě nábožensko-mravném, aby se skupili pod společný prapor víry svatováclavské, aby se vespolek poznali a za společným heslem „Svůj k svému!“ se sdružili v šik pevný a nerozborný: všickni pěstitelé školní mládeže, všickni katoličtí spisovatelé pro mládež, všickni nábožensky vzdělaní a uvědomělí pořadatelé a nakladatelé spisů těch ku společné práci. Bude konečně i na všech přátelích katolického školství, aby slovem i skutkem se ujali četby pro mládež, tohoto důležitého prostředku vzdělavacího, aby spisy s tendencí křesťansko-katolickou zdělávali, zkoumali a v knihovnách žakovských je rozšiřovali a křesťansko-katolickou četbu tuto všestranně podporovali.

Časopisů pro mládež v tomto směru redigovaných máme nyní již několik, ale k poměru s ostatními přece ne mnoho. Proto podporujme všemožně alespoň ty, jež jsou již zavedeny, a připravujme jim půdu. Slovo učitelovo, katechetovo i kazatelovo dobře tu bude působiti, ale nejvydatněji působí osobní styky, doporučení a upozornění rodičů na důležitost a nezbytnost takové četby. Řiďme se i zde osvědčeným výrokem: „Svět, národ zlepšíme, zlepšíme-li mládež a její četbu!“

DROBNOSTI.

Osmý evanjelický sjezd školní. (Dokončení). Při třetí hlavní schůzi, 29. září dopoledne, byl zase Jeho Excellence pan státní ministr ze Seydewitzů až do konce přítomen, též i více zastupitelů nejvyššího úřadu školního a církevního. Když bylo společně zazpíváno a když promluvil pan konš. rada D. Dibelius z Drážďan dle slov Lukáše 10, 41. („Marto, Marto pečlivá jsi a staráš se o mnohé věci; jednoho však jest zapotřebí“ Pozn. překl.), započal přednášku p. gymn. ředitel prof. Dr. Schädcl z Offenbachu n. M. o tematě: „Jako úlohu mají vyšší školy dle nynějších poměrů socialních?“ „Duchaplný řečník znaje důkladně ze svého působistě zlé účinky gymnasií simultanních, značně požidovstělých, označil s celou nadšeností za nejpřednější úlohu škol vyšších: obrod jejich ve smyslu pravého křesťanství, kdežto humanisté myslí na nové náboženství, zvané nationalně-mravní, jež vylučuje křesťanství. Jako školy národní tak musí též vyšší školy míti ráz náboženský“ . . . „Vlastním nebezpečím, kořenem moderního ducha časového jest emancipace vzdělání z křesťanství, odstraňování (odstrkování) náboženství. Dost zle již jest, když mládež nakažena (jest) jedem liberalismu a nepravé tolerance. Rozličné reformy jsou dle toho nezbytny.“ — Předně třeba, aby křesťanství bylo na vyšších školách oživujícím a tvůrčím (gestaltend) principem; pak nemusíme se báti nebezpečí socialního . . . Dále navrhuje, ať stanou se vyšší školy v Německu, které jsou téměř všude fakticky konfessionálními, ať stanou se i zásadně náboženskými. Učitelové náboženství ať mají práva též pastoralní (ku př. konfirmace — tak u protestantů — Pozn. překl.) ať se užívá theologů nejen ku vyučování náboženství, ale též při vyučování němčině, dějepisu a cizím jazykům; ať bere se při zkouškách studujících vždy vážně a vydatně (Compensationskraft sollen die Betragensnoten haben) ohled na známku z mravů, učitelé pak i žáci ať kladou stále zvláštní důraz na smýšlení a povahu. Správcové škol ať se též smějí vyjádřiti, jedná-li se o ustanovení učitele, církev pak ať má při tom vždy své slovo; knihovny ať zásobí se bohatými poklady křesťanské literatury, učitelé však ať mají méně hodin a více pokdy, aby vše prohloubili, co mládež čte. — Ať zmizí v literatuře zbožňování

geniův, v dějepise pak ať ustoupí část politicko-vojenská, jež velice převládává, dějinám hospodářství, vlády a socialních poměrův. — Na to rozpředla se debata, již se účastnilo 9 řečníkův a konečně přijata resoluce: „Kongres opět a opět vyhlašuje, že zachován býti má nejen školám národním ale i vyšším ráz náboženský, po případě, že má jim býti vrácen, kde tomu poměry poněkud jen dovolují.“ — „Ve 4. hlavní schůzi odpolední jednalo se o přednášce p. rektora Beckmanna z Gadderbaumu, kteráž měla za thema: „Jaká úloha připadá evanjelickým učitelům národním za nynějšího interkonfessionelního proudu časového?“ — Kongres schválil vývody referentovy následující resoluci: „Jednota něm. evang. spolků školských a učitelských hl. díc k proudu interkonfessionelnému, školství našemu značně nebezpečnému, považuje za velepotřebné, aby vedle spolků utvořených všude v Německu pro poradu zevnitřních zájmů stavu školského a učitelského zakládány byly též spolky evanjelicko-učitelské. Proto vybízí předně spolky s ní spolčené, aby v tom smyslu pracovaly s celým úsilím; pak obrací se též ku všem těm učitelům, kteří sobě přejí zachování evanjelicko-křesťanského školství, dosud však k žádnému evang. spolku učitelskému nenáleží, a žádá je, aby se buď připojili k spolku takovému aneb aby založili s kollegy stejně smýšlejícími nový evang. spolek učitelský, který by se pak jako samostatný celek sloučil ve svazek s něm. evang. jednotou školskou a učitelkou.“

Dr. Č

Schůze spolku pro vzdělávání katolických učitelů ve Vídni dne 27. listopadu 1893. Podává Pavel Muđroch. (Dokončení.) Uvěříme-li veřejnému mínění, stkví se věda jako slunce na obloze moderního lidstva, před sebou majíc den a za sebou noc. Před sebou růžový den světla, intelligence a velikého osvícení, a za sebou noc, tmnou, hlubokou noc středověku, noc nucení dogmatického, noc poroby myšlénkové. Tato věda skutečně existuje nejen ve světě, nýbrž ona vyžaduje celý lidský život, vyžaduje společenské zařízení, vyžaduje náboženství, krátce vyžaduje celého člověka pro sebe, ona sama chce všecko pravidelně řídití, všecko chce posuzovati a neodolatelnému

proudu, který život národů sebou unáší, chce vykazovati řečiště. — Zjev, který s takovými nároky vystupuje na veřejnost, vyžaduje úvahy každého rozumného člověka. Ovšem upřela se zástupcům církevním, především ale kněžím již dávno a jednou pro vždy soudnost v tak učených věcech: avšak přes to přese vše dovolujeme si jménem svobodné vědy, svobodnou vědu blíže prozkoumati. — Co jest věda a v čem asi spočívá vychválená svoboda lidského vědění? — Věda jest poznání pravdy z její příčin, z její základů. Kdo světlo čije, kdo znamená, jak se ve hranolu láme, jak ho ubývá do dálky — takový má představu o světle, ale jeho poznání teprve tehdy stane se vědou pozná-li zákony, které ovládají paprsek světelný, jeho lom, ubývání jeho jasnosti. — Kdo viděl zařízení telegrafu, telefonu, má pojem o elektřině, ale vědou se stane jeho poznání teprve tehdy, může-li odpověděti na slovo „proč?“ o všech těchto zjevech. — Všichni víme, že jsou myšlenky v duchu lidském — ale vědu psychologickou, vědu o životě duševním má jen ten, jenž může vysvětliti původ a podstatu myšlének. Krátce věda není jednostranné poznání pravdy, nýbrž poznání pravdy z její příčin a základů. Není-li všem dovoleno, aby vědě zasvětili život svůj — přece touha po ní dřímá v prsou každého člověka bez výjimky: pozorujte dítě, když dali jste mu hračku — dřevěného kohouta, který zakokrhá, jakmile ho smáčkne. — Nejprve následuje největší podiv, neustále přidržuje tajemnou věc k uchu svému, neustále opakuje se zvuk hračky — konečně se obrátí matka na okamžik jinam, děcko rychle utrhne spodní desku hračky, pohlíží pátravě otvorem do vnitř — a zkoumá. A co hledá asi? Základ, příčinu chce nalézt; jemu nepostačuje, že jeho dřevěný kohout kokrhá, ono chce věděti též proč? — Přirozenost sama učí člověka, aby zkoumal příčinu věcí; ve přirozenosti samé dřímá ten pud ku vědě, která není nic jiného, nežli poznání věcí z jejich příčin. — Proto lidstvo stále opatruje u všech vynikajících národů péči, lásku i úctu ku vědě — jen jedno vědychtivé lidstvo nepoznalo, ba ani netušilo, a to jest svoboda vědy. — Co jest to tedy „svoboda vědy“? — To není snad svoboda, že se může každý, má-li čas, peníze a rozum, vědeckému snažení věnovati; to není svoboda, že se může každý věnovati tomu oboru, k němuž jeví nejvíce náklonnosti — ne; nýbrž neuvě-

řitelno a přece pravdivo — to jest svoboda, že každý může jménem vědy posuzovati. Boha i svět, že každý může pochybovati a zkoumati, o čem chce, že může každý přijati a zavrhnouti, popírati a tvrditi říci a učiti co se mu líbí a to každý s toutéž svobodou a neomezeností — jménem vědy. — Taková svoboda jest pohanou toho největšího statku lidského ducha — potupou svobody; jest zločinem spáchaným na lidstvu po pravdě toužícím. Tyto věty vzbudí sice odpor; ale nechť se zkusí důkazy a poprou, mohou-li se jen popříti. — S důrazem pravím, že svoboda vědy, mocí které každý může uznati a zavrhnouti, popírati a tvrditi, učiti a mluvit, cokoliv se mu líbí — jest pohanou toho největšího statku — ducha lidského — pohanou pravdy. A proč to? Poněvadž takovouto svobodou budou si pravda i lež, pravda i blud — největší to protivy, které vůbec mohou existovati, navzájem rovny, pravda a lež budou uznány za stejně oprávněné. Zdá se, že jest tím řečeno mnoho, zdá se, že jest to přemrštěné. Ale nechť se nahlédne do tak zvaných filosofických výkonů doby nynější. Čemu se vyučuje, co pak se přednáší, čím pak se kdo honosí? Jen jedna zkouška by postačila. Jeden učí: není Boha, který stvořil svět; nikoliv, praví jiný, Bůh nestvořil tento svět, nýbrž svět sám jest Bůh: za žádnou cenu, volá třetí — vůbec není Boha, neboť svět povstal sám od sebe z věčné mlhoviny; jakže? táže se moderní berlínský filosof, z věčné mlhoviny? Nikdy, to jest směšné, nýbrž z Nevědomého se vytvořil! — Kant však, ten veliký Kant, učí: ani se vůbec neví, že existuje nějaký svět mimo nás, my jen uznáváme, že existuje; — ovšem, pokračuje Fichte, my víme, že neexistuje žádný svět mimo nás; představa o světě jest jen sen, my sníme a považujeme ten sen za skutečnost. — I to jest mylné, volá nesmrtelný Hegel — nejen svět jest sen, nýbrž i my sami jsme sen, jest to zdání, že existujeme, a že sníme o světě. To nejsou řeči jen tak ledabylo načrtnuté snad v pozorovací světnici nějakého blázince, ne, — to jsou nauky, které v tisících knihách otištěné se čtou a jako největší vymoženost ducha lidského se velebí. I u nás věnovány jsou těmto velikánům v národě myslitelů každému ulice, — Proč právě ulice? Nyní, domnívám se, že jsou ulice jen „zum Durchgehen“ — a filosofové také — takovým způsobem přicházejí jména jejich na nárožní tabulky. Všechno těchto převráceností, všech těchto

pošetilostí se ujímá svobodná věda. Všechny tyto pošetilosti přednášejí se a studují, z toho žádá se přísná zkouška na mládeži, která se věnovala vědecké dráze. Vyvrát to, kdo vyvrátiti můžeš. A jsou všechny tyto nauky pravdivy? Toť zhora nemožné, neboť tvrdí jedna, co druhá popírá. Než která jest ta pravá? Všechny jsou stejně oprávněny, mámeť svobodnou vědu. Tedy stejná práva má pravda i lež, pravda i klam. Není to potupa i nejprostšího lidského rozumu? Jest to svoboda vědy anebo svoboda lži, podvodu a bludu? — Nemusí člověk, který vidí, že jest uvržen do takovéto směsice protiv, konečně ve všem blouditi, nemusí konečně nad pravdou zoufati, nemusí se duch zatemnit tisícerými pochybnostmi a domněnkami i v těch nejdůležitějších a prvních otázkách životních? Nemusí se mysl roztrpčiti, a nemusí člověk konečně jako Faust v pověsti, i když celou svobodnou vědu všestranně bez užitku pronikl, zoufale zvolati; „Všecko jsem důkladně prostudoval se žhavou pílí — a hle, že nic nemůžeme znáti to mi chce skoro srdce rozervati!“ Máme se diviti, slyšíme-li svrchu jmenovaného filosofa berlínského volati, že holduje náhledu životnímu, před nímž bolestí skličené srdce hrůzou trne a zoufalostí puká? Tu musejí takoví učenci povstati, jací skutečně jsou, jako ilustrace na slova Písma sv., kteráž zní: „Blázen praví v srdci svém: není Boha“ — corrupti sunt, jsou zkaženi, opovržení hodnými se staly svými výzkumy, „otevřený hrob jest hrdlo jejich, lstivý jest jazyk jejich, jedlých hadů skrývá se pode rty jejich, jejichžto ústa zlořečení a hořkosti plná jsou, zkáza a neštěstí na cestách jejich a cesty pokoje nepoznali — poněvadž bázeň Boží nemají před očima svýma.“ — Kam dospěje člověk, jenž svými schopnostmi duševními zbloudil s cesty, kterou mu vykázal Bůh, jeho stvořitel? Neboť rozum lidský není vydán v šanc libovůli a bezúzdné svobodě, nýbrž má právě tak Bohem vyměřené meze, jako lidská vůle. Krátká úvaha nás o tom přesvědčí. — Zákon přirozený vztahuje se na všechno, co jest nutné životu lidskému, odpovídajícímu úradkům Božím; tedy zákon přirozený vztahuje se i na rozum lidský; správné užívání rozumu jest základem celého lidského života — tedy neobmezená svoboda v užívání rozumu jest proti přirozenému zákonu. Totéž vyplývá z podstaty našeho ducha samého. Rozumem obdařeni podobáme se Bohu, avšak obraz Boží nesmí se libovolně

znetvořovati, nýbrž musí se mu pravá jeho podobnost s Bohem zachovati; tedy přičí se neobmezená svoboda ducha jeho vlastní přirozenosti. Ještě více: Rozum jest hlavně k tomu určen, aby pravdu poznával a jednou věčně spočinul v poznání nekonečné pravdy — jestiž svatostánkem Božím, pravdy věčné — proto přičí se přirozenosti ducha, aby byl klamem a bludem poskvřen; proto přičí se to přirozenosti ducha, žádati takovou svobodu ducha, která hájí blud právě tak, jako pravdu. — Náš rozum jest podroben zákonům, jež nesmíme překročiti, nechceme-li na sebe uvaliti věčný trest; k těmto zákonům patří především, aby člověk blud z té duše nenáviděl. — Důvod jest jasný: neboť člověk nesmí užívati svých schopností proti účelu, k němuž jsou dány, proti poznání pravdy — tedy nesmí zneužívati rozumu k bludu. K zákonům, které se rozumu našeho týkají, řadí se zákaz, libovolně o všem pochybovati, libovolně všemu přisvědčovati a popírati, anebo za pravé míti, co se přičí zjevení Božímu. Zákonem přirozeným jest zakázáno, libovolně o všem pochybovati, neboť tato pochybovačnost podkopává celý rozumový život a vede k šílenství a poblouzení. Zákonem přirozeným jest zakázáno, libovolně něco tvrditi anebo popírati, neboť člověk jest jen pro pravdu stvořen a jeho povinností jest, aby blud potíral. Zákonem přirozeným jest zakázáno, něco za pravé míti, co se přičí zjevení Božímu, neboť zákon přirozený vyžaduje, bychom věřili, co Bůh zjevil. Je-li tedy pravda, že Bůh mluvil — pak přestává svoboda: něco za pravé míti, co se tomuto zjevení Božímu přičí. — To vše jsou nad slunce jasnější požadavky přirozenosti a proti tomu všemu bojuje svobodná věda, — a právě proto jest svobodná věda zločinem spáchaným proti přirozenosti, proti pravdě a proti lidskému duchu. — Každý blud jest zhoubný, ale hrozivěji se neutváří nikdy, jako když se oděje gloriolou zvučného jména — odtud prýští se socialní následky svobodné vědy. — Bystrý jeden pozorovatel doby nynější, napsal před několika lety: „Nikdo nemůže podati uspokojivé vysvětlení o hrozném tajemství, které skryto spočívá v lůně moderního světa; ale všichni jasně vidí, že to vyvolalo proud zdánlivé vzdělanosti, falešného, veřejného mínění, klamných vědy, klamných zásad, klamných idejí, klamných prání a klamného mravu. — Všechno od paláce až do chýže, od státníka až do toho posledního dělníka jest ohroženo, ohro-

žena jest pravda, spravedlnost a mravnost — ba dokonce úplně nakažena. To jsou slova vážná a přece jest možno je popřítí, jsou přemrštěna? Než odkud pak pochodí toto falešné vzdělání, odkud ty falešné zásady, odkud ten blud ve všech vrstvách, jež všechno obviňuje a o jehož původu zřídka kdy se určité dovídáme — odkud se asi prýští? Nehledejte jiné příčiny, než-li kterou jsme uvedli; „Svobodu vědy“. — Vidíme veškeru společnost zaplavenu knihami a časopisy, v nichž všechny články našeho náboženství jsou převráceny bohaprázdnou lží, poráženy nejjemnějšími klamnými závěry; nevyvratitelné skutky dějepisné se popírají anebo překrucují; pochlebuje se vášním lidského srdce a míchá se jed bludu pod způsobou nebeského pokrmu pod rouškou pravdy. A člověk, jenž žije ve společnosti, stojí nutně a nevyhnutelně pod vlivem ideí a domněnek, které kolem něho celý svět ovládají. Aby se ubránil, potřebuje síly obrovské; a tato síla nebyla nikdy údělem velké masy. Místo aby vzdoroval proudu, bývá jím jednoduchý muž stržen. Neschopným jsa, aby si potřebné zkoušky, potřebné pokusy učinil a vlastní úvahou pravé od falešného rozeznal, stává se lid slepou, nevinnou žertvou svých svůdců. — Pokud jest člověk takový, jak ho před sebou vidíme, pokud nebude míti to veliké množství, ani tolik času, ani chuti, ani nadání, aby samo zkoumalo a zkoušelo, dotud bude lidstvo odkázáno na učitele, na muže, kteří lid vyučují. Připustí-li se nyní, aby falešní učitelé před lid předstupovali, připustí-li se nyní, aby se lidu hlásal blud a blud tento aby se kladl na roveň pravdě, pak se staví před prostého člověka nepřekonatelné meze, které mu brání v poznání pravdy; jeho svobodný, jen pro pravdu stvořený duch ujařmuje se pouty bludu a pochybnosti. Příklad tuto pravdu objasní: — Připusťme, že by se v tomto století všech možných i nemožných svobod, našel zastance svobody obchodovati jedem. Člověk tento otevřel by všude vkusné krámy, by prodával obecenstvu otravující svoje zboží; míchal by jed do chleba, do vody, do všech potravin; a napustil by je voňavkami — a vyložil by je na odiv všem ve výkladní skříni zároveň s pokrmu nejzdravějšími a nejlepšími. Kdo by byl s to a byt byl sebe omezenějšího rozumu, kdo by byl s to, aby o takové svobodě mluvil a ji zastával? Neřekne každému zdravý rozum, že se musí chrániti blaho celého města před domnělým právem, kdyby se vynašel jednotlivec, jenž

by se chtěl obohacovat na útraty jiných? Snad řekne takový: já nikoho nenutím, aby kupoval jed. Ovšem, že ne, ale tím, že svým nebezpečným výrobkům dává zevnějšek pokrmu zdravého, přivádí své spoluobčany přímo do nemožnosti, aby rozeznali zdravé od otráveného, a odnímá jim svobodu, aby se uchránili smrti. — Aplikace tohoto příkladu jest jasná, a nemůže se popřítí, dokud nevymizí víra v pravdu a důstojnost lidskou. Či není takřka samozřejmo, že má-li člověk býti bytostí rozumnou a ne jen zušlechtěnou opicí, že potřebuje ku svému žití ještě více pravdy, než potavy tělesné? Což nevidáme takřka každodenně smutné toho příklady, jak snadno lze lid do hrozných a záhubných bludů přivést, tak že jim věří, jako by to byla vybraná, nepopíratelná pravda? Než je-li tomu tak, a dal-li Bůh ve své nekonečné dobrotě lidské společnosti prostředky, aby rozeznala blud od pravdy, zdaliž ji neuložil též zároveň povinnost, aby pravdu dle možnosti hájila, aby duchu lidskému poskytovala možnost, přede lží se chrániti a pravdu poznati?“ Dále ptá se řečník, jak možno svobodou vědy nazývati to, co uvádí člověka do otroctví nejhynavějšího, do otroctví bludu právě v těch věcech, na nichž závisí časný i věčný osud člověka, a pak pokračuje: „Kdo zde může pomoci? Bůh ve své nekonečné dobrotě, každé potřebě přirozenosti udělil možnost ji ukojiti. Měl by nesmrtelný duch lidský, který potřebuje nějakého vůdce a k pravdě nedospěje bez autority, která ho poučuje o pravdě, měl by lidský duch sám se svou neukojitelnou touhou po pravdě — po celé plné, nezkalené pravdě, měl by jediný postrádati péče Boží, měl by býti v šanc vydán slepé libovůli, lži, podvodu, bez spolehlivého vůdce, který by mu poradil v pochybnostech? Měl by býti vydán v šanc každé náuce, každému klamu, každé domněnce, která se mu přednáší, aniž by zde bylo někoho, jenž by mu řekl, to jest pravda a to jest lež? Jest to možné? — Dá se to srovnati s dobrotou, moudrostí a svatostí Boží? Co nám prospěje potom rozum, k čemu pak nám asi slouží? Ne, víra učí, že sám Bůh se slitoval nad duchem lidským a stal se jeho učitelem, jeho vůdcem. „Multifariam multisque modis“. „Mnohokráte mnohými způsoby mluvíval Bůh někdy otcům skrze proroky“, tak začíná apoštol národů list svůj k Židům, — „a nejposléze v těchto dnech mluvil nám skrze Syna svého.“ Víra nás učí, že Syn Boží —

věčná pravda, sám člověkem se stal. A tento Syn Boží, jenž člověkem se stal, slavnostně vyslovil účel svého poslání před Pilátem — „proto jsem se narodil a přišel na svět, abych svědectví vydal pravdě“. Ano On vydal svědectví pravdě a založil království pravdy na zemi. „Jděte do celého světa“, tak řekl ku svým apoštolům, — „jděte do celého světa a učte všechny národy, a hle, já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa.“ Jako sám jest světlem, které ve tmě svítí, tak také učinil své apoštoly světlem světa. Nikoliv my potahujeme tuto čest na sebe, nýbrž Syn Boží řekl k pastýřům své Církve: „Vos estis lux mundi, — vy jste světlo světa“. — Pokud se nepopře Božství Kristovo, dotud musejí zůstatí slova tato neporušena. Než právě tak se vede církvi, jako se vedlo jejímu Pánu a zakladateli: „A světlo ve tmě svítí a tma ho neobsáhla“. Jakže? volá se, Církev a věda jsou protichůdci, kněz a vzdělání se nesnesou; pryč s těmi tmáři. — Církev a věda jsou protichůdci!? avšak pro Bůh, kdo pak přinesl vzdělanost na tento svět? Kdo vymýtil pralesy? Kdo to byl, jenž proměnil divoké národy v lidi vzdělané, kdo jim vystavěl školy, kdo je vychoval? — To byli mniši, tito největší tmáři všech tmářů. Kdo pak zachránil poklady starověků, zachoval jejich porozumění, kdo postavil university, založil ústavy, jež ještě dnes existují, založil knihovny — kdo pak asi? Byla to Církev, byli to papežové. Zdaž může nevěra vykážati se učenci, kteří by se jen z daleka

mohli rovnati Augustinovi, Tomášovi Aquin., Bonaventurovi? — Kdo pak objevil nový svět a tím novou dobu založil? Kdo? Muž pevné víry a věrný syn církve. — Kdo vynalezl střelný prach? Mnich. — Kdo postavil první hromosvod? Nikoliv Franklin, to jest již dávno vyvráceno, nikoliv. nýbrž praemonstrátský kněz z Moravy. Kdo pak byl Koperník, ten velikán Koperník, po němž má nyní jméno celý světový systém? Byl to kněz. — Nikoliv, víra a věda nejsou protichůdci, než čas již nestačuje, abych do podrobností zabíhal. — Sami oni velcí vynálezci, kteří razili nové dráhy vědě, kteří nebyli katolíky, byli alespoň věřícími protestanty, ale nikdy nezabohy a nevěrci. — Tak čítával Newton každodenně zbožně v Písmě sv.; čtème spisy učence Linée-a, důmyslného Kepplera a musíme žasnouti nad dětinnou zbožností těchto pravých učenců. Skoro úplný převrat v chemii způsobil vynález, jehož zákony možno pojmuti pode jménem stöchiometrie (prvkoměrství), a tento vznešený vynález, učinil učenec Richter, vycházejí ode slov Písma sv.: „Bůh spořádal vše dle počtu míry a váhy“; neboť praví: „uspořádal-li všecko dle míry a váhy, tak jest také možno složení látek chemických dle míry a váhy srovnati, a tak tomu bylo skutečně.“ — Po těchto slovech vyzýval řečník vzletnými slovy ku podpoře školních bratří, spolku pro vychování katol. učitelů, přál pak na konec nejlepšího zdaru. — Dlouho trvající hlučná pochvala byla mu pak odměnou za stkvělý výkon řečnický.

LITERATURA.

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Red. Tomáš Škrdle. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Ročník X. č. 2. vyšlo s následujícím zajímavým obsahem: Učení katolické a učení Petra Chelčického o societě občanské. Napsal Dr. Ant. Lenz. (Pokračování.) — Mše biskupa Vojtěcha. Legenda od Leubnera. Poslední oběť na Velize. Dějepisná povídka. Napsal Alois Dostál. (Pokračování). Abbé Roussel a jeho ústavy. Píše Johanna Kuffnerova. (Pokračování.) Ve smutné noci. Šla bílá dívka. Básně. Napsal D. Lutínov. Sug-

gesce a hypnotism ve světle vědy a víry. Sděluje profesor Frant. Horáček. (Pokračování.) Ve vsi a v zámku. Povídka. Napsal V. Špaček. (Pokračování). Charakteristika Husových Listů. Napsal Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. (Pokračování). Slovanské studie. K 25. jubileu slovanského dobročinného spolku. Píše Fr. Žák. — Listy z Asie. Píše —x. (Pokračování) — Umění. — Literatura. — „Vlast“ vychází 15. každého měsíce a předplatné obnáší ročně 4 zl., půlletně 2 zl. a čtvrtletně 1 zl. — Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají „Vlast“ ročně za 3 zl.

Rádce duchovní, sešit druhý. (Redakcí dra. Jos. Buriana a Václ. Kociana.) Právě vyšlý 2. sešit vyplněn na celých 5 arších látkou v každém směru velice cennou. Seš. 2., na nějž se dychtivostí čekalo, nejen našim požadavkům vyhovuje, on činí více ještě, než jsme se nadáli a co se mu pro počátek za úkol klásti mohlo. Směle budeme jej stavěti po bok časopisům mimočeským, touž látkou se obírajícím. Vizme obsah č. II.: Část homiletická. O posledním dnů v roce (Bohumil Hakl). Slavnost Obřezání Páně (P. Ant. Ben). Nový rok (V. Kocian). Slavnost Zjevení Páně (P. Ant. Rejsek). Neděle I. po Zjevení (Fr. Jiří Košťál). Neděle I. po Zjevení Páně (Fr. Bartoš). Neděle II po Zjevení Páně a zároveň slavnost Jména Ježíš (Boh Hakl). Neděle

II. po Zjevení a zároveň slavnost Jména Ježíš (Jan Šícha). Neděle Devítník (Fr. Klíma). Neděle Devítník (Dr. Josef Burian). Neděle I. po Devítníku (Alois Dostál). Neděle I. po Devítníku (Josef Kousal). — Listy katechetické: Školní katechese o ústním podání (Fr. Pohunek). Katechese biblické (Fr. Vohnout). Potřeba dvojího vydání katechismu pro školy obecné (Kl. Markrab). Jáma lví (Jar. Sedláček). Výpomocné vyučování náboženství. — Listy vědecké: Stopy zjevení v starojonické filosofii (Dr. Rud. Horský). Východní liturgie mešní (Dr. Jar. Sedláček). Část právní. Tři mše sv. na Boží hod vánoční (Josef Lhotský). Romanarum Congregationum Responsa plurima ac novissima ad praxim maxime spectantia. Literární oznamovatel.

Konkurs.

Ve školním okresu Jilemnickém obsadí se:

1. Jedno místo definitivního ředitele a jedno místo definitivního učitele při nově zřízené měšťanské škole chlapecké ve Vysokém, každé místo s náležitými požitky. Svým časem bude povinností ředitele školy měšťanské spravovati také školu obecnou. Žadatelé za místo ředitele musí též způsobilost k subsid. vyučování náboženství katolickému prokázati.

2. Čtyři místa podučitelů při obecných školách se služným dle třetí třídy platu a to: v Jablonci, Ruprechticích, Triči a ve Vichové.

3. Místo podučitele při obecné škole v Sklenařicích s ročním služným 350 zl.

Žádosti náležitými doklady opatřené buďtež podány ve lhůtě šesti neděl, ode dne uveřejnění konkursu v „Pražském Denníku“, předepsanou cestou c. k. okresní školní radě v Jilemnici.

C. k. okresní školní rada v Jilemnici,

dne 13. prosince 1893.

Pozvání

ku předplacení na IX. ročník

„VYCHOVATELE“.

Končice číslem tímto VIII. ročník „Vychovatele“, děkujeme všem, kdož nás v práci naší způsobem jakýmkoli podporovali; zároveň pak činíme uctivé pozvání ku předplacení na ročník IX. Směr listu našeho zůstane týž jako dosavad, jenom že bude více přihlíženo jednak k dějinám vychovatelství a vyučování katolického, jednak ku praktické stránce výchovy a vyučování, čímž se „Vychovatel“, jak doufáme pevně, stane listem ještě cennějším.

V PRAZE, dne 19. prosince 1893.

Redakce.

OBSAH: Ústřední jednota katolických učitelů v Německu. Podává Josef Zelenka. (Dokončení.) — Co mají děti čísti? (Časová úvaha. Dokončení). — Drobnosti. — Literatura. — Konkurs. — Pozvání ku předplacení na IX. ročník „Vychovatele“.

VYCHOVATEL.

LIST VĚNOVANÝ

ZÁJMŮM KŘESŤANSKÉHO ŠKOLSTVÍ.

✧ ROČNÍK VIII. ✧

MAJITEL A VYDAVATEL :

DRUŽSTVO „VLASŤ“.

ODPOVĚDNÝ REDAKTOR :

FRANTIŠEK POHUNEK.

V PRAZE 1893.

TISKEM KNIHTISKÁRNY CYRILLO-METHODĚJSKÉ (VÁCLAV KOTRBA).

NÁKLADEM DRUŽSTVA „VLASŤ“.

OBSAH.

	Stránka
Církev katolická — a škola obecná	. 296. 321
Cit — pěstování c. zbožného	. . . 433
Čítanka a katechismus	. 132. 276
Čítankovou četbou jak napomáhati znalostem z náboženství	326. 341
Děti — co mají čísti?	473. 483. 520. 532. 562
Divadla a taneční zábavy — smí-li je mládež navštěvovati? (V. Procházka)	453. 469
Duše dětské — vývoj v první době života	344. 359. 377
Hypnotismus a paedagogika	. . . 218
Fénelon František (Jos. Moudrý)	282. 309
Jedináčkové. (Milan Brodský)	471
Jednota — ústřední — katolických učitelů v Německu (J. Zelenka)	513. 529.
	548. 561
Inspektor školní — snaha po jeho spokojenosti	313
Katecheta — všeobecné proň pokyny. (Leopold Kolísek)	. . . 59
Z katechetiky. (Bůřov.)	119. 138
Katechetové na školách měšťanských — poměr jejich ku státnímu zákonodárství	69
Katechismu obsah — kterak lze znázorniti. (Fr. Halbich)	. . . 403
Kázeň a prostředky kázeňské	. 405. 419
Kellner Vavřinec Dr.	17
Knihovna pro mládež	408
Kronika školy v N. (Václav Lefler)	280
Náboženské výklady. (Fr. Libor.)	553
Náboženství — vyučování náb. má býti názorné. (Leop. Kolísek)	. . . 8
Norbertinum. (Dr. Vaněček.)	. 353. 373
Odměny — několik slov o nich. (Jan Nep. Jindra)	391
Osnova — podrobná — katolického učení náboženského zavedená v arcidiecesi pražské r. 1889., jak se osvědčuje?	5
Pokání, kterak je lze znázorniti? (Fr. Halbich)	488
Polepšovny — ještě něco o nich	27
Potouchlý. (Karel Zákoucký.)	168
O povolání učitelském	305. 337. 369. 385
Povolání našeho slasti a strasti	9
Pozdě do školy přicházející dítky, mají-li se modliti soukromě?	356. 440
O pozornosti. (Václ. Špaček.)	. . . 260
Pravda pravdocit. (Jos. Moudrý.)	145, 161
Proudy radikální — jaké vládnu v nejnovější paedagogice a čemu učí oproti těmto proudům a na čem musí pevně trvati paedagogika katolická	1. 23. 33. 49
Příčiny, jež školnímu vychování a mravnosti vadí.	401. 417. 436
Pýcha. (Václav Špaček.)	57
Rozhledy — paedagogické	11. 29. 60. 76
Řád bratří křesťanských škol jak jest zařízen	37
Řeč, již přednesl František Xav. Schramek ve valné hromadě spolku pro vzdělání katolických učitelů	. 184, 199

	Stránka
Sebevražd častých u dětí příčiny	54
Sjezd katechetů v Záhřebě r. 1892.	85. 97
Sirotčinec Hyrtlův — návštěva v něm	90
Služeb Božích návštěva společná v neděli jak se osvědčuje na venkově	488
Sociální otázka a moderní paedagogika	241
Stanovy spolku přátel katolických českých škol bratrských	503, 536
Škola — poměr její k socialismu. (Klem. Markrab.)	449. 465. 500. 517. 545
Škola — americká — návštěva v ní	71
O školách bratří zvláště bratří de la Sallových. (Fr. Žák)	65. 85. 113. 153. 182. 196
Vážnosť učitelstva	225. 257 273
Výchova — vážnosť a úcta v její službě	456
Vychovatelna — pražská — v Libni r. 1888—1891. (Mil. Kamenář)	150. 165
Výstava školská v Plzni	378. 396
Vzdělání moderní (Fr. Horáček, professor)	177. 209. 246. 289
Zlatá kniha. (Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.)	129. 193. 230
Zpěv kostelní	51
Zpěv kostelní — ještě slovo o něm	102
Zpěv kostelní — k úvahám o něm	233
Zpověď — příprava a čas k ní	105
Zvyk. (Jos. Moudrý)	422, 438
Ze života pro život. (Th. C. Jan Nep. Jindra)	481. 498

Zákony a nařízení u věcech obecných a měšťanských škol náboženství katolického se týkající str. 10. 43. 265. 315. 346. 380. 426. 490. 559.

Dopisy str. 174, 507, 524, 538.

Drobnosti v každém čísle.

Feuilleton str. 107. 139. 203. 300. 316. 409. 442. 505.

Hlídky časopisecké str. 93. 122. 170. 186. 204. 252. 266. 284. 348. 362. 381. 459. 476.

Literatura v každém čísle.

Paedagogické rozhledy str. 11. 29. 60. 76.

Provolání str. 208. 256. 368.

Vyhláška str. 367. 384.

Zasláno str. 320. 335. 480. 560.

